Martin Luther

Huspostillen

Prekener over evangeliene for kirkeårets søn- og helligdager

Oversatt til norsk

Gamle stier · gamlestier.no

Martin Luther: *Huspostillen* (Prekener over evangeliene for kirkeårets søn- og helligdager).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Doktor Martin Luthers inngangsord til husprekenene 1
Første søndag i advent 2
Andre søndag i advent 9
  Andre del 16
Tredje søndag i advent 22
  Andre del av denne prekenen 30
  En formaning 33
Fjerde søndag i advent 36
Første preken på juledag 45
  Fra en preken holdt i Luthers hus i 1534 47
Andre preken på juledag: Hva engelen forkynner for gjeterne 51
  Fra en preken holdt i kirken i 1530 59
Tredje preken på juledag: Trøsten vi skal ha av engelens preken, med en formaning 62
Fjerde preken på juledag: Englenes lovsang 72
  Fra en preken holdt samme dag i kirken 74
Femte preken på juledag – om jomfru Marias og gjeternes eksempel 79
Søndag etter jul 85
Første preken på nyttårsdag: Om Kristi og jødenes omskjærelse 96
Andre preken på nyttårsdag: Om Jesu navn 103
Første preken på Kristi åpenbaringsdag 108
  Første del 108
  Andre del: Om profeten Mikas spådom 112
Andre preken på Kristi åpenbaringsdag: Om Kristi dåp 117
Første søndag etter Kristi åpenbaringsdag 124
Andre søndag etter Kristi åpenbaringsdag 131
Tredje søndag etter Kristi åpenbaringsdag 138
Fjerde søndag etter Kristi åpenbaringsdag 145
Femte søndag etter Kristi åpenbaringsdag 152
Septuagesima 158
Seksagesima 165
Marias renselsesdag 171
  Første preken. Om førstefødselsretten hos jødene 171
Andre preken på Marias renselsesdag 177
Fastelavnssøndag 187
Første søndag i fasten 194
Andre søndag i fasten 201

Tredje søndag i fasten 207
Fjerde søndag i fasten 217
Femte søndag i fasten 225
Palmesøndag – om Kristi komme 232
Onsdag før påske – første preken om det høyverdige sakrament 236
Andre preken om det høyverdige sakrament 244
Skjærtorsdag. Om fotvaskingen 248
Doktor Martin Luthers innledningsord til passionsprekenene 258
Om den rette frukten av Kristi lidelse 261
Første passionspreken 270
Andre passionspreken 279
Tredje passionspreken 288
Fjerde passionspreken 296
Femte passionspreken 302
Sjette passionspreken 309
Sjuende passionspreken 320
Åttende passionspreken 326
Niende passionspreken 333
Tiende passionspreken 341
Ellevte passionspreken 350
Tolvte passionspreken 359
Trettende passionspreken 369
Første påskepreken 377
Andre påskepreken 386
Tredje påskepreken 392
Første søndag etter påske 399
Andre søndag etter påske 408
Tredje søndag etter påske 416
Fjerde søndag etter påske 422
Femte søndag etter påske 431
En kort utleggelse av Fadervår 433
Kristi himmelfartsdag 438
Sjette søndag etter påske 448
Fra en preken holdt i 1531 452
Første preken på pinsedag 456
Andre preken på pinsedag 463
Andre pinsedag 468
Første preken på treenighetssøndag: Om Den hellige treenighet 477
Andre preken på treenighetssøndag 488
Første søndag etter treenighetssøndag 499
Andre søndag etter treenighetssøndag 507
Tredje søndag etter treenighetssøndag 519
Fjerde søndag etter treenighetssøndag 526
Femte søndag etter treenighetssøndag 537
Andre del 543

Sjette søndag etter treenighetssøndag 547
Sjuende søndag etter treenighetssøndag 555
Åttende søndag etter treenighetssøndag 563
Niende søndag etter treenighetssøndag 571
Andre del 578
Tiende søndag etter treenighetssøndag 579
Ellevte søndag etter treenighetssøndag 588
Tolvte søndag etter treenighetssøndag 594
Trettende søndag etter treenighetssøndag 600
Fjortende søndag etter treenighetssøndag 611
Femtende søndag etter treenighetssøndag 617
Sekstende søndag etter treenighetssøndag 627
Syttende søndag etter treenighetssøndag 633
Attende søndag etter treenighetssøndag 638
Nittende søndag etter treenighetssøndag 646
Tjuende søndag etter treenighetssøndag 655
Tjueførste søndag etter treenighetssøndag 665
Tjueandre søndag etter treenighetssøndag 672
Tjuetredje søndag etter treenighetssøndag 680
Tjuefjerde søndag etter treenighetssøndag 688
Tjuefemte søndag etter treenighetssøndag 695
Tjuesjette søndag etter treenighetssøndag 703
Tjuesjuende søndag etter treenighetssøndag 704
Andre del 709
Apostelen Andreas' dag 715
Apostelen Tomas' dag 723
Enda en preken på juledag 730
Stefanus' dag 739
Barnedagen. En preken om de uskyldige små barna 750
Enda en preken på Kristi åpenbaringsdag 757
Paulus' omvendelsesdag 764
Apostelen Mattias' dag 772
Marias budskapsdag 779
Apostlene Filips og Jakobs dag 788
Første del 788
Andre del 792
Johannes døperens dag 798
Utleggelse av Sakarjas lovsang 801
Johannes døperens halshuggingsdag 809
Apostlene Peters og Paulus' dag 816
Første preken på Marias besøkelsesdag 825
Andre preken på Marias besøkelsesdag 833
Maria Magdalenas dag 843
Apostelen Jakobs dag 853
Apostelen Bartolomeus' dag 860

Apostelen Matteus' dag 866
Første preken på mikkelsmesse: Om englene 875
Andre preken på mikkelsmesse 881
Apostlene Simons og Judas' dag 887
Kirkevigselsdag 895
En bryllupspreken 904
Andre del 907
En kort formaning til ektefolk om hvordan de skal leve i ekteskapet 914
Andre del 915
Første likpreken 919
Andre likpreken 926
Formaning til felles bønn etter prekenen 934
Om Martin Luther 936
Ordforklaringer 937

Doktor Martin Luthers inngangs-ord til husprekenene

I dag skal vi gi vår kjære Herre Gud den tjenesten vi skylder ham, og holde hviledagen hellig etter hans bud – det vil si bruke den til Guds ord, som alene er hellig og gjør alt hellig. Derfor vil vi nå høre det hellige evangeliet, og vi vil be Gud om nåde til å høre det slik at hans ære blir prist, vår tro styrket og vårt liv forbedret. Be et Fadervår.

Første søndag i advent

Matt 21,1–9. Holdt i 1533.

> Da de nærmet seg Jerusalem og kom til Betfage ved Oljeberget, sendte Jesus to disipler av sted og sa til dem: Gå inn i landsbyen like foran dere. Der skal dere straks finne en eselhoppe som står bundet, og en fole sammen med den. Løs dem og lei dem hit til meg. Hvis noen sier noe til dere, skal dere svare: Herren har bruk for dem! Da skal han straks sende dem.
> Men dette skjedde for at det skulle bli oppfylt som var sagt ved profeten: Si til Sions datter: Se, din konge kommer til deg, ydmyk, ridende på et esel – på trelldyrets fole.
> Disiplene gikk da av sted og gjorde som Jesus hadde pålagt dem. De hentet eselet og folen, og la kappene sine på dem, og han satte seg på dem. Mange i den store folkemengden bredte kappene sine ut på veien, andre hogg greiner av trærne og strødde på veien. Folkemengden som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte og sa: Hosianna, Davids sønn! Velsignet være han som kommer i Herrens navn! Hosianna i det høyeste!

Jødene hadde mange skjønne og herlige løfter om Messias, eller Kristus: hvordan han skulle komme her på jorden og opprette et evig rike, og hvordan han skulle forløse sitt folk fra alt ondt og hjelpe det for evig. Det ser vi også i alle profetenes prekener; de taler overmåte herlig om Kristi rike som skulle komme. Og disse forkynnelsene var godt kjent blant jødene.

Men så sto det fram falske predikanter og kjødelig sinnede lærere. De lærte folket det som folket uansett gjerne ville tro og hadde hjertet sitt festet ved: at Kristus skulle ri inn i byen med ytre prakt, slik verdslige konger pleier, så alt kunne gå for seg så prektig og kostbart som mulig, og at han da skulle gjøre jødene til store og mektige fyrster og herskere over hele verden.

Det mener de ennå i dag: Når deres Messias kommer, skal de bli herrer over hele verden, og hedningene skal bli tjenerne deres. Etter en slik Messias, eller Kristus, speider de fremdeles. Men de lengter ikke etter Messias – det vil si Herren Kristus – for at han skal frelse dem fra synden og den evige død.

Gud ville advare jødene, så de ikke lot seg bedra av slike kjødelig sinnede lærere. Derfor lot han dem høre med klare ord, lenge i forveien, ved profeten Sakarja (Sak 9,9): Kristus ville ikke komme som en verdslig konge med stor prakt og i kostbar rustning. Han ville komme uten all verdslig prakt og ri inn i

Jerusalem på et esel, slik også dagens evangelium forteller. I Jerusalem, hovedstaden i Juda land, sto templet, og der ble gudstjenesten holdt.

Jødene skulle heller ikke kunne unnskylde seg og si: «Hadde vi visst at han ville komme så fattig og ringe til oss, da ville vi også ha gitt akt på det og tatt imot ham som Messias.» Derfor har profeten sagt dem dette klart nok og lenge i forveien. Det hele skjedde dessuten for øynene på alle, midt på lyse dagen: Kristus kommer ridende på et lånt esel som verken har sal eller annet ridetøy, så disiplene må legge klærne sine på eselet, og den fattige kongen må klare seg som han kan. Derfor har jødene ingenting å unnskylde seg med.

For her er den klare og tydelige forutsigelsen: Når Kristus rider inn i Jerusalem, kommer han ikke som denne verdens konger – på høye hester, med harnisk, spyd, hellebard og skytevåpen. Nei, han kommer ydmyk, som evangelisten sier, eller fattig og ringe, som profeten sier.

Det er som om profeten ville advare alle og si: «Gi akt på eselet, og vit at han som kommer ridende på det, er den rette Messias! Ta dere derfor i vare, og se ikke etter gullkronen, etter klær av fløyel og gullbrokade eller etter det store følget av ridende livvakter. For Kristus vil komme fattig og ringe, med et bedrøvet og ydmykt hjerte, og ikke vise seg på annen måte enn ridende på et esel.»

Dette er altså all den prakt og herlighet han vil vise seg for verden med når han rider inn i Jerusalem.

Det er denne spådommen som får Herren til å holde et slikt inntog. Vi ser at det ligger ham svært på hjertet; derfor gir han også disiplene sine nøye beskjed om dette. Han vil ikke ri inn i Jerusalem om natten og i hemmelighet, men åpenlyst, midt på lyse dagen. Og han rir ikke alene, men med en stor skare mennesker som går foran og følger etter ham, roper ham ut som den rette Davids sønn og ønsker ham lykke og fremgang i hans kongerike.

Slik må hele Jerusalem legge merke til dette inntoget og se og høre eselet og denne fattige kongen. Om ham hadde Sakarja spådd, og slik hadde han advart jødene mot å ta anstøt av kongens fattige skikkelse og ringe inntog. De skulle heller gi slipp på alle sine tomme drømmer om at Kristus skulle komme med verdslig makt. Ja, sier Sakarja, en konge skal det være, men en ringe og fattig konge. Han ser slett ikke kongelig ut, om en dømmer etter den ytre prakten som verdslige konger og fyrster viser fram for verden.

Men på den andre siden, sier Sakarja, skal denne fattige kongen ha en annen makt enn alle andre keisere og konger som noen gang har vist seg her på jorden, hvor store og mektige herrer de enn har vært. For han kalles *Justus et Salvator* – den Rettferdige og Frelseren.

Han er ingen rik, prektig og herlig konge for verdens øyne, men en rettferdig og en frelser. Han skal bringe rettferdighet og salighet med seg, angripe synden og døden og være syndens fiende og dødens banemann. Det er nettopp dette han kommer for: Alle som tror på ham, hyller ham som sin konge og ikke tar anstøt av det stakkars lånte eselet hans, vil han hjelpe fra synden og den evige død.

De som altså tar imot ham i tro og setter sin lit til ham, skal få syndene sine tilgitt, og døden skal ikke kunne skade dem; de skal ha et evig liv. Og om de en

gang må dø legemlig og bli begravet, skal det likevel ikke kalles eller være en død for dem, men en søvn.

Dette vil profeten lære oss om denne kongen når han gir ham disse to herlige, ja, guddommelige titlene og navnene og kaller ham den Rettferdige og Frelseren. Han skal ta makten fra døden, slite helvetes buk og strupe i stykker og trå djevelen under føttene. Slik skal han gjøre oss som tror på ham, fri fra synden og døden og ta oss opp blant englene, der det er evig liv og evig salighet.

La de andre kongene beholde sin ytre makt, sitt herredømme og sin prakt, sine slott og hus, penger og gods. La dem også spise og drikke, bygge og kle seg mer prektig enn andre folk. Men de makter ikke den kunsten og den gjerningen som denne ringe og fattige kongen Kristus forstår seg på og gjør. For ingen keiser, konge eller herre kan med all sin makt hjelpe oss ut av den minste synd, eller med alle sine penger og rikdommer lege den minste sykdom, enn si skaffe hjelp mot den evige død og mot helvete.

Men denne fattige kongen Kristus hjelper ikke bare mot én synd, men mot alle mine synder – og ikke bare mine, men hele verdens synd. Han kommer for å ta bort ikke bare sykdommen, men døden; ikke bare min, men hele verdens.

Evangelisten vil ha disse profetordene forkynt for Sions datter, så hun ikke skal ta anstøt av at han kommer så uanselig og ringe. Hun skal lukke øynene og åpne ørene. Hun skal ikke se på hvor usselt følget er når han rider inn i byen, men gi akt på det som blir sagt om denne fattige kongen.

Fornuften alene ser bare den uanselige og ringe skikkelsen. Den legger bare merke til at han kommer ridende som en tigger på et esel uten sal og sporer, og den tar anstøt av det. Men at han vil velte synden vår av oss, drepe døden og gi oss en uforgjengelig hellighet og rettferdighet, den evige salighet og et evig liv – det ser den ikke. Derfor må en si det og forkynne det, så folket hører og tror det.

Det er dette evangelisten mener når han uttrykkelig bruker ordene: «Si til Sions datter.» Og hvorfor det? For at hun skal vite det, og ikke bry seg om eller ta anstøt av at han rider inn i byen i så stor fattigdom og like etter dør en så vanærende død. For alt dette skjer til gode for deg: Han vil hjelpe deg mot døden og djevelen, være din frelser, hellige deg og gjøre deg fri fra alle synder.

Den som ikke vil fatte dette med hjertet og ørene, men bare se med øynene og kjenne med hendene, han går glipp av denne kongen. For med Kristus går det helt annerledes til enn med andre konger. Det de gjør, gjør de med glans og prakt; hos dem ser alt stort og staselig ut. Ingenting av dette finner en hos Kristus.

Hans embete og gjerning er å hjelpe oss fra synd og død. Og det utretter han ikke på noen annen ytre måte enn ved ordet i sitt evangelium, som han lar forkynne for oss, og ved tegnene han gir oss sammen med løftene sine, og som han selv vil være til stede og virke i.

For det første senker han oss ned i dåpen. Der ser øynene ikke annet enn helt vanlig vann, som alt annet vann. Slik er det også med Ordet og forkynnelsen; der ser øyet ikke annet enn et menneskes ånde. Men vi skal vokte oss for å ta anstøt og ikke følge øynene her. Vi skal lukke øynene og åpne ørene og høre

Ordet. Det lærer oss hvordan vår Herre Jesus Kristus har utøst sitt blod til tilgivelse for våre synder, for at vi skal leve.

Slike gaver vil han gi oss i den hellige dåp, i nattverden, i forkynnelsen av Ordet og i avløsningen; der skal vi visselig få og finne dem. Riktignok synes det ringe at så store ting skal utrettes ved vanndåpen, ved Ordet og sakramentet.

Men la ikke øynene forføre deg! Den gangen så jo også alt enkelt og ringe ut: at han som red inn på et lånt esel og like etter lot seg korsfeste, skulle være den som tok bort synden, døden og helvete. Ingen kunne se det på ham, men profeten sier det. Derfor må vi ganske enkelt høre det med ørene og tro det med hjertet; med øynene kan en ikke se det.

Derfor sier også evangelisten, som nevnt: «Si til Sions datter.» Og profeten sier: «Rop med fryd, Sions datter! Rop høyt, Jerusalems datter! Se, din konge kommer til deg» (Sak 9,9). Det er som om han ville si: Dette blir sagt til deg, og Gud vil ha det forkynt for deg, for at du skal ta imot ham og tro på ham.

I denne troen skal du ha trøst og glede, trass i all den tvil og motløshet som reiser seg når du tenker på din egen uverdighet og dine synder. Hva er det så som blir sagt til henne, og som hun skal glede seg over? Dette: «Se, din konge kommer til deg.»

Og hva er det for en konge? En hellig og rettferdig konge, en Saliggjører eller hjelper, som vil lege deg og være din frelser. For han vil gi deg sin herlighet og rettferdighet, så du kan bli fri fra syndene dine, og han vil gi sitt liv for deg, så du ved hans død kan bli forløst fra den evige død.

Ta derfor ikke anstøt av hans fattige og ringe skikkelse, men takk ham for den og søk trøst hos ham. For alt han gjør og utretter når han kommer slik, skjer for din skyld og til gode for deg. Ved alt dette vil han hjelpe deg ut av synd og død og gjøre deg rettferdig og salig.

Dette er altså vår konge, vår kjære Herre Jesus Kristus, og dette er hans rike og embete. Han har ikke med gullkroner og kongeriker og stor verdslig prakt å gjøre. Nei, når vi må dø og ikke lenger kan beholde dette livet, da er dette hans gjerning og embete: å forløse og fri oss ut fra synden, døden og helvetes makt. Ved evangeliet forkynner han oss at vi visselig og sannelig skal få en slik velgjerning og hjelp av ham. Slik skal vi trøste oss ved troen når vi er i nød for synd og død, og kunne si:

«Nå er jeg hjulpet ved min kjære konge, Jesus Kristus, den rettferdige Herre og Frelser. Derfor kom han til meg i så stor fattigdom og ringhet, og derfor lot han seg nagle til korset: Han ville gjøre meg rettferdig og hellige meg. I seg selv har han nå druknet min synd og død. Meg gir han sin rettferdighet og seier over død og helvete. Og dessuten gir han meg sin Hellige Ånd; ved ham har jeg i mitt hjerte et visst og sikkert pant på hans hjelp.»

Se, den som tror alt dette slik han hører det, og slik det blir forkynt i evangeliet, han har det også virkelig slik. For til dette har Kristus innstiftet den hellige dåp: Ved den vil han kle deg i sin rettferdighet, så hans hellighet skal være din, og hans uskyld også være din eiendom.

For vi er alle stakkars syndere. Men i dåpen, og siden gjennom hele livet når en vender seg til Kristus, trøster han oss og sier: «Gi meg bare syndene dine, og

ta selv min rettferdighet og hellighet! La meg ta døden din av deg, og kle deg nå i mitt liv!» Dette er Herren Kristi egentlige regjering. For hele hans embete og all hans gjerning består i at han daglig tar synden og døden av oss og kler oss i sin hellighet og sitt liv.

Denne forkynnelsen burde en med rette høre og ta imot med stor glede, og bli et bedre og gudfryktig menneske av den. Men dessverre skjer det stikk motsatte: Verden blir bare verre og verre, og det er den lede djevelen selv som står bak. Vi ser jo at folk nå til dags er mer ryggesløse, gjerrige, ubarmhjertige og utuktige, og verre enn før under pavedømmet.

Hva kommer det av, om ikke av at folk ikke gir akt på denne forkynnelsen? Vi bruker den ikke rett til omvendelse og bedring, det vil si til trøst for samvittigheten og til takk for den nåde og de velgjerninger Gud viser oss i Kristus. I stedet bekymrer hver og en seg mer om penger og gods og andre verdslige ting enn om den salighetens skatt som Kristus bringer oss.

For når vi ikke kjenner vår store nød og ikke blir skremt av døden og synden, har nesten alle av oss samme sinnelag som jødene. Vi ville heller ha Kristus til en konge som kunne gi oss rikdom, et rolig liv og gode dager her på jorden, enn å trøste oss ved ham i fattigdom og kors, redsel og død. Det har verden ingen lyst til. Og når den ikke får det den begjærer av evangeliet og Kristus, slår den det hele bort og lar evangeliet og Kristus fare.

Men derfor straffer også vår Herre Gud verden og sier: «Vil du ikke glede deg over evangeliet og takke meg for at jeg tar bort din synd og død ved min enbårne Sønns lidelse og død? Vel, så skal jeg også skaffe deg synd og død nok, siden du selv vil ha det slik. Og har til nå bare én djevel besatt deg og ridd deg, så skal nå sju verre djevler ri deg.» Det ser vi da også hos både bønder og borgere og folk av alle stender, fra de høyeste til de ringeste: den skammeligste gjerrighet, et uordentlig liv, utukt og andre laster.

Derfor skal hver den som vil være en kristen, ta imot denne formaningen som fra Gud selv: Han skal høre forkynnelsen av evangeliet med lyst og kjærlighet, ta imot det med takk, og av hjertet be vår Herre Gud om å gi ham en sterk tro, så han kan holde fast ved denne læren. Da skal frukten visselig ikke utebli: Han vil fra dag til dag bli mer ydmyk, lydig, vennlig, ærbar og gudfryktig. For denne læren har den art og egenskap at den gjør folk gudfryktige, ærbare, lydige og rettskafne.

Men de som ikke vil ta imot den med lyst og kjærlighet, blir sju ganger verre enn de var før de kjente denne læren. Det kan en se overalt. Og den timen skal visselig komme da Gud straffer en slik utakknemlighet. Da skal det vise seg hvilken lønn den onde verden har fortjent med dette.

Men siden jødene ikke ville gi akt på profetens ord, er det nå også sagt til oss at vår konge kommer ydmyk og fattig til oss. Slik kan vi bli kloke av jødenes skade og ikke ta anstøt av hans fattigdom eller, som jødene, se etter verdslig prakt og rikdom. Vi skal heller lære at vi i vår Herre Kristus har en konge som er rettferdig og en frelser, og som vil hjelpe oss ut av synden og den evige død.

Dette evangeliet, sier jeg, mine venner, skal vi ta imot med glede, og vi skal takke Gud for det av hele vårt hjerte. Ellers må vi ta imot den lede djevelen med hyl og gråt og tenners gnissel.

Også apostlene og de andre som dro inn i byen sammen med Herren Kristus, formaner oss til dette med sitt eksempel. For siden Herren Kristus er en konge, må han også ha et rike eller et folk, og dette folket må på sin side gi ham den tjenesten han har krav på.

Hva denne tjenesten består i, viser dagens evangelium svært fint og tydelig. For her finner vi folk som anerkjenner Kristus som konge og ikke skammer seg over å løpe ved siden av eselet som denne kongen rir på. Blant dem er apostlene de første som anerkjenner denne Herren som den rette Messias, han som gjør syndere rettferdige og frelser dem fra døden.

Derfor bringer de eselet til ham, det vil si: De fører jødene, som før har levd under loven og båret dens byrde, til Kristus. Dernest fører de også den unge folen til Kristus, det vil si hedningene, som ennå var utemte og ikke under loven. For han er en frelser for alle mennesker, og til ham skal alle prester og lærere føre og lede hver og en. Dette er den første tjenesten og dyrkelsen som denne kongen har krav på: at en anerkjenner ham, tar imot ham, lover og priser ham som den Rettferdige og Frelseren, og viser alle til ham.

Den andre tjenesten og dyrkelsen en skal vise ham, er at en også synger et hosianna for denne Kristus. Det vil si at en ønsker ham lykke og fremgang i hans rike, bekjenner ham åpent som sin konge og gjør alt som tjener til at riket hans kan bre seg ut og vokse.

For ordet «hosianna» betyr på vårt språk: «Herre, hjelp Davids sønn, og gi ham lykke!» Det er akkurat som når vi i Fadervår ber: «Komme ditt rike!» For djevelen og hans stallbrødre prøver alt de kan for å hindre dette riket og enten utrydde eller forfalske Ordet. Derfor trengs det bønner og ønsker om at Gud vil gjøre djevelens anslag til intet og avverge dem.

Det tredje er at en også skal ta av seg kappen og bre den ut på veien for Herren Kristus. Det skjer når vi, hver etter sin evne og formue, fremmer prekenembetet og hjelper til med penger og gods, så en kan oppdra dyktige, lærde og gudfryktige menn som kan stå for undervisningen i kirkene. Det skjer også når vi underholder dem som er i embetet, slik at de kan passe arbeidet og studiene sine godt og ikke blir nødt til å forsømme dem for å tjene til livets opphold.

Kort sagt: Når en bruker sine penger og sitt gods til å sørge godt for kirkens embeter og til å forsyne folket med rettskafne forstandere, da brer en kappen sin ut under Kristus, så han kan holde inntog hos oss med desto større ære.

Slik skal en tjene denne kongen, og ikke bry seg om yppersteprestene eller fariseerne, som synes dette inntoget og det fattige følget er et stort anstøt og en vederstyggelighet. De blir fulle av vrede og utålmodighet over at en priser ham, tar imot ham og ærer ham som konge, og de ville sikkert gjerne hindre det.

Men Kristus vil ikke la det hindres. For siden han er en konge, må han også ha sine hoffolk og sin hofftjeneste. Og vel dem som tjener ham! For han er en konge som på sin side vil tjene oss. Ja, han kommer bare for å tjene oss – ikke

med penger og gods, men med rettferdighet mot synd og med hjelp mot død og evig fordømmelse.

Derfor skal vi være villige og rede til å tjene ham, og ikke bry oss om paven, biskopene og de andre – verken skrålet eller eksemplet deres. De fører ikke eselet til Herren Kristus og setter ham på det, slik apostlene gjorde. Nei, de vil heller rive ham ned av det og selv herske over folket med sine egne menneskelærdommer og etter eget forgodtbefinnende, og de kan ikke tåle at han rir inn til oss med evangeliet sitt og lar seg se og høre.

Disse falske lærerne har også sine disipler, som hykler for dem og strør palmeblader og olivengreiner på veien foran dem; men etter Kristus kaster de stein. For de forfølger evangeliet hans og alle som forkynner det.

Men slike folk skal til slutt, likesom jødene, få merke at de til sin egen evige fordømmelse har foraktet den rettferdige kongen og Frelseren. Derimot skal de som har tatt imot ham og bekjent ham, og brukt sin fattigdom til hans ære, få det evige liv og den himmelske herlighet av ham. Til det hjelpe vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Andre søndag i advent

Luk 21,25–36. Holdt i 1533.

> Og det skal vise seg tegn i sol og måne og stjerner. Og på jorden skal folkene bli grepet av angst og fortvilelse når hav og brenninger bruser. Mennesker faller i avmakt av redsel og gru for det som skal komme over jorden. For himlenes krefter skal rokkes. Da skal de se Menneskesønnen komme i skyen med kraft og stor herlighet. Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft hodet! For deres forløsning stunder til.
>
> Og han sa en lignelse til dem: Se på fikentreet og alle trær. Så snart de springer ut og dere ser det, da vet dere av dere selv at sommeren er nær. Slik skal dere også, når dere ser disse ting skje, vite at Guds rike er nær. Sannelig sier jeg dere: Denne slekt skal slett ikke forgå før det er skjedd alt sammen. Himmel og jord skal forgå, men mine ord skal slett ikke forgå.
>
> Men ta dere i vare, så ikke deres hjerte tynges av rus og svir og timelige bekymringer, så den dagen skulle komme uventet over dere som en snare. For den skal komme over alle dem som bor over hele jorden. Men våk hver tid og stund, og be at dere må bli aktet verdige til å unnfly alt dette som skal komme, og til å bli stående for Menneskesønnen.

Helt fra verdens begynnelse har vår Herre Gud hatt for skikk å sende store varsler i forveien hver gang han ville gjøre noe nytt. Da han ville straffe Egypt, føre sitt folk ut derfra og gjøre det til et folk for seg selv, lot han alle slags mektige tegn gå foran, både onde og gode.

Gresshopper, hagl, byller og annet slikt var forferdelig og til skade for egypterne, inntil alle deres førstefødte til slutt ble drept på én natt og store hærskarer av resten av folket druknet i Rødehavet. For jødene var tegnene derimot gode: Gud førte dem tørrskodd gjennom Rødehavet, druknet fiendene deres i det, ga dem brød fra himmelen og mer slikt.

Alt dette var et sikkert varsel om at Gud ville gjøre noe stort med dette folket og begynne et nytt styre og en ny orden. Slike tegn skjedde også da han ville straffe de vantro, forherdede jødene og utbre sitt rike i kristenheten over hele verden. For da Herren Jesus hang på korset, åpnet gravene seg, og de døde gikk ut av dem. Det kom også et stort og uvanlig mørke og et jordskjelv, og forhenget i templet revnet. Alt dette var et varsel om en ny orden: Nå skulle jødedommen falle og Kristi rike utbres.

Jødene kjente svært godt denne guddommelige skikken – at Gud ikke lar noe stort skje uten særlige tegn i forveien – for de hadde selv erfart den. Derfor kommer også apostlene her til Herren Kristus og spør ham hvilke tegn som skal skje før Jerusalem blir ødelagt og verden tar slutt, og før Kristi evige og eneste rike begynner. De hadde så ofte hørt ham tale om det, og de var helt overbevist om at han skulle være en konge, og at hans kongerike etter Skriftens ord skulle utbres over hele verden.

Samtidig så de at hans eget folk, og særlig byen Jerusalem, ikke ville ta imot ham, men at de som hadde den øverste makten og styringen, tvert imot forfulgte ham. Derfor tenkte de nok at nå måtte han ta seg fore noe stort for å innta sitt rike, opprette sitt herredømme og styrte og straffe sine fiender.

Etter sine gamle jødiske tanker mente de vel også at dette måtte skje med stor ytre makt og velde. Eller de tenkte at han nå måtte gjøre store tegn og under fra himmelen, slik Elia en gang hadde gjort, og slik noen av hans egne disipler hadde villet at han skulle gjøre mot folkene i Samaria som ikke ville ta imot ham.

Derfor ville de gjerne vite på forhånd hvilke tegn og varsler som skulle komme, når det skulle begynne, og hvordan han ville gå fram. For de lengtet fremdeles etter et slikt ytre, verdslig herredømme. De var ennå langt fra å forstå Kristi evige rike rett. Det skulle slett ikke herske over land og folk på verdslig vis eller forandre noe der, men være et åndelig, evig rike i menneskenes hjerter ved forkynnelsen av evangeliet og ved Den Hellige Ånd.

Til dette svarer Herren: Ja, det skal visselig skje tegn, ikke bare før Jerusalem blir ødelagt, men også før hele verden tar slutt. Fordi evangeliet blir forfulgt, skal templet gå under, og med det hele byen og hele dens herredømme. Det skal ikke gå lang tid før det skjer. Når de som skal oppleve dette, ser at byen blir omringet av hærer, skal de ha tegn nok i det. Da skal de vite at det er ute med dem, og ikke tro at de ennå skal få herske sammen med Messias i jødenes land.

På samme måte sier han til dem at det overalt i verden skal skje tegn og varsler om at den skal gå under. Derfor må de ikke tro at han vil opprette et nytt rike og en ny orden her i verden, der alt går slik de ønsker, der de blir adlydt og kan styre slik de selv vakkert har tenkt det ut og ordnet det. Nei, de skal vite at hans rike ikke er av denne verden, og at verden uten stans skal undertrykke og forfølge Kristus og hans evangelium og kirke, helt til enden kommer.

Og når enden kommer, skal den heller ikke varsles med tegn som viser at han nå vil bryte inn i kongerikene med ytre makt og velde og selv bli herre over denne verden. Tegnene skal heller ikke vise at alt da vil adlyde ham og at hans kristne alene skal herske over hele verden, slik disiplene ennå mente den gangen.

For heller ikke da skal det skje andre tegn enn slike som viser at Gud til slutt vil la denne verden forgå med alt som er i den. Derfor skal det i den tiden skje slike tegn i himmelen, i solen og stjernene, i havet, på jorden og i hele skaperverket at en kan se at nå må alt falle sammen.

Samtidig skal disse tegnene vise at Guds kirke på jorden og i dette livet slett ikke skal ha timelig fred, ro og glede. I denne onde verden skal den gjennomgå

mange store og tunge trengsler og mye angst. Den skal ikke bare forfølges av verden og være uten all legemlig hjelp og beskyttelse; under de store straffene som Gud vil la komme over hele verden, skal den også selv bære det aller tyngste trykket. Det skal se ut som om Gud vil la sin kirke bli knust helt.

Kort sagt: Det skal gå så langt med kirken at den til slutt må lære og erfare at den slett ikke skal sette sin lit til denne verden og dens makt og goder, eller til dette livet. Den skal tenke over og vite på forhånd at det her i livet alltid vil gå verre og verre, særlig i de siste tider, når de grufulle straffene og ødeleggelsene tar overhånd overalt. Den skal vite at den må bli i trengsel helt til enden.

Likevel skal Gud på underfullt vis holde den oppe og bevare den midt under alle disse straffene og verdens undergang. Det skal han gjøre helt til den dagen da Guds Sønn kommer og skaper nye himler og en ny jord (2 Pet 3,13), kaster alle ugudelige i den evige straffen og gjør ende på alt ondt for sine utvalgte.

Dette er summen av Herrens preken om tegnene. Det viktigste vi skal merke oss av den, er at vi ikke skal bekymre oss stort om når og hvordan disse tegnene skal skje, eller hvor lenge før den ytterste dag de kommer.

Det er nok at vi først og fremst lærer hva Kristus særlig vil vise oss med dem: Her i verden har Gud alltid latt mange slags tegn på sin vrede over synden gå foran straffen. Slik skal også forferdelige tegn alltid fortsette å varsle om og føre med seg grufulle straffer over synden. Og særlig i de siste tider skal de bryte løs over denne verden med helt særlig kraft og i stort tall.

Derfor skal vi merke oss godt hvorfor Herren holdt denne prekenen, og hvorfor det var nødvendig – og fremdeles er det – å si og vite dette på forhånd. **For det første** skal kirken vite at slike tegn og straffene som følger med dem, ikke kommer av en tilfeldighet, slik den gudløse verden innbiller seg.

Gud sender dem som en trussel om straff for forakten for ham og for alle synder, så en skal se hans alvorlige og skremmende vrede over synden. Det skal en se desto klarere fordi disse tegnene og straffene i den siste tid skal bli stadig større og tyngre, til verden til slutt må forgå og deretter gå fortapt.

For verden holder ikke opp med synden. Selv midt under straffen er den ubotferdig og fortsetter i sin forakt for Gud. Slik blir den funnet i sine synder helt til det siste, når den skal forgå, og derfor skal den også siden bli under Guds vrede og straff i all evighet og uten ende.

For det andre skal vi vite at også Guds kirke på jorden må lide under disse straffene, ja, kanskje mer enn andre mennesker, fordi også den ennå har synder. For Gud vil særlig at hans kirke skal kjenne hvor stor og forferdelig hans vrede over synden er, så den kan leve i desto større ydmykhet og frykt for ham og sukke desto inderligere etter nåden.

For det tredje skal vi holde fast ved denne trøsten: Gud vil ikke forkaste sin kirke og dem som vender om til ham, selv om han her på jorden lar dem plages av alle slags store og tunge trengsler. Om de her må lide mer motgang og angst enn andre folk, vil han likevel ikke at de skal tvile på hans hjelp. De skal ikke tro at Gud under slike straffer og tegn på sin vrede vil la dem gå til grunne og bli fortapt sammen med de ugudelige.

Han legger dette på dem bare for å formane alle til bot og omvendelse, og særlig dem som vender seg til ham i sann bot, tro og bedring av livet. I slike trengsler og under korset skal de øves i troen, i å påkalle ham og i å vente hjelp fra ham uten å tvile. Derfor formaner han oss også ofte andre steder, slik som her i dette evangeliet, til å be og påkalle ham. Han lover oss at straffen skal mildnes og at Gud vil hjelpe, og han forsikrer sin kirke om at den skal bli bevart til verdens ende, ja, i det evige liv der borte.

Om selve tegnene sier Kristus først at det skal skje fryktelige tegn i sol og måne og på hele himmelen og i hele skaperverket, også i vannene og havet. Etter min mening skal dette ikke forstås om én bestemt tid, som om alle disse tegnene bare skulle skje kort før den ytterste dag og bare bli sett av dem som skal oppleve den. Nei, han taler her generelt om alle slags tegn som stadig, alltid og overalt skal skje før verdens ende.

Noen av dem, som formørkelser av sol og måne, regnes riktignok for naturlige, for med en viss kunst og kunnskap om himmellegemenes gang kan en vite og regne ut på forhånd når de skal komme. Men ved siden av disse skjer det mange andre uvanlige tegn som ingen kan regne ut på forhånd. De kommer uventet og brått, stikk imot all matematikk. Slik var mørket som kom da Kristus ble korsfestet: Det skjedde ikke på en tid da solen ellers kan formørkes på naturlig vis.

For vitenskapen lærer at en solformørkelse må skje i begynnelsen av nymånen. Da står sol og måne på samme sted på himmelen og så nær hverandre at månen går foran solen og dekker den, så den ikke kan skinne. Til noen annen tid kan dette ikke skje naturlig. Kommer det altså en formørkelse midt på lyse dagen til en annen tid, enten ved fullmåne eller i første eller siste kvarter – slik det skjedde da Kristus led – da går det ikke naturlig til, men er et overnaturlig tegn.

Men enten slike og andre tegn på himmelen skjer på naturlig eller overnaturlig vis, er de likevel tegn. Gud har bestemt og ordnet dem til å advare verden om noe som skal skje, slik sol- og måneformørkelsene alltid gjør. Av dem har vi sett mange og store, særlig i disse årene, ja, ofte flere i ett og samme år.

Slik kan det også heretter skje mange underlige, nye og uvanlige tegn, særlig når det går mot slutten med verden. I de siste tjue eller tretti årene har vi da også nå og da sett mange forunderlige og merkelige syner og tegn: mange høyst forunderlige regnbuer og andre tegn, blant dem kors, to eller tre soler, stjerneskudd og kometer tett etter hverandre, en himmel i flammer og blodrøde soler flere dager etter hverandre – foruten det som ennå kan skje hver dag.

Hadde alle disse tegnene kommet på én gang, eller vært skrevet ned samlet, ville de visselig vært forferdelige å se. Men fordi de kom ett og ett etter hverandre, glemmer en dem snart igjen når de er forbi, og blir vant til dem!

Deretter taler han om andre tegn som skal skje her nede i luften, i havet og på jorden. Med det menes underlige, fryktelige og uvanlige uvær og voldsomme stormer som buldrer og larmer på uvant vis, som om alt skulle gå under. Også i manns minne har dette skjedd mange ganger, så hele landstrekninger er druknet og gått under med folkene som bodde der. Bare i løpet av få år har vi nå

hørt om store jordskjelv og om at flere steder har gått under i Italia, på Sicilia og andre steder ved havet. Slike omveltninger taler Kristus også om andre steder.

Alt dette skal være et tegn og varsel for oss om at verdens ende nærmer seg, og at den til slutt skal ødelegges helt og forgå. Det går som med et menneske som skal dø. Først begynner han å klage og blir syk av feber eller pest og må holde sengen. Så tiltar svakheten, og han tæres synlig bort, til han blir likblek, munnen trekker seg skjev, øynene vrir seg, og så videre. Dette er sikre varsler om at det snart er ute med ham. Slik skal også verden bli syk og knake og brake før den til slutt brister og går under.

For det tredje taler han også om noen tegn som skal skje med menneskene selv. Her nevner han særlig at de skal bli angste og redde og falle i avmakt av gru for det som skal komme her på jorden. Dette tegnet skal følge med de tegnene som er nevnt før.

For tegnene på himmelen, i luften og i vannene skal ikke gå forbi uten virkning; de skal varsle om og føre med seg store og forferdelige plager og omveltninger i verden. Slik forklarer Kristus det også uttrykkelig: «For folk skal reise seg mot folk, og rike mot rike, og det skal bli hunger og jordskjelv både her og der» (Matt 24,7).

Alt dette skal ta voldsomt overhånd i den siste tid og varsle om at Gud til slutt vil straffe verden og styrte den helt. En skal se store ødeleggelser i kongeriker og land, og til slutt skal all orden og styring, all dyd, tukt og anstendighet bli fryktelig omstyrtet og gå under. Et grusomt tyranni skal fylle alt, ustraffet og uhindret, fulgt av villskap, troløshet, forræderi og all annen udyd.

Slik sier også Kristus: «Og fordi lovløsheten tar overhånd, skal kjærligheten bli kald hos de fleste» (Matt 24,12). Da må enhver si at verden ikke kan bestå lenge slik. Og i vår tid ser vi da også at alt dette går så sterkt fram at det ikke er noe håp om bedring.

Dette er det som får Kristus til å si at menneskene skal «falle i avmakt av redsel og gru for det som skal komme over jorden», når de ser disse tingene skje. For det finnes mennesker som ikke er helt fordervet, særlig de som ennå er skikkelige, anstendige, godhjertede, kloke og forstandige.

De får se slik jammer og forferdelig uvesen og merker at det går så fullstendig galt i hele verden. De blir var all den nøden og alle de tunge straffene som skal ramme den – som krig og ødeleggelse – og tenker samtidig på det som ennå står igjen og først skal komme. Da skal de ikke kunne bære alt dette, men må falle i avmakt av frykt og angst. Det har en ofte sett før, og ser det fremdeles: Mange mennesker blir i slik jammer så overmannet av sorg og kummer at de dør av det eller får livet forkortet.

At menneskene skal falle i avmakt av frykt, regner jeg som et hovedstykke i denne prekenen hans. Det har vi selv opplevd og erfart under pavedømmet, særlig de av oss som ville være fromme og føre et strengt og åndelig liv. For hvilken plage, angst og samvittighetspine voldte ikke menneskelærdommen og menneskebudene overalt den gangen! Også dette peker Kristus klart på blant plagene i kirken i den siste tid: «For falske messiaser og falske profeter skal stå

fram og gjøre store tegn og under, for å føre også de utvalgte vill, om det var mulig» (Matt 24,24).

Dette kan vi som nå er gamle, og som har levd i det forrige mørket under pavedømmet, være med og fortelle om. Gode og fromme hjerter som gjerne ville leve rett, ble forferdet og engstet av pavens bud. Gjennom munkene sine la han utallige snarer for menneskenes samvittighet. De kalte dem *casus conscientiae* («samvittighetstilfeller»), og med dem har de fylt så mange store bøker om hvor stor og tung en dødssynd det er når en ikke holder slike bud.

For eksempel når en munk ikke alltid strengt og nøyaktig holdt den regelen og ordenen han hadde gått inn under, selv om han bare av glemsel hadde unnlatt å ta skapularet – skulderstykket – på under kappen. Eller når en prest ikke hadde lest sine bønner (som de kaller *horae* eller tidebønnene), eller hadde fått i seg en vanndråpe eller to når han skulle holde messe. Eller når noen ikke nøyaktig hadde skriftet alle sine synder eller fastet strengt før han gikk til sakramentet, eller ikke fullt ut hadde gjort den boten og fyllestgjørelsen for sine synder som var pålagt ham.

Av dette ble de motløse samvittighetene så engstet og trykket at ingen visste hvordan de skulle trøste dem. Selv om de hadde gjort alt de kunne, med all flid, kunne de likevel ikke slå seg til ro, men mente at de ikke hadde gjort nok. Så løp de hit og dit, til den ene helgenen og den andre, snart til Roma, snart til Sankt Jakob i Compostela, noen i hårskjorte og barbent, andre i rustning. De valfartet til nye hellige steder, særlig til slike der jomfru Maria – etter de skamløse munkenes og prestenes påfunn – skulle være nådig og gjøre jærtegn og så videre.

Til slutt gikk det så langt at lekfolk, ja, til og med fyrster og store herrer, lot seg bedåre av munkene, så de etter døden ble skrevet inn i ordenen deres og begravet i munkekappe. Så grusomt plaget de elendige samvittighetene seg uten stans at jeg ikke tror det kunne finnes større jammer og angst. Jeg har da også selv sett mange av dem som ikke kunne bære denne redselen og frykten for Guds forferdelige dom, og som derfor falt i fortvilelse.

Alt dette kom av at evangeliets lære og den rette trøsten Kristus gir oss, var helt formørket på prekestolene, ja, slukket ut. Ingen visste noe om læren om troen – at syndenes forlatelse, slik Skriften vitner, blir lovt oss av nåde for Kristi skyld, og ikke for vår fortjenestes skyld.

For pavens prekener hadde drevet det så langt at vi nesten måtte skremmes i hjel av frykt for Kristus. De viste oss ingen trøst og nåde hos ham, men framstilte ham bare som en vred og forferdelig dommer. Ingen kunne finne nåde hos ham, sa de, med mindre en hadde så mye egen hellighet og så mange gode gjerninger at det kunne veie opp for alle syndene, eller hadde Kristi mors og andre helgeners forbønner.

For også jeg var en av dem som påkalte jomfru Maria, at hun skulle være vår mellommann og forsoner hos den strenge dommeren Kristus. Som alle vet, lærte, leste og sang de nesten ikke annet enn slik avgudsdyrkelse i alle kirkene – noe de nå later som de har glemt, som om de aldri hadde gjort seg skyldige i noen villfarelse eller avgudsdyrkelse. Overalt var påkallelsen av Maria og de andre helgenene om forbønn hovedsaken.

De sang også sine tidebønner til Maria sju ganger om dagen, og i dem gjentok de særlig dette verset om og om igjen. Det leste de også for folk på sykesengen og ropte det inn i øret på dem når de var i ferd med å oppgi ånden: *Maria mater gratiae, tu nos ab hoste protege, in hora mortis suscipe!* («Maria, nådens mor, vern oss mot fienden, ta imot oss i dødens stund!») Og overalt lød bønnen og hjertesukket til alle, selv de helligste munkene, slik: «Hjelp oss, du kjære Guds mor, og vær vår forbeder mot din Sønns strenge dom; ellers vet våre sjeler ingen trøst, hjelp eller råd!»

Se, dette var en forferdelig jammer og angst. Bare falsk lære kan skape noe slikt, og det må alltid bli følgen overalt der evangeliets lære ikke blir rett bekjent, og der en likevel vil være from for Gud og gjøre andre mennesker fromme. Gud være lovet, den rene læren og Kristi trøst har nå steget fram og lyser igjen for oss, så denne angsten er tatt bort fra oss. Men den er dessverre også altfor fort glemt. For de unge som nå vokser opp, vet ingenting om den.

Og papistene selv er nå blitt så styrket av vår lære at de er blitt kvitt slik frykt og angst. Nå er de bare gode kamerater i det laget som verken bryr seg om Guds nåde og trøst eller om de skremmende tegnene som varsler om den ytterste dag og dommen.

Og likevel er det et forferdelig tegn at det har vært slik angst og jammer i kirken, og det burde en ikke glemme så fort. For selv om alt dette, som jeg håper, for det meste er over nå, kunne det nok skje igjen. Vil ikke verden være mer takknemlig for evangeliet, men arbeider for at Guds ord igjen skal formørkes og undertrykkes – slik papistene nå gjør – da kan en enda større jammer snart ta overhånd igjen.

De menneskene som rammes av slik angst og redsel, har vanligvis ikke vært ugudelige og gudløse, men godhjertede, fromme og gudfryktige folk – og det er de fremdeles. Derfor har dette for deres del ikke vært et tegn på fordømmelse. For det er tvert imot et godt tegn at slike hjerter ikke forakter Guds vrede, men tar advarselen om den kommende dommen til hjertet og sukker etter trøst og redning.

Det er også trolig at mange av dem på underfullt vis er blitt bevart i sin siste nød, fordi de da tok imot Kristus og trøstet seg med hans lidelse og død. Men fordi de er så motløse, skrøpelige og uopplyste, har ikke alle kunnet bære en slik redsel.

Derfor sa jeg før at slik skrekk og nød alltid vil ramme den arme kirken aller mest. Den engster kirken så sterkt at også noen av dens barn blir svært svekket, ja, nesten fortært av slikt tungsinn og angst – selv om de ikke blir så overvunnet av skrekken at de mister håpet og i fortvilelse slipper troen på Kristus.

Derfor: Selv om de gudfryktige må bære og kjenne slike tegn, er tegnene ikke sendt for å skremme dem, men de andre – de ugudelige. Men de er så forherdet og sorgløse at de slår alle slike tegn og guddommelige trusler bort og forakter dem.

De innbiller seg at så lenge Gud ikke straks slår til med sin vrede og styrter hele verden, men gir den frist en liten stund til, er det ingen fare med dem. Og om en sier aldri så mye til dem om disse tegnene, og de selv ser ett i dag og et

annet i morgen for sine øyne, lar de det likevel fare forbi og sier: «Slike tegn har skjedd før også, og den ytterste dag er likevel ikke kommet.»

Derfor lar Herren Kristus slike ugudelige mennesker fare, og fra nå av preker han om sitt komme bare til trøst for de kristne. For når verden kan forakte de forferdelige varslene og straffene den ser for øynene sine, vil den bry seg enda mindre om denne prekenen og trusselen hans.

Likevel tjener prekenen til at de ikke skal ha noen unnskyldning, og at dommen deres skal bli desto tyngre ved deres egen onde samvittighet. For når de ikke ville tro mens det ble forkynt for dem, skal de få se og kjenne det når dommedag brått kommer over dem. Slik sier Kristus: «Da skal de se Menneskesønnen komme i skyen med kraft og stor herlighet.»

Det skal bli en helt annen prakt og herlighet enn alle keiseres og kongers på jorden, ja, en herlighet de aldri ville ha kunnet tenke seg, selv om han hadde truet dem med tegn og varsler hver eneste dag uten stans. For da skal hele luften være full av hellige engler og utvalgte mennesker. Overalt skal de sveve omkring denne Herren i skyene og skinne klarere enn solen. Herren skal avsi dommen over de ugudelige, og alle de hellige skal være med ham.

Men nede på jorden skal de fordømte stå sammen med djevelen og skjelve. Ja, de skal skjelve og beve bare ved synet av Guds Sønn i hans åpenbarelse og herlighet, fordi de ikke ville kjenne ham og foraktet hans ord – han som Paulus sier «frir oss fra vreden som kommer» (1 Tess 1,10). Derfor skal de nå høste evig fortapelse.

Men Kristus viser at alt dette skal skje til trøst og frelse for de kristne – for dem som tror slike tegn og venter på at Herren Kristus skal komme for å holde dom over verden på den ytterste dag. Derfor sier han videre: «Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft hodet! For deres forløsning stunder til.»

Andre del

(*Oversetterens merknad: Denne delen ble trolig holdt om ettermiddagen samme dag.*)

> Men når dette begynner å skje, da rett dere opp og løft hodet! For deres forløsning stunder til. (Luk 21,28)

Dette er et svært trøsterikt ord. Med det vil Herren Kristus vennlig trøste sine kristne, som her i verden skal lide mye angst og sorg og i tillegg engstes av de forferdelige varslene om den ytterste dag og dommen. Med dette ordet tyder han tegnene for dem og vil at de skal forstå dem helt annerledes enn de av natur ser ut. For som jeg sa før: Ingen blir mer forferdet over disse tegnene, og ingen får større sorg og bekymring av dem, enn nettopp de fromme kristne.

Det er riktignok sant og visst at Gud lar sin kirke se slike tegn på sin vrede og lar den selv både se og kjenne straffen. Det gjør han først for at hans kirke skal formanes til å gjøre bot og ikke forakte vreden hans slik som andre mennesker.

Dernest gjør han det for at den skal vite at den her på jorden og i dette livet alltid må være under korset og i trengsel. Slik skal den lære å hate synden, tenke på det andre livet og vente på det, der alt det onde skal ta slutt, og drives til å påkalle Frelserens hjelp og sukke til ham om å bli fridd ut av trengslene.

Likevel skal alle disse tegnene være til trøst for Guds kirke. For av dem kan den kjenne og vite at Gud med dem truer den ugudelige verden, og at dommens dag visselig skal komme. Da skal de ugudelige få sin evige straff og pine, mens de fromme skal bli forløst ved Guds Sønn, sin Frelser, og tatt opp i den evige gleden. Derfor skal de, selv midt under de skremmende forvarslene og trengslene som skal komme over jorden, vente på Guds Sønns komme med frimodighet og glede.

Derfor tyder han alle disse tegnene for dem til ren trøst: «Jeg vet nok», sier han, «at de skal skremme og engste dere, og at det skal se ut som om jeg helt hadde glemt dere og min kirke og ville la dere gå under sammen med verden. Men jeg sier dere: Når dere ser disse tegnene, og de vil forferde dere, da skal dere som mine rette kristne gjøre dere ferdige til mitt komme. Løft hodet, slik de gjør som lengter etter meg, så dere frimodig og med glade hjerter kan se fram til at jeg kommer.

Og dette skal dere vite: Når disse tegnene er som aller mest skremmende, og jammeren her på jorden er på det høyeste, da er jeg aller nærmest dere, og da står forløsningen deres for døren. Derfor skal dere ikke se annet i slike forferdelige tegn enn deres visse, salige forløsning. La de andre skremmes og forferdes, de som ikke vet noe om noen forløsning og ikke bryr seg om meg.

Men dere som tror på meg, som lider motgang og forfølgelse for min skyld, og som lever og dør i denne troen og bekjennelsen, dere har nå ingen vrede og straff å vente. Nei, til dere kommer nå den saligheten og glade forløsningen som dere så lenge har ønsket og bedt om – når dere ba om at mitt rike måtte komme til dere, at dere måtte bli rene for alle deres synder og fridd ut fra alt ondt.

Det vil nok se forferdelig og grusomt ut for dere når det skjer tegn i sol og måne, når hele skaperverket faller fra hverandre, og når hele verden til slutt kommer i brann og blir full av ild. Likevel skal dere ikke rette dere etter det dere ser for øynene. Dere skal tvert imot vite at alt dette betyr noe helt annet – ja, stikk motsatt av det det betyr for den ugudelige verden. Sammen med sin fyrste, djevelen, forfølger den dere, og den blir ikke redd for den kommende dommen.

For verden skal disse tegnene være og bety det de ser ut til. Med sitt forferdelige utseende skal de vise verden at dommedag for den blir en dag til evig sorg, hyl og tenners gnissel, ja, en fordømmelsens dag som fører den til det helvete den nå ikke vil tro på og ikke bryr seg om, før den selv får erfare hva det betyr. Men for dere, som tar denne grufulle undergangen alvorlig og forferdes over den, skal den ikke bringe annet enn ren forløsning; for dere skal dagen da jeg kommer, være den evige gledens og salighetens dag.

For jeg vet at dere trenger en slik forløsning. Og for at dere skal få den, må jeg nå komme og gjøre ende på verden. For skal jeg redde dere, må jeg først angripe dem som holder dere fanget og vil hindre at dere blir forløst.»

Som en from kristen skal du tenke slik om forvarslene om den ytterste dag: Tenk deg at røvere og fiender hadde kastet deg i et dypt fangetårn. Så hører du at din fromme landsherre er kommet med stor makt og har begynt å skyte voldsomt på tårnet, så alt rundt deg styrter sammen. Da ville du slett ikke engste deg

for skytingen og stormløpet, men heller glede deg over det, fordi alt sammen skjedde for at du skulle bli fri.

«Gjør det samme her», sier Kristus, «og bli ikke forferdet når dere ser verden krympe og vri seg. For dette gjelder ikke dere, men dem dere har ropt til meg mot. Derfor: Ta imot mitt komme som den dagen deres forløsning kommer. For jeg kommer ikke for å kaste dere ned i helvete, men for å hjelpe dere ut av denne fordervelige, fordervede, syke og ulykksalige verden. Jeg kommer for å skille dere fra djevelen og hans morderiske tjenere og gi dere plass blant englene, der dere ikke lenger skal lide noe, men leve i evig herlighet.»

Til denne trøsten tjener også den herlige og svært vakre lignelsen om trærne som springer ut. Han gir oss den for at vi skal se denne trøsten desto klarere. «Om våren», sier han, «når vinteren skal ta slutt og hele jorden blir ny, når kulden viker og varmen kommer igjen, og de nakne trærne igjen skal bli grønne og blomstre – si meg, hvordan begynner det? Er det ikke slik at trærne først får knopper og deretter springer ut? Da sier alle: Nå er vinteren forbi, og nå kommer den deilige sommeren igjen!

La denne lignelsen være deres lærer, og trærne på marken deres bok. Av den skal dere lære hvordan dere skal vente på den ytterste dag.» For Gud har ikke bare tegnet og skrevet denne trosartikkelen om den ytterste dag og de dødes oppstandelse i bøker, men også i trærne og resten av skaperverket.

«Når saften begynner å stige i trærne og de setter blad, kommer sommeren visselig etter. Slik skal heller ikke dere la dere skremme når jorden beveger seg og himmelen skjelver, når sol og måne ser mørke ut og mister sin klare glans – like lite som dere blir forferdet over de unge bladene som skyter fram på trærne når det snart blir sommer. For disse tegnene skal være for dere som saften og de små bladene på trærne. De skal lære dere å vente på den evige sommeren med glede, fordi dere vet at slutten på deres jammer og nød nå står for døren.

For dette elendige livet her på jorden er som den triste og ufruktbare vinteren, da alt visner, dør og forderves. På den ytterste dag skal denne triste vinteren ta slutt, og den vakre, evige sommeren komme – det vil si Guds rike. Ved det skal djevelens rike bli ødelagt, det riket som har gjort at dere har måttet tåle så mye motgang her på jorden.

For i denne verden må dere leve blant ugudelige, onde, falske og grådige mennesker som spotter og laster evangeliet og har lyst til å stelle i stand all mulig ulykke. Dette må dere se og høre, ja, dere må daglig vente noe som er enda verre. Men fra alt dette vil jeg forløse dere når jeg kommer, så dere heretter aldri mer skal se eller lide noe slikt.»

Slik forteller Peter om den fromme Lot (2 Pet 2,7–8). Han måtte i sin tid leve blant de skjendige folkene i Sodoma. Med sitt ukyske liv voldte de ham stor hjertesorg, og dag etter dag plaget de hans rettferdige sjel med sine urettferdige gjerninger og med synder som det ikke sømmer seg å tale om. Alt dette måtte han se og høre med sine uskyldige øyne og ører, til de til slutt var blitt så modne for dommen at Gud ikke lenger kunne tåle dem. Da kom to engler og førte den fromme Lot ut av byen.

Det må uten tvil ha vært et forferdelig syn for ham å se himmelen bli svart, lynet og tordenen rundt seg, skyene som skiltes, ild og svovel som begynte å regne ned fra himmelen, og jorden som åpnet gapet sitt og slukte alt. At Lot ikke skulle ha blitt forferdet over dette, er utenkelig.

Men han hadde den trøsten at dette grufulle synet ikke gjaldt ham, men sodomittene, som hadde vært onde og forherdede skurker og ikke ville bedre seg. De måtte visselig ikke bare forferdes over dette ildregnet, men også gå til grunne i det og fare ned i helvetes avgrunn. For den fromme Lot var alt dette derimot som et vakkert tre som springer ut mot sommeren og begynner å bli grønt. For i dette merket Lot at Gud åpenbart hjalp ham og i nåde fridde ham ut fra de ugudelige.

Slik det gikk Lot her, vil det også gå oss på den ytterste dag, om vi skal oppleve den. Det vil være forferdelig å se når himmel og jord begynner å bli bare ild og flammer.

Men en kristen skal ikke rette seg etter det han ser for øynene. Han skal høre og ta vare på hvordan Kristus tyder det: Det er en deilig blomst og en vakker, saftfull kvist.

Selv om naturen forferdes over det skremmende synet, kan hjertet da likevel holde fast ved Guds ord og styrke og væpne seg mot det ytre synet og si: «Nei, vær ikke redd! Dette er jo ikke noe som skader, og det betyr ikke noe ondt. Det betyr at min Forløser og min forløsning nå er nær. Så vær meg nå velkommen, min Gud og kjære Herre Kristus! Kom nå, slik jeg så ofte i mitt liv har ønsket og bedt om – at ditt rike må komme til meg, og at djevelens rike nå endelig må ta slutt!»

Den som kan ta imot Herren Kristus slik, farer i samme øyeblikk inn i den evige herligheten, der han skal skinne som den klare solen.

På denne måten lærer og underviser Herren Kristus oss om den ytterste dag, så vi kan vite hva vi har i ham, og hva vi skal vente og håpe av hans komme. Paven forkynner Kristus som en streng dommer: Vi skal stille hans vrede med gjerningene våre og påkalle helgenene og nyte godt av deres forbønner hvis vi ikke vil bli fordømt.

For slik har en malt Kristus overalt i pavedømmet: Han kommer til dommen med et sverd og et ris i munnen, og begge er tegn på vrede. Men fordi Maria og Johannes døperen står ved hans side, har en søkt deres og andre helgeners forbønn og satt sin lit til den. Slik mente jo også den fromme pater Bernhard at når mor Maria viste sin Sønn sine bryster, kunne han ikke nekte henne noe.

Men alt dette er et tydelig kjennetegn på at en under pavedømmet ikke har kjent Kristus rett og heller ikke forstått denne prekenen hans. Derved er den rette kunnskapen om Kristus blitt helt formørket – kunnskapen om at Gud har satt ham til å være vår Frelser, Forsoner, Forbeder og Mellommann.

Formørket er også troen på at vi ved ham skal finne nåde og barmhjertighet hos Gud, slik det står i vårt evangelium. Han skal komme igjen, ikke til skrekk eller fordømmelse, men til trøst, forløsning, frelse og salighet for alle som tar sin tilflukt til ham, så sant vi i troen og et kristent liv venter frimodig på denne

salige dagen. Men over alle som ikke har trodd på ham, og som har hånet og plaget hans kristne her på jorden, skal han komme som dommer og hevner.

«Tro dette fast», sier han, «og tvil ikke på det, men gled dere til mitt komme. For det skal skje til gagn for dere, så dere blir forløst fra synd, død, djevel og verden og blir salige for min skyld i all evighet.» Se, dette er å trøste herlig og rikelig!

Men enda et stykke forferder en engstelig samvittighet sterkt. Herren sier i vers 34 og 35 i evangeliet vårt at den ytterste dag skal komme brått over alle dem som bor over hele jorden, som en snare.

Det er som om han ville si: Det skal gå menneskene som en sulten liten skogfugl. Om morgenen flyr den ut av skogen og leter etter føde og håper å finne noe, slik den pleier. Den finner det også, setter seg på åtestedet som fuglefangeren har gjort i stand, og er glad og fornøyd. Men i samme nu, før den blir var det, faller garnet over den, og den blir fanget og slått i hjel.

Dette tar de fromme og gudfryktige menneskene seg til hjertet. Av daglig erfaring merker de hvor fort det skjer at en snubler og faller, og derfor er de engstelige og motløse. For de tenker: «Hvem vet hvordan den dagen skal finne deg? Kanskje kommer den i en time da du er aller minst forberedt og aller minst venter den, eller mens du ligger i denne eller en annen synd. Og da er det ute med deg; da skal denne gledesdagen bli til en evig sorgens dag for deg.»

Men heller ikke her vil Herren la oss være uten trøst. Derfor lærer han sine kristne hvordan de kan bli fri for denne sorgen, når han sier: «Men ta dere i vare, så ikke deres hjerte tynges av rus og svir og timelige bekymringer, så den dagen skulle komme uventet over dere som en snare. For den skal komme over alle dem som bor over hele jorden. Men våk hver tid og stund, og be at dere må bli aktet verdige til å unnfly alt dette som skal komme, og til å bli stående for Menneskesønnen» (Luk 21,34–36).

Også dette er en svært nødvendig lære, som vi aldri burde slippe ut av hjertet. Herren Kristus forbyr oss ikke å spise og drikke. Han byr oss heller ikke, slik paven gjør, å la alt ligge og gi avkall på alt, gå i kloster og bli «åndelige».

Nei: «Spis og drikk, for det unner Gud dere vel. Og strev hver og en i sitt arbeid, for derfor har Gud befalt at en skal arbeide. Men ta dere i vare så ikke hjertene deres noen gang blir tynget av alt dette, så dere glemmer mitt komme! Vær våkne, det vil si: Ta vare på hver time og hvert øyeblikk, og lev i gudsfrykt og med god samvittighet! La dette være det første for dere! Og be dernest om at dere må unnfly all anfektelse og jammer og bli aktet verdige til å stå for Menneskesønnen.»

Dette er vakkert sammenfattet i de to siste bønnene i Fadervår: «Led oss ikke inn i fristelse, men fri oss fra det onde.» Gjør dere slik, er det ingen fare. For om den ytterste dag treffer dere ved bordet eller i sengen, i kirken eller på torget, våkne eller sovende, blir den likevel en salig dag for dere, fordi den finner dere i gudsfrykt og under god beskyttelse.

Men her må en også vite at en ikke kan be og påkalle Gud rett hvis en ikke vil holde opp med kjente synder og ikke vil bedre seg. Derfor hører det med til en rett bønn at en gjør rett og sann bot og omvender seg, og at en vokter seg for å

synde mot samvittigheten. Det vil si at vi ikke bevisst og med forsett følger våre onde lyster og trosser Guds bud.

Og en skal be i Jesu navn og i tillit til Guds godhet om at han vil bevare oss i sin frykt, ved sin Hellige Ånd vokte oss for synd og styrke oss i den rette troen helt til enden. Da kan vi vente med glede på denne salige dagen og ta imot vår Herre Jesus med hjertelig tillit som vår Forløser og Frelser. At en slik bønn blir hørt for Kristi skyld, er det ingen tvil om.

Videre er det trøsterikt å merke seg dette i ordene «at dere må bli aktet verdige til å unnfly alt dette som skal komme»: Gud vil også i dette livet mildne og delvis ta bort de straffene og sorgene som ellers skal ramme menneskeslekten – nemlig for dem som vender om til Gud og i omvendelsen påkaller ham i tro. Slik skal ikke kirken gå under i denne jammeren, og de fromme skal ikke synke ned i sorg, men holdes oppe av den guddommelige hjelpen og trøsten: at han vil bevare sin kirke til enden.

For selv om han blir alvorlig vred over synden, legger han straff og motgang på menneskene i dette livet først og fremst fordi han vil at de skal formanes til å gjøre bot og vende om til ham. Slik skal de, tross hans velfortjente og rettferdige vrede, likevel finne nåde hos ham. Det sier også Paulus: «Men når vi blir dømt, da er det Herren som refser oss, for at vi ikke skal bli fordømt sammen med verden» (1 Kor 11,32).

Derfor gir Kristus oss også den formaningen som er nevnt: I denne kirkens siste store nød og trengsel skal vi vende om og ta vår tilflukt til ham i bønn og påkallelse. Vi skal vite at Gud da vil mildne sin vrede, så hans kirke ikke går under, men blir holdt oppe og bevart under all straffen og i verdens undergang, og til slutt blir forløst.

Etter denne formaningen og dette løftet fra Herren skal en slik bønn og påkallelse i troen være en daglig gudstjeneste og øvelse hos de kristne. Da kan de ha den sanne trøsten at Gud «lot ikke all sin harme bryte fram» (Sal 78,38), men at han også i sin rettferdige vrede kommer i hu å forbarme seg (Hab 3,2).

Derfor skal vi følge dette rådet, ta vare på denne læren og gjøre oss rett ferdige til forløsningens nådige dag. Det unne vår Herre og Frelser Jesus Kristus oss alle! Amen.

Tredje søndag i advent

Matt 11,2–10. *Holdt i* 1532.

> Da nå Johannes i fengselet fikk høre om Messias' gjerninger, sendte han bud med disiplene sine og spurte ham: Er du den som skal komme, eller skal vi vente en annen? Og Jesus svarte og sa til dem: Gå og fortell Johannes hva dere hører og ser: Blinde ser og lamme går omkring, spedalske blir renset og døve hører, døde står opp, og evangeliet forkynnes for fattige. Og salig er den som ikke tar anstøt av meg.
>
> Da disse var gått bort, begynte Jesus å tale til folket om Johannes: Hva gikk dere ut i ørkenen for å se? – et siv som svaier i vinden? Eller hva gikk dere ut for å se? – en mann kledd i fine klær? Se, de som bærer fine klær, er i kongenes hus. Men hva gikk dere da ut for å se? – en profet? Ja, jeg sier dere: endog mer enn en profet. Det er om ham dette er skrevet: Se, jeg sender min budbærer foran deg, han skal rydde din vei for deg.

Dette evangeliet har to deler. For det første hører vi hvordan Johannes sender disiplene sine fra fengselet til Jesus som til den rette Kristus eller Messias. Det minner også oss om å lytte villig til vår kjære Herre Kristi ord og å regne det som vår dyreste skatt, for all vår salighet henger på det.

For det andre finner vi her en preken der vår kjære Herre Kristus først roser og priser den hellige Johannes høyt som den ypperste av alle predikanter. Han røkter nemlig embetet sitt så trofast at han sender disiplene sine til Kristus selv når han sitter i fengsel og ikke kan preke selv. Deretter refser Kristus jødene for deres vantro, fordi de ser ned på en slik lærer og ikke bryr seg om prekenen hans. Dette skal minne oss om å ta oss godt i vare så vi ikke forakter Guds ord, men tar villig imot det og lar det gjøre oss bedre.

Den første formaningen – at vi flittig skal lytte til Kristi ord – ser vi av dette: Da Johannes i fengselet hører om Kristi under, sender han straks disiplene sine til ham og ber dem spørre om han er «den som skal komme» – han som Moses og alle profetene hadde profetert så mye om, og som det senere skulle forkynnes så mye om i Det nye testamente. Med andre ord: Er han den lovede Kristus?

Om ham står det skrevet at jødenes rike og Moses' lære skulle bestå til han kom. Deretter skulle Moses' lære og gudstjeneste avskaffes, og en ny lære og gudstjeneste skulle opprettes – ikke bare blant jødene, men også blant hedningene i hele verden, slik det tydelig var forutsagt.

Alt dette begynte straks å skje så snart Johannes var kastet i fengsel. Herren Kristus begynte selv å preke om Guds rike og det evige liv og å gjøre under. Derfor viser Johannes nå disiplene sine til ham, så de med egne øyne kan se undrene hans og høre den prekenen som profetene lenge før hadde sagt at Kristus skulle bringe ned til jorden – og slik skulle han åpenbare seg for verden.

Spørsmålet skal altså forstås som om Johannes sa til dem: «Jeg vet sikkert at han er den rette Kristus, for jeg har selv forkynt om ham. Men folk tror det ennå ikke. Og nå som jeg ligger i fengsel og må holde opp å preke, kommer de vel slett ikke til å bry seg om vitnesbyrdet mitt om ham. Men for at saken skal bli viss, og for at prekenen min for dere ikke skal være forgjeves, så gå nå selv til ham og hør det fra hans egen munn. Da kan dere vende dere bort fra meg og fra hele jødedommen og heretter holde dere til denne mannen alene. Alt som gjelder deres og hele verdens salighet, henger på ham.»

Den egentlige meningen med dette budskapet fra Johannes til Kristus er altså at disiplene hans selv skal se og høre ham, lære ham å kjenne, tro på ham og dermed bli salige.

Hva svarer så Kristus? Når de spør om han er den som skal komme, sier han verken ja eller nei. Han viser dem til det åpenbare vitnesbyrdet i gjerningene sine og sier: «Dere ser og hører det jo, og kan ta og føle på at det er meg. Alt det Jesaja og de andre profetene har forutsagt – at Kristus skulle få lamme til å gå, blinde til å se og så videre – det ser dere jo nå for øynene deres. Da trenger dere ikke noe annet svar eller noen annen undervisning, om dere bare vil legge merke til det.»

Dette er en herlig og trøsterik preken, som på en vakker måte sier alt en kan forkynne om Kristus: hva slags konge han er, og hva slags rike han har. Det er et rike der blinde, lamme, spedalske, døve og døde hører hjemme – og særlig fattige syndere og alle som er elendige og trengende og ellers ikke er noe som helst. Der hører de hjemme, og der skal de finne trøst og hjelp.

Denne prekenen om Kristus og hans rike skal vi legge flittig merke til og stadig la lyde blant oss: at Kristus har et slikt rike og er en slik konge, som vil hjelpe fattige og elendige mennesker på legeme og sjel der hele verden ellers ikke kan hjelpe med all sin makt og velde.

For aldri kommer det noen så framifrå doktor til verden som han – en som kan gi blinde synet eller rense spedalske. Og det har heller aldri vært noen lærer som kunne forkynne evangeliet for de fattige – det vil si for de bedrøvede, elendige og engstelige samvittigheter – og gjøre dem glade og frimodige som har et sønderknust hjerte og er senket ned i sorg og tungsinn.

Moses er riktignok den ypperste predikant. Han tok selv imot de ti bud fra Herren – jeg taler her ikke om de andre jødiske lovene – og med dem har Gud åpent vitnet at dette er hans evige og uforanderlige vilje. Den viljen planter han dessuten inn i menneskenes hjerter, for at vi skal være ham lydige etter denne læren og disse budene. Og når det gjelder det alle skapninger skal gjøre og leve etter, kan ingenting forkynnes høyere enn at en skal elske Gud over alle ting.

Men hvor god og ypperlig denne prekenen hans enn er, kan han ikke trøste en eneste stakkars synder med sin lovpreken. Ja, han gjør det motsatte, for

alle prekenene hans lyder jo slik: «Du skal og må holde loven, ellers blir du fordømt.» Og så begynner jammeren. For de som kjenner syndene sine og gjerne ville bli kvitt dem, gjør det surt for seg selv; de strever og sliter av all kraft for å oppfylle loven, men får likevel ikke fred eller et glad hjerte og en god samvittighet.

Over dette klager også alle de hellige i Den gamle pakt. De sukker under Moses' styre, som tynger dem med uutholdelige byrder gjennom loven – slik også Peter sier (Apg 15,10) – og derfor lengter de av hjertet etter det nådens rike som er lovet dem i Kristus.

Slik heter det i Salme 14: «Å, om det fra Sion ville komme frelse for Israel! Når Herren gjør ende på sitt folks fangenskap …» (Sal 14,7). Og i Salme 102: «Du vil reise deg, du vil forbarme deg over Sion, for tiden er kommet til å være nådig» (Sal 102,14). Hyklerne derimot mener at så lenge de holder loven i det ytre, trenger de verken evangeliet eller Kristus. Da er det ingen fare, og Gud må nok ta dem opp i himmelen for fastene, bønnene og almissene deres. Dette er sorgløse og stolte ånder som verken spør etter Gud eller hans nåde.

Nå er det riktignok sant at vi må ha Moses' preken. For det første trenger vi den til å formane og drive menneskene til tukt og gode seder. Slik må en i denne verdens riker ha bøddel og sverd for å holde folket i tømme og lydighet og straffe den rå og tøylesløse hopen som ikke vil holde seg til slik ytre tukt, men driver hor, stjeler, er gjerrige, tar åger og så videre.

Dessuten skal prekenen om de ti bud bli i kirken for deres skyld som nå er kristne og hellige. Da kan de vite hva et virkelig gudfryktig liv er, og hvilke gode gjerninger de skal gjøre. For nå som de er omvendt til Gud og ved troen på Kristus er blitt rettferdige og Guds barn, kan de også begynne å leve i lydighet mot Guds bud.

Men når timen kommer da du skal gjennom dødsangsten, når samvittigheten begynner å kjempe mot redselen for Guds vrede og frykten for helvete, og du i denne kampen trenger trøst og seier – si meg, hva hjelper da Moses' lære deg, selv om du har fulgt den med all flid og levd et uklanderlig liv? Er det ikke i sannhet slik at du må si og bekjenne: «Kjære Herre Gud, selv om jeg ikke har vært horkar, tyv eller morder, er jeg likevel uren og full av synd for deg. Derfor ber jeg deg om å være meg nådig og barmhjertig, ellers må jeg fortvile med alle mine gode gjerninger.»

Slik sier også David: «Gå ikke i rette med meg, din tjener! For ingen som lever, er rettferdig for ditt åsyn» (Sal 143,2). Og: «Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?» (Sal 130,3)

I en krønike som kalles *Vitae Patrum* («Fedrenes liv») leser vi om en gammel eremitt som sto på samme sted i hele tre dager. Han løftet stadig øynene mot himmelen, sukket og klaget. Da disiplene spurte ham hva som plaget ham slik, svarte han: «Å, jeg er så redd, jeg frykter døden!»

Da begynte disiplene å snakke om hvor strengt han hadde levd hele sitt liv, og hvor flittig han hadde holdt Guds bud; med det mente de å trøste ham. Men han svarte: «Jeg sier dere at jeg er svært redd. Riktignok har jeg holdt Guds bud

med flid, som dere sier, men likevel kan jeg ikke bli kvitt frykten. For jeg vet at Guds dommer er helt annerledes enn menneskenes dommer.»

Se, denne mannen var kommet så langt at han kunne se at all vår hellighet og alle våre gode gjerninger ikke holder stand. Med dem kan vi ikke bli stående når hjertet merker at det blir ført fram for Guds domstol, og vi begynner å forstå hvor streng, tung og alvorlig Guds dom er. Loven skal altså forkynnes, og en skal stadig strebe etter å gjøre gode gjerninger og alltid rette seg etter Guds bud. Men når det kommer så langt at en skal dø, eller samvittigheten blir forferdet, må en likevel si med den gamle fader: «Å Gud, hvem hjelper meg nå?»

Han var også en av de fattige som teksten vår taler om, men han visste ikke hvem han skulle holde seg til. Han manglet nemlig det stykket som Herren Kristus taler om her: at «evangeliet forkynnes for fattige». Han hadde ennå ikke annet for øye enn loven, og den lot ham bli liggende i en tung og bedrøvet samvittighet og kunne ikke trøste ham.

Evangeliet derimot er en preken om Kristus der det blir sagt til synderen: «Min sønn, vær frimodig og glad og frykt ikke! Vit at Kristus har befalt at nåde skal tilsies de fattige – det vil si de elendige og bedrøvede hjerter. Han gir deg sin hellighet, som er guddommelig og evig, og kler deg i den. Han tar bort syndene dine, forsoner deg med Gud, og ved sitt offer og sin død har han vunnet syndenes forlatelse og evig liv, og det gir han deg. Denne nåden befaler han oss å tilby deg i kraft av sitt ord. Tvil derfor ikke på det! For slik du hører, skal det visselig skje deg – så sant du tror det.»

Derfor kaller Kristus og profetene med rette denne prekenen et evangelium – det vil si en nådefull, trøsterik og salig lære eller preken. Hvis en rik mann lovet en fattig tigger tusen gylden, ville det sannelig være et evangelium og et gledelig budskap for ham. Det ville han gjerne høre, og han ville bli hjertelig glad for det. Men hva er penger og gods mot denne trøsterike og nådefulle prekenen: at Kristus tar seg av de fattige og er en konge som vil hjelpe de arme synderne som er fanget under loven, så de får rettferdighet og evig liv?

«Dette», sier han, «er mitt rike.» Og det er sannelig et helt annet rike enn denne verdens rike. Der går det slik til at en hjelper de sterke og ærer de rettskafne, men fordømmer og straffer de onde. For det verdslige styret kan ikke føres på annen måte enn med strenghet og med sverdet, som hogger og slår omkring seg overalt og hver ken kan eller skal tåle noen last eller udyd. Der trengs bøddel og svøpe, ild og vann, for at straffen kan fullbyrdes overalt.

Kristi rike derimot har ingenting å gjøre med sterke, hellige og syndfrie folk, men med skrøpelige, fattige og elendige syndere som loven har fordømt. Slik sier Kristus her: «Blinde ser, døde står opp, og evangeliet forkynnes for fattige.» Det er nok et stort under å vekke opp døde. Men ett under er likevel langt større og herligere, selv om det ikke ser så mektig ut: at Gud så elsker verden at han gir den sin Sønn, som han fra evighet har satt til å være konge for de fattige og synderne og forkynne evangeliet for dem.

Om denne kongen og dette evangeliet preker ikke Moses og loven. Der lyder dommen straks slik: «Den som er en synder, skal være i djevelens og dødens

vold. Men den som vil være i Guds rike, må være hellig og uten synd.» Og det er sant, for Moses' rike er også Guds rike, og den prekenen han fører, er Guds ord.

På samme måte kan det verdslige styret også kalles Guds rike, for Gud vil at vi også skal lyde dets ordninger. Men det er bare Guds rike på den andre eller venstre hånd. Der setter han inn fedre og mødre, keisere og konger, dommere og bødler og overlater styret til dem; eller han byr og befaler oss gjennom sine tjenere, engler eller mennesker, hva vi skal gjøre.

Men hans eget rike, der han selv regjerer og virker, er der evangeliet forkynnes for de fattige. Der lærer du – når din time er kommet – at all din rettferdighet ikke kan bestå for ham. Da hjelper det ikke å si: «Herre, jeg har gjort det jeg kunne. Jeg har vært lydig mot foreldrene og husbondene mine, jeg har trofast oppdratt huset mitt, barna og tjenestefolkene mine og styrt dem så godt jeg kunne. Jeg har ikke levd til skade for min neste, ikke stjålet, ikke drevet hor og så videre.»

Nei, Herre! Dette hjelper meg ikke når jeg står for din domstol, og det fører meg heller ikke inn i ditt rike. For med dette er jeg ikke uten skyld for deg. Denne lydigheten min er fremdeles svært ufullkommen, og dessuten er det ennå mye urenhet i meg.

Men likevel, kjære Herre, vil jeg ikke gi opp eller fortvile. For jeg har nå en gang hørt i ditt evangelium at din Sønn, min kjære Herre Jesus Kristus, har gjort under på seks måter (Matt 11,5). Blant dem er også dette nevnt, at evangeliet forkynnes for fattige. Det vil si: Du, min himmelske Far, har satt ham til å trøste dem som er bedrøvet og har et sønderknust hjerte. Denne prekenen vil også jeg ta til meg, for den er talt til meg. Jeg er jo så fattig og elendig og kan ellers ikke finne trøst noe sted, verken i meg selv eller i hele verden.

Slik profeterer også Jesaja om Kristus i kapittel 50, der Herren Kristus selv sier: «Herren Herren har gitt meg en disippeltunge, så jeg skal kunne styrke den trette med mine ord» (Jes 50,4). Det betyr: Gud har lagt sitt ord på min tunge og befalt meg å forkynne slik at jeg vet å tale med de trette – det vil si å trøste de motløse samvittighetene på rett måte. Dette forklarer evangeliet når det sier at Kristus forkynner evangeliet for de fattige, slik det også står hos Jesaja (Jes 61,1–3).

For det er derfor han er innsatt som konge: Han skal bringe evangeliet – det vil si trøste og styrke de arme, motløse og bedrøvede hjertene. Derfor kalles hans rike også et trøstens og hjelpens rike, og det er det. Der skal en ikke lenger skremme de motløse eller la dem bli i angsten, men reise dem opp igjen med sann, guddommelig trøst og gjøre dem glade.

Det skjer ikke og kan ikke skje ved lovens preken, men bare ved den prekenen som vår Frelser Jesus Kristus fører. For det er et godt og gledelig budskap at han har gjort fyllest for syndene våre, og at vi ved hans lidelse og død er forløst fra den evige død.

«Denne prekenen er for de fattige», sier Herren, «og til dem vil jeg gå. Men til de store helgenene kan jeg ikke komme, til dem som ikke vil regnes blant syndere og ikke trenger mitt evangelium. Ja, de forfølger og fordømmer det

som kjetteri og sier at det forbyr de gode gjerningene og preker mot Moses og loven. Til dem kan jeg ikke komme!»

Derfor sier han videre: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg.» Ja, sannelig salig! For hele verden tar anstøt av denne kongen og hans preken, enda alle burde glede seg over dem. Overalt i evangelistenes beretninger ser vi jo fariseerne, de skriftlærde, yppersteprestene, prestene, levittene og alt som var stort og høyt, holde Kristus for en forfører og fordømme prekenen hans som kjetteri.

Han kan aldri preke så det passer dem. De synes stadig at han snur opp ned på alt og gjør alt galt: at han vil støte dem som verden kaller rettskafne og rettferdige, ned i helvete og ikke tåle dem i sitt rike – og det gjør han i sannhet – men ta syndere opp i himmelen.

Det er nøyaktig det papistene i våre dager beskylder oss for: «Er det rett preket», sier de, «at de gode gjerningene slett ikke skal gjelde, og at himmelen åpnes for de verste skurker?» Se, denne baktalelsen måtte også vår Herre Kristus tåle blant jødene. Men her står det skrevet: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg.»

Vel! Hvis du hørte ham rett og tok imot hans ord så du kom inn i hans rike, da skulle du få erfare at evangeliet ikke forbyr gode gjerninger, slik papistene lyver om oss. Tvert imot lærer og formaner det de kristne til å gjøre gode gjerninger og å streve alvorlig etter ikke å gjøre noe som strider mot Guds ord og samvittigheten.

Det lar det verdslige styret – keisere og konger – stå ved makt og nekter dem ikke å bruke bødler, sverd, svøpe og hva ellers som trengs for å holde tukt og orden. Hvorfor tar du da anstøt av det hellige evangeliet og laster det, som om det lærte at en ikke skal gjøre noe godt?

Evangeliet forkaster og forbyr slett ikke gode gjerninger. Men når vi skal dø og fare bort til et annet liv, der vi trenger råd og hjelp mot synden, da forbyr det oss å stole på vårt liv og våre gode gjerninger. Da vil det at vi skal se til Herren Kristus og med fast tillit lite på hans gjerning og fortjeneste, så vi for hans skyld kan finne nåde og evig salighet i det andre livet.

For nettopp derfor har Gud gitt oss et legeme med så mange nyttige lemmer: Vi skal ikke gå arbeidsløse her på jorden, men gå med føttene, gripe med hendene, se med øynene, tale med munnen og så videre. Så lenge et menneske lever og har makt over lemmene sine, må han jo også gjøre noe. Ja, her i verden kan han like lite være uten arbeid som han kan leve uten at hjertet slår og lungene puster.

Men Guds lov krever at alle slike gjerninger og hele vårt liv skal gjøres og leves i lydighet mot ham og etter hans vilje. Dette tillater evangeliet; ja, mer enn det: Det stadfester uttrykkelig loven og lærer at vi med all flid skal holde dens bud. Men når et menneske skal forlate denne verden og stå for Guds domstol, da byr evangeliet ham å se seg om etter en annen trøst, som han kan bygge et fast håp om evig liv på.

Har du nå levd rettskaffent her i verden, er det godt og rett, og verdt å takke Gud for. Men stol ikke på det i døden, som om Gud derfor skulle gi deg himmelen.

Nei, her må du holde deg til denne kongen, vår Herre Kristus Jesus. Han alene skal ha det embetet som evangelisten forteller om: å gi blinde synet, få lamme til å gå, rense spedalske, gi døve hørselen, vekke opp døde og forkynne evangeliet for de trøstesløse, det vil si å lede dem til og gi dem evig trøst, glede, liv og salighet. For til dette er han innsatt av sin Far: ikke for å henge eller radbrekke de arme samvittighetene for syndenes skyld, men for å gi dem råd og hjelp.

Men noen vil ikke se ham slik og vente seg slik nåde av ham. De tar anstøt av læren hans og forakter ham, slik jødene gjorde og hyklerne fremdeles gjør i dag. Dem skal han nok finne midler til å kue når tiden kommer. Dette er nettopp én grunn til at verden tar anstøt av Kristi lære: Den vil ikke lite på Guds nåde, men på sine egne gjerninger og sin egen fortjeneste. Derfor laster den det hellige evangeliet som en forførende lære, som forbyr gode gjerninger og gjør folk ryggesløse og gjenstridige.

For det andre tar verden også anstøt av Kristus fordi han selv er så fattig og ringe. Dessuten bærer han korset og lar seg henge på det, og på samme måte formaner han de kristne til å ta sitt kors opp og følge ham gjennom all slags anfektelse og trengsel. Det kan verden slett ikke tåle, men har avsky for det. Derfor ser en også at når evangeliet skal bekjennes, og noe skal våges eller lides for dets skyld, da faller folk fra i hopetall, slik ormstukken frukt faller ned om sommeren.

For det tredje tar vi også anstøt av ham når vi legger mer vekt på hva vårt eget hjerte og vår egen samvittighet føler, enn på Kristi evangelium – det vil si når vårt eget liv og levnet anfekter og bekymrer oss mer enn vi trøstes av den nåden fra vår kjære Herre Jesus Kristus som er forkynt oss i evangeliet. Dette anstøtet er ikke så vanlig som de to første, for det er bare de sanne kristne som blir anfektet av det. Men det volder likevel overmåte stor smerte. Var det ikke for Den Hellige Ånds hjelp og bistand, ville sannelig ingen av oss kunne holde stand mot det.

Slik er altså den kjære Herre Kristus overalt i verden en predikant folk tar anstøt av. Rett etter dette evangeliet sier han selv enda tydeligere at menneskene skal ta anstøt av denne prekenen, ja, forakte og forfølge den. Men hvilken dom verden skal vente seg for dette, ser vi av den forferdelige prekenen han holdt mot de tre byene Kapernaum, Korasin og Betsaida.

Vi ser det også av hans alvorlige anklage mot jødene, der han sier: «Johannes var en streng predikant. Han spiste bare vill honning og gresshopper, drakk bare vann og levde dessuten et hardt liv. Men hva hjalp det? Dere beskyldte ham likevel for å ha djevelen. Jeg derimot spiser og drikker med alle og omgås menneskene på det vennligste. Og så kaller dere meg en storeter og vindrikker som holder seg til tollere og syndere.»

Så umulig er det altså for noen å komme overens med disse giftige slangene, hyklerne og de gjerningshellige. Lever en romslig og omgås folk vennlig, så duger det ikke. Og fører en annen et hardt og strengt liv, så duger det heller ikke. Hvordan skal en da gjøre denne skammelige verden til lags? Jo, den ville vel være fornøyd om en roste og priste alt den gjør – enda den jo ikke gjør noe som kan kalles rett.

Slikt anstøt må vi finne oss i å tåle. For det hjalp ikke engang i de dager da Herren Kristus selv preket og lot undrene hagle og snø ned: Blinde fikk synet, døve hørselen, lamme fikk førligheten igjen, spedalske ble renset, og de døde ble levende igjen. Likevel ble Ordet foraktet, og han, den kjære Herre Kristus, ble naglet til korset for det. Apostlene ble jaget ut av jødenes land, så de ikke visste om et eneste sted i hele verden der de kunne leve trygt for denne prekenens skyld.

Hva har da vi egentlig å klage over? Eller hva er det å undre seg over at verden i våre dager forakter evangeliet og dets redelige forkynnere og tramper dem under føttene?

Der nede i jødenes land gikk det jo ikke annerledes med vår Herre Kristus selv og apostlene hans. Og de forkynte ikke bare Ordet, men gjorde også store og underfulle mirakler, slike som vi ikke kan gjøre; vi kan bare forkynne dette ordet som verden tar slik anstøt av. Derfor må vi venne oss til det og la det skje, for det går aldri annerledes med evangeliet. Det er og blir en preken som ikke de fattige og ringe tar anstøt av, men tvert imot de helligste, mest rettskafne, viseste og mektigste her på jorden, slik all erfaring viser til fulle.

Men salige er de som vet og tror at det er Guds ord. De er helbredet, trøstet og styrket mot alt slikt anstøt. Men de som ikke vet det, faller fra dette ordet og over i selvrettferdighet. De blåser seg opp over sine gode gjerninger og ser på evangeliet som en anstøtelig og opprørsk lære. Dette er det som kalles å ta anstøt og bli forarget. Og det gjør – som sagt – de som verden regner for de største helgener og de klokeste mennesker.

Derfor kan vi nok klage over den blinde verden sammen med Herren Kristus og si: «Vi spilte på fløyte for dere, men dere ville ikke danse. Vi sang klagesanger, men dere ville ikke gråte!» (Matt 11,17) Forkynner vi evangeliet, er det galt; forkynner vi loven, passer det dem heller ikke. En kan verken gjøre den onde verden virkelig glad eller virkelig bedrøvet. Det vil si: Den vil verken la seg gjøre til synder eller la seg trøste mot synden; den vil verken være blind eller seende. Det har vi eksempler nok på hos papistene.

Det vi altså skal merke oss godt her, er at evangeliet er en lære og en preken for de fattige. Det vil si for de bedrøvede og engstelige samvittighetene som kjenner sin jammer og elendighet og skjelver og forferdes for Guds vrede og dom. Det er ikke for de rike og mette, som ikke tenker på eller arbeider for noe annet enn hvordan de her i verden kan vinne stor ære og rikdom og leve i glede og vellyst.

Derfor er det en underlig og fremmed preken for dem når Herren Kristus sier: «Og evangeliet forkynnes for fattige.» Den har de verken lyst til å kjenne eller lære; de holder den for dårskap. De tar ikke bare anstøt av den, men forfølger og laster den som kjetteri. Det ser vi også hos paven og hans ugudelige kardinaler, biskoper og så videre, og hos de fleste av deres tilhengere blant denne verdens mektigste herskere og potentater. Kort sagt: Alt det verden kaller rettskaffent, hellig, stort og mektig, setter seg opp mot evangeliet.

Det er mot slikt anstøt Kristus advarer sin lille hjord når han sier: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg.» Det er som om han ville si: «Dere ser og erfarer – og skal stadig mer se og erfare – at verden tar anstøt av mitt ord og vil forfølge

dere fordi dere bekjenner det. Dette sier jeg dere på forhånd, for at dere skal være kloke og ikke fare vill eller bli anfektet av det. Husk da at det samme har hendt vår Herre Kristus, Guds Sønn selv. Selv om han forkynte med slik kraft og gjorde så mange herlige og store mirakler, hjalp det ham likevel ingenting.»

Og for at vi desto mer skal tenke over dette og ikke la oss fange av verdens visdom, herlighet, makt og store mengde, har han trofast formant og minnet oss om å holde fast ved hans ord når han sier: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg.»

Slik gikk det altså vår kjære Herre Kristus selv: Hans eget folk, som han var lovet og sendt til som frelser, tok anstøt av ham. Selv om de så med egne øyne de herlige undrene han gjorde, lot de seg ikke bevege til å tro hans preken og ta imot ham, men korsfestet ham attpåtil. Da får vi nok tie stille og ikke klage når vi blir foraktet, hånet og forfulgt for evangeliets skyld. Denne lærdommen og advarselen mot anstøtet er høyst nødvendig, særlig i våre dager, da nesten alle laster det kjære evangeliet og tar anstøt av det.

Så har vi da i denne prekenen av Kristus en høy og ypperlig lære, som hele vår salighet og det evige liv hviler på. Her lærer vi hvordan Kristus er en konge med nåde og all trøst. Han taler vennlig til de arme og bekymrede samvittighetene, og ved sitt evangelium vil han trøste dem i angsten over syndene og hjelpe dem til det evige liv. For dette er egentlig hans rike, som kommer til oss ved Ordet: at vi tar imot det og tror – alle vi som tynges av syndens og dødens byrde, for det er bare for slike det forkynnes.

Da trøster det oss og gir oss vissheten om at vi på Kristi ord kan fare glade herfra og si med urokkelig tillit: «Jeg tror på min kjære Herre, som gir blinde synet, gir lamme førligheten, gir døve hørselen og gjør døde levende. Dette ordet har jeg tatt imot, og derfor er jeg viss på at han ikke vil slippe hånden min i min ytterste nød, men føre meg fra dødens og djevelens rike til himmelens rike og det evige liv. For derfor er han blitt menneske, og derfor er han kommet til meg her på jorden: Ved sitt evangelium vil han trøste meg, arme, elendige synder, og i all evighet hjelpe meg fri fra synden og døden!»

Andre del av denne prekenen

Det vi hittil har hørt, får være sagt om den første delen av dette evangeliet. Der formaner Kristus oss til å holde evangeliets preken i ære som vår høyeste trøst og nåde, og som det som fører oss inn i hans rike. Og han formaner oss til å vokte oss for alt det anstøtet som vil dra eller skremme oss bort fra det. (*Oversetterens merknad: Kan antas å være holdt samme dag om ettermiddagen.*)

Den andre delen tjener også til samme undervisning og formaning. For her hører vi hvor høyt Kristus roser og priser døperen Johannes for hans preken og standhaftighet, og hvordan han refser folket fordi de ikke har brydd seg om eller trodd prekenen hans. Han sier: «Hva gikk dere ut i ørkenen for å se?»

Dere løp nok til i begynnelsen for å høre hva nytt som var på ferde, og glodde vel på ham som en ku glor på en ny port, uten å bry dere stort om hvem han er eller hva han forkynner. For nå som han ligger i fengsel, mener dere vel at det er slutt med embetet og prekenen hans, og at ingenting mer skal følge etter. Han

har jo selv ikke gjort eller utrettet noe mer, og det er heller ikke kommet noen Kristus ennå, slik han sa det skulle skje.

«Nå vel», sier han, «dere har ikke holdt Johannes for annet enn et siv som bøyer seg fram og tilbake i vinden. Dere mener vel ennå at det ikke var annerledes med ham enn med dere selv, og at Johannes' og min preken skal rette seg etter deres egne tanker. Men jeg sier dere: Johannes er ikke et siv! Se ikke på ham som en predikant som bøyer ordene sine fram og tilbake etter hva dere vil ha, eller som forkynner dere en Messias slik dere drømmer om ham. For dere vil gjerne ha en Kristus som priser dere som hellige menn, og dere venter på et rike som bare er av denne verden, der dere kan få ære, rikdom, makt og herlighet. Men det blir det ingenting av!

Slik Johannes har forkynt det, slik skal det bli, og verken djevelen eller helvete skal velte det. For Johannes står med sin preken og sitt vitnesbyrd som en mur, ja, som en klippe, mot alt vær som blåser og stormer. Det ser dere også, for han stadfester det i fengselet når han sender disiplene sine til meg. Tenk derfor ikke at dere skal høre noe annet av ham eller se noe annet hos meg enn det han har forkynt dere. Og vær ikke lenger slike siv som dere er, hvis dere ikke vil bli kastet hit og dit av hver vind og storm som djevelen sender ut.

Tenk ikke at denne prekenen skal rette seg etter deres sinn, og at den skal tale eller tie for å gjøre folk til lags og vinne deres vennskap, slik dere gjør. For dere er slike predikanter som tar imot en håndfull bygg (slik Esekiel sier: 'Dere vanhelliger meg hos mitt folk for noen håndfull bygg', Esek 13,19). Dere er som våre nye papister, som for et kirkelig embete med gode inntekter forkynner det folk gjerne vil høre.

Nei, i Guds rike går det ikke an å tale eller tie for å gjøre folk til lags. Der skal en forkynne slik døperen Johannes gjør. Han har holdt ut hele veien, ført den samme talen og det samme vitnesbyrdet hele tiden, og nå våger han liv og lemmer for det.»

For det andre er Johannes ikke kledd i fine og bløte klær som de som er ved kongers og fyrsters hoff. Han bærer en hard og grov kappe av kamelhår og går barbent og barhodet. Det er hans smykke og pryd, og det nøyer han seg med. Men derfor er han heller ikke predikant for dem som gjerne vil ta imot evangeliet når det er fint og bløtt og kan skaffe dem gode dager og rikdom.

Slik gjør nå de fleste av våre evangeliske – ja, også blant papistene – både blant adel, borgere og bønder. De vet nok å bruke friheten fra hele det tidligere pavelige tyranniet og trykket til å skaffe seg timelig rikdom, og de kan ta og rive til seg alt de får tak i. Men å vise evangeliet takknemlighet med en eneste skilling og gi sognepresten eller de fattige kirkene noe – det kan ingen få dem til.

Av dette ser vi altså at Johannes ikke er en hoffpredikant som gjerne vil være kledd i fine og bløte klær – det vil si en som vil forkynne et timelig, verdslig rike og tale om rikdom, ære, makt og gode dager, eller vise oss til en Kristus som bringer og gir oss slikt. Nei, han har harde, grove klær på og fører en skarp og streng preken. For dens skyld må en lide, og av den kan en ikke vente seg vellyst og gode dager.

For det tredje skal vi merke oss dette om Johannes' embete og preken: Kristus vil ikke at han skal regnes som en profet, men aktes enda mye høyere og større, så ingen profet kan måle seg med ham i embete. For profetene var riktignok menn som Gud sendte direkte for å preke, og de hadde guddommelig vitnesbyrd om at de hadde Den Hellige Ånd. Men alle har de forkynt om den Kristus som skulle komme; slik en også vanligvis kaller den en profet som forkynner det som skal komme.

Men i deres flokk skal dere ikke lete etter Johannes. Han kalles og er – slik Gud også kaller ham hos Malaki (Mal 3,1) – Guds engel eller nærmeste sendebud, som går foran Herren, peker på ham og sier: «Nå trenger dere ikke lenger vente på ham. Han er allerede her; se bare til at dere tar imot ham.» Denne faste, sterke og strenge mannen skal dere altså gi akt på når dere hører og ser ham, og være visse på at han har med seg den Herren som profetene før har forkynt, og som dere har ventet på.

Disse ordene av profeten Malaki viser hvordan Gud vil virke og vise sin kraft i menneskene ved denne prekenen av Johannes, og ikke på noen annen måte. For når Kristus skal tas imot, og menneskene skal bli salige ved ham, må det først pekes på ham, og han må bli kjent ved denne prekenen. Derfor sier han: «Se, jeg sender min budbærer foran deg, han skal rydde din vei for deg.» Det betyr: Der jeg skal gi min Ånd og det evige liv, der må denne budbæreren – denne predikanten som Gud sender ut – gå foran.

Dette var en høyst nødvendig og svært viktig preken for jødene, for deres salighet eller evige fortapelse hang på om de tok imot den eller foraktet den. Her gjaldt det å være klok og vis og ikke forsømme og forspille tiden, hvis de ville bli salige. Likevel har de fleste av dem gjort nettopp det, nå i over femten hundre år. For tok de ikke imot ham, sto de i største fare for å gå glipp av frelsen for evig, og for at alt de hadde håpet og ventet på, skulle bli forgjeves.

Alt kom altså an på hvordan de ville bruke denne korte tiden – knapt mer enn et øyeblikk – da det gamle mosaiske styret skulle opphøre og et nytt Guds rike begynne over hele verden. Derfor hadde Gud advart dem på forhånd i Skriften og vist dem tiden og måten – hvordan og når han skulle komme. Dessuten sendte han denne Johannes for å si dem klart at Kristus allerede var kommet. Slik skulle de ikke ta feil av ham, og heller ikke ha noe å unnskylde seg med.

«Se derfor nøye etter», sier han. «Johannes lærte dere trofast og rett, ikke som en profet, men som den som går like foran Herren og peker på ham. For dere har hørt profeter nok før og vet godt at deres Messias skal komme. Men nå gjelder det at dere går til Johannes og hører og tror prekenen hans. Der hører dere ikke lenger en profet som forkynner om noe som skal komme, men den som rydder vei for Herren. La ham si dere hvem Kristus er, så skal dere ikke fare vill eller gå forgjeves.»

Men nå hører dere jo at han har forkynt og sagt: «Dere må ikke vente at han skal komme og dra inn hos dere med stor og ny prakt og prunk. Han står allerede midt iblant dere som et annet menneske, uten noen prakt eller ytre anseelse. Det eneste som varsler ham og er tegn på ham, er at jeg skal vise menneskene til ham med min røst og peke på ham med min finger.»

Det går til som ved et hoff. Før en ser fyrsten komme inn, går en pasje, en kammertjener eller en dørvokter foran ham. Når en ser tjeneren, må alle gå til side og gjøre plass, for en vet at den som følger like etter tjeneren, er fyrsten og herren selv.

Slik burde også de her ha tatt Johannes' vitnesbyrd til hjertet da de hørte det, og sagt: «Nå har vi den kjære mannen! Velsignet være han som kommer i Herrens navn! Vær nå velkommen, kjære Herre og konge! Her står templet, prestedømmet, gudstjenesten, kongeriket og alt; alt sammen er ditt, gjør med det som du vil. Vi vil gjerne tjene deg og følge deg med sjel, legeme og alt vi har.»

Med dette var det jødiske folket trofast advart av Gud selv. Hadde de villet, kunne de godt ha kjent igjen og tatt imot sin Messias og hatt sin Herre og Frelser i ham, og dermed hatt trøst, glede, ære og alt godt, både timelig og evig, helt til denne dag. Men i stedet er de store, stolte og hellige folk som forakter denne prekenen og sier om Johannes at han har djevelen. De ser Kristus preke og gjøre under for øynene deres, og attpåtil slår de ham i hjel.

Likevel var det – for at denne prekenen ikke skulle være forgjeves – noen gudfryktige hjerter blant dem som med takknemlighet tok imot vitnesbyrdet fra denne forløperen og Herren selv. De undret seg med glede over at profetenes forutsigelser gikk så underfullt i oppfyllelse. Det var de kjære Guds barn, som ikke tok anstøt av Kristus og nå er salige. De andre jødene, som foraktet dette vitnesbyrdet fordi de ikke så hos Kristus det de ønsket å se og finne hos sin Messias, har nå også fått lønnen for det. De er spredt for alle vinder til denne dag og har nå verken Kristus, prestedømme, tempel, land eller folk lenger.

En formaning

Derfor skal vi la denne prekenen av Kristus være en formaning og advarsel også for oss. For gjennom evangeliets preken lyder nå også denne Johannes-røsten til oss. Han peker på vår Frelser, Herren Kristus, og sier: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29) Ham skal dere bli hos i tro og bekjennelse, og takke Gud for at han har gjort dette kjent for dere. Og denne prekenen av Johannes, denne fingeren som peker, skal vare til den ytterste dag.

Men nå er det av stor betydning at også vi er slike folk som tar imot denne prekenen. For lar vi den nå gå forbi oss, slik de fleste av jødene gjorde, og slik det dessverre alltid går i verden, da vil det gå oss slik det har gått dem og andre. Partier og sekter vil heretter stå fram, og ved dem vil den rene lære og Guds ord bli formørket og gå til grunne hos oss. Først da skal en lete etter Kristus uten å finne ham, slik det gikk før under pavedømmet.

For noen annen lære til salighet enn denne kommer ingen til å få. Slik sier også Peter: «Det finnes ikke noe annet navn under himmelen, gitt blant mennesker, som vi kan bli frelst ved» (Apg 4,12). Forsømmer vi altså denne prekenen, er det ute med oss, og da går det oss som jødene og tyrkerne.

Lærere vil det ikke mangle på. Vi kommer til å få nok av dem – slik jødene og tyrkerne har – som vil preke mye om den rette veien til himmelen. For den vil alle lete flittig etter, slik jødene nå leter etter sin Messias. Men det blir bare forgjeves leting og aldri i evighet noe funn. For til alt dette har han satt denne

sin budbærer alene, han som viser og peker på ham med sin røst og sin finger, så vi skal finne ham. Ellers ville det ikke bli noe av; ved vår egen leting ville han nok forbli ufunnet i all evighet.

Derfor heter det her, som profeten Jesaja sier: «Søk Herren mens han er å finne, kall på ham den stund han er nær!» (Jes 55,6) Det betyr: Hør denne prekenen om Kristus, tro på ham slik den lærer, og bli ved denne troen. Da har dere sannelig funnet ham; da blir han hos dere, og dere hos ham.

Det samme blir også nå forkynt for verden, og særlig for våre egne. Men vi gjør her som jødene gjorde mot Johannes, ja, mot Kristus selv, som så trofast hadde advart dem. Denne predikantens røst vil en ikke høre, og denne Frelseren tar en ikke imot. De fleste av oss – både bønder og borgere, adelsmenn og regjerende herrer – forfølger denne læren.

Selv våre egne, som kalles «de evangeliske», bryr seg ikke om denne saken og er likegyldige når det gjelder å fremme den. De mener at deres andre saker er langt viktigere, og lar det gå med dette som det kan. Dermed forfaller prekestolene, kirkene og skolene. Og om de kunne holde dem ved like med én finger, gjør de det likevel ikke, av frykt for å forsømme sitt eget.

Nå vel! Selv om Johannes selv sto fram her med sin preken, ville den likevel ikke bli hørt dersom det samtidig kom krig og annen ulykke over oss. For der det er krig og forvirring, er det ikke rom for Guds ord. Der har prekestolene og skolene ingen framgang, der forfaller læren og all god tukt, mens gudsforakt og all slags utukt og urettferdighet tar overhånd. Og selv om evangeliet ikke lar seg utrydde ved krig og drap, vil det til sist forfalle hos oss ved verdens gudsforakt og utakknemlighet, ved løgn og falsk lære.

Nå har vi hatt fred og en salig tid. Om vi da bare også var så kloke at vi hørte og holdt oss til denne mannen! Gjør vi feil her og bruker ikke den gunstige stunden nå, da kommer også straffen. Da skal djevelen regjere her i Kristi sted, både over legemet ved mord og over sjelene ved løgn.

Jødene mente også at det ikke var noen fare med dem. De hadde jo Guds løfte, det kunne jo ikke svikte dem, og deres Messias kunne jo ikke utebli. Så oppfyller Gud sitt løfte, sender dem den lovede Kristus og lar Johannes peke på ham med fingeren og si: «Der har dere ham! Ta nå imot ham, så har dere med det Gud, himmelriket og alt.»

Men hva hjalp det dem? Johannes lot de riktignok preke, og de måtte nok holde ham for en framifrå mann. Men de brydde seg likevel ikke om prekenen hans og ville ikke ta imot Herren Kristus. Det har de også måttet betale dyrt for, og det må de fremdeles den dag i dag.

Gud bevare oss i nåde, så ikke også vi i vår store utakknemlighet går glipp av det Johannes' finger peker på! For da må vi ta imot den lønnen vi har fortjent.

Kort sagt: Den nødvendige, daglige formaningen som bør forkynnes i kirkene våre, er denne: Vi skal gi akt på Johannes' finger og ta imot Guds ord mens vi har det. Eller som Jesaja sier: Vi skal «søke Herren mens han er å finne». «På den tiden som behager meg, bønnhører jeg deg, og på frelsens dag hjelper jeg deg», sier Herren (Jes 49,8). «Men nå», sier Paulus, «se, nå er nådens tid, se, nå er frelsens dag» – eller hjelpens dag (2 Kor 6,2).

Nå kan en finne ham; utsetter en det til en annen gang, blir det for sent. Når han ikke er her eller selv kommer til oss, kan ingen finne ham. Når han er borte fra oss, hjelper det ikke å rope eller skrike.

Det har jeg selv prøvd i munkevesenet mitt, og mange andre med meg. Vi plaget og pinte oss med stor møye og tunge gjerninger, og likevel kunne vi ikke med alt dette finne døren til himmelen. Hadde vi dødd i den tilstanden, måtte vi tvert imot ha faret til helvete. La oss derfor ta denne advarselen til hjertet. For det er ingen spøk; det gjelder en stor skatt. Men alt kommer an på at vi tar imot den og tar vare på den, slik han selv sier: «Salige er de som hører Guds ord og tar vare på det!» (Luk 11,28) Amen.

Fjerde søndag i advent

Joh 1,19–28. *Holdt i* 1533.

> Dette er Johannes' vitnesbyrd, da judeerne sendte prester og levitter fra Jerusalem for å spørre ham: Hvem er du? Da bekjente han og nektet ikke, han bekjente: Jeg er ikke Messias.
> Og de spurte ham: Hvem er du da? Er du Elia? Og han sier: Det er jeg ikke. Er du profeten? Og han svarte: Nei. Da sa de til ham: Hvem er du? – så vi kan gi dem svar som har sendt oss. Hva sier du om deg selv? Han sa: Jeg er en røst av en som roper i ørkenen: Gjør Herrens vei jevn, som profeten Jesaja har sagt.
> De som var utsendt, var fariseere. Og de spurte ham og sa til ham: Hvorfor døper du da, når du ikke er Messias og heller ikke Elia eller profeten? Johannes svarte dem: Jeg døper med vann, men midt iblant dere står den dere ikke kjenner, han som kommer etter meg, han som jeg ikke er verdig til å løse skoremmen for.
> Dette hendte i Betania på den andre siden av Jordan, der Johannes døpte.

Dette er også et av de vakre og herlige evangeliene om den høyeste artikkelen i vår kristne tro. Her handler det ikke om de ti bud eller om hva vi skal gjøre, men om noe høyere: hva Kristus er, og hva han har gjort. Johannes priser ham så høyt at han – enda han selv førte et svært hellig liv – frimodig bekjenner: «Jeg er ikke verdig til å løse skoremmen hans» (Joh 1,27). Derfor har dette evangeliet nesten samme mening som det vi hørte forrige søndag; her er det bare andre ord og andre personer.

For åtte dager siden hørte vi at alt kommer an på at vi ikke tar feil av Jesu Kristi person. Vi må ikke la ham gå forbi og se oss om etter andre, men ta imot ham; for den som finner ham, finner også forløsning fra synd, død og helvete.

Slik er Guds vilje og beslutning: I Kristus skal all fylde bo, og han skal være ett og alt. «Han er veien og sannheten og livet» (Joh 14,6). Ved ham alene er alle patriarker, profeter, apostler og hellige blitt frelst, helt fra verdens begynnelse. Dette vet Johannes, og derfor viser han disiplene sine til ham, så de ikke skal gå glipp av denne dyrebare skatten.

For det har til alle tider vært en av verdens aller verste anfektelser og plager: Når menneskene mangler Guds ord, griper de til alle slags måter og veier for å komme til himmelen. Det har vi sett nok av i pavedømmet: Én løper i kloster og blir munk, en annen faster, en tredje søker hjelp i forbønnen til denne eller hin helgen. Slik vil hver og en finne veien til himmelen på sin egen måte.

For å avverge slike fordervelige påfunn har Gud gitt sitt folk sitt ord. Der lovet han at han ville hjelpe dem ved kvinnens ætt, det vil si ved sin Sønn Jesus Kristus. Ham alene har han satt til å være vår vei til himmelen. Den som går glipp av denne veien, går glipp av sin frelse, om han så faster seg i hjel og ber seg fra vettet. Men den som i tro har tatt imot ham og satt sin lit til ham, har dermed funnet syndenes forlatelse og den evige frelse, og verken djevelen eller synden kan hindre ham i det.

Denne veien har alle patriarkene og profetene fulgt, og slik er de blitt frelst ved troen på Kristus. For hvis noen noen gang skulle ha vunnet himmelen ved et hellig liv, måtte det vel ha vært de hellige fedrene og profetene, som led og stred så overmåte mye for Guds skyld i denne onde verden. Men de fortvilte over all sin egen hellighet og klynget seg med fast tillit til kvinnens lovede, velsignede ætt, som skal knuse slangens hode.

Men de fleste jødene på Kristi tid ville ikke gå denne veien. De tenkte: «Hva skulle vel denne tømmermannssvennen være for oss? Vi må holde loven, faste, ofre, se sure ut og gi almisse; det blir den beste og korteste veien til himmelen. Denne tiggeren, Jesus fra Nasaret, kan ikke hjelpe oss.»

For Kristus var så aldeles fattig og ussel at den som ikke holdt seg til hans under og hans forkynnelse, ikke kunne finne noe hos ham som så ut av noe. For at jødene ikke skulle gå glipp av ham og la ham gå upåaktet forbi, ordnet Gud, vår barmhjertige Far, det slik at den kjære Johannes skulle gå foran Herren Kristus og være basunen – slik en trompeter går foran fyrsten. Når de hørte denne basunen, skulle de straks åpne øynene og gi akt på ham som kom etter, for han var den rette mannen.

Når jødene derfor sender disse sendebudene til ham og lar dem spørre om han er Messias, eller deres Elia, eller en profet, svarer han rett ut: «Nei, det er jeg ikke.» Men de spør videre: «Hva er du da? Hvordan våger du da å døpe? Hva sier du om deg selv?» Da svarer han: «Det skal jeg si dere: 'Jeg er en røst av en som roper i ørkenen: Gjør Herrens vei jevn!'» (Joh 1,23).

Det vil si: Jeg er trompeten foran fyrsten. Gi akt på min forkynnelse! For han kommer like etter meg, og han skal døpe dere med Den Hellige Ånd, mens jeg som en tjener bare døper med vann. Ja, han står allerede midt iblant dere, men dere kjenner ham ikke. Dette er derfor mitt embete, det jeg er sendt for: Jeg skal være en røst som roper, en forkynner i ørkenen, så dere vet at han er her når dere hører min basun gjalle.

Han som kommer like etter meg, er den som profeten Jesaja også har forutsagt (Jes 40,3–4). Jeg forkynner ikke om meg selv, heller ikke om Moseloven og om gudstjenesten i deres tempel og prestestand. Nei, jeg taler åpent, til hver den som vil høre, om denne Frelseren som skal komme. Derfor må dere ikke lenger vente på ham som om han ennå var langt borte. Se på ham nå! Han står allerede midt iblant dere, men dere kjenner ham ikke. Men jeg skal vise dere ham, så dere kan kjenne og ta imot ham.

Se, dette er mitt embete. Og jeg sier dere: Den neste forkynneren som står fram etter meg, er Herren Kristus selv. Ennå forkynner han ikke offentlig, men

like etter meg vil han la sin røst høre. Se nå til at dere gir akt på ham og ikke går glipp av ham!

Og slik Johannes forkynte, slik gikk det. Like etter sin dåp begynte Kristus å gjøre under i Galilea, og like etter Johannes lot han sin forkynnelse gå ut ved de tolv apostlene og ved syttito andre disipler. Dem sendte han ut og bød dem forkynne: «Himlenes rike er kommet nær» (Matt 10,7). Det betyr: Kristus er til stede, han som Johannes vitnet om og sa: «Han kommer etter meg, men har vært før meg, for han var før meg» (Joh 1,15).

Nå var Johannes et halvt år eldre enn Herren Kristus, og likevel sier han: «Han var før meg.» Det lyder underlig og fremmed, og for jødene ville det ha vært et gudsbespottelig ord om de hadde forstått det.

For hvem kunne få det til å henge sammen, det Johannes sier her? «Han kommer etter meg», det vil si: Han har ikke forkynt før meg, og ingen har hittil kjent ham som en forkynner eller et menneske sendt av Gud. «Og likevel har han vært før meg» – ikke bare som person og etter sitt vesen, men også i embete og kraft. Slik sier han jo også selv: «JEG ER før Abraham ble til» (Joh 8,58), og for det ordets skyld ville jødene steine ham.

Men denne gangen forsto jødene det ikke, eller de ga ikke akt på det. Likevel har Johannes ganske sikkert ment det slik med disse ordene og villet peke på den guddommelige herligheten i Jesu person. Det viser han også ytterligere når han sier: «Jeg er ikke verdig til å løse skoremmen hans.»

Når han altså sier: «Han har vært før meg» (enda han først kommer etter meg), da er meningen: Han er langt mer, større og mektigere enn jeg eller noe annet menneske. For han var før meg, ja før noen av alle mine forgjengere forkynte. Det betyr: Han er en evig, guddommelig person. Før han ble født her på jorden, ja fra verdens begynnelse, har han alltid vært med sin kirke og virket alt i den.

For slik han var til før døperen Johannes og likevel ikke levde legemlig blant menneskene, slik må han også ha vært til før alle patriarkene og profetene, som trodde på ham og forkynte om ham. Det første løftet om ham ble jo gitt like etter Adams fall: at han skulle knuse slangens hode (1 Mos 3,15), det vil si forløse våre første foreldre og hele kirken fra djevelens makt og gjøre dem salige.

Her burde jødene ha gitt akt på hans ord og tenkt: «Hva slags mann eller person kan dette være, når Johannes ydmyker seg så dypt for ham og sier at han ikke er verdig til å gjøre ham selv den ringeste tjeneste?» Kjære Johannes, skulle ikke du være verdig til det? «Nei», sier han, «det er jeg ikke verdig til. For hva jeg enn er, er jeg ingenting å regne mot denne mannen.» Slik kaster han all sin hellighet fra seg ned under denne mannens føtter. Han ville gjerne være fornøyd om Herren Kristus bare ville bruke ham til så lite som å tørke av skoene hans.

For at jødene ikke skulle tro at han ydmyket seg for mye – det var jo han som hadde begynt å døpe, og han var dessuten en så stor forkynner – underviser han dem fint om dåpen sin og sier: «Jeg døper med vann.» Det betyr: Jeg har, likesom de andre profetene, et tegn som jeg markerer forkynnelsen min med.

Jeremia bar et åk av tre. Jesaja gikk barbent og naken da han forutsa at egypterne og etioperne skulle plyndres og kles nakne av fiendene sine (Jes 20,2–4).

«Slik kommer også jeg», sier Johannes, «med en ny forkynnelse og et nytt tegn. Jeg forkynner: 'Gjør Herrens vei jevn!' Det hadde jeg ikke trengt å forkynne om veien allerede var gjort i stand. Deretter vasker og døper jeg dere til tegn på at dere er urene og besmittet og trenger å bli renset. Men jeg døper dere ikke til meg selv, som om jeg var den som kunne rense dere. Jeg døper dere til ham som jeg forkynner om, så dere skal tro og vite at han er den som døper dere med Den Hellige Ånd. Likevel vil han virke med kraft gjennom dette embetet mitt og denne dåpen som jeg har begynt, så vanndåpen min skal gjelde og ha kraft for hans skyld.»

Om Johannes' dåp må vi nemlig også vite dette: Den var ikke bare et tegn eller et varsel, slik Jesajas bare føtter og Jeremias åk var en formaning til folket om å vende om. Hans dåp var også et tegn som skulle vekke dem til å tro på Kristus. De skulle vite at de for hans skyld skulle få syndenes forlatelse dersom de vendte om til Gud og trodde på denne Frelseren. Og nettopp med dette har Johannes begynt hele Det nye testamentes gjerning: den samme forkynnelsen om Kristus, vår Frelser, og den samme dåpen som siden ble utbredt i hele verden ved Kristus selv og hans apostler.

Johannes' forkynnelse går altså ut på at jødene ikke skulle la denne Frelseren gå upåaktet forbi. De skulle huske hva Johannes hadde sagt dem, og tenke: «Se, han har talt til oss om en som skulle stå fram etter ham. Det må sikkert være denne Jesus som nå så mektig lar seg se og høre med forkynnelse og undergjerninger.»

Men hva skjedde? De hørte riktignok Johannes, men de trodde ikke hans vitnesbyrd. Ja, de tok livet av dem begge, både Kristus og hans forløper: De hogg hodet av Johannes og korsfestet Kristus, han som Johannes trofast hadde forkynt om og formant alle til å ta imot.

Slike fromme folk var jødene til alle tider. De har ikke bare foraktet profetenes forkynnelse og forfulgt og slått dem i hjel for dens skyld, men siden har de også korsfestet Herren Kristus selv, han som profetene har vitnet om.

Nå til dags går det på samme måte; for Kristus skal korsfestes, ikke bare i sin egen person, men også i sine lemmer. Vi ville så gjerne, likesom Johannes, vise alle den rette veien til frelse og si: Uten Kristus er det ingen syndenes forlatelse og heller ikke noe evig liv. Men hva skjer? Jo mer trofast vi viser menneskene bort fra sine egne gjerninger, som er en falsk grunnvoll, og til den rette klippen, Jesus Kristus, desto heftigere stempler motstanderne oss som kjettere og fordømmer oss. For det stemmer jo ikke med deres lære, som alle vet.

De viser folk til klostrene og til sine offermesser. De holder sjelemesser og vigilier, oppretter egne gudstjenester, går på pilegrimsferd, kjøper avlat og så videre. Det kan ikke kalles å vise til Kristus; det er å ville komme til himmelen på andre veier, uten Kristus. Mot alt slikt forkynner vi, og vi formaner folk til å bli ved Johannes' vitnesbyrd, som viser oss til Kristus. Men dette kan ikke paven og hans tilhengere tåle. Derfor fordømmer de oss som kjettere, og hvis de kunne, ville de sikkert lønne oss slik jødene lønnet den hellige Johannes.

Men hvorfor er de oss så fiendtlige, og hvorfor kan de slett ikke tåle oss? Av ingen annen grunn enn at vi sammen med Johannes forkynner at de skal ydmyke seg for Kristus. Med all sin gudstjeneste og alle sine gode gjerninger må de ikke regne seg verdige til å tørke av skoene hans. De må jo selv innrømme at Johannes var mye helligere enn de er. Og likevel sier han: «Jeg verken vil eller kan rose meg av min egen hellighet. Kan jeg bare få den nåde å dra av ham skoene eller tørke dem, skal jeg være fornøyd med det.»

En slik ydmykhet ville vi gjerne vekke ved forkynnelsen av evangeliet. Derfor formaner vi også alle, slik embetet vårt krever, til å leve rettskaffent og vokte seg for synd. Men ingen skal sette sin lit til en slik rettskaffenhet for Guds øyne. Likesom Johannes skal vi ikke regne våre gode gjerninger og vårt hederlige liv for mer enn en skoklut, sammenlignet med den høye, rene, store og fullkomne rettferdigheten som vår kjære Herre Kristus har vunnet for oss ved sitt liv og sin død.

Men paven, biskopene, munkene og prestene vil ikke gå den veien. De verken vil eller kan gi slipp på tilliten til sin egen fortjeneste og til de døde helgenenes fortjeneste. Derfor bryr de seg ikke om å få del i vår Herre Jesu Kristi velgjerning og fortjeneste, og langt mindre om å trøste seg ved den, slik gudfryktige hjerter gjør når de kjenner sine synder og skjelver for Guds vrede og dom.

Ja, attpåtil skriker de som vanvittige, som folk som aldri har tenkt over hva synd og død er, langt mindre erfart det. De sier at mennesket ikke blir rettferdiggjort ved troen alene, men at gjerningene også bidrar til det.

De vil altså ikke la Kristi rettferdighet være hele deres rikdom, slik Johannes gjør. Han kaster all sin hellighet fra seg, og sammenlignet med Kristi rettferdighet regner han den ikke for bedre enn en gammel klut som en tørker skitne sko med. Men de opphøyer sin egen menneskelige hellighet og sine egne gjerninger så høyt at de mener de er det evige liv verd. Derfor kan de slett ikke tåle at noen sammenligner deres gudstjeneste og hellighet med en gammel fille. Ja, de innbiller seg at Kristus må glede seg over den og være forpliktet til å gi dem det evige liv for den.

Ingen må derfor la seg forføre eller ta anstøt av at papistene i vår tid forakter og forfølger evangeliet. Det gikk jo ikke annerledes med Johannes, Kristus og apostlene: Ikke bare ble læren deres foraktet, men selv ble de forfulgt og slått i hjel for dens skyld. Nå vel, jødene har fått sin straff, og våre foraktere og spottere skal heller ikke slippe unna sin.

Men la oss takke Gud for hans nåde, at vi igjen har Guds rene ord. Og la oss framfor alt gi akt på Johannes' forkynnelse: «Gjør Herrens vei jevn!» og: «Han står midt iblant dere», og: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29). Der sier han ingenting om våre gjerninger eller vår fortjeneste. Han viser oss rett til Kristus, hos ham skal vi finne og ha alt sammen.

Dernest skal vi også flittig holde fram for oss hans ydmykhet, så vi kan følge etter ham i den. Kristus vitner om ham at han ikke har sin like blant alle som er født av kvinner (Matt 11,11). Alle munker og prester som noen gang har levd under pavedømmet, er derfor med all sin hellighet visselig ikke verdige til å bære vann for ham. Og likevel ydmyker han seg så dypt at han sier: Med all min

hellighet og alle mine gode gjerninger er jeg ikke verdig til å bøye meg ned for Kristus og løse skoremmen hans.

Dette eksemplet på ydmykhet hos Johannes skal vi ikke bare legge merke til, men også følge. Vi skal legge oss etter gode gjerninger og gjøre dem av all evne, for dette har Gud budt og befalt oss i de ti bud. Dem har han ikke talt til oss fra himmelen forgjeves. De er hans ord, og derfor vil han at de skal holdes.

Hver og en skal derfor legge vinn på å leve etter dem og slik vise seg lydig og takknemlig mot Gud, som har gitt oss sin kjære Sønn. Han fornedret seg for vår skyld og ble lydig til døden, ja, døden på korset (Fil 2,8), og ved den har han gjort fyllest for hele verdens synd.

På denne mannens lydighet og gjerning skal du forlate deg og bygge fast. Kast så frimodig alt det gode du noen gang har gjort, ned for føttene hans, og bekjenn fritt og av hele ditt hjerte med Johannes at alt sammen ikke er godt nok til at du tørker av Kristi sko med det.

For mennesker er det riktignok et fint, vakkert og rent klesplagg, et kostelig smykke og en herlig dyd at du ikke er horkar, tyv eller morder, at du gir almisse og passer embetet ditt med flid. Slikt må og skal en rose i verden og blant mennesker og regne for fløyel, silke og gullbrokade.

Men når det føres fram for Gud Herren og hans dom, så si: «Min beste prakt i fløyel og gullbrokade er verre enn den usleste fille. Derfor, Herre, døm meg ikke etter mine gjerninger! Jeg lar dem gjerne være dine gamle filler og din Sønns skoklut, og jeg er fornøyd bare jeg kan bli funnet verdig til det.»

Slik gjør også den hellige Paulus. Han sier: «Jeg er av Israels ætt, i forhold til loven en fariseer, i rettferdighet etter loven ulastelig» (Fil 3,5–6). Det må en sannelig regne for noe helt særskilt når noen kan rose seg slik. «Men», sier han, «all denne helligheten akter jeg nå for tap og skrap for Kristi skyld» (Fil 3,7–8). Min høyeste glede og beste trøst er at jeg skal bli funnet, ikke med min egen rettferdighet, den som er av loven, men med den rettferdigheten som kommer ved troen på Kristus, og som Gud tilregner troen (Fil 3,9).

Her taler Paulus enda mer foraktelig om det enn Johannes. For Johannes nøyer seg tross alt med å kalle sine gode gjerninger en skoklut, men Paulus kaller sine for skrap og urenhet. Det er da foraktelig nok talt om vårt hellige liv! Men den hellige Paulus taler her om et hellig liv slik fariseerne og hyklerne fører det: Der setter en sin lit til egne gjerninger uten å tro på Kristus og formaster seg til å ville fortjene syndenes forlatelse og det evige liv med dem.

Likevel vil Gud at vi skal leve et dydig liv og, som Paulus sier, være ulastelige etter lovens rettferdighet. Det formaner Paulus oss også flittig til andre steder, særlig i det samme brevet til filipperne, der han sier: «… så dere kan være uklanderlige og rene, Guds ulastelige barn» (Fil 2,15), og: «Alt som folk taler vel om, alt som duger og er ros verd – gi akt på det!» (Fil 4,8). Og siden alt dette kalles lovens eller gjerningenes rettferdighet, kan det slett ikke være forkastelig.

Ja, det er også sikkert at et slikt liv og slike gjerninger behager Gud hos dem som tror på Kristus – nettopp for denne vår Frelser Jesu Kristi skyld. Og de har sin lønn hos Gud i tid og evighet etter hans løfte.

Men dette skal vi til alle tider først og fremst vite: Vi skal ikke bygge vår verdighet og fortjeneste, og heller ikke vårt håp om frelse, på vårt eget liv. For hvor kostelig og hellig livet vårt enn er, er det likevel ikke uten synd og besmittelse for Gud, og derfor kan det ikke bestå for hans domstol. Det har de hellige profetene ofte nok vitnet og bekjent i Skriften.

Her gjelder bare Guds Sønns rettferdighet og renhet. Ved sin lydighet og ved offeret i sin lidelse og død har han sonet og tatt bort Guds vrede, som vi hadde fortjent, og vunnet og gitt oss syndenes forlatelse og det evige liv. For hans skyld har vi nå Guds velbehag og er arvinger til det evige liv, dersom vi tror på ham. Det kunne vi aldri oppnå ved våre egne gjerninger eller vår egen hellighet.

Gode gjerninger og et hellig liv er altså til behag for Gud hos oss som tror på Kristus. Med dem tjener vi også Herren Kristus, og vi har ros og en god samvittighet av dem for hele verden. Likevel har vi ingen ros for Gud og hans dom for disse gjerningenes skyld. Slik sier også Paulus: «Dersom Abraham ble rettferdiggjort på grunn av gjerninger, da har han jo noe å rose seg av. Men det har han ikke for Gud» (Rom 4,2).

Når det derfor er tale om rettferdighet for Gud, om syndenes forlatelse, om forløsning fra den evige død og om å fortjene det evige liv, da må vi ydmyke oss med døperen Johannes og Paulus og si: «Jeg holder meg til Herren Kristus og hans hellighet, som han lover og gir meg i dåpen, i Ordet og i alterets sakrament. Med den vil jeg møte for dommen; selv er jeg bare en ussel orm.»

Slik skal vi skille mellom vår egen hellighet og den rettferdigheten som er gitt oss i Kristus. For all vår egen hellighet makter ingenting mot Guds vrede og den evige død; der Kristus mangler, river døden alt sammen med seg.

Også hedninger har levd i tukt og ærbarhet og gjort og lidd mye for fedrelandets skyld, og de har derfor med rette krav på å bli rost. Men med det har de ikke vunnet syndenes forlatelse og rettferdighet for Gud, og døden har revet dem bort med all deres berømmelse. Skal vi gripe den rettferdigheten og helligheten som gjelder for Gud og kan vinne oss et evig liv, må vi altså ydmyke oss med Johannes og si:

«Herre, her kommer en ussel skoklut, en gammel, istykkerrevet og stygg fille – eller, som Paulus sier, noe forkastelig skrap – om det skulle stilles naken fram for deg uten Kristus. For verdens øyne, og der det ikke gjelder din dom, kan det gjerne være kostelig prakt i fløyel og gullbrokade. Men for deg, Herre, regner jeg det bare for en gammel fille eller en skoklut, som jeg tørker av din Sønns sko med. Og gi meg så hans rettferdighet! For han og hans rettferdighet er min edleste og mest dyrebare skatt. Jeg vet jo at jeg ved ham og hans rettferdighet kommer inn i himmelriket, mens jeg ved min egen hellighet måtte fare ned i helvetes avgrunn.»

Av dette følger nå, rett ut sagt, at hele vårt munke-, preste- og klosterliv, hva navn det enn har, alt sammen hører djevelen i helvete til. For med sine gode gjerninger har de ikke for øye å gi Gud den lydighet de skylder ham og ikke være til anstøt for noen; nei, med dem mener de å bli salige hinsides. Derfor selger de også sine gode gjerninger til andre folk. Men hva er det annet enn å fornekte Kristus fullstendig, ja, å spotte ham slik jødene spottet ham?

For en slik vederstyggelighet skal vi vokte oss, og av dette skal vi lære hvordan vi skal svare slike forførere: «Du stakkars menneske! Våger du å ville gjøre meg salig med dine besmittede gjerninger og din selvlagde hellighet? Det har jo ikke Johannes, Paulus, Peter og andre hellige kunnet gjøre; ellers ville de vel ikke selv ha tenkt og talt så ringe om det.»

Ja, om en i det minste ville bruke klostrene til oppdragelseshus, der unge gutter ble oppdratt og holdt til å studere Den hellige skrift, ville det være en god, prisverdig og nyttig bruk av dem. Men det vil ikke paven og hans ugudelige flokk tillate; de viser alle til himmelen med et slikt klosterliv. Men på den måten skal de visselig finne en himmel der ilden og flammene blusser opp og slår ut av vinduene. Derfor ville det være mye bedre å rive slike klostre ned til grunnen enn at folk på denne måten skal vises bort fra Kristus og ta skade på sjel og legeme.

Lær da nå, kort sammenfattet, dette av dagens evangelium: Blant mennesker skal vi føre et tuktig og hederlig liv, legge vinn på gode gjerninger og ikke være til anstøt for noen. Denne lydigheten krever Gud av oss ved loven, og han vil ha den av oss. Vil vi ikke gi ham den, slår han til, først med svøpe, bøddel og sverd, og til sist med helvetes ild. Dette, sier jeg, er vi forpliktet til å gjøre etter Guds befaling.

Men når du står for din Gud, så si: «Herre, når det gjelder min egen hellighet og mine gjerninger, er jeg fortapt. Derfor ber jeg om å få tørke min Herre Kristi føtter. For etter mitt eget liv er jeg ikke verdig til annet enn at han kaster meg ned i helvete. Men jeg ber om hans hellighet, at han vil hellige meg med en annen, bedre og evig hellighet. For da kan jeg visselig være frimodig og vente det evige liv.»

Om dette vil verken paven eller biskopene høre noe. De ser nok hva som ville følge av det: at deres stiftelser, klostre, messer og hele deres falske gudstjeneste da ikke ville bli stående lenge. Derfor holder de så fast på alt dette – de fleste for magens skyld, de færreste fordi de håper å bli salige ved det. Slik gjør ikke Johannes, og heller ikke Paulus; de holder ikke fast på sin egen rettferdighet og hellighet.

Slik skal også alle kristne gjøre og si med Paulus: «Min hellighet er besmittelse og urenhet for Gud, hvis jeg vil prøve å fortjene nåde og det evige liv med den» – og med Johannes: «Min hellighet er en gammel fille når jeg vil regne den opp mot Kristi hellighet og gjerninger.»

Men papistene vil slett ikke at alle deres messer, løfter, faster og bønner skal være skrap eller filler. Og de slår oss i hjel fordi vi ikke gir dem medhold, men viser folk en annen og bedre vei. Nå vel, det er en ormeyngel som det aldri kan vokse noe godt ut av, og de skal få finne det de søker.

Men la oss gi akt på Johannes' munn og finger, så vi ikke overser og går glipp av vår Herre og Frelser, Jesus Kristus, som han så sikkert og trofast viser oss og leder oss til.

Dette er den viktigste læren i dagens evangelium: at Johannes med så stor iver viser oss bort fra seg selv og til Herren Kristus, og at han ydmyker seg selv så dypt, men opphøyer og priser Kristus så høyt. Det andre stykket er at fariseerne

og yppersteprestene sender bud til Johannes og vil ta seg til å avskaffe dåpen hans og forby ham å forkynne, fordi han selv sier: «Jeg er verken Messias eller Elia eller en profet.» Videre skiller han mellom sin egen dåp, der han døper som en tjener, og Kristi dåp; for Kristus er selv Herren og kan alene gi Den Hellige Ånd.

Det ville bli for langt å handle mer om disse to stykkene her. Men av dem skal vi likevel lære og legge merke til hvordan verden – og særlig alt som er vist og høyt i verden – hater Guds gjerninger og gjerne vil kvele og undertrykke dem, slik yppersteprestene og fariseerne gjør her.

Men Johannes har Elias sanne ånd og kraft, det vil si et uforferdet hjerte. Han lar seg verken forby å døpe eller å forkynne, helt til Herodes griper ham i nakken, kaster ham i fengsel og til sist lar ham drepe. Alt dette lider han gjerne og tålmodig, i det sikre håp at han for sin Herre og Frelser Jesu Kristi skyld skal ha en nådig Gud og det evige liv. Til det hjelpe oss vår kjære Gud og Far ved sin Sønn Jesus Kristus! Amen.

Første preken på juledag

Om hvordan Kristus ble født i Betlehem. Luk 2,1–14. Holdt i kirken i 1533.

> Og det skjedde i de dager at det gikk ut et bud fra keiser Augustus at all verden skulle skrives inn i manntall. Dette var den første innskrivning, i den tid Kvirinius var landshøvding i Syria. Og alle gikk for å la seg innskrive, hver til sin by.
>
> Også Josef dro opp fra Galilea, fra byen Nasaret, til Judea, til Davids by, som heter Betlehem, fordi han var av Davids hus og ætt, for å la seg innskrive sammen med Maria, sin forlovede, som var med barn. Men det skjedde mens de var der, da kom tiden da hun skulle føde. Og hun fødte sin sønn, den førstefødte. Hun svøpte ham og la ham i en krybbe, fordi det ikke var rom for dem i herberget.
>
> Det var noen gjetere der på stedet som var ute på marken og holdt nattevakt over flokken sin. Og se, en Herrens engel sto hos dem, og Herrens herlighet lyste om dem. Og de ble meget forferdet. Men engelen sa til dem: Frykt ikke! For se, jeg forkynner dere en stor glede – en glede for alt folket. I dag er det født dere en frelser, som er Messias, Herren – i Davids by. Og dette skal dere ha til tegn: Dere skal finne et barn som er svøpt og ligger i en krybbe.
>
> Og med ett var det sammen med engelen en himmelsk hærskare, som lovpriste Gud og sa: Ære være Gud i det høyeste, og fred på jorden, i mennesker Guds velbehag.

Denne høytiden for vår kjære Herre Jesu Kristi fødsel er innstiftet blant de kristne først og fremst for at vi på den skal forkynne og lære rett den beretningen vi har hørt lest. Slik skal de unge og det menige folk kunne huske den, legge seg den på hjertet og lære sin Frelser rett å kjenne. For selv om vi forteller den hvert år, kan den aldri forkynnes og læres helt til bunns. Vi vil derfor dele dette evangeliet i to stykker. Først vil vi så enkelt som mulig fortelle hvordan det gikk til, og deretter høre hva de kjære englene forkynner og synger om det.

Det første stykket i denne beretningen er at Kristus ble født nettopp på den tiden da jødene under keiser Augustus for første gang ble innskrevet til skatt, hver etter sin formue. Her har altså vår kjære Herre Kristus allerede begynt å regjere i verden, om enn i det skjulte. For her må den store keiser Augustus og hans rike tjene ham, om enn uten å vite det. Med sitt bud må keiseren gi anledning til at jomfru Maria reiser til Betlehem med sin forlovede Josef og føder Frelseren i denne byen, slik profetene i sin tid hadde forutsagt.

Hadde ikke dette kommet i stand ved keiserens befaling, ville Josef og Maria nok ha blitt hjemme. Men når Kristus skal fødes i Betlehem, må keiseren gi anledning til det og slik tjene Herren Kristus da han ble født, enda verken keiseren eller verden visste noe om det. For ellers er verden jo så ond og troløs at den heller ville ha hindret dette enn fremmet det. Men Gud styrer slik at verden stundom uten å vite det må gjøre det en aldri kunne ha fått den til med viten og vilje.

Siden tiden for fødselen var nær, må det ha vært svært ubeleilig og til stort besvær for jomfruen at hun nettopp da, midt på vinteren, måtte gjøre seg klar og reise en lang vei gjennom landet til en fremmed by. Der var hun ukjent og visste ikke om noe sted der hun kunne finne husly. Det vitner dessuten om stor fattigdom hos dem begge at Josef ikke kunne spare henne for denne reisen. Han kunne ikke la henne bli igjen hjemme hos sine eller hennes venner, eller sørge for henne på annen måte til hun hadde født barnet.

Men fordi han ikke vet om noe sted der han kan la henne bli, må hun dra den lange veien med ham. For fra Galilea til Betlehem i Judea er det minst like langt som fra Sachsen til Franken, femten–seksten gamle mil, og attpåtil har de måttet føre med seg alt det lille de eide. Det er godt mulig at Josef også hadde et esel med for hennes skyld. For de måtte jo tenke på å slå seg ned og bo i Betlehem, der de hørte hjemme etter sin slekt. Det hadde også vært det beste for dem om de bare hadde kunnet finne et trygt tilfluktssted der.

For på grunn av fattigdommen, og fordi kong Herodes hadde forfulgt hele Davids kongeætt og myrdet mange av dem, hadde jomfruens foreldre og de selv hittil måttet bo helt ute ved grensen til jødenes land, i Nasaret, som stakkars utstøtte mennesker.

Da de nå kom til Betlehem, og tiden var inne for henne til å føde, var ingenting gjort i stand; alt var uforberedt. Blant alle innbyggerne finner hun ingen som vil vedkjenne seg henne. Blant så mange kvinner er det ikke én eneste husmor som vil unne henne et lite kammer eller en annen liten plass i huset sitt, eller som vil være hos henne i denne stunden – enda den ene kvinnen ellers gjerne tjener og hjelper den andre så godt hun kan.

Nei, hun blir nødt til å bli med sin Josef i en åpen stall, der fattige folk pleide å drive inn buskapen sin og sette andre ting under tak. Her har hun ingenting i stand til fødselen og ikke en hånd til hjelp.

Og når barnet så er født, er det igjen ingen som for det spede barnets skyld vil ta henne inn og skaffe henne et bedre sted i en eller annen krok, eller se til henne det minste grann. Kanskje har Josef fått en from, fattig tjenestepike til av og til å tenne et lite bål for henne eller hente vann til henne, mens han selv har måttet gi henne det meste av all annen hjelp.

Og her må det likevel ha vært tyngst av alt for henne som mor at dette barnet ikke engang ble vist så mye godhet at noen ville låne ham en vugge eller en liten seng.

Ved troen visste hun at han var Guds Sønn og det jødiske folkets rette arveherre og konge. Likevel, i hans eget folk og fedreland, i hans far Davids egen by, måtte han ligge i hennes fang eller i krybben, svøpt i de fattige filler og svøp hun

hadde for hånden. Englene kunne derfor bare vise gjeterne til et sted der en ikke engang ville ha ventet å finne barnet til den usleste og fattigste kvinne i landet.

Her har hun i vinterkulden måttet varme og bade det spede barnet ved en liten kullild. Og når det skulle sove, og hun ikke kunne ha det i armene eller på fanget, har hun måttet legge det på en høydott og hylle sløret og kappen sin, eller hva hun ellers hadde, over det.

Dette er i korthet den hellige beretningen. Evangelisten har uten tvil villet male den slik for oss, for vi er ellers så kalde. Hjertene våre skulle i det minste bli litt varmet når vi ser hvilken usselhet vår Frelser ble født til denne verden i.

Betlehem var sannelig ikke verd annet enn å synke ned i helvetes avgrunn, siden byen ikke engang viste sin Frelser så mye ære at den lånte ham et trau til vugge eller en pute å legge i den. Hans vugge var først hans kjære mors fang og deretter krybben, båsen i fjøset; og slik vugger en dette lille barnet i søvn.

Vil den stakkars barselkvinnen ikke fryse, må hun hylle seg i kappen sin og de andre fattige reiseklærne hun har hatt med seg. For her er det ingen som vil låne henne eller barnet noe, eller tjene eller hjelpe dem med det aller minste.

Fy, skam deg, du skammelige Betlehem, som viser deg så hard og ubarmhjertig mot din Frelser og ikke engang gjør ham den ringeste tjeneste! Du hadde fortjent mer enn Sodoma og Gomorra at svovel og ild skulle regne ned over deg fra himmelen og ødelegge deg til grunnen. For selv om Maria hadde vært en tiggerske, eller – med respekt å melde – en kvinne med dårlig rykte, skulle en likevel i en slik nødens stund ha vært rede og villig til å tjene henne. I det minste skulle en ikke ha latt barnet ligge i en slik usselhet blant buskapen.

Men det ble det ingenting av. Dette lille barnet må svøpes i filler og legges i en krybbe, for at det i det minste skal ha ett sted å være og få sin ære her på jorden! Ja, slik tar en imot denne Herren her på jorden, der de andre fråtser og lever høyt, viser fram stor prakt og bryster seg med fine klær, staselige hus og så videre!

Fra en preken holdt i Luthers hus i 1534

Dette være sagt om det første stykket i den hellige beretningen. Det er skrevet ned for oss for at vi skal ta dette bildet til hjertet og se tydelig for oss hvilken elendighet vår kjære Herre Jesus ble født til denne verden i. Det skal vi aldri glemme, særlig fordi vi hører i engelens forkynnelse at alt sammen skjedde slik til gode for oss.

For her ser vi Guds høye og underfulle gjerning: For den usle, elendige menneskeslektens skyld lar han sin enbårne Sønn ta på seg menneskelig natur og bli et sant menneske. Han går inn under all vår svakhet og elendighet, ja, tar til og med vår synd på seg (men uten egen synd) og blir et offer for den. Slik skal vi lære å prise og takke Gud for den store velgjerningen at vi stakkars, elendige mennesker – ja, mennesker som uten dette barnet var fordømt – i dag er kommet til så stor ære at vi er blitt ett kjøtt og blod med Guds Sønn.

For den evige Fars evige Sønn – han som himmel og jord er skapt ved, av intet – er blitt et menneske, som vi hører, og født til verden likesom vi – bortsett fra at

det gikk til uten noen synd hos ham. Derfor kan vi nå rose oss av at Gud er blitt vår bror, ja, vårt kjøtt og blod.

Denne store æren blir ikke englene til del, men oss mennesker. Og enda englene er herligere skapninger enn vi, har Gud likevel æret oss mer og høyere og knyttet seg nærmere til oss enn til englene; for han er ikke blitt en engel, men et menneske.

Om vi mennesker nå rett tenkte over dette og trodde det av hele vårt hjerte, måtte vår kjære Herre Guds usigelige nåde og velgjerning visselig gi oss en stor og høy glede. Den måtte drive oss til å takke Gud av hjertet for den, elske ham og gjerne gjøre hans vilje.

I pavedømmet fortalte de en historie om at djevelen en gang kom inn i en kirke mens det ble holdt messe. Da de sang ordene «Et homo factus est» – Guds Sønn er blitt menneske – i den kristne trosbekjennelsen (som de kalte Patrem), ble folk stående og falt ikke på kne. Da slo djevelen én av dem på munnen, skjelte ham ut og sa: «Din grove kloss, skammer du deg ikke over å stå der som en trestabbe og ikke kaste deg ned av glede? Var Guds Sønn blitt vår bror, slik han ble deres, ville vi ikke ha visst hvor vi skulle gjøre av oss av glede.»

Jeg tror ikke at dette er sant; til det er djevelen altfor fiendtlig mot oss og Herren Kristus. Men det er sant at den som har funnet på denne fabelen, har hatt en høy ånd og godt forstått den store æren vi har fått ved at Guds Sønn er blitt menneske. Han er ikke blitt det slik Adam og Eva ble det, de som ble laget av jord.

Han står oss enda nærmere, for han er født av jomfru Marias kjøtt og blod, likesom andre mennesker. Forskjellen er bare at jomfruen var alene: Hun var helliget ved Den Hellige Ånd og hadde unnfanget denne velsignede frukten uten synd, av Den Hellige Ånd. Ellers er han fullkommen lik oss, en virkelig og sann sønn av en kvinne.

Adam og Eva er ikke født, men skapt. Adam laget Gud av jorden, men Eva av ribbenet hans. Hvor mye nærmere står ikke da Kristus oss enn Eva sto sin mann Adam, siden han i sannhet er født av vårt kjøtt og blod!

Denne æren skal vi akte høyt og ta rett til hjertet: at Guds Sønn er blitt kjøtt, og at det ikke er noen annen forskjell mellom hans kjøtt og vårt enn at hans er uten synd. For han er unnfanget av Den Hellige Ånd; Gud har fylt jomfru Marias sjel og legeme med Den Hellige Ånd, og slik har hun uten noen synd unnfanget, født og båret Herren Kristus.

Bortsett fra dette ene var alt naturlig hos ham som hos andre mennesker. Likesom vi andre har han spist og drukket, sultet, tørstet og frosset. Slike og lignende naturlige skrøpeligheter, som vi har arvet på grunn av synden, har han – som var uten synd – lidd og båret likesom vi. Slik sier også Paulus at Kristus ble lik oss mennesker i alle ting, og i skikkelse og vesen funnet som et menneske (Fil 2,7; Hebr 4,15).

Her har altså den høye, evige, herlige Majestet måttet ydmyke seg og stige svært dypt ned. For han kunne nok også ha blitt et slikt menneske som han er nå i himmelen. Der har han også kjøtt og blod likesom vi, men der lever han ikke dette fattige, svake, skrøpelige livet som vi lever her på jorden. Slik kunne han

nok ha gjort fra begynnelsen av, og selv da ville han ha vist stor ydmykhet og gitt menneskeslekten stor ære.

Men det ville han ikke. For han ville vise hvor stor og hjertelig kjærlighet han har til oss. Derfor tok han vår skrøpelige natur på seg for å ta fra oss vår synd (som har fordervet naturen) og døden (som hersker over oss på grunn av synden), og slik gjøre oss lik sitt herliggjorte legeme, som han har nå.

Så kan vi nå glede oss over, trøste oss ved og rose oss av at vi har en bror i himmelen som er Guds Sønn selv. Ham kan vi, ja, ham skal vi kjenne og ta imot som vårt eget kjøtt og blod. For ulykkelig er det mennesket som ikke tar imot ham og ikke lar denne gleden komme inn i sitt hjerte.

Grunnen til at denne hellige historien blir forkynt hvert år, er altså at hvert ungt hjerte skal tenke over innholdet, takke Gud for det og si: «Nå er det, Gud være lovet, ingen nød med meg; for i Guds Sønn har jeg en bror som er blitt slik som jeg.» Hvorfor han er blitt slik, og hva han ville utrette med det, skal vi høre mer om siden. Men det kan jo ikke ha skjedd av noen annen grunn enn at han ville frelse oss fra synden og den evige død, som vi hittil har ligget i.

Nå taler jeg bare om den store og høye æren som er vist hele menneskeslekten, og som vi i sannhet kan rose oss av og skal glede oss over: at Guds Sønn er blitt menneske. For denne herligheten og æren kan alle mennesker rose seg av. Men de kristne har dessuten noe enda høyere å trøste seg ved: Denne æren skal de også få nyte i evigheten.

Dette er nå det første vi skal merke oss av denne historien. Men dernest skal den også være et stort og høyt forbilde for oss å følge. Kristus, Guds Sønn, har ydmyket seg så dypt og deler all sin ære med vårt fattige kjøtt og blod. Den guddommelige Majestet, som selv englene skjelver for, har senket seg ned til å gå omkring her nede som et fattig og ringe menneske. Oppe i himmelen tilber englene ham, og her nede på jorden tjener han oss og legger seg ned i denne verdens søle.

Når nå Guds Sønn har gjort dette, sier jeg, bør vi vel også lære av det å ydmyke oss villig og gjerne, med takknemlige hjerter og til hans pris og ære. Etter hans ord skal vi ta på oss det korset han legger på oss, det vil si villig og gjerne lide alle slags sorger og trengsler, og slik følge ham. For hva kan vel dette skade oss, eller hvorfor skulle vi skamme oss over lidelsene, når vår kjære Herre Kristus selv har lidd både kulde, sult, sorg og all slags nød og elendighet her på jorden?

Men som sagt gikk det særlig jammerlig og elendig for seg da han kom hit til jorden og ble født. Her var det verken stue eller kammer, verken dyner eller sengeomheng; i en krybbe måtte han ligge blant kuer og okser. Når nå din kjære frende, ja, din bror, kongen over himmel og jord og alle skapninger, legger seg ned i all denne fattigdom og elendighet, så skam deg da, og vær ikke så fin på det at du ikke vil lide noe som helst!

Se deg godt for, og husk hvem du er! Er det ikke i sannhet slik at du er en stakkars synder, ikke verd mer enn å ligge under en tornehekk? Og så vil du likevel – mens du ligger i din bløte seng og han, din Herre, ligger på grov halm i en krybbe – være utålmodig og klage over stor nød og motgang?

Ja, er det ikke også en ergerlig ting med oss mennesker? Her ser vi i hvilken ydmykhet og fattigdom vår Herre Jesus ligger, og det for vår skyld. Og så vil vi likevel være store junkere, ja, attpåtil brumme og knurre av hovmod og utakknemlighet hver gang vi skal lide litt motgang.

Det rimer dårlig at vår Herre og Frelser blir født i slik fattigdom og elendighet for vår skyld, og attpåtil dør på korset for oss, mens vi – late kropper som vi er – vil sitte i fred og ro og ha gode dager hele vår tid. Nei, det rimer slett ikke! «En disippel står ikke over sin mester, heller ikke står en tjener over sin herre», sier Kristus (Matt 10,24).

La oss da rett lære og alvorlig tenke over dette. For det første den æren vi er kommet til ved at Kristus, Guds Sønn, ble menneske. Det er sannelig en så stor ære at om noen av oss var en engel, måtte han jo ønske at han var et menneske, så også han kunne rose seg av dette og si: «Mitt kjøtt og blod troner over alle engler!» Derfor skal vi mennesker, som rimelig er, prise oss salige. Ja, Gud gi at vi må forstå dette, ta det til hjertet og være Gud takknemlige for det!

For det andre bør vi også flittig gi akt på Kristi eksempel: hva han, som er alle herrers Herre, gjorde og led for oss stakkars mennesker da han kom første gang. Det kan bevege og drive oss til også å tjene og hjelpe andre mennesker av hjertet og gjerne, selv om det til tider kan falle oss tungt nok, og selv om vi må lide noe for den saks skyld. Til det hjelpe oss Gud ved sin Hellige Ånd, ved vår kjære Herre Jesus Kristus! Amen.

Andre preken på juledag: Hva engelen forkynner for gjeterne

Luk 2,1–15 (*teksten står foran første preken på juledag*). *Holdt i kirken i* 1533.

Vi har nå hørt historien om denne hellige dagen: hvordan Jesus Kristus, Guds Sønn, ble født inn i denne verden, og hva vi skal lære av det.

Da dette hadde skjedd i Betlehem, forteller evangelisten videre at en engel kom ned fra himmelen til noen gjetere som lå ute på marken med flokken sin der i nærheten. Engelen var omgitt av en stor og strålende herlighet, og han forkynte dem denne fødselen med disse ordene: «Frykt ikke! For se, jeg forkynner dere en stor glede – en glede for alt folket. I dag er det født dere en frelser, som er Messias, Herren – i Davids by. Og dette skal dere ha til tegn: Dere skal finne et barn som er svøpt og ligger i en krybbe.»

Dette er den første prekenen om dette nyfødte barnet, vår Herre Jesus, og den har englene brakt ned til oss fra himmelen. Derfor er den vel verdt å lytte flittig til. Og vi må vokte oss for å innbille oss at vi allerede kan den og er ferdige med å lære den. For om den så ble forkynt for oss hvert år, ja, hver dag, ville vi likevel aldri her på jorden kunne lære den fullt ut.

Denne englepreken var også høyst nødvendig. For om Kristus så var blitt født tjue ganger, hadde det vært forgjeves hvis vi ikke hadde hørt noe om det. Hva hjelper det en mann å ha en kostbar skatt liggende i huset eller kjelleren når han ikke vet om den? Da kan den verken gi ham lyst eller glede. Som ordtaket sier: *Ignoti nulla cupido* – en skjult skatt er en unyttig skatt. Alle går over den som over skitten i gaten, som ingen bryr seg om.

Slik er det også med denne hellige og gledesrike fødselen. Hadde ikke Gud latt den forkynne ved sine kjære engler eller ved noen andre, og hadde han ikke åpenbart denne skatten for menneskene, kunne ingen ha lengtet etter den, langt mindre hatt nytte av den eller gledet seg over den. For det en ikke vet om, rører en ikke; det gir verken glede eller smerte, men er som om det aldri hadde vært til og heller aldri skulle bli noe av.

Derfor er dette et av de viktigste stykkene i dagens evangelium: Ved sin preken forkynner engelen oss Jesu fødsel og viser oss denne dyrebare skatten. Det skjer for at vi ikke skal gå forbi skatten uten å kjenne den og uten å få trøst og glede av den, nå som den ligger rett foran oss. Engelen begynner derfor straks

med disse ordene: «Se, jeg forkynner dere en stor glede.» Med dem vil han vekke oss, så vi ser og akter på denne høye og kostbare skatten vår.

Disse ordene er vel valgt og vel satt. Engelen ser at gjeterne er forferdet, som over noe de ikke kan forklare. For midt i den dype natten ser de et stort, strålende lys som plutselig fyller himmel og jord med en herlighet som ild.

Derfor taler han glad til dem og sier: «Frykt ikke!» Det er som om han ville si: Dere har ingen grunn til å være redde. At dere frykter, er et sikkert tegn på at dere ennå ikke vet noe om den edle, dyrebare skatten Gud har gitt dere. Ellers ville dere ikke frykte, men glede dere av hele hjertet. For det er jo nettopp derfor jeg kommer: Jeg skal forkynne dere en stor glede, et under som må få dere til å juble med stor og usigelig glede, når dere rett tar det til hjertet.

Engelen er altså særlig opptatt av at prekenen hans skal feste seg hos dem og ikke være forgjeves, men utrette det den skal. Derfor sier han ikke: «Jeg forkynner dere en stor og underlig gjerning eller hendelse.» For da ville de ikke vite om de skulle ta det til seg og glede seg over det. De var jo fattige, enkle folk. Når noe uvanlig eller stort skjedde eller ble sagt til dem, kunne de ikke vite at det angikk dem, eller at Gud ville gjøre noe stort for dem ved det.

Nei, sier han, jeg forkynner og bringer dere bare glede – ikke en liten og ringe glede, men en stor glede. Den gjelder ikke rikdom, makt, frihet og rolige eller gode dager her på jorden, men en ny fødsel. Det er ikke en av de gamle, vanlige fødslene som alle keisere og konger blir født med. Ved dem kan den enes fødsel ikke være til trøst og frelse for den andre i hans nød, for vi blir alle født i synden og til døden.

Nei, det er en ny, trøstefull og gledesfylt fødsel: «I dag er det født dere en frelser.» Bare denne fødselen skal og kan gi dere en sann og stor glede.

Ja, det skal og kan den, nettopp fordi djevelen ved synden har styrtet oss mennesker så dypt og ført oss inn i en så grufull og stor jammer. Ikke bare ligger vi sunket ned i arvesynden og den evige død; vi kan også hver dag her i verden vente oss utallige og mangfoldige ulykker fra ham.

Ingen kan vite seg trygg for ham et eneste øyeblikk, verken på liv eller eiendom, så grufullt som han regjerer i denne verden med bare mord, løgn, svik, ran, tyveri og forfølgelse av de gudfryktige. Og til all denne jammeren kommer det som evangeliet så ofte taler om: Han farer også legemlig i folk og gjør dem gale og avsindige.

Her vil jeg ikke tale om den åndelige skaden han gjør ved falsk lære. Han fyller folk med villfarelser, vrange meninger og forakt for Guds ord og får dem til å rase og larme mot sannheten. Han forfører dem også til hovmod, gjerrighet, grufull ukyskhet, hat, misunnelse og annet, så en med sannhet kan si at et slikt menneske ikke er annet enn et av djevelens urene tilholdssteder.

Ja, så skammelig har han ødelagt menneskene ved synden at vi her på jorden ikke kan ha så mye som en brødbit i fred for ham. Vi må tåle at han plager oss på sjel og legeme, mens vi i tillegg har Guds vrede og den evige død over oss.

Slik ser det ut i dette grufulle, jammerfulle djevelens rike. Og likevel kan all den jammer og nød som djevelen har påført oss, slett ikke måles med den

usigelig store og herlige rikdommen og gleden som engelen her forkynner oss – når vi tenker rett over det og veier det ene mot det andre.

For han sier: «Frykt ikke! For se, jeg forkynner dere en stor glede. I dag er det født dere en frelser.» Med denne forkynnelsen vil han gjerne vende våre øyne og hjerter bort fra all den jammer djevelen har voldt oss, og vise oss til dette barnet. Det ville være en kostbar og frelsende lærergjerning om han bare rett kunne dra øynene våre til denne Frelseren og lære oss å kjenne ham som vårt kjøtt og blod.

Det er også visst og sant: Om det var mulig at dette livsalige og gledesfylte bildet rett kunne ta bolig i et menneskes hjerte, måtte trøsten og gleden over denne Frelseren uendelig langt overgå all den jammer og skade som djevelen har påført oss – enda den skaden er både stor og evig.

Vil vi nå overvinne djevelen med all hans gift og vrede, død og helvete, og være trygge for ham, kan det bare skje ved det livsalige synet og den troens trøst som engelen her forkynner når han sier: «I dag er det født dere en frelser.» Når dette synet lyser rett inn i hjertene våre, er saken allerede vunnet. For med dette vil engelen legge oss disse tankene på hjertet:

Djevelen har vanæret og besatt meg og alle andre mennesker og kastet oss ned i Guds vrede og den evige fordømmelse. Det er dessverre sant. Men skaden er ikke så stor som skatten Gud har gitt meg; den er usigelig mye større. Min Herre og Gud nøyer seg nemlig ikke med å bo og herske i menneskeslekten slik djevelen besetter menneskene. Nei, her blir Gud selv et sant menneske, så han og vår menneskelige natur blir én person i Kristus.

Så nær kan djevelen ikke komme noe menneske. For selv om han behersker et menneske, forblir mennesket menneske og djevelen djevel; de er fortsatt to forskjellige vesener, både i person og natur. Men Guds Sønn har tatt på seg menneskelig natur, så jeg nå med sannhet kan si: Dette mennesket er Gud; Gud og menneske er blitt én uatskillelig person.

Slik har vår kjære, nådige Gud i himmelen av usigelig kjærlighet og barmhjertighet mot menneskeslekten gått langt nærmere og dypere inn i vår natur og vårt kjøtt enn djevelen har kunnet komme. Og det er den samme naturen som djevelen har foraktet, mishandlet og vanæret så sterkt. La djevelen bare herske over et menneske og plage det; et menneske i egen person kan han likevel ikke bli, og naturene deres er og blir alltid atskilt.

Men ved dette barnets gledelige fødsel er Gud og vår menneskelige natur blitt forent i én person. Guds Sønn er visselig og i sannhet blitt vårt kjøtt og blod, født av jomfru Maria, slik som du og jeg.

Det er bare den forskjellen at han ikke er avlet av noen mann, men unnfanget av Den Hellige Ånd, og at han ikke er smittet av den lede djevelens gift, men har et helt rent og uskyldig kjøtt og blod; vårt er derimot urent og syndig. Bortsett fra denne ene forskjellen er han et menneske som du og jeg.

Han har måttet spise og drikke, sove og våkne, slik andre mennesker må gjøre etter sin natur. Det sier også Paulus: «Han var i sin ferd funnet som et menneske» (Fil 2,7). Alle som så eller hørte ham, har derfor måttet si: Dette er et

sant, naturlig menneske og ikke noe spøkelse. For han har den naturen og gjør de gjerningene som hører til dette naturlige livet.

Se, dette er en vakker og himmelsk preken. I den forkynner engelen oss bare glede og trøst ved denne fødselen. Han vil gjerne prise den som noe virkelig høyt og stort, for at vi skal rose oss av den usigelig store æren som er blitt oss til del ved den. Ja, han vil liksom gjøre oss stolte av den i troen og i en inderlig tillit og fortrøstning. Men i denne stoltheten skal det samtidig være en dyp og sann ydmykhet, så vi erkjenner vår jammer og elendighet og Guds usigelig store nåde og kjærlighet mot oss uverdige, som før var helt i djevelens vold.

For engelen vil jo med dette si til oss: Å, vær nå bare glade og frimodige, kjære mennesker! Nå har dere fått en usigelig høy og edel skatt. Nå er det blitt dere til del en overmåte stor ære og herlighet, etter all den spott og hån djevelen har påført dere. For nå har dere opplevd at det mennesket er født som er deres kjøtt og blod og likevel sann Gud og herlighetens Herre, høyt opphøyd over alle engler og hele skapningen.

Nå er dere rikelig og godt trøstet for all den hjertesorg og jammer djevelen voldte dere. Ved denne guddommelige gjerningen har dere fått rikelig hevn og oppreisning over den onde ånd. Nå blir dere æret langt høyere enn djevelen før kunne vanære og skamme dere ut, ja, høyere enn noen av oss engler blir æret. Derfor skal dere nå også, som rimelig er, trøste dere med dette og se til at dere tar imot denne trøsten av hjertet og gleder dere.

Ja, hvor høy og stor gleden deres enn er, er den likevel ikke på langt nær så høy og stor som grunnen til gleden, den herlige gaven den gjelder. Mot den er alt det dere mennesker her på jorden kaller stort, å regne for ingenting. Likevel kan det bare kalles – og jeg vet heller ikke noe annet navn på det – en stor glede. For det skal jo være en uendelig, evig og overveldende stor glede for dere, som skal overgå alt annet som kalles stort og høyt her i det timelige. Ingenting som kalles stort, skal kunne være høyere enn denne gleden.

Men nå må vi også lære å tro rett på engelens preken. For her hører vi jo en mektig predikant som forstår dette store og høye Guds verk til bunns, og som derfor også vet svært godt å tale om det. Han vet godt hvor stor ulykke djevelen har voldt oss. Men han ser også og innrømmer villig hvor høyt over englenaturen vi arme mennesker er blitt æret ved dette lille barnets fødsel.

For etter sin skapte natur er også djevelen et vesen av samme slag som engelen. Men han er falt ned fra sin første, opprinnelige herlighet på grunn av sitt hovmod og sitt fiendskap mot Gud. Han har – som apostelen Judas sier i sitt brev – «ikke holdt fast ved sin høye stilling, men forlatt sin egen bolig» (Jud 6). Siden har han også ødelagt hele menneskeslekten, og nå verken vil eller kan han omvende seg til Gud eller bli forlikt med ham.

De andre englene, som ble stående i sin renhet, hellighet og lydighet, trenger jo ikke denne velgjerningen for egen del. Men selv om de og deres natur ikke har fått denne æren av Guds Sønn, misunner de oss den likevel ikke. Ja, det er deres største glede at vi er kommet så langt at vi aldri mer skal være djevelens eiendom, men er blitt Guds barn og medarvinger med hans enbårne Sønn, og at vi heretter skal ha samfunn med dem og de med oss.

Heller ikke skammer de seg ved å forkynne dette for de fattige gjeterne og for hele verden. Nei, nettopp i dette setter de sin salighet. Ja, de gjør det med slik lyst og hjertens glede at de ikke bare lar budskapet forkynne ved én av dem. Straks etter denne prekenen kommer de i store hærskarer og synger om det med slik fryd og så høy røst som om de ville fylle hele himmel og jord med denne gleden.

Om vi nå rett ville tenke over dette og legge oss det på hjertet, måtte vi mennesker jo også elske hverandre av hele hjertet, selv om vi ikke hadde noe annet av det. For her taler jeg ennå ikke om den nytten engelen minner om med ordene «I dag er det født dere en frelser», men bare om æren.

Ja, gikk denne æren oss rett til hjertet, kunne vi aldri mer hate noe menneske. For hvem ville vel hate eller fare ille med en skapning som har samme sjel og legeme som min og din Gud? Burde vi da ikke også for denne æres skyld elske alle mennesker og gjøre dem alt det gode vi kan?

Englene er jo skapt som langt herligere vesener enn vi mennesker, men det har Gud ikke sett på; han ble likevel ikke en engel. Dessuten er englene rene, uskyldige og hellige ånder som ikke er falt, slik de andre englene og vi arme mennesker er. Det kunne altså se ut som det hadde vært mer passende om Gud var blitt en engel. Men han stiger likevel ned og tar på seg naturen til denne arme, foraktede skapningen – en skapning som ligger i synden, er i djevelens rike og under dødens makt, og som djevelen plager og vanærer så hardt.

Dette kan i sannhet kalles å fornedre seg dypt! Men skulle ikke dette røre oss til en så inderlig kjærlighet at vi ikke foraktet og misunte hverandre? Skulle vi ikke heller vise hverandre all mulig kjærlighet og vennskap for den høye æres og herlighets skyld som vi er kommet til ved denne vår Frelser, Guds Sønn?

Noen av kirkefedrene, særlig Bernhard, har tenkt at djevelen i himmelen så at Guds Sønn skulle bli menneske, og at han derfor fikk nag til menneskene og hat til Gud, fordi Gud ville bli menneske og ikke engel. Slik skal djevelen av hovmod og misunnelse ha falt fra sin første stilling. Også dette kan være en sunn tanke. For denne Guds gjerning, at han lot sin Sønn bli menneske, gjør det trolig at djevelens fall må ha vært en synd mot Guds Sønn.

Men med dette har nok de kjære fedrene særlig villet peke på den usigelig store velgjerningen Gud har vist oss ved å bli menneske. Han har tatt på seg det samme stakkars kjøtt og blod som vi mennesker har – vi som var forgiftet og smittet av synden, besatt av djevelen og for syndens skyld overgitt til døden.

Hvor ulykkelige må da ikke de være som ikke vet noe om denne æren! Men hvor langt mer ulykkelige må de være som hører om den av englene, apostlene og andre predikanter, og som vet at Gud så nådig har besøkt den menneskelige naturen, tatt den på seg og dermed satt den over alle andre skapninger – men som ikke akter på det og ikke har noen glede av det!

Ja, sannelig må det være usalige mennesker som dette ikke går til hjertet, og som ikke har noen trøst og glede av det. Men hva skal en da si om dem som i tillegg til alt dette spotter, forfølger og fordømmer denne salige læren?

Når én blant mange brødre blir en stor herre, hvor glade blir ikke da de andre! Hvor stor trøst er ikke dette for dem alle! Det ser vi jo hos Josefs brødre i Første

Mosebok, da Josef ga seg til kjenne for dem. Og det er sant: En slik glede er naturlig og stor.

Men hvordan kan det da ha seg at vi ikke er like glade over denne usigelig store æren og herligheten? Hvorfor går den oss ikke så til hjertet at vi priser og takker Gud fordi hans Sønn tok på seg vårt kjøtt og blod og nå sitter der oppe ved Gud Faders høyre hånd, Herre over hele skapningen?

Den som rett kunne ta dette til hjertet, måtte jo elske alt kjøtt og blod her på jorden for det kjøtts og blods skyld som sitter der oppe ved Guds høyre hånd. Han kunne ikke lenger bære uvennskap eller vrede mot noe menneske. For synet av at Kristus, vår Gud og Herre, ble et menneske, burde med rette straks ved første blikk fylle hjertene våre med slik glede at ingen vred eller uvennlig tanke noen gang mer kunne komme inn der. Ja, i sin store glede og for dette kjøtts og blods skyld burde hvert menneske bære sin neste på hendene.

Videre: Den som rett har forstått i hjertet at Guds Sønn er blitt menneske, kan ikke vente seg noe ondt fra Herren Kristus, bare godt. For jeg vet jo at jeg ikke gjerne blir fiende av meg selv eller ønsker å gjøre meg selv noe ondt. Men nå er Kristus jo ett med meg og et sant menneske, slik jeg er. Hvordan skulle han da kunne ville seg selv noe vondt, det vil si oss, som er hans kjøtt og blod?

Kort sagt: Hadde det rett gått oss til hjertet at Guds Sønn er blitt menneske, måtte det også gi bare glade hjerter og samvittigheter. I samme øyeblikk måtte det få alle de skremmende tegnene på Guds vrede til å løse seg opp og forsvinne – vannflommen, ødeleggelsen av Sodoma og Gomorra og annet slikt. Alt dette måtte bli borte når vi med troende hjerter rett husket på dette ene mennesket, som er Gud selv, og som slik har æret den arme menneskelige naturen.

For i alt dette kan jeg ikke se annet som kan ha beveget ham til å ta på seg menneskelig natur, enn bare høy og usigelig kjærlighet til oss, som før var under hans vrede og fordømt til den evige død.

Men er det ikke, som sagt, helt usalige mennesker som kan høre dette og likevel ikke akte på det? De lar en så dyrebar skatt ligge og tenker i stedet bare på hvordan de skal fylle kistene sine med penger, bygge prektige hus, leve i stor prakt, forakte, misunne og hate sin neste og så videre. Dette er den lede djevelens verk. Slike mennesker akter ikke Guds ord; de gir djevelen rom hos seg og lar ham forblinde hjertene deres så de ikke engang kan se et glimt av den gleden engelen her taler om.

Dette burde altså vekke oss til stor glede og salig stolthet: Vi har fått en slik ære framfor alle andre skapninger, ja, framfor englene, og vi kan med sannhet si: Mitt kjøtt og blod sitter ved Guds høyre hånd og regjerer over alle ting. En slik ære har ingen annen skapning, ikke engang noen engel. Ja, dette burde være en ovn som kunne smelte oss alle sammen til ett hjerte og tenne en så brennende kjærlighet blant menneskene at vi elsket hverandre av hjertet.

Men her driver, som sagt, den lede djevelen sitt spill. Vi hører om dette i kirkene, men siden tenker vi ikke mer på det og glemmer det snart igjen. Denne gleden ødelegger han for oss med onde tanker, så vi ikke skal bevare dette bildet i hjertet slik vi burde. Selv om vi ikke hadde noe annet enn denne æren, burde vi jo hoppe og danse av glede.

Men til den naturlige gleden vi må kjenne over dette, kommer enda noe mer, som engelen sier videre: Dette lille Jesusbarnet vil være vår Frelser. Dette er det viktigste stykket i engelens preken, og det viser den egentlige grunnen til at vi skal være glade. Også her er de usalige som ikke hører eller vet noe om det. Men mest usalige er også her, som sagt, de som hører og vet det, men ikke akter på det.

For disse ordene burde kunne smelte både himmel og jord. De burde gjøre døden søt som rent sukker for oss og forvandle alle verdens ulykker – hvor mange og utallige de enn er – til kostelig malvasirvin. For hvor er det mennesket som fullt ut kan tenke denne tanken til ende: at Guds Sønn er født som Frelser for oss og er blitt et menneske? Denne kostelige skatten bringer engelen ikke bare til hans mor, jomfru Maria, men til alle oss mennesker: «Dere, dere», sier han, «er det født en frelser, som er Messias, Herren.»

Engelen taler her med gjeterne. De var jøder og kjente godt ordet Kristus – Messias – fra sitt eget språk, og de visste at det betyr en konge og herre. Men her tok de fleste av jødene feil, for de mente at han skulle være en herre og frelser i legemlig forstand. Men det var ikke meningen. Engelen ser her til noe høyere. Det er som om han ville si:

Hittil har dere vært djevelens fanger. Han har plaget dere med vann, ild, pest og sverd og – hvem kan regne dem opp? – mange andre ulykker, men aller verst med synden og døden, denne evige jammeren. Der ligger dere arme mennesker nå under hans tyranni. Sjelen forfører han med løgner som er utallige ganger verre enn all den skade pesten kan gjøre legemet. Heller ikke det arme, kummerlige og svake legemet har noen ro for ham. Og når han har plaget sjel og legeme her på jorden, lurer den evige død bak det hele.

Men nå sier engelen: Dere som med sjel og legeme ligger fanget hos denne ødeleggende, onde og giftige ånd, denne verdens fyrste og herre, uten hjelp og redning – dere er denne Frelseren født.

Ja, dette lille ordet «dere» burde gjøre oss glade. For med hvem eller om hvem taler han? Ikke med steiner og trekubber, nei, men med mennesker. Og ikke bare med én eller to, men, som han selv sier, med alt folket, det vil si med alle som er mennesker. For han sier «dere», ikke «oss engler»: «Dere er han født.» Det betyr: Han er blitt et menneske og lik dere. Alle som er mennesker og er født, skal derfor også ta denne Frelseren til seg.

Hva skal vi nå gjøre? Hva er meningen? Skal vi også her tvile på Guds nåde og si: «Ja, Peter og Paulus kan glede seg over denne Frelseren, men jeg tør ikke. Jeg er en stakkars synder; denne edle, dyrebare skatten angår ikke meg»?

Men kjære deg! Når du sier at han ikke hører deg til, og jeg sier at han ikke hører meg til, hvem hører han da til? Er han kommet for gjessenes, endenes eller kuenes skyld? Du må se nøye etter hvem han er. Hadde han villet hjelpe en annen skapning, var han vel også blitt denne andre skapningen. Var han ikke kommet for vår skyld – arme, syndige og fortapte mennesker som vi er – ville han jo ikke ha latt seg kalle vår Frelser.

Og hvem er så du? Hvem er jeg? Er vi ikke alle mennesker? Jo! Men hvem andre enn vi mennesker skulle da ta dette lille barnet til seg? Englene trenger

ham ikke, og djevlene vil ikke vite av ham. Men vi trenger ham, og for vår skyld er han blitt menneske. Derfor hører det seg til at vi mennesker tar imot ham med glede, slik også engelen her sier: «I dag er det født dere en frelser», og like før: «Jeg forkynner dere en stor glede – en glede for alt folket.»

Og er det ikke en stor og herlig ting at en engel bærer et slikt budskap ned fra himmelen til menneskene? Og at så mange tusen engler etterpå gleder seg over det og ønsker og forkynner at også vi mennesker skal være glade og ta imot denne nåden med takk? Det skal vi høre om senere.

Derfor er det et herlig og dyrebart ord som lyder her: «I dag er det født dere en frelser.» Det er som om han ville si: Denne fødselen angår ikke oss engler, og selv har jeg ingen del i den, bortsett fra at jeg unner dere den av hjertet. Men dere, arme, fordervede og fortapte mennesker, dere angår den. Deres Frelser er dette barnet, som er Guds Sønn. Så ta da imot ham! For dere trenger en slik frelser hvis dere noen gang skal bli hjulpet ut av synden og døden.

Det er allerede i seg selv en herlig og stor ting at Gud er blitt et menneske. Men det er noe enda langt høyere at han skal være vår åndelige og evige Frelser. Om noen trodde dette rett, ville han kunne fortelle hva sann glede er. Ja, den som hadde et hjerte rett fylt av denne troen, ville vel ikke kunne leve lenge av bare glede. Hjertet hans ville ikke kunne bære det, men måtte vel briste av glede. Vi ser jo at menneskehjertet heller ikke kan bære stor sorg og kummer, og at så mange dør av stor skrekk og angst.

Men som allerede sagt i begynnelsen: Her på jorden vil vi aldri fullt ut kunne fatte denne prekenen eller bli ferdige med å lære den. Til det er dette livet for trangt og hjertene våre for svake. Men var det mulig at et hjerte rett kunne romme den og ta den til seg, ville det aldri mer kunne kjenne noen sorgfull tanke.

Men trodde vi rett på det, burde vi i det minste få den frukten av det at vi var vennlige mot hverandre og holdt opp med løgn, bedrag og andre laster.

Men her ser en hvor dårlig det står til med framgangen vår. Denne gleden vil aldri rett ta bolig i hjertene våre. Både den kjære engelens og vår Frelsers egen preken er alltid snart glemt igjen, og de fleste mennesker jager bare etter å tilfredsstille sin gjerrighet og andre dårlige lyster. Det er et sikkert tegn på at vi enten slett ikke akter på denne prekenen, eller i alle fall tror den altfor lettvint. For trodde vi at vi har en slik Frelser, måtte vi jo være glade og uten bekymring.

Lå et menneske dødssykt til sengs, smittet av pesten, og fikk et legemiddel som sikkert kunne drive sykdommen bort, hvor ville han da ikke glede seg! Ja, en slik glede ville komme fra hjertet.

Men her, der vi har et pålitelig vern og legemiddel mot synden og den evige død, gleder ingen seg, eller i alle fall altfor lite. Den store mengden jager etter en annen glede, for å kunne ha fred, ro, vellyst og så videre her – og likevel er de ikke et øyeblikk sikre på å få beholde dette livet. Alt dette er et tegn på at vi bare hører denne gledelige forkynnelsen som i søvne. Vi er ugudelige mennesker som har denne dyrebare skatten liggende for øynene våre og likevel ikke bryr oss om den.

Den som hører om dette, men ikke har noen trøst eller glede av det, kan med rette regne seg som et ulykkelig menneske. For hva skal vel kunne glede et menneskes hjerte når det ikke vil glede seg over det engelen her taler om? Han kaller det selv en stor glede – og det må jo være en glede over all glede – når han sier: «I dag er det født dere en frelser.»

Den som ikke vil bedre seg og bli from av denne prekenen, som ikke finner smak i denne himmelske malvasirvinen, og som ikke kan bli varmet i hjertet av denne ilden – ham må bøddelen gjøre from. Ellers står han ikke til å hjelpe.

Lær derfor å være litt redd for deg selv når du merker at du er så kald og følelsesløs. Be Gud av hjertet om nåde, at han ved sin Hellige Ånd vil forandre og varme hjertet ditt.

Ta så denne engelens preken for deg og tenk alvorlig over hvilken usigelig velgjerning Gud har vist deg ved denne fødselen og latt deg forkynne her. Da kan hjertet ditt bli vekket både til omvendelse, gudsfrykt og den troen som trøster seg ved denne Frelseren og setter sin lit til ham. For ved forkynnelsen av Ordet og ved at vi andektig tenker over det, vil Gud virke i oss og gi oss sin Hellige Ånd.

Fra en preken holdt i kirken i 1530

Når engelen videre forkynner at denne Frelseren er født i Davids by, og kaller ham Messias, Herren, viser han oss med disse ordene til Skriften. For det var forutsagt før ved profeten Mika at Kristus skulle fødes i Betlehem (Mika 5,1).

Men når han særlig kaller dette barnet «Messias» og «Herren», må vi ikke forstå det som om Herren Kristus skulle være en verdslig konge som ville opptre som en tyrann og slå til med stridskøller.

Nei, det skal forstås slik Gud sier til Adam: Kvinnens ætt skal knuse slangens hode (1 Mos 3,15). Han vil altså tre fram for oss som vår Herre og som djevelens fiende. Han vil være vår Herre og Forløser, gjøre krav på meg og deg som sine egne og kreve oss tilbake fra djevelen.

Han vil si til ham: «Gi meg ham som du holder fanget! Han hører ikke deg til, men meg. For han er min skapning, og jeg har ikke bare skapt ham, men også kjøpt ham fri med mitt legeme og blod. Slipp ham derfor, og gi meg ham igjen, for han hører meg til.»

Her blir det altså forkynt oss at Kristus er en Herre full av trøst og miskunn. Med makt bryter han inn i djevelens rike, tar tilbake det som er hans eget, og tramper djevelen under føttene og sier: «Du forbannede ånd! Du førte dem inn i synd og død, du bedro dem og løy for dem. Og likevel hører de ikke deg til. For jeg er den Herre som det tilkommer – ikke bare av natur, men også med rette – å herske over menneskene, og ikke du. For de er min kjøpte eiendom.»

Ja, sier du kanskje, englene har Guds Sønn jo ikke forløst. Hvordan skal en da forklare at også de kaller ham Herre? Svar: For oss betyr dette lille ordet akkurat det det sier. Men når engelen her taler allment og gir dette barnet en så høy tittel og kaller ham Herre, viser det klart at dette barnet, som legemlig er født av jomfru Maria, etter sin natur er sann og evig Gud. Ellers ville engelen nok ikke ha kalt ham Herre.

Men vår Frelser er han, og ikke englenes. Det sier engelen her tydelig: «Dere er det født en frelser.» Men han er ikke bare vår Herre; han er også englenes Herre. Slik er englene og vi nå sammen husfolk og tjenere hos denne Herren, og de regner seg som våre likemenn under ham.

Vi mennesker, som før var djevelens treller, er altså ved dette barnet kommet til slik ære og verdighet at vi nå er tatt opp som medborgere med de kjære englene. De er nå våre kjære venner. For dette barnets skyld kan vi rose oss av at vi har én og samme Herre med dem, og de med oss, og at vi slik er blitt deres likemenn og medtjenere.

De kjære englene kunne jo med rette være stolte av at de er langt edlere enn vi mennesker – først etter sin natur og sitt vesen, og dernest også fordi de er uten synd. Men det er ikke spor av hovmod hos dem. De forakter ikke oss mennesker for vår dype elendighets skyld. Ja, de mener tvert imot at vi er adlet og høyt æret ved deres Herre, Guds Sønn, vår Frelser.

Vår død, synd og nød gjør dem inderlig vondt. Men nettopp derfor er de så inderlig glade over den frelsen som er blitt oss til del ved dette barnet. Like godt som seg selv unner de oss den saligheten at dette barnet, som er deres Herre, i dag er gitt oss og gir oss den høye æren at vi nå skal være deres medborgere.

De sier ikke: «Bort med deg, du synder, du stinkende lik! Bort med dere, fordømte og urene horkarer og ugjerningsmenn!» Nei, slik taler de ikke. De er av hjertet glade over at de nå har fått slike syndere til venner og stallbrødre. De priser Gud fordi vi nå blir løst fra synden og kommer i ett hus med dem og under samme Herre. De priser og takker Gud for denne nåden, enda de ikke selv trenger den – bortsett fra at gleden deres blir desto større ved den, og at Gud får desto mer lov og ære av den, slik de siden synger for ham.

Hvor mye mer bør ikke da vi prise og takke Gud for dette og elske og tjene hverandre, slik Kristus har gjort mot oss – han som nå er blitt vårt kjøtt og vår nærmeste slekt! Men den som ikke vil akte på dette og elske og tjene sin neste, står, som jeg alt har sagt, ikke til å hjelpe.

Dette er den første prekenen som er holdt om dette barnet etter at han ble født, og den skal vare ved alltid, helt til verdens ende. Derfor skal dere gi flittig akt på den. For her ser dere hvordan de kjære englene nå er blitt ett med oss og er blitt våre venner. De sier at vi ikke lenger skal frykte, fordi dette barnet er født for oss og vil være vår Frelser.

Dette er den rette, høye og inderlige trøsten. Ved den kan en virkelig og med visshet merke og erfare Guds nåde og barmhjertighet: at han, den allmektige, evige Far, har forbarmet seg over oss på denne måten og så overmåte vennlig har gitt oss sin Sønn ved en ren og kysk, ung jomfru. Ham legger han i hennes fang og lar så englene forkynne for oss at han er vår Frelser. Det vi mangler, skal vi finne hos ham; han vil være vår hjelp og trøst, og heretter skal all vrede som har vært mellom Gud og oss, være tatt bort og vendt til bare kjærlighet og fred.

Tenk så selv etter om Gud gjør urett når han lar dem bli evig fordømt som hører dette og likevel ikke vil ta imot det. Slik gjør de blinde, forstokkede papistene: De vil ikke nøye seg med denne Frelseren, men søker seg andre frelsere som de setter sin lit til. Men denne engelens preken lyder helt annerledes: Dette

barnet alene er vår Frelser, og han alene skal være vår ypperste skatt, der vi skal ha all trøst og glede. Dit hvor han er, ser alle englene og Gud selv.

Men denne skatten legger han ikke bare i morens fang, men i mitt og ditt, og sier: Han skal være din eiendom, og alt han har i himmelen og på jorden, skal være ditt. Den som hører dette og ikke kjenner noen glede over det, eller som slipper denne Frelseren og søker seg en annen, han fortjente at tordenen slo ham ni alen ned i jorden. Derfor skal vi takke Gud for hans nåde og be ham om selv å tale og skrive denne engleprekenen inn i hjertene våre. Da kan vi bli rett trøstet ved denne Frelseren og ved ham overvinne døden og djevelen.

Til det hjelpe oss vår kjære Herre og Frelser, Jesus Kristus! Amen.

Tredje preken på juledag: Trøsten vi skal ha av engelens preken, med en formaning

Luk 2,1–15 (*teksten står foran første preken på juledag*). *Holdt i Luthers hus i* 1533.

Nå har vi hørt engelens glade og herlige preken om vår Herres og Frelsers fødsel. Den skal vi ikke la gå forbi oss så løst og ledig som når vi hører andre verdslige eller menneskelige historier: Har vi hørt dem én gang, har vi fått nok og vet det vi trenger å vite.

Dessverre hører de fleste av oss også Guds ord slik, som om det ikke var annet enn menneskeprat, og nøyer oss med å ha hørt det. Engelen formaner ikke bare hyrdene, men alle mennesker som denne Frelseren er født for, til å være tilhørere og disipler som tar imot budskapet om denne fødselen med stor glede i hjertet og tar vare på det. Slike skal vi være.

Slik ser vi hele skaren av hellige engler gjøre – enda fødselen ikke skjedde for deres skyld: De jubler og synger om denne Guds gjerning.

Slik ser vi også hyrdene gjøre. De nøyer seg ikke med å ha sett og hørt englene, men går straks av sted, samme natt, for å glede seg enda mer over det som har hendt. De leter og finner barnet i krybben og blir så styrket i denne trøsten og gleden at de forteller det videre overalt hvor de kommer, og priser og takker Gud av hjertet for det. Og slik gjorde også Maria, barnets mor: Med stor glede «tok hun vare på alle disse ordene og grunnet på dem i sitt hjerte» (Luk 2,19).

Slike tilhørere til denne prekenen vil Gud at vi skal være. For på ingen annen måte kan den bli oss til gagn og salighet. Som jeg har sagt før: De som ikke blir glade eller bedre av denne prekenen, må være ulykkelige og fordømte mennesker. De tror den ikke og har ikke mer nytte av den enn djevelen og englene hans, som kjenner denne historien svært godt, men bare til sin egen fordømmelse.

I denne prekenen har engelen gitt oss så mye at hele kirken har nok å preke videre over og selv lære av helt til verdens ende. Derfor er det både godt og høyst nødvendig at vi gransker den grundig, tenker flittig over den og slik gjør den levende og preger den inn i hjertene våre. Slik gjør vi mange prekener av denne ene høye englepreken.

Den er fyrtøy og tønder som alltid kan tenne og varme våre kalde hjerter på ny. Ja, den er en kilde som til evig tid skal stille og leske vår brennende tørst,

en levende kilde som veller fram til evig liv. For her har vi både sikker trøst og styrke mot all anfektelse og redsel, og dessuten en høyst nødvendig advarsel mot kjødelig sorgløshet og mot å glemme denne høye, guddommelige velgjerningen.

Men alt dette ligger i de ordene vi hørte engelen si: «I dag er det født dere en frelser, som er Messias, Herren» (Luk 2,11). Dette skal være vår dyreste skatt og gi oss en glede som i sannhet kan kalles stor og hjertelig. Og det er den også for dem som gjerne vil bli salige, det vil si dem som gjerne vil ha Guds nåde, trøst for samvittigheten og et fast og visst håp om det evige liv. Til dem taler engelen og sier: «Frykt ikke!»

For hvem skulle ellers disse ordene være sagt til? Og hvorfor skulle Gud ved denne prekenen om den nyfødte Frelseren formane oss til glede, om ordene ikke var sagt til elendige og bedrøvede hjerter? Det er hjerter som ellers ikke vet om noen trøst eller glede. De går i angst og bekymring, som om Gud var vred på dem – en anfektelse som alle gudfryktige og hellige mennesker kjenner i hjertet – og frykter at Gud vil støte dem ned i helvetes avgrunn. For de kjenner syndene sine, samvittigheten trykker dem, og de må bekjenne at de ikke kan bestå for Guds dom.

Dette er hovedgrunnen til all frykt og redsel for Gud. For var vi uten synd, trengte vi jo ikke å frykte Guds vrede eller død og helvete, eller «flykte for Gud». Men nå har vi slike engstelige, bekymrede og vaklende hjerter at vi dømmer oss selv skyldige – og det er også sant – og mener at vi ikke kan bestå for Gud med det livet vi har levd.

Fra denne frykten kan ingen skapning fri oss. De ugudelige kjenner den kanskje ikke for en tid, fordi hjertene deres er harde og forherdet; men de slipper likevel ikke fri. Til slutt blir de brått innhentet av dommens forferdelige time, som slår dem ned i helvetes avgrunn som torden og lyn.

De gudfryktige derimot må alltid slite og plages med dette. De kan ikke få ro for sine egne tanker, og ingen skapning kan trøste dem når en slik redsel griper dem. For den kommer innenfra, fra deres egne hjerter og samvittigheter, som kjenner Guds vrede. Lyser ikke Kristus her ved Ordet inn i hjertene deres med sin glede, må de fortvile og i døden synke ned i helvete.

Her hjelper det derfor ingen med menneskelig trøst og glede som bygger på ytre og timelige goder; den er i seg selv verken ren og ublandet eller varig. Det er alltid mer galle enn honning i den; midt i gleden er det alltid blandet inn misnøye, og til slutt ender alt sammen beskt og bittert.

Her må det altså en annen trøst til – ikke en som kan fås her på jorden eller hos mennesker. Den må åpenbares oss fra himmelen og kan bare gis oss ved dette lille barnet.

Den himmelske predikanten viser oss nå denne trøsten, men han forkynner ikke slik jødene ventet at budskapet om deres Messias skulle lyde: «I dag er deres Herre og Konge født, som vil gi dere mye gull og all den lyst og glede i verden som dere har hu til.» Nei, sier han, jeg er ingen predikant for dem som trøster seg med slikt og ellers lever uten all frykt og redsel, og som verken vet eller har erfart hva redsel for Guds vrede vil si.

Men til dere, fattige hyrder, og til deres like er jeg sendt – til dere som har tyngede og trøstesløse samvittigheter og søker hjelp i en nød som ingen her på jorden kan avhjelpe med penger, gods eller annen verdslig lyst. Bare Gud kan hjelpe dere, så dere blir forlikt med ham og glade igjen.

Ja, til dere er jeg sendt med dette budskapet: Nå har dere deres Frelser, nå kan og skal dere være glade, og hjertene deres skal fylles med glede. For dere er han født, og som profeten Jesaja sier, er han gitt dere (Jes 9,6). Han skal tilhøre dere helt og fullt, og han vil visselig være en slik Frelser for dere at dere ved ham skal bli fridd ut av all den frykt, nød og angst som dere nå er i.

Tenk nå over denne prekenen fra engelen, og regn selv etter: Den guddommelige majestet i himmelen har et slikt hjerte for deg at han av uendelig kjærlighet, og fordi han forbarmer seg over din store elendighet og jammer, sender sin enbårne Sønn ned til deg – uten at du har fortjent det, ja, enda du ligger nedsunket i synd. Han legger ham i jomfruens fang og sier til deg: Se, dette er min elskede Sønn, født og gitt deg. Han skal være din Frelser, din trøst, tilflukt, hjelp og salighet.

Ja, sier jeg, når Gud har et slikt hjerte for deg, så tenk etter hos deg selv: Sett at du – eller noe annet menneske på jorden, enda dere er urettferdige og syndere – hadde gitt en annen ditt eget barn og hele arven med det: Ville eller kunne du da få deg til – ja, bare tenke tanken – å drepe eller ødelegge ham? For den du ga en slik gave, måtte jo være et menneske du satte svært høyt og hadde stor tillit til. En far betror jo langt heller en annen godset sitt og alt annet han eier, enn sitt eneste barn.

Derfor kan Gud umulig mene annet enn ren guddommelig nåde og kjærlighet mot oss når han nå lar sin Sønn bli født og skjenker ham til oss. Men han blir bare født og gitt dem som tar imot ham og lengter etter å bli trøstet og gledet av ham. Ved denne store velgjerningen og gaven viser Gud altså på det aller klareste at han ikke lenger vil være vred på oss eller fordømme oss.

Ja, svarer det motløse hjertet igjen, men jeg er ikke rettferdig. Når jeg ser på livet mitt og dømmer etter det, anklager Guds lov meg, og min egen samvittighet reiser seg mot meg og sier at jeg må bli fordømt, fordi det finnes synd hos meg og jeg ikke oppfyller loven.

Til dette svarer engelen: Ja, det er rett at du ser og kjenner dette; nettopp derfor er du skikket til å ta imot den trøsten og gleden som jeg forkynner. For var du ingen synder og kjente ingen frykt og beven eller redsel for Guds vrede, da trengte du ingen Frelser, og da var min preken til ingen nytte for deg.

Men nå har du åpnet øynene, så du ser hva du selv er, og ørene, så du hører hva Gud lar meg forkynne for deg. Vent derfor ikke at han heretter vil la deg høre mye om at du er en synder og har fortjent helvete; det er allerede forkynt nok for deg før, ja, mer enn du kan bære.

Men han sender deg dette budskapet ned fra himmelen fordi du ellers ikke kunne høre og få vite hvordan det kan rådes bot på din jammer og elendighet. Derfor må du her ha et annet syn for øye enn det ditt eget hjerte holder fram for deg, og høre en annen tale enn den loven forkynner for deg.

Og det er dette: Gud viser deg nå ved min preken denne Frelseren, sin enbårne Sønn, som ligger her i ditt kjøtt og blod, ja, i din elendighet, og lar deg samtidig vite at han er født for din skyld. Så vend nå både øyne, ører og hjerte hit og slipp all denne talen om hva du selv er; det ser og vet Gud godt på forhånd, og bedre enn du selv. Men lytt med oppmerksomt øre til det jeg nå sier deg fra Gud selv: Du skal ikke frykte, men være glad.

Ja, sier du videre, hvordan skal jeg kjenne eller vite at Gud nå er forsonet og forlikt med meg? Jeg vet jo at hans lov må holdes; ellers må jeg bære hans evige vrede over ulydigheten. Denne skylden må altså betales; men hvor skal jeg hente, søke eller finne det jeg skal betale den med? Vel! Hva vil du da gripe til? Vil du løpe til verdens ende? Vil du bli en streng kartøsermunk – det har man jo kalt den strengeste av alle munkeordenene – eller en eremitt? Eller vil du pine deg i hjel med faste eller andre særlig harde botsøvelser?

Nei, det hjelper ikke. For med alt dette blir du likevel den du var før, ja, et enda mer elendig og trøstesløst menneske. Det har mange prøvd til alle tider uten å få trøst og hjelp av det. For Guds vrede lar seg ikke forsone og stille ved menneskelige gjerninger; de kan verken drive ut eller ta bort den synden vi mennesker er født i med den naturen vi nå har.

Hvor skal jeg så gå for å finne trøst og hjelp? Kom hit, sier engelen, og hør hva jeg sier deg. Jeg bringer deg det budskapet som skal gjøre deg salig, og det alene må du nå holde deg til. Det sier deg ikke hva du skal gjøre for å vinne nåde og forlik med Gud, men at det er født deg en Frelser. Alt dette sier ordet «Frelser» deg.

For han kalles deres Frelser – det vil si din og alle menneskers – og det er jo dere, fordømte og fortapte mennesker, som trenger Frelseren. De hellige englene er ufalne, rettferdige, rene og salige ånder. Derfor sier ikke engelen «vår Frelser» eller «oss er han født», men «deres»: Dere er han født, dere syndere som må bekjenne og si: Jeg er fortapt.

Til disse ordene hører nå troen. Den holder dette for sant, kommer trass i all anfektelse og tvil til visshet om at denne Frelseren er født, og slår seg til ro med det. Denne troen er nødvendig. Ellers farer du vill som de andre som ikke vil tro: Du finner ikke din Frelser, og ved din vantro gjør du Guds ord til løgn.

For der troen mangler, blir Guds Sønn fornektet, og det på to måter: først av dem som verken vil bekjenne sin synd eller kjenne Kristus som sin Frelser; dernest også av dem som nok kjenner og bekjenner sin fordømmelse, men likevel ikke vil ta imot den trøsten at Kristus er deres Frelser.

Tenk derfor godt over hva du gjør. Vil du ikke ha denne Frelseren, men innbiller deg at du godt kan være din egen frelser, eller at du kan finne deg en annen, så gå din vei og se hva du finner.

Bekjenner du derimot at du trenger denne Frelseren, men likevel ikke tror engelens guddommelige preken, piner deg selv sønder og sammen med syndene dine og vil vente til du har fått hjulpet deg selv til rette, da farer du også vill. Du finner ham ikke, men frarøver deg selv din trøst og salighet. For kunne du hjelpe deg selv, måtte engelen snu talen sin og kalle deg eller andre mennesker din frelser, og ikke Kristus.

Derfor kan den som har et bedrøvet eller motløst hjerte, ikke gjøre noe bedre enn å vende blikket bort fra sin egen synd, angst og skrøpelighet og bare se på dette lille barnet, slik denne prekenen viser oss det, liggende i jomfruens fang eller i krybben. Ved dette bildet og det ordet vi her hører om Kristus, skal han ta denne trøsten inn i hjertet så godt han kan og si med Paulus: «Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?» (Rom 8,32)

Se, her legger Paulus ut denne prekenen fra engelen for oss og gjør den svært fruktbar: Gud gir oss sin egen, eneste Sønn for at han skal bli et offer for vår synd, la Guds forferdelige vrede, som vi har skyld i, gå ut over seg og betale for det med sitt legeme og liv, så vi for hans skyld skal finne nåde hos Gud og vinne det evige liv. Men Guds Sønn er mer, større, skjønnere, edlere og dyrebarere enn både sol og måne, ja, enn hele verden med alt som finnes i den. For ingen skapning kan være Faderen kjærere og dyrebarere enn Sønnen.

Når han nå skjenker oss Sønnen, skjenker han oss visselig med ham alt han kan. I ham tar han imot oss som sine barn og regner oss for sine egne arvinger. Han gir oss den forløsningen og seieren over synd, død og helvete som Guds Sønn eier i egen person fra evighet, og som han også har vunnet og skjenket oss ved sin død og oppstandelse.

Kort sagt: Navnet «Guds Sønn» gir og skjenker oss alt som er Faderens; for det som er Faderens, er også Sønnens. Derfor har vi visselig i og med ham syndenes forlatelse og det evige liv – så sant vi tror denne prekenen fra engelen. For nå er Gud bare nåde, barmhjertighet og faderlig kjærlighet mot oss.

Om du derfor må grue når du tenker på syndene dine, og om djevelen plager og slår deg med sorg og tungsinn, så hold deg frimodig til denne prekenen fra engelen. Lær av den å stå imot og slå tilbake slike anfektelser og si: Jeg har nå lenge nok hørt hva min arme, tyngede samvittighet sier meg ut fra loven om syndene mine og Guds vrede.

Og du, lede djevel, gjør dette så stort og fryktelig med din preken for at jeg ikke skal se eller høre noe annet. Du driver denne angsten og redselen så hardt inn i hjertet mitt, som om jeg ikke hadde mer trøst å håpe på, og som om det slett ikke var mer nåde og barmhjertighet å finne hos Gud. Men slike tanker kan jo ikke komme fra Gud.

Nå hører jeg derimot – Gud være takk og lov – denne kjære engelens preken. Gud har befalt ham å forkynne den for de arme, elendige og engstelige hjertene, slik ordene «Frykt ikke!» viser, og den lyder slik: «I dag er det født dere en frelser.»

Det betyr: Dere skal ikke bli under Guds vrede eller i den evige død og fordømmelse, men vite at dere ved Guds Sønn, som er født dere, nå har forlik med Gud, syndenes forlatelse og hjelp og forløsning fra alt som bedrøver og tynger hjertene og samvittighetene deres. Derfor føyer engelen også uttrykkelig til: «Se, jeg forkynner dere en stor glede» (Luk 2,10). Med det byr han meg altså på Guds vegne å la all frykt og sorg fare og stå imot min naturlige tvil.

Jeg er skyldig å ta imot denne prekenen, følge den i troen og la meg trøste av den; for jeg vet at dette visselig er Guds ord og vilje. Derfor vil og skal jeg ikke

tro noe annet som blir sagt meg, men fordømme det som djevelens løgner. Ved mine egne tanker og mitt eget hjerte vil han skremme meg så jeg faller fra denne min kjære Frelser, for at jeg – likesom han selv – ikke skal ha noen trøst og glede av denne salige fødselen.

Av dette skal alle motløse hjerter lære. De går omkring i frykt for Guds vrede, bedrøvede og nedslåtte, plager og engster seg med sine egne tanker og søker råd og hjelp i nøden hos seg selv eller andre steder. De skal lære å dømme slike tanker og slå dem tilbake som djevelens giftige, glødende piler som blir skutt inn i hjertet. For troen griper denne prekenen om Kristus og kommer derved til denne slutningen og bekjennelsen:

At jeg er en stakkars synder, er sant; det trenger du ikke lære meg, det kjenner jeg godt nok. Men at jeg derfor ikke skulle regne med at Kristus er født meg til gode og til frelse, at jeg derfor ikke skulle trøste og glede meg over denne fødselen og regne den for min dyreste eiendom, at jeg derfor skulle bli værende i frykt og beven for at Gud likevel vil være vred på meg i evighet og fordømme meg – det sier bare du, din fæle løgnens ånd fra helvete!

For Gud selv forkynner jo det motsatte for meg ved denne sin kjære engel og ved denne krybben. Han sier at jeg ikke lenger skal frykte eller være sorgfull, siden denne Frelseren er født meg, og Gud i ham skjenker meg sin kjære Sønn og legger ham i hans mors fang.

Ved denne fødselen lar han også meg høre all den glede og trøst som engelen forkynner alle mennesker, og som hele himmelens hær synger om med høy røst. For den evige Far har også gjort meg den usigelig store velgjerningen å la dette bli forkynt og tilbudt meg, så jeg av det skal kjenne hans hjerte og sinnelag mot meg.

Ham bør jeg tro og stadig takke uten å tvile. For jeg vet at denne prekenen ikke kan lyve. Ja, en kan ikke vise Gud større ringeakt og spott enn ved verken å ville tro at den er sann, eller ta imot den – slik du gjør, du lede djevel, som selv gjør Guds ord til løgn og attpåtil vil drive oss arme mennesker til den samme ugudeligheten.

Se, dette skal engelens preken virke i oss. For Den Hellige Ånd vil visselig virke ved den, og stor kraft vil ikke utebli når hjertet ikke støter prekenen fra seg, men tar imot den. Da lar den ikke bare hjertet kjenne trøst, men bringer en slik glede inn i det at alle djevelens innskytelser, all dødsfrykt og all angst og trøstesløshet i en tynget samvittighet blir overvunnet. Da skal troen frimodig rose seg med Paulus: «Har Gud gitt meg sin enbårne Sønn, hvordan skulle han da ikke også ha gitt meg alle ting med ham?»

Har jeg Sønnen, som er i den evige Faders fang og hjerte, da har jeg også Faderen selv og alle hans velgjerninger. Ved denne troen kan da verken helvete eller døden eller djevelen eller noen ulykke ta denne skatten fra meg. Slik sier også Paulus videre: «Men i alt dette» – alt som kan hende oss både i tid og evighet – «vinner vi mer enn seier ved ham som elsket oss» (Rom 8,37).

At denne trøsten er sann og viss, kan det slett ikke være noen tvil om hos oss kristne. For vi ser jo hvordan Gud har befalt englene sine å forkynne oss dette fra himmelen, og vi hører hvor hjertelig de formaner oss til å være glade.

Dessuten har Gud stadfestet det ved mange store vitnesbyrd, men aller mest ved at han lot sin egen Sønn bli født i vår natur. Og attpåtil har Kristus, vår Frelser, selv forkynt dette for oss og stadfestet det med sin lidelse og død. Derfor kan heller ingen gå glipp av denne trøsten, med mindre han nekter å ta imot den med hjertet og selv støter den fra seg.

For den nådens og livets gave som blir skjenket oss i dette nyfødte lille barnet, Guds Sønn, er evig og uforgjengelig så lenge Guds Sønn og hans evige Far lever og er til. Og den som beholder ham, må dermed også selv ha det evige liv. For selv om vi er svake og vaklende i dette livet og ikke alltid kan holde fast på denne gleden, men ofte blir anfektet av tvil og tungsinn, skal vi likevel alltid holde oss til evangeliet igjen. Og vi skal ta oss godt i vare så vi ikke går i fotsporene til dem som forfølger og spotter denne guddommelige nåden og dyrebare gaven.

Se, derfor har jeg sagt at det står elendig og ulykkelig til med et menneske som ikke har fått høre denne prekenen, men at den som hører den, men ikke akter på den og tar imot den, er enda langt ulykkeligere. For allerede den menneskelige fornuft kan jo skjønne – når den har overbevist seg om at prekenen er sann – at noe slikt umulig kan behage Gud, og at Gud umulig kan være hos et menneske som forakter denne hans høye velgjerning og gave.

Overalt i verden ser en nå mange forferdelige straffer ramme folk og land, og alle klager over store byrder, tyranni og andre plager; men årsaken til alt dette vil ingen se.

Er det da noe å undres over at slike og enda større straffer rammer oss for vår store, skammelige ringeakt for Guds ord og vår utakknemlighet for den høye, usigelig store nåde og velgjerning han nå viser oss ved evangeliets klare lys? Ja, var det noe å undres over om Gud med ett lot det regne ned over oss med tyrkere og alle tenkelige andre straffer, eller ga oss over i hendene på paven og andre kjetterske ånder og tyranner?

Tenk deg at du selv hadde gjort mange mennesker de største velgjerninger, hjulpet dem med blod og gods og reddet dem fra døden. Men de satte slett ikke pris på velgjerningen din; de ville verken høre tale om den eller vite av deg, men viste deg tvert imot all den trass og gjorde deg all den fortred de kunne. Ville det da bedrøve deg om alle tenkelige plager veltet inn over dem? Om tyrkerne kom og hogg dem og deres hustruer og barn sønder og sammen, eller om hustruene og barna deres ble skjendet for øynene deres av andre skurker, og alt de hadde, ble tatt fra dem?

Og så skal Gud fremdeles være tålmodig, ja, attpåtil ha urett, når han hjemsøker oss med timelige straffer og daglig formaner oss til bot – mens vi ikke engang lar en tanke om dette komme opp i hjertene våre, ikke erkjenner den guddommelige nåde og velgjerning han har vist oss, og ikke takker ham for den, men fortsetter i vår skammelige gudsforakt og vårt ugudelige, ryggesløse liv?

Når han lar korn og vin vokse og trives for oss og lar gull og rikdom strømme inn til oss, ja, da er vi glade – selv om vi heller ikke takker ham for det, for også disse gavene misbruker verden på det skammeligste. Men når han nå gir oss den aller dyreste skatten og legger sin egen Sønn i jomfruens fang – han som bringer oss all nåde og alle dyrebare gaver – og vi likevel ikke vil kjenne noen

glede over det, eller bare gjøre ham så mye ære at vi hører forkynnelsen om det uten ringeakt, hva mer godt skal han da gjøre for oss?

Vi har jo ikke den fjerneste grunn til å forakte denne gode, trofaste og rundhåndede Herre og Gud, men tvert imot all grunn til å elske og takke ham av hele vårt hjerte, med all troskap og lydighet, som den kjærligste Far. Men når vi ikke vil det, har han på sin side bare altfor god og stor grunn til å la djevelen og alle verdens plager komme over oss. Ja, mye heller ville jeg i dette øyeblikk bli spiddet av en tyrk enn å måtte høre og se hvor skammelig en overalt forakter denne guddommelige, livsalige gave og velgjerning.

Selv om denne Guds Sønn, født av jomfruen, ikke var gitt deg selv til eiendom, og du så en tyrkisk eller herodiansk morder komme for å spidde det lille barnet på en påle eller på sverdet sitt, burde du jo si: Nei, mye heller ville jeg at vi alle ble spiddet og hakket i stykker, enn at noe slikt skulle skje med Guds Sønn!

Men hva er det da annet når en forakter denne Frelseren, som er født og gitt oss, slik det nå skjer? Er ikke det å gjennombore ham med sverd eller spyd? Eller som Hebreerbrevet sier med klare ord: «De korsfester Guds Sønn på nytt for seg og gjør ham offentlig til spott» (Hebr 6,6).

Hvem kan her si annet enn at Guds dom er rettferdig? Alle disse forferdelige straffene går ut over verden fordi den forakter, spotter og forfølger dette glade budskapet, denne høye gaven, Guds Sønn. Den støter denne skatten, trøsten, hjelpen og saligheten fra seg, og til straff for det må den slite med ikke annet enn djevler, tyrkere, tyranner, paven, mord, krig og at all styring blir veltet over ende.

For hva mer godt skal eller kan Gud gjøre for oss enn å la sin enbårne Sønn bli født i vårt kjøtt og blod og dermed gi oss det høyeste pant og vitnesbyrd om sin kjærlighet og nåde? Med dette hilser han jo alle sine skapninger og smiler til dem på det aller vennligste og mest faderlige – så sant vi tar imot ham. Ja, hjelper ikke dette, hva annet skulle da kunne bevege oss eller gjøre verden gudfryktig, lydig og takknemlig?

La oss derfor ta oss godt i vare så ikke også vi forakter og forspiller denne nåden! La oss legge vinn på å bruke Guds Sønns salige fødsel rett, til trøst og glede for oss, og takke Gud for den store velgjerningen at han ved sitt ord nå har gitt oss så klar og tydelig kunnskap og opplysning. Og la oss be ham inderlig om å styrke og bevare oss, så dette salige lyset ikke igjen blir slukket eller tatt fra oss, slik det før skjedde med oss i den blindheten som nå er forbi.

Også under pavedømmet hadde en denne prekenen fra engelen. Hvert år sang en her den vakre kristne julesangen «Et lite barn så lystelig», og en synger den ennå over hele landet. Men det var ingen som forstod den, og grunnen var at det ikke fantes trofaste predikanter her. For der prekestolen ligger og snorker og verken vekker folket eller forklarer ordene, der synger og leser en i tåke og uten all forstand.

Vi må jo innrømme at vi under pavedømmet også hadde dåpen, nattverden, evangelieteksten, Fadervår, trosbekjennelsen og de ti bud. Og den dag i dag har papistene alt dette like fullt som vi – bortsett fra at de har forandret Herrens nattverd og forvansket hans testamente. Men alt dette ligger bare og sover hos

dem. De har det, men de vet ikke hva de har. For de trøster seg ikke ved å ha en slik skatt, slik kristne mennesker skulle, men vandrer i en så døsig sorgløshet at de slett ikke tenker over hva dåpen, nattverden, evangeliet, Fadervår og trosbekjennelsen er.

Derfor vet de heller ikke hva de synger og sier om det. I stedet driver de med sine gjøglerier og narrestreker, seremonier og kirkeprakt. De holder messemarked i alle kroker, vier salt og vann, brenner røkelse på alle altere og fyller kirkene med ikke annet enn skrik, sang og orgelspill, som ingen blir undervist, trøstet, forbedret eller hjulpet av. Og på prekestolen gjør de ikke annet enn å fordreie, fordømme og spotte den rene, saliggjørende læren om vår Frelser, Herren Jesus Kristus.

Hva er så feilen der? Dette: at prekestolen har forfalt. Den skulle vekke folk, åpne ørene deres, klarne øynene deres og utbre og forklare læren, så folk forstod hva de hører, leser eller synger. Men den som skal vekke andre, må ikke selv sove, men være lys våken. Ellers kan en slik søvnig prest godt gjøre våkne tilhørere søvnige også.

Slik gikk det under pavedømmet, der de «satt i rosenhagene», det vil si i ro og mak, og hadde fullt opp. Derfor snorket og sov både lærerne og disiplene den gangen. Ja, så helt har de den dag i dag latt denne herlige læren forfalle at selv om de leser og synger om den like mye som vi, vet og forstår de likevel ingenting av den.

I evangeliet leser de hvordan denne Frelseren er født; i kirkene synger de:

Var dette barn oss aldri født,
da var hver en av oss forødt,
men han har frelst oss alle.

Og så går de likevel hen og påkaller jomfru Maria, faster, holder fester for døde helgener, drar på pilegrimsreiser, leser og hører messer og så videre. Men dette er jo å skaffe seg andre frelsere og i gjerning snu innholdet i denne lille julesangen eller salmen på hodet. For i stedet for dette barnet, vår eneste Frelser, setter de jomfru Maria og andre helgener, ja, til og med sine egne elendige, barnslige og narraktige menneskegjerninger.

På samme måte hadde også jødene Den hellige skrift i synagogene sine og leste profetenes vitnesbyrd. De sa klart og tydelig om Messias' person og embete at han ikke skulle være en verdslig konge, men et offer for alle menneskers synd, og at han skulle ha et evig rike der alle som trodde på ham, skulle få syndenes forlatelse for hans skyld. Men hvor tydelig alt dette enn stod skrevet, ble både lærerne og disiplene likevel i sin blindhet. De drømte om sitt verdslige Messiasrike og mente at de skulle bli rettferdige for Gud ved sin jødiske gudstjeneste og ved lovens gjerninger.

Derfor er det høyst nødvendig at vi av hjertet ber Gud om å gi oss vakte og rettsindige lærere som kan forklare oss dette ordet hans og vekke oss til å ta imot det, så vi ikke bare hører og leser det, men også forstår det og tar det til oss. For der en slik forkynnelse mangler, går det ikke annerledes enn hos papistene. Der er Ordet, dåpen og nattverden som en skatt et menneske har liggende i huset,

men som han ikke kjenner, og som derfor verken kan glede ham eller gjøre ham bedre.

Engelens preken er jo klar og tydelig nok; men hvor klar og tydelig den enn er, er den likevel uforståelig for paven og tilhengerne hans. Ellers ville de vel ikke befale folk å påkalle helgener, kjøpe andre menneskers fortjeneste og gode gjerninger eller søke seg andre frelsere; da ville de vel nøye seg med denne ene Frelseren.

Men der Gud gir oss rettsindige og årvåkne lærere som forklarer dette ordet hans og vekker det til live i tilhørernes hjerter, der lærer en av denne prekenen fra engelen den høye kunsten å bedømme alle slags andre ånder og falske lærere rett. Ja, ved dette blir de kristne så opplyst at de forstår og kjenner djevelen og ser ham like inn i hjertet – hvor listig han enn lyver, hvor underlig han enn forstiller seg, og hvor lumsk og slu han enn er. Det roser også Paulus seg av når han sier: «Hva han har i sinne, det er vi ikke uvitende om» (2 Kor 2,11).

Holder vi nå en hvilken som helst annen lære opp mot denne prekenen fra engelen – enten den er jødisk, tyrkisk, papistisk eller hva en vil kalle den – og prøver om den stemmer overens med den, er det lett for oss å se og bevise at disse folkenes lære er falsk, at troen deres ikke er den rette, og at gudstjenesten deres ikke duger.

Pavedømmet har overmåte stor prakt og stas i sin gudstjeneste og mange store og prektige gjerninger i tillegg. Men hvem ser ikke at alt dette er bare avgudsdyrkelse, siden de holder en slik gudstjeneste for sin frelser? Det vil si: De stoler på den, som om Gud hadde velbehag i den, og som om de kunne vinne hans nåde og komme inn i himmelriket med den – enda engelen her sier om dette barnet at det alene og ingen annen er vår Frelser.

Derfor kan vi med sannhet beskylde paven og biskopene for å fare vill både i lære og liv; for verken læren eller livet deres rimer med denne englepreken. Den som holder seg til den og retter seg etter den, kan ikke fare vill, uansett hva han får å vurdere og bedømme.

Så la oss nå takke Gud for denne nåden og be ham av hjertet om å bevare oss, så vi aldri lar dette barnet og dette salige lyset komme ut av øynene eller hjertene våre. Og la oss be om at han vil la det lyse for oss mot all djevelens list og verdens svik, så vi kan vandre trygt og raskt og lett skjønne at all annen lære er falsk når den strider mot dette.

For det er nok at vi her sier: Slik preker ikke engelen. Han sier ikke at mine, dine eller andre skapningers gjerninger er min frelser, men han viser oss til dette barnet og sier: «I dag er det født dere en frelser, som er Messias, Herren.» Med det har han gjort og utrettet alt som angår vår salighet. Denne himmelske doktors eller lærers preken vil jeg tro på og holde meg til, og ikke lytte til noen som lyder annerledes. Til det styrke Gud oss alle! Amen.

Fjerde preken på juledag: Englenes lovsang

Luk 2,1–15 (teksten står foran første preken på juledag). Holdt i Luthers hus i 1533.

Vi har nå hørt juleevangeliet. For det første har vi hørt hvordan Guds Sønn ble født inn i denne verden av jomfru Maria. Denne hellige historien er skrevet ned for oss og blir forkynt hvert år i hele kristenheten, for at vi rett skal ta den til hjerte og lære å takke Gud av hjertet for all den nåde og alle de store velgjerninger han har vist oss ved sin Sønns fødsel. Dernest har vi hørt den himmelske prekenen der engelen forkynner Jesu fødsel for hyrdene på marken, mens en stor klarhet strålte om dem.

For også her skjer det noe nytt: Gud lar de store herrene i Jerusalem sitte, men sender dette herlige budskapet ned fra himmelen til disse fattige menneskene, hyrdene på marken. Og hans hellige engel følger sin Herre Jesu Kristi eksempel og ydmyker seg så dypt at han ikke engang forsmår å holde en vakker preken for disse fattige hyrdene – en preken som har lydt fra den dagen av, og som skal lyde blant de kristne helt til verdens ende.

Av denne beretningen og dette eksemplet lærer vi hvilke særdeles gudfryktige og ydmyke ånder de kjære englene er, og at det slett ikke finnes hovmod i dem. Derfor burde også alle som regner seg for lærde, hellige og store herrer, med rette legge godt merke til dette eksemplet og lære av det at de ikke skal gjøre seg store av sin dyktighet, visdom, makt og andre gaver eller forakte andre av den grunn.

For skulle noen bli hovmodige av sine gaver, hadde nok de kjære englene hatt grunn til det, og til å forakte de fattige hyrdene. Men det gjør de ikke. Selv om hyrdene er ringe og enfoldige mennesker, holder ikke englene seg for opphøyde og hellige til å bringe dem dette budskapet villig og med hjertelig glede.

Slik skal også vi gjøre: ikke forakte noen, men gjerne og i all ydmykhet bruke gavene våre til hjelp og trøst for andre. For dette er, som vi hørte i den første prekenen, å følge Kristi eksempel. Han forakter ingen. Slik han kom fattig og ringe ned fra himmelen til denne verden, vil han også ha fattige og elendige mennesker omkring seg, som søker og trenger hjelp. For nettopp derfor bærer han navnet Hjelper eller Frelser.

De store herrene i Jerusalem innbiller seg at de ikke trenger en slik Frelser. Men de fattige hyrdene trenger ham. Derfor blir denne nåden, som dere har

hørt, først forkynt for dem i en vakker, kort preken. I den viser engelen oss hvordan alt kommer an på at vi gleder oss over denne Frelseren, som vil forløse oss fra synd, død, djevel og helvete. For den lyder slik: «I dag er det født dere en frelser, som er Messias, Herren» (Luk 2,11).

Dette er ikke ord som har sprunget fram i et menneskehjerte, for de viseste menneskene på jorden visste ingenting om det. Men det er et engleord som lyder ned til oss fra himmelen, og som også vi – Gud være evig lovet! – har fått del i.

For når du i dag leser eller hører denne prekenen, er det jo akkurat det samme som om du hadde hørt den av engelen selv. Hyrdene så kanskje heller ikke englene, men bare lyset og klarheten; men ordene hørte de. Og dem hører du jo ennå i vår forkynnelse og leser dem ennå i Skriften, så sant du bare vil åpne øyne og ører og lære og bruke denne prekenen på rett måte.

Denne prekenen klinger og lyder helt annerledes enn den Moses hørte av engelen på Sinai-fjellet. Der gikk det slik til at menneskene måtte bli forferdet, for de var i livsfare på grunn av tordenen og lynet som fikk hele fjellet til å skjelve. Derfor ropte også hele folket til Moses: «Tal du til oss, så vil vi høre. Men la ikke Gud tale til oss, for at vi ikke skal dø!» (2 Mos 20,19)

Nei, her hører vi en helt annen preken. Her kommer de kjære englene ned med en vakker klarhet og glans, og fra første ord synger og taler de slik et bedrøvet og sorgfullt hjerte aller helst ønsker å høre. For engelen sier at vi ikke skal frykte, men være hjertelig glade, ja, stolte av glede over dette lille barnet som er vår Frelser, og som engelen her gir det særegne navnet «Messias, Herren».

Med dette navnet griper han rett inn i Skriften og samler alle profetene som i én flokk. For alt som står skrevet, går ut på at en skal håpe på og vente denne Frelseren som kalles Messias eller Kristus. Loven kunne jo ikke hjelpe mot synd og død, og egne gjerninger og egen hellighet kan verken trøste eller glede. Alt dette var forbeholdt Kristus alene; han skulle gjøre det.

Det er dette engelen sikter til med sin preken om Kristus: Han er den som skal utrette alt dette, og hos ham skal enhver finne alt som hører til syndenes forlatelse og det evige liv. For han alene kalles og er den sanne Frelser og Hjelper, og ingen annen enn han.

Med dette ene ordet kaster han bort all slags gudsdyrkelse og lære som vil vise menneskene veien til det evige liv uten Kristus. For skal han og ingen annen være vår Frelser, da kan jo ikke hans mor være det, heller ikke Peter eller Paulus, og heller ikke Augustin, Bernhard, Frans eller Dominikus med sine ordensregler – slik en likevel hittil lærte oss under pavedømmet, da en viste folk til helgenenes forbønn, munkelivet og annet slikt. Men hvordan rimer nå alt dette med denne englepreken, ja, bare med vår lille, vakre julesang «Et lite barn så lystelig»? Når vi til ære for vår Herre og Frelser sang:

Var dette barn oss aldri født,
da var hver en av oss forødt,
men han har frelst oss alle.

da sang vi jo dermed fordømmelse både over paven og oss selv og over alle andre gjerningshellige. Er vi alle fortapt uten Kristus, da er jo også munken med sin

ordensregel og presten med sin messe fortapt. For der en sier «alle», er ingen unntatt. Og skal de bli salige, må de bli det ikke ved munkeordenene sine, ikke ved å faste, ikke ved å lese bønner, men bare ved Kristus; for han alene bærer dette navnet og kalles Frelser.

Fra en preken holdt samme dag i kirken

Denne engletalen er en ny preken og en guddommelig åpenbaring. Den forkynner ikke loven, forkynner ikke Guds vrede og truer ikke med evig fordømmelse, men lover bare trøst, glede og salighet til dem som loven fordømmer, og som derfor lever i frykt og redsel. På samme måte og i samklang med den følger nå englesangen. De mange tusen englene som kom til denne prekenen, sang den da de straks etter stemte i med et herlig lovsangskor. Og slik engelens preken er en guddommelig mesterpreken, er også denne sangen en vakker, ny, guddommelig mestersang, som verden aldri før hadde hørt make til. Den lyder slik:

Ære være Gud i det høyeste!
Og fred på jorden!
Og i mennesker et velbehag!

Dette er altså en sang i tre deler eller vers. Det første verset må vi ikke forstå som om englene her bare ville lære oss at vi skal gi Gud æren. Men vi skal lære av det at fordi denne Frelseren er født, skal alt heretter gå slik til at vi alle må gi Gud æren for det.

Det er som om de kjære englene ville si: Hittil, før dette barnet ble født, stod det helt annerledes til her i verden. Da var det overalt bare gudsbespottelse og avgudsdyrkelse. For alt som er utenfor og mot Kristus, er likevel ikke annet enn gudsbespottelse, hvor herlig og stort det ellers kan være.

Skal Gud være Gud – det vil si bli regnet for og æret som Gud av menneskene – må det skje ved at vi ærer ham i og ved dette barnet. For bare her kan vi lære og bli visse på at Gud er en nådig, barmhjertig og kjærlig Gud, siden han ikke sparte sin enbårne Sønn, men lot ham bli menneske for vår skyld. Denne usigelig store velgjerningen tvinger og driver så hjertene til å åpne seg for Gud i sann kjærlighet, tillit og fortrøstning, og til å prise og takke ham.

Englene synger at frukten som skal følge av dette, og som nå begynner, er at Gud skal bli æret rett «i det høyeste»: ikke med ytre gjerninger, for de kan ikke stige opp til himmelen, men med hjertet, som med takk og herlig tillit løfter seg opp over jorden og svinger seg opp til denne så nådige Gud og Far.

Der en altså ikke vil kjenne Jesusbarnet, er det umulig å ære Gud rett. Slik var også hele verden, ja, til og med hans eget folk, fylt av avgudsdyrkelse på den tiden da han kom. Den ene gikk hit, den andre dit, og de innstiftet – som vi kan lese hos profetene – like mange slags gudstjenester som det var trær i landet. Det var den høye avgudsdyrkelsen, der de i fullt alvor mente å finne veien til Gud ved å ofre, faste og pine legemet sitt. Men med dette tjente de ingen andre enn djevelen og sine egne tanker; dem ga de den ære som tilkommer Gud.

Det er den største ringeakt og spott en kan vise Gud her i verden, og den kommer av at en ikke kjenner Kristus. Men den skal – Gud være lovet – opphøre

heretter, slik englene synger. Heretter skal ikke menneskene lenger gi djevelen eller seg selv æren, men Gud i det høyeste.

Dernest er det en annen og enda grovere gudsbespottelse: når en gir penger, gods og slikt æren. Av slik avgudsdyrkelse er verden også full. For der går konger, fyrster, borgere og bønder hen og dyrker denne grove og klossete avguden, den lumpne Mammon, denne elendige hjelperen i nøden, som de har all sin hu til. Imens lar de englene synge og tale om den sanne Frelser, Jesusbarnet; men selv forakter de barnet. Ja, noen av dem blir så rasende og avsindige at de til og med forfølger det og slett ikke vil tåle det.

Slik blir Gud vanæret og spottet på begge måter: både ved den fine avgudsdyrkelsen, det vil si den selvgjorte rettferdigheten og helligheten, og ved den grove avgudsdyrkelsen, når en forakter Gud og henger sitt hjerte ved Mammon.

Men heretter, synger de kjære englene, skal det gå annerledes til, nå som dette lyset skinner inn i verden. For nå skal menneskene ikke lenger sette sin lit til sin egen hellighet eller rettferdighet, heller ikke til fedre eller mødre, heller ikke til gull og penger, men bare til denne ene Frelseren, og holde seg til ham alene av hele sitt hjerte. Da vil en begynne å kjenne, prise, ære og takke Gud på rett måte.

Denne lovprisningen mistet Adam i paradiset ved synden. For av naturen har vi alle den fordømte uskikken at vi ikke gir Gud æren og heller ikke roser oss i ham og av ham, men selv vil ha æren og selv vil bli rost. Se bare på paven og biskopene: Penger og gods har de nok av; men gi Gud æren og utbre hans ord, det gjør de ikke. Hvordan skulle vel også slike store herrer, som sitter i så høy ære og makt, få sinn til det? Selv en bonde som kan blåse litt på sekkepipe, vil straks gjerne høre seg rost.

Vil en nå ha ros og ære for slike ringe ting, som verden ikke akter mer enn skarnet den tråkker på, hvor mye mer da når en har med store saker å gjøre, som rettferdighet, hellighet, gode gjerninger og ytre fromhet! Der lar ikke djevelen det komme så langt at menneskene gir Gud æren. «Den vil vi beholde selv,» tenker de.

Denne fordømte, egenkjærlige æresyken har smittet og fordervet menneskeslekten med sin gift helt fra den dagen djevelen fikk Adam og Eva så langt i paradiset at de ville være som Gud. Og den henger fremdeles ved oss. Gir Gud en av oss dyktighet, penger, gods eller makt – ja, gir han bare en kvinne eller pike et pent livbånd eller en pen kjole – vil vi straks ha ros for det.

Men nå som dette lyset, Jesusbarnet, lyser i verden, synger de kjære englene at Gud er kommet til sin ære. For alle som tar imot Kristus, skal nå si: Min egen rettferdighet, hellighet, visdom, kunnskap, formue og makt er alt sammen ingenting; men Jesusbarnet er alt for meg. Slik kommer Gud nå til sin ære: Han alene er vår styrke, tillit og glede, våre gylden og dalere, og av hele vårt hjerte setter vi vår tillit, glede og fortrøstning til ham alene.

Derfor må en kunne si til Mammon, som hele verden tjener og ærer som en gud: Av deg vet og venter jeg ingen annen trøst enn denne: Når jeg har deg, kan jeg kjøpe meg den mat og de klær jeg trenger, og likeså gi mat og klær til andre som mangler deg; ellers begjærer jeg deg ikke til noen ting.

Likeså må en si til kunnskap og visdom: Jeg er en lærd mann, Gud har gitt meg god forstand; den vil jeg bruke til ære for min Gud og til gagn for min neste; men dermed er vi to ferdige med hverandre. For verken pengene mine eller dyktigheten min skal være min tillit, glede og fortrøstning; det skal min Herre Jesus Kristus, Guds Sønn, være for meg.

Se, dette er å ære Gud på rett måte. Og en lar ham komme til sin majestet og ære når en sier: Kjære Herre Gud, alt vi har og bruker, er ditt. Vi har jo ikke skapt det; du har gitt oss det. Men særlig er det din egen gjerning og barmhjertighet at vi er sluppet unna djevelen og er blitt kvitt og fri synden. Derfor tilkommer æren for dette deg alene og ikke meg.

Den kransen av ros som Gud vil smykkes med av oss, er dette: at vi gir ham all æren, kaster all ære langt fra oss selv og med takk bekjenner at vi får alt av ham, både de ringeste gavene og de største.

Dette er nå det ene verset eller den ene delen av denne sangen. I den samler de kjære englene alt vi er og har, særlig de åndelige gavene og den gudstjenesten som heter rettferdighet, hellighet, visdom eller gode gjerninger. Og de byr oss at vi ikke skal beholde dem her nede for oss selv, men kaste dem opp til himmelen og gi Gud alene æren. Dette vil nå skje ved dette barnet, synger de.

Men som vi ser, snur verden denne sangen på hodet. For når menneskene ikke kjenner eller akter på dette barnet, søker hver og en sin egen ære med rasende iver og vil høyt opp. Bonden vil være borger, adelsmannen greve og fyrsten keiser. Slikt er kjennetegn på at de er uten Kristus og ikke vet noe om ham. Derfor snur de denne englesangen og synger: Ære og pris være her nede på jorden den røde gylden og den blanke daler, makt, kunnskap og så videre!

Ja, syng bare deres egen vise, godtfolk; men hva skal vi vedde? Det blir en eselsang som begynner i de høye tonene, men til slutt ender med et «i-a»! For dette er jo å synge pris og ære for mennesker og Mammon her på jorden, ja, for den lede djevelen dypest nede i helvete, og ikke for Gud i det høyeste.

Det andre verset eller den andre delen lyder slik: «Fred på jorden!» Det må forstås på samme måte som det første: Englene ønsker og forutsier med dette at nå skal det gå godt, nå skal det være lykke og velsignelse på jorden for dem som kjenner og har tatt imot dette lille barnet. For hva finnes vel der Kristus ikke er? Hva annet er vel verden uten Kristus enn det lede helvete og djevelens rike, der det ikke finnes annet enn uvitenhet, gudsforakt, løgn, falskhet, gjerrighet, fråtsing, drukkenskap, hor, mord, slagsmål og så videre?

For slik går det i den onde verden: Det er verken kjærlighet eller troskap, og den ene er ikke trygg for den andre. Sier den ene «hvitt», må den andre forstå «svart» hvis han vil komme fra folk uten å bli narret eller bedratt. Og for venner må en vokte seg like mye som for fiender, ja, noen ganger enda mer. For slik styrer og leder djevelen verden at det ikke går som det burde noe sted på jorden; her er verken fred eller ro å finne.

Englene har sunget at de som bekjenner og tar imot dette barnet, må gi Gud æren i alle ting. På samme måte synger de også her: De ønsker oss, ja, lover oss og trøster oss med at nå skal dette djevelens tyranni få en ende. Nå skal de kristne leve et vakkert, fredelig og stille liv sammen, gjerne hjelpe og gi hverandre råd,

avverge strid og uenighet og bo sammen i all vennlighet. For dette lille barnets skyld skal det være et vakkert, fredelig og kjærlig forhold mellom dem, der enhver gjerne vil tjene sin neste og gjøre ham alt det gode han kan.

Dette blir følgen, synger de kjære englene, når en gir Gud æren og kjenner ham som den Herre vi har og får alt fra. Da skal hans kjære mennesker leve vennlig sammen. Da skal den ene verken hate, misunne eller skjelle ut den andre, men alltid regne den andre for bedre enn seg selv og si: Kjære bror, be en bønn til Gud for meg!

Da vil det være fullt opp av fred og all annen lykke; for «fred» betyr på hebraisk «alt godt». Da skal det være et så vakkert og fredelig samliv mellom de kristne at enhver gjerne gjør det som behager hans neste, og lar være å gjøre det som mishager ham.

De som ikke gjør dette, hører ikke de kjære englene synge; de hører bare ulven og djevelen hyle. For han synger: Stjel her, bedriv hor der, slå i hjel der borte og så videre. Dette er djevelens sang fra helvetes dyp.

Men blant de kristne skal det ikke være slik. Der skal det gå til slik de kjære englene synger, og slik de her så vakkert skildrer den rette tilbedelsen av vår Herre: for det første at vi skal la æren bli i himmelen og bare prise og love Gud; for det andre at vi her på jorden skal leve vakkert og broderlig sammen og ikke følge djevelens skjendige innskytelser og tyranniske vesen.

Ja, slik ville de kjære englene gjerne at det skulle gå overalt i verden. Men de ser nok at den største delen av menneskene ikke vil ha noe med dette barnet å gjøre, og at det derfor blir larm og ufred i verden. Derfor synger de det tredje verset slik: «Og i mennesker et velbehag!»

Det er som om de ville si: Vi ønsket nok at det gikk slik at hele verden æret Gud i det høyeste, levde sammen i fred og hadde alt som godt er. Men det vil komme mange som ikke akter på evangeliet og ikke tar imot Guds Sønn, ja, som til og med vil forfølge ham.

Måtte Gud da gi de andre, de gudfryktige menneskene, et glad og frydefullt hjerte, så de kan si: Jeg har en Frelser; himmelriket er mitt; Kristus, Guds Sønn, er min! Om jeg derfor skal lide forfølgelse og all slags ulykke for min tros og bekjennelses skyld, vil jeg likevel ikke bli vred eller utålmodig over det, men ha et velbehag i det. Nå skal ingen sorg, lidelse eller forfølgelse, hvor stor den enn er, hindre meg i gleden over dette nyfødte lille barnet eller ødelegge den for meg.

Et slikt hjerte ønsker de kjære englene alle de troende: at de må ha glede i trengsel, synge gledessanger når djevelen er vred, ha fred i Kristus og frimodig stole på ham i all ulykke, men håne djevelen når han gjør dem skade, og si til ham: Makter du ikke annet enn å angripe legemet mitt, livet mitt, godset mitt og så videre, kunne du like gjerne spare deg bryet. Du kan jo likevel ikke gjøre meg noen skade: Jeg har en evig Frelser, som i evigheten nok skal erstatte meg all legemlig skade.

Den tredje delen av englenes sang er altså dette: at en frimodig, trygt og glad skal trosse all motgang som kan møte en, og si til djevelen: Du kan likevel ikke

gjøre det så ille at du skal kunne ødelegge for meg den gleden jeg har over dette barnet.

Ordet *eudokia* (εὐδοκία, «velbehag») vil altså her si et frimodig, glad og modig hjerte som beholder sin trøst og glede hvor ille det enn går. For ved troen på denne vår Frelser har det fått denne gaven av Gud og sier til djevelen og verden: Jeg kan ikke slippe gleden min for deres skyld, og jeg vil heller ikke la vreden deres volde meg bekymring. Gjør bare deres verste! Kristus gir meg mer glede enn dere kan bedrøve meg. Et slikt hjerte ønsker og unner de kjære englene oss med sangen sin.

Verden synger ikke denne sangen etter de kjære englene, men snur den om og synger den for sin gud, djevelen, slik: Ære være djevelen i helvete! Ufred på jorden! Og i mennesker gjenstridighet og bare ulykke! For han driver sin brud, verden, dit at hun banner og spotter Gud og forfølger og fordømmer hans ord.

Dernest stifter han uro, tvedrakt, splid, krig, mord og så videre, og lar verden holde slik hus at ingen kan få et glad øyeblikk eller nyte den minste brødbit med glede for bare bekymring og angst. Og her hjelper de fordervelige kjetterne til; de er djevelens munn og skjender og spotter Gud i himmelen med sin vranglære.

Ja, da begynner dansen for alvor. Djevelen fortsetter med sin skjendige uglesang, hisser fyrster og herrer mot hverandre og ødelegger alt med troløshet og ufred, så den ene smigrer den andre opp i ansiktet og lover ham det beste, men gjør ham det verste han kan. Slik vil jeg gjerne at det skal gå, synger djevelen. For å stifte ufred på jorden og gjøre menneskenes hjerter motløse og fortvilte, det er å gi djevelen æren.

Derfor finner en så mange som Gud gir fullt opp av alt, og som likevel aldri har en glad time av det. Selv om kjellere og kister er fulle, går de alltid og henger med hodet; tungsinn er alt de har av det, og glede har de ikke av noen ting. Her går det rett etter djevelens ønske. Han unner ikke oss mennesker den gleden vi skulle ha av Gud og hans gaver. De kjære englene derimot synger helt annerledes. De ønsker oss et modig hjerte som trosser djevelen og holder stand også når det går ille, midt i all slags ulykke og anfektelse.

Her har dere nå, kjære venner, de hellige englenes sang. Make til den finner en ikke i noen annen bok eller skrift. I den lærer de oss den rette gudstjenesten: at vi i dette barnet, Guds Sønn, vår Herre og Frelser, kjenner Guds nåde og priser og takker ham for den; dernest at vi også lever vennlig sammen med hverandre; og til sist at vi overvinner all ulykke med tålmodighet og er glade og ved godt mot for dette lille barnets skyld.

Slik har de kjære englene vakkert samlet denne gledelige og trøsterike sangen. En merker godt at den ikke er vokst fram eller laget her på jorden, men er kommet ned hit fra himmelen. Herren vår Gud hjelpe oss med sin Hellige Ånd så vi bevarer den og retter oss etter den, ved hans Sønn, vår kjære Herre Jesus Kristus! Amen.

Femte preken på juledag – om jomfru Marias og gjeternes eksempel

Luk 2,15–20. *Holdt i Luthers hus i 1534.*

> Og det skjedde, da englene var fart opp fra dem til himmelen, da sa gjeterne til hverandre: La oss nå gå rett til Betlehem og se dette som har skjedd, det som Herren har kunngjort oss. De skyndte seg av sted, og de fant både Maria og Josef, og barnet som lå i krybben.
> Da de hadde sett det, fortalte de om det ordet som var talt til dem om dette barnet. Og alle som hørte det, undret seg over det som ble sagt dem av gjeterne.
> Men Maria tok vare på alle disse ordene og grunnet på dem i sitt hjerte.
> Gjeterne vendte så tilbake, og de priste og lovet Gud for alt det de hadde hørt og sett, slik det var blitt sagt dem.

Kjære venner, hittil har vi hørt hvordan Gud gjorde englene, disse hellige fyrstene i himmelen, til forkynnere av Ordet her på jorden. Han sendte dem til gjeterne – fattige, stakkars folk, eller i det minste helt ubetydelige mennesker – for at de skulle synge en vakker sang for dem om det lille Jesusbarnet. Etter denne sangen fortsetter evangeliet slik vi hørte det i teksten som ble lest.

Englenes preken og sang var altså ikke forgjeves. For gjeterne var ikke så glade i flokken sin at de lot den holde dem tilbake; de la i vei for å se det lille barnet, som selv englene kalte en Herre. Dette var den ene frukten av engelens preken.

Den andre frukten var at også gjeterne ble forkynnere av Ordet og fortalte alle hva de hadde hørt om dette lille barnet. «Og alle som hørte det», sier evangelisten, «undret seg over det som ble sagt dem av gjeterne.»

Men hos de fleste var det nok en undring av det slaget som ikke varer lenge. For erfaringen viser at de fleste av oss er så dårlige og fordervede mennesker at vi glemmer det straks det er over – enten Gud gjør vel eller ille mot oss, enten han sender oss plager eller viser oss nåde. Slik er menneskehjertet: skammelig glemsomt og uoppmerksomt. Derfor må også vår kjære Herre Gud stadig bruke nye trusler og straffer, så vi ikke skal glemme både ham og hans velgjerninger.

Slik gikk det uten tvil også her. Alle som hørte det, undret seg over denne talen, som evangelisten sier, og en tid gikk det store rykter om at et barn var født i Betlehem, at englene hadde sunget om det oppe i luften, og at vismennene fra Østen hadde dratt dit for å tilbe det.

Men før det var gått to, tre eller fire år, hadde vel alle glemt hele saken, så det ikke var noen i Betlehem – eller i det minste bare noen få – som trodde det eller brydde seg mer om det. Og da Herren tretti år senere sto fram, forkynte og gjorde under, var all tale om dette så helt forstummet at ingen lenger visste noe å si om det.

Den samme dårskapen finnes hos oss den dag i dag. Blant hundre mennesker – ja, jeg kunne gjerne si blant tusen – finnes det knapt én som ennå husker den jammeren og elendigheten vi satt i under pavedømmet, både når det gjaldt liv, lære og gudstjeneste. Hvem husker hvordan de stakkars samvittighetene den gang var i nød overalt og ikke kunne finne noen virkelig trøst noe sted?

Alt strevet, arbeidet og kostnadene fra den tiden og alt det som tynget samvittigheten, er nå glemt. Ellers ville vi holde det hellige evangeliet, som fridde oss ut av all denne jammeren, i større ære og ha det kjærere; ellers ville vi takke Gud flittigere for det og leve et mer gudfryktig liv.

Med jødene gikk det på samme måte. Mens de var i Egypt, var det ingen ende på klagene, jammerskrikene og gråten deres. Men hva skjedde siden? De hadde knapt vært tre dager i ørkenen før de ønsket seg tilbake til Egypt. Så usalig er menneskehjertet: Det blir straks lei av det det har, og glemmer de største plager og lidelser – for ikke å snakke om at det skulle huske utfrielsen. Nei, det skjer enda mye sjeldnere. Ordtaket sier også: *Nihil citius senescit quam gratia* – ingenting eldes eller glemmes fortere enn en velgjerning man har fått.

Gud kan la oss merke sin vrede aldri så mye, straffe oss med pest og all slags annen sykdom og sende oss snart den ene, snart den andre plagen – likevel er det som om noen skrev med penn i vannet eller i luften. Så lenge det svir og gjør vondt, kjenner vi det; men så snart det er over, er det så fullstendig glemt som om det aldri hadde rammet oss. Slik sier også evangelisten her: «Og alle undret seg»; men som sagt varte det ikke lenge.

Likevel finner vi her noen fromme disipler og Guds barn som ikke er så glemsomme og likegyldige som den onde verden. For evangelisten sier: «Men Maria tok vare på alle disse ordene og grunnet på dem i sitt hjerte.»

Disse ordene skal vi merke oss vel, så vi kan lære av dem hvordan vi rett skal høre Guds ord. «Maria tok vare på alle disse ordene», sier evangelisten, «og grunnet på dem i sitt hjerte.» Det vil si: Hun gjorde som de som holder fast ved Guds ord. De gransker det og grunner flittig på det, og jo lenger de holder på, desto mer visdom og trøst finner de gjemt i det, så de dag for dag blir fastere og vissere i troen.

Med de lettsindige åndene er det stikk motsatt: De lar Guds ord gå inn det ene øret og ut det andre. Man kan preke for dem så lenge og så mye man vil – det er likevel alltid som å slå i vannet.

Slik var ikke Maria. Ordet var viktig for henne; derfor tok hun vare på det, prentet det inn i seg og grunnet på det i sitt hjerte. «Dette er da underfulle nyheter», har hun vel tenkt, «at jeg skal være mor til dette barnet, som englene forkynner er verdens Frelser, og som de kaller Herren Kristus.» Slike tanker gjorde at alt dette sank så dypt ned i hjertet hennes at hun måtte beholde og bevare det. Og om så hele verden hadde motsagt det, kunne likevel ingen ha fått

henne bort fra den faste overbevisningen at barnet hennes var Guds Sønn og hele verdens Frelser.

Dette eksemplet fra vår Herres kjære, hellige mor skal vi følge – det er jo derfor det står i evangeliet vårt. Vi skal ta dette ordet så alvorlig og flittig til hjertet at det liksom blir vår natur.

Slik står det også i Høysangen: «Sett meg som et segl på ditt hjerte, som et segl på din arm» (Høys 8,6). Her krever han at hans ord ikke bare skal flyte oppå tungen vår som skum på vannet. Det skal prentes slik inn i hjertet og bli et slikt kjennemerke at ingen kan vaske det bort igjen – ja, som om det var vokst inn i hjertet og var en naturlig egenskap ved det, som ikke lar seg viske ut.

Et slikt hjerte hadde jomfru Maria; der sto disse ordene som om de var gravert inn. Og alle som griper Ordet på denne måten, har Kristi rette stempel og segl. De lar seg aldri rive Ordet ut av hendene, om så alle verdens kjettere, ja, djevelen selv, reiste seg mot dem; ved det de én gang har hørt og trodd, blir de stående. Annerledes er det med de andre: Selv om de hører Ordet og undrer seg over det, varer det ikke; det er snart glemt.

Her må vi merke oss: Skal Guds ord slå rot i hjertene våre på denne måten, må vi flittig holde på med det. Vi ser jo på guttene våre hvor ofte vi må si dem en ting, ja tygge den for dem og tvinge den inn i dem, før de kan fatte og huske den. Og så vil vi innbille oss at så store ting lar seg fatte og holde fast helt uten anstrengelse! Der tar vi grundig feil! Men slik bærer de fleste seg jo at. Så snart de kommer fra prekenen, har de annet å gjøre og tenker svært lite på det de har hørt og lært der.

Men det er ikke rett å vende saken bak fram på den måten. Guds rike skal vi søke først (Matt 6,33), det vil si: legge mest vinn på det. Men i stedet legger vi minst vinn på det og bekymrer oss mer om handel, næring og nytelse enn om Guds ord. Ellers ville vi i det minste tenke like ofte og flittig på Guds ord og arbeide like alvorlig med det som med våre verdslige saker. Men det blir det ingenting av. Derfor er det heller ikke rart at Ordet sitter så løst og blir glemt så snart fristelsene kommer.

Men hos de kristne skal det ikke være slik. Guds ord er deres beste skatt; det har de satt sitt hjerte på. Og selv om de må gi seg av med verdslig handel, drar hjertet deres likevel alltid mot den andre siden, mot det som ligger dem mest på sinne.

Dette får være nok om jomfru Marias eksempel. Evangelisten ville ikke gå forbi det, for vi trenger sårt å følge det. Deretter fortsetter han: «Gjeterne vendte så tilbake, og de priste og lovet Gud for alt det de hadde hørt og sett, slik det var blitt sagt dem.»

Etter at gjeterne nå har sett Jesusbarnet og ført ryktet om ham ut overalt, går de tilbake til flokkene sine. De priser og lover Gud slik de hadde hørt og lært det av englene, som sang: «Ære være Gud i det høyeste!» (Luk 2,14)

Også dette er en god og vakker lærdom: Nå som gjeterne er blitt opplyst og kjenner Kristus rett, løper de ikke ut i ørkenen, slik de forrykte munkene og nonnene løper i kloster. De blir i sitt kall og tjener på den måten sin neste. For den rette troen driver ingen til å forlate sitt kall og begynne et nytt ytre levesett,

slik de uforstandige munkene gjorde. De mente at de ikke kunne bli frelst uten at de i det ytre oppførte seg annerledes enn andre mennesker. Å kle seg, spise og drikke, våke og sove som andre folk, det var så alminnelig og ga ingen særlig anseelse.

Men å holde ordensreglene sine, det roste de seg av og skrøt av. De kalte det en fullkommen stand – ja, det som Paulus kaller «engledyrkelse» (Kol 2,18), det vil si en djeveldyrkelse eller djevelhellighet, for også djevelen er en engel og en ånd. Men slik kommer ikke Kristus. Han vil ikke forandre de timelige ting og skape sin skapning om igjen. Derfor skal vi kle og fø legemet etter behov, og bruke det til arbeid som vanlig. Slik har Gud skapt og ordnet det, og slik lar han det bli. Hans Sønn er ikke kommet for å forandre noe her.

Vel kan vi selv gjøre forandringer i dette for vår egen del og bruke annen mat og andre klær når det trengs. Men det er en liten og uviktig forandring som vi ikke trenger Herren Kristus til – og enda mindre skal vi rose noe slikt som gudstjeneste og åndelighet.

Men den rette forandringen, den som Kristus er kommet for, er at et menneske blir annerledes innvortes, i hjertet. Før det kjære evangeliet igjen kom fram i dagens lys, mente jeg at Gud ikke brydde seg om meg. Skulle jeg komme til himmelen og bli frelst, kom det mest an på meg selv. For jeg visste ikke bedre enn at jeg ved mine gjerninger skulle skaffe meg utfrielse fra synden og døden. Derfor ble jeg munk og gjorde livet så surt for meg som det var mulig.

Men munkekutten, den grå kjortelen, å avstå fra kjøtt, streng faste og slike ting har ingenting her å gjøre. Synden lar seg ikke drive ut og utrydde med det, og døden lar seg ikke overvinne med det. For begge to, både synden og døden, sitter like godt under en grå eller svart kappe som under en rød kjole.

Her kommer det an på at hjertet får et nytt lys og, som sagt før, et nytt segl – nemlig troen, som Den Hellige Ånd har tent. Da kan man si: «Jeg vet at Gud tar seg av min sak og mener det trofast og godt med meg. For han har sendt sin Sønn og latt ham bli menneske, for at jeg ved ham skal overvinne døden og ha det evige liv.»

Dette er den rette forandringen. For før visste og trodde ikke hjertet mitt dette, men nå vet og tror det det. Derfor er det nå også helt og fullt annerledes til sinns enn før. For den forandringen virker vår kjære Herre Kristus i oss, at hjerte og sjel får en helt ny og annen forstand, vilje, lengsel og kjærlighet.

Før var et menneske ute etter penger og gods. Men nå, når han er kommet til å kjenne Kristus, setter han ikke bare penger og gods, men også liv og blod på spill heller enn å slippe Kristus og hans ord. Før hadde han ikke hjerte til å ofre en skilling for troens skyld; nå ville han ikke la seg ta Kristus fra seg, om det så skulle koste ham tusen verdener.

I den tiden som er gått, var det mange som tenkte: «Skal jeg bli frelst, må jeg trekke i munke- eller nonnekappen.» Men ville noen nå sette de klærne på deg, ville du heller løpe til verdens ende enn å finne deg i det. Og hadde du den gang måttet spise en munnfull kjøtt på en fredag, hadde du nok tenkt at jorden ville sluke deg.

Nå sier du frimodig til paven og biskopene, ja, til djevelen selv: «Kyss meg på hånden! Hvorfor skulle jeg ikke spise det, eller være redd for å synde ved det? Gud har jo ikke forbudt meg det; ja, han har jo nettopp skapt det for at jeg skal bruke og nyte det.»

Det kaller vi en innvortes forandring, en forandring av hjertet: at hjertet ved Guds ord får en annen forstand og vilje enn det hadde før, mens en samtidig blir i sitt kall og sitt ytre levesett som før, slik vi ser gjeterne gjøre her.

Det hadde slett ikke falt gjeterne inn at Kristus, vår Frelser, skulle bli født. Men nå, da de hører det av englene, løper de inn i byen og leter opp barnet. Og da de har funnet det, fortalt hva som har skjedd, og takket Gud for denne nåden og åpenbaringen, vender de tilbake til flokkene sine. De har den samme kjortelen og staven som før, de fortsetter å være gjetere og forandrer ingenting i sitt ytre arbeid. Se, dette kan kalles å lære og leve kristent.

For Kristus er ikke kommet for å skape skapningen om. Det vil han ikke gjøre før på den ytterste dag, når sjelen først er blitt ny og fullkomment forandret – noe som her i verden bare blir begynt ved evangeliet. Først da skal også legemet forandres, så vi ikke lenger skal trenge en varm stue, klær eller andre slike ting, men skal sveve i luften som englene og lyse som de vakre stjernene. Da skal også det ytre bli annerledes. Men inntil den dagen skal hele den ytre skapningen bli som Gud har ordnet den, uten noen omskiftning.

Dette skal enhver rette seg etter i sin stand og sitt arbeid: leve tuktig, rettferdig og gudfryktig og vite at slike ytre ting ikke hindrer den kristne troen. Kristus spør ikke om du er mann eller kvinne, keiser eller stallgutt, borgermester eller byvekter. Alt slikt lar han være som det er, og sier: «Du skal være Gud lydig i din stand og livsstilling og ikke svikte ditt kall.»

Derfor gjorde heller ikke gjeterne noe mer her enn å love og prise Gud. De sa ikke: «Heretter vil jeg tjene Gud ved å løpe ut i ørkenen, så jeg ikke lenger har noe med mennesker å gjøre her i verden, men bare tjener Gud ved å leve i åndelig betraktning.» For slikt er ikke å tjene Gud, men å kaste lydigheten av seg og tjene seg selv.

Å tjene Gud er derimot at du blir i den stand Gud har satt deg i, så mann blir mann, hustru blir hustru, keiser blir keiser og borger blir borger, og at enhver i sin stand lærer å kjenne og prise Gud. For han har ingen bruk for hårskjorten din, fastene dine eller munkekappen din. Han vil at du skal være lydig i din stand og ditt kall og prise hans Sønn; da tjener du ham på den rette måten.

Slik leser vi jo også hos profetene at vår Herre Gud blir vred når hjertene forblir uomvendte, mens folk likevel holder seg for fromme på grunn av sine ytre gjerninger og sin gudstjeneste. «Hvorfor plager dere meg med offrene deres?» sier han (Jes 1; Sal 50). «Gå bort og et kjøttet deres selv, og ha et ondt år attpå! Trenger jeg det, kan jeg alltid få det før dere ofrer det til meg. Det har jeg jo ikke befalt dere. Men dette har jeg befalt dere: at dere skal lytte til min røst og love og takke meg. Sauer, kyr og okser har jeg gitt dere for at dere skal bli mette av dem. Og så vil dere gi meg en gave av dem, som om jeg måtte tigge dem til meg hos dere!»

For profetene gjelder det jo alltid at hjertet blir omvendt, og at vi framfor alt har et rett sinn mot Gud. I dette har Gud velbehag; noen annen forandring krever han ikke. Men han vil at vi ellers trofast skal gjøre det kallet vårt krever av oss. Slik ser vi også her at gjeterne vender tilbake til arbeidet sitt med glede og takknemlighet og gjør det som før – bare med den forskjellen at de nå samtidig lover og priser Gud.

Slik leser vi også i «De gamle fedres levnetsbeskrivelser» (*Vitae patrum*) om en gammel mann som holdt seg selv for en stor helgen. Han ville vite hvor høyt han skulle sitte i himmelen, og da ble det åpenbart for ham at en spillemann der i traktene skulle bli sidemannen hans.

Han skyndte seg straks bort til spillemannen og sa: «Si meg nå, kjære, hva godt gjør du?» Spillemannen svarte: «Ingenting så vidt jeg vet, unntatt at jeg spiller for bøndene når de vil danse. Og så var jeg en gang et sted der kameratene mine ville ta en pike med vold; det hindret jeg, og jeg reddet piken ut av hendene deres.»

En annen gang spurte han igjen hvem han nå var lik. Da ble han vist til to kvinner som var naboer. Også dem spurte han, slik han hadde spurt spillemannen, hvilke gode gjerninger de hadde gjort. «Vi vet ikke av at vi har levd noe særlig hellig liv», svarte de. «Vi har jo huset og barna våre å stelle, og det gjør vi så godt vi kan. Ellers omgås vi hverandre slik at vi aldri kives eller krangler med hverandre.»

Da gikk den gamle mannen fra dem og sa: «Nå ser jeg at man ikke skal forakte noen stand, hvor ringe den enn er. I enhver stand kan man tjene Gud og være from, og Gud har velbehag i hvert menneske som frykter ham og gjør det som er rett, uansett hvilken stand han er i.»

Jeg mener ikke at denne historien om den gamle mannen, spillemannen og de to nabokvinnene virkelig har hendt slik. Men jeg må tro at den er skrevet som et godt eksempel for oss, for å advare verden mot å stole på munkehelligheten.

For om du er en kristen og har Guds velbehag, avhenger ikke av ditt ytre, men av ditt indre liv – av hvordan det ser ut inne i venstre side av brystet ditt, i hjertet ditt. Vet du der at Kristus er vår rette Frelser, trøster du deg til ham og takker og priser Gud for det? Er det slik, har Gud også velbehag i ditt ytre liv og i din borgerlige stand.

Derfor skal vi framfor alt lære og merke oss vel at vi ikke må rive den kristne troen og det kristne livet løs fra Guds ord og knytte det til særlige klesdrakter og boliger, fastemat og lignende, slik paven har fastsatt og påbudt det. For slikt strider mot den kristne troen; ved den – og ikke ved noe ytre overhodet – gjør Gud hjertene våre rene.

I det ytre skal enhver leve slik Gud har befalt det, og ellers etter skikk og bruk. Slik skal det være til det livet som kommer. Der skal det ytre livet bli forvandlet, og legemet skal bli vakrere og klarere enn solen. Til det hjelpe oss Kristus, vår Frelser! Amen.

Søndag etter jul

Luk 2,33–40. *Holdt i* 1531.

> Og Josef og hans mor undret seg over det som ble sagt om ham. Og Simeon velsignet dem og sa til hans mor, Maria: Se, denne er satt til fall og oppreisning for mange i Israel, og til et tegn som blir motsagt, men også din egen sjel skal et sverd gjennombore, for at mange hjerters tanker skal bli åpenbart.
> Og det var en profetinne der, Anna, Fanuels datter, av Asjers stamme. Hun var kommet høyt opp i årene. Etter sin jomfrutid hadde hun levd sju år med sin mann. Deretter hadde hun levd som enke til en alder av åttifire år. Hun forlot aldri templet, men tjente Gud i faste og bønn dag og natt. I samme stund sto også hun fram og lovpriste Gud, og hun talte om ham til alle dem som ventet på forløsning for Jerusalem.
> Da de hadde fullført alt etter Herrens lov, vendte de tilbake til Galilea, til sin by Nasaret. Men barnet vokste og ble sterkt, han ble fylt av visdom, og Guds velbehag var over ham.

Det viktigste stykket i dette evangeliet er Simeons spådom om Kristus og om hvordan det skal gå ham og hans rike – først hos jødene, hans eget folk, og deretter hos hedningene. De fleste vil ta anstøt og falle, som vi alt hørte på tredje søndag i advent, men mange skal likevel bli reist opp ved ham. Ved siden av dette, som er det viktigste, er det også andre punkter i dette evangeliet, og dem skal vi kort gå gjennom her.

Det som fortelles, skjedde da Jesusbarnet var seks uker gammelt og etter jødenes skikk ble båret opp til templet for å bli framstilt for Herren. Ved den anledningen ble det båret fram et offer (3 Mos 12; Luk 2,22–24), som vi skal høre nærmere om på Marias renselsesdag.

Nå kommer den gamle Simeon, drevet av Den Hellige Ånd. Han tar Jesusbarnet i armene sine og forkynner om ham at han skal være en Frelser og et lys. Dette lyset skal ikke bare skinne i jødefolket som i en lykt, men åpenlyst for hele hedningeverdenen. Over denne forkynnelsen om barnet «undret hans far og mor seg», sier evangelisten. (*Oversetterens merknad: Slik lyder Luk 2,33 i Luthers bibeloversettelse: «Und sein Vater und Mutter wunderten sich …».*)

Når han her kaller Josef Herren Kristi far, taler han bare slik andre folk talte om ham. Folk kalte Josef far til dette barnet, fordi barnets mor, Maria, var hans trolovede hustru. (*Oversetterens merknad: Luther har: «ihm ehelich vertrauet*

war».) Også andre steder i Skriften kalles jo ikke bare de naturlige foreldrene far og mor, men også de som er i far og mors sted for et barn.

Men Lukas har tidligere tydelig nok sikret seg mot enhver misforståelse ved å si at dette barnet er unnfanget av Den Hellige Ånd og født av jomfru Maria. Dette skal vi merke oss, så ingen tar anstøt av at Lukas her, og Skriften andre steder, uttrykker seg slik folk flest gjør. For at jomfru Maria ble mor til dette barnet ved Den Hellige Ånd alene og uten mann, var et skjult Guds verk. Josef måtte selv tro det, da engelen hadde åpenbart det for ham i drømmen (Matt 1,20–23).

Da den gamle Simeon nå trer fram og priser dette barnet så høyt, var det uten tvil mange som hørte det og foraktet det som tåpelig snakk. De tenkte: «Simeon snakker som en gammel, forvirret mann som går i barndommen.» Men Jesu far og mor undret seg over det. For engelen hadde ikke sagt dem så tydelig som Simeon nå gjør at han skulle være et lys for hedningene. Når det står at de undret seg, må vi derfor ikke forstå det slik at de ikke trodde Simeons forkynnelse. Tvert imot var undringen deres et tegn på stor tro og forstand.

For det er troens særpreg at jo fastere man tror at en ting er Guds ord og gjerning, desto mer undrer man seg og gleder seg over den. Tror man ikke dette, bryr man seg ikke om den og har verken lyst til den eller glede av den.

Slik har vi nå i disse dagene hørt om Kristi fødsel: at han er blitt vårt kjøtt og blod, og at han dessuten er vår Frelser, som skal fri oss ut av den evige død, synden og djevelens rike. Mener du ikke at et hjerte som virkelig tror alt dette og i en slik tro tenker grundig over denne guddommelige gjerningen, må undre seg over det og mene at det aldri kan se og tenke nok på dette barnet?

Det er altså tydelig at Lukas med disse ordene gir begge foreldrenes tro høy ros. Begge var de hjertelig glade og kunne ikke undre seg nok over at det lille barnet skulle bli et lys til åpenbaring for hedningene. Alle andre konger og fyrster er derimot ikke annet enn bekmørk natt. Ja, de sitter selv i synden og døden – langt mindre kan de fri andre ut av dem.

Men også vår egen undring over evangeliet skal være så stor at vi med frimodig glede og stolthet kan rose oss av det og si: «Jeg er en kristen og er døpt. Derfor tviler jeg slett ikke på at jeg med Herren Jesu Kristi hjelp skal bli herre over synden og døden, og at himmelen og hele skapningen skal tjene meg til gode.»

Om en fyrste ga meg en fløyelsdrakt eller en landsby, ville det jo sikkert glede meg. Men hva er alt slikt sammenlignet med Kristi velgjerninger? Ja, om jeg så hadde den tyrkiske keiserens krone, er det likevel ingenting mot at jeg har del i Kristi arv og skal leve med ham i all evighet.

Men hvor finner du dem som virkelig tror dette og tar det til hjertet? Å vite det og si det etter, det kan vi alle. Men vi blir snart overbevist om at vi ikke tror det, for vi undrer oss ikke over det. Vil man kalle den rene historiske kunnskapen tro, så er det sannelig bare en kald og halvdød tro; ellers måtte den jo gjøre oss både glade og stolte. For en kristen er et stolt og salig menneske, som verken bryr seg om djevelen eller noen ulykke; han vet at han ved Kristus er herre over alt slikt.

Derfor må det uten tvil ha vært en særlig from og hellig stolthet i jomfru Marias undring – ikke på egne vegne, men over Guds nåde og barmhjertighet

og over dette lille Jesusbarnet. Det antyder også Lukas fint. Hun undret seg ikke over at hun var mor til dette barnet, men «over det som ble sagt om ham». Slik gjør alle kristne: De ser ikke på hva de selv er, men på hva de har fått. De roser ikke seg selv av det, men ham som av nåde har gitt og skjenket dem alt sammen.

Gud gir oss sannelig med rund hånd; feilen er at vi ikke for alvor vil se og erkjenne det. Ellers måtte troen bære den frukten at vi undret oss og gledet oss over den store nåden og velgjerningen som er skjedd oss ved dette lille barnet. For det burde i det minste finnes en liten gnist av glad undring hos oss over at vi stakkars syndere ved ham har fått del i rettferdigheten og det evige liv.

Det burde gi oss mot til ikke å gi opp under forfølgelse og anfektelse, men trosse både djevelen og verden og si: «Hva er så alt dette, selv om dere røver livet fra meg? Får jeg bare beholde dette barnet, så ta dere bare skallet og hylsteret! Det er bare et lite tap sammenlignet med den kostelige kjernen og skatten som jeg beholder: at jeg ved Kristus er satt fri fra mine synder og ved ham er sluppet unna den evige død og Guds vrede.»

Slik burde også vi undre oss over dette. Men som sagt er det bare få av oss som gjør det. Noen finnes det jo som undrer seg over alt de hører om Kristus. For dem er denne prekenen en evig mat som de aldri kan bli mette av – ja, noe som også englene trakter etter å skue inn i (1 Pet 1,12).

Nå vil vi se nærmere på Simeons spådom. Som jeg sa før, gjelder den først og fremst jødefolket: Mange av Israels folk skal ta anstøt av Herren Kristus og falle, men noen skal også ved ham bli reist opp. Med dette nevner han den tittelen som dette barnet, vår kjære Herre Kristus, selv skal ha: Slik skal det gå ham, og slik skal han bli aktet her i verden. Mange skal ta anstøt av ham og falle, men mange skal også holde seg til ham og bli reist opp ved ham.

Dette må altså enhver som vil være en kristen, rette seg etter; for her skal ingen tvinges. Makten til å tvinge har Gud gitt fyrster, borgermestere og bødler. I sitt styre skal de med makt tvinge og drive enhver som ikke selv vil holde seg fra tyveri, mord, løgn, bedrageri og annen ugudelighet. Men her, i Kristi rike, går det annerledes til. Vil du ikke tro, så får du la det være; vi vil ikke dra deg til det etter håret eller tvinge deg. Men når tiden kommer, er det en annen som skal tvinge deg, når du ikke lenger kan gjøre motstand.

«Ja», sier de, «har jeg ennå så lang frist, er det ingen fare.» Vel! Saken er avgjort: Vil du bli frelst, må du holde deg til denne kongen, som etter Simeons ord er en konge verden tar anstøt av. Likevel må ingen tvile på at det også alltid vil finnes noen som blir reist opp for Jesu skyld og ikke tar anstøt av ham. Denne undervisningen trenger vi sårt som en advarsel mot bare å se på den store flokken som tar anstøt og derfor faller.

Det må vi la skje; i denne verden blir det aldri annerledes. Der denne kongen er med sitt ord og sitt rike, vil de fleste alltid ta anstøt og falle. Det skal du venne deg til og la skje, hvis du vil fortsette å være en kristen. Men samtidig skal du se på og holde deg til den lille flokken som ikke faller, men holder fast ved denne kongen og blir reist opp ved ham.

Papistene spotter læren vår grusomt og setter seg hardt mot den. Det er ikke fordi de tar anstøt av den, for de fleste av dem vet godt at den er sannhet. Men

de gjør det av ren ondskap og trass, for å holde på sin anseelse og prakt. Kristus og hans ord spør de ikke mye etter, for buken er deres gud. Derfor regner vi her ikke papistene med til den flokken som tar anstøt av læren.

Til den flokken regner vi derimot dem som ikke er lærens åpenbare fiender og forfølgere. De hører, ja, de bekjenner og tror vel også at dette barnet er verdens Frelser. Likevel vil de ikke innse at de ikke kan oppnå syndenes forlatelse og rettferdighet for Gud ved sine gode gjerninger. Gode gjerninger skal vi gjøre til Guds pris og ære, og bare slik skal vi rose oss av dem.

«Nei!» sier de, «skal da alle de bli fordømt som i så mange hundre år har levd etter den gamle læren og troen? Det vil jeg aldri tro» og så videre. Når du ser det gå slik til, så si: «Det går riktig, akkurat slik det skal gå.»

For dette barnet som jomfru Maria har født, er satt til fall, ikke for dem som ikke vet noe om Gud, men «for mange i Israel», det vil si for dem som hører til Guds folk og har Guds ord. Nettopp for mange slike er dette barnet en snublestein. De som er vise og hellige etter verdens mål, løper mot den og snubler så kraftig at de faller og brekker nakken. Når mange ikke vil ta imot dette lille barnet, må vi derfor la det skje og lukke øyne og ører for det, som om vi slett ikke så dem falle.

Med jødene gikk det på samme måte. De tok anstøt i høyeste grad da Kristus diskuterte med dem og sa: «Dere skal dø i deres synder» (Joh 8,21.24). Da tenkte de: «Hva er det denne tåpen sier? Vi har da Moses og profetene, og vi vet jo hva som er rett, og hva Gud vil ha av oss. Skal alt dette være ingenting og ikke hjelpe noe? Skal vi nå la denne tømmermannssvennen lære oss hvordan vi skal bli frelst?» Og så løp de til, slo hodet i stykker mot Kristus og falt.

Slik gjør også pavens geistlige – jeg taler her om de beste, for de fleste av dem tjener som sagt bare sin egen buk. De skjeller den nye læren ut som djevelens kjetteri og sier: «Vi ber og faster så mye og gjør livet så surt for oss. Skal da alt dette være ingenting og ikke behage Gud? Vel, så vil vi gi oss over til fråtseri, drukkenskap og utukt, så vi kan behage Gud og komme til himmelen på den måten! For Kristus frelser jo – etter det de lutherske preker – bare syndere og ikke de rettferdige.»

Også disse tar anstøt av Jesusbarnet og faller slik at de vel aldri vil reise seg igjen.

Vil du nå være en kristen, så finn deg i dette og vit på forhånd at din Herre Kristus ikke vil behage menneskene – og heller ikke du selv, med din lære og alt du gjør og lar være. For du hører jo her at selv Herren Kristus er en snublestein og en anstøtsklippe for alle dem i hans folk som særlig vil gjelde for store, kloke og hellige mennesker.

Er du nå villig til å gjelde for en tåpe i slike folks øyne, en kjetter og en forfører – og annerledes vil det ikke gå deg – så ta imot denne Herren og kongen. Vil du unngå det, så hold deg borte fra ham.

For denne profetien lærer oss at alle som vil være kristne og bli frelst, sammen med Herren Kristus selv må bli til anstøt og fall for de andre og finne seg i å bli regnet for kjettere og forførere.

Men samtidig sier evangeliet også – og dette skal vi merke oss vel – at Kristus ikke bare er satt til fall for mange i Israel, men også til oppreisning for mange. Det gjelder dem som tar imot denne kongen, reiser seg ved ham og, om det trengs, gir liv og blod for hans skyld.

De vet at de ikke kan hjelpe seg selv. Skal de bli hjulpet, må han alene gjøre det – han som englene kaller en Frelser, og som etter Simeons ord skal reise mange opp. Derfor bekjenner de og regner seg selv for arme, elendige syndere som er falt svært dypt. Og derfor rekker de hendene ut og holder seg med glede til denne edle grunnvollen og hjørnesteinen. De reiser seg ved Kristus, tror på ham og blir aldri til skamme (1 Pet 2,4–8).

Men de andre er hovmodige tåper. De innbiller seg at de står fast og verken trenger nåde eller hjelp. De løper pannen mot ham og forbanner og håner ham uten skam. Når slikt skjer, så la deg ikke anfekte av det, men gjør som om du ikke så det; for det vil nå en gang ikke gå annerledes med dette barnet enn slik Simeon her forutsier.

Fest heller blikket på den andre flokken, som riktignok er mindre: dem som reiser seg ved ham. Det er arme syndere som i hjertet blir forferdet over Guds vrede og dom, og dem gjør dette lille barnet hellige og rettferdige. Det er også dem som erkjenner at de har levd i villfarelse og uvitenhet, og dem gjør evangeliet vise. Og det er dem som er fordervet og fortapt, og dem hjelper evangeliet og gjør dem salige. Så lær da å trøste deg med dette, og la deg ikke dra bort fra dette barnet.

I mange år har jeg nå tenkt over saken og grunnet på hvordan jeg kunne preke slik om Herren Kristus at det behaget alle og ikke var noen til anstøt; men det går ikke. Derfor må vi venne oss til dette korset og lære av evangeliet hva vi skal svare dem som sier: «Under pavedømmet var det da så fint og rolig i alle ting. Der hørte man ingenting om kjetteri eller uenighet. Men siden denne læren kom opp, har alle disse ulykkene meldt seg, så det er kommet lite eller ingenting godt ut av den.»

Slike kloke folk skal du svare med dette evangeliet vårt og minne dem om den hellige Simeons spådom: Overalt der den rene læren om Kristus blir forkynt, vil det sikkert også skje at den blir til fall for mange og fører mye ulykke med seg. Men på den andre siden skal denne læren også bære den frukten at noen vil holde seg til Kristus og bli reist opp ved ham. Det gjelder, som sagt, de arme, bedrøvede samvittighetene som finner sin trøst og glede i denne læren.

Dette vil ikke motstanderne våre se. De ser bare på fallet og anstøten, som ikke kan unngås. Men det kommer ikke av læren selv, for den er ren, rettferdig, god og rett; det kommer av de menneskene som ikke vil finne seg i den og følge den.

Så tenk nå saken grundig gjennom og innrøm rett ut: Ville det ikke ha gått bedre i pavedømmet om anstøten hadde fått gå sin gang den gang, slik som nå? Det hadde vært bedre enn at alt tilsynelatende gikk så stille og fredelig for seg, mens djevelen likevel hersket så fryktelig overalt med avgudsdyrkelse og falsk lære og førte så utallige mennesker til helvete. Hvem vil ikke heller lide en timelig skade enn den evige? Dessuten var det jo en usigelig stor, ja evig skade

at man i pavedømmet verken kjente noen rett forkynnelse, noen kunnskap om Gud eller noen rett gudstjeneste.

Nå har vi i så mange år og så mange ganger sett hvordan man på riksdagene har forhandlet og gjerne villet ordne det slik at man skulle preke til behag for alle og til anstøt for ingen. Men det er sikkert: Tar man anstøten og fallet bort, er Kristus allerede tapt. For her blir det jo tydelig forkynt om ham at han er satt til fall for mange i Israel, det vil si for mange som kalles og vil være Guds folk eller kirke.

Den kjære Herre Kristus kom jo i våre dager til oss med sitt evangelium uten at vi hadde ant det, akkurat som da han kom til jødene. Og vi burde jo ha tatt imot ham med stor takknemlighet og takket Gud av hjertet for denne usigelig store nåden hans.

Men hva skjedde? Paven og biskopene ble vrede over det. De mente han skulle ha spurt dem først og ikke begynt med denne læren og gitt kirken en ny skikkelse før de hadde gitt sitt samtykke. Da brøt anstøten løs med makt. For Kristus vil ikke slippe sin forkynnelse, og paven og biskopene vil ikke tåle den – og dermed er anstøten i full gang. For Simeons forutsigelse om at dette lille barnet er satt «til fall for mange i Israel», står fortsatt fast.

«Anstøt må komme», sier Kristus (Matt 18,7). Og Paulus sier likeså: «Det må være partier blant dere» (1 Kor 11,19), det vil si: Ordet må lide forfølgelse. Men likevel skal Kristus og hans evangelium bestå, og noen skal reises opp ved ham og bli frelst. De andre må derimot gå til grunne, fordi de vil gjøre Kristus til noe annet enn det Gud Fader har ordnet og bestemt. For Gud vil at han skal stå som en stein ved veien, så de som trenger hjelp, kan støtte seg til den og reise seg ved den.

Når de fleste nå er så forblindet og rasende at de løper hodet mot denne steinen og støter seg på den i stedet for å støtte seg til den, er det ikke steinens skyld. Det er de tåpelige, blinde menneskenes skyld, som farer løs på den og slår seg selv i stykker mot den. For Gud har satt og lagt den der for at vi skal tro på ham, bli reist opp ved ham og bli frelst ved ham (Jes 28,16; jf. Rom 9,33).

Derfor må vi ikke holde evangeliet for en lære som ikke fører til annet enn strid og splid i verden. Den anklagen fra paven og biskopene er urettferdig. De taler som om de selv var helt rene og aldri hadde grumset til noe vann – eller gitt grunn til all slags ulykker og straffer ved sine synder og sin avgudsdyrkelse.

Lot de denne læren få gå fritt fram, ville nok også slik splid og andre plager utebli. Men når de nå setter seg opp mot læren og ikke vil la den få gå sin egen frie gang, er det da noe under at Gud heller ikke alltid gjør med dem som de ønsker?

Også jødene tok anstøt av Kristus, enda han ikke ga dem noen grunn til det. Han ville gjerne – og det var jo også derfor han var kommet – at de skulle tro på ham og bli frelst. Men da de ikke ville det, var skylden ikke hans. For de skulle ha rettet seg etter ham som den Herren som var lovet dem og nå var kommet, og ikke tatt anstøt av hans ringe skikkelse.

Slik skal heller ikke vi la oss føre vill i vår tid, med alle dens store forførelser, men rette oss etter evangeliet. Og vil noen ikke det og tar anstøt, må han takke

sitt eget gjenstridige hode og vantro hjerte for det og ikke skyve skylden over på evangeliet. Dette er det første stykket av Simeons profeti.

Deretter sier Simeon særlig til moren: «Også din egen sjel skal et sverd gjennombore, for at mange hjerters tanker skal bli åpenbart.» Dette ser ikke ut til å stemme godt med evangelistens ord om at Simeon velsignet dem. For det lyder hardt og klinger svært uvennlig når han sier: «Et sverd skal gjennombore din sjel.» Men disse ordene er ikke skrevet for jomfru Marias eller Kristi skyld, for de trenger dem jo ikke nå. De er skrevet til undervisning for oss, så vi skal rette oss etter dem.

For verken jeg eller noen apostel ville noen gang ha kunnet tenke og tro at det var så stor ondskap her i verden, om ikke evangeliet var kommet og hadde åpenbart den. Før levde det jo så mange fremragende og fromme mennesker under pavedømmet. De oppførte seg pent, tuktig og ærbart og var vise og forstandige folk, så man kunne ha sverget på at de mente det hjertelig godt. For så lenge evangeliet ennå ikke er til stede, prunker og glitrer verden alltid på det herligste med sin kunst, visdom, tukt og ærbarhet.

Men enda vakrere prunker den med sin åndelige helgenglans. Den har tenkt ut så mange geistlige ordener og funnet opp så mange slags gudstjeneste. Det fikk vi også erfare under pavedømmet: Alle som så det, måtte si at det var et hellig og gudfryktig vesen. For et slikt skinn av både verdslige dyder og åndelighet tar all fornuft til fange. Ja, hadde det fortsatt slik, og hadde ikke evangeliet åpenbart all den udyden, hele det hykleriet og all den avgudsdyrkelsen som skjulte seg bak det hele, ville de nok alle sammen ha falt i djevelens vold – og likevel ha beholdt skinnet av å være fromme, vise, hellige og ydmyke.

Men når evangeliet kommer og forkynnelsen om dette lille barnet begynner – «til fall og oppreisning for mange og til et tegn som blir motsagt» – da blir det så tydelig at man kan ta og føle på det. De som hele verden før holdt for levende helgener, er de største syndere; de kloke er de største tåper; de stille og saktmodige hjertene er de mest blodtørstige mordere.

Og evangeliet har ingen verre fiender enn slike som verden regner for opphøyde, fornuftige, vise, dydige og hellige folk. Jo herligere de prunker for verden med slike dyder, desto bitrere raser de mot evangeliet. Det ser man jo også: Jo flittigere en munk har holdt ordensregelen sin, jo flere bønner han har lest, og jo strengere han har fastet, desto mer fnyser og raser han mot evangeliet når det begynner å la seg høre. Det er en stor plage og et overmåte grusomt vesen.

Dette er nettopp det Simeon her profeterer. «Akk», sier han, «verden trer alltid fram i den vakreste ærbarhet, både i det verdslige og i det åndelige styret. Den fører et så dydig liv og gjør livet så surt for seg at enhver som ser all denne store helligheten og visdommen, må tro at det bare er engler og Guds barn. For ingen kan eller vil tro at det under et så hellig skinn skjuler seg så stor udyd og giftig ondskap. Og slik blir alle mennesker bedratt og holdt for narr av det. For i hele den vide verden finnes det ingen kunst som kan gjennomskue og dømme slikt, unntatt denne forkynnelsen om Kristus og det hellige evangeliet. Den

skjærer hull på denne giftbylden, så enhver kan se hvilken urenhet og skammelig gift som skjuler seg bak det hele.»

For så snart denne forkynnelsen lyder i verden, blir disse fine folkene straks så oppbrakt og disse fromme helgenene så fnysende at de kaster masken og viser seg for hele verden som de er. Da blir det klart at det i grunnen ikke er annet med dem enn rent hykleri og ugudelighet.

Mang en fyrste kan være rikt utrustet med visdom og forstand. Han ønsker av hjertet å styre land og rike godt; han er ikke gjerrig og ikke gitt til umåtelighet eller pralesyke. Han hører og dømmer selv i sine fattige undersåtters saker, han fører selv tilsyn med at styret blir forvaltet godt og ingen lider urett, og dessuten er han en kysk og ærbar ektemann. Kort sagt er han slik på alle måter at skulle man velge et menneske til å regjere, måtte man velge en slik herre.

Da kan man med sannhet rose ham som en forstandig, from og hellig fyrste – særlig når man regner etter det gamle vesenet og skinnet som gjaldt under pavedømmet. Der la man med flid an på å blende folk og vekke beundring med bønn, faste, kirkegang, bygging av altere, kapeller og kirker og innstiftelse av nye gudstjenester.

Men la evangeliet komme, så skal du snart finne ut hvor ofte alt slikt – selv det man roser mest hos slike beundrede fyrster – ikke er annet enn rent hykleri for Gud. Det beviser de også i gjerning. For da blir de grusomme mordere, utøser uskyldig blod, smir onde renker og tar anstøt av evangeliet, så de faller fra den ene synden i den andre og prøver ethvert middel for å hindre og undertrykke det.

Da bærer de seg at som kong Saul, Akas og andre, så man nok må si: «Hvem hadde vel noen gang tenkt at så stor synd skulle ligge skjult bak et så vakkert og hellig liv?» Ingen er i stand til å stikke hull på en slik pestbyll så giften kommer for dagen – unntatt det hellige evangeliet alene.

Jeg mente at om noen skulle være villig til å ta imot evangeliet, måtte det være paven med sine kardinaler, biskoper og andre geistlige, siden de her i verden ble regnet for de ypperste og fromeste av alle. Men nå viser det seg at evangeliet ikke har grusommere og heftigere fiender enn nettopp paven med hans geistlighet, universiteter, doktorer, munker og klerker – enda det var rimelig at de med all sin evne fremmet utbredelsen av det, siden de har embetet å styre kirken.

Dette antyder Simeon her når han sier til Maria: «Det barnet du er mor til, skal skape en slik omveltning i verden at de som både av seg selv og av alle andre er blitt holdt for levende helgener, skal bli gjort til skamme ved ham.»

Se, «slik skal hjertenes tanker bli åpenbart», så man kan si: «I denne mannen, som syntes så hellig for verden, og som man gjerne ville ha betrodd både styret over denne verden og himmelens nøkler for hans forstand, hans verdslige dyder, hans hellighet og fromhet – i ham finnes det så mye gudsbespottelse, avgudsdyrkelse, misunnelse, hat, mordlyst, uvitenhet og så videre at det nesten ikke er mulig å regne opp alt sammen.»

For Guds ord og sannheten kan han verken høre eller tåle. Han tar avgudsdyrkelsen i forsvar og tar livet av de troende, og kunne han drukne land og folk i

blod, ville han gjøre det – bare for om mulig å kvele og utrydde evangeliet. Dette må jo være et så ondt og giftig hjerte at man ikke skulle vente å finne det hos noe menneske, langt mindre hos en mann som verden holder for og priser som ærbar, saktmodig, from, vis og dydig. Slik skal dette lille barnet, sier Simeon, åpenbare hjertenes tanker.

Da det kjære evangeliet først kom fram hos oss, hadde heller ikke jeg selv trodd at verden var så ond. Ja, jeg trodde at alle ville hoppe av glede når de hørte at de skulle være fri for pavedømmets vederstyggelighet og all den jammerlige tvangen og nøden som de stakkars samvittighetene deres ble plaget med. Nå skulle de jo av nåde ved Kristus få de godene som de før forgjeves og uten nytte hadde strebet etter med så usigelig mye kostnad, møye og arbeid. Og særlig mente jeg, som sagt, at biskopene og universitetene framfor alle andre skulle ta imot det.

Men hva skjer? Nettopp fordi vi forkynner evangeliet, tramper de på oss, og ingen er mer fiendtlig mot oss enn nettopp de som kalles åndelige. Dette må vi lære og venne oss til. Verden er nå en gang så vanartet, men det må ikke få oss til å holde opp med å forkynne evangeliet; vi skal frimodig fortsette med det. For det er en lære som virkelig lærer oss å kjenne djevelen og hans lemmer og maler dem i deres sanne farger. Den viser oss at han er Guds fiende, og at verden også er det, selv når den oppfører seg best, fromest og helligst.

For jeg hadde ikke ventet, og ville aldri ha trodd det mulig, at det kunne finnes så stor forakt for Gud og hans ord i hjertene til mennesker som i det ytre oppfører seg så fromt. Men evangeliet lærer oss det, så vi kan se med egne øyne hvordan pave, biskoper, fyrster, adelsmenn, borgere og bønder er fulle av djevler. For de vil ikke bare la være å ta imot denne salige læren selv, men forakter og forfølger den også trassig.

Denne djevelske ondskapen kunne jeg ikke se hos de menneskene før evangeliet kom fram hos oss; tvert imot mente jeg at de var fulle av Den Hellige Ånd. Men nå har Kristus ved sitt ord åpenbart at de er besatt av djevelen.

Men hvorfor åpenbarer han det nå? Til undervisning for oss og dernest også til trøst. Til undervisning, for at vi ikke skal bli forferdet når vi ser at slike hellige folk er slike djevler, og må undre oss over det og si: «Denne mannen er da en så fin fyrste, en så fin borger og ektemann. Hvordan kan det gå til at han stadig synker dypere ned i en slik forblindelse og ondskap at han ikke kan tåle Guds ord og er så fiendtlig mot det?»

Dette lærer evangeliet oss nå, og det sier oss årsaken. Før var hjertets tanker skjult, men nå kommer han som kalles den som åpenbarer hjertene. Ved sitt ord har han tent et slikt lys i våre egne hjerter at vi ser hvilke tanker menneskene har. Før kunne verken de selv eller andre folk se dem, men nå skal de komme til syne og bli åpenbart.

Djevelen var like mye en løgner og en morder før som nå. Men han var så vakkert pyntet at man ikke kunne kjenne ham igjen, og derfor ble han holdt for en lysets engel. Men nå, når evangeliet lyser ham rett i ansiktet, ser du hva som bor i ham, og at det alltid bare har vært løgn, bedrag og mord med ham.

Det samme ser du også hos hans lemmer. Der går det for seg på nøyaktig samme måte, fra den høyeste herre ned til den ringeste tjener: Jo helligere og fromere de oppfører seg, desto større skurker er de, fulle av gift og gudsbespottelse. Slik har de riktignok alltid vært, men før kunne de holde det skjult i hjertet. Men nå har Gud laget et vindu ved sitt evangelium, så man kan se inn; nå kan de ikke lenger skjule det slik.

Dernest tjener en slik åpenbaring av hjertets tanker også til trøst for oss. For når verden verken vil eller kan tåle Guds ord og likevel gir seg et slikt helgenskinn, har vi altså ingen grunn til å frykte den. Vi kan rett og slett slutte at selv om den oppfører seg aldri så fromt og hellig, må den likevel høre den lede djevelen til med hud og hår, slik den står og går. For den har den udyden at den ikke kan tåle Guds ord, men vil forfølge det – og derfor er all dens dyd og hellighet ikke annet enn et skalkeskjul.

Riktignok er det i seg selv ikke ondt, men prisverdig, å være forstandig, vis og dydig. Men det djevelske ved verden er nettopp at den vil bruke slike vakre dyder som et skalkeskjul for å dekke over de grusomme syndene som heter gudsbespottelse og forfølgelse av Guds ord.

Slik roser man jo den jomfruelige renheten svært høyt, og den er sannelig en høy og kostelig gave. Men hva ville du synes om en jomfru som hadde myrdet sin far og mor? Ville du ikke si: «La henne være jomfru så mye hun vil, hun er likevel en morder av far og mor, og bøddelen skal lønne henne etter fortjeneste – uten at jomfrudommen hennes skal hjelpe henne det minste»?

Slik er det også her. Det går og vil alltid gå akkurat som Simeon sier: «Maria», sier han, «din Sønn skal gjøre mange til store skurker og mordere. Nå skrider de fram i så stor hellighet at man nesten skulle bli fristet til å tilbe dem, men i sin tid skal de vise at de i grunnen er Guds verste fiender.» «Nei», sier fornuften, «det er da likevel ærlige og fromme menn og ikke skurker og mordere, som du sier.» Ja, slikk og pynt deg bare, du kjælne lille katt med den glatte pelsen og de skarpe klørne! Men dette vesenet skal, Gud være lovet, ikke vare lenge.

Her trengs det ikke annet enn at Kristus kommer med sitt evangelium. Da skal du finne ut at de fleste av denne verdens ærbare og dydsprydede folk er de verste skurker og mordere og fiender av Gud og hans hellige ord, som de prøver å undertrykke med all slags renker og tyranni. De hører riktignok ikke gjerne at man omtaler dem så ille. Men for Gud kan de ikke unnskylde seg.

Og dessuten: Om et menneske viser seg aldri så fromt i sin ytre ferd, men likevel har den feilen at han er en skurk i hjertet og en fiende av Guds ord, hvor lenge tror du da fromheten hans mot medmenneskene vil vare? For er hjertet fullt av mord, skal det ikke mye til før også tungen og hånden blir mordere, når bare tid, sted og anledning byr seg. Slik skjult ondskap åpenbarer evangeliet; ellers ville ingen få vite noe om den, ja, ikke engang tro at noe slikt var mulig.

Videre sier Simeon til Maria: «Også din egen sjel skal et sverd gjennombore.» For en slik ondskap i verden måtte hun jo se og erfare – og ikke bare hun, men hele den kristne kirke til alle tider, der evangeliets lys skinner. Men det er sannelig umulig for de kristne å se dette uten bedrøvelse og stor hjertesorg. Slik sier også Peter om den gudfryktige Lot: «Den rettferdige som bodde blant dem,

led dag for dag pine i sin rettferdige sjel ved de lovløse gjerningene han så og hørte» (2 Pet 2,8).

Dette er det sverdet som gjennomborer alle kristnes sjeler, det vil si: Det gjør dem vondt i hjertet at verden, som er et så skammelig ugress, pynter seg så vakkert, samtidig som den bruker all slags renker og tyranni mot Kristus, spotter og fordømmer hans ord og forfølger og myrder hans hellige. Dette er en av de kristnes største lidelser og hjertesorger; den overgår alle andre plager og presser de dypeste sukk ut av det bedrøvede hjertet. Men når det skjer, lar heller ikke straffen vente lenge på seg. Dette får være nok om Simeons profeti denne gangen.

Men ved siden av denne spådommen og læren fra Simeon er det her også en fortelling om enken Anna. Også hun vitner og forkynner om Kristus, drevet av Den Hellige Ånd. Om henne forteller evangelisten at hun «tjente Gud i faste og bønn dag og natt».

Dette bruker motstanderne våre, papistene, mot oss, enda vi aldri har nektet at man skal tjene Gud med den rette fasten og bønnen. For når man gjør det Gud har befalt, kalles det å tjene Gud. Og fordi fasten – det vil si måtehold i mat og drikke – og likeså bønnen er befalt oss av Gud, kaller vi det en gudstjeneste; det er jo lydighet mot Guds bud.

Men dette nøyer papistene seg ikke med. De tolker det slik at en slik lydighet hjelper oss til syndenes forlatelse og det evige liv. Til det sier vi nei og svarer med englene: Det gjør det kjære Jesusbarnet alene. Han bærer det navnet og heter Jesus, det vil si Frelser, fordi han skal frelse sitt folk fra deres synder (Matt 1,21).

Med dette vil vi la det være nok for i dag og be Gud om at han i nåde vil bevare oss fra all anstøt og hjelpe oss til å reise oss ved Kristus og aldri ta anstøt av ham og hans lære. Det gi vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Første preken på nyttårsdag: Om Kristi og jødenes omskjærelse

Luk 2,21. *Holdt i* 1531.

> Da åtte dager var gått, og han skulle omskjæres, fikk han navnet Jesus, som han var kalt av engelen før han ble unnfanget i mors liv.

På denne festdagen er det særlig to ting å preke om: først omskjærelsen og så Jesu navn. Evangelisten forteller at navnet ble nevnt av engelen før barnet var unnfanget i mors liv; derfor må det ligge stor vekt på dette navnet.

Vi vil først tale om omskjærelsen. Her må vi gjøre et skille – ikke når det gjelder selve handlingen, men når det gjelder personen som omskjæres og som vi preker om i dag. For mellom Kristi omskjærelse og omskjærelsen av de andre jødene er forskjellen like stor som avstanden mellom himmel og jord. Saken er at personene er helt ulike, slik dere siden skal høre.

Jødenes omskjærelse har sitt opphav i Skriften, slik vi kan lese i 1 Mos 17,10–14. Den skulle også vare en bestemt tid, nemlig fram til Kristus. Abraham begynte med den, for Gud befalte at han og hele husstanden hans skulle omskjæres, og at alle guttebarn som ble født etter dette, skulle omskjæres på den åttende dagen. De som bar dette omskjærelsens tegn på kroppen, ville han være Gud for; dem ville han ta til seg som sitt folk.

Det var etter Guds særlige vilje og råd at ikke bare Abraham selv, men også alle menn blant tjenerne i huset hans måtte omskjæres. Slik skulle ikke jødene kunne rose seg av at de alene var Guds folk. For helt fra begynnelsen tok Gud også Abrahams tjenere, som var hedninger, inn i sitt folk og blant sine barn, slik at også de fikk del i arven som tilhørte Abrahams ætt og livsarvinger. Ja, de kom til denne arven til og med før Isak, som løftet gjaldt, selv om de bare var tjenere kjøpt fra hedningene.

Derfor kan ikke jødene rose seg så høyt av dette som de gjerne ville. For selv om de setter omskjærelsen aldri så høyt, kan de ikke nekte for at Gud allerede den gang lot sitt kall gå ut også til hedninger som ikke var Abrahams barn, men kjøpte tjenere.

Av denne omskjærelsen har vi i dag ikke annet igjen enn betydningen. Nå er den for oss bare et forbilde på troen, slik som andre hendelser fra fortiden: de tjener nå bare til å gi oss lærerike eksempler på tro og gode gjerninger. Selve gjerningene trenger vi ikke, men vi skal likevel ha den samme troen og lydighe-

ten som de som levde den gang. Vi preker altså ikke om omskjærelsen på denne dagen for at vi selv skal la oss omskjære; det er forbi. Vi gjør det for at vi skal lære å være lydige mot Gud, slik Abraham var ham lydig.

Hadde Kristus ikke kommet, måtte vi fremdeles la oss omskjære på denne dagen, så sant vi ville rose oss av å være Guds folk. For befalingen står der klart: «En uomskåren av mannkjønn … han skal utryddes av sitt folk» (1 Mos 17,14). Denne befalingen er nå opphevet ved Kristus, for den skulle ikke vare lenger enn til ham, og det var bare ham den pekte på. Men nå har Kristus befalt oss som er hans folk, ikke at vi skal omskjæres, men at vi skal døpes og tro, så sant vi vil være Guds barn og bli frelst.

Dette er det den gamle omskjærelsen skal lære oss: Her lar Gud oss se hvor tåpelig han pleier å begynne sitt verk – når en dømmer etter fornuften.

For de stolte hedningene syntes det var det mest latterlige og tåpelige som noen gang hadde skjedd på jorden: at Gud, den evige visdom, skulle legge et så latterlig bud på menneskene – et bud som ikke engang vi gjerne snakker om – og enda mer når det gjaldt folk i høy alder. For Abraham var allerede nittini år gammel da han fikk denne befalingen fra Gud. Derav kom de spottende og hånlige økenavnene hedningene ga jødene; de kalte dem *recutiti*, *apellae* og annet slikt, bare for å gjøre narr av dem.

Men slik skal og må det jo alltid gå, som dere hørte i evangeliet sist. Alt Gud kommer med, skal aldri være til behag for noen; verden skal alltid le av det og holde det for den største dårskap. Det han derimot ikke vil ha, men som vi gjør på egen hånd, det skal behage ham – ja, slik ville vi i hvert fall gjerne ha det. Men det vil ikke Gud.

Her tar da fornuften anstøt, eller som Paulus sier: «For da verden ved sin visdom ikke kjente Gud i Guds visdom, fant Gud for godt å frelse dem som tror, ved forkynnelsens dårskap» (1 Kor 1,21).

Hva er for eksempel mer tåpelig for fornuften, og hva rimer dårligere med dens dommer, enn at vi i nattverden under vinens og brødets skikkelse skal ete og drikke Kristi legeme og blod til syndenes forlatelse? Hva skulle en slurk vin eller et stykke brød hjelpe? tenker fornuften, og annet kan den heller ikke tenke. Men Gud vil ikke forandre noe for den skyld. Vil ikke fornuften ta imot det og tro det, får den la være.

Det samme gjelder den hellige dåpen. Et barn blir dukket ned i vann eller får vann øst over seg etter Kristi befaling, og ved det skal det renses fra synden og flyttes fra djevelens rike til Guds rike – hvordan rimer det med fornuften? Hvordan kan du tro dette når du setter Guds ord til side og vil grunne ut og forstå saken med fornuften din?

Var synden en svart eller rød flekk, kunne det kanskje være til å tro. Men når den sitter inne i hjertet og i marg og bein, skulle en tro at vannet ville bruke nokså lang tid på å komme inn dit og vaske den bort.

Slik kunne også Abraham ha tenkt da han fikk Guds befaling om omskjærelsen: Kjære, hva skal det hjelpe meg til frelse at jeg, en gammel mann, lar meg omskjære? Hva skal det hjelpe et barn? Hva er det bedre etter omskjærelsen enn før? Hadde Gud villet ha kroppen annerledes enn den er, hadde han vel skapt

den slik at en ikke trengte å omskjære den. Slik ville fornuften ha talt, og annerledes kan den heller ikke tale eller tenke, for den vil jo alltid være den klokeste.

Men når en først begynner å spørre: Hvorfor har nå Gud befalt dette eller hint? da har djevelen allerede vunnet. Det ser vi jo på Eva i paradiset. Hun hadde fått befaling om ikke å ete av det forbudte treet. Men da hun lot befalingen være og lyttet til djevelens spørsmål om hvorfor Gud skulle ha forbudt noe slikt, gikk hun hen og falt i den grufulle ulydigheten som vi alle fremdeles må bøte for.

Derfor skal vi flittig lære av befalingen om omskjærelsen å rette oss etter Guds vilje uten videre. Når Gud befaler, sier eller gjør noe, skal du holde munn og falle på kne. Spør ikke etter grunnen, men gjør det han byr deg, hør det han sier deg, og finn deg uten knurr i det han gjør.

For Gud vil ikke la seg belære av oss, som av naturen er vredens barn, løgnere og syndere. Hans råd, ord og gjerninger er altfor høye til at vi kan fatte dem. Likevel er vi så blinde og dumdristige dårer at vi innbiller oss ikke bare at vi forstår dem, men til og med at vi kunne gjort det mye bedre.

Derfor sier profeten med rette: «Svikefullt er hjertet, mer enn noe annet, ubotelig sykt er det. Hvem kjenner det?» (Jer 17,9). Men siden vi av naturen er så fordervet, burde vi også sette vår egen visdom til side og tenke slik om Guds styre og bud: Ser det tåpelig ut i mine øyne, er det i sannhet ingen annen grunn til det enn at jeg selv er en stor dåre som ikke kan forstå eller fatte Guds visdom; det er min dårskap og blindhet som hindrer meg.

Den gamle omskjærelsen gir oss altså et vakkert eksempel på tro og lydighet: Abraham og tjenerne hans satte seg ikke opp mot befalingen, men adlød den straks. De tenkte ikke: Nei, dette er da en tåpelig ting for oss gamle, at vi skal la oss omskjære; slik kan ikke Gud ha ment det, det må bety noe helt annet. Hvorfor skulle Gud by noe så narraktig som at en skal omskjære kroppen? Hva skulle det hjelpe? Akkurat slik har sakramentsskjenderne disputert om dåpen og nattverden.

Nei, slik tenkte de ikke. De fulgte befalingen straks og tenkte: Når Gud har befalt det og vil ha det slik, må jeg lyde befalingen, om den så er aldri så urimelig; ellers blir jeg ikke frelst. Omskjærelsen er derfor et vakkert eksempel på hvilken fast og ærlig tro Abraham og tjenerne og etterkommerne hans hadde. Av det skal vi lære å gjøre det samme og ikke la vår visdom og fornuft forføre oss bort fra Guds ord.

Dette er nå sagt om jødenes gamle omskjærelse. Den skulle ikke gjelde lenger enn loven, det vil si til Kristus, som har gjort ende på loven. Det ble også fint antydet ved at de små barna først skulle omskjæres på den åttende dagen etter fødselen. For Skriften regner slik at etter seks dager følger sabbaten, og dagen etter sabbaten er den åttende dagen, da en ny uke begynner.

For ved sin omskjærelse begynte vår kjære Herre Kristus å oppfylle det som var forkynt om ham: at han skulle være en frelser og et lys som skulle skinne for hedningene. Han skulle altså ikke bare føre sitt styre i jødedommens lille avsondrede krok, men regjere i hele verden ved sitt evangelium og gjøre oss fri fra alle synder. Derfor lot han seg omskjære, og ved det har han gjort ende på den gamle omskjærelsen.

Jeg sa i begynnelsen at vil en tale rett om Kristi omskjærelse, må en gjøre like stor forskjell på Kristi og jødenes omskjærelse som på himmel og jord. For her er personene forskjellige, selv om handlingen er den samme.

Omskjærelsen var, i likhet med loven, gitt for dem som var syndere og hadde fortjent den evige død. Men Kristus er uten all synd og herre over loven. Loven har altså ikke noe med ham å gjøre; den har bare med syndere å gjøre, og han er ingen synder. Når Kristus nå likevel blir omskåret etter loven som et syndig barn, forgriper loven seg på ham; derfor må den lide sin straff og opphøre.

Hadde Kristus villet, kunne han godt ha opphevet loven med makt, for han er jo lovens herre, og loven har ikke noe med ham å gjøre, siden han er uten all synd. Men han ville ikke gjøre det med makt, men med kjærlighet og ydmykhet. Det skjer oss til gode, for at vi skal ta imot ham og finne trøst i ham. For sin egen skyld trengte Kristus like lite å bli omskåret som å bli menneske eller å la seg korsfeste. Alt dette gjør han for vår skyld. Vi trenger nemlig en mann som er uten synd, som oppfyller loven for oss og slik stiller Guds vrede.

Derfor har han gitt seg inn under loven. Den seieren han dermed har vunnet over loven, har han gitt oss, for at vi skal ha nytte av den og bruke den. Heretter skal vi ved ham ha all den rett over loven som han selv har, så den ikke lenger kan fordømme oss eller holde oss fanget. For den som holder seg til Kristus med den rette troen, skal ved ham være løst fra en slik fordømmelse.

Merk deg derfor godt denne forskjellen, for alt kommer an på den: Abraham må gi seg inn under loven, for han er en synder, og derfor har loven krav på ham. Kristus er derimot ingen synder og trenger derfor ikke å gi seg inn under loven. Men han gjør det likevel, for at alle som holder seg til ham i troen, skal bli frigjort fra lovens forbannelse ved ham.

Derfor er festen for Kristi omskjærelse en svært trøsterik fest, og vi har all grunn til å prise og takke Gud på den. For selv om vi har falt inn under loven på grunn av våre synder, skal det likevel ikke skade oss når det gjelder vår sjels frelse. Ved Kristus skal vi nemlig være fri og frelst fra lovens forbannelse, for han har båret denne forbannelsen og gitt seg inn under loven i vårt sted og for vår skyld.

Hvor nødvendig det var at vi ble frigjort fra loven på denne måten, lærer Paulus oss når han sier: «Det som betyr noe, er ikke om en er omskåret eller uomskåret, men at en holder Guds bud» (1 Kor 7,19). Dette er et svært dristig ord, og for jødene var det ikke til å bære. For med det erklærer han at ingen oppfyller Guds bud eller holder loven fordi han er omskåret. Men hva betyr dette annet enn at de omskårne ikke er omskåret? Eller for å si det tydeligere: Ved omskjærelsen oppfyller ingen loven, og ved den blir ingen fri for synden.

For selv om jødene har latt seg omskjære, står Guds bud og befaling der likevel og sier: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand» (Matt 22,37). Vis meg nå et menneske som tør rose seg av at han har gjort det eller kan gjøre det!

Loven sier: «Du skal ikke begjære» (2 Mos 20,17). Vis meg et menneske som tør rose seg av at han har oppfylt dette budet eller kan oppfylle det! Kort sagt:

Ta for deg hvilket bud du selv vil, og du må innrømme at det ikke finnes noen som har holdt det fullt ut.

Under hvilken dom står da de som ikke holder Guds bud, enda de er omskåret? Det viser Paulus når han peker på 5 Mos 27,26, der det står: «Forbannet er hver den som ikke holder fast ved alt det som står skrevet i lovens bok, slik at han gjør det» (Gal 3,10). Av dette slutter han at alle som er under loven, også er under dens forbannelse, for de kan ikke holde den. Kunne en holde loven, var det ingen fare. Men siden en ikke kan holde den, følger det at loven anklager oss, gir oss i djevelens vold og støter oss ned i helvete.

Derfor trenger vi en høyere og bedre forkynnelse, som kan gi oss mer enn loven. For loven kan bare by oss å elske Gud av hele vårt hjerte og vår neste som oss selv – også når nesten gjør oss urett og vi gjerne ville hevne oss. Men av denne lydigheten blir det ingenting. Naturen gjør opprør mot den med vrede, ergrelse, utålmodighet, hat, misunnelse, hovmod og så videre. Derfor er det ingen som kan følge denne forkynnelsen, og selv om en gjør sitt beste, kan en likevel ikke bestå for Gud med det.

Dette er nå grunnen til at det her kommer en som er høyere og større, nemlig Kristus, Guds Sønn. Han er uten all synd, men lar seg likevel omskjære som de arme synderne. Slik gir han seg i all ydmykhet inn under loven for å oppheve den helt og gjøre oss fri fra den – vi som ikke kunne bære denne byrden og derfor måtte bli under dens forbannelse og Guds vrede.

Både vår egen erfaring og de hellige profetenes vitnesbyrd viser dette tydelig nok. Hvorfor skulle ellers den hellige profeten David si: *Delicta quis intelligit*? «Hvem merker vel alle sine feiltrinn? Tilgi meg hver ubevisst synd!» (Sal 19,13). Og videre: «Gå ikke i rette med meg, din tjener! For ingen som lever, er rettferdig for ditt åsyn» (Sal 143,2). Og: «Dersom du, Herre, vil gjemme på misgjerninger, Herre, hvem kan da bli stående?» (Sal 130,3).

Disse og andre lignende skriftord viser tydelig nok at det er umulig for et menneske å si at det har oppfylt loven og er sluppet unna Guds vrede på grunn av sine gjerninger. Loven holder oss altså fanget og lar oss ikke tre fram for Gud; tvert imot står den i veien for den tilliten vi skulle ha til Gud. Da er det klart: Skal vi stå fram for Gud, trenger vi noe høyere enn lovens forkynnelse, nemlig forkynnelsen av det hellige evangeliet.

I evangeliet lar vår kjære Herre Kristus både jødene og oss få høre at vi riktignok er fordømt for våre synders skyld. Her hjelper det ikke jødene at de er omskåret, for en slik omskjærelse fritar dem ikke fra syndene. Det sier også profetene: Selv om de er omskåret på kroppen, er hjertet uomskåret og urent.

Men det som gjør oss fri fra synden, er at evangeliet videre forkynner hvordan vår kjære Herre Kristus likevel ga seg inn under loven og lot seg omskjære, enda han ikke skyldte loven noe og var uten synd. Det gjorde han for å få en sak mot loven og kunne si til den: Hør, du lov! Du gjør meg til tjener, enda det er jeg som er din herre. Derfor må du nå i din tur tjene og lyde meg og være min fange.

All den rett som vår kjære Herre Kristus har over loven for sin egen person, gir han til meg og deg, og slik tar han fra loven dens rett mot oss arme syndere. Det betyr ikke at vi nå selv ikke skal gjøre noe og kan leve som vi lyster. Men der

vi har forsømt å gjøre det vi hadde plikt til, skal det tilgis oss og ikke tilregnes oss, og det skal ikke skade oss når det gjelder vår frelse.

Derfor trenger de som tror på Kristus, slett ikke omskjærelsen. De er ikke bare befridd fra den og fra all annen trelldom under loven, men har også syndenes forlatelse og løftet om det evige liv i Kristus.

Nå kan de rose seg og si: Loven hjelper meg slett ikke, og omskjærelsen heller ikke. Det som hjelper meg, er troen på at Kristus er omskåret. Det har skjedd for min skyld, for at jeg skal ha en mann som vil gå god for meg og ta på seg den gjelden jeg står i til loven på grunn av min synd.

Så vil jeg nå trøste meg med hans uskyld og si: En tid var loven som en herre i himmelen, for den anklaget oss mennesker for Gud. Det har vi måttet tåle, og det skjedde oss ingen urett, for vi kan jo ikke nekte for at vi var syndere. Men nå er alt dette snudd helt om, for ved Kristi omskjærelse er vi løst fra omskjærelsens og lovens forbannelse.

Ved min omskjærelse, min kjærlighet til Gud og mennesker og min lydighet er ingenting utrettet. En så usikker grunn gir ikke noe fotfeste som jeg tør stole på eller sette den minste lit til. Men mitt håp, min trøst og all min tillit skal være at Kristus er lydig, uskyldig og hellig. Denne tilliten og dette håpet skal ikke bli til skamme, for det er en sikker trøst og et fast vern. Før jeg hadde det, mente jeg: Du må i gang! Du må oppfylle loven, ellers blir du fordømt. Nå vet jeg at det er umulig for meg og for alle mennesker å bære denne byrden.

Men Kristus har tatt den fra oss og lagt den på seg selv. Han har gitt seg inn under loven og gjort begynnelsen ved å la seg omskjære, for slik å oppfylle den på alle måter og ikke forsømme noe av den lydigheten mot loven som Gud hadde lagt på oss arme syndere. Dette er min trøst, og det gir meg et slikt mot at jeg heretter skal holde den gamle Adam i meg i age og lære ham å gjøre det han skal; ellers var jeg jo et ulydig barn.

Men det blander seg overmåte mye ulydighet inn: Snart gjør vi det vi skulle latt være, snart forsømmer vi det vi skulle gjøre, og av og til faller vi til og med i grove og grufulle synder. Da er det ingen annen trøst enn å flykte inn under det vernet som heter: «Kristus har gitt seg inn under loven.» Det vil si: Vi skal trøste oss med at det som mangler i vår lydighet, har Kristus oppfylt. For med oss kommer det aldri så langt at vi kan gjøre alt vi skal.

Slik sier også Paulus: «For etter mitt indre menneske slutter jeg meg med glede til Guds lov. Men i lemmene mine ser jeg en annen lov, som strider mot loven i mitt sinn, og som tar meg til fange under syndens lov, som er i mine lemmer» (Rom 7,22–23). Det er som om han ville si: Jeg må gjøre det kjødet vil, men jeg gjør det ikke etter troen, og det gjør meg vondt, for jeg vil nødig være fanget slik.

Den kristne rettferdighet er altså dette: at jeg bekjenner meg som en arm synder som aldri kan oppfylle loven, men likevel ikke fortviler over det. For her ser jeg at min Herre Kristus har tatt meg til seg, at han har gitt seg inn under loven i mitt sted og oppfylt den på mine vegne. Men så må det også følge av dette at et slikt hjerte kan si: Å! Har min Gud gjort dette for min skyld, skulle

jeg da ikke elske en så nådig Gud av hele mitt hjerte og av hjertet legge vinn på til gjengjeld å gjøre hans vilje og det som er ham kjært?

På denne måten blir vi Guds frimodige og kjærlige barn, og da følger den rette oppfyllelsen av loven, som ikke er tvungen, men frivillig. Og selv om denne frie lydigheten mot loven ennå ikke er fullkommen, men mangelfull på grunn av kjødet, har Gud likevel velbehag i den hos dem som tror på Kristus. For det som ennå er urent og ufullkomment i den, hører inn under og dekkes av syndenes forlatelse, som er gitt oss til vern for Kristi skyld.

Så har dere nå hørt om to slags omskjærelse. Den første hadde Gud befalt, og fram til Kristus måtte jødene underordne seg den like lydig som de underordnet seg loven. Men de er ikke blitt frelst ved den, for ingen har noen gang kunnet oppfylle loven fullt ut. Selv om omskjærelsen ble utført, anklaget og fordømte loven likevel alle jødene for Gud. Men en blir frelst og hellig ved at en har Kristus å holde seg til, han som har gitt seg inn under loven og tatt dens forbannelse fra oss.

For de jødene som trodde dette og satte sitt håp om frelse til kvinnens lovede ætt, har den ytre omskjærelsen vært et segl på at de var rettferdige for Gud – ikke for omskjærelsens skyld, men fordi de trodde på Kristus.

Derfor er denne festen for Kristi omskjærelse en trøsterik fest. På den lærer vi å si når vi skal stå fram for Gud:

Herre! Du har befalt jødene omskjærelsen, og dem og oss alle har du befalt at vi skal elske deg av hele vårt hjerte og vår neste som oss selv. Men, kjære Herre Gud, jeg har dessverre likevel ikke gjort det, og jeg kan heller ikke gjøre det. Etter min egen fortjeneste var det derfor ikke mer enn rett om jeg nå ble evig fortapt og fordømt. Men dette er min eneste trøst og det vernet jeg vil flykte til og skjule meg under: at din kjære Sønn, min Herre Jesus Kristus, har gitt seg inn under loven, latt seg omskjære som en synder og slik oppfylt din vilje fullt ut. For ellers hadde han ikke latt seg omskjære på den åttende dagen som et annet lite barn. Dette har skjedd for min og alle synderes skyld, og det er gitt og skjenket oss til eiendom. For han trengte det ikke for sin egen person. Derfor tar jeg det til meg og ber deg, kjære himmelske Far, at du for hans skyld vil være meg nådig og la meg få del i hans rettferdighet og hellighet!

Så må da hver og en lære å stole på vår kjære Herre Kristi hellighet og uskyld. For da vandrer vi trygt og er på den rette veien; da skal verken synd eller død kunne overvinne oss. Til det hjelpe vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Andre preken på nyttårsdag: Om Jesu navn

Luk 2,21.

> Da åtte dager var gått, og han skulle omskjæres, fikk han navnet Jesus, som han var kalt av engelen før han ble unnfanget i mors liv.

Vi har nå hørt om den ene delen av dagens evangelium, nemlig om Kristi omskjærelse. Med den ville han vise at han for vår skyld har gitt seg inn under loven, for at vi skulle bli frigjort fra dens forbannelse. Derfor skal vi feire denne festdagen, så vi ikke glemmer en slik velgjerning.

Så følger den andre delen, om Jesu navn. Evangelisten nevner det med vilje, som noe det er særlig viktig å kjenne. For det er ikke et navn mennesker har funnet på, men et navn som er brakt ned fra himmelen og forkynt av engelen før barnet var unnfanget i mors liv. Slik skal hver og en vite at Gud har velbehag i dette navnet, for han har selv gitt sin Sønn det.

Navnet Jesus betyr på vårt språk «frelser» eller «hjelper». Noen oversetter det også med «saliggjører», men «frelser» er et riktigere ord og lyder bedre.

Hvorfor Kristus bærer dette navnet, forklarer engelen når han sier til Josef: «Du skal gi ham navnet Jesus, for han skal frelse sitt folk fra deres synder» (Matt 1,21). La oss derfor med all flid lære og merke oss dette navnet: Dette lille barnet heter Jesus og skal være vår frelser fra den største og høyeste nød, nemlig fra synden – ikke fra den forbigående og ringe nød og motgang som dette livet fører med seg, slik som sykdom, tap av penger eller andre ulykker som kan ramme den ene eller den andre.

Slike ting har Gud befalt verden å ta seg av. Derfor har den jo konger og keisere som skal verne undersåttene sine mot fiender. Den har fedre og mødre som skal fø opp og oppdra barna sine, og leger som skal hjelpe og gi råd i sykdom, og så videre. Men alle sammen er de bare stakkarslige frelsere mot denne Frelseren, som redder sitt folk fra deres synder.

Den som vil ta imot dette barnet og kalle ham sin Jesus eller Frelser, må også virkelig se på ham som sin frelser – ikke først og fremst for dette livet, som han har overlatt til andre å ta seg av, slik vi alt har sagt, men for det evige livet. Han er den som vil hjelpe oss ut av synd og død; for der synden er tatt bort, skal også døden være borte. Tenk derfor etter hos deg selv: Har du noe mer å håpe på fra Gud enn det du venter deg av keiseren?

Vil du ikke tro at det finnes et annet liv etter dette, har du frelsere nok i keiseren, far, mor og legene, for de er satt til å ta seg av dette livet og den timelige nøden. Men tror du at det etter dette livet kommer et annet, skal du vite at du trenger denne Frelseren for det livets skyld. For der kan verken keiser, far, mor, leger eller noen annen hjelpe deg, ikke engang en engel.

Riktignok vil Herren Jesus også være til stede og stå sine bi i legemlig nød, når verken keiseren, far og mor eller andre mennesker kan eller vil hjelpe oss. Men det er ikke hans egentlige og høyeste gjerning og embete. Derfor viser heller ikke vi prester folk til evangeliet først og fremst for slike timelige ting.

Hans egentlige embete er å hjelpe oss ut av synden, den evige død og djevelens rike; der vil han vise oss syndere at han med rette bærer navnet Jesus. Det er der vi trenger ham.

For var det ikke noe helvete, ikke noe djevelens rike, ingen evig straff og pine, hva skulle vi da trenge Herren Jesus til? Da var det jo ett og det samme om et menneske dør, eller om et tre faller og en ku segner om; for da var det jo ute med dette mennesket. Derfor ser vi også hvilken vill og tøylesløs flokk det blir av dem som ikke tror på Gud og det evige liv.

Den som derimot tror at det finnes en Gud, ser snart at ikke alt er forbi med livet her på jorden, men at et annet og evig liv venter. For vi ser jo av erfaring at Gud ikke akter dette timelige livet særlig høyt; ellers ville han vel ikke la så mange ondskapsfulle kjeltringer drive sine slette streker så lenge og leve i overflod her på jorden.

Men Gud lover oss et evig liv etter dette timelige, og til det skal dette lille Jesusbarnet være vår frelser og hjelper. Når han hjelper oss dit, har han hjulpet oss nok. Da gjør det ingenting om han så lar oss vasse omkring i dette timelige livet som om vi ikke hadde noen Gud som ville eller kunne hjelpe oss. For hans hjelp er en evig hjelp. Med det skal vi la oss nøye, så får det gå med det timelige som det vil.

Vi ser jo hvor trygt paven, biskopene og Ordets andre forfølgere lever, og hvor uhindret de øver all slags ondskap mot Guds ord og de kristne. Gud ser på og lar det skje; han later som han ikke ser det, og det ser ut som om Gud holder hånden sin mer over hedningene enn over sitt eget folk. Men er du en kristen, så la ikke noe slikt føre deg vill. For nettopp fordi Gud i sin Sønn har lovet oss sikker hjelp til det evige liv, lar han oss vandre omkring her i det timelige livet som om han ikke hadde noe med oss å gjøre.

Nettopp av dette skal vi lære å tro at vi i Jesusbarnet har en frelser som vil hjelpe oss i den stunden da ingen annen kan hjelpe – når timen kommer da vi blir anklaget og skal overgis til den evige død. Utenom den timen er det dessverre tydelig nok at vi spør lite etter denne Frelseren og ikke lengter etter ham.

De friske og de som har kistene sine fulle av penger, trenger ikke Herren Jesus når de vil kjøpe noe; da kan pengene ordne saken. Slik er det også med andre timelige gaver, som visdom, forstand og makt; også de kan hjelpe i det de er gitt oss til. På samme måte kan en mor sørge for barna sine med mat, drikke og annet, en lege kan hjelpe den syke, og en lovkyndig kan hjelpe i en håpløs rettssak.

Men så skal dette timelige livet ta slutt. Samvittigheten kan ikke nekte for syndene sine for Guds domstol, men må stå i angst og fare for evig fordømmelse. Da er det tid for at vår Frelser, Jesus Kristus, kommer. For da kan verken keiser eller konge, far eller mor, lege eller lovkyndig mann hjelpe lenger – ja, verken engler eller noen annen skapning.

Hvor skal du da søke hjelp og råd? Ikke noe annet sted enn hos dette barnet. For det er nettopp for en slik nød han heter Jesus; nettopp i en slik nød vil han være til stede og hjelpe alle som kjenner sin nød og søker hjelp hos ham.

Videre er det også svært viktig at du ser deg godt for, så ingen gjør falsk bruk av dette navnet og gjør Jesusbarnet om til en Frans, en Dominikus, en kartauserorden, en messe eller vigilie, avlat, faste, almisse eller lignende, slik de gjorde i pavedømmets tid. For da blir det hele forfalsket. Mot synden finnes det verken i himmelen eller på jorden noen annen frelser enn dette barnet til jomfru Maria, som heter Jesus. Søker noen seg en annen frelser – om det så er kartauserordenen eller hva det ellers skal være – da er det ute med ham.

Men den som i sitt hjerte kan nevne dette barnet med dets rette navn og kalle det Jesus, det vil si Frelser, han står godt. For alt kommer an på dette. Derfor skal en søke hjelp for sine synder her alene og ingen andre steder. Men her har djevelen alltid et ærend: Han vil gi dette lille barnet et helt annet navn. Han vil at vi skal holde det for en dommer og søke oss andre frelsere og hjelpere.

Men den saken skal ikke rokkes: Jesus heter ikke Jesus for å gi deg penger nok og gjøre deg til herre her på jorden. Det har Gud allerede gitt deg og delt ut til deg, der han sier: «Legg den under dere og råd over havets fisker og himmelens fugler og over alt levende som rører seg på jorden» (1 Mos 1,28). Men han heter Jesus for at han skal være en frelser og hjelpe oss når alt annet svikter, når vi må gi slipp på alt vi har hatt her nede på jorden, og fare herfra til et annet liv.

Dette navnet forkaster og avviser derfor alt det menneskene tar seg til uten Kristus, i den tro at det skal gi dem syndenes forlatelse og hjelpe dem til det evige liv. For når en munk mener: Jeg vil forsone Gud ved å holde forskriftene i min orden, så han for den skyld skal være meg nådig, eller lignende – da er det det samme som om han ville si: Min orden skal hete Jesus og utrette det som det bare tilkommer Jesus Kristus å utrette.

Og når paven og prestene hans lærer og sier: Troen alene gjør det ikke; vil du bli frelst, må du fortjene det evige liv med gode gjerninger – da er det det samme som om en ville si: De gode gjerningene er Jesus og heter Jesus. Men det er usant. Ingenting av det jeg finner på eller maler for meg selv, skal hete Jesus; dette lille barnet alene skal kalles det.

Paven og prestene hans lar ikke barnet alene hete Jesus. Av og til gjør heller ikke vi det, når vi lar synden skremme oss mer enn vi lar dette barnet trøste oss. For da tenker vi: Hadde jeg bare gjort eller latt være å gjøre dette eller hint, da kunne jeg nok bestå for Gud.

Men slike tanker kan ikke Den Hellige Ånd tåle. Han vil at dette barnet uttrykkelig skal beholde navnet sitt for seg selv alene. Når vi vil ha hjelp mot synden og den evige død, skal vi altså ikke stole på vår egen eller andres hjelp og

hellige gjerninger, men med fast tro holde oss til Guds Sønn. Han alene bærer dette navnet, Jesus, og det navnet skal vi la ham beholde alene.

De som i likhet med paven og tyrkerne vil driste seg til å ta dette navnet fra ham, skal få se hvordan det går dem. Men de som holder fast ved dette navnet, kan vite seg trygge for djevelen – og enda mindre kan verden skade dem når det gjelder deres frelse. For det er et navn som engelen har brakt ned fra himmelen, og som er gitt dette barnet etter Guds befaling før det ennå var unnfanget i mors liv.

Dette navnets forfølgere viser menneskene til andre frelsere og hjelpere. Vil de nå gjøre engelen Gabriel til en løgner, så vil Gabriel påkalle vår Herre og Gud og si: Herre, du har jo befalt meg å gi barnet ditt dette navnet! Og da skal du se hva de vinner ved det: De skal verken få Jesus eller Gud, og attpå til må de dø i syndene sine og gå fortapt. Men alle som holder fast ved navnet, skal holdes i live og bestå for Gud og hans Sønn.

La oss derfor merke oss dette navnet godt og holde fast ved troen på at dette barnet er den eneste frelseren fra synden, døden og djevelen. Vil verden hate oss for det, så får den gjøre det – men ikke i Guds navn. Vil den ikke holde dette barnet for sin frelser, får den la være, og se til hvem som vil hjelpe den når døden kommer – om egne eller andres gjerninger, faster, bønner, almisser, påkallelse av helgener og så videre da kan utrette noe.

Men vi vil sette all vår trøst og lit til vissheten om at Gud selv har gitt dette barnet et slikt navn og kalt ham Jesus, det vil si Frelser. Derfor vil vi også gjerne bekjenne ham og holde ham for vår frelser, det vil si: trøste oss med at han skal hjelpe oss når synden og den evige død anfekter oss. Vi vet at Gud har velbehag i denne troen og dette håpet, og at han ser det som den største ære vi kan vise ham. Men han har det største mishag i dem som ikke vil ta imot denne Frelseren, eller som søker seg andre hjelpere.

Av dette lærer vi altså å se den nære sammenhengen mellom de to delene i evangeliet vårt, både navnet og gjerningen det her handler om. Jesusbarnet lar seg omskjære som et annet lite barn. Hvorfor? Han er jo uten synd og trenger slett ikke omskjærelsen for å bli Guds barn – det er han fra før! Ja visst, men det skjer fordi han skal hete Jesus og være en frelser som skal hjelpe oss mot synden og en ond samvittighet, mot døden og all annen ulykke som kommer av synden.

For han lar seg omskjære og gir seg inn under loven for ikke å la noe stå ugjort av det Gud noen gang har pålagt menneskene å gjøre. Når vi da ser våre uomskårne hjerter og den grufulle ulydigheten hos oss, skal vi ikke fortvile over det, men holde oss til Kristus og si: Jeg er dessverre en stor synder og har ikke gjort min Guds vilje. Men jeg vil ikke av den grunn fortvile og gi opp Gud og hans nåde. For det jeg selv ikke har gjort, har Kristus gjort for meg. Og ham kan loven ikke beskylde for å ha forsømt selv det minste av budene sine.

Derfor skal loven nå la meg være i fred og verken anklage eller fordømme meg. For jeg står ikke alene; Kristus er med meg, og jeg holder meg til ham som har betalt dyrt for mine synder og gitt meg sin hellighet og rettferdighet. Derfor byr jeg nå døden og djevelen trass; de skal ikke rive denne trøsten fra meg. Slik skal vi bruke Kristi omskjærelse og hans navn.

Hadde vi tid til det, ville jeg gjerne hente fram alle de vakre trøsteordene profetene har skrevet om Herren Kristus og hans rike: at han vil tilgi synder, gjøre oss rettferdige og gi oss det evige liv. For alt dette fatter engelen sammen i det ene ordet at Kristus skal være hele verdens frelser og hete Jesus.

Hit hører særlig den vakre profetien i Jes 9,5, der profeten gir Herren Kristus seks navn og kaller ham «Under, Råd, Kraft, Helt, Evig Far og Fredsfyrste». For alle disse navnene sikter til frelsesverket: at vi ved dette barnet skal hjelpes ut av synden, døden og djevelen og inn i rettferdighet og evig liv.

Hva blir det da av den skjendige Antikrist, paven med sitt djevelyngel, når de vil ta navnet fra Kristus og male ham for folket som en streng og vred dommer, som ingen kan komme til eller finne nåde hos uten å ha andre helgeners forbønn og mange gode gjerninger å trøste seg til?

Dette er en dobbel synd: For det første tar de navnet fra Kristus og vil ikke la ham være Frelser og Jesus. For det andre gir de dette navnet til helgener, ja, til og med til sine egne gjerninger – som om Kristus skulle være frelser for seg selv, eller hadde lyst til at vi skulle gå fortapt.

Ja, hva blir det så av den skjendige djevelen selv, som stadig og alltid skyter disse tankene inn i hjertene våre: at Gud ikke er nådig, at han vil la oss falle når vi blir fristet, og ikke hjelpe oss? Hvordan rimer slike tanker med dette navnet, og med at engelen på Guds befaling kaller dette barnet Jesus? Skal dette navnet være rett og sant, kan ikke Guds mening og vilje være at han har lyst til at vi skal gå til grunne. Hans vilje er at vi skal bli hjulpet og frelst.

Derfor skal dette navnet være kjært og dyrebart for oss, og i alle slags anfektelser skal vi holde oss til dette: at Guds Sønn, vår Herre Kristus, heter Jesus og er en frelser. Det er også sagt om ham allerede i paradiset, at han skal knuse slangens hode (1 Mos 3,15) – det vil si hjelpe oss mot djevelen og hans rike.

Gud, all trøsts og barmhjertighets Far, la denne troen og tilliten vokse i oss hver dag, og bevar og oppehold oss til evig tid ved din Sønn, Jesus Kristus, vår Frelser! Amen.

Første preken på Kristi åpenbaringsdag

Matt 2,1–12. Holdt i 1532.

> Da Jesus var født i Betlehem i Judea, i kong Herodes' dager, se, da kom noen vismenn fra Østerland til Jerusalem. De sa: Hvor er den jødenes konge som er født nå? For vi så hans stjerne i Østen, og er kommet for å tilbe ham.
> Da kong Herodes hørte det, ble han forferdet, og hele Jerusalem med ham. Han samlet alle yppersteprestene og folkets skriftlærde og spurte dem ut om hvor Messias skulle bli født. De sa til ham: I Betlehem i Judea, for så er skrevet ved profeten: Du Betlehem i Juda land er slett ikke den ringeste blant fyrstene i Juda. For fra deg skal gå ut en høvding som skal være hyrde for mitt folk Israel.
> Da kalte Herodes hemmelig vismennene til seg, og spurte dem nøye ut om tiden da stjernen hadde vist seg. Så sendte han dem til Betlehem og sa: Gå av sted og spør nøye ut om barnet. Og når dere har funnet det, da meld fra til meg, for at også jeg kan komme og tilbe det.
> Da de hadde hørt hva kongen sa, dro de av sted. Og se, stjernen som de hadde sett i Østen, gikk foran dem inntil den kom og ble stående over stedet der barnet var. Og da de så stjernen, ble de over all måte glade. De gikk inn i huset, og fikk se barnet med Maria, dets mor, og de falt ned og tilba det. Så åpnet de skrinene sine og bar fram gaver til barnet: gull, røkelse og myrra. Men da de i en drøm ble varslet at de ikke skulle vende tilbake til Herodes, dro de en annen vei hjem til landet sitt.

Første del

Denne høytidsdagen kalles Kristi åpenbaringsdag. For det sies at tre åpenbaringer skjedde på én og samme dag, men ikke i samme år: Først åpenbarte Herren Kristus seg for vismennene i Østerland ved stjernen som fulgte hans fødsel; dernest ved Jordan, da han ble døpt av Johannes; og så i bryllupet i Kana i Galilea, der han gjorde sitt første under.

Hvordan det er med tidspunktet, får være som det vil. Men enten de tre åpenbaringene skjedde på samme dag i året eller ikke, er alle tre svært herlige evangelier – ikke minst det vi nettopp har lest om vismennene. For her ville Herren åpenbare seg ikke bare blant jødene, men også blant hedningene, for at jødene ikke skulle si at han hadde holdt seg så skjult at ingen visste noe om ham.

Det var bestemt at han skulle stamme fra jødene og tre fram, ikke som en stor konge, men i så stor elendighet at han knapt fant et sted å bli født. Dette gjør hans komme til et stort anstøt for jødene, ja, de støter seg på det den dag i dag. Derfor var det helt nødvendig at Gud også åpenbarte ham for hedningene og gjorde hans komme kjent også for dem. Slik kunne han bli forkynt og påkalt med herlighet overalt, hvor fattig og ringe det enn gikk til ved fødselen hans.

For det var ingen liten sak at vismennene kom så langveis fra Østerland og spredte ryktet om dette barnet i Jerusalem – slik Simeon og Anna gjorde i templet, englene i luften og gjeterne i Betlehem. Alle har de med dette barnet å gjøre, alle synger og taler de om ham. Slik blir hans komme forkynt for jødene på det herligste, for at de skulle få øye på ham og ta imot ham.

I dagens hellige historie forteller evangelisten først, med særlig omhu, hvordan vismennene kommer til Jerusalem og søker Kristus der. For Jerusalem var hovedstaden, og dette barnet skulle være jødenes konge; derfor kunne de ikke tenke annet enn at de skulle finne ham der. Men i dette tar de feil: De finner ikke barnet i den herlige byen Jerusalem, men i den fattige lille byen Betlehem.

Dette skal vi merke oss vel. For vil vi selv komme til dette barnet og finne det, må vi ikke følge våre egne tanker eller vår egen fornuft, men bare holde oss til Guds ord og ikke vende oss bort fra det. Slipper vi Guds ord, er anstøtet der allerede.

Barnet har riktignok et stort og herlig navn, men det er samtidig fattig og ringe; derfor er det ikke å finne i Jerusalem hos de store og mektige. Vi må altså gjøre som vismennene: holde oss til Guds ord og ikke la oss forføre av denne verdens herlighet. For den som slipper Ordet og ikke vil høre hva og hvordan Skriften vitner om dette lille barnet, men vil dømme etter det ytre, han kommer sannelig ikke til Kristus og finner ham ikke.

Slik ser vi at papistene gjør. De lar Guds ord ligge, og så faller de på å male seg en Kristus slik de selv vil ha ham. De liker ikke at han alene skal være Frelseren. Derfor legger de til sine egne gjerninger og fromhetsøvelser og mener at de skal ha dem som en frelser ved siden av Jesus Kristus. Likeså påkaller de jomfru Maria for at hun skal forsone dem med sin Sønn, og mener at slik påkallelse og forbønn også skal være en frelser for dem.

Men alt dette er bare løgn. For der man slipper Guds ord og famler etter Kristus, griper man feil og får tak i djevelen. Og han innbiller menneskene at Kristus er en hardhjertet dommer og fangevokter, og at den som vil bestå for ham, må oppnå det ved helgenenes forbønn.

Det er grunnen til at hver og en i pavedømmet setter mer lit til jomfru Marias og de andre helgenenes forbønn enn til Herren Kristus selv. Slik går det alltid der man ikke holder seg til Guds ord. Derfor er djevelen alltid svært opptatt av å rive oss løs fra Ordet og føre oss inn i våre egne tanker uten Guds ord; for da vet han at han har vunnet og vi har tapt. Den største og høyeste kunst for en kristen er derfor å holde fast ved Ordet og ikke tenke annerledes om de guddommelige ting enn det Ordet selv lærer oss.

Men det koster mye strev før man får folk så langt. Selv når det gjelder sakramentet, er det mange som ikke vil la seg si at de skal holde seg til ordene. Som

en ku dømmer de bare etter det de ser, og mener at her er ikke annet enn vin og brød, og at Kristi legeme og blod ikke er der. De har altså bare handlingen for øye, uten Guds ord. Men det kaller man å ta det tomme skallet og la kjernen – vår Herre Kristi ord – ligge.

Slike tanker gjorde også vismennene seg om Kristus i begynnelsen. Da de ved Guds åpenbaring visste at jødenes konge var født, dro de straks til Jerusalem og tenkte å finne ham der i et herlig slott og et gyllent kammer. For hvordan kunne fornuften tenke seg en konge annerledes? Men fordi disse tankene var uten Guds ord, måtte de bli til intet. De fant ikke dette lille barnet i Jerusalem, enda den hellige byen var der og Gud selv bodde der. Skulle de finne Jesus, måtte de følge Guds ord, som er den rette stjernen og den skjønne solen som lyser oss til Kristus.

Derfor gir vismennene oss også her et fremragende eksempel på en vakker og sterk tro. De slipper alle andre tanker – som de selv og hele verden hadde hatt – ut av øyne og hjerte, og følger rett og slett det ordet de får høre av profeten Mika.

De tar ikke det minste anstøt av at de blir vist bort fra Jerusalem, der den rette gudstjenesten var og Gud selv bodde – altså bort fra vår Herre og Gud og hans tempel – og til en fjøsstall i Betlehem. Og det enda de ikke leter etter et tiggerbarn, men etter jødenes konge. De gjør som de hører, og bryr seg ikke om sine egne tanker. De ser bare på hva Mika sier, og blir ved det.

Denne troen skal vi med rette rose som et særlig prisverdig eksempel. For hadde jeg selv vært der, ville jeg ha holdt meg til templet og tenkt: Her bor Gud; skal dette barnet være noe sted i den vide verden, må det vel finnes her, der hele presteskapet og gudstjenesten er. Men Gud har noe annet i sinne. Han vil ikke la sin Sønn bli funnet blant de store geistlige prelatene eller i Jerusalem – slik man heller ikke nå finner ham hos paven og hans flokk. Nei, han har i sinne å ta bort hele det jødiske prestedømmet og styret, det ene med det andre.

For jødene stolte fullt og fast på at de var prester og levitter og Guds folk og hadde templet, og de gjorde seg store av det. Slikt hovmod kunne og ville ikke Gud tåle. Derfor måtte både templet, gudstjenesten og prestedømmet, som de stolte så trassig på, ødelegges, det ene med det andre. Det fattige og ringe Betlehem måtte derimot fram og bli Guds Sønns første herberge.

Dette er det første stykket av denne hellige historien, og i det får vi en særlig nyttig og nødvendig lærdom. Vismennene søker Kristus, den nyfødte kongen, og finner ham ikke i Jerusalem, slik de hadde tenkt. Skal de finne ham, må de høre profeten Mika. Og når de nå har Ordet og slipper sine egne tanker, drar de villig ut av den hellige hovedstaden Jerusalem til den ringe byen Betlehem, og de tar ikke det minste anstøt av det.

Men da gir Gud dem også den trøst at stjernen viser seg igjen så snart de kommer utenfor Jerusalem, og lyser for dem til Betlehem, helt til de står foran døren der barnet var. Den trøsten trengte de også sårt; for der finner de ikke annet enn armod og fattigdom: Josef og Maria er ikke hjemme på stedet, barnet ligger i en krybbe, og her er knapt så mye som en slurk vann.

Hvordan rimer dette med en konge? Ville man drive gjøn med folk, måtte man vel vise dem til en slik konge. Men disse fromme reisende lot seg ikke

føre vill av det. De holdt fast ved det de hadde hørt av profeten Mika, og så på stjernen. Derfor faller de ned for Guds Sønn tross all denne armod og fattigdom, tilber ham, åpner skattene sine og gir ham gaver av dem. Dette er historien.

Her må vi særlig ikke glemme den høye og herlige trøst at Gud også kaller hedningene inn i Kristi rike og tar dem til sitt folk, enda de ikke er omskåret og under loven, slik jødene er. For i dette har også vi hedninger et sikkert vitnesbyrd om at vi ikke skal fortvile, som om vi ikke hørte Kristus til. Vi skal ta imot ham like så vel som jødene, selv om vi ikke er hans folk slik de er.

Vismennene var jo hedninger. De hadde sine prester og sin gudstjeneste på hedensk vis, men uten Guds ord og bud, og de var ikke omskåret. Men tross alt dette kommer de som fremmede, og uten noen fortjeneste, til dette lyset, vår Herre Kristus, og tar imot ham. Og han tar imot dem og lar deres tilbedelse og gaver være til behag for seg. Dette er skrevet til trøst for oss, for at vi skal takke Gud fordi han ved Kristus har opprettet et slikt rike på jorden. I det riket handler han ikke med oss etter fortjeneste, men etter nåde – med oss som ikke er hans folk.

For det andre skal vi også lære av denne historien hvordan vi skal stille oss rett til vår kjære Herre Kristus. Vi skal vokte oss for alt anstøt, og sammen med vismennene bekjenne Herren Kristus for all verden og søke og tilbe ham av hjertet som vår Frelser.

Og siden han nå fører sitt styre her på jorden på en så ringe og uanselig måte, skal vi også gjerne hjelpe til med våre penger og alt vi eier, så hans rike kan vokse og gå fram – og det så mye mer som djevelen og verden hindrer og undertrykker det på så mange måter. For vi kan i dag like godt åpne våre skatter og gi ham av dem som vismennene gjorde. Det står jo skrevet: «Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 25,40).

Derfor: Den som hjelper fattige, ubemidlede og forlatte mennesker med penger og gods, gir dermed sin skjerv til det fattige Jesusbarnet. Det samme gjør den som gir sitt bidrag og sin håndsrekning til at unge mennesker kan holdes på skole og læres opp i Guds ord og annen boklig lærdom, slik at de med tiden kan hjelpe andre fram i kirkens tjeneste. For Jesusbarnet var ikke bare fattig og nødlidende allerede ved fødselen; det måtte også rømme landet og flykte til Egypt fordi tyrannen Herodes forfulgte det.

Til denne flukten og den lange reisen skaffer Gud nå reisepenger ved disse vismennene – til barnet, til Josef, dets pleiefar, og til jomfru Maria. Og det kan ikke ha vært noen liten gave, for evangelisten sier at de åpnet skattene sine. Vi kan ikke tvile på hvordan hjertet deres sto til Jesusbarnet; for de kjente ham jo som Guds Sønn og en evig konge og frelser. Vi må derfor tro at de ga ham rike gaver.

Derfor gir dette evangeliet oss også den lærdom at de fattige kristne som lider forfølgelse og står i fare og nød, ikke skal miste motet. For heller enn at Gud skulle la en fattig kristen lide nød og dø av sult, vil han la et annet menneske reise over hundre mil til ham for å bringe trøst og hjelp. Eksemplet med hans enbårne Sønn gir oss rikelig trøst i denne troen.

Andre del: Om profeten Mikas spådom

Foruten selve den hellige historien må vi her også merke oss profeten Mikas spådom. Den tegner Herren Kristus for oss svært klart og treffende. Ordene lyder slik: «Du Betlehem i Juda land er slett ikke den ringeste blant fyrstene i Juda. For fra deg skal gå ut en høvding som skal være hyrde for mitt folk Israel.» (*Oversetterens merknad: I Luthers oversettelse står det: «Aus dir soll mir kommen der Herzog, der über mein Volk Israel ein Herr sei» – fra deg skal den fyrste komme som skal regjere over mitt folk Israel, Matt 2,6.*)

I disse ordene hadde Gud åpenbart – det bekjenner jødene selv – at man skulle vente Herren Kristus i Betlehem, og at han skulle bli født der. Det er en meget stor ære for Betlehem, og den gjør denne lille fattige byen tusen ganger herligere enn Jerusalem var.

Profeten sier riktignok at Betlehem er liten og lite ansett for verden (Mika 5,1). Likevel endrer evangelisten profetens ord og sier: «Du er slett ikke den ringeste» – ingen ubetydelig by. For Gud ærer jo dette fattige Betlehem så høyt at han lar sin Sønn bli født der, og det er en ære over all den ære som noen gang er vist noen annen by i hele verden.

Derfor priser evangelisten også Betlehem med herlige ord: «Fra deg skal den fyrste komme som skal regjere over mitt folk Israel.» Dette er en svært gledelig tekst, for den lærer oss hva vi skal holde Herren Kristus for. Selv om han for verden er et fattig, ringe og foraktet menneske som blir født i et lite og uanselig tettsted, er han likevel en herre (eller hyrde) over Israel, det vil si over Guds folk.

Hva slags herredømme som menes her, har vi lært av engelens preken på Jesu fødselsdag. Der blir Kristus også kalt en herre, men ikke slik at han skal være en tyrann som vil plage og tvinge menneskene. Derfor sier profeten: «Betlehem, du som er liten», som om han ville si: Hvis denne herren ville være stor og anselig for verden og tre fram slik at man måtte frykte ham, ville han nok ha valgt seg et annet fødested.

Men her er ingen prakt, makt og rikdom, heller ikke børser eller sverd. Han lar de store og mektige byene fare – Jerusalem, som var den helligste, Rom, som var den mektigste, og flere andre – og nøyer seg med det fattige og ringe Betlehem. Slik kan man straks lære av byen der han blir født, hva slags herre han er: fattig og ringe for verden, men rik i ånden og på alle slags åndelige gaver.

For dette er hans tittel: Han skal være en fyrste og herre. Men på fødselen hans, på byen han blir født i, og på alt han har her på jorden, ser man at han er fattig og ringe og ikke omgir seg med noen fyrstelig og kongelig prakt. Han er altså en fyrste og herre, og likevel ikke herlig for verden, men fattig og ringe. Hva kan da hans herlighet være annet enn dette: Målt med verden er han fattig og ringe; men i alt det verden er fattig og nødlidende i, er han rik og mektig.

Det vil si: Han er rettferdig, verden er full av synd; han er evig, verden er dødelig; han er djevelens herre, mens verden må la seg drive og styre av djevelen; han er god, verden er ond; han har en nådig Gud, mens verden er under Guds vrede; han er herre over det evige liv, mens verden hører hjemme nede i helvete. Slik er dette barnets herredømme, og på slike måter skal hans folk vente hjelp av ham.

Legemlig vil han ikke hjelpe, unntatt så langt nøden krever det, eller der det gjelder din salighet og hans ære; for han er jo selv fattig og ringe. Derfor kan ingen vente penger og rikdom fra ham. Slikt må man vente av paven og hans like, som gjør sine yndlinger til herrer over mye gods og deler ut landene til dem, akkurat slik Daniel har spådd det (Dan 11,39).

Men Herren Kristi styre skal bare merkes og komme deg til gode ved at han vil tilgi deg syndene dine, gjøre deg rettferdig og hellig, gi deg Den Hellige Ånd og føre deg fra dødens og djevelens rike inn i det evige liv.

Men til dette hører troen, og at du holder fast ved Guds ord, som alt er sagt. For den som slipper Ordet og holder seg til sine egne tanker, vil også snart miste Kristus helt. Han kan ikke lenger holde ham for en frelser, men må holde ham for en dommer, ja, flykte for ham som for djevelen selv – djevelen, som en også er redd skal komme og hente en når en har vært ond og gjort urett.

Men vår kjære Herre Kristus vil ikke være en slik herre som farer så grusomt fram mot sine egne. Nei, han vil være fyrste og herre for sitt folk Israel, han som vil frelse dem fra syndene deres og vinne Guds nåde for dem. For hans folk er ingen andre enn de arme, elendige synderne som er i stor forferdelse og angst for syndenes skyld og gjerne vil stå seg godt med Gud.

Alt dette sier Mika i korthet: For det første skal Kristus ikke være en verdslig herre; dernest skal han ikke være en ond åndelig herre, men hjelpe alle som tror på ham, fra synden, døden, djevelen og helvete. En slik herre kan man glede seg over!

Så langt har de skriftlærde fulgt Mika, men ikke lenger. De var visst redde for at dette kunne føre dem for langt; for de så nok at Herodes tenkte på hvordan han best kunne rydde denne jødenes konge av veien. Derfor hoppet de over resten av det Mika sier om denne kongen, som om de ville si: Vi vet ikke av noen annen jødenes konge i denne tiden enn Herodes. Og likevel står det hos Mika at det skal fødes jødene en fyrste i Betlehem. Her stanser de altså og våger ikke å si mer om dette.

Men profeten taler videre, selv om han er død. Han sier hva slags konge og fyrste dette barnet skal være etter sin person: en hersker som har sin utgang «fra gammel tid, fra evighets dager» (Mika 5,1). Dette sa de ikke til kong Herodes; de forsto det nok ikke selv heller. Dette er nemlig dunklere enn det som går foran: at han skal fødes i Betlehem og bli fyrste over Israels folk. Det er lett å forstå, for her er en sikker antydning om at han må bli et menneske.

Men når profeten legger til: «Hans utgang er fra gammel tid, fra evighets dager», da sier han dermed at Kristus selv er den evige Gud og ikke først begynner å være noe i Betlehem. I Betlehem er han riktignok født, og derfra går han ut. Men ved siden av denne har han enda en utgang, som heter «fra gammel tid, fra evighets dager».

Vi skal gi nøye akt på profetens ord. Først sier han: *Ex te egredietur*, «fra deg skal gå ut». Her vitner selv yppersteprestene og de skriftlærde at «gå ut» betyr det samme som å bli født – slik også vi sier om en at han er herfra eller derfra, det vil si at han er født der. Men da må jo det lille ordet «utgang» også bety det

samme i det som følger, der han sier: *Cujus egressus ab ante a diebus mundi*. Det betyr at hans utgang er fra evighet, før tiden, dagene og timene var til.

Vil du nå vite hvor dette lille barnet er fra, så gi akt på profeten Mika. Han sier: For det første er han fra Betlehem. Men hvorfra ellers? Er han da bare fra Betlehem? Nei! For han er født før verden var, før himmel og jord, før sol og måne ble til. Dette lar seg ikke forklare med ord, men betyr så mye som: fra evighet, før tid og dag var til. Dette skulle ikke Herodes og jødene forstå, og de var heller ikke verdige til det.

Slik er altså denne kongen og herren sannelig født i Betlehem og et sant menneske. Men om ham skal det også sies at han gikk ut og ble født før verden ble skapt. Det vil si: Han er den evige og sanne Gud, og likevel et sant, virkelig og naturlig menneske.

Men over denne læren blir verden harm og går fra vett og forstand. For den kan ikke få disse to fødslene til å henge sammen: at dette lille barnet allerede hadde sin utgang eller fødsel før sol og måne ble skapt. Derfor kunne heller ikke jødene tåle dette, og siden den tid har det oppstått mange kjetterier som har angrepet denne artikkelen.

Men tenk godt over den, du som gir akt på Guds ord: Av hvem skulle han da være født, når han er født før verden ble skapt? Av ingen andre enn av Gud. Noen annen slutning kan heller ikke fornuften trekke, så sant den tror at Gud har skapt himmel og jord. For hva annet enn Gud kan ha vært før verden? Når nå dette barnet gikk ut eller ble født før himmel og jord var skapt, må han jo være født av Gud, ja, selv være Gud. For foruten Gud og det skapte er det ingenting (Joh 1,3).

Dette er den teksten alt kommer an på. For var Kristus bare et menneske og ikke noe mer, hadde døden drept ham like så vel som alle andre mennesker. Det hadde ikke hjulpet ham at han var født av en jomfru; for det var langt mer underfullt at Gud gjorde Eva av et ribbein, enn at en jomfru kunne føde. En jomfru er jo en kvinne og dessuten skapt til å føde barn. Derfor hadde nok verken djevelen eller døden brydd seg stort om at Kristus var født av jomfru Maria.

Men det som her gjør alt, er at hun ikke bare føder en sønn, men en sønn som allerede var født før verden ble skapt. Med dette er både døden, djevelen og hele hans rike overvunnet, fordi de her forgriper seg på et menneske som har sin utgang eller fødsel fra gammel tid, før verden var til. For var det ikke slik, og var hans utgang eller fødsel bare fra Betlehem, ville døden jo ha fortært ham like så vel som meg og deg, ja, som jomfru Maria, Johannes døperen og andre hellige mennesker.

Men hans utgang er fra evighet. Derfor må døden, som til nå har drept alle mennesker, stå med skam når den kommer til dette barnet, Herren Jesus.

For siden han var Gud, kunne han ikke synde, ikke bli anklaget av loven, ikke bli drept av døden og ikke bli fordømt. Men siden han i tiden hadde sin utgang fra Betlehem og ble født til verden som et annet barn, måtte han dø.

Og slik går det til at døden og djevelen her går i sin egen snare, fordi de ikke ser annet enn hans utgang fra Betlehem. Etter denne utgangen eller fødselen

lar dette barnet seg drepe. Men når han ligger i graven, sier han: Jeg er født før verden ble skapt. Og så bryter han med makt gjennom grav, synd, død og djevel; de kan ikke holde ham.

Dette er budskapet profeten vil bringe oss om denne fyrsten: Han har to utganger, eller som vi sier på vårt språk, to fødsler. Han er altså én person som på én gang er både sann Gud og sant menneske – likevel slik at han er én person og ikke to.

Derfor må man si: Kristus er jomfru Marias sønn, han har diet ved hennes bryst og vokst legemlig som et annet menneske. Men samtidig er han også født av sin Far, den levende, evige Gud, i evigheten, før verden ble skapt. Her er altså to naturer, en guddommelig og en menneskelig, uatskillelig forent i én person, i én Kristus, som er sann Gud og sant menneske. Dette forkynte ikke yppersteprestene for Herodes – han var heller ikke verdig til å vite og forstå det, den tyrannen – og selv forsto de det heller ikke.

Dette er altså en helt underfull fødsel. Men vil vi kjenne den rett, må vi først gi nøye akt på hans utgang fra Betlehem. Profeten går også fram i denne rekkefølgen: Han skriver først om den legemlige fødselen, og bruker til og med flere ord om den enn om den andre fødselen, den fra evighet.

For den som vil vite hvordan vår Gud og Herre er sinnet mot oss, han skal begynne nedenfra og først lære hva Gud har gjort for oss her på jorden, og hvordan han har åpenbart seg for menneskene. Etterpå vil han lett merke og lære at dette barnet er fra evighet – det gir også teksten selv til kjenne. Og da vil det ikke skremme ham, men tvert imot være det gledeligste og mest trøsterike han vet.

Men her melder ulykken seg: Av skammelig og fordervelig selvklokskap vil man straks begynne med forsynet og andre guddommelige hemmeligheter. Man spør for eksempel: Når Gud visste alt, hvorfor forhindret han ikke syndefallet? Hvorfor ser han bare på og lar verden arbeide på sin egen fordømmelse, enda han vel måtte kunne styre det slik at den omvendte seg og ble tvunget til å bli from?

Den som vil begynne med slike spørsmål for å få kunnskap om Gud, han brekker rett og slett nakken. For årsaken til Lucifers fall var jo at han ville stige høyere og ikke ville finne seg til rette noe sted. Men slik kommer du ingen vei.

Vil du slippe vel fra det og lære Gud rett å kjenne i hans vesen, må du begynne nedenfra, slik profeten gjør her, og først gå til Betlehem. Først da kan du våge å stige opp til himmelen og evigheten. Slik lærer også Kristus oss når han sier: «Jeg er veien og sannheten og livet», og til Filip: «Den som har sett meg, har sett Faderen» (Joh 14,6.9).

Den som ikke vil begynne slik, men straks vil høyt til værs og granske hvordan Gud styrer, hvorfor han straffer og dreper, han får bare det han fortjener når det går ham ille. Slik sier også den vise mann: «Den som gransker det som er for tungt, for ham blir det for tungt» (Ordsp 25,27, etter Luthers oversettelse).

Vil en derfor lære å kjenne dette barnet rett, er den rette kunsten å gå først til Betlehem. Det vil si: Man skal først se på hvilket embete dette barnet skal ha og

fullføre her i verden – at han, som Mika sier, skal være en fyrste som skal forløse sitt folk fra synden og den evige død.

Har man så lært dette godt og funnet, sett og kjent dette barnet i krybben, vil man lett innse at barnet ikke bare er Marias, men også Guds Sønn, født av Gud før noen skapning var blitt til. Og da fører dette ikke til noen skade, men bare til glede og trygghet. For ved dette barnet kommer vi jo til Gud og hans nåde; uten det kunne vi aldri holde ham for en nådig Gud. Dette var altså teksten om det lille Jesusbarnet i Betlehem.

Men se nå også hvor skammelig Herodes og de skriftlærde oppfører seg her: Herodes forfølger dette barnet, og de skriftlærde forakter det. Ja, så underfullt styrer Herren vår Gud alt: Han legger denne soleklare teksten rett foran nesen på disse folkene, de synger og taler om den, og likevel lar han dem ikke forstå et ord av den.

For er det ikke underlig at de skriftlærde her preker denne teksten, og at Herodes sender vismennene til Betlehem helt etter tekstens ordlyd? Ja, mer enn det: Skurken sier selv til dem: «Gå av sted og spør nøye ut om barnet. Og når dere har funnet det, da meld fra til meg, for at også jeg kan komme og tilbe det.» Og likevel forstår de ikke et ord av det. Skallet har de, men kjernen må de være foruten.

Slik går det den dag i dag med de dårlige og utakknemlige kristne. Det gjelder ikke bare papistene, som like så vel som vi har, leser og kjenner Bibelen, men også folk som holder seg til oss, og som vet å tale om evangeliet, men likevel ikke forstår et ord av det. For ellers ville de vel også vise det ved et forandret liv.

På samme måte hadde jo også de skriftlærde og Herodes profetens ord i munnen. Men mener du ikke at de selv ville ha lagt ut på reisen for å oppsøke og tilbe dette barnet, hvis de hadde forstått ham? At de nå ikke gjør det, men slår det hele hen i vær og vind, er et sikkert kjennetegn på at de verken vet eller forstår hva de lærer andre.

De troende har derimot den fordel framfor de vantro at de ikke bare hører disse ordene, men også forstår dem og attpåtil har stor glede og trøst av dem.

Verden og paven, og likeså våre egne hovmodige byfolk og bønder, er nok langt over oss når det gjelder penger, gods, makt og ære. Likevel vet vi at de står langt tilbake for oss i dette stykket. De er så plaget og forblindet at de ikke selv forstår det minste av ordene, enda de hører dem, ja, kan tale om dem og undervise i dem. Det viser også livet deres tydelig: Som de forherdede jødene har de ører, men hører ikke, og med seende øyne er de blinde (Mark 4,12).

Så vil vi nå be Gud at han ved sitt hellige ords stjerne i nåde vil føre oss, slik som vismennene, til sin Sønn Jesus Kristus, og bevare oss for alt anstøt i all evighet. Amen.

Andre preken på Kristi åpenbaringsdag: Om Kristi dåp

Matt 3,13–17. Holdt i 1534.

> Da dro Jesus fra Galilea til Jordan og kom til Johannes for å bli døpt av ham. Men Johannes nektet ham det, og sa: Jeg trenger å bli døpt av deg, og du kommer til meg! Men Jesus svarte ham og sa: La det nå skje! For slik er det riktig av oss å fullføre all rettferdighet. Da lot han det skje.
> Da Jesus var blitt døpt, steg han straks opp av vannet. Og se, himmelen åpnet seg for ham, og han så Guds Ånd stige ned som en due og komme over ham. Og se, det lød en røst fra himmelen: Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag.

Mine kjære venner, dere har nå hørt hvordan epifania-høytiden, som vi vanligvis kaller hellig tre kongers dag, har fått navnet sitt: Kristus åpenbarte seg ikke bare ved stjernen, men også ved Jordan-elven, der han ble døpt. (*Oversetterens merknad: Epifania er det gamle navnet på Kristi åpenbaringsdag eller hellig tre kongers dag.*)

Men denne siste åpenbaringen er den høyeste, den mest betydningsfulle og den mest trøsterike av dem. Derfor ville det ikke være galt om man kalte denne høytidsdagen Kristi dåps dag – dagen da Herren Kristus, tretti år gammel, lot seg døpe og åpenbarte seg ved Jordan-elven.

Hvordan dette gikk til, forteller evangelisten oss her i en vakker og velordnet framstilling. Til nå hadde Kristus holdt seg i ro og ennå ikke tatt fatt på sitt embete. Men nå drar han opp fra Galilea og kommer til Johannes ved Jordan for å la seg døpe, slik de arme synderne gjorde som bekjente sin synd og ba om syndenes forlatelse.

Johannes blir forferdet over dette og ser seg uverdig til å døpe ham. Men Jesus sier: Vær frimodig! For slik bør det skje om all rettferdighet skal bli oppfylt. Det vil si: Du må nå døpe meg hvis de arme synderne skal bli rettferdiggjort og salige. For jeg er gjort til en synder for alle synderes skyld, og må derfor gjøre det Gud har pålagt syndere, slik at de ved meg kan bli rettferdiggjort (2 Kor 5,21).

Guds Sønn lar seg døpe, enda han er uten synd, og gjør slik det han ikke var skyldig å gjøre. Det skjer til trøst og eksempel for oss arme, elendige, fordervede mennesker. For vi gjør ikke engang det vi har plikt og skyldighet til; vi er attpåtil slemme skurker – for ikke å snakke om at vi skulle gjøre mer enn vi er skyldige.

Derfor må vi her særlig merke oss dette: for det første at Kristus, Guds Sønn, som selv har innstiftet den hellige dåpen, likevel selv lar seg døpe; og dernest hans befaling om at denne dåpen heretter skal bli værende i kirken, og at alle som vil bli salige, skal la seg døpe.

Av dette følger at de som verken vil høre eller se hva som skjer her, men enten forakter dåpen eller taler bespottelig om den, må være forherdede mennesker, fordervet og forblindet av djevelen.

For hvorfor skulle du ikke ville la deg selv eller barna dine døpe, når Guds Sønn selv lar seg døpe? Hvordan kan du noen gang bli så hovmodig, ja, så blind og tåpelig, at du våger å forakte denne hellige og saliggjørende handlingen? Burde du ikke vise dåpen all ære bare av den grunn at du her hører at Guds Sønn selv har latt seg døpe? Burde du ikke la deg døpe til hans ære, selv om dåpen ikke var til noen annen nytte for deg?

Men her står jo også hva vi kan vente av denne dåpen, og hva den skal hjelpe oss til. For her ser man hvordan Gud i himmelen selv øser seg ut med all sin nåde over sin Sønns dåp. Som evangelisten sier, åpnes himmelen, som før var lukket, og ved Kristi dåp blir den en dør og et vindu som man kan se inn gjennom.

Så er det ikke lenger noe skille mellom Gud og oss; for Gud Fader selv er til stede og sier: «Dette er min Sønn, den elskede!» osv. Er ikke dette en stor åpenbaring, et stort og sikkert tegn på at Gud slett ikke misliker dåpen, som hans kjære Sønn har helliget med sitt eget legeme? Han har tvert imot velbehag i den og kjærlighet til den, og kan ikke være fraværende når den blir utført.

Når man nå først feirer Kristi åpenbaringsdag, hvorfor lar man den da ikke gjelde denne åpenbaringen, der Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd har åpenbart seg så mektig? For Gud Den Hellige Ånd kommer også til, i en vennlig skikkelse, som en uskyldig liten due. Duen er jo den vennligste av alle fuglene og har ingen galle eller vrede i seg. Det er et tegn på at heller ikke Den Hellige Ånd vil vredes på oss, men for Kristi skyld hjelpe oss til å bli fromme og salige.

Dette er altså en dobbel åpenbaring: den ene er Guds, den evige, allmektige Faders; den andre Den Hellige Ånds. Begge er til stede ved vår kjære Herre Kristi dåp i Jordan-elven. Der lar han seg døpe ikke bare som et eksempel for oss, men også som et nådetegn, for at vi skal tro at hans dåp skal komme oss til gode, og at vi nå ved denne dåpen har en nådig Gud, så sant vi følger dette eksemplet og lar oss døpe etter Kristi befaling.

Men Faderen åpenbarer seg ikke bare ved at han åpner himmelen og slik gjør himmelen og verden til ett. Han lar seg også høre her med en ny røst, slik ingen noen gang før hadde hørt lyde ned fra himmelen: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag.» Dette er en helt annen røst enn den på Sinaifjellet. Der talte Gud også fra himmelen, men slik at jorden skalv, fjellene ristet og menneskene fryktet for å dø av redsel. Med en så forferdelig røst lar Gud seg ikke høre her. Her hører man ikke annet enn vennlighet, nåde og barmhjertighet.

Det er som om Gud ville si: Dere mennesker, vend øynene hit og se hva som skjer her! Dere ser at Johannes døper en mann ved Jordan, akkurat slik han døper andre mennesker.

Men vil dere vite rett hvem denne mannen er, så hør nå på meg: Dette er min kjære Sønn, som jeg har all min glede og hjertelige velbehag i. Ham trenger dere ikke å være redde for; for der står han naken som et annet menneske, uten sverd og verdslig makt. Heller ikke meg skal dere frykte. For nå kommer jeg ikke med torden, lyn og basunklang som på Sinai-fjellet, men i en vennlig skikkelse, med et blidt ansikt og en blid framferd.

Her går altså alt for seg på det vennligste. Guds Sønn, som er uten all synd og helt uskyldig, står i Jordan og lar seg døpe. Den Hellige Ånd kommer over ham som en due, så Johannes ser den med egne øyne. Og Gud Fader taler på det vennligste med oss og forkynner at han her ikke sender oss en apostel, en profet eller en engel, men sin enbårne Sønn, som han har velbehag i.

Se, dette er da, skulle jeg mene, en tydelig befaling til oss om at vi skal se til Sønnen med frimodighet, siden Gud selv ikke holder seg for god til å forkynne for oss alle at Kristus er hans kjære Sønn. Det er som om han ville si: Vil dere nå ha en nådig Far, så kan dere lett komme dit. Bare hold dere til min Sønn, som jeg ikke kan hate; så skal også dere være kjære for meg for hans skyld, så sant dere hører hans røst og lyder ham. Derfor: Hør ham, og gjør det han sier dere!

For sin egen persons skyld trenger min Sønn like lite dåpen som omskjærelsen; han er jo uten all synd. Men Johannes' dåp har jeg innstiftet for alle synderes skyld: Hver den som bekjenner sin synd, angrer den av hjertet og gjerne vil bli fri fra den, skal ta imot denne dåpen og tro fullt og fast at jeg vil være ham nådig.

Hvorfor lar da min Sønn seg døpe, enda han ikke er noen synder? Ikke for sin egen skyld, men for deres skyld, fordi dere er syndere. For deres synder har han tatt på seg, og dem vil han bli kvitt og gjøre opp med, slik at dere kan bli hjulpet ved det, og syndene deres ikke lenger skal finnes noe sted.

Dette sier evangelisten svært vakkert når han forteller hva Herren Kristus sa da Johannes vegret seg for å døpe ham: «La det nå skje! For slik er det riktig av oss å fullføre all rettferdighet.» Det betyr: På denne dåpen hviler hele verdens rettferdighet. Og siden jeg nå har tatt all verdens synd på meg og bærer den, må jeg – skal verden bli hjulpet – gjøre det Gud har befalt alle syndere å gjøre: la meg døpe av deg.

Hindre derfor ikke denne salige gjerningen! Jeg vil gjerne la meg døpe for de arme synderes skyld; hjelp så også du gjerne til og døp meg, så Guds vrede kan bli stilt og synden veltet bort.

I denne gjerningen har den evige Far sitt velbehag. Han taler ned til oss fra himmelen og viser oss til sin kjære Sønn. «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag», sier han til trøst for oss, for at vi skal ta imot denne dåpen og tro fullt og fast at Guds vrede er stilt og våre synder utslettet ved denne Kristi dåp, slik at Gud heretter vil være tilfreds med oss for sin Sønns skyld.

Denne røsten som lyder ned til oss, skulle vi om mulig ta imot og gjøre helt til vår egen, så ikke så mye som et nåløye av den ble oversett. Og vi skulle aldri

slippe denne herlige åpenbaringen ut av øyne og hjerte: at Herren vår Gud slik bryter gjennom himmelen, sender Den Hellige Ånd ned i en dues skikkelse og lar seg selv høre med en så blid røst: Her har dere min Sønn, mitt hjerte, min høyeste skatt og alt det jeg selv er. Og hva gjør så Sønnen? Han kommer her som en stakkars synder og lar seg døpe av Johannes i Jordan-elven.

Slik åpenbarer hele Guddommen seg her på det nådigste og vennligste, i tre skikkelser etter personenes forskjell. Det skjer for at hver og en skal vite at Gud verken kan eller vil vredes på et menneske som holder seg til Herren Kristus, tar imot hans ord og trøster seg ved hans gjerninger. For det står jo skrevet at alt Sønnen byr, sier eller gjør, har Faderens hjertelige velbehag (se Matt 17,5).

Å, hvor salige ville vi være om vi lyttet til Kristi røst og holdt fast ved hans ord av hele vårt hjerte! Og omvendt: Hvilke usalige og fordømte mennesker er ikke de som lar denne røsten lyde og går forbi som om de ikke hørte den!

Men pavens fordømte tilhengere spotter og håner fortsatt denne røsten og sier: Det er ikke Kristus alene Faderen har kjær; han har også velbehag i munkene, prestene, messene, valfartene og annet mer. Den som rett tenkte over hva det vil si ikke å akte Guds vennlighet og farshjerte høyere enn dette, han ville nok heller dø ti ganger enn å leve blant slike gudsbespottere og ugudelige folk.

Så lær nå, kjære barn, mens dere hører denne røsten! For få år siden visste vi ingenting om dette. Da var himmelen lukket, og da måtte vi i djevelens navn høre det munkene prekte for oss om skjærsilden, gjengangere og andre løgner. Men nå er den rene lære, Gud være lovet, kommet fram igjen blant oss, og nå mangler det bare at man virkelig vil høre og lære den.

Og når nå ingenting kan hjelpe den onde verden, men alt er spilt på den, så la i det minste oss takke Herren vår Gud for den velgjerningen at han på denne Kristi dåps dag har åpenbart for oss sitt hjerte og sin dyrebareste skatt: Den Hellige Ånd i en dues skikkelse, sin Sønn i dåpen ved Jordan-elven og seg selv i en herlig, blid røst.

Hvem må ikke fordømme et menneske som her ikke ville takke Gud, ikke være glad og ikke av hjertet ta imot Sønnen, som står her i Jordan og lar seg døpe som en synder, mens Den Hellige Ånd kommer ned over ham i en dues skikkelse? Og når Faderens røst nå også kommer så nær – like nær som veggen der er for oss – må uten tvil en tallløs skare hellige engler ha vært til stede. For der Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd viser seg, der må også hele himmelens hær være til stede.

Lær derfor å holde denne høytiden høyt i ære. For det er riktignok også en åpenbaring at Kristus åpenbarte seg for vismennene ved en stjerne. Men denne ved Jordan er likevel noe langt høyere.

Her er de rette tre konger: Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd – alle tre er her sammen mens Kristus lar seg døpe. Hadde han villet det slik, kunne denne åpenbaringen godt ha skjedd i ørkenen eller i templet i Jerusalem. Men den skulle skje ved dåpen, for at vi skal lære – som jeg ofte har sagt dere – å holde dåpen høyt i ære. Og siden vi er døpt, skal vi ikke se på eller dømme oss selv annerledes enn som helliggjorte, ja, som nyskapte og hellige mennesker.

De spottende, skjendige gjendøperne sier riktignok i våre dager at dåpen ikke er annet enn vann. Men ve slike spottere! La en hund, en purke eller en ku dømme slik; den kjenner jo ikke til annet enn smaken av vannet.

Men en kristen skal ikke dømme om dette etter smaken, men etter Guds ord. For her er ikke bare vannet, men også Guds ord og kraft. Det ser man jo også ved Kristi dåp, der Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd var til stede. Her er altså ikke bare rent vann, men et vann som Guds Sønn bader seg i, som Den Hellige Ånd svever over, og som Gud Fader preker over.

Følgelig er dåpen ikke bare vann, men et nåderikt vann og et gjenfødelsens bad, innviet og helliget av Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd. Nettopp derfor befaler også Kristus at man skal døpe til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn (Matt 28,19).

Når et barn blir døpt den dag i dag, er altså Guds Sønn til stede ved dåpen og helliger den med sitt legeme, Den Hellige Ånd med sitt nærvær og Gud Fader med sin røst. Derfor kan man ikke si at dåpen ikke er annet enn vann, for hele Guddommen er jo til stede her. Og man skal slett ikke se på den som et rent menneskeverk.

For selv om det er et menneske som døper, døper han ikke i sitt eget navn, men i Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn, og de er også med i denne gjerningen. Ellers ville dåpen nok aldri få utrettet det den skal utrette.

Hvem vil da forakte denne dåpen, der Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd selv er til stede, eller kalle dette vannet bare vann? Ser vi ikke hvilke kostelige urter Gud kaster i dette vannet? Når man har sukker og annet slikt i vann, er det jo ikke lenger vann, men en annen, kostelig drikk.

Hvorfor vil vi da her skille Ordet så helt fra vannet og si at det bare er vann – rett som om Guds ord, ja, Gud selv, ikke var hos og i dette vannet? Nei, slik er det ikke! For Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd er i og hos dette vannet, slik som ved Jordan, der Kristus sto i vannet, Den Hellige Ånd svevde over det og Gud Fader prekte over det.

Dåpen er derfor et vann som tar bort synden, døden og all ulykke, og hjelper oss til himmelen og det evige liv. Den er altså et livsalig, lindrende helsevann som Gud selv har blandet seg i. Men Gud er en livets Gud, og når han nå er i dette vannet, er dåpen dermed blitt det rette livets vann, som driver bort død og helvete og gjør oss udødelige.

Så la oss da nå lære å kjenne dåpen rett og holde den høyt i ære. For man døper ikke i noen engels eller noe menneskes navn, men «i Gud Faders, Gud Sønns og Gud Den Hellige Ånds navn», eller som det står i Apostlenes gjerninger: «på Jesu Kristi navn» (Apg 2,38), og det er nøyaktig det samme.

For den som bekjenner Kristus, må også bekjenne Gud Fader og Gud Den Hellige Ånd, siden Kristus uttrykkelig sier at han kommer fra Faderen og vil sende Den Hellige Ånd. Den som av hjertet bekjenner Herren Kristus, kan derfor ikke ville gjøre hans ord til løgn. Når han sier «i Jesu navn», må han også tro og huske at Sønnen ikke er alene, men at Faderen og Den Hellige Ånd er hos ham, selv om de ikke er uttrykkelig nevnt ved navn her.

Derfor skal vi gi flittig akt på denne læren og ikke skille Ordet fra den hellige dåpen eller fra vannet man døper med. Vi skal bekjenne og si at Gud har innsatt dåpen til at den for vår Herre Kristi skyld og ved Den Hellige Ånd skal gjøre oss rene fra synden og hjelpe oss ut av den evige død. For hva skulle ellers Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd gjøre her?

Bekjenn derfor at ditt lille barn, som nå er født, ligger i synden, og døp det så med den hellige dåpen. La så Gud utrette sin gjerning med det etter sitt løfte og sitt ords lyd: at man skal bli født på ny av vann og Ånd (Joh 3,5), og at den som tror og blir døpt, skal bli frelst (Mark 16,16).

Likeledes: Når du bekjenner at det er et dødens barn, så døp det etter Kristi befaling i dette badet, den hellige dåpen; da skal døden bli oppslukt. Og du selv, du som allerede er døpt, tenk også på at din dåp er et segl og et usvikelig pant på at Gud har tilgitt deg dine synder og lovet deg det evige liv for Kristi skyld. For dåpen har en guddommelig kraft til å ta bort døden og vaske bort synden. På denne troen er også vi døpt, slik vi også blir døpt til dette håpet ved Kristi død.

Men om vi siden er falt i synd og har gjort urett, skal dåpen og det den har lovet oss, likevel stå fast og urokkelig, så sant vi vender om og ikke fortsetter i syndene våre. For det går ikke an å be om syndenes forlatelse og likevel ikke ville slutte med dem, men fortsette i dem.

Nei, du skal gjøre bot og si i den rette tro og bekjennelse: Herren min Gud har lovet meg all nåde da han ved sin Sønn senket meg ned i dåpen. Til denne dåpen og nåden flykter jeg nå, og jeg stoler på at syndene mine er tatt bort fra meg – ikke for min egen eller noe menneskes eller noen annen skapnings skyld, men for min Herre Jesu Kristi skyld, som har befalt og innstiftet den hellige dåpen og selv latt seg døpe som en synder.

Slik overgår denne åpenbaringen langt den andre, da stjernen viste seg for vismennene. Denne åpenbaringen har skjedd til gagn for alle kristne, mens bare noen få hedninger hadde gagn av den andre.

Derfor burde denne høytiden med rette ha navn etter Kristi dåp og kalles dagen da Kristus ble døpt. For da hadde man på denne høytidsdagen anledning til å preke mot gjendøpernes gjenstridige ånder og mot djevelen. Han vil gjerne ha oss til å se alle andre ting, bare ikke dette vårt rette klenodium, som han helst ville ta både ut av hendene og bort fra øynene på oss, slik han gjorde i pavedømmets tid. For der prekte man lite eller ingenting om denne åpenbaringen ved Jordan-elven.

Så lær nå og gi flittig akt på hvordan Gud på denne dagen har åpenbart seg med en skjønn preken om sin Sønn. I den sier han oss at alt det Sønnen taler og gjør med oss, og vi med ham, skal ha hans velbehag. For den som følger Sønnen og retter seg etter hans ord, skal også være Guds kjære barn og ha Den Hellige Ånd. Ånden lar seg se ved dåpen i en svært skjønn, vennlig og fredelig skikkelse, og Faderen lar seg høre på det aller vennligste og sier: Her har dere ikke en engel, profet eller apostel, men min Sønn og meg selv.

Hvordan kunne han åpenbare seg enda høyere enn det som her er skjedd? Og hvordan kunne vi tjene ham bedre enn ved å høre hans Sønn, vår Frelser, og rette oss etter det han preker for oss og byr oss? Vel, den som ikke vil høre ham

og følge ham til sin egen salighet, han får høre djevelens apostler til sin evige fortapelse. Men la oss takke Gud for så stor nåde og be ham at han i nåde vil bevare oss og gjøre oss salige. Amen.

Første søndag etter Kristi åpenbaringsdag

Luk 2,41–52. Holdt i 1534.

> Hvert år dro foreldrene hans til Jerusalem til påskefesten. Og da han var tolv år gammel, dro de dit opp, som skikken var ved høytiden. Og da de hadde vært der disse dagene til ende og de dro hjem igjen, ble barnet Jesus tilbake i Jerusalem, og foreldrene hans visste det ikke. Men da de trodde at han var i reiseføIget, gikk de en dagsreise fram og lette etter ham blant slektninger og kjente. Da de ikke fant ham, vendte de tilbake til Jerusalem og lette etter ham. Og det skjedde etter tre dager at de fant ham i templet. Der satt han midt blant lærerne og hørte på dem og spurte dem. Og alle som hørte ham, var forundret over hans forstand og over de svarene han ga. Da de så ham, ble de forundret, og hans mor sa: Barn, hvorfor gjorde du dette mot oss? Se, din far og jeg har engstet oss og lett etter deg. Og han sa til dem: Hvorfor lette dere etter meg? Visste dere ikke at jeg må være i min Fars hus? Men de forsto ikke det ordet han talte til dem.
>
> Så gikk han med dem og kom til Nasaret, og han var lydig mot dem. Men hans mor gjemte alle disse ordene i sitt hjerte. Og Jesus gikk fram i visdom og alder og i velvilje hos Gud og mennesker.

Dette evangeliet er svært dypt hvis en virkelig vil gå til bunns i det og vise hva det sier om hvordan det går oss mennesker når vi mister dette lille Jesusbarnet ut av hjertet. Men en slik utleggelse vil vi spare til en annen gang. I dag vil vi bare ta for oss det som er lettest og klarest, og som gagner vanlige folk mest.

På helligtrekongersdag hørte dere, mine kjære venner, at den egentlig heter Kristi åpenbaringsdag. Dere hørte også at denne åpenbaringen skjedde fordi det nyfødte barnet ikke skulle holdes skjult for menneskene, men gjøres kjent for dem. For han kunne jo ikke ha vært til noen nytte for oss om vi ikke hadde visst noe om ham. Av samme grunn preker en i disse helligdagene også over andre evangelier som viser hvordan Kristus har åpenbart seg: da Johannes døpte ham i Jordan, og da han senere gjorde sitt første under i bryllupet i Kana og dermed åpenbarte seg som en Herre som har alle ting i sin makt.

For Herren Jesus skulle ikke bare være kjent blant menneskene. Han skulle også prises som en som er mer enn et vanlig menneske – en Herre som er født til en slik makt at han kan utrette alt og formår alt. Derfor skal vi lære å kjenne

ham som vår Frelser, holde oss til ham og søke hjelp hos ham i all nød og i alt som ligger oss på hjertet.

Også dagens evangelium skal formane oss til dette. For også her hører vi om en åpenbaring: Herren Jesus viser at han ikke er et vanlig barn, men et helt uvanlig barn: Han trekker seg i hemmelighet bort fra foreldrene sine og går ut av den lydigheten som alle andre barn etter Guds bud skylder foreldrene sine. Evangelisten forteller hvordan det gikk til.

Hvert år, når påskehøytiden kom, måtte foreldrene hans dra opp til templet i Jerusalem, slik de andre jødene gjorde. De tok Jesusbarnet med, og han ble igjen i Jerusalem uten at foreldrene merket det. Kanskje var de vant til å la ham følge med slekt og venner. For Jesus levde ikke som et menneskesky barn i ungdommen sin og førte ikke et underlig og avsondret liv. Han lekte nok også av og til med jevnaldrende og var som andre barn – bortsett fra det teksten sier: at han gikk fram i visdom og velvilje mer enn andre barn.

Derfor trodde nok Maria, hans mor, og Josef at han var blant lekekameratene sine, og slik kom de til å la ham bli igjen.

Men om kvelden, da de kom til det første nattlosjiet på hjemveien fra Jerusalem, så de seg om etter barnet. Og da de ikke fant ham blant slektninger og kjente, ble de svært forskrekket. For dette barnet var på en helt spesiell måte betrodd morens omsorg, og Josef hadde fått strengt bud om å ta vare på ham. Men Maria var dessuten barnets mor alene – Josef var ikke hans far. Derfor var det et dypt sår i hjertet og en stor skrekk for henne at hun ikke kunne finne det.

De gråt så mye at de sikkert ikke fikk ro til å sove, spise eller hvile etter reisen. Ja, trolig løp de de fire milene tilbake til Jerusalem samme natt. Men barnet var borte!

Tenk nå etter hva disse menneskene må ha sagt til seg selv i hjertet sitt i hele denne tiden. Den første dagen går, også den andre dagen leter de etter barnet, og først den tredje dagen finner de det. Disse tre nettene fikk de neppe mye søvn, og de plaget seg nok i tillegg med mange tunge og triste tanker.

Særlig må moren ha tenkt: «Gud har tatt sønnen din fra deg. Han vil ikke lenger ha deg til mor for ham, siden du har passet så dårlig på ham.» Og Josef har nok tenkt det samme: «Gud vil ikke lenger ha deg som fosterfar for dette barnet, siden du har vært så forsømmelig og ikke passet bedre på hans enbårne Sønn.»

Dernest må vi særlig legge merke til at barnet Jesus, vår kjære Herre og Gud, her vil vise at han slett ikke var tvunget til å være lydig mot moren sin. Når han var lydig, var det som et eksempel for oss andre og av god vilje, ikke egentlig av plikt. For han var ikke bare morens sønn, men også hennes Gud og Herre. Derfor oppfører han seg også iblant ikke som en sønn mot moren sin. Det skal vi høre neste søndag, når han i bryllupet i Kana sier til henne: «Kvinne, hva har jeg med deg å gjøre?» (Joh 2,4 etter Luthers oversettelse).

Slik viser han også her at han ikke bare er et menneske som må være lydig mot far og mor fordi han er nødt til det. Han taler som en som har en annen og større Far, som han skylder større lydighet enn han skylder Maria og Josef. «Hvorfor lette dere etter meg?» sier han. «Visste dere ikke at jeg må være i min

Fars gjerning?» Det er som om han ville si: «Jeg er nok deres sønn, men slik at jeg enda mer er min himmelske Fars Sønn.»

Slik åpenbarer han seg altså her for vår skyld, for at vi skal lære ham rett å kjenne og bli minnet om at han ikke bare er sant menneske, men også sann Gud. Derfor forsvarer han seg når moren sier til ham: «Barn, hvorfor gjorde du dette mot oss?» Han svarer: «Jeg er ikke ulydig mot dere og har ikke foraktet dere, slik dere tror.» Han vil altså ha rett og ikke irettesettes av moren sin. Og i tillegg til all smerten og bekymringen de har hatt, må Maria og Josef finne seg i å få urett.

For her skulle de ha husket hva englene, hyrdene, den gamle Simeon og andre hadde forkynt dem om dette barnet. Da ville de ha visst at han ikke var ulydig selv om han ble igjen i templet, og at han skyldte sin Far i himmelen større lydighet enn sin mor på jorden.

Videre skal dette barnets eksempel – vår kjære Herre Jesus – minne oss om hvor uvitende og blinde vi er: Vi vil alltid heller gjøre menneskene til lags enn Gud.

Derfor skal vi lære av dette: Når det kommer dit at vi enten må være ulydige mot Gud eller mot foreldrene og dem som er satt over oss, da skal vi si med Kristus: «Jeg må være i min himmelske Fars gjerning.» Utenom dette vil jeg gjerne og av hjertet være lydig mot far og mor, keiser og konge, husbond og husmor. Men på dette punktet heter det: «Kjære far, kjære mor, jeg har en annen Far, og på ham må jeg akte mer enn på dere.» Dette hadde Maria og Josef glemt her, og derfor måtte han minne dem om det og lære dem det.

Dette har Gud latt skje slik for vår skyld. For av naturen har vi, som jeg nettopp sa, en ond vane: Når vi skal tjene Gud og vise ham den lydigheten vi skylder ham, unnskylder vi oss med verden og sier: «Jeg tør ikke, for Gud har jo befalt meg å være lydig mot øvrigheten min.»

Akkurat slik ser vi evangeliets forfølgere gjøre i våre dager. De har lært av oss at en skal adlyde øvrigheten, og de priser en slik lydighet høyt. De sier: «Vi vet godt at det etter Skriften ikke er galt å ta imot alterets sakrament under begge skikkelser. Men vi må være lydige mot øvrigheten. Der er min far og mor, der er min landsherre – de vil ikke ha det, derfor tør jeg ikke gjøre det.» Ja, takk skal dere ha! Dere er noen fine gutter.

Men hvem er så min øvrighet? Min landsherre, min far og mor? Ja visst! Men har du da ingen annen øvrighet? Hva regner du da ham for som sier i det første bud: «Jeg er Herren din Gud»?

Når Gud sier: «Dette behager meg, slik vil jeg ha det», skulle det ikke da være rett at du svarer med Kristus: *Oportet me esse in his, quae sunt patris mei*, «Jeg må være i det som hører min Far til» – uten å bry deg om øvrigheten, ja, om konger og keisere, far og mor? For Guds ord og bud skal med rette gå foran. Når det er gjort, skal en også gjøre det far og mor, keiser eller konge vil ha, og ikke spenne vognen foran hestene.

Til trøst for oss har Kristus åpenbart at han er vår Frelser: først ved stjernen da han ble født, og senere ved Jordan. Det har vi allerede hørt rikelig om i evangeliet om dåpen hans og i englenes forkynnelse.

Slik har han også i dagens evangelium åpenbart seg som et eksempel for oss. Han viser oss at vi i det som gjelder Gud, ikke skal akte på noe menneske, enten det er far, mor, landsherre eller hvilken som helst annen jordisk øvrighet. For her har vi en annen Herre og høyeste øvrighet, og hans navn er Gud. Ham skal du adlyde; du skal gjøre det han befaler deg, og tjene ham framfor alle andre.

Først når denne lydigheten er fullført, skal du dernest gjøre det din far og mor, konge og øvrighet befaler deg – men slik at det ikke hindrer deg i den høyere lydigheten. Den skal, som sagt, vises framfor alt annet.

Jeg vil ikke tale her om den dype anfektelsen som noen få mennesker kjenner når de mister Kristus ut av hjertet. Jeg vil i all enkelhet holde meg til barnet Jesus, som her har åpenbart seg som en som er mer enn andre mennesker. Uten tillatelse trekker han seg selv bort fra lydigheten mot moren og følger henne ikke. Dermed blir hun nødt til å gå og lete etter ham, og slik får hun bekreftet det hun hadde hørt av engelen: «Han skal kalles Den Høyestes Sønn» (Luk 1,32). Det må hun her bli minnet om, så hun ikke glemmer det.

Denne åpenbaringen stemmer altså fint overens med de andre. For her ser vi at Kristus er et helt uvanlig menneske, slik også hyrdene og Simeon har vitnet om ham. Derfor vil han heller ikke behandles som andre barn, selv om han nok av og til løp omkring og lekte med dem.

Evangelisten viser også fint hva han holdt på med i templet. Han spurte ikke hva kornet kostet, eller hvordan en skulle skaffe seg levebrød og utkomme her i verden. Han talte med de skriftlærde om Guds ord. Først lyttet han til hvordan de la ut Skriften, og så viste han dem til rette, men slik det sømmer seg for en ung gutt.

Det kan ha vært omtrent som i eksemplet hos Matteus (Matt 5,20–48): De skriftlærde hadde preket over det femte bud og forklart det bare om at en ikke skal slå i hjel med hånden. Så trådte Kristus fram og sa: «Sannelig, dette budet tåler heller ikke at en snakker ondt om folk, banner dem eller yppe til strid og trette med dem. For dette budet krever et hjerte som er vennlig sinnet mot nesten.»

Slik har han gitt seg til kjenne og åpenbart seg her. Som unge barn gjør, har han spurt hvordan det ene og det andre skal forstås. Da undret selv de skriftlærde seg og tenkte: «Hvordan kommer denne gutten til slike tanker og slik forstand?» For uten tvil har han ikke latt noen villfarende og falsk lære passere uten å si fra. Han har sikkert også spurt lærerne hva de tenkte om Messias: hvor han skulle komme fra, og hvilket embete han skulle ha.

Men alt dette talte han om med stor ydmykhet og passende blygsel. Han lot dem nok tro at han hadde hørt slikt av sin mor eller av andre fromme, voksne mennesker ved en eller annen anledning. Men alle som hørte ham, må ha tenkt: «Denne gutten har Den Hellige Ånd; det må bli en underfull mann av ham.» For når barn vokser opp og kommer i denne alderen, pleier de å vise seg slik at en kan merke hva slags menn de vil bli.

Dette er kort fortalt den hellige historien om hvordan barnet Jesus åpenbarte seg for sin mor og Josef og viste dem at han var mer enn et vanlig barn. For

denne gangen gikk han ut av lydigheten mot dem, og attpå til ville han ikke la seg irettesette for det.

Så avslutter Lukas dette evangeliet med å si: «Så gikk han med dem og kom til Nasaret, og han var lydig mot dem.» Her ser vi altså hvordan dette barnet først trakk seg bort fra moren for sin himmelske Fars skyld og nå vender tilbake til lydigheten mot henne og Josef – en lydighet han ikke skyldte dem.

Det uttrykker Lukas fint med ordene: «og han var lydig mot dem». Det er som om han ville si: Han gjorde det frivillig og gjerne, selv om han var Gud selv og altså Marias og Josefs Herre. Og når han var lydig mot dem, gjorde han det av lydighet mot sin himmelske Far, av hjertelig kjærlighet til foreldrene sine og som et eksempel for alle oss mennesker på den lydigheten og ydmykheten vi skal strebe etter.

For dette kan bare forstås slik at barnet Jesus i foreldrenes hus gjorde alt det han ble bedt om. Han sanket spon, hentet mat og drikke og holdt seg ikke for god til noe arbeid.

Dette eksemplet skal unge mennesker merke seg godt: Vår Herre Jesus, som er alles Gud, gjorde slikt i barndommen sin og gikk ikke motvillig til det han ble befalt, selv om det var aldri så små og uanselige gjerninger. Slik skal også de gjøre og strebe etter den samme lydigheten og ydmykheten. For slikt har Gud velbehag i; slik vil han ha det. Det er også det det fjerde bud krever: at alle barn skal høre på foreldrene sine og være lydige mot dem.

I gamle dager var det et spørsmål blant de unge munkene i klostrene hva Kristus egentlig hadde gjort i barndommen sin. Derfor skrev munkene også en egen bok, *De infantia Christi* («Om Kristi barndom»), som er full av dumme narrestreker.

Men der står det også en fabel om en biskop som en gang skal ha ønsket å vite dette. Så skal han ha drømt at han så en tømmermann hogge til en bjelke og en liten gutt bære spon inn i huset. Til slutt kom en jomfru i blå kjortel med en stekepanne i hånden og ropte på dem begge, mannen og den lille sønnen, at de skulle komme inn og spise.

Så syntes biskopen i drømmen at han listet seg inn med dem og stilte seg bak døren for å se hva de spiste. Da moren ga barnet maten i en egen liten skål, tok barnet til orde og sa: «Ja, mor, men hva skal mannen der borte bak døren få å spise?» Over dette ordet ble biskopen så forskrekket at han våknet.

Denne fortellingen lar jeg gjelde. For den ser ut til å være laget nettopp for at ingen skal forestille seg at Kristus i barndommen og ungdommen gjorde slike underlige og helt sære gjerninger som munkene har drømt om eller løyet sammen. Fabelen antyder jo nettopp at han, som et annet fromt barn, gikk foreldrene sine til hånde og tjente dem med de helt vanlige gjerningene som hører et lydig barn til.

Men vil du ha den rette og sanne kunnskapen om hva Kristus gjorde i ungdommen sin, så legg nøye merke til de ordene evangelisten sier her: «Han var lydig mot dem.» Det vil si: Han gjorde det far og mor befalte ham, og nektet ikke. Her burde hvert barn og hver tjener skamme seg i hjertet. De hører denne

fortellingen om Jesusbarnet, og likevel viser de verken foreldre eller herskap en slik lydighet; ja, mange lever endog i skammelig ulydighet.

Det hjelper ikke om du sier eller tenker, slik folk så ofte har gjort: «Ja, hvis jeg visste hva Jesusbarnet gjorde, ville jeg også gjøre det.» Slik sier også munkene: «Dette har Frans gjort, slik har han kledd seg, slik har han våket; det samme vil jeg gjøre. Men hva Kristus har gjort, vet ingen.» Til det siste sier jeg nei, for det står skrevet: «Han var lydig mot dem.» I disse ordene fatter evangelisten sammen hele ungdommen til vår kjære Herre Kristus.

Men hva vil det si at han var lydig mot dem? Ikke noe annet enn at han vandret i det fjerde buds gjerninger. Det vil si: i slike gjerninger som far og mor trengte i huset. Han hentet vann, brød og kjøtt og gjorde annet husarbeid han ble bedt om, akkurat som et annet barn. Dette har den kjære lille Jesus gjort.

Og her burde alle fromme og gudfryktige barn si: «Å, jeg er ikke verdig den æren å ligne Jesusbarnet og gjøre det min Herre Kristus har gjort.» Han gikk og samlet spon og gjorde andre små og uanselige gjerninger i huset når foreldrene påla ham det. Hvilke gode barn ville ikke vi da være om vi fulgte hans eksempel! Da ville vi også gjøre det foreldrene våre befaler oss, hvor foraktelig og ringe det så måtte være.

Derfor trenger en slett ikke å skrive store bøker om hva Kristus gjorde i barndommen og ungdommen sin. En skal bare legge godt merke til hva en far og mor trenger i huset, og hva de pleier å befale barna sine å gjøre. For her står det jo ikke at han løp i kloster og ble munk. Det står at han dro med dem til Nasaret, ble værende blant menneskene, var lydig mot far og mor og lot seg pent oppdra, som et annet barn.

De uvitende og overtroiske munkene har også skrevet den løgnen at Herren Jesus i ungdommen skal ha laget nye slags fugler og andre smådyr. Men slikt hører ikke med til lydigheten etter det fjerde bud, og derfor har foreldrene hans heller ikke bedt ham om det. Den lydigheten et barn skylder, krever andre gjerninger – de som hører til husholdningen, og som nesten ingen har lyst til å gjøre, slik vi dessverre ser hver dag. Likevel må det være slike gjerninger evangelisten mener her når han taler om lydighet mot foreldrene. Uten tvil gjør han det for at en skal legge godt merke til dette eksemplet.

Vi skal ikke tvile på at Jesusbarnet med dette har helliget og velsignet alle slike gjerninger. Derfor skal vi la alle unyttige spørsmål fare og nøye oss med å strebe av all makt etter en slik lydighet.

Men verden lar seg ikke si. Derfor har folk sagt fra seg denne lydigheten og gjerningene som hører til den, og i stedet løpt i djevelens navn til klostrene, til Sankt Jakob i Compostela og andre steder. Med dette har enhver ment å gjøre det bedre og mer verdifullt enn den kjære Herren Jesus selv. De har ikke villet se at slikt husarbeid og en slik lydighet mot far og mor er helliget ved denne hellige personen, Guds Sønn. I ungdommen sin bar han ved, tente opp ild, hentet vann og gjorde annet slikt husarbeid – og egentlig er vi ikke verdige til å gjøre det etter ham.

Derfor skal vi lære denne historien med flid og regne oss salige når vi kan vandre i en slik lydighet og i slike gjerninger. For vi ser at Kristus selv ikke holdt

seg for god til å gjøre dem. Slike gjerninger er tusen ganger bedre og helligere enn alt munkene noen gang har gjort i klostrene sine til sammen. For Jesusbarnet løp ikke i kloster. Som et eksempel for oss ble han hjemme og tjente Josef og sin mor. Av det skal vi lære at alle slike gjerninger er dyrebare, edle og hellige, siden vår kjære Herre Kristus selv har gjort dem.

Summen av dagens evangelium er altså dette: Kristus er Herre over alle ting, og likevel ydmyker han seg og er lydig mot far og mor som et eksempel for oss. Slik skal vi lære å vise all lydighet trofast: først mot Gud, og dernest også mot far, mor og all annen jordisk øvrighet. Da kan vi rose oss av å ha gjort rett i begge deler, og da skal all lykke og velsignelse visselig være med oss. Til det hjelpe vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Andre søndag etter Kristi åpenbaringsdag

Joh 2,1–11. *Holdt i* 1533.

> Den tredje dagen var det bryllup i Kana i Galilea, og Jesu mor var der. Også Jesus og disiplene hans var innbudt til bryllupet. Da det ble mangel på vin, sa Jesu mor til ham: De har ikke vin. Jesus sa til henne: Kvinne, hva vil du meg? Min time er ennå ikke kommet. Hans mor sa til tjenerne: Hva han sier til dere, det skal dere gjøre.
> Nå sto der, etter jødenes renselsesskikk, seks vannkar av stein, hvert på to eller tre anker. Jesus sa til dem: Fyll karene med vann! Og de fylte dem til randen. Så sa han til dem: Øs nå opp og bær det til kjøkemesteren! Og de bar det til ham. Kjøkemesteren smakte på vannet som var blitt til vin. Han visste ikke hvor den kom fra. Men tjenerne visste det, de som hadde øst opp vannet. Kjøkemesteren kalte da på brudgommen og sa til ham: Hver mann setter først den gode vinen fram, og når de er blitt drukne, da den ringere. Men du har gjemt den gode vinen til nå!
> Dette sitt første tegn gjorde Jesus i Kana i Galilea og åpenbarte sin herlighet. Og disiplene hans trodde på ham.

Dette var det første underet vår kjære Herre Jesus gjorde her på jorden. Med det ville han åpenbare sin herlighet for disiplene sine, som Johannes selv sier. Av slike underfulle tegn skulle de lære ham å kjenne og holde ham for Guds Sønn og den sanne Messias. For her ser vi at han kan det intet annet menneske kan: Han forvandler skapningen og gjør vin av vann. Den kunsten forstår ingen andre enn Gud, som er Herre over naturen. Dette er hans kunst; mennesker kan ikke gjøre slikt.

Derfor skal dette underet først og fremst lære oss å kjenne vår kjære Herre Kristus rett. Vi skal ta vår tilflukt til ham med fast tillit og søke hjelp og nåde hos ham når nød og mangel kommer. For da skal vi visselig også få hjelp og nåde i rette tid. Dette er hovedsaken i dagens evangelium.

Men alle Kristi under gir oss denne læren og trøsten. Derfor vil vi i dag særlig tale om at vår kjære Herre gjør dette underet nettopp i et bryllup, slik at også læren om ekteskapet fortsatt skal bli hørt blant de kristne. For dette er en svært viktig sak, og det er høyst nødvendig å minne om den. Dere vet jo at ekteskapet

var dypt ringeaktet under pavedømmet, og at bare den ugifte stand ble lovprist der.

Men vi vet til fulle hvordan Gud har gjengjeldt og straffet disse geistlige som foraktet ekteskapet. De har ikke bare fått avsky for ekteskapet, men for hele kvinnekjønnet. Det er et stort under at hele denne sodomittiske flokken i pavedømmets klostre og stiftelser ikke for lenge siden er fortært av helvetes ild og senket ned i helvetes avgrunn – bare for de syndenes skyld som springer ut av en slik forakt for ekteskapet.

Men dette evangeliet skal hjelpe oss til å få andre tanker om ekteskapet, så vi ikke avskyr og hater det, slik paven gjør. Her ser vi at vår Herre og Mester gjør sitt aller første under i bryllupet i Kana i Galilea, i denne fattige lille byen. Da var han tretti år gammel, var allerede døpt av Johannes og hadde begynt å preke. Etter pavens visdom hadde det nok sømmet seg langt bedre for Herren Kristus om han hadde gjort det før han trådte inn i sitt åndelige embete og ble salvet og kalt av Den Hellige Ånd til å preke.

Men nettopp dette er et svært sterkt og nyttig vitnesbyrd – ikke bare mot pavens villfarelse, som nå, Gud være lovet, er død og maktesløs hos oss, men også mot alle vranglærere i tiden som kommer. De vil regne det for stor hellighet å holde seg borte fra ekteskapet og fra det vanlige livet i samfunnet. De løper ut i ørkener og til ensomme steder for å føre et roligere liv der enn i ekteskapet. For i ekteskapet må en krangle og trette med hustru og barn, drenger og tjenestepiker og ufredelige naboer, og av og til la hånden følge med.

Ja, hvis du vil se på ekteskapet på den måten og se bort fra at Gud har skapt og innstiftet det, og fra hans velsignelse og ord, da kan det nok kalles en møysommelig stand, for det er arbeid og strev nok i den.

Munkene derimot har kalt sin stand et hellig og fullkomment liv. Men alle kan se at det i sannhet var et dovent, lediggående, rolig, makelig og epikureisk liv. De hadde fullt opp av alt, for de lot de stakkars folkene ute i verden slite hardt for å skaffe dem mat. Og likevel ville de selv ha ord på seg for å ha valgt en salig og god stand.

Det eksemplet Kristus her har stilt fram for verden, er stort og sterkt. Likevel hjalp det ingenting hos disse ugudelige og usalige menneskene. Riktignok leste en det i kirkene, men det var ingen som kunne se dette lyset og si: «Hvis det er så godt å løpe ut i ørkenen eller gå i kloster, hvorfor gikk da Kristus i dette bryllupet? Er det en så ond gjerning å leve i verden og gifte seg, hvorfor ærer da Kristus ekteskapet med sitt nærvær og med et så herlig under?»

Hadde de enda begrenset klosterlivet eller eneboerlivet til to eller tre uker, eller til et år eller to, da hadde det i det minste vært en viss mening i det. Men de holder seg ikke bare borte fra ekteskapet; de lover endog med ed at de aldri i evighet vil gå inn i det. Det kan ikke kalles noe annet enn den mest hånlige ringeakt for ekteskapet. I stedet velger de seg ikke en hellig stand, men ro og et stille liv – stikk i strid med Guds bud og innstiftelse.

Lær derfor her at Herren vår Gud selv ærer det fjerde bud. For der det er bryllup, det vil si der det er far og mor, der må det også være en husholdning: hustru og barn, drenger og tjenestepiker, fe og åkrer, håndverk eller annet

levebrød. Alt dette vil Herren Jesus her anbefale oss som et hellig liv og en salig stand. Ingen må forakte den; en skal holde den i ære, slik han selv ærer den.

Derfor er dette evangeliet virkelig en preken for de unge blant oss. Av den kan de lære hvordan en også hjemme kan tjene Herren sin Gud svært godt, og at en ikke trenger å begynne et særegent liv, slik de salvede og snauklipte munkene og klerkene har gjort.

For en husfar som styrer huset sitt i gudsfrykt og oppdrar barneflokken og tjenerne sine til gudsfrykt, kunnskap om Gud, tukt og ærbarhet, lever i en hellig og salig stand. Og en kvinne som omhyggelig sørger for at barna får mat og drikke og holdes rene, trenger heller ikke å spørre etter en helligere og mer gudelig stand. Det trenger heller ikke drengen og tjenestepiken i huset. For når de gjør det herskapet ber dem om, tjener de Gud.

Og når de i tillegg tror på Kristus, har Gud langt større velbehag i arbeidet deres – om det så bare er å feie gulvet og børste støvler – enn i all munkenes bønn, faste og messelesning og alt annet de roser som en høy og fortreffelig gudstjeneste.

Derfor skal en slett ikke forakte det husliv som ekteskapet fører med seg, eller kalle det en verdslig og usalig stand, slik de hovmodige munkene gjør. For her ser vi jo at Herren Kristus selv går i et bryllup. Og det gjelder ikke bare bryllupet, men hele husholdningen, som Gud vil ha holdt høyt i ære. Derfor står jo også det fjerde bud øverst på lovens andre tavle.

Er du altså far eller mor, så bli i denne standen din, og lær at du gjør noe Gud har velbehag i når du utretter det som hører standen din til. Er du dreng eller tjenestepike, så lær at Gud har velbehag i din stand. For Gud har velsignet og æret husstanden med sitt nærvær og med sitt første under, etter at han allerede hadde begynt sin forkynnergjerning. Han kunne jo ha sagt: «Jeg vil ikke komme; jeg vil passe prekenen min. Dette er en verdslig sak, og jeg har bare befaling om et åndelig embete; etter det må jeg rette meg.»

Men han, den høyeste biskop, lar ikke embetet sitt føre seg på avveier, enda han hadde fått en så helt særegen befaling om det. Han forakter ikke bryllupet, som er begynnelsen på husstanden.

Han ærer, priser og berømmer gjerningene i denne standen så høyt at enhver derfor bør være villig til å gjøre dem og si: «Gud har ordnet det slik at jeg skal tjene i denne ektestanden og husstanden som dreng, tjenestepike, barn, husbond eller husmor. Derfor vil jeg nå også gjerne gjøre det som hører med, og med glede tjene min Gud i denne standen. For jeg ser jo at min høye Lærer og Mester, min Herre og Gud, Jesus Kristus, selv kommer til et bryllup – ikke bare for å ære denne standen, men også for å hjelpe den og sørge for den.»

Denne læren var høyst nødvendig mot paven og hans vranglære. Og den er det fortsatt i dag mot vår tids vranglærere, som gjendøperne og andre lignende sekter.

De kommer og sier: «Det er ikke noe bevendt med husstanden. Det går slik og slik til: Snart har en utro tjenestefolk, snart må en kjekle med naboene, eller det rammer hustru, barn og naboer den ene ulykken etter den andre. Hvordan kan en tenke på Gud og tjene ham midt i så mye uro? I ekteskapet er det jo aldri

noen ende på den. Alt dette vil jeg ikke ha for øynene. Jeg vil gå i kloster, så blir jeg fri for all slik uro», og så videre.

Og så har de i djevelens navn løpt fra alt; den ene har gått inn i én geistlig stand eller munkeorden, den andre i en annen.

Dette skal vi legge merke til, så slike vanvittige og urolige ånder ikke skal dukke opp igjen. For her står det jo tydelig at Herren Kristus ikke skilte brud og brudgom fra hverandre da han kom til bryllupet. Han lot dem bli hos hverandre, ja, han hjalp selv til så bryllupet deres kunne bli holdt med større ære. Med dette vakre eksemplet har han villet lære oss at han også vil se med velbehag på oss når vi tjener hverandre og trofast hjelper til i husholdningen.

Og om det nå også skulle komme trang og mangel, så la deg ikke skremme av det. Se bare til at du alltid har Kristus med deg og ikke er ugudelig. Da vil han gjøre vin av vann og velsigne standen din slik at du skal ha nok og til slutt få det du trenger, selv om det mangler for en tid og ser betenkelig ut.

Det viser også erfaringen oss: Når mann og hustru lever pent og kristelig sammen, sørger Gud så godt for dem at de tjener mer ved arbeidet sitt enn de selv hadde tenkt.

Jeg er helt viss på dette: Tenk deg en håndverker eller arbeidsmann som tar seg flittig av arbeidet sitt og er gudfryktig. La oss si at en talte opp på bordet foran ham, i én sum, omtrent de pengene han kunne tjene på et helt år. Da ville han ikke tro at han kunne klare seg med dem. Men Guds velsignelse går sine egne, hemmelige veier. En tjener litt i dag og litt i morgen og kommer seg slik igjennom at en virkelig merker Guds velsignelse i en slik stille husholdning.

På denne måten gjør vår kjære Herre Kristus fortsatt i dag vann til vin både i mitt og i ditt hus, bare vi er fromme og gudfryktige mennesker og lar ham sørge for oss. Han gjør også at ett stykke brød blir til ti, og at ett klesplagg holder like lenge som ellers tre.

Når vi har slike erfaringer for øye – hvis vi da virkelig vil åpne øynene – burde vi sannelig si: «Herre, husholdningens gjerninger hører deg til, og med dem tjener en deg. For du har selv æret dem en gang, og du ærer dem fortsatt med din velsignelse. Derfor vil heller ikke jeg forakte dem, men flittig hjelpe til og tjene deg trofast i min stand.»

Evangelisten nevner særskilt at Jesu mor også var til stede. Kanskje var hun husmor i dette bryllupet i brudens sted. For da hun ser mangelen, tar hun seg av saken som om den angikk henne særskilt. Det ser jo ikke ut til å ha vært noe rikmannsbryllup.

Men her må vi igjen tenke: Hvis Gud ikke hadde velbehag i ekteskapet, skulle da ikke Jesus ha sagt til henne: «Nei, mor! Du er altfor stor og herlig til å ta deg av slikt. Du alene blant alle kvinner er en hellig jomfru og Guds Sønns mor; derfor skal du bare ta deg av kirken og gudstjenesten. Og så går du her og gjør tjeneste som en tjenestekvinne for at alt skal gå pent for seg i dette bryllupet!»

Det er i sannhet også svært underlig at den hellige mor skal gi seg av med et så ringe arbeid og i dette bryllupet være den som tjener gjestene, steller på kjøkkenet og sørger for serveringen. Men alt dette skjer, som jeg ofte har sagt,

for at vi rett skal lære å akte denne standen, som både Kristus og jomfru Maria har vist så stor ære.

Likevel har dette eksemplet ikke hjulpet noe i pavedømmet, og det biter heller ikke nå på alle de utro og ulydige tjenestefolkene som verden vrimler av. For folk vil ikke tro eller holde for sant at det er en gudstjeneste når en trofast og flittig gjør sitt arbeid til husets beste.

Ellers ville barn og tjenere, drenger og tjenestepiker gjøre arbeidet sitt med lyst og glede og gjøre husarbeidet til et paradis for seg. De ville si: «Jeg vil gjøre og la være alt slik jeg vet at husbonden og matmoren min liker det, og utrette det de vil ha gjort. Og om jeg av og til får onde ord, hva gjør vel det? Jeg vet jo så sikkert at jeg i min stand tjener Herren min Gud og fører et liv han har velbehag i. For min Frelser, Kristus selv, gikk jo i et bryllup og har æret ekteskapet og huslivet med sitt nærvær og med sin mors tjeneste. Skulle da ikke også jeg gjerne gjøre og lide noe til ære og gagn for denne standen?»

Men slike husholdninger og tjenestefolk er det svært få av. De fleste mennesker sitter fortsatt så fast i den gamle overtroen at det ikke gjør inntrykk på dem, selv om de hører dette evangeliet. De vil slett ikke la seg overbevise om at en kan ha alt dette hjemme i huset, og at en nettopp der best av alt kan tjene Gud – ja, langt bedre enn noen nonne eller munk kan gjøre det i et kloster, om de så gjør livet aldri så surt for seg der.

Men ingen tar dette til hjerte, ingen tror det. Derfor gjør de alt med ulyst og motvilje. Og naturligvis kan det ikke være lykke eller velsignelse med slike gretne tjenere.

For skulle ikke en gudfryktig og from tjenestepike, som må lage mat og gjøre annet husarbeid, ha trøst og glede av dette eksemplet fra Guds mor? Skulle hun ikke si: «At jeg må lage mat og ta meg av annet arbeid som må gjøres – er ikke det nettopp den samme tjenesten som den kjære jomfru Maria gjorde i bryllupet i Kana? Også hun tok i et tak og passet på at alt ble gjort på beste måte. Og selv om det er et ringe og uanselig arbeid jeg gjør her i huset, gjør jeg det likevel til Guds ære. For det er han som har befalt og vil at jeg skal vise en slik lydighet med all flid, og jeg vet jo at Gud har velbehag i det når jeg gjør slik.»

Ja, la bare verden akte en slik lydighet så ringe den vil. Enhver som vil være en kristen, skal likevel akte den høyt, holde den for en stor og sann gudstjeneste og gjøre den med all god vilje.

Slik kan altså en tjenestepike eller dreng i et hus ha glede av arbeidet sitt og standen sin. De vet at de gjør noe Gud har velbehag i, og derfor kan de frimodig si: «Herre, jeg takker deg for at du har satt meg i denne tjenesten. Jeg vet at jeg tjener deg bedre i den enn alle munker og nonner, for de har ikke fått noen befaling fra deg om sin tjeneste. Men jeg har i det fjerde bud fått Guds befaling om å ære far og mor, tjene husbond og husmor med all flid og troskap og hjelpe til i husholdningen. Derfor vil jeg oppfylle dette budet med lyst og kjærlighet.»

Ja, hvis en tok saken slik og gjorde sin plikt med lyst og glede, da var en jo allerede i paradis her på jorden. Da hadde vår Herre og Gud velbehag i oss, og alle hans engler med. Da ville også husbond og husmor sette pris på en slik

troskap og villighet og lønne den rikelig. For trofaste og fromme tjenestefolk blir verdsatt overalt.

Men den veien vil ikke folk gå. Fortsatt ser en mange mennesker som heller vil regne det for en gudstjeneste å gå i kloster og løpe fra alt, enn å tjene herskapet sitt flittig i husholdningen. Men siden disse menneskene slik har tråkket det fjerde bud under føttene og foraktet ekteskapet, gjorde Gud rett i å la dem bli munker og nonner. Slik kom de i en stand der de plaget seg selv uutholdelig. Med det har de bare vakt Guds vrede og vist den største egenrådighet, for han har slett ikke befalt dem det.

Derfor skal enhver merke seg dette eksemplet godt og lære av det å gjøre sitt arbeid villig og gjerne og hjelpe til i denne standen, som Herren vår Gud selv har innstiftet og æret. Han har gjort den til kilden som alle andre stender på jorden springer ut av. For husholdning og ekteskap må holde oppe alle konger og fyrster. Det er ikke bare slik at konger og fyrster kommer av ekteskap; de ville heller verken ha folk eller få skatter om det ikke fantes ektefolk. For husfaren må skaffe det som alle stender i verden, fra den høyeste til den ringeste, skal leve av.

Dette skal en lære og være villig til å adlyde, slik at denne standen blir holdt i ære og fremmet av oss. Da skal alle ektefolk og tjenestefolk lære å si: «Herre, du har velbehag i dette. Du har selv vært med i bryllupet i Kana, og din mor, den velsignede blant kvinner, gjorde i dette samme bryllupet akkurat den samme tjenesten som jeg gjør i min herres hus. Hun skammet seg ikke over det, men tilbød selv en slik ringe tjeneste. Hvorfor skulle da jeg, en stakkars mark, som jo ikke er annet enn støv å regne mot den rene jomfru Maria, holde meg for bedre enn henne og skamme meg over slikt husarbeid?»

Men særlig skal ektefolkene selv gripe denne trøsten: Når de er fromme og gudfryktige, vil Gud ikke forlate dem, men gjerne gi sin velsignelse, slik han gjør her i bryllupet i Kana. For ektefolk vil uten tvil møte mye motgang i arbeidet og levebrødet sitt og på andre måter. Men når en har Kristus med i bryllupet sitt – det vil si: når en lever gudfryktig i ekteskapet og påkaller ham med et troende hjerte – da skal heller ikke velsignelsen og hjelpen utebli.

Se, dette skal dere lære og undervises om i dag. For dette evangeliet blir forkynt for dere for at dere skal bli desto villigere til å gjøre den gjerningen Gud har satt dere til da han innstiftet husstanden.

Og dere skal ikke la dere forføre når de folkene kommer som sier: «Husholdningen og det å gifte seg er en verdslig ting. Den som vil tjene Gud, må ta saken helt annerledes: Han må gjøre livet surt for seg og pine seg selv.» Slik gjør gjendøperne nå for tiden, disse forblindede folkene. De løper fra hustru og barn og roser seg av det som store korsbærere og helgener; de sier at det volder dem smerte.

Men det er rent falskt spill med disse hyklerne. For det en selv velger og legger på seg, volder ikke smerte. Det som blir lagt på oss mot vår vilje, volder langt mer smerte. Derfor skyr gjendøperen ekteskapet. Han vil ikke bli hos ektefellen og barna sine og vil ikke tåle noe fra tjenestefolk og naboer. For ektefolk er jo

bundet med mer enn tjue bånd; men disse båndene kaster slike hyklere av seg, og så lever de etter sin egen lyst.

Men slikt kan ikke kalles å bære sitt kors. Du bærer det derimot når du etter Guds bud vet at du er så bundet til ektefellen din, fyrsten din, naboen din og tjenestefolkene dine at du på alle kanter har begge hender fulle av plikter mot folk som du skal vise kjærlighet og tålmodighet.

For i ekteskapet må du høre, tåle og se mye du helst ville vært fri for. Likevel skal du bli i det og ikke løpe din vei, men si: «Jeg vil gjerne gjøre og tåle alt dette, for jeg vet at Gud med sin nåde vil være med denne husholdningen. Ja, jeg takker Gud av hjertet for at han har satt meg i denne salige standen, som han har velbehag i. Mangler jeg noe, kan han hjelpe meg; og her, i dette bryllupet, viser han jo at han gjerne og med god vilje vil gjøre det.»

Dette skal vi nå lære av dagens evangelium og be Gud om hans nåde, så vi kan huske det og leve som kristne i vårt kall. Amen.

Tredje søndag etter Kristi åpenbaringsdag

Matt 8,1–13.

> Da han gikk ned fra fjellet, fulgte mye folk ham. Og se, en spedalsk kom og falt ned for ham og sa: Herre! om du vil, så kan du gjøre meg ren. Jesus rakte ut hånden, rørte ved ham og sa: Jeg vil, bli ren! Og straks ble mannen renset for sin spedalskhet. Og Jesus sa til ham: Se til at du ikke forteller det til noen, men gå og vis deg for presten, og bær fram det offeret som Moses har påbudt, til et vitnesbyrd for dem.
>
> Da han gikk inn i Kapernaum, kom en høvedsmann til ham, ba ham og sa: Herre, tjeneren min ligger verkbrudden hjemme og har store smerter. Jesus sier til ham: Jeg skal komme og helbrede ham. Men høvedsmannen svarte og sa: Herre, jeg er ikke verdig til at du går inn under mitt tak. Men si bare et ord, så blir gutten frisk. For jeg er selv en mann som står under overordnede, og jeg har soldater under meg. Sier jeg til en av dem: Gå! så går han, og til en annen: Kom! så kommer han, og til min tjener: Gjør dette! så gjør han det. Da Jesus hørte dette, undret han seg og sa til dem som fulgte ham: Sannelig sier jeg dere: Ikke hos noen i Israel har jeg funnet så stor tro!
>
> Men det sier jeg dere: Mange skal komme fra øst og vest og sitte til bords med Abraham, Isak og Jakob i himlenes rike, men rikets barn skal kastes ut i mørket utenfor. Der skal de gråte og skjære tenner. Og Jesus sa til høvedsmannen: Gå hjem, det skal skje deg som du har trodd! Og tjeneren ble helbredet i samme stund.

I dagens evangelium får vi høre om to hendelser. Den første gjelder den spedalske som vår Herre Kristus gjorde ren, den andre en høvedsmann som hadde en syk tjener. Evangelisten forteller at Kristus gjorde disse undergjerningene straks etter at han hadde holdt den lange talen på fjellet. For slik skulle det alltid gå til: Først forkynte han, og deretter stadfestet han forkynnelsen med undergjerninger. Da kunne enhver dømme at forkynnelsen hans var rett og ikke falsk, og så desto lettere tro på den.

Gud være lovet, vi trenger ikke flere undergjerninger til dette. Læren er allerede stadfestet med tegn og under, så ingen lenger skal kunne tvile på at den er sann. Likevel er det nødvendig – særlig for dem som forkynner Ordet – at de ikke bare taler, men også lever som kristne, og at de stadfester læren og viser troen sin med gjerningene. «For Guds rike består ikke i ord, men i kraft», sier

Paulus (1 Kor 4,20). Der lære og liv stemmer overens, bærer læren frukt; men er livet ondt og stemmer ikke med læren, må enhver ta anstøt.

Men vi skal ikke bare se på disse to undergjerningene som vitnesbyrd om at Jesu lære er sann. Riktignok er det gjerninger som går over all menneskelig kraft og evne, og derfor må fornuften slutte slik vi også hører Nikodemus gjøre: «Ingen kan gjøre disse tegnene som du gjør, uten at Gud er med ham» (Joh 3,2). Men vi skal også se på dem som forbilder på tro og kjærlighet.

For hvem ser ikke hvilket vennlig hjerte vår kjære Herre Kristus har? Ved første ord er han rede, og han hjelper der ikke hele verden ellers kan hjelpe. Det viser tydelig nok at han ikke mener det vondt med arme, bedrøvede og elendige mennesker. Ellers ville han vel gjøre som vi når vi er sinte og i dårlig lune, og noen kommer og ber om noe eller vil ha noe av oss: Da har vi jo ikke et godt ord til noen.

Slik er ikke Kristus. Den spedalske har knapt åpnet munnen før Kristus er rede til å hjelpe ham; han rører ved ham og sier at han gjerne vil gjøre det – og så hjelper han ham også.

Denne villigheten til å hjelpe skal ikke bare vekke oss til å søke hjelp hos ham i vår egen nød og håpe at han ikke vil slå hånden av oss. Den skal også være et lysende eksempel på den kjærligheten og vennligheten som vi skal vise vår neste. Den skal lære oss å gjøre som Kristus: I slike kjærlighetsgjerninger skal vi ikke se på noe annet enn den lydigheten vi skylder Gud, og nestens nød.

For Kristus søker verken ære eller fordel når han hjelper slik. Han ser bare på at det arme mennesket trenger hjelp, at Guds ære blir fremmet ved en slik gjerning, og at han på den måten er lydig mot Gud. Gjør du derimot din neste godt for at han skal tjene deg igjen, så du selv får fordel av velgjerningen, da tjener du ikke Gud; da tjener du deg selv.

Men den som vil tjene Gud og sin neste på rett måte, ser ikke på sin egen fordel. Han ser bare på den nøden nesten er kommet i, og på at Gud har befalt at vi ikke skal la nesten i stikken – selv om vi ikke har så mye som et halmstrås nytte av å hjelpe ham, ja, selv om vi skulle høste utakk for det.

Det lærer vi jo av et annet evangelium, der Kristus renser ti spedalske, og bare én kommer tilbake og takker ham for velgjerningen, mens de ni andre ikke engang ser til ham. Kristus kunne nok vite på forhånd at de ville være så utakknemlige. Men han tar ikke hensyn til det: Han hjelper dem når de ber ham om det, og overlater så resten til Gud.

På samme måte kunne vi tale om den kjærligheten som kommer til syne i den andre undergjerningen, den med høvedsmannen. I begge ser Kristus bare på at Guds nåde og godhet kan bli herliggjort, og at de arme menneskene kan få hjelp i nøden sin. Dette er den rette kjærligheten: Den ser bare på Guds ord og befaling.

Dernest ser vi her et overmåte vakkert eksempel på tro. Etter loven tør ikke den spedalske nærme seg andre mennesker eller komme dem så nær at han kan tale med dem. Likevel går han helt uten frykt til Herren Kristus og kaster seg ned for ham med denne bønnen: «Herre! om du vil, så kan du gjøre meg ren.»

Her ser vi to ting forent. For det første tror han fast og uten den minste tvil at Kristus er så god og samtidig så allmektig at han kan hjelpe ham i en sykdom der det var umulig for alle andre mennesker å hjelpe. Og dette tror han enda Herren Kristus dro omkring som andre mennesker, uten noen som helst prakt eller ytre anseelse. For det andre overlater han, tross denne faste troen, bønnen sin helt til Herren Kristus. Kunne ikke helbredelsen hans skje til Guds ære og til hans egen frelse, vil han gjerne tåle denne elendigheten.

Dette er ikke bare å tro rett, men også å be rett. Disse to tingene hører da også alltid sammen: Den som tror rett, ber rett; den som ikke tror rett, kan heller ikke be rett. For når vi ber, må hjertet være visst på at Gud er nådig og barmhjertig, og at han gjerne vil hjelpe oss.

Særlig skal tilliten og troen vår være fast i det som gjelder Guds ære og vår frelse: at vi får syndenes forlatelse og blir reddet fra døden og djevelen, at Gud vil gi oss Den Hellige Ånd i hjertet, holde oss fast i sitt ord, ikke la oss bukke under i noen fristelse, la oss vokse i tro og kjærlighet dag for dag, og så videre. Alt dette tjener først og fremst til Guds ære og vår sjels frelse.

Derfor skal hjertet vårt aldri tvile på at Gud gjerne vil gi oss disse gavene når vi ber om dem, og at han slett ikke vil avslå en slik bønn. For her trenger vi Guds hjelp, og den har Gud lovt oss i sitt ord.

Den som ville be om disse tingene slik den spedalske ber her – «Herre, om du vil, så tilgi meg mine synder, gjør meg salig» og så videre – han ville be feil. For her kan vi ikke tvile på at Gud vil og er rede til å gi slikt. I sitt ord har han jo allerede åpenbart for oss at han vil at alle skal bli frelst. Derfor har han latt sin Sønn, Jesus Kristus, betale for hele verdens synd på korset, og han har befalt at alle skal høre ham, ta imot ham og tro på ham.

Hvorfor ber da den spedalske slik og legger til disse ordene: «Om du vil, så kan du gjøre meg ren»? Her må vi legge merke til hva saken gjelder. Jeg sa nettopp at der det direkte gjelder vår frelse og Guds ære, kan vi ikke tvile på at bønnen blir hørt. For Guds vilje er åpenbart for oss: Han vil at hans ære skal være ukrenket og vår frelse uhindret.

Men slik er det ikke med det timelige. Et menneske kan være fattig, sykt, elendig og foraktet og likevel bli frelst – slik går det jo nesten med alle kristne. Frelsen avhenger altså ikke av hvordan vi har det i dette livet, og slike savn kan ofte til og med gjøre noe godt. Den som ber om hjelp og redning i timelig nød, skal derfor nok tro at Gud kan hjelpe og har hjerte til det, men likevel legge sin vilje inn under Guds vilje. Kan hjelpen ikke komme til Guds ære, eller skulle den skade vår frelse, da bør vi gjerne ville bære korset lenger.

I slike ting ber vi altså på rett måte når vi tror at Gud kan hjelpe, men likevel ikke foreskriver ham tid, mål eller måte – hvordan, hvor mye eller når han skal hjelpe oss.

For det er en alminnelig skrøpelighet hos oss at vi ikke alltid vet hva eller hvordan vi skal be, som Paulus sier (Rom 8,26). Gud derimot vet svært godt – det må vi bekjenne – hva som best tjener til hans ære og vår frelse. Derfor skal vi legge vår vilje inn under hans og slett ikke tvile på at Gud visselig vil høre slike bønner, så sant det kan skje til hans ære og vår frelse.

Dette eksemplet skal vi derfor merke oss godt, så vi også kan lære å be slik. Vi skal ikke huse noen tvil i hjertet om at Gud er oss nådig, at han kjenner vår nød og elendighet, og at han vil ta seg av vår sak. Dette skal vi tro fullt og fast, og likevel underordne oss Guds vilje og si: «Herre, du kjenner tid og time. Gjør derfor det som tjener meg best og kan bli ditt navn til pris og ære!»

Slik gjør jo også den spedalske her. At Kristus kan hjelpe ham, tviler han ikke på; at han gjerne vil hjelpe ham, tviler han heller ikke på – for hadde han tvilt på hans vilje, ville han ikke ha ropt til ham om hjelp. Men samtidig må han bekjenne at det ikke tilkommer ham å bestemme tid, sted, måte og vei, når og hvordan han skal bli hjulpet. En slik tro og lydighet behager Herren Kristus svært godt. Derfor hjelper han den ulykkelige straks på stedet, og på en måte som mannen selv aldri ville ha våget å be om.

Hit hører også mange vakre skriftord hos profetene, som Sal 27,14: «Vent på Herren! Vær ved godt mot! Ditt hjerte være sterkt! Ja, vent på Herren!» Og Sal 130,5–6: «Jeg venter på Herren, min sjel venter. Jeg setter min lit til hans ord. Min sjel venter på Herren, mer enn vektere på morgenen, vektere på morgenen.» Og Hab 2,3: «Om det dryger, så vent på det! For komme skal det, det skal ikke utebli.» (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse lyder stedene slik: Sal 27,14: «Harre des Herrn, sei getrost und unverzagt, und harre des Herrn.» Sal 130,5–6: «Meine Seele wartet auf den Herrn, und ich hoffe auf sein Wort. Meine Seele wartet auf den Herrn, von einer Morgenwache zur andern.» Hab 2,3: «Ob die Verheißung verzeucht, so harre ihr; sie wird gewißlich kommen, und nicht verziehen.» Luther har gjengitt dem fritt etter hukommelsen.*)

For all historie viser at hjelpen kommer til slutt, selv om den dryger lenge. Men når Gud stundom venter lenge med hjelpen og ikke hører oss straks, har han sine egne skjulte hensikter med det. Slik skaffer han seg anledning til å gi langt mer enn vi selv ber om eller forstår, som Paulus sier (Ef 3,20).

Men hva mener nå Kristus med å vise den spedalske til presten etter at han har renset ham, og be ham bringe presten det offeret Moses har påbudt? Noen har svart slik, og det er ikke galt: Herren Kristus gir oss her et eksempel på kjærlighet som vi skal følge. Han hadde jo makt til å ta fra prestene det Gud hadde gitt og tilstått dem, men ville likevel ikke gjøre det. Slik skal også vi la enhver beholde sine rettigheter og ikke ta fra noen det som tilkommer ham.

Men hovedgrunnen til denne befalingen er at Herren vil ha sin undergjerning stadfestet og bekreftet, også av fiendene sine. For når presten tar imot et slikt offer fra mannen og gir ham det vitnesbyrdet at han er ren, er det samtidig et vitnesbyrd om at presten – like så vel som alle andre mennesker – burde ha tatt imot Herren Kristus og trodd på ham som den rette Messias. For hos profetene sto det at Kristus skulle gjøre slike undergjerninger når han kom til verden.

Derfor bruker Herren disse ordene og sier: «Bær fram det offeret som Moses har påbudt, til et vitnesbyrd for dem.» Det er som om han ville si: «De skal bli nødt til å bekjenne at du er blitt ren og virkelig helbredet. Og vil de likevel ikke tro på meg og erkjenne meg som den rette Messias, da er det bare forherdelse og vrangvilje, og det skal ikke bli ustraffet. Men dette vitnesbyrdet mot dem skal samtidig være et tegn for de oppriktige om at de skal ta imot meg og tro på meg.»

Paven har villet bygge øreskriftemålet på denne befalingen fra Kristus. Synden kan sammenlignes med spedalskheten, sier han, og derfor skal en vise seg for presten og la seg rense for synden. Men dette er en svært løs og dårlig grunnvoll. For hva har det med oss å gjøre hva Gud befalte jødene om spedalskheten? Vi har jo ingen slike prester. Og om vi hadde dem, er det likevel sikkert at prestene ikke renset de spedalske; når de var blitt rene, ga prestene dem bare vitnesbyrd om det.

Hvordan skal dette så kunne brukes om det skriftemålet som en har ment var nødvendig for å få syndenes forlatelse? De spedalske skulle jo ikke vise prestene det stygge utslettet sitt; tvert imot viste de fram et vakkert og rent legeme når de kom til dem med offeret sitt. Men slike løse og tåpelige påstander trenger ikke mer svar, og dessuten har jeg allerede skrevet og sagt nok om øreskriftemålet andre steder.

Vi evangeliske kristne vet bare om ett nødvendig skriftemål: at hjertet åpner seg for Gud og bekjenner sine synder. Dette er et hjertets skriftemål; det skjuler ingenting, slik øre- eller munnskriftemålet gjør. Men ikke engang dette skriftemålet, som avlegges for Gud, kan gjøre oss rene og hellige – langt mindre skulle øreskriftemålet kunne det. Dette, og ikke noe annet, er det som gjør oss rene og hellige: at vi i troen holder oss til Herren Jesus og hans ord, og tror syndenes forlatelse i Jesu navn, slik den blir tilsagt oss i Guds ord. Dette får være nok om det første eksemplet.

Den andre undergjerningen, med høvedsmannens syke tjener, er også et vitnesbyrd om at Kristi lære er sann. For når Gud gjør så mektige undergjerninger ved Kristus, må jo også læren hans være ren, god og rett, og han selv den rette Messias eller Kristus. Men her finner vi dessuten et fremragende eksempel på en usedvanlig høy og stor tro hos høvedsmannen. Herren selv roser den høyt og sier at en slik tro har han ikke engang funnet i Israel, hos det hellige folket.

Denne troen ser vi først i at høvedsmannen sender bud til Herren Kristus, enda han ikke er jøde, men hedning. Han har full tillit til at Kristus ikke vil la ham undgjelde for at han er hedning, men vil hjelpe ham like visst som han kan hjelpe.

For hadde ikke denne tilliten vært fast og urokkelig i hjertet hans, ville han heller ikke – som Lukas skriver – ha gjort jødenes eldste bryderi og sendt dem til Jesus. At han sender dem til ham, er jo et tegn på at han håper Kristus vil høre ham. Men her må vi først høre hvordan Lukas forteller denne hendelsen mer utførlig (Luk 7,1–10):

> Da han hadde avsluttet hele sin tale i folkets påhør, gikk han inn i Kapernaum. En høvedsmann hadde en tjener som var syk og døden nær. Han satte denne tjeneren meget høyt. Da han hørte om Jesus, sendte han noen av jødenes eldste til ham for å be ham komme og helbrede tjeneren hans. Da de nå kom til Jesus, ba de ham innstendig og sa: Han er vel verd at du gjør dette for ham. For han elsker vårt folk, og det er han som har bygd synagogen for oss.
> Jesus gikk da med dem. Men da han ikke hadde langt igjen til huset, sendte høvedsmannen noen venner til ham og sa: Herre, gjør deg ikke umak! Jeg er ikke verdig til at du går inn under mitt tak. Derfor aktet jeg meg heller ikke verdig til å gå til deg. Men si et ord, så blir gutten helbredet. For også jeg er en

> mann som står under myndighet, og har soldater under meg igjen. Sier jeg til den ene: Gå! – så går han, og til en annen: Kom! – så kommer han, og til tjeneren min: Gjør dette! – så gjør han det.
> Men da Jesus hørte dette, undret han seg over ham. Og han vendte seg til folket som fulgte ham, og sa: Jeg sier dere: Ikke engang i Israel har jeg funnet så stor en tro. Og da de som var utsendt kom tilbake til huset, fant de tjeneren frisk.

Ved siden av høvedsmannens tillit og tro står også en svært stor og dyp ydmykhet. Han regner seg ikke verdig til selv å gå til Jesus og legge fram bønnen sin, men sender synagogens forstandere eller eldste til ham. Og da han hører at Herren kommer, sender han vennene sine i møte med ham og lar dem be ham om ikke å gjøre seg umak med å komme; for han erkjenner at han ikke er verdig til at Herren skal komme til ham. «Det trengs jo ikke», tenker han. «Herren kan godt utrette det du har bedt ham om, med et ord, selv om han ikke er der selv.»

Dette tror høvedsmannen så fast at han viser til sitt eget eksempel som bevis og sier: «For jeg er selv en mann som står under overordnede, og jeg har soldater under meg. Sier jeg til en av dem: Gå! så går han, og til en annen: Kom! så kommer han, og til min tjener: Gjør dette! så gjør han det.» Det er som om han sa til Kristus: «Har mitt ord så stor kraft, enda jeg bare er et menneske, hvor mye større kraft må det da ikke ha når du sier et ord!»

Dette kan vi med rette kalle ikke bare å tro, men også å lære og forkynne om troen på det beste og herligste. Derfor er det sannelig å ønske at også vi kunne tro slik på Kristus, som nå bor så rikt blant oss ved sitt ord, selv om vi ikke ser ham personlig.

Det er et overmåte godt eksempel for oss å se hvor visst denne mannen står fast og forlater seg på Kristi ord. Først venter han seg alt godt av Kristus, og dernest ber han ham ikke om noe mer enn å si et ord. På dette ordet venter han med den største tillit og glede, som på sin eneste skatt. Har han bare det, vet han at den syke tjeneren ikke skal feile noe mer, men være frisk og sunn.

Lær du nå, som allerede har Ordet, å gjøre ham dette etter! For i Ordet har vi jo det trøstefulle løftet at Gud vil være oss nådig for Kristi skyld, og at vi ved troen på Kristus skal ha syndenes forlatelse og det evige liv.

Men vi mangler et hjerte som denne høvedsmannens. Han tenker: «Har jeg bare Ordet, så har jeg alt; det Ordet lover meg, skal straks følge etter.» Men det klarer ikke vi. Følgen er at vi ikke akter Ordet, men søker og leter etter andre ting i stedet – enda Ordet er allmektig og ikke kan lyve. Det Ordet lover oss, skal visselig skje oss, slik høvedsmannen tror.

Denne troen hans må prises desto mer fordi han er hedning. Han har ikke noe løfte å holde seg til slik jødene har, og derfor tør han ikke rose seg av eller ta seg den æren som tilkom jødene som Guds folk. For det er troens egenart at den skaper ydmyke hjerter, som verken har særlig gode eller særlig høye tanker om seg selv, og som derfor bare holder seg til Guds nåde og barmhjertighet.

Med dette skal også vi trøste oss. Når denne tenkemåten for alvor har slått seg ned i hjertet vårt, og vi må bekjenne at vi er arme, elendige syndere som ikke har noen verdighet eller fortjeneste å rose oss av, skal vi likevel ikke fortvile,

men holde oss til Guds løfte og be om hans nåde. Dette har Gud behag i, dette vil han ha av oss.

For det ville ikke være og kunne ikke kalles nåde om vi ikke kom til løftet helt ufortjent og uten egen fortjeneste – slik som denne høvedsmannen, som ikke kan rose seg sammen med jødene av at Guds løfter gjelder ham. Derfor tør han ikke selv tre fram for Herren Kristus, men tenker: «Kommer du selv, blir det ikke noe av; du må bruke andre til det.» Likevel står han fast i denne tanken: «Denne mannen er så vennlig og god at han ikke vil si nei til deg.»

Det kalles og er en sann tro og en sann ydmykhet når en frykter på grunn av sin egen uverdighet og likevel ikke fortviler. For begge deler vil Gud ha av oss: at vi ikke skal være hovmodige, og at vi heller ikke skal fortvile, men vente på Guds nåde med fast tro. Slik sier også salmisten: «Herren har behag i dem som frykter ham, som venter på hans miskunn» (Sal 147,11).

Slik gjorde ikke jødene. De bildte seg inn at Gud måtte ha behag i dem, og at alt det gode han gjorde mot dem, gjorde han fordi han skyldte dem det. De holdt jo de skikkene han hadde innstiftet, og hadde altså fortjent det av ham. Slik falt de i hovmod og sorgløshet og foraktet nåden. Derfor feller også Herren en streng dom over dem og sier: «Mange skal komme fra øst og vest og sitte til bords med Abraham, Isak og Jakob i himlenes rike, men rikets barn skal kastes ut i mørket utenfor. Der skal de gråte og skjære tenner» (Matt 8,11–12).

Det er den skammelige vantroen som gjør dem så hovmodige at de forakter nåden. Men like lite som det hjelper dem at de er Abrahams barn, like lite skal det skade hedningene at de ikke er Abrahams barn, så sant de holder seg til Kristus med fast tro og sukker etter hans nåde og barmhjertighet.

For nå har Gud lyst til å la de mette sulte og mette de sultne, enten de er hedninger eller jøder. For Gud gjelder verken jøde eller hedning, verken omskjærelse eller uomskjærelse, men bare at en tror på Kristus, at en underordner seg i all ydmykhet, og at en ikke ber om noe annet enn nåde.

Slik lærer altså dette evangeliet oss først om kjærligheten. Dernest gir det oss en overmåte vakker undervisning om troen: hvordan den holder seg til Guds ord og venter på Guds nåde i all ydmykhet. Den som gjør slik, skal få det han ber om, slik som denne spedalske og denne gjeve høvedsmannen: Det skal skje ham som han har trodd. Det vil si: Har han bare Guds godhet og nåde i hjerte og sinn, ber han bare om den og forlater seg på den, da vil også Gud av bare miskunn vise ham nåde, ta imot ham og hjelpe ham.

Gud gi oss nå sin Hellige Ånd, som alene kan vekke en slik tillit til nåden for Kristi skyld i hjertet vårt, og så føre oss til frelsen og det evige liv! Amen.

Fjerde søndag etter Kristi åpenbaringsdag

Matt 8,23–27. Holdt i 1533.

> Så gikk han i båten, og disiplene fulgte ham. Og se, det blåste opp en kraftig storm på sjøen, så båten ble skjult av bølgene. Men han sov. Da gikk disiplene bort til ham og vekket ham og sa: Herre, frels oss! Vi går under!
> Han svarte: Hvorfor er dere så redde, dere lite troende? Så reiste han seg og truet vindene og sjøen, og det ble blikkstille. Mennene undret seg og sa: Hva er dette for en, siden både vinden og sjøen adlyder ham?

Dagens evangelium forteller oss en hendelse som ikke lærer oss hva vi skal gjøre – for her blir det ikke sagt noe om våre gjerninger. Den lærer oss hva vi skal tro i nød og motgang, og hvordan vi skal trøste oss. Derfor er dette en av de høye prekenene om troen som alle innbiller seg at de kan alt om, som om det var en liten og alminnelig sak.

Vi vil derfor dele innholdet i tre. Først vil vi tale om kors og lidelse. Dernest om Herren Kristus og troen på ham, og om at den alene gjelder og hjelper som vår eneste og beste trøst. Og for det tredje om den frukten og nytten som troen bærer etter anfektelsen. Da skal vi snart se hvilken vakker og trøsterik fortelling evangelisten her legger fram for oss med få ord – en fortelling vi ikke ville være foruten for alt i verden.

Det første stykket er dette: Herren Kristus går i båten med disiplene sine. Ennå er det ingen storm, men fint, mildt og stille vær, så sjøen også ligger helt stille og rolig; ellers ville i det minste disiplene vel ikke ha lagt ut på sjøen og satt seg i båten. Men så snart Kristus sitter i båten med disiplene, og de legger fra land og kommer ut på sjøen, blåser det opp et så voldsomt uvær at bølgene slår inn over den lille båten, som om den skulle gå under med en gang.

La oss legge godt merke til det som blir fortalt her, og gjøre et ordtak av det: «Ja, slik går det: Kommer Kristus om bord i båten, varer ikke det stille været lenge; da bryter stormen snart løs med makt.» For da går det visselig slik Kristus selv sier (Luk 11,21–22): Den sterke har sin gård i fred og ro til en som er sterkere, kommer; da begynner ufred, kamp og bulder.

Slik ser vi også overalt i evangelienes beretninger: Der alt før var rolig, står straks alle gater i brann så snart Kristus bare lar seg høre med en preken eller se med en undergjerning. Da rotter fariseerne, de skriftlærde og yppersteprestene

seg sammen og vil ha ham drept med det samme; og særlig begynner djevelen da for alvor å rase og larme.

Dette har Kristus forutsagt for lenge siden: «Dere må ikke tenke at jeg er kommet for å bringe fred på jorden. Jeg er ikke kommet for å bringe fred, men sverd. Jeg er kommet for å sette skille mellom en mann og hans far, mellom en datter og hennes mor, mellom en svigerdatter og hennes svigermor, og en manns husfolk skal bli hans fiender» (Matt 10,34–36).

Men alt dette tar sikte på at du skal tenke deg om på forhånd og velge om du vil være en kristen eller ikke. For vil du være en kristen, så finn deg i dette uværet og denne ufreden; det blir nå en gang ikke annerledes. «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt», sier Paulus (2 Tim 3,12). Derfor formaner også Jesus Sirak alle troende og sier: «Mitt barn, vil du være Guds tjener, så gjør deg rede til prøvelser. Hold deg til Gud og vik ikke, men vær tålmodig når det skifter i din fornedrelse» (Sir 2,1–4).

Det er som om han ville si: «Vil du ikke være Guds tjener, så gå din vei; djevelen lar deg nok være i fred til hans tid kommer. Men vil du tjene Gud og være en kristen, så kan du stole på at uvær og forfølgelse ikke vil utebli. Derfor: Vær ved godt mot, så du ikke blir forferdet når det kommer, som over en ulykke du ikke hadde ventet. Frykt ikke den slags uvær, men frykt Gud, så du ikke for verdens skyld viker fra hans ord. Våg alt på det med frimodighet! Du har jo ikke begynt på det for å vinne verdens vennskap; altså må du heller ikke gi det opp fordi verden blir uvennlig og vred.»

Dette er det evangelisten vil lære oss når han sier at uværet først blåste opp da Kristus var gått i båten, og de hadde lagt fra land og var kommet ut på sjøen.

Men dette skal også lære oss hva vi skal svare de ondskapsfulle og ledigående spotterne som ikke forstår annet enn å spotte evangeliet. De sier: «Før denne læren kom opp hos oss, var her fred og ro, og alt sto vel til. Men nå har vi fått så mange ulykker å stri med at ingen kan telle dem: kjetteri, strid, opprør, dyrtid, tyrkerne og all slags elendighet.» Den som vil stoppe munnen på slike skammelige gudsbespottere, skal si: «Kjære deg, har du aldri lest i evangeliet at så snart Kristus kommer om bord i båten og ut på sjøen, blåser uværet opp?»

Men det er ikke Herren Kristus som har skylden for dette, men djevelen, som er hans fiende og ikke tåler ham. Slik er han også fiende av evangeliet, og derfor ville han gjerne stelle i stand så mye elendighet og ufred på jorden at evangeliet kunne gå til grunne. Men det blinde, forherdede folket vil ikke se eller gi akt på dette. Det ser bare på forvirringen og manglene og roper derfor med gudsbespottende munn at evangeliet har skylden. Men det gode som evangeliet virker – at vi ved det lærer å kjenne Gud og kan få syndenes forlatelse og bli frelst – det vil de ikke se.

Slik gjorde også det utakknemlige, gjenstridige og tøylesløse jødefolket i ørkenen. Da de var i Egypt og var pålagt arbeid for to, ropte de til Gud at han måtte hjelpe dem ut av denne elendigheten; for da ville de være fromme. Men hva skjedde? Da Gud førte dem ut av elendigheten og de kom ut i ørkenen, var alt glemt. Ulykken var nettopp at de hadde glemt alt slitet og strevet og all den nøden de hadde tålt i Egypt, og bare husket kjøttgrytene og brødet i Egypt.

Disse folkene kunne også pavens kunst. De framhevet på det vakreste det gode de hadde hatt den gangen; men det de samtidig hadde lidd, kunne de pent tie om. Og da Gud siden ga dem brød fra himmelen, foraktet de også det og syntes det ikke var på langt nær så godt som kjøttet i Egypt. Slik er vår natur, fordervet av arvesynden: Gud kan gjøre hva han vil, men han kan likevel ikke gjøre oss til lags. Derfor skal det også en stor og guddommelig tålmodighet til for at han så lenge kan bære over med denne onde og utakknemlige verden.

Hvis noen for tjue år siden hadde spurt oss om vi heller ville ha et dyrtidsår, eller i all evighet la oss jage, plyndre og plage av munker og prester, slik det skjedde den gangen – mener du ikke at alle med glede ville ha valgt dyrtiden, bare for å bli fri fra dette tunge, uutholdelige og, slik det så ut, endeløse tyranniet og plyndringen? For da kunne en likevel trøste seg med håpet om at det ett års avling ikke gir, gir det neste. Men plyndringen gikk for seg i det uendelige og ble verre og verre dag for dag.

All denne forvirringen og elendigheten, og mer av samme slag, har folk nå glemt så helt at de ikke kan prise den gamle tidens ro nok. De ser ikke lenger den grufulle klippen som den gang lå tungt over alle. De ser ikke at vi i de rolige tidene ikke bare ble frarøvet penger og gods, men også fikk både sjel og legeme fordervet med falsk lære og avgudsdyrkelse – og det uten at vi dermed slapp annen ulykke. For også i de dager var det dyrtid, pest, krig og andre plager. Men fordi disse ulykkene også kommer nå, vil folk gi evangeliet skylden for dem.

Hva tror du da Gud synes om en slik utakknemlighet? Han eier ingen høyere og edlere skatt enn sitt ord, ikke noe bedre råd og ingen sikrere hjelp mot synden og døden enn evangeliet. Og så blir det likevel så grufullt vanæret og spottet at folk gir det skylden for alle de ulykkene menneskene plages med!

Hvilken straff vil vel følge av en slik gudsbespottelse? Denne: Gud vil slå slike spotteres hjerter og øyne med full blindhet, så de ikke kan se Guds herlige og store velgjerninger. Sammen med jødene skal de bli og forbli så forherdet at de ikke vet eller forstår annet enn å spotte Gud, og til sist må de fare til helvete. Den lønnen fortjener de, og den skal visselig også ramme dem.

Motgang må du jo likevel lide, også der evangeliet ikke finnes: Ikke alle holder av deg, og du har fiender. Slik har jo også Rom hatt kriger og all slags annen ulykke å stri med før evangeliet kom.

Evangeliet har altså ingen skyld i slikt. Hele skylden ligger hos djevelen og vår egen utakknemlighet. Djevelen kan ikke tåle evangeliet og vil gjerne ha det kvalt; derfor vekker han all slik ulykke, og jo mektigere Ordet går fram, desto sintere og mer harm blir han. Og når vi selv viser oss så utakknemlige for denne høye velgjerningen og gaven at vi ikke bare nekter å ta imot den og bruke den, men til og med hater og forfølger den, da kan Gud umulig tåle det. Derfor må han komme med all slags plager og straffer for å gjøre ende på en slik utakknemlighet.

Det første evangeliet vårt lærer oss, er altså dette: Vil du være en kristen, så vær forberedt på at storm og uvær vil bryte løs over deg. Vil du ikke det, så gå din vei – og når du skal dø, får du erfare hva du har gjort.

Det andre stykket handler om troens rette natur: at troen i en slik anfektelse og storm går til Kristus og vekker ham. Lær og merk deg dette godt! For motstanderne våre, papistene, regner troen for en svært liten ting; derimot legger de stor vekt på vår frie vilje. Men jeg skulle gjerne se dem være med i båten, så de kunne prøve hva den frie viljen makter i slike farer og angster.

Det fikk apostlene her grundig erfare. La troen deres ha vært så svak og liten den bare vil: Hadde de manglet denne svake og skrøpelige troen, hadde de måttet fortvile med hele sin frie vilje og gått til bunns i havets dyp. Men nå finnes det likevel en liten tro hos dem – det vitner Kristus selv om når han sier: «Dere lite troende!» Og den hjelper dem igjennom, så de ikke helt fortviler, men løper til Kristus, vekker ham og ber om hjelp.

Men utretter den lille og svake troen allerede så mye, hva må ikke da den store og mektige troen kunne utrette! Det så vi stadfestet for åtte dager siden i evangeliet om den spedalske og høvedsmannen i Kapernaum. Derfor er den frie viljen og menneskets egen styrke ingenting verdt. De forsvinner og holder ikke stand når stormen bryter løs og kampen for alvor begynner. For da har vi ikke tanke for annet enn å skrike og rope og ønske oss hundre mil bort. Det vil si: Den frie viljen trøster ikke hjertet, men gjør det bare mer og mer motløst, så det til og med skjelver for et raslende blad.

Men troen holder stand, selv om den bare er liten og svak, og lar seg ikke skremme helt i hjel – det ser vi her på disiplene. De hadde døden for øynene; for bølgene brøt inn over dem fra alle kanter med en slik kraft at de helt skjulte den lille båten. Og hvem ville vel ikke ha blitt blek i en slik nød og livsfare på havet?

Men troen holder ut som en mur, hvor skrøpelig den enn er. Den står her fram som den lille David mot Goliat – det vil si mot døden, synden og all fare. Den fortviler ikke, men søker hjelp der den finnes – hos Herren Kristus. Den vekker ham og roper til ham: «Herre, frels oss! Vi går under!»

Slik virker altså troen: Selv i den mest åpenbare fare venter en stadig at hjelpen nok kommer likevel. Slik sier også David: «Jeg trodde, derfor talte jeg» (Sal 116,10; jf. 2 Kor 4,13). For ingen kan be uten at han tror. Heller ikke den frie viljen kan be, for den ser bare nøden og faren som er der, men ikke den personen som kan hjelpe i nøden og faren. Derfor må det mennesket som vil verge seg med den frie viljen, dø i sine synder. Troen derimot, selv om den bare er liten og skrøpelig, ser og griper denne personen, Herren Kristus, og får slik hjelp.

Hadde nå disiplenes tro vært så sterk og urokkelig som troen til profeten Jona, som ble i fiskens buk til den tredje dagen, da kunne de ha sagt til sjøen og bølgene: «Bare slå løs! Så sterke skal dere likevel ikke bli at dere kan velte båten, for vi har Herren Kristus hos oss. Og om dere så får det til, skal vi likevel finne en hvelving midt i havet der vi skal sitte tørre og ikke drukne. For vi har en Gud, og han kan bevare oss ikke bare på havet, men også i og under havet.»

Dette kalles en rett og sann tro. For den ser ikke bare på det som er her og nå, slik den frie viljen gjør – den blir forferdet og fortviler. Troen ser også fram til det som skal komme, ja, til det stikk motsatte. Derfor tar den mot til seg selv om

den allerede sitter i dødens strupe, og holder seg til den trøsten at det ennå er hjelp å få – slik vi ser her på disiplenes svake tro.

Derfor er troen ingen lett kunst og ingen liten sak. Den er en guddommelig kraft som ikke kommer av den frie viljen, men blir gitt oss av Den Hellige Ånd ved Ordet. Om dette vet motstanderne våre, papistene, ingenting; ellers ville de ikke strides så heftig mot oss når vi sier: «Troen alene gjør salig.» Det vil si: Troen alene finner trøst når synd, død og evig fordømmelse omringer oss og vil slå oss til jorden.

Her ser vi også grunnen til at de er så dristige og stolte så lenge sjøen er stille og været er fint. Men når stormen blåser opp og det går ille, da er det slutt på alt motet, all trøsten og hele herligheten deres. For her er ingen tro, bare den maktesløse og trøstesløse frie viljen, som glemmer både Gud og hans ord og derfor verken vet ut eller inn.

Men nå kommer enda en ulykke til: Midt under denne nøden på sjøen har Kristus lagt seg til å hvile og sover en riktig fast, naturlig søvn. Kanskje kom det av at han den dagen hadde arbeidet og preket seg trett, eller at han hadde bedt hele natten igjennom og hatt sine anfektelser. For jeg mener at han om natten har måttet lide mang en tung anfektelse fra djevelen, slik han også klager i Salme 88,16: *Pauper sum ego, et in laboribus a juventute mea* – «Elendig er jeg og døende fra ungdommen av. Jeg bærer dine redsler, jeg må fortvile.»

Derfor var han bare sjelden glad og vel til mote, men gikk alltid omkring med tunge tanker, som en som alltid har båret mye elendighet og sorg. Det er antydet litt før i samme salme, i disse ordene: «For min sjel er mett av ulykker. Mitt liv er kommet nær til dødsriket» (Sal 88,4). Men enda denne søvnen var en sann, naturlig søvn, har den likevel måttet tjene til å styrke disiplenes tro, slik alle hans gjerninger måtte det.

Det samme skjer ennå i dag: Herren Kristus later som om han ikke ser oss, ja, som om han slett ikke tenker på oss mer. Slik gjør han her i båten, der han ligger og sover og verken bryr seg om været, om disiplene eller om båten. Men han er likevel med i båten, selv om han ligger og sover.

Dette er nå den anfektelsen som alltid vil følge oss: Herren Kristus lar bølgene velte seg inn over den lille båten. Det vil si: Han lar djevelen og verden larme og rase mot de kristne, så en må frykte at alt skal briste og gå under – slik det jo ser ut nå i dag. Paven og tilhengerne hans hater Ordet og egger stadig de store makthaverne opp mot oss. Heller ikke tyrkerne lar djevelen sitte uvirksomme. Og slik sitter vi her i båten og har et vær og en vind som så visst kunne vært adskillig mer medgjørlige.

Og tross alt dette sitter Herren helt stille og lar seg ikke engang merke med at han vil hjelpe oss. Dette er den søvnen han sover i båten. Men her må vi ta mot til oss og tenke at det ennå ikke er noen fare. For Herren er jo med oss i båten; og om han later som om han ikke ser oss, skal vi likevel late som om vi ser ham, og holde ham for den som kan stille havet, om det så larmer og bruser aldri så mye.

Slik skal vi også gjøre i våre egne farer og fristelser, i de anfektelsene som rammer hver enkelt for seg. Når djevelen kommer og holder syndene dine fram for deg, skremmer deg med Guds vrede og truer deg med evig fordømmelse, så

vis all tvil fra deg og tenk: «Min Herre Kristus er ikke langt borte fra meg; han sover bare.»

Da gjelder det å finne veien til ham ved en alvorlig bønn og vekke ham, slik disiplene gjør i evangeliet. For nøden på sjøen ligger dem mer på hjertet enn Herrens søvn. Derfor tenker de: «Kort og godt: Nå må vi ha en våken Kristus, ellers er det ute med oss.» Og de lar ham ikke få ro før de har vekket ham.

Lær du derfor å gjøre det samme! For begge disse tingene må skje, og nettopp slik. Vil du være i båten med Kristus, vil uværet ikke utebli, og da vil også Kristus sove, for at vi for alvor skal kjenne anfektelsen. For sov han ikke, men truet vindene og sjøen med det samme, ville vi aldri erfare hvordan det står til og går til med en kristen; ja, da ville vi vel snart komme på den tanken at vi gjør alt av egen kraft.

Men her blir troen styrket ved anfektelsen, slik at en må si: «Ingen menneskelig makt kunne hjelpe her; dette har Gud alene og hans hellige ord utrettet.»

Foruten denne vakre og trøsterike læren skildrer dette evangeliet også Herren Kristus som et virkelig og naturlig menneske. Han har sjel og legeme og trenger derfor, som vi, mat og drikke, søvn og andre naturlige ting som skjer uten synd. Det skal hindre oss i å falle i manikeernes villfarelse; de tok Kristus for et spøkelse og holdt ham ikke for et virkelig menneske.

Denne naturlige søvnen er et ubedragelig bevis på at Herren Kristus er et virkelig og naturlig menneske. På samme måte beviser han sin allmektige guddom ved at han med et ord stiller havet og får vinden til å legge seg. For dette er ikke noe menneskeverk; det skal guddommelig kraft til for å stanse det opprørte havets brusing med et ord.

Dette underet skal være oss desto kjærere fordi vi her tydelig ser Gud og menneske i én og samme person i Kristus. Derfor kan og vil han hjelpe alle som søker hjelp hos ham, i all nød og fristelse.

Og om vi så for den skyld må våge og lide noe der det ikke kan være annerledes – hva gjør vel det? De ugudelige må jo også bære lidelser; men de har dessuten en ond samvittighet å stri med, og til slutt venter den evige fordømmelsen dem.

Det tredje stykket handler om den frukten en slik tro bærer: Også andre mennesker ser denne undergjerningen, undrer seg, vender om og sier: «Hva er dette for en, siden både vinden og sjøen adlyder ham?» Kanskje hadde de til nå bare sett på ham og regnet ham for et vanlig menneske, og verken visst eller trodd at en skal søke og finne hjelp hos ham i dødsnød. Men nå lærer de ham å kjenne og erfarer at han er den høyeste og beste hjelperen i all nød, der ikke noe menneske ellers kan hjelpe.

Slik går det overalt: Jo større anfektelsen er, desto større frukt og nytte bærer den. Verden går oss nå svært hardt inn på livet, så det stadig synes for oss at nå må vi bli liggende her, overveldet av havet og stormen, og gå til grunne. Men la oss likevel bare holde fast ved Ordet og troen; og tro du meg: Dette skal bære så herlig frukt at vi skal juble og fryde oss over det.

Alt det bitre hatet mot kirken som sitter i paven og tyrkerne, og som gjør oss så redde og fyller oss med nød og angst som en kvinne i barnsnød, skal også med

Guds hjelp bære noe god frukt for oss. Likeså skal hver enkelt for sin egen del håpe at en anfektelse som griper ham, ikke skal gå over uten god frukt.

Nå har dere altså sett hvilket overmåte trøsterikt evangelium dette er, og hvilken mektig og vakker lære det legger fram for oss. Vil vi være kristne, må vi trøstig gå i båten med Herren Kristus og være forberedt på storm og uvær. Og når det begynner, skal vi holde fast ved troen og Ordet og håpe at en slik storm eller anfektelse ikke bare skal bli stanset, så vi blir reddet fra undergang, men også skal bære sin sikre, salige frukt. Da kan vi ikke ønske oss noe bedre enn selv å ha prøvd noe slikt og av egen erfaring ha lært å kjenne Ordets og troens kraft og virkning.

Hvem ville da klage over korset når en så sikker hjelp og frukt skal følge etter? Men den gamle Adam vrir og vrenger seg ved en slik bitter og sur drikk og går nødig til den. Derfor trenger vi å tenke ofte og mye på slike eksempler og flittig ta Guds ord til hjerte. Slik kan vi være godt forberedt når anfektelsen kommer, og holde oss til Kristus, som sover hos oss og later som om han ikke tar seg av oss. Og vi må flittig søke hjelp og redning hos ham i bønnen.

Dette unne vår kjære Far i himmelen oss alle, for Kristi skyld, ved sin Hellige Ånd. Amen.

Femte søndag etter Kristi åpenbaringsdag

Matt 13,24–30. Årstallet er ikke oppgitt.

> En annen lignelse fremsatte han for dem og sa: Himlenes rike kan lignes med en mann som hadde sådd godt korn i åkeren sin. Mens folkene sov, kom fienden hans og sådde ugress blant hveten, og gikk så bort. Men da stråret skjøt opp og satte aks, da kom også ugresset til syne.
> Tjenerne gikk da til husbonden og sa: Herre, var det ikke godt korn du sådde i åkeren din? Hvor har den da ugresset fra? Han sa til dem: Dette har en fiende gjort. Da spurte tjenerne ham: Vil du at vi skal gå og sanke det sammen? Han sa: Nei, for da ville dere også komme til å rive opp hveten når dere sanker ugresset sammen.
> La dem begge vokse sammen til høsten. Når det så er tid for innhøsting, vil jeg si til høstfolkene: Sank først ugresset sammen og bind det i bunter for å brenne det. Men hveten skal dere samle i låven min.

Dette evangeliet ser lett ut og synes å være godt å forstå, for Herren har selv forklart hva åkeren, det gode kornet og ugresset er. Likevel finner vi hos kirkens lærere så mange ulike tolkninger at det kan være nødvendig å se nøye etter, så vi treffer den rette meningen. Noen tyder ugresset på vranglære, og av dette evangeliet slutter de at det ikke er den verdslige øvrighets sak å utrydde kjettere – for her står det at en ikke skal luke bort ugresset. Selv Augustin bekjenner at han en gang mente dette, men at klare eksempler og uimotsigelige grunner senere tvang ham til å gi opp den meningen.

Andre gjør ingen forskjell på denne husbondens tjenere og den verdslige øvrighet. De tyder ugresset på åpenbare anstøt og slutter av det at ingen kristen øvrighet kan ha dødsstraff eller dømme noen fra livet. Andre igjen, som paven og hans tilhengere, holder det hellige evangeliets lære om troen for ugresset. De nøyer seg ikke med å fordømme den, men kan ikke få tordnet og rast nok mot den med mord og all slags grusomt tyranni – enda Herren her forbyr å luke bort ugresset.

Siden det nå er så mange meninger om dette, vil vi først se på den rette forklaringen og deretter si vår mening om spørsmålet vi nevnte: hvordan en skal fare fram med kjettere.

Meningen med dette evangeliet er denne: Kristus taler her ikke først og fremst om kjetterne. Han gir oss en lignelse om himlenes rike, det vil si om hele den kristne kirke slik den er her på jorden og vil være til verdens ende.

Den kristne kirke skal være som en åker som blir tilsådd med godt korn. Men så kommer djevelen og sår ugress i den om natten, før menneskene vet om det eller merker det. Derfor vokser godt korn og ugress sammen overalt i kirken; de gode og de onde finnes om hverandre, og slik vil det alltid være i dette livet. Men i livet hinsides skal de gode og de onde skilles fra hverandre, slik Herren sier at han vil befale sine tjenere å gjøre når høsten kommer.

Dette evangeliet er altså særlig rettet mot donatistene, novatianerne, gjendøperne og andre slike kjettere. De har arbeidet for – og arbeider ennå for – å opprette en kirke der det ikke finnes noe anstøt, men bare idel hellige. Når en kristen falt og syndet av skrøpelighet eller på annen måte, støtte de ham derfor straks ut av menigheten og ville ikke lenger regne ham for en bror. Men Kristi befaling er klar og tydelig: Den som har syndet, skal omvende seg og gjøre bot, og kirkens tjenere skal særlig arbeide for at menneskene ikke fortsetter i syndene sine, men vender seg bort fra dem ved sann bot og omvendelse.

At det er slik, viser også eksemplene. David falt tungt og forferdelig, men da han angret og ba om nåde igjen, ble nåden lovt ham. På samme måte falt også Peter tungt, men han kom tilbake til nåden fordi han erkjente synden sin, gråt bittert over den og ba om nåde. Kort før Peter falt, sa Herren dessuten: «Jeg ba for deg at din tro ikke måtte svikte» (Luk 22,32). Og da Peter spør om han skal tilgi sin bror som synder mot ham, inntil sju ganger, svarer Kristus: «Ikke sju ganger, sier jeg deg, men sytti ganger sju!» (Matt 18,21–22)

Dette er jo klare og sikre tegn på at de kristne ikke blir så rene her på jorden at de ikke iblant snubler og faller. Den som altså arbeider for å opprette en kirke uten fall og synd, blir også nødt til å stenge alle slike svake kristne ute av den kirken og fordømme dem som ukristne – ja, også de sterke, for ingen er så sterk at han ikke iblant snubler.

Derfor er det slik med den kristne kirke: I den finnes ikke bare mange hyklere og falske kristne som likevel har navn av å være kristne. Også de sanne kristne er aldri så rene og hellige at den gamle Adam ikke viser seg, så de iblant snubler.

Hvorfor skulle ellers de kristne trenge å be hver dag i sitt Fadervår: «Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere»? Og: «Led oss ikke inn i fristelse»? Disse bønnene er et sikkert tegn på at de rette kristne til enhver tid kan falle og komme i fristelse. Den som ville støte slike ut og ikke la dem gjelde for kristne, ville dermed miste hele den kristne kirke og ikke finne en eneste kristen noe sted.

Men slik skal det ikke forstås. De rette kristne er, som sagt, skrøpelige og faller ofte; men ved bot og ved troen på Kristus reiser de seg igjen fra synden. Og nettopp blant disse kristne, som er det gode kornet og likevel er skrøpelige, finnes også det skammelige ugresset, de falske kristne. De bærer like fullt det kristne navnet og roser seg av den gode åkeren. Dette må vi venne oss til og finne oss i, for vi vet at slikt ugress ikke kan lukes bort eller renses helt ut av kirken.

Men Kristus lærer oss ikke bare dette. Han viser oss også hvor ulykken kommer fra – hvorfor det likevel finnes så mye skammelig ugress, så mange hyklere og falske kristne, i kirken der det gode kornet blir sådd, det vil si der Guds ord blir forkynt rent og klart. Dette forklarer han for å advare oss mot å ta anstøt av slikt, slik resten av verden gjør når den sier: «Det kommer ikke noe godt ut av forkynnelsen av evangeliet» og så videre.

Kristus viser oss altså årsaken, så heller ikke vi skal komme på de falske tankene som ellers hele verden har. Gud være lovet, i våre dager kan vi rose oss av å ha det rette evangeliet, og vi kan med sannhet si om motstanderne våre at de har en falsk og grunnløs lære.

Men ugresset finnes i hopetall hos oss, og de ukristne vekker alle slags anstøt blant oss. For gjerrighet, åger, utukt, fyll, banning og sverging, løgn og bedrageri går for fullt hos oss nå om dagen – ja, nesten enda mer enn før under pavedømmet. Slikt skammelig uvesen bringer evangeliet og forkynnerne i vanry, og folk sier: «Ble ikke denne læren forkynt, ville menneskene være mer gudfryktige.»

Men Kristus frikjenner her både læren og lærerne. Han sier at blant dem som har den rette læren og er den gode åkeren, vil det likevel alltid finnes mye ugress og mange øyentjenere. Læren har ingen skyld i dette, for den er ren og hellig. Heller ikke forkynnerne har skylden, for de ønsker av hjertet og setter alt inn på at menneskene skal bli bedre. Nei, skylden er fiendens, djevelens.

Han gjør her som en ondskapsfull bonde eller nabo: Når de andre sover og ikke venter noe ondt, sover ikke han, men kommer og sår ugress i den gode åkeren. Slik står det om ham der Herren forklarer lignelsen (Matt 13,36–43). Han tar hjertene i besittelse, så de ikke akter på Ordet, men kommer lenger og lenger bort fra det dag for dag og lar seg lede og drive av djevelen til all slags synd og skam, slik han har lyst.

Se nå selv og tenk etter om det ikke er djevelens vranglære og en grusom gudsbespottelse å legge skylden på Kristus og hans evangelium for det som djevelen og ingen annen gjør. Og likevel går nesten hele verden i dag i en slik gudsbespottelse. For hva slags ulykke som enn kommer, er folk straks ferdige med dommen og roper ve over evangeliet, som om læren og det gode kornet hadde skylden. Men det gode kornet kan av sin natur ikke bære annet enn god frukt. Der det ikke bærer god frukt, må det sikkert ligge i dårlig jord, i en uforbederlig og forbannet grunn.

Meningen med denne lignelsen er derfor at hver kristen, og særlig hver forkynner av Ordet, aldri må håpe eller vente å få bare hellige i sin kirke. Det lar djevelen aldri skje: Han sår ut sitt korn, og det merker en ikke før det spirer fram og begynner å vokse.

Slik gikk det også de kjære apostlene Paulus, Johannes og andre. De mente at de hadde gudfryktige kristne og trofaste medarbeidere i evangeliets tjeneste, men så viste de seg å være de verste skurker og de bitreste fiender. Slik går det oss også: De som vi holder for gudfryktige og rettskafne, gir oss det verste støtet og vekker de fleste anstøt, mens vi sover og ikke frykter noen ulykke.

Vår eneste trøst her er at Kristus selv sier at det skal gå slik. Derfor trøster også den hellige Johannes seg i sitt brev over et slikt anstøt og sier: «De er gått ut fra oss, men de var ikke av oss» (1 Joh 2,19). For det pleier å gå slik at det som skulle være det beste, blir det verste og får den sørgeligste utgang. Av engler er det blitt djevler. En av apostlene forrådte Kristus. Av kristne blir det kjettere. Av Guds eget folk ble det så ugudelige mennesker at de fikk Kristus korsfestet. Slik og ikke annerledes går det.

Derfor skal vi være uforferdet og ikke gi opp embetet vårt, selv om vi ser ugresset vokse opp blant hveten. Tvert imot skal vi da fortsette frimodig og for alvor å formane folket til ikke å ta anstøt av dette. For ugresset kan og vil vokse ikke bare i dårlig jord, men også blant hveten og i den gode åkeren.

Årsaken er, slik det også står i evangeliet (Matt 12,43), at djevelen ikke kan finne hvile på øde og tørre steder, men vil sitte i himmelen. Han spiser også gjerne gode og velsmakende munnfuller og vil gjerne holde til på rene steder, for han regner sitt giftige søle for moskus og balsam. En slik fyr vil gjerne bo blant rosene; det vil si: Han vil sitte, være og regjere i kirken. Dette må vi venne oss til og tåle inntil den dagen da det skal bli annerledes.

Det gjør riktignok svært vondt å måtte være blant slike ugudelige mennesker og tåle og lide alt av dem. Likevel skal vi trøste oss med at skylden ikke er vår, og at Gud derfor heller ikke vil la oss bøte for det. Når vi bare holder oss trofast og flittig til Ordet, skal det også bære evig frukt.

De onde derimot, som vekker alle slags anstøt og ikke lever som kristne, skal få sin straff, ikke bare her på jorden, men også i det kommende liv. Det sier også Herren her: «De som lever i lovløshet, skal kastes i ildovnen. Der skal de gråte og skjære tenner. Da skal de rettferdige skinne som solen i sin Fars rike» (Matt 13,41–43).

Mot denne salige stunden skal de gudfryktige se fram, og de skal ikke la seg bekymre av det anstøtet som de ikke kan hindre. Vil de fleste av oss ikke gjøre noe godt, får de la være. Men la oss takke Gud for at i det minste noen tar imot Ordet, følger det og blir bedre mennesker.

Summen av dagens evangelium er altså denne: Også blant de rette kristne, der det rette og gode kornet, Guds ord, har falt i god jord, vil det alltid finnes onde mennesker og ukristne. Dette skal ingen ta seg fore å forandre. For de onde, sier Kristus, skal fortsatt være blandet med de gudfryktige helt til den ytterste dag. Da skal englene skille dem fra hverandre; vi mennesker skal ikke gjøre det. For den som ville driste seg til det, ville bare gjøre vondt verre og enten rive opp eller tråkke ned den gode hveten sammen med ugresset.

Her melder det seg nå to spørsmål: For det første: Kan kirken bruke sin makt og stenge ute dem som lever i åpenbare anstøt? Og for det andre: Skal den verdslige øvrighet stanse vranglære med makt?

Svaret på det første spørsmålet er: Dette evangeliet tar ikke fra kirken makten til å lyse syndere i bann, det vil si stenge dem ute fra menigheten. For Herren taler her om den lukingen eller utryddelsen som skjer med sverdet, når en dreper de onde. Men kirken eller prekenembetet bærer ikke sverdet; det kirken

gjør, gjør den bare ved Ordet. Selv om syndere blir lyst i bann eller stengt ute av kirken, tar den dem derfor imot igjen så snart de omvender seg og ber om nåde.

Derfor taler også kirkens gamle lærere rett om dette. De sier: Tenk om en hadde grepet Matteus mens han ennå var tollmann, Paulus mens han forfulgte de kristne, og den botferdige røveren på korset på fersk gjerning og straks henrettet dem som forbrytere – og forbrytere var de i sannhet. Da ville hveten som senere vokste fram av dem da de omvendte seg, ha blitt revet opp sammen med ugresset.

Men meningen med dette evangeliet er ikke at kirken skal slå de onde i hjel med sverdet. Den skal lyse dem i bann og stenge dem ute som hedninger, for at de skal komme til erkjennelse av syndene sine og bedre seg, og så andre kan bli skremt av deres eksempel og vokte seg for synd.

«Ja,» sier du, «men hvorfor gjør vi da ikke det samme med tyver, mordere og andre forbrytere? Hvorfor nøyer vi oss ikke med bannlysning her, uten å la bøddelen straffe dem? Da kunne jo mangen en av dem bli berget som nå dør i syndene sine uten tro.» Svar: Her må du huske godt at Herren taler om Guds rike. Der skal en ikke bruke noe sverd; ellers ville en jo utrydde hveten sammen med ugresset.

Men i det verdslige riket har Gud gitt en annen befaling, som lyder slik: «Alle som griper til sverd, skal falle for sverd» (Matt 26,52). Om dette verdslige riket taler Kristus slett ikke her. Derfor skal heller ikke vi blande dem sammen, men la det skje i himlenes rike som skal skje der, og i det verdslige riket det som skal skje der.

Likevel skal den verdslige øvrighet sørge nøye for at dømte forbrytere blir rett undervist. Da kan ånden bli berget, selv om legemet må bære sin straff – inntil legemet, som her ble henrettet i så stor vanære, står opp i herlighet i det andre livet (1 Kor 15,43).

Av dette kan en nå lett se om den verdslige øvrighet har lov til å bruke sverdet mot kjetterne, enda Kristus sier at en ikke skal luke bort eller utrydde ugresset, men at dommen skal vente til den ytterste dag. For dette evangeliet sier bare at husbondens tjenere ikke skal luke bort ugresset. Men de er, som sagt, ikke tjenere i det verdslige riket, men i himlenes rike, og de skal ikke bruke sverdet, for Gud har ikke betrodd dem det. Griper de det likevel, slik paven gjør, utretter de ikke noe godt med det, men gjør bare skade.

Den verdslige øvrighet har derimot fått sverdet med befaling om å stanse alt anstøt, så det ikke griper om seg og gjør skade. Men det farligste og grusomste anstøtet er nettopp når falsk lære og falsk gudstjeneste griper om seg. Derfor skal en kristen øvrighet fremfor alt legge vinn på å stanse et slikt anstøt. For det fører alltid til at hele samfunnsordenen blir styrtet, og til alle slags hjemsøkelser og ulykker – det lærer all historie til fulle.

Derfor sier den ærverdige far Augustin det svært godt til Vincentius: *Serviant reges Christo, leges ferendo pro Christo*, «Kongene skal tjene Herren Kristus slik at de fremmer hans ære med lovene». Og til Parmenianus: *Non dormiat severitas disciplinae, quando crimen cujusque notum, et omnibus execrabile apparet*, «Den

strenge straffen skal ikke sove når synden er kjent, og enhver ser hvor grusom den er».

Synden, sier han, skal være soleklar og kjent for alle. Det betyr at en ikke skal forhaste seg med straffen, men først undersøke nøye alle sidene ved saken. For en kan iblant holde noe for vranglære som viser seg å være ren og klar sannhet når en dømmer rett om det etter Guds ord.

Derfor er papistene ondsinnede og skammelige tyranner: Ingen kan få dem til å gå med på en samtale eller en disputas, men de farer alltid straks fram med mord og all slags tyranni. Dommen bør komme før straffen; men den som vil dømme om vranglære, må ikke søke en slik dom noe annet sted enn i Skriften.

Den verdslige øvrighet kan støte på skammelige villfarelser som spotter Herren Kristi ære, hindrer menneskenes frelse og tenner splid i folket – villfarelser som pleier å føre til noe enda verre, slik vi i vår tid allerede mer enn én gang har erfart. Vil slike vranglærere ikke ta imot formaning eller slutte å forkynne, da skal den verdslige øvrighet uforferdet stanse anstøtet.

Den skal vite at det er dens embetsplikt med kraft og strenghet å våke over at læren er ren, at sakramentene blir forvaltet uforfalsket, og at fred og enighet blir holdt oppe. (*Oversetterens merknad: Her siktes det først og fremst til de opprørene mot all borgerlig og kirkelig tukt og orden som gang på gang brøt ut blant anabaptistene eller gjendøperne på Luthers tid. De ble først ledet av Thomas Müntzer og nådde senere sitt høydepunkt i det såkalte «kongeriket Sion» som Johan av Leiden opprettet i byen Münster. Der ble flerkoneri innført, og de mest opprørende forbrytelser ble begått i Guds navn, mens fengsel og død truet hver den som våget å si imot.*)

Derfor skal disse to rekke hverandre hånden og hjelpe til hver på sin måte: De som har fått den åndelige styringen betrodd, med Guds ord og ved å stenge de gjenstridige ute av kirken, og øvrigheten med makt og strenghet. Slik kan folket bli bevart i enhet i troen, og alt anstøt og annet ondt bli hindret. Da går det godt; da vil Gud gi begge regimenter velsignelse og god framgang. Men de ugudelige skurkene som likevel blir igjen, og som verken bryr seg om Guds ord eller blir straffet av øvrigheten, skal sannelig få sin dom på den ytterste dag.

Fra en slik dom fri Gud oss i sin nåde! Han bevare oss til enden uten noe anstøt i en fast tro på sitt ord og gjøre oss salige! Amen.

Septuagesima

Matt 20,1–16. Holdt i 1534.

> For himlenes rike er likt en husbond som gikk ut tidlig om morgenen for å leie arbeidere til vingården sin. Da han var blitt enig med arbeiderne om en denar for dagen, sendte han dem av sted til vingården. Da han gikk ut ved den tredje time, så han andre stå ledige på torget. Han sa til dem: Gå også dere bort til vingården, og det som rett er, vil jeg gi dere. Og de gikk av sted. På ny gikk han ut ved den sjette og niende time, og gjorde likedan.
> Og da han gikk ut ved den ellevte time, fant han noen stående der, og han sa til dem: Hvorfor står dere her ledige hele dagen? De svarte ham: Fordi ingen har leid oss. Han sa til dem: Gå også dere bort til vingården.
> Da det var blitt kveld, sa eieren av vingården til forvalteren: Kall arbeiderne fram og gi dem lønnen. Begynn med de siste og fortsett til de første. De som var leid ved den ellevte time, kom da fram og fikk en denar hver. Og da de første kom, trodde de at de skulle få mer, men også de fikk en denar hver. Men da de hadde fått den, knurret de mot husbonden og sa: Disse siste har bare arbeidet én time, og du stiller dem likt med oss, vi som har båret dagens byrde og hete! Men han svarte en av dem og sa: Venn, jeg gjør deg ingen urett! Ble du ikke enig med meg om en denar? Ta det som ditt er, og gå! Men jeg vil gi denne siste det samme som deg. Har jeg ikke lov til å gjøre med mitt hva jeg vil? Eller er ditt øye ondt fordi jeg er god? Slik skal de siste bli de første, og de første de siste. For mange er kalt, men få utvalgt.

Dette er et dypt evangelium som de unge og enfoldige ikke kan lære stort av. Men siden det blir lest på denne søndagen, vil vi likevel snakke litt sammen om det.

Mine kjære venner, i denne lignelsen hører dere hvordan en husbond går ut tidlig om morgenen og leier dagarbeidere som skal arbeide tolv timer i vingården hans. Deretter leier han andre som skal arbeide i ni timer, andre i seks og andre i tre timer, og til sist noen som bare arbeider én time. Her er arbeidet svært ulikt, og likevel er lønnen den samme. Bare med de første gjorde husbonden avtale om en denar i dagslønn; men de siste, som bare arbeider én time, gir han like mye som dem han hadde gjort avtale med.

Dette ville slett ikke duge i dette livet, og det ville heller ikke være rett. For her gjelder den regelen at den som arbeider mye, får mye lønn, og den som arbeider lite, får bare liten lønn. Likevel skal den som får den lønnen han har

avtalt, ikke komme til husbonden med innvendinger selv om husbonden av god vilje gir en annen noe. Naturligvis er det urett å gi samme lønn der arbeidet ikke er det samme.

Men Herren legger fram denne lignelsen for å skjelne mellom sitt rike og det verdslige riket. Han vil lære oss at det går helt annerledes til i hans rike enn i verdens rike.

I verden kan det ikke gå likt til, for personene er forskjellige. For her i verden finnes også den ulikheten at husets herre har mer gods enn tjeneren, mens tjeneren må arbeide mer enn herren. Men dette har sin egen årsak og hensikt og hører derfor ikke inn under denne lignelsen. Her opphever Herren all ulikhet og vil lære oss at i hans rike er alle like, og at der skal den ene få og gjelde like mye som den andre.

Men i vårt ytre og verdslige liv skal denne ulikheten bli stående, slik også standene er ulike. En bonde lever et annet liv enn en byborger, og en fyrste et annet liv enn en adelsmann. Her er alt ulikt og skal forbli ulikt. Men i Kristi rike er de likevel alle like, enten en er konge, fyrste, husbond, tjener, husmor, tjenestekvinne eller hva en ellers kan nevne. For her har ingen en annen dåp, et annet evangelium, en annen tro, et annet sakrament, en annen Kristus og Gud enn den andre.

Her går alle sammen til prekenen; der hører tjeneren, borgeren og bonden det samme ordet som den fornemste herre. Den samme dåpen som jeg har, får også hvert barn, hvem det enn tilhører. Den samme troen som Peter og Paulus har, har også Maria Magdalena og røveren på korset. Jeg og du har den også, dersom vi er kristne. Den samme Gud og Kristus som Johannes døperen har, har også alle syndere når de omvender seg. I dette er alle like, selv om den ene står høyere eller lavere enn den andre i stand, embete eller gaver.

Dette er altså det viktigste stykket i evangeliet vårt: Herfra skal vi hente den trøsten at alle kristne er like i Kristus. For verdens øyne må ulikheten bli stående: Faren skal være mer enn sønnen, herren mer enn tjeneren, kongen mer enn hans undersåtter. Slik vil Gud ha det, han som har innstiftet og ordnet standene.

Den som her i verden ville innføre den likheten at en tjenestekar skulle gjelde like mye som husbonden sin, en tjenestepike ha like stor makt som husmoren, og bonden like stor som kongen – han ville få et nydelig styre i stand! Det har vi sett på de opprørske bøndene. (*Oversetterens merknad: Luther sikter her til de grusomme bondekrigene i årene 1524 og 1525, som ble fulgt av mordbrann, plyndring og all annen vill tøylesløshet. Men hvor strengt han enn klandret bøndenes hevntørst i disse krigene, var han likevel alltid deres uforferdede talsmann, og han klandret ikke mindre strengt herremennenes ukristelige og tyranniske framferd mot bøndene. Han var og ble hele livet en faderlig venn og beskytter av det menige folk.*)

Men om det går aldri så ulikt til her i verden, skal vi likevel trøste oss med dette: Hvor høy eller lav stand vi enn har, har vi alle sammen én Kristus, én dåp, ett evangelium, én Ånd. Ingen har et bedre evangelium, en bedre dåp eller en annen Kristus enn den ringeste tjenestegutt eller tjenestepike. For selv om en

annen kan ha flere penger, mer gods og annet slikt enn du, har han ikke av den grunn en annen eller bedre Gud.

Dette, sier jeg, skal vi lære og legge oss nøye på minne. Da kan hver og en tjene Gud av hjertet og med lyst i sin stand og si: «Riktignok er jeg ingen keiser eller konge, og jeg har ingen byer og slott slik som de store fyrstene og herrene. Men jeg har likevel en like hellig dåp og den samme Kristus, som er død for meg og har vunnet meg det evige liv, som keiseren og de andre store herrene har.»

Disse store godene, som vi har ved vår Herre Jesus, skal gjøre oss så stolte at vi lærer å regne all verdslig herlighet for lite. Vi skal sette all vår trøst og hele vår tillit bare til dette: at vi er døpt i Jesu navn, at han er død for oss, har fart opp til himmelen, sitter ved Gud Faders høyre hånd og vil hjelpe oss fra synd, død og all ulykke.

Den som nå har dette og vet at vi alle er like i Kristus, går glad til arbeidet sitt. Det bekymrer ham ikke om han her på jorden, i denne korte tiden, har en ringere stand og ringere kår enn en annen.

For her skal det gå slik til at det er ulikhet i det ytre livet: Den ene har mye, den andre lite; den ene er herre, den andre tjener. Dette lar en kristen seg ikke anfekte av, men sier: «I Guds navn! Her på jorden skal det ikke være annerledes. Om min stand er tyngre enn husbondens eller husmorens, og om jeg ikke er så mektig som en fyrste, konge eller keiser, så vil jeg likevel ikke knurre for det. Jeg vil gjerne og villig bli i min stand (1 Kor 7,20–24) til Gud føyer det annerledes for meg og gjør også meg til husbond eller husmor.

Og så lenge vil jeg trøste meg med at jeg vet at verken keiseren eller kongen har en annen Kristus eller får mer av ham enn jeg. Vil de ha mer i dette, vet jeg at de ikke hører hjemme i dette riket. For der skal alle være like, siden vi alle bare er Gud til behag fordi Kristus har lidt for oss alle sammen, den ene like mye som den andre, og har renset oss for syndene våre med sitt blod. Denne skatten har og eier jeg hel og holden. Derfor skal det ikke anfekte meg om jeg i mine ytre og timelige kår må savne et eller annet, bare jeg ikke mangler noe i dette stykket, men er lik alle de hellige i de evige godene.»

Dette får være nok for i dag om trøsten og styrken vi har i å vite at det ikke er noen ulikhet i Kristi rike. Med en slik kristen stolthet skal vi gå til vår gjerning, og slik kan hver og en være glad i sin stand. For alt må jo gå med glede når en kristen av hjertet kan si: «Hvorfor skulle jeg knurre over min stand, når den er god og til behag for Gud? Hva gjør det at den er ringe og møysommelig? Er det ingen fyrstelig stand, så er det likevel en kristen stand – og hva mer kan jeg da få eller kreve?»

Dette gjør ikke arbeiderne som ble leid først. De knurrer og ser skjevt på at de ikke får mer enn de andre. Det samme gjør papistprestene i vår tid. De vil at vår Herre Gud skal lønne dem etter gjerningene deres. Han skal huske at de har gjort mer enn andre, og derfor sette dem høyere i himmelen og gi dem en annen, større og bedre Kristus.

For de lærer at når en prest står for alteret og leser messe, gjør han en så fortjenstfull gjerning at han kan dele den med andre og slik hjelpe dem inn i himmelen. Derfor står han også i en bedre stand i Kristi rike enn en lekbror eller

en annen vanlig kristen. Så knurrer de over likheten i Kristi rike og vil gjøre den om til en ulikhet som den vi har i de verdslige standene.

Videre lærer de at en jomfru i klosteret står høyere i troen enn en kvinne som lever i ekteskap. Og den som i dag lærer annerledes, fordømmer de som kjetter. Også her vil altså de første være noe mer og ha mer enn de siste. De regner opp og forteller vår Herre Gud hvor lenge de har arbeidet, og hvor surt de har hatt det.

Men hva sier han til det? «Når det gjelder det ytre livet, er det forskjell på dere. Der kan den ene være flittigere og arbeide mer enn den andre. Men ingen har en bedre dåp eller en bedre Kristus enn de andre.» Heller ikke forkynner en et bedre evangelium for den ene enn for den andre.

Munkene og nonnene roser seg av at ektefolk bare har det alminnelige evangeliet og de ti bud, mens de selv har det høye evangeliet og holder og gjør mer enn det som er befalt de kristne i alminnelig stand. Det er en grov og gudsbespottelig løgn som strider stikk imot evangeliet. For med det vil de gjøre evangeliet til noe ulikt, enda Kristus gjør alle like og særlig i dette evangeliet lærer at i hans rike skal den ene gjelde like mye som den andre.

I seg selv er det riktignok ikke noe ondt, og ingen vil jo forby eller hindre den som har denne nådegaven, i å forbli jomfru. Men å ville rose seg av dette for Gud Herren, og derfor ville være bedre enn andre og vente større lønn – det er den anstøtsstenen som paven snubler over. Den forleder ham til å beskylde oss for å forby gode gjerninger.

Men da gjør han oss vold og urett, for vi forbyr ikke gode gjerninger. Vi sier bare dette: I Kristi rike er alle like, og der vil Gud handle med oss alle, ikke etter vår fortjeneste, men etter sin nåde og barmhjertighet, for sin Sønns, Jesu Kristi skyld.

Når du altså ved troen har denne likheten med alle i Herren Kristus, så arbeid – enten du er prest eller klokker, herre eller frue, tjenestekar eller tjenestepike. Utrett så mye du kan i ditt kall, og bli i en slik ytre ulikhet. Men som sagt: I Kristus skal likheten stå urokkelig fast.

Dette tar verden anstøt av. Særlig blir jødene som rasende og vanvittige når de hører at vi uomskårne hedninger, som verken holder sabbaten eller bærer lovens andre byrder, skal bli frelst like fullt som de – de som bærer disse byrdene så strevsomt at det koster dem sur svette. Det viser også Herren fint her i lignelsen sin når han sier: «Da de første kom, trodde de at de skulle få mer», og at de derfor knurret da de fikk en denar hver, akkurat som de siste, som bare hadde arbeidet én time.

Men vingårdens herre vil slett ikke tåle noen ulikhet. «Venn,» sier han, «jeg gjør deg ingen urett! Ta det som ditt er, og gå!» Det betyr: «Dere har allerede fått lønnen deres, Kanaans land. Men nå vil jeg opprette et nytt rike, og i det skal alle være like. For alt sammen er jo mitt, og derfor kan jeg gjøre med det hva jeg vil. Dere skal ikke lære meg hvordan jeg skal lønne mine tjenere.»

Derfor blir jødene forbitret på det evige liv, og de vil ikke være likemenn med oss hedninger. De beskylder også vår Herre og Gud for å gjøre dem urett, så han må forsvare seg og si: «Det er da alt sammen mitt og ikke ditt; derfor angår det heller ikke deg hvordan jeg handler med det.»

Paven og hans tilhengere gjør det samme. De vil ikke inn i riket, fordi alle der skal være like. De vil ha og være noe for seg selv, og heller vredes på det evige liv enn gi opp dette kravet.

Derfor skal vi legge nøye merke til denne forskjellen mellom det verdslige og det kristne livet, eller mellom verdens rike og Kristi rike. For i Kristi rike skal alle være like, siden vi alle bare har én Gud, én Kristus, én Hellig Ånd, ett evangelium, én dåp, én nattverd og én tro. På grunn av denne likheten er den ene der like god, rettferdig og hellig som den andre.

Men har vi nå tatt imot disse gavene, skal vi også takke Gud rett for dem, sette pris på dem, prise dem og si: «La folk holde meg for hva de vil og akte meg så ringe de vil; jeg gleder meg likevel over at jeg har like mye som alle keisere og konger, ja, som alle Guds hellige og englene i himmelen. Og hvordan da? Ved Kristus! Derfor vil jeg gå til mitt kall etter Guds befaling, som husfar eller husmor, tjenestekar eller tjenestepike, og med lyst og glede, mot og kjærlighet gjøre alt det min stand krever av meg – for i min Herre Kristus eier jeg en så stor rikdom.»

Dagens evangelium lærer oss altså at vi her på jorden skal bli i ulikheten, slik personene er ulike. En fyrste er en annen person enn en prest, en tjenestepike en annen enn fruen hennes, en skolelærer en annen enn en borgermester. Derfor kan og skal de ikke leve på samme måte; en slik ulikhet må det være. Men i Kristi rike heter det: «Jeg vil gi den ene like mye som den andre. For himlenes rike og forløsningen fra synd og død har ingen fortjent av meg; slikt skylder jeg ingen. Men jeg gir det av nåde til dem som av hjertet ber om det.»

Denne nåden skal vi kjenne og glede oss hjertelig over, uten å se skjevt på andre eller knurre, slik de falske hellige gjør, som vil ha det evige liv ikke av nåde, men som en rett og en fortjent lønn. Nei, vi skal takke Gud for den og trøste oss med den i all slags fare, møye og arbeid som vi må bære på grunn av den ytre ulikheten. Da vil alt sammen falle oss mildt og lett.

Av sluttordet «Mange er kalt, men få utvalgt» trekker selvkloke hoder mange urimelige og ugudelige slutninger. De tenker slik: «Den som er utvalgt, blir frelst uten videre. Men den som ikke er utvalgt, kan gjøre hva han vil og være så gudfryktig og troende han vil – det er likevel forutsett av Gud at han må falle og ikke kan bli frelst. Derfor vil jeg nå la alt gå som det går. Skal jeg bli frelst, så skjer det uten at jeg selv gjør meg noe strev; skal jeg ikke, er alt jeg gjør og foretar meg, likevel spilt.» Hvilke ville og sorgløse mennesker slike ugudelige tanker må frambringe, kan enhver selv se.

Dessuten så vi jo tydelig på Kristi åpenbaringsdag, da vi talte om profeten Mikas spådom, at vi skal vokte oss for slike tanker som for djevelen selv. Vi skal granske og tenke over Guds vilje på en helt annen måte: Vi skal la Gud være i fred i hans majestet og forsyn, for der er han ufattelig. Et menneske kan umulig unngå å ta anstøt av slike tanker; det må enten falle i fortvilelse eller frekt og dumdristig styrte seg selv i fordervelse.

Men den som vil kjenne Gud og hans vilje rett, skal velge den rette veien; da tar han ikke anstøt, men blir bedre. Og den rette veien er Herren Kristus, som selv sier: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg» (Joh 14,6). Den som rett vil

kjenne Faderen og komme til ham, skal derfor først komme til Kristus og lære ham å kjenne, og det slik: Kristus er Guds Sønn og allmektig, evig Gud.

Hva gjør så Guds Sønn? Han blir menneske for vår skyld. Han setter seg under loven for å løse oss fra loven. Han lar seg korsfeste og dør på korset for å betale for syndene våre. Han står opp fra de døde for å åpne oss veien til det evige liv ved sin oppstandelse og hjelpe oss mot den evige død. Han sitter ved Guds høyre hånd for å føre vår sak hos Faderen og gi oss Den Hellige Ånd. Ved Ånden leder og styrer han oss og bevarer slik sine troende mot alle djevelens anfektelser og innskytelser. Dette er å kjenne Kristus rett.

Når du nå har denne kunnskapen om Kristus riktig fast i hjertet, så begynn bare å stige opp i himmelen og tenk slik: Guds Sønn har gjort dette for menneskenes skyld, og han har gjort det etter Farens vilje og på hans befaling. Hvordan må da Guds hjertelag mot oss mennesker være? Da vil ditt eget hjerte sikkert tvinge deg til å si: «Har Gud ikke engang spart sin enbårne Sønn for vår skyld, kan han jo ikke mene oss mennesker noe vondt. Han kan umulig ville at vi skal gå fortapt, for han søker og bruker jo det høyeste middel for å hjelpe oss til livet.»

Slik kommer en rett til Gud, som også Kristus selv forkynner: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). Hold nå disse tankene opp mot de andre, som springer ut av den meningen vi nevnte. Da vil du finne at de andre tankene er den lede djevelens tanker. Av dem må et menneske ta anstøt og enten fortvile eller bli helt dumdristig og ugudelig; for med slike tanker kan en ikke vente seg noe godt av Gud.

Noen gjør seg igjen andre tanker og tyder disse ordene slik: «Mange er kalt» – det vil si: Gud tilbyr mange sin nåde; «men få er utvalgt» – det vil si: Han gir bare få del i denne nåden, for bare få av dem blir frelst.

Men dette er en svært ugudelig forklaring. For hvordan skulle et menneske kunne unngå å bli Guds fiende når det ikke tror og tenker bedre om ham enn at vi ikke alle blir frelst bare fordi Gud ikke vil det? Hold bare denne meningen opp mot den vi får når vi først lærer Kristus å kjenne, så vil du snart se at slikt ikke er annet enn idel djevelsk gudsbespottelse.

Derfor har disse ordene en helt annen mening. «Mange er kalt», for evangeliet blir forkynt klart og tydelig og vender seg til alle og enhver som vil høre og ta imot det. Og det skjer fordi Gud vil at hver og en skal høre, tro og ta imot evangeliet og bli frelst. Men hvordan går det? Ikke annerledes enn det lyder like etter i teksten vår: «Men få er utvalgt», det vil si: Bare få forholder seg slik til evangeliet at Gud kan ha behag i dem.

For noen hører det og akter ikke på det. Andre hører det, men holder ikke fast ved det og vil ikke ofre eller lide noe for dets skyld. Atter andre hører det, men tar mer vare på penger, gods og verdens lyst enn på evangeliet. Men i slikt har Gud ikke behag; slike mennesker kan han ikke lide. Det kaller Kristus å være «ikke utvalgt», det vil si ikke å skikke seg slik at Gud kan ha behag i en.

De utvalgte derimot, det folket Gud har behag i, er de som flittig hører evangeliet, tror på Kristus, viser troen sin med gode frukter og lider det som må lides for Kristi skyld.

Dette er den rette meningen med disse ordene. Den kan ikke vekke anstøt hos noe menneske, men gjør folk bedre, for de tenker: «Vel! Skal jeg være en av de utvalgte og være til behag for Gud, så sømmer det seg ikke for meg å leve med en ond samvittighet, å synde mot Guds bud eller ikke ville stå synden imot. Derfor må jeg gå til prekenen, be om hans Hellige Ånd, ikke slippe Guds ord ut av hjertet, stå djevelen og hans innskytelser imot og be Gud om vern, hjelp og tålmodighet.» Slik blir det gode kristne av det.

Men de som mener at Gud ikke unner hvert menneske frelsen, vil enten falle i fortvilelse eller bli sorgløse og ugudelige mennesker. De lever dagen hen som kveget og tenker: «Det er jo likevel bestemt på forhånd om jeg skal bli frelst eller ikke; hvorfor skal jeg da gjøre det så tungt for meg?»

Nei! Ikke slik! For du har Guds befaling om at du skal høre hans ord og tro på Kristus – tro at han er din frelser og har betalt for syndene dine. Denne befalingen skal du huske og rette deg etter. Kjenner du deg vantro og skrøpelig, så be Gud om hans Hellige Ånd og tvil ikke på at Kristus er din frelser, og at du skal bli frelst ved ham om du tror på ham og trøster deg til ham. Det unne vår kjære Herre Jesus Kristus oss alle! Amen.

Seksagesima

Luk 8,4–15. *Holdt i 1534.*

> Da det nå strømmet mye folk sammen, og de dro ut til ham fra landsbyene, sa han i en lignelse: En såmann gikk ut for å så sitt såkorn. Og da han sådde, falt noe ved veien. Det ble tråkket ned, og himmelens fugler åt det opp. Noe falt på steingrunn. Og da det vokste opp, visnet det, fordi det ikke hadde væte. Noe falt midt iblant torner, og tornene vokste opp sammen med det og kvalte det. Men noe falt i god jord. Det vokste opp og bar frukt, hundre foll. – Da han hadde sagt dette, ropte han ut: Den som har ører å høre med, han høre!
> Men disiplene hans spurte ham hva denne lignelsen skulle bety. Han sa da: Dere er det gitt å kjenne Guds rikes mysterier. Men til de andre gis det i lignelser, for at de skal se og ikke skjelne, og høre og ikke forstå.
> Men dette er lignelsen: Såkornet er Guds ord. De ved veien er de som hører, men så kommer djevelen og tar ordet bort fra deres hjerte, for at de ikke skal tro og bli frelst. De på steingrunn er de som tar imot ordet med glede når de hører det. Men de har ingen rot. De tror til en tid, men i prøvelsens stund faller de fra. Det som falt blant torner, er de som hører, og mens de vandrer fram, kveles de av bekymringer og rikdom og livets lyst, så de ikke bærer fullmoden frukt. Men det i den gode jord, det er de som hører ordet og tar vare på det i et vakkert og godt hjerte, og bærer frukt i utholdenhet.

Mine kjære venner, av dette evangeliet lærer vi at det er fire slags disipler som hører det rene Guds ord, men at bare den siste slags tar vare på det og bærer frukt. Dette skal vi i dag flittig lære folk ut fra evangeliet. Da kan hver enkelt tenke seg godt om og legge nøye merke til hvilken flokk han hører til. Og han kan lære å innrette seg slik at også han en gang kommer blant dem som er den gode jorden, så Ordet kan bære frukt hos ham.

De første, sier Herren, er de der såkornet faller ved veien. Der bærer det aldri frukt, for enten blir det tråkket ned, eller fuglene eter det opp. De neste er de som hører Ordet og ikke bare begynner å tale om det, men også å tro det. Her skyter såkornet altså fint opp, slik korn gjør når det faller på steingrunn. Men så snart det kommer en het sommerdag, begynner det å visne, for det har verken rot eller væte. Slik går det også med disse folkene: Når forfølgelser og anfektelser kommer, faller de fra før troens rette frukt kan bæres fram i tålmodighet.

De tredje er lettest å kjenne: De er kristne, men ligner såkornet som gror blant tornene: Det vokser riktignok opp, men kan aldri bære frukt; det må kveles

fordi tornene vokser over det. De fjerde er de rette disiplene. Hos dem faller Ordet i et godt hjerte og blir der til det bærer frukt i tålmodighet. For de lider det som skal lides for Ordets skyld, de øver seg i kjærlighet og lydighet mot Gud, og de bærer frukt, «en hundre foll, en seksti foll, en tretti foll» (Matt 13,23).

Dette er de fire slags disipler. La nå hver enkelt ta seg selv i nakken og tenke etter hvilken flokk han hører til. De tre første duger ikke, og de aller verste er de første. Det er de som hører Ordet, sier Herren, men når de hører det, kommer djevelen og tar det ut av hjertet deres, så de verken tror eller blir frelst. Legg nøye merke til dette! For aldri hadde jeg våget å tro eller tenke at hjerter som hører Ordet, men ikke bryr seg om det, glemmer det og aldri mer tenker på det, var besatt av djevelen.

Vi mennesker synes ikke det er noen fare å høre Guds ord uten å ta vare på det. Vi tror bare at de som gjør slik, er sløve og uoppmerksomme folk, og vi synes det er helt naturlig at de hører en preken og straks glemmer den igjen. Men Kristus dømmer annerledes. Han sier at «djevelen tar ordet bort fra deres hjerte».

Her ser du hva du skal tenke om barn, tjenestefolk og andre som går fra en preken like likegyldige som om de aldri hadde hørt den, eller som til og med nødig vil tenke på den. Slike kan ikke rose seg av Den Hellige Ånd. For djevelen er dem så nær at han griper inn i hjertet deres og tar Ordet ut av det.

Derfor må også andre laster følge: De blir ulydige, utro, egenrådige, selviske, hovmodige og uforsonlige. Men der en flittig hører Guds ord og tar vare på det i hjertet, blir det skapt vakre, lydige, villige, tro, ydmyke og milde hjerter.

Dette er altså den første og verste slags tilhørere. Herren blir også svært vred over en slik ondskap, og ingen av de andre flokkene dømmer han så strengt som denne. For han sier at djevelen, som svever i luften, tar Ordet ut av hjertene deres, så de ikke tar imot det. De mener det ikke er noen fare å la Guds ord gå inn av det ene øret og ut av det andre.

Men vil du vite hvor stor faren er, så hør hva Kristus sier – han som jo vet det bedre enn hele verden: «Det er djevelen som gjør det.» Ser du altså folk som ikke bryr seg mer om Guds ord enn en trekloss, så tenk ikke annet enn at djevelen sitter i hjertet deres. Slik gjør våre gjerrige borgere og bønder, og særlig våre motstandere, papistene; alt det vi sier, synger og preker for dem, er som å slå i vannet. Djevelen river det gode såkornet, Guds ord, ut av det, for at de ikke skal tro og bli frelst.

Hvis det ikke var djevelen, men bare medfødt, naturlig glemsomhet – ett menneske har jo lettere for å lære enn et annet – da måtte et slikt menneske i det minste lengte og sukke til Gud: «Å Herre, det er da en jammer at jeg ikke kan fatte og samle noe av det jeg hører! Gi meg din nåde og åpne mitt hjerte, så jeg kan legge merke til og ta vare på det jeg hører!»

Hos mennesker som lengter etter Ordet og gjerne vil ta vare på det, har djevelen verken rom eller bosted; ellers ville lengselen også bli borte. Men de folkene Herren her taler om, bryr seg ikke det minste om det. Ja, de synes det ville være et stort tap om de skulle gå glipp av et par skilling eller noe enda mindre for å høre en preken. Her er djevelen ganske sikkert på ferde – tro ikke annet!

Dette er altså den største flokken: de som hører Ordet og ikke bryr seg om det, fordi djevelen river det ut av hjertene deres. De to andre flokkene er ikke fullt så onde, men de er skrøpelige. De begynner å bry seg litt om Ordet og synes riktig godt om det. Derfor sier Herren heller ikke at de har djevelen, slik han sier om de første, selv om frukten riktignok uteblir også hos dem.

Dette er de som ikke holder ut og ikke blir stående fast når forfølgelsene kommer. De er som den markstukne frukten: I stille vær blir den hengende på treet, men så snart det rører seg en vind, faller den av i hauger. Slik er også disse. «De tror til en tid,» sier Herren, men så snart korset melder seg, lar de seg skremme, og da verken kan eller vil de lide noe. Da må fruktene for det evige liv utebli, og likeså de andre gode fruktene som Ordet og troen skal bære.

Den tredje flokken er de som på grunn av gjerrighet eller denne verdens bekymringer og lyst ikke bryr seg om Ordet. For den som går med timelige sorger, river til seg og skraper sammen og bare tenker på hvordan han skal bli rik og ansett, han får et tynget hjerte, som Kristus sier (Luk 21,34). Da blir den rette frukten kvalt, slik kornet blir kvalt når tornene vokser over det.

Arbeide skal vi; hver enkelt skal være flittig og utrettelig i sitt kall. Det er ikke forbudt, men befalt: «I ditt ansikts sved skal du ete ditt brød,» sier Herren (1 Mos 3,19). Men at en skraper og sanker sammen slik verden gjør nå for tiden, og bare arbeider for å legge daler til daler, samle stor rikdom og komme høyt på strå – det er de tornene som kveler Guds ord i hjertene, så det ikke kan komme fram og bære frukt. For da tenker en ikke med alvor på Guds ord; hjertet henger ved det timelige godset og tenker mer på det enn på Ordet.

Hos alle disse tre flokkene er Ordet spilt og uten frukt. Det er ingen liten skade, men en stor skade som ikke kan bøtes, og som ingen kan ta seg nok til hjertet.

Derfor formaner Herren oss alle alvorlig og sier: «Se derfor til hvordan dere hører! For den som har, til ham skal det bli gitt. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han synes å ha» (Luk 8,18). Med disse ordene viser han tydelig at han ikke taler om en liten ting. Det er ikke noe å spøke med når et menneske tenker: «Å, jeg vil bare en tid gå slik og sørge for min egen fordel. Siden vil jeg også høre og tro Guds ord – når jeg en gang får bedre tid og først har samlet meg så mye som jeg trenger.»

Men se deg godt for så du ikke bedrar deg selv! For hvem vet hvor lang tid du har igjen å leve, hvor lenge du ennå kan høre Ordet, eller hvordan Gud vil hjemsøke og straffe deg? Deg selv kan du nok bedra og føre bak lyset, men Kristus kommer du ikke til å bedra. Han formaner deg også flittig og alvorlig nok når han sier: «Den som har ører å høre med, han høre!» Han vil ikke at du skal utsette det til en annen gang, slik vi oftest gjør. Nå, sier han, ta imot det nå, mens du hører det; ellers vil det gå deg ille.

La oss da arbeide med all flid for å bli funnet i den lille fjerde flokken. Og la oss alvorlig be Gud om gode hjerter som tar imot og tar vare på Guds ord, og derfor bærer god frukt. Denne lille flokken er de kjære hellige. Det er ikke slike som pavens helgener, som går i kapper og andre særlige drakter, er kronraket, leser messer, faster og slikt. Nei, det er slike som hører Guds ord – og paven og hans

tilhengere er deres argeste fiender og hardeste forfølgere, det ser vi tydelig nok nå for tiden.

«Men de som hører det, bærer hundre foll frukt» – det vil si: mye frukt, mer enn en kan telle. Eller som Matteus deler det: «en hundre foll, en seksti foll, en tretti foll» (Matt 13,23). For slik de ytre embetene er ulike, er også fruktene ulike. En prest tjener kirken mer enn en håndverker, som bare tar seg av sitt eget hus. Likevel er begge kristne, begge er forløst ved Kristus fra synden og døden, og begge er arvinger til det evige liv. La oss da se til at vi kommer med i denne flokken, som er den minste.

Men til dette hører, som Kristus sier, «et vakkert og godt hjerte». Det vil si: For det første et hjerte som ikke er likegyldig, men som tar imot Guds ord med virkelig alvor. Et slikt hjerte trengs fremfor alt, om ikke djevelen skal komme og ta Ordet bort.

For det andre må hjertet være fast og stå støtt, ikke bløtaktig eller feigt. Det må verken la seg forføre eller skremme, og verken menneskers gunst eller ugunst må få rokke det. For hvis vi ikke frykter og elsker Gud over alle ting, vil vi ikke ta vare på Ordet lenge. Her i verden får Ordet aldri være i fred for forfølgelse; det tåler og tillater ikke djevelen. For han er en utrettelig herre som evig og alltid driver sine tjenere til verket og aldri lar dem være i fred. Det ser vi på papistene, og vi kommer til å se det enda mer heretter.

For det tredje må hjertet også være rent og renset, så det ikke finnes torner i det. Det vil si: Vi må ikke elske penger, gods, ære og lyst høyere enn Guds ord og det evige liv, og heller ikke bekymre oss mer for verdslige gjøremål enn for Guds ord. Slik sier også Kristus: «Søk da først Guds rike» osv. (Matt 6,33).

Der hjertet slik er oppmerksomt, sikkert i sin sak, fast og renset – altså «et vakkert og godt hjerte» – der vil frukten visselig også følge. Men det skjer bare «i tålmodighet». For uten kors og anfektelse, uten motgang og trengsel går det ikke. Paulus sier: «Og alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12). Dette må vi være forberedt på, og som Kristus sier, «bevare våre sjeler i tålmodighet» (Luk 21,19). Og vi må ikke glemme bønnen. (*Oversetterens merknad: Luthers bibeloversettelse har «Fasset eure Seele mit Geduld».*)

For det slår ikke feil – det må vi jo selv innrømme – at vi overalt støter på anstøtssteiner, og at det ingen steder vil gå riktig framover med oss. Det ligger nemlig i vår natur her på jorden at vi ikke klarer å holde de timelige tingene for små.

Djevelen hviler heller ikke, men prøver på alle måter å rive Ordet fra oss og i stedet tynge hjertene våre med bekymringer, gjerrighet, hovmod, vrede og alle slags andre laster. Vi ser jo at det ville vært mange langt bedre mennesker her i verden om ikke gjerrighet, æresyke, ukyskhet og annet slikt hersket over dem og dro dem bort fra Ordet.

Derfor er det svært nødvendig at vi holder et strengt øye med disse manglene og skrøpelighetene i vår natur, og at vi ikke fortsetter i farlig sorgløshet. Vi må be Gud om hans Hellige Ånd – og om det har vi det klare og trøstefulle løftet: «Hvor mye mer skal da den himmelske Far gi Den Hellige Ånd til dem som ber

ham» (Luk 11,13). Vi må be om at han vil rydde bort slike hindringer og anstøt og rense slike torner og tistler ut av hjertene våre.

Da kan vi høre og ta vare på Guds ord og bære den rette frukten, nemlig troen på Kristus. Ved denne troen lever vi ikke bare i lydighet mot Guds vilje, men blir også Guds barn og arvinger. For den viktigste grunnen til at dette såkornet blir sådd, eller til at det hellige evangeliet blir forkynt, er at det skal virke og skape denne evige og uforgjengelige frukten i oss.

Videre lærer vi av denne lignelsen at vi ikke må ta anstøt om Ordet ikke bærer frukt overalt. For her hører vi jo at Herren Kristus selv deler disiplene og taler om fire flokker. Av dem er bare den ene og minste slik den skal være. De tre andre og større flokkene duger slett ikke. Dem skal en la gå for det de er, og ikke selv ta anstøt av dem.

For overalt der evangeliet blir forkynt, vil det gå slik at disse tre slags udugelige disipler alltid finnes. Likevel er skylden verken Ordets eller deres som utbrer og forkynner det, selv om de blinde papistene evig og alltid skriker og roper det, som om de var besatt. De innbiller seg at de ikke kan skjende og spotte vårt evangelium verre enn ved å trekke fram alt det anstøtet som djevelen har vakt i verden så lenge evangeliet har vært forkynt hos oss.

Men skal dette beviset gjelde, så si meg: Var det ikke også stort anstøt, og ble det ikke gjort store synder, den gangen Kristus selv forkynte sammen med Johannes og apostlene? Da Johannes døperen stod fram og forkynte, løp alle til og hørte prekenene hans og så at han var en hellig mann. Likevel sa de at han var besatt og hadde en djevel. Og kong Herodes, som etter evangelistenes vitnesbyrd ofte og gjerne hørte ham, lot ham til slutt myrde. Ja, de har jo hørt Kristus, Guds Sønn selv, og sett ham vekke opp døde og gjøre store under – og likevel har de korsfestet ham.

Men hvorfor sier dere ikke også her: «Nei, da har heller ikke Johannes, Kristus og apostlene vært de rette predikantene; ellers ville vel folk ikke vært så onde, men blitt bedre ved den rette læren»? Her blir de nødt til å holde munn; ellers ville det bli altfor åpenbart at de i grunnen er Kristi fiender og spottere. I stedet går de løs på oss, for de innbiller seg at de på den måten lettere kan sette en plett på oss og vår lære.

Men i dag vil vi ikke tale mer om hva vi selv holder vår lære for, og hvorfor vi ikke vil gi slipp på den. Her vil vi bare se på ordet fra vår Herre Jesus Kristus: «Såkornet er Guds ord.» Nå vil nok ingen papist være så vanvittig og dum at han sier at det ordet Kristus her taler om, er et ondt ord eller en falsk lære. Men hva sier så Kristus selv om dette gode og nyttige såkornet?

Hvordan går det med det? Bare den fjerde delen av det slår rot og bærer frukt. Hvem kan da nekte for at verden fortsetter å være ond, selv om Ordet og forkynnelsen av det i seg selv er rett, rent, godt og fruktbart? Om vår egen lære og hva vi selv holder den for, har jeg sagt at vi ikke vil tale nå. Men dette må papistene innrømme, enten de vil eller ikke: Selv om Ordet er rett og forkynneren rettskaffen, så er og blir verden likevel ond og blir ikke bedre.

For her har vi ikke bare Kristi forkynnelse, der det sies at bare den fjerde delen av såkornet bærer frukt. Vi har også hans eget eksempel – for ikke å

snakke om Johannes døperens og apostlenes – som viser at ikke engang han selv fikk alle til å tro og ta imot Ordet. Den største delen er og blir ond og uten frukt; bare den minste delen blir bedre og tror. Har dette hendt Kristus selv, Guds Sønn, den høyeste predikant, hva under er det da at det gikk Johannes døperen og apostlene slik, og at det går oss på samme måte den dag i dag?

Vil en av den grunn laste læren og si at den er gal, så sier en dermed også at såkornet ikke duger når det faller ved veien, på steingrunn og blant tornene. Men en skal snu det om og ikke spotte Gud. Hans ord er såkornet som blir sådd. Dette ordet er nyttig, godt og saliggjørende, og etter sin natur kan det ikke annet enn bære frukt. Men at det ikke bærer frukt overalt, skal en ikke gi Gud og hans ord skylden for, men jordbunnen. Den er ikke god, og derfor blir såkornet ødelagt i den og forblir uten frukt.

Derfor skal ikke papistene laste vår lære og gi den skylden for at det finnes så mye anstøt der den blir forkynt. Skylden for det kan de gi seg selv og andre mennesker som ikke har et vakkert og rent hjerte. For skylden er ikke Ordets, men de urene og udugelige hjertenes. Til dem kommer djevelen og driver og egger dem opp mot Gud.

Det sier også Herren i den andre lignelsen om den velstelte åkeren som er tilsådd med godt korn, og der ugresset likevel vokser opp (Matt 13,24–30). Spør du hvor ugresset kommer fra, så hør og lær det av Kristus: Djevelen sår det blant hveten, sier han. For djevelen tåler ikke at alt skal være rent korn. Og når han ikke makter å rydde ut all hveten, sår han i hvert fall ugress innimellom. Men hvem vil vel anklage Guds ord for dette og si at det er skyld i et slikt anstøt?

Så lær nå hver enkelt av dette at det aldri vil gå annerledes med evangeliet enn Herren viser i denne lignelsen. Bare noen få vil bli rettskafne og bedre av det, mens tre ganger så mange alltid vil ta anstøt av det. Derfor går det også som Herren sier i slutten av vårt forrige evangelium: «For mange er kalt, men få utvalgt» (Matt 20,16). For når de ikke har et rent og vakkert hjerte, men gir djevelen rom og lar Guds ord fare, kan ikke noe slikt behage Gud.

Av dette følger derfor ikke bare ytre synder og anstøt. Som Kristus sier, vil en slik forakt for Guds ord også bli straffet med blindhet, «for at de skal se og se og ikke skjelne, og høre og høre og ikke forstå, for at de ikke skal omvende seg» (Mark 4,12). Derfor skal ingen ta anstøt av dette eller laste evangeliet, selv om mye anstøt følger med det. For skylden ligger ikke hos Ordet, men hos de fordervede, ondskapsfulle hjertene som er besatt av djevelen. Slik er det heller ikke såkornets skyld at det faller ved veien, på steingrunn eller blant torner og ikke bærer frukt.

Dette må ingen la seg anfekte av. Men hver enkelt må arbeide på å ta vare på dette såkornet. Hver enkelt må be Gud om å gi ham nåde og ved sin Hellige Ånd åpne, rense og berede hjertet hans. Da blir Ordet i hjertene våre når vi hører det, og vi bærer selv frukt i tålmodighet og blir frelst ved troen på Kristus – den troen som Den Hellige Ånd planter i hjertene våre ved Ordet og det hellige sakrament. Det unne vår kjære Herre Jesus Kristus oss alle! Amen.

Marias renselsesdag

Luk 2,22–32. *Holdt i* 1534.

> Og da deres renselsesdager etter Moseloven var til ende, tok de ham med opp til Jerusalem for å fremstille ham for Herren, slik det står skrevet i Herrens lov: Alt av mannkjønn som åpner mors liv, skal kalles hellig for Herren. Og de skulle gi det offeret som Herrens lov foreskriver, et par turtelduer eller to dueunger.
> Og se, det var en mann i Jerusalem som hette Simeon, en rettferdig og gudfryktig mann. Han ventet på Israels trøst, og Den Hellige Ånd var over ham. Det var åpenbart for ham av Den Hellige Ånd at han ikke skulle se døden før han hadde sett Herrens Messias. Han kom til templet, drevet av Ånden. Da foreldrene kom inn med barnet Jesus for å gjøre med ham som skikken var etter loven, tok Simeon ham i armene sine og lovet Gud, og sa:
> Herre, nå kan du la din tjener fare herfra i fred, etter ditt ord, for mine øyne har sett din frelse, som du har beredt for alle folks åsyn, et lys til åpenbaring for hedningene, og en herlighet for ditt folk Israel.

Første preken. Om førstefødselsretten hos jødene

Mine kjære venner, i dette evangeliet har dere nå hørt hvordan Jesusbarnet ble båret til templet da det var seks uker gammelt. Evangelisten kaller disse seks ukene etter fødselen «renselsesdagene», slik loven gjør; for slik kaller også Moses dem. Men dette var ingen naturlig lov, og derfor har heller ikke hedningene holdt den. Men for sitt eget folk hadde Gud bestemt det slik og gitt det budet at hver mor skulle gå til templet og fremstille seg der med et offer – seks uker etter fødselen når hun hadde født en sønn, men tolv uker når det var en datter.

På samme måte har paven gitt kvinnene i barselseng det budet at de skal la seg velsigne av presten foran kirkedøren, som om de var urene. Uten en slik innvielse fikk de ikke gå i kirken eller komme blant andre folk. Men dette er galt. For den urenheten som loven tilla kvinnene i barselseng, var ikke naturlig. Den var lagt på dem ved loven og gjelder ikke utenfor loven. Derfor må den heller ikke legges på noen nå.

Videre var det uttrykkelig befalt i loven at foreldrene seks uker etter fødselen skulle fremstille og ofre sin førstefødte sønn for Herren. For det står skrevet at alle førstefødte av mannkjønn som åpner mors liv, skal være helliget Herren, ikke bare av mennesker, men også av fe og sauer (2 Mos 13,2; jf. 22,29). Alle skulle

de kalles og være Herren vår Guds eiendom. Derfor hadde også den førstefødte sønnen sin særlige herlighet og forrett: Han skulle være herre i huset, konge, husfar og prest blant de andre brødrene.

Men det ville blitt for mye om alle de førstefødte i et så stort folk alltid skulle bli i templet og være Herrens særlige eiendom. Derfor ga Gud foreldrene lov til å løse barnet ut med en liten sum penger, et årsgammelt lam eller et par turtelduer, alt etter om de var rike eller fattige. Så tok foreldrene sønnen med seg hjem. Likevel ble han fortsatt kalt Herren vår Guds sønn.

Det ser ikke ut til at jomfru Maria hadde noen særlig formue, for hun bærer fram det offeret som fattigfolk pleide å gi, et par turtelduer. Med dette offeret løser hun ut sønnen sin. Slik bekjenner hun at selv om hun er hans virkelige mor, er han likevel ikke hennes, men Guds Sønn og eiendom; for han var hennes førstefødte.

Men grunnen til at Gud hadde ordnet det slik og ville at de førstefødte skulle være hans eiendom, var denne: Folket skulle bli minnet om at de hadde en Gud som hadde forløst dem fra Egypt og på én natt drept alle de førstefødte i hele Egypts land. Som tegn på denne utfrielsen bød han folket sitt å ofre og fremstille i templet alt førstefødt av mannkjønn, både av mennesker og fe. Men dette er nå opphevet og binder oss kristne like lite som de andre lovene og seremoniene som var gitt for jødene alene.

I alt dette er det ikke noe særlig for oss å lære, bortsett fra én ting: Vi skal lære av det hvordan Kristus gir seg inn under loven, selv om han ikke var forpliktet til det. Hvilken trøst vi skal hente av dette, hørte vi allerede på Kristi omskjærelses dag. Der tjente hans eksempel til å styrke troen vår; her skal den samme lydigheten tjene oss som forbilde for den lydigheten vi i vårt ytre liv skal vise Gud med gode gjerninger.

For her blir lydigheten til dette barnet og moren hans prist og holdt fram for oss til vår skam. Gud kan nemlig ikke få oss til å gjøre engang halvparten av det vi skal gjøre – det som er pålagt oss under straff av helvetes ild, evig fordømmelse og tap av frelsen.

En slik ulydighet og grufull ondskap stemmer svært dårlig med dette eksemplet. For her ser vi at Jesusbarnet – han som jo er herre over loven og alle ting, og som Moses bare er en tjener for – likevel ydmyker seg slik. Han gjør det som hans tjener Moses har befalt andre barn å gjøre, barn som var urene og syndere.

Det samme gjør jomfru Maria. Hun visste godt at hun var jomfru, og at hun derfor ikke skyldte loven noe; for Moses taler bare om kvinner som blir mødre på vanlig måte. Likevel går hun opp til templet. Hun vil ikke gjøre bruk av denne friheten, for at de som ikke kjenner hemmeligheten, ikke skal ta anstøt. Derfor gjør hun det som andre kvinner var forpliktet til etter loven.

Disse to eksemplene, både Jesusbarnets og hans mor Marias, burde med rette få oss til å rødme av skam. De er også skrevet og blir forkynt for oss for at vi skal skamme oss i hjertet. For vi vil ikke gjøre for Herrens skyld det vi skylder ham, enda vi har fått alt av ham. Og han gjør for vår skyld alt det hans tjener Moses byr ham, uten å være forpliktet til det.

Den som ikke har glemt å rødme, måtte jo forakte seg selv dypt og si: «Jeg er ikke verd at solen skinner på meg!» For min Herre og Frelser underlegger seg loven slik og fordømmer med sitt eksempel vår ulydighet så strengt at den ikke kan gjøres mer til skamme. Når han fornedrer seg så dypt og viser loven langt mer lydighet enn han skyldte, gjør han oss til skamme og fordømmer oss på det strengeste. For vi er ikke lydige mot den Herre og Gud som har makt til å kaste oss ned i helvete eller gi oss himmelen.

Ja, Kristi lydighet gjør vår ulydighet så til skamme at vi jo må skamme oss i hjertet og si: «Hva går det av meg, arme makk, at jeg vegrer meg for å følge Herrens eksempel og være lydig mot ham? For min skyld er han blitt menneske, har latt seg legge i svøp og bære opp til Jerusalem, og har vært lydig mot Moses, som han ikke skyldte noen lydighet. Han er jo selv Herren, og Moses er knapt verd å kalles hans tjener. Likevel gjør han her det han slett ikke var skyldig å gjøre. Men jeg gjør ikke det jeg er forpliktet til å gjøre under straff av evig fordømmelse.»

Den første, enkle barnelærdommen som dette evangeliet gir oss, er altså denne: Vår Herre Jesu Kristi eksempel må få oss til å skamme oss over at vi er så onde og ulydige.

Den andre læren evangeliet gir oss, gjelder det høye fortrinnet den førstefødte sønnen hadde. Gud setter ham så høyt at han skal kalles Guds eiendom og sønn. Dette har vært en stor herlighet og forrett, og jødene har gjort så flittig bruk av den at de helt overså de andre brødrene sine, akkurat som om Gud ikke brydde seg om dem, men som om de selv alene var de utvalgte og kjære barna.

Men nettopp derfor har de førstefødte, som eksemplene tydelig viser, oftest vært de verste i slekten og oppført seg aller dårligst og mest skammelig. For hovmodet har forført dem til å regne seg selv som de eneste som var Herren vår Guds helligdom, og derfor har de foraktet alle andre. Og om denne loven gjaldt ennå, ville nok også vi rose oss av et slikt fortrinn og holde oss selv for store junkere. Det ser en jo på munkene, som skryter av slikt og sier: «Jeg er Guds hellige barn; det står jo her i hans ord og forskrift.» Se, så hovmodig kan allerede en ussel munkekappe gjøre et menneske!

Dette hovmodet har nå gitt de førstefødte et slikt støt at de har falt, slik det gikk med Lucifer, som var den høyeste engelen. Kain var den første sønnen, og derfor ble han holdt så høyt at Eva ga ham et navn som sa at han skulle være den rette mannen som skulle knuse slangens hode. Hun sa nemlig: «Jeg har fått en mann som er Herren» (1 Mos 4,1). Og på samme måte som engelen Lucifer ble en djevel ved et slikt hovmod, ble Kain en grufull forbryter og brodermorder.

Ismael var også Abrahams førstefødte sønn. Derfor, sier Skriften, ble han en spotter (1 Mos 21,9). Han foraktet sin yngre bror Isak og var hovmodig, som om det var han og ikke Isak som var arvingen. Slik har nesten alle de førstefødte vandret i hovmod og innbilt seg at bare de og ingen andre var Gud Herrens helligdom. Derfor har Gud også måttet straffe dem.

Esau mente også at det ikke kunne slå feil at han skulle være den øverste i huset. Men Herren vår Gud gjør det annerledes. For da Esau gjorde seg til av sin førstefødselsrett og mente han kunne undertrykke og forakte broren sin,

snudde Gud det om. Så måtte Esau gi slipp på velsignelsen, like så vel som Kain og Ismael.

Slik gikk det også med jødene. De var med rette den førstefødte sønnen i Guds rike og i kristenheten, og vi hedninger var den yngre sønnen. Men da de ville være hovmodige, sa Herren vår Gud: «Nei, dere skal ikke være det! For jeg har ikke helliget dere til å være mitt folk for at dere skulle være hovmodige og forakte andre, men for at dere skulle vise meg desto mer takknemlighet og lydighet av hjertet. Men når dere ikke vil gjøre det, så bort med dere! Gi plass for hedningene. Nå skal de ha fortrinnet, og dere skal gå bakerst eller bli helt stengt ute.»

Slik måtte også David gjøre: Han tok hele førstefødselsretten fra sin eldste sønn og satte Salomo, sin yngste sønn, inn som konge. For slik ville Herren vår Gud ha det, fordi han ikke kunne styre denne førstefødtes hovmod på annen måte. Ja, med David selv gikk det jo på samme måte.

Da Herren sendte sin profet Samuel ut for å salve en av Isais sønner til konge i Sauls sted, trådte først Eliab fram, den eldste av sønnene. Han var en staselig og stolt kar; det ser en også av 1 Sam 17,28, der han i leiren snakker til David som om han var tjenestegutten hans. Men Herren sier: «Det er ikke ham.»

Slik går det helt til alle Isais sju eldste sønner har gått forbi, og profeten til slutt må spørre: «Er dette alle guttene du har?» Da svarer Isai, faren deres: «Ennå er den yngste igjen, se, han gjeter småfeet.» For Isai kunne ikke tenke seg at Gud hadde noe særlig i sinne med den yngste. Men det var likevel han som behaget Gud. I den eldste og førstefødte hadde Gud ikke behag. Derfor sa han til Samuel: «Jeg ser ikke på det mennesket ser på, for mennesket ser på det ytre, men Herren ser på hjertet» (1 Sam 16,7).

Hvorfor holder ikke Gud nå sin egen regel i hevd, men gjør den yngste sønnen, David, til konge, enda den førstefødte etter Guds lov og ordning skulle være konge? Fordi kjødelige fortrinn ikke gjelder noe for Gud, og fordi han ikke vil at en skal misbruke hans lov, velsignelse og gave til å være hovmodig og gjøre seg til av det. Han vil ha ydmyke og ikke hovmodige barn. Og den som vil være hovmodig fordi Gud har satt ham på en plass – om det så er en svært høy stilling – ham kan Gud godt kaste ned og sette lavere.

Kain, Ismael, Esau, Eliab, jødene, ja, til og med noen av englene var hovmodige av sine fortrinn. Det som var gitt dem av nåde, regnet de som en rett; de pukket på den og foraktet de andre. Derfor måtte de fare ned i helvetes avgrunn, selv om de var de førstefødte.

Derfor sier også salmen: «Hvem er som Herren vår Gud, han som troner så høyt, han som ser så dypt ned, i himmelen og på jorden? Han som reiser den ringe av støvet, og løfter den fattige fra søppelhaugen» (Sal 113,5–7). Og slik sier også jomfru Maria i sin lovsang: «Han støtte mektige ned av deres troner og opphøyet de små» (Luk 1,52).

Slik går altså Herren vår Gud fram: Han styrter de hovmodige. For han vil ikke tåle noen stolthet og trass, og han gir oss heller ikke gavene sine for at vi skal mene at vi har oss selv å takke for dem. Derfor drar han ofte fram en fattig

manns sønn og opphøyer ham, mens han samtidig støter en konge ned fra tronen i død og undergang.

Førstefødselen ble altså holdt svært høyt blant jødene. For etter Guds lov og ordning var det hos dem de førstefødte sønnene som skulle styre både i åndelige og verdslige saker. Men fordi de misbrukte denne æren til selvopphøyelse og hovmod, gjorde Gud denne retten og skikken til intet for dem. Ruben var også den første sønnen, men Jakob etterlater ham sin forbannelse. Derfor fikk han verken kongedømmet eller prestedømmet, enda begge deler tilkom ham etter fødselsretten. Også Abraham skal etter det en mener ha vært den yngste sønnen. Likevel gir Gud ham den retten som var bestemt og innstiftet for den førstefødte.

Disse mange eksemplene viser altså at det svært ofte ikke har gått godt med de førstefødte sønnene. Og grunnen var ingen annen enn hovmodet, som fikk dem til å hengi seg til denne tanken: «Jeg er den førstefødte sønnen, altså er jeg herre i huset. Jeg er Herren vår Guds helligdom og hans egen. Brødrene mine er ingenting; dem ser ikke Gud engang til.» Men et slikt hovmod kan ikke Herren vår Gud tåle. Derfor står han de stolte imot og kaster dem i støvet, men de ydmyke gir han nåde (1 Pet 5,5).

Derfor må ingen gjøre seg til av noen nådegave, hva den så er. Er du lærd og kan mer enn en annen, så bruk slike gaver til Guds ære og til gagn for din neste. Gjør du deg til av dem, pådrar du deg Guds vrede. Er du gudfryktig, vakker eller rik – kort sagt, uansett hvilken gave du har, så vokt deg for hovmod! For Gud har allerede ved de første og høyeste patriarkene vist at han ikke vil tåle stolthet og hovmod. Derfor har det nesten ikke gått riktig godt for noen av dem. Det gikk riktignok godt med Johannes døperen, men han er også nesten den eneste.

Herren Kristi førstefødselsrett måtte derimot gjelde og ha framgang, for hos ham var det ingen synd. De andre førstefødte har oftest misbrukt denne herligheten og er styrtet ned fra den på grunn av hovmodet sitt. Slik gikk det helt til hele jødedommen til slutt falt sammen, og hedningene, som var en styggedom for dem, tok plassen deres. For nå er kristenheten Herren vår Guds eiendom og førstegrøde – ikke på grunn av ytre prakt og makt, som paven skryter av, men i kraft av Ordet og de hellige sakramentene.

For selv om vi etter den ytre fødselen er ulike, er vi likevel alle like etter dåpen. Ved den blir vi alle født av den kristne kirke. Hun er åndelig sett en ren jomfru som har det rene Guds ord og de hellige sakramentene. Derfor bærer hun alltid kristne under sitt hjerte og føder uavlatelig kristne. De er de rette førstefødte og Herren vår Guds eiendom, jeg like så vel som du, og du like så vel som jeg. Her trer førstefødselsretten først virkelig i kraft; før var den bare en ytre skikkelse og et forbilde.

Hadde nå Gud gjort forskjell også her – latt meg eller deg døpe med en særskilt dåp, eller gitt meg eller deg et særskilt ord eller sakrament – da hadde vi nok også gått djevelen i vold av hovmod over det.

Men Gud gir ikke noen av oss noe særskilt framfor de andre. Vi må alle si og bekjenne: «Vi har samme dåp, samme mor, den kristne kirke, samme tro, ord og sakrament.» Derfor kan ingen forakte de andre. Du må regne meg for

en førstefødt sønn like så vel som deg selv, og jeg må regne deg like så vel som meg selv. Vi er altså alle sammen, den ene like så vel som den andre, konger og prester – men bare åndelig; for i de ytre tingene må forskjellen bestå.

Men når nå paven i det åndelige styret holder seg selv for bedre enn andre, har han ikke fått noen befaling om det; det har ingen annen enn den lede djevelen budt ham. For mellom sanne kristne skal og må det være slik at ingen er bedre enn de andre. At det må finnes prester og andre tjenere i kirken, gjør dem ikke til Guds barn. Det er dåpen, Ordet og troen på Ordet som må gjøre oss til Guds barn og førstefødte.

Så lær nå hver enkelt å se på de førstefødte sønnene i Det gamle testamente som et eksempel. Ved dem har Gud latt oss se at han ikke kan tåle noe slags hovmod. Han styrter hver den som vil høyt opp, hvis han ikke ydmyker seg og selv setter seg lenger ned. Dette vil ikke verden tro, og derfor misbruker den fortsatt sine usle og ringe gaver til å være hovmodig av dem. Men derfor styrter Gud også den ene etter den andre, så de farer hodekulls herfra ned i avgrunnen, slik Lucifer og englene hans ble kastet ned fra himmelen.

Dette var nå den ene delen av dagens evangelium, nemlig det som fortelles om ofringen i templet. Deretter forteller evangelisten hva som hendte da Jesusbarnet ble fremstilt i Herrens tempel som sin mors førstefødte sønn, og hun løste ham ut med et offer. Om dette vil vi tale i neste preken. Men nå vil vi be Gud om hans nåde: at han vil bevare oss for alt hovmod, ved sin Hellige Ånd vekke hjertene våre til den rette, oppriktige lydighet, og i nåde holde oss oppe og bevare oss i den helt til enden. Amen.

Andre preken på Marias renselsesdag

Om den gamle Simeon. Luk 2,22–32. *Holdt i* 1534.

> Og da deres renselsesdager etter Moseloven var til ende, tok de ham med opp til Jerusalem for å fremstille ham for Herren, slik det står skrevet i Herrens lov: Alt av mannkjønn som åpner mors liv, skal kalles hellig for Herren. Og de skulle gi det offeret som Herrens lov foreskriver, et par turtelduer eller to dueunger.
> Og se, det var en mann i Jerusalem som hette Simeon, en rettferdig og gudfryktig mann. Han ventet på Israels trøst, og Den Hellige Ånd var over ham. Det var åpenbart for ham av Den Hellige Ånd at han ikke skulle se døden før han hadde sett Herrens Messias. Han kom til templet, drevet av Ånden. Da foreldrene kom inn med barnet Jesus for å gjøre med ham som skikken var etter loven, tok Simeon ham i armene sine og lovet Gud, og sa:
> Herre, nå kan du la din tjener fare herfra i fred, etter ditt ord, for mine øyne har sett din frelse, som du har beredt for alle folks åsyn, et lys til åpenbaring for hedningene, og en herlighet for ditt folk Israel.

Her har vi en herlig beretning og samtidig en vakker preken og forutsigelse om det lille Jesusbarnet, som den gamle Simeon holdt åpent i templet. Den hører med til de andre åpenbaringene som skulle kunngjøre for verden, og særlig for hans eget folk, at dette barnet var kommet.

Den første av disse åpenbaringene fikk jomfru Maria ved engelen Gabriel (Luk 1). Den andre fikk Josef, også ved engelen (Matt 1). Den tredje kom ved Elisabet, mor til Johannes døperen, da hun tok imot den hellige jomfru Maria, Herrens mor, og barnet sprang i hennes liv (Luk 1). Den fjerde kom ved Sakarja, far til Johannes døperen (Luk 1,67–79). Han nevner riktignok ikke personen, men han viser likevel klart at Herren Kristus er i ferd med å komme, og at Gud har kommet sin pakt i hu og oppfylt den.

Etter disse åpenbaringene, som skjedde før Kristus ble født, fulgte nye etter at han var født. Først kom englenes åpenbaring for gjeterne på marken – og heller ikke gjeterne tidde, men spredte englenes budskap overalt, slik Lukas forteller (Luk 2,15–20). Deretter fulgte åpenbaringen blant hedningene ved stjernen (Matt 2). Til sist kom åpenbaringen ved disse to, den gamle Simeon og

profetinnen Anna. Begge forkynte de fritt og åpent i templet at Jesusbarnet er Israels trøst, og at han skal hjelpe hele verden mot synden og døden.

Men det er noe ganske forunderlig med denne Simeon. Evangelisten vitner at han var «en rettferdig og gudfryktig mann» som «ventet på Israels trøst». Det vil si: Alt hans håp sto til at Gud snart skulle oppfylle sine løfter og sende Herren Kristus. Han levde også i den faste tro at han ikke skulle dø før han hadde opplevd dette og sett Herren Kristus.

Dette var ikke bare en formodning, slik vi ofte gjetter på noe som siden slår til. Nei, Den Hellige Ånd hadde rørt hans hjerte, uten tvil ved Guds ord.

I patriarken Jakobs profeti hadde han lest at Kristus skulle komme når kongespiret var tatt ut av Judas hånd og var kommet til et fremmed folk (1 Mos 49,10). Han hadde også lest Daniels beregning av de sytti ukene (Dan 9,24). (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse lyder 1 Mos 49,10: «Es wird das Scepter von Juda nicht entwendet werden … bis daß der Held komme; und demselben werden die Völker anhangen» – kongespiret skal ikke tas fra Juda … før helten kommer, og folkene skal holde seg til ham.*)

Disse profetiene ga den gamle, gudfryktige mannen så mye veiledning at han nok kunne skjønne at tiden var inne da Kristus skulle fødes. Men Den Hellige Ånd førte ham enda lenger: Han ble viss på at han selv skulle oppleve det, se Herren Kristus med egne øyne og ta ham i armene sine.

Derfor kommer den gamle Simeon inn i templet nettopp i den timen da Maria og Josef etter lovens forskrift kommer dit for å fremstille barnet for Herren og løse det med et offer. Det skjer ikke tilfeldig eller etter vane. Han vet det på forhånd i sitt hjerte ved Den Hellige Ånd, og han tenker: Nå er den timen kommet som Gud har trøstet meg med. Nå skal jeg finne i templet det jeg aldri før har funnet der, det jeg har ventet på så lenge og med så stor lengsel.

Straks går han bort til barnet, tar det med glad hjerte fra morens armer og holder det i favnen. Så holder han en kort, men svært vakker preken for alle som er til stede, og sier hvilke tanker han har om dette barnet.

Dette må ha vært en høyst underlig preken for folket, og særlig prestene må ha holdt Simeon for en gammel tosk. For Jesus var bare et barn på seks uker, som alle andre. I tillegg hadde han det anstøtet ved seg at foreldrene hans var fattige og ringe. Men Simeon lar seg ikke villede av dette. Han sier fritt ut: Det er dette barnet vi alle skal holde oss til hvis vi vil bli frelst – ikke bare jødene, men også hedningene og hele verden.

Kjære gamle Simeon, hvor vet du dette fra? Hvordan kan du se det på ham? Han er jo et lite barn som alle andre barn. Slike små barn bærer man jo inn i templet hele året rundt, og blant dem mange barn av store herrer, som bæres fram med stor prakt og ære. Hvem har da sagt deg at dette barnet skal være Frelseren? Ja, nettopp dette er Den Hellige Ånds egentlige under og åpenbaring.

Også Josef og Maria undrer seg over det, og de skjønner av det at Den Hellige Ånd er kommet over den gamle mannen og taler gjennom hans munn. For ellers kunne Simeon umulig vite det som bare de to, Josef og Maria, hadde hørt og lært av engelen.

Av dette ser vi hva slags kirke det var i Jerusalem på den tiden, og hvordan Den Hellige Ånd opplyste og styrte den. I Jerusalem var yppersteprestene, Herodes, de skriftlærde, levittene og fariseerne. De brydde seg verken om Skriften eller om Messias; det eneste de var opptatt av, var hvordan de selv best kunne leve i stor herlighet, makt og prakt.

På den andre siden var det en fattig, liten og ringe flokk: Maria og Josef, Sakarja og Elisabet, gjeterne, Simeon og profetinnen Anna. De hadde ikke satt sitt håp og sin trøst til verdslige ting, men til løftet om Kristus. Det ventet de på, det hadde de sin glede i, og derfor skjedde det med dem slik de trodde. Yppersteprestene derimot måtte stå tilbake.

Slik går det den dag i dag. Den sanne kirke er en fattig, liten, elendig og foraktet flokk, som trøster seg til Gud og hans ord, er opptatt av det og lar alt annet være. Paven og hans flokk bærer derimot navnet kirke, men de vet ingenting om Gud, om Kristus og om hans ord, og vil heller ikke vite noe om det. For de er bare opptatt av det timelige, og vil bare bli rost som kristne for å få desto mer makt, ære, innflytelse, penger og gods enn andre vanlige kristne.

Ingen av disse to tingene må vi ta anstøt av. Yppersteprestene har embetet og sitter i det, men de er likevel ikke den sanne kirke. Slik bærer også paven og hans flokk i våre dager navnet Guds kirke. De sitter i styret og er hovmodige over det embetet og den makten Gud har gitt dem. Likevel er de verken kirken eller kristne – for da ville de vel ikke forfølge Ordet, men ta imot det og arbeide for at det får fremgang.

Maria og Josef, Simeon og Anna er derimot ringe og enfoldige mennesker som ingen legger merke til. Men det er bare de som hører og kjenner Kristus. Det er hos dem Den Hellige Ånd bor, og det er dem han fører og leder slik at de kjenner Kristus og blir frelst.

Om begge disse tingene sier jeg at vi ikke må ta anstøt av dem. Ingen må tenke: Fordi paven og hans flokk sitter i et stort embete og har stor makt, kan de heller ikke fare vill, og da må de være Guds folk. Nei, nettopp her slår det feil, som du ser av eksemplet fra den tiden da Kristus ble født.

På den andre siden må vi heller ikke forakte den lille, ringe flokken og tenke: Hva stort skulle vel de folkene vite? For Gud styrer slik her på jorden at de vise og forstandige ikke bryr seg om ham, mens de fattige og elendige har sin glede i ham. For de har ingen annen trøst og vet ikke om noen annen, mens de andre trøster seg med sitt herredømme, sin makt, sin rikdom og annet slikt.

Dette får være nok om den første delen av dette evangeliet: hvordan den gamle Simeon ved Den Hellige Ånds hjelp kjenner det lille Jesusbarnet og ser at det er den sanne Kristus. Men nå vil vi også ta for oss prekenen hans. I den lærer han oss hvorfor han setter all sin trøst og tillit til dette barnet, og hva han venter seg av det. Han viser også hva Herren Kristus videre skal utrette for alle andre mennesker i hele verden, så også vi kan lære ham å kjenne og bli frelst.

Evangelisten har først fortalt at det var åpenbart for den gamle Simeon av Den Hellige Ånd «at han ikke skulle se døden før han hadde sett Herrens Messias». Nå var dette gått i oppfyllelse i templet: Han hadde sett Jesusbarnet med egne øyne og tatt ham i armene sine. Da blir han glad og sier: «Herre, nå kan du

la din tjener fare herfra i fred, etter ditt ord.» Det vil si: Nå vil jeg gjerne dø, uten frykt og redsel, ja, med all glede.

Dette er en svært forunderlig tale. For alle vet hvordan verden pleier å oppføre seg når det går den veien med folk og døden melder seg. Da er det ingen glede å finne, bare uro, angst, nød, frykt, redsel, gråt og jammer. Naturen kan ikke reagere annerledes; det ser vi også på de ufornuftige dyrene, enda det hos dem bare er en naturlig død.

Men vi mennesker har enda en annen død, som kalles synderens død. For døden er lagt på oss for syndens skyld, og vi kjenner alle hvor mismodig synden gjør hjertet. Derfor er vår død utallige ganger tyngre og mer forferdelig enn de andre skapningenes død. For vi må frykte Guds vrede og den dommen som følger etter døden og varer evig.

Var det ikke slik, ville et menneske ikke regne døden for så mye. Riktignok gjør det vondt å forlate hustru og barn, gode venner, hus og gård og det andre man har kjært her på jorden, og å måtte fare herfra. Men alt dette er likevel ingenting mot den jammeren det er å vite at vi er syndere, at Guds dom står foran oss, og at vi ikke et eneste øyeblikk er sikre for døden, som vi verken kan verge oss mot eller berge oss fra.

Derfor snur verden den kjære Simeons sang på hodet, og når dødstimen kommer, synger den: Å Gud, jeg har ikke vært din tjener, og nå farer jeg herfra i ufred. Hjertet mitt er engstelig og fullt av sorg og vet verken ut eller inn. Hva jeg etterlater meg her på jorden, vet jeg nok. Men hva jeg får der borte, kan jeg ikke vite; jeg må frykte at det blir Guds vrede og den evige fordømmelse.

Slik er alle mennesker av naturen til sinns i hjertet når timen kommer og de skal fare herfra. Og her er det umulig for fornuften å trøste seg selv eller få andre tanker. Den kan bare være mismodig og må synke ned i frykt og redsel.

Derfor er det en kunst over all kunst å lære og ta riktig til hjerte de helt andre tankene som Simeon har om dette. Han er gammel og ser døden foran seg. Ja, han kjenner den i hele kroppen og i alle lemmer, og han merker hvordan den rykker nærmere for hver dag, slik det jo daglig går nedover med gamle folk.

Men han lar seg ikke anfekte av det. Tvert imot ønsker han at det bare må skje snart, og han sier at han er uforferdet og slett ikke redd for å dø. Ja, døden er ham til og med velkommen, fordi han har sett Frelseren. For fantes det ingen frelser, kunne det jo verken være fred eller glade hjerter i døden.

Hva kan så gi et slikt hjerte? Han er jo også et menneske som ikke til alle tider har gjort det han skulle. For Gud må jo hver og en bekjenne seg skyldig og innrømme at han er en fattig synder. Hvordan kan da synd og fred gå sammen? Synd og ufred – det vil si en ond samvittighet – de passer sammen. Men fred går ikke sammen med synden.

Likevel lar Simeon synden like lite ta freden ut av hjertet hans som han lar døden gjøre ham motløs og forferdet. Se, dette skal du regne for en høy, kostelig og overnaturlig kunst, som det nok var verdt å lære og kunne. For også vi skal alle en gang komme i slik nød og fare.

Den kjære Simeon er ikke gjerrig på denne utmerkede kunsten sin. Han vil gjerne og med glede lære oss den, og han sier hvor han får et så rolig og frimodig hjerte fra: «For mine øyne har sett din Frelser.»

Her taler han om Jesusbarnet og gir det et herlig navn: Han kaller det en Frelser. Kanskje spurte han først moren hva barnet het, slik det er rimelig å tro, eller kanskje ikke. Men han treffer i alle fall navnet vakkert og riktig, og akkurat som engelen gir han dette lille barnet navnet Frelser.

Og det er en frelser som kalles «Guds frelser», det vil si: den som Gud selv har innsatt og satt til å være frelser. (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse står det: «deinen Heiland, welchen du bereitet hast vor allen Völkern» – din Frelser, som du har beredt for alle folk.*)

Om dette navnet har vi hørt i julen og på nyttårsdag. I verdslige saker har Gud jo for lengst satt andre frelsere og hjelpere: den verdslige øvrighet i samfunnet, far og mor i huset, leger i sykdom og jurister i rettssaker. Derfor må vi ikke tenke at Jesusbarnet skal være en frelser av dette slaget. For da kunne Simeon like lite ha fått hjelp mot synden og døden hos ham som hos far og mor eller hos øvrigheten. De er jo selv syndere og kan ikke verge seg selv mot døden.

Men når Simeon fritt og åpent bekjenner at han farer herfra i fred fordi han har sett denne Frelseren, må det følge av dette at det lille barnet er en frelser fra synd, død og helvete. Ellers kunne han jo ikke ha trøstet seg til ham.

Merk deg dette godt. Det er fort sagt, men det har et stort og mektig innhold. For det første ligger det her at det bare er dette barnet Simeon gir dette navnet. Altså kan ingen og ingenting annet være en frelser og hjelper mot synd og død, hva det så kalles og ser ut som, og hva man så holder det for. Den som holder noe slikt for sin frelser, bedrar seg selv og må bli i synden og døden.

Med dette navnet lukker Simeon altså straks munnen på Moseloven, på hele prestedømmet med alle dets offer og den øvrige gudstjenesten. Han vil advare alle mot å holde noe av dette for sin frelser. For den som ikke har noe annet å holde seg til enn loven og sine gode gjerninger, må fare til helvete med det; det finnes ingen annen utvei.

Når Simeon bare kaller dette barnet en frelser, følger det at slett ingenting annet enn dette barnet kan hjelpe oss mot synden og døden. Hva har da jødene å støtte seg til når de roser seg av sine offer og de ti bud og ser dem som en frelser? Eller hva har den ulykksalige paven og hans tilhengere å støtte seg til når de vil gjøre seg en frelser av messene, pilegrimsreisene, avlatsbrevene og andre slike ting? For det står fast at dette navnet tilhører Kristus alene og ingen annen, verken noen skapning i himmelen eller på jorden eller noen gjerning.

Derfor setter Simeon også ordene sine uttrykkelig slik: «For mine øyne har sett din Frelser» – den Frelseren som du, Far i himmelen, har satt for oss og gjort til en frelser for oss. Men verden vil ikke la seg si. Den kan ikke la være å gjøre seg egne frelsere fra synden og døden.

En jøde mener at det skal hjelpe ham til å vinne nåde hos Gud når han ikke spiser svinekjøtt, når han holder sabbaten, er omskåret og så videre. En munk mener at det skal hjelpe ham når han går i kloster og lover å bli der så lenge han lever. Den ene holder seg til én helgen, den andre til en annen, for at helgenen

skal gå i forbønn for dem og være deres frelser. Og særlig i pavedømmet er det verken mål eller grense for slike latterlige gjerninger og avguderisk gudstjeneste.

Mot alt slikt ville den gudfryktige Simeon gjerne advare oss. Vi må jo bekjenne at vi trenger en frelser, og derfor ville han føre oss alle til å ta imot denne ene, som vi ikke har funnet på selv, men som Gud selv har satt for oss. For det kan ikke slå feil: Hos Kristus skal vi visselig få hjelp. Til det er dette barnet gitt oss, til det skal han hjelpe oss, til det har den himmelske Far sendt ham.

Den som nå har denne Frelseren, som er Guds frelser for oss mennesker, kan ha fred og et rolig og stille hjerte. For la døden være så forferdelig, synden så mektig og djevelen så ond og giftig som de noen gang vil – vi har likevel Guds frelser, det vil si en allmektig, evig frelser. Han er sterk nok til å sette oss fra døden over i livet og fra synden over i rettferdigheten.

Men her gjelder det at vi med den kjære, gamle Simeon åpner øynene våre, ser dette barnet, tar det i armene og holder det i favnen. Det vil si: at vi setter hele vårt hjerte, all vår glede, trøst og tillit til dette barnet. For når hjertet vårt fullt og fast tror at dette barnet er Guds frelser, som Gud vil hjelpe oss med mot synden og døden, da må følgen bli at vi har fred og ro og ikke lar oss skremme verken av synden eller døden. Mot dem har vi jo denne Frelseren.

Men hvordan hjelper så dette barnet oss? Ikke annerledes enn slik Johannes døperen sier: Han er Guds lam, som tar syndene våre fra oss, legger dem på seg selv, bærer dem for oss og ofrer seg selv for dem på korset. Dette barnet er altså den eneste sanne Frelser, som uten noen hjelp fra vår side forløser oss fra synd og død, bare ved sin død og oppstandelse.

For selv om en kristen skal være rettskaffen og leve etter Guds vilje, fortjener han likevel ikke himmelen med det, og han får heller ikke syndenes forlatelse ved det. Det er en lydighet som Gud vil ha av oss, og den som ikke vil yte ham den, blir ulydig mot Gud og blir i sine synder.

Men et menneske er ikke rettferdig for Gud eller til behag for ham for en slik lydighets skyld. For han er jo likevel ikke uten synd og har ikke oppfylt loven fullkomment. Nei, han blir tatt til nåde av Gud og er til behag for ham bare for denne Frelserens og Forsonerens, Jesu Kristi, skyld, når han tror på ham av hjertet.

Dette er altså den eneste, sanne og ufeilbare kunsten: Den som vil unngå døden og være løst fra synden, skal holde seg til denne Frelseren. Gud selv har satt ham til å ta syndene våre på seg, betale for dem og slik forløse oss. Den som gjør det, kan si med Simeon – enten det er døden eller hvilken som helst annen nød som møter ham: «Herre, nå kan du la din tjener fare herfra i fred.»

Men den som setter sitt hjerte og håp til noe som helst annet, kan ikke ha fred; han må ha et engstelig og motløst hjerte. For han har ingen frelser, og derfor må han bli i døden og fordømmelsen.

Men vi må ikke forstå dette som om Simeon hadde en fordel framfor oss andre fordi han så Jesusbarnet med sine legemlige øyne og tok ham i armene sine. For også de andre jødene så ham, og likevel fór de til helvete. Det som hjelper Simeon, er at han tror at dette lille barnet er Frelseren, enda han med

øynene ikke ser noe annet enn et lite barn som andre barn på seks uker. Det kunne han ikke se med øynene; det måtte han tro med hjertet.

Gjør du derfor det samme, skal Simeon bare ha en svært liten eller slett ingen fordel framfor deg. For selv om han ser med sine øyne det du ikke kan se med dine, tror du likevel nøyaktig det samme som han. Og denne troen skal hjelpe deg fra synd og død like godt som den hjalp ham. Hva mer kan du da ønske deg?

Her ser du grunnen til at Simeon fortsetter talen sin og forkynner videre om dette barnet. Han vil ikke beholde ham for seg selv alene, men tar også andre med i dette fellesskapet og sier: «som du har beredt for alle folks åsyn».

Dette lille barnet er en frelser fra synd og død, og Simeon trøster seg til ham. Men han legger til: Det er ikke bare for min frelses skyld Gud har gjort dette. Det hører flere med i dette nådige fellesskapet. For Gud har beredt denne frelsen for alle folk, og han vil at Kristus ikke bare skal være min, ikke bare sin mors, ikke bare den enes eller den andres Frelser, men hele verdens.

Videre skal du her legge merke til at Simeon ikke gjør noen forskjell på jøder og hedninger, enda det var stor forskjell på dem når det gjaldt gudstjenesten og andre gjerninger. Men det legger han ingen vekt på.

Han ser at når det er tale om synden og den evige død, er det ingen forskjell. Da er jødene syndere og skyldige til den evige død like mye som hedningene. Og her hjelper det dem slett ikke at de er omskåret, at de kalles Guds folk, at de har Guds lov og holder forskriftene i den; ved det blir de ikke fri fra synden og døden. Skal de bli det, må det skje ved denne Frelseren alene.

Derfor slår han dem alle sammen under ett og sier at Gud har beredt og satt denne Frelseren for alle folk. Slik sier også løftet til Abraham at i hans ætt skal alle jordens slekter velsignes. Men den som sier «alle jordens slekter», eller som Simeon her: «alle folk», utelukker verken jøder eller hedninger.

Skal nå alle slekter velsignes, følger det vel av dette at alle slekter må ha vært under Guds vrede og forbannelse. For når denne frelsen er beredt for alle folk, er det klart at alle folk er uten hjelp og redning når de ikke har denne Frelseren. Det er som om Simeon ville si: Jøder så vel som hedninger er fordømte syndere; her er det ingen forskjell. Vil de bli frelst, må det skje ved denne Frelseren alene.

Merk deg derfor disse ordene godt, og tenk grundig over hvilken herlig trøst de inneholder. Hele vår anfektelse, sorg og bekymring er jo at vi ikke kan nekte for synden vår. Derfor frykter vi at Gud skal handle med oss etter fortjeneste og fordømme oss for syndenes skyld hvis vi dør i dag eller i morgen. For vi vegrer oss for å tro at han av bare nåde og godhet vil tilgi oss syndene og frelse oss.

Men hva sier slike tanker egentlig annet enn at han er en uvennlig Gud og en streng dommer, som ikke vil se gjennom fingrene med noe, men bruke loven og håndheve den i all dens strenghet? Slik dømmer hjertene våre om Gud. Derfor er de engstelige, faller i fortvilelse og vet verken råd eller hjelp til å kunne bestå for Guds dom.

Men hva sier så Simeon her? Han tegner et helt annet bilde av Gud enn det du gjør deg i ditt hjerte. For hvis Gud mente å støte syndere bort og ikke vise dem noen nåde, hvorfor skulle han da ha gitt oss Kristus til å være vår Forløser? Men

nå sier Simeon at Gud har beredt, satt og innsatt denne Frelseren for at alle folk skal holde seg til ham og bli frelst.

Derfor må dette egentlig være Guds vilje og mening, slik også Paulus sier: Gud «vil at alle mennesker skal bli frelst» (1 Tim 2,4) – ved Kristus, vår Frelser. Det gjelder ikke timelig hjelp, men hjelp mot synden og døden; for det er der vi trenger denne Frelseren, som Gud har beredt for alle folk. Hvorfor skulle vi da være redde for en slik Gud eller skjelve for ham? Han vil jo gjerne at det skal gå oss vel i all evighet, og han har selv satt i stand og ordnet alt som hører til det.

Når noen, ja, de fleste, blir fordømt og ikke frelst, er det egentlig ikke fordi Gud vil det slik, eller fordi han unner menneskene en så stor ulykke. Det er fordi de selv ikke vil rette seg etter Guds nådige vilje, og fordi de ikke vil ta imot denne Frelseren, som Gud har satt til å hjelpe alle mennesker.

Tenk deg at en rik mann i en by ville gi alle tiggerne nok, men noen av dem ville ikke gå til ham og ta imot pengene. Hvem hadde da skylden for at disse tiggerne fortsatt var tiggere og ikke også ble rike? Egentlig ikke den rike mannen, men de selv, fordi de var så late og likegyldige at de ikke ville ta imot innbydelsen og gå til ham. Slik går det også med verden. For den gudfryktige far Simeon lyver ikke: Gud har sendt denne Frelseren for at alle folk skal ha ham å holde seg til og bli frelst ved ham.

Men er jødene nå så forherdet at de ikke vil ha noe med ham å gjøre, og vil verken paven, tyrkerne eller hedningene ha ham – hva mer skal Gud da gjøre for dem? Er ikke denne Frelseren god nok for deg, så gå din vei, finn deg andre frelsere, og se hvordan det går deg. Gud vil ikke gjøre noe særskilt for deg.

Vil du bli hjulpet, så ta imot dette barnet. Tror du at Gud for hans skyld vil være deg nådig, tilgi deg syndene dine og frelse deg, da skal du visselig bli frelst; for han er en frelser fra synd og død. Men vil du ikke la deg hjelpe – det vil si ikke ta imot ham – så bli i fordømmelsen og i Guds vrede, og takk ingen andre for det enn deg selv og din grufulle, hardnakkede trass og vantro.

Feilen er altså ikke Guds. Han har beredt oss denne frelsen, og det viser jo klart nok at han ikke er en unådig Gud som har villet la oss gå fortapt uten hjelp. Ja, mer enn det: Han har beredt den for alle folk, for at hver og en skal få glede av denne Frelseren – ikke bare Simeon, Maria, Peter og Paulus, men alle folk, ingen utelukket. Hver den som trenger hjelp mot synden og døden, skal finne den her; for slik har Gud ordnet det som en nådig Far.

Vokt deg derfor så du ikke selv stenger deg ute med din vantro og selv kaster fra deg den hjelpen som Gud ikke bare har lovet deg, men også trofast har gitt deg, slik Simeon her uttrykkelig sier. For at ingen skal tro at han mener noe annet med disse ordene, forklarer han straks hvordan og hvorfor Gud har satt denne Frelseren. Han sier: «et lys til åpenbaring for hedningene, og en herlighet for ditt folk Israel».

Med dette er meningen gjort tydelig nok. For det første viser han hva ordene «alle folk» betyr, nemlig jøder og hedninger. Og for det andre viser han hva denne Frelseren er satt til.

Hedningene ligger i dypt mulm og mørke, for når de ikke har Guds ord, kan de ikke vite noe om Gud. Gud og djevelen er ett og det samme for dem; de gruer

seg like mye for Gud som for djevelen. Ja, som vi ser, søker de til og med heller hjelp hos djevelen enn hos Gud. Derfor følger alle slags synder der kunnskapen om Gud mangler: avgudsdyrkelse, gudsbespottelse og all slags ondskap og last. Slik er hedningene.

Nå setter Gud denne Frelseren også for hedningene; det sier Simeons ord klart. Men hvorfor? For å la dem ligge i et slikt mørke og fordømme dem for det? Nei, tiltro ikke Gud noe slikt; da ville du gjøre ham den aller største urett. Nei, han har satt denne Frelseren til å være «et lys til åpenbaring for hedningene» – det vil si: til å føre dem til Guds ord og kunnskapen om Gud og frelse dem.

Dette skal Kristus gjøre for disse store, håpløse synderne, hedningene, slik Gud Fader har ordnet det og vil ha det. Men da må det jo være en nådig Gud, som ikke har noen unåde, ingen vrede og ikke noe uvennlig hjerte, men bare godhet, nåde, kjærlighet og vennlighet. Det sier også Herren Kristus: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16).

Derfor kan vi ikke vanære Gud mer enn når vi tenker om ham at han er fiendtlig mot oss fordi vi er syndere, og at han vil la oss gå til grunne i syndene våre. Og likevel kjenner vi hvor dypt denne mistanken sitter i hjertene våre. Ellers ville vi vel være ved bedre mot, ha et gladere hjerte og ikke være så motløse og redde.

Her ser vi igjen hvor flittig den hellige Simeon har studert profetene. Denne kunnskapen har han ikke av seg selv. Av profetiene til Jakob og Daniel hadde han skjønt at tiden var inne da Kristus skulle komme. Av Abrahams løfte hadde han lært at denne Frelseren skulle tilhøre alle folk og slekter på jorden, for at de skulle forløses fra forbannelsen og bli hjulpet fra synd og død.

Og på samme måte har han også studert profeten Jesaja og lært at dette barnet skulle bli et lys for hedningene. For slik sier Gud til Kristus: «Det er for lite at du er min tjener til å gjenreise Jakobs stammer og føre den frelste rest av Israel tilbake. Så vil jeg da gjøre deg til et lys for hedningefolkene, for at min frelse må nå til jordens ende» (Jes 49,6).

Dette ordet må Simeon ha studert grundig og gjort til sitt eget. Ellers kunne han vel ikke så kyndig ha samlet alt dette i denne korte prekenen eller sangen. Hedningene skal altså ta imot det lille Jesusbarnet, så han kan være deres lys, gi dem evangeliet og føre dem til kunnskapen om Gud og til den evige glede. Til det har Gud satt ham.

Jødene derimot vandret ikke i et så forferdelig mørke som hedningene, for de hadde Guds ord og ble kalt Guds folk. For dem lyser altså et herlig lys som hedningene ikke har. Hva skal da Kristus gjøre hos jødene, eller hvilken gjerning har Gud satt ham til å utføre hos dem? «Han skal være en herlighet» for dem. For selv om Gud hadde prydet dette folket med sitt ord, med gudstjenesten og mange slags gaver, hang denne fordervelsen likevel alltid ved dem: De var underlagt synden og døden og kunne ikke hjelpe seg selv ut av den. Og denne skammen og skaden var langt større enn den ytre æren.

Derfor sier Simeon: Hittil har jødene hatt ære i verden framfor alle hedningene, men bare en ringe ære sammenlignet med den fordervelsen som ennå

hviler på dem. Men nå skal de for alvor komme til ære og verdighet, så de ved denne Frelseren skal være Guds folk – ikke bare for en tid her på jorden, men i all evighet i himmelen. Det er nettopp dette Jesaja mener når han sier at Kristus skal «gjenreise Jakobs stammer og føre den frelste rest av Israel tilbake».

Dette er en vakker og herlig preken om Kristus: om hva han skal utrette, om at vi alle skal holde oss til ham og bli frelst ved ham som vår eneste Frelser, og om at vi derfor skal ha fred og frimodige, glade hjerter i døden, i vår siste stund og i alle slags ulykker og anfektelser.

Det var altså dette man skulle forkynne på denne festdagen, for dette evangeliet og den kjære far Simeon med sin profeti gir særlig grunn til det. Men hva skjer? Paven har mye annet å ta vare på i dag. Først må han vie voks og vokslys – en svært viktig sak! For hvordan skulle vel en kristen kunne dø uten at det ble holdt et brennende, innviet kyndelmesselys foran ham? Og hvilken betenkelig sak ville det ikke være for de stakkars barselkvinnene om man forsømte å lage et kors av slike innviede vokslys og klistre det på veggen for dem? Da ville jo djevelen fare av sted med dem!

Å, dere skammelige, ugudelige papister! I stedet for å ta det lille Jesusbarnet i armene med den gamle Simeon og vise både de døende og barselkvinnene til ham som deres eneste trøst, kommer dere her og vil utrette hans høye verk med et vokslys. Dere sier at det skal drive bort djevelen og verge mot den evige død!

For det andre går de i prosesjon, og hver av dem holder et tent lys i hånden. Dette er den dag i dag en svært herlig gudstjeneste i pavens kirker, og denne lysbæringen skal bety Josefs og Marias gang til templet med det lille barnet. Men i tillegg har de mange andre forklaringer på hva lysene skal bety.

Spør du hvor denne skikken og gudstjenesten kommer fra, svarer papistene at det var en hedensk skikk å løpe rundt i byer og landsbyer med tente lys den første dagen i februar, og at pave Sergius gjorde denne skikken om til en riktig gudstjeneste. Men hva synes du om denne paven og alle papistene, når de går i lære hos hedningene om hva slags gudstjeneste man skal holde i Kristi kirke?

En slik blindhet er bare den lønnen de har fortjent. Den kommer av at man har latt den herlige prekenen om Jesusbarnet ligge og ikke brydd seg om den. Men derfor skal også vi flittig takke Gud for den nåden at vi nå er løst fra en slik blindhet og ser det vakre, salige lyset som Simeon her forkynner om.

Vår kjære Far i himmelen bevare dette lyset for oss i nåde! Han opplyse, trøste, glede og frelse oss ved det! Amen.

Fastelavnssøndag

Luk 18,31–43. *Holdt i* 1534.

> Han tok de tolv til side og sa til dem: Se, vi går opp til Jerusalem, og alt som er skrevet av profetene om Menneskesønnen, skal oppfylles. For han skal overgis til hedningene og bli hånet og mishandlet og spyttet på. De skal hudstryke ham og slå ham i hjel. Og på den tredje dagen skal han stå opp. Men de forsto ikke noe av dette, og dette ordet var skjult for dem, og de skjønte ikke det han sa.
>
> Og det skjedde da han kom nær til Jeriko, at en blind mann satt ved veien og tigget. Da han hørte at mye folk gikk forbi, spurte han hva dette var. De fortalte ham da at Jesus fra Nasaret gikk forbi. Og han ropte og sa: Jesus, du Davids sønn, miskunn deg over meg! De som gikk foran, truet ham at han skulle tie. Men han ropte enda mye mer: Du Davids sønn, miskunn deg over meg!
>
> Da stanset Jesus og bød at de skulle føre den blinde til ham. Og da han var kommet nær, spurte han ham: Hva vil du jeg skal gjøre for deg? Han sa: Herre, at jeg må få synet igjen! Og Jesus sa til ham: Bli seende! Din tro har frelst deg. Og straks fikk han synet igjen. Han fulgte ham og lovet Gud. Og hele folkemengden som så dette, priste Gud.

Dagens evangelium har to deler. Den første er profetien der Herren forutsier for de tolv apostlene at han skal lide. Det er de samme ordene som englene senere minner kvinnene om ved graven påskemorgen: «Husk hvordan han talte til dere mens han ennå var i Galilea, da han sa: Menneskesønnen må overgis i syndige menneskers hender, bli korsfestet og stå opp på den tredje dagen» (Luk 24,6–7). For da Herren Jesus sa disse ordene, var han på veien fra Galilea til Jerusalem, der han ga sitt liv og ble korsfestet. Den andre delen er beretningen om undergjerningen hans med den blinde.

Om denne profetien sier evangelisten hele tre ganger at disiplene ikke forsto den. De mente at han her brukte uvanlige ord med en dypere betydning. Derfor syntes de det var som å høre et fremmed, ukjent språk, der de ikke kunne forstå et eneste ord.

Det kom av at de tenkte omtrent slik i sine hjerter: Denne mannen gjør så mange underfulle gjerninger. Han vekker opp døde, gir de blinde synet og så videre. Vi ser altså, ja, vi kan ta og føle på at Gud er med ham. Derfor vil og må han med tiden bli en stor herre.

Skriften sier jo om ham at han skal få et herlig kongerike framfor alle konger og herrer på jorden, og da blir vi, hans tjenere, også fyrster og store herrer. For hvem skulle vel kunne skade en så mektig mann, når han med et ord kan avverge og jage bort døden og alle andre plager? Om han bare vil, kan han jo gjøre alle hedningene til sine undersåtter og tråkke alle sine fiender under føttene.

Derfor tenkte de seg saken slik: Gud er så helt og fullt med ham at han ikke vil la ham lide noe. Og når ordene hans likevel lyder som om han taler om at han skal lide og dø, må det visselig ha en annen mening. Slik var de kjære apostlenes enfoldige tanker.

Med dette viser evangelisten at det er slik med alle Guds gjerninger: Taler en om dem før de har skjedd, er de slett ikke til å fatte. Men når de har skjedd, forstår man dem og ser dem. Slik forteller også Johannes flere ganger at Kristi disipler først i ettertid forsto det Herren hadde sagt til dem.

Derfor hører Guds ord og troen nøye sammen. For når Gud taler, kan han ikke tale om annet enn ting som langt overgår all forstand, og som vi derfor av naturen verken kan fatte eller forstå, men likevel skal tro. Har man bare først troen på det, skal man også erfare at det er sant, og siden også forstå det.

For å nevne et eksempel: Guds ord lærer oss at de døde skal stå opp. Dette forstår ikke fornuften. Derfor ser vi at de verdslig vise spotter oss og holder oss for tosker fordi vi lar oss undervise av Guds ord og tror at det er et liv etter dette. Det gjør framfor alt de lærde, som bare setter menneskefornuftens visdom høyt og vil bedømme Guds ord etter den.

Det samme gjelder at Gud er blitt menneske og født til verden av en jomfru. Dette forstår heller ikke fornuften. Derfor må vi tro det til vi kommer dit der vi skal se det og kan si: Nå forstår jeg det; ja, nå ser jeg at det jeg før har trodd, er sant.

På samme måte lærer Guds ord at vi ved vanndåpen skal få Guds velbehag og nåde uten egen fortjeneste, og at vi ved avløsningen skal ta imot syndenes forlatelse. Også dette regner fornuften for en svært urimelig tale, og derfor holder den de kristne som tror det, for gale tosker. Den tenker nemlig: Skal Gud forsones, må det noe høyere og bedre til, nemlig gode gjerninger som virkelig gjør livet surt for oss og volder oss smerte. Det ser vi jo av pavens eksempel, for i sin forkynnelse viser han folk til deres egen fortjeneste.

For fornuften kan ikke få inn i hodet at den skal tro at alt som hører til vår frelse, er gitt oss bare ved dåpen og troen på Kristus. Den synes Ordet er en ringe ting, og den ser jo at den som forkynner det, bare er en stakkars, skrøpelig synder. Derfor finner fornuften det latterlig at et menneske skal bygge sin timelige og evige velferd på et slikt ord.

For om man så forkynner Guds ord aldri så klart og tydelig for menneskene, vil fornuften likevel ikke ta imot det eller tro det. Derfor må det kjære evangeliet finne seg i at verden alltid kaller det kjetteri og djevelens lære, en lære som forfører folk og lærer dem at de ikke skal gjøre noe godt. Annerledes kan ikke fornuften dømme.

Lær derfor å tro Guds ord i enfold, og si i hjertet: Nå vel! Selv om jeg ikke kan ta og føle på at det er slik, hører jeg likevel at Gud sier det. Og han er så mektig at han godt kan gjøre det til sannhet. Om jeg ikke forstår det nå, kan han la meg se og fatte det i sin tid, der borte i det kommende livet.

Det samme lærer vi også av andre eksempler i Skriften. Allerede før David går løs på Goliat, tror han at han skal overvinne ham og drepe kjempen. Det ser vi av ordene hans til Saul: «Herren, som har fridd meg av løvens og bjørnens vold, han skal også fri meg av denne filisterens vold» (1 Sam 17,37). Og: «Det skal gå denne uomskårne filisteren som en av dem, fordi han har hånet den levende Guds hær» (1 Sam 17,36). Og til filisteren sier han: «I dag skal Herren gi deg i min hånd, og jeg skal slå deg i hjel og skille hodet ditt fra kroppen» (1 Sam 17,46).

Alle hørte de David si disse ordene, men de holdt dem bare for løgn og tomt tøys. Og sannelig: Hadde det bare vært Davids ord og ikke Guds, hadde de heller ikke vært noe annet. Men de er Guds ord, og David tror dem før han har sett dem oppfylt. Derfor gikk det også slik han trodde. Og det betyr slett ingenting at de andre syntes det var en latterlig tale og ikke kunne tro at det skulle skje slik og bli sant.

For fornuften var det utrolig at David, som ved siden av Goliat så ut som en ringe person, skulle felle en så stor kjempe med en stein. Men David tror det og gjør det, og da kunne man se, ja, ta og føle på at det var sannhet og ikke løgn.

Men før, mens ordet «i dag skal Herren gi deg i min hånd» ennå bare var et ord, ble det regnet for den største løgn og en umulig ting. For fornuften regner slik: David er bare en gutt, en sauegjeter, som aldri har vært i krig. Han går til verket helt uten rustning, bare med en stav og en slynge, som om han skulle jage bort en hund.

Det kaster også Goliat hånlig i ansiktet på ham når han sier: «Er jeg en hund, siden du kommer mot meg med kjepper?» (1 Sam 17,43) Kjempen derimot kommer i full rustning og med et stort spyd. Er ikke dette ulik rustning og ulike stridsmenn? Er det ikke et latterlig syn at den lille, unge slyngekasteren David skal utføre det som ingen mann i hele leiren våger seg på?

Nå vel! Dette ser ikke David på. Han tror at Gud vil hjelpe ham og straffe gudsbespottelsen på fienden, og slik skjer det også. Slik går det hele veien og til alle tider. Guds ord og gjerninger holder man alltid for umulige ting før de skjer. Men likevel skjer de, og når de settes i verk, går det lett og enkelt, over all forventning. Før det settes i verk, skal man derimot verken vite det eller fatte det, men bare tro det i all enfold.

For hvordan synden blir vasket bort ved dåpen, og hvordan vi skal stå opp fra de døde på den ytterste dag, er noe fornuften aldri lærer å forstå. Den ser jo at så mange hellige mennesker blir spist av rovfugler og revet i stykker av hunder og ulver. Noen blir også brent til aske, og asken kastet i rennende vann, slik papistene gjorde med den hellige Johan Hus på kirkemøtet i Konstanz.

Her tenker fornuften: Hvordan skulle vår Herre Gud nå finne dette legemet igjen? Nå vel, svarer Gud, jeg sier det. Og fordi det er mitt ord, kan det nok synes deg ikke bare utrolig, men umulig. Men tror du det, skal du få se at det blir sant; for jeg er allmektig og kan skape alle ting av intet.

Hva var vi selv for hundre år siden? Da fantes vi like lite som det barnet som skal fødes tjue, tretti eller førti år etter vår levetid. Men når Gud kan den kunsten å skape alle ting av intet, vil han jo også kunne gjøre noe igjen av det som har vært til før.

Derfor skal vi ikke se på om en ting synes oss mulig, men si: Gud har sagt det, derfor vil det også skje, om det ellers var aldri så umulig. For selv om jeg verken kan se det eller fatte det, er han likevel den Herre som kan gjøre umulige ting mulige og skape alt av intet.

Derfor er de som vil måle vår Herre Guds ord og gjerninger etter sin egen fornuft, uutholdelige mennesker over all beskrivelse. Skal ikke Gud kunne gjøre en død levende fordi jeg ikke kan det? La derfor enhver vokte seg vel for å regne ut Guds ord og makt etter sitt eget sinn og sine egne evner. Skulle fornuften vår forstå og fatte alt, kunne Gud like gjerne ha tidd helt stille. Men når han taler, er det et tegn på at fornuften vår ikke skal forstå og se inn i alle ting, og at Guds ord, slik erfaringen viser, går over og mot all forstand.

Jeg tilsier deg syndenes forlatelse og løser deg fra syndene etter Kristi befaling. Men når du hører det og er løst fra syndene dine, ser du likevel ikke at Gud og englene hans smiler til deg. Fornuften din vet ingenting om denne gleden, som vår Herre Kristus likevel taler om: «det blir glede blant Guds engler over én synder som omvender seg» (Luk 15,10; jf. 15,7).

På samme måte har du, når du er døpt, den samme huden og det samme kjøttet som før dåpen. Men skal derfor både dåpen og avløsningen være ingenting og ikke gjelde noe? Å nei!

Lær derfor å si: Gud har døpt meg, Gud har ved sitt ord løst meg og tilsagt meg syndenes forlatelse. Derfor tror jeg fast og urokkelig, selv om jeg ikke ser og fatter det, at Gud har tatt meg til nåde og kaller meg sitt barn, at min Herre Kristus kaller meg sin bror, og at de kjære englene har en stor og hjertelig glede over meg. Dette, sier jeg, tror jeg, og jeg tviler ikke det minste på det. Vil ikke paven tro det, betyr det ingenting; jeg vil tro det likevel. For Gud kan ikke lyve for meg i sitt ord.

Denne kunsten hadde ikke disiplene lært ennå den gangen. Ellers ville de vel ikke så lenge ha innvendt noe mot ordene hans eller undret seg over dem, men rett og slett tenkt: Slik han sier, skal det også gå; det får skje når og hvordan det vil, for denne mannen kan ikke lyve.

Men den blinde som evangelisten taler om, kan denne kunsten svært godt. Øynene hans er stokkblinde, så han ikke ser det minste med dem. Men så snart ordet lyder: «Bli seende!», tror han det, og derfor skjer det med ham slik han tror. Så lenge dette ordet står alene, taler det om noe som ennå ikke er til, for den blindes øyne er ennå lukket. Men når han tror ordet, følger gjerningen straks etter, slik han har trodd.

Slik burde også disiplene ha gjort. Selv om de ikke så hvordan det var mulig, burde de likevel ha trodd det, siden de jo hadde hans ord. For til Ordet hører ikke noe annet enn troen.

Det første vi skal lære av dagens evangelium, er altså at vi skal tro Guds ord av hele hjertet, med full hengivelse og uten å vakle. En slik tro vet ikke paven noe

om, og han lærer heller ikke andre å tro slik. Men dere skal vite og lære at dette er å ha et kristent hjerte: ikke bare å høre Guds ord om syndenes forlatelse, men også tro det fullt og fast og ikke tvile på det, selv om man verken kan se det eller fatte det. For det skal nok komme etterpå.

Har vi bare trodd fullt og fast, skal erfaringen nok komme, så vi kan si: Vel meg at jeg har trodd! Men de andre, som papistene, tyrkerne og jødene, som ikke har trodd, skal komme til å stå og rope: Ve oss at vi ikke har trodd! Men hvem kunne vel ha tenkt at dette var sant? Slik skal også de til sist bli tvunget til å tro det. Men da er troen forgjeves og kan ikke hjelpe dem, for de har ventet for lenge.

Det første er altså at vi ikke må ta anstøt av Guds ord, selv om det lyder aldri så underlig, ja, selvmotsigende og umulig, men at vi skal bygge fast på det. For har Gud sagt det, skal og må det også skje. Derfor skal ingen spørre om noe slikt virkelig kan være mulig, men bare se etter om Gud har sagt det. Har Gud sagt det, er han også så sannferdig og så allmektig at han både vil og kan gjøre det. Derfor skal man tro det.

Men den som ikke vil tro det, spotter Gud i høyeste grad. Denne synden skal vi flittig vokte oss for, så vi ikke tviler på Guds ord, om det så lyder så ufattelig det bare kan. For det Gud sier, skal visselig vise seg å være sant.

Slik har vi Guds ord i dåpen, i nattverden, i avløsningen og i prekenen. Der taler Gud selv til oss og sier oss fri fra synden. Dette skal vi tro, holde for sant og på ingen måte tvile på.

I den andre delen, om den blinde, lærer evangelisten oss en svært god tiggerkunst. Vi skal være pågående overfor Gud og verken blyges for å be eller holde opp med det, men alltid holde ut. For den som er blyg, blir fort avvist og duger ikke til å tigge.

Nei, her må vi legge blygselen til side og tenke at vår Herre Gud vil ha det slik: Han vil at vi skal være pågående og utrettelige i våre bønner. For han har nå en gang lyst til å gi mye og setter sin ære i det. Derfor er det til behag for ham at vi venter oss mye av ham og ber ham om det – og vi trenger det jo selv i høy grad.

Derfor skal det være like kjært for oss å komme til ham med bønnene våre som det er for ham at vi ber. For den som vil vente med å be til han er verdig til å få noe av Gud, kommer nok aldri så langt at han ber ham om noe.

Derfor er det best å legge all blygsel til side, straks åpne munnen og si: Herre, her er jeg kommet i stor nød og fare til sjel og legeme, og derfor trenger jeg hjelp og trøst. Den vil du jo ikke nekte meg, men visselig la meg få etter ditt nådige løfte.

Tiggerne som løper omkring i gater og smug, kan denne kunsten til fulle, og de trenger den også ofte. Men folk liker det ikke; de kan ikke fordra at tiggerne er så pågående, og de viser slike tiggere fra seg med harde ord. Vår Herre Gud derimot liker godt at slike pågående tiggere kommer til ham, holder frimodig ut med bønnene sine og ikke vil la seg avvise.

Et eksempel på det ser vi jo i denne blinde. Han vil gjerne få seende øyne. Når han hører folkemengden dra forbi og på spørsmålet sitt hører at det er tale om Jesus, begynner han straks å rope: «Jesus, du Davids sønn, miskunn deg over

meg!» Og da de som går foran, truer ham at han skal tie, bryr han seg ikke om advarselen. Jo mer de forbyr ham det, desto frimodigere roper han.

Dette er en rett bedende av det slaget vår Herre Gud gjerne vil ha. Derfor skal vi legge godt merke til dette eksemplet og på samme måte selv tre fram for denne samme Herre Kristus, rope til ham og be:

Å Herre, jeg er en stakkars synder. Gi at også ditt rike må komme til meg. Tilgi meg mine synder. Hjelp meg her, hjelp meg der! Og så videre.

Den som ber Gud slik og holder ut med det uten å blyges, gjør rett. For vår Herre Gud ser det gjerne; han blir ikke så fort harm over en tiggers bønner som vi mennesker. Oss kan man fort gjøre lei, trette og ergerlige med slik mas. Men han regner det som en stor ære når vi holder ham for en mild Herre og ikke slipper ham, men sier:

Herre, det er jo din ære som blir priset når jeg roper til deg om nåde. For du har jo selv befalt at vi skal påkalle deg slik, og du vil bli æret av oss ved at vi ber deg om gode gaver; du har jo også lovet og tilsagt oss bønnhørelse. Derfor, kjære Herre, se ikke på at jeg er uverdig, men på at jeg er i nød og trenger din hjelp – du som er alle synderes sanne og eneste hjelper i nøden. Det skjer jo deg til ære at jeg påkaller deg, og du ser jo at jeg ikke kan være foruten din hjelp.

Gud har velbehag i bønnen til en slik bedende, som holder fast og ikke lar seg skremme fra å påkalle ham. Det ser vi også her av den blindes eksempel. For så snart han begynner å be, kaller Herren ham straks til seg, og alle må vike til side for ham. Og han, den blinde, skammer seg heller ikke over å tre fram for ham. Han lar seg verken holde tilbake av sin egen uverdighet eller av de andres trusler.

Og nå spør Herren ham straks: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» – for at vi skal se hvor rundhåndet Herren Kristus er. Det er som om han ville si: Be om hva du selv vil, så skal du få det. Og den blinde betenker seg ikke lenge, men sier: «Herre, at jeg må få synet igjen!» Da svarer Herren: Ja, du skal se.

Dette kan sannelig kalles å be uten blygsel og å bli bønnhørt svært nådig. Dette skulle vi lære å gjøre etter den blinde: Som han skulle vi la bønnen gå ut av munnen vår, si Kristus hva vi trenger, og tro fullt og fast at han vil høre bønnen vår og oppfylle den.

I pavedømmet foraktet vi selv våre egne bønner og tenkte: Hvis ikke andre ber for oss, får vi ingenting. Men slik må en kristen på ingen måte gjøre. Så snart nøden melder seg, så gå straks inn i ditt lønnkammer, kast deg på kne og si:

Herre, her kommer jeg. I denne nøden trenger jeg hjelp, selv om jeg ikke er hjelp verd. Men du, Herre, har jo sagt: «Kall på meg på nødens dag, så vil jeg fri deg ut, og du skal prise meg» (Sal 50,15). Derfor ber jeg deg nå at du vil se til min store nød og jammer og hjelpe meg ut av den for din æres skyld.

Lær derfor å be riktig uten blygsel, og tvil ikke på at Gud for Kristi skyld vil gi deg det som er godt og gagnlig for deg. For løftet står fast og er klart og tydelig: «Hva som helst dere ber om i mitt navn, det skal jeg gjøre» (Joh 14,13–14).

Se så til at du ikke blir trett, men holder ut i bønnen. For jo mer du gjør det, desto kjærere er det for Gud; han blir aldri trett av at du er pågående. Ja, bønnen din kan til og med bli så sterk og alvorlig at han i samme stund gir deg det du ba

ham om – det han ellers enten slett ikke ville gjøre, eller ville vente lenge med. Men nå bønnhører han deg og hjelper deg for din angstfulle og alvorlige bønns skyld.

Slik håper jeg også at den ytterste dag ikke skal la vente på seg lenge, men komme før vi selv kunne ha tenkt det, fordi de kristne ber så angstfullt om det.

Eller slik Herren sier i lignelsen om enken (Luk 18,1–8): Hun ville ikke holde opp med å rope: «Hjelp meg til å få rett over motstanderen min!» Til slutt sa dommeren – som ellers verken brydde seg om Gud eller mennesker – at han ikke lenger kunne finne seg i at denne enken ropte ørene fulle på ham; han ville hjelpe henne, bare for å bli kvitt henne og slippe å bli plaget mer med maset hennes.

«Men skulle da ikke Gud,» sier Kristus, «hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt? Er han sen når det gjelder dem? Jeg sier dere: Han skal skynde seg å hjelpe dem så de får sin rett!» Det er som om han ville si: Bønnen gjør at Gud skynder seg der han ellers ikke ville ha skyndt seg slik.

Når vi kristne holder ut i bønnen, får vi derfor desto før det vi ellers ville ha måttet vente lenger på – eller kanskje til og med aldri ville ha fått. Slik skal dette eksemplet lære oss å være riktig skamløse tiggere i bønnene våre, riktig pågående, og ikke la oss trette ut, men si:

Herre, det er jo sant at jeg er en stakkars, uverdig synder. Det vet jeg godt, og jeg vet også at jeg har fortjent denne straffen og plagen og enda langt større for all min store og svære ulydighet. Men nettopp fordi jeg er så full av synd og elendighet, kommer jeg til deg for å påkalle deg i kraft av ditt bud og ditt løfte: Vær meg nådig, tilgi meg mine synder, hjelp meg i denne nøden og faren, styr meg ved din Hellige Ånd, gi meg det som er godt og salig for meg, bevar meg fra det onde og så videre, hjelp også din kirke og hold oss fast ved ditt ord. For her skal det ikke føres noen strid om hvor god jeg er. Nei, dette ene er nok: at jeg er i nød og trang, og at du gjerne vil gi meg det som tjener til min timelige og evige velferd.

Ber du slik og holder du trofast ut i en slik bønn, da skal Herren visselig si til deg som til den blinde: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg? … Bli seende! Din tro har frelst deg.» For å be uten å tro er å spotte vår Herre Gud. Men troen støtter seg bare til dette: at Gud for Kristi, Guds Sønns, skyld vil være oss nådig, bønnhøre oss, verne oss, frelse oss og gjøre oss salige. Til det hjelpe oss alle vår kjære Herre og Frelser Jesus Kristus! Amen.

Første søndag i fasten

Matt 4,1–11. Holdt i 1534.

> Da ble Jesus av Ånden ført ut i ørkenen for å fristes av djevelen. Og da han hadde fastet i førti dager og førti netter, ble han til sist sulten. Og fristeren kom til ham og sa: Er du Guds Sønn, så si at disse steinene skal bli til brød! Men han svarte og sa: Det står skrevet: Mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn.
>
> Da tok djevelen ham med seg til den hellige by og stilte ham på templets øverste hjørne. Og han sier til ham: Er du Guds Sønn, så kast deg ned! For det står skrevet: Han skal gi sine engler befaling om deg, og de skal bære deg på hendene, for at du ikke skal støte din fot mot noen stein. Jesus sa til ham: Det står også skrevet: Du skal ikke friste Herren din Gud.
>
> Igjen tok djevelen ham med opp på et meget høyt fjell, og viste ham alle verdens riker og deres herlighet. Og han sa til ham: Alt dette vil jeg gi deg, dersom du vil falle ned og tilbe meg. Da sa Jesus til ham: Bort fra meg, Satan! For det står skrevet: Herren din Gud skal du tilbe, og ham alene skal du tjene.
>
> Da forlot djevelen ham, og se, engler kom og tjente ham.

I dette evangeliet hører dere hvordan Herren Jesus ble fristet på tre måter etter sin dåp, da han hadde vært førti dager og førti netter i ørkenen og ikke spist noe. Eller – slik Lukas forteller det (Luk 4,2) – varte disse fristelsene i hele førti dager, så han ble fristet med hver av dem i noen dager, og kanskje ikke i den rekkefølgen Matteus forteller dem her.

Men dette evangeliet er svært omfattende, særlig når en vil bruke det på hele kristenheten. For også den blir fristet med hungersnød, forfølgelse og vranglære, og til sist med denne verdens riker, slik all historie tydelig viser den som gir akt på den. Denne gangen vil vi likevel ikke gå så vidt, men holde oss til den alminnelige læren. Først vil vi se på eksemplet til vår kjære Herre Kristus. Av det ser vi at hver kristen, så snart han er døpt, blir tatt opp i den hæren som strider mot den lede djevelen. Og djevelen trenger seg uavlatelig inn på ham og forfølger ham så lenge han lever.

Når denne giftige fienden ikke klarer å få de kristne til å falle ved sine anfektelser og slik få makt over dem, gjør han med dem som han gjorde med Kristus: Han søker en anledning til å korsfeste og drepe dem. Denne faren er hver kristen utsatt for. For når han ikke engang sparer Herren Kristus selv, men går så dristig

til kamp mot ham, kan vi jo godt regne ut at han vil spare oss enda mindre. Han vet jo at vi er mye svakere og mer forsvarsløse.

Derfor må vi være forberedt på denne faren og lære av Herren Kristus hvordan også vi skal møte denne fienden, så han må vike fra oss. Men det skjer bare ved troen på Gud og hans ord. Den som har denne rustningen og bruker den rett, skal nok stå seg mot djevelen. Den som ikke har den, eller ikke bruker den på rett måte, har verken råd eller hjelp mot denne giftige fienden.

Derfor skal hver kristen gå flittig til prekenen, så han kan høre Guds ord og holde seg til det, lære det med flid og øve seg i å tro det. Samtidig skal han uavlatelig påkalle Gud med alvorlig bønn om at han vil la sitt rike komme til oss, ikke la oss falle i fristelse, men i nåde bevare oss fra alt ondt.

Men her står det: «Jesus ble av Ånden ført ut i ørkenen», det vil si: Den Hellige Ånd kalte ham ut i ørkenen. Dette har evangelisten særlig villet fortelle oss for at vi skal vokte oss for selvlaget andakt. For ikke engang Herren Kristus gikk ut i ørkenen av eget tykke og kjempet der med djevelen, slik mange gjør som på egen hånd tar seg til både det ene og det andre, uten Guds ord og befaling. Men slik skal det slett ikke være.

Ingen må derfor begynne på noe slikt eller løpe av sted for å tjene Gud med det, hvis han ikke vet sikkert at Gud har pålagt ham det – enten ved sitt ord eller ved mennesker som etter Guds uttrykkelige befaling har makt over oss i Guds sted. For den som tar seg noe slikt fore uten et slikt kall, slik munkene og nonnene gjør når de løper i kloster, tjener slett ikke Gud med det. Han går til og med rett mot den lydigheten han skylder Gud.

Derfor skal vi merke oss godt dette eksemplet fra Kristus og huske at han ikke gikk ut i ørkenen av seg selv, men at Den Hellige Ånd bød ham det. Vi skal gjøre det samme og ikke ta oss noe fore av selvlaget andakt, så vi i alle ting kan rose oss av at vi gjør det i lydighet mot Guds ord og befaling. Men denne læren har dere jo hørt ofte før: Vi skal se svært nøye etter og forvisse oss om at Gud virkelig har befalt oss det, og vi skal ikke begynne på noe som går utenfor Guds ord.

Når det gjelder de alminnelige stender og kjærlighetsgjerningene, trengs det ikke noe nytt bud, for alt dette er allerede befalt oss i de ti bud. Der byr Herren vår Gud hver og en av oss å høre Guds ord, elske Gud, påkalle Gud, være lydige mot far og mor, ikke slå noen i hjel, flykte fra utukt – men ikke flykte fra ekteskapet – og så videre. Alt dette skjer etter Guds ordning og befaling. Derfor trenger verken du eller jeg å spørre Den Hellige Ånd og vente på et særlig kall for å gifte oss eller være lydige mot far og mor.

Men å begynne på en særlig levemåte, gå i kloster og ville tjene Gud med det, eller å la være å spise kjøtt, smør og egg så lenge fasten varer, og ikke synge halleluja – om dette har vi verken Guds befaling eller Guds ord. Derfor er slikt ingen gudstjeneste for Gud.

Nå vil vi se på fristelsene, den ene etter den andre.

Den første er at djevelen, da han ser at Herren Jesus er sulten, sier til ham: «Er du Guds Sønn, så si at disse steinene skal bli til brød!»

Dette ser ikke ut til å være noen hard anfektelse. For vi tenker som så: Hva skulle det ha skadet Kristus? Han kunne jo lett ha gjort steiner til brød. Har han

ikke gjort det som er enda mer og større? Likevel vil han ikke gjøre det. For han kjenner djevelen og forstår godt det språket djevelen taler. Han ser at fienden ikke er ute etter å få ham til å gjøre et under.

Nei, som Herren Kristi svar viser tydelig nok, ville djevelen gjerne ta fra ham troen og tilliten til Guds barmhjertighet og i stedet sette denne tanken inn i hjertet og sinnet hans: «Gud har glemt deg. Han vil ikke lenger ta seg av deg, han vil la deg dø av sult og unner deg ikke et stykke brød.» Derfor svarer Herren ham: «Nei, din djevel! Mennesket lever ikke av brød alene, men av hvert ord som går ut av Guds munn.»

Djevelen vil altså få Herren Kristus til bare å tenke på brødet og ikke legge mer vekt på Guds ord enn på å få brød. Denne fristelsen er like levende i dag. Djevelen gir folk denne tanken: «Er du Guds barn, kan jo heller ikke Gud bli vred på deg. Skrap derfor trygt sammen, vær gjerrig, og gi deg av med åger og verdslig vinning så mye du kan. Det skader ikke det minste; du kan nå en gang ikke synde. For hvis Gud ikke ville unne deg brødet og ditt underhold, måtte han jo være en dårlig Gud og en ubarmhjertig Far.»

Med slike tanker gjør djevelen både byfolk og bønder til ille hyklere. De holder fast ved sin gjerrighet og havesyke og mener likevel at Gud ikke vil bli vred for dette, siden det jo bare gjelder det daglige brød og levebrødet deres. «Jeg må jo sørge for hustru og barn og skaffe dem nok», tenker hver og en, og så videre.

Se, slik bruker djevelen Guds ord som skalkeskjul for synden når han sier: «Du er jo et Guds barn.» Det er som om han ville si: «Du kan jo ikke synde eller gjøre urett.» Slik ser vi det overalt i verden: Ingen får samvittighetsnag av å bry seg svært lite om Guds ord og bare tenke på brødet og et godt utkomme.

Derfor er denne fristelsen stadig i full gang. Ennå i dag gjør djevelen Guds ord til en ringe ting og driver folk til å trakte mindre etter Ordet enn etter brødet. Her må vi altså lære å verge oss mot en slik anfektelse og si: «Du djevel vil gjerne dra meg bort fra Ordet, men det skal ikke lykkes for deg. Nei, heller vil jeg mangle brødet og dø av sult enn mangle Guds ord.» For det er bedre at legemet går til grunne enn at det blir holdt i live med mat mens sjelen dør den evige død og er evig fortapt.

Til slike tanker vil djevelen nødig la oss komme. Derfor legger han seg i veien for oss med sine anfektelser. Han arbeider for at vi bare skal tenke på å ha fullt opp her, men forakte Guds ord og tenke: «Det har ingen nød; Gud er jo vår Far. Skulle han ikke unne oss brødet og et godt utkomme?»

Den som vil bli bevart i en slik anfektelse, skal lære av Kristus her at et menneske har to slags brød. Det første og beste brødet kommer fra himmelen, og det er Guds ord. Det andre og ringere er det timelige brødet, som vokser her på jorden. Når jeg nå har det første og beste brødet, himmelbrødet, og ikke lar meg dra bort fra det, skal jeg heller ikke mangle det timelige brødet så lenge jeg skal leve her på jorden. For heller enn at det skulle skje, måtte steinene bli til brød.

Men de andre, som slipper det himmelske brødet og bare bekymrer seg for det timelige, legger seg ned og dør når de er mette og har fullt opp. For de kan

ikke fortære alt sammen, men må la det bli liggende igjen her og så dø av sult der borte i all evighet.

Men slik skal det ikke være. Om djevelen frister deg med forfølgelse, mangel, sult og sorg, så finn deg i det og fast med Kristus, siden Ånden driver deg til det, og slipp ikke tilliten til Guds nåde. Da skal de kjære englene snart komme og tjene deg og dekke bord for deg, slik evangelisten forteller om Herren Kristus i slutten av beretningen.

Dette er altså det første stykket: Av Jesu første fristelse skal vi lære hvor høyt vi skal ære Guds ord og hvor fast vi skal tro det. Ingen mangel eller ulykke må få oss til å slutte at Gud ikke er oss nådig, at han ikke vil hjelpe oss, eller at han har glemt oss.

Mot denne anfektelsen kan ikke noe annet trøste oss enn Guds ord. For Ordet er et slikt brød og en slik føde at «den som eter av det» – det vil si den som tror Ordet – «har evig liv» (Joh 6,51.54). Merk dere dette godt! Det timelige brødet derimot, som all verden skraper sammen, varer bare til avskjedstimen kommer. Da er det ute med det, og da må en dø sultedøden i all evighet hvis en ikke ved troen har forsynt seg med Guds ord som sin evige mat.

Den andre fristelsen er at djevelen tar Herren Kristus med seg til den hellige by, stiller ham på templets øverste hjørne og sier at han skal kaste seg ned. Ikke noe ondt skal hende ham, sier han, for han er Guds Sønn, og heller skulle alle englene komme og tjene ham enn la ham støte seg på noen stein.

Dette er en tung, åndelig anfektelse av troen, men her blir troen fristet fra motsatt kant. Når djevelen ikke får oss til å slippe troen på Gud, prøver han om han ikke fra den andre siden kan gjøre oss overmodige, hovmodige og altfor dristige. Det er som om djevelen ville si: «Vil du disputere med meg om Guds ord, kan jeg også det. Her har du Guds ord: Han skal gi sine engler befaling om deg; de må bygge en trapp for deg og skal bære deg på hendene. Så hopp da ned, og la oss se om du også tror dette løftet fra Gud!»

Her må vi forstå og se på Kristus som et menneske som helt har skjult sin guddom i sin menneskenatur. For på samme måte som han senere henger på korset helt som et menneske, i stor svakhet, og roper om hjelp og frelse, står han også her i svakhet, helt som et menneske. Derfor mener djevelen at han skal få ham til å friste Gud med et unødvendig under.

Han anfører vitnesbyrdet fra Salme 91, men utelater det viktigste stykket, nemlig *in viis tuis*: «at de skal bevare deg på alle dine veier» (Sal 91,11). Med dette skriftordet vil bedrageren få Herren Kristus til å se bort fra det han var pålagt, og føre ham inn på en vei som han ikke hadde fått noen befaling om. For Kristus er her i ørkenen, ikke for å gjøre under, men for å lide som et tålmodig, lidende menneske.

Djevelen vil nå føre ham bort fra denne veien som Gud hadde lagt for ham, og lokke ham til å gjøre et unødvendig under. Men Kristus tilbakeviser ham og sier: «Det står skrevet: Du skal ikke friste Herren din Gud» (5 Mos 6,16). Det er som om han sa: Her er trapper og trinn, så det er unødvendig at jeg styrter meg ned. Og når jeg kan gå trygt ned denne veien, ville det være urett om jeg utsatte meg for en slik fare uten nød og uten Guds befaling.

Her får vi også en nyttig og nødvendig lære om hva det vil si å friste Gud: Det er å vike av fra den orden Gud har satt for tingene, og uten Guds ord eller befaling ta seg fore noe nytt som avviker fra den, slik munkene og nonnene gjør. For de farer til og begynner et særlig liv etter det deres egen selvlagde andakt gir dem inn. Og så sier de at Kristus har befalt dem dette med ordet: «Forlat alt og følg meg» (Luk 5,11; Matt 19,27–28). Her har de altså ikke bare fornuften, men også selve Skriften på sin side.

Ja, her ser du at djevelen også kan anføre Skriften og bedra folk med den. Men feilen er at han ikke siterer ordene fullstendig. Han tar bare så mye som tjener hans sak, og utelater og fortier det han ikke kan bruke.

Gjendøperne gjør det samme. De anfører svært mange skriftsteder om at en ikke skal forlate seg på noen skapning eller sette sin lit til den. Og så sier de: «Dåpen er også en skapning, for den er jo ikke annet enn vann. Derfor skal en ikke sette sin lit til dåpen eller forlate seg på den.» De vil ikke tro på Guds nåde i dåpen, men vil ta på den med hendene.

Skriftsteder mangler de ikke; feilen er at de ikke anfører Skriften riktig. Hadde vi ikke hatt Guds ord, og hadde det ikke lydt slik: «Uten at en blir født på ny av vann og Ånd, kan han ikke se Guds rike» (Joh 3,3.5), da ville det vært urett å søke Guds nåde i dåpen eller vannet. Men nå står Guds ord fast: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). For troen og dåpen, Ordet og vannet skal høre sammen. Men det vil ikke disse forblindede folkene se.

Slik svarer også Kristus djevelen: Ja, når jeg går på mine veier, dem Gud har befalt meg å gå, da vet jeg godt at englene er med meg og må vokte og bevare meg. Slik er det også når et barn vandrer i sin barnlige lydighet, og når far og mor, dreng og pike går i sitt kall og sin plikt: Rammes de av et uhell, vil Gud også der hjelpe og redde ved sine engler.

Men går de utenfor veien, skal englene ikke være der. Da kan djevelen når som helst brekke nakken på dem. Det gjør han også ofte når Gud tillater det, og det skjer dem ikke annet enn rett. For de skulle ikke lage seg slike nye, halsbrekkende veier; det er å friste Gud.

Dette er en anfektelse som ingen forstår uten å ha prøvd den selv. For der den første driver folk til fortvilelse, driver denne dem til formastelig dumdristighet og til gjerninger som de verken har Guds ord eller befaling for. Her skal en kristen gå middelveien, så han verken fortviler eller gir seg inn på dumdristige gjerninger, men i all enfold blir ved Guds ord og holder fast ved den rette tro og tillit. Da skal de kjære englene være hos oss, men ellers ikke.

Den tredje fristelsen er bare *traditio humana*, menneskelig dårskap av det groveste slaget. For her våger djevelen å lokke oss til avgudsdyrkelse og frafall fra Guds ord med løfter om ære og makt. Det som hjelper ham svært mye her, er at den ytre helligheten har en så herlig glans for fornuften og glitrer langt vakrere enn all sann lydighet mot Guds ord.

For paven regner det ikke for et hellig liv å leve i ekteskap i gudsfrykt, heller ikke å fostre opp og oppdra barn eller å vise flid, lydighet og troskap i hjemmet. Derimot regner han det for en stor og hellig ting når en går hen og tar på seg en grå kjortel eller kappe, oppfører seg annerledes enn andre folk, ikke spiser kjøtt

om fredagen, faster, går på pilegrimsferd og så videre. For slikt vekker så stor oppsikt og tar seg så pent ut at selv konger og keisere bøyer seg i støvet for det.

Ved slik selvlaget andakt og åndelighet er paven kommet på den tanken at han og hans flokk ikke må føre samme levemåte som andre mennesker, for det var altfor ringe for dem. Det har en helt annen anseelse når en går i kloster og blir munk, og dermed – som de roser seg av – Herren vår Guds egen tjener, siden en der verken søker gods eller penger, men gir helt avkall på denne verden. Ja, slik har en lovprist munkelivet, enda det, som alle vet, sto helt annerledes til med det.

Kort sagt: Dette er i sannhet en djevelsk fristelse. For den slags hellighet har Gud ikke befalt, og med den tjener en ikke Gud – han som en skal tjene alene, som Kristus sier her. Men tjener en ikke Gud alene, tjener en sannelig djevelen. Og djevelen lønner også sine tjenere, slik han her lover Kristus, med gode dager, fete prebender og stor makt og herlighet.

Den derimot som vil tjene Gud, skal gjøre det Gud har befalt i sitt ord. Er du et barn, så ær din far og mor. Er du dreng eller tjenestepike, så vær tro og lydig i tjenesten din. Er du husbond eller husmor, så vær ikke til anstøt for tjenerne dine, verken med ord eller gjerninger, men gjør det som sømmer seg for en kristen, og hold også dem til gudsfrykt.

Dette er å tjene Gud og hans ord og ikke personer, for her har vi hans eget ord, som byr oss det og vil ha det slik. La verden bare kalle det hva den vil; det er likevel en sann og rett gudstjeneste når en med slikt arbeid tjener sin husbond og husmor, sin far og mor, sine barn og naboer. For Gud har jo skrevet sitt ord over min nestes hode og sagt: «Du skal elske din neste og tjene ham.» (*Oversetterens merknad: Gal 5,13; 6,2: «Tjen hverandre i kjærlighet.» «Bær hverandres byrder, og oppfyll på den måten Kristi lov.»*)

At paven ikke akter på denne befalingen, men gjør en særlig hellighet av at en bærer grå kappe og ikke spiser smør eller kjøtt, men olje og sild i fasten, er ikke annet enn djevelens blendverk. For om alt dette finnes verken Guds ord eller befaling. Slike gjerninger kan like lite måle seg med den rettferdighet som gjelder for Gud, som barnas korthus kan måle seg med sterke, grunnmurte bygninger. Saken er at du ikke kan tjene Gud uten at du har hans ord og befaling. Har du ikke det, tjener du ikke Gud, men din egen vilje.

Videre sier også Herren vår Gud: La den du tjener, lønne deg. Hvilken djevel har befalt deg slikt? Jeg byr deg å tjene din far og mor, dine myndigheter og din neste i kjærlighet. Men det vegrer du deg for, og i stedet tar du deg fore noe jeg slett ikke har befalt. Ja, det som til og med går rett mot mitt ord og mine befalinger, skulle jeg finne behag i! Men det blir det ikke noe av.

Paven og hans flokk er altså bare avgudsdyrkere og djevelens tjenere. For de forakter ikke bare Guds ord, men forfølger det også, og vil likevel regnes for hellige på grunn av den ytre gudstjenesten de har innrettet med munkekapper, tonsur, faste, fiskemat, messelesning og annet slikt. Og fra det kan ingen få dem bort.

Alt dette kommer av at djevelen har vist paven denne verdens riker og lovet ham dem. Derfor driver paven spott med vår preken og gudstjeneste, for vi er

jo bare noen tiggere som må finne oss i mye fattigdom og trengsel. Sin egen gudstjeneste løfter han derimot til skyene. For ved den har han fått penger og gods, ære og makt, og han er blitt en større herre enn noen konge eller keiser kan bli. Av dette ser en hvor fast djevelen har satt seg hos paven ved hjelp av denne fristelsen.

Men vi kristne skal se djevelen frimodig i øynene og si til ham som Kristus sa: «Bort fra meg, Satan! For det står skrevet: Herren din Gud skal du tilbe, og ham alene skal du tjene.» Det vil si: Se bare på Guds ord, følg det, og ta ikke på deg noen gudstjeneste utenfor det.

Alle disse tre anfektelsene må vi vente så lenge vi lever. Derfor skal vi av dette evangeliet lære å verne og bevare oss mot dem med Guds ord, så vi alltid blir funnet på den rette middelveien. Disse tre snublesteinene må aldri få ta troen fra oss, gjøre oss dumdristige i troen eller med gods og penger lokke oss til frafall fra den rette gudstjenesten. Vi skal alle bli funnet stødige både i troen og i Herrens frykt.

Måtte så vår kjære Herre Kristus, som selv har overvunnet disse fristelsene til gode for oss, gi også oss styrke til å seire ved ham og bli salige! Amen.

Andre søndag i fasten

Matt 15,21–28. Holdt i 1534.

> Så brøt Jesus opp derfra, og dro bort til bygdene ved Tyrus og Sidon. Og se, en kana'aneisk kvinne fra disse traktene kom og ropte til ham og sa: Herre, du Davids sønn, miskunn deg over meg! Min datter plages ille av en ond ånd. Men han svarte henne ikke et ord. Disiplene hans kom da og ba ham og sa: Vis henne bort, for hun går og roper etter oss! Men han svarte og sa: Jeg er ikke utsendt til andre enn de fortapte får av Israels hus!
> Da kom hun og falt ned for ham og sa: Herre, hjelp meg! Han svarte og sa: Det er ikke pent å ta brødet fra barna og kaste det til de små hundene! Men hun sa: Det er sant, Herre! Men de små hundene eter jo av smulene som faller fra bordet hos deres herrer. Da sa Jesus til henne: Kvinne, din tro er stor! Det skal skje deg som du vil. Og datteren hennes ble helbredet fra samme stund.

Dette er et høyt evangelium. Det er lagt til denne søndagen, og det neste evangeliet, som også handler om å drive ut djevelen, er lagt til neste søndag. For med dem ville en på denne tiden av året formane folket til fromhet og til å gå til skrifte. Men det er bare en dårlig, papistisk fromhet som lar seg utsette hele året og gjemme til denne tiden, og som lar seg gjøre unna med en ussel faste og et ufrivillig skriftemål – enda Gud ikke har befalt noe om det.

Derfor bør vi aller først vite at dette evangeliet ikke taler om slike barnestreker eller dukkeleker. Det inneholder en høy og mektig lære om den rette kampen som vi i troen skal kjempe for Guds åsyn i vår dødsangst. Og det lærer oss at ingenting må holde oss borte fra å be og påkalle Gud, selv om han selv sier nei til vår bønn, slik en får erfare til fulle i dødsnøden.

For da fyrer djevelen løs og trenger inn på oss fra alle kanter med tanker, så det ser ut som om Herren vår Gud ikke vil ha noe med oss å gjøre. Da går det forferdelig til: Da dekker og skjuler de tykke, svarte skyene den kjære, klare solen, og da er det nød over all nød.

Denne kampen ser vi skildret i eksemplet med denne kvinnen. For her står det så ille til, ikke bare med henne selv, men også med alle de andre omstendighetene, at det ikke kunne vært verre.

For det første er hun en hedensk kvinne. Det er den første omstendigheten som gjør saken vanskelig: Hun er ikke et Abrahams barn eller av Abrahams ætt. Hun har altså ingen rett til å be om noe her, for hun er en fremmed. Dette alene kunne godt ha vært nok til å ta motet fra henne og få henne til å si: «Hvorfor

skulle jeg be? Det er jo forgjeves. Jeg er jo en hedensk, fremmed kvinne, men han er jøde og utsendt til jødene», og så videre.

Dersom noen av oss kjente et så voldsomt støt i hjertet, ville vi nok snart gi opp og slippe bønnen. For det er ingen spøk når samvittigheten står fram og sier: «Å, du er ikke en av dem som skal be. Du hører ikke Kristus til. La Paulus og Peter be; din bønn hører Herren vår Gud ikke på. Du har ikke troen; kanskje er du ikke utvalgt, ikke verdig og skikket til den høye gjerningen å tre fram for Gud og be ham om noe.» Med slike tanker kan djevelen drive oss til fortvilelse, for det er et svært alvorlig støt han gir oss med det.

Men se derfor godt på denne kvinnen, og lær å holde stand i slike fristelser, slik hun gjør her. Hun går rett på, ser ingenting av alt dette og er liksom blind i ånden, så hun glemmer og ikke kan huske at hun er hedning og han jøde. For hennes tillit og hjertelige fortrøstning til Kristus er så stor at hun tenker: «Han vil ikke la meg gå uten hjelp.» Med denne troen slukker hun enhver tanke om at hun er hedning.

Det ville en annen som manglet denne troen, aldri ha gjort. Han ville i stedet ha tenkt: «Du hører djevelen til; det er forgjeves at du ber. La Kristi eget folk be; med deg er det ingenting bevendt.» Og slik ville han vel aldri ha kommet til å be. For den som ikke tror, kan heller ikke be.

Men denne kvinnen lar seg ikke anfekte av dette. Hun tenker ikke ved seg selv: «Du hører ikke til dette huset, du er en utestengt hedning og ikke verd at jorden skal bære deg.» For det er en hard og farlig anfektelse når djevelen kommer og vekker slike tanker i et hjerte og sier: «Hva vil du med alle de lange bønnene? Du hører meg til likevel. Begynn derfor like gjerne med en gang å banne Gud; det kommer ut på ett. Salig blir du likevel ikke.» Slike djevelske tanker kan godt føre til at et uprøvd hjerte slett ikke ber, og så faller i fortvilelse.

Denne beretningen er skrevet ned for oss, så vi ikke skal ta anstøt om også den onde fiende vil undervise oss og si: «Du er ingen kristen; din bønn hjelper ikke.» Nei, for Guds skyld!

Bry deg ikke om hans lære, men si: «La meg være hvem jeg vil; det er ikke det det er tale om her. For om jeg er en synder, vet jeg likevel at min Herre Kristus ikke blir en synder av den grunn, men at han er og blir rettferdig og nådig. Derfor vil jeg rope frimodig til ham og ikke bry meg om noe annet. For jeg har ikke tid nå til å disputere om jeg er utvalgt eller ikke. Men dette kjenner jeg: Jeg trenger hjelp, og derfor kommer jeg hit og ber om den i all ydmykhet.»

Dette kan kalles å følge kvinnens eksempel på rett måte. For hun var jo hedning og kunne, ja måtte vel tenke at hun ikke var utvalgt. Likevel svelger hun denne bitre pillen, trer fram for Herren Kristus og lar ikke denne tanken hindre henne i å be. Gjør det samme, du også, og si: «Herre, her kommer jeg til deg og må ha dette eller hint. Hos hvem andre skulle jeg søke det enn hos deg i himmelen, ved din Sønn, min Frelser Kristus Jesus?» Dette er i sannhet et sterkt stykke av denne hedenske kvinnen, ja, et under i troens kamp.

Nå står det i teksten at hun roper: «Herre, du Davids sønn, miskunn deg over meg!» Se, det er da å be ydmykt og med all ærefrykt, og samtidig alvorlig og med en vakker tro. For med dette avlegger hun en herlig og vakker bekjennelse av

sin tro på at han er den lovede Frelseren, som Gud har sendt til verden. Hun minner ham om dette embetet hans, og samtidig klager hun sin nød for ham og sier: «Min datter plages ille av en ond ånd.» Kristus hører nok ropet hennes, men han svarer henne ikke et ord.

Dette er nå den andre prøvelsen: Herren vår Gud stiller seg som om han ser på henne slik hun jo må se på seg selv – som en hedning som ikke har del i jødenes arv, og derfor heller ikke skal få del i den velgjerningen som er lovet dem. Når hun løper etter Kristus og ber ham, tier han derfor helt stille, som om han ikke ville ha noe med henne å gjøre. For to slike tunge kanonskudd måtte selv en jernmur falle.

Hun måtte jo tenke: «Og dette er mannen som alle har rost slik for meg! De har fortalt meg hvor barmhjertig han er, hvor raskt han bønnhører og hvor gjerne han hjelper. Men etter det jeg her ser og erfarer, hører han nok bare den han vil og når han vil, og ikke når en trenger det.» Likevel lar den stakkars kvinnen seg heller ikke avvise av dette. La oss nå se hva som videre hender henne.

For det tredje blir disiplene trette av ropene hennes, eller kanskje er de i egne tanker til og med mer godhjertede enn Kristus selv. De synes han er hard og uvennlig, og farer derfor til og ber for henne: «Å Herre, du ser jo hvor ydmykt og alvorlig hun ber. Så gi henne da og hjelp henne; ellers holder hun ikke opp med å skrike og rope etter oss», og så videre. Også her gir hun oss et svært herlig eksempel på at en ikke skal holde opp, men holde ut i bønnen.

Tauler skriver riktignok et sted et eksempel på at en stundom skal holde opp med å be. Men han mener det på en annen måte: Et menneske som lenge og vedholdende har bedt, kan av og til nok holde opp en liten stund. Etter en slik bønn og påkallelse kan han slå seg til ro i troen og ikke tvile, som om Gud ikke hadde aktet på bønnen hans eller ikke hadde bønnhørt ham, og så videre. Men å lære folk å holde opp med bønnen og påkallelsen ville likevel være galt; det kommer nok av seg selv, og bare altfor tidlig.

Dessuten viser jo eksemplet med den hedenske kvinnen tydelig nok at en slett ikke skal holde opp, men stadig fortsette med bønnen og si med henne: «Jeg har ikke tid nå til å disputere om jeg er god eller ond, verdig eller uverdig. Jeg har noe annet og viktigere å gjøre: Min datter plages ille av en ond ånd, og her må jeg få råd og hjelp.» Her ser vi hvordan slike harde prøvelser fører til at et menneske som kjenner sin nød, holder desto alvorligere ved med å be og bønnfalle Gud om hjelp – hvor ond og uverdig han enn måtte være til slik hjelp.

Her kommer altså den tredje anfektelsen eller prøven, når Kristus sier: «Jeg er ikke utsendt til andre enn de fortapte får av Israels hus!» Med det viser han disiplene tilbake og gir til kjenne at han verken vil høre kvinnen eller dem som ber for henne.

Her måtte hun jo tenke: «Det må være en hard mann, siden han ikke engang vil høre på andre folk som ber for meg av seg selv, uten at jeg har bedt dem om det.» Og ingen andre steder i hele evangeliet er Kristus i sannhet skildret så streng som her. Likevel holder hun ikke opp med å be, men trygler og ber

uten opphør, enda hun nå har måttet tåle tre voldsomme kanonskudd eller avvisninger.

Når verken ropene hennes eller de andres forbønner hjelper, «kommer hun til og med inn i huset til ham», som Markus sier (Mark 7,24–30). Dette kan da kalles en skamløs tiggerkvinne! Først løper hun og roper etter ham på gaten. Og når Kristus går inn i et hus for å bli kvitt henne, løper hun etter ham dit også og kaster seg uten videre ned for ham. Men dette er skrevet til undervisning og trøst for oss, så vi skal lære hvor hjertelig velbehag Gud har i at en bønnfaller ham slik og ikke lar seg avvise.

Likevel gir Herren seg ennå ikke til kjenne slik hun gjerne ville. For hør nå bare hva han svarer den stakkars kvinnen: «Det er ikke pent å ta brødet fra barna og kaste det til de små hundene!» Hadde han sagt slike ord til meg, hadde jeg straks løpt fra ham og tenkt: «Det er forgjeves, det du gjør; her er ingenting å få.» For det er et over all måte hardt ord. Herren kaster henne helt ned i støvet. Han blir ikke engang stående ved at hun er hedning og ikke kan regnes blant barna, men kaller henne attpåtil en hund.

Det er verre enn om han bare hadde kalt henne hedning. Ja, det er jo det samme som om han hadde sagt: «Du hører djevelen til, som du går og står. Gå din vei; her har du ingenting å gjøre.» Dette kan da kalles å bli satt på en alvorlig prøve! Om Sankt Peter eller Sankt Paulus sa et slikt ord til meg, ville frykten drepe meg. Hva skal det da bli av henne, når Kristus selv sier det til henne?

Derfor er dette også et svært høyt og prektig eksempel, som viser hvilken mektig ting troen er. Den griper Kristus i hans egne ord når han er som aller vredest. Ja, den lærer henne med frimodig skarpsindighet å bruke hans harde ord så vakkert at hun straks snur det om og legger det ut til sitt beste.

«Du sier», svarer hun, «at jeg er en hund. La det gå; jeg vil gjerne være en hund, bare hold meg for det. Gi barna dine brødet, og sett dem til bords. Det ber jeg ikke om. Men la meg bare sanke opp smulene som faller under bordet. Unn meg bare det som barna ikke får glede av, og som ellers ville gå til spille; med det vil jeg gjerne nøye meg.»

Her binder hun altså Herren Kristus med hans egne ord. Ja, og enda mer: Med hunderett vinner hun barnerett. For hva annet skal han gjøre, den kjære Herre Jesus? Han har fanget seg selv i sine egne ord og må nå gi seg. Ja, om vi bare forsto dette riktig! For slik lar han seg gjerne fange. (*Oversetterens merknad til «frimodig skarpsindighet»: «Dialectica».*)

Dette er nettopp det rette mesterstykket, et helt underfullt og høyt eksempel som er skrevet ned for oss, så vi skal lære ikke å la oss vise bort fra denne mannen. Gud gi at han på den måten også ville kalle oss hunder eller hedninger! For også hundene må ha sine herrer og sin føde, og hedningene en Gud.

Ved denne urokkelige utholdenheten og faste troen er Herren til sist fanget, og han svarer: «Kvinne, kan du tåle og finne deg i slike støt i hjertet, så skje deg som du tror.» For dette synes han selv er et underfullt eksempel. Han hadde sett hvor raske jødene var til å ta anstøt av et ord, da han sa at de måtte ete hans kjød (Joh 6,53). Men denne kvinnen holder urokkelig fast ved håpet om at han vil hjelpe henne, og vil derfor ikke slippe ham.

Her ser vi grunnen til at Herren først stiller seg så hard og avslår bønnen hennes. Han har ikke vist seg så uvennlig mot henne fordi han ikke ville hjelpe henne. Nei, troen hennes skulle bli åpenbart, og jødene, som var hans rikes barn og arvinger, skulle lære av denne hedenske kvinnen – som verken var barn eller arving – hvordan de skulle tro på Kristus og sette hele sitt håp og sin tillit til ham.

For slik vil Kristus ha det, og dette behager ham så godt at han nå ikke lenger kan skjule sin godhet og vennlighet, men sier: «Gå, det skal skje deg som du vil» (Mark 7,29; Matt 15,28).

Han gir henne altså mer enn hunderett. Han gjør ikke bare datteren hennes frisk, men tilbyr seg til og med å gi henne hva hun enn ber om og vil ha, og tar henne opp blant Abrahams barn. Ja, troen fører henne til en slik nåde at hun ikke lenger er en hund og hedning, men er og kalles en kjær datter og en troende, hellig kvinne.

Dette eksemplet lærer oss altså at selv om Herren vår Gud drøyer lenge, må vi ikke av den grunn holde opp med å be, men fast og stadig tro at han likevel til sist vil si ja. Og selv om han ikke sier dette ja høyt og åpent, har han det likevel skjult hos seg i sitt hjerte til tiden kommer da du skal få erfare og se det – så sant du ikke er lat og forsømmelig i bønnen, men frimodig holder ved med den. Dette ser vi også av andre eksempler.

Josef ba og ropte uavlatelig til Herren i hele tretten år om at Gud ville hjelpe ham; men det ble jo verre og verre med ham. Slik går det de kristne ennå i dag. Når de lenge har ropt og bedt til Gud, kjenner de ofte ingen lindring; tvert imot blir det tilsynelatende verre og verre, slik det gikk med Josef.

Hadde Gud nå befridd Josef tidligere, ville nok Jakob, faren hans, ha blitt glad; men da hadde Josef bare blitt en fårehyrde. Men da bønnhørelsen drøyde så lenge, ble han i stedet herre over hele Egypt. Og Gud gjorde mye godt ved ham, ikke bare i de sju dyrtidsårene, men også i hele styringen av landet, så ikke bare Egypt selv, men alle nabolandene hadde gagn av det. *(Oversetterens merknad: 1 Mos 37,2; 41,46: Josef ble solgt da han var sytten år, og han var tretti år da han sto fram for farao.)*

Slik vil Gud også gjøre med oss. Han kan lenge avslå våre bønner og si nei gang på gang. Men har vi i mellomtiden stadig og tillitsfullt håpet på å få ja av ham, skal det også til sist bli ja og ikke nei. For dette ordet lyver ikke: «Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn» (Joh 16,23).

Men vår fornuft tar stort anstøt av en slik drøying og ville mye heller at Gud bønnhørte oss straks. Her er det nødvendig at vi ikke tar anstøt, men finner oss i at Gud sier nei i ett, to, tre år eller enda lenger, og at vi vokter oss så håpet og troen på hans løfter ikke blir revet ut av hjertet vårt. For da skal alt til sist bli svært godt, og Gud skal gi deg langt mer enn du har bedt ham om – slik det gikk med denne kvinnen: Hadde hun bedt om og villet ha mer, hadde han gitt henne det også.

Her vil altså Herren vår Gud lære oss at det ikke alltid ville være til vårt beste om han straks ga oss det vi ber om. I stor nød gjør han det, for eksempel når du

faller i vannet eller er i krig; for der er faren så stor og nær at det ikke er tid til å vente eller drøye lenge.

Men der en slik utsettelse kan skje uten skade, skal vi lære og huske at Gud pleier å vente med hjelpen for å øve vår tro gjennom anfektelsene. Eller som profeten Habakkuk sier: «Om det dryger, så vent på det! For komme skal det, det skal ikke utebli» (Hab 2,3).

Slik drøyer Gud også i våre dager og lar paven og tyrkerne rase mot oss. Vi roper og klager oss ynkelig, men han stiller seg som om han verken hører eller kjenner oss, og lar dem fare så ille med oss som om vi ikke hadde noen Gud.

Men slik skal det ikke alltid fortsette. Så la oss da ikke tvile: Hans ja har vi likevel i himmelen. Herren Kristus og Gud, hans Far, har det visselig i hjertet. Og om det her i verden blir bygd fire eller fem jernmurer rundt det, og djevelen beskyter det med bare nei, så lær likevel å si: Jeg regner det for ja og tror at Gud vil være sin kirke nådig og redde den når den roper til ham om hjelp.

Ordet ja er i hans hjerte; det vet jeg i kraft av Kristi løfte: «Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn.» Derfor vil jeg ikke disputere om jeg er utvalgt og verdig til å be eller ikke. For jeg vet og skal tro at dette ja sannelig skal finnes hos Gud, bare jeg ber og ikke blir trett.

Slik er da denne fortellingen et svært vakkert eksempel på den rette troen: Den skal øves og til sist overvinne alt og oppnå alt, når vi bare følger denne kvinnen i dette. For hun vil jo ikke engang la Herren Kristus selv ta fra hennes hjerte ordet ja og troen på at han er barmhjertig og vil hjelpe.

Men særlig trøster denne fortellingen oss mot den alminnelige anfektelsen som vi aldri i hele vårt liv kan bli helt kvitt: at troen og tilliten visner når vi tenker på vår uverdighet og vårt syndige liv. For dersom Kristus heller ville se på vår verdighet og fortjeneste enn på sin barmhjertighet og vår nød, ville han ikke ha hjulpet denne kvinnen. Men han vil være nådig og gjerne hjelpe, når vi bare holder stødig ved i tro, tillit og bønn.

Måtte nå vår kjære Herre Gud hjelpe oss ved Den Hellige Ånd, så vi følger dette og av hele hjertet med fast tro kan forlate oss på hans ord og løfte, og så til sist bli evig salige ved Herren Kristus! Amen.

Tredje søndag i fasten

Luk 11,14–28. *Holdt* i 1534.

> Han drev ut en ond ånd, og den var stum. Men det skjedde da den onde ånden var fart ut, da talte den stumme. Og folket undret seg. Men noen av dem sa: Det er ved Be'elsebul, de onde ånders fyrste, han driver de onde åndene ut. Andre igjen fristet ham og krevde et tegn fra himmelen av ham.
> Men han visste hva de tenkte, og sa til dem: Hvert rike som kommer i strid med seg selv, blir lagt øde, og hus faller på hus. Men om nå Satan er kommet i strid med seg selv, hvordan kan da hans rike bli stående? Dere sier jo at det er ved Be'elsebul jeg driver de onde åndene ut! Men er det ved Be'elsebul jeg driver de onde åndene ut, ved hvem er det da deres egne sønner driver dem ut? Derfor skal de være deres dommere! Men er det ved Guds finger jeg driver de onde åndene ut, da er jo Guds rike kommet til dere.
> Når den sterke med våpen vokter sin egen gård, får eiendommen hans være i fred. Men når en som er sterkere enn han, kommer over ham og overvinner ham, da tar han fra ham våpnene hans, som han hadde satt sin lit til, og byttet hans deler han ut. Den som ikke er med meg, han er imot meg. Og den som ikke samler med meg, han sprer.
> Når den urene ånden er fart ut av et menneske, går den gjennom tørre trakter og søker hvile. Når den ikke finner det, sier den: Jeg vil vende tilbake til huset mitt som jeg for ut av. Og når den kommer dit, finner den det feid og pyntet. Da går den bort og tar med seg sju andre ånder, verre enn den selv. De går inn og bor der. Og for det mennesket blir det siste verre enn det første.
> Som han sa dette, skjedde det at en kvinne i mengden ropte til ham: Salig er det morsliv som har båret deg, og det bryst som du har diet! Men han sa: Ja, salige er de som hører Guds ord og tar vare på det!

Som dere hører, handler dette evangeliet om å drive ut djevelen. Akkurat som evangeliet vi hørte for åtte dager siden, er det lagt til denne tiden av året for å minne oss om at vi nå skal bedre livet vårt ved anger, bot og skriftemål og drive djevelen ut. Men om vi leser dette evangeliet i dag eller i morgen, om sommeren eller i fastetiden, er det like rikt på formaning. For det viser oss en gjerning som vår kjære Herre Kristus ikke bare gjorde den gangen, men som skal vare helt til verdens ende, så lenge hans rike skal bestå her på jorden.

Også forrige søndags evangelium handlet om denne gjerningen hans. Men her får vi i tillegg høre hvor forskjellig folket tok imot den. Også i det ligger

det en god og nyttig lære, som dere skal få høre. Men først vil vi tale om selve undergjerningen.

At vår Herre Jesus her driver ut en djevel, er skrevet særlig for å trøste oss. Vi skal lære og vite at han er en Herre som har makt over djevelen og riket hans. Og vi skal vite at det verket han begynte legemlig her nede, ikke har tatt slutt, men skal fortsette i kristenheten helt til den ytterste dag.

For til denne gjerningen har Kristus etterlatt kirken sine nådemidler: den hellige dåp, det høyverdige sakrament, Ordet, avløsningen og det andre som hører til prekenembetet. Med dem skal vi bryte ned djevelens rike, ta menneskene fra djevelen, drive ham ut av folk og så videre.

Det står skrevet: *Verbum meum non redibit vacuum* – «Mitt ord skal ikke vende tomt tilbake til meg» (Jes 55,11). Regnet som faller på et tørt land, faller ikke forgjeves; alt grønnes og blir levende av det. Slik bærer også Guds ord alltid frukt hos noen. For Den Hellige Ånd vil alltid være med Ordet og ved det opplyse, tenne og rense hjertene, og slik fri oss fra djevelens vold og tyranni.

Dette skjer ikke lenger åpenlyst for verdens øyne, og vi ser det ikke lenger med legemlige øyne, slik som i de dagene da Kristus gjorde det på legemlig vis. Men hva gjør det? Verden fortjener jo ikke å se det minste glimt av hans guddomskraft. Den skal være blind og skjelle ut, håne og spotte Gud, slik vi ser den gjøre mot Herren Kristus her. Men vi som har Ordet og tar imot det, vi skal se og vite og trøste oss av hjertet med at Gud har gitt oss denne makten her på jorden: Vi kan, ja, vi må og skal uten opphør drive djevelen ut.

For hvert lite barn som kommer til verden, blir født inn i det riket der djevelen hersker som en voldsherre og bruker synden til all slags tyranni. Derfor bærer vi barnet hit til den dåpen som frelser, slik Kristus har befalt. Ved den blir en født på ny til Guds rike, som Kristus sier (Joh 3,5), og da må djevelen vike og fare ut. For når barnet blir døpt til Kristi død, blir Guds nåde tilsagt det ved Kristus.

Slik er det også når en stakkars bedrøvet samvittighet kommer til meg – en som djevelen har overrumplet og fått til å falle tungt, eller som han på annen måte har plaget med sine anfektelser – og klager sin nød og ber om trøst og veiledning. Da har jeg, og hver kristen med meg, den befalingen at jeg skal trøste og styrke min bror og tilsi ham Guds nåde for Kristi fortjenestes skyld. Også her må djevelen vike – ikke for meg, en stakkars synder og et elendig menneske, men for Ordet, som vår kjære Herre Kristus har etterlatt seg her på jorden.

Eller kanskje har du en motløs og forferdet samvittighet og klarer ikke å gripe fast nok om trøsten at Gud vil være deg nådig og tilgi deg syndene dine. Da har vår kjære Herre Kristus innstiftet sin nattverd for at du skal ha en trøst som ikke svikter. Når du får hans legeme og blod å ete og drikke, skal du ikke lenger ha noen grunn til å tvile på at hans legeme er gitt og hans blod utøst for dine synder. Og der denne troen og tilliten finnes, kan djevelen umulig beholde sitt sete; han blir nødt til å rømme fra herberget sitt.

Slik må denne gjerningen til Kristus hele tiden gå sin gang i kristenheten. Kristenheten må alltid kjempe med slangen og av all makt stå imot djevelens rike. Det gjør den også, og i enda større utstrekning enn Kristus selv, slik han

selv sier: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Den som tror på meg, han skal også gjøre de gjerningene jeg gjør. Og han skal gjøre større gjerninger enn disse, for jeg går til min Far» (Joh 14,12).

For den kristne kirke fører sitt embete langt videre enn Kristus gjorde. Han gjorde dette bare i en liten krok av jødenes land og omvendte bare få mennesker, for han forkynte ikke mer enn litt over tre år.

Kirken derimot fører dette embetet med hjelp fra sitt hode og sin Herre, Jesus Kristus, som sitter ved Gud Faders høyre hånd. Den forkynner Ordet, forvalter sakramentene, refser djevelen for hans ugudelige vesen og driver ham ut – i dag her, i morgen et annet sted, ja, også ut av sine egne lemmer. For heller ikke vi kristne er helt fri for djevelen. Vi må verge oss mot ham hvert øyeblikk og passe godt på at han ikke overrumpler oss.

Dette ergrer djevelen kraftig. Fordi vi driver ham ut ved prekenembetet og de hellige sakramentene, prøver han kreftene sine på oss igjen. Når han ikke kan komme oss nærmere og ta bolig i oss, gjør han i det minste sitt beste for å drive oss ut av denne verden med forfølgelser. Slik har det alltid gått i verden, og slik vil det fortsette helt til verdens ende, slik det også gikk Herren Kristus selv.

For Kristus ville ikke tåle djevelen, men drev ham ut hvor folk enn ba ham om det. Og djevelen kunne heller ikke tåle ham, men fikk ham på korset med jødenes hjelp og støtte ham ut av denne verden.

Men det fikk han selv svi for. For Kristus drev ham ikke bare ut av det stakkars mennesket som dette evangeliet forteller om. Det står skrevet: «Til dette ble Guds Sønn åpenbart, for at han skulle gjøre ende på djevelens gjerninger» (1 Joh 3,8).

Djevelen har derfor ingen makt over dem som tror på Kristus. Men de som ikke tar imot ham, blir værende under djevelens herredømme og må til slutt gå til grunne uten redning, slik det gikk jødene. De troende derimot er vernet mot ham. Ja, de driver selv djevelen ut ved Guds ord, og på den ytterste dag skal de sammen med Kristus være dommere over djevelen og alle de ugudelige (1 Kor 6,2–3).

Som dere vet, har djevelen drevet sitt rike og sin makt svært vidt i pavedømmet. Av Guds barmhjertighet og nåde har han riktignok måttet la Ordet og sakramentene bli stående. Men som enhver må innrømme, har de verken forstått Ordet eller sakramentene rett der. Likevel har djevelen måttet vike for Ordet også i pavedømmet og latt seg drive ut ved dåpen. For ingenting kan stå imot Guds løfter. Og Den Hellige Ånd unnlater ikke å gjøre sin gjerning, selv om den som forkynner Ordet og rekker menigheten sakramentet, ikke er gudfryktig, men ugudelig.

For denne rike nåden skal vi takke Gud av hjertet og ikke klage over at djevelen står oss imot og iblant påfører oss mye plage. For det ergrer ham at vi stakkars syndere skal kunne drive ham ut med bare Ordet, han som er en så mektig og hovmodig ånd. Og han takker oss slett ikke for at han må fare ut mot sin vilje. Derfor legger han grundig an på å hevne seg på oss og stormer inn på oss fra alle kanter med forfølgelse og andre anfektelser.

Men alt dette skal vi gjerne lide for håpets skyld. For vi vet at vi ikke bare skal drive ham ut her, men på den ytterste dag også dømme ham og fordømme ham ned i helvetes avgrunn i all evighet (1 Kor 6,3).

Av dette skal vi lære ikke å ringeakte Guds ord og de hellige sakramentene eller snakke så foraktelig om dem som folk flest gjør, og særlig de verdensvise.

Det er sant at sakramentene, etter det øyet ser, er svært ringe ytre handlinger. Ordet er også en ytre ting, som en kan fatte med ørene og lese med øynene i Skriften; og de kristne er jo også legemlige og synlige mennesker. Men å ringeakte dem og se ned på dem av den grunn, det duger slett ikke. For når en kristen kommer med Guds ord etter Kristi befaling, er Guds kraft med ham. For den må djevelen flykte, og mot den kan han ikke holde stand.

At Ordet og sakramentene ser så ringe ut, skal ikke få oss til å forakte dem, men til å takke av hjertet og si: Takk og pris til vår kjære Herre Gud, som har lagt sin aller høyeste kraft i et så ringe og skrøpelig kar! For vi mennesker er jo ikke mer enn et halmstrå mot djevelen. Han ville sikkert ikke la oss leve et eneste øyeblikk om han torde og kunne bruke sin makt mot oss.

Men hva gjør Herren vår Gud her? Ved sitt ord tenner han den himmelske ilden i det stakkars halmstråets, menneskets, og skaper med det et slikt lys og en slik himmelsk klarhet i verden at djevelen ikke vet hvor han skal gjøre av seg. I dag må han flykte til ett sted, i morgen dra videre til et annet.

Derfor kaller den hellige Paulus evangeliet «en Guds kraft til frelse» (Rom 1,16). Det vil si: en makt og styrke som kalles Guds kraft, og som fører menneskene fra synd til rettferdighet, fra døden til livet, fra helvete til himmelen og fra djevelens rike til Guds rike.

Dette skal vi kristne lære og takke Gud for. Vi skal holde hans ord og hellige sakramenter høyt i ære, ja, regne dem som vår høyeste skatt.

Men ingen ukristen er verdig til å se denne kraften og majesteten i Guds ord. For som ordtaket sier: *Tollatur impius, ne videat gloriam Dei* – «Den ugudelige må bort, så han ikke skal se Guds herlighet.» Eller som Jesaja sier om jødene: «Dere skal høre og høre, men ikke forstå, se og se, men ikke skjelne» (Matt 13,14; Jes 6,9–10).

Men vi kristne skal takke Gud for at vi har fått erfare og kjenne denne store majesteten og kraften i Ordet. Og selv om vi bare er noen stakkars tiggere og syndere, skal vi likevel trøste og glede oss over at vi har tatt imot den kraften som selv djevelen må skjelve og flykte for.

Denne gjerningen – å drive ut djevelen, gjøre de stumme talende og de døve hørende – pågår altså fremdeles blant de kristne, selv om den ikke skjer legemlig. For det er noe langt større å drive djevelen ut av hjertet enn å drive ham ut av legemet – der sitter han ikke på langt nær så fast som i hjertet.

Men Kristus driver ham også ut legemlig. Slik skal vi se hans makt med øynene og desto mer tro at han også vil drive ham ut der han sitter fastest – og at han vil gjøre det ved noe så ringe som Ordet, avløsningen, dåpen, det høyverdige sakrament og så videre.

Denne gaven og nåden har Gud gitt oss. Derfor skal vi også takke ham flittig og frimodig bruke gavene hans mot djevelen, så vi driver ham åndelig ut av

menneskene – uansett om han vil drive oss legemlig ut av denne verden. For når den ytterste dag kommer, skal han selv bli støtt ut for dette i all evighet. Dette var det første stykket, som vi skal takke Gud for og glede oss over.

Videre forteller evangeliet hva verden, denne dydige jomfru, sier til dette. Her finner vi tre slags disipler. De første er de mest gudfryktige, nemlig folket, som undrer seg over denne undergjerningen til Jesus og uten tvil takker Gud for den. De er den lille flokken som har fått øynene åpnet, så de ser herligheten og guddomskraften i Ordet. For dem er denne gjerningen så stor og herlig at de ikke kan undre seg nok over at Ordet så lett og enkelt kan omvende så mange og med makt drive djevelen ut. Derfor kan de ikke høre seg mette på det.

Men her er også to andre flokker, og hjertene deres er så harde og forstokkede at de ikke engang med åpne øyne ser at det må være en stor, guddommelig kraft som kan gjøre at et døvstumt menneske hører og taler like lett som et annet menneske, og at den som før var rasende og ustyrlig, blir helt stille og fornuftig.

Den ene av disse flokkene er slike disipler som ser Kristi gjerning med egne øyne, men likevel er så blinde og vanvittige at de trekker den stikk motsatte slutningen av dette miraklet og tilskriver djevelen det. De burde jo ha sagt: «Se, han driver ut djevler, så Gud må vel ha gitt ham en særlig gave eller nåde.» Men det gjør de ikke. Isteden sier de frekt: «Dette skjer mot Guds vilje. Djevelen er i ham; det hele er ikke annet enn trolldom og blendverk.» Det er som om de ville si: «Skulle dette være et mirakel? Jo, sikkert! Det er alt sammen djevelens verk.»

Så stokkblinde øyne og så ryggesløse og forherdede hjerter har de at de ikke ser Guds undergjerning, men vender den helt på hodet og sier: «Nei da, det er bare en av de trolldomskunstene som gjøglerne gjør for å blende folk.»

Dessuten er de så trygge i denne synden og den grufulle gudsbespottelsen sin at de gir djevelen et svært hånlig navn og kaller ham «Beelsebub». På vårt språk betyr det en humle eller en stor mygg. Slik snakker de nedsettende om djevelen, som om de selv var store helgener, fulle av Den Hellige Ånd, og djevelen bare en humle ved siden av dem.

Den store apostelen Paulus forakter ham ikke slik, men kaller ham denne verdens fyrste og gud. Men disse store helgenene tenker vel at jo dypere de forakter djevelen, desto mindre kunst må det være for Herren Kristus å drive ham ut. «For hva slags stort under eller høy gjerning skulle dette være?» sier de. «Det er en smal sak for djevelen å drive ut en annen djevel.»

Derfor driver de bevisst ap med vår Herre Kristi gjerning, selv om de ikke kan nekte for sannheten. Og de ser ikke at de selv er besatt av tusen djevler, for de er jo gudsbespottere, mordere, løgnere og forførere. Nettopp ved at de later som om djevelen slett ikke angår dem, gjør de det djevelen aller helst vil.

Slik går det også i dag. Det kjære evangeliet blir, Gud være evig lovet, forkynt rent og klart, i all tukt og ro. Og det skal visselig være vår trøst at noen gudfryktige mennesker tar imot denne forkynnelsen av hjertet, blir glade for den, undrer seg over Guds store nåde og velgjerning og takker ham hjertelig for den. Men dessverre finnes det alltid altfor mange som ikke kan få spottet denne forkynnelsen nok.

Våre motstandere må innrømme at det er grunnet i Guds ord at nattverden skal mottas under begge skikkelser, som de kaller det, og at Kristus verken har forbudt ekteskapet eller visse slags mat. Og likevel fordømmer de denne og andre artikler som kjetteri. Det ville sannelig ikke være noe under om solen ble svart over en slik synd, eller om jorden åpnet seg og slukte slike gudsbespottere. Men de er så sorgløse og ubekymrede som om de satt på fanget til Herren vår Gud – for ikke å snakke om at de skulle frykte djevelen, slik de kristne må frykte ham.

For de kristne lærer av erfaring at djevelen kan felle også de rettferdige og legge Guds verk øde når han får lov. Derfor kaller de ham ikke en Beelsebub eller humle, men med Paulus' ord «denne verdens fyrste og gud». For vi ser jo hvor sterk han er. Vi kjenner at når han får noen i sin makt og forfører dem til kjetteri eller falsk lære, holder han så fast på byttet sitt at det er vanskelig å få et slikt menneske på rett vei igjen, selv med mye og langvarig undervisning og formaning.

På samme måte når han har dratt et menneske ned i løsaktighet, ekteskapsbrudd, gjerrighet, vrede, hat, misunnelse eller andre laster: Også da holder han fast på byttet sitt. Hjelper ikke én snare eller lenke, tar han hundre, så ingen skal vikle seg ut av garnet hans og slippe løs.

Derfor forakter ikke de kristne djevelen slik de gjerningshellige gjør. De kaller ham ikke en humle, men «en mektig herre, denne verdens fyrste og gud». Han kan myrde menneskene og føre dem inn i synd, fortvilelse, hjertesorg, skrekk, bekymring og all slags nød, om Gud ikke avverger det. Dette vet ikke paven og flokken hans, og de tror det heller ikke, enda de ser og erfarer det godt nok.

Men når fariseerne spotter Kristus og hans verk så grovt her, er det lett å se at de, selv om de ikke er legemlig besatt som dette stakkars mennesket, likevel er sju ganger så sterkt og farlig besatt. Akkurat som papistene våre forstår de ikke Ordet, og ikke nok med det: De skjender det med spottende ord og er samtidig så trygge og sorgløse som om alt dette var vel gjort.

Dette er skrevet ned til trøst for oss. Også hos oss skal djevelen drives ut og Ordet forkynnes. For her står det skrevet, og det skal vi merke oss godt: «Noen undret seg.» De andre mener riktignok at læren vår er falsk og forførende, at den gjør stor skade og drar folk bort fra Gud. Derfor skjeller de den ut som kjetteri og djevellære. Men dette skal ikke få oss til å ta anstøt eller gjøre oss trette.

Visst gjør det vondt at papistene spotter oss så skammelig og samtidig er så trygge, som om de ikke fryktet djevelen mer enn en humle. Men det gikk jo ikke Herren selv bedre da han drev ut djevelen ved Guds finger. Også da gjorde de narr av det, som om det var like lite å drive ut djevelen som å jage bort en humle som surrer rundt hodet på en. For djevelen hadde jo selv hjulpet ham, sa de. Dette er den ene flokken av dårlige og ondsinnede disipler, som ser gjerningen, men ikke takker Gud for den og spotter ham isteden.

Den tredje slags disipler er nesten like ille, bare at de ikke sier meningen sin like grovt og rett ut. De later som om de gjerne ville tro, om de bare fikk se et

tegn etter sitt eget hode. Det er ikke det at de ikke har sett tegnet; men de regner det for et jordisk tegn som derfor ikke gjelder. Vil Kristus at de skal regne ham for noe, må han gjøre dem til lags og gi et tegn på himmelen, for eksempel en ny måne, noen nye stjerner eller noe slikt.

Dette er overmåte kloke folk, siden de vil lære Herren vår Gud hva slags tegn han skal gjøre. De så sikkert helst at han tok på seg narrekappe og dro omkring som en gjøgler og gjorde de kunstene for dem som de hadde lyst til å se – som om Herren vår Gud ikke hadde annet å gjøre enn å føye dem i deres tåpelige innfall.

I våre dager finner du også mange disipler av dette slaget her i verden, og særlig blant de store herrene, om du bare legger merke til det. For hva er vel en vanligere tale overalt blant verdenskloke og mektige herrer enn denne: «Hva nå! Hvorfor skulle jeg tro denne forkynnelsen? Den er jo kommet ut blant folk ved fattige tiggere, rømte munker og menedige prester. Jeg ville nok ha holdt av den om paven, keiseren, konger og fyrster hadde forkynt den eller trodd på den.»

Se, disse verdenskloke og mektige herrene vil også tegne opp for Herren vår Gud hvordan han skal gripe saken an med mer kløkt og forstand, og sende dem prester slik de helst vil ha dem. Ja visst, kjære herrer og junkere, det skal nok bli ordnet etter deres ordre!

Men også hos oss, som da skulle være gode evangeliske, går det nesten på samme måte. Både på herregårdene og i de store byene ser en jo at hvem som helst tar seg til å foreskrive prestene hva og hvordan de skal forkynne, så det kan vinne de store herrenes bifall.

Folk driver lastene sine så åpenlyst at en lett kan kjenne igjen hva og hvem det gjelder når en prest refser dem i kraft av embetet sitt, selv om han ikke nevner noen ved navn. Da roper og skriker de straks at dette vil føre til opprør i landet. Øvrigheten bør ikke tåle det, sier de; en kan godt forkynne evangeliet på en annen måte, så en ikke offentlig skjemmer ut og håner folk.

Skal det altså kalles å skjemme ut og håne øvrigheten når en sier sannheten? Men hva synes du da om disse folkenes fromhet? Mener du ikke at de er omtrent av samme slaget og i slekt med dem som her ser denne herlige undergjerningen, men ikke vil regne den for et under med mindre Kristus gjøgler fram noe for dem slik de selv gjerne ville ha det? For på den måten vil disse menneskene ikke bare være herrer over land, folk og rike, men også over Guds ord og kirke. Jo, det er noen fromme barn, som Gud kan ha riktig velbehag i!

Når det heter at en skal ære den verdslige øvrigheten og ikke forbanne eller baktale den, er ikke meningen at en derfor skal sette øvrigheten over Gud og hans ord. For øvrigheten skal like så vel som undersåttene stå under Gud og hans ord og være ham lydig. Vil de ikke det, skal en hegle dem alvorlig igjennom, lukke munnen opp og si dem det de ikke vil høre – og så ikke bry seg om de blir sinte eller blide. For evangeliet må ikke skåne noen, hvor fornem og mektig han enn er, men skal refse synden hos enhver, uten å gjøre forskjell på folk.

Det er jo derfor vi har prester og forkynnere av Ordet. På dem er det lagt en svært tung byrde, for de skal forvalte embetet sitt slik at de kan forsvare det og

avlegge regnskap for det på den ytterste dag. Unnlater de å si deg det og refse deg for det som embetet pålegger dem, da vil Gud kreve ditt blod av deres hender.

Hvorfor skulle da vi prester gjøre regnskapet vårt enda tyngre for din skyld ved å snakke deg etter munnen? Ordet er jo ikke vårt eget, og vi er ikke her for din bekvemmelighets skyld, som om du hadde leid og bestilt oss, og vi bare skulle forkynne det som passer deg. Nei, det vil, skal og må prestene ikke gjøre. For den som ikke vil høre på det, står kirkedøren åpen; der kan han gå ut. Men Herren vår Guds ord og forkynnelsen av det skal han ikke legge hindringer i veien for.

Dette var nå de tre slags disipler eller vitner som Herren Kristus har ved denne høye undergjerningen. De første priser den, undrer seg og gleder seg over den. De neste er fiendtlige mot ham og spotter den. De siste så gjerne at han gjorde denne gjerningen etter deres hode og ikke slik han selv synes er best. Slike disipler har evangeliet alltid i denne verden.

Derfor må prestene gjøre som Kristus gjør her: si dem imot og ikke gi dem medhold, men forsvare Herren Kristi ære og hans ord, enten de nå vil la seg overbevise og omvende eller ikke. Vi har gjort vårt når vi ikke tier til spotten deres. Vil de ikke bry seg om det, så la dem gå sin vei, til de blir var hva de har gjort, og hvem de har foraktet og spottet.

Herren svarer først dem som sier at han driver ut djevlene ved Beelsebub. Han gir dem et godt, enkelt og naturlig svar: Hvert rike som er i strid med seg selv, kan ikke bestå. Når en djevel driver ut de andre, følger det at djevlene er uenige, og da kan ikke riket deres bestå. Dette er et bilde lånt fra denne verden, som fornuften kan fatte og forstå. For der mann og hustru er uenige i et hus, så han slår krusene og hun krukkene i stykker, der vil ikke husholdningen kunne bestå lenge. All erfaring viser jo at uenighet legger land og folk, husholdning og alle ting øde.

Derfor kan en si at fariseerne og de skriftlærde her har talt stikk imot all fornuft, som vanvittige og tåpelige mennesker som ikke bare mangler kristen forstand, men heller ikke har menneskelig fornuft. Det samme har vi jo sett hos våre motstandere, papistene. For selv om vi slett ikke viste til Skriften, kunne vi på mange punkter med fornuftige grunner alene velte deres lære og forsvare vår egen. Men det hjelper nå en gang ikke; på dem er all møye spilt.

Videre må vi merke oss godt hva Kristus sier: at djevelen har et rike, og at det er et svært samstemt rike som holder godt sammen. Den som gjør én djevel sint, gjør dem derfor alle sinte, og den som angriper én, angriper dem alle. Hvis de ikke holdt sammen, ville vi vel ha fått dratt flere mennesker bort fra paven enn vi har. For at ikke alle mennesker tar imot Ordet og tror, kommer av at djevelens rike er så mektig og holder sammen med så stor iver.

Dette riket angriper du når du lar deg døpe, når du hører Ordet, og når du tar imot sakramentet. Men at djevelen ikke seirer her, kommer av at også Kristi rike holder sammen, slik djevlene holder sammen. Når djevelen angriper deg, har han altså også angrepet ham der oppe ved Guds høyre hånd. Det viser Kristi ord til Paulus tydelig nok: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» (Apg 9,4)

Med dette skal vi trøste oss. Samtidig skal vi lære at de farene et kristent menneske er utsatt for, ikke er noe å spøke med. For vi har et så stort rike mot oss at vi hvert øyeblikk ville være i den største fare, om ikke Gud vernet og bevarte oss med sin nåde.

Her vil du kanskje spørre: «Men hvordan går det da til at eksorsistene, eller djevlemanerne, er slike gjennomtrukne skurker og likevel driver ut djevelen? Her er det jo slett ikke Gud som gjør det, men djevelen. Har jeg ikke selv sett en besatt som var full av djevler, og likevel var presten som manet ham ut, så dristig at han stakk hånden inn i munnen på den besatte? Hvordan kan dette være annet enn at den ene djevelen driver ut den andre?»

Svar: Den hellige Paulus sier at djevelen i de siste tider skal gjøre tegn, men at det skal være falske tegn (2 Tess 2,9–11). For han gjør dem ikke for evangeliets skyld og for å fremme det, men fordi han vil dra menneskene bort fra troen og forføre dem til avgudsdyrkelse.

Slik har en også hatt sankt Cyriax, sankt Anstet og flere andre helgener som folk brakte de besatte til for å få djevelen drevet ut. Men her for han ikke ut fordi han var nødt til å vike og ikke lenger kunne bli sittende der han satt. Han gjorde det frivillig og gjerne, for slik å styrke overtroen.

På samme måte har han iblant latet som om han var forskrekkelig redd for vigslede vokslys, vievann, vigslet salt og andre slike ting. Men det eneste han var ute etter, var å styrke folk i en slik overtro, så det skulle bli enda vanskeligere for dem å komme til den rette troen på Guds ord og tilliten til Guds nåde. Dette har altså, som Paulus sier, bare vært *mendacia signa*, løgnaktige og falske tegn, bare blendverk og gjøgl.

Men se isteden på de rette og sanne tegnene, der Kristus og apostlene driver djevelen ut ved Guds ord, så han må fare ut mot sin vilje. Da skal du finne at han oppfører seg helt annerledes. For her må han fare ut til ære og stadfestelse for Guds ord og den kristne tro. Det kan han ikke gjøre frivillig og gjerne. Derfor kommer en ingen vei med krusifikser, vievann eller andre manekunster her.

Men der djevelen skal fare ut til sin egen fordel og for å styrke løgnene sine – slik at den utakknemlige verden, som ikke vil påkalle Kristus, skal påkalle djevelen og falle enda dypere i avgudsdyrkelse og overtro – der lar han seg villig drive ut når dårlige og ugudelige mennesker maner ham. For slikt gjør han ikke for at evangeliet skal bli priset og sannheten bli kjent, men for at hans villfarende lære skal vinne større tiltro, og for at folk skal regne klosterlivet, helgenenes forbønn, pilegrimsreiser, vigilier, messeofre og mer av samme slag for hellige ting.

Derfor er djevelen her så villig til å la seg drive ut. Men der målet med å drive ham ut er at folk skal se Guds finger og erfare at Guds rike kommer, der nekter han å trekke seg tilbake og setter seg til motverge så lenge han kan. Det sier også Kristus i lignelsen om den sterke som vokter sin gård med våpen.

La oss derfor takke Gud for at han i sin nåde har sendt oss sin Sønn til hjelp mot djevelen og etterlatt oss sitt ord. Ved det blir denne gjerningen fullført den dag i dag: Djevelen blir drevet ut og riket hans brutt ned, men Guds rike blir

bygd opp og fremmet. I en slik nåde holde Gud oss oppe og bevare oss i sin miskunn, ved sin Sønn og Den Hellige Ånd! Amen.

Fjerde søndag i fasten

Joh 6,1–15. Holdt i 1533.

> Etter dette dro Jesus over til den andre siden av Galilea-sjøen, også kalt Tiberias-sjøen. En stor folkemengde fulgte ham, fordi de så de tegnene som han gjorde på de syke. Jesus gikk opp i fjellet, og der satte han seg sammen med disiplene sine. Og påsken, jødenes høytid, var nær.
> Da nå Jesus løftet sine øyne og så at en stor folkemengde kom til ham, sa han til Filip: Hvor skal vi kjøpe brød, så disse kan få noe å ete? Men dette sa han for å prøve ham, for han visste selv hva han ville gjøre. Filip svarte ham: Brød for to hundre denarer er ikke nok til at hver av dem kan få et lite stykke! En av disiplene hans, Andreas, Simon Peters bror, sier til ham: Her er en liten gutt som har fem byggbrød og to småfisker. Men hva er det til så mange?
> Jesus sa: La folket sette seg ned! Det var mye gress på stedet, og mennene satte seg da ned. Tallet på dem var omkring fem tusen. Jesus tok brødene og takket, og han delte ut til dem som satt der. Likeså delte han ut av småfiskene, så mye de ville ha. Da de var blitt mette, sier han til disiplene sine: Sank sammen stykkene som er blitt til overs, slik at ingenting går til spille! De sanket da sammen, og de fylte tolv kurver med stykker av de fem byggbrødene, som var blitt til overs etter dem som hadde spist.
> Da nå folket så det tegnet han hadde gjort, sa de: Dette er i sannhet profeten som skal komme til verden. Da nå Jesus skjønte at de ville komme og ta ham med makt for å gjøre ham til konge, trakk han seg igjen tilbake og gikk opp i fjellet, han selv alene.

Dette er et av de evangeliene der vår kjære Herre Kristus lærer sine kristne å holde seg til ham og stole på at han ikke vil la dem dø av sult, men ved sin velsignelse gi dem det de trenger.

Derfor er dette en preken som de gjerrige og grådige pengepugerne ikke er verdige til å høre, og enda mindre til å tro. De forstår ikke annet enn å tenke på sin egen fordel. De hører nok her at Herren har gjort et stort under ved sin velsignelse, men de vil ikke la det komme så langt at han skulle gjøre det samme for dem. Derfor puger de sammen og oppfører seg på alle måter som om Kristus verken kunne eller ville gjøre en lignende undergjerning for dem, og som om de måtte forsørge seg selv, ellers ville de bli glemt.

Med slike folk har Kristus ingenting å gjøre. Men dem som holder seg til hans ord, trøster han her – ikke med ord, men med en undergjerning. Den vitner

klart om at han også vil gi oss føden. Og den lærer oss at vi ikke skal tenke tvilende eller med bekymret hjerte på hvordan vi skal skaffe oss det vi trenger for å leve, men sette vår lit og vårt håp til ham.

En slik tro skal ikke bli til skamme. For når vi har den, skal Kristus være hos oss med sin velsignelse. Om det så bare er fem brød, skal ikke bare fem tusen menn, foruten kvinner og barn, ete og bli mette, men det skal til og med bli langt mer til overs enn det var fra først av. For fra først av var det bare en halv kurv full av brød, og likevel ble det tolv kurver med rester til overs.

Summen av dagens evangelium er altså denne: Vi skal være gudfryktige, med iver søke Guds ord, slik disse folkene gjorde, og tro. Da skal Herren også gi oss føden og la oss finne vårt utkomme her i verden.

Videre ser vi av dette evangeliet at selv om ikke alle er gudfryktige, sørger Herren likevel for dem og gir dem alle mat, uten at de har tenkt på det. For blant dem fantes det jo noen virkelig gudfryktige hjerter, som tenkte mer på å høre Guds ord enn på hva de skulle få å spise.

Det er som om Kristus ville si til oss: «Kjære menneske, søk først Guds rike, hør mitt ord, tro på meg og gjør med flid det som er pålagt deg i din stand. Når du gjør det, så la meg trygt sørge for resten. Selv om du ikke er rik og ikke eier mange tusen daler, skal jeg likevel skaffe deg det du trenger.»

For gull, sølv, penger og edelstener kan du jo ikke spise; det må være brød, som jorden bærer fram. Men selv om du ikke kan få brødet ditt av jorden og verken har hus eller gård, hage eller åker, så tro likevel og følg meg. Da skal du ha nok og ikke mangle brød.

Dette ser vi for øynene våre og erfarer hver dag. Av en fattig liten skolegutt som er flittig og gudfryktig, kan Gud godt den dag i dag gjøre en stor doktor. En fattig tjenestepike som frykter Gud og tjener husbondsfolket sitt tro og redelig, gir Gud en god mann, og han gir henne hus og gård. Mange slike eksempler på at Gud hjelper fattige mennesker fram, ser vi hver dag.

Men de som ikke frykter Gud og ikke bryr seg om hans ord, men er late og utro, må fortsatt leve i armod og kan ikke komme på grønn gren så lenge de lever. Derfor skal en slem gutt som ikke vil lære noe, eller som på annen måte er dårlig, ondskapsfull, lat og utro, vite dette: Slike lar vår kjære Herre Gud løpe ut i krigen, der de blir skutt eller stukket i hjel, eller han lar dem ende som bødler eller i andre æreløse yrker.

Det samme gjelder en tjenestepike som ikke vil være gudfryktig, ærbar og lydig, eller som på annen måte tjener husbondsfolket sitt utro og lat: Henne lar Gud falle i synd og skam, så det ikke blir noe av henne så lenge hun lever.

Det er bare fortjent lønn. For hvorfor vil de ikke være gudfryktige, tro på Kristus og følge hans ord? Da ville Kristus også bli hos dem og si: «La meg sørge for og tenke på hvordan jeg best kan hjelpe deg fram, bringe deg til ære og anseelse, gjøre deg rik og så videre.»

Dette evangeliet lærer oss altså å tro og stole på at Kristus vil holde oss oppe og gi oss det vi trenger, når vi bare er gudfryktige, gir akt på hans ord og søker det, slik folket vi leser om her, gjorde, og er villige til å våge og lide noe for Ordets skyld.

For den gjerningen Herren gjør her, er som en preken. Med den lærer og formaner han oss slik: «Er du gudfryktig, og er mitt ord kjært for deg, så skal jeg gi deg føden. Da skal du ikke være forlatt, og da vil jeg visselig sørge for at det blir noe av deg. Men vil du ikke være gudfryktig, ringeakter du mitt ord eller oppfører deg dårlig på annen måte, og blir du så en tigger, da får du ha det så godt. Da er det ingen andre enn deg selv som har skylden. Og skulle det også skje at du blir rik, må du likevel fare til helvete, og godset ditt kan ikke frelse deg derfra.»

For det er visst og avgjort: Når en forakter Guds ord og ikke vil gjøre det Gud byr, vil Gud til gjengjeld heller ikke gjøre for ham det han helst ville og kanskje trengte mest. Dette vil Herren lære oss her, når han metter fem tusen menn med fem brød – menn som hadde gått ut i ødemarken med ham, sammen med kvinnene og barna sine, som kanskje også var omkring fem tusen. Alle sammen fikk nok, ja, det ble til og med mye til overs.

Her forkynner han ikke med ord, slik han gjør der han sier: «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg!» (Matt 6,33) Her forkynner han med gjerningen. Det er som om han ville si: «Jeg er rik og kan godt forsørge deg. Se derfor bare til at du er gudfryktig, holder deg til Guds ord og følger det. La så meg sørge for hvor føden din skal komme fra.» Dette er læren om troen, slik den blir stilt fram for oss ved denne undergjerningen til Jesus.

Men foruden denne formaningen og trøsten er det to andre ting som evangelisten med vilje peker på. For det første at Herren spør disiplene sine og lar dem si sin mening. For det andre at han ber dem samle opp restene og ikke vil at noe skal gå til spille.

Når det gjelder de to disiplene Filip og Andreas, er det lett å se hva grunnen er: Herren vekker oss her til tro ved å la oss se denne underfulle velsignelsen, og likevel vil ikke den sanne, kraftige troen riktig slå rot hos oss. For vi har alle den feilen som disiplene også har her: Vi ser og tenker bare på hvor mye vi trenger. Men hvor mye Kristus kan gi ved sin velsignelse, vil vi ikke se.

Filip gjør et nokså nøye overslag over tallet og sier at en må ha brød for over to hundre denarer, om hver av dem bare skal få et lite stykke. En slik penning, som på latin heter *denarius*, var verdt en halv ort, så det gikk åtte av dem på en gylden. (*Oversetterens merknad: I andre passionspreken forklarer Luther at en av de tretti sølvpengene var verdt en halv gylden.*)

Hadde det nå bare vært fem tusen menn og verken kvinner eller barn, ville hver enkelt bare ha fått brød for omkring to og en halv heller. Det ville sannelig ikke bli for mye for en sulten mage, særlig når en ikke fikk noe annet til. (*Oversetterens merknad: En heller var en svært liten mynt.*) Men i tillegg var det, som Matteus forteller, også mange kvinner og barn med dem, og dem hadde de ikke talt med (Matt 14,21). Vi ser altså at Filip regner nøye ut omtrent hvor mye en måtte ha for å gi så mange mennesker mat i ødemarken.

Også vi forstår oss godt på å regne ut hvor mye vi trenger for å holde husholdningen gående en uke, et kvartal eller et helt år. Men så snart vi ser at det ikke er

så mye på lager, blir vi motløse og nedslåtte og tenker at vi kommer til å måtte gå fra hus og hjem, eller kanskje til og med dø av sult.

Det samme skjer med Andreas. Han ser hvor gjerne Kristus ville hjelpe det stakkars folket, og forteller derfor Herren at det finnes et lite forråd, nemlig fem brød og to fisker. Men så snart han tenker på de mange munnene og de sultne magene, synes han at dette forrådet er rent ingenting: «Hva er det til så mange?» sier han. Så lar han troen fare på grunn av utregningen sin og tenker at folket ikke er til å hjelpe.

Dette er nettopp den vanlige sykdommen som vi fremdeles lider av den dag i dag – ikke bare når det gjelder utkommet, men også i all slags annen nød og fristelse. Vi vet svært godt å regne ut hva vi trenger, og hvordan nøden vår best kunne bli avhjulpet. Men når det så ikke straks går som vi ønsker, får vi ikke annet ut av all denne utregningen enn sorg og motløshet.

Vi ville sikkert ha vært mye bedre faren om vi lot Gud rå og ikke gikk og tenkte slik på hvor mye vi trenger. For da ville det bare bli én nød når nøden kom. Nøden uteblir jo likevel ikke, og den lar seg ikke avverge ved alle de sørgmodige tankene og engstelige utregningene som vi helt unyttig plager og gremmer oss med på forhånd. Vi kan aldri gruble og gremme oss rike. Derimot kan vi godt gruble og gremme oss til tæring eller sinnssykdom, og det ser en eksempler nok på hver dag.

Vår fornuft kan ikke la være å regne nøye etter og se på hvor mye vi trenger. Men slikt strider helt mot troen. Derfor har evangelisten ikke villet la dette være usagt: Av disiplenes eksempel skal vi lære hvor helt overflødige slike engstelige utregninger er, så sant vi er kristne og har Kristus med oss.

Etter fornuftens skjønn tenker Filip og Andreas riktig, og ikke noe fornuftig menneske kan dømme annerledes eller gjøre opp dette regnskapet bedre. Men vi kristne har ikke bare fornuften, men også Guds ord. Derfor skal vi ikke bare regne godt etter, men enda mer tro sterkt og urokkelig. Og der utregningen vår ikke strekker til, skal vi holde oss til Ordet med troende hjerter.

For se bare hvilken forsørger en kristen har i Herren Kristus! Vi andre kan ikke gi mer eller lenger enn forrådet rekker. Men her sier Johannes om Kristus at han ga dem brød og fisk, ikke bare så mye som det var, men så mye de ville ha. Og du må ikke tenke at han bare gjorde dette den gangen og i de tider, og at han ikke vil gjøre det samme for sine kristne nå. For vi ser jo, som jeg sa før, eksempler nok på den samme velsignelsen hver dag som kommer.

Ikke bare i det timelige hjelper Gud fattige, trengende og ringe mennesker fram og gir dem føden – mennesker som frykter ham og elsker og ærer hans ord. Også i all slags annen nød vet han å skaffe råd og hjelp på uventede og underfulle måter. For han er allmektig og har lovet oss hjelp og redning.

Derfor gjelder det her bare at vi holder oss til troen og bønnen når utregningene våre ikke strekker til. Og vi skal trøste oss med at vi har en Gud som ikke bare kan gjøre et lite forråd større ved sin velsignelse – slik han uventet og underfullt økte melet og oljen for enken i Sarepta (Luk 4,26; 1 Kong 17,9–16) – men som til og med kan gjøre alt av rent ingenting.

Denne trøsten må vi holde fast ved og, som Kristus sier, «søke først Guds rike og hans rettferdighet» (Matt 6,33). Resten, det vi trenger for å leve, skal vi la vår Far i himmelen sørge for. «Det samme gir han sin venn mens han sover» (Sal 127,2). Det vil si: Vi skal få velsignelsen, men likevel ikke vite hvordan eller på hvilke veier den kommer, slik det gikk her.

For ved denne undergjerningen var det slik at brødet og fiskene synlig vokste mellom hendene på Herren Kristus. Når han hadde brutt et stykke i to og rakt den ene halvdelen fra seg, ble det samme stykket like stort igjen. Dette ville Herren Kristus gjerne stille klart for øynene våre og prente inn i hjertene våre, så vi skal lære å stole på ham og ikke bare regne etter de tingene vi ser med våre legemlige øyne eller har på lager.

Vi ser hvor elendig det nå står til overalt i verden. Tyrkerne legger ikke hendene i fanget; jo lenger det varer, desto nærmere rykker de fram mot oss. Imens vokser vi selv dag for dag i uenighet og troløshet mot hverandre og blir stadig fattigere både på penger og mannskap. På den andre siden sitter heller ikke paven stille, men er like fiendtlig mot vårt evangelium som tyrkerne er mot hele kristenheten. Derfor sparer verken han eller tilhengerne hans noen møye. De bruker den ene listen etter den andre og tenker uavlatelig på hvordan de best kan få læren tiet i hjel og den gamle avgudsdyrkelsen gjenopprettet.

Når en kristen ser dette uvesenet, uteblir ikke fristelsen. For da begynner fornuften å gjøre sine utregninger. Den tenker over saken så flittig den kan og leter etter midler og måter som kan få saken på fote igjen. Men de midlene den klarer å tenke ut, vil ikke føre til noen bedring, og utregningene slår ikke til. Da kan ikke hjertet annet enn å bli motløst av det, ja, fortvile helt, som om alt nå måtte briste og gå til grunne.

Slike anfektelser kan ikke utebli, for kjøtt og blod kan ikke annet enn å følge sin natur. Derfor bør vi kristne lære å holde oss til Guds ord og for alvor begynne å tro når utregningene våre slår feil.

Men hva sier da Guds ord? Eller hva skal vi tro i en slik nød? Dette skal du tro: Kristus har overvunnet verden (Joh 16,33), og «Dødsrikets porter skal ikke få makt over» hans menighet (Matt 16,18). «Herrens øyne er vendt til de rettferdige, og hans ører til deres rop» (Sal 34,16). «Og hvem kan gjøre dere ondt, hvis dere legger vinn på det gode? Men om dere òg skulle lide for rettferdighets skyld, er dere salige» (1 Pet 3,12–14). «Herren vet å fri de gudfryktige fra prøvelser, men å holde de urettferdige i varetekt med straff til dommens dag» (2 Pet 2,9). Dette viser Peter på samme sted med eksemplet med den rettferdige Lot i Sodoma.

Den som slik tar Guds ord og løfter for seg og bygger fast på dem, blir ikke motløs av slike utregninger, om de så slår feil – for ikke å snakke om at de skulle drive ham til fortvilelse. For han ser en Herre over seg som hersker midt blant sine fiender. Og hvor folk ikke vil vike for hans ord og la hans kristne være i fred, der har denne Herren lyst til å verne om sitt navn, vise sin makt på fiendene og kaste alle som gjør opprør mot ham, ned i støvet, slik han en gang gjorde med farao og egypterne.

Ved Ordets hjelp kan en altså håpe selv der det ser helt håpløst ut. Her må fornuften gi opp, for den ser ingen hjelp. Men Ordet viser oss sikker hjelp, når vi bare holder oss trofast til det, påkaller Gud og er gudfryktige. Men vil den ugudelige, som lever i syndene sine og med ond samvittighet, likevel trøste seg med de guddommelige løftene som er trøsten for den gudfryktige, da regner han feil.

Det disiplene mangler her, er dette: De kan nok regne og gjøre overslag, men de verken tror eller ser hva slags Herre de har i Kristus. For ellers ville Filip ha sagt: «Brød for to hundre denarer er ikke nok, om hver av dem skal få et lite stykke. Men Gud være lovet at vi har deg hos oss, kjære Herre Jesus! For ved din hjelp og velsignelse skal vi likevel få brød nok til dem, selv om vi er midt i ødemarken og ikke eier en skilling. For du kan den kunsten som ikke noe annet menneske kan.»

Og Andreas ville ha sagt: «Her er en liten gutt som har fem byggbrød og to fisker. Om jeg skulle dele ut dette selv, ville det knapt bli nok til ti av dem. Men når det går gjennom dine hender, vil alle få nok, og det vil enda bli noe til overs.»

Dette ville Ordet ha lært dem ved troen. Men fordi både Ordet og troen har gått tapt for dem ved all denne nøyaktige utregningen, ser vi at de ikke har noen tillit til at Herren her kan skaffe råd og hjelp.

Regelen er altså denne: Vil du være en kristen og kan likevel ikke la være å gjøre dine utregninger, så ta Ordet for deg, hold deg til det og lær å tro på det. Ellers er du ikke til å redde.

Men når vår kjære Herre Kristus også viser seg slik hos oss med sin velsignelse, skal også vi gjøre som han her byr apostlene: «Sank sammen stykkene som er blitt til overs, slik at ingenting går til spille!» På samme måte som fornuften på nødens dag bare vil regne og ikke tro, kan og vil heller ikke verden ta det på rett måte når han velsigner den rikelig. Noen misbruker slik velsignelse til overdådighet. Gir et år en rik vinhøst, innbiller alle seg at Gud har gitt den for at de skal sløse med den og hengi seg til drukkenskap.

Men det er slett ikke meningen. For en skal med flid sanke sammen Guds rike gaver, ikke sløse dem bort, men spare på dem til nøden som kommer. Slik lærte Josef kongen i Egypt å bruke de sju gode årene til å redde landet sitt fra hungersnøden i de sju onde årene.

Det samme gjelder når Gud et år gir lykke til et eller annet håndverk, så varene står i høy pris og selger godt: Da skal en med flid ta vare på en slik velsignelse og ikke mene at en derfor skal sløse desto mer og la det gå i hundene. Nei, Guds velsignelse skal en alltid holde i ære og spare på hans rike gaver til nøden som kommer.

Men en gjør ikke dette; en misbruker Guds velsignelse så skammelig og syndig. Med en slik uskikk tvinger en Gud til å holde velsignelsen sin tilbake og la to eller tre dårlige år komme etter ett godt. For hvordan skal Gud ellers sette grenser for den onde verdens grufulle misbruk av gavene hans?

Andre misbruker velsignelsen på motsatt vis. Når prisene er lave et år, puger de sammen for å tjene på det når et dyrtidsår følger. Da kan de drive prisene så høyt opp som de vil, og slik trykke ned og suge ut de fattige. Dette er svært

dårlige og skadelige mennesker, som sikkert ikke kan vente noen nåde hos Gud, med mindre de bedrer seg. For ellers kan Gud umulig annet enn å bli vred på dem.

For når Herren her byr at en skal ta vare på restene som er blitt til overs, mener han ikke at en derfor skal være gjerrig. Han vil at du skal spare for desto lettere å kunne tjene din neste og komme fattige folk til hjelp når nøden melder seg.

Men vil du isteden kjøpe opp korn og annet når prisene er lave, så du kan flå og plage andre mennesker så mye du selv vil når dyrtiden kommer – som om Gud bare hadde sendt et godt år for at du alene skal ha nytte og fordel av det og tilfredsstille din lumpne gjerrighet til skade for andre – da vil Gud visselig ikke la slikt gå ustraffet.

Hos den som setter sin lit til Guds ord, skal Gud være med sin velsignelse, om han så lider mangel, slik at det lille han har, skal rekke langt og til og med gi overskudd. Men den som grådig skraper sammen og vil misbruke Guds velsignelse til å mette gjerrigheten sin, ham straffer Gud: Selv om han har mye, skal det smelte bort og ikke tjene ham til annet enn at han midt i all sin rikdom må leve som om han var den fattigste tigger.

En ser jo av erfaring at gnierne og ågerkarene overalt er usle, elendige og hardt plagede mennesker. Like surt som det er for dem å få skrapt det sammen, like surt, ja, enda surere er det for dem å finne ut hvordan de igjen kan få det lånt ut til de høyeste rentene.

Og når så et uhell rammer, som ofte skjer – at kornet mugner på loftet, at vinen sprenger en tønne og renner ut i kjelleren, eller at en annen ulykke kommer – da vet de ikke hvor de skal gjøre av seg av bare gremmelse og hjertesorg. De har altså ingen glede av all sin rikdom. Og ikke nok med det: Når det bare går litt tilbake for dem, får de ikke annet enn ulykke, sorg, møye, besvær og sykdom som lønn for gjerrigheten sin.

Men hvem ville ikke tusen ganger heller ha lite med sinnsro og et glad hjerte enn mye med så stor uro, bekymring og sjelekval? (Ordsp 15,16–17; 16,8) Ikke minst når en tenker på at djevelen jo ikke vil være langt unna slike folk. Ofte gjør han dem så vanvittige og rasende når kornet og andre varer plutselig faller i pris, at de går hen og henger seg eller tar livet av seg på annen måte – av sorg over at Gud unner fattigfolk føden. Og så følger den evige jammer etter den timelige.

Det er det en får når en vil misbruke Guds velsignelse til gjerrighet. Men sløse den bort skal en heller ikke. En skal ta vare på den med flid og omhu, så en desto rikeligere kan hjelpe andre trengende mennesker når det blir mangel. For når Herren vår Gud gir én mer enn de andre, skjer det ikke for at en skal misbruke det til hovmod og vellevnet, men for at en desto villigere skal hjelpe andre som trenger det, og ta vare på det like så vel for dem som for seg selv.

Her har vi altså hørt en skjønn og trøstefull lære om hvordan vi skal se hen til vår Herre Kristus i nøden vår, holde oss til hans ord og vente velsignelse fra ham. Gud unne oss nå og alltid sin nåde, så vi fra dag til dag kan bli mer gudfryktige og stadig få erfare denne velsignelsen hans – både når det gjelder det

daglige brød og i alt annet vi trenger – ved hans Sønn, vår Herre Jesus Kristus! Amen.

Femte søndag i fasten

Joh 8,46–59. Holdt i 1533.

> Hvem av dere kan overbevise meg om synd? Men sier jeg sannheten, hvorfor tror dere meg da ikke? Den som er av Gud, hører Guds ord. Dere hører ikke, fordi dere ikke er av Gud.
> Judeerne svarte og sa til ham: Sier vi ikke med rette at du er en samaritan og en besatt? Jesus svarte: Jeg er ikke besatt. Men jeg ærer min Far, og dere vanærer meg. Jeg søker ikke min egen ære. Det er en som søker den, og han dømmer. Sannelig, sannelig sier jeg dere: Om noen holder fast på mitt ord, skal han aldri i evighet se døden. Da sa judeerne til ham: Nå skjønner vi at du er besatt. Abraham døde, og profetene likeså, men du sier: Den som holder fast på mitt ord, skal aldri i evighet smake døden! Du er da vel ikke større enn vår far Abraham som døde? Også profetene døde. Hvem gjør du deg selv til?
> Jesus svarte: Dersom jeg ærer meg selv, da er min ære ingenting. Det er min Far som ærer meg, han som dere sier er deres Gud. Dere kjenner ham ikke, men jeg kjenner ham. Dersom jeg sier at jeg ikke kjenner ham, da blir jeg en løgner som dere. Men jeg kjenner ham og holder fast på hans ord. Abraham, deres far, frydet seg til å se min dag. Og han så den og gledet seg.
> Judeerne sa da til ham: Du er ennå ikke femti år og har sett Abraham? Jesus sa til dem: Sannelig, sannelig sier jeg dere: JEG ER før Abraham ble til. De tok da opp steiner for å kaste på ham. Men Jesus skjulte seg og gikk ut av templet.

Dette er et vakkert og rikt evangelium, og det ville vært mye å preke over. Men det blir for mye på én gang. Derfor vil vi i dag holde oss til hovedsaken i det, nemlig det Kristus sier: Hans ord skal vi gjerne høre. Den som hører det, er av Gud; den som ikke hører det, er ikke av Gud.

Disse ordene av Kristus lyder så enkle at ingen skulle tro de gjemmer så store ting. Men den som ser nøye på dem og tenker grundig over hva det vil si å være av Gud eller ikke å være av Gud, må innrømme at Kristus her taler om en stor og herlig sak.

For det er sikkert og sant: Man kan ikke dømme et menneske hardere eller angripe ham verre enn ved å si at han ikke er av Gud. Om noen skjeller meg ut for en bedrager eller tar livet av meg, er det ingenting å regne mot den grufulle jammeren som Herren uttaler med få ord når han sier til jødene: «Dere er ikke av Gud.» Derfor kommer alt an på dette ene: at vi hører Guds ord og tar vare på det med flid.

Overalt i evangeliefortellingene ser vi at de som ikke vil høre Guds ord, men taler ille om det og spotter det, følger djevelen dit han fører dem, til han til slutt tar dem helt i sin makt. Så blir de verre og verre, slik vi også ser det gå i dagens evangelium.

Først blir jødene sinte da Kristus begynner å preke. Deretter skjeller de ham ut, kaller ham «en samaritan» og sier: «Han har djevelen.» Med det har de allerede fart ti mil lenger inn i helvete enn de var før. Så blir de enda mer avsindige og sier: «Hvem gjør du deg selv til?» Kort sagt: De blir verre og verre, til de til slutt legger hånd på ham, tar opp steiner og vil slå ham i hjel som virkelige mordere.

De faller i en så grufull synd fordi de forakter Ordet og ikke vil høre Kristi forkynnelse, men spotter den. Dette, sier Kristus, er et tegn på at dere jøder er av djevelen. For var dere av Gud, ville dere tatt annerledes imot Guds ord, det ordet jeg forkynner.

Når barn i våre dager stort sett er så ulydige og trassige mot foreldrene sine, kommer også det av at de ikke hører Guds ord – eller, om de hører det, ikke lærer det og tar vare på det. Og når de først har begynt å forakte far og mor, rett mot Guds bud, blir de ikke stående ved én synd. De går enda lenger og forbanner foreldrene sine. Og selv om de ikke legger voldsom hånd på dem eller dreper dem, ser de helst at de var døde; eller de fører et så skammelig liv at foreldrene må sørge seg i hjel over det.

Slik går det på alle områder. Den som ikke vil høre Guds ord eller leve etter det, blir en løgner, en spotter og en forfølger. Det kan vi se på papistene: De blir verre og verre og vil ikke holde opp med å spotte og forfølge før de til slutt går så langt at de også blir mordere og setter i gang et grufullt blodbad.

Derfor er det aller verste å ikke ville høre Guds ord. Når noen synder og gjør urett på annen måte, kan man likevel undervise ham og føre ham inn på rett vei, så han ser sine synder og holder opp med dem.

Men når papistene – og likeså mange blant oss – ikke bare nekter å høre Guds ord, men attpåtil forakter det og driver spott med det, da står det ikke i noe menneskes makt å overbevise dem om at de gjør urett og synder med det. Ja, de mener til og med at de har god grunn til det og gjør rett, for de påstår at det ikke er Guds ord, men løgn og djevelens lære, og at de som forkynner det, er de verste kjettere og forførere.

Jødene hånte og spottet Kristus, sa at han hadde djevelen, og kalte ham en samaritan; med det viste de tydelig hva de mente om læren hans. På samme måte skal den grusomste av alle synder også her og i vår tid regnes for den høyeste hellighet.

Derfor er det ganske visst djevelen selv som står bak når folk faller i den synden at de ikke vil høre Guds ord, men forakter det. For da uteblir ikke følgene. Det ender til slutt med at de – slik vi her ser jødene gjøre – kaster stein på Kristus, ja, til sist korsfester ham – og likevel mener de at de gjør rett, og vil være uten skyld midt i denne forferdelige uretten. Se derfor godt til at det ikke går deg på samme måte.

Det er altså et strengt og alvorlig ord Herren her sier til jødene: «Dere hører ikke Guds ord, fordi dere ikke er av Gud.» For den som ikke er av Gud, er av djevelen. Dermed har han all slags spedalskhet, pest og alle helvetes plager i så fullt mål at man ikke kan ønske ham noe verre. Men det er en stor jammer at denne store og forferdelige synden også i våre dager er så utbredt blant folk av alle stender.

For hvor mange er det vel – like mye blant de høye herrer som blant folk av lav stand – som ville ta det til hjertet og bli forferdet om du sa til en av dem: «Ja, det ser pent ut at du aldri går i kirken, og at du ikke lærer noe som helst når du en gang kommer dit og hører Guds ord! Du kan jo ikke være av Gud» og så videre? De fleste er slik til sinns at de ville svare: «Hva bryr jeg meg om prekener? Jeg vet godt selv det jeg trenger å vite.»

Og ville du fortsette og si: «Dette duger ikke; du må ta saken annerledes om du vil bli salig», da skal du få erfare at de bare blir enda verre av en slik formaning. De avfeier deg med disse eller andre usømmelige ord: at du i en viss manns navn skal la dem være i fred, ellers skal de nok lære deg å holde munn.

Dette er i sannhet en så skrekkelig plage og ryggesløshet at et kristent hjerte med rette må grue seg ved å tenke på det. For over den hviler denne dommen: «Den som ikke hører Guds ord, er ikke av Gud, men et djevelens barn.»

Til dette kommer, som sagt, en annen last: Slike foraktere av Ordet vil ha rett og forsvarer sin gudsbespottelse, slik jødene gjør her når de svarer: «Sier vi ikke med rette at du er en samaritan og har djevelen?» Den verste djevelen er den som attpåtil vil gjelde for en gud, gjør seg hellig og aldri vil innrømme at han har urett eller la seg si noe.

Dette var nå det første stykket: Den som ikke hører Guds ord, er ikke av Gud, men av djevelen. Men dette må ikke forstås som om djevelen hadde skapt de menneskene som ikke hører Guds ord, og gitt dem munn, øyne, fornuft og annet. Nei, alt dette er Guds skapning og gave. Derfor må vi skille mellom selve tingen og hvordan den blir brukt.

Et menneske som lyver og bedrar, har også en god tunge som Gud har gitt ham; men her er bruken av tungen av djevelen, for mennesket misbruker den i djevelens tjeneste og mot Gud. Slik gir Gud også folk vakre, friske øyne; men når noen misbruker øynene sine til ukyskhet, er det av djevelen. Likeså når hjertet pønsker på utukt, bedrageri, løgn og lignende: Da er hjertet riktignok godt og av Gud etter sin opprinnelige natur, men bruken er ond og av djevelen.

Derimot kalles det «å være av Gud» når vi bruker ørene slik at vi gjerne vil høre preken og gjerne tar imot irettesettelse der vi har gjort urett; likeså når vi med tungen ber, preker, underviser og trøster. Slike ører og tunger er av Gud og gode, for de lar seg bruke i Guds tjeneste.

Likeså når hjertet i tukt og gudsfrykt tenker på hvordan vi best kan tjene nesten og ikke gi ham anstøt ved et dårlig eksempel: Da er et slikt hjerte Guds skapning, liksom tungen og øret. Men grunnen til at de kalles «av Gud», er at de retter seg etter Guds ord og ikke gjerne vil tenke, tale eller høre noe som er mot Gud.

Og om det nå iblant skjer at vi forser oss – banner når vi skulle be, blir sinte når vi skulle være vennlige, og så videre – så er det riktignok urett. Men når vi vender om, bekjenner at vi har handlet ille, og ber om nåde, da må det nok kalles å snuble, ja, kanskje til og med å falle; men det skal ikke kalles «å ha djevelen» eller «å være av djevelen». For her vender mennesket seg igjen i bot til Gud og har det forsett å holde opp med synden.

Djevelens barn er derimot de som er hardnakkede, og som svarer som uskikkelige barn når man refser og formaner dem til deres eget beste: «Hva bryr jeg meg om det?» Så fortsetter de slik de har begynt, og vil ikke la seg si. Slike mennesker er «av djevelen», og de må bli verre og verre, for djevelen lar dem ikke få ro. Først forakter de Guds ord, så spotter de det med eder og skjellsord, og til sist gjør de som jødene her: tar opp steiner og vil begå mord.

Her ser vi djevelens rette kjennetegn: ikke å høre Guds ord, men å håne og spotte det, drepe dem som forkynner det, og gjøre nesten skade. På dette kan man kjenne igjen djevelen og hans barn, for han er en morder og løgner; han forakter Gud og hans ord.

Lær derfor å vokte dere for denne synden, så dere ikke forakter Guds ord, men gjerne hører det, tenker grundig over det i hjertet og retter livet etter det. For da kan dere vite for visst at dere er Guds barn og av Gud.

De andre har også fått sin dom: De er djevelens barn. For når de ikke vil høre Ordet, har de dermed også mistet det sanne livet og rettferdigheten; dem har djevelen altså riktig i klemme. Og her hjelper det dem slett ikke at de kan si: «Vi er mektige, store og rike.»

I denne synden sitter paven til opp over ørene sammen med hele sitt sleng. For han vil ikke tåle Guds ord, ja, han forfølger og myrder attpåtil de kristne. Der ser vi djevelens rette kjennetegn.

Når noen derimot gjerne vil høre Ordet, er det et tegn på at slike mennesker er av Gud. For Gud er ikke en morder, men en Skaper som alt liv strømmer ut fra; djevelen derimot har aldri skapt noe menneske eller gjort det levende. Og slik Gud er en levende Gud, skal også alle som er av Gud og hører hans ord, ha livet. Det sier Kristus her med det mektige og vakre ordet: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Om noen holder fast på mitt ord, skal han aldri i evighet se døden.»

Men hva vil det da si «å holde fast på Guds ord»? Ikke noe annet enn å tro det Kristus lover oss i evangeliet om syndenes forlatelse og det evige liv, og å holde fast ved denne troen og dette håpet. Den som gjør dette, sier Kristus, har det evige liv. Han trenger ikke frykte synd, helvete og dommedag, for på den dagen skal han ikke finne annet enn nåde og barmhjertighet.

Døden vil nok overfalle ham og drepe ham, men han skal likevel ikke kjenne den slik de kjenner den som dør i djevelens navn og uten Guds ord. De er forskrekkelig redde for å dø; de sparker og slår omkring seg og brøler som okser, for de vil ikke dø og må likevel. Derfor ville de gjerne løpe gjennom en jernmur, om det var mulig, for å slippe unna døden.

Men slik, sier Kristus, skal det ikke gå mine kristne, som hører og holder fast på mitt ord. Når de ligger i sengen og skal dø, skal de ikke ha slik angst og nød, men fred med Gud i hjertet og et visst håp om et bedre liv. I dette håpet skal de

sovne inn og skilles herfra uten frykt og redsel. For selv om døden dreper dem legemlig, skal denne døden likevel være så tilslørt og maktesløs at de ikke rett kjenner den, men ser på den som en mild hvileseng som de skal sovne inn på.

Det ser man jo ofte: Ulykkelige mennesker som bøddelen henretter, går gladelig i døden og oppfører seg ikke så jammerlig som de som mangler trøsten fra Guds ord. For den som virkelig kjenner dødens bitterhet og ikke har Guds ord, raser som om han var avsindig og helt besatt. Tenk derfor over, kjære barn, hvilken fordel dere har når dere flittig og gjerne hører Guds ord.

Det første er altså at dere vet at dere er av Gud og har seiret over djevelen og helvete, så verken synden eller Guds dom skal skade dere. Hvilken annen ulykke som enn rammer dere, skal den gå over og snart være forbi. Verden derimot blir straks utålmodig og motløs ved den minste motgang og må til slutt fortvile.

Riktignok hater djevelen og verden de kristne bittert, og de kristne skal lide mye, ja, kanskje til og med sette liv og blod, gods og ære på spill for den skyld. Hvordan kan de nå lide alt dette og likevel bære det med tålmodighet? Bare ved at de holder fast ved Ordet og sier: «La det gå som det vil; jeg er ikke av verden, men av Gud – ellers ville verden ha behandlet meg annerledes. Men jeg vil langt heller at den hater meg og gjør meg alt det onde den kan, enn at den skulle elske meg og jeg ikke være av Gud.»

Når hjertet er slik til sinns, drar all slags anfektelse og motgang lett forbi, som skyene på himmelen over oss eller fuglene i luften, som ser litt på oss og så flyr bort uten engang å røre oss.

Dette skal være vår eneste trøst: at vi her i livet skal kjenne kraften i Guds ord, og særlig når vår siste time kommer. For da skal døden være som en søvn i kraft av det ordet vi tror på.

Når en går inn i en tett tåke og ikke ser morderen som står der, blir han skutt eller myrdet før han merker det. Slik er det også her. Djevelen er en morder som har sverget oss døden; det vet vi godt. Men fordi vi har Ordet og holder fast ved det, skal vi slett ikke rett merke at vi blir myrdet.

For Ordet skaper fine, saktmodige mennesker og rolige, glade hjerter, som ikke mister motet eller blir utålmodige i angst, men lar alt sammen dra forbi og bare trøster seg med at de ved Kristus har en nådig Far i himmelen. Dette lærer de av Ordet; ellers ville de ikke ha visst det.

Men si meg nå: Skulle man ikke – om det så bare var for den daglige nøden og plagen – løpe like til verdens ende etter den trøsten som Ordet gir oss, så vi kunne ha fred i hjertet? Og likevel er all slik nød jo slett ingenting mot den siste og største ulykken, mot døden. Fra den kan ingen lege eller annen skapning redde oss med råd og hjelp, men bare vår kjære Herre Jesus Kristus. Han gir oss en slik legedom mot den at vi heller skulle forlate alle ting enn være uten den.

Men hvordan går det? Når han tilbyr folk denne legedommen, ja, bærer den like hjem til dem, forakter de den. Og så får de bare den lønn de har fortjent: Fordi de ikke er av Gud, faller de fra den ene synden i den andre og blir verre fra dag til dag, slik jeg alt har forklart godt nok. Og når så nødens siste time kommer, vet de verken trøst eller råd. Da kan de ikke annet enn vri og vånde seg, jamre og brøle som en okse i slakterhuset.

Hovedlæren i dette evangeliet er altså at vi flittig skal holde oss til Guds ord, gjerne høre det og ta imot det i tro. Gjør vi det, skal vi være herrer over synden, djevelen, døden og helvete. Om døden så fortærer oss, skal vi likevel ikke kjenne bitterheten i den. For Kristi ord er vår rustning; ved den skal vi ha trygghet i livet, fred i døden og det evige liv.

Den rå, ugudelige hopen som ikke bryr seg om Guds ord, kan man derimot ikke ønske noe verre enn det de allerede har pådratt seg selv. For når de ikke vil høre Guds ord, er de ikke av Gud. Hva verre kan man vel ønske et ondt barn som forakter Guds bud og ikke er lydig mot far og mor, enn det barnet allerede er – et djevelens barn og ikke et Guds barn? Dette er i sannhet ingen spøk. For jeg ville heller tilhøre bøddelen eller tyrken enn djevelen, som er en løgner og morder og fører folk i den evige død.

Vokt dere flittig for denne jammeren, og lær – ja, lær, sier jeg – hvilken skatt dere har i vår Herre Jesu Kristi ord. Lær at det ikke finnes noen annen hjelp eller frelse mot djevelen, synden og den evige død enn å holde seg til Kristi ord, det vil si å tro hans løfter og trygt stole på hans ord.

For når Kristus sier: «Om noen holder fast på mitt ord, skal han aldri i evighet smake døden», mener han ikke loven, som ble gitt jødene ved Moses. Den er riktignok god, rett og hellig; men fordi vi av naturen er syndere og vredens barn, kan vi ikke rette oss etter denne forkynnelsen.

Derfor bringer den oss bare døden og viser oss syndene våre og Guds vrede og straff, som vi har fortjent med dem. Derfor trenger vi et annet ord, som tar synden fra oss og gjør oss rettferdige for Gud.

Og dette er vår kjære Herre Jesu Kristi ord, som han trøster oss med når han sier: «Den som tror på meg, skal aldri i evighet se døden» (Joh 6,47; 11,25–26). Dette ordet må vi gripe i tro, så vi slett ikke tviler på at det Kristus lover oss, er sannhet. For den som ville slippe Ordet og bare dømme etter det han føler, ville bare føle døden og ikke noe liv.

Derfor må vi i slik nød ikke dømme etter det vi ser og føler, men etter det vi hører i Guds ord, og trøstig si: «Jeg ser at jeg skal og må dø. Men jeg har min Herre Jesu Kristi løfte og ord for at jeg ved ham skal leve igjen. For synden, som jeg skulle lide døden for i evighet, er utslettet og betalt av Kristus, så Gud for hans døds og oppstandelses skyld vil være meg nådig og gi meg det evige liv.» Dette er den rette måten å holde fast på Kristi ord.

Men det er tungt for oss å gjøre det. For kjøtt og blod vil ikke la seg overbevise, men vil alltid dømme etter det vi ser for øynene og kan ta og føle på. Mot denne vrangheten må vi kjempe og be Gud om hans Hellige Ånd, at han må styrke hjertene våre ved Ordet og bevare oss i den rette tro.

Mot slutten av dette evangeliet viser Herren hvorfor hans ord er så kraftig, og med det opprører han jødene så voldsomt at de tar opp steiner og vil slå ham i hjel. For jødene tok anstøt av at Kristus sa at hans ord skulle bevare fra den evige død. De så jo at Abraham, Moses og andre hellige menn var døde – menn som Skriften gir åpenbart vitnesbyrd om, og som Kristus etter deres mening ikke kunne sammenlignes med. Derfor syntes de det var dårskap at han priste sitt ord så høyt.

Men Kristus svarer dem: «Abraham, deres far, frydet seg til å se min dag. Og han så den og gledet seg.» Det vil si: Hadde ikke Abraham holdt seg til mitt ord, måtte også han ha blitt værende i den evige død. Videre sier han: «JEG ER før Abraham ble til.» Begge disse ordene betyr så mye som: Jeg er den evige, allmektige Gud. Den som vil bli fri fra syndene sine, slippe unna døden og vinne livet, må få hjelp ved meg.

Dette har verken Moses eller de andre profetene kunnet rose seg av, for de var alle mennesker. Men Kristus er Gud og menneske; derfor kan han, og ingen annen, gi oss livet og saligheten.

Dette er svært trøsterikt og en sikker bekreftelse på troen vår, der vi bekjenner at Kristus er Guds egen evige Sønn; og om dette finnes det mange flere vitnesbyrd i evangeliene. Derfor skal vi sette vår lit til ham alene og ikke til noe menneske, og trygt stole på hans ord. For det er Guds ord og kan ikke lyve. Det han sier, skal være ja og aldri i evighet slå feil – like lite som det slo feil at Gud ved dette ordet skapte himmel og jord av intet.

Lær dette med flid, takk Gud for denne læren, og be om at han ved sin Hellige Ånd vil bevare dere i Ordet og slik gjøre dere evig salige ved Kristus. Amen.

Palmesøndag – om Kristi komme

Matt 21,1–9. Holdt i 1522.

> Da de nærmet seg Jerusalem og kom til Betfage ved Oljeberget, sendte Jesus to disipler av sted og sa til dem: Gå inn i landsbyen like foran dere. Der skal dere straks finne en eselhoppe som står bundet, og en fole sammen med den. Løs dem og lei dem hit til meg. Hvis noen sier noe til dere, skal dere svare: Herren har bruk for dem! Da skal han straks sende dem.
> Men dette skjedde for at det skulle bli oppfylt som var sagt ved profeten: Si til Sions datter: Se, din konge kommer til deg, ydmyk, ridende på et esel – på trelldyrets fole.
> Disiplene gikk da av sted og gjorde som Jesus hadde pålagt dem. De hentet eselet og folen, og la kappene sine på dem, og han satte seg på dem. Mange i den store folkemengden bredte kappene sine ut på veien, andre hogg greiner av trærne og strødde på veien. Folkemengden som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte og sa: Hosianna, Davids sønn! Velsignet være han som kommer i Herrens navn! Hosianna i det høyeste!

Dagens evangelium, slik evangelisten Matteus har skrevet det ned, viser til profetens forutsigelse om Kristi komme og forteller oss hvordan den er gått i oppfyllelse. For alle de gjerningene Kristus har gjort – at han gjorde blinde seende, helbredet halte og så videre – var alt sammen antydet på forhånd i Skriften ved profetene.

Men i Skriften er det den forskjellen at profetiene taler om det som skal komme, evangeliet derimot om det som har skjedd. Der har dere forskjellen på profetiene og evangeliet. Evangeliet lærer oss at det profetiene har forutsagt, nå er gått i oppfyllelse. For evangelistene taler om det som er nærværende, og om ham som har åpenbart seg synlig for oss.

Man kan heller ikke kjenne noen bedre enn når han er nærværende. Derfor sier også evangelisten at Kristus er nærværende, at han kommer saktmodig, ridende på et esel, og så legger han til profetens ord: «Si til Sions datter: Se, din konge kommer til deg, saktmodig og ridende på et esel og på eselhoppens fole.»

For å kjenne ham slik er det ikke nok at man bekjenner det med ord og sier: «Jeg vet at Kristus er en konge over alle konger, at han er vår Gud, og at han har forløst oss» – og så faller fra bekjennelsen etterpå, når sorg og angst, nød og død kommer, fordi man ikke har gjort den av hele sitt hjerte, men bare med

munnen, og heller ikke av fullkommen kjærlighet. For et slikt menneske faller snart.

Kommer han til å tenke på syndene sine, mener han at de er for store til at Gud kan tilgi ham; blir døden holdt fram for ham, blir han forferdet og holder ikke fast ved bekjennelsen. For fornuften skremmer ham.

Her trengs det altså en åndelig bekjennelse, og den kan bare Den Hellige Ånd gi. Den kommer ikke av kjøtt og blod, det vil si av fornuften – for her må fornuften sove – men av den Ånd som virker en slik bekjennelse at et menneske ikke frykter noe, verken død, pine, helvete eller djevel, men bekjenner Kristus som sin Herre og Konge.

Derfor er det heller ikke nok å bekjenne Kristus med munnen og kunne tale om ham. Den som bekjenner ham, må be Gud om å gi ham sin Hellige Ånd, så han ved den blir gjort bedre og holder fast ved bekjennelsen i angst og nød, lidelse og død. Han må ikke falle fra den når han er i sorg og trengsel, men tenke slik: Om Gud så lar ham prøve en så stor angst at han nesten må fortvile, vet han likevel at Kristus er hans Konge og ikke forlater ham.

Han må altså ikke gi rom for sine egne tanker og fornuftens innskytelser, men tenke i sitt hjerte og si til Gud: «Jeg vet at om du så lar himmel og jord styrte sammen, forlater du meg likevel ikke.» Dette er å kjenne Gud på den rette måten.

Men de som viker fra ham så snart de kommer i nød og trengsel, kjenner ham dårlig. For de kjenner ham ikke som den som kan hjelpe dem i slik nød; de tviler på ham, og det kan Gud ikke tåle.

Vi skal være visse i troen på ham; og jo vissere et menneske er i dette, desto mer hjelper Gud ham og er ham nådig. Den Hellige Ånd styrker slike mennesker, så de siden med glede tar imot alt Gud sender dem, godt eller ondt. For de vet at alt sammen kommer fra Gud. Derfor regner de alt de ellers har satt sitt håp til, for lite – bare av den kjærligheten som kjennskapet til Gud nå fyller dem med – og de holder fast ved sin bekjennelse om så hele verden står imot den.

Men nå er det dessverre kommet så langt at nesten ingen tør bekjenne evangeliet rett. For folk vil ikke bare la være å høre det; de forsmår det, enda de vet at all vår frelse og salighet er gjemt i det. Slik gjør også jødene i dagens evangelium, disse skriftlærde som har lært av Skriften at Kristus skal komme ridende på et esel, og som likevel ikke vil kjenne ham eller ta imot ham, ja, forbyr barna å synge hosianna for ham (Matt 21,15–16; jf. Luk 19,39–40).

Det er også mange som sier: «Jeg forfølger ikke evangeliet; jeg hører det gjerne.» Det er ikke nok. Har du evangeliet og vet hva det vil, så må du også bekjenne det – så sant din sjels salighet er deg kjær – hvordan det så går deg siden. Ellers er du ingen kristen (Rom 10,10).

Videre er det nødvendig å vite hva vår Herre Kristi komme eller inntog i Jerusalem betyr. Vi leser at han er kommet to ganger. Den første gangen var da han ville gi loven på Sinai-fjellet; den andre da han ville gi eller stadfeste evangeliet og red inn i Jerusalem.

Første gang kom Gud i en fryktelig, tykk, svart sky, med ild, røyk og torden, under kraftige basunstøt, og så forferdelig at Israels barn ble grepet av redsel og

sa til Moses: «Tal du til oss, så vil vi høre. Men la ikke Gud tale til oss, for at vi ikke skal dø!» (2 Mos 20,19) Da ga han dem loven. Og vi ser av historien at loven er forferdelig, for ingen hører gjerne på når loven blir forkynt.

Også for fornuften er loven så skremmende at den iblant driver et menneske til fortvilelse. Ja, loven tynger samvittigheten slik at den til slutt slett ikke vet hva den skal gripe til. Når loven sier: «Gjør du dette, er du fordømt, da er du skyldig til å lide døden!», faller det et menneske så tungt at han blir skremt fra sans og samling, slik det gikk Israels barn ved Sinai-fjellet. Det var altså høyst nødvendig for menneskene å bli fridd ut av en slik redsel.

Når Kristus kommer andre gang, kommer han ikke forferdelig, men saktmodig, som evangeliet sier – ikke forferdelig, slik Gud kom i Det gamle testamente, men saktmodig og barmhjertig, som et menneske; ikke på fjellet, men i byen; ikke i Sinai-ørkenen, men i Jerusalem, der det var fred og trygghet.

På Sinai-fjellet kom han med redsel, nå kommer han med saktmodighet. Der måtte man frykte ham, her måtte han frykte fariseerne. Der kom han med torden, her kommer han under lovsang. Der kom han med kraftige basunstøt, her kommer han gråtende over byen Jerusalem. Der kom han med trusler, her kommer han med trøst, glede og kjærlighet. Der sa han: «Hver den som rører ved fjellet, skal visselig lide døden» (2 Mos 19,12); her sier han: «Si til Sions datter: Se, din konge kommer til deg.»

Se, der har dere forskjellen på loven og evangeliet: Loven befaler, evangeliet tilgir alt ufortjent. Loven forkynner hat og vrede, evangeliet gir nåde. Første gang torde ikke Israels barn høre Guds røst; men nå kan man aldri lytte nok til den, så søt er den. Loven truer med straff og pine, evangeliet lover nåde, barmhjertighet og syndenes forlatelse.

Derfor: Når dere er i angst eller sorg, så løp ikke til Sinai-fjellet, til loven, for å søke oppreisning og hjelp der, men til Jerusalem, det vil si til evangeliet. For evangeliet sier: «Dine synder er deg forlatt!» (Matt 9,2) og: «Gå bort, og synd ikke mer!» (Joh 8,11) Dette er en saktmodig konge. Enhver som kommer til ham og kjenner ham, er også en av Sions døtre.

Den første gangen han kom, står altså for loven, som bare skremmer og gjør redd; den andre gangen står for evangeliet, det vil si syndenes forlatelse, ufortjent og uten noen egen fortjeneste. Slik kan dere lett forstå forskjellen mellom loven og evangeliet.

Riktignok ville sofistene ved universitetene, om man spurte dem hva evangeliet er, svare: «Det er en bok som man lærer gode ting av.» Men hvilke ting, det sier de ikke, for de forstår det ikke.

Evangeliet kalles et godt budskap. Er det ikke et godt budskap når noen er full av synder og helt nedtrykt av dem, og så kommer evangeliet og sier: «Bare tro og stol på at alle dine synder er deg forlatt»? Er det ikke et gledelig budskap at jeg ikke bare vet at mine synder er meg forlatt, men også at Kristus er helt min med alt det han har? Er ikke dette en saktmodig konge, som er rede til å hjelpe alle som påkaller ham?

De som kjenner Kristus slik, bekjenner ham også helt til døden. De brer ut klærne sine – det vil si sine gode gjerninger – foran eselet, det vil si for de fattige

og nesten; for det man gjør mot nesten, gjør man mot Gud. Og de kaster ned greiner fra trærne, det vil si ord fra Den hellige skrift, som vi kjenner Gud og Kristus ved.

Så kan de synge: «Velsignet være han som kommer i Herrens navn! Hosianna!» – det vil si: Gud gi lykke til at evangeliet må ha fremgang! Slik vil vi komme til Jerusalem, det vil si til å skue det evige liv. Amen. (*Oversetterens merknad: I Luthers huspostill finnes ingen preken for palmesøndag. Derfor gjengis her denne vakre prekenen, som Luther lot trykke i 1522 med overskriften «Sermon am Palmtag, von der Zukunft Christi».*)

Onsdag før påske – første preken om det høyverdige sakrament

1 Kor 11,23–29. Holdt i 1534.

> For jeg har mottatt fra Herren det som jeg også har overgitt til dere, at Herren Jesus den natten da han ble forrådt, tok et brød, takket, brøt det og sa: Dette er mitt legeme, som er for dere. Gjør dette til minne om meg! Likeså tok han også begeret etter aftensmåltidet og sa: Dette begeret er den nye pakt i mitt blod. Gjør dette, så ofte som dere drikker av det, til minne om meg! For så ofte som dere eter dette brødet og drikker av dette begeret, forkynner dere Herrens død, inntil han kommer.
>
> Derfor, den som eter brødet eller drikker av Herrens beger på uverdig vis, blir skyldig i Herrens legeme og blod. La hvert menneske prøve seg selv, og så ete av brødet og drikke av begeret. For den som eter og drikker, han eter og drikker seg selv til dom dersom han ikke akter på Herrens legeme.

Etter gammel skikk går flere til alters på denne tiden av året enn ellers. Dessuten trenger vi en bestemt dag i året der vi preker om det høyverdige sakrament, eller den hellige nattverd, og underviser de unge om det.

Derfor vil vi nå ta for oss teksten fra den hellige Paulus, som dere nettopp har hørt lest. Av den har dere lært at nattverden ikke er en skikk som mennesker har innført og ordnet, men at Herren Kristus selv har innstiftet den den natten da han ble forrådt. Det gjorde han til særlig og høy trøst for disiplene sine og alle kristne, og for at den skulle være hans testamente og siste vilje til dem, nå da han skulle skilles fra denne verden.

Derfor bør også vi kristne akte dette testamentet hans som en høy skatt, der vi har all trøst og glede, og som vi ofte og gjerne vil søke til; for slik oppfyller vi vår Herre Jesu Kristi siste vilje. Her står jo befalingen klart og tydelig, der han byr oss å gjøre dette. De som vil være kristne, må altså følge denne befalingen helt til den ytterste dag og aldri bli lei av den, men ofte og gjerne søke denne trøsten – til vår kjære Herre, som selv har opprettet dette testamentet, til slutt kommer igjen fra himmelen og dømmer levende og døde.

Før, i pavedømmets tid, ble vi skremt av at Paulus sier: «Den som tar imot det på uverdig vis, tar imot det seg selv til dom.» For den gang lærte man ikke folket rett hva det vil si å ta imot sakramentet verdig eller uverdig. Slik kom det hellige

sakrament i vanry, så folk var redde for det som for gift. Derfor ble det ikke kalt et trøstens måltid, men et fordervelsens.

Skylden for dette lå dels hos de falske lærerne, dels pådro vi oss det selv ved vår utakknemlighet. For Kristus mente det så hjertelig, men vi viste oss så likegyldige og utakknemlige; derfor skjedde det oss bare rett da gleden ble forvandlet til sorg, trøsten til gråt og hjelpen til skade. Men hvorfor har vi også så skammelig foraktet så store goder?

Noe lignende har sakramentsvermerne også brakt på bane i våre dager. De har skapt en høyst farlig strid og splittelse i kirken om dette sakramentet og villet lære folket at her ikke er noe annet enn brød og vin. Også slik må de kristne gå glipp av den trøsten som vår Herre Kristus har gitt sin kirke i dette sakramentet.

Derfor skal man vokte seg for disse menneskene, så det ikke igjen går oss som under pavedømmet. Der gikk det til slutt så langt at sakramentet – dette trøstens måltid, som enhver skulle ha lyst og kjærlighet til – ble framstilt slik i prekenene at man gikk til det med skjelving og redsel, og enhver fryktet det mer enn han fikk trøst av det.

For denne forkynnelsen gikk ut på at man først skulle skrifte alle sine synder fullstendig og gjøre full bot for dem. Men med det ble vi pålagt en umulig ting. For vi kjente i oss selv at vi ikke var fullkomment rene eller verdige til å ta imot dette sakramentet, og vi fryktet at vi gikk dit som uverdige gjester. Derfor ble det helt vanlig at ingen kom, for enhver måtte frykte at han skulle hente seg døden der – eller, som den hellige Paulus kaller det, ta imot det «seg selv til dom».

Det var allerede i seg selv en sørgelig ting at folket på denne måten hadde fått slik avsmak for dette trøsterike sakramentet at enhver skydde det. Men paven gikk enda lenger og gjorde vondt verre: Da folk skydde sakramentet, tvang han dem med makt til å gå til det minst én gang i året. Den som ikke ville gå til sakramentet hvert år, satte han i bann.

Og likevel ga han dem det bare i én skikkelse (som de uttrykker det), rett mot vår kjære Herre Jesu Kristi uttrykkelige befaling. Den lyder ikke bare på at man skal ta imot hans testamente, det vil si ete hans legeme og blod i brødet, men også på at man skal drikke av begeret med hans blod. Denne befalingen har paven trådt under føtter; ja, den dag i dag fordømmer han det som kjetteri når noen tar imot hele sakramentet i begge skikkelser, slik vår kjære Herre Kristus har innstiftet og befalt det.

Det var en jammerlig tilstand og en skrekkelig nattverd i de tider: Enhver gikk dit uten god vilje og var likevel tvunget til det. Og dessuten – det som var nesten enda mer utålelig – måtte man ta imot en slik ufrivillig nattverd på en annen måte enn Kristus har befalt at man skal ta imot den.

Tenk bare hvilken lyst du ville ha til mat og drikke hvis noen tvang deg med makt til å ete og drikke det mot din vilje. Det var som å tvinge en syk som ikke engang tåler lukten av vin, og helle den i ham mot hans vilje: Hvilken glede kunne vel en slik drikk gi ham?

Slik kunne heller ikke det høyverdige sakrament bære frukt hos papistene. For hjertene måtte tenke: «Du er ikke ren, du er ikke verdig til denne maten,

du kan ikke nyte den rett.» Og likevel måtte de enten gå eller bli satt i bann som kirkens ulydige barn. Da er det lett å se at det verken kunne være trøst eller glede ved en slik nattverd.

Deretter gikk paven enda et skritt videre med vår Herre Jesu Kristi nattverd og testamente: Gjennom prestene sine holdt han årlige markeder med den for de dødes sjeler. Derfor holdt man sjelden messe av egen andakt, men som oftest bare for pengenes og de geistlige inntektenes skyld. Dette må vel, skulle jeg mene, kalles å fare grusomt fram med dette sakramentet.

Ja, jeg tror at om pavedømmet hadde beholdt sin makt og anseelse lenger, og det kjære evangeliet ikke var kommet, så hadde man vel til slutt helt tatt dette sakramentet fra de levende og bare brukt det for de døde. For vi gamle har jo sett hvilket bram det overalt ble gjort med sjelemessene. (*Oversetterens merknad: Det vil si papistiske innvielses- og offerseremonier som ble holdt med brødet og vinen til beste for de døde, som oftest uten at sakramentet ble delt ut til menigheten.*)

Dette har jeg villet minne om, så man kan se hvor strengt Gud har straffet den utakknemlige verden. Han har tålt at paven bare ga sakramentet i den ene skikkelsen, som de kalte det. Og selv denne halvparten var så formørket at folk gikk til det som til en gjerning som de ikke ventet seg noe godt av, men som de fryktet skulle gi dem Guds skrekkelige dom og vrede.

Videre har paven også gjort messen til et plaster som skulle legges på all slags ulykke og sykdom. La oss ikke glemme dette eksemplet, men for Guds skyld se til at ikke også vi blir slike foraktere av sakramentet. Nei, la oss ha lyst og kjærlighet til Herrens nattverd og gjerne ta imot den, så den kan beholde sin rette betydning for oss og bli delt ut på rett måte hos oss.

For si meg: Er det ikke en overmåte stor vennlighet mot oss at Herren øser ut sitt hjerte slik for disiplene sine og sier: «Ta og et, dette er mitt legeme. Ta og drikk alle av det, dette er den nye pakt i mitt blod. Gjør dette for at dere skal minnes meg og ikke glemme meg» – ja, gjør det ikke bare én gang, men ofte, helt til den ytterste dag?

Den kjære Herre Kristus vil altså ved sin nattverd og sitt testamente bevare minnet om seg og troen på ham og kjennskapet til ham, så det ikke dør ut i hjertene våre. Han innstifter derfor denne nattverden for at den alltid skal stå ved makt, og for at vi ved den alltid skal minnes hans død, som har fridd oss ut fra syndene våre og all annen evig jammer. Dette er da å tale vennlig til oss, ikke giftig og i vrede – ja, mye vennligere enn noen far kan tale til sin sønn. For her gjelder det bare dette, sier han: at dere ikke glemmer meg.

Med dette ville han så gjerne prege minnet om seg inn i ører, munn og hjerte hos oss alle, så vi ikke glemmer hans hellige lidelse, og hvordan han ble korsfestet for vår skyld, døde og sto opp igjen fra graven.

Og han har så alvorlig befalt oss stadig å holde dette minnet levende, fordi det alltid vokser opp nye, unge mennesker. De trenger ikke bare at man underviser dem med ord og lærer dem å kjenne Kristus, sin Frelser, og å bli salige; de trenger også at man holder dem til en slik ytre gudstjeneste, så de alltid har grunn til å prise vår Frelser og Forløser, Jesus Kristus, og trøste seg i ham.

Derfor er innstiftelsen av sakramentet hans en så viktig sak for Herren, og derfor må heller ikke vi bli lei av å gjøre dette til minne om ham. Når gode venner kommer sammen, kan de jo sitte og prate hele natten, så de glemmer søvnen. Hvorfor skulle man da bli lei av å preke eller høre om hvor dyrt vår kjære Herre Kristus har kjøpt oss?

Men nattverden er ikke bare innstiftet for at Kristus skal bli prist ved den. Han kunne jo si: «Jeg trenger ikke deg eller din pris. Enten du gjør det eller ikke, er jeg like fullt Guds Sønn, og din lovprisning gjør meg verken verre eller bedre.» Nei, den er snarere innstiftet fordi vi selv trenger hans testamente og nattverd, og for at den skal komme oss til gode.

For legg merke til hvordan ordene hans lyder når han rekker disiplene brødet og sier: «Ta og et, dette er mitt legeme, som gis for dere.» Og deretter rekker han dem begeret og sier: «Drikk alle av det, dette er den nye pakt i mitt blod, som utøses for dere til syndenes forlatelse.»

Her skal det nå for det første være alle kristnes høyeste trøst at Herren Kristi legeme er gitt for dem og hans blod utøst for deres synder. For den som tror dette, kan umulig la synden eller noe annet drive seg til fortvilelse. Han vet jo at denne skatten som hans synder er betalt med, er noe langt mer og større enn syndene hans.

Men Jesus lar det ikke bli ved denne trøsten i ord. For her gir han deg sitt legeme å ete i brødet og sitt blod å drikke i vinen, slik ordene hans klart og tydelig sier – selv om djevelen ikke kan tåle at man taler om det. Det gjør han for at du selv personlig skal tilegne deg dette legemet og blodet som noe som gjelder deg og skal være ditt eget, slik du jo også tar imot det personlig og med din egen munn og ikke nyter det for en annen.

For her kommer det først og fremst an på at hver enkelt tror at Kristus har lidt for ham, og ikke bare for den hellige Peter eller den hellige Paulus og andre hellige mennesker. Dette har Kristus villet gjøre hver enkelt viss på i sitt testamente, ved at de kristne, hver for seg, tar imot og nyter Kristi legeme og hans blod.

Derfor er det ikke galt sagt når man sier at man i dette sakramentet henter og tar imot syndenes forlatelse. For der Kristus er, der er syndenes forlatelse. Og her, slik lyder ordene hans, er hans legeme og blod. Den som tar imot det og tror at det er hans legeme, som er gitt for ham, og hans blod, som er utøst for ham til syndenes forlatelse – skulle ikke han ha syndenes forlatelse?

Likevel må du få rett undervisning om dette, så du forstår at du ikke får syndenes forlatelse bare ved selve handlingen å gå til alters, eller bare ved å nyte sakramentet, slik papistene sier om sin gjerning, messen. Nei, du skal i tro holde deg til og trøste deg ved Kristi ord om at han her gir deg sitt legeme, som er gitt for deg, og sitt blod, som er utøst for deg. Å ta imot sakramentet skjer altså for å styrke din tro.

Dette er nå én frukt vi har av det, og den største og beste. Den andre frukten er at det gir og bevarer den enighet og enhet i tro og lære som den kristne kirke ikke kan være foruten. For at denne enheten og enigheten skal bli til, er det ikke bare nødvendig at de kristne kommer sammen til preken, der de alle hører det

samme ordet, blir kalt til den samme troen og holder seg til det samme hodet. Til dette hører også at de samles ved ett bord og eter og drikker med hverandre.

For når jeg preker, kan det godt hende at en som i sitt hjerte er min fiende, sitter og hører på meg nå. Selv om også evangeliet holder de kristne sammen og gir dem et samstemt sinn, gjør nattverden dette likevel enda mer – enda hyklerne også kommer dit – for her bekjenner hver enkelt kristen både offentlig og i sitt hjerte hva han tror.

Her skiller altså tilhengerne av en avvikende lære seg fra menigheten, mens de som setter sitt håp og sinn til Herren og har den samme troen, slutter seg sammen. For det er en svært nødvendig ting for Kristi kirke at den holder sammen, og at det ikke oppstår splittelse i troen.

Derfor kalles nattverden på latin også *communio*, det vil si «samfunn» eller «fellesskap». De som derimot ikke vil være lik de andre kristne i tro, liv og lære, kalles *excommunicati* – mennesker som på grunn av slik uenighet ikke bør få være med i det samfunnet som har ett sinn, for at de ikke skal skape splittelse og uenighet der. Kristus bruker altså det hellige sakrament til å holde sin rette hjord sammen.

Kirkens gamle lærere hadde en vakker tanke om dette. De sa at Kristus brukte vin og brød til sin nattverd fordi mange korn – hvert med sitt eget legeme og sin egen skikkelse – blir til ett brød når de males sammen. Slik er også hvert menneske en egen skapning og person for seg selv; men fordi vi alle får del i ett brød i sakramentet, er vi likevel alle ett brød og ett legeme. For her er én tro, én bekjennelse, én kjærlighet og ett håp.

Likeså går mange druer med til vinen, og hver av dem har sitt eget legeme og sin egen skikkelse. Men så snart de er presset ut og blitt til vin, er det ingen ulikhet i vinen, men én eneste vakker og edel saft. Slik skal også de kristne være (1 Kor 10,17; jf. 12,13.27).

Slik har de gamle utlagt dette, og det med rette. For sakramentet skal også tjene til at de kristne holder godt sammen i tro, lære og sinn, så ikke hver enkelt av dem vil være et lite korn for seg selv og lage seg en egen lære og tro.

Det er nettopp det djevelen, som aldri hviler, så gjerne vil; slik vil han rive i stykker denne likheten og enigheten. For han vet godt hvilken skade det gjør ham når vi alle har én tro og holder oss til ett hode. Derfor frister han her én og der en annen til å falle fra den rette tro om sakramentet og andre artikler – ved falsk tro, fortvilelse eller villfarne og vrange meninger. Slik vil han få i stand en splittelse.

Det kan nok ikke være annerledes enn at anstøt må komme; men vi bør likevel gjøre vårt beste for at det ikke skiller oss helt fra hverandre. Vil den ene eller den andre ikke bli hos oss, men skille seg fra oss i læren om sakramentet eller annet, så la i det minste oss andre holde sammen, så den ene har samme tro, håp og sinn som den andre. Men dette kan aldri nås uten at enheten og likheten i læren blir bevart.

Denne likheten er altså enda en frukt av nattverden. Vår kjære Herre Jesus har innstiftet dette sakramentet så hjertelig for å bevare enigheten i lære og tro så vel som i livet. Utvortes kan vi ikke være lik hverandre, for stendene er ulike

og krever forskjellige gjerninger av oss, om vi vil gjøre vår plikt rett, hver i sin stand. En bonde lever annerledes enn en fyrste og har annet arbeid å gjøre; en husmor har annet arbeid enn en tjenestepike. Denne forskjellen i det ytre livet må bestå.

Men i Kristus skal ingen kalles verken mann eller kvinne, bonde eller fyrste; i ham skal vi alle kalles troende kristne. For det samme evangeliet, det samme løftet og den samme troen som jeg har, har også en kvinne, en fyrste, en bonde, en tjenestedreng og et barn.

Denne indre likheten viser også sakramentet oss, for her har ingen et annet eller bedre sakrament enn de andre. Enten det er en husmor eller en tjenestepike, en husbond eller en tjenestedreng, en far eller en sønn, en fyrste eller en undersått – her er de alle like. De har samme nattverd og samme løfte, og hører, så sant de tror på Kristus, til samme himmel.

Og her betyr det ingenting om jeg er her og en annen kristen er i Jerusalem, og vi ikke kjenner hverandre. For vi har likevel bare ett hode, som vi hver fra vår kant holder oss til i håp om å bli salige ved ham.

Men her uteblir ikke djevelen. Han vil så gjerne rive denne enigheten i stykker. For, som jeg alt har sagt, han vet godt hvilken skade det gjør ham når de kristne er enige i tro og lære. Mot disse anfektelsene hjelper nå dette sakramentet, som Kristus har innstiftet for å holde de kristne sammen.

Videre er dette sakramentet også nødvendig og nyttig for hver enkelt av oss. For om jeg ville forakte det, være uvillig til å ta imot det og takke Herren Kristus for det, eller holde meg borte fra de kristnes fellesskap, ville skaden bare bli min. Og jo lenger jeg ble borte, desto verre ville det stå til med meg.

For det er sant at Herren Kristus ikke trenger for sin egen skyld at du skal minnes ham. Men du selv trenger det. For når du ikke vil tenke på Kristus, må du tenke på djevelen, og av det har du ikke noe gagn, bare skade. Og selv om djevelen ikke kunne skade deg, ville du likevel finne din fiende i ditt eget bryst.

For du har i deg en læremester som eter og drikker, sover og våker med deg, nemlig ditt eget kjøtt, den gamle Adam. Med ham går du til sengs, med ham står du opp, og med ham legger du deg til å sove igjen. Han preker for deg uten opphold og forstår mesterlig å holde på med det og få deg til å synke dypere og dypere. Slik blir du kaldere og kaldere, og til slutt så likegyldig at du helt glemmer Herren Kristus og ikke lenger bryr deg om ham og hans evangelium.

Dette gjør, sier jeg, denne læremesteren som du stadig har på halsen, ja, bærer i ditt eget bryst. Han preker ørene dine fulle av sine lærdommer, så du ikke skal tenke på annet enn hvordan du best kan bli stor og rik i verdens øyne. Og han vil at du i dag, i morgen, i overmorgen og alle dager skal innbille deg at du ikke har tid og ikke finner noen passende anledning til å gå til sakramentet.

Slik går det til at når du i dag er kald og mangler lyst til det, blir du enda kaldere i morgen. Det er din daglige læremester som volder dette, denne gamle skurken. Han drar tankene dine slik bort fra Guds ord at selv om du hører det daglig, tenker du likevel på andre ting og bekymrer deg langt mer om verdslige saker.

For si meg: Hvor finner du mennesker som blir trette av å skrape penger sammen og får avsky for det? Blir ikke ågerkaren stadig mer begjærlig, listig og oppsatt på sitt skammelige åger og sin gjerrighet? Og går det ikke likedan med andre laster? Den vellystige kan jo aldri tenke og tale nok om sin ukyskhet, og jo lenger han taler og tenker om den, desto mer flammer begjæret hans opp. Dette gjør den gamle Adam, som preker for deg så lenge at du til slutt drukner helt i synder.

Her ville vår kjære Herre Kristus gjerne at du lot deg dra og føre tilbake til det evige liv – enda din egenkjærlighet stadig preker for deg om penger og gods, makt og ære.

Han ville at du skulle tenke på din Frelser, som døde for deg på korset, og at det slik skulle vekke lengsel i hjertet ditt etter å være hos ham, så du ble lei av dette livets lyst og herlighet og sa: «Å Herre, jeg ser at jeg ikke kan holde opp med å synde, at jeg ikke kan bli trett av det onde. Derfor ber jeg deg: Hjelp meg, så jeg kan vende sinnet bort fra denne verden og få lyst og kjærlighet til deg!»

Denne påminnelsen trenger vi daglig for å kunne stå imot den gamle Adams fordervelige lærdommer. Dag og natt roper han ørene våre fulle av dem for å senke oss helt ned i dette livets bekymringer og begjær.

Vår kjære Herre Kristus har altså innstiftet sin hellige nattverd for at vi ved den skal bli minnet om at det etter dette livet skal følge et annet. Derfor tar han brødet og begeret, byr disiplene sine å ete og drikke av det og sier at det er hans legeme og blod, som blir gitt for oss og utøst for våre synder. Han gjør det for at vi ikke skal glemme ham, men tenke på ham og ikke bare på penger og gods, som vi dessverre som oftest gjør.

Det er som om han ville si: «Gi meg da i det minste én dag av åtte, eller av fire uker, der dere minnes meg. Det trenger dere selv; for min egen skyld kunne jeg godt være det foruten.»

Ja, om det var penger – om man ville rekke hver enkelt, ikke Kristi legeme og blod, men hundre ungarske gylden eller noe enda ringere – da ville det bli en løping og renning og stimling, så til og med blinde mennesker ville løpe midt gjennom Rhinens eller Elbens dype vann for å få de hundre gylden. Burde ikke vi ulykksalige mennesker, som løper og renner slik for en ringe vinnings skyld, riktig forakte oss selv?

Og her er det jo ikke hundre gylden – de ville snart være brukt opp – men Jesu Kristi legeme og blod, som vi er forløst ved. Denne skatten skjenker og gir han oss i sitt testamente, og med den det evige liv, for at vi skal være visse på det, trøste oss med det og alltid ha det i tankene. Og så flykter man fra det som om det var gift og fordømmelse!

Hvem er det nå som gjør at vi løper slik etter de hundre gylden, men ikke etter denne dyrebare og edle skatten? Ingen annen enn djevelen. Han har tatt makten over den gamle Adam, som dessuten allerede av seg selv er likegyldig og lunken når det gjelder det evige gode, og heller bekymrer seg om det timelige.

Denne utakknemligheten og ringeakten er en større synd enn noen riktig forestiller seg; men alle slår den hen. Ellers ville vi vel holde oss flittigere til Kristus og ikke jage så ivrig etter penger og gods, enda vi ikke et eneste øyeblikk

vet at de er i sikkerhet. Men de som gjør slik, får selv se til hvordan det en gang vil gå dem.

Derfor vil Herren ved sin nattverd formane oss til ikke å være så utakknemlige. Vi skal tenke på at når vi går til det høyverdige sakrament og bekjenner vår tro der i fellesskap med våre medkristne, så tjener vi ham riktignok, men slik at vi selv har størst gagn av det.

Derfor skal vi takke ham og glede oss over at vi nå har en nådig biskop i ham. Han har ikke bare ofret seg selv for oss, men bespiser oss også med sitt legeme og blod, som han har ofret for oss. Og han krever ikke mer av oss for dette enn at vi minnes ham, styrker oss i troen ved det og bevarer enigheten i det kristne fellesskapet.

Den som nå ikke vil gjøre dette, fortjener ikke bedre enn å høre en kjettersk lærer som preker for ham at man i nattverden ikke tar imot annet enn brød og vin.

I pavedømmet ville man ikke minnes Herren Kristus ved dette sakramentet slik han har befalt. Derfor fulgte også den skaden at man verken visste hva sakramentet var, eller hvorfor man skulle ta imot det. For enhver mente at det bare var en lydighet man skulle vise kirken. Det var alt man visste, og slik falt folket i all slags avgudsdyrkelse og påkallelse av helgener.

Gud gi oss da nåde til at vi nå med bedre forstand og større alvor kan forberede oss til og ta del i den hellige nattverd. For nå har vi igjen den rette læren ren og klar, og vi vet at når vi går til sakramentet, gjelder det at vi minnes Kristus og priser og takker ham for hans velgjerning.

Dernest gjelder det at vi tar imot trøst av det og styrker troen vår med det, så vi ikke tviler på at Gud er forlikt med oss og ikke lenger vil være vred på oss for syndenes skyld – for Kristus har gitt sitt legeme for oss og utøst sitt blod for våre synder. Dette kalles å forkynne Herrens død på rett måte og å minnes ham etter hans ord: «Gjør dette til minne om meg!»

Tenk derfor selv etter hva vi skal mene om dem som roser seg av å være kristne og likevel lar et helt år, ja, to, tre eller flere, gå uten å ta imot det høyverdige sakrament. Dem har djevelen visselig besatt slik at de enten aldri mer tenker på syndene sine, og altså heller ikke på hvordan de skal bli kvitt dem, eller de elsker dette timelige livet høyere enn det evige. Men begge deler er jo forferdelig å høre.

Derfor må ingen som vil kalles og være en kristen, og være sitt kristennavn verd, holde seg borte fra den hellige nattverd. Han skal ofte og mye bruke dette nådemiddelet, for det kan vi godt trenge, som før sagt.

Det er annerledes med dem som ikke kan få ta imot hele sakramentet slik Kristus har innstiftet det, når de holder seg borte fordi de ikke vil ta imot det under den ene skikkelsen. For da må de nøye seg med Kristi ord og løfte, til Gud også gir dem nåde til å komme til et sted der de kan ta imot dette sakramentet slik Kristus har innstiftet det.

Gud unne oss sin nåde og sin Hellige Ånd ved Herren Kristus, så vi kan ta imot dette trøsterike sakramentet til Kristi ære og vår salighet! Amen.

Andre preken om det høyverdige sakrament

1 Kor 11,27–34. *Holdt onsdag før påske* 1534.

> Derfor, den som eter brødet eller drikker av Herrens beger på uverdig vis, blir skyldig i Herrens legeme og blod. La hvert menneske prøve seg selv, og så ete av brødet og drikke av begeret. For den som eter og drikker, han eter og drikker seg selv til dom dersom han ikke akter på Herrens legeme.
> Derfor er det mange svake og syke blant dere, og ikke få som sovner inn. Men dersom vi dømte oss selv, ble vi ikke dømt. Men når vi blir dømt, da er det Herren som refser oss, for at vi ikke skal bli fordømt sammen med verden.
> Derfor, mine brødre, når dere kommer sammen for å holde måltid, da vent på hverandre! Om noen er sulten, så får han spise hjemme, for at dere ikke skal komme sammen til dom! – Det andre vil jeg gi forskrifter om når jeg kommer.

Dette er en viktig tekst, og de kristne bør tale flittig om den. For som vi alt har hørt i den første prekenen, har folk misforstått disse ordene. Derfor gikk de helt glipp av den trøsten som finnes i Herrens nattverd, og fryktet den som om den var gift.

Nå kan vi riktignok ikke si at Judas tok imot sakramentet til trøst eller til bedring. Og som Paulus skriver, var det mange blant korinterne som tok imot det på uverdig vis, og som Gud derfor straffet på liv og legeme. Derfor må forskjellen bli stående: Noen tar imot sakramentet verdig, til salighet og evig liv. Andre tar imot det uverdig, seg selv til dom; dem vil Gud straffe her i tiden, og om de ikke vender om ved bot og tro, vil han fordømme dem evig.

Her kommer altså alt an på at vi vet hva det vil si «å ete og drikke verdig eller uverdig». I pavedømmet lærte de at ingen måtte gå til sakramentet uten at han følte seg skikket til det og var fullkommen ren. Men denne renheten bygde de på skriftemål, anger, faste, bønn, almisser og andre slike gjerninger. De ble kalt botsgjerninger, og prestene lovpriste dem. Og alle mente at de med dette hadde gjort fyllest for syndene de hadde begått.

Men la bare den slags verdighet fare, og sett ikke noe håp til den. For det er umulig for oss å bli fullkommen rene og renset for syndene ved våre egne gjerninger.

Disiplene var jo heller ikke helt rene da Kristus ga dem nattverden. For han sier at de trenger å vaske føttene, og da taler han ikke om å vaske med vann, men om syndenes forlatelse.

Derfor skal vi lære og merke oss nøye: De som klager og bekjenner at de er fattige syndere, tar ikke imot det høyverdige sakramentet uverdig – heller ikke når de kjenner mange slags anfektelser, av og til banner og blir utålmodige, og ikke alltid holder måte med mat og drikke. Disse og lignende synder henger ved oss – ved den ene mer, ved den andre mindre – fordi vi lever her på jorden.

Men når disse syndene gjør deg bedrøvet, og du ikke fortsetter i dem mot din samvittighet, men lengter etter trøst og syndenes forlatelse, da skal du ikke holde deg borte fra Herrens nattverd av den grunn. For så lenge du bærer på den gamle Adam, vil det sikkert hende at du blir fristet av utålmodighet, onde tanker og annet, og at du synder. Ville du ikke ta imot sakramentet før du var fri for alle synder, ville du aldri komme til det.

Men de som tar imot det høyverdige sakramentet uverdig, er de som med viten og vilje fortsetter i syndene sine – i dødelig fiendskap mot nesten, i drap, hor og andre slike åpenbare synder – og som ikke har til hensikt å slutte med dem. For Herren Kristus har ikke innstiftet sakramentet for at vi skal bli i syndene våre, men for at vi skal søke syndenes forlatelse der og bli mer rettskafne. Slik tok Judas imot sakramentet til død og dom. Han hadde bestemt seg for å selge og forråde Herren Jesus, og han holdt fast ved dette forsettet med en forherdet og ond vilje.

Dette eksemplet skremmer nå noen som lever i hat, fiendskap eller andre synder. Derfor vil de ikke gå til sakramentet, men utsetter det fra dag til dag, ja fra år til år, til de til slutt har holdt seg borte i mange år – bare fordi de ikke for alvor vil tenke på å legge av hatet og nagen. De synder på to måter: For det første vil de ikke la vreden fare og slutte med denne synden. For det andre blir de så lenge borte fra sakramentet, mot Kristi befaling.

Derfor skal slike folk først la hatet og misunnelsen fare og holde opp med å synde. Så skal de gå til sakramentet og hente seg trøst, syndenes forlatelse og en styrket tro.

Kanskje vil en liten gnist av synd eller anfektelse likevel glimte fram – det vil si at hjertet av og til ennå kjenner et syndig begjær eller en lyst til vrede, hat og slikt. Da skal du rope til Gud og be: «Å Herre, gi meg et fredelig, mildt og vennlig hjerte mot alle mennesker, og rens meg fra mine synder for Kristi skyld!» Så skal du gå frimodig til Herrens nattverd i denne troen og ikke la dette ordet av Paulus skremme deg bort.

For Paulus taler ikke om dem som gjerne vil vende om og bli renset fra syndene sine. Han taler om dem som ligger i synden og ikke vil slutte med den, ja som attpåtil vil forsvare synden sin. Det ser vi hos korinterne. Paulus skriver til dem: «I dette roser jeg dere ikke!» Med det viser han at de ikke gjorde noen bot, men attpåtil ville bli rost som gode kristne (1 Kor 11,17.22).

Den gang hadde de nemlig en annen skikk ved Herrens nattverd enn vi har nå. De kristne kom sammen om kvelden og spiste med hverandre i forsamlingen, hver det han hadde. Da var det noen som frådset og drakk seg fulle, mens

andre ikke hadde noe og måtte sulte og tørste. Dette, sier Paulus, er urett. Det skal og må ikke skje at dere synder med forsett og deretter går til sakramentet og later som om dere ikke har syndet. På den måten eter og drikker dere nattverden uverdig, og derfor straffer Gud dere med sykdom og annet.

Dette er en annen og større synd enn når fromme kristne av og til snubler, men likevel vender om igjen og ønsker og ber: «Å, om Gud ville tilgi meg mine synder, for jeg har jo gjort urett!» Dem støter Kristus ikke bort fra sin nattverd. For ordene viser jo at han ikke vil ha rettferdige og hellige mennesker ved dette bordet, men fattige syndere som ikke vet hvor de skal gjøre av seg for syndenes skyld. Derfor sier han at hans legeme er gitt for dem, og hans blod utøst for deres synder.

Og det kan ikke være små syndere når et så usigelig stort offer er brakt for å gjøre fyllest for dem. Derfor kommer det bare an på at du av hjertet bekjenner at du er en synder, og så holder deg til denne nattverden og søker trøst og hjelp der. Men den som ikke vil bekjenne syndene sine og heller ikke vil bedre seg, hører ikke hjemme her.

Men oftest går det helt bakvendt for seg. De som ikke skulle ha noen frykt, blir ikke kvitt den – enda Gud tilbyr dem all sin nåde og vil ta imot dem som sine barn. Men de som skulle frykte, og som står i Guds dypeste unåde, er helt trygge og blir slett ikke forferdet over syndene sine. De trenger seg fram som en børsekule gjennom en plankevegg.

Det ser vi hos papistene. De spotter og forfølger Guds ord, myrder de fromme kristne og tvinger folk til avgudsdyrkelse mot sin samvittighet. Likevel holder de seg selv for fromme og hellige, og derfor er de sorgløse og vel til mote. De andre er derimot helt motløse og forferdet. Likevel har de ikke til hensikt å synde, men angrer av hjertet de syndene de har gjort, og ønsker at de aldri hadde skjedd. Slik går det: Den som skulle la seg trøste, kan ikke gripe trøsten, og den som skulle frykte, er trygg og uten frykt.

Derfor sier Paulus: «La hvert menneske prøve seg selv, og så ete av brødet og drikke av begeret.» Å prøve seg selv betyr her ikke annet enn at du skal tenke over hvordan du er skikket og forberedt. Finner du at du er forherdet, så du ikke vil slutte med synden, og at den ikke bekymrer deg, da har du grunn til ikke å gå til sakramentet. For da er du ingen kristen.

Det aller beste ville nok være at du gjorde slutt på et slikt ugudelig vesen, angret det, og ved den rette troen på Guds løfte igjen ble ett med de kristne og holdt nattverd med dem. Men vil du ikke gjøre det, så bli borte. For da synder du bare ved å gå, og eter og drikker sannelig deg selv til dom.

Tenk deg derfor godt om, og regn riktig etter hvordan det vil gå deg i evigheten om Gud overrasker deg med sin dom mens du er i denne tilstanden. Tenker du over dette, vil du bli glad for å kunne gripe til bot og omvendelse, la vreden og de andre syndene dine fare og forsone deg med Gud ved denne nattverden.

Finner du altså at du ikke er så forherdet, men av hjertet bekjenner syndene dine for Gud, angrer dem inderlig og tror at Gud av nåde vil tilgi deg dem for sin Sønns, Jesu Kristi, skyld, da er du rett skikket. Da skal du frimodig si til din Herre Kristus: «Å Herre, jeg er en fattig synder; derfor kommer jeg nå til

din nattverd, så jeg kan få trøst hos deg.» Og tvil så ikke på at du er en kjær og dyrebar gjest for ham.

For dette bordet er dekket for slike bedrøvede og engstelige hjerter, så de kan bli vederkveget og finne trøst der. La de andre frykte – de som ikke kjenner synden sin, men med frekke og stolte hjerter fortsetter i syndene uten noen bot, anger eller bedring.

Dette ordet av Paulus, «La hvert menneske prøve seg selv», har også fått de gamle lærerne til å si at åpenbare synder skal hindre folk i å gå til sakramentet – synder som ikke presten, men dommeren og bøddelen straffer, slik som hor, drap, drukkenskap og andre lignende laster.

Men dette skal forstås på samme måte som det vi sa før: De som fortsetter i slike synder og ikke vil slutte med dem, skal holde seg borte fra sakramentet. For de drar bare enda mer av Guds vrede over seg. Når de tar imot sakramentet, gir de seg ut for å være kristne, men livet deres viser at de ikke er det. Men den som har levd i slike synder og nå slutter med dem, bedrer seg og blir mer rettskaffen, skal ikke la syndene hindre seg. Han skal be om syndenes forlatelse, ta imot Herrens sakrament og be Gud om nåde til å leve bedre heretter.

De daglige skrøpelighetene som henger ved oss, skal derimot ikke hindre oss. Dem blir vi jo aldri helt kvitt i dette livet. Ville vi bare gå til Herrens nattverd når vi fant at vi var helt rene, ville vi stenge oss selv helt ute og aldri komme dit.

Jeg kan selv tale med om hva som kommer ut av å holde seg lenge borte fra Herrens nattverd. For også jeg har vært i et slikt grep av djevelen at Herrens nattverd ble meg helt fremmed; jo lenger det varte, desto mer nødig gikk jeg dit. Vokt dere for dette! Venn dere heller til å komme dit ofte, særlig når dere er vel skikket – det vil si når dere merker at hjertet er tynget og motløst på grunn av synden. Da glemmer dere ikke vår Herre og Frelser Jesus Kristus, men minnes hans offer og død – og noe annet krever han ikke av oss.

Dessuten krever vår egen nød denne hjelpen, for vi synder jo fremdeles hver dag. Og endelig tjener denne handlingen også til å bevare enigheten i den kristne kirke. For ved den skal minnet om vår kjære Herre Jesus Kristus holdes ved like som det ypperste stykket av vår salighet og kristne tro, etter hans egne ord: «Gjør dette til minne om meg!» (1 Kor 11,24–25)

Den som går til sakramentet på denne måten, er rett forberedt og vel skikket, om han enn er en fattig synder. Han eter og drikker ikke seg selv til dom, men eter og drikker Kristi legeme og blod verdig, som Paulus sier – til salighet.

Til dette hjelpe oss vår kjære Herre Gud i himmelen med sin Hellige Ånd, ved Jesus Kristus, hans Sønn og vår Frelser! Amen.

Skjærtorsdag. Om fotvaskingen

Joh 13,1–17.

> Det var før påskehøytiden, og Jesus visste at hans time var kommet da han skulle gå bort fra denne verden til Faderen. Og som han hadde elsket sine egne som var i verden, slik elsket han dem til det siste.
> De holdt da måltid. Djevelen hadde allerede inngitt i hjertet til Judas, sønn av Simon Iskariot, at han skulle forråde ham. Jesus visste at Faderen hadde gitt alt i hans hender, at han var utgått fra Gud og gikk til Gud. Da reiser han seg fra måltidet, legger av seg klærne, og tar et linklede og binder det om seg. Deretter slår han vann i et fat og begynner å vaske disiplenes føtter og tørke dem med linkledet som han hadde bundet om seg.
> Han kommer da til Simon Peter, og denne sier til ham: Herre, vasker du mine føtter? Jesus svarte og sa til ham: Det jeg gjør, forstår du ikke nå, men du skal skjønne det senere. Peter sier til ham: Aldri i evighet skal du vaske mine føtter! Jesus svarte ham: Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del med meg! Simon Peter sier til ham: Herre, ikke bare mine føtter, men også hendene og hodet! Jesus sier til ham: Den som er badet, trenger ikke å vaske annet enn føttene, han er jo helt ren. Også dere er rene, men ikke alle. For han visste hvem som skulle forråde ham. Derfor sa han: Dere er ikke alle rene.
> Da han hadde vasket føttene deres og tatt på seg klærne, satte han seg til bords igjen. Så sa han til dem: Forstår dere hva jeg har gjort med dere? Dere kaller meg Mester og Herre. Og med rette sier dere det, for jeg er det. Når da jeg, som er Herre og Mester, har vasket deres føtter, så skylder også dere å vaske hverandres føtter. For jeg har gitt dere et forbilde, for at også dere skal gjøre slik som jeg har gjort mot dere. Sannelig, sannelig, sier jeg dere: En tjener er ikke større enn sin herre. Heller ikke er en utsending større enn den som har sendt ham. Om dere vet dette, da er dere salige, så sant dere gjør det.

Hele denne fortellingen om fotvaskingen finner vi bare hos Johannes. De andre evangelistene har ikke tatt den med, og derfor kunne det se ut som om det ikke ville ha betydd stort om også Johannes hadde latt den ligge. Men Johannes innleder beretningen med en så mektig og inntrengende fortale at vi ikke kan tvile på dette: Herren Kristus ville ikke bare vaske apostlenes føtter rene, men han ville noe annet og høyere med det. Det bekrefter Herren også selv i den prekenen han holdt etter fotvaskingen. Der byr han disiplene sine å følge hans eksempel og ikke glemme å vaske hverandres føtter på samme måte.

Derfor har de kristne hatt for skikk å holde en slik fotvasking på denne dagen. Men da prekenen om den kom bort fra det rette sporet, gikk det med den som med så mye annet i pavedømmet. De utførte bare den ytre handlingen, men mistet helt av syne hva denne fotvaskingen egentlig betyr, og hvilken nytte og bruk den har. Derfor er det nødvendig å bringe denne rette betydningen og læren fram i lyset igjen.

Johannes begynner fortellingen om denne hendelsen på en noe underlig måte. For du tenker kanskje: Hva har det med fotvaskingen å gjøre når Johannes sier: «Jesus visste at hans time var kommet da han skulle gå bort fra denne verden til Faderen. Og som han hadde elsket sine egne som var i verden, slik elsket han dem til det siste»? Hvordan passer disse ordene og denne historien sammen? Overmåte vakkert, om du bare vil gi riktig akt på det.

For når han sier at Jesus visste at timen var kommet da han skulle gå til Faderen og forlate denne verden, vil han med vilje vekke oss, så vi for alvor gir akt på denne gjerningen og prekenen. For Herren gjorde og talte dette nesten i sin siste time, da han skulle forlate dette livet.

Det er jo visst og sant: Det våre kjæreste venner sier eller gjør kort før de dør, rører oss mer og går oss dypere til hjertet enn noe av det de ellers har sagt eller gjort i hele sitt liv. For når det er kommet så langt med et menneske at han skal dø, er det slutt med alt tøv og all spøk. Hva han da sier eller gjør, vet vi kommer fra hjertet og er fullt alvor.

Den hellige Johannes vil altså si noe slikt som dette: «Nå vil jeg fortelle deg en historie og en preken som du skal gi desto bedre og flittigere akt på, fordi det er Herren Jesu siste gjerning. Det ble også hans siste preken, som han begynte etter fotvaskingen og fullførte på veien til Oljeberget.» Av dette kan vi forstå at det må ha ligget et særlig alvor i det. For hadde det ikke vært en så nødvendig gjerning, ville han vel – så langt vi kan skjønne – ha glemt å ta seg av en så ringe ting midt i andre store sorger og angster.

Hit sikter også det Johannes videre sier om den kjærligheten Herren hadde til disiplene sine. Av det skal vi lære å se fotvaskingen som en gjerning der vi tydelig kan merke vår kjære Herre Jesu store kjærlighet til oss. Her finnes altså to grunner til at vi særlig skal ta denne historien til hjertet: For det første gjorde han det like før han døde, og for det andre gjør han det for å vise sin kjærlighet. Derfor skal vi legge svært stor vekt på denne gjerningen og prekenen. For når Kristi kjærlighet og vennlige hjerte i avskjedsstunden driver ham til en handling, kan den ikke være ringe eller uten betydning.

Hva denne handlingen skal tjene til, viser Johannes med ordene: «Jesus elsket sine egne som var i verden.» Det er som om han ville si: Nå var tiden kommet da Jesus skulle forlate verden, men disiplene hans skulle bli lenger i verden. Derfor trengte de hans eksempel og undervisning om de ville være hans rette disipler og ikke la seg forføre av verdens eksempel. For hva verden strever etter, ligger åpent nok for alles øyne: Der tenker hver og en bare på hvordan han selv best kan trenge seg fram. Hva det i mellomtiden blir av de andre, og hva de må lide for det, bryr verden seg lite om.

«Den som lever i verden og ikke vil la seg forføre av et slikt anstøt,» sier Kristus, «han skal komme hit og følge det eksemplet jeg nå lar dere se. Jeg, Herren, skryter ikke av mitt herredømme, men jeg tjener dere, og ikke dere meg. Lær dette og gjør det, så skal dere bli salige og ikke bli rokket av verdens eksempel, som fører til fall.»

Hit sikter evangelisten videre når han med særlig omhu forteller at djevelen allerede da dette skjedde, hadde inngitt Judas i hjertet at han skulle forråde Jesus. For med det vil Johannes antyde at Jesu apostler og de kristne ikke bare blir fristet av verdens forførende eksempel. Også djevelen selv frister og egger dem til egennytte, ærgjerrighet, herskesyke og hovmod. Mot dette nytter ingen annen råd eller hjelp enn at vi tar dette eksemplet av Jesus alvorlig til hjertet og følger det. Av særlig kjærlighet regnet han det ikke som overflødig å holde det fram for oss, nå da hans eget folk skulle overgi ham i hedningenes hender.

Å «være i verden» betyr egentlig å være midt blant djevler. Der ville det være umulig for oss å holde stand og styre oss selv om vi ikke holdt oss til Guds ord og særlig til Kristi eksempel. For kjøttet lar seg ikke gjerne kue. Det vil alltid helst være herre selv og slippe enhver byrde.

For å ta makten fra denne anfektelsen holder Herren her fram dette eksemplet for oss. Han vil at vi skal ta det til hjertet og rette oss etter det. For han mener det godt med oss og er bare brennende kjærlighet mot oss, og derfor ville han så gjerne bevare oss for synd og skade. Derfor setter Johannes denne vakre fortalen foran beretningen om fotvaskingen. Han vil lære oss hva Kristus ville vise med den, og hvor trofast han også ved den har tenkt på vårt beste.

Men i dag blir historien om fotvaskingen lest og sunget tusen og atter tusen ganger både i klostrene og i domkapitlene, og likevel er det ingen der som forstår noe av den.

Men hva er det Johannes sier videre: «Jesus visste at Faderen hadde gitt alt i hans hender, at han var utgått fra Gud og gikk til Gud»? Dette er et mektig og stort ord. Med det vil Johannes antyde hvilke tanker Herren Jesus hadde før han vasket disiplenes føtter. Han tenkte ikke på lidelsen sin og var ikke bedrøvet i ånden, slik han ble like etter fotvaskingen. Nei, han tenkte på sin herlighet. I den hadde han vært hos Faderen fra evighet av, og til den skulle han nå vende tilbake etter sitt jordiske liv som menneske og bli i den for evig.

Dette var sannelig så høye tanker at en skulle tro de helt måtte ha dratt ham bort fra denne verden, så han ikke kunne tenke på noe menneske. Men nettopp nå, mens han sitter og tenker på sin evige herlighet, reiser han seg brått og uventet fra bordet. Han tar av seg overkjortelen, binder et linklede om seg, slår vann i et fat og begynner å vaske disiplenes føtter og tørke dem med linkledet han hadde bundet om seg.

Hold nå hans tanker og hans gjerning ordentlig opp mot hverandre. Hans tanker er: «Jeg er Gud og Herre over alle ting. Det er mindre enn én dag igjen, så har djevelen utrettet det han makter. Deretter skal han og alle mine fiender legges under mine føtter, og han skal ikke lenger få forstyrre mine kristnes fred og salighet.» Og hva er så hans gjerning? Han, den største av alle herrer, gjør

det som ellers tjenestegutter og tjenestepiker i huset pleier å gjøre: Han vasker disiplenes føtter.

Ved sitt eget eksempel vil han altså vise og lære oss dette: Han fornedret seg selv og glemte straks sin herlighet. Han misbrukte den ikke til hovmod, makt og prakt, men tjente sine tjenere med den. Slik skal heller ikke vi hovmode oss av gavene våre og misbruke dem til stolthet. Vi skal med all god vilje tjene vår neste med dem og bruke dem til hans beste.

For slik forklarer Kristus selv fotvaskingen etterpå, når han sier: «Forstår dere hva jeg har gjort med dere? Dere kaller meg Mester og Herre. Og med rette sier dere det, for jeg er det. Når da jeg, som er Herre og Mester, har vasket deres føtter, så skylder også dere å vaske hverandres føtter. For jeg har gitt dere et forbilde, for at også dere skal gjøre slik som jeg har gjort mot dere. Sannelig, sannelig, sier jeg dere: En tjener er ikke større enn sin herre. Heller ikke er en utsending større enn den som har sendt ham. Om dere vet dette, da er dere salige, så sant dere gjør det.»

Der ser du hva den rette fotvaskingen er. Og nå vet du at denne beretningen er skrevet for at du skal lære den med flid og rette deg etter den.

Paven og munkene hans, prestene, kongene og fyrstene vasker også i dag føttene til andre, ringe personer. Men om dem alle sammen må det sies at deres ydmykhet – om den ellers kan kalles det – er en svært dårlig ydmykhet. For mange av dem som vasker føttene til hele klosteret sitt, domkapitlet sitt eller undersåttene sine med en slik ydmykhet, må etterpå skrifte hovmodet de gjorde det med. Si meg nå: Hva slags ydmykhet er dette? Og hva hjelper det din neste at du vasker føttene hans for syns skyld eller for å gi folket et skuespill, og etterpå vil ha stor ros for din hellighet?

En rett fotvasking ville det være om de pavelige biskopene tok seg til hjertet hvor jammerlig det er at deres stakkars villfarne hjord sitter så dypt i avgudsdyrkelse og ikke får høre noen rett preken om syndenes forlatelse og det evige liv. Da ville de legge vinn på at Guds ord ble forkynt rent og klart for folket, og at sakramentene ble rakt dem på rett måte.

De ville få avskaffet de avguderiske seremoniene og den falske gudstjenesten de driver med sine messer, sjelemesser og helgenpåkallelser. Og de ville vise folket til den rette gudstjenesten, så de fryktet Gud, hadde hans ord for øye og trøstet seg ved vår kjære Herre Jesu Kristi offer.

Men vi ser at de ikke bare lar være å tenke på denne slags fotvasking. Tvert imot arbeider de for å skitne til de stakkars undersåttenes føtter enda mer og holde dem fast i avgudsdyrkelsen og de falske lærdommene. Det må kalles en dårlig etterfølgelse av vår kjære Herre Kristi befaling. Gud se i nåde ned og hindre den lede djevelen i å ri og regjere det blinde folket slik!

I pavedømmet kaller de selv fotvaskingen på latin «et mandat», det vil si et bud eller en befaling. Men Kristus mener slett ikke selve denne gjerningen med det. For han sier riktignok: «Også dere skylder å vaske hverandres føtter», men han forklarer det fint og sier: «For jeg har gitt dere et forbilde, for at også dere skal gjøre slik som jeg har gjort mot dere. Sannelig, sannelig, sier jeg dere: En tjener er ikke større enn sin herre.»

Dette er jo klare ord, og de viser godt nok hva det kommer an på: Står du i stor aktelse og anseelse på grunn av embetet ditt (mer om det siden), så hovmod deg ikke av det, men tjen med det dem som er ringere enn deg og ikke har slike gaver.

Derfor uttaler Herren også dette mandatet eller budet klart og tydelig når han siden preker om kjærligheten: «Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre!» (Joh 13,34) Hva er så denne kjærlighetens vesen og gjerninger? Dette: Vi skal tjene nesten med alt som står i vår makt, vise ham alt mulig vennskap og all god vilje, ikke forakte noen, ikke være hovmodige og ikke gjøre noe ondt. Dette er den rette fotvaskingen som Kristus befaler oss.

Hans befaling gjelder derimot ikke den fotvaskingen som skjer med vann. For da måtte vi jo vaske føttene ikke bare på tolv, men på alle. Og om det bare gjaldt vannet og vaskingen, ville vi tjene folk mye bedre ved å innrede en felles badstue for dem og vaske ikke bare føttene, men hele kroppen. Men det er ikke meningen.

Vil du følge Kristi eksempel og vaske din nestes føtter på rett måte, så se til at du ydmyker deg av hjertet. Bruk alle de nådegavene du har fått, ikke til din egen ære og fordel, men til din nestes gagn. Forakt ingen, men hold hvert menneske hans skrøpeligheter til gode, og hjelp ham til å bli bedre.

Og denne fotvaskingen skal ikke bare brukes på denne dagen, men alle våre levedager, med alt vi kan og eier, og mot hver den vi kan tjene med det. Slik vil Kristus at også vi skal vaske hverandres føtter etter hans eksempel. Bare i denne meningen har han befalt oss det, og ikke i noen annen.

Men fremfor alle skal kirkens tjenere tenke på fotvaskingen og øve den flittig – de som Gud har gitt særlig forstand og andre gaver og kalt til dette embetet. De skal ikke misbruke disse gavene til egen ære, makt og fordel, men tjene kirken trofast med dem.

Vår kjære Herre Jesus Kristus visste godt at tiden nå var inne da han skulle gå til Faderen og opprette sitt evige nåderike. Likevel ydmyket han seg selv så dypt at han for vår skyld ble lydig mot sin Far til døden, ja, døden på korset (Fil 2,8). Hvor mye mer trenger da ikke vi stakkars mennesker å ydmyke oss! For djevelen lister seg lumsk etter oss dag og natt og legger alle slags snarer for oss. Slik vil han lokke oss til stolthet og forføre oss til å se mer på egen ære og fordel enn på embetet vårt.

Og når det går etter djevelens vilje, og kirkens tjenere glemmer denne befalingen fra vår Herre Kristus og trakter etter ære og makt, da vet djevelen godt at de ikke kan gjøre ham noen videre skade med prekenene sine.

Det ser vi jo av pavens eksempel. Så snart han begynte å bruke prekenembetet til å vinne verdslig makt, og begynte å trakte etter land og folk, prakt og herlighet, forfalt straks forkynnelsen av Ordet og den rette gudstjenesten. For alt dette ga ham så mye å passe på at han ikke lenger kunne ha omsorg for kirken. Dessuten fikk djevelen det snart så langt i pavedømmet at ikke bare Ordet og den rette gudstjenesten falt bort, men løgn og avgudsdyrkelse i hopetall ble ført inn i kirken, fordi de så at det kastet gode penger av seg og tjente til å holde prestenes prakt ved like.

Jeg tviler slett ikke på at Herren allerede den gang han viste så stor ydmykhet ved fotvaskingen, så hvordan det særlig i de siste tider ville gå med styringen av kirken: Folk ville glemme gudstjenesten og bare tenke på prakt og herlighet. For den ulykken begynte jo allerede tidlig.

Biskopene kivet med hverandre, og hver av dem ville ha forrang over de andre. Derfor kunne de ikke forlikes, inntil Antikrist til slutt kom til Rom. Han drev saken sin så langt at han ranet til seg primatet og overherredømmet. Til sist er han blitt mektigere enn konger og keisere og har gjort seg selv til eneste arving av Peters stol og til Kristi stattholder. Dette skulle vel kunne kalles å ydmyke seg på kristelig vis og å øve fotvaskingen slik Herren selv her så trofast lærer og befaler den! Ja visst – men baklengs! (*Oversetterens merknad: Luthers tyske ord er «ja hinter sich», det vil si «ja, baklengs».*)

Men slik går det jo i verden. Da Herren vasket Judas' føtter og holdt denne vakre prekenen, gikk ingenting av det Judas til hjertet. For han tenkte bare på hvordan han kunne få tak i sine tretti sølvpenger ved å selge og forråde Kristus – og det bekom ham ille. Dette ser Herren, og som evangelisten skriver, blir han dypt bedrøvet over det like etter fotvaskingen.

Men han blir sannelig ikke bare bekymret for Judas' skyld. For han ser også at forræderen Judas vil etterlate seg en tallrik hær av disipler som alle sammen heller vil forråde og selge Kristus enn gå glipp av sølvpengene. Dette smerter Herren og gjør ham dypt bedrøvet. Han mener det så trofast og godt helt til det siste, og det koster ham så mye å hjelpe de stakkars sjelene til salighet. Men alt han gjør og sier, er bortkastet på Judas og hans disipler.

For enda de har sett og erfart den store ydmykheten og kjærligheten Kristus viser dem ved fotvaskingen, vil de likevel ikke selv vaske andre menneskers føtter. Tvert imot: Fordi de har kirkens embete og kalles pave, kardinaler, biskoper og Kristi kirke, vil de være så store herrer at selv keisere og konger må kysse føttene deres og tilbe dem.

Og heller enn å gi slipp på slik prakt og makt ville de fornekte Kristus, ja selge og forråde ham hundre ganger. Ja, heller ville de rolig se på at Guds ord ble tråkket under føtter, og at ikke ett eneste menneske ble frelst. Det ser vi jo av hvordan paven og hele hans hær stadig arbeider for å få undertrykt den rette læren og gjenopprette den gamle avgudsdyrkelsen, for å holde ved like all den gamle prakten, rikdommen og herligheten.

Fra slike Judas-disipler skal vi skille oss. Vi skal huske at vi ikke er prester og kirkens tjenere for å være store herrer, men for å være ydmyke og saktmodige. Vi skal ta trofast vare på kirkene våre, tjene vår neste med de gavene vi har, og slik alltid vaske vår nestes føtter. For med dette ærer vi Herren Kristus på en særlig måte og gjør noe som behager ham vel. Dessuten kan vi heller ikke vokte oss bedre for de snarene djevelen setter for oss.

For det er særlig mot prestene djevelen retter denne anfektelsen: Han frister dem til å søke sin egen fordel og ære. Lykkes det, har han vunnet spillet. For da får de, som sagt, så mye å gjøre med verdslige ting at de ikke lenger akter på Herren Kristus, hans ord og kirke og den rette gudstjenesten, men glemmer dem helt. Dessverre ser vi alt for mange åpenbare eksempler på det.

Ingen av kirkens tjenere må tro seg trygg for denne fristelsen. Han skal i stedet tenke desto flittigere på den rette fotvaskingen og øve den. For den hellige Paulus sier: «For at jeg ikke skal opphøye meg av de overmåte store åpenbaringene, har jeg fått en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg, for at jeg ikke skal opphøye meg» (2 Kor 12,7). Hvor mye lettere kan da ikke slikt skje med oss andre stakkars mennesker, som Gud også har satt i et sannelig stort og høyt embete i sin kristenhet!

Det slår ikke feil: Én har denne gaven, en annen har en annen. Men salig er den som ikke hovmoder seg av det, men med Herren Kristus står opp fra bordet, binder linkledet om seg og vasker de andres føtter – det vil si tjener nesten, og ikke seg selv, med slike gaver.

Dette eksemplet med fotvaskingen gjelder altså først og fremst dem som har embeter i kirken. Herren formaner dem her til å ta flittig vare på tjenesten sin, ikke hovmode seg av embetet, men gjøre arbeidet i det med all ydmykhet. For Gud har ikke satt dem der for deres egen skyld, men for sine kristnes skyld. Dem skal de tjene med troskap og verken klage over farene eller over arbeidet.

Men dernest skal også alle andre kristne følge dette eksemplet og denne ydmykheten, uansett hvilken stand de hører til. Konger og fyrster står i en verdslig stand, som det kalles. Men vil de være kristne, må de vaske undersåttenes føtter. For Gud har ikke satt dem i en slik høy stand for at de bare skal føre stor prakt, leve i vellyst og gjøre hva de har lyst til. Han har satt dem der for at de skal tjene undersåttene med alle de gavene de har fått.

Det skal de for det første gjøre ved å sørge for at undersåttene får rettsindige tjenere i kirken og hører Guds ord forkynt redelig og trofast, og ved å avskaffe avgudsdyrkelsen og fremme den rette gudstjenesten. Dette skylder de Gud å gjøre. Og de kan aldri vente seg lykke og velsignelse fra Gud, verken i sitt eget styre eller i etterkommernes, om de ikke våker trofast over dette. For hvordan kan Gud være med dem når de ikke vil vite av hans ord, men tvinger undersåttene sine til åpenbar avgudsdyrkelse og falsk gudstjeneste?

Dernest kalles det også fotvasking når de forvalter det verdslige styret med flid, alvor og troskap. Det vil si at de ikke drikker, spiller og drar på jakt dag og natt og tynger undersåttene med skatter og byrder. De arbeider i stedet for å bevare fred og enighet, verne land og folk mot tyrkerne og andre fiender og gjøre rett og skjel mot alle uten å gjøre forskjell på folk.

Om konger og fyrster for alvor ville ta seg av denne fotvaskingen, ville de få nok å gjøre med den, ikke bare på skjærtorsdag, men hele året rundt, ja hele livet, både dag og natt – ofte like mye om natten, når andre ligger og sover, som om dagen. For siden både styringen av kirken og det verdslige styret er lagt på deres skuldre, blir det ikke mye hviletid til overs for den fyrsten som for alvor vil ta seg av begge deler og holde flittig tilsyn med at alt går som det skal.

Men som vi sa om Judas og paven, ser vi også her at denne fotvaskingen som regel blir forsømt og bare brukes som et skuespill, som folket ikke har noe gagn av. For enhver kan i verste fall vaske sine egne føtter, eller finne en annen som han uten skam kan la gjøre denne tjenesten for seg. Men å opprettholde fred og rettferdighet og våke over at det går riktig og sømmelig for seg i kirken med

læren og gudstjenesten – det kan ikke hvem som helst gjøre for oss, men bare de som er kalt til et slikt høyt embete.

I de lavere og ringere stendene skal det gå for seg på samme måte. Husbonden og husmoren vasker jo også daglig barnas og tjenestefolkenes føtter når de ikke oppfører seg som tyranner mot dem, men tar seg trofast av dem, holder dem til Guds ord og oppdrar dem i gudsfrykt, så de blir fromme og gjør det de blir bedt om. På samme måte kan også kristne ektefolk vaske hverandres føtter hver dag, når den ene bærer over med den andres skrøpeligheter og ikke blir sint, banner og alltid vil stå på sin strenge rett.

Likeså kan barna og tjenestefolkene vaske føttene til foreldrene og husbondsfolket når de er gudfryktige og tro, lydige og flittige i arbeidet, og ikke murrer når de blir straffet og irettesatt til sitt eget beste.

Kort sagt: Har du en eller annen gave eller nåde som din medkristne ikke har, så bruk den til å tjene ham, enten du er en regjerende herre eller en ringe allmuemann. Men hovmod deg ikke av den, og forakt ikke den som ikke har fått en slik gave. Da vasker du hans føtter på rett måte, slik Kristus har befalt det.

Men du vil nok finne at en slik fotvasking er langt tyngre å klare enn den hyklerske fotvaskingen der en abbed eller en prior vasker munkenes føtter, eller en biskop vasker føttene til domkapitlet og tjenerskapet sitt. Der bøyer de seg nok ned, men de som får føttene vasket, må bøye seg enda mye dypere. For den verdslige prakten og stoltheten tillater ikke at det går annerledes for seg. Og fattigfolk er slett ikke tjent med en slik fotvasking.

Du tjener derimot nesten når du ydmyker deg av hjertet for alle og bruker det du har mer av eller bedre enn de andre, til deres gagn og beste. Men den gamle Adam som er i deg, vil mye heller søke sin egen ære eller fordel, hevne seg på andre, undertrykke nesten og stå i veien for ham.

Dernest kalles det også i alminnelighet fotvasking når vi ikke bare gjerne tjener andre med gavene våre og ikke hovmoder oss av dem, men også gjerne bærer over med hverandres feil og, som Paulus sier, «bærer hverandres byrder» (Gal 6,2).

For slik er det nå en gang: Du finner ikke i hele verden en kristen så ren og fullkommen at han ikke har en eller annen feil eller skrøpelighet. Én er hissig; en annen er tungsindig og sær; en tredje er for kjekk og av og til lettsindig; en fjerde er for sparsommelig og nøyeregnende; en femte er for rundhåndet. Kort sagt – det sa også hedningene: Hver har sin byrde og plage, og den må også vi andre hjelpe ham å bære.

Her tenker du kanskje: «Hadde ikke min neste hatt denne eller hin feilen, ville jeg gjerne omgås ham. Men så mye skrøpelighet kan jeg ikke bære over med; jeg synes til og med den er helt utålelig.»

Men du burde tenke på at når du ser slike feil hos husbondsfolket ditt, ektefellen din, barnet ditt, tjenestefolkene dine, naboene dine eller andre, da er det jo nettopp din plikt å vaske føttene deres. Så gjør det da også! Det vil si: Hold dem slike skrøpeligheter til gode, se til hvordan du kan føre dem inn på den rette veien, og tenk på det som er sant: Verden er ikke annet enn en uren stall, der det

ikke er mulig å ta ett skritt uten å skitne til føttene. Slik går det meg, slik går det deg, kort sagt alle mennesker.

Hva skal vi så gripe til? Skal vi av den grunn løpe ut i ørkenen og skogen og ikke ha noe samkvem med noen, slik munkene gjorde i gamle dager? Nei! Skal du vaske din nestes føtter, kan du jo ikke leve alene. Du skal bo midt blant mennesker som vasser gjennom en uren myr her i verden. Da må du også bøye deg ned, selv om du har pene, rene føtter. Du må bære fram vann, gamle filler, halm og høy og vaske og skrubbe de andre med det, så også de kan få rene føtter.

Men dette skjer, som Paulus sier, ved at «vi bærer hverandres byrder». Det vil si at den ene tar seg inderlig av den andre, har medlidenhet med ham og ikke forakter ham, men rekker ham hånden og vennlig underviser, gir råd og hjelper ham, så også han kan bli bedre.

Er du forstandig, vis og lærd, så forakt ikke den som er enfoldig og har lite forstand. Hold deg ikke selv for bedre, men bruk visdommen din, så også han kan få hjelp til å bli klokere. Er du from, kysk, tuktet og måteholden og ikke snar til vrede, mens din neste ikke har denne nåden, så forakt ham ikke for det. Ta deg av ham, prøv å gjøre ham bedre så godt du kan, og tenk så: «Gud være lovet, jeg har ikke denne feilen. Men jeg har en annen feil, og der trenger jeg at andre har tålmodighet med meg og hjelper meg å bære byrden min.»

Min neste har jo også sine gode sider, som han på sin side kan tjene meg med. Men selv om han slett ikke gjør meg noen gjentjeneste, er han jo likevel min neste, og ham skal jeg tjene etter Guds vilje. Gjør du dette, vil eksemplet ditt til slutt også bevege din neste til å vise deg kjærlighet igjen – så sant han ikke, lik Judas, er besatt av djevelen og selv skiller seg fra deg. Slik vil enighet og vennlighet bli fremmet og bevart overalt, så langt det står i vår makt.

Ja, om denne fotvaskingen alltid ble øvd blant oss – tenk bare hvilket vakkert, kristelig, stille og samstemt liv vi da ville leve sammen! Den ene ville alltid bære over med den andre. Ingen ville noen gang gjøre den andre noe ondt, men alltid råde hver og en til det beste og alltid arbeide for at de andre kunne få hjelp og bli bedre.

Da ville vi også ha den trøsten at vi ikke helt hadde glemt denne befalingen fra Kristus, men hadde levd etter den, om enn bare en liten smule. Så kunne vi også ta til oss det ordet Kristus sier her: «Om dere vet dette, da er dere salige, så sant dere gjør det.» Men om vi ikke følger denne befalingen, må vi alltid bære den brodden i hjertet at vi er elendige mennesker som det verken kan være lykke eller velsignelse ved.

Denne fotvaskingen faller den gamle Adam svært tung. Han vil alltid heller bli tjent selv enn tjene andre. Og særlig gjør det ham alltid vondt når han ikke får takk for velgjerningene sine. Men fotvaskingen skal alltid gå videre. Derfor må ingen holde opp med å gjøre godt mot andre, om han så høster liten eller slett ingen takk for det.

Men til dette hører ikke bare at vi øver den flittig, men også at vi stadig ber Gud om nåde til å være tålmodige og ydmyke. Denne fotvaskingen hører altså først og fremst inn under læren om det ydmyke, kristelige og vennlige livet som de kristne skal leve med hverandre og legge vinn på, om de vil være Kristi

disipler og Guds barn. Det er til en slik ydmykhet og tjenestevilje Herren vil formane oss ved denne fotvaskingen, her kort før sin død.

Hvor store nådegaver vi enn har, har vi dem likevel ikke for å hovmode oss av dem. Vi skal tenke: «Har Gud gitt deg dette eller hint fremfor et annet menneske, så har han sannelig også gjort det fordi han vil at du desto mer skal tjene andre, ydmyke deg og vokte deg så djevelen ikke forfører deg til hovmod og overmot.» For vil vi ikke gå denne veien, er det ute med oss. Da er vi, lik paven og hele hans flokk, ikke Kristi, men Judas' disipler.

Men foruden denne læren vil Herren her også holde fram for oss en annen og høyere lære, og den gjelder hans egen person. For da Peter nekter ham og ikke vil la seg vaske av ham, sier Kristus til ham: «Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del med meg» – i mitt rike. Her taler Kristus ikke om den legemlige fotvaskingen, som om det skulle ligge så særlig stor makt i den. Han taler om den vaskingen han har fullført ved sitt blod på det hellige korsets tre, og som skal bli alle troende til del ved den saliggjørende dåpen.

Men den vaskingen er ikke et eksempel han har gitt oss til etterfølgelse. For vi kan verken vaske oss selv eller andre mennesker rene for syndene. Det har bare Guds Sønn rett og makt til å gjøre; han er Guds lam, som bærer bort verdens synd (Joh 1,29).

Men de som på denne måten er vasket rene av Kristus, går selv videre på denne veien. For likesom de bekjenner at Gud av nåde og for Kristi skyld har skjenket og tilgitt dem syndene deres, slik tilgir også de sin neste av hjertet. Det gjør de etter Herrens egen formaning til oss (Matt 18,21–35; 6,14–15) og etter den bønnen vi ber i Fadervår: «Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere» (Matt 6,12).

Av dette ser vi altså tydelig at vi hele livet skal legge vinn på og øve denne fotvaskingen. Den har vår kjære Herre Kristus lært oss ved sitt eget eksempel, av særlig kjærlighet, og formant oss til i sine siste timer – siden vi jo må vandre og ferdes i denne urene verden.

Så gi oss da Gud sin Hellige Ånd ved sin Sønn Jesus Kristus, så vi aldri glemmer denne formaningen, men retter livet vårt etter den. Amen.

Doktor Martin Luthers innledningsord til passionsprekenene

Holdt i 1534.

Nå er det den tiden på året da en pleier å synge og preke i kirken om vår kjære Herre Kristi lidelse, og vi vil også holde fast ved denne skikken. For det er ingen dårlig skikk at denne oppbyggelige og trøsterike historien har sin faste, bestemte tid i året. Da leses den for det vanlige folket i kirkene fra begynnelse til slutt, ord for ord, og det blir talt om hvilket gagn den skal gjøre oss, og hvordan vi skal gjøre oss nytte av den.

For djevelens makt er så stor at selv om Guds ord blir forkynt hver dag, gjør han så mye motstand at hjertene blir kalde. De gir ikke stort akt på denne prekenen, men fortsetter å være som de var før, om ikke enda verre.

Denne nøden bør og skal vekke oss til å holde stadig fast ved forkynnelsen av Ordet. Og særlig må det være vår plikt å prente inn og lære de enfoldige hele Kristi lidelseshistorie stykke for stykke, så langt tiden rekker. For det ville sannelig ikke være noen liten ulykke om det ble forsømt. Om vi i ett, to eller tre år helt lot være å preke om den, ville alt visst bli slukket så fullstendig at menigmann snart bare ville vite svært lite om den.

Selv vi som stadig holder på med Guds ord, merker jo av egen erfaring hvilken skade det gjør oss når vi forsømmer det bare en dag eller to. Hva skulle det da bli av dem som ikke hørte noen preken på et helt år eller to? Hva annet enn en flokk folk like rå som kveg?

Derfor trengs det at vi stadig holder denne prekenen i gang, puster til ilden og holder liv i den. For djevelen vil ikke la den brenne, men slår alltid kaldt vann på den. Ellers kunne det ikke slå feil at langt flere mennesker ble bedre av Ordet, siden det blir forkynt så rent og klart for dem år ut og år inn.

Papistene har på denne tiden sin rette pineuke, da de synger, leser og preker svært mye om Kristi lidelse. Men hvilken bedring virker det vel hos dem? På tungen har de Kristi lidelse, men i hjertet forfølger de den og regner den for ingenting. Ellers ville de vel ikke sette så høy pris på sin egen lidelse og rose seg så sterkt av sine egne gjerninger.

Men den samme feilen finner vi også hos oss. Her blir det riktignok preket flittig om dette, men de fleste slår Guds ord hen i været, og det kan en tydelig

nok se på gjerningene deres og det livet de lever. Derfor er denne prekenen vår på én gang høy og ringe, ukjent og åpenbar, sterk og skrøpelig.

Grunnen er denne: Forteller du folk eventyret om Diderik av Bern, husker de det godt, om de så bare hører det én gang. Men du finner tusen og atter tusen mennesker som hører denne prekenen hver dag og likevel ikke tar imot den så alvorlig at de blir bedre av den. Slik de går inn i kirkene, slik går de ut av dem igjen. De hører den nok, men regner den bare for en ringe og unyttig ting.

Så er det også andre – og av dem er det også mange – som gjerne hører på oss når vi sier: «Kristus har gjort fyllest for oss. Ved vår egen fortjeneste og våre egne gjerninger kan vi ikke vinne saligheten; den har Kristus alene vunnet for oss ved sitt blod og sin død.»

Men så snart vi begynner å si: «Vil du at Kristi lidelse skal bli deg til frelse, så må du ikke skrape sammen penger og gods på den måten, drive utukt, være en fråtser og dranker, hovmode deg» og så videre – straks står Rhinen i full brann! For de vil ikke tåle at vi refser dem for lastene deres og derfor regner dem som ukristne.

Men hva annet kan vi prester gjøre? Prekenen vår er nå en gang ikke annerledes, og tilhørerne våre heller ikke. For overalt der djevelen kan, legger han hindringer i veien for Ordet, så det ikke skal gå alle mennesker til hjertet. Derfor må vi for Guds æres og vår egen salighets skyld forkynne Guds ord for folket uten stans, selv om de fleste tilhørerne våre ikke akter på det. Det må vi gjøre for at ikke også de andre skal gå glipp av det, og for at det offeret Guds Sønn har brakt for oss, alltid skal bli husket blant oss.

Denne prekenen ble begynt aller først i paradis, da Adam og Eva fikk løftet om kvinnens ætt, som skulle knuse slangens hode (1 Mos 3,15). Slik den lød den gang, har den siden alltid lydt i kirken helt til vår tid, og slik skal den også lyde i kirken helt til verdens ende. Og det er visselig også den høyeste gudstjenesten vi kan gjøre, å minnes dette offeret – i kirken, på prekestolen, hjemme i husene våre og overalt – og vise alle mennesker hen til det.

Israels folk var hardt tynget av sin gudstjeneste og måtte ofre kuer, kalver og så videre. I pavedømmet koster gudstjenesten også svært mye. Og om en i våre dager ville legge slike byrder og utgifter på folket, er jeg redd vi bare ville ha svært få kristne igjen.

Men vår kjære Herre Gud legger jo ikke mer på oss enn denne ringe tjenesten: Vi må ikke glemme hans usigelig store velgjerning, at hans Sønn har ofret seg for våre synder, men vi skal preke om det, så de unge kan lære det av de gamle. Der denne gudstjenesten finnes, skal vi takke Gud for den. For den skal bære sin sikre frukt og ikke være forgjeves.

I Tyrkia er det nå slutt med denne gudstjenesten. Der er vår Herre Jesu Kristi lidelse helt glemt, og i stedet har de innført en preken om profeten Muhammed. Hos jødene finnes denne gudstjenesten heller ikke. Og hos oss er folk også nesten lei av den og akter den ikke stort.

Men gir vi slipp på den, vil straffen ikke la vente lenge på seg. For vil du ikke tjene Gud med noe som ikke koster deg mer enn en times preken, der du får høre noe godt og trøsterikt om Kristus og hans lidelse – mener du da at det skjer deg

urett om du i stedet får lagt på deg en annen gudstjeneste, som er forgjeves og likevel mye tyngre?

Dette var nå den ene grunnen til at vi villig og gjerne skal både preke og høre forkynnelsen om vår Herre Jesu Kristi lidelse: Vi må ikke glemme denne velgjerningen, enda Satan er Ordets fiende og gjerne vil ha det undertrykt og hindre at det får fremgang.

Den andre grunnen er at vi har stor bruk for det, fordi vi er her i denne verden og lever i kjøttet, som henger på oss som en kvernstein. På høyre hånd står jordisk gods, ære, mat og drikke, vellyst, hus og gård og så videre; på venstre hånd alle slags ulykker, sykdom og motgang. Alt dette tar opp alle tankene våre, så vi synes vi ikke har tid til å tenke på Kristus og hans lidelse. Derfor er det nødvendig at vi også gir ham noe av tiden vår, så vi ikke helt skal glemme ham.

Men til våre egne tanker kommer også djevelens tanker, og da får vi først den rette isen, haglet og snøen, som gjør hjertet kaldt. Holder vi ikke da varmen ved like hele tiden ved å preke, høre og synge Ordet, så det ikke helt blir glemt og slukket i hjertene våre, hva annet kan da skje? Hjertet er allerede tynget av legemlig nød, av egen ondskap og til sist også av djevelens tanker, og da må det helt gå tapt og falle bort fra Kristus. Derfor har vi stor bruk for å holde denne prekenen stadig i gang, så vi kan høre og beholde Ordet. Ellers er Herren Kristus snart glemt.

Til dette kommer at ungdommen vår, som ikke kan lære det av seg selv, vokser til i mellomtiden. Og ikke alle håndverkere og arbeidsfolk, drenger og tjenestepiker kan lese, men de er likevel døpte kristne. Det trengs altså stor flid når slike mennesker skal undervises, så også de kan vite noe om denne høye og høyst nødvendige saken. Men desto mer må det mishage Gud og vekke hans vrede når vi lar en slik skatt ligge upåaktet, enda han lar oss ha den – eller når vi riktignok går og hører en preken, men bare sitter og gaper uten å lære noe av den.

Vil du nå ikke høre og lære Guds ord og sannhet og gi akt på denne undervisningen til ditt eget beste, da må du høre djevelens løgner til din evige fortapelse. For han tier ikke med sin undervisning; det kan vi jo se hos papistene, gjendøperne, tyrkerne og jødene. La oss derfor ikke bli trette av den rette gudstjenesten, men høre denne prekenen om vår Herre Jesu Kristi lidelse ofte og gjerne og gi flittig akt på den.

Om den rette frukten av Kristi lidelse

Rom 5,8–11. Holdt i 1534.

Om den rette frukten av Kristi lidelse skriver Paulus til romerne:

> Men Gud viser sin kjærlighet til oss ved at Kristus døde for oss mens vi ennå var syndere. Hvor mye mer skal vi da, etter at vi er rettferdiggjort ved hans blod, ved ham bli frelst fra vreden. For ble vi forlikt med Gud ved hans Sønns død, da vi var fiender, skal vi så mye mer bli frelst ved hans liv, etter at vi er blitt forlikt.
>
> Ja, ikke bare det, men vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi fått forlikelsen.

Når vi vil preke om vår Herre Jesu Kristi lidelse, er det ikke nok å lese lidelseshistorien for folk ord for ord. Vi må også formane dem til å tenke på hvorfor Kristus led slik, og lære dem hvordan de skal ta hans lidelse til seg.

For den måten de brukte under pavedømmet, duger slett ikke. Prestene, og særlig munkene, la bare vinn på å gjøre det hele så sørgelig som mulig og røre folk til gråt og medlidenhet. Den som var flinkest til dette, ble holdt for den beste pasjonspredikanten. Derfor hørte man ikke annet i slike prekener enn skjellsord mot jødene, og hvordan jomfru Maria hadde grått og jamret seg da hun tok avskjed med sønnen sin, og hva mer hun hadde gjort i denne smertens tid.

Men alt dette var ikke annet enn skinnhellig hykleri, uten Ånd, slik hele den øvrige gudstjenesten i pavedømmet var. Det kunne ikke komme noen sann frukt eller bedring av det. Lytter vi derimot til apostlenes og profetenes forkynnelse, lærer vi en ganske annen måte å preke om Herren Kristi lidelse på. For her ser vi at de ikke bruker mange ord om selve lidelseshistorien, men taler svært enkelt, kort og ukunstlet om den. Men de kan ikke tale nok om hvordan vi skal ta denne lidelsen til oss, nyte godt av den og bruke den.

Teller vi ordene, er det en svært kort preken Johannes døperen holder om Kristus når han sier: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29). Men legger vi den rett ut, finner vi at den rommer svært mye – særlig om den nytten og bruken vi har av lidelsen når vi tar imot den med troende hjerter.

Han kaller Herren Kristus «et lam» fordi han skulle bli et slaktoffer. For i Det gamle testamente ofret man kuer, okser og kalver, og disse ofrene var bare et forbilde på vår Herre Jesu Kristi eneste, rette og evige offer. Ved dette offeret skulle han ofre sitt legeme og liv for verdens synd og rense oss fullkomment med sitt blod.

Johannes nøyer seg med dette korte utsagnet når han vil antyde hva som skulle skje, og hvordan Kristus måtte lide. Men når han ikke bare kaller ham et lam, men «Guds lam», vil han vise at Kristus er det offeret som Gud selv har bestemt, og det eneste Gud har velbehag i.

Med dette tillegget – «Guds lam» – vil Johannes altså vekke vår tro, så vi tar til oss dette offeret som Gud i sin bunnløse godhet og kjærlighet har villet hjelpe oss med. Og fordi Gud selv har ordnet det slik, skal vi ikke tvile på at alt som skulle gjøres, virkelig er gjort ved dette offeret. Det er nettopp det ordene sier videre: at Kristus ved dette offeret skulle bære bort verdens synd.

Men hva vil «verdens synd» si? Ikke annet enn all den urett og alt det ugudelige vesen som verden ligger nedsunket i. Gud har en evig vemmelse for det, og det har vakt hans forferdelige, men likevel rettferdige vrede. Alt dette har Gud av nåde tatt bort fra verden og lagt på sin Sønn, for at han skulle gjøre fyllest for det, og for at vi skulle bli fri for all skyld og straff.

Den som etter dette ordet rett vil preke om og minnes vår Herre Jesu lidelse, skal altså ikke bare preke om hvordan Kristus ble overgitt til hedningene, hudstrøket, bespyttet og naglet til korset. Dette er bare selve historien. Den skal vi riktignok også preke og kjenne i alle deler, men det er ikke nok.

Du skal også – slik Johannes her forkynner – vite og tro at Kristus har lidt dette for dine synders skyld: at Gud har lagt dem på ham, og at han i all lydighet har båret dem og gjort fyllest for dem. Når du da erkjenner at du er en synder og hjemfallen til Guds evige vrede og fordømmelse, skal du likevel ikke fortvile og gå til grunne av redsel, men trøste deg ved vår Herre Kristi lidelse og fyllestgjørelse.

For da tar du Kristi lidelse til hjertet – ikke slik som i en pavelig preken, der øynene feller tårer mens hjertet forblir tørt og forherdet. Nei, da blir også hjertet ditt smeltet og gråter. Først gråter det av smerte, fordi du må bekjenne hvilken grusom og forferdelig byrde synden er: Ingen skapning kunne hjelpe deg å velte den av deg; det kunne bare Guds Sønns store offer og død. Dernest gråter det av glede over at dette offeret er brakt for deg.

Derfor skal du være viss på at Gud ikke vil forkaste eller fordømme deg for dine synders skyld, slik du hadde fortjent. For dette dyre offerets skyld, og for den fyllestgjørelsen hans enbårne Sønn gjorde for deg, har han latt seg forsone, tilgitt deg dine synder og tatt deg til nåde, så du skal arve det evige liv.

Slik har man ikke preket om lidelseshistorien i pavedømmet. De førte nok ordene i munnen og sa at Kristus var Guds lam, som bærer og tar bort verdens synd. Men likevel gikk hele gudstjenesten ut på at hver kristen skulle bære sine egne synder og selv gjøre fyllest for dem – og at Kristus altså verken bar dem eller hadde gjort fyllest for dem.

For hvorfor har man ellers, særlig i disse ukene, pint seg selv så strengt med mange tunge gjerninger, faster og spekelser – ja, noen endog med hudstrykning til blodet kom? Hvorfor har man engstet seg slik med skriftemålet? Hvorfor har man tilbrakt dag og natt i kirkene med sang og bønner, om man ikke håpet og søkte å vinne syndenes forlatelse ved det? Dette vil jo med andre ord si at Kristi offer ikke kan gjøre fyllest og bære frukt med mindre du hjelper til med dine egne gjerninger og lider for dine synder slik Kristus har lidt for dem.

Men hvordan stemmer dette med Johannes døperens forkynnelse? Eller med Kristi eget ord om sin lidelse, der han sier: «Timen er kommet da Menneskesønnen skal bli herliggjort! Sannelig, sannelig sier jeg dere: Hvis ikke hvetekornet faller i jorden og dør, blir det bare det ene kornet. Men hvis det dør, bærer det mye frukt» (Joh 12,23–24)? Med disse ordene vil han jo si at hans lidelse skal bære mye frukt.

Denne frukten er ikke bare den at en kristen skal bære gode gjerninger ved Guds Ånd i troen, slik en grein bærer frukt når den blir på vintreet. Den høyeste, edleste og beste frukten er den Herren taler om like etter: «Når jeg blir opphøyet fra jorden, skal jeg dra alle til meg» (Joh 12,32). Det vil si: ved meg, ved mitt offer, ved min opphøyelse på korset – ved min død – skal menneskene komme til meg, og dermed også til Faderen og til det evige liv.

De som vil komme til himmelen ved sine egne gjerninger, drar altså Kristus ned blant menneskene, enda det skal være stikk motsatt. Kristus må dra oss opp til seg, ellers er vi fortapt. For han alene er den som har styrtet djevelens rike, gjort fyllest for våre synder og dratt oss fra verden og døden til seg og til livet – ikke ved våre lidelser og gjerninger, men ved sin lidelse.

På samme måte forkynner Kristus også andre steder om sin lidelse: «Og likesom Moses opphøyet slangen i ørkenen, slik må Menneskesønnen bli opphøyet, for at hver den som tror på ham, skal ha evig liv» (Joh 3,14–15). Dette sier jo klart nok at den som vil ha det evige liv, må få det ved troen på Kristus: at han er opphøyet på korset og er død for våre synders skyld, og slik har forløst oss fra den evige død og fordømmelse. For her taler Kristus ikke om våre gjerninger. Han sier ikke: Den som gjør dette eller hint, den som faster og gir almisse, skal ikke bli fordømt, osv.

For om dette har Gud alt før gitt oss sitt ord og bud gjennom Moses i de ti bud: Vi skal holde budene og ikke handle mot dem. Den som handler mot dem, må derfor vente Guds vrede og straff. Men den som ikke handler mot dem, men holder dem så godt han kan, kommer ikke til himmelen av den grunn.

For slik er det nå en gang besluttet, og det lærer også Kristus selv på dette stedet: Jødene i ørkenen ble bitt av brennende slanger, og ingen legedom kunne helbrede dem; det eneste som hjalp, var at de så opp til kobberslangen som Gud hadde befalt Moses å henge opp på en stang. Slik er det også med frelsen: Den eneste veien er at vi ser hen til Kristus, det vil si: trøster oss ved hans offer og tror at Gud for hans døds skyld vil tilgi oss vår synd og gjøre oss salige. Denne frukten kommer bare av Kristi død og ikke av våre gjerninger, slik papistene falskelig lærer.

Det finnes også mange slike prekener hos profetene. Slik sier Jesaja: «Sannelig, våre sykdommer har han tatt på seg, og våre piner har han båret. Men vi aktet ham for plaget, slått av Gud og gjort elendig. Men han ble såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger. Straffen lå på ham, for at vi skulle ha fred, og ved hans sår har vi fått legedom» (Jes 53,4–5). Dette er en så vakker og trøstefull pasjonspreken at den også ville vært en herlig preken om en apostel i Det nye testamente hadde holdt den. For den taler så klart at en apostel ikke kunne ha talt bedre om det.

Profeten sier at Kristus blir plaget, slått, såret og knust fordi han har gitt seg selv for oss og tatt vår lidelse og sykdom på seg, for at vi skulle ha fred og bli helbredet.

Den kjære profeten gjør her Herren Kristus til lege. Han lærer oss: Vil vi ha fred, skal vi ikke søke den noe annet sted enn hos Herren Kristus. Fred vil si at det står vel til med oss, og at vi blir legt og er friske for Gud. Han har en legedom som ikke heter våre egne gjerninger, slik som å faste, gi almisse og be, men denne: at han selv må lide, bli såret og knust for oss og bære straffen for oss.

Når du derfor i lidelseshistorien hører hvor ynkelig jødene og hedningene har fart fram med din kjære Herre Kristus, så skriv ved hvert stykke: Se, dette har skjedd for min skyld, for at jeg skal ha en legedom som frelser og helbreder meg – ikke fra legemlig sykdom, men fra synden og den evige død. Da bruker du Kristi lidelseshistorie rett og til frelse.

Kristi lidelse er på to forskjellige måter en kostelig legedom som gjør salig. For det første kan vi bedre lære av den enn av alle tenkelige straffer hvilken grusom ting synden er. For når ikke noe menneske, ingen engel og ingen annen skapning har kunnet betale for synden, men bare Guds Sønn kunne det, må vi jo bekjenne at synden er en uutholdelig byrde. Av det må vi lære å legge enda større vinn på gudsfrykt og vokte oss for denne store elendigheten. For det er fort gjort å falle og synde, men det er svært tungt for et menneske å reise seg igjen etter et slikt fall.

Når vi ser Kristi lidelse slik, blir den altså for det første en kostelig legedom mot synden: Vi lærer å være gudfryktige og vokte oss for synden. For synden er en så grusom og uutholdelig byrde at ingen skapning har kunnet bære den, men Guds Sønn selv har måttet bære den for oss.

For det andre er den også en legedom mot døden. For den som tror at Guds Sønn er død for vår synd og har betalt for den med sin død, kan ha et rolig hjerte, stole på Guds godhet og ha trøst mot synden og den evige død. Det er denne trøsten profeten her framhever så vakkert, og som Kristus selv peker på, slik vi har hørt.

Slik forkynner også profeten Sakarja i kapittel 9: «For ditt paktsblods skyld vil jeg også fri dine fanger ut av brønnen som det ikke er vann i. Vend tilbake til festningen, dere fanger som har håp!» (Sak 9,11–12).

Denne brønnen, der menneskene ligger fanget, er synden og syndens straff, nemlig djevelens tyranni og den evige død. Ut av denne brønnen, sier Sakarja, kunne vi ikke ha kommet om ikke Gud hadde sluttet en pakt med oss – ikke med blod av kuer og okser, men med blodet til den rettferdige Kongen som frelser.

Den som ikke har del i denne blodspakten, må bli i brønnen, under synden og i den evige død. Den som ved troen har del i den, skal komme ut av denne brønnen der Guds vrede rår, til nåden og det evige liv.

Slik forkynner også Daniel i kapittel 9: «Sytti uker er tilmålt ditt folk og din hellige by til å innelukke frafallet og til å forsegle synder og til å dekke over misgjerning og til å føre fram en evig rettferdighet» osv. (Dan 9,24). Og hvordan dette skal skje, antyder han like etter: Den Salvede skal utryddes (Dan 9,26).

Også dette er et skriftord som sier klart og tydelig at vi ikke kan komme til syndenes forlatelse og til rettferdighet på noen annen måte enn ved Jesu Kristi død. Hans død er det som bringer oss denne skatten når vi tar imot den i tro; uten den ville vi aldri nå den.

Slik lærer altså både Johannes døperen, Herren Kristus selv og de hellige profetene klart nok ved sitt vitnesbyrd hvordan vi skal preke rett om Kristi lidelse: slik at hjertene kan lære å stole frimodig på Guds godhet og nåde. For denne lidelsen har skjedd for at våre synder skulle bli betalt, for at vi skulle bli forlikt med Gud, og til sist for at vi skulle bli salige ved denne troen på vår Herre og Frelser Jesus Kristus.

På samme måte har også de hellige apostlene forkynt om vår Herre Jesu Kristi lidelse, slik vi kan se av deres skrifter og beretninger. Og siden det står mange slike skriftord overalt, vil vi nå til slutt ta for oss det ordet som dere, mine kjære venner, hørte lest fra Romerbrevets femte kapittel i begynnelsen av denne preken. Det er i seg selv et klart skriftord som hvem som helst kan forstå. Likevel vil vi utlegge det litt mer, så det kan bli enda klarere og tydeligere, og dermed også mer trøstefullt.

Vi har alle erfart hvor dypt vantroen sitter i hjertene våre. For våre synders skyld kan vi aldri riktig slå oss til ro, men tenker alltid: Å, var du bare mer from! Da ville det stå bedre til med deg, og da kunne du håpe på nåde fra Gud. Der hjertene er så fulle av tvil og mismot, må det være angst og sorg. Men når vi tror fullt og fast og virkelig kan stole på Guds nåde, som han jo har lovet oss for Kristi skyld, vil hjertene våre holde seg til denne trøsten også under all slags motgang, og være glade og ved godt mot.

Men dette vil aldri riktig lykkes for oss. Derfor har paven innstiftet mange slags gudstjenester. Etter det hans lære gir seg ut for, skulle menneskene øse tillit til Gud av dem og ikke så lett slippe håpet om Guds hjelp. Følgen ble påkallelse av helgener, pilegrimsreiser, avlatshandel, messer og vigilier, klosterliv og all slags avgudsdyrkelse. Den som hadde drevet det riktig langt i dette, mente at han var blitt bedre av det og skulle komme til himmelen med det.

Og fordi det her gjelder noe så stort, skal enhver rettsindig prest legge mer flid og omhu på dette enn på noe annet: hvordan han best kan bringe folk til å ha den rette tilliten til Gud og få slik vantro revet ut av hjertene deres. Men hvordan vi skal gjøre dette på den rette og fruktbare måten, ser vi her av Paulus' ord. For Paulus har det sikre vitnesbyrdet fra vår Herre Kristus selv: Han er en rett forkynner av Guds ord og et kostelig, utvalgt redskap til å plante og grunnlegge Guds rike (1 Kor 3,6–11). Derfor skal vi også gi godt akt på ordene hans.

Først sier han: «Gud viser sin kjærlighet til oss.» Dette er et svært underlig og utrolig ord, men – som vi skal høre – et dyrebart, sant og viktig ord. Det er riktignok sant at Gud hater synden og vil straffe den, slik loven vitner og den daglige erfaringen bekrefter.

Men vi må jo bekjenne at vi alle er syndere. Av dette vokser vantroen fram hos oss, så vi ikke kan tro at Gud elsker oss. Og når vi hører, som her, at Gud elsker menneskene, tenker vi straks på Johannes døperen, Peter, Paulus og andre som har vært mer fromme enn vi. Men oss selv kan vi ikke regne blant dem Gud elsker; og så frykter vi for Guds vrede.

Mot dette retter den hellige Paulus sine ord. Han sier ikke bare: Gud elsker oss, men: «Gud viser sin kjærlighet» – det vil si: han gjør den så stor, så viss og så åpenbar at det nå skal være umulig for noe menneske å tvile på den. For må det ikke kalles å vise kjærlighet – sier han – at Gud har latt sin Sønn, Herren Kristus, dø for oss mens vi ennå var syndere?

Hør og merk deg dette ordet, og husk det godt. Hele din sorg og anfektelse er jo at du er en synder; ellers kunne du nok lettere trøste deg med Guds vennlighet og nåde.

Men kjære menneske, la deg si det, og hør dette ordet av Paulus: «Kristus døde for oss syndere.» Hvem er Kristus? Han er Guds Sønn. Hva gjør han? Han blir menneske og dør. Hvorfor dør han? For synderes skyld. Men da må det jo følge at Gud ikke mener det vondt med oss syndere, men at han elsker oss – ja, så høyt at han vil hjelpe oss ut av synd og død. For vår skyld lar han jo sin enbårne Sønn dø; hvordan kunne han vel gi oss et sikrere bevis på sin kjærlighet?

Derfor har Paulus god grunn til å si: «Gud viser sin kjærlighet til oss.» Vi skal regne den for en stor, høy og sterk kjærlighet, og intet menneske skal tvile på at Gud vil være oss nådig og la sin vrede mot oss fare. For når Gud ikke sparer sin enbårne Sønn for vår skyld, men gir ham til en vanærende død for ugudelige synderes skyld, hvem kan da lenger vente seg vrede fra ham?

Disse ordene av Paulus stemmer svært vakkert med Kristi egen forkynnelse, der han sier: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16).

Hvordan kan den som vet dette og tror at Gud elsker ham, frykte for Gud? Alle vet jo hvordan kjærligheten er, og hva den gjør: Der det er kjærlighet, tier splid og uvennskap, og der har vi fast og viss tillit til at vi vil finne hjelp og støtte hos den som viser oss sin kjærlighet, når nøden kommer. Noe annet kan vi umulig vente oss av ham.

Derfor kommer alt an på at vi virkelig tar denne kjærligheten hans til hjertet, holder fast ved troen på den og ikke lar noen forførelse eller vranglære ta den fra oss. For den onde fiende er særlig ute etter det som er farligst av alt: å røve fra hjertene våre troen på den kjærligheten Gud har til oss, om han kan. Slik vil han bringe det så langt med oss at vi ikke venter noe godt fra Gud, men ser på ham som vår fiende. Der djevelen får gjennomført dette, har han vunnet. For når vi har mistet Gud, hva skal da verne og berge oss?

Dette skal vi verge oss mot. Og når synden og samvittigheten vil røve denne trøsten og troen på Guds kjærlighet fra oss, skal vi holde oss til dette mektige

pantet på hans kjærlighet og ta til hjertet at han har latt sin Sønn dø for oss mens vi ennå var syndere. For av dette kan vi jo tydelig se at Gud ikke mener det vondt med oss syndere, men at han elsker oss og vil hjelpe oss.

Dette er nå den trøsten vi – som Paulus lærer oss – skal ha av Kristi død og lidelse, og som vi skal stole på. Når våre synder gjør oss motløse, og hjertet vil tvile på om Gud virkelig er nådig og elsker oss, skal vi altså minnes og vite at Gud ikke er vår fiende, og at vi ikke skal frykte for ham, men at han elsker oss. For han har jo gitt sin enbårne Sønn for oss, og derfor kan vi trygt stole på hans nåde og hjelp.

Ja, sier du, det er sant nok at Gud har gitt sin Sønn for meg; men hvor ofte har jeg ikke gjort meg uverdig til denne nåden ved mine synder? Selv om Gud før hadde meg kjær for sin Sønns døds skyld, er han nå blitt vred på meg igjen for mine synders skyld og har blitt min fiende. Nei, slett ikke! sier Paulus. La ikke slike tanker forføre deg, men kom hit og hold deg til denne trøsten: at Kristus døde for deg mens du ennå var en synder.

Gi godt akt på dette. For disse ordene gir oss til enhver tid, og under all redsel for synden og for Guds vrede og straff, den trøsten at Kristus ikke døde av noen annen grunn og ikke for noen andres skyld enn for alle synderes.

Kanskje har du falt i synder som har såret samvittigheten din, så du på ny har pådratt deg Guds vrede; eller kanskje har du ikke falt i slike åpenbare synder og handlet mot samvittigheten din. Hvordan det enn er, må du alltid la dette være sannhet: at Kristus døde for deg som for alle syndere.

Og du må holde fast ved den trøsten at han også ser en synder i deg, selv om du strever etter å leve et hellig liv, alltid vandrer i bot og tro, arbeider på å bedre livet ditt og står i en god samvittighets lydighet. Slik sier også Paulus: «For selv om jeg ikke vet noe med meg selv, er jeg ikke dermed rettferdiggjort» (1 Kor 4,4). Og: «Gå ikke i rette med meg, din tjener! For ingen som lever, er rettferdig for ditt åsyn» (Sal 143,2).

Slik står det til alle tider urokkelig fast: Kristi lidelse og død har skjedd for våre synders skyld – enten de er gjort før eller senere – og for synderes skyld. Og ved den alene er vi frelst, og blir fremdeles frelst, fra Guds evige vrede, blir forlikt med Gud og får syndenes forlatelse og det evige liv.

Deretter fortsetter Paulus å trøste oss og sier: Har nå Gud hatt deg så kjær at han – før eller nå – har gjort deg rettferdig ved Kristi blod, og tror du av hjertet at dine synder er tilgitt deg for Kristi skyld, og at du derfor nå er rettferdig og velbehagelig for Gud, så skal du også trygt og frimodig stole på at han også i framtiden vil bevare deg fra den evige vrede og død og gjøre deg salig. For Kristus gikk ikke bare i døden for deg; han lar også sitt liv og sin seier komme deg til gode.

Se, dette er hva Paulus vil si med disse ordene. Med dem antyder han vakkert at den høyeste anfektelsen de gudfryktige har, nettopp er bekymringen for at Gud er en vred Gud. For å trøste deg mot dette sier han at Gud har vendt sin vrede fra deg og for sin Sønns skyld tatt deg til nåde, «mens du ennå var en synder». Så mye mindre vil han da være vred på deg nå, når du ved hans Sønns

død er vasket ren for dine synder. Dette er jo en mektig preken mot den vantroen som reiser seg i hjertene våre for syndens skyld.

Men dette er ennå ikke nok. Paulus henter en enda høyere trøst ut av Kristi død og sier: «For ble vi forlikt med Gud ved hans Sønns død, da vi var fiender, skal vi så mye mer bli frelst ved hans liv, etter at vi er blitt forlikt.» Gud gi at vi riktig kunne holde fast på denne trøsten i hjertene våre!

Det er en stor og herlig ting at Kristus er død for alle syndere; for ved denne døden er vi gjort fri fra synden. Men når vi nå har så stor nytte av vår Herre Jesu Kristi død, skulle vi da ikke ha like stor nytte av hans liv?

Er han død for vår skyld, og har hans død tjent oss til gode, så vil vår kjære Herre Kristus sannelig også ordne det slik at hans liv – det livet han nå lever – tjener oss til gode. Slik blir vi bevart i nåden, vernet mot djevelen og verden, og vokser og går fram i troen hver dag.

Derfor ser vi også at de kjære apostlene uavlatelig viser oss til Herren Kristi gledelige oppstandelse, for at vi skal trøste oss ved den og håpe at han ikke vil forlate oss. For han er fart opp til himmelen for å gi oss sine gaver, styre sine kristne i all nåde og bevare oss under alle fristelser.

Til denne trøsten viser Paulus oss her. For det første vil han at vi ikke skal bli motløse og drives til fortvilelse av redsel for døden og Guds vrede; for Gud har vist oss sin kjærlighet mens vi ennå var syndere, og latt sin Sønn dø for oss. Har han gitt oss dette høyeste gode mens vi ennå var syndere, hvor mye mer vil han ikke gi oss det nå, når vi er tatt til nåde og rettferdiggjort fra våre synder ved Kristi død!

For det andre skal vår Herre Jesu Kristi liv tjene oss til at vi blir fullkomment salige; for ved hans liv har også vi seier over helvete og den evige død.

Så vær da ved godt mot, og ha i hjertet ditt den tilliten til Gud – han som elsket deg så usigelig høyt mens du ennå var en synder – at han ikke vil forlate deg. Snarere vil han for sin Sønns skyld bevare deg under alle fristelser, ikke la deg synke og gå fortapt, men gi deg det evige liv. Denne troen er den høyeste gudstjeneste. Derfor skal vi flittig be Gud om denne troen og holde fast ved den med fullt alvor.

Nå slutter Paulus denne trøstens preken og sier: «Vi roser oss også av Gud ved vår Herre Jesus Kristus. Ved ham har vi fått forlikelsen.» Forlikelsen eller forsoningen har vi fått ved Herren Jesus, sier han. For på grunn av våre synder kunne vi ikke vente noe godt fra Gud. Men nå er syndene utslettet ved Kristi død. Derfor vet vi at Gud ikke lenger er vred på oss, men er blitt vår venn, ja, vår kjære Far.

Hva skal så følgen av forsoningen være? Ingen annen enn at vi under all slags nød og anfektelse skal glede og fryde oss over en så nådig og vennlig Gud, som er kjærligheten selv, gi ham pris og ære og sette vår lit til ham av hele vårt hjerte.

For har vi Gud til venn, hvem kan da skade oss? Hva kan da volde oss bekymring og gjøre oss engstelige? Synden er utslettet; Gud er tilfreds med oss; Kristus sitter ved sin Fars høyre hånd for å verne oss. Og om døden kommer og dreper oss legemlig, vet vi likevel at vi skal vekkes opp ved Kristus til det evige liv.

La det derfor gå de kristne så ille her på jorden som det noen gang kan; de kan likevel alltid være glade i ånden og ikke gjøre annet enn å prise sin Far i himmelen, stole på hans kjærlighet og nåde og overgi seg i hans varetekt. Dette har vi oppnådd bare ved den forlikelsen med Gud som har skjedd ved Kristi død.

Hvilken grusom elendighet er det ikke da at paven og hans flokk forakter denne forsoningen og viser folk bort fra den til deres egne gjerninger og menneskers fortjeneste – som om man kunne oppnå nåden og få en nådig Gud ved slikt!

La oss derfor av hjertet takke Gud for at vi er forløst fra disse villfarelsene, og at vi nå av så mange herlige vitnesbyrd i Det gamle og Det nye testamente har lært hvordan vi skal minnes Kristi lidelse og trøste oss ved den. Når synden anfekter oss, kan vi da holde oss til denne trøsten og si: Var jeg ingen synder, hadde Kristus jo ikke trengt å lide for meg; men siden han har lidt for meg, skal jeg også trøste meg ved hans lidelse.

Slik ærer vi Gud og takker Herren Kristus. For selv kan vi her ikke gjøre noe mer enn å ta imot med takk de godene han har vunnet for oss ved sin død. Men av dette skal det så også følge at vi vokter oss for å synde, holder opp med våre synder, øver oss i tro, håp, kjærlighet og tålmodighet under all slags anfektelse, og vokser og går fram i dette fra dag til dag.

Det unne vår kjære Herre Gud oss alle ved Kristus Jesus, vår Frelser! Amen.

Første passionspreken

Om Herren Kristus i Getsemane hage på Oljeberget. Matt 26,36–46. Holdt i 1534.

> Så kom Jesus med dem til et sted som heter Getsemane, og han sa til disiplene: Sett dere her, mens jeg går dit bort for å be! Han tok med seg Peter og de to Sebedeus-sønnene, og sorg og angst kom over ham. Da sier han til dem: Min sjel er bedrøvet inntil døden! Bli her og våk med meg.
> Og han gikk et lite stykke fram, falt på sitt ansikt og ba: Far! Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil. Han kommer tilbake til disiplene og finner dem sovende. Og han sier til Peter: Så var dere da ikke i stand til å våke én time med meg! Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse! Ånden er villig, men kjødet er skrøpelig.
> Så gikk han bort og ba for andre gang: Min Far! Kan ikke dette begeret gå meg forbi uten at jeg må drikke det, da skje din vilje! Da han kom tilbake, fant han dem igjen sovende, for øynene deres var tunge av søvn. Og han lot dem være, og gikk igjen bort og ba for tredje gang med de samme ordene.
> Deretter kom han tilbake til disiplene og sa til dem: Dere sover ennå og hviler dere? Se, timen er nær da Menneskesønnen skal overgis i synderes hender. Stå opp, la oss gå. Se, han er nær som forråder meg.

Dette er en svært gripende og mektig beretning, og den er den rette begynnelsen på vår Herre Jesu Kristi lidelse. Den gir oss ikke bare undervisning – her ser vi hvordan Herren Kristus bar seg at i nød og angst – men også trøst mot synden og den onde samvittigheten.

På de høye skolene har teologene disputert mye og svært vidløftig om denne historien. Det er da heller ingen liten sak at denne personen, som på én gang er den evige Gud og et sant menneske, faller i så stor angst, skjelving og bedrøvelse. Men la dem disputere om det så lenge de vil, og så skarpsindig og spissfindig de kan – ingen vil likevel utgrunne det. Ja, det er umulig å forstå denne skjelvingen og bedrøvelsen eller å fatte den med tankene. Alt dette er altfor høyt for oss, for den personen som lider det, er opphøyet over alle ting.

Derfor må vi her nøye oss med det ringe eksemplet vi har for øynene når nød og angst for alvor har grepet et hjerte. Det ser vi hos de arme menneskene som blir dømt til døden for sine misgjerninger. I slik skrekk og dødsangst skjelver de, blir forferdet og kjemper med døden før de overvinner seg selv, så de kan overgi seg til den.

Noen kan ikke bære en slik angst og blir så overveldet av skrekk at de verken hører, ser eller forstår hva andre sier til dem, eller hva de selv sier til andre. De blir følelsesløse og stive som et menneske som er helt ute av seg selv og verken vet hvor han er eller hvordan det står til med ham.

Men her må vi heller se på dem som er kommet i så stor og tung angst, skrekk, jammer og hjertesorg at de skjelver og bever, og der det går dem så dypt til hjertet at de heller ville være døde enn lide noe slikt. Dette kommer særlig over de hjertene som må kjempe med den alvorlige skrekken for Guds vrede eller med fortvilelsens tunge anfektelser.

Vi må tenke oss at en slik stor nød, skrekk og angst kom over Herren Kristus her. Han sto og skalv og bevet foran disiplene, så de kunne se det på ham; de ble forferdet og visste ikke hva som hadde hendt ham. Dette antyder Lukas fint når han sier at Herren «fant dem sovende av bedrøvelse» (Luk 22,45). Herren sier selv: «Min sjel er bedrøvet inntil døden», det vil si: Jeg er så engstet og forferdet at jeg nesten må dø av angst.

Lenger enn til slike bilder kan vi ikke komme, for vi mennesker kjenner ingen større og høyere angst enn en slik dødsangst. Og likevel kan ikke vår dødsangst rett sammenlignes med denne. Hos Herren Kristus må den ha vært langt større og heftigere enn noe menneskehjerte kunne ha båret.

Denne skrekken og angsten viser altså at Kristus er et sant menneske – ellers kunne ikke en slik angst ha grepet ham. Men her ser vi også at han er sann Gud, siden han har kunnet bære og overvinne en slik angst. Det ville ikke vært mulig for vårt kjøtt og blod; menneskets, ja, til og med englenes natur er altfor svak til å holde stand av egen kraft i en slik jammer.

For Herren Kristus gjaldt det her ikke bare at timen nå var kommet da han skulle forrådes av Judas, da jødene skulle gripe ham og hedningene korsfeste ham, og at han så skulle dø. I tillegg var hele verdens synd lagt på hans skuldre, så den døden han skulle lide, var en død på grunn av synden og Guds vrede.

For da han var trådt i stedet for oss alle og hadde tatt på seg å bære våre synder og Guds forferdelige vrede og å gjøre fyllest for dem, var alt samlet her. På én gang kjente han hele verdens synd, hele Guds vrede og attpå til den døden han skulle lide for alle disse syndenes skyld.

Derfor kan vi aldri tale nok om denne lidelsen og angsten hans, og heller aldri tenke nok over den eller fullt ut forestille oss den. All annen menneskelig frykt og angst er altfor liten til å kunne sammenlignes med den.

Han alene har hele verdens synd på seg og skal betale for den med sin død, mens hver av oss bare har sine egne synder på seg. Hvor uutholdelig det enn er for hvert menneske å bære dem, er det en liten ting sammenlignet med det han måtte bære her. For hele verdens synder, fra det første mennesket, Adam, og helt til den ytterste dag, er lagt på skulderen til denne ene mannen, født av jomfru Maria.

Men hva skal vi nå lære av denne angsten, sorgen og skjelvingen hos Herren Kristus? Hvordan skal det komme oss til gode at han klager slik, synes å segne under byrden og åpent bekjenner at nøden og angsten i hjertet hans er så stor at han langt heller ville dø enn å måtte lide dette? Som jeg allerede har sagt, skal

dette overbevise oss om at han er et sant, naturlig menneske med kjøtt og blod som vi.

Han er uten synd, men føler og tenker likevel på alle måter som vi – det ser vi av at han blir forferdet over døden. Det er vår medfødte natur og vårt kjøtts rette art å bli forferdet over døden og ikke gjerne ville dø.

Men hos Herren Jesus Kristus er denne skrekken og angsten langt større enn den noen gang kan være i et menneskes hjerte, fordi alle menneskers synder er lagt på ham, og han derfor må lide den døden som alle mennesker til sammen har fortjent med alle sine synder. Han har båret denne store og tunge byrden og holdt den ut uten å bukke under. Det er et mektig bevis på at han også må være sann Gud og mer enn et menneske.

Derfor hjelper nettopp denne dødskampen hans oss. Den gir oss et våpen til å verge oss mot den vranglæren som vil lære oss at Kristus verken er sant menneske eller sann Gud. Vi må jo bekjenne at begge deler her viser seg med full klarhet. At han skjelver, sørger og kjemper med døden, viser at han er et sant, naturlig menneske. At han overgir seg til Guds vilje og seirer i en nød som ville gått over alle menneskers og andre skapningers krefter, er et klart bevis på hans guddommelige kraft.

Men denne dødskampen gir oss ikke bare undervisning og styrker troen vår; vi kan også bruke den til vår frelse på to andre måter. Vi arme mennesker er så forblindet og fordervet av synden at vi ikke selv fullt ut kan se vår egen skade og brist. Ellers ville vi nok vokte oss flittigere for synden. Vi ser jo av egen og andres erfaring at vi regner synden for en svært liten skade; ja, enda mer: Vi har lyst til den og elsker den.

Den som faller i den skammelige gjerrigheten, holder denne synden for en liten ting. Kan han bare drive åger og få tolv eller fjorten av hvert hundre, og kan han bare skaffe seg riktig stor vinning på den måten, innbiller han seg at det står særdeles godt til med ham.

Slik er det også med den som Satan har lokket til utukt. Han innbiller seg at det går ham aller best når han kan få sin vilje og sitt begjær oppfylt, og derfor grubler han dag og natt bare på hvordan han kan få det til. Med andre synder er det likedan: Folk er glade når de ser en anledning til å synde, og regner det for lykke.

Men denne fordervelsen kommer av at vi ikke vet hvilken grufull elendighet synden er. Kjente vi Guds vrede og den dommen som er fastsatt over synden, ville vi ikke bare miste all lyst og kjærlighet til den, men også frykte den og vokte oss for den som for en brå død. Til det skal bildet av vår kjære Herre Kristi angst, sorg og redsel på Oljeberget hjelpe oss. For når du ser rett i dette speilet og holder det for øynene, vil du finne et slikt bilde av synden at du må bli forferdet i ditt innerste hjerte ved synet.

Se først på personen. Han er Guds Sønn, han er selv den evige rettferdighet. Og selv om han har ikledd seg vårt kjøtt og blod, er dette kjøttet og blodet hans uten all synd. Likevel – når han tar på seg fremmed synd, det vil si hele verdens synd, for å gjøre fyllest for den, trenger denne fremmede synden så hardt inn

på ham og forferder og bedrøver ham så grufullt at han begynner å skjelve og beve. Han sier rett ut at hans sjel er bedrøvet inntil døden.

Når nå denne fremmede synden kan bringe dette rettferdige og uskyldige hjertet i en slik skrekk, angst og redsel, hva tror du da ikke våre egne synder kan gjøre med oss når de griper oss? For vi mennesker har syndige og fordervede hjerter, som attpå til heller mot fortvilelse.

Til skrekk og advarsel for oss andre lar Gud oss jo også iblant se eksempler på hvordan synden og den onde samvittigheten kan rase så forferdelig i et hjerte og volde det så stor uro at de arme, elendige menneskene går hen og tar sitt eget liv, bare for straks å bli kvitt slike samvittighetskvaler. Det er et sikkert tegn på at disse samvittighetskvalene er enda langt tyngre og mer uutholdelige enn den legemlige døden, selv om den går aller mest mot vår natur. For de arme menneskene ser døden som et middel til å fri seg fra en slik angst.

Men det er et ulykksalig middel, for det strider mot Guds bud, som sier: «Du skal ikke slå i hjel» (2 Mos 20,13). Derfor bringer slike mennesker seg bare enda dypere ned i fortapelsen og Guds vrede. Senere skal vi tale om hvilke rette midler som sikkert kan fri oss fra en slik angst.

Prent deg derfor dette bildet godt inn, og glem ikke Oljeberget og hvordan vår kjære Herre Kristus sørget og skalv der. Tenk særlig på det når den onde fiende, ditt eget kjøtt og blod eller den onde verden frister deg, og du merker hvor tilbøyelig og villig du er til å synde.

Gjør så opp regnestykket slik: Er synden så mektig at den kan bedrøve min Gud og Herre Jesus Kristus på denne måten, enda den her bare er fremmed synd som han selv ikke hadde gjort – hvor mye mer må den da ikke anfekte, bedrøve, forferde og trykke ned meg, som selv er skyldig? Særlig siden hjertet mitt ikke kan verge seg mot frykten for døden, Guds vrede og dommen!

Derfor: Vik fra meg, Satan! Jeg vil ikke følge deg. Nå gjør du synden lett for meg, som om den var en liten ting. Men på min Herre Kristi angst ser jeg at den er en uutholdelig byrde, siden den kan tynge hans uskyldige hjerte slik.

Se, på denne måten kan du bruke denne historien rett og til frelse, så du ikke synder, men bevarer deg i Herrens frykt. For det er sikkert at når du prenter deg inn dette bildet og uavlatelig kjemper mot fristelsen i bønn, vil Gud i sin nåde hjelpe deg ved sin Hellige Ånd. Da må djevelen vike fra deg, og kjøttet ditt må la seg tvinge og styre. De andre, som ikke holder dette bildet for øynene, lar seg trekke og drive dit djevelen vil ha dem, som en ku i et tau.

Det samme lærer vi også av den alvorlige bønnen Kristus ber her. Han sier: «Far, er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi!» Det er klart at dette ikke var mulig. Han måtte ofre sitt legeme for hele verdens synder og dø på korset. Hva annet kan du slutte av dette enn at synden er en så stor og grufull overtredelse at ikke engang hele skapningen til sammen kunne gi noen hjelp mot den? Skulle vi bli løst fra den, måtte Guds evige Sønn bli menneske, lide døden på korset og på den måten gjøre oss fri fra synden.

Lær derfor her igjen å se og kjenne synden rett. Vil du bare følge hjertets drift, djevelens innskytelser og verdens eksempel, er det en svært liten og ringe ting å bryte ekteskapet, drive hor og søke å berike deg ved gjerrighet, åger og ved å

snyte nesten. Vi ser jo at den som faller i slike fristelser, aldri får nok, men stadig higer etter å synde enda mer.

Følg derfor ikke ditt eget hjerte, heller ikke djevelen eller verden, og la deg ikke bedra av det glatte skinnet. Under skinnet skjuler det seg i sannhet skarpe, giftige og dødbringende klør. Griper de deg, er det ute med deg – om ikke Gud av særlig nåde kommer deg til hjelp.

For når den fremmede synden kan anfekte og forferde Kristus slik, enda han selv aldri har gjort seg skyldig i noen synd, hva skal det da bli av deg og meg, som selv er fordervet av synden? Hva annet enn at vi må frykte, skjelve, miste motet, gripe flukten og løpe fra Gud, slik Adam og Eva gjorde i paradiset?

Vokt deg derfor vel, og kast deg ikke trassig ut i en slik fare. Be Gud om at han vil stå deg bi og gi deg sin Hellige Ånd, så du med hans hjelp kan verge deg mot synden. Da har du brukt historien om Jesus på Oljeberget rett og til din forbedring.

Men du skal gå enda videre. Slik du har lært å frykte Gud og vokte deg for synd, skal du også bruke denne historien til din trøst. For intet menneske kan våke så nøye over seg selv at kjøttet og djevelen ikke iblant forfører ham, så han forser seg og faller i en eller annen synd. Djevelen går jo uavlatelig omkring blant de kristne og søker anledning til å kaste dem i åpenbare anstøt. Det viser eksemplene på selv de største og herligste hellige tydelig nok: David falt svært grufullt, og Peter likeså.

Når nå noe slikt hender deg, og djevelen så kommer og maler syndene dine for deg og piner og plager hjertet ditt med dem, så ta igjen fram dette bildet av Herren Kristus på Oljeberget og si i ditt hjerte: Å, Herre! Hvorfor skjelver din Sønn, min Herre Jesus Kristus, slik? Hva er det han tar seg så nær av? Han ber om at dette begeret må gå ham forbi. Hva slags beger er det? Ikke noe annet enn den bitre døden på korset. Men hvorfor lider han den? Han er jo rettferdig og uten all synd. Å, han lider den jo for verdens synders skyld. Dem har Gud lagt på ham; de trykker og engster ham.

Men hvilken trøst skal jeg da ha av dette? Hva skal jeg her tenke ved meg selv? Dette skal jeg tenke, og tro at det er sant: Når Gud har lagt mine synder på ham – og derfor kaller Johannes døperen ham «Guds lam, som bærer bort verdens synd» (Joh 1,29) – da er jeg visselig også fri og løst fra mine synder.

Men når det er slik, hva har jeg da igjen som jeg kunne bebreide enten meg selv eller min kjære Herre Jesus Kristus? En synder er jeg, det er dessverre sant. Synden forferder meg, det føler jeg bare altfor godt, og derfor vil hjertet mitt alltid falle i mismot av frykt for Gud og hans strenge dom. Men som sagt: Hva skulle det vel være igjen som jeg kunne anklage meg selv, eller endog Herren Kristus, for?

Han skjelver og bever på Oljeberget og er så forferdet og redd at hans blodige svette faller som dråper til jorden. Slik plages han av min synd, som han har tatt på seg; så tungt bærer han på den. Derfor vil jeg la den ligge der og håpe fast at når jeg kommer for Guds dom – når det enn skjer – vil Gud ikke finne noen synd hos meg. Det er ikke fordi jeg skulle være rettferdig og aldri ha gjort noen

synd, men fordi Gud selv har tatt mine synder bort fra meg og lagt dem på sin Sønn (Jes 53).

Se, slik blir det som den gang skjedde på Oljeberget, også en trøst for deg. Du blir fast forvisset om at Kristus har tatt din synd på seg og betalt for den. Hvor skulle ellers en slik skjelving og angst ha kommet fra?

Men når syndene dine nå ligger på Kristus, så slå deg til ro med det i hjertet. De ligger på rett sted, nettopp der de skal ligge. På deg selv ligger de derimot på feil sted. For du og alle mennesker, ja, alle skapninger, er for svake til å bære bare én eneste synd uten å synke sammen under vekten.

La dem derfor trygt ligge på ham. Du skal se at han nok blir ferdig med dem. Han tar dem med seg til korset, ja, han dør for dem. Men på den tredje dagen lar han seg se igjen som Herre over synd, død og djevel. For de har prøvd all sin styrke mot ham og ikke utrettet noe.

Med dette skal du nå trøste deg og takke Gud for den usigelige nåden: Han har befridd deg for denne tunge byrden, som ville ha dratt deg ned i helvetes avgrunn, og lagt den på sin Sønn, vår Herre Jesus Kristus. Enda han er den evige Gud og uten synd, bar han så tungt og hardt på den på Oljeberget at han måtte svette blod.

Ja, hold fast på denne trøsten og la ikke tungsinnet ta motet fra deg, men si: Det er nok at min Herre Jesus Kristus har sørget og skjelvet slik; med min egen sorg utretter jeg ingenting. Men tar jeg imot denne trøsten og lever og dør på den, da har han ved sin sorg og skjelving utrettet at jeg heretter kan være frimodig og glad i ham. Jeg trenger verken frykte synden eller døden, men kan trøste meg med hans død og håpe på Guds nåde og det evige liv.

Slik øvelse i troen og slik tillitsfull fortrøstning til Kristus er den rette gudstjenesten, som Gud har behag i. Den er også den eneste redning som de engstede og bedrøvede samvittighetene skal ty til når syndens byrde plager og engster hjertet. Noen annen sikker og fast trøst i denne nøden er det umulig å finne.

Men videre er historien om Jesus på Oljeberget også svært nyttig for oss, for av vår Herre Kristi eksempel lærer vi hvordan vi skal forholde oss når angst, anfektelse og nød kommer over oss. Tiden var nå kommet da han skulle forrådes av Judas, da jødene skulle gripe ham og hedningene nagle ham til korset. Hva gjør han da? Han er bedrøvet og redd. Men han blir ikke stående ved det. Han går bort, faller på sitt ansikt og ber.

Lær du også dette, og la ikke nøden gå deg så nær inn på livet at du glemmer bønnen. For også dette er en nødvendig gudstjeneste som Gud har behag i: at vi ikke mister motet når vi er i nød og angst, men løfter hjertet til ham og søker hjelp hos ham. Det vitner også Salme 91 om, der Gud sier: «Han skal påkalle meg, og jeg vil svare ham. Jeg er med ham i nøden, jeg vil fri ham ut og ære ham» (Sal 91,15).

Men dette faller oss svært tungt. Vi tenker straks at når Gud lar oss komme i nød og angst, er han også vred og vår fiende. Og så innbiller vi oss at selv om vi ber, er en slik bønn forgjeves og til ingen nytte.

Men mot dette kan du også trøste deg med historien om Kristus på Oljeberget og verge deg mot slike tanker med den. For hvis Gud mente det vondt med oss

når han lar oss komme i nød og angst, måtte han jo også mene det vondt med sin kjære Sønn. Men det motsatte er jo tilfellet, som også Salomo sier: «Den Herren elsker, den tukter han, og han hudstryker hver sønn som han tar seg av» (Ordsp 3,12; Hebr 12,6).

La deg derfor ikke forføre av slike tanker, og hold ikke Gud for din fiende fordi han lar deg lide nød. Du ser jo her at han ikke sparer sin enbårne Sønn for lidelse, men lar ham kjenne syndens byrde og dødens angst, så han skjelver og bever.

Tenk derfor at selv om han lar deg lide noe, er du like fullt Guds barn, og han er din Far. Hvorfor skulle du vel bli spart for alt det som han ikke engang sparte sin enbårne Sønn for? Han lot ham lide den angst og nød for deg som du ellers selv måtte ha lidd evig i helvete. Følg derfor Kristus også i det andre stykket. Slik du lider nød og angst med ham, skal du også lære å be med ham og ikke tvile på at Gud i nåde vil høre en slik bønn.

Hvordan ber så Kristus? Også dette er en svært gagnlig og nødvendig lærdom, som vi skal følge og ikke glemme. Han sier: «Min Far, er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil.» Denne bønnen gjentar han tre ganger, inntil en engel til slutt kommer fra himmelen og styrker ham, som Lukas sier (Luk 22,43).

Dette er den rette bønnen, og den skal også vi be etter ham når vi er i nød og anfektelse. «Min Far!» sier han, som om han ville si: Selv om jeg nå kjenner skrekk og angst, så jeg er bedrøvet inntil døden og ikke ser annet foran meg enn din fryktelige vrede og døden, tviler jeg likevel ikke på at du er min Far, at du har meg kjær, ser ned til meg og holder din hånd over meg. Derfor håper jeg å bli fridd ut av denne nøden. «Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi», det vil si: Så hjelp meg, og spar meg for denne lidelsen!

Slik Kristus her roper til Gud, sin Far, skal også vi gjøre. For selv om Kristus alene er Guds evige Sønn, som det står i Salme 2,7: «Du er min Sønn, jeg har født deg i dag», er likevel også vi ved troen på Kristus Guds barn og arvinger. Derfor skal vi ikke bare si disse ordene i bønnen vår, men også ha den tillitsfulle troen at han, vår Far, mener det godt med oss, sine barn, og ikke vil forlate oss.

For der denne tilliten ikke er, kan det heller ikke være noen rett bønn. Der tenker en visselig i sitt hjerte at Gud ikke er vår Far, at han ikke vil vite av oss og ikke bryr seg om oss. Men dette er å ringeakte Gud, for når vi ikke tror at han er vår Far, tar vi fra ham hans rette navn.

Men her skal du lære enda mer av vår kjære Herre Kristus: Han ber om at Faderen vil ta dette begeret fra ham, og som Guds rette, enbårne Sønn venter han alt godt av Faderen. Likevel føyer han til disse ordene: «Men ikke som jeg vil, bare som du vil.»

Slik skal også du gjøre. Er du i anfektelse og motgang, så tenk ikke av den grunn at Gud er vred. Vend deg til ham som et barn til sin far – for når vi tror på Kristus, vil Gud også ta imot oss som sine barn og Kristi medarvinger.

Rop så til ham om hjelp og si: Å, kjære himmelske Far, se hvordan det går meg både her og der. Hjelp meg for din kjære Sønn Jesu Kristi skyld, og la meg ikke bukke under og gå til grunne i denne eller noen annen elendighet!

I slike bønner har Gud behag. For han vil at du og vi alle skal ha en slik tillit til ham i og ved Kristus i alt det vi har å bære fram. Vi skal påkalle ham som vår kjære Far med fast og urokkelig tillit og slett ikke tvile på at han for Kristi skyld ikke vil være unådig mot oss, sine kjære barn, men tvert imot har hjertelig medlidenhet med oss og derfor gjerne vil hjelpe oss.

Likevel skal du ydmyke deg og ikke stå fast på din egen vilje, men overlate det til Guds vilje om han vil la deg bli lenger i en slik nød. Da skal du vise din lydighet ved tålmodig å bære at hjelpen blir utsatt, slik du ser Kristus gjøre her.

Men nå vil du kanskje spørre: Hvorfor ber Kristus slik her? I Johannesevangeliets 17. kapittel ber han jo også, men der føyer han ingen steder til ord som overlater til Guds vilje om han vil gi ham det eller ikke. «Far,» sier han, «timen er kommet. Herliggjør din Sønn. Herliggjør du meg, Far. Bevar dem i ditt navn, dem du har gitt meg. Jeg ber om at du skal bevare dem fra det onde. Hellige dem i sannheten!» Og videre: «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er», og så videre. Hele denne bønnen går ut på at han vil bli bønnhørt og ikke få nei. Hvorfor ber han da ikke slik her også?

Svar: Den nøden som Herren her ber Gud om å avverge, er en timelig og legemlig nød. Og i alt som gjelder dette timelige og legemlige livet, skal vi overgi vår vilje til Guds vilje. For som Paulus sier: «Vi vet ikke hva vi skal be om slik vi burde» (Rom 8,26). Dessuten er det ofte svært nødvendig for oss at Gud lar oss bli under korset og i nøden. Og siden Gud alene vet hva som tjener oss best, skal vi sette Guds vilje foran og vår vilje bak og vise vår lydighet i tålmodighet.

Men der det ikke gjelder legemlige ting, men de evige godene – at Gud vil tilgi oss syndene våre, holde oss fast ved sitt ord, hellige oss og gi oss Den Hellige Ånd og det evige liv – der er Guds vilje åpenbar og viss. Det er jo nettopp slike ting Kristus ber om for sin kristne kirke i Joh 17. For Gud vil at alle mennesker skal bli frelst, at alle mennesker skal bekjenne sine synder og tro på syndenes forlatelse ved Kristus.

Når vi ber om slike himmelske goder, er det derfor unødvendig å overlate til Guds vilje om han vil gi oss dem eller ikke. Her skal vi vite og tro at han gjerne vil gi oss dette, og her skal det ikke være den minste tvil hos oss. For her har vi jo hans ord, som klart og tydelig åpenbarer oss hans vilje når det gjelder denne nøden. «For så har Gud elsket verden,» sier Kristus, «at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16).

Se, der har du hva Guds vilje er når det gjelder din frelse. Be derfor frimodig ut fra denne viljen. Og slik Kristus ber i Joh 17,24: «Far, jeg vil at de som du har gitt meg, skal være hos meg der jeg er», slik skal også du be: Far, jeg ber og vil at du tilgir meg mine synder for din Sønn Jesu Kristi skyld, han som har betalt for dem og gjort fyllest for dem med sin død.

Men når du er i legemlig nød og anfektelse, kan du ikke vite Guds vilje på samme måte. Du vet ikke om det ville tjene deg til frelse og ham til ære om han straks fridde deg ut av sykdommen, fattigdommen og annet besvær og strev, slik du ber om. Derfor skal du nok be Gud om hjelp, men samtidig overlate til ham om han vil hjelpe deg straks, eller la deg lide en slik nød en stund til.

For selv om han ikke hjelper oss straks eller på den måten vi ønsker, skal ikke bønnen av den grunn være forgjeves. Den tjener oss likevel til at Gud styrker hjertet vårt og gir oss nåde og tålmodighet til å bære og til slutt overvinne slik motgang. Det viser Kristi eksempel her: Gud, hans Far, ville ikke la dette begeret gå ham forbi, men likevel sendte Gud ham en engel som styrket ham.

Slik skal det også gå deg. Selv om Gud venter lenge med den hjelpen du ber om, eller den helt uteblir, er du likevel forvisset om at han for Kristi skyld gjerne vil tilgi deg syndene og frelse deg. Om dette kan du altså be med fast fortrøstning og viss tillit. Tvilte du her, ville du synde.

Dette er nå læren om bønn i anfektelse. Men som disiplenes eksempel viser, går det tregt for oss med dette. Også de hadde sin anfektelse å kjempe med, og derfor formaner Herren dem til å be, så de ikke skal komme i fristelse. For mot dette er bønnen det eneste og beste legemiddel. Men kjødet er skrøpelig og vil ikke gjøre nytte for seg. Når nøden er størst og bønnen trengs mest, slumrer og sover vi. Det vil si: Angsten kommer over oss og tynger oss så hardt at vi tenker det er forgjeves å be. Og da må fristelse og fall følge etter, slik vi ser hos disiplene her.

Men den nådige og barmhjertige Gud, som ved sin Sønn Jesus Kristus har lovt oss hjelp og barmhjertighet, vil bære over med vår skrøpelighet og igjen hjelpe oss opp av en slik anfektelse, så vi lar oss formane og igjen søker hjelp og trøst hos ham.

Her har dere altså historien om Herren Jesus på Oljeberget. Den skal vi legge oss nøye på minnet og bruke på rett måte. For det første skal vi av dette forbildet lære hvor stor og tung en byrde synden er, siden den trykker og tynger selve Guds Sønn så hardt at han skjelver og svetter blodig svette. Derfor skal vi våke over oss selv og vokte oss vel for å synde.

For det andre skal vi også lære av denne historien å trøste oss når vi selv kommer i nød og anfektelse – og det vil ikke utebli. For her ser vi jo hvordan Guds Sønn bar våre synder.

Og for det tredje skal vi i alle fristelser holde oss til bønnen, slik Kristus også sier her: «Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse!»

Den som på denne måten tenker på Oljeberget, skal også bli i Herrens frykt og den rette tro. Han skal finne trøst og redning i all slags nød og anfektelse.

Dette unne vår kjære Herre Jesus Kristus oss alle ved sin Hellige Ånd! Amen.

Andre passionspreken

Om hvordan Kristus ble tatt til fange i hagen. Matt 26,47–50. Holdt i 1534.

> Og mens han ennå talte, se, da kom Judas, en av de tolv, og sammen med ham en stor flokk som var væpnet med sverd og stokker. De kom fra ypperstepresteне og folkets eldste. Han som forrådte ham, hadde gitt dem et tegn og sagt: Den jeg kysser, han er det. Grip ham!
> Og han gikk straks bort til Jesus og sa: Vær hilset, rabbi! Og han kysset ham flere ganger. Men Jesus sa til ham: Venn, hvorfor er du her? Da gikk de fram og la hånd på Jesus og tok ham til fange.

Dette er den andre delen av beretningen om det som hendte i Getsemane hage. Her hører vi først hvordan Judas, en av de tolv, til slutt også forrådte Herren Kristus i hagen. Han hadde gjort avtale med jødene og solgt ham for tretti sølvpenger – hver av dem var verd omtrent en halv gylden i våre penger.

Dette var en svært ond og anstøtelig gjerning. Og slike anstøt forfører fortsatt i dag mange kloke og forstandige folk, så de taler ille om evangeliet og holder det for en skadelig lære. For Satan hviler ikke, og særlig er han utrettelig med å så sitt onde korn der han ser det gode skyte fint opp. Derfor er det ikke noe nytt at det blant dem som har Guds ord rent og klart, finnes mange Judas-barn – onde skurker og ukristne.

Når verden ser slikt, er den straks ferdig med dommen. Slik har vi i vår tid ofte nok måttet høre motstanderne våre legge skylden for alle slike anstøt på læren. De sier: «Var læren den rette, ville den nok også bære god frukt. Men nå oppstår det så mange anstøt i verden som var ukjent i tidligere tider. Altså må grunnen være at læren ikke duger.»

Vi kan jo ikke nekte for at bondeopprøret brøt løs i 1525, etter at evangeliet igjen var kommet fram i lyset. På samme måte har det senere stått fram sakramentsvermere, gjendøpere og andre kjetterske sekter, som ingen hadde sett eller hørt maken til før evangeliet kom til oss igjen. Men følger det av dette at læren er dårlig, og at disse anstøtene har sin rot og sitt opphav i læren?

Her må du først ta for deg forræderen Judas. Han er ingen hedning eller tyrker. Han er heller ikke en av de jødene som har stått Herren Kristus imot og ikke har hørt Guds ord. Han er en av de tolv, sier Matteus – en av dem som Kristus har kalt til å forkynne, til å døpe i hans navn, drive ut djevler og gjøre alle slags herlige under. Herren har kjent og sett denne falskheten hos ham helt

fra begynnelsen. Derfor har han uten tvil undervist Judas mer enn de andre og stadig formant ham til ikke å gi synden og fristelsen rom.

Evangelistene forteller også, særlig i beretningen om det siste måltidet, at Herren stadig lot falle et lite ord her og der for å prøve om Judas ennå kunne dras bort fra denne synden. Til slutt gir han ham også det dyppede brødstykket, uten tvil med et bønnfallende, advarende blikk, som om han ville si: «Å, du arme menneske, hvordan kan du være fiendtlig mot meg? Hva grunn har jeg gitt deg til å ha slikt i sinne mot meg?»

Men ingenting hjalp. Judas ga fristelsen rom og lot den få full makt over seg. Da sier Herren til ham: «Det du gjør, gjør det snart!» (Joh 13,27). Det er som om han ville si: «Jeg ser at ingen advarsel eller formaning hjelper. Så gå nå – her er det verken råd eller hjelp lenger.»

Hva skal vi nå si om at denne fortvilte forræderen begår en så grufull synd? Han har jo selv gjort under i Herrens navn. Likevel nærer han et så fiendtlig og ondt sinnelag mot sin Herre og Mester at han for en usel håndfull penger selger og forråder den rettferdige, uskyldige, milde og vennlige Herre og Frelser. Og han vet godt at dette vil koste Herren livet.

Hvem skal vi gi skylden? Det står jo at han var en av de tolv. Skal vi da si at skylden lå hos Herren Kristus og hos den læren Judas hadde hørt av ham – at hvis Kristus hadde lært ham bedre, så hadde Judas også gjort etter det?

Sett nå at slike tanker falt deg inn. Ville du ikke da bli forferdet av hele ditt hjerte og grue deg for å anklage Herren Kristus slik? For du vet at han er hellig og rettferdig, at han hater all ondskap, ja, at all hans lære og forkynnelse nettopp går ut på å avverge og hindre synd og holde folket i live. Hvorfor skulle du da ville kaste skylden på den kjære Herre Kristus?

Nei, du ville nok rett ut si: «Denne Judas må ha vært en så ond og ugudelig erkeforræder at alle gode formaninger var spilt på ham; de kunne ikke bite på ham på grunn av hans ondskap. Ellers hadde han nok oppført seg annerledes. For selv om de andre apostlene er så svake at de tar anstøt av Herren Kristus, faller de likevel ikke i en så grufull synd som Judas. Derfor må han virkelig ha vært en erkeskurk som det verken var råd eller hjelp for.»

Slik dømmer du altså om ham. Men hvorfor vil du da ikke dømme på samme måte her? Hvorfor vil du kaste skylden på det hellige evangeliet og laste det, når skylden egentlig ligger hos onde mennesker og djevelen? For når det går slik med Herren Kristus selv at han ikke kan forkynne så godt, alvorlig og inntrengende at Judas holder opp med å være den skurken han var fra begynnelsen av – hva rart er det da at det samme hender oss, og at ikke alle vil rette seg etter Ordet?

Opprøret brøt løs, som vi har sagt, etter at Gud hadde åpenbart evangeliet for oss. Det kan og vil vi ikke nekte. Men skal evangeliet derfor bære skylden for denne ulykken og dette anstøtet? Eller har det kanskje ikke vært opprør og andre anstøt også før, da evangeliet ennå ikke ble forkynt?

Skulle en ikke heller si: «Djevelen hater evangeliet, og dessuten er folk av naturen fordervet og tilbøyelige til det onde»? Derfor har sikkert både djevelen

og den onde verden hjulpet til med dette anstøtet, for at det rette og gode kornet – den rene og gagnlige læren – skulle bli hatet.

På samme måte har sakramentsvermerne og gjendøperne stått fram senere – noe slikt hadde ingen hørt om før evangeliets dager. Men evangeliet er uskyldig i dette. Det er djevelen, og ved siden av ham hovmodet i de nysgjerrige og lettsindige hjertene, som har spilt opp til denne dansen. For de har sluppet Guds ord for å følge sitt eget hode, og slik har de voldt disse grufulle ulykkene og fordervelige anstøtene.

Fortsatt i dag er slike anstøt så utbredt at det blant dem som roser seg av evangeliet, finnes enda mer gjerrighet, åger, utukt, umåtelighet og andre anstøt enn før under pavedømmet. Hvor kommer dette fra? Lærer de det av evangeliet? Eller er det våre prester som har skylden? Nei, vokt deg for den tanken! For det ville være å vanære og håne Gud og hans dyrebare ord, og dernest hele prekenembetet – altså Guds høyeste og herligste gaver.

Nei, skylden ligger hos den lede djevelen. Han ser at åkeren er fint pløyd og tilsådd, og det ergrer ham, for på denne måten blir hans rike kraftig innskrenket og svekket. Derfor kommer han med sitt onde korn mens husbonden sover, og sår åkeren full av ugress (Matt 13,24–25).

Men han får det likevel ikke dithen at det bare vokser ugress i åkeren. Judas, en av de tolv, blir en forræder, men de andre disiplene faller ikke i en så grufull synd, hvor svake og skrøpelige de enn er. På samme måte finnes det også her mange gode og gudfryktige kristne, selv om anstøtene er mange og svært utbredt. De holder seg i fullt alvor til Ordet, lever gudfryktig og vokter seg for anstøt.

Med dette skal vi la oss nøye og takke Gud for at ikke alle er som Judas, selv om vi ikke kan bli kvitt ham, men må tåle ham i menigheten. For det er alltid noen som oppfører seg bedre enn han.

For det første kan vi altså bruke eksemplet med dette fortapelsens barn som en advarsel. Vi skal ikke spotte evangeliet slik papistene gjør, men lære å kjenne den egentlige årsaken til anstøtene. Vi skal innse at skylden ligger hos djevelen og hos de ulydige hjertene som verken vil tro Guds ord eller la seg forbedre av det.

For det andre skal vi også lære å frykte Gud av dette grufulle fallet. For som sagt: Judas var ikke en ringe og alminnelig mann, men en apostel. Uten tvil hadde han mange gode og fremragende gaver. Han hadde jo også et særskilt embete framfor de andre apostlene, for Herren hadde satt ham til å være husholder eller forvalter for dem. Denne mannen er altså en apostel. I Jesu navn forkynner han omvendelse og syndenes forlatelse, han døper, driver ut djevler og gjør andre under. Likevel faller han så dypt at han blir Kristi fiende, selger og forråder ham og overgir ham til slaktebenken.

Når en så høyt begavet mann, som var betrodd så mye, kan rammes av en så grufull ulykke, da har vi andre all grunn til ikke å være sorgløse. Vi skal frykte Gud, vokte oss for synd og be flittig om at Gud ikke vil la oss falle i fristelse, men lede og hjelpe oss når vi blir anfektet, så vi ikke faller. For det er fort gjort å falle og synde når en ikke ser seg godt for og flittig styrker seg mot det ved bønnen.

Med Judas var det slik at han var et gjerrig menneske. Evangelistene antyder flere ganger at han stjal og tilegnet seg mye etter at Herren hadde satt ham til å være forvalter for dem. Denne lasten ga han fritt løp og overga seg helt til den. Han lot seg formane og hørte prekenen, slik dessverre også vår tids anstøtelige og vanslektede kristne gjør. Men likevel gikk han og stjal der han kunne komme til, og innbilte seg at det ikke var noen fare med ham – han var jo apostel like fullt som noen annen.

Fordi han ga synden slikt spillerom, fikk denne falske tryggheten det så langt med ham at djevelen til slutt for helt inn i ham. Djevelen drev ham til den grufulle gjerningen å forråde sin kjære Herre og Mester for femten gylden. Og da djevelen hadde lyktes med dette og fått Judas så langt, fulgte stadig større jammer etter: Judas fortvilte over synden sin og hengte seg selv. Og det var nettopp den enden på saken som djevelen var ute etter.

Dette eksemplet skal vi legge nøye merke til og, som sagt, bruke som en advarsel. Vi skal arbeide på å ha en god samvittighet, føre livet vårt i sann gudsfrykt og aldri forsømme å be Gud om å holde oss fast ved sitt ord, styre oss ved sin Hellige Ånd og bevare oss fra å synde. For er vi forsømmelige i noe vi synes er en liten sak, kan det følge et usigelig stort forderv av det.

Slik formaner også vår kjære Herre Kristus oss når han sier: «Når den urene ånden er fart ut av et menneske, går den gjennom tørre trakter og søker hvile. Når den ikke finner det, sier den: Jeg vil vende tilbake til huset mitt som jeg for ut av. Og når den kommer dit, finner den det feid og pyntet. Da går den bort og tar med seg sju andre ånder, verre enn den selv. De går inn og bor der. Og for det mennesket blir det siste verre enn det første» (Luk 11,24–26; jf. Joh 5,14).

Eksempler på dette ser vi nok av hos oss også. Før det kjære evangeliet igjen kom fram i lyset, hadde djevelen alt i fredelig besittelse. Da hadde han fanget nesten alle menneskers hjerter med falsk gudsdyrkelse og tillit til deres egne gjerninger.

Men nå har Gud drevet ham ut ved evangeliet. Nå vet vi at vi verken kan tjene Gud eller hjelpe oss selv med messer, vigilier, pilegrimsreiser og klosterliv. For Guds ord lærer oss en annen gudstjeneste: Den kalles å kysse Sønnen, det vil si hylle ham (Sal 2,12), eller – som Gud selv kaller det fra himmelen – å høre hans Sønn, den elskede, og tro på ham (Matt 17,5).

Ja, nå når vi vet dette, hva skjer da? Djevelen vil gjerne flytte inn igjen, men veien er sperret for ham. Han kan ikke, for Guds ord åpenbarer sannheten og avslører ham. Så går han og tar med seg sju – det vil si utallige – andre ånder, verre enn han selv, og flytter inn igjen hos dette mennesket. For vi ser jo at de fleste slår seg til ro med den tanken at det ikke er noen fare på ferde, selv om de lever i utukt, driver åger og er gjerrige, lyver og bedrar. Og likevel mener de at de er gode kristne.

Finner djevelen bare et hull, om så lite at du tror han knapt kan kikke inn gjennom det, så finner han plass nok til å krype inn med hodet og hele kroppen. Slik gjorde han med Judas. Judas syntes det var en liten ting å stjele ti skilling én dag og tjue skilling en annen dag, snart mer, snart mindre. Men fordi han stadig ga seg over til denne lasten og ikke ville la Guds ord holde ham tilbake,

fikk djevelen det til slutt så langt med ham at han for pengers skyld overga sin rettferdige Herre og Mester til slaktebenken.

Derfor heter det: Frykt Gud og vokt deg for synd! For vil du fortsette i syndene dine og ikke holde opp med dem, kan du ikke vente annet enn at det får en ulykksalig ende med deg. Djevelen begynner ikke på dette for at det skal bli til ditt beste. Han lar Judas pleie gjerrigheten sin så lenge at han til slutt får drevet ham til fortvilelse og hjelper ham med strikken om halsen.

La dette være en advarsel for deg, og vend om i tide! Be Gud inderlig om at han for Kristi skyld ikke vil tilregne deg syndene dine, og bli så et bedre menneske. Slik vil Gud ha det.

Gud har også latt dette skremmende eksemplet med Judas skje for at vi skal gi flittig akt på det og bli advart i tide. For hvem skulle vel ha trodd at en så grufull synd kunne ha en så liten begynnelse? Lek derfor ikke med synden, og tenk ikke: «Jeg kan nok være en kristen selv om jeg først gjør det eller det. Jeg kan nok gjøre det godt igjen en annen gang» og så videre. For djevelen er altfor slu for deg. Får han deg først i garnet sitt, slipper han deg ikke så lett ut igjen.

Dette får være nok om Judas' eksempel sett fra denne siden. Men det skal også på en annen måte tjene oss til trøst og advarsel. For slik det gikk Herren Kristus her på jorden, slik skal det visselig også gå hans kirke og det kjære evangeliet helt til verdens ende.

Judas, en av hans egne disipler, forråder Kristus. Slik er det også med dem som sitter i kirkens høye embeter. De bærer tittel og navn av å være kirken og vil gjelde som dens fyrster og overhoder, men de er blitt forrædere mot hans kirke og dens verste fiender. Og de gjør det ikke som Judas for tretti sølvmynter, men for mange tusen gullmynter.

Se bare på paven! Han har den rette Judas-pungen hengende om halsen. Han har fått så stor kjærlighet til penger og gods at han selger og forråder evangeliet for dem. Han farer ikke annerledes fram med det enn jødene for fram med Herren Kristus da de stilte ham fram for Kaifas og Pilatus.

Judas tar med seg yppersteprestenes og rådsherrenes svenner og tjenere. På samme måte tar paven med seg sine munker, prester, universiteter, biskoper og hele svermen fra sitt åndsforlatte Sodoma. Alle hjelper de ham med å ta Kristus til fange, det vil si: Alle fordømmer og forfølger de evangeliet som det verste kjetteri. Til slutt kommer så Pilatus til, det vil si den verdslige øvrigheten, og tar fatt på å utrydde evangeliet med sverdet.

Slik har det alt gått i lange tider, helt siden paven fikk så stor makt og velde. Og fortsatt i dag finner en utallige som er som Judas: De beriker seg på evangeliet og misbruker det til å skaffe seg penger og ære, prakt og vellevnet.

Men disse folkene burde gi godt akt på hvordan det endte med Judas. For det kan de stole på: Verken paven eller noen annen som forråder Kristus og hans ord, skal ha lykke med de blodpengene de selger og forråder Kristus og hans evangelium for – om de så er aldri så høye, mektige og vise. Den onde samvittigheten kommer til slutt. Og deretter skal de, om de ikke omvender seg, få sin lønn: den evige død og fordømmelse i helvetes avgrunn sammen med Judas, sin mester.

Hvis denne tunge og forferdelige dommen ikke ventet dem, kunne en vel bli fristet til utålmodighet når en ser at disse elendige menneskene – paven, kardinalene, biskopene, messeprestene og munkene – har så gode dager og overflod av alt. Men kjære, unn du disse fetegrisene å velte seg en kort stund i gjørma av sine urene lyster, så lenge Gud tillater dem det! De tretti sølvpengene som de daglig selger Kristus for, skal en gang bli sure nok for dem, når han sier til dem: «Gå bort fra meg, dere som er forbannet, til den evige ild, som er beredt for djevelen og englene hans» (Matt 25,41).

Dessuten vil heller ikke hjertet og samvittigheten deres la dem ha varig fred her på jorden. For selv om de en tid slår alt dette hen, går sorgløst omkring og lever i sus og dus, ender det likevel ille til slutt, når den lille svarte hunden som heter anger, en gang begynner å gjø. Da skal de føle og erfare hva den evige fortapelsen betyr, og hva Jesaja mener med ordene i kapittel 48: «Det er ingen fred, sier Herren, for de ugudelige» (Jes 48,22). Også i våre dager har vi sett mange eksempler på hvilken ende flere av evangeliets fornemme motstandere har fått.

Dette får være nok om Judas, siden evangelistene selv med så stor omhu har fortalt hvordan han solgte Kristus, førte jødene til hagen og forrådte Herren Jesus med et kyss. For kysset var, sier Matteus, det avtalte tegnet. Det passer også godt nok på de falske prestene, som bruker det embetet som er betrodd dem, til å forføre de arme samvittighetene med falsk og uren lære.

Men her forteller evangelisten Johannes om to merkelige under som vår Herre Kristus gjorde i hagen. Det første er dette: De kommer til Herren Kristus i hagen, og han spør dem hvem de leter etter. De svarer: «Jesus fra Nasaret.» Og han sier: «Det er jeg!» Da forferder dette ordet dem slik at alle sammen viker tilbake og faller til jorden, som om de var truffet av lynet (Joh 18,4–6).

Her var det en særskilt guddommelig kraft som Herren i denne stunden ville la dem se, ikke bare for å forferde jødene, men også for å styrke disiplene sine. For av dette kunne de jo slutte at hvis Herren ikke frivillig hadde villet gå i døden, kunne han nok selv ha vernet seg mot den og forsvart seg mot fiendene sine. Til det trengte han ikke andre menneskers hjelp og forsvar, slik disiplene mente. For de ville redde ham med makt. Men det ville ikke Herren, som vi skal høre, og derfor taler han svært strengt til Peter.

Dette underet er altså rettet mot det store anstøtet som ikke bare jødene, men siden også Herrens egne disipler nesten druknet helt i. For da Herren lot seg ta til fange, lot jødene utøve all sin ondskap mot seg og til slutt lot seg drepe så vanærende på korset, tok alle disiplene så tungt anstøt av det at de helt glemte alle de undrene de hadde sett ham gjøre, og alle de skjønne prekenene de hadde hørt av ham. De ga bare rom for én tanke: at nå var det helt ute med ham, og at håpet deres hadde vært forgjeves og fruktesløst.

Og de vantro og ondskapsfulle jødene på den andre siden var helt overbevist om at når de bare fikk ham på korset, var det ingen fare lenger.

Men her står nå dette herlige og forunderlige underet. Hele denne store flokken av jøder var væpnet med spyd og sverd, sendt ut på rådsherrenes befaling og villige og modige nok til å gå løs på saken. Likevel blir de drevet tilbake av én

eneste mann, som står forsvarsløs foran dem og ikke gjør annet enn å tale på det vennligste med dem. Med ett eneste ord driver han dem tilbake, når han sier: «Det er jeg!» Og de blir så forferdet at de faller til jorden, som om fienden hadde hogd dem ned med makt.

Dette store underet ser disiplene; jødene kjenner og erfarer det også. Og likevel er det straks glemt. Ja, fordi han overgir seg så tålmodig til lidelsen og ikke bruker mer makt mot fiendene sine, tenker de at han er et menneske som andre mennesker.

De burde med rette ha tenkt slik: «Se, kan denne mannen med ett eneste ord – som attpåtil ikke er et skjellsord eller en forbannelse, men et vennlig svar – få store, sterke, modige og væpnede folk til å falle til jorden som om tordenen hadde truffet dem, da må det ha noe særskilt å bety at han så villig overgir seg og lar seg gripe. Han kunne verge og forsvare seg, men han gjør det ikke; han lider. Derfor vil han heller ikke bli beskyttet av mennesker. Og selv om han nå skjuler sin makt og lar jødene gjøre med ham som de vil, blir ikke dette enden på det. Enden skal bli at fiendene hans faller ned for ham, og at han skal herske. For den guddommelige kraften som han så ofte før har latt komme til syne ved et ord, og særlig nå her i hagen, vil ikke i lengden la seg undertrykke slik.»

Slike tanker burde særlig disiplene ha hentet ut av dette underet. For det er ingen tvil om at Herren nettopp av denne grunn lot sin guddommelige kraft bli sett her.

Men dessverre ble dette snart glemt på begge sider. Jødene utøvde sin ondskap mot ham og hadde ingen frykt for ham lenger. Og disiplene flyktet, den ene hit og den andre dit, for de var bedrøvet og forferdet. De hadde ikke lenger noe håp om å få se sin Herre og Mester igjen, langt mindre om at han ennå skulle frelse dem.

Nå var det «deres time og mørkets makt», som Kristus sier hos Lukas (Luk 22,53). Da tok anstøtet overhånd, og djevelen utøvde sin makt. Derfor formaner Herren disiplene sine så alvorlig til å be: «Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse!» (Matt 26,41).

Det andre underet ligner nesten det første. Her svarer Kristus for andre gang: «Jeg sa dere at det er jeg! Er det da meg dere leter etter, så la disse gå!» (Joh 18,8). Han er alene, den kjære Herre Kristus, og har verken sverd eller spyd. Forræderen Judas har derimot en stor flokk med seg mot ham. Her skulle en jo tro at den arme Herre Jesus, som var så overmannet, med rette måtte gi dem gode ord og be for seg selv. Men i stedet går han fram og befaler jødene å la disiplene hans være i fred og ikke legge hånd på noen av dem.

Dette ordet han sier til dem – *Sinite hos abire*, «La disse gå!» – er et alvorlig ord, og som vi ser, ikke forgjeves. For de var uten tvil dratt ut med tanken om å ta hele reiret, både Mesteren og disiplene hans. Men dette ordet gjør at de ikke griper flere enn ham selv, og at de må la disiplene hans være i fred – enda Peter egentlig ikke hadde fortjent det av dem, siden han dro sverdet og hogg løs på flokken.

Men hvorfor gjør Herren dette? Det er ingen gal utleggelse å si at han med dette ville vise at han aktet sitt eget liv ringere enn disiplenes liv. Han redder jo dem, men lar seg selv villig gripe og binde. Av samme grunn kaller Herren

seg også «den gode hyrde» som «setter sitt liv til for fårene» (Joh 10,11). Og han holder denne kjærligheten sin fram for oss, så vi skal følge den, når han sier: «Ingen har større kjærlighet enn denne at han setter sitt liv til for vennene sine. Dere er mine venner dersom dere gjør det jeg pålegger dere» (Joh 15,13–14).

Dette viser seg her svært vakkert. Når det gjelder hans egen person, tier han helt stille. Med ham selv får de gjøre og fare fram som de har lyst; alt dette lar han skje. Men han vil at de skal la disiplene hans gå og ikke legge hånd på dem. Slik viser han at han har mer omsorg for dem enn for seg selv.

Men dette har også skjedd av en annen grunn. Vår kjære Herre Kristus ville nemlig ikke ha noen stallbror i den lidelsen som nå sto foran ham. For som Jesaja sier i kapittel 53: «Herren lot den skyld som lå på oss alle, ramme ham» – ham alene (Jes 53,6). Den måtte han også bære alene og ofre seg selv for.

Det er riktignok sant at disiplene senere også måtte lide for Kristi og hans ords skyld, slik han sier til Jakob og Johannes: «Mitt beger skal dere nok drikke» (Matt 20,23). Men Herren Kristi lidelse er en lidelse for min, din og hele verdens synd. Derfor vil Gud for Kristi skyld ikke bare tilgi meg, deg og alle troende kristne syndene våre og ikke mer komme dem i hu, men i tillegg skjenke oss rettferdighet og det evige liv.

Derfor vil Kristus her være alene og ikke la noen bli tatt til fange eller lide sammen med ham. Dette skal forkynnes i alle kirker, i hele kristenheten, og alltid med all flid legges folket på hjertet: De skal håpe på forlatelse for alle sine synder alene for Kristi lidelses og døds skyld.

Men det gjør ikke den lede paven og hans lede skribenter og skrålhalser. Med ord bekjenner de riktignok at Kristus er det Lam som bærer bort verdens synd (Joh 1,29). Men i gjerning fornekter de det. Det viser de ved at de så skammelig forfører det arme folket med sine løgner.

De lærer at en skal påkalle avdøde helgener, søke syndenes forlatelse hos dem og trøste seg med deres fortjeneste – og at de gir folk avlat for slikt. Men det er jo akkurat det samme som å lære at Kristus ville ha deltakere i sin lidelse for oss, og at han ikke var alene om å fullføre den.

At Herren siden ble korsfestet mellom to røvere, har en særskilt betydning. Den skal utlegges om hvem Kristi lidelse kommer til gode, og hvem den er spilt på – men det får vi ikke tid til nå.

Her i hagen heter det derimot: *Sinite hos abire*, «La disse gå!» Det er som om han sier: «Denne gjerningen hører meg alene til. Det er mitt embete alene og ingen annens å lide og dø for verdens synd. Med det har verken Johannes, Peter eller Jakob noe å gjøre; dem skal dere nå la være i fred. Det er jeg! Grip, fang, bind og korsfest meg! Meg er det pålagt å bære verdens synd. Og alle som tror på meg, det vil si som stoler på min lidelse og død, skal ved den finne en nådig Gud og ha det evige liv.»

Her har dere altså, kjære venner, den andre delen av historien om det som hendte i hagen. La oss nå ikke glemme apostelen Judas' grufulle fall, men øve oss i Herrens frykt, vokte oss for synd og til enhver tid holde ut i bønnen, så Gud i nåde må bevare oss for et slikt fall.

Og la oss dernest også bli minnet om at hvis vi er rette kristne, skal vi også ha vår Judas, som vil gjøre oss alt det onde han kan, for å stille sin gjerrighet. Det skal vi tåle og holde oss til den trøsten at selv om Kristus nå bare gir seg svakt til kjenne i oss, skal hans kraft likevel åpenbare seg når tiden er inne, og i nåde bevare og oppholde oss.

Dette unne vår Herre og Frelser Jesu Kristi evige Far oss alle ved sin Hellige Ånd! Amen.

Tredje passionspreken

Hvordan apostelen Peter vil redde Kristus og drar sverdet, men Kristus forbyr ham det. Matt 26,51–56. Holdt i 1534.

> Og se, en av dem som var med Jesus, rakte ut hånden og dro sverdet. Han slo yppersteprestens tjener og hogg øret av ham. Da sa Jesus til ham: Stikk sverdet ditt tilbake på plass. For alle som griper til sverd, skal falle for sverd. Eller tror du ikke jeg kunne be min Far, og så ville han nå sende meg mer enn tolv legioner engler? Men hvordan skulle da Skriftene bli oppfylt, at så må skje?
> I samme stund sa Jesus til flokken: Dere har rykket ut som mot en røver med sverd og stokker for å gripe meg. Dag etter dag satt jeg i templet og lærte, men da grep dere meg ikke. Men alt dette er skjedd for at profetenes skrifter skulle bli oppfylt. Da forlot alle disiplene ham og flyktet.

Dette er den tredje og siste delen av historien om det som hendte i Getsemane hage eller på Oljeberget. Etter at jødene har tatt Herren Kristus til fange, griper Peter sverdet og tenker å redde Mesteren sin med makt.

For det første gir denne historien oss en nyttig og nødvendig lære om sverdet, det vil si den verdslige makten: hvem som skal bruke det, og hvem som ikke skal, og hvilken straff som er fastsatt for enhver som tar seg til å bruke sverdet uten å være kalt til det.

Men Peter bruker her sverdet for å redde Kristus, og Kristus forbyr ham det likevel. Derfor er det for det andre også nødvendig å tenke over dette spørsmålet: Kan og skal en forsvare evangeliets sak med sverdet eller ikke? Slik kan den verdslige øvrigheten få en sikker og fast regel å rette seg etter på begge disse punktene. Da handler den verken mot sitt kall og sin plikt eller gjør mer enn kallet og plikten krever. For i begge tilfeller ville det bli gjort urett, og straffen ville visselig ikke utebli.

Når det gjelder Peter selv, er det åpenbart at han er en forkynner av Ordet og en tjener i kirken, og sverdet tilkommer ikke ham. For Herren sier uttrykkelig: «Dere vet at fyrstene hersker over folkene sine, og stormennene deres har makt over dem. Slik skal det ikke være blant dere» (Matt 20,25–26). Når han her drar sverdet for å verne Herren, gjør han derfor urett, og Kristus irettesetter ham.

Det gjør han for det første fordi dette var en sak der sverdet ikke måtte brukes. «Eller tror du ikke», sier Kristus, «jeg kunne be min Far» – om det var et slikt forsvar det gjaldt – «og så ville han nå sende meg mer enn tolv legioner

engler?» Det er som om han ville si: «Nå skal det lides, og jeg vil ikke at noe sverd skal dras for min skyld eller for å forsvare meg.»

Men han irettesetter ham dernest også fordi sverdet ikke tilkommer Peter som privatperson. Derfor befaler han ham ikke bare å stikke sverdet tilbake på plass. Han legger også til en svært streng trussel: «Alle som griper til sverd, skal falle for sverd.»

Dette ordet skal vi legge nøye merke til. For med det gjør Herren forskjell på menneskene og viser at sverdet bare skal betros til enkelte blant oss, og at bare de skal bære det. Med dem menes alle som på lovlig vis er satt til å styre som verdslig øvrighet, til å se til og fremme det felles beste og avverge alt åpenbart anstøt.

I deres hånd legger Gud sverdet, det vil si: Han kaller dem og setter dem til å bære sverdet – ikke til sitt eget beste, men til undersåttenes beste. Slik sier også Paulus om øvrigheten: «Den er Guds tjener, en hevner til straff over den som gjør det onde» (Rom 13,4).

For når verden ikke vil la seg rettlede med ord, må en bruke strenghet og med makt holde folk fra å synde. Slik kan fred og enighet bli opprettholdt og ondskapen holdt i age.

Vil en tyv ikke holde opp med å stjele, så heng ham i galgen – da får en fred for ham. Vil en ondskapsfull kjeltring skade hvem han vil etter eget forgodtbefinnende, og hogge og stikke for et ords skyld der han kan komme til, så gi ham det han fortjener med blokk og øks – da får en fred for ham. Da skal han ikke lenger stikke eller hogge noen; det skal bøddelen nok få ham vant av med.

Når den verdslige øvrigheten bruker sverdet mot synd og anstøt, er det altså å tjene Gud. For dette har Gud befalt, og han vil ikke la synd og anstøt gå ustraffet hen. Her gjør Gud altså et utvalg blant menneskene: Han legger sverdet i noens hender, så de med det skal hindre det onde og verne undersåttene.

De andre derimot, som ikke har fått noen befaling om dette, skal slett ikke befatte seg med sverdet eller dra det før den verdslige øvrigheten befaler dem det. Og drar de det likevel på egen hånd, står dommen her: Alle som griper til sverd, skal falle for sverd. Og den skal visselig ikke lyve.

All historie vitner også om at selvhevn aldri har gått noen vel eller båret god frukt. Til slutt har alle opprørere måttet bøte for det og falle for sverdet, og likeså alle som med vilje har drept, enten ved bøddelens hender eller på annen måte. Ellers har de måttet leve et så urolig og fredløst liv at det hadde vært hundre ganger bedre for dem å dø én gang. Dette er Guds ordning; slik vil han ha det. Alle som griper til sverd og ikke vil vente til Gud eller øvrigheten legger det i hånden deres, skal falle for sverd. Det blir ikke annerledes.

Derfor skal enhver ta seg godt i vare og ikke gi vreden sin frie tøyler. Han skal enten tålmodig lide og overvinne urett, eller søke den hevnen som Gud har innsatt og tillatt.

Og hva slags hevn det er, har vi fått vite tydelig nok. For Gud har befalt øvrigheten å avverge anstøt og verne de rettferdige med sverdet. Derfor skal du søke vern der og legge fram din klage over den som gjør deg urett. Men det skal du ikke gjøre bare for selv å få fred for ham. Du skal også gjøre det for at anstøtet

kan bli stanset, ondskapen holdt i age, og øvrigheten satt i stand til å utføre sitt embete som den skal.

For borgermesteren i en by og fyrsten i et land kan ikke vite alt som foregår. Likevel har de i kraft av embetet den plikten overfor Gud å avverge alt anstøt og all ondskap. Men hvis du nå ville tie om den skaden du lider, og en annen om sin, ville anstøtet bare gripe enda mer om seg, og du ville selv bli årsak til din egen skade. Begge deler er urett, siden du kan forebygge dem begge ved å påkalle øvrighetens hjelp og vern.

Men vil øvrigheten ikke gjøre noe for å hjelpe deg til din rett, selv om du har klaget, da heter det: Tål og lid, men vokt deg for å ta deg selv til rette! For ellers gjør du selv din rett om til urett, både for Gud og mennesker.

«Ja», sier du, «men hva blir det da av Kristi formaning: 'Om noen slår deg på høyre kinn, så vend også det andre til. Vil noen føre sak mot deg for å ta din kappe, så la ham også få ytterplagget!'» (Matt 5,39–40). Svar: Begge disse ordene er sagt for at du skal vokte deg for selvhevn. Heller enn å hevne deg selv skal du lide alt og overlate saken din til dommeren i himmelen. Han fører ikke sitt embete så sløvt og forsømmelig som den jordiske øvrigheten noen ganger pleier å gjøre. Men Kristus forbyr deg ikke å klage til øvrigheten når du lider urett; han befaler deg ikke å tie stille til det.

«Ja», svarer du igjen, «men når jeg klager over den som forbryter seg mot meg, søker jeg jo likevel hevn?» Svar: Ja, og det gjør du rett i – så sant du gjør det uten vrede og hat mot din neste. For slikt kalles ikke din hevn, men Guds hevn. Den har han innsatt for at anstøt kan bli hindret, og for at enhver kan beholde sitt i fred.

Summen av denne historien er altså denne: Den som ikke har befaling til å bruke sverdet, men likevel tar seg det til rette og griper det for å hevne seg selv eller andre, han gjør urett. Han faller inn under Guds dom, som lyder slik: «Alle som griper til sverd, skal falle for sverd.»

Derfor: Når du eller dine blir gjort urett, så vokt deg for det gale middelet! Grip ikke selv sverdet, hevn deg ikke selv. Men grip det rette middelet, det vil si: Bring saken fram for øvrigheten, og la den redde og verne deg. Den har befaling til det fra Gud; det er den innsatt for. Da handler du rett og tar deg ikke selv til rette. Men vil eller kan ikke øvrigheten hjelpe deg, da heter det: Tål og lid, ta ikke selv sverdet, men la Gud hevne det. Det skal han visselig gjøre, og han skal attpåtil straffe øvrigheten for dens forsømmelse.

Men hva da når en morder overfaller meg midt i en skog, eller en ondskapsfull kjeltring overfaller meg på gaten og vil gjøre meg skade, og jeg ikke har noen anledning til å søke hjelp hos øvrigheten? Skal jeg da la meg lemleste eller kanskje til og med myrde? Svar: Nei. For her har enhver øvrighetens tillatelse til å verge liv og helse mot en slik misgjerning og ondskap. Øvrigheten griper jo selv slike personer i nakken og tar livet av dem, der den kan komme til.

Av den grunn og av andre grunner fastsatte også Moses etter Guds befaling at en skulle utpeke noen tilfluktsbyer. Dit kunne de som hadde slått noen i hjel, flykte, når det var skjedd uforvarende eller i nød, og ikke med vilje, som selvhevn eller i vrede (4 Mos 35,11–12). Den samme dommen feller også den

verdslige retten: Også den tillater nødverge. Men utenom dette ene tilfellet lyder dommen: «Alle som griper til sverd, skal falle for sverd.»

De som sverdet ikke er betrodd, vil stadig ta seg denne retten og gripe det for å hevne seg selv og ta seg selv til rette. Men på den andre siden skjer det samme: De som Gud har lagt sverdet i hånden på for at de skal bruke det og slå til med det, vil stadig vise altfor stor mildhet når de bruker det – rett som om Gud ikke hadde gitt dem et skarpt sverd, men en revehale i hånden.

Men også dette er en stor synd og ulydighet mot Gud, og den fører tung straff med seg. For der den verdslige øvrigheten ikke vil bruke tilbørlig strenghet mot åpenbare anstøt, der må Gud selv til slutt tre fram som dommer og straffe. Men når denne dommeren kommer, tar han ikke én eller to; da må en hel by eller et helt land bøte for det. Det vitner Skriften om mange steder, og vi ser også selv eksempler nok på det.

Derfor er det virkelig nødvendig at den verdslige øvrigheten ikke er forsømmelig eller for mild når den straffer. Den skal føre tilsyn med alvor, flid og strenghet og overalt la straffen gå sin gang der et anstøt viser seg. Slik gjør den sitt embete fullt ut, og i det har Gud velbehag.

Men som sagt: Dette er et surt arbeid, og en gjør det ikke gjerne, det viser erfaringen tydelig nok. For hvor ofte skjer det ikke at en viser mildhet der en på ingen måte skulle vise den, og at store og grufulle anstøt bare blir straffet mildt? Hvor ofte setter en ikke en kjepp i hjulet for retten og dysser det hele ned, så udåden slett ikke blir straffet, bare fordi noen går i forbønn for forbryteren?

Men burde en ikke heller akte på Guds bud og befaling enn på menneskers forbønn? Gud sier: «Her tar du imot sverdet av min hånd, for at du på mine vegne skal straffe åpenbart anstøt hos alle og enhver som hører under ditt styre, enten han er venn eller fiende, rik eller fattig, adelig eller uadelig. Der anstøtet viser seg, der skal du hogge til og ikke la det onde komme til krefter.» Dette sier Gud til enhver øvrighet.

Men så kommer menneskene på den andre siden og ber om at en vil skåne her eller der, eller la det bli med en mild straff – enda det er begått store og anstøtelige misgjerninger, det en kaller *atrocia delicta*, grove forbrytelser, som grusomt fullbyrdede mord, blodskam og lignende. Og så skjer det ofte at menneskene utretter mer med sin forbønn hos øvrigheten enn Gud med sin harde og strenge befaling. Men om slikt er rett, og hva slikt vil gi Gud grunn til å gjøre, det kan du selv tenke over.

Noen ganger hender det også at anstøtet skjer helt åpenlyst for alles øyne, men at øvrigheten ikke vil straffe før det melder seg noen som klager. Og når ingen klager, lar øvrigheten saken gå upåtalt hen. Dette er å slå både Guds befaling og ansvaret i embetet sitt hen i vær og vind.

En vekter eller utkikksmann blir satt i et tårn for straks å melde fra hvis det dag eller natt bryter ut en ildebrann eller en annen ulykke innenfor eller utenfor byen, så folk kan bli advart i tide og vokte seg for skade. På samme måte har Gud satt den verdslige øvrigheten høyt over alle andre folk, så den alltid og overalt skal holde skarp utkikk. Og hvor enn et anstøt kommer opp, stort eller lite, skal

den i Guds navn gjøre ende på det med sverdet og ikke la det få framgang, enten noen klager over det eller ikke.

For øvrigheten bærer sverdet, som Paulus sier, «til straff over den som gjør det onde» (Rom 13,4), så alle kan leve i fred og misgjerninger bli stanset. Slik sier også Herren selv her at sverdet ikke skal hvile, men skal ta livet av alle dem som griper til det.

Slik står det altså dårlig til på begge sider. De som sverdet ikke er betrodd, vil selv gripe det og slå til med det, slik som Peter her. Og de som har fått det, kan en knapt få til å gripe og bruke det, selv med største møye og strev.

Men den som forstår og lever etter dette ordet på rett måte, han vil visselig la sverdet ligge når Gud ikke har lagt det i hånden hans. Ja, han vil heller lide og tåle alt enn å gripe det av egen drift. For han akter på Kristi befaling og Guds vilje og vet at en ikke kan spøke med dem. Nei, han vokter seg for dette som for bøddel og galge.

Har Gud derimot lagt sverdet i hendene hans, lar han det frimodig og uforferdet gjøre sitt verk mot alle og enhver, av hvilken stand og kår de enn måtte være. Er anstøtet der, vet han at det skal stanses og straffes. Derfor adlyder han Gud og tjener ham med strengt alvor. Dette får være nok om det første stykket.

Så kommer det andre spørsmålet, som vi allerede har stilt ovenfor. Privatpersoner har slett ikke lov til å gripe sverdet, og Peter blir irettesatt av Herren Kristus fordi han drar sverdet for å forsvare ham. Betyr da dette eksemplet at heller ikke en verdslig øvrighet kan sette seg til motverge når den blir angrepet på troens område? Eller for å si det enda tydeligere: Kan den verdslige øvrigheten sette seg til motverge for evangeliets skyld og med sverdet opprettholde og forsvare Guds ord hos undersåttene mot alle og enhver – enda Kristus ikke vil at Peter skal redde ham med sverdet?

Her må vi først legge godt merke til en forskjell. For vi må jo bekjenne at det var Guds vilje at Kristus nettopp på den tiden skulle lide og dø. Det lar han selv forstå i sin bønn: «Far! Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi!» (Matt 26,39).

Men av dette følger det ikke at det er Guds vilje at den verdslige øvrigheten skal tie stille og samtykke i at evangeliet blir avskaffet og avgudsdyrkelsen innført igjen. For befalingen står jo her med klare ord i Salme 2: «Og nå, dere konger! Gå viselig fram! La dere advare, dere herskere på jorden!» (Sal 2,10). Det vil si: Gi evangeliet rom og forfølg det ikke, men ta imot det og vern det!

Dernest er det en annen forskjell som vi også må legge godt merke til. Peter er en privatperson som Gud ikke har befalt å bruke sverdet. Ja, han er attpåtil en geistlig person, som skal ta seg av sitt prekenembete og ikke ha noe som helst med sverdet å gjøre.

Men her taler vi ikke om privatpersoner og geistlige menn. Vi taler om dem som har embete som verdslig øvrighet. Ved et rettmessig kall har Gud hengt sverdet ved siden deres og gitt det i hendene på dem – ikke for at de skal være svinegjetere og bare sørge for undersåttenes kropp og fôr. Først og fremst, framfor alle sine andre embetsplikter, skal de ha omsorg for Guds ord og håndheve det, og verne de undersåttene som lider urett for dets skyld.

Om dette er det slett ingen tvil. For sverdet skal verne rettferdigheten, straffe ondskapen (Rom 13) og framfor alt fremme den rette kunnskapen om Gud. Slik sier også Jesaja: «Konger skal være dine fosterfedre» (Jes 49,23) – det vil si kirkens vernere. Og videre: «Løft hodene, dere porter! Og dere evige dører, løft dere, så herlighetens konge kan dra inn!» (Sal 24,7).

Men verken de som forkynner evangeliet, eller privatpersoner er verdslig øvrighet. Derfor må ingen av dem gripe sverdet, for det er ikke befalt dem. Men dette forsto ikke Peter ennå den gangen. For han visste ikke at prekenembetet skulle være en tjeneste uten kongelig eller fyrstelig makt.

Han skulle altså ikke ha dratt sverdet. Men like fullt er det den verdslige øvrighetens plikt og skyldighet å opprettholde ærefrykten for Gud blant menneskene. Den skal verne Guds ord og den rette kirken, gudstjenesten og kunnskapen om Gud i folket, og straffe og avskaffe avgudsdyrkelse og falsk lære. Ja, den skal heller sette alt på spill enn la seg selv og undersåttene sine tvinge til avgudsdyrkelse og løgn. Derfor sier Salme 2 til dem: «Kyss Sønnen», det vil si hyll ham (Sal 2,12): Ta imot Guds ord og hold det i hevd!

Dette er den verdslige øvrighetens første embetsplikt. At Gud krever dette, ser en også av historien. For ikke bare de gudfryktige jødiske kongene Josjafat, Josjia og Hiskia, men også konger over hedenske folk, som Nebukadnesar, Dareios og Kyros, får jo høy ros av Den Hellige Ånd. De gjenopprettet den sanne gudsdyrkelsen og satte seg med makt mot avgudsdyrkelsen.

Er nå dette den verdslige øvrighetens plikt, så følger det jo at den ikke må tåle det når de ugudelige vil trosse øvrigheten. For det er umulig at de som forfølger Guds ord og holder fast på avgudsdyrkelsen, kan ha Den Hellige Ånd.

Øvrigheten skal tvert imot bevare og forsvare seg selv og undersåttene så lenge den makter det. For hva skulle det bli av, om den ikke ville gjøre dette? Den alene har sverdet. Vil den nå ikke bruke det, og undersåttene ikke har lov til å bruke det, hva annet vil følgen bli enn at de ugudeliges planer får framgang, den rette gudstjenesten blir avskaffet og den gamle avgudsdyrkelsen gjenopprettet?

Men hvilken rettsindig øvrighet ville vel godta noe slikt og pådra seg en så grufull synd, på tvers av befalingen? Den lyder slik: «Og nå, dere konger! Gå viselig fram! … Kyss Sønnen, for at han ikke skal bli vred og dere gå til grunne på veien!» (Sal 2,10.12). Og videre: «Den som spotter Herrens navn, skal dø» (3 Mos 24,16). Og: «Vend dere bort fra avgudsdyrkelsen!» (1 Kor 10,14). Og: «Den er Guds tjener, en hevner til straff over den som gjør det onde» (Rom 13,4).

Men å innføre avgudsdyrkelse er en ond gjerning. Derfor er det ikke bare tillatt, men strengt befalt dem som har sverdet, at de frimodig skal bruke det mot slike onde gjerninger og for å verne og redde undersåttene fra dem.

Om nødverge derimot – om de underordnede også kan bruke nødverge mot sine overordnede når disse begår åpenbare misgjerninger, og verge og forsvare seg mot dem med makt som mot åpenbare mordere og landeveisrøvere – det ville føre for langt å tale om her. Om det kan du lese i «Formaning til mine kjære landsmenn» og andre skrifter som er gitt ut om dette.

Her taler jeg hele tiden bare om dem som har sverdet og sitter i dette embetet. Men de som ikke har det, som undersåttene under pavelige øvrigheter, skal

handle annerledes. Når en vil tvinge dem til å ta imot sakramentet under én skikkelse eller til andre åpenbare villfarelser, skal de i slike tilfeller riktignok lyde Gud mer enn mennesker. For i slike tilfeller pålegger Gud dem alvorlig å være ulydige mot øvrigheten. Men de må ikke gripe til sverdet for å slippe den lidelsen som følger av det. Ellers drar de sverdet slik Peter gjorde, enda ingen hadde befalt ham det.

Nå kunne noen innvende at den ene øvrigheten er høyere enn den andre, slik keiseren er høyere enn kurfyrstene. Men i trossaker betyr denne forskjellen ingenting. For Gud er den største øvrigheten over dem alle, og han sier om sin Sønn: «Hør ham!» (Matt 17,5). Derfor skal ingen øvrighet påtvinge seg selv eller undersåttene sine avgudsdyrkelse og falsk gudsdyrkelse. Den skal verge seg med makt og stå imot så lenge den kan. For en skal lyde Gud mer enn mennesker (Apg 5,29).

«Ja», sier du, «men en kristen skal lide vold og urett og må ikke kjempe mot det med makt.» Jeg svarer igjen: Vi taler her om den verdslige øvrigheten, som bærer sverdet. Og den lider allerede urett og overlast nok når andre øvrigheter bryter freden og fører krig mot den. La det være nok med denne lidelsen, og legg ikke mer på en kristen øvrighet!

For de som vil legge mer på den og helt nekte den å bruke sverdet i trossaker – hva gjør de annet enn å gi sannhetens fiender lov til å drive sin ondskap uhindret, ja, kanskje til og med ta Guds ord helt bort? Dit kommer en tidsnok, hvis det skal være slik og sverdet ikke makter å avverge det.

Men så lenge det ennå er håp – og utfallet står i Guds hånd, og han kan ennå sende hjelp – skal øvrigheten for troens skyld våge og lide noe. Slik kan ingen beskylde den for å ha sett mer på fred og ro, menneskers gunst og annet slikt enn på Guds ord og på undersåttenes frelse og sanne vel.

Befalingen er altså klar og tydelig: «Kyss Sønnen!» «Hør ham!» «Vend dere bort fra avgudsdyrkelsen!» og så videre. Med disse befalingene pålegger Gud den verdslige øvrigheten å sette seg mot ikke bare verdslig og timelig anstøt, men også falsk lære og falsk gudsdyrkelse.

Men hvordan skal den gjøre dette og sette seg mot slikt? Hvilket middel har Gud gitt den til det? Les Paulus i Rom 13,4, så skal han si deg det: «Den bærer jo ikke sverdet for ingenting.» Men mot hvem skal den bruke det? Mot dem som forsvarer falsk lære og falsk gudsdyrkelse og vil tvinge andre til det. Det må ingen kristen øvrighet tåle; den høyeste Herre i himmelen har forbudt det. Og det er å ære Gud og prise hans navn når en heller setter fred, menneskers gunst og alt annet på spill enn gir sitt samtykke til noe som er mot Guds ord.

Her har vi nå sett Peter med sverdet sitt, som han kjemper med og vil redde Herren Kristus med, enda han ikke har fått noen befaling om det. Men her følger enda en preken, som særlig er rettet mot jødene. De hadde fått befaling av sin innsatte øvrighet om å ta sverd og spyd og bruke dem mot Herren Jesus. Og likevel irettesetter Herren dem for det og sier: «Dere har rykket ut som mot en røver med sverd og stokker for å gripe meg. Dag etter dag satt jeg i templet og lærte, men da grep dere meg ikke.»

Med disse ordene irettesetter Herren dem av to grunner. Den første er at selv om den verdslige øvrigheten gir undersåttene sverdet i hendene, må de likevel ikke dra det når saken er ond og urettferdig. Den andre er at de ikke skulle ha grepet det mot ham, Herren. For han var ingen morder; her gjaldt det læren. Og en slik strid skal en ikke føre og avgjøre med ild og sverd, slik papistene pleier, men med Skriften. Er vi kjettere, slik de beskylder oss for, så la dem bevise det med Skriften og la bøddelen bli hjemme. Han hører ikke med i slike disputter.

Men akkurat slik jødene har begynt saken mot Kristus, slik fører disiplene deres, papistene, den fortsatt mot hans kirke. De verken kan eller vil disputere med mindre en lar deres doktorer og pavens dekreter gjelde like mye som Guds ord. Og når vi nekter det, kommer de mot oss med sverd og stokker, slik jødene kom mot Kristus. Slik kan alle og enhver se hva slags art og slekt de er av. Det er det Herren sier til jødene: «Dere har djevelen til far … dere søker å drepe meg» (Joh 8,44.37). Det samme ser vi nå på papistene, disse blodhundene.

Og dette må vi, som i likhet med Peter ikke har fått noen befaling av Gud om å ta sverdet, tåle og lide. Men i sin tid skal Gud straffe dette grusomme tyranniet og i nåde utfri og redde sitt folk fra disse blodtørstige tyrannenes raseri. Amen.

Fjerde passionspreken

Om hvordan Herren Jesus ble ført fram for Annas og Kaifas, og hvordan jødene holdt rettergang over ham. Matt 26,57–68. Holdt i 1534.

> De som hadde grepet Jesus, førte ham nå til Kaifas, ypperstepresten. Der var de skriftlærde og de eldste samlet. Men Peter fulgte etter ham på avstand til yppersteprestens gård. Der gikk han inn og satte seg med tjenerne for å se hvordan det ville ende.
> Men yppersteprestene og hele Rådet søkte falskt vitnesbyrd mot Jesus, slik at de kunne få dømt ham til døden. Men de fant ikke noe, enda mange falske vitner kom fram. Men til sist kom to fram og sa: Denne mannen har sagt: Jeg kan bryte ned Guds tempel og bygge det opp igjen på tre dager! Da sto ypperstepresten opp og sa til ham: Svarer du ingenting? Hva er det disse vitner imot deg? Men Jesus tidde.
> Og ypperstepresten sa til ham: Jeg tar deg i ed ved den levende Gud at du skal si oss om du er Messias, Guds Sønn! Jesus sier til ham: Du har sagt det! Men jeg sier dere: Fra nå av skal dere se Menneskesønnen sitte ved kraftens høyre hånd og komme på himmelens skyer.
> Da flerret ypperstepresten klærne sine og sa: Han har spottet Gud! Hva skal vi nå med vitner? Se, nå har dere hørt gudsbespottelsen. Hva mener dere? De svarte og sa: Han er skyldig til døden. Da spyttet de ham i ansiktet og slo ham med knyttneven. Andre slo ham med stokker, og de sa: Spå oss, Messias: Hvem var det som slo deg?

Mine kjære venner, dere har nå hørt hvordan vår Herre Kristus ble forrådt av Judas i hagen og tatt til fange av jødene. Nå skal vi høre hvordan de førte ham fram for Kaifas og anklaget ham der så heftig at de enstemmig fant at her var grunn nok til å overgi ham til Pilatus og få ham dømt til døden.

Evangelistene har ikke skrevet ned denne beretningen så omhyggelig bare for at vi skal se og erkjenne Herren Kristi hellige uskyld. For når vi vet at han er Guds Sønn, unnfanget ved Den Hellige Ånd og født av jomfru Maria, da vet vi også at han har vært helt ren og uten noen synd. Men i denne verden skal det gå kirken og evangeliet slik det her gikk Herren Kristus. Derfor skal beretningen også minne oss om at vi ikke må ta anstøt når noe lignende hender oss. Da skal vi alltid holde dette forbildet fram for oss, trøste oss med det og væpne oss med tålmodighet.

For når det gikk vår Frelser og Herre, Guds Sønn, at yppersteprestene, de skriftlærde og folkets eldste overga ham i Pilatus' hånd på falske anklager og utleverte ham til hedningene for å korsfestes – hva er det da rart om det samme hender oss? Tjeneren skal jo ikke ha det bedre enn sin herre. Vi skal heller glede oss når det kommer så langt med oss at vi med sannhet kan rose oss og si: Slik gikk det også min kjære Herre Kristus.

For da kan vi ha håp om at vi skal bli ham lik i herlighet, slik vi er ham lik i lidelse. Ja, også i lidelsen, før herligheten blir åpenbart, skal vi finne trøst, hjelp og redning hos ham. Slik er denne historien skrevet til trøst for oss, så vi kan være desto frimodigere og mer tålmodige i våre lidelser, siden ikke engang vår Herre Kristus selv ble spart for slikt.

Dernest er denne beretningen også nyttig for oss når det gjelder de vanlige anstøtene her i verden. De som her bærer navnet yppersteprester og folkets eldste, blir av alle holdt for rettferdige og hellige folk på grunn av embetet, standen og den ytre ferden deres. På samme måte vil paven, biskopene, munkene og prestene på grunn av embetet regnes og aktes som de fremste lemmene i Kristi kirke.

Men her skal du lære ikke å se på embetet, for da blir du bedratt. Se heller på hvordan de handler med Kristus, og hvilket sinn og hjerte de har mot ham. Bedøm dem etter om du finner godt eller ondt hos dem, så vil ikke dommen din slå feil.

Embetet er nok hellig og godt, men den som har det, kan likevel være en skurk. For her ser du jo at nettopp yppersteprestene, de skriftlærde og de eldste – de som styrte og regjerte folket både i det åndelige og i det verdslige regimentet – ikke vil tåle Herren Kristus. De finner på så mange renker og står ham etter livet så lenge at de til sist får ham på korset.

Da må du jo bekjenne at de er Guds verste fiender, og attpåtil epikureere, slik Lukas viser i Apostlenes gjerninger: På den tiden lærte de at det ikke er noen oppstandelse, heller ikke engel eller ånd (Apg 5,17; 23,8).

Vil du altså vite sikkert om paven, biskopene hans og andre som dem er rettferdige eller ikke, så la deg ikke villede av embetet deres. Se bare på hvordan de stiller seg til evangeliet og den rette læren. Da skal du finne at de er rene Judas-barn, og at de har akkurat det samme sinnelaget mot evangeliet som yppersteprestene hadde mot Kristus. Dette er den rette frukten. På den kan vi ufeilbarlig kjenne de falske profetene, ulvene, selv om de kommer i fåreklær og ser ut som gudfryktige og harmløse folk.

Nå vil vi ta for oss denne rettssaken og se hvor hatefullt, fiendtlig, listig og giftig disse hellige folkene handlet med den kjære Herre Kristus.

Evangelisten Johannes forteller at jødene først førte Herren Kristus til Annas. Han var også ypperstepresten, men ikke det året; dessuten var han svigerfar til ypperstepresten Kaifas og medlem av Rådet (Joh 18,13; Apg 4,6). Men Annas sender ham straks videre til svigersønnen Kaifas, som var ypperstepresten det året, for hos ham hadde yppersteprestene og de eldste samlet seg.

Se nå først hvor urettferdig yppersteprestene handler med Herren Kristus. De er på én gang anklagere og dommere, og derfor må Herren få urett, hvor god

saken hans enn er, og hva han enn gjør eller sier. I verdslige rettssaker ville det være en svært stor uhederlighet; derfor er det også uttrykkelig forbudt ved lov at noen er anklager og dommer på én gang.

Men for disse hellige folkene er ingenting synd. De har makt til alt; det de har lyst til, våger de også å gjøre. De mener at de har full rett til det, selv om noen skulle våge å snakke ille om det, kalle det urett og laste dem for det.

Slik farer også våre åndsforlatte tyranner fram, paven, kardinalene og biskopene. I så mange år har paven nå holdt oss for narr med snakk om at han ville avskaffe striden i troens saker ved et konsil. Vi på vår side har på mange riksdager og andre steder bedt på det alvorligste om at det må holdes et fritt, kristent kirkemøte, der den striden som ligger åpen for alles øyne, kunne bli bilagt og avgjort ved Den hellige skrift. Men her kan vi nå tydelig se at paven vil handle med oss og det hellige evangeliet slik jødene handlet med Kristus.

Paven er part i saken. Hele striden har jo kommet av hans gudsbespottende lære og løgnaktige gudstjeneste, som han har innført i kirken rett mot Guds ord, og som han fremdeles holder fast på. Hva vil nå denne anklagede gjøre? Skal han selv være dommer, så vil han naturligvis ikke gi seg selv urett og motparten rett – oss som fører klage mot ham. Likevel vil paven og tilhengerne hans med vold og makt sette denne framgangsmåten igjennom i saken. Slike fine og hederlige folk er de!

Ja, enda mer: Han lar tydelig forstå at hvis det skal holdes et konsil, skal vi, som han allerede har fordømt på forhånd, verken ha stemme eller sete der. Dette kan med sannhet kalles en ondskapsfull, urimelig og uredelig framgangsmåte. Men slik er det nå en gang; verden vil ikke og kan ikke behandle Kristus og hans kirke annerledes. Derfor skal vi her væpne oss med tålmodighet og bære slik urett sammen med Herren Kristus så lenge det skal vare. Annerledes blir det ikke.

Kaifas, som har satt seg i dommersetet, anklager selv Herren Kristus og gir ham fullstendig urett i hele saken. Dette er den første uretten som de geistlige gjør i denne rettssaken.

Dernest har vi også en svært tung klage mot dem: De vil ha livet av Herren Kristus, men kan ikke finne noen rimelig grunn til det. De må hjelpe seg med løgner og falske vitner, inntil Kaifas selv, dommeren, til sist står fram og legger fram en anklage som har litt skinn for seg. Blant de falske vitnesbyrdene er også dette: To står fram og sier: «Han har sagt at han kan bryte ned Guds tempel og bygge det opp igjen på tre dager.»

Hva som ligger bak dette, finner du i Joh 2. Ved den første påskehøytiden etter dåpen sin kom vår Herre Jesus til Jerusalem. Med en svepe drev han ut pengevekslerne og handelsfolkene sammen med oksene, sauene og duene deres og det andre de hadde; han spredte vekslernes penger og veltet bordene. Da stimlet jødene sammen og sa: «Du tar deg en særlig stor myndighet her. Har du også fullmakt til å gjøre dette? Hva for tegn viser du oss, siden du gjør dette?» Da svarte Herren slik: «Bryt dette templet ned, så skal jeg gjenreise det på tre dager» (Joh 2,18–19).

Med dette mente han det samme som med ordet om profeten Jonas tegn (Matt 12,39–40). Det er som om han ville si: Dere vil slå meg i hjel, men på den tredje dagen vil jeg selv vekke meg opp fra døden. Den som ikke lar seg nøye med dette tegnet, står det ikke til å hjelpe.

Dette er historien. Men se hvor svikefullt de vrir på ordene hans! Han sier: «Dere skal bryte det ned», og så sier de at han har sagt: «Jeg vil bryte det ned.» Slik anklager de ham for å ha talt mot Guds tempel. Men selv om vi lot ordene beholde den betydningen jødene ga dem, og lot det være templet i Jerusalem han mente – skulle da noe menneske ha forspilt livet sitt for et slikt ords skyld?

Kort sagt: Den som vil anklage Kristus, må bli en skammelig løgner. Det ser vi også nå hos papistene våre. Alt de roper ut mot evangeliet, er rene løgner. Det finnes ikke den minste skam og blygsel i dem. I bøkene sine skjeller de oss ut og lyver om oss at vi går vanærende om med det høyverdige sakramentet. De sier at vi heller det som blir til overs i kalken, ned langs veggene, og at vi tråkker på det som blir igjen av det innviede brødet.

Er ikke dette grove og håndgripelige løgner? Ikke engang med vanlig vin og brød bærer vi oss slik at; det tar vi pent vare på og holder i ære. Hvorfor skulle vi da ikke gjøre det samme her? Vi bekjenner og lærer jo at det ikke bare er brød og vin, slik sakramentssvermerne lærer, men Jesu sanne legeme og blod, som han har gitt for oss på korset og utøst for våre synder.

Men la det ikke undre deg at papistene bruker slike løgner. Den som går om med løgn, kan ikke tale sannhet, og den som handler mot sannheten, kan ikke hjelpe seg uten løgn. Slik har verden begynt mot Kristus, som vi ser her, og slik vil den også fortsette både mot de kristne og mot det hellige evangeliet. Det blir nå en gang ikke annerledes.

Men de falske vitnesbyrdene stemmer ikke overens og holder heller ikke i seg selv. Derfor farer Kaifas, denne dom meren og ypperstepresten, fram og spør Kristus om disiplene hans og om læren hans (Joh 18,19).

Det er som om han ville si: «Hva slags ny lære er det du kommer med? Er ikke Moses god nok for deg? Må du ha noe for deg selv? Er du den eneste lærde, og vi andre bare tosker? Hvor er de nå, alle de som har holdt læren din for rett og guddommelig? Var den så god, ville vel også vi ha gitt den vårt bifall og tatt imot den. Men det er bare den uvitende allmuen, som ikke kjenner noe til loven, du drar til deg. De redelige og oppriktige i landet har ikke villet ha noe med forkynnelsen din å gjøre.»

På dette spørsmålet svarer Herren Kristus: «Jeg har talt fritt ut til all verden. Jeg har alltid lært i synagoger og i templet, der alle jøder kommer sammen. I det skjulte har jeg ikke talt. Hvorfor spør du meg? Spør dem som har hørt meg, om hva jeg har talt til dem! Se, de vet hva jeg har sagt» (Joh 18,20–21). For Herren vil ikke ha læren sin foraktet. Derfor sier han at han ikke har skydd lyset, men har forkynt åpent for alle. Ingen skal derfor kunne si at han har sneket seg omkring i krokene med forkynnelsen sin.

Da han svarer slik, står det et slemt skarn av en tjener der og gir Herren en hard ørefik – som om det ikke var til å tåle at han svarte ypperstepresten slik og ikke viste ham større ære (Joh 18,22). Slike presteknekter er det også i våre da-

ger: De vil med sverdet forsvare den gudsbespottelige læren og det sodomittiske livet til paven og hans kronrakede flokk. Det samme gjør de unyttige ordgyterne Witzel, Cochläus og andre som dem. De vil gjøre seg fortjent på samme måte: De spotter og håner det hellige evangeliet for å smiske seg inn hos biskopene sine og avguden i Roma.

Dette må vi nå lide, for også Kristus har jo lidt det. Men vi skal likevel ikke tie stille til det eller la det gå hen uten å laste det og tale om det. Slik taler også Kristus her tjeneren til rette og sier at han slo ham med urette (Joh 18,23) – men mer gjør han ikke.

Da de nå ikke har noe å holde seg til, tar ypperstepresten ordet og går løs på hovedsaken: «Jeg tar deg i ed ved den levende Gud at du skal si oss om du er Messias, den levende Guds Sønn!» Med dette vil junker Kaifas gjøre ende på saken og gripe Herren Kristus skikkelig i strupen.

Her må du først legge godt merke til at Kaifas slett ikke spør ham slik fordi han selv eller de andre ville tro på ham hvis han sa at han var Messias. Nei, de vil ha denne bekjennelsen fra ham, og de innbiller seg at når de bare har den, er det ingen nød lenger.

Kristus forstår dem også godt, men han vil likevel ikke nekte sannheten. «Du har sagt det», svarer han, det vil si: Ja, det er som du sier; jeg er Messias. Og enda mer: Det skal bare gå en liten stund, så «skal dere se Menneskesønnen sitte ved kraftens høyre hånd». Det betyr: Heretter skal jeg ikke trenge å lide mer. Jeg skal få et forklaret legeme og vise at jeg ikke bare er et menneske, slik dere mener, men også den allmektige Guds Sønn, som hersker over alle ting, og som på den ytterste dag skal komme igjen på himmelens skyer for å dømme levende og døde.

Se, der har ypperstepresten denne herlige, mektige bekjennelsen om hva han skal tro og tenke om dette mennesket – han som de har latt gripe og satt seg fore å slå i hjel. Men hvordan brukte han nå denne bekjennelsen? «Han flerret klærne sine og sa: Han har spottet Gud! Hva skal vi nå med vitner? Se, nå har dere hørt gudsbespottelsen. Hva mener dere?»

Dette var den første handlingen de gjorde mot vår kjære Herre Kristus i Kaifas' hus: De gjorde ham til en kjetter og gudsbespotter. Med det lar ypperste-prestene seg nøye for sin egen del. Nå mangler de bare å legge fram en verdslig klage mot ham hos Pilatus, så de kan få ham tatt av dage.

Og mens de rådslår om dette seg imellom, blir den kjære, uskyldige Herre Kristus gitt til pris. Han må la sitt hellige ansikt bli spyttet på og mishandlet med knyttneveslag, la seg håne og skjelle ut og bli dyttet hit og dit. For de mener at de gjør rett i dette, siden han er funnet skyldig som kjetter og gudsbespotter. Og fordi han sier at han er Messias, driver de spott med det. Den ene slår ham forfra, den andre bakfra: «Er du Messias?» sier de. «Nå vel, kjære, så spå oss og si hvem som har slått deg!»

Men se nå nøye etter om det ikke handles på akkurat samme måte med evangeliet i våre dager! Papistene spør oss og vil vite hva vi lærer. Og når vi da bekjenner læren vår så enkelt og så trofast som mulig – slik det er gjort i Augsburg, i Regensburg og andre steder på riksdagene – da går det løs. Da roper

de av all makt: «Kjettere! Kjettere!» Og straks skynder hver og en seg å påføre de stakkars kristne all den vanære, hån, spott og skade han kan.

«Å nei, å nei!» sier de. «Så det er dere som er de evangeliske? Er dette evangeliet deres? Ja, vi skal gi dere evangelium!» Slik har de både her og der, i Tyskland så vel som i Italia, Frankrike og England, spilt Kristi lidelseshistorie om igjen med de fromme kristne, så Gud må seg forbarme.

La oss derfor legge flittig merke til denne rettergangen (processus juris) hos de geistlige herrene. Skulle noe slikt hende oss, kan vi da se hen til vår Herre Kristus, lære tålmodighet av ham og ta imot den rette trøsten: håpet om at når vi må lide med ham for hans ords skyld, skal vi også leve med ham og bli tatt opp i herligheten med ham. Dette unne Gud oss alle! Amen.

Femte passionspreken

Om hvordan Peter fornektet Herren Kristus tre ganger i Kaifas' hus. Matt 26,69–75. Holdt i 1534.

> Men Peter satt utenfor på gårdsplassen. Da kom en tjenestepike bort til ham og sa: Også du var med Jesus fra Galilea. Men han nektet så alle hørte det, og sa: Jeg skjønner ikke hva du snakker om!
> Men da han gikk ut i portgangen, fikk en annen pike se ham og sa til dem som var der: Også denne var med Jesus fra Nasaret. Og igjen nektet han med ed: Jeg kjenner ikke det mennesket!
> Men litt etter kom de som sto der, bort til Peter og sa: Visst er du også en av dem! Målet ditt røper deg. Da ga han seg til å forbanne seg og sverge: Jeg kjenner ikke det mennesket! Og straks gol hanen. Da mintes Peter Jesu ord, at han hadde sagt til ham: Før hanen galer, skal du fornekte meg tre ganger. Og han gikk ut og gråt bittert.

Dette er en lærerik historie, og derfor har også alle de fire evangelistene skrevet den ned, hver for seg. Særlig på to måter kan den være til nytte for oss.

For det første lærer den oss å være ydmyke og advarer oss mot overmodig selvtillit. For her ser vi hvor lett Peter faller, og det så dypt, enda han kort tid før hadde aktet liv og blod ringe for Kristi skyld.

For det andre lærer vi her hvordan vi kan få nåde igjen når vi er falt. Peter er et vakkert eksempel for oss på kristen bot: hva den egentlig består i, og hvordan vi igjen skal bli fri fra synden. Men først vil vi fortelle hvordan det gikk til.

Kristus var tatt til fange i hagen og først ført til Annas, Kaifas' svigerfar, og fra Annas til ypperstepresten Kaifas. Johannes skriver at han selv hadde fulgt etter på avstand til Kaifas' hus, der han var kjent, og at han også hadde tatt Peter med seg inn. Peter hadde satt seg inne i huset sammen med tjenestefolkene og varmet seg ved ilden. Da hadde en pike spurt ham om han var disippel av den fangne læreren. Men han hadde bestemt nektet, og da hadde hanen galt første gang.

Matteus og Markus forteller at han deretter gikk bort fra ilden og ut gjennom døren til forgården. Der gikk det ham på samme måte: Først sa en annen pike til dem som sto omkring Peter: «Denne er også en av den fangne Jesu disipler.» Men Lukas sier at det var en mann som sa dette om Peter. Derfor er det trolig slik: Da piken hadde begynt å snakke om Peter, la også de andre sine ord til hennes og ga henne rett. Da nektet Peter for andre gang.

Men tredje gang, omtrent en time senere (som Lukas sier), kommer en av yppersteprestens tjenere. Johannes forteller at han var i slekt med mannen som Peter hogg øret av i hagen. Han tar hardere i enn de forrige og sier, så alle hører det, at han har sett Peter i hagen sammen med Jesus. Dette vil ikke Peter la sitte på seg, for han er redd det skal koste ham livet. Og derfor gir han seg til å forbanne seg og sverge: «Jeg kjenner ikke det mennesket dere snakker om.»

Straks etter denne fornektelsen galer hanen. Nå ser Herren på Peter og treffer ham slik i hjertet at han ser hva han har gjort. Han løper med en gang bort fra Kaifas' hus og gråter bittert. Dette er omtrent historien i sammenheng, slik alle de fire evangelistene har skrevet den ned.

Her skal vi først, som sagt, lære av den fromme Peter å kjenne vår egen svakhet, så vi verken bygger trygt på andre mennesker eller på oss selv. For hjertene våre er så skrøpelige og ustadige at de skifter sinn hver time, som Herren sier. Hvem skulle vel noen gang ha ventet slik svakhet og ustadighet hos Peter?

Hvilket sterkt mot hadde ikke Peter da Herren advarte ham og sa at Satan krevde å få ham i sin makt og gjerne ville sikte ham som hvete (Luk 22,31)! Hvor dristig og uforsagt er han ikke! «Herre», sier han, «med deg er jeg rede til å gå både i fengsel og i død!» (Luk 22,33) Herren fortsetter å advare ham mot overmodig selvtillit og sier at Peter vil fornekte ham tre ganger før hanen galer to ganger. Men Peter holder dette for et helt utrolig eventyr og en umulighet: Han vil holde med Herren og stå ved hans side, om det så skulle koste ham livet.

Og han viser det virkelig også i gjerning. For da det ble ramme alvor og jødene grep Herren Kristus i hagen, var det Peter som straks dro sverdet og hogg løs på flokken. Det gjorde han enda de var så mange og godt væpnet, mens det blant disiplene bare fantes to som hadde våpen. Hvem skulle nå ha trodd at en så modig mann, som holder så trofast med sin Herre, så snart etterpå skulle fornekte ham så skammelig?

I hagen var det ingen som ville gjøre Peter eller de andre disiplene noe vondt, for der hadde Herren berget dem med ordet: «La disse gå» (Joh 18,8). Og særlig var det ingen som ville gjøre dem noe i Kaifas' hus.

Men da denne piken ved døren i all uskyld, og kanskje av medlidenhet, sier til ham: «Er ikke du også en av disiplene til denne mannen?» (Joh 18,17) – da mister han alt mot og manns hjerte. Han er redd for at det skal gå ham som hans mester hvis han sier ja, og derfor fornekter han ham. Og da han blir spurt om det for andre og tredje gang, gir han seg til å forbanne seg og sier: «Gud gjøre slik og slik med meg om jeg kjenner ham eller noen gang har sett ham!»

Dette eksemplet skal du ta deg til hjerte, så du lærer å kjenne deg selv og andre mennesker og vokter deg for overmodig selvtillit. For dette hendte Peter, som mer enn alle de andre disiplene var Herren Kristus hengiven og tro av hjertet. Ja, han var så opplyst av Guds nåde at Kristus selv sier: «Salig er du, Simon, Jonas sønn! For det er ikke kjøtt og blod som har åpenbart dette for deg, men min Far i himmelen» (Matt 16,17). Han gir ham også navnet Peter og kaller ham en «klippe».

Kan slikt hende ham, hvordan skal det da gå med oss andre, stakkars mennesker, som har langt ringere gaver og i alle måter er langt svakere og skrøpeligere enn han?

Vokt deg derfor vel, og vær ikke overmodig! Tenk ikke at du allerede er over faren, og at det ikke er noen nød med deg. For ditt kjøtt og blod er fordervet, og det er ikke noe godt i det. Dessuten hviler heller ikke Satan, men går omkring som en brølende løve (1 Pet 5,8). Han søker å formørke hjertene våre og få oss til å falle, ja, å sluke oss helt.

Se deg derfor godt for, og frykt Gud hele din tid. Stol bare på hans nåde, og sett all din lit og tillit til ham. La det være sagt til deg som Kristus sier til Peter, Jakob og Johannes i hagen: «Våk og be for at dere ikke må komme i fristelse!» (Matt 26,41) Da sovner du ikke selv inn og tror deg trygg, som om det ikke var noen nød lenger og ingen fare på ferde.

Nei, vær edru og våken, og vær viss på at din verste fiende ikke er langt borte fra deg – ja, at du bærer ham i ditt eget bryst. Derfor er det ute med deg om ikke Gud kommer deg til unnsetning med sin Hellige Ånd.

Selv kan du ikke styre og holde deg oppe en eneste time. Si derfor: Jeg vil be Gud om hans Hellige Ånd, så han kan styre meg og føre meg på den rette veien, og enten bevare meg fra fristelse og anfektelse, eller i nåde stå meg bi og ikke la meg falle.

Dette var det første som denne historien holder fram for oss. Men hit hører også den alvorlige formaningen som Herren gir oss når han sier: «Ta dere i vare, så ikke deres hjerte tynges av rus og svir» (Luk 21,34). For den uarten har vi felles med feet. Den som har nok og lever i overflod, glemmer snart Guds ord eller akter ikke stort på det. Og da er det fort gjort å løpe rett i djevelens garn før man vet ordet av det.

Derfor skal disse tre tingene høre sammen: at du frykter Gud, at du våker og er edru, og at du ber uten opphør. Da skal det ikke være noen nød. For selv om vi ikke kan være helt fri for anfektelse og iblant faller av skrøpelighet, vil Gud likevel føre oss ut av det igjen ved sin Hellige Ånd, så vi ikke blir liggende i det.

For det andre tjener denne historien oss også til trøst. Her viser frukten av vår Herre Kristi lidelse seg så vakkert: Peter er ikke bare et stort eksempel for oss på Guds nåde og barmhjertighet, men vi lærer også her hvordan vi igjen skal søke og finne nåde når også vi er kommet så langt at vi har gjort urett og syndet.

Peters fall var stort og forferdelig, og det gikk ham slik til hjertet at han ikke lenger kunne være blant folk, men måtte gjemme seg og gråte bittert. Og likevel ser vi at vår Herre Kristus ikke bare forutsier dette fallet for ham, men at han etterpå tar ham til nåde igjen og ikke lar ham bøte for denne synden.

For påskemorgen, før Herren Kristus hadde vist seg igjen, sa engelen som satt ved graven, til kvinnene at de skulle si til disiplene, og særlig til Peter, at Herren var stått opp (Mark 16,7). Og straks etter at Herren hadde vist seg for Maria Magdalena og de andre kvinnene, viste han seg også selv for Peter og trøstet ham (1 Kor 15,5).

Alt dette til sammen skal tjene oss til trøst. Selv om vi faller, skal vi ikke la tilliten til Guds nåde gli ut av hjertet. Vi skal ikke tvile: Slik Herren her viser seg mot Peter, vil han også vise seg mot oss.

Han er død også for vår skyld, og hans lidelse skal bringe trøst og hjelp også til oss, selv om vi er stakkars syndere. For hvis hans lidelse ikke skulle komme syndere til gode, ville han først ha støtt bort sine egne disipler, og Peter fremfor alle, og aldri tatt dem til nåde igjen. De tok jo alle anstøt av ham, flyktet fra ham og fornektet ham så skammelig.

Men slik gjør ikke vår nådige Herre Kristus. De er fremdeles hans kjære disipler, enda de har stått seg så dårlig i anfektelsens time. Dette skal du merke deg og trøste hjertet ditt med, for slik vil den nådige Gud også gjøre mot deg.

«Ja», sier du, «men hvordan går det da med den stakkars Judas? Der ser man jo at det er ute med all nåde.» Også om dette skal vi høre senere. Men her må vi først være godt undervist om hva som hjalp og bevarte Peter, men skadet Judas og drev ham til fortvilelse. Da kan vi lære av Peter å innrette oss rett, og vokte oss for det som hendte Judas.

Riktignok er det også forskjell på Peters og Judas' synd. Begge handler de mot Guds vilje ved synden sin og pådrar seg dermed den evige fordømmelsen, men Judas' synd er likevel større enn Peters. Judas gjør sin synd frivillig og med fullt overlegg; enda Herren så trofast og ofte har advart ham, elsker han likevel synden høyere.

Men slik er det ikke med Peter. Han kommer uforvarende til det. Når han fornekter Kristus, gjør han ikke en ugjerning han har tenkt ut på forhånd; en motløshet og svakhet som kommer uventet over ham, forfører ham til det. Hadde han vært redd for at det skulle gå ham slik, ville han ikke ha gått inn i Kaifas' hus.

For det andre er det heller ikke med Peter som med Judas. Judas sto Kristus etter livet i fiendskap, og av ondskapsfullt hat og forakt forherdet han seg så mot ham at ingen formaning til bot og ingen av Herrens velgjerninger lenger kunne få ham til å vende om. Peter derimot faller av frykt og svakhet – før han får tenkt seg om eller ser hva han gjør – så dypt at han fornekter og forsverger sin kjære Herre.

Denne forskjellen mellom syndene deres må vi legge merke til. Riktignok synder de begge, både Judas og Peter, og faller dermed inn under Guds dom; men Judas' synd er likevel større enn Peters. Slik gjør også Herren senere forskjell på Pilatus og jødene når han sier: «Derfor har han som overga meg til deg, større synd» (Joh 19,11). Derfor har Judas også en mer engstet samvittighet og større pine enn Peter; for byrden som ligger på ham, er tyngre og trykker ham hardere. Likevel har Peter fortjent døden ved sin synd like vel som Judas ved sin.

På samme måte sier også Paulus om seg selv at han har forfulgt Kristus og dem som tror på ham, men at han gjorde det uvitende (1 Tim 1,13). Dermed viser han at selv om forfølgelsen hans var en fordømmelig dødssynd, kan den likevel ikke sammenlignes med den forfølgelsen yppersteprestene og fariseerne gjorde seg skyldige i. Det er nyttig for oss å legge merke til denne forskjellen. Da kan vi

vokte oss for slik forsettlig synd og ondskap, for den er en byrde som vil trykke oss hardt. Og da blir vi ikke stående hardnakket i en slik forherdet ubotferdighet, uten vilje til å vende om.

Det er riktignok slik med syndene at én er større og en annen mindre, og den større trykker uten tvil samvittigheten hardere enn den mindre. Men når et menneske har kommet til å erkjenne syndene sine og er slått av skrekk for Guds vrede, skal det likevel ikke dømme om nåden og syndenes forlatelse etter hvor store og mange syndene er, eller etter en slik forskjell. For alle synder, også de minste, er for store og tunge til at vi kan bære dem. Om vi riktig kunne se og føle en eneste synd, ville den være større og tyngre enn vi kan forestille oss.

Dessuten kan djevelen gjøre en eneste synd, som ikke engang er blant de største, så stor for oss at et motløst og forferdet hjerte tenker at ikke noe annet menneske på jorden har gjort en så stor synd.

Men evangeliet lærer oss om nåden og om Guds Sønns velgjerning, og av det skal vi vite og holde fast ved dette: Nåden er mektigere enn all synd. For Guds ord og løfte står her nettopp for at ingen skal miste håpet og fortvile på grunn av syndene sine, men vente seg all nåde hos Gud ved hans enbårne Sønn, Herren Kristus.

Her skilles Judas og Peter. Judas ser bare på hvor stor synden hans er, og faller i fortvilelse over det. Han tror at det i all evighet verken finnes råd eller hjelp for ham, og så går det stakkars mennesket bort og henger seg av sorg. Hvorfor går det ham slik? Fordi han har foraktet Guds ord og ikke latt det gjøre ham bedre. Nå trenger han trøst, men han har ikke Ordet og vil heller ikke vende seg til Frelseren i tro. Derfor er det umulig å hjelpe ham.

Også Peter gråter bittert og er i frykt og angst på grunn av synden sin. Men han hadde hørt og aktet mer flittig på Herren Kristi ord. Derfor tar han Ordet fram igjen når nøden kommer, og minnes det Kristus har sagt til ham. Han holder seg til det, trøster seg med det og håper at Gud vil være ham nådig. Dette er den rette hjelpen i en slik nød, men den manglet den stakkars Judas.

Herren vitner selv om at det gikk slik til med Peter, og at han holdt seg til Guds ord og nåde, når han sier: «Jeg ba for deg at din tro ikke måtte svikte» (Luk 22,32). Mens han fornekter Kristus, ser vi ikke den minste gnist av tro i hjertet hans. Men etterpå, da samvittigheten kommer og engster ham, kommer også troen tilbake, og da bevarer dette ordet fra Kristus ham fra å falle i fortvilelse.

Lær derfor her hva som er den rette boten. «Peter gråter bittert.» Botens begynnelse er dette: at hjertet virkelig erkjenner synden sin og angrer den av alvor, så man ikke lenger har lyst og kjærlighet til den eller blir stående i den, men er inderlig bedrøvet over at man har syndet og ikke lydt Guds vilje. Men dette kan vi ikke gjøre av oss selv. Herren kaller oss tilbake til bot og ser på oss – slik han her kaller Peter tilbake og formaner ham: Hanen galer, slik han før hadde sagt til ham, og Herren ser på ham (Luk 22,61).

For av naturen har vi lyst til synden og til å bli stående i den. Det ser vi også her på Peter: Når han først en gang har fornektet Kristus, fortsetter han med

det. Han fornekter ham for tredje gang, forbanner seg og sverger: «Jeg kjenner ikke det mennesket», og bryr seg ikke om noe.

Men da hanen galer og Herren ser seg om etter Peter, går han i seg selv og besinner seg på hva han har gjort. Og da kan ikke synden – både etter sin egen og etter vår natur – gjøre annet enn å skremme, true med Guds vrede og fylle hjertet med angst.

Det ser vi på dem begge, på Peter så vel som på Judas. For da Judas blir var synden sin, blir han så redd at han ikke vet hvor han skal gjøre av seg. Og Peter blir like engstelig: Han må bort fra alle mennesker og kan ikke gråte nok over synden sin, så hardt plager den ham.

Det beste du kan gjøre i en slik angst og hjertesorg, er dette: Først ydmyker du deg for Gud og bekjenner synden din åpent for ham og sier: «Å Herre, jeg er en stakkars, elendig synder og kan ikke annet enn synde hvis du tar din nåde fra meg.» Dernest holder du deg til Guds ord og løfte og sier: «Men vær meg nå nådig for din Sønns, Jesu Kristi, skyld.» Når hjertet trøster seg slik med Guds ord og håper visst og fast at Gud vil være oss nådig for sin Sønns skyld, da må angsten gi etter, og da vil trøsten visselig komme.

Dette er den rette og fullkomne bot: at man blir forferdet over syndene sine, ydmyker seg og i troen trøster seg med Herren Kristus og hans lidelse.

Her har Peter uten tvil også trøstet seg med det ordet Herren hadde sagt til ham ved bordet: «Satan krevde å få dere i sin makt … Men jeg ba for deg at din tro ikke måtte svikte» (Luk 22,31–32). For selv om hjertet hans var fullt av angst og uro, fortvilte han likevel ikke slik som Judas.

Til å begynne med var denne trøsten svært liten, som et sennepskorn. Men den lille trøsten sto på Guds ord og løfte som grunnvoll, og derfor vokste den herlig. På den hellige påskedagen, da han så Herren igjen, hadde den vokst seg så stor at all skrekk og tvil var borte. Bare den inderlige ydmykheten var igjen; med den bekjenner han sin skrøpelighet og vedgår gjerne at han er en stakkars synder.

Synden har ikke kunnet la noe mer bli tilbake i hjertet hans enn denne ydmykheten og bekjennelsen. Så fullstendig hadde trøsten dempet og slokket ilden som truet med å brenne opp hjertet hans – som et veldig skybrudd. Vi kan jo ikke leve uten fristelse. La oss derfor i tide gjøre oss rede til å stå imot den, og særlig høre Guds ord flittig, gjøre det til vårt eget og legge oss det på hjertet, så vi kan ha det å trøste oss med, slik Peter hadde.

Slik står den hellige Peters eksempel her til lærdom og trøst for oss, så vi kan lære begge disse tingene av det. For det første skal vi ikke tro oss trygge, men alltid frykte Gud, for det kan så fort skje at selv den største helgen faller dypt. For det andre skal vi, også når vi er falt, holde oss til Guds ord, trøste oss med det og ikke fortvile på grunn av synden slik som Judas.

For Gud vil ikke at noen skal bli hovmodig av gavene sine, men at vi alle skal frykte Gud, våke og be. Like lite vil han at noen skal fortvile på grunn av syndene sine. For nettopp for å avverge en slik ulykke ble Guds Sønn menneske og døde på korset. Derfor: Vil du være en rett og sann kristen, så frykt Gud og stol på hans nåde og ord. Da finner du trøst, redning og hjelp både her og hisset.

Dette unne vår kjære Far i himmelen oss alle ved sin Hellige Ånd, for vår kjære Herres og Frelsers skyld! Amen.

Sjette passionspreken

Hvordan Kristus ble overgitt til Pilatus, hvordan Judas hengte seg, og hvordan ypperstеprestene kjøpte en åker for de tretti sølvpengene til gravsted for fremmede. Matt 27,1–10. Holdt i 1534.

> Da det nå var blitt morgen, holdt alle ypperstеprestene og folkets eldste råd mot Jesus, for å få ham dømt til døden. Og de bandt ham, og førte ham bort og overga ham til landshøvdingen Pilatus.
> Da Judas, som forrådte ham, så at Jesus var blitt domfelt, angret han. Han kom tilbake til ypperstеprestene og de eldste med de tretti sølvpengene, og sa: Jeg har syndet da jeg forrådte uskyldig blod! Men de sa: Hva kommer det oss ved? Det blir din sak. Da kastet han sølvpengene inn i templet, og gikk bort og hengte seg.
> Men ypperstеprestene tok sølvpengene og sa: Det er ikke tillatt å legge dem i tempelkisten, for det er blodpenger. De rådslo da med hverandre, og kjøpte så pottemakerens åker for pengene, til gravsted for fremmede. Derfor blir denne marken kalt Blodåkeren den dag i dag.
> Da ble det oppfylt som var talt ved profeten Jeremia, som sier: Og de tok de tretti sølvpengene, den verdsattes verdi, ham som Israels barn lot verdsette, og de ga dem for pottemakerens åker, slik Herren hadde påbudt meg.

Mine kjære venner, dere har nå hørt hvordan Herren Kristus først ble ført til Annas, som sendte ham bundet til Kaifas, der ypperstеprestene og de skriftlærde var samlet. Dere har hørt hvordan de og hele Rådet så lette etter falske vitnesbyrd mot ham, og til slutt falskelig påsto at han hadde spottet Gud, og derfor dømte ham skyldig til døden. Om dette skal vi snart si mer. Nå følger hvordan han ble ført til Pilatus, og hva som hendte der.

Men før vi taler videre om det, må vi først vise hva som egentlig var grunnen til at de øverste åndelige og verdslige myndighetene i Jerusalem var så oppbrakt og forbitret på Herren. For de løp sammen om natten, i utide, og skyndte seg i en slik engstelig hast med å få ham drept, enda de ikke kunne føre fram noe annet mot ham enn rene oppdiktede løgner.

Å fortelle dette utførlig ville ta for lang tid her; enhver kan jo selv lese det hos de fire evangelistene, eller lære det i kirken av prekenen gjennom hele året.

Saken var den at Herren Kristus strengt hadde refset både livet deres og læren deres, og ikke latt noe av det gjelde. Han hadde kalt dem «en ond og utro slekt» (Matt 12,39) og «ormeyngel» (Matt 12,34). Han sa at de ikke var Guds barn,

slik de roste seg av, men djevelens barn (Joh 8,41.44), og at de derfor verken kunne gjøre, si eller lære noe godt. Til sist, kort før de lot ham gripe, ga han dem det siste vitnesbyrdet da han åtte ganger ropte ve over dem (Matt 23,13–29).

Dette var grunnen til at de var så heftig oppflammet mot ham og hadde fattet et så bittert hat til ham. Og nå da de hadde ham i sin makt, drev de saken så ivrig fram for at han ikke skulle slippe unna dem.

Men de ville likevel gi sitt forbitrede og dødbringende hat et skinn av rett, som om de etter sin lov hadde full grunn til å la ham drepe. Derfor flerret ypperstepresten klærne sine, slik evangelistene skriver, da han hørte Herren si: «Fra nå av skal dere se Menneskesønnen sitte ved kraftens høyre hånd og komme på himmelens skyer.» Og han ropte: «Han har spottet Gud! Hva skal vi nå med vitner? Se, nå har dere hørt gudsbespottelsen. Hva mener dere?» De andre som var til stede, svarte: «Han er skyldig til døden» (Matt 26,64–66).

Straks begynte de å fare fram mot vår kjære Herre Jesus så skammelig de bare kunne. Det var ikke én eneste blant dem som hadde medlidenhet med ham; alle sammen for løs på ham som glupske løver. Les om dette i Salme 22 og flere steder i Salmenes bok.

Men én hindring lå fremdeles i veien for dem. De visste meget godt at Pilatus ikke ville bry seg stort om den saken de hadde funnet ham skyldig til døden for. Pilatus var nemlig en hedning og hadde ingen befaling fra den romerske keiseren om å drepe jøder for deres tros skyld; ellers hadde han jo måttet henrette dem alle. Derfor samles de alle så snart morgenen bryter fram, og «holder råd mot Jesus», som Matteus skriver, «for å få ham dømt til døden». Det vil si: de rådslår om hvilken anklage de skal føre fram mot ham for Pilatus.

For de skjønte nok at selv om Kristus etter deres dom hadde spottet Gud, ville ikke Pilatus drepe ham av den grunn. Siden de nå skulle fram for en verdslig dommer, måtte de altså sørge for å ha en verdslig og tungtveiende anklage å føre fram mot ham. For det ville ikke ha kostet Kristus livet om de bare hadde sagt at han var en gudsbespotter.

Se og lær nå her hvor rådsnar og giftig djevelen er når noen vil ha råd om hvordan de kan drepe Kristus! Det første ordet Pilatus taler til Kristus, er spørsmålet: «Er du jødenes konge?» Av dette spørsmålet er det lett å forstå hva de var blitt enige om i rådet, og hva de siden virkelig anga ham for hos Pilatus: at Herren Jesus ville gjøre opprør og kaste seg opp til jødenes konge.

Men hvordan kunne de anklage Herren for noe slikt? Når har han noen gang kalt seg en konge eller gitt seg ut for å være en stor herre? Hadde de villet, kunne de tvert imot ha ført vitner på at folket ville ta ham med makt og gjøre ham til konge, men at han avslo det, gikk bort og skjulte seg. De kunne også ha vitnet om at han hadde befalt dem å gi keiseren det som tilhørte keiseren, og ikke nekte ham det.

Men vi må også tenke på at Pilatus ikke kan ha nøyd seg med en naken anklage; de må også ha måttet bevise den. Hvordan gikk det til? Uten tvil slik: De hadde hørt Kristus bekjenne for ypperstepresten at han var Messias.

Så har de vist til Skriftens vitnesbyrd og bevist ut fra profetenes ord at Messias skulle være en konge. For Sakarja sier: «Se, din konge kommer til deg.

Rettferdig er han og full av frelse» (Sak 9,9). Og Hosea sier: «De skal søke David, sin konge» (Hos 3,5). Det samme står skrevet mange andre steder. Og siden Herren bekjenner at han er Messias, har han dermed også innrømmet at han er jødenes konge; for Messias skulle være en konge.

Se, så grundig kan djevelen granske Skriften! Men det som kunne motsi anklagen deres og frikjenne Herren Kristus, det tier de stille om. For der Sakarja sier: «Se, din konge kommer til deg. Rettferdig er han og full av frelse», sier han straks etter: «han skal være fattig» eller «elendig». Det vil si: Han skal være en åndelig konge som skal gjøre sine egne, de som tror på ham, rettferdige og fri dem fra døden og all annen ulykke, så de ved ham skal ha trøst mot synden og Guds vrede. Men han skal ikke være en verdslig konge som skal ha med penger og gods å gjøre.

For til det har Gud satt andre konger, som styrer land og folk, og som er rike og mektige; men med alt dette kan de ikke engang gjøre seg selv rettferdige eller salige. Det er bare denne kongen profeten taler om – «Se, din konge» og så videre – som bringer og gir rettferdighet og salighet.

Om dette sier disse kjeltringene ikke et eneste ord. De slår blår i øynene på Pilatus så godt de kan, og innbiller ham at Kristus har gjort seg til jødekonge. Slik drar de Pilatus inn i denne saken. Hadde de latt det bli ved den første anklagen – kjetteriet og gudsbespottelsen – ville han slett ikke ha blandet seg inn.

Slik går det også til i våre dager. For den verdslige øvrighet har gjerne den uskikken at den bryr seg svært lite eller slett ikke om Guds rike og gudsdyrkelsen. Når kongene og fyrstene bare får den lydighet, skatt og ære som tilkommer dem, bryr de seg ikke om mer; og slik ville nok Kristus også ha hatt fred for Pilatus.

Men her kommer yppersteprestene og folkets eldste – det vil si denne blodtørstige slengen: paven, kardinalene, biskopene, munkene og prestene – og anklager Kristus for Pilatus. Det vil si: de egger keiseren, kongene og fyrstene opp mot evangeliet og beskylder det, slik jødene beskyldte Kristus, for å føre en opprørsk lære.

De sier at om denne læren får fritt løp og ikke blir stanset i tide, kan fyrstene ikke lenger holde undersåttene sine i lydighet; og setter fyrstene seg ikke alvorlig mot evangeliet, vil de verken ha hell eller lykke med sitt styre.

Ja, disse morderiske papistiske eslene blåser de store herrene i øret at det er evangeliets skyld at tyrkerne bryter inn i våre land, at vi ikke har lykken med oss i krigen mot dem, og at det er så mye uår og så mange andre ulykker i disse årene. Slik vekker de Pilatus, som ellers ikke ville bry seg om Kristus og hans forkynnelse, og får ham så langt at han hudstryker Kristus, stiller ham fram for folket og til slutt befaler at han skal korsfestes.

Det slår jo ikke feil at slike løgner og giftig baktalelse må gjøre oss kristne dypt vondt. Men nettopp derfor har evangelistene etterlatt oss denne historien, for at vi skal bære det med tålmodighet når noe slikt også rammer oss, og si: Slik gikk det også Herren Kristus; en tjener er ikke større enn sin herre (Joh 15,20). Pilatus hadde nok latt Kristus preke og gjøre undere alle sine levedager uten å bry seg det minste om det. Men yppersteprestene, denne åndsforlatte flokken,

fikk i stand at Pilatus og Kristus ble ført sammen – den ene som dommer, den andre som ugjerningsmann.

Slik går det fremdeles: Paven, kardinalene, biskopene, munkene og kannikene er Herren Kristi verste fiender. Når de har bestemt at noe som ikke behager dem, skal være kjetteri, tenker de ut hvordan de kan hisse de verdslige makthaverne opp mot evangeliet. Da må disse være deres bødler og på deres anklage besudle seg med uskyldig blod, slik Pilatus gjør her. Dette må du altså tåle, du fromme kristne.

Med din Herre Kristus drev de jo det samme spillet. Takk derfor Gud om du blir aktet verdig til å bli vanæret for hans navns skyld, slik Lukas sier om apostlene (Apg 5,41). Dette var det første stykket i teksten vi har lest.

Det andre stykket er Judas' forferdelige eksempel. Evangelistene har malt det for oss med stor flid, så vi der som i et maleri skal lære å kjenne syndens egentlige natur og vesen og vokte oss for den. For hos Judas ser vi både hvordan synden fra først av sniker seg inn hos et menneske, og hvilken grufull ende den siden fører med seg.

I forrige preken hørte dere at denne grufulle synden etter alt å dømme må ha hatt en liten begynnelse: Judas var av naturen gjerrig og elsket penger. Men den egentlige roten og opprinnelsen var at han må ha vært en ugudelig hykler og en ond, forherdet gudsforakter. Når så anledningen byr seg og han kan tjene penger på Herren Kristus, regner han det derfor bare for en liten ting å forråde sin uskyldige Herre og Mester. Tvert imot holder han det for en stor vinning å komme så fort til en slik sum penger.

Herren kan preke for ham og advare ham så trofast han vil – og det gjør han svært ofte under deres siste aftensmåltid, klart og tydelig, ja helt til å ta og føle på – men det hjelper ikke. Judas blir ved sine tanker og ser bare på de tretti sølvpengene. Hvor trofast, inderlig og alvorlig er ikke denne formaningen: «Den som dyppet hånden i fatet sammen med meg, han skal forråde meg.» Og: «Menneskesønnen går bort, som det er skrevet om ham. Men ve det mennesket som forråder Menneskesønnen. Det hadde vært godt for det mennesket om han aldri var født» (Matt 26,23–24).

Burde ikke Judas ha tatt slike ord til hjertet, gått i seg selv og sagt: Gud være meg nådig! Hva har jeg, arme menneske, latt djevelen preke inn i hjertet mitt! Men det ble det ingenting av. Selv etter denne trofaste advarselen vil han bare vite om Herren kjenner til det han har i sinne mot ham, og spør: «Det er vel ikke meg, rabbi?» Og Herren svarer: «Du sa det» (Matt 26,25) – det vil si: Ja, det er deg! Men som sagt: For ham ser det hele ut til å være en liten og ubetydelig sak, siden han kan tjene så mange sølvpenger på det.

Merk deg dette! For når vi vil male synden slik den virkelig er, er dette den første skikkelsen den skal males i: Den ser ut til å være en lett og liten ting, som det slett ikke er noe å betenke seg på. For dens skyld frykter vi verken Guds vrede eller noen annen ulykke.

Den synes ikke å være noen byrde, men lett som et fnugg, som vi kan blåse bort. Derfor frykter vi den ikke når den angriper oss; ja, vi får lyst til den og blir

glad i den, og innbiller oss at vi ikke kan gjøre det bedre for oss selv enn når vi riktig får gjort mange synder.

Ta som eksempel en gjerrig ågerkar, en horkar eller en dranker. Apostelen Paulus feller en svært hard dom over slike: «Far ikke vill! Verken horkarer eller avgudsdyrkere eller ekteskapsbrytere … eller pengegriske eller drankere … skal arve Guds rike» (1 Kor 6,9–10). Denne forferdelige dommen står skrevet her, den blir også ofte forkynt, og de som lever i slike synder, hører den meget vel.

Men de tar den ikke mer til hjertet enn Judas gjorde. Kan de samtidig se sitt snitt til å ta tjue eller tretti prosent i rente av pengene sine, få stilt sin lyst eller være fulle og ville hver dag med drikkebrødrene sine, så innbiller de seg at de har gjort det godt. Saken volder dem ikke den minste bekymring; de er glade og vel til mote.

Dette sier jeg til vanlige folk, som på sin grove måte følger Judas' eksempel. Men langt forferdeligere er det at paven og slengen hans i våre dager forfølger og fordømmer Guds ord og den åpenbare sannheten. De dikter opp så mange skammelige og bespottelige løgner mot den, og hisser de verdslige makthaverne opp til å utrydde den guddommelige sannheten og alle som holder fast ved den – bare for å holde judashåndverket i full gang som før.

Og de er så blinde og forherdet at de slett ikke gjør seg noen samvittighet av det, men innbiller seg at om de kunne få hele landet til å svømme i blod, så hadde de gjort det svært godt. Å, for en blindhet, for et djevelsk hat mot Kristi ord og den rette kirke! Men om dette mer siden.

Det samme forkynte Herren også for Kain, Adams sønn. Han advarte ham mot synden da han så hvilket bittert hat Kain hadde fattet i sitt hjerte til sin bror Abel: «Er det ikke så at dersom du har godt i sinne, da kan du løfte ansiktet? Men har du ikke godt i sinne, da ligger synden på lur ved døren» (1 Mos 4,7).

Det er som om Gud ville si: Lær å kjenne synden slik den egentlig er! For det er dens natur at når den vil fare løs på et menneske, ligner den et vilt, glupsk dyr som ligger og sover. Ingen frykter det, for det lar seg klappe og ta på mens det sover, og gjør ikke noe menneske fortred.

Like uskadelig synes også synden å være. Den er en vakker, glatt katt som vennlig lar seg klappe og stelle med. Men vokt deg! Nå sover den riktignok, men den vil ikke sove for evig. For den ligger «ved døren», det vil si på et urolig sted der alle går ut og inn. Derfor kan det svært lett hende at den våkner, og da blir den en glupsk løve eller en vred bjørn som river og sliter i stykker alt den får tak i.

Slik Herren sa det til Kain på forhånd, slik skjedde det. Han befalte ham å herske over synden og ikke la seg føre og styre av den. Men det gjorde ikke Kain; han ga den frie tøyler og slo sin bror i hjel. Da hvilte ikke synden lenge; den hadde snart sovet ut, og nå pinte den Kain slik at han ikke visste hvor han skulle gjøre av seg. Hos sin far og mor torde han ikke bli, og han visste heller ikke om noe annet sted der han kunne vite livet sitt trygt.

Dette er syndens andre skikkelse, og den skal du merke deg nøye. I begynnelsen slumrer den og ser ut til å være en lett og uskadelig ting. Men den slumrer ikke lenge, og når den våkner, blir den en uutholdelig byrde som du umulig kan

bære om ikke Gud kommer deg til hjelp. Alt dette kan du også se her på forræderen Judas. Mens synden ennå slumret, var det umulig for ham å frykte den. Den glatte pelsen bedro ham, så han ikke så de skarpe, giftige klørne. Men den kunne ikke sove lenge, for den lå ved døren, der den lett kunne bli vekket.

Før hjalp verken preken eller advarsel; nå kommer det et øyeblikk som skremmer ham så grusomt at han ikke vet hvor han skal gjøre av seg. For da han ser at Herren blir ført til Pilatus, og må frykte at det skal koste Herren livet, da angrer han. Da ser han for aller første gang hva han har gjort. Da våkner synden og viser seg slik den egentlig er: så grusom og grufull at han ikke kan bære det.

Før hadde han elsket pengene, disse tretti sølvpengene, så høyt at han syntes det var en liten ting å forråde og selge Herren Kristus for dem. Men nå snur det hele seg: Om han så hadde hatt all verdens gull og gods, ville han nå ha gitt det bort bare for å redde Herren Kristi liv.

Det er kjærligheten til penger som har ført ham i denne nøden, og det er for disse pengenes skyld han har lastet denne synden på seg. Derfor fatter han et slikt hat til pengene at han verken har rast eller ro for dem. Han løper til yppersteprestene i templet, bekjenner at han har syndet, og vil gjerne gi dem pengene tilbake, bare de vil la Jesus gå fri. Og da de ikke vil det, kaster han pengene for føttene deres, bare for å bli kvitt dem.

Slik er syndens rette art og vis når den våkner: Da taler den så hardt til samvittigheten og begynner å holde en så forferdelig preken at hjertet i sin angst ikke vet hva det skal gjøre eller la være.

Og her kommer enda en jammer til: Det stakkars mennesket finner like lite trøst hos andre mennesker som hos seg selv. Han klager trofast nok sin nød for yppersteprestene: «Å», sier han, «jeg har syndet da jeg forrådte uskyldig blod!» Men hvordan trøster de ham? «Hva kommer det oss ved?» sier de. «Det blir din sak.» Slik skyver de hele skylden over på ham og lar den tunge byrden ligge på ham. De vil ikke røre den med en finger, enda de ved å gjøre det kunne gi den arme, engstede mannen trøst og råd.

Så følger den tredje og siste jammeren. For når synden slik holder på å preke for samvit tigheten, hviler ikke djevelen lenge. Han puster og blåser slik på ilden at alt snart står i lys lue, og all redning synes umulig. Nå driver han Judas så rastløst fram at han i denne angsten og elendigheten går rett bort og henger seg av sorg. Dette er det endelige målet djevelen helt fra begynnelsen ville nå med synden.

Den som fra første stund kunne ha tenkt eller trodd at det skulle ende slik, ville nok ha voktet seg og bedt Gud bevare seg fra det. Men enden er skjult; i begynnelsen kan en slett ikke se hvordan enden vil bli.

Så langt om det arme, ulykksalige mennesket Judas: Han selger Herren Jesus for en usel håndfull penger. Han får ikke noe gagn av disse pengene; tvert imot mister han både sjel og legeme, liv og salighet for deres skyld.

Se derfor flittig på dette eksemplet, og la det aldri gå deg ut av hjertet. For det skal hjelpe deg og meg og oss alle til rett å lære synden å kjenne og vokte oss for den. Gir vi ikke nøye akt på dette eksemplet og lærer synden å kjenne av det, kan den lett bedra oss og gjøre oss skade på to måter. Først smigrer den seg

inn hos den gamle Adam og behager ham så godt at han får lyst og kjærlighet til den; men det varer bare til den våkner. Siden følger nød, møye, strid, skrekk, fortvilelse og til slutt den evige død.

Så lær da disse to tingene av Judas' historie, og la deg ikke dåre av syndens fagre, lokkende og smilende ansikt, slik verden gjør – og derfor er all preken og formaning spilt på verden.

Det er mang en borger, bonde og adelsmann som legger seg så sterkt etter handelen at når han selger noe, ser han alltid sitt snitt til å drive det opp til høyeste pris; og når han kjøper noe, prøver han å få folk til å gi slipp på det til laveste pris. Har han hus å leie ut, nøyer han seg ikke med den gamle leien, men setter den opp; og har han penger eller korn å låne ut, tenker han bare på hvordan han best kan drive åger med det.

Slikt har junker Adam riktig sin glede av overalt i denne verden. Og hver mann mener han har gjort en god fangst når han på denne eller lignende måter kan legge ett, to eller tre hundre daler på kistebunnen i løpet av et år, mer eller mindre etter som handelen er. Derfor ser vi hvor travelt alle har det med å drive åger og tjene penger.

Dette er den synden Judas først ble forført med. Han fryktet den ikke og så ikke på den som noen farlig sak, og det gjør heller ikke verden nå. Grunnen er at synden ennå ligger og slumrer, og i begynnelsen ikke så lett lar noen se hvordan den egentlig er. Den sminker og pynter seg og tar på seg en ung og vakker maske, så en slett ikke kan se noe grufullt ved den; og det gjør igjen at alle får lyst og kjærlighet til den.

Men den som straks kunne rive masken av den og vaske sminken av den med skarp lut, ville flykte fra den som fra djevelen selv.

Ja, ingen ville vel få lyst til å drive åger eller gi seg over til gjerrighet om han rett visste hva følgen til slutt blir, når synden begynner å preke for samvittigheten – og angeren kommer!

For vi har eksempler nok på at slike mennesker, som bare har hatt hu til penger og gods, ikke kan verge seg mot disse vante tankene når de ligger på det siste. Vil noen trøste dem med Guds ord, finner det ingen inngang hos dem. For tankene deres spaserer imens omkring på kontoret, på markedene og i det murte hvelvet der de har pengene sine liggende. De tenker på denne eller hin gjeldsposten som de har utestående her eller der, og så videre.

Kort sagt: Tornene har snodd seg så fast om dem at de ikke kan rive seg løs; eller de er så plaget av samvittighetsnag at de ikke kan ta imot noen trøst.

Dette må ikke bare forstås om judaspungen eller gjerrigheten, men om alle synder. For når synden sniker seg inn mens den sover, våkner den til slutt og volder da en jammer lik den vi ser hos Judas. Men særlig skal det forstås om de rette judasdisiplene. For å vinne penger og gods motarbeider de Guds ord, forfølger evangeliet og fremmer falsk lære og avgudsdyrkelse. Slik gjør paven og hans fordømte herrer: kardinaler, biskoper, kanniker, munker, doktorer og deres like, som river og sliter så ivrig i judaspungen.

Det kommer av at pungen ikke er skarp og tornet å ta på, men myk og glatt. Verden synes det er noe å ønske seg når en kan legge sine saker slik til rette at en skaffer seg gode, rolige dager og fører et herreliv.

Derimot synes det å være en liten ting å synde med vitende og vilje mot Guds ord i dette eller hint stykket og handle mot sin samvittighet. Ja, det synes lett å forsvare når en kannik står i koret eller en prest på prekestolen og skjuler sannheten eller ikke vil fram med den; for den som gjør slik, kan nyte mye godt både hos verden og djevelen.

Men sannelig: Når synden våkner, da uteblir ikke den lille svarte hunden som heter anger. Den rører opp og skremmer samvittigheten din så alvorlig at du ikke kan finne trøst noe sted, men må fortvile ved djevelens innskytelser. Og så har du fått samme lønn som Judas.

Derfor ville det være godt om du i tide tenkte på en slik fare. La bispedømmet, kannikstolen og det epikureiske livet fare, det ene med det andre, og tenk heller på å bli en kristen, fremme og bekjenne Guds ord og vandre for Gud med god samvittighet. Om du da ikke får så stor overflod som nå, vil Gud likevel gi deg det daglige brød og ikke la deg sulte i hjel. For han sier jo: «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg!» (Matt 6,33)

Den lærdommen Judas' historie gir oss, er altså denne: Synden hviler og slumrer først, men siden våkner den og volder stor jammer i samvittigheten, og Satan driver mennesket til fortvilelse ved den. Derfor skal du vokte deg for synden og ikke gjøre noe som strider mot samvittigheten din. Og du skal hver dag, ja, hvert øyeblikk, be Gud om hans Hellige Ånd, at han ikke vil føre deg inn i fristelse, men i nåde føre deg ut av den og bevare deg fra å synde.

For som sagt: Synden er ikke våken i begynnelsen, men slumrer, så vi ikke engster oss for den, og derfor kan vi fort bli bedratt og bragt til fall. Derfor må vi be flittig og samtidig alltid holde et våkent og årvåkent øye med synden på alle punkter, så den ikke skal snike seg inn hos oss uten at vi merker det.

Men har du nå falt og er blitt bedratt, og synden som slumret i begynnelsen, våkner nå, trer deg i møte og anklager deg, da må du også være beredt på det. Hvordan du skal ruste deg mot dette, kan du også lære av historien om Judas. For du ser jo hva som manglet ham: Djevelen gjør et så stort, høyt fjell av synden hans at han for dette fjellets skyld verken kan se Gud og hans ord eller hans løfte og nåde; og derfor faller han helt i fortvilelse.

Hva var nå fra først av årsaken til denne elendigheten? Hadde han ikke slått Guds ord så hen i vær og vind, men gitt bedre akt på det og rettet seg etter det, ville han da ikke ha kunnet trøste seg selv i en slik nød? Men siden han har foraktet Guds ord og hørt det skjødesløst og likegyldig, er det jo ikke underlig at han nå, når han trenger den, ikke finner noe sted den trøsten og redningen som Guds ord har å gi.

Derfor må du på den ene siden vokte deg for den slumrende synden ved gudsfrykt og bønn, så du ikke blir bedratt og forført. På den andre siden må du verge og styrke deg med det hellige evangeliet når synden våkner, preker for deg og gjør deg urolig.

For evangeliet maler for deg Herren Kristus som den som har lidd og betalt for hele verdens synd. Og det maler for deg Gud, den allmektige Skaper og Far, som den som ikke har lyst til noen synders død, men vil at synderen skal omvende seg og leve – det vil si at han skal erkjenne sine synder, angre dem og håpe på syndenes forlatelse ved vår Herre Kristus. Alt dette mangler Judas; derfor fortviler han.

Også Peter hadde falt tungt, og i begynnelsen gikk det ham som Judas. Synden hans sov først – for han syntes det ikke var noen særlig fare om han fornektet Kristus ved denne anledningen. Men den våkner til slutt og piner hjertet hans slik at han ikke kan gråte nok over dette fallet: «Han gikk ut og gråt bittert», sier evangelistene (Matt 26,75).

Hvordan kan det nå ha seg at ikke Peter også gikk bort og hengte seg, som Judas? Det kom av at Peter uten tvil har tenkt på Herren Kristi ord og reddet seg ved det: Herren hadde først forutsagt dette fallet for ham, men så trøstet han ham. Det står hos Lukas, der Herren sier særskilt til ham: «Simon, Simon! Se, Satan krevde å få dere i sin makt for å sikte dere som hvete. Men jeg ba for deg at din tro ikke måtte svikte. Og når du en gang omvender deg, så styrk dine brødre» (Luk 22,31–32).

Denne prekenen hadde Peter hørt og tatt vare på, og dette ordet var den staven han støttet seg til, så synden ikke kunne trykke ham helt til jorden. Ellers ville den ha gjort det med ham, slik den gjorde med Judas. Men ved Ordet reddet han seg.

Lær dette med flid og forbered deg på det i tide. Hør Guds ord flittig, og legg deg ikke om kvelden og stå ikke opp om morgenen før du har sagt for ditt hjerte ett, to, tre eller fire skjønne Guds ord, slik som disse:

Kristus sier: «Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men for å kalle syndere» (Matt 9,13).

«Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile! Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet. Så skal dere finne hvile for deres sjeler. For mitt åk er gagnlig, og min byrde er lett» (Matt 11,28–30).

«For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv. For Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden, men for at verden skulle bli frelst ved ham. Den som tror på ham, blir ikke dømt» (Joh 3,16–18).

«Faderen elsker Sønnen, og alt har han gitt i hans hånd. Den som tror på Sønnen, har evig liv. Men den som ikke vil tro på Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede blir over ham» (Joh 3,35–36).

«Sannelig, sannelig sier jeg dere: Den som hører mitt ord og tror ham som har sendt meg, han har evig liv. Han kommer ikke til dom, men er gått over fra døden til livet» (Joh 5,24).

«Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør» (Joh 11,25).

«Hvis noen synder, har vi en talsmann hos Faderen, Jesus Kristus, Den Rettferdige. Og han er en soning for våre synder, og det ikke bare for våre, men også for hele verdens» (1 Joh 2,1–2).

Bruker du disse og lignende skriftord daglig, så du blir riktig fortrolig med dem, da har du i dem den rette legedom for sjelen – den som den ulykksalige Judas manglet.

Slike eksempler har vi flere av. David faller forferdelig og synder grovere enn kong Saul gjorde i begynnelsen. Hvordan kan det ha seg at Saul dreper seg selv, mens David blir frelst? Saul hadde ikke Guds ord. Da synden ble levende og begynte å preke for ham, kunne han derfor ikke verge seg mot den, for han hadde ingenting å holde seg til.

Også for David holdt synden en slik preken da den våknet, at han selv felte dommen over seg: Han hadde fortjent døden. Men i denne nøden holder han seg til ordet fra profeten Natan, som har lovet ham at Gud vil være ham nådig og ikke tilregne ham denne synden.

La dette være det andre du lærer her: Du skal ikke bare vokte deg for synden, men også stride mot den og verge deg mot den når den våkner. Mot denne nøden skal du hele livet ruste og væpne deg med Guds ord, så du kan være beredt til å gjøre god motstand; ellers vil det verken være råd eller hjelp for deg, slik Judas' eksempel viser.

I begynnelsen gleder Judas seg over de tretti sølvpengene, som er for ham som en slått eng full av høystakker; for synden slumrer ennå. Men da den våkner, blir de samme sølvpengene en uutholdelig byrde for ham. Da henger han seg, bare for ikke lenger å måtte bære på den onde samvittigheten sin – men nettopp derfor må han nå bære på den i all evighet. Vokt deg for noe slikt! La ikke synden snike seg inn hos deg, frykt Gud, se til at du kan ha en god samvittighet, og hør Guds ord flittig. Da skal du ha trøst i all slags nød.

Videre forteller evangelistene hvordan yppersteprestene holdt råd om de tretti sølvpengene. De ville ikke legge dem i tempelkisten, men kjøpte for dem en pottemakers åker til gravsted for pilegrimer. Dette kunne se ut som en ting uten særlig betydning. Men evangelisten viser jo til at denne hendelsen var forutsagt av profeten Sakarja så lang tid i forveien (Sak 11,12–13; Jer 32,6–15). Da kan den ikke ha skjedd forgjeves, men må ha sin egen betydning, og den er uten tvil denne:

Borgerne i Jerusalem hadde sine egne gravsteder, men som vi ser her, hadde de fremmede eller pilegrimene ingen. Tenker vi oss nå her det rette Jerusalem, altså den kristne kirke, så er jødene Guds folk, mens vi hedninger er de fremmede som Guds rike ikke tilhører. «Han kunngjorde for Jakob sitt ord», synger Salme 147, men «slik har han ikke gjort mot noe hedningefolk» (Sal 147,19–20).

Men de tretti sølvpengene som vår kjære Herre Kristus blir solgt for, gjør at også vi utlendinger og pilegrimer får et gravsted i Jerusalem. Det vil si: Ved Kristi uforskyldte lidelse og død kommer også vi hedninger til håpet om det evige liv. For når Herren blir solgt for tretti sølvpenger, koster det ham blodet og livet.

Slik viser evangelisten oss også her til profetene, for at vi ikke skal glemme hvem Herren ble solgt, led og døde for: ikke bare for sitt eget folk, som han var lovet, men også for oss hedninger, som ikke hadde noe gravsted i det rette Jerusalem. Men ved disse tretti sølvpengene som Judas solgte Kristus for, får også vi del og lodd i denne Guds åker. Der får vi et herlig gravsted og sovekammer, som vår Herre Kristus skal kalle oss ut av på den ytterste dag og gjøre oss evig salige.

Det unne vår kjære Far i himmelen oss ved sin Hellige Ånd! Amen.

Sjuende passionspreken

Kristus blir anklaget for Pilatus og til slutt dømt til døden. Matt 27,11–31. Holdt i 1534.

> Men Jesus ble stilt fram for landshøvdingen. Og landshøvdingen spurte ham: Er du jødenes konge? Jesus sa til ham: Du sier det! Og mens yppersteprestene og de eldste anklaget ham, svarte han ingen ting. Da sier Pilatus til ham: Hører du ikke alt det de vitner imot deg? Men han svarte ham ikke på et eneste ord, så landshøvdingen ble meget forundret.
> Men på høytiden pleide landshøvdingen å gi en fange fri, den folket selv ville. På denne tiden hadde de en beryktet fange som hette Barabbas. Mens de nå var samlet, sa Pilatus til dem: Hvem vil dere at jeg skal gi dere fri, Barabbas eller Jesus, som blir kalt Messias? For han visste at det var av misunnelse de hadde overgitt ham. Men mens han satt på dommersetet, sendte hans kone bud til ham og lot si: Ha ikke noe å gjøre med denne rettferdige! For jeg har i natt lidd meget i drømme for hans skyld.
> Men yppersteprestene og de eldste overtalte folket til å be om å få Barabbas frigitt, men Jesus drept. Landshøvdingen tok da til orde og sa til dem: Hvem av de to vil dere at jeg skal gi dere fri? De svarte: Barabbas. Pilatus sier til dem: Hva skal jeg da gjøre med Jesus, som kalles Messias? De sier alle: Korsfest ham! Men han sa: Hva ondt har han da gjort? Men de ropte enda høyere og sa: Korsfest ham!
> Pilatus så at ingen ting nyttet, men at oppstyret bare ble verre. Han tok da vann og toet sine hender mens folket så på, og sa: Jeg er uskyldig i denne rettferdige mannens blod. Dette får dere svare for. Og hele flokken svarte og sa: Hans blod komme over oss og over våre barn! Da ga han dem Barabbas fri, men lot Jesus hudstryke og overga ham til å korsfestes.
> Da tok landshøvdingens soldater Jesus med seg inn i borgen, og samlet hele vaktstyrken om ham. De kledde av ham og la en skarlagenrød kappe om ham. Og de flettet en krone av torner og satte på hodet hans, og ga ham en rørstav i høyre hånd. De falt på kne for ham og hånte ham og sa: Vær hilset, du jødenes konge! Og de spyttet på ham, tok rørstaven og slo ham i hodet. Etter at de slik hadde hånet ham, tok de kappen av ham og kledde ham i hans egne klær. Og de førte ham bort for å korsfeste ham.

Mine kjære venner, i den nest siste prekenen hørte dere hvordan det ble holdt rettssak over Herren Kristus hos yppersteprestene. Nå følger det som hendte etter at de hadde ført ham til Pilatus. Men i dette stykket forteller evangelistene noe forskjellig. De forteller ikke hver for seg alt i rett tidsfølge; den ene gir ett

bidrag, den andre et annet. Derfor må vi sette hele historien sammen fra alle fire evangeliene og fortelle det hele i rett orden, det ene etter det andre, slik det hendte.

Først forteller evangelisten Johannes at de tidlig om morgenen førte Jesus fra Kaifas' hus til borgen. Men selv ville de ikke gå inn der, for at de ikke skulle bli urene, men kunne ete påske. Den som uforvarende kom inn i et hus der det lå en død, ble nemlig regnet som uren. Derfor mente de at det ville skade dem å gå inn i dette huset, der det ble avsagt dødsdommer. For disse blinde menneskene tenkte ikke på at det var en langt større synd å utøse uskyldig blod.

Slik hellighet finner vi også hos papistene våre. De holder det for en langt mindre synd å forfølge og drepe de arme kristne som bekjenner evangeliet, enn å spise kjøtt på en fredag eller egg i den stille uke. Det første regner de for en liten sak som det ikke er noe videre om å gjøre. Men av det andre gjør de seg stor samvittighet, enda det slett ingen synd er i det – det er bare rene menneskebud.

Siden disse hellige menneskene nå ikke vil gå inn i borgen, må Pilatus gå ut til dem. Han spør dem: «Hva slags anklage fører dere mot denne mannen?» Og de svarer frekt og stolt: «Var han ikke en ugjerningsmann, da hadde vi ikke overgitt ham til deg» – som om de var så fromme og oppriktige at ingen skulle tro om dem at de ville gjøre noe urett.

Men Pilatus svarer dem meget behendig: «Ta ham dere, og døm ham etter deres lov!» Det er som om han ville si: Vi romere har ikke for skikk å dømme noen uten først å granske og forstå saken. Men er dette rett hos dere jøder, så kan dere selv drepe ham; jeg vil ikke gjøre det.

Av dette ser vi altså tydelig nok at jødene ikke hadde noen riktig tillit til utfallet, enda de hadde holdt råd og overveid alt så nøye som de mente det trengtes. De fryktet at anklagen ikke skulle holde stikk.

Likevel ville de ikke la denne avvisningen gå upåtalt hen, for den såret dem dypt. Derfor svarte de: «Vi har ikke rett til å ta livet av noen.» Det er som om de ville si: Hadde vi makten, så var vi ikke kommet til deg med denne saken. Men retten til å avsi dødsdommer har keiseren tatt fra oss og gitt deg. Tenk deg derfor om, og gjør det embetet ditt byr deg.

Her føyer Johannes til: «Det var for at det ordet skulle bli oppfylt som Jesus hadde sagt da han ga til kjenne hva slags død han skulle dø» (Joh 18,32). For han hadde allerede tidligere sagt til apostlene at han skulle overgis til hedningene (Matt 20,17–19; Luk 18,31–33).

Men for likevel å ha noe å føre fram mot ham, anklager de ham med disse ordene, som Lukas forteller: «Vi har funnet at denne mannen fører folket vårt vill. Han forbyr å gi keiseren skatt, og han sier om seg selv at han er Messias, en konge» (Luk 23,2). Her hører vi hvorfor de overgir ham til Pilatus.

Men historien viser klart nok hvor falsk denne anklagen mot den kjære Herre Kristus er. Kristus kunne nok ha overbevist dem om at det var stikk motsatt; han hadde jo rent ut sagt til dem: «Gi da keiseren det som keiserens er, og Gud det som Guds er!» (Matt 22,21) Men det hadde ikke hjulpet ham. Han må la seg anklage for å være en opprører som vender folket bort fra keiseren, forbyr jødene å betale skatt og selv vil være konge.

Slik spotter også i våre dager paven, kardinalene, biskopene, munkene og klerkene det hellige evangeliet og beskylder det for å være en opprørsk lære. Ser en gjennom fingrene med den, sier de, og står en den ikke imot, så vil den verdslige øvrighet komme i vanære, og ingen vil lyde den. Vel! La ikke dette såre deg, men takk Gud for at du vet at de lyver, disse fortvilte hyklerne, disse Herren Kristi giftige fiender og hans evangeliums verste bespottere.

For evangeliet har med helt andre og langt høyere saker å gjøre: Det lærer deg hvordan du skal bli fri fra synden og nå det evige liv ved troen alene på Guds Sønn. Dette lærer evangeliet deg. Med verdslige saker har det ingenting å gjøre, men lar dem bli slik Gud allerede har ordnet dem ved den verdslige øvrighet – og nettopp den lærer evangeliet deg å være lydig mot.

Da Pilatus hører denne anklagen, farer han ikke straks til og dømmer ham. Som Johannes sier, går han inn i borgen, lar Jesus føre fram for seg og sier: «Er du jødenes konge?» Jesus svarer ham: «Sier du dette av deg selv, eller har andre sagt deg dette om meg?» Det er som om han ville si: Å, var det ikke for mine fiender, ville du snart frikjenne meg. For dette vet jeg: Du ser ikke på meg som en konge eller som en som vil sette i gang opprør.

Pilatus svarer: «Jeg er vel ikke en jøde! Det er ditt eget folk og ypperstepresteene som har overgitt deg til meg. Hva har du gjort?» Jesus svarer: «Mitt rike er ikke av denne verden. Var mitt rike av denne verden, da hadde mine tjenere kjempet, så jeg ikke skulle bli overgitt til judeerne. Men nå er mitt rike ikke av denne verden.» Da sier Pilatus: «Men konge er du altså?» Jesus svarer: «Du sier det, jeg er konge. Til dette er jeg født, og til dette er jeg kommet til verden, at jeg skal vitne for sannheten. Hver den som er av sannheten, hører min røst.»

Og Pilatus svarer: «Hva er sannhet?» Det er som om den stolte hedningen ville si: Ja, er du bare en konge som skal vitne om sannheten, trenger en ikke å frykte stort for deg eller for at du skal gjøre keiseren skade. Det er lite rift om sannheten her i verden. Ja, dette er dessverre altfor sant, særlig i denne siste, fordervede tiden, da sannheten går omkring og tigger, mens den som kan lyve, bedra og drive åger, kommer seg fram i verden. Men hva de vinner på det, skal de tidsnok få erfare.

Da Pilatus slik hadde forhørt Herren, gikk han igjen ut til jødene og sa: «Jeg finner ingen skyld hos denne mannen.» Men jødene holdt hardt på sitt og sa: «Han oppvigler folket ved å lære over hele Judea. Han begynte i Galilea, og nå er han kommet helt hit» (Luk 23,4–5).

«Da Pilatus hørte dette, spurte han om mannen var galileer. Og da han fikk vite at han var fra Herodes' myndighetsområde, sendte han ham til Herodes, som også var i Jerusalem i de dagene. Da Herodes fikk se Jesus, ble han meget glad. Han hadde i lang tid ønsket å få se ham, for han hadde hørt om ham. Nå håpet han å få se et tegn av ham. Han spurte ham da med mange ord, men Jesus svarte ham ingenting. Yppersteprestene og de skriftlærde sto der og anklaget ham heftig. Også Herodes med krigsfolkene sine hånet og spottet ham. De la en skinnende kledning om ham og sendte ham tilbake til Pilatus. Denne dagen ble Herodes og Pilatus venner. Tidligere hadde det vært fiendskap mellom dem» (Luk 23,6–12).

Her må vel enhver undre seg og spørre hvorfor Herren taler med Pilatus og gir ham så god forklaring, men ikke vil svare Herodes et eneste ord, enda Herodes var konge i Galilea. Grunnen var at Herodes var en tvers igjennom slett og ugudelig skurk og dessuten en stor hykler. Han hadde nylig latt Johannes døperen halshugge, og levde ellers til åpenbart anstøt; for han hadde sin bror Filips hustru hos seg, og lot likevel som om han var en særlig hellig mann.

Derfor kaller Herren ham også «en rev» i evangeliet (Luk 13,32). For reven er et ondskapsfullt og samtidig meget listig dyr, og det eneste gode ved den er pelsen.

Slike folk er det ikke verdt å ha det minste å gjøre med. De er hyklere som bare later som de er fromme og gir gode ord. Slik står det skrevet om Herodes at han var redd for Johannes, fordi han visste at Johannes var en rettferdig og hellig mann, og «når han hørte på ham, gjorde han mye av det, og hørte ham gjerne» (Mark 6,20). Men det er ikke alvor for dem. De er bare spottere som holder evangeliet for et eventyr og regner de kristne for store dårer når de for troens skyld gjør de store herrene til uvenner og setter liv og gods på spill.

Gjør derfor som Kristus gjør her med Herodes: Ha slett ikke noe med slike folk å gjøre, og spill ikke et eneste ord eller svar på dem.

Videre må vi også merke oss godt dette: Herodes og Pilatus hadde vært fiender, men ble venner da det gjaldt å forgripe seg på Herren Kristus.

Slik ser vi det gå til den dag i dag. Alle slutter de seg sammen for å stå evangeliet imot, også de som ellers ikke tåler hverandre. Den ene biskopen kan ikke forlikes med den andre, den ene munkeordenen kan ikke fordra den andre, og fyrstene er heller ikke fornøyd med hverandre. Hver vil være den beste, ha forrangen og undertrykke og plage de andre.

Men når Kristus kommer til og evangeliet hans vil fram, da blir de alle enige. Da er de straks de beste venner, slutter seg sammen og står hverandre bi med både gods og blod, slik David for lenge siden profeterte i Salme 2.

Da Herren nå var ført tilbake fra Herodes til Pilatus, forteller Lukas: «Pilatus kalte da sammen yppersteprestene og rådsherrene og folket. Han sa til dem: Dere har ført fram for meg denne mannen som en folkeforfører. Og se, nå har jeg forhørt ham i deres nærvær. Men jeg har ikke funnet denne mannen skyldig i noe av det dere anklager ham for. Herodes heller ikke, for jeg sendte dere til ham. Og se, han har ikke gjort noe som fortjener døden. Derfor vil jeg refse ham og så gi ham fri. Men i høytiden måtte han gi dem én fri» (Luk 23,13–17).

Han hadde nemlig, sier Matteus, en beryktet fange som hette Barabbas. Ham stilte Pilatus nå fram ved siden av Kristus. Han håpet at ingen ville be for Barabbas, siden han var en så farlig og ond opprører og morder, som altfor vel hadde fortjent døden. Men yppersteprestene og de eldste hadde overtalt folket til å be ham gi Barabbas fri.

Lukas sier: «Da ropte de alle som én og sa: Bort med denne! Gi oss Barabbas fri! Dette var en som var satt i fengsel for en oppstand som hadde vært i byen, og for et mord. Pilatus talte da igjen til dem, for han ville gjerne gi Jesus fri. Men de ropte tilbake: Korsfest! Korsfest ham! For tredje gang sa han til dem: Hva ondt har da denne mannen gjort? Jeg har ikke funnet noen dødsskyld hos

ham. Derfor vil jeg refse ham og så gi ham fri. Men de trengte på med høye rop og krevde at han skulle korsfestes» (Luk 23,18–23).

Og Matteus sier: «Men mens han satt på dommersetet, sendte hans kone bud til ham og lot si: Ha ikke noe å gjøre med denne rettferdige! For jeg har i natt lidd meget i drømme for hans skyld» (Matt 27,19). Også dette var en kraftig advarsel, kanskje fra en god engel, som i en drøm viste Pilatus' hustru hvilken jammer og elendighet Pilatus ville føre over seg og sine om han for jødenes skyld og etter deres krav myrdet den uskyldige Jesus. Men slik all advarsel var spilt på Judas, bar den heller ikke frukt hos Pilatus til slutt.

Likevel vegret han seg en stund til. Men det ville ikke lykkes ham å gi Kristus fri; for jødene, som Kristus var lovet, unte den verste morderen livet, men krevde hardnakket å få drept ham som er livets fyrste. Da gjør Pilatus enda et forsøk: Han lar Jesus hudstryke og håne. Dette forteller evangelistene videre:

«Da tok landshøvdingens soldater Jesus med seg inn i borgen, og samlet hele vaktstyrken om ham. De kledde av ham», «lot ham hudstryke» «og la en skarlagenrød kappe om ham. Og de flettet en krone av torner og satte på hodet hans, og ga ham en rørstav i høyre hånd» – i stedet for et septer. «De falt på kne for ham og hånte ham og sa: Vær hilset, du jødenes konge!» «Og de slo ham i ansiktet.» «Og de spyttet på ham, tok rørstaven og slo ham i hodet», «og de bøyde kne og hyllet ham» (Matt 27,27–30; Joh 19,1–3; Mark 15,19).

Her, som gjennom hele lidelseshistorien, ser du nå, min kjære medkristne, hvordan helvetesfyrsten for alvor øste ut alt sitt giftige, bitre, djevelske hat og nag og hele sin vrede over vår kjære Herre. Sannelig, aldri har noe menneske her på jorden lidd og utstått så stor pine og marter, hån, spott og vanære som Guds egen Sønn her måtte tåle – og det for mine, dine og hele verdens synders skyld.

Men synden kunne ikke sones ved noe annet offer, bare ved Kristi lidelse og død. Derfor er det lett å se hvor umåtelig stor og forferdelig Guds vrede over synden må være. Og på den andre siden ser vi hvor usigelig, ja, uutgrunnelig stor Guds barmhjertighet og nåde mot oss arme, fordømte mennesker må være, når han for våre synders skyld gir sin enbårne Sønn i den vanærende døden på korset.

Nå var det skikk hos romerne at de lot ugjerningsmennene hudstryke før de ble henrettet; derfor lar Pilatus også Jesus hudstryke. Likevel har han ennå håp og prøver enda en gang om han ikke kan gi ham fri. Etter at soldatene har hudstrøket ham og kledd ham i purpur og satt tornekronen på ham, fører han derfor Jesus ut med seg igjen og sier til dem: «Se, jeg fører ham ut til dere, for at dere skal vite at jeg ikke finner noen skyld hos ham.»

Johannes sier: «Jesus kom da ut og bar tornekronen og purpurkappen. Og Pilatus sa til dem: Se det mennesket!» Det er som om han ville si: Dere får nøye dere med denne straffen; for anklagen deres er jo helt grunnløs, og hans uskyld er klar som dagen. Men heller ikke dette hjalp. For så snart yppersteprestene og tjenerne deres så Jesus og merket at Pilatus fremdeles tenkte på å gi ham fri, ropte de: «Korsfest! Korsfest!»

Pilatus ble misfornøyd over denne urimeligheten. For, sier Matteus, «han visste at det var av misunnelse de hadde overgitt ham». Derfor svarer han dem vredt: «Ta dere ham og korsfest ham! For jeg finner ingen skyld hos ham.» Men jødene svarte ham: «Vi har en lov, og etter den loven er han skyldig til å dø, fordi han har gjort seg selv til Guds Sønn.»

«Da Pilatus hørte dette ordet, ble han enda mer redd. Han gikk inn i borgen igjen og sa til Jesus: Hvor er du fra? Men Jesus ga ham ikke noe svar. Pilatus sier da til ham: Svarer du meg ikke? Vet du ikke at jeg har makt til å gi deg fri og makt til å korsfeste deg? Jesus svarte: Du hadde ingen makt over meg om det ikke var gitt deg ovenfra. Derfor har han som overga meg til deg, større synd» (Joh 19,8–11).

Også dette er en alvorlig advarsel. For Pilatus går her altfor langt. På grunn av den makten som er betrodd ham, innbiller han seg at utfallet av saken ligger i hans hånd, og at han kan gjøre og la være som han vil – slik den verdslige øvrighet altfor ofte synder ved et slikt hovmod. Nei, Pilatus, sier Kristus, der tiltror du deg for mye. Har du makt, så har du den ikke av deg selv; den kommer ovenfra. Bruk den derfor slik at du kan forsvare det.

Denne advarselen tar Pilatus imot, og han tenker fremdeles på hvordan han kan gi Jesus fri. Men jødene vil slett ikke tillate det. De roper: «Gir du denne fri, da er du ikke keiserens venn! Hver den som gjør seg selv til konge, setter seg opp mot keiseren.»

«Da nå Pilatus hørte de ordene, førte han Jesus ut, og satte seg på dommersetet på et sted som blir kalt Steinlagt, på hebraisk Gabbata. Men det var forberedelsesdagen i påsken, omkring den sjette time» – det vil si ved middagstid. «Og han sier til judeerne: Se deres konge!» Det er som om han ville si: Holder dere ennå fast på anklagen deres, at han har gjort seg til konge? Å, for en konge! Dere gjør ham stor urett. Ligner han en konge eller en opprører?

Men det var forgjeves. «De ropte: Bort, bort med ham! Korsfest ham! Pilatus sier til dem: Skal jeg korsfeste deres konge? Yppersteprestene svarte: Vi har ingen annen konge enn keiseren» (Joh 19,13–15).

«Pilatus så at ingen ting nyttet, men at oppstyret bare ble verre.» Pilatus «ville gjerne gjøre folket til lags», og han «felte da den dommen at det skulle skje som de krevde». «Han tok da vann og toet sine hender mens folket så på, og sa: Jeg er uskyldig i denne rettferdige mannens blod. Dette får dere svare for. Og hele flokken svarte og sa: Hans blod komme over oss og over våre barn!» Det vil si: Skjer det ham urett, så la det gå ut over oss og barna våre.

«Da ga han dem Barabbas fri», «han som var satt i fengsel for opprør og mord», og som de ba om. «Men Jesus», etter at han var hudstrøket og hånet, «overga han» til dem «til å korsfestes» (Matt 27,24–26; Mark 15,15; Luk 23,24–25). Slik ble det handlet med Herren Kristus hos Pilatus.

(*Fortsettes i neste preken.*)

Åttende passionspreken

Her forklares noen stykker av denne historien. Holdt i 1534.

Denne delen av historien om Herren Kristus har mange skjønne og trøsterike punkter som hører med til vår kristne lære. Men det ville bli for mye for én preken, for historien er lang nok i seg selv.

Derfor vil vi nå særlig ta for oss tre stykker. For det første at Pilatus så ofte i denne historien vitner om at vår kjære Herre Kristus er uskyldig. For det andre den bekjennelsen som Kristus avlegger for Pilatus, og som den hellige Paulus roser så høyt (1 Tim 6,13). Og for det tredje at både Pilatus og jødene aktet vår kjære Herre Kristi blod så lite, enda det siden ble en uutholdelig og evig byrde for dem og førte all slags timelig og evig ulykke over dem.

Når det gjelder det første, hører vi gjennom hele historien hvordan Pilatus stadig sier at han ikke finner noen dødsskyld hos Kristus. Også hustruen hans sender bud til ham at han ikke skal ha noe med denne rettferdige og uskyldige mannen å gjøre. Og Pilatus merker selv – både av hele saken og av sine mange grundige forhør og spørsmål – at yppersteprestene og de eldste bare handler av rent hat og misunnelse mot Herren Kristus.

Etter Kristi død kom det enda flere og mektigere vitnesbyrd av samme slag. Da skjedde de store, herlige og underfulle tegnene: et stort mørke kom, så solen mistet sitt lys; forhenget i templet revnet i to fra øverst til nederst; jorden skalv, klippene revnet, gravene åpnet seg, og mange hellige som var sovnet inn, sto opp, og så videre.

Derfor bekjenner også høvedsmannen fritt og åpent: «Sannelig, denne mannen var rettferdig!» (Luk 23,47). Og folket som sto og så på, tok det som skjedde, til hjerte og slo seg for brystet. Slik viste de at det gjorde dem vondt at en hadde fart så overilt fram med den kjære, uskyldige Herren.

Men hva skal nå disse vitnesbyrdene tjene til? Hvorfor har evangelistene fortalt og skrevet dem opp med så stor omhu? Uten tvil bare fordi de ville vise oss Guds rådslutning og vilje. De ville minne oss om hva lidelsen til vår uskyldige og rettferdige Herre framfor alt skal tjene oss til.

Når vi har så mange vitnesbyrd om at han var uskyldig og ikke hadde fortjent en slik død, skal vi bli desto vissere i troen og si: Alt det vår kjære Herre Kristus har lidt, har han lidt for vår skyld. Enda han var uskyldig, har Gud lagt denne lidelsen på ham og ikke villet spare ham for den, for at vi skulle bli fri fra syndene våre og forlikt med Gud igjen.

Gjennom hele lidelseshistorien hører vi hvor urettferdig jødene og heidningene farer fram mot vår Herre Kristus – hvordan de slår ham hos Herodes og hudstryker og håner ham i domhuset. Hvor vi enn hører det, skal vi alltid tenke ved oss selv: Se, han er uskyldig! Han lider ikke dette for egen skyld, for han har ikke fortjent det. Men jeg, du og vi alle har fortjent det; ved syndene våre har vi ført døden og all ulykke over oss. Men her kommer han, den uskyldige og eneste hellige Guds Sønn, tar min, din og alles synd på seg og vil betale for den, så vi kan bli kvitt den.

Av slike tanker skal trøsten komme, så hjertene våre ikke fortviler. Da flykter vi ikke fra Gud på grunn av syndene, som om han var en tyrann eller bøddel, men vender oss til ham med hjertelig tillit. Vi lover og priser den barmhjertigheten som han framfor alt viser oss ved at han gir sin enbårne Sønn, vår Herre og Frelser, i døden for oss syndere (Rom 5,8). Når vi tenker på dette – hvem kan eller vil da tvile på at Gud mener det godt og nådig med oss?

For syndenes skyld var vi alle underlagt Guds vrede og døden, og vi var i djevelens rike. Det evige livet var tapt, og i stedet var all slags timelig og evig ulykke blitt vår arv.

Men da tar den nådige og barmhjertige Far seg av oss og vil ikke la oss ligge i en slik nød. I stedet sender han oss sin enbårne Sønn, lar ham bli født av en jomfru og setter ham under loven. Kjøtt og blod kan ikke gjøre Guds vilje, men loven skal likevel ikke være gitt forgjeves; den skal bli oppfylt av dette mennesket for alle andre mennesker. Til slutt lar han ham dø på korset og betale for syndene våre med sin ufortjente død. Slik skal vi ved ham bli fridd ut av Satans rike, få det evige livet og bli Guds barn.

Så ta det til deg, trøst deg med det og tro at det har skjedd for din skyld og til ditt beste! For her hører du ikke bare én eller to ganger, men ofte, at det han lider, lider han uskyldig.

Hvorfor tåler Gud slikt? Ja, hvorfor vil han det selv og ordner det slik? For at du skal trøste deg ved ham som lider det. Han lider ikke for seg selv, men for deg og for hele verden. «Han er en soning for våre synder», sier Johannes, «og det ikke bare for våre, men også for hele verdens» (1 Joh 2,2). Derfor kaller også Johannes døperen ham «Guds lam, som bærer bort verdens synd» (Joh 1,29), det vil si et offer som Gud har gjort i stand, og som skal ta hele verdens synder på seg og gjøre verden fri for dem.

Derfor må det her gå så motsatt til. Han er Guds Sønn, helt hellig og uten synd, og burde med rette være fri for forbannelsen og døden. Vi derimot er syndere og har pådratt oss forbannelsen og Guds vrede, og vi burde med rette bære døden og fordømmelsen. Men Gud snur det om: Han som ikke har noen synd, som er bare nåde, og som Guds nådes fylde bor i, slik Johannes sier – han må bære forbannelsen og syndens straff. Men vi syndere er tatt til nåde ved ham og er blitt Guds barn.

Derfor skal vi holde fast ved denne trøsten og la disse vitnesbyrdene om Kristi uskyld være dyrebare for oss. For det er vår synd og skyld som har ført til det Kristus har lidt. Derfor kan vi trøste oss med hans uskyld mot synden og all ulykke. Hans uskyld er et visst og uforgjengelig vitnesbyrd om at hans lidelse

kommer oss til gode. Den rettferdige Herren og nådige Frelseren har lidt dette for oss og dermed gjort fyllest for syndene våre. Men om dette skal vi tale mer senere, når vi ser ham på korset mellom de to røverne. Nå vil vi gå over til det andre punktet.

Den hellige Paulus formaner Timoteus i det første brevet med disse ordene: «Jeg pålegger deg for Guds åsyn, han som gir alle ting liv, og for Kristus Jesus, som avla den gode bekjennelsen for Pontius Pilatus: Hold budet rent og ulastelig inntil vår Herre Jesu Kristi åpenbarelse» (1 Tim 6,13–14). Dette ordet peker tydelig på vår kjære Herre Kristi bekjennelse for Pilatus, og Paulus bruker det til å formane Timoteus så alvorlig. Derfor har vi grunn til å tenke nøye over både hva denne bekjennelsen er, og hva den skal tjene oss til.

Hva Kristus har bekjent, vet vi fra lidelseshistorien. Jødene anklager ham for å ha gjort seg til konge, og Pilatus krever ham til regnskap for det. Da nekter han ikke, men avlegger fritt denne bekjennelsen for Pilatus: «Mitt rike er ikke av denne verden» (Joh 18,36). Det er som om han ville si: Mitt rike er ikke et legemlig, verdslig rike. Og da Pilatus spør ham igjen: «Men konge er du altså?», svarer Jesus: «Du sier det, jeg er konge. Til dette er jeg født, og til dette er jeg kommet til verden, at jeg skal vitne for sannheten. Hver den som er av sannheten, hører min røst» (Joh 18,37).

Her tenker du kanskje: Ja, men hva har dette med Paulus' formaning til Timoteus å gjøre – at han skal holde fast ved «budet», det vil si læren, og forkynne den ren og uforfalsket? Svært mye! Ja, i bunn og grunn kommer alt an på dette ene: Vil du være en rett predikant eller kristen, må du tro begge de tingene som Kristus her bekjenner for Pilatus.

Han er en konge, men likevel er hans rike ikke av denne verden, og med verden har han ikke noe annet å gjøre enn å vitne for sannheten. Av dette følger at slik denne kongen er, slik skal også hans undersåtter være her på jorden.

Navnet har han jo, for han kalles en konge. Men den som vil sammenligne ham med de verdslige kongene og herskerne, som Herodes, Pilatus og deres like, må se på ham som et ringe og elendig menneske. Herodes er en stor herre som lever i prakt og all slags nytelse; hele verden ærer ham, og han har alt hjertet hans begjærer. Slik er det også med Pilatus og andre. Den fattige, rettferdige Jesus har slett ingen anseelse sammenlignet med dem. Ja, de spotter og håner ham så mye de vil, dømmer ham til døden, korsfester og dreper ham. Derfor sier han med rette: «Mitt rike er ikke av denne verden.»

Men hvorfor bærer han da navnet konge? Svar: Han er den kongen som Sakarja taler om: «Rettferdig er han og full av frelse» (Sak 9,9). Den som er i hans kongerike, må derfor ikke vente at Kristus skal gi ham penger og gods, verne legemet og gjøre annet slikt som de verdslige kongene gjør. Men han tilgir synd og gir rettferdighet, han frelser fra den evige død, og han gir Den Hellige Ånd og et evig liv til alle som hører hans røst. Dette er det riket han oppretter her på jorden, men bare ved Ordet og troen.

Slik har vi nå i Jesus Kristus, Guds Sønn, en evig og allmektig konge. Han redder oss fra djevelens makt, fra synden og den evige død – men ikke fra den

legemlige døden. For her på jorden må vi lide og dø, slik denne vår konge selv led og døde.

Den som vet hva slags konge han er, og hva slags kongerike han har, går villig inn under korset. Han vet at det gikk Herren Kristus, den evige kongen, på samme måte, og derfor er han villig og rede til å lide; for en tjener skal jo ikke ha det bedre enn sin herre. Men han griper også denne trøsten: Om det må være lidelse her i verden, skal det likevel være glede og salighet der i evigheten.

Dette gjør oss kristne modige selv midt i anfektelsene og døden. De andre, som ikke vet dette, kan ikke annet enn sørge, klage, knurre og være utålmodige når det går dem ille, og til slutt fortviler de helt. For de tenker: Hvis Gud mente det godt med deg, ville han vel ikke la så mye ulykke komme over deg, eller han ville i alle fall snart hjelpe og redde deg igjen.

Den som tenker slik, gjør i grunnen Kristus til en konge av denne verden. De verdslige kongene skal etter sitt embete verne undersåttenes liv, legeme og gods og bevare dem mot ulykke. Men Kristus, herlighetens konge, lar sine undersåtters liv, legeme, gods og alt sammen komme i fare.

Derfor skal du lære og tro at dette skjer fordi hans rike ikke er av denne verden. Her på jorden skal ikke din kristne tro skaffe deg overflod og frita deg for all mangel. Se på din konge, Herren Jesus selv, og se hvordan det går ham! Hvor er den prakten han viser seg fram med, og den herligheten og overfloden han lever i? Hos ham er det ikke tale om annet enn å lide, la seg håne og spotte og dø en vanærende død.

Han har ett eneste middel som han styrer med, og det bare hos svært få: sannhetens vitnesbyrd, det vil si det hellige evangeliet. Ved det gir han, som sagt, de kristnes hjerter Den Hellige Ånd, tilgir dem syndene og gir dem håpet om det evige livet. Men alt dette har vi bare i troen og Ordet; vi ser det ikke og kan ikke ta på det med hendene, vi har det i håpet. Men når denne verdens rike tar slutt, skal hans rike og herlighet åpenbares i oss. Da skal vi leve og herske med ham i all evighet over alle ting, både i himmelen og på jorden.

Slik kjente den ene røveren Herren Kristus på korset da han sa: «Jesus, husk meg når du kommer i ditt rike» (Luk 23,42). Han så Kristus henge på korset i samme nød som han selv var i. Røveren på venstre side tok anstøt av det og begynte, slik som jødene, å spotte Herren, som om han ville si: Ja, du er meg en fin konge! Han tenkte at når den kjære Herren Kristus var så fattig og elendig her på jorden, var det i alle fall ikke noe å håpe på hos ham.

Men røveren på høyre side kjenner godt og riktig hva slags konge han er: ikke en verdslig, men en åndelig og evig konge. Derfor ber han om at Herren vil «huske ham» når han kommer i sitt rike, det vil si hjelpe ham når han selv er død på korset og har oppgitt ånden. Slik skal også vi tro på Kristus; da skal vi visselig finne trøst hos ham.

Denne trøsten trenger alle kristne, så de alltid og i all nød og motgang kan holde seg til Kristi bekjennelse for Pilatus. Da kan de ofte si til seg selv: Hva vil du gråte for? Hvorfor vil du ta deg så nær av dette eller hint uhellet? Tenk på hva slags konge du har, og hvordan han vitner for Pilatus: «Mitt rike er ikke av

denne verden.» Ville du da ha ditt rike her? For Guds skyld, nei! For da ville det jo ikke vare.

Her må det nå en gang lides; herligheten og de gode dagene skal nok komme i den andre verden. Fant vi dem her, ble det bare en kort og forgjengelig glede, for her i verden er ingenting bestandig og evig. Men min konge, Herren Jesus Kristus, er en konge i den andre verden, det vil si en evig konge.

Så la oss vente med gleden og herligheten til den andre verden og her på jorden nøye oss med det folk unner oss. For vår konge har ikke kalt oss til denne verdens rike. Bortsett fra at han her vil vitne for sannheten, vil han ikke ha noe å gjøre med denne verden og dette timelige livet.

Denne trøsten, sier jeg, trenger alle kristne, men særlig de som er i prekenembetet og forkynner Guds ord. Derfor formaner den hellige Paulus Timoteus nettopp med ordene fra Kristi bekjennelse for Pilatus, for at han skal holde fast ved den rette læren og ikke la den bli forfalsket. For verden og djevelen tåler ikke Ordet og setter i gang alle slags renker mot det.

Derfor skal og må hver prest holde seg til dette vitnesbyrdet og kjenne Kristus som en konge han kan trøste seg ved og ha glede av – men ikke her på jorden. For han sier: «Mitt rike er ikke av denne verden», og: «Jeg er konge … og til dette er jeg kommet til verden, at jeg skal vitne for sannheten.»

Den som vil ha denne kongen Kristus, skal derfor holde fast ved sannheten, det vil si Kristi ord. Han skal vite at han ikke får mer av Kristi rike her på jorden; ja, han må attpåtil lide all slags ulykke for Ordets skyld, slik hans Herre og konge Kristus selv gjorde. Men når dette livet tar slutt, skal vi for alvor få trøst og glede i Herren Kristi rike.

Paven og biskopene har ikke holdt seg til denne trøsten. De vil ikke vite av en slik konge, som ikke har mer med denne verden å gjøre enn å vitne for sannheten. De sier med Pilatus: «Å, hva er sannhet?» (Joh 18,38) Med den skulle vi snart måtte gå omkring og tigge! Derfor vil vi ha en annen konge, som gir oss nok her i verden av penger og gods, makt og ære og alle ting. Så får denne kongen og sannheten imens selv se hvor de blir av.

Mot slikt forderv advarer Paulus oss. Han formaner hver rettskaffen prest til å tenke alvorlig over denne advarselen og gjøre seg rede: Her på jorden skal vi ikke leve i herlighet, og all vår herlighet er at vi vitner for sannheten. For verden lønner oss for det slik den lønnet Herren Kristus – med galgen og bøddelen. Det skal du lære å lide og tåle. Og sett så ditt håp til dette: Lider du her, skal den evige kongen, Herren Kristus, erstatte og gjengjelde deg denne lidelsen rikelig i den andre verden. Dette får i all korthet være nok om vitnesbyrdet som Kristus avla for Pilatus.

Nå vil vi også se på det tredje stykket: hvor lite Pilatus og jødene aktet vår kjære Herre Kristi blod, og hvordan det likevel til slutt ble en uutholdelig og evig byrde for dem.

Matteus forteller særlig at Pilatus toet sine hender mens folket så på, og sa: «Jeg er uskyldig i denne rettferdige mannens blod» (Matt 27,24). Han mente at han hadde gjort det han skulle, for han hadde på så mange måter prøvd å sette ham fri; og at jødene sto ham imot, kunne han ikke noe for. Og så gir han likevel

Herren i deres hender for å bli korsfestet – akkurat som om det var nok å si: Jeg er uskyldig!

Ja, hvis han hadde villet ta imot advarsel, kunne nok hustruen hans ha sagt ham hvor uskyldig han selv var. For hun hadde, som vi har hørt, lidt mye i drømme hele natten. Av det kunne hun nok slutte hvilken hard dom og straff Pilatus ville pådra seg selv og sine ved denne rettferdiges død.

Men slik går det nå en gang overalt med Herren Kristus og hans blod. Den gamle Herodes myrder de uskyldige små barna rundt omkring i Betlehem, og sønnen hans myrder den hellige Johannes døperen; og begge innbiller seg attpåtil at disse mordene skal gjøre saken deres bedre. Pilatus regner det heller ikke for noen stor sak å dømme Kristus til døden. Og fordi han selv tenker slik om det, innbiller han seg også at Gud vil holde ham for uskyldig.

Men uten tvil lot ikke Guds vrede vente lenge på seg. Pilatus, hans hus, navn og slekt gikk til grunne, og etterpå ble han kastet med sjel og legeme ned i helvete og den evige ild. Der har han fått vite hvor uskyldig han var i denne rettferdiges blod.

Men jødene tar enda lettere på dette mordet. Da Pilatus sier: «Dette får dere svare for», roper de uten å blygnes: «Hans blod komme over oss og over våre barn!» (Matt 27,25). Det betyr: Skjer det ham urett, så la det gå ut over oss og barna våre. Det var fort sagt, og det så ut som om det var talt ut i vinden.

Men før førti år var gått, så de at det skulle bli noe annet av det. For da begynte dette blodet å røre seg så veldig at Jerusalem og hele det jødiske riket på kort tid ble lagt øde, folket ble utryddet på det ynkeligste, og alt ble kastet over ende. Men med det var det ennå ikke slutt. For den dag i dag, i nesten femten hundre år, flakker de omkring i elendighet og har ikke funnet noe blivende sted.

Denne timelige straffen – at de er spredt over hele verden og verken har eget land eller eget styre – er riktignok stor og tung å bære, men den tar slutt. Det fryktelige ved saken er derimot at hjertene deres er så forferdelig forbitret og oppaget mot Kristus, Guds Sønn. Fra ham, sin konge og Gud, skulle de søke og vente syndenes forlatelse, salighet og det evige livet. I stedet skjeller de ham ut og spotter ham. Ennå har de lyst til sin gamle løgn og villfarelse og grubler med flid på hvordan de best kan formørke Skriften for seg selv, så de ikke kommer til rett kunnskap om sannheten.

Derfor tjener de bare den lede djevelen når de innbiller seg at de tjener og påkaller Gud. Gud hører dem ikke. De vil ikke bli fridd fra syndene sine ved Guds Sønn, og derfor har de ikke annet visst i vente enn å dø i syndene sine og så gå evig fortapt. Det forkynner også Kristus dem: «For dersom dere ikke tror at JEG ER den jeg er, skal dere dø i deres synder» (Joh 8,24).

Denne nøden så de slett ikke den gangen. Ja, de innbilte seg at det beste for dem var om Kristus bare kunne bli myrdet så fort som mulig. Derfor sa de uten videre ettertanke: Skjer det ham urett, så la det gå ut over oss og barna våre. Men slik Judas bare hadde en kort glede av de tretti sølvpengene, slik ble det også snart helt annerledes med jødene. For fra den tid av gikk det tilbake med dem dag for dag, til de endelig gikk helt til grunne.

Derfor burde særlig de store kongene og fyrstene tenke godt over dette eksemplet. De skal huske at Pilatus og jødene syntes det var en lett og liten ting å utøse uskyldig blod, men at dette til slutt har tynget dem ned i helvetes avgrunn.

Når våre biskoper med sin avgud paven får en rettskaffen og tro prest og sjelesørger i sin makt, drar de straks av sted med ham til bålet og rettestedet. Så mener de at de har gjort det utmerket, og har, som Pilatus og jødene, en lett og rolig samvittighet. Men ennå er ikke alle dagers kveld kommet; se hva enden blir! For det er umulig at Gud i lengden kan tie til det. Det utøste blodet roper så veldig i ørene hans at han til slutt må reise seg og straffe.

Pilatus er borte, så det uten tvil ikke er et eneste menneske igjen av hans navn og slekt. Jødene bærer ennå den dag i dag på Jesu Kristi blod, og det skal til slutt trykke dem ned i helvete. De store, mektige keiserne og de veldige fyrstene i Romerriket og andre steder i hele verden, som noen gang har forfulgt de kristne, er alle sammen gått ynkelig til grunne og døde bort. Og slik skal det visselig også gå med Kristi fiender i dag, som farer så tyrannisk fram og forfølger og myrder de stakkars kristne for evangeliets skyld.

Men frykt bare ikke! Straffen skal ikke utebli. Om de så var like mektige som keiser Augustus, skal de likevel gå til grunne med alle sine etterkommere når de forgriper seg på uskyldig kristent blod. La dem nå bare holde oss for kjettere og innbille seg at de gjør rett når de dreper oss. Den samme innbilningen hadde også Pilatus og særlig jødene, men det hjalp dem ikke.

Derfor skal enhver vokte seg vel så han ikke utøser kristent blod. I begynnelsen ser det ut som en ubetydelig synd og en liten ting. Men til slutt viser det seg likevel at alle som har besudlet seg med kristent blod, går til grunne og blir til intet, slik all historie viser tydelig nok.

Den allmektige Gud holde alle tyranner borte! Han bevare sin kristne kirke, holde oss i nåde fast ved sitt ord og gjøre oss evig salige! Amen.

Niende passionspreken

Hvordan de fører Herren Kristus ut til Golgata. Simon fra Kyréne bærer korset. Kvinnene som følger med, klager og gråter over ham. Luk 23,26–31. Holdt i 1534.

> Da de førte ham bort, grep de fatt i en mann som kom inn fra landet, Simon fra Kyréne. De la korset på ham, for at han skulle bære det etter Jesus. En stor mengde av folket fulgte med ham. Blant dem var noen kvinner, som slo seg for brystet og gråt over ham.
> Men Jesus vendte seg om til dem og sa: Jerusalems døtre! Gråt ikke over meg, men gråt over dere selv og deres barn. For se, dager kommer da de skal si: Salige er de ufruktbare, de morsliv som ikke har født, og de bryst som ikke har gitt die. Da skal de begynne å si til fjellene: Fall over oss! – og til haugene: Skjul oss! For gjør de slik med det grønne treet, hva skal så skje med det tørre?

Disse to hendelsene skjedde da Herren Kristus ble ført fra Pilatus ut til rettestedet. Matteus, Markus og Lukas forteller alle om denne Simon fra Kyréne. Det er uten tvil fordi dette ikke skjedde ved et rent tilfelle, slik det ser ut, men fordi Gud etter sitt fastsatte råd har ordnet det slik. Akkurat da hans Sønn går til sin lidelse, stiller han et slikt eksempel fram for alle kristne. Av det skal de lære hvordan de her i verden må bære korset etter Herren Kristus, slik Simon gjør her.

Den gode, ærlige mannen vet slett ikke hva jødene har fore i Jerusalem. Han går i sitt lovlige ærend og skal gjøre det han har å gjøre i byen. Da blir Herren og de to røverne ført mot ham. Herren er så svak at han ikke kan komme videre med korset som de har lagt på ham; det har nok vært tungt, for en stor, voksen mann skulle korsfestes på det. Da løper soldatene til og tvinger den gode mannen til å ta korset – det treet som Kristus skulle henges på – og bære det etter Herren.

Det ser nå ut som om dette skjedde ved et tilfelle. Men det er, som sagt, et forbilde for alle kristne. Gud ville stille det fram for sin kirke akkurat da hans Sønn Jesus Kristus led, for å avverge den vanlige anstøten som fører oss alle vill.

For så snart Gud kommer med korset og hjemsøker oss på legeme og gods, blir vi straks motløse. Han gir oss kanskje vanartede barn eller sender oss en annen ulykke og hjertesorg, og så slutter vi at Gud ikke mener det godt med oss. Hadde han hatt oss kjær, tenker vi, ville han vel fare vennligere med oss. Men når han lar oss bli trykket, pint og plaget slik, frykter vi at det er et tegn på at han er vred på oss og ikke vil være oss nådig.

Mot en slik anstøt står dette bildet her. For det første bærer Herren selv sitt kors, og han bærer så tungt på det at han segner helt til jorden og har vondt for å komme videre med det. Merk deg dette vel! For du kan lett regne ut at skjer dette med det grønne, fruktbare treet, skal det ikke gå annerledes med det tørre og ufruktbare.

For det andre ser du hvordan den gode Simon får korset på seg uten egen skyld og uten å vente det. Var han ikke kommet akkurat da Kristus bar sitt kors, hadde han kanskje aldri i sine levedager måttet bære noe kors. Men her må han nå bøte for Herren Kristi skyld: Fordi Kristus bærer korset, må også han ta i og bære med.

Merk deg dette! For de kristne blir det aldri annerledes i denne verden; alle må de finne seg i det, slik Simon gjorde, og bære korset etter Herren Kristus.

Men selv om Gud ser på det en tid og lar det gå de ugudelige slik hjertet deres lyster og begjærer, uteblir likevel ikke straffen til slutt. Også de må bære sin motgang i denne verden og finne seg i at nå den ene, nå den andre ulykken rammer dem, og at det ikke alltid går slik de ønsker. Det sier også salmen: «Den ugudelige har mange plager. Men den som setter sin lit til Herren, omgir han med miskunn» (Sal 32,10). Det har vi mange veldige eksempler på.

Den ugudelige farao og hans egyptere måtte lide mange harde og tunge plager. Likeså har jødene måttet lide mye, både i ørkenen og siden i Kanaans land, inntil de ti stammene til slutt ble helt ødelagt av assyrerne. Noe senere måtte Juda stamme lide den samme nøden, da hele landet ble erobret av babylonerne. Men det er ikke nødvendig å nevne flere eksempler. Enhver kan bare tenke på hva han selv har opplevd og erfart, eller sett andre oppleve. Derfor må straff, angst, nød og elendighet følge når en ikke frykter Gud, men lever mot hans ord og vilje.

Men her må du lære av Simon å skille mellom det hellige korset og den velfortjente straffen og pinen som de ugudelige får. At det går de onde ille, er ikke noe under, for de vil jo ikke ha det bedre. Lot tyven være å stjele, ville han nok være trygg for bøddel og galge. Og ville en del menn og kvinner slutte med utukten sin, ville de nok også få beholde gods, ære og helse. Men de vil ikke slutte med syndene sine, de holder fast ved dem. Derfor straffer Gud dem med fattigdom, skam, motbydelige sykdommer og annen ulykke.

Disse ulykkelige menneskene vil jo ikke ha det annerledes eller bedre. Ved sin synd og sitt ubotferdige liv er de selv skyld i all sin nød og elendighet. Ja, de nøder og tvinger selv Gud – som gjerne vil være dem nådig og gi dem alt godt – til å ramme dem med sin vrede og kalle dem bort før tiden, for å gjøre ende på syndene deres.

Derfor sier Peter i sitt første brev: «For ingen av dere må lide som en drapsmann eller tyv eller ugjerningsmann, eller som en som blander seg i andres saker» (1 Pet 4,15). Merk dere altså dette: Ikke all lidelse kan kalles et kors eller er et kors. For det de ugudelige lider, er ikke deres kors, men deres straff og velfortjente lønn.

Men det kalles et kors, og er det, når de kristne får det slik Simon fikk det her. Han bærer ikke korset for sin egen skyld; han bærer det for Herren Kristus og

må bøte for hans skyld. Han kommer altså til det for en annens skyld og uten å ha fortjent det. Hadde han ikke tilfeldigvis møtt Herren Kristus, ville de ha latt ham være i fred. Men nå må han bøte fordi han kommer gående her akkurat i den timen da de vil korsfeste Kristus.

Slik skal også de kristnes kors og lidelse være. De skal ikke lide som tyver og drapsmenn, skriver Peter, men «som kristen» (1 Pet 4,16), det vil si for Herren Kristi skyld, for hans ords og bekjennelses skyld. Alle kristne må riktignok bekjenne at de er stakkars syndere. De vet at de ved synden har fortjent all den ulykken som Gud sender dem her på jorden, og mer enn det. Ja, det er bare de kristne som erkjenner sine daglige feiltrinn, skrøpeligheter og overtredelser. (Syndens egentlige straff er ikke denne eller hin timelige ulykken, men den evige død.) Likevel kalles lidelsen deres ikke syndens straff, men det rette, hellige korset.

For verken den onde fienden eller verden hater dem fordi de er syndere og nå og da snubler og faller. Nei, det tåler både djevelen og verden godt, og for den saks skyld ville de neppe gjøre dem noe vondt. Men for Ordets og troens skyld setter de kristne sitt håp til Kristus, Guds Sønn, trøster seg ved hans død og oppstandelse, frykter Gud og vil gjerne leve etter hans vilje. Med sin bekjennelse arbeider de også med all flid for å føre andre til troen på Kristus og kunnskapen om ham. Det tåler verken djevelen eller hans fine brud, verden.

Derfor er den lede djevelen så vred og forbitret på de kristne. Han forfølger dem alltid og overalt og plager dem med legemlig sykdom, noen ganger også med tap av timelig gods ved storm, hagl og ildebrann, slik begge deler står skrevet om Job i første kapittel av Jobs bok.

Noen ganger plager han dem også med tunge, skjulte sjelelidelser: samvittighetsnag, tungsinn, sorg, skrekk, motløshet, tvil, dødsfrykt og andre slike av djevelens glødende piler, som det klages så mye over i Salmene. Slik var også den anfektelsen som Paulus taler om når han skriver: «Jeg har fått en torn i kjødet, en Satans engel som skal slå meg» (2 Kor 12,7), og så videre. Og hva verden legger til av ondt, ligger åpent for alles øyne, særlig i våre dager, da de farer så forferdelig fram mot de stakkars kristne.

Alt dette kalles å bære Herren Kristi kors, slik Simon gjorde. Han har uten tvil også vært en stakkars synder. Men hva hadde soldatene med det å gjøre? Hos dem bøter han ikke for det; han må bøte fordi Kristus er der og ikke kan komme videre med sitt kors, og derfor trenger en som kan hjelpe ham å bære det.

Slik er det også med deg. Om du er en stakkars synder og bekjenner at du har syndet mot Gud i det ene og det andre, kommer likevel ikke kors og lidelse først og fremst for din synds skyld, så sant du tror på Kristus. For det er ikke derfor djevelen og verden straffer deg. Tvert imot ville det være en lyst og glede for dem om du holdt helt med dem og ikke holdt deg til Gud og hans ord. Nei, her må du først og fremst bøte og lide for Herren Kristus, for hans ord og din tro.

Dette er det første vi skal lære av at Simon bærer Herren Kristi kors. Men dernest gir det oss også trøst. Det gir oss en skjønn visshet og et fast håp om hjelp og redning, og det driver oss til å be. Den som bare vil tenke på at han er en synder og har fortjent en slik straff når kors og motgang trykker ham, blir bare

kald og forsømmelig i bønnen av slike tanker. For synden fører alltid med seg at hjertene blir forferdet, engstelige og redde. De trøster seg ikke i Gud og venter ikke noe godt fra ham.

Men den som ser på den egentlige hovedgrunnen til at djevelen og verden bærer et så bittert hat til oss og overøser oss med all verdens ulykker, må innrømme at det ikke skjer for syndenes skyld. Det er ikke derfor de hater oss. For det de stadig tenker på og aller helst vil, er å føre oss inn i all mulig synd og skam; det er nettopp det de har lyst og glede av.

Men det som egger dem slik mot oss, og det de framfor alt hater oss for, så de gjør oss all den skade de kan, er dette: Vi har Guds ord for øye, vi bekjenner Herren Jesus, setter vår lit til Guds godhet og nåde og vil leve etter hans vilje, i gudsfrykt, kjærlighet, tro og lydighet. Dette er grunnen og opphavet til deres hat og nag mot oss.

Merk deg derfor dette vel: Du skal ikke nekte for at du er en stakkars synder og ved det har fortjent din ulykke. For Gud pleier også å refse sine egne. Derfor sier også Peter: «Dommen skal begynne med Guds hus», og først med oss (1 Pet 4,17).

Men du skal si: Det er ikke derfor Satan og verden hater meg. De ville tvert imot gjerne se at jeg veltet meg i syndene uten noen bot, som en purke i sølen. Hva har de da mot meg? De hater meg for Herren Jesu Kristi skyld, den hellige korsbærerens, og fordi jeg tror på ham og bekjenner ham som min Gud og Frelser.

Er nå dette sant, hva skal vi da gjøre videre? Skal vi miste motet? Nei, langt derifra! Vi skal ha et fast og visst håp. For selv om det er sikkert at vi er stakkars syndere, er dette også sikkert: Må vi lide for Herren Kristi skyld, vil han likevel ikke alltid la oss bli i en slik pine. For han både kan og vil hjelpe oss i sin nåde. Og når vi lider og dør med ham, skal vi også bli opphøyet og herliggjort med ham og leve evig med ham. Vi skal bare frimodig åpne munnen, rope og si:

«Å Herre, vi er stakkars syndere og har med vår ulydighet fortjent langt større straffer enn dem vi lider. Men du ser hva den onde fienden vil: Det er deg og ditt navn han hater. Og fordi vi holder fast ved det, trøster oss ved ditt ord og håper på nåde for din døds og fortjenestes skyld, hater han oss. Derfor, kjære Herre Jesus Kristus, hevn deg på ham og hjelp oss for ditt navns skyld!»

Ved slike tanker blir hjertet oppmuntret, styrket og trøstet til bønn. Derfor har de hellige profetene bedt på samme måte og alltid påkalt Guds navn i bønnene sine. Det gjør også David: «Men for din skyld drepes vi hele dagen, vi er regnet som slaktefår» (Sal 44,23). Dette får være sagt om at Simon må bøte hos soldatene for Herren Kristi skyld og bære hans kors. Av det skal vi lære å skille mellom de kristnes kors og den straffen de ugudelige får for syndene sine.

Men merk deg dernest også at Simon ikke bare bærer Herren Kristi kors, men blir tvunget til det. For hadde det stått til ham, ville han ha gått sin vei og ikke brydd seg stort om den fremmede mannen og hans kors. Men soldatene griper ham og tvinger ham mot hans vilje til å bære det.

Også av dette kan vi fint lære hva som er kors, og hva som ikke er det. Munker og nonner – de som mener det alvorlig – fører et hardt liv og gjør det forferdelig surt for seg selv. Men det er ikke å bære Kristi kors slik Simon gjorde. For de

legger det selv på seg, uten Guds befaling og etter eget valg. Gjendøperne gjør det samme.

Men ordtaket sier: «Lysten driver verket.» Slik kan en også si om slike lidelser: Når en selv legger dem på seg uten å trenge det, kan de vel ikke gjøre så vondt. Men når en *må* bære korset og ikke gjør det gjerne, kjennes det langt tyngre.

Det sier også Herren til Peter: «Da du var yngre, bandt du selv opp om deg og gikk dit du ville. Men når du blir gammel, skal du rekke ut dine hender, og en annen skal binde opp om deg og føre deg dit du ikke vil» (Joh 21,18). For la de kristne være så fullkomne de bare kan – kjøtt og blod kan likevel ikke annet enn krympe seg for korset, frykte det og sky det.

Derfor har mannen vi her taler om, med rette navnet Simon eller Simeon. På hans språk betyr det en som lar seg si og er lydig. For den rette lydigheten er at en gjerne ville bli spart for denne eller hin lidelsen, men likevel villig gir seg inn i den, følger budet og lar seg føre, fordi en ser at Gud vil ha det slik. Dette navnet hører egentlig alle rette kristne til. For selv om kjøtt og blod gjerne ville ha ro og bli spart for lidelsen, er de likevel lydige, lar seg si, gir seg inn i Guds vilje og hjelper vår Herre Kristus å bære hans kors.

Til slutt skal vi også lære å skille mellom Simon og Herren Kristus. Simon bærer korset etter Herren Kristus til rettestedet, og så går han derfra. Men Kristus lar seg henge på korset og dør på det. Dette er den rette forskjellen mellom Herren Kristi lidelse og vår.

Vi fortjener ikke syndenes forlatelse ved vår lidelse; det gjør bare vår Herre Kristi lidelse. Han alene er det rette offeret og Guds lam, som betaler og gjør fyllest for hele verdens synd. Derfor henger han på korset, mens Simon bare går under korset. Det vil si: Korset vi bærer, tjener til at den gamle Adam blir holdt nede og synden avverget. Men at syndene blir tilgitt oss, er bare Herren Kristi verk og fortjeneste.

Her ser dere altså, mine kjære venner, hvordan denne Simon er et forbilde for alle kristne, som må bære Herren Kristi kors. Men det er ikke for denne korsbæringens skyld at syndene deres blir tilgitt. Ved den blir bare den gamle Adam holdt i tømme, så han ikke blir for frekk.

Men når korset skal tjene til syndenes forlatelse, er det ikke Simon som skal bære det; da må Kristus henge på det og dø på det. Dette er grunnen til at Simon går fri derfra: For ved Kristi død går vi fri bort fra døden og kommer til det evige livet. Det blir også pent antydet i den andre historien, som vi nå skal tale om.

Lukas skriver at da de førte Herren Kristus ut fra Jerusalem, fulgte noen kvinner etter ham og klaget og gråt over ham. Men Herren vendte seg om til dem og sa at de ikke skulle gråte over ham, men over seg selv og over barna sine. For tiden ville komme da de skulle prise den kvinnen salig som ikke hadde barn, og da det skulle gå som Hosea sier: De skulle ønske at fjellene ville falle over dem og skjule dem (Hos 10,8).

Og grunnen til denne nøden og ulykken er denne: Fór de slik fram med det grønne treet, ville de fare enda mye verre fram med det tørre og ufruktbare.

Denne talen gjaldt riktignok jødene som levde den gangen. Men likevel tar den framfor alt sikte på å lære oss å bruke vår kjære Herre Kristi lidelse rett. For det første skal vi erkjenne hvilken forferdelig byrde synden er, siden Guds Sønn selv har måttet dø for syndene våre. Og for det andre skal vi få trøst mot synden, siden Guds Sønn har betalt og gjort fyllest for den ved sin lidelse på korset.

Først gjør Herren her en forskjell mellom seg selv og jødene, og det ligger svært mye i denne forskjellen. Seg selv sammenligner han med et vakkert, ungt, fruktbart tre som en heller skulle kjøpe og plante i en hage – så langt er det fra at en skulle hogge det ned og kaste det i ilden. Men likevel skjer nettopp dette. Gud lar det hogge ned, det vil si: Han lar ham nå bli ført ut til rettestedet for å bli henrettet som den verste ugjerningsmann. Og likevel er han et godt, saftig, vakkert og fruktbart tre.

Han er uten all synd og vandrer i fullkommen lydighet mot Gud, og alt han gjør og sier, er bare edle og kostelige frukter. Alt sammen er til glede for Gud, og alt sammen er til gagn for oss. Kort sagt: Alt som er hos vår Herre Jesus, er bare nåde, liv og salighet.

Jødene derimot sammenligner han med et gammelt, råttent, tørt og ufruktbart tre. Det gjør ikke annet enn å ta opp plassen i hagen og duger ikke til annet enn å bli hogd ned og kastet i ilden.

For de brydde seg ikke om Guds ord. Johannes forkynte, men uten frukt; de sa at han hadde en djevel. Kristus, Guds Sønn, forkynte selv sammen med sine apostler, men heller ikke ham tok de imot. De kalte ham en vindranker og sa at han hadde en djevel. Derfor fikk de et stort hat og nag til ham og hvilte ikke før de hadde fått drept ham.

Men likevel bildet de seg inn at de var Guds folk fordi de hadde Moses, loven og den ytre gudstjenesten i templet i Jerusalem – ja, at de var lutter store hellige og satt i Guds fang.

Nå kan en lett tenke seg dette: Går det slik med Guds Sønn, og lar Gud en så hard dom gå over ham enda han er et vakkert og fruktbart tre, da vil det gå det tørre treet – de store, forferdelige synderne – enda langt, langt verre. Herren ville gjerne at jødene skulle erkjenne dette, så de ikke fortsatte i syndene sine. Av ham som ble korsfestet og drept uskyldig, skulle de lære å frykte Guds vrede og unnfly den ved oppriktig bot og omvendelse.

Men denne advarselen hjelper bare lite. Det tørre treet kan ikke lenger bære noen frukt og blir derfor kastet i ilden, slik historien tydelig vitner. For omtrent førti år etter Kristi død kom en tung og forferdelig dom over jødene: For denne syndens skyld la romerne hele landet deres øde. Derfor burde de nå ha grått over seg selv og ikke over Kristus, slik Herren formaner dem med dette advarende ordet. De burde ha erkjent sin synd og gjort bot.

Men denne formaningen skal vi også la være sagt til oss. For vi må alle bekjenne at vi har mange og store synder. Derfor er vi et tørt og ufruktbart tre, som det ikke finnes noe godt på, og som det ikke kan komme noe godt fra. Hva skal vi da gjøre? Ikke annet enn å gråte og rope til Gud om tilgivelse, og med alvor stå imot vår syndige natur og dens onde lyster, så den ikke får fremgang.

For dommen lyder slik: Når det går det fruktbare treet så ille, og Gud lar så harde lidelser ramme sin kjære Sønn, må vi ikke føle oss trygge. Vi må ikke le og juble uten bekymring, slik verden pleier, fordi den verken ser eller kjenner denne Guds dom. Nei, vi skal gråte, erkjenne syndene våre og av hjertet sørge over at vi er så fordervet av synden og et så ufruktbart tre. Vi skal frykte Guds vrede og be om tilgivelse.

Det første vi skal gjøre, og som vi særlig skal lære av Kristi lidelse, er altså å frykte Gud for syndenes skyld og ikke la synden råde. Dette skal enhver gjøre for sin egen del, for vi er et ufruktbart og tørt tre, som av seg selv ikke duger til annet enn å bli kastet i ilden.

Men Herren lærer oss her enda en ting: Vi skal gråte over oss selv og over barna våre, men over ham skal vi ikke gråte. Vi skal glede oss og være ved godt mot. For hvorfor lider han? Selv er han jo et godt, grønt og fruktbart tre og har ikke fortjent en så hard dom. Han lider alt dette for våre synders skyld.

Nettopp nå er han på vei dit han skal fullføre sitt prestelige embete. Der vil han ikke bare be for oss syndere, men også ofre sitt liv og sitt legeme på korsets alter. Ved dette offeret skal Gud bli forsonet, og de stakkars synderne skal bli fridd fra Guds vrede og bli arvinger til det evige livet.

Derfor vil ikke Herren at hans lidelse skal få oss til å gråte over ham. Han vil at vi skal være glade, love, prise og bekjenne Gud og takke ham for hans nåde. For ved denne smertefulle gangen hans har vi fått Guds nåde, er blitt fri fra synden og døden og er blitt Guds kjære barn.

Men det ene går oss like lite til hjertet som det andre, og vi følger heller verdens eksempel enn vår Herre Kristi formaning og advarsel. Over oss selv skulle vi gråte fordi vi er så fordervet av synden og har en så streng og tung dom i vente. Men over det ser en ingen våte øyne. Jo dypere menneskene sitter i syndens søle, desto tryggere og gladere er de. Og som vi alt har hørt flere ganger før: Når de for alvor får anledning til å synde mye, er det nettopp deres liv og lyst.

En ussel gjerrigknark kan aldri få penger nok. Jo flere fordeler og anledninger til åger han kan skaffe seg, desto gladere er han, og så innbiller han seg at han har gjort sakene sine utmerket.

Slik går det også med andre synder, som vrede, ukyskhet, misunnelse og hovmod. Ingen bekymrer seg eller gråter over slikt; hele verden har lyst og kjærlighet til det og er villig til det. Men hvordan det bekom jødene, har utfallet vist. Derfor burde vi gå i oss selv og være bekymret og sørge over oss selv, slik Herren her i sin siste stund formaner oss så trofast. For synden må til slutt bli straffet med den evige død, så sant en ikke blir frelst fra den.

Men vi lyder ham ikke i det første stykket, og ingen klager og gråter over sine synder. På samme måte vil heller ingen glede seg rett av hjertet over den kjære Herren Kristus. Penger, gods, ære og slike ting gleder hjertet, hvor ubetydelige de enn er i seg selv. Men her, hvor det gjelder nåde, liv og salighet, er hjertene våre helt døde og forsteinet og har verken lengsel eller trang eller hjertelig begjær etter det.

Alt dette er fort og lett lært når en bare ser på ordene. Men det er umåtelig tungt, ja nesten umulig å lære når en ser på våre egne hjerter og vår syndige natur. For det ligger i oss fra fødselen av å snu denne prekenen på hodet.

I stedet for å gråte over syndene våre ler vi. Og i stedet for å juble og glede oss over at Kristus er død for syndene våre og har vunnet oss det evige livet, gråter vi. For enten regner vi en slik glede for ingenting, fordi denne verdens lyst behager oss bedre, eller så verken vil eller kan vi la oss trøste når synden og Guds vrede for alvor går oss til hjertet.

Vi tar ikke til hjertet at Kristus sier: «Gråt ikke over meg!» Vi gråter, klager og fortviler, som om Kristus ikke var død, ikke hadde betalt for syndene våre, ikke hadde stilt Guds vrede og ikke hadde forløst oss fra døden.

Derfor krever begge disse tingene at vi ber. For det første at Gud ved sin Hellige Ånd vil røre hjertene våre, så vi får avsky for synden, holder oss borte fra den og vokter oss for all farlig sorgløshet. Og for det andre at han vil tenne den rette trøsten mot synden i hjertene våre og gjøre oss faste i tilliten til Herren Jesu Kristi offer og fyllestgjørelse.

Da kan vi dyrke Gud rett: frykte ham som stakkars botferdige syndere, av hjertet stole på hans godhet og tro at han ikke vil oss ondt, siden han har gitt sin enbårne Sønn for oss og latt ham dø på korset for våre synders skyld. Det gi vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Tiende passionspreken

Hvordan Kristus ble korsfestet, og hva han gjorde, led og talte på korset til han døde. Matt 27,33–56. Holdt i 1534.

> Og de kom til et sted som kalles Golgata – det betyr Hodeskalle-stedet. De ga ham da vin blandet med galle, men da han hadde smakt det, ville han ikke drikke. Da de hadde korsfestet ham, delte de klærne hans mellom seg ved loddkasting. Og de satt der og holdt vakt over ham. Over hodet hans hadde de festet en innskrift med klagemålet mot ham: Dette er Jesus, jødenes konge.
> Da ble to røvere korsfestet sammen med ham, en på høyre side og en på venstre. De som gikk forbi, spottet ham, ristet på hodet og sa: Du som river ned templet og bygger det opp igjen på tre dager! Frels deg selv! Er du Guds Sønn, da stig ned av korset! På samme måte spottet også yppersteprestene ham, sammen med de skriftlærde og de eldste, og sa: Andre har han frelst, seg selv kan han ikke frelse! Han er Israels konge, la ham nå stige ned fra korset, så skal vi tro på ham! Han har satt sin lit til Gud, la nå Gud fri ham om han har behag i ham. Han sa jo: Jeg er Guds Sønn. Også røverne som var korsfestet sammen med ham, hånte ham på samme måte.
> Men fra den sjette time falt det et mørke over hele landet, like til den niende time. Og ved den niende time ropte Jesus med høy røst: Eli, Eli, lama sabaktani? Det betyr: Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg? Da noen av dem som sto der, hørte det, sa de: Han roper på Elia! Og straks løp en av dem til, tok en svamp og fylte den med vineddik. Han satte den på en rørstav og tilbød ham å drikke. Men de andre sa: Vent, la oss se om Elia kommer for å frelse ham! Men Jesus ropte igjen med høy røst og oppga ånden.
> Og se, forhenget i templet revnet i to, ovenfra og ned. Og jorden skalv, og klippene revnet. Gravene åpnet seg, og mange av legemene til de hellige som var sovnet inn, sto opp. Etter Jesu oppstandelse gikk de ut av gravene, og kom inn i den hellige by og viste seg for mange. Men da høvedsmannen og de som holdt vakt over Jesus sammen med ham, så jordskjelvet og det som skjedde, ble de grepet av redsel og sa: I sannhet, dette var Guds Sønn!
> Mange kvinner som hadde fulgt Jesus fra Galilea og tjent ham, sto der på avstand og så på. Blant dem var Maria Magdalena, Maria som var mor til Jakob og Joses, og mor til Sebedeus-sønnene.

Det som skjedde på korset, har alle de fire evangelistene skrevet om, men av og til tar den ene med det de andre har utelatt. Derfor vil vi i denne prekenen først

fortelle selve historien, det ene etter det andre, slik det skjedde, før vi kommer til den rette læren den gir oss.

Da soldatene hadde ført Herren Kristus til Hodeskalle-stedet, der en pleide å henrette åpenbare forbrytere, ga de ham, som Matteus forteller, vin blandet med galle å drikke. Ordet «galle» betyr her ikke galle fra et dyr, men er navnet på alle slags giftige og beske urter. Noen mener at en pleide å forgifte de dødsdømte med denne drikken, så de skulle dø fortere. Men Herren ville ikke drikke, for han hadde frivillig gitt seg inn i denne døden. Ordet «galle» står i samme betydning flere steder i Skriften (5 Mos 29,18; Sal 69,22; Jer 8,14).

Straks etter korsfestet soldatene ham, og to forbrytere med ham, den ene på høyre side og den andre på venstre. Men Herren Kristus, den rette presten som nå skulle fullføre sitt embete, ba for dem som korsfestet ham, og for alle fattige syndere: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør» (Luk 23,34).

Hvilken frukt denne bønnen bar den gangen, skal vi høre siden, når vi kommer til røveren ved hans høyre hånd. For denne bønnen ble røverens evangelium – ved den prekenen lærte han Herren Kristus å kjenne: at han var Guds Sønn, at han hang på korset for å betale for hele verdens synd, og at han etter denne legemlige døden skulle leve og regjere med Gud sin Far i all evighet.

Videre forteller evangelistene at Pilatus lot sette en innskrift over hodet til Herren Kristus på tre forskjellige språk: «Jesus fra Nasaret, jødenes konge» (Joh 19,19–20). Dette skjedde riktignok etter en vanlig skikk, så alle kunne vite hvorfor en var dømt til døden, og andre kunne ta seg i vare. Men innskriften på Kristi kors hadde likevel en helt egen mening: Selv nå, mens han hang så elendig på korset, skulle den formane jødene til ikke å ta anstøt av hans død, men kjenne ham som sin konge.

Men det var forgjeves. De ble tvert imot så sinte over innskriften at de gikk til Pilatus og krevde at han ikke skulle skrive «Jødenes konge», men at denne mannen hadde sagt at han var jødenes konge. Da ble Pilatus harm på dem og ville ikke forandre innskriften. Slik ble den et evig vitnesbyrd mot jødene om at de ikke hvilte før de hadde fått sin konge på korset.

Etter dette tok soldatene klærne til Herren Kristus og delte dem i fire deler, for de var fire. Men kappen, som var uten søm og vevd i ett stykke ovenfra og helt ned, ville de ikke dele; om den kastet de lodd. Johannes føyer til at dette var forutsagt i Skriften (Joh 19,24; Sal 22,19). Med det vil han vise at det ikke gikk slik til ved et tilfelle, men etter Guds særlige rådslutning, og som et forbilde for kirken.

For to ting blir antydet her. For det første: Verden nøyer seg ikke med å slå de kristne i hjel, men deler også eiendelene deres, hvor små de enn er, og plyndrer dem. Det ser vi ikke bare i den gamle historien, som da Julian og andre grusomme tyranner jaget de stakkars kristne fra eiendommene sine og plyndret dem. Vi har også i våre dager sett eksempler nok på det.

Biskoper og andre tyranner liker godt at undersåttene deres spiser kjøtt mot pavens forbud, hører luthersk preken, som de kaller det, tar imot sakramentet i begge skikkelser og så videre. For da har de et påskudd til å undertrykke dem, selge eiendommene deres eller falle inn over gårdene deres og skattlegge dem

som de selv lyster. Men hvilket gagn de har av slike penger, er lett å se: Slikt urettferdig gods ødelegger alt de har, så det verken er lykke eller velsignelse ved det siden.

For det andre peker det utvilsomt på sekter og kjettere at soldatene kaster lodd om Herrens kappe. For Den hellige skrift er den kledningen Herren Kristus har kledd seg i, og som han lar seg se og finne i. Denne kledningen er vevd i ett stykke helt igjennom og så tett føyd sammen at en verken kan skjære den i stykker eller dele den.

Derfor prøver de soldatene som i våre dager korsfester Kristus – det vil si sektene og kjetterne – alltid å legge beslag på den. For de har særlig den uskikken at de vil ha hele kappen for seg selv og overtale alle til å tro at hele Skriften gir dem medhold og er av deres mening.

Det ser vi særlig på sakramentssvermerne i våre dager. De regner ordet «Dette er mitt legeme, dette er mitt blod» for et ringe ord og sier at det jo bare er ett enkelt skriftsted, mens hele Skriften er full av skriftsteder om at Kristus ikke lenger er her på jorden, men i himmelen, og så videre.

Slik gjør alle kjettere. De lager seg en mening uten Ordet og utenfor Ordet. Deretter står denne meningen alltid for øynene deres, slik alt ser blått ut for den som ser gjennom et blått glass. Men de er falske spillere, som Paulus kaller dem der han formaner efeserne til ikke lenger å «la seg kaste og drive omkring av hver lærdoms vind ved menneskers spill, ved kløkt i villfarelsens listige knep» (Ef 4,14).

Det lille greske ordet *kybeia* (κυβεία) betyr på vårt språk «terningspill» eller «fusk». Som falske spillere gjør sine kunster med terningene så de faller slik de selv vil, gjør også kjetterne og svermerne med Skriften: Hver av dem vil ha den hel og holden, og til det bruker de terningene. Men la oss vende tilbake til historien.

Mens Herren hang på korset, så han sin mor og sin mors søster, og Johannes sammen med dem. Da sa han til sin mor: «Kvinne, se, det er din sønn!» Og til disippelen: «Se, det er din mor!» (Joh 19,26–27).

Så begynner en stor spott blant folk av alle stender. Yppersteprestene, de skriftlærde og de eldste sier, som Lukas skriver: «Andre har han frelst. La ham nå frelse seg selv dersom han er Messias, Guds utvalgte» (Luk 23,35). Med slike spydige og giftige ord vil de ikke bare håne Herren, men også dra folkets hjerter bort fra ham. Folk skulle regne ham for ingenting, avfeie alle undergjerningene og prekenene de hadde sett og hørt, forakte det hele og holde ham for en gudsbespotter.

Soldatene, som var hedninger og ikke brydde seg om Gud, spottet ham på en annen måte. De ga ham eddik som leskedrikk og sa: «Er du jødenes konge, så frels deg selv!» (Luk 23,36–37).

Til slutt begynner også den ene av de korsfestede forbryterne å spotte ham: «Er ikke du Messias? Frels deg selv og oss!» Men den andre røveren irettesetter ham for disse ordene og sier: «Frykter du ikke engang for Gud? Der henger du, og før to eller tre timer er gått, er det ute med deg. Hele livet har du vært en skurk, akkurat som jeg, og du har vel fortjent denne straffen. Var det ikke nå på

tide å gå i deg selv, tenke på din salighet og la slike skammelige ord fare?» Med en slik formaning begynner han.

Så vender han seg til Herren og sier: «Herre, husk meg når du kommer i ditt rike.» Og Jesus svarer ham: «Sannelig sier jeg deg: I dag skal du være med meg i Paradis!» (Luk 23,39–43).

Imens kommer det et forferdelig mørke, helt mot naturen. Og nå griper dødsangsten Herren så han roper: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Dette forsto jødene meget godt. Men de var så spydige og giftige at de vrengte ordene hans og sa: «Han roper på Elia! Vent, la oss se om Elia kommer for å frelse ham!»

Deretter, da Jesus visste at alt var fullbrakt, sa han, for at Skriften skulle bli oppfylt: «Jeg tørster!» Soldatene tok straks en svamp, fylte den med eddik, satte den på en isopstilk og holdt den opp til munnen hans. Da Jesus hadde fått eddiken, sa han: «Det er fullbrakt!» (Joh 19,28–30).

Det var som om han ville si: Verden og djevelen har nå gjort alt de makter. Og nå har jeg tålt og lidd så mye som trengtes til alle menneskers forløsning, og så mye som var forutsagt i Skriften ved profetene. Nå er dette over. Deretter ropte han med høy røst: «Far, i dine hender overgir jeg min ånd!» Og da han hadde sagt dette, utåndet han (Luk 23,46).

I samme øyeblikk revnet forhenget i templet i to, ovenfra og ned. Det var et vitnesbyrd om at det rette offeret nå var båret fram for Gud, og at det heretter skulle være slutt på loven og alle lovens offer, siden de bare hadde vært et forbilde på dette offeret.

Templet var nemlig bygd slik: Folket sto i det fremste rommet for å høre Guds ord, synge og be. Innenfor var det et avskilt sted, omtrent som koret i kirkene våre. Dit gikk bare prestene inn for å gjøre tjeneste med offer og annet. Denne delen ble kalt «Det hellige» fordi ingen andre enn de hellige prestene våget å gå inn der.

Innenfor dette igjen var det et lukket rom der nådestolen sto, og det ble kalt «Det aller helligste». Det var skilt fra Det hellige med et forheng, og her våget ingen å gå inn unntatt ypperstepresten alene – og det bare én gang om året, når han ofret der for sine egne og for folkets synder.

Om dette forhenget sier evangelistene at det revnet ovenfra og ned. Det var et vitnesbyrd om at all slik gudstjeneste nå skulle være forbi og ta slutt. For nå har den rette presten, Guds Sønn, ofret til Gud – ikke blod av kyr eller kalver, men sitt eget legeme og blod for hele verdens synd.

Forhenget revnet under et stort jordskjelv. Klippene revnet, og gravene til mange hellige som var sovnet inn, åpnet seg. Mange av de helliges legemer sto opp av gravene etter Kristi oppstandelse og viste seg i Jerusalem. Der forkynte de om Herren Kristus og vitnet om at han var Kristus, den rette Messias. Siden for de sammen med Herren Kristus opp til himmelen og det evige liv.

Slik hadde Gud også tatt Enok og Elia levende opp til himmelen, Enok før vannflommen og Elia tre tusen år etter verdens skapelse. For Gud har alltid villet bevare et sikkert vitnesbyrd i sin kirke om de dødes oppstandelse. Men her skjedde det i større tall, ved Herren Kristi oppstandelse.

Da høvedsmannen og de andre som måtte holde vakt ved korset, så jordskjelvet og de andre uvanlige tingene som skjedde, ble de forferdet og sa: «I sannhet, dette var Guds Sønn!» Og alle de som var kommet sammen for å se dette syn, slo seg for brystet og vendte tilbake da de så det som skjedde (Luk 23,48).

Så mye forteller evangelistene om det som hendte ved korset, inntil han oppga ånden. Men det blir for mye til at vi kan tale om alt sammen i én preken. Derfor vil vi denne gangen bare ta for oss to stykker. For det første: hva grunnen kan være til at evangelistene siterer langt mer fra Skriften i Kristi lidelseshistorie enn noe annet sted i evangeliene. For det andre vil vi tale om korset, og om hvorfor Gud nettopp ville la sin Sønn dø denne døden.

Det første – at evangelistene siterer så mange skriftsteder i Kristi lidelseshistorie – kommer av at de vil møte det anstøtet denne lidelsen vakte – et anstøt som særlig disiplene fikk kjenne og erfare fullt ut. Se bare her hvordan ikke bare de vantro jødene, men også Kristi egne disipler tar anstøt av at Kristus dør en så vanærende og jammerlig død. Alle tenkte de: Er han Kristus, så får han også det forfalne, usle og hardt plagede kongeriket på fote igjen.

Ennå etter Kristi oppstandelse ser vi at disiplene nærte denne tanken. Nettopp da han skulle fare til himmelen og forlate dette jordiske livet, spør de ham på det berget som kalles Oljeberget: «Herre, er det på den tiden du vil gjenreise riket for Israel?» (Apg 1,6.12).

Da Herren så falt i fiendenes hender og lot seg drepe på korset, forsvant derfor hele håpet de hadde gjort seg om hans herlighet. Det bekjenner også de to disiplene på vei til Emmaus rett ut: «Vi håpet at han var den som skulle forløse Israel» (Luk 24,21). Som om de ville si: Alt er ute; vi hadde håpet på noe helt annet enn det som nå er hendt oss.

Jødene falt enda dypere i det samme anstøtet. For da Herren døde en så vanærende død og ikke ville frelse seg selv, hjalp verken undergjerningene eller prekenene hans. De holdt ham fullt og fast for en forfører og trosset ham: Var han Guds Sønn, så kunne han jo stige ned fra korset; da ville de tro på ham.

Kort sagt: Jødene og disiplene var ulikt sinnet mot Herren. Jødene var hans bitre fiender, disiplene hadde ham hjertelig kjær; jødene gledet seg over ulykken hans, disiplene var motløse og sorgfulle over den. Likevel tenkte både disiplene og jødene at det var ute med ham, og at han ikke var den rette Messias.

Hvor kom nå denne dommen og denne anstøtelige tanken fra? Bare fra at de ikke hadde Skriften for øye og ikke hadde gransket profetenes ord med flid. For hos profetene står det at Messias skulle lide og dø og bli «regnet blant overtredere» (Jes 53,12).

Skriften sier at den mannen som «åt mitt brød», skulle forråde ham og selge ham for «tretti sølvpenger» (Sal 41,10; Sak 11,12). Skriften sier også klart nok at soldatene skulle dele klærne hans og kaste lodd om kappen hans (Sal 22,19). Likeså vitner Skriften om at de skulle gi ham eddik å drikke når han i sin pine på korset klaget over tørst (Sal 69,22). På samme måte er det forutsagt at ingen av hans ben skulle brytes (2 Mos 12,46), men at legemet hans skulle åpnes med et spyd, så de skulle skue opp til ham som de hadde gjennomstunget (Sak 12,10), og så videre.

Hadde nå disiplene og jødene tatt fram profetenes skrifter og gransket dem flittig, ville de ikke bare ha unngått å ta anstøt av denne lidelsen og denne vanærende døden. De ville også ha øst trøst av den og tenkt med full tillit: Det går jo Herren Jesus nøyaktig slik Den Hellige Ånd for lang tid siden har forutsagt ved profetene og i Salmene. Og Den Hellige Ånd kan ikke lyve – så må han være den rette Messias! Men fordi de mister Skriften av syne, kan de ikke unngå anstøtet. Det river dem med seg som en flom, så de mister Kristus helt.

De kjære apostlene hadde av egen erfaring lært hvilken skade det gjorde dem at de forlot Skriften og ikke fulgte den. Derfor siterer de nå Skriftens ord overalt i lidelseshistorien.

Det er som om de ville si: Det ser underlig ut at denne korsfestede Jesus skal være Guds Sønn og den rette Messias – han som henger så jammerlig der på korset, og som soldatene behandler så ubarmhjertig og spotter så ondskapsfullt. Men ta ikke anstøt av det! Se hva Den Hellige Ånd lenge før har forutsagt om Messias ved profetene. Da skal dere finne at denne Jesus i sannhet er den rette Messias, og at det ikke skulle gå Messias annerledes her på jorden.

For det er visst og sant: Den som ikke blir ved Ordet, kan ikke holde stand mot selv det minste anstøt. Ordet alene kan og skal holde oss oppe, ellers er det ute med oss.

Derfor skal hvert menneske vokte seg for disse kjetterne og svermerne og sky dem som djevelen selv når de vil føre oss fra Ordet og Skriften til menneskelige tanker, slik paven, sakramentssvermerne og andre gjør. For det er det samme som å gå fra klippen ut på kvikksanden: Jo mer en der strever for å finne fotfeste, desto dypere synker en, og til slutt kan en umulig unngå å gå helt under. Guds ord alene er den rette, urokkelige klippen der en finner sikkert fotfeste. Den som vil gå trygt, får derfor se til at han holder fast ved Guds ord.

Når Kristus sier: «Dette er mitt legeme, dette er mitt blod», så tro det, og følg ikke forførerne som sier: «Det er bare brød, det er bare vin.» Når Kristus sier: «Hver den som tror på meg, skal aldri i evighet se døden» (Joh 8,51; 11,26), så tro det, og følg ikke paven, som viser deg til messeofferet, helgenenes forbønn og dine egne gjerninger. Da kan du være viss i din sak og er fri for alt anstøt.

Nå vil vi også tale litt om det andre stykket: at Guds Sønn, vår kjære Herre og Frelser, etter Guds fastsatte råd skulle dø slik på korset. Hos jødene ble dette regnet for den skammeligste og mest vanærende død, ja, langt mer vanærende enn galge og stegl hos oss.

Grunnen var at det står skrevet i 5 Mos 21,22–23: «Når en mann har en synd på seg som fortjener døden, og han blir henrettet og deretter hengt på et tre, da skal hans døde kropp ikke bli natten over på treet, men du skal begrave ham samme dag. For forbannet av Gud er den som blir hengt. Og du skal ikke gjøre ditt land urent, det som Herren din Gud gir deg til arv.»

Gud kan ha felt denne strenge dommen over dem som blir hengt på et tre, med tanke på det som skulle komme: at hans egen Sønn skulle drepes på denne måten. Eller han kan ha gjort det med tanke på den ulykken som hadde skjedd før, da mennesket falt i ulydighet mot Gud og åt av det forbudne treet. Det er i

seg selv ikke så viktig. Det viktigste, og det vi særlig skal lære av dette, er at Gud kaller alle dem forbannet som dør på et tre.

For av det følger rett fram at når Kristus dør på et tre, må han også være en forbannelse og kalles forbannet. Derfor unner djevelen og verden ham særdeles gjerne denne døden og legger den på ham – en død som Gud selv kaller en forbannet død. Men hvordan en skal forstå dette, og om en skal trøste seg ved det eller ta anstøt av det, vil vi høre fra den hellige Paulus. For han behandler nettopp dette ordet av Moses i Galaterbrevet, der han sier:

«Kristus kjøpte oss fri fra lovens forbannelse ved at han ble en forbannelse for oss. For det står skrevet: Forbannet er hver den som henger på et tre. Dette skjedde for at Abrahams velsignelse skulle komme til hedningene i Kristus Jesus, for at vi ved troen skulle få Ånden som det var gitt løfte om» (Gal 3,13–14).

La oss se flittig på disse ordene. Her setter Paulus på en meget fin måte de to ordene «forbannelse» og «velsignelse» opp mot hverandre og viser oss tilbake til løftet Gud ga Abraham da han sa: «I din ætt skal alle jordens folk velsignes» (1 Mos 22,18).

Av det må vi jo slutte: Når alle folk på jorden skal velsignes ved Abrahams ætt, må også alle folk på jorden være under forbannelsen. Hva skulle de ellers ha trengt løftet om denne velsignelsen til? Men på den andre siden kan den lovede ætten som velsignelsen skal komme ved, bare være den velsignede ætten: Gud er ikke vred på den, og hos den er det bare nåde og velsignelse.

Og vi vet helt sikkert hvem denne Abrahams ætt er: Jesus Kristus, født av jomfru Maria, Faderens enbårne Sønn, som alene er full av nåde og sannhet (Joh 1,14). Alle andre mennesker, fra Adam og helt ned til den siste, er av natur fulle av unåde. Gud er vred på dem; det er ingen velsignelse ved dem, bare forbannelse, for de er alle syndere.

Men se nå: Abrahams velsignede ætt blir hengt på treet eller korset – og Gud har sagt at alle som henger der, er forbannet! Da kalles den jo ikke lenger den velsignede ætten, men den forbannede, eller som Paulus sier rent ut: «Han ble en forbannelse.»

Hvorfor dette? Vi er en forbannelse for våre synders skyld og er under Guds vrede. Men Kristus, Guds enbårne Sønn, er full av nåde og sannhet. Hvordan kommer da han på treet? Hvorfor underkaster han seg Guds forbannelse? Hvorfor lar han seg korsfeste? For vår skyld, sier Paulus: «Han ble en forbannelse for oss.» Han har båret Guds vrede og villet betale for våre synder, for at vi skulle komme til velsignelsen – det vil si få Den Hellige Ånd, bli forløst fra våre synder og bli Guds barn.

Her går det til som med en fattig stakkar som skylder mye og ikke kan betale. Men så kommer en annen som har råd, tar seg av ham, går god for ham og tar gjelden på seg selv. Da må denne andre betale det den fattige skyldte.

Om dette sier Paulus meget fint: «For det som var umulig for loven, fordi den var maktesløs på grunn av kjødet, det gjorde Gud, da han sendte sin egen Sønn i syndig kjøds lignelse, for syndens skyld, og fordømte synden i kjødet» (Rom 8,3). Det vil si: Loven kunne ikke hjelpe oss fra synd og død. Men det gjorde Gud ved sin enbårne Sønn. Han ble menneske, tok på seg vårt kjøtt og

blod og ble det syndofferet som betalte for synden og brakte Abrahams velsignelse til oss som var under forbannelsen.

Slik forklarer også Paulus det selv: «Ham som ikke visste av synd, har Gud gjort til synd for oss, for at vi i ham skal bli rettferdige for Gud» (2 Kor 5,21).

Slik ligger både forbannelsen og deretter også synden på Kristus. Det vil si: Han blir et syndoffer som alle menneskers synd er lagt på, og dermed også Guds vrede og døden. Det skjer for å hjelpe oss, så vi skal bli kvitt dem.

Også Johannes døperen kaller ham «et lam» – det vil si et slaktefår og et offer som Gud har bestemt til å bære bort hele verdens synd (Joh 1,29). Og Herren Kristus sier selv: «Når jeg blir opphøyet fra jorden, skal jeg dra alle til meg» (Joh 12,32), og: «Likesom Moses opphøyet slangen i ørkenen, slik må Menneskesønnen bli opphøyet, for at hver den som tror på ham, skal ha evig liv» (Joh 3,14–15). Likeså sier Paulus at han «ikke ville vite av noe blant dere, uten Jesus Kristus, og ham korsfestet» (1 Kor 2,2).

For Kristus ble korsfestet for å hellige, forløse og rettferdiggjøre oss. Ellers hadde vi måttet gå fortapt for all evighet og bli i våre synder, under døden og djevelens tyranni.

Hvem vil da ta anstøt av korset eller forakte denne døden? Hvem vil ikke av hjertet takke Gud for at hans Sønn henger på korset og tar på seg den forbannelsen som for syndens skyld skulle ha hvilt på oss?

Han henger der som et forbannet menneske som Gud hater og lar komme i skam, nød og angst. Og dette skjer, sier Paulus, for min og din skyld, for at vi skal få den lovte velsignelsen. For hadde forbannelsen blitt værende over oss, hadde vi ikke fått velsignelsen. Men så kommer denne Abrahams velsignede ætt, tar forbannelsen fra oss og legger den på seg selv, og den velsignelsen han selv har, legger han på oss.

Og når han nå ville og skulle bli en forbannelse i vårt sted, kunne ingen annen død passe for ham enn døden på treet, som Guds ord kaller en forbannet død.

Legg derfor godt merke til denne forskjellen: Du skal ikke dømme etter det du ser med øynene, men etter det Guds ord sier deg. Etter det ytre er Herren Kristi død en vanærende død – og, som Gud selv kaller den, en forbannet død – og treet han dør på, er et forbannet tre. Hvorfor dette? Fordi alle våre synder henger på det. For synden og forbannelsen, eller Guds vrede og all ulykke, hører sammen.

Derfor sier Jesaja: «Likesom mange var forundret over deg – så ille tilredt var han at han ikke så ut som et menneske, og hans skikkelse ikke var som andre menneskebarn» (Jes 52,14). Og videre: «Vi så ham, men han hadde ikke et utseende så vi kunne ha vår lyst i ham. Foraktet var han og forlatt av mennesker, en smertenes mann, vel kjent med sykdom. Han var som en som folk skjuler sitt åsyn for, foraktet, og vi aktet ham for intet» (Jes 53,2–3).

Se, slik er det ytre. Og fornuften kan umulig dømme annerledes, siden Gud selv kaller den forbannet som dør på treet. Treet er forbannet, den som henger på det, er forbannet, og grunnen til at han henger der, er også forbannet. For til synden hører forbannelsen, og jo flere synder som ligger på Herren Kristus, desto større er også forbannelsen.

Men se nå videre hva som følger av at Kristus, den lovte, velsignede ætten, dør en slik forbannet død og selv blir en forbannelse i vårt sted. Paulus sier med et meget mektig ord at det har skjedd «for at Abrahams velsignelse skulle komme til hedningene», og at vi slik skulle få Den Hellige Ånd. Her finner vi noe helt annet enn det vi kan se med legemlige øyne. Øynene tar anstøt av denne vanærende døden som Gud har forbannet. Likevel er den for oss en salig død, for den tar forbannelsen fra oss og fører Guds velsignelse over oss.

Treet, som i seg selv er et forbannet tre, er for oss et salighetens tre og et kostelig alter. På det ofrer Guds Sønn seg selv til Faderen for våre synder og åpenbarer seg som den rette, evige presten. Han blir opphøyet på dette forbannede treet og gjør det til et frelsens alter, for at vi skal bli forløst fra våre synder, finne nåde hos Gud og bli hans barn.

Derfor har kirkens gamle lærere hatt meget vakre tanker om dette forbannede treet, korset. Der borte i Paradis, sier de, førte et vakkert tre til at vi falt i synd og død. Men her fører et gammelt, uttørket, ja, forbannet tre til at vi blir frigjort fra synden og får det evige liv.

For der henger Guds enbårne Sønn med utstrakte armer. Det er et vitnesbyrd om at han ikke vil støte noen bort, men gjerne vil ta imot hver og en og, som han sier, «dra alle til meg» (Joh 12,32). Hodet hans løfter seg mot himmelen og viser oss veien til det evige liv. Føttene hans henger ned mot jorden, for han trår på hodet til den gamle slangen, djevelen, som kryper på jorden, og tar all makt fra ham.

For når den kjære Herre Kristus henger der og med sin død betaler og gjør fyllest for våre synder, blir han en forbannelse i vårt sted. Dermed har djevelen mistet den makten han for syndens skyld hadde fått over oss.

Så la oss da her lære å kjenne og prise det nådige sinnelaget vår himmelske Far har mot oss. Han sparte ikke sin enbårne Sønn, men overga ham til døden, ja, til døden på korset, og lot ham bli en forbannelse, for at vi skulle få velsignelsen, bli frigjort fra synden, få Den Hellige Ånd og ved ham bli salige og Guds barn. Det unne Gud oss alle! Amen.

Ellevte passionspreken

Om Kristi bønn på korset og om røveren på hans høyre side. Luk 23,32–43. Holdt i 1534.

> Også to andre, to ugjerningsmenn, ble ført bort med ham for å henrettes. Og de kom til det stedet som kalles Hodeskallen. Der korsfestet de ham og ugjerningsmennene, den ene på hans høyre, den andre på hans venstre side. Men Jesus sa: Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør. Og de delte klærne hans mellom seg og kastet lodd om dem.
> Folket sto og så på. Men rådsherrene spottet ham og sa: Andre har han frelst. La ham nå frelse seg selv dersom han er Messias, Guds utvalgte. Også soldatene hånet ham. De kom bort til ham og rakte ham eddik. Og de sa: Er du jødenes konge, så frels deg selv! Det var også satt en innskrift over ham: Dette er jødenes konge.
> En av ugjerningsmennene som hang der, spottet ham og sa: Er ikke du Messias? Frels deg selv og oss! Men den andre tok til orde og irettesatte ham og sa: Frykter du ikke engang for Gud, du som er under den samme dom? Og vi med rette, for vi får det vi fortjener etter våre gjerninger. Men han har ikke gjort noe galt. Og han sa: Jesus, husk meg når du kommer i ditt rike. Og han sa til ham: Sannelig sier jeg deg: I dag skal du være med meg i Paradis!

Den hellige evangelisten Lukas forteller her om to hendelser som begge er meget trøsterike. Selv om de andre evangelistene har utelatt dem, vil vi likevel ta dem med her, så vi kan ha Kristi lidelseshistorie fullstendig.

Her hører vi for det første hvordan Kristus begynner å be før noe annet, straks han var korsfestet og korset reist: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør!» For det andre hører vi hvordan røveren ved hans høyre side har hørt denne bønnen og lært så mye av den at han skjønner at denne Jesus er Guds Sønn og den rette Messias. Han ber derfor om at Jesus ikke må glemme ham når han kommer i sitt rike.

Disse to stykkene vil vi nå ta for oss. For de er meget trøsterike, og vi kan aldri tenke nok over dem eller forklare dem fullt ut. Dessuten er det svært nødvendig for oss ikke bare å se på Kristi gjerninger og lidelse, men også å lytte flittig til de ordene han preker fra korset. For med dem forklarer han både gjerningene og lidelsen sin: både hvorfor han er her, og hva han gjør.

Men framfor alt må vi skjelne godt mellom vår Herre Kristi lidelse og alle andre menneskers lidelse. Det gjelder ikke bare personen – at Jesus Kristus er

den evige Gud, som himmel og jord og alle ting er skapt ved. Det gjelder også grunnen til lidelsen og den frukt og nytte den gir – en nytte som ikke kan komme av noe annet menneskes lidelse, heller ikke av en engels eller noen annen skapnings.

For som dere ofte har hørt, lider han ikke for sin egen skyld, men for vår, for at vi skal bli frigjort fra synden og døden. Det hører vi også av disse ordene hans, som hver kristen med rette bør merke seg og gjemme i hjertet som sin høyeste skatt og trøst.

For når han på korset sier: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør», vitner det klart om at han står i sitt rette presteembete nå mens han henger i luften på korset. Han fullfører den gjerningen han er kommet til jorden for, ikke bare ved sin lidelse, ved at han ofrer seg selv, men også ved sin bønn. For begge deler, både offeret og bønnen, er prestelige gjerninger.

Offeret går egentlig ut på det han selv sier: at han helliget seg selv for oss, for at også vi skulle bli helliget i sannhet (Joh 17,19). Likeså sier han at han setter sitt liv til for fårene (Joh 10,11). Du finner mange flere slike skriftsteder, og alle vitner de om at hans lidelse skal kalles en lidelse for oss og ikke for ham selv.

Og dette verket og offeret sitt fullfører han nå med slikt alvor at han også ber Faderen forlate dem som korsfester ham, og ikke straffe denne synden, men tilgi den. Slik skal hver og en kunne se hvorfor han er korsfestet, og trøste seg ved det.

Av denne bønnen skal du derfor først lære at vår kjære Herre Jesus er en prest og har utført sitt presteembete på korset. For å be for syndere hører også med til presteembetet.

Etter loven hadde Aron sin egen prestedrakt, laget til ære og pryd (2 Mos 28,2). Spør du så hvilken prestelig pryd eller drakt og hvilket alter vår prest har hatt, må du se hit til korset. Men her henger han jo avkledd og naken, full av sår, og har ikke en tråd på kroppen. Likevel utfører han presteembetet sitt med all flid og aller best, så han til og med ber for fiendene sine. Alt dette ser ikke særlig prestelig ut, men ta ikke anstøt av det. For med denne presten har det en helt annen mening enn med Moses' prester.

Likeså ser du innskriften over hodet hans: at han er jødenes konge. Det hadde han jo selv bekjent klart og tydelig for Pilatus. Men heller ikke denne tittelen passer særlig godt med det ytre hans. For i stedet for purpur er hele kroppen hans blodig og full av sår og striper, og i stedet for gullkrone bærer han torner som er trykket inn i hodet hans. En slik prest og konge finner du her på korset.

Verden skammer seg over ham, forakter ham og vil verken holde ham for en konge eller en prest. Slik sier også Jesaja: «Vi så ham, men han hadde ikke et utseende så vi kunne ha vår lyst i ham. Foraktet var han og forlatt av mennesker, en smertenes mann, vel kjent med sykdom. Han var som en som folk skjuler sitt åsyn for, foraktet, og vi aktet ham for intet» (Jes 53,2–3).

Men la verden med sine kjødelige øyne tenke hva den vil. For oss skal det likevel være den vakreste og mest yndige pryd at denne presten her ofrer sitt eget legeme og blod på korset, på et vanæret, uinnviet, ja, forbannet sted. Oksene, kyrne og kalvene som ble ofret i templet, ble ofret på et innviet alter. Men

Kristus ofrer seg selv på et uinnviet alter, på et vanæret og avskyelig sted, slik galger og rettersteder fremdeles er. For slik står det i Moseloven: «Forbannet av Gud er den som blir hengt» (5 Mos 21,23).

Riktignok synes verden det er både anstøtelig og vanærende at denne presten ikke får ha et slikt sted til sitt offer som kyr og kalver hadde.

Men alt dette skjer for vår skyld og til vårt beste, for at vi skal lære at han har båret fram et fullkomment offer som gjør fyllest for våre synder. Det hørte vi også i forrige preken. For ingen annen enn denne presten alene, Guds evige, enbårne Sønn, kunne sone våre synder og gjøre fyllest for dem. Og for vår skyld kunne han heller ikke få noe mer ærefullt alter eller noen mer kostelig pryd. Men det skader ikke embetet hans: Han ofrer ikke bare sitt liv og legeme, han ber også for de stakkars uvitende synderne.

Derfor skal vi av hjertet trøste oss ved denne presten og embetet hans. Han lider ikke bare for dem som var til stede den gangen, la hånd på ham og korsfestet ham. Og han ber heller ikke bare for dem – det ville være å sette altfor trange grenser for bønnen hans – men også for oss. For de menneskene er bare tjenere og håndlangere for våre synder. Hadde ikke dine og mine og alle menneskers synder naglet Kristus til korset, måtte en nok ha latt ham være i fred.

Men Kristus kommer her som den rette ypperstepresten og Guds Lam for å betale for hele verdens synd og død ved sitt offer. Det er derfor jødene og hedningene får makt til å fare slik fram mot ham. Og når han ber for dem som korsfester ham, ber han dermed for oss og alle mennesker, siden det er våre synder som er skyld i at han ble korsfestet og døde.

Derfor skal vi ikke se på korset Kristus led og døde på, som noe annet enn et alter. På det har Kristus ofret sitt liv og samtidig utført sitt presteembete ved å be om at vi måtte bli frigjort både fra synden og fra den evige død. For den som tar bort synden, tar også bort døden. Når synden er borte, har døden ikke lenger noen makt, og helvete heller ikke.

Dette har Kristus, vår eneste og evige ypperstepresten, fullført på korset. Slik har han forlikt oss med Gud uten våre gjerninger, ved sin egen lidelse: Han ble en forbannelse i vårt sted, døde på korset for våre synders skyld og ba attpåtil for oss syndere. Husk nå dette, og takk ham av hjertet for det.

I pavedømmet preker de også om dette. Teksten er så tydelig og historien så klar at det ikke er noen tvil om at Kristus har ofret seg selv på korset til vårt beste og lidd slik pine for vår skyld. Likevel bilder de folket inn med mange ord at vi mennesker selv skal være prester, ofre for synden og vinne det evige liv ved våre egne gjerninger.

Og når vi nå, Gud være lovet, lærer det evangelistene tydelig skriver – at Kristus er den rette, evige ypperstepresten, og at han ved sitt offer har forløst oss fra våre synder og vunnet oss det evige liv – da fordømmer og forbanner disse blinde og elendige menneskene den guddommelige sannheten og kaller den kjetteri og gudsbespottelse.

Er ikke det en forferdelig blindhet og et forferdelig tegn på Guds vrede over den utakknemlige verden? Disse gudsbespotterne, papistene, bekjenner og preker selv at Kristus har ofret seg for oss på korset. Likevel raser de mot oss og

utøser uskyldig blod fordi vi fører denne læren og viser menneskene til denne visse og evige trøsten. Her rammer dem den trusselen Jesaja retter mot alle som forakter Guds ord: å ha seende øyne og likevel være blinde, å ha hørende ører og likevel ikke høre, og å ha et forherdet og uforstandig hjerte (Jes 6,9–10).

For hvordan skulle det ellers være mulig at de kunne akte så lite på dette offeret og sette sitt håp og sin tillit til egne gjerninger som mennesker har funnet på – hellige steder, munkeklær, fastemat og så videre? Alt dette blir jo, som Paulus sier, fortært mellom hendene på dem (Kol 2,22). Hvorfor trøster en seg ikke med at Kristus her ofrer sitt liv og legeme for oss og ber for oss: Far, her er jeg, mellommannen mellom deg og de stakkars synderne. Se, jeg dør for dem og ofrer meg for dem. Vær dem nå nådig!

Dette leser, bekjenner og preker våre motstandere selv, og likevel roper og raser de mot det og fordømmer oss som kjettere. Vel, dette er en forferdelig vrede og straff fra Gud, og vi vil be Gud om i sin nåde å bevare oss for den! Men vil han la oss falle, så må han i det minste la oss falle i synder vi kjenner og bekjenner, og ikke i den synden som støter nåden helt fra seg og står den imot, og som attpåtil pynter seg og vil bli rost som hellighet.

La oss derfor åpne hjertene våre og se på vår yppersteprest, Herren Kristus, i hans rette prestelige pryd og prestegjerning. Med dine legemlige øyne vil du riktignok ikke finne noen pryd her. Hvor vanærende, elendig og jammerlig han henger der, ser du fort. Men se ham inn i hjertet, så vil du der finne en slik pryd og et slikt klenodium at du aldri kan takke ham nok for det.

For det første er han prydet med den store, hjertelige lydigheten mot sin Far. Til Farens ære lar han seg spytte på, hudstryke og pine til døde. Hva dette er for en herlig pryd, kan vi aldri se eller fatte fullt ut så lenge vi lever her i verden. Men så mye kan vi likevel se at hele verdens perler, fløyel og gullbrokade er ingenting mot den.

Hans andre pryd er hans store kjærlighet til oss. Han akter sitt liv og sin lidelse så lite, ja, tenker slett ikke på dem, men lar vår sak og nød gå seg så nær til hjertet at han ber for oss før han ber for seg selv.

Hvem kan vel forstå og fatte fullt ut denne kjærligheten, dette hjertet han har for oss? Det er så fullt av kjærlighetens ild at han midt i sin største lidelse, smerte og vanære liksom ikke ser eller kjenner noe, men bare tenker på, ser og bekymrer seg for din og min elendighet, nød og hjertesorg. Det må vi da kalle en meget stor, brennende kjærlighet: Vår sak ligger ham så på hjertet at han helt glemmer sin egen fare, ulykke og lidelse.

Slik er far og mor til sinns når deres kjære barn er i fare og nød: De ville gjerne løpe gjennom ilden for å redde det. Kjærligheten deres er så stor at hjertet ikke tenker på sin egen nød, men bare bekymrer seg for hvordan barnet kan bli reddet. Slik ser vi her hjertet brenne i Herren Kristus, så han midt under lidelsen, liksom gjennom ilden, i all kjærlighet og barmhjertighet griper oss og river oss ut av den.

Dette er den rette pryden som vår høye og evige prest er smykket med. Utvortes ser fornuften ingen slik pryd, men innvortes ser en den i troen, slik også ordene hans vitner nok om.

Derfor skal en overalt i lidelseshistorien se etter denne hovedartikkelen, holde fast ved den og ikke la seg den frata: at Kristus har ofret seg for oss, og at han ikke har noe kjærere hjertesak enn å redde oss, rekke ut etter oss, ja, løpe gjennom all lidelse som gjennom en ild for å frelse oss.

Denne artikkelen trenger vi ikke bare for å trøste oss, men også for å styrke oss mot djevelens gift, som paven gir menneskene inn når han vil føre dem til himmelen ved deres egen rettferdighet, egne gjerninger og egen fortjeneste.

Hadde vi kunnet utrette dette med våre egne gjerninger, hvorfor skulle da Kristus, Guds Sønn, ha lidd? Men nå står han her, bærer fram sitt offer, gir sitt legeme og liv i all lydighet og tålmodighet og ber attpåtil sin Far om å være nådig og forlate oss våre synder. Det viser jo klart nok at vi ikke har kunnet utrette dette ved våre egne gjerninger. For det er ikke så lett å få syndenes forlatelse som papistene drømmer om.

Det er fort gjort å ta på seg en munkekappe, faste, våke og synge mye. Alt slikt er ikke mer enn det du selv kan makte å gjøre. Men skal du få syndenes forlatelse, trengs det noe langt mer og langt større enn dine egne usle og besmittede gjerninger. Du skulle sikkert vente lenge før Gud bønnhørte deg fordi du fastet, våket og ba. Men det som hjelper her, er det Jesaja sier: at Kristus ble «såret for våre overtredelser, knust for våre misgjerninger», og at han har tatt på seg «våre sykdommer» (Jes 53,5.4).

Papistene må jo selv bekjenne at Herren Kristi lidelse og død er noe helt annet enn min bønn, mine gode gjerninger, mine lidelser, mine almisser og fastedager. Den som vil gjøre fyllest for synden med slikt, vil derfor visselig ikke utrette noe. For til det trengs det, som Jesaja sier klart og tydelig, en annen mann, andre gjerninger og en annen fortjeneste. Den som opphøyer sin egen fortjeneste og vil bruke den mot synden, spotter altså Kristi død, offer og bønn. For han akter sitt eget offer og sin egen bønn like høyt som Kristi offer og bønn, ja, enda høyere. For en slik styggedom skal en vokte seg flittig.

Men Herren Kristus ber ikke her i blinde for hele flokken. Han gjør en forskjell og viser hvem han ber for, når han sier: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør.» Han vil altså antyde at det er to slags syndere. Noen vet at de gjør urett, og synder likevel uten all blygsel, av ren ondskap og hat mot den guddommelige sannheten som de kjenner godt. Det blir da «synd som er til døden», som Johannes kaller det (1 Joh 5,16), og synd «mot Den Hellige Ånd».

For her blir en stående i synder en vet om, vil ikke bekjenne dem, ikke holde opp med dem og ikke be om tilgivelse for dem, men blir til slutt helt ubotferdig og spotter Guds ord og sannheten, som en likevel ikke kan nekte for. Slik gjør størstedelen av papistene i våre dager.

De vet at vår lære er rett og guddommelig. De vet at Kristus har befalt at en skal ta imot hele alterets sakrament, at han ikke har forbudt ekteskapet, at han ikke har befalt noe om messeofferet, og at Kristus er død for våre synder. Likevel fordømmer de oss som kjettere for disse artiklenes skyld og straffer undersåttene sine når de følger vår lære og tar imot sakramentet slik Kristus har innstiftet det. Disse synder altså ikke uvitende, for de forfølger med vilje den sannheten de har erkjent.

Derfor er deres synd av et slag som ikke kan forlates dem. For den står selv rett imot syndenes forlatelse, siden disse menneskene verken vil holde opp med synden eller bekjenne den. Men syndenes forlatelse krever både at en bekjenner, og at en holder opp med sin urett.

De andre synderne er de som synder uvitende. Det skal du forstå slik: David vet riktignok at han gjør urett og synder mot Gud når han tar Urias hustru fra ham og lar ham selv slå i hjel. Men her driver og jager den onde lysten og djevelen ham så heftig at han faller i denne synden før han har fått tenkt ordentlig over hva han gjør. Men siden bekjenner han sin synd, sørger over den, ønsker at han ikke hadde gjort det, og ber om nåde.

Slike uvitende synder bærer vi alle på; en blir så lett forført til dem før en vet ordet av det. Noen ganger faller vi av frykt, som Peter, noen ganger av uforsiktighet og svakhet, noen ganger av overmot. Slike synder har Kristus båret med seg til korset og bedt for her. For dette er nakne, usminkede synder som ikke står imot nåden, siden en erkjenner og bekjenner dem og ber om at de må bli forlatt.

Slik ser en ofte at utuktige kvinner, mordere og andre grove syndere blir tatt til nåde. For de erkjenner at de har gjort urett, og vil ikke forsvare det. Slike innrømte synder har Kristi offer mellom seg og Gud, og derfor vil Gud ikke tilregne de troende dem. Men de synderne som gjør urett med viten og vilje og attpåtil vil forsvare det, synder mot Den Hellige Ånd og fornekter selv Guds nåde.

For dem ber ikke Kristus, men bare for dem som ikke vet hva de gjør, og som, slik vi har sagt, faller av skrøpelighet, frykt og så videre. De skal trøste seg ved dette offeret og denne bønnen og vite at deres synder er dem forlatt. For slike syndere har Kristus bedt for her, og han er visselig blitt bønnhørt. Det skal de ikke tvile på, men trøste og glede seg ved det.

Dette er nå sagt i all korthet om Kristi bønn på korset. Med den viser han hvorfor han lider der: for at alle syndere som synder av uvitenhet og angrer det de har gjort, skal ha en nådig Gud for Herren Kristi skyld, en Gud som ikke vil tilregne dem syndene, men forlate dem i nåde.

Nå vil vi også se litt på historien om røveren ved Jesu høyre side. Den er et så usigelig vakkert eksempel at maken ikke finnes noe sted.

Det første vi må undre oss over her, er at dette stakkars mennesket ikke nekter for sine synder. Han vet at han har syndet, og at han er her og skal lide døden for sine synders skyld. Derfor har han ingen gode gjerninger og ingen fortjeneste å rose seg av for Gud. Når kameraten spotter Herren Kristus og sier: «Er ikke du Messias? Frels deg selv og oss!», irettesetter han ham og svarer: «Vi med rette, for vi får det vi fortjener etter våre gjerninger. Men han har ikke gjort noe galt.»

Her hører du hva han bekjenner om seg selv: at han har fortjent denne vanærende døden. Dette er, som jeg har sagt, det første vi må undre oss over: For sine synders skyld har han grunn til å frykte Gud. Likevel får han, som vi skal høre, en slik tillit til Herren Kristus at han tror Kristus vil ta ham med seg inn i sitt rike.

For det andre er det også et stort under at han er det eneste mennesket som ikke lar seg anfekte av det store anstøtet han her er vitne til. For hele Rådet, ja, hele styret i Jerusalem, både det geistlige og det verdslige, håner og spotter Herren Kristus. De øverste i det geistlige styret sier: «Andre har han frelst. La ham nå frelse seg selv dersom han er Messias, Guds utvalgte.»

Soldatene spotter ham også og sier: «Er du jødenes konge, så frels deg selv!» For over hodet hans sto innskriften: «Jesus fra Nasaret, jødenes konge.» Likeså sier forbryteren ved hans venstre side: «Er ikke du Messias? Frels deg selv og oss!» Det sier han ikke fordi han ber om hjelp, men fordi han vil håne og spotte Kristus.

Kort sagt: Hele verden tar anstøt av Kristus som henger her på korset, og akter ham for ingenting. Selv disiplene har ikke noe håp lenger, enda en del av dem står rundt korset.

Men denne stakkars forbryteren ved hans høyre hånd bryter gjennom hele anstøtet og våger å kalle Kristus, som henger ved siden av ham på korset, en Herre og konge. Han gjør dem alle til skamme, bryr seg ikke om hva andre mener eller sier om Kristus, men roper ham ut som en evig konge. For slik lyder ordene hans: «Herre, husk meg når du kommer i ditt rike.»

Han kaller ham altså en Herre, sier at han har et rike, og ber om at han vil huske ham når han kommer i dette riket sitt. Men nå var det jo kommet så langt med dem begge at ingen av dem kunne oppleve kvelden. Altså tror han at Kristus er en Herre i et annet og evig liv. Dette kan en virkelig kalle en stor og mektig tro og en herlig bekjennelse – i en tid da hele den øvrige verden gir helt opp troen på Kristus og akter ham for ingenting.

Her må du nå tenke ved deg selv: Hvordan er da denne røveren kommet til en så rik og klar erkjennelse at han kjenner og bekjenner Kristus som en Herre til det evige liv? Hvem kan han ha lært dette av? Det er ingen tvil om at han bare har lært det av den bønnen Herren ba på korset.

Profeten Jesaja hadde kunngjort at Messias skulle lide, bli regnet blant overtredere og bære manges synd, og at han skulle be for overtredere (Jes 53,12). Nå skjer alt dette virkelig slik på korset: Den rettferdige Herre, som ikke har gjort noe ondt, henger der mellom to mordere og begynner å be: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør.» Da griper den ene røveren det lille ordet «Far». For slik pleide folk ellers ikke å tale med Gud. Kristus alene var den som kunne tale slik med Gud, og det er også han som har lært oss det. Av dette slutter røveren at han er Guds Sønn.

Og da han hører ham be for syndere, kjenner han ham som den rette Messias eller Kristus. For nå er han uten tvil kommet til å huske skriftstedene hos Jesaja og andre profeter, som han kan ha hørt i templet i Jerusalem eller andre steder i synagogene, men som han ikke har forstått før.

Dette legger han nå sammen med det han hører og ser. Og nå gjør Den Hellige Ånd disse profetiene så lyse og klare i hjertet hans at han ikke lenger kan holde seg, men må fram med det. Han bekjenner med munnen det han tror med hjertet (Rom 10,10), og sier: «Herre, husk meg når du kommer i ditt rike.»

Det er som om han ville si: Du er Guds Sønn. Her på jorden lider du denne vanærende døden på korset for våre synders skyld. Men deretter skal du stå opp i et evig rike og være Herre over alle ting. Å Herre, tenk da på meg! Nå lider jeg gjerne døden, for den har jeg vel fortjent. Bare slipp meg ikke når du kommer i ditt rike! Se, så rik en erkjennelse av Herren Kristus får dette mennesket av Kristi korte bønn. Den ble den prekenen som lærte ham denne kunsten.

Slik denne røveren på korset kjenner og bekjenner Herren Kristus, vil Gud også den dag i dag bevare sin kristne kirke: Selv om alle andre faller fra, både keisere og konger, paven og biskopene, blir likevel en liten flokk bevart som har hans Ånd og bekjenner ham for verden.

Vil ikke disiplene og de som har vært med ham fra begynnelsen, bekjenne Herren Kristus og tro på ham, men fornekter ham av frykt, tar anstøt av ham og løper bort, da må en eller annen forbryter eller morder fram og bekjenne den fornektede Kristus. Han må lære de andre menneskene hva de skal holde Kristus for, og hvorfor de skal trøste seg ved ham. For Herren vår Gud vil ikke la Kristus være uten mennesker som bekjenner ham, om det så bare skal være en tyv i galgen eller en morder på steglet.

Derfor er dette en så trøsterik historie. For her ser vi riktig hva slags folk Kristus har, hva slags folk som holder seg til ham, og hvem han vil vise all nåde: syndere som bekjenner sine synder og av hjertet ber om nåde. De skal finne nåde og barmhjertighet.

Han ba: «Far, forlat dem», og her viser han nå også i gjerning at han lider fordi han vil forlate synden. For allerede mens han henger der på korset, før han dør, viser den kjære Herre Kristus ved denne røveren og morderen hvor frelsende og mektig lidelsen hans er, hvilken nytte den gjør, og hvem den skal komme til gode. Det er de stakkars syndere som sammen med røveren tror og bekjenner at han er en evig konge, at han ved sin lidelse, død og oppstandelse har vunnet dem syndenes forlatelse og redning fra den evige død, og at han vil ta dem inn i sitt evige rike.

Av dette kan vi slutte med visshet, og vi skal slett ikke tvile på det: Da han ofret seg selv på korset, gjorde han det ikke for de helliges skyld – for intet menneske er hellig ved sin egen fortjeneste, hva han ellers er og kalles – men for synderes skyld. Slik sier han også selv at han ikke er kommet for de rettferdiges skyld, men for å kalle syndere til omvendelse (Matt 9,13; Luk 5,32).

Derfor bedrar den seg selv som mener at han ved sitt eget hellige liv og sine egne gode gjerninger kan gjøre seg ren for all synd og komme til himmelen som et hellig menneske. For den som ikke vil gjelde for en synder, trenger ikke Herren Kristus, som ikke er død for sin egen skyld, men for synderes.

I denne historien ser vi altså hvordan Kristus i gjerning viser hva han har ment og vunnet med sin lidelse, og hva han har utrettet ved det prestelige offeret han nå har båret fram, og ved bønnen han har bedt på korset. For her gjør han en røver til en hellig mann og vil ikke la ham bli i sine synder og gå fortapt.

Dette gjør han altså ikke fordi han har behag i synden, eller fordi han vil at vi skal bli i våre synder og fortsette i dem. Nei! For når han lider for syndere, skjer det nettopp fordi han ikke vil at de skal fortsette slik, men at de skal bli

gudfryktige og hellige og omvende seg. Det ser en jo her på denne røveren. Han omvender seg og anklager seg selv for sine synder, men setter sin lit til Herren Kristus og tror at Gud for hans skyld og ved ham vil forlate ham syndene og gi ham det evige liv.

Slik blir han et helt annet menneske, og nå blir hans vanærende og velfortjente død for ham en rett gudstjeneste, så han ikke lenger lider som en morder, men som et hellig menneske. For han dør i den rette bekjennelsen og med hjertelig tillit til Guds nåde ved Herren Kristus. Han angrer av hjertet sine synder, begynner å vise Gud lydighet og gjøre mange gode gjerninger, ærer og tilber Gud ved sin lidelse, bekjenner og priser den korsfestede Kristus for hele verden, og irettesetter og formaner alle mennesker til å gjøre bot og tro på Herren Kristus.

Kort sagt: Denne troen på Kristus gjør ham ikke bare til en hellig mann, men bringer ham også til Paradis og det evige liv, slik Herren Kristus lover ham med disse ordene: «Sannelig sier jeg deg: I dag skal du være med meg i Paradis!»

Dette eksemplet hans skal vi følge, og ikke tenke slik rå og ugudelige mennesker pleier: Jeg vil synde, så Kristus kan forløse meg og vise sin nåde mot meg. Nei, det duger slett ikke!

Du skal heller tenke: Jeg er født i synden og er full av syndig lyst og begjær. Jeg trenger altså ikke begynne å synde for å kunne rose meg av å være en synder. For jeg er dessverre fra før en altfor stor synder; jeg er allerede under Guds vrede og dømt til den evige død.

Derfor vil jeg nå, når Gud av sin bunnløse barmhjertighet kaller meg til bot, omvende meg til ham og ta min tilflukt til denne Herre. Ved sin lidelse har han betalt for syndene, ved sin ufortjente død har han forløst meg fra den døden jeg vel har fortjent og for lenge siden har gjort meg skyldig i, og han har forlikt meg med Gud.

Men den som vil misbruke denne prekenen om nåden og verken vil holde opp med syndene sine, bekjenne dem eller angre dem, han får se på morderen ved Jesu venstre side, på soldatene og på jødenes rådsherrer, og så tenke over hvordan det gikk dem, og hva de har fortjent ved sitt ubotferdige liv. Men vil du at Herren Kristi lidelse og bønn skal komme deg til gode, må du gjøre som den andre røveren. Han innrømmer sin synd, ber om nåde og bekjenner Herren Kristus som Herre og konge over det evige liv. Til det hjelpe vår evige konge, den kjære Herre Kristus, oss alle! Amen.

Tolvte passionspreken

Herren Kristus overgir sin mor til Johannes. Soldatene bryter ikke hans ben, men åpner hans side med et spyd, og det kommer ut blod og vann. Joh 19,25–37. Holdt i 1534.

> Men ved Jesu kors sto hans mor og hans mors søster, Maria, Klopas' kone, og Maria Magdalena. Da nå Jesus så sin mor og den disippelen som han elsket, stå der, sa han til sin mor: Kvinne, se, det er din sønn! Deretter sa han til disippelen: Se, det er din mor! Og fra den stund tok disippelen henne hjem til seg.
> Etter dette, da Jesus visste at nå var alt fullbrakt, og for at Skriften skulle bli oppfylt, sier han: Jeg tørster! Det sto et kar der, fylt med vineddik. De satte da en svamp, fylt av eddik, på en isopstilk og holdt den opp til munnen hans. Da Jesus hadde fått vineddiken, sa han: Det er fullbrakt! Og han bøyde sitt hode og oppga sin ånd.
> Det var forberedelsesdagen. For at ikke de døde legemene skulle bli hengende på korset sabbaten over – for denne sabbaten var stor – ba judeerne Pilatus om at deres ben måtte brytes og deres legemer tas ned. Soldatene kom da og brøt benene på den første og den andre som var korsfestet sammen med ham. Men da de kom til Jesus, så de at han allerede var død, og de brøt ikke hans ben. Men en av soldatene stakk et spyd inn i siden på ham, og straks kom det ut blod og vann.
> Og den som har sett det, har vitnet om det, og vitnesbyrdet hans er sant. Han vet at han taler sant, for at også dere skal tro. For dette skjedde for at Skriften skulle bli oppfylt: Ikke et ben skal brytes på ham. Og igjen sier et annet skriftord: De skal se hen til ham som de har gjennomstunget.

Mot slutten av lidelseshistorien forteller den hellige Johannes om tre ting som de andre evangelistene ikke skriver noe om, men som likevel er svært nyttige til lære og trøst. Derfor vil også vi ta dem med her, så vi kan ha denne historien hel og fullstendig.

Det første er at Herren Kristus på korset overgir sin mor til Johannes, og Johannes til sin mor. De skal ha samme sinnelag mot hverandre som en mor og hennes barn, elske hverandre og gjøre hverandre alt godt. Johannes sier da også at han straks tok Jesu mor i sin varetekt, og fra den stund så han på henne som sin mor.

Denne historien blir vanligvis lagt ut om det fjerde bud: «Hedre din far og din mor, for at det må gå deg godt, og du må leve lenge på jorden.» Det stemmer

også med at Johannes, som her blir rost for denne gode gjerningen, levde lenger her på jorden enn de andre apostlene – hele 68 år etter Kristi oppstandelse. (*Oversetterens merknad: Budet er gjengitt etter Luthers bibeloversettelse.*)

Dette er ingen gal utleggelse, men den er altfor snever. For det Herren gjør og sier her på korset, skal vi ikke begrense til noen få eller enkelte personer. Med sin gjerning og sitt ord favner han hele verden, og særlig sin kristne kirke.

Selv om Kristus bare sier disse ordene til Maria og Johannes, må vi derfor se dem som et allment bud til alle kristne og hele kirken. Han henger på korset for oss alle og frelser oss alle fra synden og døden ved sin død; og slik byr han oss alle å ha samme sinnelag mot hverandre som en mor og hennes sønn, å elske hverandre av hjertet og hjelpe hverandre med råd og dåd der vi kan.

Dette betyr altså det samme som det ordet han gjentar så ofte under det siste måltidet: «Dette er mitt bud at dere skal elske hverandre, likesom jeg har elsket dere. Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre!» (Joh 13,34; 15,12.17) For ingen kjærlighet er mer inderlig og høy enn kjærligheten mellom en mor og hennes barn.

Men når Herren her bruker ordene «mor» og «sønn», mener han først og fremst forholdet mellom dem som forkynner Guds ord, og dem som hører det. For på samme måte som en mor oppfostrer barnet sitt og steller det med all flid til det er vokst til og blitt sterkt, gjør rettskafne prester seg all flid og møye med å undervise folket og gjøre dem til gode kristne. Derfor kaller også Paulus disiplene sine barn; han har jo oppfostret dem som en mor, med møye og arbeid (1 Kor 4,14; Gal 4,19; 1 Tess 2,11).

Der det altså går rett for seg i kirken, skal de som har prekenembetet, ha et morshjerte for kirken. For der dette hjertet mangler, blir en lat og gretten og særlig uvillig til å lide.

Det viser også Kristus selv svært fint i Joh 21,15–17, der han overgir prekenembetet til Peter og først tre ganger spør ham: «Simon, Johannes' sønn, elsker du meg?» Det er som om han ville si: Er ikke hjertet ditt mot lammene mine som en mors hjerte mot barna – hun går jo gjerne gjennom ilden for dem, bare hun kan redde dem – da duger du ikke til å være forkynner. For i dette embetet vil du få møye, arbeid, utakknemlighet, hat, misunnelse og all slags lidelse å bære. Og er ikke morshjertet der – den store kjærligheten som driver verket – da blir flokken dårlig stelt.

På den andre siden skal de som ikke har fått prekenembetet, men trenger å bli undervist og opplært, være som sønner. De skal la seg hjelpe til rette med Guds ord og på andre måter, og slik være mot lærerne sine som et gudfryktig barn er mot sin mor. Riktignok er barns kjærlighet til moren ikke så stor som morens kjærlighet til barna, etter ordtaket *Amor descendit, non ascendit* (kjærligheten går heller nedover enn oppover). Men likevel driver naturen gudfryktige barn til å ære foreldrene sine, gjerne tjene dem igjen og glede dem med alt som kan være til gagn for dem, og som de setter pris på.

Når det går slik for seg mellom mor og sønn, det vil si mellom prest og menighet, står det svært godt til. Men mangler det på en av disse to sidene – enten ved at kirkens tjenere ikke har dette morshjertet, eller ved at tilhørerne ikke viser

barnlig troskap – kan det umulig gå rett for seg eller slik at Gud kan ha behag i det.

Det ser vi dessverre på paven, biskopene og hele dette slenget. De mangler morshjertet og innbiller seg at de bare har embetet for å være store herrer og ha gode dager. Derfor vokter de ikke bare sauene dårlig, men flår og slakter dem etter eget forgodtbefinnende på sjel, legeme og gods, slik vi ser eksempler nok på.

Omvendt oppfører tilhørerne seg ofte mot sjelesørgerne sine som vanartede barn. Det ser vi hos bøndene og borgerne våre, og særlig hos adelen. De er så smålige, gjerrige og gniene mot sognepresten sin at det sjelden finnes én blant dem som villig gir prekenembetet det han skylder. Og det enda den hellige Paulus svært alvorlig formaner oss til ikke å være gjerrige med de timelige ting mot dem som gir oss de åndelige. Slik utakknemlighet kan ikke annet enn gjøre evangeliets sak stor skade, og Gud vil heller ikke la slike vanartede barn gå ustraffet.

Derfor skal vi merke oss godt dette budet fra vår Herre Kristus og ta til hjertet at han på korset sørger så inderlig både for lærerne og disiplene, det vil si for kirken. Lærerne og sjelesørgerne formaner han til morskjærlighet, men tilhørerne og kirken til barnlig troskap, takknemlighet og lydighet. Der begge sider følger denne salige formaningen fra vår kjære Herre Kristus, går alt fint for seg; der vil Gud være med oss og gi oss lykke og velsignelse. Dette var det første stykket.

De to andre stykkene handler om at ingen av Herren Kristi ben ble brutt, og at hans side ble åpnet med et spyd. Etter det ytre å dømme ser de ikke ut til å skjule noen dypere betydning.

Men når evangelisten Johannes legger fram så klare bevis fra Skriften for at Moses og Sakarja forutsa dette mange hundre år før, må vi bekjenne at disse to stykkene veier tungt, hvor ringe de enn ser ut; for Den Hellige Ånd taler ikke forgjeves og uten hensikt. Dessuten har den hellige evangelisten Johannes nettopp den særlige nådegaven – og det er hans rette apostelvane – at han overalt fører fram Skriften og legger den ut med så stor kyndighet.

I Moseloven finnes det, som vi har hørt, et klart bud om at ingen må bli hengende natten over på et tre, «for da blir landet gjort urent», sier Gud (5 Mos 21,23). Nå var det nettopp forberedelsesdagen, og den egentlige sabbaten skulle begynne ved solnedgang. Derfor ba jødene Pilatus om å få ta legemene ned av korset, så de kunne begraves før natten falt på og høytiden begynte. Det gikk Pilatus med på.

Men de to røverne var ennå ikke døde, sier Johannes, og soldatene gjorde det helt av med dem slik jødene ville: De brøt armene og bena deres på korset, så de døde av det. På samme måte hadde de tenkt å fare fram med Herren Kristus; men før de var ferdige med de to røverne, var han død. Derfor brøt de ingen av hans ben. Men en av dem tok et spyd og åpnet hans side med det, og da kom det ut blod og vann, så de alle undret seg.

Disse to stykkene ser altså ikke ut til å bety noe videre. Men Johannes vitner om at de ikke har skjedd tilfeldig; for både Moses og Sakarja har forutsagt dem

lenge før. Moses sier at de ikke skulle bryte noe ben på ham, og Sakarja at de skulle stikke ham med et spyd.

Nå er det sikkert at Moses sier dette ordet om påskelammet (2 Mos 12,46; 4 Mos 9,12). Hvordan kommer da Johannes til denne utleggelsen, og hva mener han når han sier: «For dette skjedde for at Skriften skulle bli oppfylt: Ikke et ben skal brytes på ham»? Svar: Han vil legge oss på hjertet at vi skal se på Herren Kristus, slik han henger der på korset, som det rette påskelammet; det gamle lammet i loven var bare et forbilde og en lignelse på ham.

For Gud ville med makt slå ned farao i Egypt, gjøre ende på hans harde trass og ondskap, gjøre planene hans til intet og redde sitt folk Israel. Derfor befalte han folket å slakte et årsgammelt lam i hvert hus den samme natten. De skulle steke og ete det og stryke blodet på dørstolpene. Der dødsengelen fant dette blodmerket på døren, skulle han gå forbi og ikke drepe noen i huset. Men der døren ikke var merket med lammets blod, skulle engelen den natten drepe alle førstefødte i hele Egypts land, både av mennesker og av fe.

Moses sa dette til folket sitt etter Herrens befaling, og det gikk i alle deler slik han hadde sagt. Neste morgen fant de døde mennesker og dyr i alle egypternes hus. Bare hos jødene gjorde dødsengelen ingen skade, for dørene deres var merket og vernet med lammets blod.

Men se nå på vårt påskelam, Herren Kristus! Han vil straffe farao og hele Egypt – det vil si synden, døden og djevelen – og frelse sin kristne kirke fra deres tyranni. Han lar seg slakte som påskelammet og pine på korsets tre for å stenke sitt blod på oss. Dødsengelen vil drepe oss for syndens skyld og har fått makt over oss; men da skal han gå oss forbi og ikke gjøre oss noen skade.

Slik sier også Paulus: «For vårt påskelam er slaktet, Kristus» (1 Kor 5,7). Det har skjedd for at vi skal få del i hans blod, så verken djevelen, døden eller synden skal ha noen makt over oss eller gjøre oss noen skade. Dette vil Johannes lære oss når han sier at det ikke ble brutt noe ben på Kristus, like lite som på påskelammet.

Men nå vil vi også se på de andre forskriftene jødene skulle holde med påskelammet. Når vi ser hvordan alt dette passer på Herren Kristus, kan vi få enda mer trøst av dette offeret som er båret fram for oss, og ta det til oss.

Påskelammet skulle være et årsgammelt hannlam, friskt og sterkt og uten noe lyte; ellers kunne det ikke brukes som påskelam. Det betyr at vårt påskelam, Herren Kristus, skulle frambringe og bygge seg en kirke; for årsgamle lam er fruktbare og kan få avkom. Og Herren Kristus er uten feil og lyte; for han er Guds Sønn og har ikke et syndig kjøtt og blod som vi, men er helt og holdent hellig.

På den tiende dagen i den første måneden skulle de skille dette lammet ut fra de andre lammene og geitene og holde det for seg selv til den fjortende dagen. Slik er også Kristus kommet av Guds hjord, jødene, som var Guds folk; derfor kalles han også Abrahams og Davids sønn. Men siden ble han skilt ut til sitt eget embete: å forkynne Guds rike for sitt folk, jødene, inn i det fjerde året, helt fram til sin lidelse og død.

Videre skulle påskelammet etes om kvelden. Det viser at Kristus skulle komme i den siste tid, da Guds folk, jødene, skulle gå til grunne, og Moses og hans gudstjeneste ta slutt. Derfor sammenligner Herren Kristus ofte sitt evangelium med et kveldsmåltid eller en nattverd, og apostlene kaller også Den nye testamentes tid «den siste tid» og «den siste time».

Påskelammet skulle verken etes kokt eller rått, men stekt. Overalt i Skriften kalles lidelse og anfektelse ild; det stekte påskelammet er altså Herren Kristus som lider døden på korset.

Heller ikke vi skal ete påskelammet vårt rått. Det vil si: Den som vil ha gagn av hans fortjeneste, må ikke være ubotferdig, sorgløs og ugudelig, som epikureerne i vår tid. De tror og gjør det som passer dem selv, og vil likevel være gode kristne. Men de eter ikke påskelammet på rett måte, og det gagner dem like lite som det gagner dem som eter det kokt i vann – det vil si dem som ikke bevarer læren ren, men forfalsker den rene tro og lære med menneskelære og menneskebud, slik paven gjør.

Videre skulle de også ete usyret brød og bitre urter til. «Så la oss holde høytid», sier Paulus, «ikke med gammel surdeig» – slik at vi gir syndene frie tøyler og ikke vil bedre oss – «ikke med ondskapens og lastens surdeig» – slik at vi driver med hykleri og ikke vil omvende oss av hjertet – «men med renhets og sannhets usyrede brød» (1 Kor 5,8), slik at vi har en ren samvittighet og lever i Guds frykt, og slik at det ikke er hykleri, men fullt alvor når vi ber Gud om nåde til dette og av hjertet ønsker å rette oss etter hans ord. Dette er det usyrede brødet.

Men de bitre urtene betyr det hellige korset; for det slår ikke feil, slik Paulus sier: «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12).

Av påskelammet skulle de ikke levne noe; de skulle ete det helt opp eller brenne det som ble til overs, med ild. Heller ikke skulle de bryte noe ben på det. Slik er det også med Herren Kristus. Den som vil være en rett kristen, må ikke ete det ene og levne det andre. Han skal ta imot og tro alt det Kristus sier, og ikke ete stykkevis, slik svermerne og kjetterne gjør.

Arius tok villig imot alt sammen, bortsett fra at han ikke ville tro at Kristus er den evige Gud. Gjendøperne vil ikke gå med på at en skal døpe barn. Derfor forakter de den første dåpen og søker seg en dåp som de etter sine egne drømmer mener er bedre.

Sakramentssvermerne i våre dager tar imot alt det Kristus sier, og innbiller seg at de er fortreffelige kristne. Bare én ting liker de ikke og vil ikke tro: det Kristus sier når han deler ut brødet: «Ta, et! Dette er mitt legeme», og når han rekker dem kalken: «Drikk av det alle! Dette er den nye pakt i mitt blod.» Dette smaker dem ikke.

Ikke bare lar de det bli til overs, enda Guds bud er at en ikke skal levne noe av påskelammet, men ete det helt opp eller brenne resten med ild. De bryter også bena på det; det vil si at de martrer, korsfester og lemlester ordene til vår Herre Kristus som det passer dem, bare de kan pynte på sin skammelige vranglære med det.

Slik finner vi at paven, gjendøperne, sakramentssvermerne og, kort sagt, alle kjettere eter det de liker av dette påskelammet; men det andre, det de ikke liker, lar de bli til overs eller bryter i stykker.

Hva en skal gjøre med blodet, har vi alt antydet: Dette lammets blod skal tjene oss til at verken synd, død eller helvete skal gjøre oss skade, og til at farao med alle sine egyptere – det vil si djevelen og verden – ikke lenger skal trykke og undertvinge oss. For Kristus ble ofret for å gjøre oss fri (Joh 8,36) og for å oppløse og ødelegge den lede djevelens gjerninger.

Dette har Johannes villet minne oss om her når han sier: «For dette skjedde for at Skriften skulle bli oppfylt: Ikke et ben skal brytes på ham.» Med dette bildet vil han beskrive for oss hele den rette frukten og nytten av vår Herre Jesu Kristi lidelse: Han er ofret for oss, og ved hans blod skal vi være frigjort fra synden og døden og djevelens makt. Disse plager og trykker oss uavlatelig og holder oss i tvang, slik farao holdt Israels barn i trelldom i Egypt og plaget dem.

Men ved blodet til vårt påskelam, Jesus Kristus, har de mistet makten. Vi er frigjort fra hver trelldomsbyrde, ført ut av det skammelige Egypt og kommet til det lovede land og det evige liv.

Nå vil vi også ta for oss det tredje stykket. Det legger evangelisten, som vi ser, særlig stor vekt på. Han fører ikke bare fram profeten Sakarjas vitnesbyrd og profeti om dette spydstikket i Kristi side, men stadfester også selv med mange alvorlige ord underet: at både blod og vann strømmet ut av det døde legemet, tydelig atskilt fra hverandre. For begge deler går mot naturens orden. Derfor sier Johannes: «Og den som har sett det, har vitnet om det, og vitnesbyrdet hans er sant. Han vet at han taler sant, for at også dere skal tro» (Joh 19,35).

Han vil altså stille dette underet fram som noe som veier særlig tungt, og som vi flittig skal tenke over, så vi til sist lærer å tro av det. Det vil si: Som vi alt sa om påskelammet, skal vi håpe på syndenes forlatelse og det evige liv ved Herren Kristus og hans død. Til dette skal denne hendelsen først og fremst tjene oss; og profeten stemmer her svært fint overens med evangelisten, slik vi skal vise siden.

Her må du derfor aller først slippe tanken om at det var tilfeldig at en av soldatene gikk fram og åpnet det døde legemets side med spydet sitt. Selv har han nok ikke tenkt at dette skulle bety noe særlig. Men det skjedde likevel nettopp slik etter Guds særlige råd og styring. Ellers ville ikke Den Hellige Ånd ha spådd om det ved Sakarja så mange hundre år før.

Dessuten ser vi at Herren Kristus beholder dette såret på sitt legeme etter oppstandelsen, og at han særlig viser disiplene det, så de skal kjenne ham igjen på det. Derfor har det ikke skjedd tilfeldig at Herren ble stukket i siden, og at det fløt blod og vann ut. Det skulle bety, virke og utrette noe helt særlig.

Vokt deg derfor for å gjøre som grove folk pleier og tenke: Hva angår det meg hva som fløt ut av Kristi side? Det er nok for meg å vite at han er død på korset. Tenk ikke slik! Hør heller med flid, Den Hellige Ånd til ære og deg selv til trøst, hva dette spydstikket i Kristi side kan bety, siden Johannes forteller det så trofast, og Sakarja har profetert om det så lenge før.

For det første er det sikkert – og ingen skal kunne nekte for det – at det ikke er naturlig for et dødt legeme å blø. For så snart blodet blir kaldt, flyter det ikke mer, men størkner. Men her har vi et helt uvanlig dødt legeme, og derfor går det også annerledes for seg med det enn med andre. Det er kjøtt og blod som våre legemer, og det dør.

Men fordi hans kjøtt og blod er uten synd, dør det riktignok, men slik at det ennå i døden beholder et livstegn. For mens alt annet blod straks blir kaldt og stivner i døden, blir blodet i Herren Kristi legeme ved å være varmt og levende. Så snart hans side blir åpnet, spruter det derfor ut, som når en åpner en blodåre på et friskt menneske.

Dette vil Johannes at vi skal merke oss med flid, og lære av det hvilken særegen natur vår kjære Herre Kristi blod har: Også etter hans død flyter det, lever og virker. Heller ikke påskelammets blod gagnet jødene før lammet var slaktet og de hadde spist det. For engelen gikk om natten gjennom Egypt og drepte alle førstefødte; men jødenes hus, der lammets blod var, gikk han forbi og drepte ingen der.

Men slik lever og flyter vår kjære Herre Kristi blod fremdeles, og det er ennå verken størknet eller blitt kaldt.

Det flyter og spruter ennå etter at han er død, og alle som blir stenket med det, har syndenes forlatelse og er det evige livs barn. Lær nå dette! For denne overnaturlige hendelsen – at hans blod flyter etter at han er død – viser at blodet til det rette påskelammet, vår kjære Herre Jesus Kristus, skal ha og beholde sin virkning, kraft og dyd også etter hans død.

Det skal flyte og stenke de troende som står ved hans kors, og merke dem, så verken djevelen, synden eller døden kan gjøre dem noe ondt. Finner de dette merket på de troende, må de la dem være i fred. Dette er den egentlige natur, kraft og dyd i vår kjære Herre Kristi blod, og slik blir det i kirken også etter hans død, til evig tid.

Men hva betyr det at det her ikke bare flyter ut blod, men også vann? Dette har uten tvil skjedd for å vise at ingen skal bli stenket med Herren Kristi blod unntatt dem som er døpt i hans navn. Slik sier også vår Herre Kristus selv: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst; men den som ikke tror, skal bli fordømt» (Mark 16,16).

Disse to tingene følges altså ad: Der Kristi blod er og virker, der er og virker også vannet og den salige dåpen. Men der vannet ikke flyter, eller der den hellige dåpen ikke er, der er og flyter heller ikke Kristi blod, og der stenker det ingen – slik som hos tyrkerne, jødene, hedningene og så videre. Derfor vil og skal blodet og vannet alltid flyte sammen, og det ene skal ikke være uten det andre.

Gi nøye akt på dette, for det har svært mye å bety. Det gjelder ikke dem som døde i Det gamle testamentes dager og ikke levde da dåpen kom; for de har hatt sin egen dåp og er blitt frelst ved troen på kvinnens lovede og velsignede ætt.

Det gjelder heller ikke de små barna våre som døden overrasker allerede i mors liv, før de kan komme til dåpen. De blir uten tvil bevart og tatt nådig imot av Kristus når foreldrene og de kristne kvinnene som står moren bi i fødselen, ber alvorlig for dem og overgir slike små barn til Herren Kristus.

Men det gjelder oss selv: Vi skal ikke akte disse nådetegnene ringe eller holde oss selv eller våre egne borte fra sakramentene. For der dåpens salige vann er, der er også Herren Kristi blod, siden det flyter både vann og blod av hans side. Og hva hans blod er til, har vi alt talt om: Det verner oss mot dødsengelen, renser oss fra synden og gjør oss levende i all evighet.

Dette viser profeten svært fint, helt i samsvar med evangelistene. For slik sier han: «Men over Davids hus og over Jerusalems innbyggere vil jeg utgyte nådens og bønnens Ånd, og da skal de skue opp til meg som de har gjennomstunget. Og de skal sørge over ham som en sørger over sin enbårne sønn, og klage sårt over ham slik som en klager over sin førstefødte» (Sak 12,10).

For det første skal ingen kunne nekte for at profeten her taler om Den nye testamentes tid og om den nåden som skulle bli oss til del ved Kristi død. Og denne nåden er jo dette: Gud gir oss nådens og bønnens Ånd. Det vil si at han ved sin Hellige Ånd trøster våre hjerter, så vi ved Herren Kristus venter all nåde og barmhjertighet hos Gud, og i alle trengsler påkaller ham og søker hjelp hos ham, slik barn gjør hos sin far.

For det andre lyser Johannes her vei for oss med en rett apostolisk ånd og sier at gjennomstikkingen som profeten taler om, nå var fullbyrdet på den korsfestede. Hva som skulle følge etter, viser profeten når han sier at de som har nådens og bønnens Ånd, skal skue opp til ham og sørge over ham som en sørger over sin enbårne sønn, og klage sårt over ham slik som en klager over sin førstefødte.

Denne sorgen og klagen betyr ikke annet enn at vi lærer å kjenne synden rett når vi tenker over Herren Kristi lidelse og død; for det var for syndens skyld han led på korset. Når det sies at de skal se opp til ham som ble gjennomstunget, og at de skal klage og sørge over ham, viser det at han er uskyldig og lider alt dette for vår skyld.

Hans lidelse gjør altså at vi erkjenner vår nød og elendighet og ikke lenger vandrer trygt fram i synden sammen med verden. I stedet klager vi over vårt syndige hjerte og onde levnet, ber Gud om syndenes forlatelse og holder oss til Kristi lidelse og trøster oss med den. For han er hellig og lydig mot Gud og har ikke fortjent denne døden, men har likevel tatt den på seg og lidd den for vår skyld av usigelig kjærlighet.

Denne medlidenheten, sorgen og klagen trenger vi selv, og Kristus like så; for ellers har han ingen kristen kirke. Men bare hans kristne kirke ser opp til den gjennomstungne Kristus og gråter over ham. Den gråter ikke som kvinnene i Jerusalem, som gråt over Kristus uten å tenke på sine synder. Nei, de kristne – den kristne kirke – gråter fordi de erkjenner sine synder; det var for syndenes skyld Kristus led døden.

Profeten peker altså her på frukten av Kristi lidelse. Og like etter sier han: «På den dagen skal det være en åpnet kilde for Davids hus og for Jerusalems innbyggere mot synd og urenhet» (Sak 13,1). Se nå hvor fint profeten fører spydstikket og kilden sammen – det vil si blodet og vannet, den hellige dåpen!

Vil du legge ut denne historien rett, så si: Det flyter blod ut av Herren Kristi side til å vaske bort og tilgi syndene, slik Herren Kristus selv vitner i nattverden når han rekker disiplene kalken.

Og det flyter også vann ut, så hans legeme blir en åpnet kilde som med sitt vann vasker bort synd og urenhet. For ved dåpen blir vår Herre Kristi blod gitt oss til eie. Derfor pleier også Paulus å si: «Alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død» (Rom 6,3). Det vil si: Kristi død skal være vår eiendom, og vi skal ha gagn av den, så vi kan leve et evig liv, frigjort fra synden ved ham.

Ut fra dette har de gudfryktige fedrene Augustin og Krysostomos fått noen vakre tanker. Augustin sier at Johannes bruker ordet «åpne» (Joh 19,34: en av soldatene åpnet hans side) fordi han vil vise at livets dør i samme stund liksom ble åpnet. For her strømmet de hellige sakramentene ut, og uten dem kan ingen gå inn til det rette livet. Han sier «de hellige sakramentene»; for han taler her ikke bare om dåpen, som vannet viser til, men også om nattverden, der vi drikker Herren Kristi blod.

På samme måte sier også Krysostomos: Siden de hellige sakramentene har sitt utspring her, skal du, når du går fram og tar imot den hellige kalken, gå til den som om du ville drikke av Herren Kristi side.

Denne læren fører ikke sakramentssvermerne, enda de skryter av at oldkirken holdt seg til samme lære som de: at det i nattverden bare er brød og vin, og ikke Kristi legeme og blod.

Men hvordan rimer denne påstanden med dette klare ordet fra Krysostomos? Så blinde og gale kan de da ikke være at de tør si at det fløt vin ut av Herren Kristi side. Likevel sier de at vi i sakramentet ikke drikker Kristi blod, men bare vin – mens Krysostomos sier: Den som vil gå til denne kalken, skal gå til den som om han ville drikke av Herren Kristi side. Men der finner du jo ikke bare vin, men hans blod.

Herfra skal også den skikken komme at en blander vinen i Herrens kalk med vann, siden blodet strømmet ut av Herrens side sammen med vann. Kyprian holder hardnakket fast ved at denne blandingen er et særlig bud fra Kristus som ikke må unnlates; og for den sakens skyld ble armenerne fordømt som kjettere. Men Kristus har ikke budt noe slikt, og i innstiftelsesordene står det ikke annet enn at Kristus tok kalken og ga disiplene den. Derfor er det unødvendig å gjøre et ufravikelig bud av dette.

Derfor lar vi slikt fare og holder oss til den læren som den hellige evangelisten gir oss her: Vår kjære Herre Kristi blod skal alltid, også etter hans død, beholde sin kraft og virkning til å bevare oss mot synden og døden når vi etter hans befaling lar oss døpe med vann.

For i sakramentene finner vi, slik det er vist her, at Kristi blod flyter sammen med vann. Der blodet er, der er også vannet; der vannet er, der er også blodet. Og slik utretter blodet det det skal: Det vasker og tvetter oss helt rene fra syndene, slik også Sakarja sier når han profeterer om den åpne kilden som vasker bort all synd og urenhet.

Derfor skal vi takke Gud fordi han av sin usigelige nåde og barmhjertighet har gitt oss denne kilden. Han har latt oss døpe i sin Sønns navn og slik latt oss vaske rene for alle våre synder med vår Herre Jesu Kristi blod. Nå kan vi ved nådens Ånd vente alt godt fra Gud og ved bønnens Ånd rope til ham i all slags

nød, til den siste frukten av Kristi død kommer: at vi ved ham kommer fra dette elendige livet til det evige liv. Det gi Gud oss alle! Amen.

Trettende passionspreken

Herren Kristus blir tatt ned av korset og lagt i en grav, og soldatene vokter graven. Matt 27,57–66. Holdt i 1534.

> Men da det var blitt kveld, kom en rik mann fra Arimatea, som hette Josef. Han var også blitt en disippel av Jesus. Han gikk til Pilatus og ba om å få Jesu legeme. Da befalte Pilatus at det skulle gis ham. Josef tok da legemet og svøpte det i rent linklede, og la det i sin nye grav, som han hadde hogd ut i berget. Så rullet han en stor stein for inngangen til graven, og gikk bort. Men Maria Magdalena og den andre Maria var der og satt rett imot graven.
> Neste dag, som var dagen etter forberedelsesdagen, samlet yppersteprestene og fariseerne seg hos Pilatus. De sa: Herre, vi kom til å minnes hva denne forføreren sa da han ennå levde: Etter tre dager blir jeg reist opp! Gi derfor påbud om at det skal holdes vakt ved graven til den tredje dagen, så ikke disiplene hans skal komme og stjele ham, og så si til folket: Han er reist opp fra de døde! Da ville den siste forførelsen bli verre enn den første.
> Pilatus sa til dem: Her har dere vaktmannskap. Gå bort og vokt graven som best dere kan! De gikk da og sikret graven ved å forsegle steinen og sette ut vakter.

Dette er slutten på vår Herre Jesu Kristi lidelseshistorie: De tok ham ned av korset og la ham i en grav, og soldatene voktet graven. Det passer også svært godt som avslutning på lidelseshistorien. For her ser vi hvordan vår kjære Herre Kristi død virker både på hans venner og på hans fiender. Fiendene hans blir urolige og engstelige og synker enda dypere i sin synd. Men de som elsker Herren Kristus og mener det ærlig med ham, blir modige og uforferdede ved hans død, enda de er fryktsomme og svake mennesker. Derfor våger de nå det de før ikke hadde tort å tenke på.

Men slik vår kjære Herre Kristi død virket den gangen, virker den ennå, som vi skal høre. Det var et svært stort og tungt anstøt at Herren Kristus led en så skammelig død på korset. Derfor spottet fiendene hans ham det verste de kunne. Og disiplene hans, som hadde vært med ham fra begynnelsen, torde ikke lenger la seg se og tenkte ikke annet enn at det nå var helt ute med ham.

Hans mor, den kjære jomfru Maria, sto der som en elendig og bedrøvet kvinne, og andre kvinner med henne. Hun har nok ennå den gangen holdt fast ved engelens forkynnelse og ved det de gudfryktige, hellige menneskene – den gamle Simeon og profetinnen Anna – forutsa om Jesusbarnet (Luk 2). Likevel

har hjertesorgen hennes vært så stor, og dette anstøtet har gått henne så dypt inn, at vi ikke hører noe særlig fra henne her.

Like stille er også den lille flokken som hittil har holdt seg til Herren Kristus og vært hos ham. Det er ikke én som tør røre seg eller la seg høre, unntatt den dødsdømte røveren. Kristi fiender har seieren; de er dristige og ved godt mot, og bare de fører det store ordet. Alle de andre må tie stille.

Hva disse gudfryktige hjertenes svakhet og motløshet skal lære oss, har vi alt antydet: Ingen må være formastelig eller stole for mye på seg selv. For når det går slik med disse gudfryktige hjertene at de nesten glemmer all trøst og synker ned i jammer og sorg, hvor mye mer vil ikke den samme svakheten vise seg hos oss når vi skal lide og våge noe for evangeliets skyld?

Derfor er det høyst nødvendig at vi alltid frykter Gud og ber om Den Hellige Ånd. Han må opplyse våre hjerter, fylle dem med trøst og gjøre dem uforferdede, så også vi kan våge og lide noe til Guds ære og for hans ords skyld.

Men nå er anstøtet på det høyeste, og de som hittil har vært de fineste kristne og alltid uten frykt har holdt seg til Herren Kristus, er helt nedbøyd. Av frykt og sorg vet de ikke hva de skal gjøre eller hvor de skal gjemme seg.

Nettopp da kommer Josef fra Arimatea som den første. Dette stedet kalles ellers i Skriften Aruma (Jos 15; Dom 9,41). Han er ingen ringe borger og mann av folket, slik apostlene var, men en svært rik mann og medlem av Rådet i Jerusalem. Han våger det: Han går til Pilatus og ber om å få det døde legemet, så han kan ta det ned av korset og begrave det.

Nå kommer også Nikodemus til. Før var han så fryktsom at han bare kom til Herren om natten, enda han gjerne hørte ham og elsket ham. Han har med seg hundre pund myrra og aloë, så Kristus kan få en hederlig begravelse og ikke en ringe og foraktelig. For som Johannes forteller, var det skikk og bruk hos jødene å begrave de dødes legemer med heder og balsamere dem med myrra og aloë; for etter Guds ord hadde de håp om oppstandelsen og det evige liv. Det gjorde de ikke bare for at legemene skulle holde seg lenge og gå langsomt i oppløsning, men også for den gode duftens skyld.

Markus og Lukas forteller særlig om Josef at han hadde vært Herren Kristi disippel. Det vil si at han flittig hadde hørt hans forkynnelse, hatt glede av den og ventet på Guds rike. Dette må vi legge godt merke til; for av det ser vi hva som her drev ham til å våge seg til Pilatus.

Det var ingen liten dristighet. For yppersteprestene og hele Rådet i Jerusalem hadde jo anklaget Herren Jesus som opprører, forfører og gudsspotter, og Pilatus hadde dømt ham etter denne anklagen. Josef hadde hittil holdt seg borte fra alt det de hadde foretatt seg mot Herren Jesus, og ikke villet være til stede. Når han nå står fram og ber om Kristi legeme for å gi ham en hederlig begravelse, må det ha vært svært farlig for ham.

For med dette egger han hele Rådet og Pilatus mot seg, siden de hadde avsagt dødsdom over Herren. Og han gir tydelig til kjenne at Kristus etter hans mening hadde vært en rettskaffen og rettsindig mann, og at det var gjort urett mot ham både for Gud og for hele verden.

Men hva driver Josef til denne djerve og dristige gjerningen? Ikke noe annet enn at han ennå venter på Guds rike. Det vil si: Selv om Kristus henger og dør i så stor elendighet på korset, håper Josef likevel at Guds rike ikke skal utebli, men komme. Gud skal vekke den døde Jesus opp fra døden og fullføre og oppfylle alt profetene har lovet om Messias og hans rike.

Høvedsmannen sto ved Jesu kors og var vitne til hvordan Herren ropte med høy røst og oppga sin ånd. Av dette, og av mørket, jordskjelvet og det andre som skjedde, lærte han så mye at han frimodig bekjente: «I sannhet, dette var Guds Sønn!» (Matt 27,54) Uten tvil har også Josef og den gudfryktige Nikodemus hatt lignende tanker.

Dette håpet har de ikke bare bygd på det de hadde lest hos profetene, men også på Herren Kristi egne ord. De hadde hørt dem flere ganger, men først nå tok de dem rett til hjertet, da Den Hellige Ånd minnet dem om ordene. Derfor håper de fast og visst at det ikke er ute med ham, men at Gud nå, da en minst venter det, vil opprette sitt rike. Kristus holdt da også en svært mektig preken for Nikodemus om dette håpet i Joh 3, der han holdt fram for ham bildet av slangen i ørkenen og sa at også Kristus måtte bli opphøyet på et tre.

Slike tanker tenner Den Hellige Ånd i de svake, motløse hjertene, og gjør dem så brennende at Josef uforferdet går til Pilatus og ber om å få Herren Kristi legeme. Det gjør han enda Pilatus har dømt Kristus til døden som opprører og gudsspotter. Deretter kommer også Nikodemus og har med seg myrra og aloë, så Herren kan få en kostbar og hederlig gravferd.

Slik vil de vitne for hele verden at de ikke har gitt opp sitt håp. De håper ennå at Guds rike skal komme, og at det ganske snart skal bli helt annerledes, hvor mye Jerusalem enn trosser på at Kristus nå er drept og hans rike gjort til intet.

Dette er altså frukten av Herren Kristi død: De svakeste og mest fryktsomme hjertene står fram uten all frykt og feighet. De bekjenner Kristus og begraver med største heder legemet hans, som henger der i all vanære. Slik vitner de at de holder ham for Guds Sønn, til tross for jødene, yppersteprestene, Pilatus og alle Kristi andre fiender. De håper på hans rike og stoler på ham også nå, da han er død og alle andre mener det er helt ute med ham.

For det er meningen med ordene hos Markus og Lukas om at Josef «ventet på Guds rike» (Mark 15,43; Luk 23,51). Det vil si: Han håpet at Gud ved denne mannen ville opprette et nytt rike på jorden, tilgi oss våre synder, gi oss Den Hellige Ånd og gjøre oss evig salige. For dette er det Guds rike som profetene lovte at Messias skulle opprette.

Jesaja spår om Kristus: «Det knekkede rør skal han ikke knuse, og den rykende veke skal han ikke slokke» (Jes 42,3). Dette ordet ser vi her oppfylt på Josef og Nikodemus. Hittil har de vært svake og motløse kristne, og frykten har plaget dem så mye at de ikke har våget å vise åpent hva de tenkte. Nikodemus kom bare om natten til Jesus; derfor kaller også Johannes dem hemmelige disipler. Men Kristus bærer over med at de frykter jødene, og vil ikke støte dem bort av den grunn.

Og nå er faren på det høyeste. De som før var de sterkeste og modigste kristne, bukker under for anstøtet og tør ikke la seg se noe sted. Nettopp nå virker

Den Hellige Ånd ved Kristi død, så den rykende, ja nesten helt utslokte veken flammer og lyser som den klare sol. For det Josef hittil i det skjulte har tenkt og trodd om Kristus, lar han nå alle få se, og han frykter verken jødene eller Pilatus. Nå akter han Kristus, som er død i all vanære, høyere enn hele verden. Dette er sannelig ingen liten virkning og ingen ringe frukt av Kristi lidelse.

Men dette har apostelen skrevet til et eksempel for oss alle. Vi skal gå i Josefs og Nikodemus' fotspor. Når Kristus henger på korset – det vil si når evangeliet blir forfulgt og de arme kristne blir pint og plaget for dets skyld – da skal vi stå fram, prise Guds Sønn og hans ord og ære ham med vår bekjennelse, uten å bry oss om tyrannenes vrede. Slik skal det være inntil den døde Kristus til sist viser seg i sin herlige oppstandelse, og de motløse, mistrøstige og fryktsomme kristne også blir trøstet og vender tilbake til den rette bekjennelsen.

For denne vekslingen vil alltid bli ved i kirken. Noen vil ta anstøt og falle. Og når trengslene kommer, blir som oftest de sterkeste svake, mens de svakeste står fram og avlegger en glad bekjennelse; for Kristus skal aldri mangle mennesker som tror på ham og bekjenner ham.

Vil eller kan de sterke ikke gjøre dette på grunn av anstøtet, må de lære og erfare at vi mennesker er rent ingenting når Gud tar sin Ånd fra oss. Da må de aller svakeste gjøre det – de en minst venter det av. For Gud vil, som en rik husbond, ha alle slags tjenestefolk i sitt hus – ikke bare sterke og voksne folk, men også små og svake.

For at de sterke ikke skal forakte de andre, må de av erfaring lære å kjenne sin egen svakhet. Og for at ingen skal dømme andre, kommer Guds Ånd over de svake og formaner, trøster og styrker dem slik at alle kan se den guddommelige kraften hos dem og må prise den. Dette utretter vår kjære Herre Kristi lidelse alltid og til alle tider i hans kirke, for at hans kristenhet ikke skal gå til grunne, men bli holdt oppe, vokse og øke.

Men hvordan går det på den andre siden, hos dem som er fiendtlige mot Herren Kristus og ikke hviler før de har fått ham på korset? Der ser vi det stikk motsatte skje. Solen virker forskjellig etter naturen til det den skinner på: Voks gjør den bløtt og smelter det, gjørme gjør den hard og tørr. Slik går det også her. De gudfryktige hjertene blir frimodige og dristige ved Herren Kristi lidelse og våger nå det de slett ikke torde våge før, mens Kristus levde.

Men de ugudelige jødene hadde hastet slik med å få Herren Kristus i døden, i håp om at det ikke skulle være noen fare lenger når han var død og borte.

Nå har de fullført sin onde plan, og Kristus er død på korset og lagt i graven – og først nå blir de for alvor urolige. De løper i samlet flokk til Pilatus og sier: «Herre, vi kom til å minnes hva denne forføreren sa da han ennå levde: Etter tre dager blir jeg reist opp! Gi derfor påbud om at det skal holdes vakt ved graven til den tredje dagen, så ikke disiplene hans skal komme og stjele ham, og så si til folket: Han er reist opp fra de døde! Da ville den siste forførelsen bli verre enn den første» (Matt 27,63–64).

Legg godt merke til disse ordene, så skal du snart se hva slags hjerter de har. Herren Kristi forkynnelse har de forstått og merket seg svært godt; men hvilken frukt bærer den nå hos dem? Josef og Nikodemus har uten tvil også hørt og

tatt vare på denne forkynnelsen, men de trøster seg nå med den. Den gjør dem frimodige og glade, så de håper og venter seg alt godt av den.

Men disse hyklerne blir urolige og begynner å frykte den døde mannen. Ellers er det jo naturlig at den som vet at fienden hans er død, ikke frykter ham lenger. Men slik verken kan eller vil det gå med disse ugudelige jødene; de frykter, som du ser, den døde Jesus nå, da han ligger i graven.

Overfor Pilatus bruker de som påskudd at disiplene kunne finne på å stjele Jesus og si at han var oppstått. Men i hjertet er Kristi ord blitt en skarp og stikkende torn for dem, så de engster seg og tenker: Hva om det nå var sant? Hva om han likevel var Messias og sto opp fra de døde? Hvordan skulle det da gå oss? Og av dette blir de nå urolige og fryktsomme.

Men disse tankene bruker de ikke til å bedre seg. De tenker ikke: Akk, hva har vi gjort! La oss ennå krype til korset og ikke forakte denne mektige advarselen og de undergjerningene vi nå har sett skje ved hans død! Nei, for slike tanker lukker de hjertet sitt. De forfølger Herren Kristus med det samme hatet og fiendskapet som mens han levde. Ja, de blir synlig enda verre og mer ondskapsfulle og pønsker ut midler til å ødelegge Herren Kristi verk og ta æren fra ham.

Dette skal også være et eksempel og en advarsel for oss, så vi ikke blir forferdet når også vi ser Ordets fiender gjøre slikt. For slik skal det alltid gå: Den som med viten og vilje setter seg opp mot Ordet, må stadig falle dypere og dypere i denne synden. Jo mer han higer etter ro, desto mer urolig og engstelig blir han – slik vi nylig hørte da vi talte om vår Herre Kristi blod.

Jødene syntes det var en liten sak å få Kristus på korset og la ham drepe. Med velberådd hu og sorgløse hjerter ropte de: «Hans blod komme over oss og over våre barn!» (Matt 27,25) Men siden fikk de kjenne hvor liten en sak det var, da Jerusalem og hele landet måtte gå til grunne for dette.

Slik gikk det også her. Alle tankene deres gikk ut på at var bare denne Jesus død, så skulle det ikke være noen fare lenger. Men nå var Jesus «forrådt etter Guds fastsatte råd og forutviten», som det står skrevet i Apg 2,23, og de hadde korsfestet ham og slått ham i hjel ved lovløse menns hender.

Først da begynte jammeren for alvor, så de hadde enda mindre ro enn før. For Kristi ord, som de jo ikke trodde på, lå i hjertet deres som en brennende ild og en nagende orm. De kunne ikke tro det, og de kunne heller ikke forakte det helt. Slik skal det alltid gå Ordets fiender: Jo mer de streber etter ro ved sitt tyranni, desto dypere skal de synke, ikke bare i uro, men også i synd.

For når de har klekket ut alt på det beste, viser ulykken seg til slutt: De har bare ødelagt sin sak enda mer og mot sin vilje arbeidet for at det hellige evangeliet skal gå fram – slik jødene her.

De gikk til Pilatus og ba om at det skulle settes vakt ved graven til den tredje dagen. Pilatus sa til dem: «Her har dere vaktmannskap. Gå bort og vokt graven som best dere kan!» Og så gikk de, som den hellige Matteus skriver, og sikret graven ved å forsegle steinen og sette ut vakter. Slik ville de hindre at disiplene stjal Herren Kristi legeme og sa til folket at han var reist opp fra de døde.

Dette var overmåte klokt uttenkt; men hvordan lyktes det? Nettopp det de hadde fryktet, skjedde. Tidlig påskemorgen var Kristus stått opp fra de døde; en

engel kom ned fra himmelen til graven, jorden skalv, og engelen veltet steinen bort fra inngangen. Da ble vaktene forferdet og lå der som om de var døde. Men så snart de kom til seg selv, for de opp og løp hver til sin kant, kom til Jerusalem og fortalte yppersteprestene hva som hadde hendt dem.

Hva tror du de må ha tenkt? Hvordan må ikke hjertene deres ha skjelvet og bevet? Dette kunne de ikke ta som en spøk; for der sto jo deres egne vitner, Pilatus' soldater, som de selv hadde satt til å holde vakt ved graven. Og de hørte ikke bare av dem hva som hadde skjedd, men kunne også se det på dem. For en så stor skrekk lar seg ikke skjule så fort: En hører den på det folk sier, og ser den i ansiktet deres, ja, på hele mennesket, som blir helt skamfert og forvandlet av den.

Derfor er det lett å skjønne at dette budskapet må ha gjort yppersteprestene og de eldste redde og forferdet. Men likevel blir det ingen bedring hos dem; de synker bare enda dypere i synd og ond samvittighet. For straks, allerede på selve sabbatsdagen, holder de rådslagning og gir soldatene mange penger for at de skal hjelpe dem å lyve og si: «Disiplene hans kom om natten og stjal ham mens vi sov» (Matt 28,13).

Se, dette er den trøsten disse elendige menneskene må hjelpe seg med. I hjertet vet de at Kristus, som de uten grunn har overgitt til døden, er stått opp fra de døde. Hvilken bekymring dette har voldt dem, og hvor urolige hjertene deres må ha vært, kan hvert menneske tenke seg. Og likevel gir de nå ut store penger for at folk skal hjelpe dem å lyve og få andre til å tro at det henger helt annerledes sammen.

Det må virkelig ha vært noen fortvilte og ondskapsfulle kjeltringer, besatt av mange djevler, når de slik med viten og vilje setter seg opp mot sannheten og pynter på sin ondskap med så håndgripelige løgner. Lær nå dette, og venn deg til å vente slikt av Ordets fiender. For som jeg alt har sagt: Den som setter seg opp mot sannheten, kan ikke annet enn å hjelpe seg gjennom med løgn.

Men imens trøster vår kjære Herre Kristus sin lille, spredte flokk. Han lar seg se igjen og viser dermed i gjerning at han ikke lenger er død, men lever – ja, lever slik at han heretter er dødens Herre.

Og selv løgnene til Ordets fiender må hjelpe til at Ordet blir spredt videre og vinner enda større anseelse. For hadde ikke jødene selv latt graven vokte, kunne løgnen om at Herren Kristi legeme var stjålet, ha fått et skinn av sannhet. Men når vaktene ligger leiret rundt graven, og graven blir forseglet med all flid, kan løgnen om at Herren Kristi legeme er stjålet, ikke lenger nytte. Selve hendelsen vitner tydelig om at her har en høyere og større makt rådet enn Pilatus og soldatene hans; ellers hadde de ikke flyktet derfra.

Slik pleier det alltid å gå evangeliets fiender. De må hjelpe seg med skammelige og gudsbespottelige løgner; og likevel skader de ikke Ordet med det, men må til og med fremme det, uten å fortjene noen takk for det. Slik kan alle lære å kjenne og fly løgnen og holde seg til Guds ord og den rette sannheten. Det har, Gud være lovet, også skjedd i våre dager: Papistene har med sine løgner, sitt skrål og sine skrifter bare fremmet evangeliet enda mer. For de lyver altfor grovt og åpenlyst og driver dermed selv menneskene til sannheten.

Dette er altså én frukt som vår kjære Herre Kristi lidelse utretter: Ordets fiender går seg stadig verre vill, og slik arbeider de selv, mot sin vilje, for at sannheten skal fremmes.

Evangelistene forteller særlig at graven Herren Kristus ble lagt i, lå i en hage og var en ny grav. Ingen hadde vært lagt i den før, men Josef hadde latt den lage til seg selv. Dette har ikke bare skjedd for at vitnesbyrdet om Kristi oppstandelse skulle bli desto sikrere. Det har også skjedd fordi det her ble begravet et legeme som det aldri har vært make til på jorden, og som derfor også måtte ha et eget og nytt herberge eller en egen ny grav.

Vår kjære Herre Kristus hadde kjøtt og blod som vi, bare at det var et hellig kjøtt og blod som den evige Faders Sønn kledde seg i. Når dette kjøttet og blodet nå skulle legges til hvile, måtte det derfor også ha en egen og ny grav.

Videre var ikke denne graven hans egen, men Josefs. For likesom Kristus ble menneske og døde for vår skyld og ikke for sin egen, ligger han nå også i graven for vår skyld; hans grav er vår grav. At han ikke har sin egen grav, kommer av at han ikke vil bli i døden og graven. Og slik skal også vi ved hans oppstandelse vekkes opp av graven på den ytterste dag og leve med ham i evighet.

Likeså skal vi også her legge merke til Josefs eksempel: Han hadde latt graven gjøre i stand mens han ennå levde. Av dette ser vi at han ikke har glemt å tenke på sin avskjedsstund, slik alle denne verdens barn glemmer den. De lever sitt timelige liv som om de skulle bli her til evig tid. Men de gudfryktige ser på hele livet sitt her på jorden som en pilegrimsvandring. For de vet at de ikke har noe blivende sted her, og derfor lengter de etter et bedre, et evig og himmelsk fedreland.

Den som er på reise hjemmefra, ønsker jo ikke å bli boende i et vertshus, om han så finner et godt; for han vet at han ikke hører hjemme der. Slik gjør også de kristne; de holder dette livet for et nattherberge. Gjør folk vel mot dem, tar de imot det med takk. Men er herberget kaldt, dårlig og troløst, slik det som oftest er, trøster de seg med at det bare gjelder én eneste vond natt, og at det etterpå skal bli bedre.

Slik gjorde også den gudfryktige Josef. Han var en rik og velansett borger i Jerusalem, og likevel har han alltid tenkt: Du har ikke noe blivende sted her; også du må fare ned i graven. Derfor lar han en grav gjøre i stand for seg, og det nettopp i hagen sin, der han har hatt sin største glede. Der vil han ved Herren Kristus vente den gledelige oppstandelsen sammen med alle de hellige.

Dette burde rike folk tenke på og likeså lage seg slike sinnbilder i lysthagene sine, som kunne minne dem om det kommende livet og dra dem bort fra det timelige. Men i stedet ser vi at alle med flid prøver å unngå slikt og bare jager etter forgjengelig lyst og glede – som en jo ikke et øyeblikk er sikker på å få beholde.

Her har dere nå, mine kjære venner, vår Herre Jesu Kristi lidelseshistorie hel og fullstendig. Av den skal vi først og fremst lære hvilken stor og gruelig byrde synden er, siden Guds Sønn selv har båret så tungt på den og måttet betale for den med sin egen død. Det skal gjøre at vi bevarer oss i Herrens frykt og vokter oss for denne byrden.

For det andre skal vi lære å trøste oss mot synden med Herren Kristi offer. Også når synden og døden anfekter oss, skal vi beholde den visse trøsten at Kristus har betalt for våre synder, og at Gud for hans skyld vil være tilfreds med oss og ikke lenger komme våre synder i hu.

Dette er de to viktigste lærdommene lidelseshistorien holder fram for oss, og dem skal vi alltid tenke over og ta til hjertet.

Dernest kan vi også bruke denne historien til å lære tålmodighet i lidelser, siden Guds Sønn her går foran oss med sitt eget eksempel. Og vi kan lære kjærlighet til nesten, som Herren selv så ofte formaner oss til når han sier: «Dette er mitt bud at dere skal elske hverandre, likesom jeg har elsket dere» (Joh 13,34; 15,12). Men hvem vil eller kan regne opp alt vi kan lære av vår Herre Kristi lidelse?

La oss derfor nå takke Gud av hjertet for denne læren og be ham at han ved sin Hellige Ånd vil gjøre den levende i våre hjerter og dag for dag gjøre oss stadig sterkere i tro, kjærlighet og tålmodighet, til vi etter dette elendige livet til sist blir evig salige. Det unne vår nådige Far i himmelen oss alle ved sin Hellige Ånd, for sin elskede Sønns, vår kjære Herre Jesu Kristi skyld! Amen.

Første påskepreken

Om Kristi oppstandelses kraft og nytte. Matt 28,1–10. Holdt i 1531.

> Etter sabbaten, da det lysnet mot første dag i uken, kom Maria Magdalena og den andre Maria for å se til graven.
> Og se, det ble et stort jordskjelv. For en Herrens engel steg ned fra himmelen, gikk fram og rullet steinen til side og satte seg på den. Han var som lyn å se til, og klærne hans var hvite som snø. De som holdt vakt, skalv av redsel for ham, og de ble som døde.
> Men engelen tok til orde og sa til kvinnene: Frykt ikke! Jeg vet at dere søker Jesus, den korsfestede. Han er ikke her, han er blitt reist opp, slik som han sa. Kom og se stedet hvor han lå! Skynd dere nå av sted og si til disiplene hans: Han er reist opp fra de døde. Og se, han går i forveien for dere til Galilea, der skal dere se ham. Se, jeg har sagt dere dette!
> De skyndte seg da bort fra graven med frykt og stor glede. De løp av sted for å fortelle det til disiplene hans. Og se, Jesus kom i møte med dem, og sa: Vær hilset! De gikk da fram og omfavnet føttene hans og tilba ham. Da sier Jesus til dem: Frykt ikke! Gå og si til mine brødre at de skal dra til Galilea. Der skal de se meg.

Denne høytiden holder fram for oss den trøsterike og gledelige artikkelen i vår tro der vi bekjenner at Kristus sto opp fra de døde på den tredje dagen. Derfor må vi først i all enkelhet høre beretningen om det og prente den inn i oss. Deretter må vi også lære hvorfor det har skjedd, og hvordan det skal komme oss til gode.

Det gikk slik til: Skjærtorsdag kveld reiste Herren Kristus seg fra bordet og gikk ut til Getsemane hage. Der ble han forrådt av Judas og tatt til fange av jødene. De førte ham fra den ene ypperstepresten til den andre, til de endelig bestemte seg for å overgi ham til landshøvdingen Pilatus, som dommerembetet var betrodd.

Omkring den tredje time på langfredag ble dommen avsagt, og Kristus ble ført ut til retterstedet og korsfestet. Ved den sjette time – det vil si ved middagstid, eller en time senere – kom jordskjelvet og solformørkelsen. Ved den niende time, omtrent tre timer før solnedgang, døde Kristus på korset. Slik deler Markus inn timene og tiden; de andre evangelistene har ikke angitt tiden så tydelig.

I trosbekjennelsen står det at Herren Kristus «sto opp på den tredje dag». Det gir en noe annen mening enn om det hadde stått at han sto opp «etter tre dager». For som vi vet, var han ikke død i tre hele døgn. Han døde om fredagen,

omtrent tre timer før natten falt på, og disse tre timene kaller en den første dagen. Deretter lå han død i graven hele sabbatsnatten og hele sabbatsdagen, og så natten etter sabbaten til neste morgen; denne natten regnes som den tredje dagen.

For jødene regnet at dagen begynte da natten før falt på, og hos dem gjaldt natten og den påfølgende dagen sammen for en hel dag. Vi snur det om og regner dagen og natten etter den som én hel dag. Likevel regner den kristne kirke ennå overalt høytidene på den gamle jødiske måten: Kvelden før hører med til helligdagen, så den alltid begynner kvelden i forveien.

Det var nå søndag, den tredje dagen etter at Kristus ble korsfestet. Svært tidlig, mens morgenrøden brøt fram og soldatene lå og holdt vakt rundt graven, sto Herren Kristus opp fra de døde til et nytt, evig liv.

Soldatene ble ikke var at han sto opp, enda de lå rundt graven. For av Matteus' ord er det klart at Herren Kristus ikke sto opp under jordskjelvet; jordskjelvet kom først da engelen steg ned fra himmelen og veltet bort steinen. Nei, Kristus gikk ut gjennom den lukkede inngangen til graven uten at seglet på steinen ble brutt det minste – akkurat som han samme dags kveld kom til disiplene gjennom stengte dører.

Soldatene blir så forferdet over jordskjelvet og engelen at de ligger der som døde. Men så snart de kommer til seg selv igjen, løper de alle fra graven og flykter hver sin vei. For engelen var ikke kommet for at soldatene skulle glede seg over ham, men for at de skulle bli forferdet og grepet av frykt for ham. Det var ganske andre mennesker engelen skulle trøste og tale vennlige ord til.

Mens soldatene løper fra graven, går Maria Magdalena, Maria, Jakobs mor, og Salome ut for å se til graven, og like etter dem Peter og Johannes. Her trøster engelen kvinnene og sier til dem at Kristus ikke lenger er i graven; han er stått opp, og de skal få se ham i Galilea. Derfor befaler han dem å skynde seg til disiplene og fortelle dem dette.

Mens kvinnene er på vei tilbake, møter Herren Kristus Maria Magdalena i en gartners skikkelse. På samme måte viser han seg også for Peter, som Johannes forteller. Mot kvelden kom han også til de to disiplene som gikk til Emmaus, og åpenbarte seg for dem da han brøt brødet og ga dem det.

De to disiplene skynder seg tilbake til Jerusalem og forteller de andre hva som har hendt dem, og at de har sett Herren. Disiplene undrer seg over det, men ennå kan ikke alle tro det. Da kommer Jesus til dem gjennom stengte dører og står midt iblant dem (Joh 20,19).

Alt dette hendte på den hellige påskedag, da vår kjære Herre Kristus åpenbarte seg igjen, slik vi kan se av evangelistenes beretninger. Og fordi det er en artikkel i vår tro at Kristus sto opp fra de døde på den tredje dagen, er det svært viktig for oss å kjenne dette rett.

Men det er ikke nok å kjenne historien. Vi må også lære hva den tjener oss til, og hvordan vi skal bruke den. Om det vil vi nå også tale litt. For om vi så preket om dette hver dag hele året, ville vi likevel aldri få preket nok om det eller gjort denne læren helt til vår egen; emnet er rikt og uuttømmelig.

Skal vi forstå frukten og nytten av vår Herre Kristi oppstandelse rett, må vi holde to forskjellige bilder fram for oss. Det første er det sørgelige, elendige, vanærende, jammerfulle og blodige bildet som vi hørte om på langfredag: Kristus henger der mellom to mordere og dør under store lidelser.

Som sagt før skal vi se på dette bildet og trekke den sikre slutningen av det at alt sammen har skjedd for våre synders skyld. Som den rette og evige prest har han gitt seg selv som et offer for våre synder og har villet betale for dem med sin død. For dette skal hvert menneske vite: Det er våre synder som har såret og mishandlet Herren Kristus så ynkelig, og hans lidelser er ikke annet enn betaling for dine og mine synder.

Derfor, hver gang vi minnes eller ser på dette sørgelige og blodige bildet, skal vi ikke tenke annet enn at vi her ser våre egne synder og Guds forferdelige vrede. Ved våre synder er vi falt inn under denne vreden, og den er så stor at ingen skapning har kunnet bære eller sone den; bare Guds Sønn har kunnet gjøre det, ved sitt eget offer og sin egen død.

Men om dette sorgens bilde alltid ble stående foran oss, ville det bli altfor forferdelig for oss, ja, helt uutholdelig. I trosbekjennelsen binder vi disse to artiklene tett sammen: at Kristus «er korsfestet, død og begravet, fór ned til dødsriket, sto opp fra de døde tredje dag».

Slik ser vi også at sorgens bilde ikke varer lenge. For før tre dager er gått, viser vår kjære Herre Kristus oss et annet bilde, et vakkert, vennlig og gledelig bilde av livet. Av det skal vi lære og holde fast ved denne trøsten: Våre synder er ikke bare drept og utslettet ved Kristi død, men ved hans oppstandelse har vi i tillegg fått rettferdighet og et nytt, evig liv.

Slik sier også Paulus: «Han ble gitt for våre overtredelser og reist opp til vår rettferdiggjørelse» (Rom 4,25). Og: «Er ikke Kristus reist opp, da har dere en unyttig tro, og da er dere ennå i deres synder. Da er også de fortapt som er sovnet inn i Kristus. Har vi bare i dette livet satt vårt håp til Kristus, da er vi de ynkverdigste av alle mennesker» (1 Kor 15,17–19).

I det første bildet så du ham tynget av dine synder og korsfestet av dem. I dette andre bildet ser du at det ikke lenger finnes noen synd hos ham, bare rettferdighet; ingen smerte og sorg, bare glede; ingen død, bare liv – ja, et evig liv som dette timelige livet ikke kan sammenlignes med. Over dette bildet har vi all grunn til å glede oss.

Å se på det første bildet alene ville sannelig være forferdelig. Men når vi holder det rett sammen med det gledelige oppstandelsesbildet, som viser oss hvorfor han bar all den jammeren vi så der, da blir også det første bildet svært trøsterikt og salig for oss.

For Guds usigelig store kjærlighet til den arme, syndige menneskeslekten lyser og skinner særlig i dette: Han forbarmer seg så høyt og hjertelig over vår jammer at han ikke engang sparer sin enbårne Sønn, men gir ham for vår skyld og legger kors og død på ham. Han skal bære mine og dine synder, som var blitt så tunge for oss at vi ellers måtte ha segnet til jorden under dem. Gud tar dem fra oss og legger dem på sin Sønn, som selv er den evige Gud og derfor den eneste som har makt til å bære dem.

Der finner du dem nå, og der skal du la dem bli liggende. For du vil aldri finne noe annet og bedre sted å legge dem, der de trykker og tynger deg mindre.

Men ta så det andre bildet for deg. Også her ser du din Herre Kristus, som nettopp var så ynkelig mishandlet av dine synder – de syndene Gud hadde lagt på ham. Men nå ser du ham så ren, herliggjort og salig at alle synder er sporløst forsvunnet fra ham.

Gjør så denne regningen: Når dine synder for Kristi lidelses skyld ikke lenger ligger på deg, men er tatt fra deg av Gud selv og lagt på Kristus, og når de på påskedag, etter at han er stått opp, heller ikke ligger på Kristus – hvor kan de da være blitt av? Er det ikke sant, som Mika sier, at alle dine synder er kastet i havets dyp (Mi 7,19), så verken djevelen eller noen annen skapning lenger kan finne dem?

Dette er den herlige og gledelige artikkelen i vår tro. Den alene gjør oss til kristne, og likevel blir den spottet og hånet av hele verden. Paven og kardinalene er gjerne folk som – gode, urokkelige epikureere som de er – holder hele historien for et eventyr. Når noen taler om at det kommer et annet og evig liv etter dette, ler de bare av det som av en latterlig tanke.

Også hos adelsmennene våre og hos borgere og bønder ser vi at de tror på et annet liv mer av vane enn for alvor. Ellers ville de vel rette seg etter det og ikke synke slik ned i dette livets bekymringer, i matstrev, ærgjerrighet og annet slikt, men heller trakte etter det evige.

Men vi kan preke og si hva vi vil om dette – verden holder det likevel for tant og dårskap. Ja, denne artikkelen er så vanskelig og utrolig at den ikke engang går så dypt til hjertet som den skulle hos dem som har Guds ord og tror på det. Men så sant vi vil være kristne, så sant må vi ved troen gjøre denne artikkelen viss og fast og sterk i hjertene våre: Slik Herren Kristus har båret våre synder på korset og betalt for dem med sin død, slik er han også stått opp fra de døde til vår rettferdiggjørelse.

Jo fastere vi tror dette i hjertene våre, desto mer vil det trøste og glede oss. For dette bildet kan ikke annet enn glede deg. Her ser du i Herren Kristus et vakkert, rent og levende menneske – han som du kort før så dø i så stor jammer og elendighet for dine synders skyld, og bli lagt i graven. Av det vet du nå sikkert at dine synder er tatt bort og helt forsvunnet.

Herfra har vi de vakre, gamle sangene som de kristne før i tiden laget om dette, både på latin og på vårt morsmål. Slik synger vi:

Krist stod opp av døde,
endt er all sorg og nøde,
han vil være vår hjelp og trøst,
derfor synger vi med hjertens lyst:
Lovet være Gud i det høye!

Og likeså i den gamle sekvensen:

Agnus redemit oves; Christus innocens patri reconciliavit peccatores.
Mors et vita duello conflixere mirando; dux vitae mortuus regnat vivus.

Det betyr: «Det uskyldige Lam, vår Herre Kristus, har ved sitt offer kjøpt fri og forløst oss arme, villfarne får, og ved sin uskyld forlikt oss med sin Far. Dette var en underlig krig: Døden og livet kjemper med hverandre, og livets Herre dør, men lever og regjerer likevel igjen.»

La den som laget denne sangen, ha vært hvem han vil – han må ha hatt en høy kristelig innsikt. For han har så vakkert og kyndig skildret denne kampen: Døden angrep livet, og også djevelen ville stikke det i hjel. Livet, som er vår Herre Jesus Kristus, lot seg drepe, men døden bommet likevel, fordi livet i denne personen var evig. Men det ser ikke døden; den merker ikke at bak det dødelige legemet er det skjult en evig makt og guddomskraft. Her regner døden altså feil og forgriper seg på den personen som ikke kan dø, men likevel dør.

For selv om den menneskelige naturen i Kristus virkelig døde, var den guddommelige naturen i ham udødelig. Riktignok var den helt skjult i ham mens han led og døde; den lå stille, som de gamle lærerne sier, og lyste ikke fram eller ga seg til kjenne, for at dette mennesket skulle kunne dø.

Her har døden gjort alt den kunne; mer maktet den ikke. Men denne personen er – etter sin guddommelige natur – bare liv og kan ikke bli i døden. Derfor reiser han seg igjen og legger døden under sine føtter, og med den alt som har hjulpet døden: synden og djevelen. Deretter hersker han i et nytt og evig liv, som verken synden, døden eller djevelen kan gjøre noe mot.

Dette er en underfull preken som aldri før er hørt. Fornuften kan ikke fatte den, men den må tas imot i troen: Kristus lever, og likevel dør han på Golgata. Men han dør slik at livet hersker i ham like fullt, og døden må dø i ham og dermed miste all sin makt.

Dette blir forkynt oss til trøst, for at vi skal tro og lære at døden nå har mistet all sin makt. For her kommer – Gud være evig lovet! – endelig et menneske som døden angriper og dreper, slik den gjør med alle andre mennesker. Men når den dreper ham, må den selv dø og bli oppslukt, mens den drepte Kristus lever evig (Jes 25,8).

Dette lovpriser den hellige Paulus med svært herlige ord når han sier: «Også dere, som var døde i synden, gjorde Gud levende sammen med Kristus, og han tilga oss alle synder. Han strøk ut skyldbrevet som kom av loven og var mot oss; han tok det bort og naglet det til korset. Han avvæpnet maktene og myndighetene og stilte dem åpenlyst til skue, da han førte dem i triumf ved ham» (Kol 2,13–15). (*Oversetterens merknad: etter Luthers bibeloversettelse.*)

Dette skriftordet sier to ting. For det første sies det her at Kristus ved sin lidelse har strøket ut skyldbrevet som vi har måttet skrive under på grunn av loven.

Paulus mener det slik: Gjennom loven vet vi alle hva Gud krever av oss, og hva han vil at vi skal gjøre og la være. Når vi så har syndet mot det – enten har latt være å gjøre det som er befalt oss, eller gjort det som er forbudt – kan vi ikke unnskylde oss. For da står samvittigheten vår fram og overbeviser oss om at vi har gjort urett. Samvittigheten er altså som en gjeldsbok der vi vitner mot oss selv at vi har vært ulydige og derfor må bære Guds vrede og unåde.

Dette skyldbrevet, sier Paulus, «kommer av loven»; for var det ingen lov, var det heller ingen overtredelse. Her er altså begge deler til stede: både synden og skyldbrevet som overbeviser oss, så vi ikke kan nekte for at vi er skyldige – slik en kjøpmann ikke kan nekte for gjelden når noen legger fram skyldbrevet hans med hans eget segl på.

Her, sier Paulus, kommer vår kjære Herre Kristi velgjerning oss til gode. For han tar dette skyldbrevet og «nagler det til korset». Det vil si: han slår hull i det og river det i stykker, så det ikke lenger skal gjelde eller anklage oss og skade oss. For Herren Kristus henger på korset fordi han vil ta vår synd på seg og betale for våre synder med sitt legeme. Dette er det første stykket.

For det andre har Kristus «avvæpnet maktene». Det vil si: Han har tatt fra djevelen hans makt, så han ikke lenger kan tvinge og drive de kristne til å synde, slik han kunne før de var kommet til Kristus. For nå kan de med Den Hellige Ånds hjelp gjøre motstand mot den onde ånd og verge seg mot ham med Ordet og troen, så han må la dem være i fred. Det er nettopp derfor Kristus gir oss sin Hellige Ånd.

Men på samme måte som djevelen er avvæpnet, er også «myndighetene» avvæpnet. Det vil si: Kristus har også drept døden, som overvinner oss alle. Slik har de kristne fått sikker trøst og seier både over djevelen og over døden. For selv om de begge er onde og vrede og bruker all sin makt mot de kristne, kan de likevel ikke utrette noe, som Paulus sier: «Så er det da ingen fordømmelse for dem som er i Kristus Jesus» (Rom 8,1).

Og slik Kristus har overvunnet døden, har han også overvunnet synden. For i sin egen person er han rettferdig og uten all synd. Men fordi han tar andres synder på seg, er han blitt en synder, slik han klager i salmen: «Jeg sier: Herre, vær meg nådig! Helbred min sjel! For jeg har syndet mot deg» (Sal 41,5). Derfor angriper synden ham, og han lar seg frivillig gripe, føre til korset og dø, akkurat som om han selv hadde syndet og fortjent døden.

Derfor er han «regnet blant overtredere», som Jesaja sier (Jes 53,12). Men det er ikke han som har syndet, det er vi; og det er bare våre synder han her tar fra oss og legger på seg selv. Men hans hellighet, som ble skjult under disse fremmede syndene, er så stor at synden ikke kan overvinne den. Slik bommer synden, akkurat som døden, og treffer feil mann; den blir maktesløs og dør i hans legeme, som Paulus sier.

På samme måte ville også djevelen vise sin makt på Kristus. Han brukte all sin styrke mot ham og ville knuse ham, men her fant han en høyere makt som han ikke kunne overvinne.

For selv om Herren Kristus synes så svak, og det ser ut som han måtte gå helt til grunne i denne kampen og vike for djevelen, er det likevel skjult en uovervinnelig styrke i denne svakheten. Det ser ikke djevelen, og derfor mister han all sin makt. Slik kan vår Herre Kristus rose seg av at han på én gang blir overvunnet og seirer. Derfor må alle disse tre mektige fiendene – døden, synden og djevelen – bukke under i denne kampen og legges under hans føtter.

Det er denne herlige seieren vi feirer i dag. Men her kommer alt an på at vi tar det rett til hjerte og tror fullt og fast at i Kristus har Gud kjempet med djevelen,

rettferdigheten med synden, livet med døden, det gode med det onde, æren med skammen – og har seiret. Dette bildet skal vi ta til hjerte og ofte se på.

I det første bildet ser vi hans lidelse og død, og hvordan vår synd, forbannelse og død hviler på ham og gjør ham til et elendig og ynkverdig menneske. Men på påskedag ser vi et annet bilde. Her er det ingen synd, ingen forbannelse, ingen unåde, ingen død å se, bare liv, nåde, salighet og rettferdighet i Kristus Jesus.

Med dette bildet skal vi reise opp hjertene våre igjen. For det blir holdt fram og gitt oss for at vi skal ta imot det nettopp som om Gud i dag hadde reist oss selv opp sammen med Kristus. Like lite som du i dette bildet ser synd, død og forbannelse hos Kristus, like sikkert skal du tro at Gud for Kristi skyld ikke vil se noen synd hos deg, når du tar hans oppstandelse til hjerte og trøster deg med den. Slik nåde bringer troen oss. Men på den ytterste dag skal vi ikke lenger tro det, men se det, kjenne det og gripe det med hendene.

Men så lenge vi er her på jorden, har vi likevel synd, død, vanære, hån og all slags mangler og skrøpeligheter, og det må vi finne oss i. Men alt dette gjelder bare kjødet; for regner vi etter troen, er vi allerede her salige. Og slik Kristus er stått opp fra de døde til et evig liv uten synd og død, slik er også vi det i troen. Og like sikkert som djevelen ikke tør se på Kristus, men må flykte for ham, må han også flykte for en kristen som tror.

Men på den ytterste dag skal også legemet få en slik herlighet at det verken skal finnes død eller synd hos det. Nå er vi riktignok like skrøpelige og syndige som andre mennesker, bare med den forskjellen at vi vokter oss for de grove syndene.

Også de kristne faller nok av og til i slike synder, men de blir ikke liggende i dem. De reiser seg igjen ved oppriktig bot og tar imot syndenes forlatelse ved troen. Derfor kan en ikke dømme de kristne rett etter deres ytre liv og ferd. For selv om de ikke lever i åpenbare synder mot samvittigheten, er de ikke dermed uten synd og skrøpelighet; derfor må de daglig be: «Forlat oss vår skyld!»

Ser vi på det ytre livet, kan også hedningene og de ukristne for verdens øyne synes like ærbare, rettskafne og hellige som de sanne Guds barn, ja, mange ganger enda mer. Men vil en dømme en kristen rett, må en dømme ham etter hans tro. For etter vårt kjøtt og blod er vi syndere. Vi må dø og lide all slags ulykke her på jorden like fullt som andre mennesker som ikke er kristne – ja, kanskje enda mer. For de kristne kjenner synden mer enn andre mennesker, som lever i all sorgløshet og ikke lar synden volde dem noen bekymring.

Ja, sier du, hvordan kan de da rose seg av å være hellige og uten synd? Jo, fordi de tror på syndenes forlatelse for Kristi skyld, han som tok deres synder på seg og sto opp fra de døde, og fordi de ber om den. Det kan ingen andre enn de kristne gjøre; for å tro på syndenes forlatelse og be om den er Den Hellige Ånds verk. Men der Den Hellige Ånd ikke er, vil det nok vare lenge før en gjør noen av delene.

Det kan en se på paven og hans flokk: Store og grufulle syndere er de, men de kjenner det ikke, og derfor ber de ikke om syndenes forlatelse. Og kommer det en gang så langt med dem at de kjenner sin synd, kan de ikke bli stående, men

må fortvile. For de kjenner ikke noe til dette bildet og vet ikke at den oppstandne Kristus ikke lenger bærer på noen synd.

Men jo mer en kristen i troen tar dette bildet rett til hjerte, desto mer salighet har han i Kristus Jesus, han som er stått opp fra de døde og ikke lenger er blodig og hudstrøket, men vakker, yndig og herliggjort. For slik han før var blodig og korsfestet for våre synders skyld, slik er han nå, oss til trøst, vakker og ren og lever et evig liv, for at vi skal glede og trøste oss ved ham. For det er for vår skyld dette har skjedd.

Slik hører altså begge disse tingene sammen: Ved troen på Kristus er vi rene og hellige, men etter den gamle Adam er vi urene og syndere. Men denne urenheten skal vi kaste fra oss i vårt Fadervår, og trøste oss med den troen at Gud for Kristi skyld og i kraft av hans oppstandelse bønnhører oss, tar oss til nåde og tar oss opp i det evige liv.

Ved troen er vi altså hellige i Kristus Jesus, enda vi i oss selv ennå er syndere. For hva som enn mangler hos oss ennå, så vet vi dette: Kristus, vår Herre og vårt hode, er stått opp fra de døde uten all synd og død, og på samme måte er også vi ved troen på ham gjort fri fra all synd og død. Men den som ikke har Kristus og ikke tror, han må være og forbli en synder med alle sine gode gjerninger og all sin gudstjeneste. Det blir nå en gang ikke annerledes.

Derfor skal vi med flid se på dette gledelige, yndige og trøsterike påskebildet og prente det levende inn i hjertene våre; for i dette bildet er det verken synd eller død.

Når synden vil anfekte deg og bedrøve samvittigheten din ved å holde fram for deg at du har gjort dette eller hint, og at du er svak i troen, så hold deg til dette bildet og si: «Det er sant, jeg er en synder, jeg er svak i troen; det kan jeg ikke nekte. Men jeg trøster meg med dette og vet at Kristus Jesus har tatt mine synder på seg og båret dem. Og på påskedag sto han opp igjen slik at alle synder og all straff for synden var borte. Si meg nå, du synd, du død og du djevel: Hva hadde denne mannen syndet, siden dere anklaget ham slik for Pilatus og brakte ham på korset? Gjorde dere rett i det?»

Da må synden, døden og djevelen bekjenne at de har truffet feil her og gjort ham urett. Og da kan du si til synden, døden og djevelen: «Så gå nå deres vei, og la også meg være i fred!»

Ja, sier hjertet ditt, men hvordan tør du ta dette til deg? Du er jo en synder. Når djevelen vil sette slike tanker inn i hjertet ditt, skal du lære å svare ham: «En synder er jeg, det er sant. Men derfor vil jeg likevel ikke fortvile, for Kristus er ingen synder. Og fordi han for min skyld er død og stått opp fra de døde, stoler jeg på hans hjelp. Men vil du ikke nøye deg med det, så gå selv i rette med ham og spør ham hvor han har gjort av mine synder – om han ikke maktet å ta dem bort, men har måttet legge dem på meg igjen.»

Den som slik kan gi djevelen beskjed og vise ham til Herren Kristus, som han allerede en gang har brent seg på, han er berget.

Dette er den rette læren om troen. Alle innbiller seg at de har den og kan den utenat, men i sannhet er det bare få som har lært den rett. For den lar seg verken

lære eller uttale med ord; det må Den Hellige Ånd selv gjøre. Kan du nå denne kunsten, da er du en kristen.

Men kan du den ennå ikke, så takk likevel Gud for at du hører til dem som gjerne vil høre slikt, og som gjerne vil vokte seg for å drive spott med det. Det gjør tyrkerne, jødene og papistene: De vil være så rettferdige i seg selv at de våger å tre fram for Guds domstol og kjempe mot døden, synden og djevelen uten den korsfestede og oppstandne Kristus Jesus – og slik må troen gå helt til grunne hos dem.

Men du, lær av dette ikke å stole på din egen hellighet. Gjør i stedet dette yndige bildet av Herren Kristus så levende og nærværende for deg som om du ikke visste noe som helst om deg selv – slik øynene dine heller ikke ser seg selv når du går rett fram på veien. For når du har Herren Kristus alene i hjertet ditt, han som er stått opp fra de døde og har overvunnet synden og helvete, da er du berget.

Til det hjelpe vår Herre Jesus Kristus oss alle! Amen.

Andre påskepreken

Matt 28,1–10 (se første påskepreken). Holdt i 1531.

Mine kjære venner, dere har nå hørt om Kristi oppstandelse: hvorfor den har skjedd, og hvordan det gikk til. Nå skal vi også lære hvordan vi skal bruke oppstandelsen hans rett, så den kan komme oss til gode; for også om det taler dette evangeliet.

For det første betyr det svært mye at de kjære englene er de første som bringer det gledelige budskapet at Kristus er stått opp og ikke lenger er i graven. De minner også kvinnene om at Kristus selv hadde sagt dem alt dette på forhånd, enda de den gangen verken hadde trodd eller forstått ham. Dette budskapet er et sikkert kjennetegn på at englene ikke flykter fra oss eller forakter oss, enda de er helt rene og hellige ånder og vi bare er noen arme syndere. Nei, de vil være gode venner med oss, fordi Kristus er død og stått opp igjen oss til gode.

Hadde det ikke vært Guds vilje at vi skulle se Kristi oppstandelse som skjedd oss til gode og trøste oss med den, da ville han sannelig ha holdt sine sendebud, de kjære englene, tilbake i himmelen og ikke latt oss få noe budskap om den.

Men nå blir englene satt til å være de første predikantene og sendt ut for å forkynne oss Kristi oppstandelse. Da er det jo et sikkert kjennetegn på at Herren Kristus er stått opp oss til gode, og at det er Guds vilje at vi skal trøste oss med det og tro det englene forkynner. For allerede av det at englene blir sendt ut, kan vi med visshet slutte at Kristi oppstandelse – like så vel som hans lidelse og død – har skjedd for vår skyld og oss til gode.

Men foruten det hendelsen selv lærer oss, hører vi også av englenes ord hva meningen med Kristi oppstandelse er. For de kommer her med et dobbelt bud. Først skal kvinnene for sin egen del ikke frykte, men glede seg over at Kristus er stått opp. Dernest skal de ikke holde oppstandelsen hans skjult, men skynde seg av sted og fortelle det til disiplene hans. Over begge deler har vi stor grunn til å glede oss.

Engelen sier først: «Frykt ikke! Jeg vet at dere søker Jesus, den korsfestede. Han er ikke her, han er stått opp fra de døde.» Det er jo det samme som om han sa: «Hvor dumme og enfoldige dere er, som vil frykte og forferdes! Kristus lever jo, han er stått opp fra de døde. Derfor skal dere nå være glade og la all bekymring fare. Han lever jo dere til gode, for at dere skal få del i hans liv, bli vernet av ham og bevart av ham fra all nød og elendighet.»

For når det heter: «Frykt ikke!», så er meningen etter all vanlig språkbruk at en skal være glad og ved godt mot og vente seg det beste. Den som frykter, venter seg derimot noe ondt som han helst ville slippe. Slik ser vi jo at den som frykter bøddelen, døden, synden og Guds vrede, ikke har noen glede og noe håp, bare klage, sorg, bekymring og uro.

Alt slikt, sier engelen, skal ikke lenger finnes hos dere, fordi Kristus er stått opp. Med det gir han til kjenne at vi skal sette vår lit til Kristi oppstandelse, og at den skal være vår trøst mot synden, døden, djevelen og helvete. For om disse fiendene fortsatt skulle eller kunne skade oss, kunne vi jo ikke annet enn frykte.

Engelens første bud er altså dette: Nå skal de ikke frykte mer. Det gjelder ikke bare kvinnene ved Jesu grav, men alle døpte og troende kristne som vet og tror at Kristus er stått opp.

Det andre budet lyder annerledes, men har likevel samme mening: Kvinnene skal skynde seg av sted og fortelle disiplene hans at han er stått opp fra de døde. For også dette er et sikkert kjennetegn på at disiplene skal glede seg over oppstandelsen hans og trøste seg med den. Men la oss se hvem disse disiplene er. Er det ikke sant at de er noen arme syndere som holdt dårlig stand hos Herren Kristus og skammelig forlot ham i hans største nød – særlig Peter, som til og med fornektet ham med ed?

Og nå sitter de attpåtil sammen bak stengte dører og tør ikke la seg se av jødene. De har ikke den minste tanke om at Kristus skulle leve igjen og først nå opprette sitt rike. Ja, selv da kvinnene kommer og forteller dem at de har sett Herren, og da Peter og de to fra Emmaus kommer til, vil ingen av dem tro det; de holder alt sammen for eventyr. Ja, også da Herren selv kommer og viser dem hendene og føttene sine og lar dem ta og føle på seg, er de ennå svake og trege til å tro.

Disiplene ligger altså dypt nedsunket i vantro og ond samvittighet. Når englene likevel er så opptatt av at Kristi oppstandelse skal forkynnes for dem, er det jo et sikkert tegn på at Kristus er stått opp til trøst for dem som er svake i troen, ja, for dem som er helt vantro – for at også de skal få del i oppstandelsen hans og søke og finne hjelp og vern hos ham.

Om vi nå finner den samme svakheten, synden og vantroen hos oss, skal vi derfor likevel ikke fortvile eller tenke at Kristus vil støte oss bort. Vi skal lære at det er til trøst for slike arme, svake og elendige syndere at de himmelske englene må komme og sende kvinnene av sted med budskapet til dem: Kristus er stått opp, og derfor skal de være ved godt mot og glade. For som vi hørte i den første prekenen: Der Kristi oppstandelse er, der må det være trøst, glede og god samvittighet, for i dette bildet finner en verken døden, synden eller Guds vrede.

Dette er nå de kjære englenes preken om Kristi oppstandelse. Med den kom de ned fra himmelen, for at de arme, forferdede samvittighetene skulle ta den til hjerte, alltid tenke på den og trøste og glede seg ved den.

Allerede dette burde være nok for oss. Men deretter kommer Kristus selv til kvinnene og preker for dem slik englene har gjort. Han hilser dem på det aller vennligste og sier til dem at de ikke skal frykte.

Med det vil han lære dem og oss alle hvordan vi skal bruke hans oppstandelse rett: Vi skal la all frykt fare og være glade og ved godt mot. For vi vet at vi ikke lenger har en død og begravet Kristus, og at vi heller ikke lenger skal tjene ham slik en tjener de døde – eller slik kvinnene gjør her, som søker ham i graven og vil tjene ham ved å salve hans døde legeme.

Nei, med det er han ikke tjent, og de selv kan heller ikke få verken trøst eller gagn av det. Men ved troen skal vi trøste oss med den oppstandne Kristus og glede oss over ham og hans seier.

For nå er det jo ingenting i hele verden som kan forferde en kristen som har Kristus til Herre. Synden kan ikke gjøre det, for vi vet at Kristus har betalt for den. Døden kan heller ikke gjøre det, for den har Kristus overvunnet. Likeså har han sprengt helvete og bundet og fanget djevelen. Men om verden fremdeles, etter sin gamle vane, hater de kristne og påfører dem all slags plager, så får det være. For alt slikt er jo bare timelige lidelser, mens vi vet at vi skal få del i Kristi oppstandelse og det evige liv.

Derfor skal denne prekenen av engelen og av vår Herre Kristus selv alltid lyde og bli værende blant de kristne: «Frykt ikke! Vær frimodige og glade, takk og pris Gud! For Kristus er stått opp og er ikke lenger i graven.»

Men Kristus lar oss ennå ikke bli stående ved denne trøsten. Han går enda videre og gjør trøsten vår mye større og herligere når han sier: «Gå og si til mine brødre at de skal dra til Galilea. Der skal de se meg.» Eller som Johannes har det: «Gå til brødrene mine og si til dem: Jeg farer opp til min Far og deres Far, min Gud og deres Gud» (Joh 20,17).

Det er sannelig trøsterikt å høre at han kaller disiplene sine «brødre». Blant mennesker er det ikke noe uvanlig ved dette navnet. Når en her i verden kaller en annen bror, fører det ikke med seg noen annen fordel enn vennskap og del i arv. Men når Kristus, Guds enbårne Sønn, kaller oss brødre, da først blir dette navnet usigelig høyt og betydningsfullt. For når han kaller oss brødre, vil han jo også dele med oss og ikke beholde den arven han har, for seg selv alene.

For vi skal alltid ha den tilliten til Herren Kristus at han ikke bruker dette navnet bare for et syns skyld, slik verden pleier å gjøre. Der skriver den ene så ofte til den andre «min kjære bror», enda de i hjertet er hverandres verste fiender og ønsker hverandre all mulig ulykke. Nei, slikt skal vi ikke vente oss av Kristus. Kaller han oss brødre, er det fordi han mener det av hjertet og i alle ting vil holde oss for brødre og omgås oss som brødre.

Men hvordan kommer apostlene til denne æren? Har de fortjent dette navnet ved at de løp så skammelig fra ham, fornektet ham, ikke lenger ville sette sin lit til ham og ikke ville tro at han skulle leve igjen og da opprette sitt rike? Nei, dette måtte tvert imot ha gitt ham grunn til å holde dem for sine fiender og ikke for sine brødre. Men som før sagt: Han vil nå en gang ta seg av arme syndere, og vil at nettopp slike skal få del i oppstandelsen hans og bli trøstet ved den.

Ellers kunne han jo ikke med sannhet kalle disiplene sine brødre. Ved sin oppførsel mot ham hadde de like lite fortjent det navnet som vi; også vi er arme syndere, og likevel skal vi kalle oss Kristi brødre. For Kristus befaler jo alle kristne at de skal si når de ber: «Fader vår, du som er i himmelen.» Men når vi

kaller Gud i himmelen Far, må vi jo være Kristi brødre. Det kaller han oss også selv her, når han sier: «Jeg farer opp til min Far og deres Far, min Gud og deres Gud.»

Forskjellen er bare den at Herren Kristus alene er Guds evige Sønn etter sin natur og sitt vesen. Vi derimot kommer til denne herligheten bare ved Kristus, og blir Guds barn bare ved troen på ham, fordi han er død for oss og stått opp fra de døde oss til gode: *Filii adoptati, non nati* – sønner som er tatt i barns sted, ikke født. Slik antyder Paulus denne forskjellen.

At Herren kaller disiplene sine brødre, er den rette avløsningen. Med dette ordet løser han dem fra alle synder, for at de skal glemme dem og ikke lenger frykte dem. For Kristus selv har jo ingen synder. Skal nå disiplene kalles Kristi brødre, kan de heller ikke ha noen synder; ellers hadde Kristus en fordel i arven framfor oss og var ikke i sannhet vår bror. Men når han sier at vi er brødre, følger det at vi har lik arv med ham.

Men hva er så Kristi arv? Den består ikke i penger og gods eller i stor makt og prakt. For erfaringen lærer oss at også de som verken er Guds barn eller Kristi brødre, har slike goder. Derfor kan slikt ikke være den rette arvedelen, som bare Kristus og hans brødre har. Det går med det timelige som med solen, regnet og andre Guds gaver, som Gud gir de onde like så vel som de gode.

Men Kristi rette arv er det Paulus taler om: Kristus er den som «for oss er blitt visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning, for at – som skrevet står: Den som roser seg, han rose seg i Herren!» (1 Kor 1,30–31).

Vi arme mennesker er så forblindet av synden at vi av naturen ikke vet noe, verken om Guds vesen og vilje, om synden eller om rettferdigheten. Riktignok er det ennå en liten gnist av kunnskap om Gud igjen i oss, som Paulus sier (Rom 1,19–21). Men vi ser hvor fort den slukner, og hvor fort vi kan falle i villfarelse og avgudsdyrkelse.

Den første delen av arven vi får ved Kristus, er derfor at vi lærer å kjenne Gud rett, slik også Kristus selv sier: «Ingen kjenner Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil åpenbare det for» (Matt 11,27). Dette er den høyeste og største visdom; mot den må all denne verdens visdom regnes som ren dårskap. For selv om verdens visdom står høyt i anseelse, varer den ikke lenger enn her på jorden.

Men ved den visdommen Kristus gir, lærer han oss å kjenne Gud, og den kunngjør oss at Gud vil være oss nådig og barmhjertig. Den er en evig visdom – ja, som Kristus sier, det evige liv selv. For med denne visdommen kan vi ikke bare stå imot menneskene, men også verge oss mot djevelen og lære å kjenne og dømme ham.

Den andre delen av arven vår er denne: Kristus «er blitt rettferdighet for oss». For vi lever ikke bare i synd, men er også født og unnfanget i synd. Men ved Kristus er det slik at Gud ikke vil se og tilregne oss en slik synd, men ettergi og tilgi oss den. Og når Gud slik for Kristi skyld regner oss for rettferdige, da er vi også rettferdige mennesker, enda vi for vår egen del er arme, elendige syndere.

Den tredje delen av arven vår er at Kristus «er blitt helliggjørelse for oss». Det er han ikke bare ved at han «helliger seg for oss», som det står (Joh 17,19), og gir seg selv som et offer for våre synder. Det er han også ved at han gir oss sin Hellige

Ånd. Ånden gjør hjertene våre visse på Guds nåde, viser oss til rette i all nød og anfektelse, trøster, holder oss oppe og bevarer oss. Samtidig begynner han et nytt liv i oss, står imot synden og vekker oss til hjertelig lydighet mot Gud.

Den fjerde delen er at han også «er blitt forløsning for oss». Hvilken anfektelse, nød, bekymring og forfølgelse som enn måtte ramme oss, er Kristus likevel med oss og verner oss, så vi til slutt seirer og blir forløst – ikke bare her i det timelige, men enda mye mer i det åndelige og evige.

Denne dyrebare, rike og evige arven burde vi ta imot av hjertet og glede oss over; for til dette håpet kaller Kristus oss når han kaller oss brødre. Men det er en jammer over all jammer at vi gleder oss langt mer når et menneske gir oss hundre gylden, enn når Guds Sønn tar oss opp i sitt rike og gir oss del i sin evige arv.

Riktignok: Hadde Kristus bare latt oss bli hans disipler og tjenere, eller kalt oss sine venner, da måtte vi ha latt oss nøye med det. For hvem ville vel ikke gjerne rose seg av en så stor herre og mester? Men han løfter oss enda høyere og lar det ikke bli med et så ringe navn; han kaller oss «sine brødre». Derfor skulle vi aldri glemme denne store trøsten, men alltid tenke på dette rike, evige brorskapet og trøste oss med det i all nød, ja, selv i døden.

Men hva finner ikke djevelen på! Han driver paven og andre forførende vranglærere til å tie om dette brorskapet og i djevelens navn lage seg andre brorskap. Der deler de ut de avdøde helgenenes gode gjerninger, og likeså munkenes og messeprestenes, som en arv. Men denne straffen er ikke mer enn vel fortjent. For den som ikke vil trøste seg med og glede seg over dette brorskapet, er ikke verd bedre enn å sette sitt hjerte og sin lit til andre brorskap, det vil si til ugudelige, avguderiske, villfarende og verdiløse brorskap.

La oss derfor ta imot denne frelsende læren med takk og av hele vårt hjerte, og sette vår faste lit til Kristus som vår bror: Han vil, som Paulus sier, bruke det livet han nå lever, til vår frelse og verne oss mot all vrede.

Den som kunne tro dette fullt og fast, ville ikke la seg bekymre av noen som helst ulykke. For la det komme hvilken nød og mangel det vil, så vet vi likevel at Kristus lever, og at også vi skal leve med ham. Hvorfor skulle det bekymre oss at vi må lide her i det timelige, når vi ved Kristus er visse på det evige?

Og hvorfor skulle vi bli sinte på dem som gjør oss vondt? Vi har jo i sannhet langt større grunn til å bekymre oss for dem og ha medlidenhet med dem. For ved sin misunnelse og sitt hat viser de jo tydelig nok at de ikke hører med til dette brorskapet og ikke skal få del i denne evige arven. Og hva hjelper da all deres timelige arv – deres makt, penger, rikdom og prakt – når de bare misbruker alt sammen til å dra over seg enda større synd og en enda hardere fordømmelse?

Kunne vi altså tro rett på dette brorskapet, ville vi nok ikke bekymre oss så mye om det timelige, men heller hele livet igjennom rette blikket mot den evige arven som dette brorskapet tilbyr oss. Til det formaner også Paulus oss svært vakkert i brevet til kolosserne, der han preker om Kristi oppstandelse og sier: «Er dere da reist opp med Kristus, så søk det som er der oppe, der Kristus sitter ved Guds høyre hånd. La deres sinn være vendt mot det som er der oppe, ikke

mot det som er på jorden. Dere er jo døde, og deres liv er skjult med Kristus i Gud» (Kol 3,1–3).

For legger vi oss dette brorskapet alvorlig på hjertet og roser oss av at vi er Guds barn, da må vi jo flittig gjøre vår Fars vilje og ikke være ulydige barn. Da må vi, som Paulus sier, «døde» og legge av «våre jordiske lemmer», det vil si de onde lystene og gjerningene, og «som Guds utvalgte, hellige og elskede ikle oss inderlig barmhjertighet, godhet, ydmykhet, beskjedenhet og tålmodighet, så vi tåler hverandre og tilgir hverandre» (Kol 3,5.12–13). Derfor har vi regnet helliggjørelsen med til Kristi arv; den skal alltid følge med, både i vår tro og i vårt liv.

Det sier Paulus også et annet sted: «For vårt påskelam er slaktet, Kristus. Så la oss holde høytid, ikke med gammel surdeig, ikke med ondskapens og lastens surdeig, men med renhets og sannhets usyrede brød!» Og: «Rens derfor ut den gamle surdeigen, så dere kan være ny deig, siden dere jo er usyret» (1 Kor 5,7–8).

Dette er en underlig måte å tale på, men det sier akkurat det samme som Paulus' ord som vi hørte før: Kristus er blitt rettferdighet og helliggjørelse for oss. For når vi tror på Kristus og på at han har betalt for våre synder, har vi ved denne troen syndenes forlatelse og er rettferdige – eller «usyret», som Paulus kaller det.

Men kjøtt og blod har vi likevel fremdeles. Det er ennå ikke helt drept, men fullt av surdeig og onde lyster. Dem skal vi rense ut og døde, og ikke lyde og følge dem, men føre et hellig liv. For vår Herre Kristus gir oss sin Hellige Ånd for at vi skal stå imot synden og rette oss etter Guds ord og vilje.

Her ser dere nå, mine kjære venner, hva Kristi oppstandelse skal frambringe og virke i oss. Vi skal ikke lenger ha noen frykt, men kjenne Kristus som vår bror, rose oss av det og trøste oss med den rike arven han har vunnet for oss. Likeså skal vi innrette oss slik i alt vi gjør og lar være, at vi ikke som vanartede barn igjen spiller bort denne arven ved ulydighet. Det er å bruke den gledelige oppstandelsen vel og å feire påsken på den rette måten.

Men der dette ikke skjer, fordi en heller vil ligge i synder og ulydighet eller ikke vil gripe denne trøsten i nød og anfektelse, der er ingenting sikrere: En har verken del i eller kjenner Kristi oppstandelse og denne herlige arven.

Så hjelpe Gud oss nå ved sin Hellige Ånd, så vi kan trøste oss rett ved oppstandelsen, vokse og øke dag for dag i tro, tillit og håp og til slutt bli salige ved den! Amen.

Tredje påskepreken

Luk 24,36–48. Holdt i 1533.

> Mens de talte om dette, sto han selv midt iblant dem og sa til dem: Fred være med dere! Men de ble forferdet og fylt av frykt, og trodde det var en ånd de så. Han sa til dem: Hvorfor er dere forferdet? Hvorfor stiger tvilende tanker opp i hjertene deres? Se mine hender og mine føtter, at det er meg selv! Rør ved meg og se! For en ånd har ikke kjøtt og ben, slik dere ser at jeg har. Og da han hadde sagt dette, viste han dem sine hender og sine føtter.
> Men da de ennå ikke trodde for glede, og undret seg, sa han til dem: Har dere noe å spise her? De ga ham da et stykke stekt fisk og noe av en honningkake. Og han tok det og spiste det mens de så på.
> Så sa han til dem: Dette er mine ord, som jeg talte til dere mens jeg ennå var hos dere, at alt det måtte oppfylles som er skrevet om meg i Mose lov og profetene og salmene. Da åpnet han deres forstand, så de kunne forstå Skriftene. Og han sa til dem: Så står skrevet, at Messias måtte lide og stå opp fra de døde den tredje dagen, og at i hans navn skal omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag, fra Jerusalem av. Dere er vitner om dette.

Også dette skjedde på påskedagen, akkurat da de to disiplene var kommet tilbake fra Emmaus til Jerusalem og hadde fortalt apostlene hva som hadde hendt dem, og at de hadde sett Herren. Det er nettopp den samme hendelsen som vi skal preke om neste søndag etter Johannes' evangelium. Men Johannes forteller særlig om Tomas og legger dessuten til hva som skjedde åtte dager senere.

Her kunne vi nok preke om mange ting, for stoffet er rikt. Men siden vi allerede har talt om oppstandelsen, vil vi i dag holde oss til de to viktigste stykkene i denne teksten. Først vil vi tale om hvordan disiplene ble forferdet og trodde det var en ånd de så, da Herren uventet kom inn til dem gjennom lukkede dører.

Disse ordene viser at det ikke er noe nytt at mennesker ser ånder. Herren selv benekter ikke at ånder viser seg. Tvert imot bekrefter han det når han skiller mellom seg selv og åndene og sier: «Hvorfor er dere forferdet, og hvorfor får dere slike tanker? Se mine hender og mine føtter. En ånd har verken kjøtt eller ben.»

Dette er nyttig og nødvendig for oss å vite. For vi må ikke tro at vi er så helt alene, som om djevelen var hundre mil borte fra oss. Han er overalt rundt oss. Av og til tar han en skikkelse på seg og lar seg se – slik jeg selv har sett ham – som

en gris, som en brennende halmvisk og annet slikt. Dette bør vi vite, så vi ikke blir overtroiske og tar slike ånder for menneskesjeler.

Nettopp det skjedde tidligere, og det hjalp sterkt til å fremme og opphøye den papistiske messen. For før trodde alle at når djevelen viste seg og lot seg høre på denne måten, så var det menneskesjeler. Det kan lett bevises, ikke bare med pavens egne skribenter, men også med Gregor og andre gamle lærere, som ikke så slikt som djevelens blendverk, men trodde det var sjelene til avdøde troende. Og hvilken grufull villfarelse og avgudsdyrkelse som fulgte av dette, vet vi dessverre altfor godt.

For med dette holdt de liv i læren om skjærsilden, og dermed også i læren om at vår egen fortjeneste og andre menneskers gode gjerninger skulle kunne komme de døde til gode. Det er lett å forstå hvordan denne vranglæren måtte føre til at Kristi død og oppstandelse ble foraktet, mens menneskers gjerninger ble æret og satt høyt. Til slutt fulgte også styggedommen med messeofferet. Den stilte Kristi offer helt i skyggen og forvrengte og misbrukte Herrens nattverd på det grusomste, som om den var innstiftet for de døde og ikke for de levende.

All denne elendigheten kom av overtro: Når djevelen tok en eller annen skikkelse på seg og viste seg på én måte her og på en annen der, trodde alle at det ikke var djevelen, men en menneskesjel. Hadde folk trodd at det var djevelen, ville de nok vært litt langsommere til å tro ham, for alle vet jo at han er en løgner og en morder.

Derfor ville heller ikke Kristus ha hans vitnesbyrd, ikke engang når djevelen talte sant. Det ser vi i Mark 1,23–25 og andre steder, der Kristus forbyr djevelen å tale og ikke vil ha vitnesbyrd fra ham, selv om det han sa den gangen, var sant.

Derfor er det nødvendig for oss å vite og tro at djevelen av og til viser seg, snart i én skikkelse, snart i en annen. Det gjør også de kjære, hellige englene. For vi går og står alltid mellom engler og djevler. Djevlene tenker ikke på annet enn hvordan de best kan myrde oss, forføre oss og gjøre oss skade. Men når vi er fromme og gudfryktige, omgir de gode englene oss for å verne og bevare oss mot alt som kan skade oss.

Dette skal vi vite, så vi kan lære å frykte Gud enda mer og hver dag flittigere velsigne oss med det hellige kors. Og vi skal be Gud mer inntrengende om vern mot de onde åndene, så de ikke skal skade oss, sende pest over oss eller volde annen elendighet.

Vil noen være trygg mot slikt, er dette det aller beste og sikreste råd: Lev i gudsfrykt, be flittig, og tal gjerne og mye om Guds ord. Dette er det rette korset som vi skal velsigne oss med og verne oss mot fienden med. For der Guds ord bor i hjertet, kan ikke djevelen bli værende; han må rømme plassen. Derfor kan han heller ikke bli i den sanne kirken. For Kristus sier: «Hvor to eller tre er samlet i mitt navn, der er jeg midt iblant dem» (Matt 18,20). Og der Kristus er, kan ikke djevelen holde det ut lenge.

Derfor skal vi gjerne høre Guds ord, tenke mye på det og gjerne tale om det. Men der folk lyver, baktaler nesten og lever i synd og med en ond samvittighet, der drar djevelen inn, og Kristus og englene hans drar ut.

Derfor skal ingen benekte at djevelen lar seg se, at han skremmer og forfører folk, eller at han i det skjulte gjør dem skade. Men når han gjør dette, så lær å gjøre korsets tegn – ikke bare foran deg med hånden, men sørg for å ha korset i hjertet: trøst deg med Guds ord og be.

Og la så bare djevelen bråke og ståke så lenge han vil; du skal likevel være trygg for ham. Tal bare frimodig til ham og si: «Du er og blir en djevel. Men jeg er en kristen, og over meg har jeg en Herre som er sterkere enn deg. Vik derfor fra meg, og la meg være i fred!»

Selv har jeg ofte opplevd at han har bråkt og ståket i huset og villet skremme meg. Men da holdt jeg kallet mitt fram for meg selv og sa: «Jeg vet at Gud har satt meg i dette huset for at jeg skal være herre her. Har du et sterkere kall enn jeg, og er du herre i huset, så bli her. Men jeg vet godt at du ikke er herre i dette huset. Du hører hjemme et helt annet sted, nemlig i helvetes avgrunn.»

Og så la jeg meg til å sove igjen og lot ham rase så lenge han ville, for jeg visste jo at han ikke kunne gjøre meg noen skade.

Dette var det første stykket. Vi kunne ikke gå forbi det, for både disiplene og Herren selv taler om onde ånder som viser seg for å forferde folk og gjøre dem redde.

Det andre stykket er det Kristus sier: «Så står skrevet, at Messias måtte lide og stå opp fra de døde den tredje dagen, og at i hans navn skal omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag, fra Jerusalem av.»

I Jerusalem, sier han, skal denne prekenen begynne. Deretter skal det forkynnes i hele verden at Kristus måtte dø og stå opp fra de døde. Og hvorfor måtte han det? For at omvendelse og syndenes forlatelse skulle forkynnes for alle folkeslag i hans navn og ikke i noe annet navn. Altså skal ingen bot og ingen avlat gjelde, verken i Sankt Peters eller i Sankt Paulus' navn, og enda mindre i mitt eget navn – om jeg ville bli munk og ta fatt på den ene eller andre gjerningen for å fortjene meg syndenes forlatelse.

Men det heter: «I hans navn skal syndenes forlatelse forkynnes», og ved sin lidelse og oppstandelse har han vunnet den for oss. Den som vil ha syndenes forlatelse, skal derfor tro at Kristus har lidt for ham, er død for ham og har stått opp igjen fra de døde. Dette er den rette prekenen.

Men en har ikke straks forstått og lært denne prekenen fullt ut når en har hørt den én gang. For at vi skal vite det, legger evangelisten med vilje til disse ordene: Herren Kristus «åpnet deres forstand, så de kunne forstå Skriftene». Dette hører nødvendigvis med; ellers går folk til og fra prekenen som kveg. For ingen har eller kan ha noen forstand på dette uten at Kristus først er der og åpner forstanden vår.

Men hva mener Herren når han her nevner «omvendelse» og «syndenes forlatelse» sammen og uttrykkelig sier at denne prekenen skal begynne i Jerusalem? Det er da et svært underlig bud at omvendelse og syndenes forlatelse skal forkynnes nettopp i Jerusalem. Der fantes jo de største helgenene – levittene, yppersteprestene og resten av Guds folk – og der skulle en tro at det slett ikke var behov for noen preken om bot og syndenes forlatelse.

Men med dette vil Herren si: «Dere kjære levitter og jøder skal være de første. Nettopp hos dere skal denne botsprekenen begynne, så dere kan bedre dere; ellers får dere aldri syndenes forlatelse.» For å forkynne bot eller omvendelse for noen betyr jo ikke noe annet enn å anklage ham for å være en synder. Det betyr å si til ham at han lever i fortapelse, og at han umulig kan bli salig hvis han ikke omvender seg og blir en annen.

Denne botsprekenen vil Herren ha forkynt for hele verden. Derfor kan ikke noe menneske nekte for sin skyld; vi må alle innrømme at vi er syndere. Hva skulle ellers meningen være med Kristi bud om at omvendelse skal forkynnes for oss? Ja, han vil til og med at denne prekenen skal begynne i Jerusalem, blant Guds folk og på det helligste stedet, og at fariseerne skal få høre at de må bedre seg. For i Guds øyne er de enda verre enn horer og andre åpenbare forbrytere, fordi de attpåtil holder seg selv for så hellige og fromme at de ikke trenger å høre en slik botspreken.

Kort sagt: Med dette budet fordømmer Kristus hele verden og anklager alle for å være syndere. Vil vi bli salige, må hver og en kaste seg på kne, løfte hendene og si: «Herre, jeg er en synder; jeg trenger å omvende meg. Men av egen kraft kan jeg det ikke. Derfor, Herre, vær meg nådig og hjelp meg!»

Når dette har skjedd, og vi helt har mistet tilliten til vårt eget liv og våre egne gjerninger, kommer det andre stykket, syndenes forlatelse. Også den vil Herren ha forkynt. Det gjelder altså først og fremst at vi erkjenner at vi er syndere, og deretter ber om nåde. For i den bygningen som skal bli en kristen, må den første steinen alltid være at en erkjenner synden. Ellers kan en verken glede seg over syndenes forlatelse eller trøste seg med den.

Herren vil altså her vise at hele verden ligger i det onde, og at en bare ved Kristus kan bli rettferdig og hellig. Men her har fornuften sine egne meninger. Den ene innbiller seg at han er from fordi han faster og ber mye, den andre fordi han gir mange almisser, og så videre. Men evangeliet gjør alle mennesker til syndere og sier: «Omvend dere!» Og da begynner striden. Paven vil ikke være noen synder, munken i klosteret sitt heller ikke, og selv ville vi også gjerne leve slik at Gud ikke kunne anklage oss for noen synd. Men det blir det ingenting av.

Hva skal vi da gjøre? Skal vi fortvile fordi vi er syndere og vet at Gud hater synden? Nei! Det er befalt at syndenes forlatelse skal forkynnes sammen med bot og omvendelse, og i Kristi navn skal alle som tror det, få forkynt forlatelse for alle sine synder. Så ta da imot dette evangeliet, trøst deg med det og si: «Herre, jeg er en synder, men vis meg barmhjertighet! Jeg vil bare leve av den nåden som blir tilbudt meg i ditt navn.»

Dette er den rette måten; slik blir vi sannelig hjulpet. For her står jo løftet om at alle som tar imot evangeliet, skal få sine synder skjenket og tilgitt, for syndenes forlatelse skal forkynnes i Kristi navn. Men der Kristus ikke er, kan det heller ikke være noen syndenes forlatelse. Derfor er pavens avlat, som han selger i navnet til de avdøde helgenene og deres fortjeneste, bare løgn og bedrag. For her står det jo skrevet: «I mitt navn skal det forkynnes. Jeg måtte dø for dere og stå opp fra de døde; bare jeg og ingen annen er død for dere.»

Som dere vet, kaller de nå denne prekenen kjetteri, og de anklager oss for å forby gode gjerninger. Men hva kan vi gjøre med det? Det er jo ikke vi som har funnet på dette ordet, at omvendelse skal forkynnes i Jesu navn for alle mennesker på jorden. Men hvordan kunne det være nødvendig å forkynne omvendelse hvis vi selv kunne gjøre gode gjerninger og hadde dem å stole på? De rettferdige trenger ikke denne prekenen, men synderne gjør det.

Likevel gjelder dette budet hele verden, for Kristus befaler at omvendelse skal forkynnes for alle folkeslag. Av det følger altså at det i hele verden ikke finnes annet enn syndere og synd, og ingen gode gjerninger; ellers ville en jo ikke trenge omvendelse og syndenes forlatelse. Men dette vil de blinde menneskene ikke høre noe om. De bare fortsetter å laste oss for at vi forbyr gode gjerninger.

Derfor hører også dette med: Gud må åpne forstanden vår, så vi sier: «Herre, vær meg nådig! Jeg er en stakkars synder, men jeg trøster meg med ditt nådige bud om at syndenes forlatelse skal forkynnes i ditt navn.» Den som erkjenner dette, priser Gud og gir ham æren for at han er sannferdig i sitt ord når han anklager oss alle for å være syndere og formaner oss alle til å gjøre bot. Dernest priser han også Gud ved å tro på syndenes forlatelse i Kristi navn. De ubotferdige og vantro derimot spotter Gud og skal derfor til slutt også få sin straff.

Slik skal altså livet vårt være for Gud. Dernest skal vi også forkynne slik for andre, være villige til å hjelpe, gjerne gjøre godt mot andre og være lydige og tro, hver i sitt kall. Slik blir du en rett kristen: hellig for Gud ved troen og dessuten uklanderlig for menneskene i livet ditt.

Men når et menneske ikke først er blitt rent og hellig ved troen, hva hjelper det ham da om han gjør aldri så mange gode gjerninger? Og hvordan kan en kalle gjerningene gode når kilden de kommer fra, er uren og ond? For tror en ikke i hjertet at Gud er sannferdig når han befaler at omvendelse skal forkynnes for hele verden, og vil en ikke regne seg selv som en synder, da kan en jo verken ta imot syndenes forlatelse eller trøste seg med den.

Men de som erkjenner at de er syndere, og tror at Gud for Kristi skyld vil forlate dem syndene deres, de er de rette kristne. For hos dem finnes både omvendelse og syndenes forlatelse.

For denne lærens skyld fordømmer de oss nå og kaller oss kjettere. Men vi skal takke Gud fordi vi har fått den nåde å erkjenne syndene våre, trøste oss med Guds nåde og stole på den, og så i en slik tro og tillit gjøre de rette gode gjerningene, som springer ut av omvendelse og tro. For der denne læren og prekenen finnes, der må også Kristus være til stede. Der skal ingen djevel komme og trenge seg inn, og der skal ingen frykte djevelen eller la seg skremme av ham. For der er syndenes forlatelse og et glad og rolig hjerte, som gjerne gjør alt som skal gjøres.

De andre derimot, som ikke tror dette, gjør ingen gode gjerninger. Selv om gjerningen i seg selv ikke er ond, gjør de den likevel uten lyst og glede. Det er sure og motvillige gjerninger som Gud ikke kan ha noe velbehag i. For hjertet får bare lyst til det gode ved troen på Herren Kristus. Ved ham lærer vi å se og bekjenne at vi er syndere, og at vi får syndenes forlatelse bare ved ham og av bare nåde.

Slik er altså en kristen på én gang en synder og likevel et hellig menneske, ond og likevel rettferdig. For i oss selv ligger vi i synden; i vårt eget navn er vi syndere. Men Kristus gir oss et annet navn, og i det navnet blir syndene skjenket og tilgitt oss for hans skyld. Derfor er begge deler sant: Det er synd i oss, for den gamle Adam er ennå ikke helt død. Og likevel finnes det ingen synd hos oss, for Gud vil ikke se den for Kristi skyld.

For mine egne øyne er syndene der ennå; jeg ser og føler dem tydelig nok. Men her står Kristus og befaler meg å gjøre bot, det vil si: å bekjenne at jeg er en synder, og tro på syndenes forlatelse i hans navn.

For selv om omvendelsen også hører med, er den ikke nok. I tillegg må en i Kristi navn tro på syndenes forlatelse. Og der denne troen er, ser Gud ikke lenger noen synd. For da står du for Gud ikke i ditt eget navn, men i Kristi navn. Han pryder deg med nåde og rettferdighet, enda du i dine egne øyne og i deg selv er en stakkars synder, full av skrøpelighet og vantro.

Dette siste må du likevel ikke la skremme deg til døde, for da kan du jo ikke høre denne prekenen om omvendelse. Men si: «Å Herre, jeg er en fattig synder. Men du sier jo at det ikke skal bli ved slik med meg, for du har befalt at syndenes forlatelse skal forkynnes i ditt navn.»

Dette er den rette trosartikkelen, den som gjør oss til kristne. For om du så fastet deg i hjel, eller ga så mange almisser at du gjorde deg selv til tigger, ville du likevel ikke vinne himmelen og en nådig Gud på den måten. For her står det: «I mitt navn», sier Kristus, «skal omvendelse forkynnes» – så menneskene blir forferdet over Guds vrede for syndenes skyld – «og dernest også syndenes forlatelse» – så de igjen kan bli trøstet.

Her står det altså at Herren Kristus alene er nådens kjortel som vi blir kledd i. Slik skal Gud, vår Far, ikke se på oss som vanhellige, men som rettferdige, hellige og fromme syndere, og gi oss det evige liv.

Dere vet at denne læren ikke ble forkynt her i verden før det kjære evangeliet igjen kom fram i lyset. Riktignok sa de også den gangen, når de leste opp denne evangelieteksten, at syndenes forlatelse skal forkynnes i Kristi navn. Men hele livet deres og all læren deres var det stikk motsatte. Den gikk ut på at den som ville bli salig, måtte vinne det ved gode gjerninger, det vil si: selv betale eller gjøre fyllest for sin synd.

Men denne prekenen var forgjeves og ikke den rette. For det er bare i Kristi navn at syndenes forlatelse skal forkynnes. Munkenavnet, nonnenavnet, pavenavnet, fastenes og almissenes navn, ja, selv Sankt Peters og Sankt Paulus' og jomfru Marias navn kan ikke utrette det.

Av dette kan vi nå se hvor stakkars de mennesker er som ennå lever under pavedømmet, og hvor jammerlig de blir bedratt. De går til skrifte og innbiller seg at de er aller frommest, og de tror at de etter skriftemålet blir løst fra alle sine synder. Men da blir syndenes forlatelse ikke tilsagt dem i Kristi navn alene, slik den burde, men i Guds mors navn og i kraft av de hellige apostlenes og de andre helgenenes fortjeneste.

Hva slags avløsning er nå dette? En sann styggedom er den, og en burde flykte fra den som fra djevelen selv. Og attpåtil vil de tvinge og drive folk til den, som

om den var den rette og høyeste gudstjeneste. Men den som vil følge Kristi bud, hører jo her at syndenes forlatelse bare skal forkynnes i Jesu Kristi navn, for han alene er død for oss. Av alle de andre helgenene til sammen er ikke én eneste død for din synd. Hvordan kan du da trenge navnet deres for å få syndenes forlatelse?

Dette er altså den læren vi skal hente ut av dagens evangelium: De som bekjenner sin synd og vet at de er syndere, skal få syndenes forlatelse i Kristi navn.

Derfor er det ingen vanskelig kunst å lære hvordan en får syndenes forlatelse. En skal jo verken bære stein eller bygge kirker eller lese messer for å få den. En skal bare høre Guds ord og gi Gud den ære at han taler sant når han lar omvendelse forkynne for oss og sier at vi er fattige syndere. Dernest skal en også lære å stole trygt på Guds nåde og på Jesu navn, for i det navnet blir syndenes forlatelse forkynt.

Synden kan ikke ødelegge den som tror dette. For han har jo Herren Kristus og hans navn å stole på, og han er rettferdig – ikke som om han ikke hadde gjort noen synd, men fordi Gud av nåde vil regne oss som hellige og rettferdige for Kristi skyld.

Slik ber og bekjenner vi også i trosbekjennelsen: «Jeg tror på syndenes forlatelse.» (*Oversetterens merknad: I originalen: «Ich glaube Ablaß oder Vergebung der Sünden» – «jeg tror avlat eller syndenes forlatelse».*) Derfor skal vi takke Gud for den nåden at vi har tatt imot Kristi ord og fått del i hans rike. Det er et nådens rike, der alle synder skal forlates oss i Jesu navn.

Dette er den rette læren om syndenes forlatelse. Den skal vi skille godt fra de lærene som bygger på gode gjerninger. Det betyr ikke at de som vil bli salige, ikke skal gjøre gode gjerninger; denne lydigheten er pålagt oss for lenge siden i loven. Men det betyr at ingen gode gjerninger kan vinne syndenes forlatelse for noe menneske. For la Peter og Paulus og alle de andre helgenene ha levd så fromt de ville – det hjelper dem likevel ikke for Gud. Det eneste som hjelper dem, er at de tror på Kristus og på at de har syndenes forlatelse ved hans død.

Begge deler må altså være med: Vi skal gjøre de gode gjerningene, og likevel skal vi bare i Kristi navn tro på syndenes forlatelse. Det gi vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Første søndag etter påske

Joh 20,19–31. *Holdt i* 1533.

> Da det var blitt kveld samme dag, den første dagen i uken, var dørene lukket der disiplene var, av frykt for judeerne. Da kom Jesus og sto midt iblant dem og sa til dem: Fred være med dere! Og da han hadde sagt dette, viste han dem sine hender og sin side. Da ble disiplene glade, da de så Herren.
> Jesus sa da igjen til dem: Fred være med dere! Likesom Faderen har utsendt meg, sender også jeg dere. Og da han hadde sagt dette, åndet han på dem og sa til dem: Ta imot Den Hellige Ånd! Dersom dere forlater noen deres synder, da er de forlatt. Dersom dere fastholder dem for noen, da er de fastholdt.
> Men en av de tolv, Tomas, det er tvilling, var ikke sammen med dem da Jesus kom. De andre disiplene sa da til ham: Vi har sett Herren! Men han sa til dem: Dersom jeg ikke får se naglemerket i hendene hans og stikke fingeren min i naglegapet og legge hånden min i hans side, vil jeg ikke tro!
> Åtte dager deretter var disiplene hans igjen inne, og Tomas var med dem. Da kom Jesus mens dørene var lukket. Han sto midt iblant dem og sa: Fred være med dere! Deretter sier han til Tomas: Rekk fingeren din hit, og se hendene mine. Og rekk hånden din hit, legg den i min side, og vær ikke vantro, men troende! Tomas svarte og sa til ham: Min Herre og min Gud! Jesus sier til ham: Fordi du har sett meg, tror du. Salige er de som ikke ser, og likevel tror.
> Også mange andre tegn gjorde Jesus for disiplenes øyne, tegn som det ikke er skrevet om i denne boken. Men disse er skrevet for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn.

I forrige preken hørte vi at dette skjedde på påskedagen, etter at de to disiplene var kommet tilbake fra Emmaus til Jerusalem og hadde fortalt de andre at de hadde sett Herren. Men Johannes har det særlige framfor de andre evangelistene at han ikke bare forteller hva som skjedde, men også legger til Kristi preken og ord, og det er dem det kommer mest an på. Slik gjengir han også her ord som en ikke finner hos de andre evangelistene. Han forteller at Herren hilste disiplene med fred og viste dem sine hender og føtter, og så sa til dem: «Likesom Faderen har utsendt meg, sender også jeg dere.»

Med disse betydningsfulle ordene betror Herren Kristus disiplene sine prekenembetet. Dermed sørger han for at hans lidelse og oppstandelse blir tilegnet på rett måte blant de kristne. For hadde vi latt oss nøye med selve historien

eller krøniken om dette, uten en slik preken, ville det hele ikke vært oss til den minste nytte.

Det ser vi under pavedømmet. Der har de denne historien like god og riktig som vi har den. Men fordi de ikke forkynner og utlegger den slik Kristus har befalt, blir den uten frukt, akkurat som om det var en krønike om Didrik av Bern, som en hører og lærer, men ikke får mer ut av enn den blotte kunnskapen. Derfor kommer det her først og fremst an på at historien om Kristi lidelse og oppstandelse stadig blir tilegnet på rett måte blant de kristne.

Men dette skjer på den måten Herren her forkynner når han sier: «Likesom Faderen har utsendt meg, sender også jeg dere.» Hvordan Faderen har utsendt Kristus, det hadde den hellige Jesaja forkynt lenge i forveien: «Herren Herrens Ånd er over meg, fordi Herren har salvet meg til å forkynne et godt budskap for de fattige. Han har sendt meg til å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte, til å utrope frihet for de fangne og frigjørelse for de bundne, til å utrope et nådens år fra Herren» (Jes 61,1–2).

Dette er det oppdraget Kristus ble sendt ut med. Og her sier han at slik han selv er sendt ut, sender han også disiplene sine. Han befaler dem at de fra nå av og helt til verdens ende skal ha det embetet han selv har hatt, og preke slik han selv har preket. Dette budet og denne utsendelsen gjelder altså læren. Disiplene skal føre den samme læren om Kristus som han selv har forkynt om seg selv.

Hva slags lære dette er, forkynner Jesaja med vakre, klare og herlige ord. Han sier at Kristus er salvet og sendt ut for å trøste de forferdede, motløse og bedrøvede hjertene. En preken som lyder annerledes, er altså ikke Kristi rette preken og er sannelig heller ikke befalt av Kristus. Den er en Moses-preken. For Moses preker slik at de forferdede og motløse hjertene blir enda mer forferdet og fortvilet. Men Kristi evangelium er en preken som trøster de elendige.

For Kristus skulle jo komme med et nytt oppdrag. Derfor er også gjerningen han har utført, ny – maken til den har aldri før skjedd i verden: at Guds Sønn selv har lidt og har stått opp igjen fra de døde.

Det samme som Jesaja profeterer om Kristus, hører vi også om ham i dette evangeliet. For slik lyder evangelistens og Kristi egne ord: «Han åndet på dem og sa til dem: Ta imot Den Hellige Ånd! Dersom dere forlater noen deres synder, da er de forlatt. Dersom dere fastholder dem for noen, da er de fastholdt.»

Der har dere det rette geistlige eller åndelige regimentet. Det skal holdes like langt fra det verdslige som himmel og jord er fra hverandre. De som står i dette åndelige regimentet, er de rette konger, fyrster og herrer, og det er de som har makt til å befale. Men se og lær nå her hvordan dette regimentet er avgrenset, og hvor langt det rekker. Etter ordenes klare lyd rekker det så langt som verden er stor; og likevel skal det ikke ha med annet å gjøre enn synden alene.

Det skal verken ha med gull eller gods å gjøre, eller med noe av det som hører til det timelige livsopphold. Det skal keisere, konger, fyrster og herrer ta seg av. Det er deres oppgave å ordne og styre alt på den måten som best tjener det felles beste og den alminnelige fred. Men det åndelige regimentet har bare med synden å gjøre. Bare der synden rører seg, har dette regimentet sitt verk å utføre, og ingen andre steder.

For vi skal vokte oss for å blande sammen og forveksle disse to tingene, slik paven og biskopene hans har gjort. De har misbrukt det åndelige regimentet, så de er blitt verdslige herrer som keisere og konger har måttet bøye seg for.

Dette har ikke Kristus befalt disiplene sine. Han har ikke sendt dem ut for at de skulle føre det verdslige regimentet. Men han har betrodd dem prekenembetet og dermed også lagt herredømmet over synden i deres hender. Prekenembetet kan derfor med rette beskrives slik: Det skal forkynne evangeliet om Kristus og forlate synden for de knuste og motløse samvittighetene, men fastholde og binde den for de ubotferdige og sorgløse.

Dette har paven forvrengt på det jammerligste og ført langt bort fra det som i læreembetet menes med å binde. For han har tolket det som om han kunne gi lover og forordninger etter eget forgodtbefinnende, ikke bare i kirken, men overalt i verden. Men det er slett ikke meningen.

Som en forkynner av Ordet og et Kristi sendebud skal jeg ikke lære deg noe om å holde hus, dyrke jorden, ta deg en hustru, skaffe deg levebrød og annet slikt. Til alt dette har Gud gitt deg fornuften din. Og er det noe du ikke selv finner ut av, så må du bruke jurister og andre verdenskloke folk som har greie på saken og kan gi deg råd. Men det regimentet som jeg har fått befaling om, gjelder bare synden. Jeg skal lære deg at du for dine synders skyld ville ha blitt evig fortapt hvis ikke Kristus hadde betalt og gjort fyllest for dem.

Derfor kommer alt i denne læren først og fremst an på at vi vet hva synd er. «Synden» er ikke penger, gods, kongemakt, timelig livsopphold, brød, vin eller annet slikt. Den er en byrde som tynger ditt hjerte og din samvittighet for Gud, så du må frykte hans vrede og vente deg den evige fortapelse. For her taler vi om ekte, virkelige synder, som Gud regner for synd, og som fortjener å straffes med den evige død.

Vi taler ikke om de oppdiktede syndene som de gjøglerne – paven og biskopene – snakker og skriver om – slik som når en ikke faster, men spiser kjøtt på en fastedag, eller når en munk går uten skapularet sitt eller en nonne uten sløret sitt. Dette er papistiske synder, og de er bare synd for de messeprestene som vier hostier og har funnet dem på. For Gud er slikt ikke synd, og det fører heller ikke fortapelse over noe menneske, for Gud har ingen steder forbudt det.

Men her taler vi om ekte og virkelige synder, som ikke er oppdiktet av mennesker. Vi er født i dem og lever i dem; de strider mot Guds bud, og det er ikke bare menneskebud, men Guds bud som vitner om at de er synd. Med slike synder, sier Herren her, skal apostlene ha å gjøre: enten binde og fastholde dem eller forlate menneskene dem. Men med penger, gods og verdslig handel skal de ikke befatte seg.

Altså er all verdens synd, djevelens makt og helvetes avgrunn lagt i munnen på hver apostel og hver forkynner, så de kan kaste deg ned i avgrunnen når du vil være ubotferdig, forherdet og ond. Men omvendt ligger også Kristi lidelse og oppstandelse i munnen deres, sammen med himmelen og det evige liv. Det er ikke slik at de har det i kraft av sin egen person; men de kan avsi en dom over deg – en dom som selv djevelen må frykte – og løse deg fra alle dine synder, så sant du tar imot det i den rette tro.

Dette er altså en makt som keiseres og kongers makt ikke er noe å regne mot. For en apostel, ja, hver eneste disippel av Kristus, kan avsi den dommen over hele verden at synden skal være utslettet. Og denne dommen skal stå like fast som om Kristus selv hadde avsagt den. Det stadfester hans egne ord her, når han sier: «Likesom min Far har utsendt meg, sender også jeg dere.»

Dette var altså det ene: Kirken har bare makt over synden. Den har ikke makt i verdslige saker og over verdslige ting, men over den angsten og den tyngden i samvittigheten som anklager oss og gjør oss skyldige for Gud.

Men derfor skal vi også se godt til at vi ikke lar slike oppdiktede synder som jeg nettopp talte om, gjøre oss bekymret. For lot du deg gi avløsning for slike oppdiktede og oppløgne synder, ville følgen være at du deretter bare fikk en oppløgen og oppdiktet rettferdighet. Merk deg derfor godt dette: Synd er det som Guds lov erklærer for synd og anklager oss for. Er det ikke det, er det bare en innbilt, oppdiktet, papistisk synd av den sorten som Gud ikke bryr seg om.

Men nå ser vi hvor mange mennesker som ligger i virkelige, store og åpenbare synder, som gjerrighet, hor, tyveri, åger, hat og vrede, misunnelse, fylleri, gudsbespottelse og lignende. De forherder seg i slike synder og regner dem for ingenting. Det skorter dem sannelig ikke på virkelige synder; det som mangler, er at de verken vil erkjenne dem eller holde opp med dem. Slike synder skal ikke forlates. Her skal den andre makten brukes, den Kristus taler om: å binde. Han sier: «Dersom dere fastholder dem for noen, da er de fastholdt.»

Derfor må vi her dele de virkelige syndene i to slag: Noen er synd både for oss og for Gud. Andre er bare synd for Gud, men ikke for oss selv; det er de syndene vi ikke erkjenner, og som vi derfor verken bryr oss om eller ber om tilgivelse for.

Når David sier: *Tibi peccavi!* – «Mot deg alene har jeg syndet, det som er ondt i dine øyne, har jeg gjort» (Sal 51,6) – da er begge disse tingene forent: både at han har gjort urett, og at han vet at det mishager Gud. Det er som om han ville si: «Jeg erkjenner og føler synden. Jeg tenker ikke bare på den, men jeg ser og føler dens kraft og hva den makter. Den er en grufull byrde og en ond djevel som vil anklage meg for Gud og dra meg ned i helvete og den evige død.»

Slik sier også Sankt Paulus: «For uten lov er synden død. Jeg levde en gang uten lov» (Rom 7,8–9). Med det vil han si: Synden er alltid i oss. Men når loven ikke kommer til, er det som om synden sover og ikke er synd for oss. For da volder den oss ingen smerte og ingen samvittighetsnag. Da går du av sted og legger synd til synd; ellers ville du nok frykte Gud og bli fromere.

Men når loven så slår ned i hjertet ditt som et tordenslag og vekker samvittigheten din, da blir synden straks levende. Da ser du hvilken mektig og fryktelig ting den er, for den tar Gud fra deg, overgir deg til djevelen og støter deg ned i helvete. Derfor legger Sankt Paulus til: «Men da budet kom, våknet synden til live. Jeg derimot døde. Og det viste seg at budet, som skulle være til liv, ble til død for meg» (Rom 7,9–10).

Dette er den rette og virkelige synden, for den er synd både for Gud og for meg selv. På samme måte ser vi hvordan David gikk videre i synden sin den gangen han syndet med Batseba, og brydde seg svært lite om den. For den sov, ja, den var ennå død. Men så kommer Natan og treffer ham i hjertet med dette

tordenslaget: «Du er mannen» (2 Sam 12,7) – den som er skyldig til å dø for Gud. Da begynner synden å bli levende i Davids hjerte. Men da trøster Natan ham og sier: «Du skal ikke dø» (2 Sam 12,13).

Det apostoliske regimentet er altså en makt som ikke rår over liv og lemmer eller penger og gods og det som hører dette livet til. Den rår bare over synden, og ikke bare over den synden som verden dømmer og straffer, men over den som både Gud og du selv regner for synd.

Hele verdens synder er altså underlagt apostlene og alle kirkens tjenere, og i nødsfall alle kristne. Derfor kan du i hjertet ditt være viss på dette: Når du hører fra din sogneprests munn at dine synder er deg forlatt i Kristi navn – eller av en annen kristens munn, hvis du ikke kan ha ham hos deg – da er det visst og sant. Det kan like lite rokkes som om Kristus selv hadde sagt deg det, eller latt en engel fra himmelen si det til deg.

Men apostlene og kirkens tjenere har ikke fått denne befalingen og makten for at de skal være hovmodige og prale av den. Den er bare gitt dem for at de skal tjene deg med den, så du kan bli fridd ut fra fienden. For hadde du ikke denne trøsten, ville han bli altfor sterk for deg og holde deg fanget i all evighet.

Det er derfor en stor og herlig makt som her er gitt et stakkars menneske, som selv er en elendig synder: at han kan drive bort den fienden som ellers ikke engang hele verden har makt til å drive bort. For slik sier Kristus: «Dersom dere forlater noen deres synder, da er de forlatt», og: «Alt dere løser på jorden, skal være løst i himmelen» (Matt 18,18).

Men når ordene er så klare – «Likesom Faderen har utsendt meg, sender også jeg dere» – skal heller ingen tvile på dette: Når han hører at hans synder blir forlatt i Jesu navn, skal det sannelig skje med ham slik som han hører.

Dette er også grunnen til at dere så ofte blir formant til å bruke flittig denne herlige makten som Kristus har gitt sin kirke, og slett ikke forakte den. For Herren Kristus har innstiftet dette embetet for at alle synder i hele verden skal bli forlatt og drevet bort ved det – så sant det er virkelige synder, og så sant en erkjenner dem og tror hans ord.

Men de tåpelige syndene mot menneskebud hører ikke hjemme her. Det må være synder som virkelig rører og bedrøver hjertet. Slik var det da Herren i Første Mosebok preket for Kain og sa: «Er det ikke så at dersom du gjør godt, da er du velbehagelig? Men gjør du ikke godt, da ligger synden ved døren» (1 Mos 4,7). (*Oversetterens merknad: I originalen står det: «Wie Adam seinem Sohn Cain predigt, und sagt» – «Slik Adam preker for sin sønn Kain og sier». Det samme gjelder det tilsvarende stedet i sjette passionspreken.*)

Det vil si: «Allerede nå står du her som en synder, men du føler det ikke ennå. Synden ligger og sover, men på et svært urolig sted. Se deg derfor godt for! For våkner den en gang, blir alt helt annerledes med deg.» Den sover ikke for å sove for alltid. Den skal våkne, det vil si: Den skal angripe samvittigheten din og jage og forferde deg slik at du verken vet ut eller inn.

De som ikke bryr seg om syndene sine, har nok virkelige synder, men ikke av det slaget som kan forlates. Derfor blir syndene deres fastholdt og bundet for

dem. For de ønsker ikke at syndene skal bli forlatt; ellers ville de nok holde opp med dem.

Under pavedømmet har de preket slik: Den som vil ha syndenes forlatelse, skal tenke over synden sin, angre den og pålegge seg selv en bot eller en lidelse. På en slik anger har de så grunnet syndenes forlatelse. Kanskje kan denne skikken komme fra de gamle kristnes eksempel. Heller ikke de ville – like lite som vi – tilsi noen syndenes forlatelse uten at han bekjente at han var en synder, og oppførte seg slik at en kunne se på ham at han angret synden sin. Dette er rett, og slik skal det være.

Men når de sier at en fortjener syndenes forlatelse ved en slik anger og ruelse, er det falskt og galt. For angeren er ingen fortjeneste. Angeren er synden slik den føles i hjertet, med sin kraft og virkning. På den skal en ikke bygge syndenes forlatelse og nåden.

For før det kommer til en slik anger, bryr en seg ikke om synden. Men den er der likevel, selv om den bare er en sovende og død synd, slik Herren sier om Kain. Men når den ikke lenger slumrer, men er blitt levende og kjennes, så den angriper og forferder hjertet og samvittigheten – da kan det ikke kalles en fortjenstfull gjerning. Det er, som Sankt Paulus kaller det, den rette og levende synden. Og hvem vil vel si at en kan fortjene nåde ved synd?

Derfor er de stakkars menneskene under pavedømmet blitt jammerlig bedratt og forført. De har fått avløsning for syndene sine på grunnlag av en slik anger, akkurat som om den var en fortjeneste og en god gjerning. Slik lyder jo ordene klart og tydelig i alle pavens bullar: *Contritis et confessis* – de som har angret, skriftet og gjort bot, skal ha syndenes forlatelse. For når angeren er ekte, er den jo ikke annet enn synden selv, som nå har fått sin rette makt og kraft, og det kan umulig regnes noen til fortjeneste.

Men syndenes forlatelse får en når en tror på den befalingen Kristus her gir, og med hjertelig tillit tar imot det ordet som blir forkynt oss i hans navn etter denne befalingen. For syndenes forlatelse er ikke grunnet på vår anger, som jo ikke er annet enn den vekkede, forferdende synden. Den er grunnet på Kristi ord.

Når en slik anger eller følelse av synden står alene, utretter den ikke annet enn å dra oss bort fra troen og få oss til å flykte fra Gud og frykte ham. For den er ikke annet enn den vekkede synden, som nå er blitt større og sterkere, så den kan gjøre sitt verk til fulle. Ulykken blir stadig større jo lenger det går, og den ene synden slår seg sammen med den andre.

Det er som når en tyv har stjålet og havnet i bøddelens hender: Det blir ikke ved det. Til tyveriet kommer enda flere synder, til han til slutt fatter hat til rett og rettferdighet, til dommer og øvrighet, ja, til Gud selv.

Dette sier Sankt Paulus med et godt ord: «Ved budet skulle synden bli overmåte syndig» (Rom 7,13), det vil si: Først da blir den en virkelig sterk synd. Når synden virker slik, og én synd gjør hele verden så full av synder at en ingen steder kan få fred eller ro for dem, er det dette de har kalt anger og ruelse. Men står denne angeren alene og blir den alene – som den angeren som kom over

forræderen Judas – da følger det ikke annet av den enn at en fortviler. Kristus må også komme til med sitt trøstefulle ord og bud om syndenes forlatelse.

Der det altså er anger og forferdelse i et hjerte, kommer Kristus og sier: «Du er helt full av synder, og du faller stadig dypere i synden og bort fra meg. Mener du nå at jeg skulle forlate deg syndene dine for den sakens skyld? Å nei! Men en slik anger og ruelse må til, for ellers kan du jo aldri av hjertet hate synden og ønske at den skal bli deg forlatt. Men den rette veien er denne: at du holder deg til mitt ord, og at du hører det og tar imot det i tro. For ved det blir du fri fra synden.»

Slik har de ikke preket under pavedømmet. Der har de vist folk til Sankt Jakob, til Roma og andre steder, og dessuten til deres egen anger og fyllestgjørelse. Men om Kristi ord og befaling har de ikke sagt et eneste ord. Her står det derimot: «Dersom dere forlater noen deres synder, da er de forlatt. Dersom dere fastholder dem for noen, da er de fastholdt.» Her hører du altså at syndenes forlatelse ikke skal søkes noe annet sted enn bare i Herren Kristi ord. Den som søker den andre steder, vil ikke finne den.

Og hva har det så hjulpet oss når vi pinte og plaget oss selv og andre med faste, bønner, messelesning, sang, nattevåk og annet slikt for å få syndenes forlatelse på den måten? Er det ikke en grufull elendighet at vi ble lært at vi skulle få syndenes forlatelse ved angeren vår – som jo ikke er annet enn synden vår selv når den er sterkest og grusomst?

Kan våre egne gjerninger, anger og skriftemål utrette det, hva skal vi da med Kristi ord? Og hvorfor skulle Kristus da ha gitt disiplene sine denne befalingen? Da kunne vi like gjerne, ja, heller, være tyrkere og jøder, som også mener at de skal bli salige, enda de ikke har Kristus. For paven er enda verre enn tyrkerne og jødene, fordi han attpåtil misbruker Kristi navn til en slik villfarende lære.

La oss derfor merke oss nøye at Kristus her knytter syndenes forlatelse til sitt ord, og ikke til pilegrimsferder, messer, almisser og andre gjerninger, hva de så heter.

Når noen altså ønsker syndenes forlatelse, skal han gå til sin sogneprest eller til nærmeste kristne menneske der han vet at han kan finne Guds ord. Der skal han sannelig også finne syndenes forlatelse. For dette står fast: Med ingen av våre egne gjerninger kan vi overvinne synden, og alt vi selv kan gjøre, er forgjeves og ingenting verdt, om vi så piner oss i hjel.

Det har en til fulle erfart under pavedømmet. Mange der hadde en motløs samvittighet og gikk derfor i kloster eller tok fatt på andre slike gjerninger i håp om å bli hjulpet og få fred. Men alle har de måttet bekjenne at verken munkeklær, munkeordener, bønner, faste eller annen selvpining har kunnet hjelpe dem ut av en slik angst og nød.

Hva er grunnen til dette? Ingen annen enn det vi har hørt i dag: Syndene blir fastholdt eller forlatt ved Ordet. Den som ikke vil høre det ordet som gir syndenes forlatelse, får høre det ordet som fastholder syndene for ham. For en kan ikke komme til syndenes forlatelse på noen annen vei eller ved noe annet middel enn ved Ordet. En kan derfor gjøre hva en vil; syndene blir likevel

fastholdt for dem som ikke går til Ordet, men vil hjelpe seg selv med egne gjerninger.

For Herren vår Gud har ikke lagt syndenes forlatelse inn i noen gjerning som vi selv kan gjøre, men bare i denne ene gjerningen: at Kristus har lidt og har stått opp igjen. Men denne gjerningen har han ved sitt ord lagt i munnen på apostlene og kirkens tjenere, ja, i nødsfall i munnen på hver eneste kristen, for at de skal forkynne syndenes forlatelse og dele den ut til alle som ønsker den.

Vil du nå hente deg syndenes forlatelse der, skal du sannelig finne den. For befalingen om at synder skal forlates, er jo allerede gitt. Men vil du ikke hente den der, blir syndene dine fastholdt for deg, hva du så gjør.

For som jeg allerede ofte har sagt: Det finnes ingen syndenes forlatelse uten bare ved Ordet. Dette ordet har Kristus lagt i munnen på apostlene sine, ja, på alle sine kristne. Og den som ikke vil ta imot forlatelsen her og tro dette ordet, kan ellers gjøre hva han vil; syndene hans blir likevel fastholdt for ham. For den befalingen står fast og kan ikke rokkes: Herren tar syndenes forlatelse bort fra hele verden og fra alle gjerninger og legger den i Ordet. Der skal en finne den.

Men dette skal en ikke bare bruke om avløsningen, der en løser fra synden. Kristus har, som sagt i begynnelsen, sammenfattet hele preke- og kirkeembetet i denne befalingen.

Syndenes forlatelse skal forkynnes og deles ut både ved forkynnelsen av Ordet og ved de hellige sakramentene. For vi forkynner jo evangeliet for at alle mennesker skal erkjenne sin synd og bli rettferdige. Slik døper vi også for at syndene skal forlates oss ved Kristi død. Og Herren har også innstiftet sin nattverd for at vi skal tro at hans legeme er gitt for oss og hans blod utøst for våre synder, og for at vi slik ikke skal tvile på at syndene våre er forlatt.

For at troen på at dine og mine synder er forlatt, skal bli fast hos oss, har Kristus ordnet det slik at den ene ikke skal la seg døpe eller ta imot sakramentet for den andre. Hver og en skal gjøre det selv og for egen del.

På samme måte skal også hver og en selv og for egen del høre Ordet, og gå og be om personlig avløsning hvis han ikke kan få nok trøst av den alminnelige prekenen. Og så skal han ikke tvile, men tro: Så visst som han her hører ordet om syndenes forlatelse i Jesu navn, så visst er nå syndene hans tatt bort, og han er løst fra dem i himmelen og for Guds ansikt.

Ordet og sakramentene skal altså ikke skilles fra hverandre, for også sakramentene har Kristus sammenfattet i sitt ord. Var sakramentene uten Ordet, kunne en jo ikke trøste seg med dem, ja, ikke engang vite hva de var. Derfor er det ikke bare en stor blindhet og villfarelse, men en grufull elendighet at papistene preker om syndenes forlatelse og likevel glemmer Ordet, som alt kommer an på. I stedet viser de folk til et tomt apespill og lærer dem at de skal søke syndenes forlatelse ved sine egne andaktsøvelser og gjerninger.

Men vår kjære Herre Kristus har lagt syndenes forlatelse i Ordet og lagt dette ordet i munnen på kirkens tjenere og i nødsfall på hver eneste kristen. Derav følger jo at en skal tro på syndenes forlatelse og bare kan få den ved troen. Dette er da også grunnvollen for hele vår lære: at vi blir rettferdige og salige bare ved troen på Kristus.

For du må jo innrømme at ordet fra vår kjære Herre Jesus Kristus, som han har lagt i munnen på disiplene sine, ikke kan gripes med hendene eller ved gjerninger – verken ved faste eller bønner eller almisser eller hvilken annen gjerning du kan nevne. Det er bare troen som kan gripe dette ordet, og bare hjertet er det rette skrinet der det kan gjemmes og bevares. Det er altså klart og visst at vi skal rettferdiggjøres bare ved troen. For syndenes forlatelse er innesluttet i Ordet alene, og Ordet kan bare tas imot ved troen.

Om dette vet paven og tilhengerne hans ingenting; ja, de er så forherdet at de ikke vil vite noe om det. Derfor har både troen og Ordet hos dem måttet vike, og i stedet har de vist menneskene til deres egen fromhet, fortjeneste og gjerninger. Ja, bare preke i vei, dere fortvilte løgnere, til Gud en gang byr dere å tie! Men for oss er det svært nødvendig å holde denne papistiske læren opp mot vår rette lære. Vi må virkelig ikke glemme disse papistiske styggedommene, så vi ikke igjen kommer så langt at vi søker syndenes forlatelse i våre egne gjerninger og ikke i Ordet.

For Herren viser oss her ikke til våre gjerninger, men til sitt ord. Dette ordet legger han i munnen på disiplene sine, og han sender dem ut slik han selv ble sendt ut.

Men der syndenes forlatelse er, og der hjertene er renset ved troen, som Sankt Peter sier (Apg 15,9), der skal heller ikke rettskafne og gode frukter utebli; de vokser fram av et godt og vakkert hjerte. For troen er ikke lat. Den Hellige Ånd driver den uavlatelig til lydighet, slik dens natur er, og står imot kjødet og synden. Så gi oss da Gud sin nåde ved Herren Kristus, så vi alle kan tro og erfare dette! Amen.

Andre søndag etter påske

Joh 10,11–16. Holdt i 1533 og 1534.

> Jeg er den gode hyrde. Den gode hyrde setter sitt liv til for fårene. Men den som er leiekar og ikke hyrde, den som ikke eier fårene, forlater fårene og flykter når han ser ulven komme. Og ulven røver dem og jager dem fra hverandre. For han er leiekar og har ingen omsorg for fårene.
> Jeg er den gode hyrde. Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg, likesom Faderen kjenner meg, og jeg kjenner Faderen. Jeg setter mitt liv til for fårene. Jeg har også andre får, som ikke hører til i denne innhegningen. Også dem må jeg lede, og de skal høre min røst. Og det skal bli én hjord og én hyrde.

Dette evangeliet kan, som Kristi andre gjerninger, legges ut på to måter: først om troen og så om kjærligheten. Når det gjelder troen, er meningen at Kristus alene og ingen annen er den hyrden som dør for sine får. For intet menneske, ingen helgen, ja, ikke engang en engel var i stand til å utrette det verket som Kristus her dør for: å frelse menneskene fra døden, som djevelen hadde ført dem inn i ved synden i paradiset.

Dette er denne hyrdens egen gjerning, og ingen kan gjøre den etter ham, like lite som noen kan gjøre ham etter noen av de andre gjerningene han har gjort for å betale for syndene våre. Derfor kan ingen si om seg selv det Kristus sier her: «Jeg er den gode hyrde. Den gode hyrde setter sitt liv til for fårene.»

Med disse ordene vil han dra oss til seg og lære oss å tro at alle helgeners lidelse er ingenting å regne mot hans. Moses og de andre profetene, og apostlene med dem, har vært store mennesker, tro hyrder og flittige styrere i Guds folk. De har lært og forkynt rett hva en skal tro og gjøre, og derfor har de måttet lide mye, ja, de fleste av dem døden. Men med alt dette kan de likevel på langt nær ikke sammenlignes med Kristus.

For han er Guds enbårne Sønn, herlighetens Herre selv og den rette og eneste overhyrde. Fra verdens begynnelse har han talt ved patriarkene og profetene; da tidens fylde kom, ble han menneske og åpenbarte Faderens vilje. Og dertil har han, som han sier her, «satt sitt liv til for fårene», det vil si for alle dem som tror på ham, og som vil leve og dø på dette: at de alene ved hans død og oppstandelse er blitt rettferdige og salige og fridd ut av djevelens makt, som holdt hele menneskeslekten fanget i synd og død.

Dette er også hans verk: Over hele verden utvelger han seg og samler ved sitt ord en evig kirke av alle dem som ærer, påkaller og bekjenner hans navn. Han

gir dem Trøsteren, Den Hellige Ånd, og ved sin guddommelige makt holder han dem oppe og verner dem mot listen, grusomheten og morderlysten til djevelen og alle hans lemmer.

Og selv om mange blir tatt av dage for lærens, troens og bekjennelsens skyld, vil han likevel på den ytterste dag vekke dem opp sammen med alle de utvalgte til det evige liv, til en usigelig og herlig glede og salighet – men sine og kirkens fiender til evig skam og vanære.

Intet av alt dette, sier jeg, kan noen engel gjøre eller gi, og enda mye mindre noe menneske, enten han er patriark, profet eller apostel. For da Moses og alle profeter, apostler og tro hyrder hadde forkynt sin tid ut og gjort sitt beste, sovnet de alle inn. Men Kristus er i går og i dag den samme, ja, til evig tid (Hebr 13,8). Derfor er han en helt annen hyrde enn alle som noen gang har vært hyrder for Kristi hjord.

Riktignok har de gitt hjorden som var betrodd dem, Guds ord til føde, rett og redelig, og vist den til Kristus som den eneste overhyrde. De flyktet heller ikke og forlot hjorden når ulven kom, men lot seg selv rive i stykker når tiden og nøden krevde det.

Men dette må ikke forstås som om fårene kunne bli hjulpet fra synd og død ved deres død; det utretter Kristi død alene, vår store overhyrdes død. Med sitt blod har de derimot stadfestet det ordet de forkynte, for å styrke disiplene sine, så de skulle holde fast ved den rette læren, bli stående i den og vite at den visselig var Guds ord. Men mer om dette siden.

Her skal du også merke deg dette: Kanskje er det ingen fare for at fiendene av den guddommelige sannhet vil forfølge deg og slå deg i hjel fordi du forkynner Kristi ord rent og ikke vil føre noen fremmeds røst. Likevel skal du se deg godt for, så den rette ulven, djevelen, ikke griper deg og river deg i stykker på en verre måte enn denne verdens tyranner kan; de kan bare slå legemet i hjel, men ikke ødelegge sjelen.

Skal du unngå ham, må du sannelig ikke stole på ditt eget hellige liv, din rettferdighet, dine gode gjerninger, ja, heller ikke på Guds lov. For her kan ikke loven hjelpe oss. Ja, mer enn det: den vitner rett og slett mot oss. Den skremmer hjertene våre og anklager oss med største alvor for at vi verken frykter eller elsker Herren vår Gud eller stoler på ham – kort sagt for at vi ikke viser ham hjertelig og oppriktig lydighet. Derfor feller loven den dommen over oss at vi er evig fortapt og fordømt.

Loven kan altså ikke hjelpe deg. Enda mye mindre kan løftene dine hjelpe deg, eller lydigheten din, eller at du har gitt avkall på ekteskapet – eller hva de nå heter, alle de andre gjerningene du stoler på. Dem har du selv valgt uten Guds befaling, ja, mot den.

Derfor skal vi gi slipp på all den trøsten vi bygger på et hellig liv og gode gjerninger, og lære å holde oss til ham i den rette tro. Han sier: «Jeg er den gode hyrde og setter mitt liv til for mine får.» For han flykter ikke for ulven, men lar seg heller rive i stykker enn å la ulven ta ett av fårene hans fra ham. Derfor skal vi i en slik fare se til ham alene og holde oss til ham.

Dette var nå det ene stykket vi skal lære her og gripe med troen: at vi selv ikke kan utrette noe her, men at han, den gode hyrde, vår Herre Kristus, har gjort og utrettet alt sammen. Og han har befalt oss å ta imot det og stole på det med en fast og stø tro.

Den andre læren er at alt det vår kjære hyrde har gjort her, også er stilt fram for oss som et eksempel vi skal følge. Det vitner Peter om når han sier: «Kristus bar selv våre synder på sitt legeme opp på treet, for at vi skal dø bort fra syndene og leve for rettferdigheten. Ved hans sår er dere blitt legt. Dere var jo som villfarne får, men er nå omvendt til deres sjelers hyrde og tilsynsmann» (1 Pet 2,24–25).

Dette er apostelens lære om troen, og den bruker han så også på kjærligheten når han sier: «Kristus led for dere, og etterlot dere et eksempel, for at dere skal følge i hans fotspor» (1 Pet 2,21). For Kristus døde for oss for å redde oss fra synden og den evige død ved sin egen gjerning, uten noen hjelp fra vår side. Slik skal også vi tjene hverandre, uansett hvor ille det skulle gå oss her i verden for det.

Å følge Kristi eksempel er altså dette: at hver kristen også blir en god hyrde. Riktignok kan jeg ikke redde andre fra død og synd ved min død, for det er, som dere har hørt, bare den eneste rette hyrdens, Jesu Kristi, verk. Likevel kan jeg sette livet til slik at mitt eksempel lokker og drar andre til Ordet og til å kjenne Kristus.

For vi ser jo godt hvor fiendtlig både verden og djevelen er mot Ordet, og særlig hvordan paven bruker all sin innflytelse for å undertrykke Ordet med vold og makt. Her må da de gudfryktige hyrdene lide forfølgelse, og mange av dem setter livet til for Ordets skyld.

Derfor må Ordet ha gudfryktige og tro predikanter som – fordi vi er forløst ved Kristi død – uforferdet følger hans eksempel, setter livet til for fårene og går i døden for Ordets skyld. Men deres død gjør ikke de andre salige, for saligheten blir vunnet ved Kristi død alene. Likevel blir de andre styrket ved den. Slik blir ikke bare Gud prist ved deres blod og død; også nesten deres blir styrket i troen, selv om han ikke blir frelst fra døden ved det. For det må allerede ha skjedd – som sagt mange ganger nå – ved den eneste rette hyrdens, Herren Jesu Kristi, død.

I denne læren om kjærligheten kalles nå de falske lærerne og tyrannene som forfølger og fordømmer den rette læren, «ulver». Den som er en from kristen, lar seg altså ikke skremme bort når han ser ulven komme, men ofrer heller liv og blod enn å la Ordet og den rette kristne erkjennelsen bli tatt fra nesten sin. Slik gjorde de hellige apostlene og de kjære martyrene: De flyktet ikke, men løp rett i gapet på ulven. Og slik skal det være fortsatt.

Den som vil være en kristen prest, skal mene det av hele sitt hjerte og søke Guds ære og nestens beste alene. Søker han ikke dette alene, men tenker også i embetet sitt på hva som kan skade eller gagne ham selv, så tro ikke at han vil holde stand.

For enten vil han flykte skammelig og la fårene i stikken, så ulven griper dem og sprer dem, slik Kristus sier her: «Men den som er leiekar og ikke hyrde, den

som ikke eier fårene, forlater fårene og flykter når han ser ulven komme» osv. Eller han vil tie stille og la fårene gå uten føde, det vil si uten Guds ord.

Dette er de rette leiekarene. De forkynner for egen vinning og fordel og vil ikke nøye seg med at Gud hver dag gir dem føden deres som en almisse. For vi prester skal jo ikke ha mer av embetet vårt enn det daglige brød, og de som vil ha mer, er bare leiekarer som ikke bryr seg om hjorden. En from prest derimot setter alt inn for hjordens skyld, ja, til og med liv og blod. (*Oversetterens merknad: Der det står «det daglige brød», har Luther «Hülle und Fülle».*)

Dette er den andre læren av dette eksemplet, og den gjelder ikke bare dem som er i kirkens embete, men alle kristne. For alle skal de holde fast ved bekjennelsen og heller sette livet til enn å la seg dra bort fra Ordet til avgudsdyrkelse. De vet jo at de har en hyrde som har satt livet til for dette. Og skulle de nå på samme måte sette livet sitt til, vet de at de skal få det tilbake ved ham og aldri i evighet miste det igjen.

Men Herren Kristus går enda videre og holder en preken om sine får, som han skiller fra alle andre får. Med dette vil han også skille sin lære fra kjetteriet og all annen lære. Han sier: «Jeg er den gode hyrde. Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg, likesom Faderen kjenner meg, og jeg kjenner Faderen. Jeg setter mitt liv til for fårene.» Det er som om han ville si: Vil dere være mine får, kommer alt an på at dere kjenner meg, deres hyrde, rett. For da er det ingen fare med dere.

Derfor skal en god prest ikke forkynne noe annet enn Kristus alene, så folk lærer å kjenne ham, både hva han er og hva han gir. Da skal ingen vike fra hans ord, og Kristus alene skal bli holdt for den hyrden som setter sitt liv til for sine får. Dette skal en forkynne for folk, så de kan lære å kjenne hyrden sin. Deretter skal en også holde dette eksemplet fram for dem og formane dem: Likesom Kristus har lidd og gjort alt for vår skyld, skal også vi gjerne ville lide og gjøre alt for Ordets skyld.

Disse to stykkene skal forkynnes i kristenheten. Den som hører og forstår dette, kalles et Kristi får, slik vi hørte ham si i teksten vår: «Mine får hører min røst» (Joh 10,27). Og den som lærer og forkynner dette, kalles en god hyrde – bare at han ikke kan gi sitt liv for fårene slik Kristus gjorde.

Men de som enten ikke selv vil høre denne læren eller ikke vil forkynne den for fårene, de er ikke Kristi får og heller ikke rette hyrder. Selv om de ellers gjør sitt beste, er de ikke annet enn leiekarer, ja, til og med rivende ulver. Dem skal en ikke høre, men sky som djevelen selv.

Slik er pavens forkynnelse helt igjennom. Han forkynner ikke Kristi ord rent og uforfalsket: «Jeg er den gode hyrde og setter mitt liv til for mine får.» Nei, han lærer: Vil vi være trygge for ulven, djevelen og døden, må vi selv være våre egne hyrder og verne oss med våre egne gjerninger, som messeofre, almisser, pilegrimsferder, klosterliv og annet slikt – dere vet hvordan det ble forkynt under pavedømmet.

Vil vi nå være rette kristne, må vi altså gjøre som et får som kjenner hyrdens røst og lytter bare til den; en fremmeds røst kjenner det ikke og bryr seg heller ikke om den.

Derfor skal vi si til paven og alle slike predikanter: «Jeg kjenner ikke din røst. Jeg hører en ulv som vil rive meg bort fra hyrden min og sluke meg. Bort fra meg med ulvehylet ditt! Jeg vil holde meg til min hyrdes røst» osv. For slik sier Kristus: «De skal høre min røst» (Joh 10,16). Og like før: «Men en fremmed vil de ikke følge. De vil flykte fra ham, for de kjenner ikke de fremmedes røst» (Joh 10,5).

For det er umulig at et Kristi får, når det først har begynt å tro sin hyrde og har hørt og forstått hans røst, skulle ville lytte til noen forkynnelse mot vår Herre Kristi røst.

Fåret hører og følger nok keisernes og kongenes bud, fyrstenes og øvrighetens bud. Det er befalinger som bare gjelder dette timelige livet og ikke den evige saligheten; for ingen kommer til det evige liv ved å adlyde slike ytre befalinger. Men kommer det en predikant som ikke bringer keiserens eller fyrstens bud, men for syns skyld fører Guds navn i munnen og sier: «Vil du bli salig, må du selv gjøre fyllest for syndene dine, holde messe, gi almisse» og så videre – da hører ikke fåret på ham, men sier: «Jeg kjenner ikke din røst; det er ikke hyrdens røst, men en ulvs.»

For erfaringen viser at fåret har en egen natur: Ikke noe annet dyr har så sikkert og skarpt øre. Selv om ti tusen mann er samlet, skyr og flykter det fra dem alle; bare for hyrdens røst flykter det ikke – den kjenner det og løper etter. Og når ti tusen får er sammen i én flokk og alle søyene breker, kjenner likevel hvert lam sin mors røst og løper etter den til det finner henne. Så skarp og sikker hørsel har det.

Det er denne egenskapen hos fårene Kristus sikter til her. Han vil si: Slike får har også jeg. For jeg er en hyrde, og mine får har også den naturen at de kjenner min røst svært sikkert og tydelig. Derfor får ingen dem til å gå noe sted der min røst ikke lyder. Han vil altså lære oss at vil vi være hans får, må vi også ha et så skarpt øre at vi kan skille Kristi røst fra alle andre røster, om de så er aldri så klare, lokkende og vennlige.

Av dette skal vi derfor lære å høre Guds ord flittig og trygt stole på det alene. Djevelen frister til alt ondt og trakter etter å sluke oss. Vi skal ikke gi ham rom hos oss med hans innskytelser, men alltid vokte oss for all falsk lære. For ulven gir aldri opp sine knep. Kan den ikke få oss til å falle eller fange oss med falsk lære, vil den prøve å få det til innvortes i hjertet vårt med onde tanker.

Da skal du gjøre som et får og si: «Den røsten bryr jeg meg ikke om, for det er ulvens og ikke min hyrdes røst. Min hyrdes røst sier: ‹Jeg er den gode hyrde og setter mitt liv til for mine får.› Men du, ulv, vil gjerne få meg til å frykte for min hyrdes røst og løpe fra ham.»

Slik kan en verge seg mot anfektelsen når djevelen vil tynge hjertet og føre det på villspor, eller i det minste gjøre det sorgfullt og redd. La oss derfor lære å høre og kjenne vår hyrdes røst tydelig og sikkert. Da skal vi også kjenne ham, vår hyrde, rett, og han skal kjenne og elske oss igjen. For hvordan skulle han kunne hate oss, når han setter sitt liv til for oss, gir oss det evige liv og tar død, synd og all ulykke bort fra oss? Ingenting av dette finner vi i noen annen røst. Derfor skal vi holde oss til denne røsten med desto større flid.

Videre er denne prekenen også herlig og trøsterik for oss fordi Herren her kaller seg en hyrde og kaller oss, som har og hører hans ord, sine får. Derfor har en kristen aldri grunn til å klage over at han er forlatt. Det kan nok være at én mangler penger og gods, en annen helse og en tredje noe annet, så det ser ut som om vi er midt blant ulver uten noen hyrde. Det er også det Kristus sier til disiplene sine: «Se, jeg sender dere som får blant ulver» (Matt 10,16).

Vi ser også daglig med egne øyne at det ikke går den kristne kirke annerledes enn et får ulven har grepet og vil sluke. Ingen kan se at vi har en hyrde som tar seg av oss. Men slik skal det jo gå, for at vi ikke skal ha noen annen trøst enn hyrdens lille fløyte. Om den sier Herren her: «Mine får kjenner min røst.»

Den som nå gir akt på denne røsten og følger den, kan rose seg av at han kjenner sin hyrde rett, og at hyrden også kjenner ham. For når noen gir akt på Ordet og følger det, må djevelen la ham være i fred. La det gå med liv og lemmer, penger og gods, hustru og barn som Gud vil – han hører likevel alltid sin hyrdes røst, som roper til ham: «Du er mitt kjære får, som jeg ga livet mitt for. For du lytter til min røst, og du kjenner meg, og jeg kjenner deg.»

Men denne kjennskapen finnes bare i Ordet og troen og ellers ingen steder, slik Herren selv sier: «Jeg kjenner dem, likesom Faderen kjenner meg, og jeg kjenner Faderen.» For den tiden Kristus, Guds Sønn, selv gikk her på jorden, så det jo akkurat ut som om han var overgitt i alle djevlers og onde menneskers vold, så de kunne drive sin ondskap med ham som de ville. For på den tiden lot Gud som om han hadde glemt ham, ikke visste noe om ham og ikke kjente ham.

Men da Kristus selv klager: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Matt 27,46), da han dør på korset og blir begravet, og djevelen derfor gjør seg håp om at Kristus ikke har noen Gud – da viser det seg at Faderen kjenner ham. For han henter ham opp fra helvete og døden.

Slik, sier Kristus, skal det også være med dere, mine får! Men la dere ikke føre vill, selv om det ser ut som om jeg ikke kjenner dere. For her på jorden blir en kristen ofte så ille medfart av ulykke, hjertesorg, synd og all slags skrøpelighet og motgang at det, slik han går her, ser ut som om det ikke var noen forskjell mellom ham og en ugudelig. Etter det ytre er det jo ingen forskjell å se på deres liv og død.

Ja, mer enn det: Det ser til og med ut som om en hedning står seg bedre med vår Herre Gud enn en kristen; for den kristne går det verre her i verden, og han har flere vanskeligheter og anfektelser enn hedningene. Men la deg ikke føre vill. Tenk på det din hyrde sier her: «Jeg kjenner mine får.»

«Ja,» sier djevelen og fornuften, «hvordan kan han kjenne deg, når det går deg så ille?» Da skal du svare: Jeg vet at han kjenner meg, og denne troen slipper jeg ikke, selv om jeg må dø og lide all slags ulykke. For jeg kjenner, hører og holder meg til hans røst. Med den taler han til meg slik en hyrde taler til fåret sitt: «Jeg er din hyrde. Jeg har satt mitt liv til for deg og er død for deg.» Dette ordet hører jeg og tror jeg på. Det er mitt eneste, men sikre tegn på at han kjenner meg, og jeg ham.

Og selv om jeg nå føler og erfarer noe helt annet enn det Kristus taler om her, betyr det ingenting. Alt slikt er bare timelige anfektelser.

Ordet om det evige liv lærer meg derimot dette: Selv om jeg nå føler døden og må dø likesom de andre som ikke tror på Kristus, har det likevel ingenting å si. For jeg har jo min hyrdes røst, og han taler så vennlig til meg: «Den som tror på meg, skal aldri i evighet se døden» (Joh 11,26; 8,51), og: «Jeg setter mitt liv til for mine får.» Derfor tviler jeg slett ikke på at min trofaste hyrde, Jesus Kristus, kjenner meg.

Men at han kjenner meg, er likevel skjult for meg her i livet, for at det her kan være rom for troen. For gikk vi straks rene og udødelige fram av dåpen, trengte vi jo verken Ordet eller troen. Men nå når Ordet er her, må vi tro det; for fullt ut kan vi mennesker ikke erfare det før på den ytterste dag. Da skal vi ikke lenger tro det, men se og erfare det i gjerning.

Når et menneske blir døpt, er det jo ingen tvil om at han i dåpen blir like ren og klar for Gud som den kjære sol, og at det slett ingen synd finnes hos ham, men bare evig rettferdighet. For Kristus sier selv: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). Men dette kan ikke ses. Likevel er det sannhet, så sant en vil rette sin dom etter Ordet og hyrdens røst.

Derfor kommer alt an på at en holder seg til Ordet og blir stående fast ved det til den dagen da det vi nå tror på og hører i Ordet, skal bli åpenbart i det kommende, evige, salige liv. For det nåværende og det kommende livet er to forskjellige liv; derfor kan vi ikke her i livet fullt ut føle det vi skal føle og erfare der.

Derfor er det en stor kunst å kjenne en kristen; ja, her på jorden kan en slett ikke kjenne ham rett. For hvilket menneske kan si om seg selv at han allerede er i det evige liv? Og likevel må vi jo bekjenne – for det er den rene sannhet – at et barn som ennå plages av døden, synden og all ulykke, og som en ikke kan se noe evig liv på, likevel begynner å leve et evig liv straks fra sin dåp.

Hvordan går det til? Det ser en jo ingenting av; en ser bare det gamle livet og levnet. Men sammen med og over dette gamle, syndige livet har Gud gitt oss et evig liv. I det lever vi allerede nå – regnet etter Ordet og troen – selv om vi ennå verken ser eller føler det.

Å kjenne en kristen rett er altså dette: at en ikke dømmer ham etter det ytre og etter det en ser med øynene, men etter hørselen og Ordet. Slik er det også med et får: Det berger livet ved å høre, men løper bort til ulvene når det ikke hører hyrdens røst. For uten hyrdens røst kan ingen holde det tilbake. Når det hører den, er det trygt; men mister det hyrdens røst, er all glede og trygghet borte for det. Da kan det ikke annet enn frykte, løpe skremt omkring overalt og fare vill.

Slik går det også med en kristen. Når han mister Ordet, er også all trøst ute for ham. Men når han holder fast ved Ordet, ser han både sin hyrde selv, Herren Kristus, og alt det Kristus har vunnet og lovt ham, nemlig syndenes forlatelse og det evige liv.

Da går han omkring fylt av trygt håp, spiser, drikker, arbeider og gjør det som er befalt ham; ja, da lider han også med glede det som blir lagt på ham å lide. For han henger med øret ved sin hyrdes røst og munn og venner seg til ikke å dømme etter det han ser og fornemmer, men etter røsten og hvordan den lyder.

Dette er nå det Kristus sier: «Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg, likesom Faderen kjenner meg, og jeg kjenner Faderen. Jeg setter mitt liv til for dem.» Dette skal vi lære, og slik venne hjertene våre til ikke å ta anstøt av at også de kristne må lide og dø som andre mennesker. For det er de kristnes rette visdom og gylne kunst å kunne si: Når det gjelder det ytre livet, ser jeg ingen forskjell mellom kristne og ikke-kristne; ja, oftest går det de kristne mye verre, og de må lide hundre ganger så mye ondt som andre.

Men Guds ord viser meg en stor og viktig forskjell: De kristne skiller seg fra de ikke-kristne, ikke i den legemlige skikkelsen eller den ytre fromheten, men ved at de hører og har sin hyrdes røst. Hedningene, tyrkerne og jødene hører den ikke. Heller ikke hyklerne og de falske kristne, som vil fortjene himmelen ved sine egne gjerninger, hører den. Og enda mindre hører tyrannene og den antikristelige, epikureiske hopen den – paven og hans åndsforlatte sleng. Bare vår Herre Jesu Kristi får lytter til den. Men ellers, etter det ytre og det verdslige vesen å dømme, finner en ingen forskjell.

Herren Kristus taler her om «andre får, som han også må lede, så det kan bli én hjord og én hyrde». Dette begynte allerede straks etter pinsedag. Da ble evangeliet forkynt i hele verden ved apostlene, og den forkynnelsen er ennå i gang og skal fortsette helt til verdens ende. Men dette må ikke forstås som om alle mennesker til slutt skal omvende seg og ta imot evangeliet. Det blir det ingenting av; det lar djevelen ikke skje, og dessuten hater verden Ordet og vil ikke la seg overbevise. Derfor vil det alltid være mange slags trosbekjennelser og religioner her i verden.

Men «én hjord og én hyrde» betyr at Gud for Kristi skyld vil ta imot som sine barn alle dem som tror på evangeliet, enten de er jøder eller hedninger. For å følge denne hyrden og hans røst – det er den eneste rette religion.

Dette unne oss våre sjelers trofaste og eneste hyrde og tilsynsmann, Jesus Kristus, sammen med Faderen og Den Hellige Ånd! Ham være pris og ære i all evighet! Amen.

Tredje søndag etter påske

Joh 16,16–23. Årstallet er ikke oppgitt.

> Om en liten stund ser dere meg ikke lenger. Og om en liten stund igjen skal dere se meg. Da sa noen av disiplene hans til hverandre: Hva mener han med dette som han sier til oss: Om en liten stund ser dere meg ikke lenger, og om en liten stund igjen skal dere se meg, og: Jeg går til Faderen? De sa derfor: Hva betyr dette som han sier: En liten stund? Vi skjønner ikke hva han taler om.
> Jesus visste at de ville spørre ham, og han sa til dem: Er det dette dere drøfter med hverandre, at jeg sa: Om en liten stund ser dere meg ikke lenger, og om en liten stund igjen skal dere se meg? Sannelig, sannelig sier jeg dere: Dere skal gråte og klage, men verden skal glede seg. Dere skal ha smerte, men deres smerte skal bli til glede!
> Når en kvinne skal føde, har hun smerte, fordi hennes time er kommet. Men når hun har født barnet, minnes hun ikke sin trengsel mer, i glede over at et menneske er født til verden. Slik har også dere smerte nå. Men jeg skal se dere igjen, og deres hjerte skal glede seg, og ingen tar deres glede fra dere. Og på den dagen skal dere ikke spørre meg om noe.

Dette evangeliet er et stykke av den trøstetalen Herren holdt for disiplene sine ved bordet om kvelden, en liten stund før han ble forrådt av Judas i Getsemane hage og tatt til fange av jødene. Trøsten går særlig ut på dette: Selv om disiplene skulle ta anstøt av Herrens vanærende død og bli dypt bedrøvet over den, skal denne sorgen ikke vare lenge. For vår Herre Kristus vil bare være borte fra dem en liten stund. Deretter skal de se ham igjen, når han står opp fra de døde, og da skal de glede seg over ham og beholde denne gleden til evig tid.

Nå forteller Johannes med mange ord hvordan disiplene ikke forsto denne talen og ikke kunne begripe hva Kristus mente med den «lille stunden». Derfor må Kristus forklare det for dem, men de forstår det likevel ikke. Dette falt disiplene svært tungt, og slik går det også oss. Heller ikke vi kan noen gang rett begripe eller forstå denne «lille stunden», og det samme som hindret disiplene, står også i veien for oss.

For da fristelsen trengte inn på dem, og de så Herren Jesus dø en så vanærende og elendig død, kunne de ikke tenke at det bare skulle vare en liten stund. De tenkte i sine hjerter at nå var det helt slutt med Herren Kristus, og at de snart skulle bli behandlet slik som mesteren deres. Det var langt fra deres tanker å gi rom for den trøsten at det bare dreide seg om to dager, og at Herren da skulle

stå opp fra de døde til et evig liv, hjelpe dem her på jorden mot verden, djevelen, synden og døden og til sist gjøre dem salige.

Derfor forteller Johannes også i det følgende hvordan de på påskedag holdt seg bak lukkede dører av frykt for judeerne (Joh 20,19) og slett ikke ville tro at Kristus hadde stått opp fra de døde, enda kvinnene, Peter og de to andre disiplene sa det til dem. Kort sagt: De kunne ikke tro at det bare dreide seg om en liten stund. De trodde at Kristus, som andre mennesker, skulle bli værende i døden til evig tid. Ellers hadde de vel ikke sørget slik, men ventet på hans oppstandelse med glede og trøstet seg med den.

Slik går det også oss. Når Gud lar en ulykke ramme oss, har vi straks tanken klar: «Her sitter vi fast; nå finnes det verken råd eller hjelp.» For at det bare dreier seg om en liten stund, og at Gud snart og på uventet vis vil åpenbare seg med hjelp og nåde, det vil hjertene våre verken synge eller si noe om. Derfor blir vi så motløse at vi ikke kan gjøre annet enn å skrike og klage.

I stedet burde vi, som Paulus sier, rose oss av anfektelsene og glede oss over dem (Rom 5,3). Det burde vi gjøre, ikke bare fordi hjelpen skal komme – og den kan ikke utebli når vi bare tror og holder oss til Guds ord – men også fordi korset er som en sikker prøve på at vi er Guds barn. Om det skal vi tale mer siden.

Slik er dette evangeliet en skjønn trøstepreken, ikke bare for disiplene, men for alle kristne. Av det lille ordet *modicum* («en liten stund») skal vi lære å trøste oss i alle anfektelser med at det bare dreier seg om en liten stund; for da må all sorg vike og all trøst og glede komme.

Men for at vi desto bedre skal kunne gripe denne trøsten, vil vi først tale om kors og lidelse generelt. Vår egen fornuft tenker slik: Hvis Gud så til oss og elsket oss, ville han holde all ulykke borte fra oss og ikke la oss lide noe. Men når alle mulige vanskeligheter strømmer inn over oss, snart her og snart der, trekker fornuften den slutningen: Enten har Gud glemt oss, eller så hater han oss og bryr seg ikke om oss; ellers ville han vel hjelpe oss og ikke la oss ligge i slik nød og jammer.

Mot slike tanker, som vi har av naturen, må vi væpne oss med Guds ord, så vi ikke dømmer etter det vår egen fornuft sier, men etter det Guds ord sier oss. For dømmer vi uten Ordet og utenfor Ordet, er dommen vår falsk og fører oss vill.

Hva sier så Ordet? For det første at ikke et hår kan falle av hodet vårt uten at det er Guds vilje. Den som vil dømme etter dette ordet fra vår kjære Herre Kristus, kan ikke komme til noen annen slutning enn at verken djevelen eller verden – om de så er så sterke og mektige som de bare vil – kan gjøre en kristen det aller minste uten at det er Guds vilje.

Det viser Herren Kristus også i lignelsen om spurvene. Spurven er en unyttig fugl som gjør mer skade enn gagn; og likevel, sier Kristus, faller ikke én spurv til jorden og omkommer uten at det er den himmelske Fars vilje (Matt 10,29–31).

Av dette må altså en kristen – så sant han ikke vil gjøre Kristus til en løgner – trekke den slutningen at et menneske betyr mer for Gud enn mange spurver, som Kristus selv sier samme sted. Derfor vil Gud også ta oss i god varetekt og vern og ikke gi verken djevelen eller verden så mye makt at de kan fare fram med

en kristen som de lyster. Gjør de ham noe, må Gud også vite god beskjed om det og på forhånd ha gitt sitt samtykke; ellers måtte de pent la det være.

Dette var nå det første du skal legge godt merke til her, så du ikke tenker at Gud har glemt deg når det går deg ille, og at det ville gått deg annerledes om han tenkte på deg. For han tenker på deg og lar likevel verden gå deg imot.

Men her melder det seg straks en annen tanke, som er enda farligere. Når jeg må og skal se på ulykken jeg lider som noe Gud har sendt over meg, går fornuften min straks et skritt videre og slutter: «Da kan ikke Gud mene det godt med meg; ellers ville han vel ikke la meg plages så ille, men være meg nådig og spare meg for det onde.»

Og kommer samvittigheten nå attpå til, og syndene våre trer fram for øynene våre, da må en se seg godt for, så en ikke nesten helt fortviler om Gud, blir fiendtlig mot ham, vender seg fra ham og søker hjelp andre steder, der Gud har forbudt oss å søke den.

For vi synes en slik ulykke ville være langt lettere å bære og langt mindre å regne hvis den onde fiende eller onde mennesker hadde påført oss den, enn om Gud hadde sendt den over oss. Her trenger vi altså igjen å styrke oss med Guds ord og holde oss til det, og ikke la oss føre vill av fornuften og dens dommer. For da måtte vi visselig enten falle i fortvilelse eller begynne å hate Gud og akte ham for ingenting.

Vel, hva sier så Guds ord om dette? Paulus skriver: «Men dersom vi dømte oss selv, ble vi ikke dømt. Men når vi blir dømt, da er det Herren som refser oss, for at vi ikke skal bli fordømt sammen med verden» (1 Kor 11,31–32). Dette er da et klart og tydelig ord. Det sier oss at Gud tukter og refser dem han vil holde oppe og bevare til det evige liv, og at han ikke kan være fiendtlig mot dem, selv om han lar dem lide all slags kors, anfektelse og ulykke.

I anfektelser skal vi derfor holde oss til slike ord i Skriften. Én har denne nøden, en annen en annen, og hver av dem ville gjerne vært spart for den. Men tenker han da slik: «Se, var ikke denne anfektelsen, ville du falle i den eller den urenheten; men Gud gjør det slik til ditt eget beste, for å bevare deg i frykten for ham og drive deg til Ordet og bønnen» – da skal det visselig vise seg at Gud ikke tukter oss fordi han hater oss, men at han nettopp ved dette viser oss sin kjærlighet og bevarer oss fra den evige jammer.

På samme måte siterer også Hebreerbrevet Salomos ordspråk (Ordsp 3,11–12): «Min sønn! forakt ikke Herrens tukt, og mist ikke motet når du blir refset av ham. For den Herren elsker, den tukter han, og han hudstryker hver sønn som han tar seg av. Det er for tuktens skyld dere tåler lidelser. Gud handler med dere som med sønner. For hvem er vel den sønn som hans far ikke tukter? Men hvis dere er uten tukt, som alle har fått sin del av, da er dere uekte barn, og ikke sønner.»

Og videre: «Dessuten: Vi hadde våre jordiske fedre til å tukte oss, og vi hadde ærefrykt for dem. Skal vi da ikke mye mer bøye oss for åndenes Far, så vi kan leve? For de tuktet oss jo bare for en kort tid slik som de fant det rett og riktig. Men han tukter oss til vårt gagn, for at vi skal få del i hans hellighet. All tukt

synes vel, mens den står på, ikke å være til glede, men til sorg. Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,5–11).

Disse skriftordene viser ikke bare at den straffen Gud legger på oss, er en tukt i kjærlighet og ikke i vrede, men også at den er en fars kjærlige tukt. Derfor må vi slett ikke tenke at Gud er vred på oss eller ikke vil ha med oss å gjøre når vi føler straffen. For han straffer oss nettopp fordi vi er hans barn og skal beholde arven, og ikke skal bli forkastet og utelukket fra den.

Det Ordet forkynner oss om kors og lidelse, forkynner også eksemplene. Hvem kan, tør eller vil vel si at den allmektige himmelske Far ikke elsket sin enbårne Sønn, Jesus Kristus? Og likevel: Når du ser på Kristi liv og død, er ikke denne kjærligheten da så fullstendig skjult at en som bare dømte etter det ytre, måtte si at Gud av hjertet må ha hatet Kristus og brydd seg langt mindre om ham enn om de ugudelige jødene som øvde all sin ondskap mot ham?

Det er nettopp som Jesaja har sagt: «Vi aktet ham for plaget, slått av Gud» (Jes 53,4). Og slik spottet jødene ham på korset og sa: «Er du Guds Sønn, da stig ned av korset!» (Matt 27,40)

Men slik Gud forholdt seg til sin Sønn her på jorden, slik vil han også forholde seg til alle kristne. «En tjener er ikke større enn sin herre», sier Kristus. «Har de forfulgt meg, så vil de også forfølge dere» (Joh 15,20). Som dere har hørt, sier også Hebreerbrevet det samme svært vakkert: «Men hvis dere er uten tukt, som alle Guds barn har fått sin del av, da er dere uekte barn, og ikke sønner.»

Slik ser vi da hvor vakkert både Skriften og eksemplene stemmer overens. Vi skal kjenne Guds nådige vilje og ikke tenke at Gud har glemt oss og ikke bryr seg om oss når det går oss ille. Tvert imot skal vi se anfektelsene som et sikkert tegn på Guds kjærlighet, og vi må ikke tvile på at vi nettopp er hans kjære barn når Gud hjemsøker oss.

Men nå skal vi også lære hvorfor Gud – slik det ser ut for oss – farer så ubarmhjertig fram med barna sine og alltid holder dem under tuktens ris. Årsaken antyder Paulus når han sier: «Når vi blir dømt, da er det Herren som refser oss, for at vi ikke skal bli fordømt sammen med verden» (1 Kor 11,32). Og David sier: «Det er godt for meg at jeg ble ydmyket, så jeg kunne lære dine forskrifter» (Sal 119,71). Og Jesaja: *Vexatio dat intellectum*, «bare motgang lærer å akte på Ordet» (Jes 28,19). (*Oversetterens merknad: Jes 28,19 etter Luthers bibeloversettelse.*)

For det er sant: Ga Gud oss alt slik vi gjerne ville ha det, og bevarte oss mot all ulykke, ville vi bli sorgløse, ikke vokte oss for å synde og verken tenke på Ordet eller bønnen.

Men når vi blir hjemsøkt snart her og snart der, snart med hagl og snart med andre vanskeligheter, får vi grunn til ikke bare å ty til bønnen, men også til å tenke over at vi med syndene våre har fortjent en slik straff, og at vi derfor heretter skal begynne et bedre liv, så straffen kan bli tatt bort igjen eller mildnet. For som Hebreerbrevet sier: «Vår Far i himmelen tukter oss til vårt gagn, for at vi skal få del i hans hellighet» (Hebr 12,10).

Når en kristen føler korset, skal han derfor ikke la det gjøre ham motløs og gi seg over til bare gråt og jammer. Han skal tenke: «Jeg har en nådig Gud i

himmelen, som bevarer meg likesom han bevarer alle sine barn. Ved slik anfektelse, ulykke og motgang vil han minne meg om syndene mine og formane meg til bot og omvendelse, så jeg kan bli mer gudfryktig, vokte meg for synden og være hans barn.»

Den som skikker seg slik under korset, bruker det rett. Han blir ikke utålmodig i lidelsene og lar seg heller ikke drive av utålmodighet til å søke hjelp ved forbudte midler, men venter hjelp fra Herren og ber om den.

Vi vet nå at ingenting kan ramme oss uten Guds vilje, og at både tiden når det skjer, og måten det kommer på, alt sammen er Guds nådige vilje.

Som det fjerde stykket skal vi dernest tro og vite at Gud også vil gjøre ende på anfektelsen og fri oss ut av den. Det sier den hellige Paulus svært vakkert: «Gud er trofast. Han skal ikke la dere bli fristet over evne, men gjøre både fristelsen og utgangen på den slik at dere kan tåle den» (1 Kor 10,13).

Og med dette stemmer særlig det Herren her sier om dette *modicum* («en liten stund»): Det skal ikke vare lenge før deres sorg skal bli vendt til glede, ja, til en evig glede.

Men nå er det to svært viktige grunner til at vi ikke kan regne det for en liten stund, og til at troen vår heller aldri går riktig jevnt fram. Den første er at anfektelsen er altfor stor og voldsom, så vi synes vi må bukke under for den og ikke har noen kraft eller styrke igjen til å holde stand lenger.

Det ser vi hos kong Hiskia (Jes 37,3). Da assyrerkongens hærfører krevde at byen Jerusalem skulle overgi seg, sendte Hiskia bud til profeten Jesaja og lot si: «Dette er en dag med trengsel og straff og vanære. Barnet er kommet til modermunnen, men det er ingen kraft til å føde.»

Herren Kristus bruker den samme lignelsen om en fødende kvinne her: Det ser ut til at både mor og barn må dø sammen. For de kristnes anfektelser er slett ikke små og ubetydelige. Det ser vi i Salme 69, der Kristus roper til Gud og klager: «Frels meg, Gud! For vannene er kommet inn til sjelen. Jeg er sunket ned i bunnløs gjørme, hvor det ikke er fotfeste. Jeg er kommet i dype vann, og strømmen slår over meg» (Sal 69,2–3).

Den andre grunnen er at vi ikke ser noen vei, måte eller middel til å få hjelp. Da slutter vi straks at det er ute med oss, og kan ikke tro at det bare dreier seg om en liten stund.

Særlig dette er det Herren sikter til med lignelsen om kvinnen i barnsnød. For også der ser det ut som om nøden ikke vil ta slutt, og som om moren skal sette livet til. Men et øyeblikk etter viser det seg at det kommer et dobbelt liv i stedet for døden: Moren kommer seg, og et vakkert, velskapt barn er født til verden. Da er all nød forsvunnet og forvandlet til bare glede.

Dette ser vi skje for øynene våre hver dag. For selv om det av og til går ille, er det likevel bare sjelden. Det vanlige er, som Kristus sier her, at en bestandig, varig og hjertelig glede raskt og uventet følger etter nød og smerte.

Dette vil Herren lære oss: Når vi er i sorg, nød og anfektelse, skal vi tenke at «det jo bare dreier seg om en liten stund»; deretter skal det bli bedre. Slik sier også Hebreerbrevet: «All tukt synes vel, mens den står på, ikke å være til glede,

men til sorg. Men siden gir den dem som ved dette er blitt oppøvd, rettferdighets salige frukt» (Hebr 12,11).

For det første kalles det altså «en liten stund» fordi forandringen kommer så raskt og uventet, før en hadde tenkt det. Men dernest sies det om anfektelsen at den bare varer «en liten stund», fordi den skal byttes ut med den evige glede. For hva har det vel å si at den fattige Lasarus var fattig og elendig i ti eller tjue år, sammenlignet med at han deretter skal leve i all evighet?

Slik sier også Paulus: «For jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18). Og: «For vår trengsel er kortvarig og lett, og virker for oss en evig fylde av herlighet i overmål på overmål. Vi har ikke det synlige for øye, men det usynlige» (2 Kor 4,17–18).

Likeså sier Peter i sitt første brev: «Derfor jubler dere av glede, selv om dere nå en liten stund nødvendigvis har sorg i mange slags prøvelser. Dette skjer for at deres prøvede tro, som er langt mer kostbar enn det forgjengelige gull – som jo lutres ved ild – skal finnes til lov og pris og ære ved Jesu Kristi åpenbarelse» (1 Pet 1,6–7). Og i femte kapittel: «Men all nådes Gud, som har kalt dere til sin evige herlighet i Kristus Jesus, etter en kort tids lidelse, han skal dyktiggjøre, stadfeste, styrke og grunnfeste dere» (1 Pet 5,10).

Den som rett kunne tro og holde for sant at det bare dreier seg om en liten stund, hadde en sikker trøst å holde seg til. Derfor kommer alt an på at vi stoler på vår kjære Herre Kristus og holder hans ord for sant: at det bare dreier seg om en liten stund, selv om vi nå er under anfektelse og ulykke. Da kan vi trøste oss i lidelsene, slik en trøster en kvinne i barnsnød med at hun nok skal komme gjennom det, at Gud snart vil hjelpe henne ut av nøden og unne henne den glede å se barnet hun skal føde.

For det er ikke mulig å komme til gleden uten først å kjenne smerte og lide noe for den. Fornuften vår plager oss alltid, som sagt, og vil tyde slike sorger og lidelser som om Gud ville la oss gå til grunne i dem. Men det er slett ikke meningen. For en fødende kvinne har smerter og veer fordi en ny frukt skal fødes til verden. Slik lar Gud også anfektelsen komme for at vi skal finne frelse og redning og glede oss over det.

Men nå er det også svært vakkert at Herren lar disiplene få vite hva slags glede som skal bli dem til del: «Jeg skal se dere igjen», sier han. Dette ble oppfylt på den hellige påskedag, da de så ham i et nytt, evig liv. Slik ser Kristus også oss, og hjertet vårt fryder seg når vi tenker på hans oppstandelse og ser hvordan han har overvunnet synden, døden og djevelen til gode for oss, for at også vi skal leve evig med ham. Dette er den rette, bestandige, evige glede, som gjør ende på all sorg og aldri skal bli tatt fra oss.

Derfor skal vi ikke være utålmodige og motløse under korset, men holde fast ved den trøsten at selv om vi lider nå, dreier det seg bare om en liten stund. For Kristus er oppstått og sitter ved sin Fars høyre hånd. Der vil han holde djevelen og all jammer og elendighet borte fra oss og gjøre oss evig salige. Dette unne oss vår trofaste Gud og Far ved sin Sønn, vår forløser, Jesus Kristus! Amen.

Fjerde søndag etter påske

Joh 16,5–15. Årstallet er ikke oppgitt.

> Nå går jeg bort til ham som har sendt meg. Og ingen av dere spør meg: Hvor går du hen? Men fordi jeg har sagt dere dette, har sorg fylt deres hjerte. Men jeg sier dere sannheten: Det er til gagn for dere at jeg går bort. For dersom jeg ikke går bort, kommer ikke Talsmannen til dere. Men går jeg bort, da skal jeg sende ham til dere.
> Og når han kommer, skal han overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom: Om synd, fordi de ikke tror på meg. Om rettferdighet, fordi jeg går til Faderen, og dere ser meg ikke lenger. Om dom, fordi denne verdens fyrste er dømt.
> Ennå har jeg mye å si dere, men dere kan ikke bære det nå. Men når han kommer, sannhetens Ånd, skal han veilede dere til hele sannheten. For han skal ikke tale av seg selv, men det han hører, skal han tale, og de kommende ting skal han forkynne dere. Han skal herliggjøre meg, for han skal ta av mitt og forkynne det for dere. Alt det som Faderen har, er mitt. Derfor sa jeg at han tar av mitt og forkynner for dere.

Dette er et svært bemerkelsesverdig evangelium, for det handler først og fremst om den høye og nødvendige artikkelen som vi har fått navnet vårt fra, og som vi kalles kristne etter. Derfor kan vi aldri lære den fullt ut, selv om vi hører den hvert år. Skal den slå rot og bære frukt i hjertene våre, må vi ofte og med flid tenke den igjennom og ta den til oss på ny.

For øvrig er dette evangeliet, likesom det vi hørte for åtte dager siden, en trøstepreken som Herren holdt om kvelden ved bordet, kort før han ble forrådt og tatt til fange. Her vil han særlig væpne disiplene sine mot det anstøtet de sto foran. De skulle ikke bare stirre på hans vanærende og jammerfulle død, men også lære hva godt som skulle komme av denne døden, og så trøste seg med det.

For åtte dager siden trøstet han dem i evangeliet med at all denne vanæren og dette anstøtet bare skulle vare en liten stund og siden bli forvandlet til en evig glede. På samme måte trøster han dem også her, når han lærer dem hva hans død skal utrette. «Jeg går til ham som har sendt meg,» sier han. Det vil si: I morgen skal jeg korsfestes og drepes. Og ingen av dere spør meg hvor jeg går, og hva jeg vil utrette med det; men fordi jeg har sagt dere dette, har sorgen nå fylt hjertet deres.

«Men jeg sier dere sannheten: Det er til gagn for dere at jeg går bort» – det skjer for deres skyld. «For dersom jeg ikke går bort, kommer ikke Talsmannen (Den Hellige Ånd) til dere»; da beholder den onde ånd sin makt og sitt velde. «Men går jeg bort, da skal jeg sende Den Hellige Ånd til dere.»

Denne trøsten vil Herren at vi skal ta imot og holde fast ved, så vi verken blir forferdet over hans lidelse eller tar anstøt av den, men trøster oss med den. For ved den blir den onde ånd hindret i sitt tyranni, og Den Hellige Ånd blir gitt og skjenket oss.

Hva Den Hellige Ånd skal utrette, bringe og lære oss, viser Herren Kristus videre når han sier: «Den Hellige Ånd skal overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom.» Dette er i sannhet mer enn noen av oss kan makte på én gang: å ta for seg og overbevise ikke bare en enkelt skole, en landsby, en by eller to, men hele verden. Den som skal påta seg dette, må sannelig ha en sterk rygg og vite seg god hjelp. For til verden hører alle som er født helt siden Adam, alle keisere, konger og fyrster, ingen unntatt.

Alle disse skal Den Hellige Ånd overbevise ved apostlene og andre predikanter og si til dem: Dere er alle syndere; blant dere er ingen rettferdig, ingen lærd, ingen forstandig. Enten dere er i Jerusalem eller i Rom, og hvor høy stand og verdighet dere enn kan ha her i verden, blir likevel ingen av dere salig hvis han ikke lærer av meg. Ellers hører dere alle djevelen til, slik dere står og går, og her skal verken fromhet, hellighet eller gode gjerninger kunne hjelpe dere.

Alt dette, sier Kristus, skal være Den Hellige Ånds embete. Det skal han begynne ved dere, dere fattige og foraktede mennesker, og slik skal han overbevise og refse hele verden.

Det er ingen spøk det her gjelder, for han skal overbevise verden «om synd og om rettferdighet og om dom». Men når alt i denne verden bare er synd, og verken rett eller rettferdighet finnes her, hvordan må det da ende til slutt? Derfor er Den Hellige Ånds preken et hardt tordenslag for verden. Her hører verden at den med alle sine gode gjerninger tilhører djevelen og ikke kan komme inn i Guds rike, med mindre Den Hellige Ånd hjelper den, gjør den rettferdig og frir den fra dommen.

Slike ord finnes det mange av i Den hellige skrift. Paulus sier for eksempel: «Gud har innesluttet dem alle under ulydigheten» (Rom 11,32), og: «Vi var av naturen vredens barn» (Ef 2,3). Og Kristus sier: «Uten at en blir født på ny, kan han ikke se Guds rike» (Joh 3,3). Dette er Den Hellige Ånds rette preken: Han skal refse verden for syndens skyld.

Men hva er så synden? Er den ikke å stjele, slå i hjel, drive hor og lignende? Jo, slike misgjerninger er også synder, men de er ennå ikke den egentlige hovedsynden. For vi finner jo mange mennesker som ikke er skyldige i slike ytre synder. Men den egentlige hovedsynden som Den Hellige Ånd preker om, er hele verden skyldig i; ellers kunne han jo ikke overbevise hele verden om den. Denne synden er å ikke tro på Kristus.

Om dette vet verden selv ingenting; det må den først lære av Den Hellige Ånd. For verden regner bare som synd det som er forbudt på den andre tavlen i

Moseloven. Om Kristus vet den ingenting, og enda mindre at det er synd å ikke tro på ham.

Men hva trenger vi å snakke om verden? Selv ved universitetene og blant de kristne har en ikke regnet vantroen som noen synd, langt mindre sett på den som selve arvesynden. For at vantro er synd, kan ingen andre forkynne enn Den Hellige Ånd. Med denne preken gjør han hele verden til syndere, selv om den iblant brysker seg av sine ytre gjerninger og gir seg ut for å være from. Dette er altså Den Hellige Ånds preken: at hele verden, ingen unntatt, er syndere fordi den ikke tror på Kristus.

Men dette er en underlig preken, som verden ikke er vant til å høre. Ja, den kjenner slett ikke til den, for den vet ikke at den skal tro på mennesket Jesus. Verden mener at når en bare – slik som fariseeren (Luk 18,11) – verken er morder, horkar eller urettferdig, så er det nok, og mer trengs ikke.

Men Den Hellige Ånd forkynner noe annet. Han sier: Jeg vet nok at den ene av dere er mer rettskaffen enn den andre i det ytre livet. Men hovedsynden som dere alle er skyldige i, er denne: at dere ikke tror på Kristus. Slik lyder Den Hellige Ånds preken, og uten den har ikke noe menneske noen gang sett eller aktet på denne synden.

Dra derfor straks og frimodig denne slutningen: «Alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23). Tror et menneske ikke på Kristus Jesus, er altså alt han gjør, synd og skal straffes, slik du hører her – enten det er et strengt kartusianerliv, bønner, faster eller almisser. Og det finnes ingen annen vei til å bli fri fra denne synden enn å tro på Kristus Jesus.

Dette er en så veldig og klar tekst at ingen kan velte den. Likevel arbeider paven og hans tilhengere mot den. Når de ikke finner andre utveier, sier de at den ikke taler om troen i seg selv, men *de fide formata per caritatem* – om den troen som får sin skikkelse ved kjærlighetens gjerninger (jf. Gal 5,6).

Men holder en dette opp mot teksten vi har lest, kan ingen nekte for at Kristus her taler om synden og selv forklarer at synden er å ikke tro på ham. Da må jo følgen bli at selv om denne *forma* – de gode gjerningene – er aldri så fortreffelig, er mennesket likevel en synder når troen på Kristus ikke finnes hos ham. Da vil Den Hellige Ånd anklage ham som en synder, tross alle hans dyder og gode gjerninger.

Vantroen er altså den egentlige hovedsynden og kilden som alle synder springer ut fra. Er det vantro i hjertet, så en ikke tror på Kristus, er den første følgen at en ikke tar imot hans ord. Enten forakter en det, eller en holder det for kjetteri og løgn og forfølger det som om det var djevelens ord. Av dette følger så andre laster: En blir ulydig mot far, mor og øvrighet, legger ingen flid i sitt kall og embete og lever et ukyskt og ellers dårlig liv – bortsett fra at noen iblant skammer seg og er redde for at andre mennesker skal mislike det.

Alt dette er blader på vantroens tre, som vokser fram og blomstrer av denne roten. For dette refser Den Hellige Ånd verden, og ingen går fri. For den som ikke tror på Kristus, har ikke Den Hellige Ånd og kan derfor heller ikke ha en eneste god tanke. Og selv om han gjør noe som i seg selv ikke er ondt, men rett, gjør han det likevel som en trell, bare av frykt og ikke av den rette, hjertelige

lydigheten. Slik er verden djevelens tjenerflokk, som ikke kan tale, gjøre eller tenke noe godt – og alt på grunn av vantroen, som er kilden til alt ondt.

Den som vil male verden i dens naturlige farge, kan altså si: Her på jorden finnes en mengde mennesker som ikke tror på Kristus. Derfor vanærer og spotter de navnet hans; innvortes i hjertet og utvortes med ord og gjerninger myrder, stjeler og raner de og legger seg etter all slags urett. Dessuten misbruker de alle de gavene og gode tingene som vår Herre Gud skjenker dem.

Slike folk er det, sier Kristus her, som dere alle – apostler og predikanter – skal refse og tre fram mot. Denne refselsen skal fortsette helt til den ytterste dag. Uten opphold skal det forkynnes at alle som er av denne verden, ikke tror på Kristus og ikke hører til Kristi rike, men til djevelens – og det ikke bare for de ytre, grove syndenes skyld, men for hovedsyndens skyld, det vil si for vantroens skyld.

Og her hjelper det deg ikke om du så går og blir kartusianermunk og gjør snart det ene, snart det andre. For så lenge vantroen blir værende i deg, er du en fortapt synder, og det står ikke til å hjelpe. Det eneste som kan hjelpe her, er at du lar en slik vantro fare, tror på Kristus og trøster deg ved ham mot synden og døden.

Men nå vet dere, mine kjære venner, og har ofte hørt, hva troen er. Den er ikke bare at du vet og tror at det vi forkynner om Kristus, er sant. Den er at du også tar det til deg og tror at det har skjedd for din skyld og til gode for deg. For djevelen vet også at Kristus døde på korset. Det tror han like fullt og fast som alle papistene tror det; men at Kristus døde for hans skyld og til gode for ham, det tror han ikke.

Denne troen, som gjør at jeg og du tar det til oss som noe som har skjedd for vår skyld, er Den Hellige Ånds gave alene. Den som ikke har denne troen og kan si: «Kristus er død for meg, for at jeg skal være fri fra mine synder og den evige død», han er og blir en ukristen og en synder, selv om han piner seg i hjel med gode gjerninger.

Dette er altså det første stykket av Den Hellige Ånds embete og preken: Alt er synd, og tross alle våre gode gjerninger og vårt hellige liv skal vi regnes og fordømmes som syndere hvis vi ikke tror på Jesus Kristus. Derfor skal vi frimodig kaste av oss og tråkke under føttene alle munkekapper, munkeordener og alt annet som er funnet på for å vinne syndenes forlatelse.

For disse to tingene lar seg ikke forene: at jeg både vil si at Kristus er død for meg, og likevel vil gå i munkekappe og gjøre den eller den gjerningen for å bli rettferdig ved det og komme til himmelen. Vil noen ikke høre på denne advarselen og ta imot Herren Kristus, er det et tegn på at han ikke tror, men er en synder som alle andre som ikke har troen på Jesus Kristus.

Det andre stykket er dette: «Den Hellige Ånd skal overbevise verden om rettferdighet.» Også dette er et hardt ord. Synd har verden, men rettferdighet har den ikke, og den vet heller ikke hvordan den skal bli rettferdig. Hva kan dette da være for en rettferdighet? Vi ser jo at verden har lov og rett. Også hedningene har hatt svært gode lover og lærdommer om et hederlig borgerlig liv, og det kan

umulig være urett å henge tyver, halshugge mordere og så videre. Er ikke alt slikt godt og rett?

Til dette svarer Kristus: Kall et slikt liv hva du vil, bare ikke kall det rettferdighet, for rettferdighet er det ikke. Saken er at jeg ikke forkynner om juristenes rettferdighet. Den rettferdigheten jeg forkynner om, lyder slik: «Jeg går nå til min Far, og dere ser meg ikke lenger.» Dette er enda dunklere talt og enda vanskeligere å forstå enn det første, at en skal være synder fordi en ikke tror på Kristus. For her tenker vi straks at det jo fremdeles av naturen finnes en kraft i mennesket, så det selv kan gjøre seg gudfryktig, berede seg til nåden og be Gud om den.

Derfor kan ikke papistene den dag i dag finne seg i denne læren. Det som her blir sagt om rettferdigheten, høres dessuten svært uforståelig og urimelig ut: at du blir en rettferdig kristen når Kristus går til Faderen, og du ikke lenger ser ham.

Og likevel er dette en svært mektig og skjønn tekst. For hva skal vi da si om gjerningene våre, eller hva skal vi rose dem for? Her står Herren Kristi ord og sier: Dere blir ikke rettferdige ved å gjøre det ene eller det andre; gjerningene deres kan ikke utrette det. Dere skal bli rettferdiggjort bare ved dette: «at jeg går til Faderen». Denne bortgangen hans til Faderen er den rette og evige rettferdigheten.

Dette vet verden ingenting om, for i alle dens bøker finner en ikke én bokstav om det. I dem står det at når noen holder de ti bud og ikke gjør noe mot landets lov og skikk, er han en from, rettferdig og hederlig mann. Men Kristus sier her ikke et ord om hva jeg skal gjøre eller la være. Han taler alene om den gjerningen han selv gjør: at han går til Faderen, og at vi ikke ser ham. Dette og ikke noe annet skal være vår rettferdighet.

Vil vi altså bli virkelig rettferdige, må vi ikke begynne med våre egne gjerninger. Det kan du ikke utrette ved å bli munk eller ved å faste, våke og be aldri så mye. Men det skjer ved at du lengter etter å bli forløst fra syndene dine, at du blir en kristen, at du vet at Kristus er gått til sin Far, og at du av hjertet trøster deg ved dette og ikke ved noe annet.

Ja, sier du, men jeg mente da at jeg skulle faste, be og gjøre gode gjerninger.

Gode gjerninger skal du sannelig gjøre, for dem har Gud jo alt befalt og pålagt deg i loven. Men ved dem blir du ikke rettferdig for Gud. Det skjer bare ved at Kristus går til Faderen. Dette alene og ikke noe annet er veien som fører oss til rettferdigheten og forløser oss fra syndene våre.

Men Herren Kristi bortgang er ikke noe annet enn at han led og døde på korset, ved sin død skiltes fra denne verden og gikk til Faderen – det vil si, fór opp til himmelen, der han sitter ved Guds høyre hånd og regjerer. Dette kan vi ikke se, men vi tror det.

Kristi bortgang er altså vår eneste rettferdiggjørelse. Å vinne rettferdighet står ikke i min egen makt; men Herren Kristus gjør meg rettferdig når han går til Faderen. Eller for å si det med vårt eget språk: Ingen blir rettferdig, salig eller fri fra synd på noen annen måte enn ved at Kristus har lidd, er død og har stått opp fra de døde. Denne bortgangen hans og ikke noe annet gjør oss rettferdige.

Hvordan rimer så denne læren med papistenes påstand at den som vil bli salig, selv må bidra til det med sine egne gjerninger? At en kristen skal leve kristelig og gjøre gode gjerninger, er godt sagt. Men at en skal bli rettferdig og salig ved det, er en falsk og løgnaktig lære. For her står det jo at det er vår Herre Kristi bortgang til Faderen alene som skal virke og utrette det. Dette er den rette og sanne rettferdigheten, som verden ikke kjenner noe til, og som Den Hellige Ånd alene lærer oss.

Riktignok fører papistene Kristi ord mot oss: «Vil du gå inn til livet, så hold budene!» (Matt 19,17). Men det betyr noe annet, og nettopp denne talen røper tydelig nok at papistene ikke vet hva det vil si å holde Guds bud; ellers ville de tyde dette skriftordet annerledes.

Men denne meningen står fast: Vi kan ikke få noen rettferdighet og noe evig liv på noen annen måte enn ved at Jesus Kristus er gått bort fra denne verden til Faderen. Ved dette vil jeg bli, skal du si, og det skal djevelen verken ta fra meg eller velte. Skremme meg og engste samvittigheten min – det kan han, for jeg vet godt at mine veier er for skrøpelige til å stå imot djevelen.

Men det finnes en annen vei, som ikke jeg, men Kristus går, i den høyeste lydighet mot sin himmelske Far. Ham skal djevelen aldri kunne gjøre urettferdig eller til en synder, selv om han gjør meg til det. Derfor vil jeg forlate meg på ham og trøste meg ved ham.

Men dette verket hans, at han gjør oss rettferdige ved å gå bort til Faderen, må vi alltid ta imot med troen. Vi skal fullt og fast stole på at Kristus har utrettet og fullført det, og at det ikke er den minste mangel ved dette verket hans. Fra nå av kommer alt bare an på at vi tar imot det med troen og trøster oss ved det. Tror du det, så har du alt; tror du det ikke, så har du ingenting av det.

Vår rettferdighet ligger altså helt og holdent utenfor oss selv og uten vår egen fortjeneste, bygget bare på Kristus og hans verk, hans bortgang til Faderen. Slik kan vi vite sikkert hva vi skal holde oss til. For skulle den – slik det er forkynt i pavedømmet og fremdeles blir forkynt – bero på våre egne gjerninger og vår egen fyllestgjørelse, på skriftemål, anger og bot, ville hjertene våre aldri noen gang kunne få trøst eller fred. For når skulle vi da kunne vite om vi hadde skriftet og angret nok, eller gjort fyllest nok for syndene våre?

Derfor har vår kjære Herre Kristus tatt hele denne byrden fra oss og lagt den på seg selv. Nå har vi en fast grunnvoll å stå på: Vår rettferdighet heter og er hans bortgang til Faderen, hans død og fyllestgjørelse for oss. Her kan vi ikke lenger ha noen tvil, for personen er for høy og stor til det: Det er Guds Sønn som utretter det hele, og han er satt av Gud selv til denne gjerningen, for at vi skal bli hjulpet ut av synden og døden. Derfor kaller også Johannes ham «Guds lam» (Joh 1,29).

Dere ser altså, kjære venner, hvor mektig og avgjørende denne teksten lærer oss dette: Vår rettferdighet er ikke bygget på vårt eget gjøre og late, men på dette: «at Kristus går bort til Faderen». Når du nå har denne rettferdigheten ved troen, så gjør også de gode gjerningene og legg deg etter lydighet mot Gud så godt du kan. Men før du med den rette tro og tillit setter hjertet ditt helt til

Kristus, kan du ikke gjøre en eneste god gjerning. For da er hjertet ditt ennå ondt og urent, og fordi det ikke er tro hos deg, har du heller ingen syndenes forlatelse.

De kristnes rettferdighet er altså en egen slags rettferdighet, som intet hjerte selv kan tenke ut. Den må en høre og lære av Den Hellige Ånd, og selv når en hører den, kan en ikke begripe den, men må tro den. For Herren sier her: «Jeg går til min Far, og dere ser meg ikke lenger», det vil si: Dere må tro det, ellers kan dere ikke ta imot det.

Dette er de kristnes rettferdighet, og den lærer Den Hellige Ånd oss alene. Om verdens rettferdighet kan filosofene, den verdslige øvrighet, juristene, fedre og mødre preke. Men en kristen kan en kunst som verden ikke vet noe om: at utenfor troen er alt synd, og at den rette, evige rettferdigheten bare er bygget på at Kristus går til Faderen, og at vi ikke ser ham.

Det tredje stykket er dette: «Den Hellige Ånd skal også overbevise verden om dom.» Hva slags dom det er, sier Herren tydelig når han legger til: «fordi denne verdens fyrste er dømt.»

Den Hellige Ånd overbeviser verden om at den har synd, fordi den ikke tror på Kristus. Han overbeviser den om at den ikke har noen rettferdighet, fordi den ikke vet at Kristus er gått bort til sin Far, og enda mindre trøster seg ved det.

På samme måte overbeviser han den også om dom: Den vet ingenting om denne Kristi bortgang og gjerning, og derfor frykter den der den ikke hadde noe å frykte – om den bare ville høre og ta imot hans ord. For det er sannelig en stor jammer og elendighet å ha synd og ingen rettferdighet og attpå til ikke kjenne noen trøst mot synden, døden og all ulykke.

Derfor, sier Kristus, skal det også være Den Hellige Ånds embete å forkynne «om dom» og ved evangeliet la det ropes ut overalt: «Denne verdens fyrste er dømt.» Derfor kan han ikke skade dem som tror på Kristus og trøster seg ved hans bortgang til Faderen. Han vil nok angripe dem og prøve snart det ene, snart det andre anslaget mot dem, men han skal ikke kunne utrette noe.

For han er nok denne verdens fyrste, men nå er han dømt. Han har mistet borg og rustning, og som Peter sier, er han «av Kristus styrtet ned i helvete og bundet med mørkets lenker» (2 Pet 2,4). Derfor trenger ikke de kristne å frykte ham eller hele hans verdslige rike. For er fyrsten dømt, må sannelig også verden, som er hans rike, ha mistet all sin makt.

Dette vet ikke de ukristne. Derfor kan de nok iblant ta imot Ordet og begynne å tro, men så snart verden ser surt på dem for det og blir vred på dem, faller de straks fra igjen – akkurat som Kristus sier i lignelsen om sæden som falt på steingrunn (Matt 13,20–21). Men de kristne holder stand, for Den Hellige Ånds formaning lyder alltid i hjerter og ører: Hva vil du frykte og forferdes for? Vet du ikke at denne verdens fyrste er dømt? Han er ikke lenger fyrste og herre. Du har en sterkere Herre, Kristus, som har overvunnet ham og lagt ham i lenker.

La derfor denne verdens fyrste og gud se surt, vise tenner, knurre og true så lenge han vil; han makter likevel ikke mer enn en arrig lenkehund. Den kan gjø, springe fram og tilbake og slite i lenken, men den kan ikke bite deg, fordi den er lenket og du kan gå utenom den. Slik er også djevelen mot hver kristen.

Alt kommer derfor her an på at vi ikke blir sorgløse, men holder ut i gudsfrykt og bønn; for da skal lenkehunden ikke gjøre oss noen skade. Men den som blir sorgløs og går fram uten å se seg for, kan den samme lenkehunden i det minste skremme, selv om han ikke kommer så nær at hunden kan bite ham. Slik ser vi de lumske hundene gjøre, de som ligger på lur og ikke alltid lar seg høre.

Denne trøsten trenger særlig de som her i verden har Den Hellige Ånds embete og overbeviser verden om synd og om rettferdighet. For ingen beskyldning vil eller kan denne verdens barn tåle mindre enn å bli kalt syndere og få høre at de ikke har noen rettferdighet. Og når denne anklagen og beskyldningen attpå til blir reist offentlig – slik den bør –, begynner verden straks å fnyse og rase som om den var vanvittig.

Men her er Den Hellige Ånd selv med og forkynner «om dom»; ellers ville Ordets forkynnere snart bli redde og la seg skremme. Derfor bærer Den Hellige Ånd særlig av denne grunn navnet Talsmannen – på latin *Paracletus*, det vil si en trøster og hjelper. Han gjør hjertene glade og modige i all slags fare og nød, fordi de hører og vet «at denne verdens fyrste er dømt».

Dette er nå læren om Den Hellige Ånds embete: hva godt han skal utrette her på jorden, og hva han særlig skal forkynne for menneskene og undervise dem i.

Og det er visst og sant: Den som ikke vil holde denne forkynnelsen for sin edleste og høyeste skatt på jorden, så han heller vil sette liv og lemmer til enn la seg frata denne skatten, han er ingen kristen. For liv og lemmer og alt annet vi har her på jorden, er timelig og forgjengelig, men dette er en evig skatt og bringer det evige liv med seg. Som Paulus sier: «Evangeliet er en Guds kraft til frelse for hver den som tror» (Rom 1,16).

Derfor skal vi av hjertet glede oss over denne bortgangen til Faderen som Kristus her taler om, og dag og natt takke vår nådige Far i himmelen for den. Vi skal be ham bevare oss i denne erkjennelsen og la oss vokse og gå fram i den dag for dag, så vi kan bli fri fra synden, få del i den evige rettferdigheten og virkelig trøste oss ved denne dommen: «at denne verdens fyrste er dømt».

Så går Herren videre i prekenen sin og sier: «Ennå har jeg mye å si dere, men dere kan ikke bære det nå. Men når han kommer, sannhetens Ånd, skal han veilede dere til hele sannheten.» Hvordan papistene utlegger denne teksten, vet dere. De vil forsvare alle sine forandringer og nye skikker med dette skriftordet og påstår at Den Hellige Ånd har innstiftet alle disse forandringene og nye skikkene, og at Kristus her har spådd om dem. Men alt dette rimer svært dårlig med ordene hans.

Den rette meningen er denne – det er som om Kristus ville si: Dere hører her hva slags embete Den Hellige Ånd skal ha, og hva han skal utrette blant dere. Om dette hadde jeg ennå mye å si dere; men dere kan ikke forstå det før dere selv har erfart det.

For foruten det jeg nå har sagt dere, skal Den Hellige Ånd også ha den gjerningen å veilede dere til sannheten og bevare dere for falsk og forførende lære. For der Den Hellige Ånds veiledning ikke er, kan det snart skje at en går bort fra sannheten eller viker av fra Guds ord. Vi ser jo hvor fort en villfarelse kan dukke opp og feste seg.

Arius hadde et skriftord eller to. Dem holdt han seg til, og ved siden av dem ville han ikke se de mange andre klare og tydelige vitnesbyrdene om Kristus. Gjendøperne har innført gjendåpen fordi Kristus sier: «Gå ut og lær alle folkeslag og døp dem» (Matt 28,19). Fordi de voksne skal undervises før de blir døpt, slutter de at en heller ikke skal døpe barna før en kan undervise dem.

Slik er det også gått med alterets sakrament. Der har en latt Kristi klare ord ligge upåaktet og i stedet holdt seg til noen dunkle og usikre steder hos de gamle kirkefedrene og lærerne. Slik går det, og når Den Hellige Ånd ikke bevarer og veileder oss, farer en fort vill.

Dernest, sier Kristus, skal Den Hellige Ånd også profetere og «forkynne dere de kommende ting». Også dette er en av hans gjerninger, og vi har mange eksempler på det i Apostlenes gjerninger.

Og for det tredje, sier han, «skal Den Hellige Ånd herliggjøre meg». Det vil si: Han skal fylle hjertene deres med kunnskap om Gud, så dere vil våge og lide alt for min skyld og ha all deres glede og trøst i meg. Dette og mer til skal være Den Hellige Ånds gjerning.

Men om jeg så sier dere aldri så mye om det nå, forstår dere det likevel ikke før dere selv har erfart det. Derfor lar jeg det bli med dette nå, for at dere ikke skal forferdes, men glede dere over at jeg går bort. For da skal jeg sende dere Den Hellige Ånd. Han skal ha et embete her i verden som gjør at dere blir fri fra synden og rettferdige og får en evig trøst.

Dette er hva dagens evangelium lærer oss. Gud Fader sende nå ved Kristus sin Hellige Ånd i hjertene våre og begynne og fullføre i nåde denne gjerningen i oss alle! Amen.

Femte søndag etter påske

Joh 16,23–30. Holdt i 1533.

> Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt det dere ber Faderen om, skal han gi dere i mitt navn. Hittil har dere ikke bedt om noe i mitt navn. Be, og dere skal få, for at deres glede kan være fullkommen.
> Dette har jeg talt til dere i lignelser. Det kommer en tid da jeg ikke lenger skal tale til dere i lignelser, men fritt ut forkynne dere om Faderen. På den dagen skal dere be i mitt navn. Og jeg sier dere ikke at jeg skal be Faderen for dere. For Faderen selv elsker dere, fordi dere har elsket meg og trodd at jeg er utgått fra Gud. Jeg er utgått fra Faderen og er kommet til verden. Jeg forlater verden igjen og går til Faderen.
> Hans disipler sa: Se, nå taler du fritt ut, og sier ingen lignelse! Nå vet vi at du vet alt, og du har ikke bruk for at noen spør deg. Derfor tror vi at du er utgått fra Gud.

Dagens evangelium er, som dere hører, en hjertelig formaning til å be. For ved siden av prekenembetet er bønnen den høyeste gudstjenesten hos de kristne. Også denne formaningen ga Herren om kvelden ved bordet, rett etter den prekenen dere hørte for fjorten dager siden. Der sa han til disiplene sine: Dere skal bli bedrøvet fordi jeg skilles fra dere og går til Faderen; men det dreier seg bare om en liten stund, så skal jeg se dere igjen, og da skal sorgen deres bli til glede.

Etter denne trøsten følger nå her formaningen til å be. For når en kristen er i angst, sorg, bekymring, fare og ulykke, har han ingen annen trøst og ingen annen utvei enn å ty til bønnen og rope til Gud om hjelp. Dette lærer Herren her disiplene sine og oss andre med, for at vi ikke skal glemme å be i sorgens time.

Og han legger svært trøsterikt til at vi skal gå til denne gjerningen med dristig og uforferdet frimodighet: «Og jeg sier dere ikke,» sier han, «at jeg skal be Faderen for dere. For Faderen selv elsker dere, fordi dere har elsket meg og trodd at jeg er utgått fra Gud.»

Det er riktignok sant at Kristus ikke slipper oss, for «han er ved Guds høyre hånd og går i forbønn for oss», som Paulus sier (Rom 8,34). Slik vet vi også at den bønnen han ba for sin kirke og for oss arme syndere ved den siste nattverden ved bordet og siden på korset, er bønnhørt. Den er fremdeles i full gang og kraft, og slik skal den fortsette helt til verdens ende.

Men dere trenger ikke, sier Kristus, at jeg ber slik for dere; for dere kan selv be til Faderen og skal ikke tvile på at dere blir bønnhørt, for Faderen selv elsker dere, fordi dere har elsket meg.

Dette må ikke forstås som om en ikke skulle trøste seg ved Kristi forbønn. Meningen er at vi ikke må forakte vår egen bønn, så sant vi elsker Kristus. For den saken er avgjort, og dette skal vi med all flid akte på og lære: Den som har lyst og kjærlighet til Kristus, ham har også Faderen kjær, ja, så kjær at han vil bønnhøre ham. Hva blir det da av de ugudelige papistene, som har vist oss til de helliges forbønn og trøstet oss med den?

Dernest er det jo en trøsterik formaning og oppfordring til å be: Ved sin død og sin bortgang fra denne verden til Faderen har vår kjære Herre Kristus åpnet og vunnet oss en slik adgang til Gud. Hvor vi enn er – i kirken eller hjemme, i kjelleren eller på kjøkkenet, på marken eller i verkstedet –, kan vi med hjertet tre fram for Gud i himmelen, tale med ham og be ham om alle slags ting som ligger oss på hjertet, så sant vi ellers er kristne og elsker Kristus.

For til en slik bønn trengs ikke noe annet enn et hjerte som kan si: Far i himmelen, jeg vet at du elsker meg, fordi jeg elsker din Sønn, min Frelser Jesus Kristus. I denne tro og tillit vil jeg nå frimodig påkalle deg, ikke fordi jeg er så hellig eller from, men fordi jeg vet at du for din Sønn Jesu Kristi skyld gjerne vil skjenke og gi oss alle ting. I hans navn trer jeg nå fram for deg og ber, og jeg tviler slett ikke på at svaret på denne bønnen visselig blir ja og amen – hvordan det enn står til med meg selv.

For hver kristen må vokte seg for å nøle så lenge med bønnen og skyve den foran seg til han mener seg fullkommen ren og vel skikket til å be. Djevelen har også svært ofte plaget meg selv med slike tanker og hindret meg i å be. Da har jeg tenkt: Nå er du ikke skikket til det; du må først gjøre det ene eller det andre, så kan du be desto roligere etterpå. Følger du slike tanker og lar dem holde deg borte fra bønnen, går det deg sannelig som den bondekonen som først ville ha noe annet ordnet før hun ønsket, og derfor aldri kom til å ønske.

For djevelen er en listig skurk, som alltid sniker seg bak oss for å se sitt snitt til å hindre oss, snart i ett, snart i et annet. Derfor må vi væpne oss mot ham og ikke la oss hindre av ham. Så snart du ser at det er nød på ferde, så tenk: Nå er det rett tid til å be. Er jeg ikke skikket eller verdig til det, så vil Gud nok gjøre meg både skikket og verdig. For jeg vet at han elsker meg for Kristi skyld og ikke for min egen skyld, eller fordi jeg er så from eller hellig.

Dette er hva Kristus her krever og vil ha av oss: at vi skal be og ikke la tiden gå uten bønn, slik de ryggesløse gjør. Maten og drikken smaker dem like godt, som de sier, selv om de ikke har bedt et eneste fadervår på åtte dager i strekk. Er du en kristen eller vil være det, så vokt deg for et slikt råtten liv. Be i det minste bønnen din om morgenen når du står opp, når du går til og fra bordet, og om kvelden når du går til sengs, og si: «Fader vår, helliget vorde ditt navn» osv.

For vi kristne har plikt til å be uten opphør, om ikke nettopp med munnen – det kan vi ikke alltid – så likevel med hjertet. Alle hjerter skal jo hvert øyeblikk nære det ønsket at Guds navn må bli helliget, at hans rike må komme, at hans vilje må skje, og likeså at han vil gi oss fred i landet, godt vær, sunne kropper og

så videre. Slikt ønsker hver kristen i sitt hjerte til alle tider, og selv når han ikke tenker på det, ligger denne bønnen alltid i ham. Dette kaller vi å be åndelig og med hjertet.

Og denne bønnen trenger vi sannelig, for vi er alltid i fare: En kristen er ikke et øyeblikk så trygg for djevelen og sitt eget kjød at han ikke kan falle i synd og skam.

Men ved siden av denne hjertets bønn skal vi også holde den muntlige bønnen i gang. Hvordan denne bønnen skal være, lærer Herren Kristus oss her når han sier: «Dere skal be i mitt navn», og: «Faderen selv elsker dere, fordi dere har elsket meg og trodd at jeg er utgått fra Gud.»

Er et menneske slik forberedt til å be, er han dermed også en rett prest i sitt rette skrud og prestelige pryd. Da mangler ikke annet enn at han glad åpner munnen, tar for seg noe bestemt som han synes er viktigst å be om for seg selv og andre kristne, og sier: Herre, dette trenger jeg, og de andre trenger det også. Gi oss det da for din kjære Sønns, Jesu Kristi, skyld!

Nå har det særlig blitt vår lodd å leve i en tid da vi dessverre ikke mangler nød av mange slag. Den kommer daglig og trykker oss hardere for hver dag som går – om vi bare ville be riktig flittig!

For det første er djevelen en løgner og morder (Joh 8,44). Med løgn vil han undertrykke Guds ord, og med mord vil han vekke all slags uro i land og rike. Dernest legger verken paven, tyrken eller Ordets andre motstandere hendene i fanget.

Og selv om denne felles nøden ikke fantes, har vi likevel alle, hver især, vår egen nød og motgang som trykker oss. Derfor har vi alltid grunner nok til å be. Den som ikke kan huske all slik nød, trenger bare å ta for seg det hellige fadervår; for det har sju bønner som rommer all trang og nød.

En kort utleggelse av Fadervår

I den første bønnen, «Helliget vorde ditt navn», ber vi for alle redelige og rettsindige forkynnere av Ordet, og mot alle kjettere og vantro, mot jøder, hedninger, tyrker og paven, som spotter Guds navn og vanhelliger det. Vi ber derfor at Gud vil hindre deres anslag, gi oss gudfryktige og trofaste prester og bevare sitt ord rent og klart, fritt for alt kjetteri.

I den andre bønnen, «Komme ditt rike», ber vi samtidig at djevelens og dødens rike må gå til grunne. Også dette er en bønn som rekker svært vidt. Den rommer djevelens hele rike, som vi ber Gud gjøre ende på, og den ber om at han ved sitt ord og Den Hellige Ånd vil reise sitt rike i oss og i alle mennesker.

I den tredje bønnen, «Skje din vilje på jorden som i himmelen», ber vi om at alle de som står imot Guds nådige vilje, må bli hindret i sin vilje. Denne bønnen er svært utålelig både for djevelen og for alle onde mennesker. Den hindrer overmåte mye ulykke som djevelen og den onde verden daglig ville stelle i stand, hvis ikke denne bønnen sto dem imot og gjorde anslagene deres til intet.

I den fjerde bønnen, «Gi oss i dag vårt daglige brød», ber vi for øvrigheten vår, for foreldrene våre, for hustru og barn, for markens grøde, for brødet, freden

og alt vi, hver i sin stand, trenger for å holde dette timelige livet oppe. Vi ber om at Gud vil gi oss lykke og velsignelse til det og i nåde bevare oss for all ulykke.

I den femte bønnen, «Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere», ber vi om at Gud vil være oss nådig, vende bort fra oss den vreden vi har fortjent, og ikke straffe oss etter syndene våre. Vi ber at han vil gi oss nåde til å bli mer rettskafne dag for dag, rette oss etter hans vilje, leve vennlig med hverandre og tilgi hverandre våre overtredelser.

I den sjette bønnen, «Led oss ikke inn i fristelse», ber vi særlig om at Gud vil komme alle anfektede hjerter til hjelp. Han må ikke la dem bli i anfektelsen, men i nåde fri dem ut av den ved sitt ord og sin Hellige Ånd, bryte djevelens makt og gjøre hans anslag til intet.

I den sjuende bønnen, «Men fri oss fra det onde», ber vi om en god og salig avskjedsstund: at vår Herre Gud i nåde vil ta oss bort fra denne jammerdalen og gjøre oss evig salige.

Slik er alt i fadervåret vårt svært vakkert samlet – både det som kan volde oss bekymring og tynge oss, og det som kan tjene til vårt beste. Alle disse sju bønnene trenger vi å be daglig. For det er alltid nød nok for hånden, først den som rammer alle, og dernest også i hvert hus og hjem, i hver stand og kår.

Feilen hos oss er at vi ikke frimodig lukker munnen opp og ber. For befalingen om at vi skal be, har vi jo allerede fått, likeså løftet om at svaret skal være ja, og at vi visselig skal bli bønnhørt. Og attpå til har vår kjære Herre Kristus, som vi ser i fadervår, selv satt ordene sammen for oss og lært oss å be.

Men nå må vi bekjenne det som er sant: at vi er arme syndere og ikke verdige til å tre fram for Gud og tale med ham, langt mindre til å få av ham det vi ber ham om.

For at vi ikke skal la denne uverdigheten vår holde oss borte fra bønnen, befaler Kristus her med uttrykkelige ord «at vi skal be i hans navn». Og han legger til det sikre løftet at når vi ber om noe i hans navn, skal vi visselig bli bønnhørt. Med disse ordene viser han oss altså helt bort fra verden og til sin egen person, Jesus Kristus, i all den gudstjenesten som skjer ved bønn og påkallelse.

Derfor er all bønn som ikke blir bedt i Jesu navn, verken bønn eller gudstjeneste. Slik er det når en munk ber Gud om at han for Frans' eller Dominikus' skyld vil være ham nådig eller se i nåde til ham på grunn av fortjenesten, fastene og bønnene til disse eller andre helgener. Slikt er jo ingen bønn, men bare unyttig snakk, fordi det ikke skjer i Kristi navn, men i Frans', Dominikus' eller ditt eget navn.

Det samme gjelder også hedningenes, tyrkernes og jødenes bønn, og likeså alle papistenes bønn. For de vil ikke nøye seg med Jesu navn alene i bønnen sin, men legger attpå jomfru Marias, apostlenes og andre helgeners navn. En slik avguderisk bønn hører ikke Gud; derfor utretter den ingenting. Og selv om det de ber om, skjer, skjer det dem likevel bare til deres egen store skade og ødeleggelse, så det hadde vært bedre for dem om det ikke hadde hendt dem.

Men de kristne ber ikke i menneskers navn. De vet hvilket navn Skriften gir oss mennesker når den sier at vi alle av naturen er vredens barn og løgnere. Derfor skammer de seg ved å komme til Gud med sitt eget navn i bønnene sine.

Men de vet at Gud er barmhjertig for Kristi skyld, og de har befaling om å be i Jesu Kristi navn. Det gjør dem så frimodige og dristige at de likevel trer fram for Gud, selv om de innrømmer og bekjenner at de er arme syndere. De åpner munnen uten frykt og sier: Kjære himmelske Far, vi, dine barn, trenger det ene eller det andre. Vær oss da nådig; se ikke på syndene våre, men på din Sønn Kristus Jesus. I hans navn kommer vi hit til deg; hør oss derfor!

Bare dette kalles altså å be rett: når bønnen tvers igjennom skjer i vår Herre Jesu Kristi navn. For da skal det visselig følge at det også blir ja og amen i hans navn (2 Kor 1,20). Det burde jo gi oss lyst og vilje til å be: Alt vi ber Faderen om i Kristi navn, skal – slik vi hører her – trenge igjennom og ikke hvile før det kommer fram for Guds trone og får sitt ja der.

Til dette løftet føyer Herren enda disse ordene og sier til disiplene sine: «Hittil har dere ikke bedt om noe i mitt navn.» For de stolte på ham, slik bøndene stoler på sognepresten sin og mener at når han ber for dem, trenger de ikke be selv. Men slik, sier han, skal dere ikke gjøre heretter. «Be, og dere skal få, for at deres glede kan være fullkommen.»

Denne befalingen og formaningen skal vi tenke godt over og lære å rette oss etter. For tungsinn, bekymring og anfektelse vil ikke utebli. Men den som vil ha en varig og fullkommen glede og bli fridd ut av slik jammer, han skal be slik Kristus her befaler ham. Og så skal han ikke tvile på at det han ber om i Kristi navn, også skal bli ham til del, så sant det tjener til Guds ære og vår frelse.

For som Paulus sier, har vi den feilen at «vi vet ikke hva vi skal be om slik vi burde» (Rom 8,26). Derfor hender det at mange mennesker ber Gud om å spare dem for den eller den anfektelsen, uten at det skjer. For Gud ser og vet bedre enn vi selv hva som er til gagn for oss og tjener oss best. Også Paulus ba om at Gud ville ta bort anfektelsen hans; men hva sier Kristus? «Min nåde er nok for deg, for min kraft fullendes i skrøpelighet» (2 Kor 12,9).

Slik kan det også den dag i dag skje at du gjerne ville være fri for én anfektelse og jeg for en annen, men at Gud, som vet hva som er best for oss, lar den ligge på oss og ikke tar den bort, fordi vi ellers ville bli for hovmodige, overmodige og sorgløse.

Derfor kommer bønnen om at Gud vil la sin vilje skje, før vi ber om det daglige brød. Ja, Herren Kristus selv sa jo da han ba på Oljeberget: «La ikke min vilje skje, bare din» (Luk 22,42). Slik skal også vi be, så vi alltid ser på Guds vilje, men heller ikke tviler på at han vil gi oss alt som tjener til hans ære og vår frelse.

Dernest finnes det enda en annen feil hos oss. At Gud vil hjelpe oss og gi oss det vi ber om i hans Sønn Jesu Kristi navn, er det ingen tvil om. Men tiden når han vil hjelpe, og måten han vil gjøre det på, er ikke fastsatt. Og da lar ikke vår fornuft og vårt kjøtt og blod oss ha ro. Så snart vi synes at det ikke går fram på den veien vi vil gå, mener vi straks at det er ute med oss, og at vi nå må gå til grunne.

Slik er det også med tiden: Her bilder vi oss straks inn at blir det ikke sendt oss hjelp og råd innen så og så mange timer, dager eller år, så blir det aldri noe av. Ved disse to anfektelsene blir troen svært hardt angrepet og svekket.

Derfor er det nødvendig at vi holder oss til Guds ord og venter på den hjelpen som er lovet oss i Kristi navn, hvordan det så går med tiden, veien og måten – som er kjent for Gud og ikke for oss. For han bærer navnet *Adjutor in opportunitate*, «en hjelper som bringer hjelp i rett tid».

Men denne rette tiden må vi ikke regne ut etter vårt eget forgodtbefinnende eller vår egen følelse; den skal vi overlate til hans guddommelige visdom og nåde. Vi er av naturen ytterst utålmodige, og derfor synes vi alltid at Gud nøler for lenge når nøden trykker oss. Det er det samme som å si at vi vet tiden bedre enn vår Herre Gud selv. Dette skal vi vokte oss for, så troen på løftet om at Gud for sin Sønn Jesu Kristi skyld vil hjelpe oss i nåde i rett tid, kan stå fast hos oss.

Dette er nå læren om den kristne bønnen. Som alt sagt trenger vi den sårt i våre dager, og den er også den eneste trøsten vi har her på jorden. Det antyder Herren selv her når han sier: «Be, for at deres glede kan være fullkommen.» For der det ikke blir bedt, vil heller ingen glede følge, langt mindre noen fullkommen glede, men bare angst, jammer og tungsinn.

Dette har også vi erfart mer enn én gang i disse siste årene. For uten bønnen vår kunne det umulig ha gått annerledes enn at paven og de andre tyrannene for lenge siden hadde gjort det helt av med oss og utryddet oss. Men fordi vi har bedt uten opphør, ser vi nå at jo mer rasende paven og de andre tyrannene angriper kirken, desto mer går det tilbake med dem selv.

La oss derfor fortsatt gjøre vår ytterste flid: først vi som Ordet er betrodd, med å preke og undervise, og dernest alle andre kristne, hver især, med å be. Da skal den kristne kirke nok bli bevart ved disse to stykkene.

Den som elsker den kristne kirke og gjerne ser at det går den vel, må tenke på at også han skal hjelpe til så den blir holdt oppe. Det skjer jo ved bønnen, hver gang du ber om at din Guds navn må bli helliget, at hans rike må komme og hans vilje skje, og at djevelens navn derimot må bli til skamme, hans rike ødelagt og all hans vilje og alle hans anslag hindret. Når du gjør dette, står du og hver annen kristen som en stridsmann med sitt våpen på slagmarken, i fremste rekke, og hjelper til å forsvare og verne den kristne kirke mot djevelen og verden.

For hver kristen er en stridsmann og ligger i åpen strid mot djevelen: først vi med vår forkynnelse, og dernest også dere sammen med oss ved bønnen. Disse to tingene – at det blir preket flittig, og at det blir bedt alvorlig – volder djevelen stor hjertesorg, og skal han lide avbrekk og nederlag, må det skje på denne måten. Dessuten vet vi jo at vår Far i himmelen gjerne vil ha det slik.

Jeg tviler slett ikke på at mange av de onde anslagene til dem som forfølger Guds ord, er drevet tilbake og hindret ved vår bønn. Og skal det ennå den dag i dag fremmes noe godt eller hindres noe ondt, må det skje ved bønnen.

Kast derfor ikke bønnen deres bort i vær og vind, selv om dere synes at dere er uskikkede og uverdige til den; for da ville ingen be. Men hvert kristent menneske skal si ved seg selv: Gud har behag i bønnen, og den er svært nødvendig og nyttig både for meg selv, for kirken og for det verdslige regimentet. Derfor vil jeg også stå kirken bi og hjelpe til med å be, så mye jeg kan; for jeg vet at det verken kan eller skal være forgjeves.

Derimot er det ikke godt, ja, det er svært farlig om noen tenker: La andre be; det er ingenting bevendt med din bønn. Nei! Vokt deg for slikt, og si: Gud være lovet, jeg elsker jo Kristus og hans ord, og jeg ville heller forlate alle ting enn fornekte min Herre Kristus.

Men da må jo følgen være – slik Kristus lover og tilsier meg her – at Faderen også elsker meg og vil høre bønnen min. Derfor vil jeg ikke la noe som helst hindre meg i å be eller få meg til å utsette det til en annen tid. For når en bare frimodig ber i Kristi navn og tror løftet vi hører her: «Sannelig, sannelig sier jeg dere: Alt dere ber Faderen om i mitt navn, skal han gi dere», da har det ingen nød.

Når Herren videre sier: «Dette har jeg talt til dere i lignelser», mener han ikke at han her skulle ha talt med dunkle og gåtefulle ord; ordene er jo helt klare og tydelige. Men disiplene hadde ennå ikke erfart og visste ikke hva slags rike Kristus ville opprette. Derfor var alt han sa til dem, like dunkelt og gåtefullt som om han hadde talt til dem på et ukjent språk.

Men dette, sier han, skal bli annerledes: «Det kommer en tid da jeg ikke lenger skal tale til dere i lignelser, men fritt ut forkynne dere om Faderen.» For når Den Hellige Ånd kommer og tenner hjertene med den rette tillit til Guds barmhjertighet og nåde ved Jesus Kristus, følger det at en kan be som en bør, og med lyst og god vilje.

Men uten Den Hellige Ånd er det umulig å be. Derfor kaller Sakarja Den Hellige Ånd «nådens og bønnens Ånd» (Sak 12,10). For begge deler må finnes sammen. Det første er troen: at en kjenner Gud som en nådig Far, fordi han har gitt oss sin Sønn – og denne troen er en Guds gave, som Den Hellige Ånd skaper i oss ved evangeliet. Og når denne «nådens Ånd» er der, følger også «bønnens Ånd» med: at en i nød og anfektelse roper til Gud om hjelp og tror at han ikke vil forlate oss, men være hos oss og for sin Sønn Jesu Kristi skyld gjøre oss evig salige.

Derfor sier Herren: «På den dagen» – det vil si når jeg fritt ut skal forkynne dere om Faderen og undervise dere ved Den Hellige Ånd, så dere virkelig lærer ham å kjenne – «skal dere be i mitt navn», og denne bønnen skal ikke være forgjeves. For hvordan skulle vel Faderen kunne nekte dere noe, når han jo elsker dere, fordi dere elsker meg og tror at jeg er utgått fra Gud? Av denne tro og tillit må den rette bønnen komme og ha sitt utspring; ellers er det ingen bønn, hvor gode ordene enn måtte være.

Så sende da Gud, vår kjære Far, oss sin Hellige Ånd i hjertene ved Kristus Jesus, så vi også i all slags nød og anfektelse kan be slik og tjene Gud på denne måten, og så bli forløst fra all jammer og elendighet, både timelig og evig! Amen.

Kristi himmelfartsdag

Apg 1,1–11.

> Den første boken skrev jeg, Teofilus, om alt det som Jesus begynte med både å gjøre og å lære, inntil den dagen da han ble tatt opp til himmelen, etter at han ved Den Hellige Ånd hadde gitt sine befalinger til de apostlene han hadde utvalgt. For dem fremstilte han seg levende med mange beviser, etter at han hadde lidd. I førti dager viste han seg for dem og talte om det som hører Guds rike til.
> Da han var sammen med dem, bød han dem at de ikke skulle forlate Jerusalem, men vente på det som Faderen hadde lovt, det som dere, sa han, har hørt om av meg. For Johannes døpte med vann, men dere skal bli døpt med Den Hellige Ånd ikke mange dager heretter.
> De som nå var kommet sammen, spurte ham og sa: Herre, er det på den tiden du vil gjenreise riket for Israel? Han sa til dem: Det er ikke deres sak å vite tider eller timer som Faderen har fastsatt av sin egen makt. Men dere skal få kraft idet Den Hellige Ånd kommer over dere. Og dere skal være mine vitner både i Jerusalem og i hele Judea og Samaria og like til jordens ende.
> Da han hadde sagt dette, ble han løftet opp mens de så på, og en sky tok ham bort fra øynene deres. Mens de sto der og stirret opp mot himmelen idet han for bort, se, da sto to menn i hvite klær hos dem, og de sa: Galileiske menn! Hvorfor står dere og ser opp mot himmelen? Denne Jesus, som er tatt opp fra dere til himmelen, skal komme igjen på samme måten som dere så ham fare opp til himmelen!

I dag feirer og helligholder vi Kristi himmelfartsfest for den trosartikkelens skyld der vi sier: «Jeg tror på Jesus Kristus, som fór opp til himmelen og sitter ved Gud Faders, den allmektiges, høyre hånd, derfra han skal komme igjen for å dømme levende og døde.» Ikke bare vi som daglig omgås Skriften, men også den kjære ungdommen som stadig vokser opp, og folk flest skal kunne lære denne artikkelen rett. Derfor feirer vi denne høytiden, for at både de og vi alle kan lære hvordan det gikk til med himmelfarten, og samtidig hva Kristus har utrettet med den og villet gi oss å forstå.

Selve historien forteller Lukas så klart og vakkert at vi kjenner dagen, tiden og stedet, og dessuten personene som var til stede, og hvordan alt gikk til. Etter oppstandelsen hadde Herren i førti dager vist seg for disiplene sine, mest i Galilea; han hadde spist med dem og forkynt for dem om Guds rike. Til slutt

samlet han dem alle på Oljeberget like ved Jerusalem og bød dem, som Lukas skriver, at de ikke skulle forlate Jerusalem, men bli der og vente på Den Hellige Ånd og deretter forkynne evangeliet i hele verden.

Da han hadde gitt dem denne befalingen, sier Lukas, «ble han løftet opp mens de så på, og en sky tok ham bort fra øynene deres». Slik for han opp i luften med kjøtt og ben, slik han sto foran dem. Disiplene står der og undrer seg – for aldri før hadde noen sett et menneskelegeme heve seg opp i luften som en fugl.

Da kommer to engler til dem og sier at de skal gå hjem igjen, for her var det ikke mer å se. Heretter skulle Herren ikke komme tilbake og vise seg her på jorden før han kommer for å dømme levende og døde. Da skulle han komme ned igjen i en sky, slik han nå for opp til himmelen i en sky.

Dette er historien, så langt den blir fortalt i første kapittel av Apostlenes gjerninger, som dere, mine kjære venner, nå har hørt lest opp.

Her bør vi først legge merke til hvor forunderlig Herren farer opp i det høye fra disiplene sine, som en fugl, og forsvinner i luften – han farer så høyt at disiplene ikke lenger kan se ham. For å fare opp i luften er en uvanlig, ja, en umulig ting for et menneske. Et menneskelegeme har av naturen den egenskapen at det faller nedover, som en stein eller andre tunge ting.

Riktignok har Kristus etter oppstandelsen et sant legeme, som har kjøtt og ben og kan tas og føles på, slik han selv sier (Luk 24,39). Men likevel er det et legeme som av sin natur like gjerne kan fare oppover som nedover.

Dette gir oss et vink om hva slags legemer vi skal få der hinsides, etter den jordiske døden. Nå er legemene våre tunge, klossete og langsomme. Når vi står opp fra de døde og får nye legemer, skal de riktignok være virkelige legemer av kjøtt og ben, med alle lemmer og ledd. Men de skal ikke lenger være så tunge og klossete som nå; slik vi nå med tankene kan fare hit og dit på et øyeblikk, skal vi da kunne gjøre det med legemene våre.

Det ser vi på Kristus. Etter oppstandelsen kan verken steinen som var veltet for graven, eller de lukkede dørene hindre ham; han går igjennom dem på et øyeblikk, så ingen kan vite hvordan han kommer igjennom. Når han vil, lar han seg se, og når han vil, kan ingen se ham. Det ene øyeblikket er han på ett sted, det neste på et annet, og han kan like godt gå i luften som på jorden. Den samme herligheten skal også vi vente for legemene våre etter dette livet. Da skal de også være udødelige legemer; de skal verken sulte eller tørste og aldri mer kjenne noen sykdom.

Men nå må vi også se hva vår kjære Herre Kristus har villet utrette med sin himmelfart, og hva den skal gagne oss her på jorden. For det første kan vi lett slutte av himmelfarten at Kristus ikke vil ha noe å gjøre med denne verden og dens riker. Ellers ville han ha blitt her nede på jorden og styrt slik verdslige konger og fyrster styrer. Men alt slikt lar han bli her nede, og han farer opp til himmelen, der vi ikke kan se ham.

Slik vil han lære oss å se og kjenne hans rike rett: Det er ikke et rike av denne verden, og han vil ikke dele ut penger, gods og store fyrstedømmer blant disiplene, slik de tenkte. Nei, det er et åndelig og evig rike han vil opprette, og han vil dele ut åndelige gaver blant dem som er hos ham i dette riket.

For ingen skal bli en kristen for å komme til penger og gods eller stor ære her i verden. Prekenembetet, dåpen og nattverden er ikke innstiftet for slike tings skyld. Kristus kom heller ikke hit ned fra himmelen eller for opp til himmelen for å opprette et slikt verdslig, forgjengelig og timelig rike.

Han hadde noe langt høyere i sinne: at vi skulle få del i og bli hjulpet med de evige godene – syndenes forlatelse, rettferdighet og det evige liv. Disse gavene skal vi vente av vår Herre Kristus, som ikke ville bli her nede på jorden, men for opp til himmelen for å opprette et åndelig, usynlig og evig rike der.

Dette profeterte Den Hellige Ånd lenge før i Salme 68, og Paulus anfører denne profetien og utlegger den om Kristi himmelfart og åndelige styre (Ef 4,8). For der står det skrevet: «Du for opp i det høye, du tok fangenskapet til fange, du tok imot gaver for å dele dem ut blant menneskene, også de gjenstridige tok du til fange for å bo hos deg, Herre Gud» (Sal 68,19).

Dette er et kort skriftord, men det rommer svært mye; derfor skal vi gi nøye akt på alle ordene og tenke grundig over dem. Det første ordet utlegger Paulus selv helt mesterlig og vakkert når han sier: «Men dette: Han for opp! – hva er det uten at han først steg ned til jordens lavere deler? Han som steg ned, er den samme som for opp over alle himler for å fylle alt» (Ef 4,9–10).

Hva vil Paulus si med disse ordene? Ikke annet enn dette: Vår kjære Herre Kristi himmelfart skal bringe oss så store velgjerninger – det skal vi straks få høre. Da bør vi også vite hvorfor vi får all denne nåden og saligheten. For den har vi ikke fortjent med våre gode gjerninger, vårt hellige liv eller vår lydighet.

Nei, han selv, Herren Kristus, som gir oss disse gavene, har vunnet dem for oss ved sin fortjeneste. Han steg ned fra himmelen og ga avkall på sin guddommelige herlighet, som Paulus sier (Fil 2,6–7); han ble menneske for vår skyld og døde for oss på korset. Denne velgjerningen peker Paulus på når han minner om at Kristus steg ned til jordens lavere deler.

Dette gir også god mening, for den som er i det høye, trenger ikke å fare opp i det høye. Når Den Hellige Ånd sier: «Du for opp i det høye», kan vi altså med visshet slutte at han først må ha fart ned og fornedret seg selv for vår skyld.

Derfor stemmer Paulus' utleggelse også fint med Kristi ord som dere nylig har hørt: «Det er til gagn for dere at jeg går bort. For dersom jeg ikke går bort, kommer ikke Talsmannen til dere. Men går jeg bort, da skal jeg sende ham til dere» (Joh 16,7). Og likeså: «Jeg går bort for å gjøre i stand et sted for dere» (Joh 14,2–3).

Ordene «Du for opp i det høye» hjelper oss også til å skjelne mellom Kristus og de andre som er fart opp til himmelen. Enok ble tatt opp, og Elia for opp til himmelen i en vogn av ild. Men Kristus for ikke opp til himmelen på den måten: Han steg selv opp ved egen kraft, slik han også ved egen kraft og makt reiste seg selv opp fra de døde, uten noen annens hjelp.

Dette er en stor forskjell. På den ytterste dag skal vi ikke reise oss selv opp fra de døde, men Kristus skal reise oss opp (Joh 6,40). Kristus derimot står opp fra de døde ved egen kraft, slik han også sier: «Derfor elsker Faderen meg, fordi jeg setter mitt liv til for at jeg skal ta det igjen. Ingen tar det fra meg, men jeg setter det til av meg selv. Jeg har makt til å sette det til, og jeg har makt til å ta det

igjen» (Joh 10,17–18). Det samme sier Peter i sin første preken: «Det var umulig for døden å holde ham fast» (Apg 2,24).

Den samme forskjellen er det også mellom hans himmelfart og vår. Vi farer til himmelen fordi Kristus drar oss til seg; men Kristus farer til himmelen ved egen kraft og makt, slik han selv sier: «Ingen er steget opp til himmelen uten han som er steget ned fra himmelen» (Joh 3,13). Denne forskjellen har Den Hellige Ånd pekt på lenge før, og med den har han villet lære oss å holde Kristus for den sanne, allmektige og evige Gud.

Når salmen sier: «Du for opp i det høye», betyr det dessuten – som vi også har sagt ovenfor – ikke annet enn det Kristus vitner for Pilatus: «Mitt rike er ikke av denne verden» (Joh 18,36). Her på jorden har vi riktignok å gjøre med timelig næring, hustru, barn, tjenestefolk, verdslig øvrighet og annet som vi trenger til dette forgjengelige livet, og som vi må ta oss av. Men fordi vi også er kristne, og Kristus ikke har sitt rike her nede på jorden, skal vi likevel løfte hjerte og sinn mot det høye, søke dette åndelige riket og ha en inderlig lengsel etter det.

Men hva skjer? De fleste sitter med sjel og legeme, hjerte og hender helt nedsunket i dette forgjengelige livet. De søker bare å ha nok her i verden og bryr seg svært lite eller slett ikke om at Kristus for opp i det høye. Dette vil Den Hellige Ånd gjerne avverge. Derfor forkynner han at Kristus ikke ble på jorden, men for opp i det høye, for at vi – mens vi ennå er her nede med legemet – likevel skal løfte oss opp i det høye med hjerte og sinn og ikke la hjertene tynges av dette livets bekymringer.

For slik skal det – som sagt – være fordelt hos de kristne her i livet: Legemet og den gamle Adam skal ta seg av det timelige og ha med det å gjøre, men hjertet skal ta vare på de evige godene. Som Paulus sier: «Søk det som er der oppe, der Kristus sitter ved Guds høyre hånd. La deres sinn være vendt mot det som er der oppe, ikke mot det som er på jorden» (Kol 3,1–2).

Men hva gjør så Kristus der oppe? Eller hvorfor er han fart opp til himmelen og ikke blitt her nede? Sitter han uvirksom, eller gjør han noe? Om dette taler Salme 68 svært vakkert når den sier: «Du for opp i det høye og tok fangenskapet til fange.» Dette er svært søte og trøsterike ord. Det er høyst sannsynlig at Kristus nettopp tenkte på denne salmen da han fortalte liknelsen om den sterke med våpen som vokter sin gård i fred, inntil en som er sterkere, kommer over ham, overvinner ham, tar fra ham våpnene han satte sin lit til, og deler ut byttet hans (Luk 11,21–22).

For på grunn av synden er vi arme mennesker under djevelens og dødens tyranni. De holder oss så mektig fanget at vi umulig kan sette oss selv fri fra dette fengselet. Djevelen sikter uten opphold på oss med sine brennende piler og prøver å sluke oss. Loven viser oss synden vår og anklager og skremmer samvittigheten vår slik at den ikke kan annet enn si: Ve deg, du har syndet mot Gud og mot din neste og er derfor skyldig til å dø! Mot denne uovervinnelige fienden finnes det ingen hjelp, verken hos oss selv eller hos andre, enten det er engler eller hellige mennesker.

Men da kommer Kristus som den sterkere. Først gir han seg i all ydmykhet inn under loven og lar dens dom ramme seg, som om han var den verste synder –

for han måtte dø på korset mellom to misdedere, som en opprører mot keiseren og en gudsbespotter mot Gud. Slik betaler han ved sin egen død for hele verdens synd, som et tålmodig og uskyldig lam. Her ser vi slett ingen makt eller kraft hos ham, for her henger han på korset fordi han vil lide døden.

Men med sin urettferdige dom over ham har loven mistet all sin rett og makt. Ved Kristi død er både synden og døden drept og tilintetgjort: synden, som hele verden var fordømt og lagt øde for, og døden, som hersket så mektig over hele menneskeslekten. Den korsfestede Kristus ligger i graven, og ingen tenker på – langt mindre håper og trøster seg med – at han skal stå opp igjen fra de døde. Da kommer han i all makt og herlighet opp igjen fra døden, slik dere, mine kjære venner, har hørt så rikelig om i påskehøytiden.

Og han «tar fangenskapet til fange», som Den Hellige Ånd sier her. Det vil si: Han knuser djevelens, lovens, syndens og dødens makt og tar fra dem herredømmet. Nå kan ikke djevelen lenger skade de kristne, loven kan ikke lenger anklage dem, synden kan ikke lenger skremme dem, og døden kan ikke lenger herske over dem.

Her skjer altså et forunderlig omslag. Før førte og styrte djevelen oss slik at vi var fanget i snaren hans og måtte tale, tenke og gjøre alt etter hans vilje og forgodtbefinnende. Slik var også loven mot oss. Den overbeviste oss om syndene våre, så synden hersket over oss – for loven er syndens kraft – og synden overga oss til døden, som slukte og ødela oss alle. Dette forferdelige, uutholdelige fengselet, som ingen kunne slippe ut av, skal nå selv være fanget i all evighet, som Salme 68 synger så gledelig: «Kristus har fart opp i det høye og tatt fangenskapet til fange.»

Det vil si: Han har knust hodet på djevelen, denne verdens gud og fyrste, tatt fra ham makten, fanget og bundet ham og, som Peter sier, «styrtet ham ned i helvete og overgitt ham til mørkets lenker» (2 Pet 2,4). Derfor kan verken han eller englene hans heretter i all evighet skade dem som tror på Herren Kristus.

Djevelen kan nok være vred, rase og larme fryktelig og bite om seg som en gal hund i lenke. Likevel kan han bare skremme oss litt og gjøre oss redde, men ikke gjøre oss annen skade. Det har vår kjære Herre og Frelser forbudt ham; han har fordømt og styrtet ham ned, og djevelen er hans fange.

Derfor har ikke djevelen noen del i oss. Han kan ikke skade oss; tvert imot: Jo mer han forfølger oss kristne, desto mer forsiktige gjør han oss. Desto flittigere holder vi oss til Guds ord, desto mer inderlig påkaller vi Kristus, vår helt og seierherre, som har knust slangens hode, og desto mer inderlig overgir vi oss i hans vern. Var djevelen ikke så vred og grusom, ville vi kanskje iblant bli sorgløse og likegyldige. Men fordi fienden ikke gir oss fred, blir vi forsiktige, årvåkne og modige.

Vår stridsfyrste Kristus har tatt djevelen til fange og lagt ham i lenker, men likevel holder ikke djevelen opp med å anfekte og bedrøve de kristne – selv om det, som sagt, ikke blir dem til skade, men tvert imot til gagn og framgang. På samme måte holder heller ikke loven, åndelig forstått, opp med å straffe oss for synd og gjøre synden overmåte syndig. Det gjør den ved å vekke Guds vrede, det vil si: Den anklager, skremmer og fordømmer oss som lovbrytere.

For loven krever ikke bare at vi utvortes skal leve et ærbart og anstendig liv og gjøre de gjerningene den byr. Den krever en sann, villig og fullkommen lydighet av oss, både innvortes og utvortes: at vi skal elske Gud av hele vårt hjerte og vår neste som oss selv.

Her må de fleste mennesker – så sant de er ved sine fulle fem – bekjenne at de aldri for alvor har tenkt over dette, langt mindre holdt dette budet. Ja, de vil til og med finne at de dessverre altfor ofte og på mange måter har gjort det stikk motsatte. Og da feller loven straks denne dommen over oss: «Forbannet være den som ikke holder ordene i denne loven» (5 Mos 27,26).

Jeg taler her om loven åndelig forstått. Loven kjødelig forstått gjør bare de skinnhellige sorgløse og hovmodige; de er hyklere som har mange og grove synder, men verken kjenner dem eller bryr seg om dem. Men når hjertet virkelig kjenner loven, tenker det straks: Ve deg! Du har ikke syndet mot keiseren eller din fyrste og verdslige øvrighet, men mot den evige, guddommelige Majestet selv. Du har ikke bare foraktet hans ord og bud, men hele livet ditt handlet stikk imot dem av ondskap og trass. Derfor vil han straffe deg, ikke timelig, men evig i helvetes avgrunn.

På denne måten tar loven alle mennesker til fange, det vil si: Den skremmer, forbanner og fordømmer dem. Det er sannelig et grusomt og uutholdelig fangenskap, og likevel kan ingen unnslippe det. Dette kjenner de fromme og gudfryktige hjertene svært godt, og mange av salmene klager over det. Men hykleren og den store, frekke, rå og ubotferdige hopen skal også få kjenne det når tiden kommer – om ikke her i livet med nåde og til sitt eget beste, så når de ligger for døden, med skam og vanære og til evig fordømmelse.

Ja, sier du, men hvor finner vi da råd mot dette? Hvem skal hjelpe her? Vel, så hør nå igjen hva Den Hellige Ånd sier ved profeten i Salme 68: «Han (Kristus) har fart opp i det høye og tatt fangenskapet til fange.» Det vil si: Loven var også vår verste fiende og holdt oss alle fanget – for selv om ikke alle kjenner det nå, skal de likevel få kjenne det når tiden kommer.

Men Kristus har tatt fra loven all makt og rett over oss, fordi den forgrep seg så grusomt på Kristus selv, dens Herre, og forbrøt seg mot ham. Den dømte ham til døden på korset, som om han var den verste gudsbespotter og opprører, og ropte ut sin forbannelsesdom over ham.

For slik lyder lovens dom: «Forbannet av Gud er den som blir hengt» (5 Mos 21,23). Likeså ropte jødene for Pilatus: «Vi har en lov, og etter den loven er han skyldig til å dø, fordi han har gjort seg selv til Guds Sønn» (Joh 19,7).

Slik skal loven nå heretter i all evighet ligge fanget og bundet for Herren Kristi føtter, og nå selv lide straff, la seg fordømme, forbanne og nagle til korset. Den må også miste all sin rett og makt over dem som tror på Kristus. Den må ligge for deres føtter og kan heretter verken uttale forbannelse over dem eller fordømme dem.

Den holder riktignok ennå ikke opp med å være slik den er av natur; den anklager og skremmer oss ofte. Men mer enn det makter den ikke, for sin kraft og makt har den mistet, som sagt. Nå kan den ikke lenger drive oss som tror på Kristus, til fortvilelse, eller fordømme oss.

Om dette forkynner Paulus med herlige, lovprisende ord når han sier: «Han utslettet skyldbrevet mot oss, som var skrevet med bud, det som gikk oss imot. Det tok han bort da han naglet det til korset» (Kol 2,14). Likeså Jesaja: «For åket som tynget det, og stokken på dets skulder, driverens stav, har du brutt i stykker, som på Midians dag» (Jes 9,4). Og i 1 Kor 15,54–57: «Døden er oppslukt til seier. Død, hvor er din brodd? Død, hvor er din seier? Dødens brodd er synden, og syndens kraft er loven. Men Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus!»

På samme måte holder heller ikke synden opp med å lokke og friste oss, for å forlede oss til trass mot Guds vilje og slik gi oss en ond samvittighet. Og her er vi dessverre så svake at vi ofte lar oss forføre og bedra, slik det gikk den store og fremragende mannen kong David, som falt i to tunge og grove synder. At David likevel ikke blir liggende i disse syndene og dør, men får dem tilgitt, kommer av at synden måtte miste sin kraft og ble tatt til fange av Herren Kristus. På ham trodde David, og han visste at Kristus skulle komme og bli verdens Frelser.

Derfor gjør synden ikke David noen skade; den må tvert imot bli en grunn for ham til å be enda flittigere og mer inderlig. For hadde han ikke falt i slik synd og nød, ville han aldri ha skrevet den herlige salmen *Miserere mei Deus*: «Vær meg nådig, Gud» (Sal 51,3).

Likeså er det med døden. Den kan ikke la være å vise tenner mot oss og late som om den vil sluke oss. Heller ikke vi kan la være å frykte og forferdes når vi tenker alvorlig på den. Hvordan kommer det seg da at døden ikke utretter det den så gjerne ville, og ikke myrder de kristne? Det kommer av at døden er en fanget død; derfor kan den verken skade eller myrde dem slik den kunne om Kristus ikke holdt den fanget.

Derfor utretter den ikke annet hos de kristne – selv når den fnyser og raser verst og gjør seg aller mest grusom – enn at de holder seg enda flittigere til Guds ord, tar det til hjertet og trøster seg med det. Uten denne frykten og redselen for døden ville de på ingen måte holde seg så alvorlig til Guds ord og ta imot det.

Denne anfektelsen, skrekken og faren makter derfor ikke å gjøre de kristne noen skade. Av natur er nok døden svært ødeleggende, som vi godt kan se her i verden.

Men dette er den rette kraften, nytten og virkningen av vår Herre Kristi himmelfart: at vi tror at alle disse fiendene er fanget og ikke kan gjøre mot de kristne det de ellers ganske visst ville ha gjort. Loven ville anklage oss og uttale forbannelse over oss, synden fordømme oss, døden drepe oss og djevelen styrte oss ned i helvetes avgrunn. Men nå er de bare fangne fiender; derfor kan de ikke gjøre oss noen skade, selv om de vil oss ondt.

Dette er altså en herlig og stor nytte vi har av Kristi himmelfart: De store fiendene som holdt oss fanget – loven, synden, døden og djevelen – er tatt til fange av Herren Kristus, og vi er befridd fra deres vold.

Det er derfor han for opp til himmelen og sitter ved Guds høyre hånd: Han vil verne sin kristenhet mot disse fiendene i all evighet.

Men han lar det ikke bli med dette, for salmen sier videre: «Du tok imot gaver for menneskene», det vil si: slike gaver som du vil dele ut blant menneskene og hjelpe dem med.

Hva slags gaver er så dette? Les om det hos Joel: «Og deretter skal det skje at jeg vil utgyte min Ånd over alt kjød» osv. (Joel 3,1). Og i Joh 16,7–8: «Går jeg bort, da skal jeg sende Talsmannen til dere. Og når han kommer, skal han overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom.» Likeså sier Peter: «Etter at han nå er opphøyet ved Guds høyre hånd, og av Faderen har fått Den Hellige Ånd, som var lovt, har han utøst dette, som dere nå både ser og hører» (Apg 2,33).

Den Hellige Ånd utretter nå to ting. For det første fører han oss ved evangeliet til å kjenne Kristus, så vi tror på syndenes forlatelse i hans navn. For det andre fører han oss også til å bedre livet vårt, stå imot og drepe synden og overgi oss til Guds vilje i inderlig lydighet. Dette må jo kalles å være from og rettferdig både med sjel og legeme, hjerte og alt som er i oss.

For selv om vi her på jorden aldri kan komme så langt – på grunn av vårt syndige kjøtt – at vi er rene og uten synd i alle stykker, blir likevel den synden som ennå henger ved oss, ikke tilregnet oss, for vi tror på Kristus; og den kan heller ikke fordømme oss. Dette er det første som Den Hellige Ånd utretter i oss.

For det andre bruker Den Hellige Ånd oss til også å føre andre til den samme nåden og erkjennelsen ved Ordet og prekenembetet. Derfor utlegger Paulus dette stedet i Salme 68 om den gaven vi får ved Kristi himmelfart: «Han er det som ga noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister, noen til hyrder og lærere, for at de hellige kunne bli gjort i stand til tjenestegjerning, til oppbyggelse av Kristi legeme, inntil vi alle når fram til enhet i tro på Guds Sønn og i kjennskap til ham» (Ef 4,11–13).

For vi ser og erfarer hvor fiendtlig djevelen er mot Ordet, og hvordan han særlig i vår tid hisser opp både tyrkerne og paven og hans tilhengere til å undertrykke Guds ord og tynne ut i de kristnes rekker. Men jo mer tyrkernes og pavens raseri tiltar, desto mer framgang får Guds ord; for det er ikke mulig for dem å utrydde dåpen, sakramentet og Ordet.

Her kan vi spore kraften og virkningen av vår Herre Kristi himmelfart. For han for opp til himmelen fordi han ville sende Den Hellige Ånd hit ned og slik opprette og utbre sitt rike her på jorden. Dessuten kalles også dette «Guds gaver»: at han alltid leder og styrer sin kirke, trøster den i anfektelse, redder den når den blir forfulgt, leder den til sannheten og bevarer den i den, verner den mot falsk lære og særlig vekker den til bønn. «På den dagen skal dere be i mitt navn», sier Herren Kristus i vårt forrige evangelium (Joh 16,26), og det kan ingen uten Den Hellige Ånds hjelp.

Kort sagt: Alt vi har og tar imot, er Kristi gaver og den rette kraften og virkningen av hans gledelige himmelfart. For han for opp til himmelen fordi han ville utbre sitt rike og opprette og bevare seg en kristen kirke ved Ordet og Den Hellige Ånd.

Dette peker Lukas svært vakkert på i slutten av sitt evangelium, der han sier at Kristus, da han skulle fare opp til himmelen, «løftet sine hender og velsignet» disiplene sine (Luk 24,50). Her menes ikke en slik velsignelse som vi pleier å

utveksle når vi tar avskjed og sier god natt eller farvel til hverandre. Nei, han ønsket dem lykke og velsignelse til det embetet han i samme stund hadde befalt dem: å forkynne evangeliet for all skapningen (Mark 16,15), det vil si for alle stender i hele verden.

For evangeliet er ikke befalt forkynt for trærnes, steinenes, fuglenes eller fiskenes skyld, men for menneskenes skyld. Derfor heter det også straks etter: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). Steiner og trær kan jo ikke tro; derfor har vi heller ikke fått noen befaling om å døpe dem. Og slik dåpen og troen bare hører menneskene til, slik gjelder også forkynnelsen av evangeliet bare dem.

Men Herren Kristus bruker denne talemåten og sier: «Gå ut i all verden og forkynn evangeliet for all skapningen!» fordi han vil samle alle stender i det, så ingen keiser eller konge her på jorden skal være så mektig at han slipper unna: Enten skal han høre, ta imot og tro evangeliets lære, eller han er fordømt. Etter at han har gitt dem denne befalingen, løfter Herren sine hender og velsigner disiplene. Det vil si: Han ønsker ikke bare at de må utrette mye godt i embetet sitt, men han hjelper dem også med det, gir selv gjerningen deres framgang og lar den lykkes.

Der det hellige evangeliet blir forkynt rent og klart, er vår Herre Kristi løftede hender og hans velsignelse fremdeles i full gang og så kraftige at Ordet bærer frukt og ikke blir forkynt forgjeves. Og det er sannelig trøsterikt at Herren nettopp nå, når han skal fare opp til himmelen, løfter sine hender og velsigner disiplene sine. For med det vil han vise at vi skal trøste oss med hans himmelfart, og at han vil bruke sin himmelfart til gagn og velsignelse for oss.

For hva skulle han med en slik vennlighet, om han ville være vred på oss og ikke ta seg av oss eller ta oss til seg i sitt rike? Men når han nå løfter hendene og ønsker disiplene lykke og velsignelse til embetet han nettopp har betrodd dem, er det et sikkert kjennetegn på at Herren mener det trofast og vennlig med oss. Det viser at vi alltid, så lenge evangeliet blir forkynt, skal få nyte godt av at han løftet hendene og velsignet.

Dere ser altså av dette, kjære venner, hvilken trøsterik og gledelig fest vi har i vår kjære Herre Kristi himmelfart, og på hvor mange måter vi nyter godt av den. For nå som vårt kjøtt og blod, Guds Sønn, sitter ved sin Fars høyre hånd, er all makt tatt fra loven, synden, døden og djevelen, så de verken skal eller kan gjøre oss noen skade. De er riktignok våre dødsfiender og våger seg på alle slags angrep mot oss; men nå er de likevel ikke annet enn fangne og lenkede fiender.

Og dertil gir Kristus oss også sin Hellige Ånd, som skal lede oss til hele sannheten, bevare oss mot all villfarelse, trøste oss i anfektelse, be med oss og formane oss til å be, og dessuten pryde oss med alle slags nådegaver. For derfor for Kristus opp til himmelen og sitter ved Guds høyre hånd: Han skal, som Paulus sier, «fylle alt» (Ef 4,10), det vil si gi og skjenke oss alt vi trenger til vår salighet og det evige liv.

Derfor skal vi følge de kjære apostlenes eksempel og, som Lukas sier her, tilbe Herren Kristus «med stor glede» (Luk 24,52–53). Samtidig skal vi love, prise og takke Gud, vår nådige Far i himmelen, og be ham om at han vil bevare oss i en

slik nåde, og til sist for sin Sønns, Jesu Kristi, skyld gi oss en salig avskjedsstund, så vi med glede kan dra etter ham og eie det evige liv og den evige salighet i fellesskap med ham.

Det unne vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Sjette søndag etter påske

Joh 15,26–16,4. Holdt i 1533.

> Når Talsmannen kommer, han som jeg skal sende dere fra Faderen, sannhetens Ånd som utgår fra Faderen, da skal han vitne om meg. Men også dere skal vitne, for dere har vært med meg fra begynnelsen.
> Dette har jeg talt til dere for at dere ikke skal ta anstøt. De skal utstøte dere av synagogene. Det kommer en tid da hver den som slår dere i hjel, skal tro at han gjør Gud en dyrkelse. Og dette skal de gjøre fordi de ikke kjenner Faderen og heller ikke meg.
> Men dette har jeg talt til dere for at dere, når timen kommer, skal minnes at jeg sa dere det. Men dette sa jeg dere ikke fra begynnelsen av, fordi jeg da var hos dere.

Dagens evangelium har to deler. Den første handler om Den Hellige Ånd, den andre om den forfølgelsen som skal ramme dem som bekjenner og forkynner evangeliet for verden.

Dere vet at vi tror at Den Hellige Ånd er evig, allmektig Gud. Men her gir Herren Kristus ham et eget navn og kaller ham «Trøsteren». Med det vil han vise at når vi vil være kristne, må vi også våge og lide noe for det. For hvis de kristne ikke skulle møte noen lidelse og bekymring, hva skulle de da med trøst? (*Oversetterens merknad: Luthers bibeloversettelse har «Trøsteren».*)

Lidelsen beskriver Herren Kristus slik: De kristne skal ikke bare bli slått i hjel – det ville ennå være en liten ting – men de som gjør det, vil attpå til mene at de handler rett, ja, at de gjør Gud en dyrkelse med det, mens de kristne som lider døden, skal ha urett. Det kan sannelig kalles en vanærende og skammelig død, når alle vil si: Å, den kjetteren! Han får jo bare det han fortjener; en kunne ikke ønske at det skulle gå ham annerledes, osv.

Hos verden finnes det altså ingen trøst for de kristne som lider døden, for de blir jo drept som kjettere. Samvittigheten er også skrøpelig hos dem, så de nok mang en gang tenker: Hvem vet om du har handlet rett, og om du ikke har gått for langt? Slik må de kristne ha urett for verden og nesten også i sin egen samvittighet.

Det er dette Herren Kristus sikter til når han gir Den Hellige Ånd navnet «Trøsteren». Det er som om han ville si: Jeg vet hvordan det vil gå dere. I dere selv vil dere finne lite trøst, og hos verden ingen. Men jeg vil ikke la dere bli sittende i en slik nød eller føre dere ut i en slik myr at dere skal drukne i den.

Når det ikke lenger finnes noen trøst i denne verden, og når dere selv er helt forferdet og motløse, vil jeg sende dere Den Hellige Ånd. Han er en Trøster og skal tale trøst i hjertene deres, for at dere ikke skal miste motet, men holde dere til det han sier dere.

Det finnes to slags trøst. Den ene er en verdslig trøst, men den er falsk og løgnaktig. Den hevder at et menneske skal sette sin lit til gods, ære og makt og til vennskap og gunst hos store fyrster og herrer. Av dette, sier Kristus, skal dere, mine disipler, ikke få noen støtte; ja, alt dette vil tvert imot vende seg mot dere, for verden vil bruke sin makt, ære, formue og rikdom mot dere og til å undertrykke dere.

Men la dere ikke skremme av at dere ikke har noen slik trøst. For alt slikt er likevel en ussel og elendig trøst; den varer bare til det kommer en feber eller pest, mageknip eller hodepine – så er det slutt på den trøsten. Men jeg vil gi dere en annen Trøster, sannhetens Ånd, som skal trøste dere når dere er forferdet, motløse, usle, elendige og forlatt, både overfor verden og i deres eget hjerte. Derfor bærer jo Den Hellige Ånd dette navnet og kalles en Trøster og ikke en som gjør bedrøvet. Der det er tungsinn og nedtrykthet, har ikke Trøsteren, Den Hellige Ånd, tatt bolig.

Den samme Trøsteren kalles også «sannhetens Ånd». For han trøster ikke slik verden gjør, med en trøst som ikke varer; hans trøst varer evig og kan ikke bedra noen.

Men her kommer det igjen en innvending, for samvittigheten sier: Du taler til meg om trøst, men jeg kjenner den ikke; ja, jeg kjenner det stikk motsatte. Verden har glede og trøst, mens de kristne må lide forfølgelse og motgang. Johannes døperen må la seg halshugge, mens Herodes og frillen hans holder gjestebud sammen og er glade og vel til mote.

Slik går det oss også. Verden unner oss ikke en brødbit, og alle innbiller seg at det er en god gjerning å gjøre en kristen vondt. Paven, kardinalene, biskopene og alle som hater evangeliet, har derimot gode, rolige dager og sitter som i en rosenhage, uten noen anfektelse. Kan dette kalles å trøste?

Ja, sier Kristus, det kalles å trøste; men du må skjelne mellom trøst og trøst. Verden har sin, det er sant nok; ellers kunne den ikke være så trygg, fornøyd og vel til mote. Men dette er ikke en trøst som kommer fra sannhetens Ånd; det er en svikefull trøst. For det kan svært fort skje at alt det verden trøster seg med, ikke lenger kan trøste eller hjelpe. Den Trøsteren vi kristne har, er derimot «sannhetens Ånd», som gir oss en varig trøst i hjertene våre.

Den kjære Johannes har altså ikke den trøsten som Herodes og frillen hans har; for deres skyld må han vansmekte i fangetårnet uten trøst og til sist miste hodet. Likevel roper Den Hellige Ånd til ham, taler inn i hjertet hans og sier: Kjære Johannes, bry deg ikke om denne motgangen, og bli ikke forferdet fordi du ligger i denne elendigheten, eller fordi den onde verden fører slik ondskap mot deg. Du vet jo at den herligheten ikke kan vare lenge; det er bare en kort fryd, men en lang, ja, en endeløs pine.

Din pine skal derimot bare være kortvarig, og etterpå skal det følge en evig glede, der ett øyeblikk er mer og bedre enn tusen år her på jorden, selv om

all verdens glede var her og ingen bedrøvelse. Denne trøsten fyller Johannes døperens hjerte slik at han ikke gruer for døden, ja, han takker til og med Gud fordi han nå skal bli fridd ut av dette arme, syndige livet og legemet og slik bli kalt hjem til det evige liv.

Men hvor henter Den Hellige Ånd denne trøsten fra? «Fra Faderen», sier Kristus her, for han, sannhetens Ånd, «utgår fra Faderen». Dette er et svært mektig skriftord, og med det kan vi også bevise vår trosartikkel om Den hellige treenighet.

For når Den Hellige Ånd utgår fra Faderen, må det følge at denne Ånden er evig; for intet kan utgå fra Faderen som ikke er ham lik i natur og vesen. Guds Sønn er evig fordi han blir født av den evige Far – for Gud kan ikke føde noe som ikke er ham lik. På samme måte må det følge av dette at Den Hellige Ånd, som utgår fra Faderen, er evig. Og siden Kristus, Guds Sønn, sender Den Hellige Ånd, som han sier her, må Ånden også utgå fra ham like så vel som fra Faderen.

Men denne artikkelen vil vi la ligge nå og tale mer om den en annen gang. Hva trøster så Den Hellige Ånd med? «Han skal vitne om meg», sier Herren. Det er som om han ville si: Mitt kjære barn! Djevelen vil skremme og engste deg, og verden vil ta deg til fange og drepe deg. Dette må du vente; det blir ikke annerledes.

Men mot dette skal Den Hellige Ånd være et vitne som skal vitne om meg, og slik vekke og drive deg til å tenke på meg. Han vil ikke gi deg én eller flere tusen daler, slik denne verden kan gjøre; men han vil vitne om meg, så du kan si:

Selv om alt annet blir tatt fra meg – hustru og barn, hus og gård, gods og ære – ja, selv om det drives så langt at liv og legeme må gå samme vei, så lever likevel der oppe han som heter Jesus Kristus. For min skyld er han blitt menneske, er død, oppstanden og fart opp til himmelen, slik jeg daglig ber og bekjenner i min kristne tro.

Men er dette sant, hvorfor skulle jeg da frykte? Sannelig, Guds Sønn, min kjære Herre Kristus, som led døden for meg, vil ikke være min fiende; han vil mene det godt og oppriktig med meg. Men har han meg kjær, har jeg jo ingen grunn til å frykte ham eller tiltro ham noe ondt.

Dette er det Kristus mener med ordene: «Han skal vitne om meg.» Utenom dette vitnesbyrdet fra Den Hellige Ånd om Kristus finnes det ingen viss og varig trøst. Derfor burde vi skrive ordene «om meg» med store bokstaver og legge godt merke til dem. For ved dem kan vi være visse på at Den Hellige Ånd ikke vil trøste samvittighetene med noen annen lære – verken med Moseloven eller med noen annen forkynnelse.

Når samvittighetene skal trøstes, kan bare forkynnelsen om Kristi død og oppstandelse gjøre det; den alene kan trøste. All annen forkynnelse – om loven, om gode gjerninger og et hellig liv, enten Gud eller mennesker har befalt dem – makter ikke å trøste menneskene i nød og død, men bare å gjøre dem motløse og forferdet. For Gud selv er en forferdelig Gud når en vil gå til ham uten Kristus; hos ham finner en da ingen trøst, bare vrede og unåde. Men den som forkynner om Kristus, forkynner og bringer den rette trøsten, og da kan ikke hjertene annet enn glede seg over den og bli vel til mote.

Alt kommer derfor an på at vi griper og holder fast denne trøsten og sier: Jeg tror på Jesus Kristus, som er død for meg. Og jeg vet at Den Hellige Ånd, som kalles og er «et vitne» og «en trøster», ikke forkynner eller vitner i kristenheten om noen annen enn Kristus, for å trøste og styrke alle bedrøvede. Ved dette vil jeg bli, og ikke holde meg til noen annen trøst. For fantes det en bedre og vissere trøst enn denne, ville Den Hellige Ånd også bringe den; men han skal ikke gjøre mer enn å vitne om Kristus.

Men hvorfor bruker Herren nettopp her det lille ordet «vitne»? Han kunne jo ha talt annerledes. Det gjør han for at vi skal gi desto nøyere akt på Ordet. Det er riktignok sant at Den Hellige Ånd virker innvortes i hjertet. Likevel vil han vanligvis ikke gjøre denne gjerningen sin på annen måte enn ved det muntlige ordet, slik Paulus også sier: «Hvordan kan de tro på en som de ikke har hørt om?» (Rom 10,14). Derfor kalles Den Hellige Ånd «et vitne»; men vitnesbyrdet gir han gjennom munnen til apostlene og alle de forkynnerne som forkynner evangeliet om Kristus rent og klart.

Derfor skal ingen som lengter etter trøst, vente til Den Hellige Ånd på en særskilt måte stiller Kristus fram for ham eller taler med ham ned fra himmelen. Han avlegger sitt vitnesbyrd offentlig i forkynnelsen av Ordet. Der skal du søke ham og vente at han ved det ordet ørene dine hører, vil røre hjertet ditt og slik også vitne om Kristus ved sin innvortes virkning i hjertet ditt. Men dette innvortes vitnesbyrdet kommer ikke før det andre har vært der, nemlig Ordets åpenbare og muntlige vitnesbyrd. I det hører vi at Kristus er blitt menneske for vår skyld, er korsfestet, død og oppstanden.

Summen av dagens evangelium er altså denne: Når vi vil være kristne, må vi villig finne oss i at vi her på jorden ikke skal ha stor rikdom, fryd og herlighet, men ha denne verden til fiende og attpå plages av synden, døden og en tung samvittighet. Når en kristen lider slikt, blir hjertet hans motløst, sorgfullt og bekymret, og det tenker: Se hvordan det går deg! Hva har du utrettet? Du kunne vel ha vært en kristen uten å utsette deg for en slik fare. Går det deg nå ille, er det din egen skyld, osv.

Og når det attpå kommer skremmende eksempler som viser hvor fort og lett selv store, fremragende menn har falt i fristelse og gått til grunne i den – ja, sier Kristus, da er det på tide at Trøsteren kommer. Han vil visselig ikke utebli, men lære dere at slike tunge, sørgelige tanker ikke kommer fra ham, men fra den onde ånd. For slike tanker bare skremmer dere og driver dere til fortvilelse.

Den Hellige Ånd derimot skremmer dere ikke, men trøster dere og gjør dere frimodige ved å vitne om meg at jeg har overvunnet verden sammen med dens fyrste og gud. Alle de tankene som bringer dere sorg og tungsinn, kommer derfor uten meg og utenfor meg; altså er de fra djevelen.

Men Den Hellige Ånd bringer og gir dere trøsterike og gledefylte tanker, for han vitner om meg at jeg har satt mitt liv til for dere, er død for deres synders skyld og oppstanden til deres rettferdiggjørelse. Av dette vitnesbyrdet kan dere trekke den sikre slutningen at jeg verken er deres fiende eller vil fortære og fordømme dere, men gjøre dere salige.

Alt kommer derfor an på det lille ordet: «Han skal vitne om meg.» Dette skal vi særlig merke oss godt mot kjetternes og de falske predikantenes lærdommer. For det er avgjort og bestemt, som Kristus sier her, at Den Hellige Ånd, når han skal trøste, ikke skal gjøre annet enn å vitne om Kristus og lære hjertene våre å stole på ham. Den onde ånd pleier derimot å skremme samvittighetene og holde døden og synden fram for dem.

Dette skal Den Hellige Ånd avverge og hindre; ved Ordet skal han tale slik i hjertene våre: Å, menneske, hva gjør du da? Kan du slett ikke annet enn tenke på døden, synden og fordømmelsen?

Vend da øynene bort fra dette grufulle, forferdelige synet, og se hit! Kjenner du ikke en mann som heter Kristus Jesus? Om ham står det skrevet at han «ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, fór ned til helvete, sto opp fra de døde tredje dag og fór opp til himmelen». Hvorfor tror du dette er skjedd? Mon ikke for at du skal trøste deg mot synden og døden?

Så hold da opp med å frykte og miste motet slik; du har jo ingen grunn til det. Var ikke Kristus hos deg og med deg, og hadde han ikke gjort dette for deg, hadde du grunn nok til å frykte. Men han er hos deg og med deg, slik han også selv sier: «Se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende!» (Matt 28,20). Attpå har han jo lidd døden for deg og sitter nå ved sin himmelske Fars høyre hånd til trøst og vern for deg.

Der denne forkynnelsen lyder, hører en Den Hellige Ånds røst, vitnesbyrd og lære. Men det som ikke stemmer med dette, må i beste fall være Moses' vitnesbyrd, og ellers den lede djevelens. For han vitner og forkynner også, nemlig gjennom sine gjerningshellige, hyklere og kjettere; men av den forkynnelsen kommer det ikke annet ut enn angst, skrekk og fortvilelse. Gud bevare oss mot dette og holde oss fast i troen på dette vitnesbyrdet fra Den Hellige Ånd i vår siste time! Amen.

(Dette var den første delen av dagens evangelium, om Trøsteren, Den Hellige Ånd, og om hvordan han skal trøste de kristne.)

Fra en preken holdt i 1531

Nå vil vi også tale litt om den andre delen, nemlig om korset og forfølgelsen. Her skal vi særlig legge merke til at Kristus sier til disiplene sine: «De skal sette dere i bann», eller som ordene lyder: «utstøte dere av deres synagoge og forsamling».

Disse ordene viser at de som setter de kristne i bann og utstøter dem av kirken, vil pryde seg med navnet den rette synagoge eller kirke, og at de vil ha det herligste ry for å tjene og dyrke Gud for alvor. For ellers hadde ikke Kristus føyd til: «Det kommer en tid da hver den som slår dere i hjel, skal tro at han gjør Gud en dyrkelse.» (*Oversetterens merknad: «De skal sette dere i bann» er ordlyden i Luthers bibeloversettelse.*)

Derfor er det nødvendig at vi her skjelner og lærer at det alltid finnes to kirker. Den ene er en falsk kirke, som riktignok har navnet og kalles kirken og Guds folk, men ikke er det. Den andre har ikke dette navnet, men er likevel den rette kirken. Disse to kirkene er vanskelige å skjelne fra hverandre. For her står

det i veien for oss – det ser vi og må bekjenne – at også den falske kirken har et rett embete.

Vi bekjenner fritt at paven og hans hop ikke er den rette kirken. Likevel er embetet og det guddommelige ordet rett og kraftig når de døper, ordinerer kirketjenere og vier ektefolk. Derfor bekjenner vi at deres dåp er rett, og vi døper ikke om igjen barn som er døpt av dem, slik Cyprian likevel gjorde. Han mente nemlig at det ikke var noen rett dåp når kjettere hadde døpt noen, og derfor døpte han slike om igjen. Begrunnelsen hans var denne: Kjetterne, sa han, er ikke i enhet med den kristne kirke; derfor kan de ikke forvalte noe kristent embete.

Men denne begrunnelsen er falsk, for vi skal skille embetet fra personen. Den som lever i synder mot sin samvittighet, er ikke i enhet med den kristne kirke; men derfor må ikke embetet han har i kirken, foraktes. For embetet er ikke hans, men Herren Jesu Kristi. Ville han bryte Kristi befaling og døpe, forkynne eller dele ut Herrens nattverd annerledes enn Kristus har befalt, da hadde vi grunn til å forkaste en slik dåp, forkynnelse og sakramentsforvaltning. Men når han ikke forandrer noe i Kristi ordning, tar det ikke noe fra embetet hans om han selv som person er ugudelig og en synder.

Den som altså vil dømme rett og skjelne rett mellom disse to kirkene, må ikke se på embetet alene. For også den falske kirken kan ha og føre embetet rett og er likevel ingen kirke. Vi ser jo også at den falske kirken bruker Guds navn og skryter svært av det; men det skal vi ikke bry oss om eller legge vekt på. For her står jo det andre bud og lærer oss at Guds navn også kan bli misbrukt. Dessuten ber vi jo i Fadervår om at Guds navn må bli helliget, og det viser tydelig nok at dette navnet blir vanhelliget av mange.

Når den falske kirken farer fram og vil bannlyse og fordømme i Guds og kirkens navn, gjelder det derfor at du ser deg godt for, så du ikke lar deg skremme. Tenk heller over den rette forskjellen og si: Ja, jeg hører nok at du bruker Guds navn og skryter av kirken din; men det kan de ukristne også gjøre. Ellers hadde det ikke vært behov for budet som sier at en ikke skal misbruke Guds navn. Derfor skal en bygge dommen sin på en annen grunnvoll og aller først undersøke om disse folkene også bruker Guds navn rett og ikke misbruker kirkens herlige navn.

For å dømme rett om dette har vi nå den regelen Herren gir oss her; med den maler han den falske kirken svært treffende. For den sanne kirken tilegner seg ikke sverdet og den verdslige makten. Den falske kirken derimot griper sverdet og forfølger den sanne kirken, slik Kristus også sier her: «De skal sette dere i bann, og hver den som slår dere i hjel, skal tro at han gjør Gud en dyrkelse med det.»

På dette kan du med sikkerhet kjenne hvilken kirke som er den falske. Men enda sikrere kan du kjenne den på det Kristus sier videre: «Og dette skal de gjøre fordi de ikke kjenner Faderen og heller ikke meg.» Dette er å male den falske kirken i dens rette farge. Embetet kan den ha, og den kan skryte av og pryde seg med Guds navn; men ved siden av embetet og Guds navn har den likevel alltid den ulykken ved seg at den verken kjenner Kristus eller Faderen.

Men hva vil det si «å kjenne Kristus og Faderen»? Det består ikke i å lese messe, gå med munkekappe, faste, gi almisse eller gjøre andre slike gjerninger.

Å kjenne Kristus er dette: å tro at han er Guds lam, som bærer verdens synd, og at han for vår skyld er blitt menneske, har lidd døden på korset, er stått opp igjen og fart opp til himmelen. Det er å trøste seg med dette og ha den tillit til Gud at han for sin Sønns skyld vil være oss nådig og barmhjertig. For det kalles å «kjenne Faderen» når en vet at han vil være nådig og for sin Sønn Jesu Kristi skyld tilgi oss vår synd.

Der det finnes en slik erkjennelse, der er den rette kirken; men der den mangler, er kirken ikke der, selv om embetet og Guds navn er der. Derfor skal og må en først og fremst se på denne erkjennelsen; da kan en ikke fare vill.

Men splittelsen som finnes i kirken nå for tiden, fører mange vill, så de ikke vet hvilken side de skal holde seg til. Det som hindrer dem her, er at de ikke vil legge merke til denne regelen.

Vi forkynner at ingenting kan hjelpe oss for Gud mot synden og døden unntatt Kristi død og oppstandelse alene. Den som tar dette til seg med sann og oppriktig tro, blir salig; men den som ikke tror, kan ikke bli salig, hva han ellers så gjør. (Hvor fast og urokkelig denne læren er grunnet både i Det gamle og i Det nye testamente, skal dere, mine kjære venner, få høre mer om en annen gang.)

Men hva skjer? For denne lærens skyld forfølger paven og hans hop oss, setter oss i bann, kaller oss kjettere og slår oss i hjel. For han lærer at den som vil komme til himmelen, selv må gjøre fyllest for sine synder. Kristus har bare betalt for arvesynden, sier han; men for det vi synder etter dåpen, skal hver av oss selv gjøre fyllest med gode gjerninger og slik utslette synden og stille Guds vrede.

Men hvordan rimer denne læren med den erkjennelsen av Kristus som vi har hørt om her? For det sier seg jo selv at når Kristus har gjort fyllest for våre synder, kan vi ikke selv gjøre fyllest for dem. Gode gjerninger skal vi gjøre, men i en annen mening, og ikke for å utslette syndene våre med dem og komme til himmelen.

Ved hjelp av denne regelen kan du altså tydelig se hvilken kirke som er den rette. Vi blir satt i bann fordi vi bygger all rettferdighet og nåde på Jesus Kristus alene og på hans død og oppstandelse. Paven og hans kirke bygger derimot saligheten på sine egne gjerninger, fortjeneste og fyllestgjørelse, og det er et sikkert kjennetegn på at de verken kjenner Kristus eller Faderen.

Men nå er dette vår skatt – Gud være evig lovet: Vi kjenner Kristus, mens de andre ikke kjenner ham. La oss derfor være frimodige og regne det for ingenting når de som ikke kjenner Kristus og hans Far, setter oss i bann og kaller oss kjettere og djevelens kirke. Vi legger langt mer vekt på at vi kjenner Sønnen og Faderen. Derfor lar vi oss ikke føre vill av alle deres tomme og unyttige rop og skrik, eller av at paven brisker seg så stolt med kirkens navn og overgir oss til djevelen.

Vi kan trøste oss med og håpe på en annen dom. Der skal Gud selv – ikke mennesker med sin falske dom – løse oss fra deres bann med sin rettferdige og

sanne dom, og på den ytterste dag skal han rose oss som sin rette kirke, både for seg selv og for alle sine engler.

For på jorden må det nå gå slik som Kristus sier her: Det må være to kirker, og den ene skal forbanne den andre. Men bannet rammer aldri den falske kirken åpent og utvortes, for den har selv sverdet i sin hånd og kan verge seg mot det med makt, slik vi ser det hos paven.

Dette er et sikkert kjennetegn for oss på at paven og hans hop ikke kan være den rette kirken. For om den rette kristne kirken står det her at den skal settes i bann. «Dere», sier Kristus, «skal de sette i bann.» Hvem mener han med dette «dere»? Er det ikke vår Herre Kristi kjære disipler og apostler? Dem vil en sette i bann og slå i hjel. Og hvem vil gjøre det? Det vil de som bærer navnet synagoge og kirke.

Akkurat slik går det ennå i dag. Derfor må vi ikke forferdes over slik bannlysing og myrding, men ta imot det med glede og lære at nettopp dette er de kristnes og den sanne kirkens rette farge og sikreste prøvestein. Men vel å merke slik: Framfor alt må den rette erkjennelsen av Kristus og hans Far også finnes hos oss. For også gjendøperne og andre kjetterske sekter blir forfulgt og lider mye; men de har ikke erkjennelsen av Kristus og hans Far.

For de fornekter det løftet som Gud har gitt dem og knyttet til deres første dåp, og dessuten oppretter de et nytt munkevesen og mener at de med det skal få en nådig Gud og komme til himmelen. Den rette kirken kjenner derimot Kristus og Faderen, det vil si: Den setter sitt håp til Guds godhet og barmhjertighet ved Kristus alene, og for dette håpets og denne trøstens skyld må den lide forfølgelse.

Men dette lider den gjerne, for den vet at Kristus har sagt det på forhånd. Derfor gir den seg inn under det i villig lydighet og lar paven og hans hop rope den ut for kjetternes og djevelens kirke så lenge de vil. Den nøyer seg med å kjenne Kristus og hans Far og med å vite at paven og hans tilhengere – hvor høyt de så er aktet – ikke kjenner Faderen, heller ikke Kristus, men forfølger ham. Slik forfølgelse lider den derfor gjerne med Kristus, og den har håp om at den også skal sitte i herlighet og ære med ham og leve i evighet.

Det unne vår kjære Far i himmelen oss alle ved sin Sønn og Hellige Ånd! Amen.

Første preken på pinsedag

Apg 2,1–4.

> Og da pinsefestens dag var kommet, var de alle samlet på samme sted. Da kom det med ett en lyd fra himmelen som når et veldig stormvær farer fram, og fylte hele huset der de satt.
> Og det viste seg for dem tunger likesom av ild, som delte seg og satte seg på hver enkelt av dem. Da ble de alle fylt med Den Hellige Ånd, og de begynte å tale i andre tunger, alt etter som Ånden ga dem å tale.

Ordet «pinse» kommer av det greske ordet *pentekoste* og betyr «den femtiende dagen». For pinsedagen er den femtiende dagen etter påske. Hos jødene var den en stor helligdag, for den femtiende dagen etter at de hadde spist påskelammet og dratt ut av Egypt, ble de ti bud gitt dem på Sinai-fjellet.

Det var en stor velgjerning at Gud selv kunngjorde dem sin vilje, så de kunne vite hva han hadde velbehag og mishag i, hva han ville og ikke ville. Derfor befalte han dem å holde den femtiende dagen etter påske hellig til minne om denne velgjerningen. Slik skulle de lære å gjøre Guds vilje desto flittigere når de hørte og tenkte over hvor alvorlig Gud hadde åpenbart dem sin vilje, og hvordan de selv på sin side hadde forpliktet seg til å rette seg nøye etter den. Det kan vi lese i 2 Mos 19 og 20.

Men av beretningene i Det gamle testamente ser vi – som Paulus sier i 1 Kor 10 – at alt som hendte jødene, var et forbilde på det som skulle skje i Det nye testamente, i nådens tid. Derfor har vi i Det nye testamente et annet og bedre påskelam å spise, og likeså en annen og bedre pinsefest enn den de hadde i Det gamle testamente.

Der borte i Egypt strøk de blodet av påskelammet på dørstolpene, og det hjalp bare til at morderengelen ikke skadet legemet og ikke slo de førstefødte i hjel. Men blodet av vårt påskelam, Jesus Kristus, frir oss ut av det egentlige Egypt, det vil si av djevelens tyranni, av synden og den evige død.

På samme måte fikk jødene de ti bud på Sinai-fjellet. I seg selv er de riktignok en god, nyttig og dyrebar preken som lærer oss å kjenne Guds vilje, og som vi med rette skal takke Gud for. Men denne prekenen hjelper oss ikke ut av djevelens rike, synden og døden. For loven hjelper bare til at vi blir enda større syndere, og at vår egen samvittighet anklager oss for Gud, fordi vi ikke fullt ut gjør det Gud har befalt oss.

Det var en forferdelig og grufull stund da Gud talte på Sinai-fjellet, mens torden og lyn brøt løs med en slik samlet kraft at hele fjellet røk og skalv. Slik virker loven ennå: Der den virkelig rammer hjertene, fører den med seg en slik redsel at menneskene i sin angst ikke vet hvor de skal gjøre av seg.

For når et menneske vet hva Gud krever av ham, og samtidig kjenner at han ikke har oppfylt det, kan det ikke gå annerledes enn at han kommer i stor angst og anfektelse. Og det er jo klart nok hva Gud truer dem med som bryter hans ord: den evige død og all ulykke. Derfor var jødenes pinse en forferdelig og hard pinsedag uten noen glede. Den hadde jo vært så grusom og forferdelig for dem at de selv måtte rope til Moses og be ham: «Tal du til oss, så vil vi høre. Men la ikke Gud tale til oss, for at vi ikke skal dø!» (2 Mos 20,19).

Hvordan er så den pinsen vi kristne har i Det nye testamente? Den er overmåte herlig og vennlig; det er ingen skrekk og redsel ved den, bare fryd, frimodighet og glede. For evangelisten sier i teksten som ble lest for oss, at apostlene og andre kristne var samlet i et hus nettopp på den pinsedagen som jødene holdt hellig med takk for de ti bud og til minne om det som hadde skjedd på Sinai-fjellet.

Da kom det uventet en brusende lyd ned fra himmelen, som av et veldig stormvær, og fylte hele huset så det ljomet i hver krok. Og under dette bruset viste det seg tunger som delte seg, som når flammer blusser opp av ilden. Slik åpenbarte Den Hellige Ånd seg her og lot seg både høre og se: I bruset hørte man ham, og i ildflammene så man ham. Det hadde Kristus lovt dem på forhånd, og det hadde Johannes døperen profetert om da han sa at de skulle døpes «med Den Hellige Ånd og ild» (Matt 3,11).

Dette har sin særlige betydning og grunn. «Tungene» betyr prekenembetet. Det skal ikke være forgjeves, men skal ånde på hjertene og tenne det nye lyset der inne, eller den ilden som vi skal tale mer om siden.

Straks etter setter Den Hellige Ånd seg som ildflammer på hver av dem. Han tenner og gjennomånder hjertene deres slik at de i samme øyeblikk kjenner Gud og hans Sønn Jesus Kristus, forstår hele Den hellige skrift og får en slik frimodighet at de ikke beholder denne kunnskapen for seg selv, men kunngjør den for alle. Til dette kommer det store og mektige underet at de kan tale i alle slags språk, enda de fram til da bare kunne tale morsmålet sitt.

For evangeliet skulle begynne i Jerusalem, men ikke bli der. Helt fra begynnelsen skulle det forkynnes og lyde på alle språk, slik profetene i gammel tid hadde forutsagt. Derfor lærer Den Hellige Ånd her apostlene alle språk, som et vitnesbyrd om at evangeliet ikke skulle bli i jødenes land, men forkynnes i hele verden.

Dette er altså vår pinse i Det nye testamente: at vi kjenner Gud rett og ikke er redde for ham, men gleder oss, får en god samvittighet og blir så frimodige at vi uforferdet og gjerne lider alt for Kristi skyld, slik vi ser det hos apostlene.

Om denne pinsen i Det nye testamente har ikke bare Kristus talt i sin siste preken; også profetene David, Jesaja, Jeremia, Joel, Sakarja og mange andre har forutsagt den. Derfor vil også vi på denne dagen preke om Den Hellige Ånd:

hvem han er, hva hans gjerning og embete er, og hvordan vi skal stille oss hvis også vi vil holde en slik salig pinse og ta imot Den Hellige Ånd.

For det første må vi ikke tenke at Den Hellige Ånd aldri før hadde vært i kirken og blant menneskene. Han er evig, allmektig Gud og «utgår fra Faderen», som Kristus sier (Joh 15,26); derfor må han også være av samme natur og vesen som Faderen. Dessuten har vi sikre vitnesbyrd om at Den Hellige Ånd til alle tider har virket i menneskene, opplyst hjertene deres og styrt og ledet dem etter Guds vilje. For Kristus sier selv, og Peter sier det også, at Den Hellige Ånd har talt gjennom profetene. Likeså vitner evangelistene at Den Hellige Ånd bodde i den gamle Simeon, i Anna, Sakarja, Elisabet og Johannes døperen.

Derfor må vi tenke og tro om Den Hellige Ånd slik vi tenker og tror om Kristus, Guds Sønn. Guds Sønn har vært til fra evighet, og straks etter det første løftet i paradiset begynte han sitt verk: Han gikk i kamp med djevelen og satte foten på hodet hans. Dette verket var begynt for lenge siden og ble stadig ført videre, og han fullførte det for alles øyne da han ble menneske, døde på korset og sto opp fra de døde den tredje dagen.

På samme måte har også Den Hellige Ånds gjerning hele tiden gått sin gang her i verden. Ved Guds ord har Ånden ført menneskenes hjerter til troen, opplyst, styrket og trøstet dem og veiledet dem til hele sannheten.

Men denne gjerningen fullførte han først for alle menneskers øyne på den hellige pinsedagen. Da gikk det ikke lenger så skjult for seg som før; alle som så det, måtte merke og erkjenne Den Hellige Ånd og hans under. Riktignok var det noen der som ikke holdt dette for Den Hellige Ånds verk, men sa om apostlene: «De er fulle av søt vin!» (Apg 2,13). Men det var bare en ondsinnet løgn. Deres egne hjerter måtte jo overbevise dem om at ingen kan lære fremmede, ukjente språk ved å drikke seg full.

Hvorfor ble så Den Hellige Ånds åpenbaring utsatt til denne pinsedagen? Av ingen annen grunn enn at vi av det skal lære at vi får disse gavene alene ved vår Herre Kristus. Han har vunnet dem for oss, og ved ham alene blir de gitt oss.

Det hørte dere på himmelfartsdagen fra Salme 68: «Han for opp i det høye og tok imot gaver for menneskene» (Sal 68,19). For slik legger Peter selv ut dette skriftordet i pinseprekenen sin: «Etter at han nå er opphøyet ved Guds høyre hånd, og av Faderen har fått Den Hellige Ånd, som var lovt, har han utøst dette, som dere nå både ser og hører» (Apg 2,33).

Det første vi skal lære her, er altså at Den Hellige Ånd ikke begynte sin gjerning og sitt embete først på pinsedagen. Han har alltid virket og arbeidet i sin kirke. Men først på den hellige pinsedagen ga han seg åpenlyst til kjenne med så overveldende makt og kraft. Av denne åpenbaringen skal vi lære hvilken stor og herlig skatt vår kjære Herre Jesus Kristus har vunnet og fortjent for oss ved sin død og oppstandelse.

For det andre må vi også lære dette: Skriften gir vår Herre Kristus et eget navn når den kaller ham Guds Sønn eller Ordet og Faderens sanne bilde. På samme måte gir Skriften også Guds Ånd et eget navn og kaller ham Den Hellige Ånd. Han ånder på hjertene våre med sin nåde, rører dem og helliger dem som før var vanhellige og tilsølt av synden.

Dette navnet er en stor trøst for de kristne. De ser jo godt at de er for svake for djevelen, og at de på egen hånd ikke kan stå imot hans innskytelser. Det forferder dem at de har den onde ånd mot seg; men det trøster dem igjen at de ved Kristus har fått Den Hellige Ånd, som skal tilgi dem syndene og vekke dem til lydighet mot Gud. Hvordan Den Hellige Ånd gjør dette, har vi nylig hørt i Joh 16: Ved evangeliet skal han «overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom» (Joh 16,8).

For slik skiller vår kristne trosbekjennelse mellom den hellige treenighets gjerninger, så de unge og enfoldige kan lære dem: Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd har gitt oss liv og legeme og skapt oss til sitt rike. Men da våre første foreldre ved synden falt i døden, og denne straffen gikk i arv til oss, ble Guds Sønn menneske for vår skyld. Ved sin død har han gjenopprettet dette fallet, forlikt oss med Gud og forløst oss fra synden og den evige død.

Nå bærer Den Hellige Ånd bud om denne forløsningen til hele verden ved det hellige evangeliet. Han opplyser og tenner menneskenes hjerter, så de tar imot det og tror – det vil si: De trøster seg med at Jesus Kristus er død for dem, og tviler ikke på at de dermed er forlikt med Gud, så han ikke lenger kommer deres synd i hu, men vil tilgi dem den for Kristi skyld. Dette kalles å «hellige hjertene», eller, som Peter sier, å «rense dem ved troen» (Apg 15,9).

Der det nå er syndenes forlatelse ved troen, fortviler vi ikke, selv om det ennå er mye syndig igjen i oss, men trøster oss med Kristi død og oppstandelse.

Og der det er slik, følger enda en helliggjørelse med: Den Hellige Ånd helliger også legemene våre, så vi ikke lenger blir liggende i synder mot samvittigheten eller har lyst og kjærlighet til synden som før, men holder oss borte fra den og legger vinn på å gjøre det som behager Gud. Slik sier Paulus: «Den som stjal, må ikke stjele lenger, men heller arbeide og gjøre noe godt med sine egne hender, så han kan ha noe å gi til dem som trenger det!» (Ef 4,28).

Dette er altså Den Hellige Ånds embete og gjerning: Han begynner i oss en ny, sann og hjertelig lydighet mot Gud, så vi står imot synden, døder den gamle Adam og ved troen har tilgivelse for alle våre synder. Men denne andre helliggjørelsen, som viser seg i en slik hjertelig lydighet mot Gud, er ikke så fullkommen som den første; uten den første ville vi aldri komme noen vei med den andre. Til det er vårt kjøtt og blod for skrøpelig og djevelen for sterk for oss. Dessuten har vi bare fått Ånden som førstegrøde (Rom 8,23), og derfor kan denne lydigheten ikke være fullkommen.

Men det som mangler i denne ufullkomne lydigheten og helliggjørelsen, blir gjenopprettet ved den helliggjørelsen vi nevnte først, ved troen på syndenes forlatelse. Ved den blir vi rettferdige og fullkomment hellige, for det som ennå er igjen av synd og urenhet i oss, blir forlatt og tilgitt oss. Slik ser dere her hvorfor Den Hellige Ånd har dette navnet: Han skal og vil hellige de troende, det vil si ved Ordet vekke troen på Kristus i oss, så vi for Kristi skyld har syndenes forlatelse og nå også begynner å være lydige mot Gud.

Ellers har Den Hellige Ånd også andre navn etter de gjerningene han virker i oss; men de hører alle med til dette verket, helliggjørelsen. Sakarja kaller ham

«nådens og bønnens Ånd» (Sak 12,10), fordi han vekker hjertene til å vente seg alt godt fra Gud og rope til ham i all nød.

Kristus kaller ham «Talsmannen», for han oppmuntrer hjertene til å lide alt villig og gjerne og ikke frykte noen ulykke; det hørte dere, mine kjære venner, i evangeliet forrige søndag. Han kaller ham også «sannhetens Ånd», for han skal verne oss mot løgn og vranglære, holde oss til Ordet og bevare oss i den rette troen. Ellers ville djevelen føre oss vill ved vår egen fornuft og ved falsk lære og fange oss i sine løgner.

Dette er Den Hellige Ånds gjerninger. I tillegg pryder han de troende med alle slags dyder og gaver, og som Kristus sier, er han en talsmann og trøster som blir hos oss i evighet. All den trøst som verden gir, er derimot bare timelig og varer ikke.

Når Den Hellige Ånd skal virke så store og herlige ting i oss, må vi videre lære hvordan vi kan nå fram til en slik nåde og ta imot ham. For ved å virke dette i oss skal han hellige oss og gjøre oss salige. Det lærer vår kjære Herre Jesus Kristus oss i Luk 11,13: «Hvis da dere som er onde, vet å gi barna deres gode gaver, hvor mye mer skal da den himmelske Far gi Den Hellige Ånd til dem som ber ham.»

Dette skriftordet skal du merke deg nøye. For det første: Gud alene gir Den Hellige Ånd, og han gir ham til dem som ber ham om det, som sukker etter denne gaven og gjerne vil ha den. Så lukk da opp hjertet ditt og sukk til din Gud: «Å Herre, gi også meg din Hellige Ånd!» Med slike tanker og med denne bønnen skal du holde fram og ikke tvile. For dette er den nærmeste og beste veien til Den Hellige Ånd; Kristus selv lærer deg å gjøre slik og be til den himmelske Far.

Men samtidig må denne bønnen, som alle andre bønner, skje i Jesu navn: Vi ber om at Gud vil gi oss denne gaven for Kristi skyld, han som er Guds Sønn og vår Frelser. For vi har den særlige og store fordelen at Kristus – slik vi hørte på himmelfartsdagen – gikk bort til Faderen og for opp til himmelen for å ta imot slike gaver til oss fra Faderen og sende dem ned til oss.

Derfor kan vi nå be uten å tvile. Her har vi jo ikke bare befalingen og løftene om at vi skal be om Den Hellige Ånd, men også hans vilje til å gi oss disse gavene, for Kristus sitter ved Guds høyre hånd. Han tok jo imot dem, som det står i Sal 68,19, ikke for sin egen del, men «for menneskene», og til dem vil han gi disse gavene.

Men denne bønnen er ikke nok. Om du satte deg i en krok og ba om Den Hellige Ånd, men ellers ikke flittig holdt deg til Ordet og sakramentene, ville det nok vare lenge før bønnen din utrettet noe. Saken er at Den Hellige Ånd bare vil virke ved Ordet og de hellige sakramentene. Til den som vil holde seg borte fra dem, kommer Den Hellige Ånd altså aldri. Derfor lar vi oss døpe, derfor går vi til alters, derfor hører vi Guds ord og ber om avløsning. For vi vet at alt dette er de redskapene Den Hellige Ånd bruker når han gjør sin gjerning i oss.

Det viser også eksemplene. De tre tusen sjelene som Peter omvendte med sin første preken på denne høytidsdagen, ville aldri i sine levedager ha blitt omvendt om de ikke først hadde hørt Ordet. Men da de hørte det, og det stakk dem i hjertet, lot de seg også døpe; for slik har Kristus befalt det (Apg 2,41–42).

På samme måte kunne heller ikke skattmesteren til den etiopiske dronningen ta imot Den Hellige Ånd før Filip hadde forkynt for ham og lagt ut Skriften for ham. Men da Den Hellige Ånd ved denne prekenen hadde rørt hjertet hans, ville ikke Ånden fullføre sitt embete alene; Filip måtte også døpe skattmesteren med vann (Apg 8,28–40).

Når du vil ta imot Den Hellige Ånds gave, skal du derfor fremfor alt be Faderen om den i Jesu navn. Dernest skal du flittig holde deg til Ordet og tenke alvorlig på dåpen din, på det løftet Gud har gitt deg der, og på den pakten han har opprettet med deg i dåpen. Gå også ofte til Herrens bord, be om avløsning og så videre. For ved Ordet og sakramentene vil Den Hellige Ånd tenne et nytt troens lys i hjertene våre, så vi ikke bare hører Ordet, slik de forherdede jødene hørte det, men også forstår det, blir andre mennesker av det og får nye hjerter.

Det tredje som også skal finnes hos oss, er dette: at vi ikke hindrer Den Hellige Ånd i hans gjerning eller jager ham bort fra oss ved et gudløst, vilt og utsvevende liv og ved forsettlige synder. For Den Hellige Ånd kan ikke bo der djevelen bor.

Når djevelen frister deg med gjerrighet, sinne, ukyskhet og andre synder, så ty straks til bønnen og be Gud bevare deg for slikt og holde deg i lydighet mot hans vilje. For skal Den Hellige Ånd komme til deg eller bli hos deg, må du vokte deg for slike åpenbare synder. Snubler du av skrøpelighet, må du straks reise deg igjen og ikke bli liggende i synden.

Gjør vi dette, skal Den Hellige Ånd komme til oss, slik vi ber, og hjelpe oss å kjempe mot djevelen, kjøttet og synden. Men de som med vitende og vilje lesser synder på seg, skal bli mer og mer besatt av djevelen. Hvis de ikke omvender seg, kan de aldri noensinne ta imot Den Hellige Ånd. Åndens egentlige gjerning er jo, som jeg har sagt før, først å hellige oss ved troen på syndenes forlatelse, og dernest å hjelpe oss å stå imot synden og leve i lydighet mot Guds vilje.

Men dere har også hørt ovenfor, mine kjære venner, at vi her bare får Ånden som førstegrøde, mens vårt kjøtt og blod blir ved og lever så lenge vi lever. Derfor er også de som har Den Hellige Ånd, likevel skrøpelige og faller ofte. Dette må vi huske, så ingen tar anstøt av det og tenker som gjendøperne at den som har Den Hellige Ånd, ikke kan falle.

Det er riktignok sant at om vi alltid lød Den Hellige Ånd og fulgte ham, ville vi ikke falle. Men det er umulig for oss; til det er djevelen for sterk for oss, verden for ond og vårt kjøtt og blod for skrøpelig.

Derfor må vi alltid be om at Gud ikke vil ta sin Hellige Ånd fra oss, men bevare oss i sin nåde, hver dag øke Den Hellige Ånds gaver i oss og forlate oss vår skyld, slik vi ber i Fader vår. For uten synd og skyld kan ikke engang de største hellige leve. Men ved troen på Kristus blir syndene våre tilgitt oss, så de ikke kan skade oss.

Slik har dere nå hørt, mine kjære venner, hva den rette pinsen er. Den skal vi kristne glede oss hjertelig over, for den er en langt herligere høytid enn jødenes pinse. For ved Kristus er Den Hellige Ånd utøst over alt kjød, så vi nå ved evangeliet kjenner Gud rett og ved Den Hellige Ånd blir hellige og rettferdige på både sjel og legeme – så sant vi vil gjøre oss rede til det ved å be, høre Guds ord og leve

et liv som ikke vekker anstøt. Til dette hjelpe oss Den Hellige Ånd ved vår Herre Kristus! Amen.

Andre preken på pinsedag

Joh 14,23–31. Holdt i 1533.

> Jesus svarte og sa til ham: Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord, og min Far skal elske ham, og vi skal komme til ham og ta bolig hos ham. Den som ikke elsker meg, holder ikke fast på mine ord. Det ordet som dere hører, er ikke mitt, men Faderens, han som har sendt meg.
> Dette har jeg talt til dere mens jeg ennå er hos dere. Men Talsmannen, Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt navn, han skal lære dere alle ting, og minne dere om alt det som jeg har sagt dere.
> Fred etterlater jeg dere. Min fred gir jeg dere. Ikke som verden gir, gir jeg dere. La ikke deres hjerte forferdes, frykt ikke! Dere hørte at jeg sa til dere: Jeg går bort, og jeg kommer til dere igjen. Dersom dere elsket meg, ville dere glede dere over at jeg går til Faderen, for min Far er større enn jeg. Og nå har jeg sagt dere dette før det skjer, for at dere skal tro når det skjer.
> Heretter skal jeg ikke tale mye med dere. For denne verdens fyrste kommer, og han har ikke noe i meg. Men for at verden skal vite at jeg elsker Faderen og gjør slik som Faderen har befalt meg – stå opp, la oss gå herfra!

Dette evangeliet er også et stykke av trøsteprekenen som Herren holdt etter nattverden, før han led. Det er en tekst vi skal merke oss godt. For her vil han lære oss at det er bortkastet arbeid å strebe etter å kjenne Gud og komme til Gud uten å begynne med å elske Herren Kristus. Uten det er alt man hører og tenker om Gud, bare usikker famling; på den måten kan man verken finne eller kjenne Gud. Men den som elsker Kristus, skal oppleve at Faderen også elsker ham.

Hva kan det så bety at Herren her taler om kjærligheten og ikke sier, som han ellers pleier: «Den som tror på meg»? Kommer det da an på kjærligheten og ikke på troen, siden han her sier: «Om noen elsker meg»? Svar: Det er ett og det samme. For du kan ikke elske Kristus uten at du tror på ham og setter din lit til ham. Men her er ordet «elske» tydeligere og sterkere. Det viser at vi skal vende øynene og hjertet bort fra alt annet både i himmelen og på jorden og rette dem bare mot denne mannen, Jesus Kristus.

For slik er kjærligheten av natur: Det den gir seg til, gir den seg helt til. Den blir bare ved det og akter bare på det, og ikke på noe annet i hele den vide verden. En slik kjærlighet vil Herren Kristus ha av oss: Vi skal elske ham alene og sette hjertet helt til ham. Men dette kan jo bare skje ved troen. Dette skriftordet tar

altså ikke noe fra troen, men tjener til at vi enda bedre lærer å kjenne troens natur og hva den utretter.

Dernest bruker Kristus også ordet «elske» fordi han godt ser at det ofte vil bli tungt nok for dem som tar imot hans ord og blir urokkelig stående ved det. For snart vil alle slags fristelser melde seg og lokke dem til utålmodighet og gjenstridighet.

Når det så går en ille for troens skyld, vil en dessuten tenke: «Hvorfor skulle jeg dra alt dette over meg ved å forkynne Ordet og bekjenne det åpent? Jeg kunne jo godt ha tidd og beholdt for meg selv det jeg tror, og det Gud har gitt meg. Det finnes vel også andre som ville ha talt og hatt bedre hell med det enn jeg. Nå sitter jeg i det. Jeg utretter ingenting, eller i alle fall lite, og nå skal jeg vel til og med sette livet til for det.»

Skal vi overvinne slike anfektelser og ikke gå til grunne i dem, men holde fast ved Ordet, trengs det, som Herren sier her, at vi har hjertelig lyst og kjærlighet til ham. Da kan enhver prest og enhver kristen si: «Det får gå meg som Gud vil for denne sakens skyld; jeg vil likevel holde fast ved min kjære Herre Kristus og ikke fornekte ham. Det er jo begynt bare til ære for ham og ikke for å behage mennesker; derfor må det holdes ut til enden.»

Men, sier Kristus, der denne kjærligheten ikke finnes, vil man ikke i lengden holde fast ved mitt ord. For jeg deler ikke ut daler og gylden, men evig liv, og det får man ikke her på jorden, men først etter dette livet.

Derfor kommer alt an på at dere har lyst og kjærlighet til meg. Er kjærligheten der, vil dere også holde mitt ord og stå fast ved det, selv om det skulle koste dere liv og legeme. Men er kjærligheten ikke der, vil dere ikke holde mitt ord. For mange og store farer, anfektelser og motgang vil melde seg, og alle sammen vil de drive dere til utålmodighet og fortvilelse.

Den som derimot kjenner Kristus rett, tror på ham og elsker ham, lar seg ikke anfekte av noen ting, men trenger frimodig igjennom. For han vet og trøster seg med at Kristus er død, begravet og oppstått igjen for vår skyld, og av det må det jo følge at han ikke kan mene oss noe vondt. Slik må altså troen skape kjærligheten. Og kjærligheten trenger så gjennom alle slags farer og ulykker uten å bry seg om at verden blir sint og knurrer over det; for denne kjærligheten akter langt mer på Kristus og hans ord enn på verden og dens vrede.

Dette er meningen når han sier: «Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord» – nemlig ordet om troen på Kristi død og oppstandelse, og ikke Moses' ord eller de ti bud. Riktignok er også det et ord vi skal holde, for Gud har befalt oss det for lang tid siden.

Men i Moses' ord finnes ikke den trøsten som er i Kristi ord. Av loven får man ingen fred i samvittigheten; jo mer vi ser at vi mangler lydighet, desto mer må vi frykte Guds vrede og unåde. Men vår kjære Herre Kristi ord er vår høyeste og beste skatt. Den som har det, sier Kristus, holder fast ved det og setter heller alt annet til enn å la det bli tatt fra seg og dermed også miste vissheten om at Faderen elsker ham.

Dette er en ekte johanneisk tale. For Johannes har en særlig måte å tale på som en ikke finner slik hos de andre evangelistene: Først fører han menneskene

til Kristus, og deretter fører han dem ved Kristus til Faderen. Det ene følger alltid av det andre, slik også Kristus lærer her: Først skal man kjenne Kristus, fatte kjærlighet til ham og tro at han er vennlig og trofast og mener oss vel. Når denne tilliten og kjærligheten til Kristus finnes hos oss, følger det videre at vi også skal tro at Faderen elsker oss.

Derfor skal en kristen vende øynene bort fra alt annet og for Kristi skyld ikke vente seg noen vrede eller unåde fra Gud. Han skal verken frykte synden, døden eller djevelen, for Gud elsker oss fordi vi elsker Kristus.

Dette er en stor og sterk trøst i all anfektelse, om vi bare kunne gripe den rett og tro fullt og fast at Gud ikke vil være vred på oss, men se vennlig til oss, så sant vi elsker Kristus og holder fast ved hans ord. Men dette vil aldri rett gå oss til hjertet, og aller minst i anfektelsens tid. Tvert imot tenker vi at Gud hater oss, ikke bryr seg om oss og vil knuse og ødelegge oss.

Men denne tanken er falsk. For Kristus lyver sannelig ikke når han sier her: Er dere kommet så langt at dere elsker meg og holder mitt ord, da er det visst at min Far også vil elske dere.

Å elske meg og holde mitt ord vil si at dere setter deres høyeste lyst og glede i at jeg har forløst dere fra djevelens makt. Da skal og kan ikke synden lenger skade dere, og døden skal ikke sluke dere; etter mitt ord er dere visse på saligheten og det evige liv. Og Faderen vil vise dere sin kjærlighet ved at han sammen med Sønnen og Den Hellige Ånd vil komme og ta bolig hos dere.

Dette må da kalles en høy og mektig trøst: En kristen trenger ikke grunne på hvordan han skal stige opp til himmelen. Enten han er i Roma eller i Jerusalem, i sitt hus, ute på marken eller et annet sted, skal han likevel være i himmelen; for Gud Fader, Sønn og Hellig Ånd vil jo være med ham og bo hos ham. Dette har vi allerede her på jorden i Ordet, og vi kjenner det i hjertene ved troen. Men i det kommende livet skal det også bli gitt oss i virkeligheten.

For at Gud vil ta bolig hos oss her på jorden, betyr ikke annet enn at alt vi gjør, sier, tenker og lider, skal være velgjort. Enten vi spiser, drikker eller arbeider, står opp eller legger oss, ber eller studerer, synger eller leser, vil Gud la alt sammen behage seg. Dette må jo kalles et himmerike, om vi bare hadde fått den nåden at vi rett kunne få øynene opp for det og tro det.

For ikke engang himmelen selv skal ha den æren som en kristen har. Om himmelen sier Gud ikke at han vil bo i den, men at den skal være hans trone og jorden hans fotskammel (Jes 66,1). Men en kristens hjerte skal være den rette boligen Gud vil bo i, når det bare tror rett på Kristus, vet at han har lidt og er død for oss, og elsker ham for denne velgjerningens skyld.

Alt kommer derfor an på at vi elsker Kristus; da skal det ikke være noen nød. For denne kjærligheten vil gjøre lett og mildt alt det vi skal lide for hans og hans ords skyld. Uten den kunne det ikke gå annerledes enn at vi ble mismodige, tungsindige og utålmodige og falt fra Ordet, slik Kristus straks etter sier: «Den som ikke elsker meg, holder ikke fast på mine ord.»

Den som elsker Kristus, har altså den trøst at Faderen for Kristi skyld ikke bare vil elske ham, men også selv komme til ham og bo hos ham sammen med Herren Kristus og Den Hellige Ånd. Dette er, som vi har sagt, en herlig og salig

trøst. Til den bør vi holde oss, og i kraft av den bør vi villig og lydig gi oss inn i alt vi skal lide for hans skyld.

Men der denne kjærligheten til Kristus ikke finnes, og der menneskene tar imot evangeliet for å få kjødelig frihet, for å rane til seg kirkens gods eller på annen måte søke sin egen fordel og tilfredsstille lystene sine, slik verden gjør i nesten alle ting – der vil de ikke lenge holde fast ved Ordet. For det trengs kjærlighet om man skal holde stand i forfølgelse og fare; gjør man det av tvang eller for pengenes skyld, blir det ikke noe av.

Vil vi nå være sanne kristne og holde fast ved evangeliet, skal vi bli ved dette og si: «Det er begynt i min Herre Jesu Kristi navn og i hans tjeneste; derfor må det også føres videre og fullføres på samme måte. Så får det komme av det hva Gud vil.»

Men hvorfor skal man holde så fast ved Kristi ord og ikke la seg drive bort fra det av noen ulykke eller fare? Fordi Kristus videre sier: «Det ordet som dere hører, er ikke mitt, men Faderens, han som har sendt meg.» Slik taler Kristus svært ofte, og det ligger svært mye i disse ordene.

Summen av det Kristus vil si her, er dette: Når dere har funnet meg og holder fast ved meg – det vil si ved mitt ord og mine løfter – så vær visse på at dere har funnet den rette Gud, og at dere uten meg ikke skal tenke på eller søke noen annen gud. «For det ordet jeg taler, er ikke mitt eget, men Faderens.» Derfor skal dere ikke finne Gud noe annet sted enn i meg og i mitt ord. Tar dere imot det, tar dere imot Faderen; tror dere det, tror dere på Faderen.

Derfor er det lett å gjøre opp regnestykket i dag. Muhammed, tyrkerne, paven og jødene taler mye om Gud, ber mye og vil være hans beste tjenere. Men det er visst at Muhammed, tyrkerne, paven og jødene ikke har funnet Faderen og ikke vet noe om ham. For de har ikke Kristi ord – det ordet som ikke er Kristi, men Faderens, og der Kristus lover oss at vi ved ham skal få syndenes forlatelse og det evige liv. Ja, de forfølger til og med denne læren og kaller oss kjettere fordi vi viser menneskene til Herren Kristus og ikke til egen fortjeneste og egne gjerninger.

Med disse ordene vil Herren derfor advare og undervise disiplene sine, som om han ville si: Vil dere høre Gud, ha Gud hos dere og være hos Gud, trenger dere ikke vende øyne og ører noe annet sted enn til meg. Hører dere meg, hører dere Gud; ser dere meg, ser dere Gud. For dette står fast: Enten skal dere høre og se Gud ved meg, eller aldri høre og kjenne ham.

Av dette følger videre at når Kristus taler et vennlig ord til oss, da sier hele guddommen ja til det; så langt er det fra at verden og djevelen kan gjøre det til et nei. For Kristi ord er ikke hans egne, men Faderens, slik han selv sier: «Det ordet som dere hører, er ikke mitt, men Faderens, han som har sendt meg.» Dette er jo sagt så enkelt og rett fram at ingen kan misforstå det.

Når de verdensvise møter slike ord, synes de derfor at ordene er matte og tankeløse; om så viktige ting burde en etter deres mening bruke staseligere ord. Men når de virkelige prøvelsene kommer, viser det seg hvilket liv og hvilken trøst det ligger i slike ord, enda fornuften dømmer dem matte og tankeløse.

Derfor lar Herren Kristus det bli ved dette og sier: «Dette har jeg talt til dere mens jeg ennå er hos dere. Men Talsmannen, Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt navn, han skal lære dere alle ting, og minne dere om alt det som jeg har sagt dere.» For om man så bruker aldri så mange ord om det, forstår man det likevel ikke hvis Den Hellige Ånd ikke er med.

Resten av denne teksten er avslutningen på hele trøsteprekenen i dette kapitlet, den som Herren holdt for disiplene sine ved bordet: De skulle være glade og frimodige og ikke ta anstøt av hans vanærende død eller miste motet over den, for den skulle være til deres beste. Det har vi hørt forklart mer utførlig på apostlene Filips og Jakobs dag. (*Oversetterens merknad: På Luthers tid ble det preket over Joh 14,1–14 på denne dagen.*)

Derfor vil vi denne gangen bli stående ved den læren som Kristus særlig taler om i det stykket vi har hørt lest i dag: Så sant vi har Herren Kristus kjær, skal vi holde Guds ord og ikke la oss dra bort fra det av noen forfølgelse.

Og dette er den eneste veien som fører dit at Gud vil elske oss og komme oss så nær at han tar bolig hos oss. På denne veien skal man bli. For den som søker en annen vei til Gud enn den å elske Kristus, farer vill og kommer aldri til Faderen; han kan gjøre og lide hva han vil, det er likevel alt sammen forgjeves og bortkastet møye.

Når nå vår kjære Herre Kristus sier at de ordene han taler, ikke er hans, men Faderens, skal enhver vokte seg vel og se seg for, så han ikke tar imot noe ord eller noen lære som ikke går gjennom denne ene mannens munn. Da finner han helt sikkert Herren vår Gud og kan ikke ta feil av ham; for på ingen annen vei kan en komme til ham eller finne ham. Men dessverre går det nå slik det gikk jødene i Det gamle testamente.

De hadde nådestolen i sammenkomstens telt; der skulle de be og vente bønnhørelse, og ikke noe annet sted. Men hva gjorde de? De ville ikke gå til det stedet Gud viste dem, men valgte seg steder etter eget forgodtbefinnende.

Slik går det også nå. Kristus sier: Vil dere finne Faderen og bli elsket av ham, så kom hit til meg, elsk meg og ta imot mitt ord. Men hva gjør nå paven, gjendøperne, jødene, tyrkerne og deres like? De lar Kristus og hans ord fare og holder seg i stedet til menneskefunn. Paven holder på sin messe, sine klosterløfter og sin helgendyrkelse. En gjendøper holder på sin ytre tukt, på å gå i grå kjortel og ikke bære kniv. Jødene og tyrkerne har også sine særheter.

Alt slikt skal vi nå flittig vokte oss for og holde oss til Kristus og hans ord alene. For her står jo Guds befaling: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag: Hør ham!» (Matt 17,5). Og her sier Kristus: «Det ordet som dere hører, er ikke mitt, men Faderens.» Derfor er det umulig å høre Gud eller komme til Gud og bli elsket av ham hvis man ikke elsker Kristus og hører ham alene.

Den samme nådige Far unne også oss å elske Kristus, høre ham og ved Den Hellige Ånds hjelp holde hans ord, og slik bli evig salige! Amen.

Andre pinsedag

Joh 3,16–21. *Holdt i* 1534.

> For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv. For Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden, men for at verden skulle bli frelst ved ham. Den som tror på ham, blir ikke dømt. Den som ikke tror, er allerede dømt, fordi han ikke har trodd på Guds enbårne Sønns navn.
> Og dette er dommen, at lyset er kommet til verden, og menneskene elsket mørket fremfor lyset, for deres gjerninger var onde. For hver den som gjør det onde, hater lyset og kommer ikke til lyset, for at hans gjerninger ikke skal bli refset. Men den som gjør sannheten, kommer til lyset, for at hans gjerninger kan bli åpenbart, for de er gjort i Gud.

Dette evangeliet er en av de herligste prekenene man kan finne i hele Det nye testamente. Derfor ville det bare være rimelig om vi skrev det inn i hjertet med gullbokstaver, hvis det lot seg gjøre. I det minste burde hver kristen kunne denne trøsterike teksten utenat og si den for sitt hjerte én gang hver dag. Da ville vi ha disse ordene for hånden og lære å bruke dem til trøst og til å styrke troen. For dette er ord som virkelig kan gjøre et sørgmodig hjerte glad og gi døde mennesker liv igjen.

Men det er umulig å utlegge denne herlige prekenen av Kristus fullt ut med ord. Derfor vil vi inderlig be Gud om at han ved sin Ånd forklarer disse ordene i hjertene våre bedre enn vi mennesker kan si det, og gjør dem så lysende og brennende at vi får trøst og glede av dem. Amen.

Summen av denne herlige, trøsterike og salige prekenen er at Gud har elsket verden så høyt at han har gitt sin enbårne Sønn, for at vi mennesker ikke skal dø den evige død, men ha evig liv.

Det er som om vår kjære Herre Kristus ville si: Hør her, kjære menneske! Her vil jeg holde fram for deg et underlig bilde som ingen har sett før. Ja, her vil jeg vise deg en skatt så stor, herlig og dyrebar som noe menneske noen gang kan ønske seg eller ta imot, og som kan gjøre deg rik og salig for evig. Men både giveren, mottakeren, gaven og dens frukt og nytte er så store at du ikke kan romme dem i tankene dine, langt mindre uttrykke dem med ord.

Se først på giveren. Her hører du ikke om konger og keisere eller andre mennesker som blir holdt høyt i denne verden. Her hører du om Gud selv, den ufattelige, allmektige Gud, som har skapt alt, det ene med det andre, ved sitt

ord. Han eier alt, opprettholder alt og er opphøyet over alle ting. Mot ham er alle skapninger, både himmel og jord og alt som er i dem, ikke å regne for mer enn bitte små sandkorn.

Han er giveren, og han kan nok kalles en stor giver. For han er så rundhåndet at når vi hører om gavene hans, må vi med rette regne alle konger og keisere med alle deres gaver for ingenting. Ja, for denne giverens skyld må hjertene våre vide seg ut og løftes så høyt at alt annet vi bare kan tenke oss, synes smått og ringe, ja, ikke er verdt noe. For hva kan vel tenkes eller nevnes som er større og herligere enn den allmektige Gud selv?

Og denne uendelige og usigelig store Gud gir gavene sine på en måte som langt overgår all annen måte å gi på. For han gir dem ikke fordi han skylder oss noe, eller som fortjent lønn, men – som ordene lyder – av kjærlighet, av inderlig, uutgrunnelig, guddommelig kjærlighet. Eller som Kristus sier her: «For så har Gud elsket verden.»

Men blant alle dyder finnes det ingen større enn kjærligheten. Det ser vi også av at en setter livet inn for det en virkelig elsker, og villig og gjerne våger alt en har for det. Tålmodighet, kyskhet, måtehold og så videre er riktignok også vakre dyder, men de kan ikke måle seg med kjærligheten, som rommer alle de andre dydene i seg og fører dem alle med seg.

Den som er rettskaffen og rettferdig, gjør ikke andre urett eller skade og tar ikke fra dem det som er deres, men gir hver det som tilkommer ham. Men den du elsker, gir du deg helt til, og du er villig og rede til alt der han trenger ditt råd eller din hjelp.

Slik sier også Kristus her at Herren vår Gud gir oss denne gaven, ikke av ren medlidenhet eller på grunn av vår rett og fortjeneste, men av kjærlighet, som er den høyeste av alle dyder. Skulle da ikke hjertene våre vide seg ut og all sorg forsvinne, hvis våre øyne virkelig kunne se denne bunnløse dybden av kjærlighet i Guds hjerte, og vi av hjertet kunne tro at Gud er den høyeste og største giver, og at gaven hans springer ut av den høyeste av alle dyder?

Når en gave gis av sann kjærlighet, blir den også større og mer dyrebar for oss. Vi sier jo gjerne at den kommer fra en kjær hånd, når vi vet at giveren mener det av hjertet; men tviler vi på at han har et godt hjertelag, setter vi heller ikke gaven hans særlig høyt. Hvis derfor et menneske bare hadde ett øye eller én fot, men var forvisset om at det var gitt ham av guddommelig, farslig kjærlighet, så burde dette ene øyet eller den ene foten være ham kjærere enn hundre andre friske lemmer.

Men her sier jo Kristus med klare ord at Gud elsker oss. Derfor burde alle hans gaver være oss kjære og dyrebare for denne kjærlighetens skyld, men særlig det han har gitt oss til vår frelse og til å styrke troen vår, som den hellige dåp og Kristi legemes og blods høyverdige sakrament. For selv om dette ikke ser stort ut i verdens øyne, skulle det likevel være som et himmelrike for oss og gjøre oss glade og vel til mote, fordi det er innstiftet av farslig kjærlighet og til vårt beste.

Derfor lærer Kristus oss her ikke bare at hans Far har villet gi oss en gave; han sier oss også hvordan han har villet gi oss den, nemlig av farslig, guddommelig kjærlighet.

Vi har nå hørt at giverens hjerte er usigelig stort. Men like usigelig stor er gaven selv. For her hører du at Gud av denne store kjærligheten ikke gir deg en gylden, en hest, en ku, et øye, et kongerike, himmelen med sol og stjerner eller hele skaperverket til sammen. «Han ga sin enbårne Sønn», som er like stor som han selv. Denne gaven burde gjøre hjertene våre brennende som det rene lys og ild, så vi aldri kunne slutte å juble av glede.

For likesom giveren – Gud selv – og hans inderlige kjærlighet er usigelig og uendelig store, slik er også gaven, for han gir oss sin egen Sønn. Med det gir han oss seg selv og alt han har. Som Paulus sier: «Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham?» (Rom 8,32). Det vil si: alt uten unntak, hva det så heter. Alt sammen skal nå høre oss til, fordi Sønnen er gitt oss som en gave som rommer alle ting.

Hvis vi altså tror rett og ved troen tar imot denne gaven og tilegner oss den, må alle skapninger – gode eller onde, død så vel som liv, helvete så vel som himmel – «tjene oss til gode», som Paulus sier et annet sted (Rom 8,28). Og videre: «Alt hører dere til, enten det er Paulus eller Apollos eller Kefas, enten det er verden eller liv eller død, enten det er det som nå er, eller det som komme skal – alt hører dere til, men dere hører Kristus til, og Kristus hører Gud til» (1 Kor 3,21–23).

For når vi virkelig ser på denne gaven, må vi bekjenne at den langt overgår alt både i himmelen og på jorden. Mot den er all verdens rikdom bare som et støvkorn mot et fjell av gull. Men her kommer den fordervelige vantroen oss i veien – som Kristus selv klager over like etter – og den store, grufulle blindheten: Vi hører om denne edle skatten og gaven, men tror likevel ikke. Vi lar de trøsterike ordene fare forbi ørene våre uten at hjertene våre kjenner dem eller gir akt på dem.

Er det et hus eller et slott å få kjøpt billig, løper vi etter det med en iver som om hele livet vårt hang på denne timelige eiendommen. Men her, der det blir forkynt at Gud av bare kjærlighet har gitt verden sin Sønn, er vi så dovne og likegyldige at det er både synd og skam.

Hvem er det da som har skylden for at vi akter denne gaven så lite, at vi ikke tar disse ordene til hjertet, ikke stadig tenker på den og ikke lar den være vår høyeste trøst og glede? Ingen annen enn den lede djevelen. Han forblinder hjertene våre slik at vi lar denne herlige prekenen gå oss forbi og i stedet bekymrer oss for timelige ting.

Derfor sa jeg i begynnelsen av prekenen at vi hver dag burde stå opp og legge oss med disse ordene, så vi i det minste kunne ta dem litt til hjertet og iblant takke Gud for denne usigelig store velgjerningen.

For alt sammen er så høyt og godt som det kan tenkes: giveren, kjærligheten og gaven. Den blir gitt oss ufortjent og av bare kjærlighet, og attpåtil slik at den skal være en gave og verken kalles et lån eller et kjøp. For vi skal ikke gi eller gjøre noe annet for den enn å rekke hånden fram og ta imot den villig og gjerne. Men Gud bedre det! Her er verken hender eller hjerter som vil ta imot denne gaven, enda den blir tilbudt oss for at den skal tilhøre oss og være vår eiendom både her og i det evige liv.

Hva skal man da kalle de menneskene som ordtaket gjelder: «Ingen kan gjøres vel mot sin vilje»? Tenk deg en fattig stakkar som verken hadde husly eller klær og ikke kunne holde sulten unna. Så kom en stor fyrste som av barmhjertighet ga ham et slott med store årlige inntekter, gjorde ham til herre over det hele og sa til ham: Alt dette vil jeg gi deg for ingenting. Og så snudde stakkaren ryggen til ham og svarte at han ikke ville ta imot det.

Ville ikke hele verden straks rope opp over denne stakkaren og si at man aldri hadde sett et galere og mer vanvittig menneske? Ja, at han slett ikke kunne regnes for et menneske og ikke var bedre enn det uforstandige feet? Slik ville verden dømme.

Men her blir verden tilbudt ikke et slott, et fyrstedømme, et kongerike eller et keiserdømme, men Guds egen Sønn. Og Gud sier at man skal ta imot gaven hans, beholde den og tilegne seg den. Men de som ikke vil ha den og vender Gud ryggen, er ingen andre enn oss selv. Her kan du selv regne ut hvor stor og grufull en synd vantroen er. For det er jo ikke menneskelig å si nei til en slik gave og nekte å ta imot den.

Av dette ser man hvor tåpelig og vanvittig verden er. Den gleder seg ikke over denne gaven og vil ikke rekke hånden fram og ta imot det som blir tilbudt den. Var det en gylden eller en ny kledning, ville man gripe til med begge hender og være glad for det. Men nå, når det er Guds Sønn selv, later alle som om de ikke trengte ham.

Mottakeren blir her kalt «verden». Den er ikke bare en utakknemlig, men en skammelig og slett mottaker, særlig når man holder mottakeren og gaven opp mot hverandre. For hva har vel verden gjort for å fortjene denne Guds kjærlighet og gave? Nest etter djevelen har Gud jo ingen verre fiende enn verden, denne djevelens brud og store gudsbespotter. Og likevel står det her: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne.» Skriv deg da disse ordene i hjertet!

Du har nå hørt hvem giveren er, hva gaven er, og at han gir deg den av bare kjærlighet. Hør nå også og lær hva mottakeren, verden, er. Den er en stor flokk mennesker som slett ikke tror, som vil gjøre Guds ord til løgn, ja, som spotter, håner og forfølger Guds navn og hans ord. Dessuten hører alle disse til verden: de som er ulydige mot far og mor, mordere, ekteskapsbrytere, forrædere, tyver, bedragere og så videre. For dessverre ser og hører vi daglig at verden er full av utroskap og gudsbespottelse.

Og det er nettopp denne elskelige bruden og gyldne datteren – den verste gudsbespotterske og Guds fiende – som han av bare kjærlighet gir sin Sønn.

Også dette gjør gaven stor: Gud bryr seg ikke om at vi er så onde og ugudelige, men visker på én gang ut alle synder og misgjerninger – alt det verden håner hans navn og ord med, og all dens ulydighet mot Gud. Når giveren er så stor og gaven så edel, hadde det jo bare vært rimelig om all denne ondskapen holdt ham tilbake. Men Gud gjør vold på seg selv. Han lukker øynene for alle disse syndene mot både den første og den andre tavlen og vil ikke vite av dem.

Ja, nettopp for disse syndenes skyld og for den nød og elendighet vi arme syndere ligger nedsenket i – og som vi måtte gå til grunne i for evig om Gud ikke

kom oss til hjelp – nettopp derfor viser han oss en slik kjærlighet og gir oss denne gaven.

Skulle vi da ikke av hjertet elske denne nådige Gud igjen og vente oss alt godt av ham som tilgir synden, og som ikke vil la den onde, utakknemlige verden bøte for alle dens utallige synder? Hvert enkelt menneskes synder er jo utallige; hvem kunne da telle hele verdens synder? Og likevel står det her at Gud vil tilgi verden alt sammen. For så langt Guds kjærlighet når, så langt må også syndenes forlatelse nå.

Ja, her skulle vi åpne hjertene våre og tenke videre over denne kjærligheten hans. For når Gud kan gi verden – som jo er hans naturlige fiende – så mye at han til og med gir seg selv, kan man umulig vente annet av ham enn bare nåde og vennlighet. Så får det gå med dette timelige livet som det vil, godt eller ondt; vi skal likevel stole på denne kjærligheten og vente oss alt godt fra Gud for Kristi skyld.

Slike tanker burde gjøre et hjerte glad og frimodig. For jeg må – sammen med alle kristne – bekjenne at vi under pavedømmet har levd i all slags vederstyggelighet og avgudsdyrkelse og har tilsølt oss med mange synder. Men Gud straffet ikke dette ugudelige livet slik vi fortjente. Nei, han lot kjærligheten sin lyse fram og lot sin Sønn, som han før hadde gitt verden, igjen bli åpenbart for oss ved evangeliet. Så hører og forstår vi nå igjen denne herlige prekenen: Gud er ikke vred på verden, men elsker den, for han har gitt den sin Sønn.

Men Gud tilgi oss i sin nåde at vi er så utakknemlige og slett ikke kjenner denne gleden i hjertene våre! For tenkte vi virkelig over Guds kjærlighet og var ikke så kalde, måtte hjertene våre brenne slik av glede at vi ikke bare gjerne ville tjene Gud, men også gjerne lide alt for hans skyld, og attpåtil glede oss over det, fordi vi har fått en slik gave av ham.

Det er vantroen vår vi kan takke for at denne gleden blir hindret. I djevelens navn ser vantroen seg om i verden etter andre gleder, enda de alle sammen er forgjengelige og ingenting verdt.

Nå har vi kort talt om disse fire stykkene: om giveren og gaven, og om hvordan og til hvem den ble gitt. Det er ikke mulig å si fullt ut med ord hva disse fire stykkene rommer.

Men til dette kommer det femte og siste stykket, hensikten (*causa finalis*): Hva mener Gud med denne gaven sin? Han gir oss den ikke for at vi skal skaffe oss mat og klær med den, og enda mindre for at den skal være gift for oss og gjøre oss skade. Slik gir han oss heller ikke sitt ord, dåpen og sakramentet til skade, men til gagn og frelse. Nei, han gir oss denne gaven «for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv».

Her hører du altså at meningen ikke er at vi ved denne gaven skal få mye penger, stor rikdom, makt og ære, eller at vi en liten og kort stund skal eie hele denne verden og være herrer over den. For selv om vi hadde alt dette, var vi likevel i djevelens vold. Nei, meningen er at vi ved den skal bli fri fra synd, død og helvete og ikke gå fortapt i all evighet.

Dette skal gaven – Guds Sønn, gitt oss av bare kjærlighet – virke og utrette. For han har knust djevelens hode, tatt fra ham rustningen og all hans makt, drept

synden, slukt døden og gjort den til intet for evig, og lukket helvete. Derfor kan disse fiendene aldri mer i evighet herske over oss, skremme oss, drepe oss og fordømme oss. Dette må virkelig kalles en rik, herlig, ja, usigelig stor gave. Derfor være den store, barmhjertige Gud priset, lovet og æret i evighet! Amen.

Den som virkelig kunne åpne hjertet sitt for gleden, hadde grunn nok til det. For her hører vi av Herren Kristi egen munn at han er gitt oss for at helvete skal være lukket, og for at vi skal ha et frimodig, trøstig og glad hjerte i stedet for en mismodig og motløs samvittighet.

Ja, enda mer: Det evige liv skal være og bli vår eiendom, døden skal ikke være mer, og alt skal være bare glede, fordi vi i tillitsfull tro vet sikkert at vi har en nådig Gud i himmelen. Han elsker oss, og av bare kjærlighet til oss «ga han sin Sønn, den enbårne, for at vi ikke skal fortapes, men ha evig liv».

Dette ordet kan vi aldri lære eller fatte fullt ut her i livet. Derfor skal en kristen daglig be om at Gud ved sin Hellige Ånd vil prege disse ordene inn i hjertet hans og tenne dem der som en brennende ild. Da ville vi bli rette teologer: Vi ville lære å tale rett om Kristus, fordømme all annen lære og villig lide det Gud sender oss for denne troens skyld.

Men det skjer ikke. Vi hører denne prekenen bare med ørene og tar den ikke til hjertet, slik at den kan slå rot og bære frukt. Derfor blir vi i år som i fjor, i dag som i går. At vi er så starblinde med seende øyne og så stokkdøve med hørende ører, er både skam og skade. For uten tvil vil de fordømte på den ytterste dag klage og jamre over at de har latt slike trøsterike ord bli forkynt for vinden uten å ta imot dem.

La oss nå videre høre hvordan man skal ta imot denne gaven, og i hvilket gjemme eller skrin man skal legge og ta vare på denne edle og dyrebare skatten; for det er svært viktig. Dette gir Kristus oss å forstå med disse ordene: «for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv». Det er et klart og tydelig vitnesbyrd om at troen alene – det vil si tilliten til Guds nåde og barmhjertighet for Kristi skyld – er det rette skrinet, som vi her skal åpne for å ta imot denne gaven og gjemme den der.

For likesom Gud gir oss denne skatten av kjærlighet og barmhjertighet, slik tar vi imot den – og vi kan bare ta imot den – ved troen. Her gjelder ingen gjerning eller fortjeneste, verken å gå i kloster eller å gjøre dette eller hint; for gjerningene våre hører slett ikke med til denne skatten. Det eneste som trengs her, er at vi ved troen åpner hendene og tar imot gaven.

Likesom Gud gir oss gaven av kjærlighet, slik tar vi imot den ved troen på Kristus. Det vil si: ved å tro det vi her hører om Guds kjærlighet, nåde og barmhjertighet, som han viser oss ved at han lar sin enbårne Sønn bli menneske og legger alle våre synder på ham. Derfor sier også Johannes døperen med profeten Jesaja at Kristus er Guds lam, som bærer bort verdens synd (Joh 1,29; Jes 53,7).

Med denne Guds kjærlighet og gave skal vi berolige hjertene våre og verge oss mot synden og den onde samvittigheten. For sin Sønn Jesu Kristi skyld er Gud ikke vred eller unådig mot oss; han har bare kjærlighet og nåde til oss.

Den som tror dette, er visselig salig. For denne gaven er så stor at den sluker døden, synden og all ulykke fullstendig. Målt mot Kristus er nemlig hele

verdens synder ikke mer enn en liten dråpe vann mot en stor ild. Så snart de bare rører ved Kristus, er de borte og fortært, som et halmstrå i ilden – det vil si når man med troen har tatt imot denne dyrebare gaven. For her hører du av Kristus selv: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv.»

«Hver den som tror på ham», sier han. Han sier ikke: Hver den som gjør denne eller hin gjerning og vil forlike Gud med seg ved den. Det er troen alene som kan og skal ta imot denne gaven. La derfor motstanderne våre rope så mye de vil mot denne læren; dette står likevel fast: «hver den som tror på ham, skal ikke fortapes, men ha evig liv». La det så bli ved det! For ellers forgriper du deg på din Herre Kristus i hans ord og beskylder ham for å lyve.

Ja, dette er virkelig et trøsterikt ord om nåde og liv. Gud gi at vi må gripe det rett med hjertene våre! For den som virkelig har grepet det, kan verken djevelen, synden eller døden skremme. Han er frimodig og glad og sier med urokkelig tillit:

Jeg er uten frykt, for jeg har jo Guds Sønn; ham har Gud gitt meg av kjærlighet. Dette kan ikke slå feil, for her står jo Guds ord, vårt hellige evangelium, og vitner om det. Ditt ord, Herre, og din Sønn Jesus Kristus vil ikke bedra meg; på dem stoler jeg. Og er jeg ikke sterk nok i troen, så gi meg nåde til å tro fastere og mer stadig på det. Selv kan jeg ikke legge noe til denne høye velgjerningen og kjærligheten din.

Så la da hver av oss lære å trøste seg stadig mer ved denne gaven og stole på den. Men den må, som du hører Kristus selv si her, tas imot ved troen. Og jo fastere denne troen er, desto mer glede og frimodighet kjenner man også i hjertet, så man gjerne og villig gjør og lider alt man vet at Gud krever av oss – alt sammen fordi vi vet at Gud er nådig og vil vise oss bare kjærlighet.

Ja, sier du, var jeg bare from og hellig som Peter, Paulus, den hellige jomfru Maria og så videre, da skulle jeg gjerne tro og trøste meg ved denne gaven. De er hellige, og dem er gaven uten tvil tiltenkt. Men hvordan tør vel jeg, en arm synder, regne denne gaven som min, jeg som på så mange måter og så ofte har vakt Guds vrede og krenket ham? Slike tanker vil nok ikke utebli når man hører denne prekenen og hjertet ser på seg selv og tenker på sine misgjerninger.

Her skal man vokte seg vel så man ikke går utenfor Guds ord og ikke dveler for lenge ved disse tankene. Fra dem skal man straks vende tilbake til Ordet og dømme etter det. For slike tanker er ikke annet enn ren vantro, som vil dra oss bort fra denne gaven og den trøsterike prekenen.

Men mot denne vantroen kan man ikke verge seg med noe annet enn Guds ord. Og det er vår kjære Herre Kristus selv som forkynner oss det ordet, for at vi ikke skal ha den minste grunn til å tvile på det. Han sier at hans Far i himmelen, den evige, sanne Gud, «så har elsket verden» at han har gitt den sin enbårne Sønn. Men nå må både du og alle mennesker innrømme at «verden» ikke bare er Maria, Peter, Paulus og så videre. Verden omfatter hele menneskeslekten, helt og fullt.

Så sant du tror at du er et menneske – og tror eller vet du det ikke, så kjenn etter på ditt eget bryst, eller ta deg selv på nesen, og se om ikke du like godt er et

menneske som andre folk – ja, så sant du tror at du er et menneske, hvorfor vil du da utelukke deg selv fra dette lille ordet «verden»? Kristus sier jo her med klare og tydelige ord at Gud har gitt sin Sønn, ikke bare til den hellige jomfru Maria eller til Peter og Paulus, men til «verden», for at alle som kalles menneskebarn, skal ta imot ham og tilegne seg ham.

Hvis nå jeg ikke ville ta imot ham, som om jeg ikke hadde del i ham, og du heller ikke ville ta imot ham, da ville det jo følge at vi ikke holdt disse ordene av Kristus for sanne; for i dem sier han at han er gitt for «verden». Av disse ordene skal du derfor trekke nettopp den slutningen at du like fullt som Peter og Paulus skal ta imot denne gaven og ikke tvile på at den tilhører deg like godt som dem. For du er et menneske og en del av verden like så vel som de.

Beskyld da ikke Gud og hans ord for å lyve, og tenk ikke: Hvem vet om jeg også er blant dem som denne Sønnen er gitt til, og som har fått det evige liv lovt ved ham? For det er det samme som å ville gjøre Herren din Guds ord til løgn. Når denne tanken kommer over deg, så slå kors for deg, som om djevelen selv var der. La deg ikke bedra av slike tanker, men si: Hva gjør det at jeg ikke er Peter eller Paulus?

Hadde Gud bare villet gi denne gaven til dem og deres like, eller til den som var verdig til den, ville han nok ha gitt den til englene, som er rene og ubesmittede ånder, eller til solen og månen, som går sin faste bane etter Guds ordning.

Men her står det jo at han har gitt sin gave til «verden». Da må altså verden – som vi har nevnt før – være regnet verdig til den. Derfor vil jeg ikke være utelukket fra denne gaven, selv om jeg verken er Peter eller Paulus. Ja, jeg vil til og med ha like stor lodd og del i den som David og hver av apostlene. For hva var David? Har ikke også han syndet tungt og svært grovt? Og hva slags folk var apostlene? Har ikke også de alle sammen vært syndere og uverdige nok?

Derfor må ingen gi rom for slike tanker og si: Jeg er en synder; jeg er ikke hellig og from som Peter; derfor tør jeg heller ikke tilegne meg denne gaven eller trøste meg ved den. Nei, for Guds skyld, tal ikke slik! Si heller: Jeg får være hvem jeg vil, jeg må likevel ikke beskylde min Gud for å være en løgner. For jeg hører jo med til verden. Hvis jeg derfor ikke regnet meg for å ha del i denne gaven, la jeg bare enda en synd til alle mine andre: at jeg beskyldte Gud for å være en løgner.

Ja, sier du, hvis Gud sa det særskilt til meg, kunne jeg være viss på at det gjaldt meg. Nei, kjære venn, han taler til oss alle sammen og sier at denne Sønnen og det evige liv er gitt og lovt hele verden, fordi han vil at slett ingen skal være utelukket. Men den som utelukker seg selv, sier han, må selv stå til ansvar for det. Jeg vil ikke dømme dem, men deres egen munn skal dømme dem. For gaven er lovt og gitt hele verden, og likevel har de stikk imot Guds ord og av egenrådig vantro ikke villet tilegne seg den.

Og dessuten – når man tenker rett over det – har Herren Kristus innstiftet både dåpens sakrament og sakramentet med sitt legeme og blod nettopp for at hver enkelt skal tilegne seg denne gaven, se den som sin eiendom og bruke den til sin frelse.

Dette er nå forkynt i all korthet og så enkelt som mulig over denne herlige og skjønne teksten, som man aldri blir ferdig med å lære. For dette er hovedlæren som vi skal dø på og bli salige ved. I den blir Kristus malt for oss på det reneste og mest yndefulle.

Her hører vi at han er vår eiendom, gitt oss av Faderen av bare kjærlighet – en kjærlighet han som en nådig Gud har til den onde, utakknemlige verden. Og her kan hver og en lære hvilken trøst og dyrebar skatt vi kristne har, hva verden og Gud er, og at vi oppnår all denne nåden ved troen alene. For her sier Kristus: «hver den som tror på ham, skal ikke fortapes, men ha evig liv».

Prekenen om de gode gjerningene, som ved Den Hellige Ånds hjelp skal være denne troens frukter, hører derimot hjemme et annet sted. Her tales det bare om hva vi får av Gud, og hvordan vi skal ta imot det. Men hva en kristen skal gjøre for å leve som et villig og lydig Guds barn og vise seg takknemlig for disse store gavene – det evige liv og Guds kjærlighet – det preker ikke Kristus om her.

Derfor vil også vi her la det bli ved dette ene stykket: at vi blir salige alene ved Guds barmhjertighet, og at vi kan ta imot denne nåden ved troen alene, uten noen egen fortjeneste og uten noe som helst bidrag fra vår side. For alt som trengs for at vi skal få syndenes forlatelse og det evige liv, ligger helt og fullt innesluttet i Guds kjærlighet og barmhjertighet ved Herren Kristus.

Så gi Gud oss sin nåde, så vi holder fast ved denne troen, lider alt med glede og deretter dør og blir evig salige. Til det hjelpe vår kjære Gud oss alle ved sin Sønn, vår Herre Jesus Kristus! Amen.

Første preken på treenighetssøndag: Om Den hellige treenighet

Teksten (Joh 3,1–16) står ved andre preken. Holdt i 1535.

Det kunne være svært mye å preke om på denne høytiden. For det første er evangeliet – som skal forklares i neste preken – i seg selv meget rikt og lærer oss om store ting. For det andre er det også nødvendig å preke om hva denne høytiden særlig betyr, og om den høyeste artikkelen i vår tro: at vi kristne – og ikke noe annet folk på jorden – tror på Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd.

Denne artikkelen er den høyeste i kirken. Den er ikke tenkt ut av mennesker og har aldri oppstått i noe menneskes hjerte, men er åpenbart for oss bare ved Ordet.

Årets andre høytider kler og hyller vår Herre Gud inn i de gjerningene han har gjort, for at vi av dem skal lære å kjenne hans hjerte, vilje og sinnelag mot oss. Når vi feirer jul, hører vi at Gud er blitt menneske. På påskedag hører vi at Herren Kristus, som er sann Gud og sant menneske, ved guddommelig kraft har vakt seg selv opp fra de døde. På pinsedag hører vi at Den Hellige Ånd er kommet synlig ned og har begynt sitt verk i apostlene og andre troende. Slik forkynner også alle årets andre høytider hvordan Gud har gitt seg til kjenne for oss i sine forskjellige gjerninger.

Men denne høytiden er innstiftet for at vi av Guds ord, så langt det er mulig, skal lære hva Gud er i seg selv og i sitt eget guddommelige vesen, uten noen klær eller gjerninger. Her må vi svinge oss opp over hele skapningen, over alle engler og himler. Alt vi ellers er vant til, må vi la bli igjen her nede og bare høre hva Gud sier om seg selv og sitt indre vesen.

Men her begynner verden straks å rope opp om vår Herre Guds dårskap og om sin egen visdom. For når verden hører at den ene, evige Gud er tre forskjellige personer, synes den straks at slik tale er til å bli rasende av, og holder alle som forkynner eller tror slikt, for gale.

Derfor har denne artikkelen alltid vært angrepet hardest, enda den er så klart framstilt i Det nye testamente. Derfor måtte også den hellige evangelisten Johannes skrive sitt evangelium for å stadfeste den, slik historien vitner. For straks sto kjetteren Kerinth fram. Han hadde lært av Moses at det bare er én Gud, og påsto derfor at Kristus ikke kunne være Gud, og at Gud heller ikke

kunne bli menneske. Han snakket ut fra sin egen fornuft: Slik han tenkte seg det, måtte det også være.

Men fy deg, du skammelige fornuft! Vi kan jo ikke engang vite hva vi selv er. Det har aldri levd et menneske på jorden som har kunnet si hvordan det egentlig går til at et menneske kan se med øynene og tale og le med munnen.

Likevel vil vi være så frekke og dristige at vi uten noen hjelp, etter vårt eget hode, vil tale og disputere om Gud og hans guddommelige vesen. Er ikke dette dårskap over all dårskap? Jeg kan ikke si eller forklare hva synet eller latteren er – og så våger jeg å ville vite og tale om det jeg ikke vet noe som helst om, og som jeg bare skal tale om ut fra Guds ord?

Likevel holder verden slikt for stor visdom, og både tyrkerne og jødene holder oss kristne for store dårer fordi vi tror at Kristus er Gud. Skulle slikt være visdom, kunne også jeg si og tenke: Det er bare én Gud, og Kristus er ikke Gud. Men når Skriften og Guds ord kommer til, holder det ikke stikk.

Likevel skal og må vi ta for oss denne saken. Og kan vi ikke tale om den, vil vi stamme fram det Skriften sier oss for, slik de små barna gjør: at Kristus er sann Gud, at Den Hellige Ånd er sann Gud, og at det likevel ikke er tre guder eller tre vesener, slik en kan si at det er tre menn, tre engler, tre soler eller tre vinduer.

Nei, slik er Gud ikke delt i sitt vesen; det er bare ett eneste guddommelig vesen. Det er tre personer – Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd –, men likevel kan en ikke dele dem eller skille dem fra hverandre etter vesenet. For det er bare én eneste Gud, ett eneste, udelt, guddommelig vesen.

For slik taler den hellige Paulus om Herren Kristus (Kol 1,15–17): «Han er den usynlige Guds rette bilde, den førstefødte fremfor all skapning. For i ham er alt blitt skapt, i himmelen og på jorden, det synlige og det usynlige, enten det er troner eller herredømmer eller makter eller myndigheter. Alt er det skapt ved ham og til ham. Han er før alle ting, og alt består ved ham.»

Her hører du at Paulus setter hele skapningen under Kristus. Men er Kristus over hele skapningen, må det jo følge at det i ham ikke er noe annet enn Gud; for utenfor skapningen er det ikke noe annet enn Gud. Derfor kaller Paulus ham også «den usynlige Guds rette bilde». Men han kan jo ikke være Guds rette bilde uten at han er like allmektig, like evig, like vis, rettferdig, god og så videre som Gud. For om han manglet noe av dette, var han jo ikke lik Faderen og ikke Guds rette bilde, men et ulikt bilde av ham.

Av dette følger altså med uimotståelig kraft to ting. For det første: Er Guds Sønn Faderens rette bilde, må han ganske visst være ett guddommelig vesen med Faderen. For det andre må likevel forskjellen mellom personene bli stående: Sønnen er ikke Faderen, og Faderen er ikke Sønnen. Personene er altså forskjellige, for den som er født, kan ikke være den som føder. Men likevel er de ett eneste guddommelig vesen, for ellers kunne ikke Sønnen være Faderens rette bilde.

Her må vi la det bli, for klarere kan det ikke sies. Vi kan bare stamme om det; disse tingene er for høye for oss og kan ikke sies tydeligere her i livet.

Og når tyrkerne og jødene håner oss som om vi satte tre brødre i himmelen til å styre sammen, så kunne vi også snakke slik om vi ville vike fra Skriften.

Men de gjør oss urett. Vi gjør ikke Gud til tre menn eller tre engler. Vi lærer at han er ett eneste guddommelig vesen, *simplicissima unitas*, en fullkomment enkel enhet, opphøyet over hele skapningen. For ikke engang legeme og sjel er så forent til ett som Gud i seg selv er ett vesen.

Spør noen oss videre hva denne ene Gud heter, svarer vi med Skriften at han heter Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd. For Skriften lærer oss at Gud i evigheten – før verden og hele skapningen ble til, og før jordens grunnvoll ble lagt – har født en Sønn som i alle ting er lik ham selv: like evig, like allmektig, like rettferdig og så videre. Derfor kaller Paulus ham «Guds rette bilde».

Likeså sier Paulus (1 Kor 10,9): «La oss heller ikke friste Kristus, slik noen av dem gjorde, og ble ødelagt av slanger.» Legg godt merke til dette skriftordet og hold det sammen med historien slik du finner den i 4 Mos 21,6. Da skal du se hvor underfullt, vakkert og samstemt Moses og Paulus taler.

Moses forteller at Herren sa (4 Mos 14,22): «Dette folket har nå fristet meg ti ganger og ikke hørt på min røst.» Her står Guds navn med de fire bokstavene, som bare brukes om Gud; det viser at det var den rette, eneste, sanne Gud som sa dette. Og nå kommer Paulus og sier rett ut at denne Gud var Kristus: «La oss heller ikke friste Kristus, slik noen av dem gjorde, og ble ødelagt av slanger.»

Her kan den som kan, lage et hull; jeg kan det ikke. For Paulus sier at Kristus er den Gud som de fristet, men Moses sier at det var den eneste sanne Gud.

Nå var jo ikke Kristus født på den tiden, heller ikke Maria, ja, ikke engang David var ennå født. Likevel sier Paulus tross alt dette at det var Kristus jødene fristet – de som den gang var i ørkenen og ennå ikke var kommet inn i Kanaans land. Og han advarer oss mot å gjøre det samme, så det ikke skal gå oss like ille som dem.

Disse ordene vitner jo klart om at Kristus visselig var den Moses skriver om: den eneste, evige, allmektige Gud. Slik bekjenner Moses og Paulus med én munn, om enn med forskjellige ord, at Kristus er sann, evig Gud.

Slike vitnesbyrd finner en mange flere av i Det nye testamente. De kan ikke benektes, og av dem må vi slutte at Kristus er Gud, og likevel en annen person enn Faderen, fordi han er født av Gud. Kall det nå hva du vil; vi kaller det en egen person. Dermed er det ikke sagt fullt ut, bare stammet fram; men vi kan ikke tale annerledes om det, for vi har ikke noe bedre ord.

Faderen og Sønnen er altså ikke én og samme person, men likevel er de ett eneste vesen som er udelelig i sin natur. Alt som sies om Gud Fader, kan derfor også sies om Sønnen, med ett eneste unntak: at Faderen føder Sønnen fra evighet, og ikke Sønnen Faderen.

Slik sier Paulus da han i Milet velsignet efeserne (Apg 20,28): «Så gi da akt på dere selv og på hele hjorden, som Den Hellige Ånd har satt dere som tilsynsmenn for, for at dere skulle vokte Guds menighet, som han vant seg med sitt eget blod.»

Også dette er et klart utsagn om at Kristus, som har vunnet kirken med sitt blod, er Gud. For det er sikkert at kirken bare har én eneste Herre, som heter Gud, og som den alene erkjenner som sin Herre. Men når Kristus har vunnet den med sitt eget blod, og den er hans eiendom, må han jo være Gud.

Og har han vunnet den med sitt eget blod, følger det videre at Kristus, den sanne Gud, som er født av Gud Fader i evigheten, også er født i tiden – det vil si legemlig – her i verden av jomfru Maria.

For det Paulus her sier til de eldste, det vil si sogneprestene, er dette: Dere har fått befaling om å fø og vokte kirken eller menigheten som Gud har vunnet med sitt blod. Her er altså et høyt og herlig embete betrodd oss. Vi får ikke makt til å lære menneskepåfunn og herske over andre, slik paven og prestene hans gjør, men til å fø hjorden med det rene Ord. Måtte Gud, som har vunnet den med sitt blod, gi oss nåde til å utføre vårt embete slik at hans navn blir helliget og menigheten bygget opp! Amen.

Det finnes mange flere slike skriftord, særlig i Johannesevangeliet. En kan ikke gå utenom dem; de tvinger oss til å bekjenne at Kristus er sann, virkelig, evig Gud, og at Faderen og Sønnen likevel er to forskjellige personer. Også andre steder i Det nye testamente finnes det svært mange vitnesbyrd om dette, som en slett ikke kan tvile på. Det finnes også mange i Det gamle testamente, men der er de noe dunklere enn i Det nye.

Slik ser Johannes svært vakkert tilbake på Moses når han kaller Herren Kristus «Ordet» på grunn av hans evige fødsel. For Moses begynner med at Gud før all skapning hadde et Ord hos seg, som var allmektig likesom han selv, og at Gud skapte alle ting ved dette Ordet. Av dette følger jo at Gud og Ordet er ett eneste vesen, for de er begge evige og allmektige. Og likevel er han som taler Ordet, og Ordet som blir talt, to forskjellige personer.

På samme måte skiller også patriarken Jakob personene fra hverandre når han sier (1 Mos 48,15–16): «Den Gud som var min hyrde fra jeg ble til og inntil denne dag, den engel som forløste meg fra alt ondt, han velsigne guttene … Og må de vokse til en stor skare på jorden.»

Her gir han vår Herre Kristus dette navnet og kaller ham «en engel». Det er ikke fordi Kristus etter sin natur og sitt vesen var en engel; for det ville jo være åpenbar avgudsdyrkelse om Jakob påkalte en engel og ba ham om velsignelse. Men ved denne påkallelsen bekjenner han at denne engelen er den sanne, virkelige Gud. Likevel skal engelen ikke for alltid leve slik den usynlige Gud gjør; han skal sendes ned til jorden, kles i vårt kjød og ofres for våre synder.

Derfor pleier også Kristus selv i Det nye testamente å si: «Faderen, som har sendt meg» (Joh 5,37), og: «Likesom Faderen har utsendt meg» (Joh 20,21). Likeså står det i Jes 61,1: «Han har sendt meg til å forbinde dem som har et nedbrutt hjerte», og i Jes 63,9: *Angelus faciei eius salvavit eos*, «hans åsyns engel frelste dem». Også Malaki kaller Kristus «paktens engel» (Mal 3,1).

Disse to navnene, Gud og engel, viser altså at det er to personer, og likevel bare ett eneste udelt vesen. For denne «engelen» er også sann, evig Gud; ellers ville ikke Jakob påkalle ham. Men han kalles her «en engel» på grunn av sitt embete og den befaling som han som Sønn har fått av Faderen.

Hit hører også alle de skriftordene der profetene forutsier kvinnens lovede ætt, som skal bringe oss velsignelse, opprette et evig rike, gjøre fyllest for synden og vinne oss et evig liv. For alt dette er gjerninger som ingen skapning, men bare Gud selv kan gjøre og utrette. Men når profetene tillegger mennesket

Kristus disse gjerningene, må det jo visselig følge at Kristus er evig, allmektig Gud. Det sier han også selv til Filip (Joh 14,11): «Tro meg at jeg er i Faderen, og Faderen i meg. Om ikke for annet, så tro det for selve gjerningenes skyld.»

Likeså sier Jesaja (Jes 9,5): «For et barn er oss født, en sønn er oss gitt.» Av dette kan jo hvem som helst skjønne at når et barn skal fødes og en sønn skal gis, må det være tale om et menneske som har et naturlig legeme og liv.

Men om dette mennesket sier profeten videre at det ikke skal være noen ende på den freden han skal opprette, på Davids trone og på hans kongerike, fra nå og til evig tid (Jes 9,6). Han legger til at denne freden skal være rett og rettferdighet, og at dette mennesket skal tilgi synden og i all nød verne sitt folk og redde det fra all ulykke.

Så spør jeg deg: Er det ikke sant? De første ordene – at han kalles en sønn og blir født som et lite barn – viser at han er et virkelig, naturlig menneske. Like sikkert viser det som følger, at dette mennesket også er den sanne, allmektige, evige Gud: Han har et evig rike, som han oppretter og styrker med rett og rettferdighet, og hans fred skal ikke ha noen ende. For hvordan skulle han ellers kunne ha et evig rike, evig rettferdighet og så videre?

Til dette kommer de mange klare skriftordene som finnes her og der hos profetene, der de ganske åpent gir Herren Kristus Guds store navn, som i Sal 68,23 og 31 og i Hos 3,5, der det står: «Deretter skal Israels barn vende om og søke Herren sin Gud og David, sin konge. Og de skal ære Herren og hans nåde.»

Her nevner profeten med uttrykkelige ord to forskjellige personer: «Gud» og «kong David», det vil si Kristus, som David hadde fått løfte om skulle sitte på hans trone til evig tid.

Men like etter gjør han David og Gud til ett igjen når han sier at Israels barn skal søke dem begge. For skal en søke David like vel som Gud – ære ham og tro på ham –, så er det enten åpenbar avgudsdyrkelse, eller så må Gud og David (det er Kristus, Davids sønn etter kjødet) være én eneste Gud. Like etter taler profeten også vakkert om dem begge under ett og sier: «De skal ære Herren og hans nåde.»

Likeså bruker Kristus selv Salme 110 mot fariseerne for å vise at Kristus etter denne salmen ikke bare er Davids sønn, men også Guds Sønn, det vil si sann, evig Gud (Matt 22,42–46). Disse og andre vitnesbyrd skal vi legge oss nøye på minnet, så vi kan holde stand mot djevelen og gjendrive alle kjetterier.

Nå har vi hørt vitnesbyrdene om Guds Sønn, vår Herre og Frelser Jesus Kristus. På samme måte vil vi nå se på noen vitnesbyrd om at også Den Hellige Ånd er evig Gud og likevel en person for seg selv. Han er verken Faderen eller Sønnen, selv om han etter sitt vesen og sin natur er uatskillelig fra Faderen og Sønnen og helt lik dem.

Slik kan vår tro bli urokkelig og ren i alle stykker: Vi tilber bare én eneste allmektig, evig Gud, og ikke tre guder, slik jødene og tyrkerne ondskapsfullt lyver om oss. Og likevel nekter vi ikke at personene er forskjellige, eller at den ene Gud er Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd.

Her skal vi kristne igjen takke Gud av hjertet for at vi i Den hellige skrift har så herlige, klare, vakre og ugjendrivelige bevis for disse høye trosartiklene. På dem kan vi grunne hjertene våre og by djevelen og hele verden trass.

For her trenger vi ikke tro mennesker. Kristus, vår Frelser, vitner og forkynner på det aller vakreste at Den Hellige Ånd er evig, allmektig Gud. Ellers hadde han ikke sagt i befalingen om den hellige dåp at vi skal døpe til Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn (Matt 28,19).

Men når han med uttrykkelige ord byr og befaler oss dette, må det jo følge at Den Hellige Ånd er sann, evig Gud, fra evighet like i makt og velde med Faderen og Sønnen. For ellers ville ikke Kristus ha stilt ham ved siden av seg selv og sin Far i denne hellige handlingen, som syndenes forlatelse og det evige liv er bygget på.

Likeså sier Kristus (Joh 14,16–17): «Og jeg vil be Faderen, og han skal gi dere en annen talsmann, for at han skal være hos dere for evig, sannhetens Ånd, som verden ikke kan få, for den ser ham ikke og kjenner ham ikke.»

Legg godt merke til dette skriftordet, for her ser du på det aller tydeligste alle tre personer skilt fra hverandre. «Jeg vil be Faderen,» sier han. Her har du to personer: Kristus, Sønnen, som ber, og Faderen, som blir bedt. «Og han skal gi dere en annen talsmann.» Skal Faderen gi oss ham, kan jo ikke Talsmannen være Faderen selv. Og Kristus, som ber om Talsmannen, kan heller ikke være Talsmannen, for han sier jo: «Han skal gi dere en annen talsmann.»

Her er altså de tre personene så tydelig beskrevet at en ikke kan komme utenom det. Likesom Faderen og Sønnen er to forskjellige personer, er også den tredje personen, Den Hellige Ånd, en annen person enn Faderen og Sønnen. Og likevel er det bare én eneste evig Gud.

Hva denne tredje personen er, lærer Kristus oss i Joh 15,26: «Når Talsmannen kommer, han som jeg skal sende dere fra Faderen, sannhetens Ånd som utgår fra Faderen, da skal han vitne om meg.» Her taler Kristus ikke bare om Den Hellige Ånds embete og gjerning, men også om hans vesen, når han sier: «som utgår fra Faderen». Det er det samme som å si at hans utgang er uten begynnelse og evig. For Faderen, som Den Hellige Ånd utgår fra, er uten begynnelse og evig.

Derfor gir de hellige profetene ham også navnet «Herrens Ånd». Det hørte dere på den hellige pinsedag, da Peter anførte det profeten Joel sier: «Det skal skje i de siste dager, sier Gud, da vil jeg utgyte av min Ånd over alt kjød. Deres sønner og deres døtre skal tale profetiske ord» osv. (Joel 3,1; Apg 2,17). Legg godt merke til dette ordet der Gud sier: «Jeg vil utgyte av min Ånd.» For i Gud kan det ikke være noe som ikke er evig, allmektig, hellig, vist, godt og uforgjengelig likesom han selv.

Men når Kristus i det stedet vi nettopp anførte, sier: «som jeg skal sende dere fra Faderen», viser han med det at Den Hellige Ånd ikke bare utgår fra Faderen eller er Faderens Ånd, men også utgår fra ham og derfor også kalles Guds Sønns Ånd. Slik kaller jo også Paulus og Peter ham klart «Kristi Ånd» (Rom 8,9; 1 Pet 1,11). For ingen kan sende Den Hellige Ånd unntatt Gud alene – den Gud som Ånden hører til og utgår fra.

Det finnes ennå mange andre slike skriftord om Den Hellige Ånd. Med dem har de hellige fedrene holdt denne artikkelen oppe mot djevelen og verden og bevart den i Kristi kirke helt ned til våre dager. Derfor tror vi bare på én eneste Gud, og bekjenner likevel at denne ene Gud fra evighet er Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd. Disse tre navnene betyr ikke én eneste person som etter tid og anledning har åpenbart seg snart på én, snart på en annen måte, slik kjetterne har påstått.

Om denne artikkelen så synes å være dårskap for fornuften, hva bryr jeg meg om det? Gjaldt det her å resonnere skarpsindig, kunne også jeg godt den kunsten, og vel så godt som noen tyrker eller jøde.

Men jeg takker min Gud for den nåde at jeg ikke disputerer om denne artikkelen er sann eller sannsynlig. For når jeg ser at den er så klart og bestemt grunnet i Skriften, tror jeg Gud mer enn mine egne tanker og min fornuft. Jeg bekymrer meg slett ikke om hvordan det kan være sant at det bare er ett eneste vesen og likevel tre personer i dette ene vesenet, nemlig Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd.

For her kommer det ikke an på å disputere, men på om det er grunnet i Guds ord. Er det Guds ord, så tvil ikke på det; han vil ikke lyve for deg. Og når Guds ord, som dere nå har hørt, sier det klart og tydelig, og når de hellige fedrene så ridderlig har forsvart denne artikkelen, så bli ved det. Disputer ikke om hvordan Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd kan være én Gud.

Du stakkars menneske! Selv om du tar all verdens visdom og kunst til hjelp, kan du ikke vite hvordan det går til at du ler, og at du med øynene ser et høyt fjell mer enn ti mil borte. Eller si meg: Når du sover, hvordan går det til at du er som død etter legemet, og likevel lever?

Vi kan jo ikke engang vite den minste ting om oss selv, og så vil vi likevel – i djevelens navn – krype opp og med fornuften vår gripe Gud i hans majestet og spekulere ut hva han egentlig er. Hvorfor gjør vi ikke dette først med oss selv og spør hvor det blir av det ørene, øynene og de andre lemmene våre gjør mens vi sover? Over det kunne en jo spekulere og disputere uten fare.

Denne artikkelen tåler derfor slett ikke at vi med fornuften vil granske ut hvordan det går til at tre er én. Vi skal på det aller enkleste bli ved Ordet. Det sier om Kristus at han er «Faderens rette bilde» og «den førstefødte fremfor all skapning», det vil si at han ikke er noen skapning, men evig Gud. Om dette finnes det mange skriftord i Johannesevangeliet, som: «Faderen har overgitt meg alle ting»; «Den som har sett meg, har sett Faderen»; «Tror du ikke at jeg er i Faderen, og Faderen i meg?» (Joh 14,9–10).

Disse ordene i Skriften skal en ikke bore hull i; det tåler ikke Gud. Han har selv sagt at det ikke er noen annen forskjell mellom Faderen og Sønnen enn at Sønnen er født av Faderen. Men hvordan det går til, kan vi ikke vite. Vi vet bare at Skriften sier: «Han er den førstefødte fremfor all skapning og den usynlige Guds rette bilde.»

Likeså lærer Skriften om den tredje personen, Den Hellige Ånd, som kalles Guds Ånd, at han «utgår fra Faderen og fra Sønnen», det vil si at han har sitt

vesen fra Faderen og Sønnen. Det er altså ingen guddommelig egenskap, ingen visdom, kraft og makt i Faderen og Sønnen som ikke også er i Den Hellige Ånd.

Men hvordan dette går til, kan jeg ikke si deg. Det er ufattelig og overstiger forstanden til alle engler og andre skapninger. Derfor kan en ikke tenke eller vite mer om det enn det Skriften sier oss. Det skal vi rette oss etter om vi vil bli frelst.

Men å forstå Guds vesen hører ikke dette livet til, men det evige liv. Det må vi spare til evigheten. I mellomtiden skal vi ikke disputere og gruble over det, men i all enfold tro det Skriften sier oss om denne artikkelen.

Den samme artikkelen er svært vakkert sammenfattet i symbolet, det vil si i vår barnetro. Hele verden må jo gi oss det vitnesbyrd at vi ikke selv har tenkt den ut. Heller ikke fedrene har tenkt den ut; men den er på det vakreste og korteste samlet fra de hellige profeters og apostlers skrifter, likesom en bie samler honning fra mange blomster.

I den sier vi først: «Jeg tror på Gud Fader.» Dette er den første personen i guddommen. For at en desto tydeligere skal kunne skille mellom alle tre personene, nevner bekjennelsen kort den egenskapen og gjerningen som hver person særlig gir seg til kjenne ved. Ved den første personen er det skapelsesverket.

Riktignok er dette verket ikke bare denne ene personens verk, men hele det ene, evige, guddommelige vesenets verk, så en må si at Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd har skapt himmel og jord. Likevel nevnes denne gjerningen her ved Faderens person, fordi han er den første personen. Han gir seg heller ikke synlig og utvortes til kjenne ved noen annen gjerning enn ved at han skaper alle skapninger; for dette er den guddommelige majestets første gjerning mot skapningene.

Men særlig skilles han fra de andre personene ved ordet «Fader». Det viser at han er den første personen og ikke er av noen annen, men at Sønnen og Den Hellige Ånd er av Faderen.

Deretter sier trosbekjennelsen: «Jeg tror på …» – og nevner enda en person, som også er Gud. (For det er ikke noen skapning, men bare Gud, en skal tro på.) Hva heter han da? «Jesus Kristus, hans enbårne Sønn.» Slik har de kristne nå bedt og bekjent i vel over femten hundre år; ja, slik har alle troende bedt helt fra verdens begynnelse. Og selv om de ikke har hatt akkurat disse ordene, har de likevel trodd og bekjent det samme.

Den første forskjellen er nå at Guds Sønn kalles Guds enbårne Sønn. For selv om også alle engler, ja, alle kristne kalles vår Herre Guds sønner og barn, kalles likevel ingen annen hans eneste eller enbårne Sønn. Herren Kristus alene er født av Faderen slik at han ikke har sin like blant alle skapningene, ikke engang blant englene. For han er sann og virkelig Guds Sønn, det vil si av det samme guddommelige, evige, uskapte vesen som Gud Fader.

Deretter regnes hans særlige gjerninger opp: «… som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, fór ned til helvete, sto opp tredje dag, fór opp til himmelen, sitter

ved sin himmelske Faders høyre hånd, og derfra skal han komme igjen på den ytterste dag for å dømme levende og døde.»

Disse særlige gjerningene viser altså forskjellen mellom Sønnen og de andre personene. For han alene – og verken Faderen eller Den Hellige Ånd – er blitt kjøtt og blod og et naturlig menneske likesom vi; han har lidt og er død for oss, har stått opp igjen, fart opp til himmelen og så videre.

For det tredje følger her: «Jeg tror på Den Hellige Ånd.» Her nevnes igjen en egen person, som likevel også er av samme guddommelige vesen som Faderen og Sønnen. For en skal og må ikke tro på noen annen enn den sanne Gud alene, etter det første bud: Jeg alene er din Gud.

I denne trosbekjennelsen er altså begge disse tingene sammenfattet på det korteste, nemlig det guddommelige vesens enhet – så vi bare tror på og tilber én eneste Gud – og likevel tre forskjellige personer. Denne forskjellen er også antydet i den hellige dåp: Vi blir døpt til den ene Guds navn, og likevel befaler Kristus at en skal døpe til Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Denne tredje personens egenskap er at han utgår både fra Faderen og fra Sønnen. Derfor kalles han også både «Faderens og Sønnens Ånd». Han blir utøst i menneskenes hjerter og åpenbarer seg i den gjerningen at han samler Kristi kirke av alle slags tungemål, opplyser og tenner hjertene til én tro ved evangeliets ord og gjør dem hellige, levende og salige.

Slik viser altså også symbolet, vår trosbekjennelse, de tre personene forent i ett guddommelig vesen, og likevel skilt fra hverandre ved den gjerningen hver av dem har åpenbart seg ved. Slik kan enfoldige kristne vite at det riktignok bare er ett guddommelig vesen og én eneste Gud, men likevel tre personer. Og disse særlige gjerningene er føyd til som et sikkert kjennetegn, så en ikke skal blande personene sammen. Ved Faderens person nevnes skapelsesverket, ved Sønnens person forløsningsverket, og ved Den Hellige Ånds person det verket at han tilgir syndene, gjør oss glade og sterke og til slutt fører oss fra døden til det evige liv.

Dette må likevel ikke forstås slik at Faderen alene er Skaperen, Sønnen alene Forløseren og Den Hellige Ånd alene den som helliggjør. For å skape og opprettholde, å gjøre fyllest for syndene og tilgi dem, å vekke opp fra døden og gi det evige liv – alt dette er hele den guddommelige majestets gjerning.

Likevel blir det særlig vist til Faderen i skapelsesverket, som utgår fra ham som fra den første personen, til Sønnen i forløsningsverket, som han har fullført i egen person, og til Den Hellige Ånd i helliggjørelsesverket, som han særlig er sendt til og åpenbarer seg i. Slik kan de kristne enkelt og sikkert se at det bare er én eneste Gud, men likevel tre personer i dette ene guddommelige vesenet. Dette har de hellige fedrene med flid samlet fra Mosebøkene og fra profetenes og apostlenes skrifter, og de har forsvart og hevdet det mot alle kjettere.

Denne troen, som er gått i arv til oss, har Gud med velde holdt oppe i sin kirke til denne dag, tross alle kjettere og djevler. Derfor skal også vi i all enfold bli ved den og la vår egen klokskap fare. For de kristne er mennesker som skal tro det fornuften holder for dårskap. Om dette sier Paulus at vår Herre Gud ved forkynnelsen av evangeliet har gjort verdens visdom til dårskap (1 Kor 1,20–21).

For hvordan kan vel fornuften finne seg i eller tro at tre er én og én er tre, at Gud er blitt menneske, og at et menneske som blir døpt med vann etter Kristi befaling, blir døpt med Herren Jesu Kristi blod og dermed vasket rent for alle synder, og så videre? Disse artiklene er i fornuftens øyne idel dårskap.

Derfor kan Paulus godt kalle denne forkynnelsen av evangeliet «en dårskap». Ved den gjør Gud dem salige som ikke vil være kloke, men ganske enkelt tror Ordet. Men de andre, som i slike saker vil følge fornuften sin og forakter Ordet, skal ødelegges og gå til grunne ved denne visdommen sin.

Slik har vi altså både i Den hellige skrift og i symbolet bevis nok for Den hellige treenighet, så mye som en enfoldig kristen trenger for å bli undervist. Men i tillegg til disse bevisene har det også skjedd under som vitner om vår Herre Jesu Kristi og Den Hellige Ånds guddom. Dem skal en derfor verken ringeakte eller slå hen. For vår Herre Gud har latt slike under skje til gode for sin kristenhet og til styrke for troen.

For her har det ikke bare vært hans hensikt å straffe dem som har ført falsk lære. Det kunne han godt ha spart til det kommende liv, slik han ellers lar så mange mennesker gå ustraffet i ti, tjue eller tretti år.

Men kjettermestrene, som håner og spotter Gud med vranglæren sin, angriper han åpenlyst allerede her i livet med særlige og uvanlige straffer. Det skjer til advarsel for andre. Og det er et vitnesbyrd om at det var de som først ga grunn til at Guds ord og navn ble spottet, og at de derfor er blitt straffet, først i sin egen samvittighet og så åpenlyst for alles øyne.

Slik kan hver og en se at Gud ikke har noe behag i læren deres: Han rammer dem med forferdelige tegn på sin vrede og med straffer som langt overgår dem han ellers sender over onde mennesker til deres undergang.

Slik forteller historien at det på evangelisten Johannes' tid var en kjetter som het Kerinth. Han var den aller første som forkynte mot apostlenes lære; han spottet Herren Kristus og sa: Han er ikke Gud. Denne gudsbespottelsen tok slik overhånd at den hellige evangelisten Johannes av den grunn måtte skrive sitt evangelium, senere enn de andre evangelistene. Som en ser, måtte han særlig legge det an på å forsvare og hevde Kristi guddom mot denne Kerinth og tilhengerne hans.

Derfor begynner Johannes evangeliet sitt høyere oppe enn de andre evangelistene. Han beskriver ikke så mange av Herren Kristi under, men holder seg mer til å gjengi prekenene hans. I dem gir Kristus seg med velde til kjenne som sann Gud, født av Faderen i evigheten og lik ham i makt, ære, visdom, rettferdighet og alle andre guddommelige egenskaper.

En dag skjedde det at den kjære Johannes gikk inn i et offentlig bad sammen med noen av disiplene sine. Men da han merket at kjetteren Kerinth også var der inne med flokken sin, ble han ikke lenge. Han sa til disiplene at de straks skulle gå ut igjen med ham og ikke bli værende blant gudsbespotterne. Disiplene adlød og skyndte seg ut med ham. Men da de var kommet ut av badet, styrtet huset straks sammen og drepte Kerinth med alle hans tilhengere, så ikke én av dem slapp unna.

Slik leser en også om kjetteren Arius. Han angrep artikkelen om at vår Herre Kristus er sann Gud, hardere enn noen annen, og han gjorde så stor skade i kristenheten at en ennå 400 år etter hans død hadde nok å gjøre med det; ja, kjetteriet hans er ennå i dag ikke helt utryddet. Også her har vår Herre Gud grepet inn og forsvart sin ære ved et merkelig under.

For historien forteller at Arius hadde vunnet stor gunst hos keiser Konstantin og rådgiverne hans, og med en ed hadde han fått dem til å tro at han aldri hadde ført falsk lære. Keiser Konstantin befalte derfor biskop Alexander i Konstantinopel å godta Arius som et lem i kristenheten og sette ham inn i prekenembetet igjen.

Den fromme biskopen nektet, for han så nok hva Arius og tilhengerne hans førte i skjold. Da truet Eusebius og de andre biskopene på Arius' side med å jage Alexander bort med makt hvis han ikke tok Arius opp igjen etter keiserens befaling; da skulle Arius bli tatt opp av hele menigheten. Så ga de biskopen betenkningstid til neste dag.

Den fromme biskopen var engstelig i denne saken, for Arius' parti var så stort og mektig og hadde dessuten keiserens befaling og hele hoffet på sin side. Han tenkte derfor at her måtte han søke hjelp hos Gud, for bare der kan en finne hjelp i saker som gjelder Guds ære. Han kastet seg ned på sitt ansikt i kirken og ba hele natten om at vår Herre Gud ville sende en utvei, til frelse og ære for sitt navn, så dette onde foretakendet kunne bli avverget og kristenheten hans få hjelp mot disse kjetterne.

Da det ble morgen, var tiden inne til å komme sammen på det fastsatte stedet i kirken, og nå måtte biskop Alexander enten ta Arius opp i menigheten igjen eller bli jaget fra embetet. Arius la tidlig av sted og gikk til kirken med tilhengerne sine i et stort og prektig opptog.

Men underveis fikk han smerter i innvollene, så han ba om å bli ført inn i et kammer. Mens det prektige følget hans sto på gaten og ventet på ham, kom budet om at han var død i kammeret, og at både lungene og leveren var gått fra ham. Derfor kaller også krønikeskriveren med rette hans død *mortem dignam blasphema et foetida mente*, det vil si en død som passet for et slikt gudsbespottende og stinkende hjerte.

Slik er denne artikkelen om Gud med uimotståelig velde holdt oppe mot djevelen og gudsbespotterne: først ved Skriften, dernest også ved apostlenes og fedrenes kamp og til sist også ved mirakler eller under. Og slik skal den også heretter bli holdt oppe, så vi slett ikke skal tvile, men tro på Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd, slik våre barn og vi selv daglig bekjenner det i vår tro – og så en ikke skal slå dem sammen og gjøre bare én person av dem.

For de tre forskjellige gjerningene er nevnt for at enfoldige kristne mennesker skal kunne skille mellom personene og likevel la den ene Gud forbli ett eneste vesen, udelelig etter sin natur. Om dette preker vi på denne søndagen, for at en skal lære og vite at vi ikke har drømt oss til denne læren, men at vi av Guds nåde er kommet til den ved hans ord og ved de hellige apostlene og fedrene. Så hjelpe Gud oss alle, så vi til vår siste stund må bli funnet faste og rene i denne lære og tro! Amen.

Andre preken på treenighetssøndag

Joh 3,1–16. *Holdt i* 1535.

> Det var en mann blant fariseerne som hette Nikodemus. Han var en av jødenes rådsherrer. Han kom til Jesus om natten og sa til ham: Rabbi, vi vet at du er en lærer kommet fra Gud, for ingen kan gjøre disse tegnene som du gjør, uten at Gud er med ham. Jesus svarte og sa til ham: Sannelig, sannelig sier jeg deg: Uten at en blir født på ny, kan han ikke se Guds rike.
> Nikodemus sier til ham: Hvordan kan et menneske bli født når han er gammel? Kan han vel annen gang komme inn i sin mors liv og bli født? Jesus svarte: Sannelig, sannelig sier jeg deg: Uten at en blir født av vann og Ånd, kan han ikke komme inn i Guds rike. Det som er født av kjødet, er kjød, og det som er født av Ånden, er ånd. Undre deg ikke over at jeg sa til deg: Dere må bli født på ny! Vinden blåser dit den vil. Du hører den suser, men du vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen. Slik er det med hver den som er født av Ånden.
> Nikodemus svarte og sa til ham: Hvordan kan dette skje? Jesus svarte og sa til ham: Du er Israels lærer, og vet ikke dette? Sannelig, sannelig sier jeg deg: Vi taler om det vi vet, og vitner om det vi har sett, og dere tar ikke imot vårt vitnesbyrd. Når jeg har talt til dere om de jordiske ting, og dere ikke tror, hvordan kan dere da tro dersom jeg taler til dere om de himmelske? Og ingen er steget opp til himmelen uten han som er steget ned fra himmelen, Menneskesønnen, som er i himmelen.
> Og likesom Moses opphøyet slangen i ørkenen, slik må Menneskesønnen bli opphøyet, for at hver den som tror på ham, skal ha evig liv. For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv.

Dette er et mektig og svært vakkert evangelium om den rette, sikre og eneste veien til det evige liv. Det er nettopp lagt til festen for Den hellige treenighet, og grunnen ser ut til å være denne: I det høyeste verket Gud gjør med oss stakkars mennesker – at han gjør oss rettferdige og salige – kommer forskjellen mellom de tre personene så klart fram.

For her står det jo klart og tydelig om Faderen at han har elsket verden og gitt den sin Sønn. Her har vi to forskjellige personer, Faderen og Sønnen. Faderen elsker verden og gir den Sønnen. Og Sønnen lar seg gi til verden, og – som

Kristus sier tydelig her – lar seg opphøye på korset likesom slangen i ørkenen, «for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv».

Dernest kommer også den tredje personen til, Den Hellige Ånd. Ved vannet i den hellige dåp tenner han troen i hjertene våre og føder oss slik på ny til Guds rike. Også om ham taler Herren klart og tydelig her når han sier: «Uten at en blir født av vann og Ånd, kan han ikke komme inn i Guds rike.»

Dette er en svært trøsterik preken, som skulle gjøre hjertene våre glade og frimodige overfor Gud. For her ser vi at alle tre personene – altså hele Guddommen – arbeider for at de arme, elendige menneskene kan bli frelst fra synden, døden og helvete og få rettferdighet, det evige liv og Guds rike.

Hvordan kan vi da ha motløse hjerter og frykte Gud for syndenes skyld? Hadde han villet fordømme oss for syndenes skyld, slik vi alltid frykter – særlig når vår siste stund er nær – da ville ikke Faderen ha gitt sin enbårne Sønn. Da ville ikke Faderen og Sønnen ha kalt oss til gjenfødelsens bad og inn under Den Hellige Ånds vinger.

Slik blir altså artikkelen om Den hellige treenighet vist fram her på det vakreste og vennligste. Men om den er det allerede sagt nok i forrige preken. Derfor vil vi her ta for oss dette evangeliet stykke for stykke. I det hører vi hvordan vår Herre Kristus har en lang samtale med den skriftlærde Nikodemus, og hvordan den gode gamle mannen slett ikke finner ut av det. Her må vi først legge merke til hva som kan ha hindret ham så fullstendig i å forstå hva Kristus mente og ville si ham.

At han kommer til Herren, er et godt tegn. Men han tør ikke komme åpenlyst, og derfor kommer han til ham om natten. Ordene hans viser også at han ikke forakter Herren Kristus. Han setter ham svært høyt, som en helt uvanlig lærer: Gud har sendt ham til verden og stadfestet læren hans med herlige under.

Og Nikodemus sier ikke disse ordene med et falskt hjerte, slik fariseerne gjorde da de sa: «Mester, vi vet at du er sannferdig, og du lærer Guds vei i sannhet» (Matt 22,16). Nei, slik Nikodemus sier det, mener han det også av hjertet. Han regner virkelig vår kjære Herre Kristus for en framifrå og svært dyrebar lærer, fordi Gud har stadfestet læren hans med så mange og store under.

Denne tanken liker Herren godt. Og likesom Nikodemus priser ham som den høyeste lærer, vil Kristus nå også holde den høyeste prekenen for ham om det høyeste og største verket det kan prekes om: hvordan en kan få «se Guds rike», det vil si bli fri fra synden, få Guds nåde og ta imot det evige liv. For dette er den prekenen som Guds Sønn alene har brakt ned fra himmelen til oss her på jorden. Slik sier også Johannes: «Den enbårne Sønn, som er i Faderens favn, han har forklart ham» (Joh 1,18).

Det er riktignok sant at hele verden til alle tider har vært opptatt av denne saken og har funnet på og prøvd mange slags måter og veier for å bli salig.

Også Nikodemus selv kommer jo med den tanken at han, Gud være lovet, godt vet hvordan han skal og kan bli salig uten Kristus. Han mener at han som jøde har loven, og at han dermed har det fortrinnet at han vet hva han skal gjøre når han vil leve til Guds behag og vise ham lydighet. Med dette nøyer han seg.

Han tenker ikke på at det står helt annerledes til med dette – det skal han straks få høre av Kristus.

Akkurat det samme har vi sett hos papistene våre. Når en munk hadde nådd så langt at han kunne leve etter ordensregelen sin, innbilte han seg at han allerede satt i Guds fang – likesom fariseeren i Luk 18, som skrøt av fastene sine, tienden og andre gode gjerninger. Kort sagt: Slik står det til med alle menneskers hjerter. Når de kjenner syndene sine, frykter og forferdes de. Men når de er rettskafne i det ytre og ikke har gjort noen onde gjerninger som kan skremme samvittigheten og gjøre den motløs, da håper og stoler de på at de står seg godt hos Gud.

Derfor tar den ene seg til med ett og den andre med noe annet, alt etter hva de tror best kan hjelpe dem til å bestå for Gud. Jøden har sin Moses, munken sin ordensregel. Alle sammen tenker vi at bare vi holdt de ti bud flittig, skulle det ikke være noen nød med oss. Slik tenker også Nikodemus. Men han ser på Kristus som en høy og uvanlig lærer, og derfor vil Kristus også vise seg for ham som en slik lærer. Først gir han ham denne undervisningen: «Sannelig, sannelig sier jeg deg: Uten at en blir født på ny, kan han ikke se Guds rike.»

Vel, her står det med klare og rene ord. Kristus lar seg høre som en helt egen lærer, en som Nikodemus aldri har hørt maken til. Derfor forstår han ham heller ikke. Bare så mye forstår han at han ennå ikke er født på ny. Men hvordan han skal bli det, vet han ingenting om.

Nå skal også du tenke over hva Herren kan mene med disse ordene. For kan ingen se Guds rike uten å være født på ny, så følger det jo at slik vi er født her på jorden av fedrene og mødrene våre – med fornuft og fri vilje, med loven og med alle de gode gjerningene som fornuften og viljen kan få i stand sammen – er vi fordømt og står ikke til å hjelpe.

Hvor ynkelig er det da at menneskene ikke får lære noe om denne gjenfødelsen! I stedet viser paven dem bare til deres egne gjerninger, som om det var ved dem de skal bli salige. Hvordan rimer den læren med disse ordene av Kristus? Papistene sier: «Gode gjerninger gjør salig.» Kristus sier: «Er du ikke født på ny, blir du ikke salig.»

Nå er det jo en sannhet ingen kan nekte, at et menneske av egen kraft kan venne seg til tukt og ærbarhet og et rettskaffent liv, slik en ser det hos hedningene. En ser jo at ikke alle mennesker er mordere, ekteskapsbrytere, horkarer, tyver, drankere eller dagdrivere. Mange er rettskafne og ærlige for verden. Dette er vakre og herlige dyder og gode gjerninger, og til dem skal en formane alle, for slikt krever Gud av oss i de ti bud.

Likevel står det fast: Om dine dyder og gjerninger er aldri så vakre og gode, hører du likevel djevelen til i helvetes avgrunn dersom ikke gjenfødelsen kommer til. For ved alt dette kan du ikke komme til himmelen og inn i Guds rike. Det sier Kristus selv, og det skal ingen tvile på.

Her blir fornuften fanget i sine egne tanker. Den vil straks holde det ene opp mot det andre og slutter slik: Å stjele, slå i hjel og drive hor mishager Gud, og det vil han straffe. Da må det jo følge at Gud har behag i det når en holder seg

borte fra slike synder, og at han vil lønne det. Ellers, sier de, ville Gud være urettferdig.

Nå er det visst nok sant at Gud ikke vil la det bli uten lønn når en holder seg borte fra slikt og gjør det som behager ham. Men for å se himmelens rike skal det noe annet og større til: at en, som det står her, blir født på ny.

Gud er ikke vred på fariseeren i Luk 18 fordi han ikke er en røver, en horkar eller en urettferdig som de andre menneskene, eller fordi han faster og gir tiende. I det ville Gud hatt behag, hvis bare ikke en skammelig last hadde hengt ved det hele: Han mente at han skulle komme til himmelen ved det, og trodde seg mye bedre enn tolleren.

Derfor står dette fast: Fornuften er en edel og dyrebar ting. Viljen til det gode er en edel og dyrebar ting. Loven og de ti bud, og likeså en vakker, ærbar og ulastelig vandel – alt dette er store og herlige gaver som vi skal takke Gud for. Men når talen er om hvordan en skal komme inn i Guds rike, hjelper verken fornuften, viljen, loven eller alle gode gjerninger. Det eneste som utretter det, er at en blir født på ny. Uten det kan ingen se Guds rike, men må være og forbli fordømt med hele sin fornuft, sin frie vilje, loven og de ti bud. Her hjelper ingenting.

«Ja,» sier du, «så vil jeg slett ikke gjøre noe godt.» Nei, det duger heller ikke, for på den måten blir Guds dom over deg bare enda tyngre. Gjør derfor begge deler: Legg vinn på å holde de ti bud, og bekjenn med virkelig alvor at du er en stakkars synder som må bli evig fordømt hvis det kommer an på dine egne gjerninger. Men hør så videre også hvordan Herren Kristus trøster oss igjen, etter at han først så rett ut har frakjent oss saligheten på grunn av vår første fødsel.

Denne harde dommen merker Nikodemus godt. Derfor tenker han over hva slags gjenfødelse dette kan være. For han skjønner jo godt at han ikke kan bli født legemlig av foreldrene sine én gang til, og derfor spør han: Hvordan kan dette gå til? At jeg skulle komme inn i min mors liv igjen og bli født på ny, det blir det ikke noe av.

Med dette spørsmålet får han Herren til å lære ham hvordan gjenfødelsen skal skje: «Sannelig, sannelig sier jeg deg: Uten at en blir født av vann og Ånd, kan han ikke komme inn i Guds rike. Det som er født av kjødet, er kjød, og det som er født av Ånden, er ånd.»

Her feller han for andre gang dommen over den første fødselen: Den er kjødelig, full av synd og fører ikke til Guds rike. Det er som om han ville si: Du spør om du skal bli født igjen av din mor?

Men om du så ble født tusen ganger av din mor, var og ble du like fullt den gamle Nikodemus. Av kjødet kan det ikke fødes annet enn kjød. Til denne gjenfødelsen hører derfor verken far eller mor, for begge er kjød og fulle av synd. Det som hører til, er vann og Ånd. Den som er født på ny på den måten, er et nytt menneske og skal komme inn i Guds rike.

Alt dette har uten tvil virket svært urimelig på Nikodemus. Han må nok ha tenkt: Skal ikke min fornuft, min frie vilje og Mose lov kunne utrette det vannet kan? Hva kan meningen med alt dette være? Den gode mannen blir da også så fullstendig forvirret av det at han ikke vet hva han skal si. Han må rett ut

bekjenne at han ikke forstår et eneste ord av det – enda han forsto Moses og de ti bud og derfor mente at han selv var en høylærd doktor.

La oss nå legge nøye merke til ordene, så vi kan forstå meningen rett. Det er visst at vi skal gjøre gode gjerninger og øve oss i lydighet mot loven. Men ved det kan vi ikke se Guds rike. Skal vi se det, må vi bli helt andre og nye mennesker. Det skjer ikke ved den legemlige fødselen, men ved «vann og Ånd», som er det gjenfødte menneskets rette far og mor.

«Vannet» er ikke noe annet enn den hellige dåp. For slik sier Kristus: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). Men vannet har ikke denne kraften av sin egen natur. For vann er vann, det vil si et element og en skapning som av seg selv verken kan røre eller forandre hjertet eller vaske bort synden. Klær og skitten på huden kan du rense og vaske med vann, men sjelen lar seg verken røre eller rense med vann.

Men det vannet Herren taler om her, og som vi kaller dåpen, er ikke bare naturlig vann. Det er et vann som har Guds ord, befaling og løfte i seg.

I dåpen kommer de to tingene, vannet og Ordet, sammen og blir slik forent med hverandre at det ene ikke kan skilles fra det andre. Tar du Ordet fra vannet, har du ingen dåp. Tar du vannet fra Ordet, har du heller ingen dåp. Men når Ordet og vannet blir sammen, har du et vann som Den Hellige Ånd er med i. Med det vil han føde deg på ny til Guds rike – det vil si tilgi deg syndene dine og gjøre deg salig.

Dette ordet skal vi derfor merke oss godt, særlig mot de blinde folkene, gjendøperne, som holder barnedåpen for ugyldig og fruktesløs. Men hvordan kan denne dåpen være fruktesløs, når du her hører at Kristus innstifter dåpen slik at vannet ved Den Hellige Ånds medvirkning skal hjelpe oss til gjenfødelsen?

Når nå barna trenger å bli født på ny og ikke kan se Guds rike uten det, hvorfor skulle en da nekte dem å bli døpt? Eller hvorfor skulle en påstå at dette vannet, som er innesluttet i og forbundet med Guds ord, ikke kan tjene til at de blir født på ny? Er det ikke i sannhet slik at disse ordene av Kristus klart og tydelig sier at når noen skal bli født på ny, må det skje ved vann?

Men likesom vannet ikke utretter noe uten Den Hellige Ånd, slik vil heller ikke Den Hellige Ånd virke i oss uten vannet. Derfor var det en forferdelig og grufull villfarelse da noen prester enkelte steder – stedene kan nevnes – dristet seg til å døpe barn uten vann. Nei, skal dåpen skje rett og mennesket bli født på ny, da må ikke bare Ordet og ikke bare Ånden, men også vannet være der. For slik ordner Kristus det her, og denne ordningen må ingen forgripe seg på.

Vanndåpen ser en med øynene. Men gjenfødelsen som Den Hellige Ånd virker i hjertet ved en slik dåp, ser en ikke. For at vi ikke skal forakte den ytre, enfoldige og uanselige vanndåpen fordi Åndens virkning er skjult og usynlig, sier Herren videre til Nikodemus: «Undre deg ikke over at jeg sa til deg: Dere må bli født på ny! Vinden blåser dit den vil. Du hører den suser, men du vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen. Slik er det med hver den som er født av Ånden.»

Dette er svært enfoldige ord, likesom selve handlingen også er enfoldig og ringe å se til. For i fornuftens øyne er det ikke mye ved det: En bærer fram et

barn eller et voksent menneske og bekjenner at det ligger i djevelens bånd for syndens skyld og ikke kan gjøre seg fri selv. Og likevel skal en i en slik høy og stor nød ikke gjøre annet enn å dyppe det ned i vann eller øse vann over det i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Men, sier Kristus, en må slett ikke forakte denne handlingen fordi den er så ringe å se til. For Den Hellige Ånd gjør sin gjerning i det skjulte. Til det hører troen, som skal ta imot Ordet og ikke tvile på at det visselig er slik som ordene lyder. Men med øynene – ja, med alle dine sanser – vil du aldri noensinne kunne se, forstå eller fatte det.

Det er som med vinden: Du hører den suse, men det er umulig for deg å fatte den slik at du kunne si: Her begynner den, og der slutter den. Slik går det også til her. Den ytre gjerningen med vannet ser du, og Ordet hører du suse og klinge når det sier at dette skjer i Jesu navn til syndenes avvaskning.

Den som ikke vil holde seg til dette ordet, men vil gripe eller søke Ånden og hans virkning et annet sted og på en annen måte, han farer vill. For skal en bli født av Ånden, skal det ikke mer til enn at en lar seg døpe med vann og gir akt på «denne susingen», det vil si på Ordet, og tar imot det i troen. Bare ved det blir en født på ny til Guds rike, og ikke ved noe annet.

Men hva blir det da av de gudsbespottende kjetterne og svermerne, som ikke kan annet enn å påberope seg Ånden og skryte av den? Det er jo den onde ånd, djevelen selv, som åpenbart har besatt dem, fordi de har forkastet dåpen, sakramentet og Ordet som unyttige ting som ikke trengs til vår frelse – enda Kristus selv har vunnet dem så dyrt for oss! Gud straffe denne bespottelsens ånd!

Nei, slik lærer ikke Kristus. Han viser oss til den hellige dåp og Den Hellige Ånds susing, det vil si til Ordet. Og han advarer oss: Vil vi ikke nøye oss med dette vannet og denne susingen, skal vi ikke beholde noe som helst av Den Hellige Ånd og aldri bli født på ny. La derfor dåpen vår og Ordet ligge oss på hjertet som vår høyeste skatt, for vi vet at når vi holder fast ved dem, er vi født på ny til Guds rike.

Dette er altså læren om hvordan en skal komme til «gjenfødelsen», det vil si til Guds rike. Det er en ny preken som aldri før er hørt her i verden. Likevel er det den eneste som er viss og pålitelig og ikke bedrar oss, mens alle andre lærdommer er falske og bedrar oss, hvor vakre de enn kan se ut for verden.

Både fariseernes liv i jødedommen og munkeordenene og prestestanden i pavedømmet hadde et stort skinn. Og det er også en vakker pryd for et menneske å leve tuktig og ærbart etter de ti bud. Men ved det kommer vi ikke til gjenfødelsen. Det må vannet og Ånden alene utrette. Og Ånden lar seg ikke se eller merke på annen måte enn vinden: ved sin susing.

Den som gir akt på denne «susingen» – det vil si tror og blir døpt – han er født på ny og blir salig. Men Nikodemus er så dypt fanget i tankene sine om loven og de gode gjerningene at han ikke kan fatte eller forstå denne prekenen. Det samme ser vi hos papistene, når de mener det oppriktig og ikke er onde med vitende og vilje. For også dem står alltid denne tanken i veien: «Hva! Skulle da gjerningene våre ikke hjelpe noe? Skulle det ikke behage Gud at vi ber og faster så mye, tjener ham dag og natt og fører et så strengt liv?»

Derfor taler Kristus noe skarpere til ham, fordi han ikke vil tro og la seg rettlede, og sier: «Du er Israels lærer, og vet ikke dette?» Det er som om han ville si: Du er en lærer i Guds folk. Du skulle lære dem og vise dem den rette veien til saligheten. Men du er en dårlig lærer og veiviser, for du har ikke selv kommet så langt at du kjenner deg selv og din egen natur og ditt eget vesen rett. Du står i den tanken at du kan komme til himmelen uten å bli født på ny.

Med dette vil han altså at både Nikodemus og alle andre lærere som ikke kan annet enn å preke om loven og de gode gjerningene, skal forkastes som villfarende og forførende predikanter. Det er ikke fordi det er urett å formane folk til dette – det gjør Gud selv ved loven, og derfor er det rett gjort. Men det er urett at lovens lærere bare viser folk til denne læren og lar det være nok med det, som om en ikke trengte noe mer for å få det evige liv.

For her står det jo helt tydelig at selv når loven holdes og de gode gjerningene gjøres på det aller beste, kan de likevel ikke hjelpe oss inn i Guds rike hvis vi ikke blir født på ny ved vann og Ånd. Ånden er den som ved vannet og Ordet skaper nye hjerter og andre mennesker. Loven og gjerningene derimot forandrer slett ingenting i menneskene og hjertene deres.

Den som vil føre menneskene rett til himmelens rike, skal derfor se hit. Han skal ikke lære menneskene å begynne med loven og gjerningene, men vise dem til dåpen og Ånden, det vil si til Ordet, som Den Hellige Ånd bruker til å vekke hjertet og føde det på ny. For likesom vi ikke kjenner eller har mer av vinden enn susingen, slik har vi heller ikke mer av Den Hellige Ånd enn Ordet. Til det må vi holde oss, og bare ved det skal vi vente Den Hellige Ånd og hans virkning.

Men hva dette er for et ord, og hvordan Den Hellige Ånd «suser», det lærer Herren oss videre når han sier: «Ingen er steget opp til himmelen uten han som er steget ned fra himmelen, Menneskesønnen, som er i himmelen.»

Og her begynner nå den prekenen Herren taler om når han sier: «Når jeg har talt til dere om de jordiske ting, og dere ikke tror, hvordan kan dere da tro dersom jeg taler til dere om de himmelske?» For denne prekenen har ikke kommet opp i noe menneskes hjerte, men «den enbårne Sønn, som er i Faderens favn, han har forklart» den. Denne prekenen har to deler.

Den første delen er svært streng, for den lyder kort og godt slik: «Ingen er steget opp til himmelen uten han som er steget ned fra himmelen.» Det er det samme som vi hørte før: «Uten at en blir født på ny, kan han ikke se Guds rike.» Det vil si: Intet menneske kan få syndenes forlatelse, rettferdighet, salighet og det evige liv ved loven og gode gjerninger eller ved fornuften og den frie viljen.

Ja, selv om han har loven, de gode gjerningene, fornuften og den frie viljen så godt og vel som det går an å tenke seg, hjelper det ham likevel ikke. Han er like fullt en synder og fordømt og kommer ikke til himmelen.

Dette er da et klart og tydelig ord, som må kunne ta fra jødene og papistene all tillit til deres egne gjerninger og deres egen rettferdighet – om de ville tro det. For si meg: Hvilket annet menneske er kommet ned hit fra himmelen? Ingen, ikke engang Adam og Eva. Ingen andre enn Guds og Marias Sønn, slik Johannes vitner her. Men skal ingen stige opp til himmelen uten han som er steget ned fra himmelen, da står det fast at intet menneske noensinne selv vil kunne gjøre det.

Alle mennesker, slik de er født i denne verden av far og mor, må bli her nede og kan ikke komme til himmelen. Men hvor blir de da av? På jorden har de heller ikke noe sikkert og varig herberge, for de dør alle. Og når de ikke kan komme til himmelen, må de jo bli i døden.

Dette er dommen Kristus feller over hele verden, uten unntak, om det så er Adam, Eva, Abraham, Moses eller David. Alle sammen må de bli her nede og kan ikke komme til himmelen ved egen hjelp. For bare han som kom ned fra himmelen, farer opp til himmelen igjen.

Hva blir det da av vår fortjeneste, våre gode gjerninger, loven og den frie viljen? Alt sammen, det ene med det andre, hjelper oss ikke bort fra helvete og inn i himmelen. Den saken er avgjort.

«Men,» sier du, «skal da alle mennesker bli fordømt og gå fortapt?» Ja, hvis det kommer an på dem selv, er det umulig at det kan gå annerledes. La dem gjøre og la være alt det de noensinne kan eller vil – de kan likevel ikke lage seg en vei eller en åpning som fører dem inn i himmelen. Det finnes én eneste vei. Men den lager vi ikke selv; den lager Guds Sønn for oss.

Om den preker Kristus videre og sier: «Likesom Moses opphøyet slangen i ørkenen, slik må Menneskesønnen bli opphøyet, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv.»

Her er vi nå kommet til den andre delen av denne himmelske prekenen og til Den Hellige Ånds rette susing. Og denne delen er like trøsterik som den første var forferdelig. For det er en forferdelig dom at absolutt ingen kan stige opp til himmelen og bli salig.

Men denne forferdelige dommen tjener oss til gode. Gud vil med den gi oss å forstå at vår første fødsel er syndig, og at det ikke er noe i oss som er det evige liv verdt. For vi skal ikke bli sorgløse og hovmodige, men gå i oss selv, ydmyke oss for Gud og be om nåde.

Og da begynner den rette trøsten. For likesom du nettopp hørte at intet menneske som ikke blir født på ny, kommer til himmelen, slik hører du nå her at «hver den som tror på Kristus, ikke skal fortapes, men ha evig liv». Dette er den livsalige «susingen»; i den kan en høre og merke Den Hellige Ånd.

Begge disse prekenene skal holdes i gang i kristenheten. Den første taler om synden og vår fordervede natur. Den sier at vi må oppgi håpet om noensinne å komme til himmelen hvis det kommer an på gjerningene våre, livet vårt, det vi gjør og lar være.

Og når hjertene våre er rett truffet og forferdet av denne prekenen, skal trøsten følge etter: Jesus Kristus, Guds Sønn, kom fra himmelen ned hit på jorden, tok på seg vårt kjød og blod og led døden for syndene våre, for at vi ved ham skulle bli fri fra syndene og få arve det evige liv. Den som tar imot denne prekenen, holder den for sann og trøster seg med den, han er helbredet. For han vet at Kristus ikke vil la ham bli her nede på jorden og i døden, men føre ham opp med seg til himmelen.

Dette er prekenen om de himmelske ting, som den dag i dag ikke vil inn hos folk – særlig ikke hos nikodemusene, det vil si dem som kommer med den tanken at har en loven, trenger en ikke noe mer for å bli salig.

For det første vet de ikke at loven ikke kan hjelpe oss, enda den er rett og god. For vi er onde av naturen, og på grunn av denne medfødte ondskapen kan vi ikke oppfylle loven, selv om vi tilsynelatende og i det ytre gjør gjerningene den krever. For det andre vet de enda mye mindre at vi bare kan komme til himmelen ved dette mennesket, Marias Sønn, som er den eneste som er kommet ned fra himmelen.

Av dette kommer det usigelig stor skade. For de stoler ikke bare på sine egne gjerninger og sin egen rettferdighet, men forakter og forfølger endog den rettferdigheten som kommer av troen på Kristus. Det samme ser vi hos papistene. For det er ingenting de tåler mindre og bekjemper hissigere enn vår lære: at vi blir salige alene ved troen på Kristus, og at vi ikke kan oppnå det ved våre gode gjerninger. Denne læren har vi ikke funnet på selv. Vi sier den etter Kristus, vår Herre, som er sannheten selv. Den som ikke vil tro ham, får la det være.

I 4 Mos 21 står det fortalt at Israels barn ble utålmodige på vandringen i ørkenen. De knurret mot Gud og Moses og foraktet særlig den herlige velgjerningen at Gud ga dem brød fra himmelen i ørkenen. Denne synden straffet Gud ved å la giftige slanger komme inn blant dem og bite dem. Straks kom det en betennelse i lemmene deres som brant likesom helvetes ild, så de falt om og døde i store mengder.

Da erkjente folket sin synd, gikk til Moses og ba ham be Herren om at plagen måtte tas fra dem. Da befalte Herren Moses å lage en kobberslange og sette den opp i ørkenen. Hver den som ville se på denne slangen, skulle bli helbredet og ikke dø.

Denne historien trekker Kristus fram her og legger den ut om seg selv: Også han skulle opphøyes likesom slangen, «for at hver den» som ser på ham – det vil si, som han selv legger det ut: «som tror på ham» – «ikke skal fortapes, men ha evig liv».

La oss her først lære grunnen til den forferdelige dommen som Herren to ganger i dette evangeliet feller over alle mennesker: «Ingen er steget opp til himmelen uten Menneskesønnen, som er steget ned fra himmelen», og: «Uten at en blir født på ny, kan han ikke se Guds rike.» Hvor kommer denne elendigheten fra, at menneskene av seg selv skal bli stengt ute fra himmelen og være fortapt til evig tid? Den kommer bare av at den gamle slangen, djevelen, har bitt de første menneskene og forgiftet dem så med synden at de har fått døden på halsen og umulig kan hjelpe eller helbrede seg selv.

For slik det gikk jødene i ørkenen – den som var bitt, var dødsens, og ingen legedom hjalp – slik går det også med oss alle. For «syndens lønn er døden» (Rom 6,23). Der synden er, må døden følge etter. Og når alle mennesker i sin første fødsel blir født av far og mor som syndere, må de også bære den dommen som følger av det, og lide døden for det. Med det truer Herren Adam og Eva i uttrykkelige ord når han sier: «Den dagen du eter av det, skal du visselig dø» (1 Mos 2,17).

Men da lar Gud sin barmhjertighet lyse. Han vil ikke la disse arme, forgiftede og til døden dømte menneskene gå fortapt. Den gang lot han Moses sette opp en kobberslange som var helt lik de andre slangene, bortsett fra at den ikke hadde

gift, men skulle hjelpe mot giften. Slik lar han også sin Sønn bli opphøyet på korsets tre, for at alle som ser på ham, ikke skal fortapes, men bli helbredet fra døden og ha det evige liv.

Også Herren Kristus har på korset samme skikkelse som de giftige slangene, det vil si som de syndige menneskene. Men det er bare skikkelsen; det er ingen gift i ham. For enda Kristus har tatt på seg vårt kjød og blod, er hans kjød og blod uten gift og synd. Ja, det tjener endog til at vi kan bli kvitt giften og synden. Dette er Den Hellige Ånds «rette susing». Ved den virker han den nye fødselen i hjertene, så en tror og med fast tillit ser hen til Herren Kristus, opphøyet på korset, og blir helbredet på den måten.

Men det slår ikke feil at noen av jødene har foraktet dette og sagt: «Kjære deg, hva skulle det hjelpe oss å se på den? Hadde jeg den eller den legedommen, ville jeg holde meg til den. Men hva slags kraft skulle denne kobberslangen ha? Og om den hadde en slik kraft, måtte den jo heller kunne virke om en tok tak i slangen og trykket den mot bittet, enn hjelpe oss bare ved at vi ser på den.»

Slik går det også i våre dager med den rette kobberslangen i ørkenen, det er Herren Kristus. Alle mennesker innbiller seg at skal de bli hjulpet, kan det ikke skje bare ved å se hen til ham, det vil si bare ved troen. For den som gjør gode gjerninger og ikke synder, må da ha et særlig fortrinn hos Gud.

En kan derfor preke så mye en vil, det hjelper likevel ikke. Den ene tar seg til med dette, den andre med noe annet. «For det er ikke alle som har troen,» sier de. Og slik vil de finne seg en annen vei til helbredelse i stedet for bare å se hen til Kristus. (*Oversetterens merknad:* 2 *Tess* 3,1–2: «*Til slutt, brødre, be for oss … at vi må bli fridd fra vrange og onde mennesker. For det er ikke alle som har troen.*»)

Men her skal du gi godt akt og lære Guds faste råd: Djevelen har forgiftet deg med synden, og du har fått den evige død på halsen av det. Derfor må du rett og slett bøte for det og kan ikke slippe unna. Men skal du bli hjulpet mot denne giften og døden, så tenk ikke på noen som helst annen legedom enn denne: at du med de rette øynene ser hen til Herren Kristus, opphøyet på korset, og tror at han er død og har ofret sitt liv for deg, at han med sin død har betalt for syndene dine, og at han slik har forlikt deg med Gud.

Tror du dette og er døpt, da er du i sannhet født på ny til Guds rike ved Den Hellige Ånd. Ha ingen tvil om det! For du hørte jo før at det ikke brukes noe annet middel til gjenfødelsen enn denne «susingen», det vil si Guds ord. Til det skal du holde deg og tro at det Ordet sier deg, skal være sannhet og amen.

Her har dere nå, kjære venner, i all enfoldighet hørt det dette evangeliet lærer. For det første at vi mennesker er syndere av naturen og har fortjent den evige død. Og for det andre at vi blir forløst fra denne evige død når vi ser på dette mennesket, Jesus Kristus, på korset og tror at han der har betalt for oss, drept døden, forlikt oss med Gud og ført oss til det evige liv.

Dette er den læren som skaper nye mennesker og nye hjerter. Da kan vi si midt i synd, død og andre anfektelser: «Vel, jeg kan ikke nekte det: Den gamle slangen, djevelen, har bitt meg stygt og forgiftet meg grufullt. Men på den andre siden vet jeg og trøster meg med at Kristus ikke har noen gift i seg, enda han etter sin menneskelige natur ser ut som om også han var bitt av slangen og full

av gift. Han henger der fordi han vil rense meg for denne giften og hjelpe meg mot synden, døden og djevelen. La derfor bare djevelen komme for å fortære meg og påføre meg all ulykke. Jeg vil holde meg til min Herre Kristus og trøste meg med at han er opphøyet på korset, 'for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv'.»

Der denne trøsten mot den evige giften er i hjertet, der vil det også følge et vakkert, vennlig og menneskekjærlig liv. Likesom vi venter hjelp fra Herren Kristus mot den evige ulykken, slik vil vi også selv gjerne hjelpe andre med det vi kan.

For en kristen ser langt omkring seg. Og om andre mennesker gjør ham urett, lar han seg likevel ikke egge til vrede, men forbarmer seg over dem. For han ser at slikt ikke kommer fra noe annet sted enn fra giften vi alle har fått i oss ved djevelens bitt. Derfor ser han seg om etter midler som kan få også andre så langt at de får del i denne legedommen og blir forløst fra den fordervelige giften. Slik er denne læren den rette brønnen og kilden; av den springer all dyd, all trøst, all glede og all sann ro.

Gud, den allmektige, barmhjertige Far, bevare oss i denne læren for sin kjære Sønns, Jesu Kristi, skyld, og la oss vokse i den dag for dag, så vi ikke mister dette frelsende synet, men ved den rette tro på Kristus blir frelst fra den evige død! Amen.

Første søndag etter treenighetssøndag

Luk 16,19–31. *Holdt i* 1533.

> Det var en rik mann som kledde seg i purpur og fineste lin, og som levde hver dag i herlighet og glede. Men det var en fattig mann ved navn Lasarus, som var lagt ved porten hans. Han var full av verkende sår. Hans ønske var å få mette seg med smulene som falt fra den rikes bord. Men endog hundene kom og slikket sårene hans.
> Så skjedde det at den fattige døde, og englene bar ham bort til Abrahams fang. Men også den rike døde og ble begravet. Og da han slo sine øyne opp i dødsriket, der han var i pine, – da ser han Abraham langt borte og Lasarus i hans fang. Da ropte han og sa: Far Abraham! Forbarm deg over meg og send Lasarus, så han kan dyppe fingertuppen sin i vann og svale min tunge! For jeg lider svær pine i denne ilden. Men Abraham sa: Sønn, husk at du fikk dine goder i din levetid, likesom Lasarus fikk det vonde. Men nå trøstes han her, mens du pines. Dessuten er det festet et stort svelg mellom oss og dere, for at de som måtte ønske å gå herfra over til dere, ikke skal være i stand til det. Heller ikke kan noen komme derfra og over til oss.
> Da sa han: Så ber jeg deg, far, at du må sende ham til min fars hus – for jeg har fem brødre – for at han kan vitne for dem, så ikke også de skal komme til dette pinens sted. Men Abraham sier til ham: De har Moses og profetene. La dem høre dem! Men han sa: Nei, far Abraham! Men kommer det noen til dem fra de døde, da vil de omvende seg. Men han sa til ham: Hører de ikke Moses og profetene, da vil de heller ikke la seg overbevise om noen står opp fra de døde.

Dette er et svært mektig evangelium; i hele Den hellige skrift finner vi ikke maken til det, når det gjelder dommen som skal komme over alle mennesker etter dette livet.

Vi trenger ikke her å diskutere om det er en virkelig hendelse eller bare en lignelse. For Kristus nevner de to personene ved navn og forteller oss hvordan de levde, og hvilken dom som gikk over hver av dem etter døden: Den rike ble pint i flammene, mens den fattige Lasarus var i den himmelske gleden. Derfor skal vi også tro at det har gått slik til, og at den samme dommen skal komme over alle andre, alt etter som de her på jorden lever som denne rike mannen eller som den fattige Lasarus.

Vår Herre Kristus holder her fram to eksempler for hele verden. Det første er den rike mannen, som en kort tid lever her i fryd og glede, men hisset går fortapt og lider evig sorg og jammer. Det andre er Lasarus, som en tid er fattig og elendig her, men hisset blir rik og salig til evig tid. Hver og en skal lære av disse eksemplene hvordan han skal innrette seg. Vi trenger begge for å få grundig undervisning om dette og ordne livet vårt rett; gjør vi ikke det, har vi spilt bort det evige liv.

Den som her på jorden er fattig og elendig som Lasarus, kan derfor lære av dette at han ikke skal ta anstøt av fattigdommen og elendigheten sin. Han skal heller ikke søke trøsten sin i dette timelige livet, men håpe på det som kommer, det evige.

For når det går en kristen ille her på jorden, skal han ikke tenke at Gud derfor har glemt ham eller er hans fiende. For Gud har den vane og skikk at han som en god far alltid holder tuktens ris over barna sine. Slik refselse skal formane dem til å vende seg bort fra synden; uten den ville de bli sorgløse og forherde seg i syndene sine.

En kristen skal derfor ikke bare la være å ta anstøt av elendigheten sin. Han skal tvert imot nettopp av den få fast tillit til at Gud elsker ham, tenker på ham og arbeider for hans beste. Slik sier også den vise mann: Når en far virkelig elsker barnet sitt, tukter han det (jf. Ordsp 13,24).

Derfor er det en stor villfarelse når du vil måle Guds barmhjertighet og nåde bare etter hvordan det går deg her på jorden. Riktignok er penger og gods, en sunn kropp og slike ting Guds velsignelse og gaver. Men det er en velsignelse som ikke varer evig; til slutt må vi jo likevel la penger, gods og alt slikt bli igjen her. Dessuten følger det alltid en ulykke med slike gaver: På grunn av vår syndige natur gir de anledning til mange synder når vi ikke for alvor frykter Gud og gir akt på hans ord.

Derfor ser vi også at Gud legger mange slags kors og anfektelse, sykdom og annen ulykke på rike folk. Det er ikke bare fordi de har fortjent det med syndene de har gjort. Han vil også holde dem i frykt og slik hindre dem i å synde senere. Ble de spart for slike anfektelser, ville de bli mer forsømmelige for hver dag som gikk – i å be, i å tro og i å gi akt på Ordet – så de til slutt kanskje holdt helt opp med det.

Men den rette, høyeste og beste velsignelsen er ikke de timelige godene. Det er den evige velsignelsen, og i den kan og skal vi virkelig se Guds godhet: at Gud har kalt oss til sitt hellige evangelium. Der hører vi ham og lærer hvordan Gud for sin Sønns skyld vil være oss nådig, tilgi oss syndene våre og gjøre oss salige til evig tid, og at han i tillegg i nåde vil verne oss her på jorden mot djevelens og verdens tyranni.

Den som virkelig tenker over denne velsignelsen, vil regne alt det andre for en liten ting – også om han mangler den timelige velsignelsen og er fattig, syk, foraktet, elendig og tynget av alle slags plager. For han ser at han alltid vinner mer enn han taper. Har han ikke penger og gods, så vet han likevel at han er kalt til det evige liv, og at det er lovet ham i dåpen og i Ordet.

Slik er det også med andre anfektelser og besværligheter. «La det gå meg som den kjære Gud vil,» tenker han, «så har jeg likevel alltid den trøsten at det bare gjelder en liten stund. Så skal det bli bedre – ja, så mye bedre at ingen skal ta gleden min fra meg. For ved Kristus har jeg en nådig Gud, som er min Far, og som ved Kristus vil sette meg inn i den evige arven.»

Slik trøstet også den stakkars Lasarus seg. Kroppen hans led så store smerter at han ofte måtte gråte og jamre seg. Hjertet hans var nok også ofte tynget og nedslått, for han var så aldeles forlatt i all sin sykdom at ingen engang sørget for mat og drikke til ham – mens den rike, ugudelige mannen levde i all tenkelig overflod. Dette må, sier jeg, ha gjort ham vondt; det var jo ikke mulig annet enn at et menneskehjerte måtte kjenne det.

Men mot dette holdt han i hjertet sitt fast på denne trøsten og sa: «Jeg ser at min Gud i himmelen vil ha det slik. Derfor vil jeg gjerne lide alt dette for å tjene ham. Jeg vet jo likevel at det ikke kan vare evig. Det gjelder bare en liten stund; så må sykdommen og all annen plage ta slutt, og en salig forandring må skje, så evig trøst og glede kommer i stedet for den timelige lidelsen. For jeg har jo løftet om at Gud for sin Sønn Jesu Kristi skyld vil være meg nådig, tilgi meg syndene mine, utfri meg fra forbannelsen og ta meg til nåde. La det derfor gå som det går. Regner menneskene meg for ingenting og unner meg ikke engang smulene de kaster til hundene, så trøster jeg meg med at Gud tar seg av meg og ikke vil la meg lide nød i evigheten. Derfor vil jeg bære og lide dette den tiden jeg har igjen i verden, og vente at det skal bli bedre hisset.»

At Lasarus hadde slike tanker og trøstet seg slik i motgangen, viser for det første navnet hans. «Lasarus» er nemlig det hebraiske navnet Eleasar, og det betyr «Gud, hjelp!». Navnet forteller altså at han satte sin lit til Guds evige hjelp og ikke til menneskene. Dernæst viser evangelisten det også når han sier at Lasarus ble båret av englene til Abrahams fang. Av det skjønner vi at Lasarus må ha satt sin lit til løftet Gud ga Abraham: «I din ætt skal alle jordens folk velsignes» (1 Mos 22,18).

Til dette løftet holdt Lasarus seg. Hele verden holdt ham for et menneske Herren hadde forbannet, fordi han var så elendig. Likevel trøstet han seg med at han skulle få del i denne velsignede ætten og ikke være under Guds forbannelse, men under hans evige nåde. Og denne troen vernet ham så mektig at englene bar ham til Abrahams fang da han skiltes fra dette jordiske livet.

Dette eksemplet vil vår kjære Herre Kristus at vi flittig skal gi akt på og lære. For hans kristne må være forberedt på å lide nød og alle slags ulykker her på jorden sammen med den fattige Lasarus.

Den som ikke har eller kjenner den trøsten Lasarus hadde, vil uten tvil bli utålmodig og til slutt fortvile. For vårt kjød og vår fornuft gir ikke slipp på sin natur. Når Guds ord ikke verger mot det, og det går et menneske ille, tenker han straks at Gud har glemt ham og ikke bryr seg om ham; ellers ville han vel hjelpe ham og ikke la ham plages så hardt. At et vantro menneske skulle se fram mot det som kommer, og trøste seg med det – det blir det ingenting av.

Derfor blir så mange uprøvde mennesker utålmodige og tenker: «Ja, vil ikke Gud hjelpe, så får djevelen eller hvem som helst som kan, hjelpe meg!» Og dette

er et fullstendig frafall: Man hater Gud, venter ikke noe godt fra ham, og i tillegg til den timelige jammeren og lidelsen pådrar man seg Guds evige vrede og fordømmelse. Det skal vi vokte oss for med den største flid, og ikke glemme den fattige Lasarus.

Han er jo et stakkars, elendig menneske. Men fordi han holder fast ved løftet om Kristus og det evige liv og overgir seg til Gud i villig lydighet, blir han rikelig vederkveget for lidelsen sin. I stedet for en liten motgang får han en uendelig stor, evig glede og trøst. Dette er eksemplet til den fattige Lasarus, som alle kristne skal rette seg etter og trøste seg med i motgang og sorg.

Det andre eksemplet viser oss den rike mannen. Her på jorden går det ham godt, slik han ønsker og vil, men i det andre livet må han lide nød og være fordømt til evig tid. Også her må vi tro at vår Herre Kristus sier oss sannheten om denne dommen og fordømmelsen: Den rike mannen ligger virkelig i helvetes flammer og lider så grufulle kvaler at de umulig kan sies med ord.

Og det må også bli en stor kval for ham å se den fattige Lasarus, som han før foraktet så dypt, ha del i den evige gleden. Selv får han ikke engang så mye som én eneste dråpe vann av ham, men må bli i slik jammer til evig tid, uten håp om redning.

Men hva kan grunnen være til at dette arme mennesket kommer i slik evig pine og jammer? Grunnen kan ikke bare være at han er rik, har mange penger, spiser og drikker og kler seg. Dette er Guds gaver og velgjerninger, og når vi holder måte og ikke misbruker dem, unner Gud oss gjerne både penger og gods, mat og drikke, glede og fine klær, etter hver enkelts stand og kår.

Grunnen er derimot at denne rike mannen har penger og gods, kler seg prektig og lever i herlighet, og at han over alt dette glemmer helt å tenke på det kommende livet – på hvordan det skal gå ham når han i dag eller i morgen skal dø og fare herfra. Han har bare lyst og sinn til å ha nok her i verden og sitte lunt og godt innendørs, som om han ikke trengte noe mer. Mot dette advarer også Kristus oss når han sier: «Ta dere i vare, så ikke deres hjerte tynges av rus og svir og timelige bekymringer» (Luk 21,34).

Dette er altså én grunn til at han er evig fordømt. For det er tydelig at han ikke har tatt Guds ord til hjertet. Han har verken brydd seg om Guds løfter eller om Guds trusler, bare han ikke manglet noe her på jorden.

Den andre grunnen er at han ser den stakkars Lasarus ligge foran seg, men i all hans nød og fattigdom ikke gjør så mye for ham som en hund gjør. Evangelisten sier jo at hundene hadde mer medlidenhet med Lasarus og tjente ham bedre enn den rike mannen. Han tenkte slett ikke på at Gud hadde betrodd ham mye for at han skulle hjelpe andre som led nød.

Som en purke som sluker all maten selv og ikke unner de andre grisene noe, slik tenker også denne rike mannen: Bare han selv får nok, bryr han seg ikke om hvordan det går med de fattige. Det er disse syndene som fører til den grufulle dommen at han her en liten stund har det han har lyst på, men deretter lider evig pine hisset.

Dette eksemplet holder Herren fram for oss for at vi skal lære å vokte oss for slike synder og en slik streng dom. Vi skal ikke være så sorgløse som om det ikke

fantes noe annet liv enn dette timelige og jordiske, og vi skal heller ikke glemme de fattige.

Har noen fått rikdom av Gud, så han kan hjelpe sine fattige medmennesker, men likevel ikke gjør det, da blir dette hans verste kval og pine på den ytterste dag og i evigheten: Han må se de fattige som han foraktet og ikke ville hjelpe, leve i glede og salighet – slik den rike mannen her ser Lasarus.

Har noen derimot tjent og hjulpet mange og gjort vel mot dem, skal det bli en stor glede for ham i det andre livet. Ja, er det ikke den største av all jammer at denne rike mannen bare ber om en dråpe kaldt vann, men likevel ikke kan få denne vederkvegelsen i all evighet?

La oss derfor aldri glemme de fattige, men gjerne gi og hjelpe. Det gjelder for det første den vanlige almissen, der vi gir en skilling her, en riksort der og en daler der igjen, alt etter hva vår egen evne og den fattiges nød tilsier; slik hjelp skylder vi alltid de fattige.

Men dernest finnes det også en annen slags almisse. Med den kan hver og en i sitt kall og sin stand hjelpe og tjene nesten sin hver dag og til alle tider: Han driver handelen sin, håndverket sitt eller næringen sin slik at han ikke gjør urett mot noen eller bedrar noen med falske varer. Han nøyer seg med en rimelig fortjeneste, betaler folk det de har krav på til siste skilling, gir rett mål og vekt og søker verken ved kjøp eller salg å vinne noe til skade for andre. For vi ser daglig for øynene våre hvor mye troløshet det er i all slags handel og vandel.

Men den som handler redelig og nøyer seg med en rimelig fortjeneste, han gir dermed en almisse, selv om han ellers ikke gir noe bort. De andre, derimot, som bare vil ha høyest mulig fortjeneste ut av varene sine og bare søker sin egen vinning, de stjeler pengene ut av lomma på folk. Slik er det når en baker lager brødene for små eller forfalsker deigen, når en slakter gir for knapp vekt, når en vinhandler tar for mye for vinen eller forfalsker den. Men hvem kan vel regne opp alt sammen?

Hvor liten en handel enn er, blir den likevel en almisse når du handler redelig og gir folk de rette varene for de rette pengene. Men gjør du urett mot dem eller betaler dem dårlig, er det tyveri; da er du en tyv for Gud. Og på den ytterste dag skal du få se den fattige Lasarus, slik du hører her at det gikk den rike mannen. Den fattige har du nektet din almisse, og ved din gjerrighet har du attpå til ranet og stjålet fra ham det som var hans.

Slik kan hver og en gjøre hele sitt arbeid, stort eller lite, til en rett almisse som Gud har velbehag i. Av det skal det ikke bare følge timelig velsignelse. Vi skal også, som Kristus sier, gjøre oss venner her på jorden ved den urettferdige mammon (Luk 16,9), og i det evige liv skal vi ha deres vitnesbyrd og nyte godt av det.

Men verden er og blir verden; den vil verken la seg hjelpe eller gi seg råd. Den som har mye, vil ikke gi noe, men stadig ha mer. Og den som har lite, tenker bare på hvordan også han skal få skrapt sammen noe, uten å bry seg om hvem som lider skade av det. Derfor blir Gud nødt til å la alle slags straffer gå over den skammelige verden her, og deretter også straffe den med helvetes ild. Men selv

om verden både opplever dette og hører det i prekenen, bryr den seg likevel ikke om det og bedrer seg ikke.

Er ikke dette en grufull blindhet og forherdelse? I andre ting kan vi være forutseende nok. Ser det ut til at dyrtid er på vei, så prøver alle som kan, å skaffe seg forråd for ett, to eller tre år, for å slippe å lide nød. Hvorfor gjør vi det ikke mye heller her, når vi vet at en evig nød venter oss hvis vi ikke innretter oss rett her på jorden?

Og denne dommen er så mye strengere fordi den aldri i evighet kan forandres. Er den først falt over deg, er all hjelp forbi. Abraham og Lasarus vil ikke bare la være å hjelpe med en dråpe vann; de kan det heller ikke, som du hører her.

Men hvordan kan det gå til at vi arme mennesker er så lite forutseende når det gjelder denne jammeren? Hvorfor bekymrer vi oss så lite om denne evige faren og strever ikke etter å sikre oss mot den, når vi ellers kan passe så godt på og være forutseende nok i svært små saker, som ofte bare gjelder en daler eller to? Er det ikke sant at djevelen må ha tatt vett og forstand fra oss? Ellers måtte vi jo gi mer akt på denne evige ulykken enn på den timelige.

Men nå går hver mann og bekymrer seg bare om hvordan han kan få nok her, etterlate barna sine riktig mye og leve i herlighet her på jorden. Den som har dette, mener han har nok. Og den som ikke har det, mener han ikke kan slå seg til ro før han også er kommet så langt. Slik blir menneskenes hjerter så tynget av timelige bekymringer at dommen kommer over dem som en snare (Luk 21,34–35), og de ligger i død og fordømmelse før de selv merker det.

Grunnen til at Herren holder fram dette eksemplet for oss og lar det forkynnes for oss, er altså denne: Han vil gjerne vekke oss og drive oss til ikke bare å bekymre oss om det timelige, men mye heller om det evige og uforgjengelige. Og han vil at vi skal omgås det timelige og forgjengelige slik at vi ikke selv ved det gir grunn til vår evige fordømmelse.

For hadde denne rike mannen ikke hatt så mye, og hadde han i tillegg lidd og erfart noe, ville han ikke ha kommet i slik nød. Men penger og gods gjør ham overmodig, så han tenker at han verken trenger Gud eller Guds ord. Derfor lever han i sus og dus og bryr seg ikke om noe annet. Om det evige bekymrer han seg ikke, fordi han har fullt opp av alt her. Om det timelige bekymrer han seg heller ikke, bortsett fra at han tenker på hvordan han kan tilbringe tiden sin i glede her og skaffe seg nytelse og gode dager.

Mot dette advarer Kristus oss og sier: Gi akt på dette eksemplet! Vil dere, som den rike mannen, bare streve etter å leve i herlighet og glede her på jorden, vil det ende med dere som med ham: Etter denne kortvarige, usikre og forgjengelige gleden vil det følge en evig, endeløs jammer og pine. Dette er de to eksemplene vi aldri må glemme så lenge vi lever. Da kan vi ha en fast og sikker trøst i sorg og anfektelse, og da kan vi ferdes slik i det timelige at vi ikke setter de evige godene over styr.

Til denne læren sikter også det Herren Kristus videre sier om denne rike mannen. Da det ikke var noen hjelp å håpe på for ham selv, tenkte han på brødrene sine. Han ba Abraham sende Lasarus til dem, så de ikke skulle følge den rike mannens eksempel og også bli fordømt.

Men Abraham avslår straks denne bønnen og sier: «De har Moses og profetene. La dem høre dem!» Den rike mannen fortsetter likevel å be om det. Han mener det ville bære mer frukt om en død kom til dem og forkynte, enn om de bare hørte Guds ord i templet. Da svarer Abraham en gang til og sier: «Hører de ikke Moses og profetene, da vil de heller ikke la seg overbevise om noen står opp fra de døde.»

Den rike mannen innser altså at den som skal unngå en slik dom, må omvende seg og leve annerledes enn han gjorde. Samtidig tenker han på at det kan gå andre folk slik som det har gått ham. For selv om de har Guds ord og forkynnelsen av det, forakter de likevel Ordet og blir ikke omvendt ved det. Derfor mener han at ingenting kunne hjelpe brødrene hans bedre enn at en så anselig forkynner kom til dem – en de kjente, og som de visste var død og nå var i det andre livet. Han kunne jo bringe sikre nyheter om hvordan det stod til i dette andre livet.

Dette ser jo ut til å være sant og riktig, og vi mener vel selv at folk ikke ville forakte en slik preken på samme måte som de ellers hører og forakter det et menneske preker.

Men Abraham avviser dette helt og sier: Den som vil unngå den evige fordømmelsen og bli salig, må ikke vente seg noen annen advarsel enn Moses og profetene alene. Det er den eneste veien til å unngå fordømmelsen og bli salig. Og for den som ikke vil høre Moses og profetene, ville det også være forgjeves om noen stod opp fra de døde. Ja, han ville ikke engang tro om en engel eller Gud selv viste seg synlig og forkynte for ham.

Dette kan virkelig kalles å gi prekenembetet stor ære og å formane folk alvorlig til å høre prekenen. For det finnes ikke noe annet middel som kan bevare oss for denne forferdelige dommen og den evige fordømmelsen.

Hva forkynner så Moses og profetene? Først og fremst disse to stykkene. For det første viser de til kvinnens lovede ætt, som skal knuse slangens hode (1 Mos 3,15). Det vil si: Han skal ta makten fra djevelen og bøte på den skaden han påførte oss alle i paradiset. Moses og profetene taler om denne lovede ætten, som er Guds Sønn og skal bringe Guds kraft og rettferdighet til oss her på jorden. De formaner menneskene til å høre ham, holde seg til hans ord og tro hans løfter når han kommer og trer fram her på jorden.

Den som hører Moses og profetene på denne måten, vil ikke lenger stole på sitt eget levesett, gjerningene sine og det han selv makter å utrette, men bare på denne kvinnens lovede ætt. For Kristus alene er den som bringer velsignelse over oss – vi som for syndenes skyld er forbannede og fordømte mennesker.

Troen på Kristus er altså den eneste og rette veien til å slippe unna synden og døden og bli salig. Men til denne frelseren og denne trøsten har den rike mannen ikke holdt seg. Han har nok trodd at han selv var rettferdig, og det har han vel også vært i det ytre, for verden. Evangeliet beskylder ham jo ikke for å ha vært en horkar eller en røver og så videre. Derfor har han vel tenkt: «Var jeg ikke så rettskaffen som jeg er, ville Gud vel ikke gi meg så mye lykke og velsignelse.»

For den tanken ligger i oss alle av naturen: Når det går oss ille, tenker vi straks: «Gud er vred på deg, han tar seg ikke av deg, og nå må du gå til grunne

uten råd, hjelp og trøst.» Står det derimot godt til, har vi fullt opp av alt, og går alt slik vi ønsker, så innbiller vi oss at vi står oss godt med Gud; ellers ville han ikke vise seg så nådig.

Men som sagt før er denne timelige velsignelsen bare en svært dårlig og ringe ting. Derfor pleier det også å gå slik her på jorden at de ugudelige har mer lykke med seg enn de gudfryktige.

Men hvor mye gods og hvor mange penger du enn har, så vokt deg for å regne deg selv som rettferdig. Sett din lit bare til ham som Moses og profetene forkynner om. Ellers vil det gå deg som denne rike mannen, som hørte Moses og profetene, men likevel ikke stolte på Herren Jesus.

Det andre Moses og profetene lærer oss, er dette: Når vi nå bygger all vår rettferdighet på den lovede ætten, skal vi også være lydige mot Gud. I dette timelige livet skal vi gjøre og holde det han har befalt oss, og avstå fra det han har forbudt oss. For dette er å frykte Gud og ha ham for øye.

Den som derimot ikke vil gjøre dette, og som ikke vil følge Guds lov, men sin egen lyst og vilje eller synden, kan ikke rose seg av å være Guds barn eller av å ha Gud for øye. Han må derfor hvert øyeblikk stå i fare for at Gud skal komme, gripe ham og dømme ham slik han finner ham.

Derfor må begge disse to tingene være forent: både troen og lydigheten. Troen tjener til at vi blir frigjort fra synden og blir Guds barn. Men lydigheten – eller kjærligheten og dens gjerninger – tjener til at vi viser oss som Guds lydige barn, ikke lenger vekker Guds vrede og har en god samvittighet. En slik samvittighet kan ikke de ha som ligger i åpenbare synder og fortsetter i dem uten bot og bedring.

Kort sagt: Frykt Gud og lev rettskaffent, men stol likevel ikke på det; stol bare på vår Herre Jesus Kristus. Da er det ingen nød med deg, for denne troen hjelper deg mot synden og døden.

Og fordi Gud har befalt oss lydigheten, vil han også ha velbehag i den, selv om den bare er ufullkommen. Den står nemlig ikke alene, men er nøye knyttet til Kristus. For hans skyld vil Gud se med velbehag både til personen og til gjerningene i den lydigheten som er begynt hos dem som tror. Og det som ennå mangler i denne lydigheten, skal også bli gitt dem og tilgitt for den samme Herre Jesu Kristi skyld.

Vi skal altså høre Moses og profetene slik at vi lærer å tro på Kristus og blir gudfryktige. Det gjorde ikke den rike mannen, og derfor må han være fordømt i evighet og lide sammen med alle de andre som hører Moses og profetene, men ikke følger det de forkynner.

Men de som hører og følger det, de tilhører sammen med Lasarus Abrahams fang og skal være salige til evig tid. Det er de som tror på Kristus og vet at Gud for hans skyld vil være oss nådig, ikke tilregne oss syndene våre, men gjøre oss salige – og som dernest også lever i gudsfrykt, ikke følger djevelen og sitt eget kjød, men gir akt på Guds ord og vilje. Dette unne Gud oss alle for sin Sønn Jesu Kristi skyld, ved sin Hellige Ånd! Amen.

Andre søndag etter treenighetssøndag

Luk 14,16–24. *Holdt i* 1535.

> Da sa han til ham: Det var en mann som gjorde et stort gjestebud og innbød mange. Da tiden for gjestebudet var inne, sendte han tjeneren sin for å si til de innbudte: Kom, for nå er det ferdig.
> Men alle som én begynte de å unnskylde seg. Den første sa til ham: Jeg har kjøpt en åker og må gå og se på den. Jeg ber deg: Ha meg unnskyldt! En annen sa: Jeg har kjøpt fem par okser, og går for å prøve dem. Jeg ber deg: Ha meg unnskyldt! Og en tredje sa: Jeg har tatt meg en kone, og derfor kan jeg ikke komme.
> Da tjeneren kom tilbake, fortalte han sin herre dette. Da ble husbonden harm og sa til tjeneren: Gå i hast ut i byens gater og streder, og før hit inn de fattige og vanføre og blinde og lamme. Og tjeneren sa: Herre, det er gjort som du bød, og det er ennå rom.
> Da sa herren til tjeneren: Gå ut på veiene og ved gjerdene og nød folk til å komme inn, så mitt hus kan bli fullt. For jeg sier dere: Ingen av de menn som var innbudt, skal smake mitt festmåltid.

Mot skikken i den gamle kirken har papistene flyttet dette evangeliet til forrige søndag. Grunnen er at de pleide – og vel fremdeles pleier – å feire Kristi legemsfest hele denne uken. Gjestebudet som evangeliet taler om, har de nemlig tolket som nattverden, og med det har de villet bevise at sakramentet bare skal deles ut i den ene skikkelsen. Denne ukristelige forvrengningen av sakramentet er et av hovedpunktene vi er uenige med dem om.

Nå vokser det opp en ungdom som ikke vet noe om denne festen med all dens prakt og stas, og vi gamle glemmer den også. Derfor er det ikke av veien at vi minner hverandre om den. Når våre unge kommer inn i papistenes kirker, skal de ikke ta anstøt av det, men kunne si: Det er galt å løpe omkring og leke slik med sakramentet og samtidig dele ut så mye løgnaktig avlat.

Papistene gjør nemlig ikke dette for å ære sakramentet – i så fall ville de båret hele sakramentet omkring, i begge skikkelser. Nei, de gjør det til spott og skam for sakramentet og for å bli æret selv. Slik vil de holde fast ved at prestestanden står høyere for Gud enn de vanlige kristne. For bare prestene får hele

sakramentet i begge skikkelser, Kristi legeme og blod, mens de andre kristne, som regnes for ringere, må nøye seg med den ene delen.

Denne forskjellen mellom geistlige og lekfolk har de villet venne folk til med denne festen, og slik har de villet rose sin egen stand fram for alle andre. Men dette er til skam og vanære for det hellige sakramentet og for Herren Jesus Kristus. Han har ikke innstiftet sin hellige nattverd for en egen stand, atskilt fra de vanlige kristne, like lite som han led og døde for en egen stand. Han innstiftet den til trøst for sin kristne kirke. Kirken er ikke delt, men er ett legeme under ett hode, Jesus Kristus, og i den er alle lemmene like i liv og vesen, selv om de har forskjellige oppgaver.

Dette store og skadelige misbruket skal vi ikke glemme, men stadig påtale og holde friskt i minne, for papistene er så forherdet og ubotferdige at de holder fast ved dette ugudelige uvesenet.

Hvordan kan da det hellige sakramentet, som Herren Kristus har innstiftet til trøst for samvittigheten og styrke for troen, noen gang være ment til å skille de kristne fra hverandre? Tvert imot skal det være et bånd i kristenheten som forener de kristne innerlig, som i ett brød. De skal ikke bare ha én Gud, ett ord, én dåp, ett sakrament, ett håp og all Kristi nåde og alle hans velgjerninger felles uten forskjell. De skal også i hele sitt ytre liv være ett legeme, der det ene lemmet bærer over med, tjener, gir råd og hjelper det andre med all slags håndsrekning.

Denne rette bruken av det hellige sakramentet har de papistiske prestene avskaffet. De har tatt hele sakramentet for seg selv og gjort seg til en egen flokk som skal være bedre enn de vanlige kristne. Men for at menigmann ikke helt skulle forakte den delen av sakramentet han fikk, har de hvert år holdt denne festen i åtte dager. Da har de båret denne ene delen av sakramentet omkring i byen med stor herlighet og prakt, med strengespill og klingende musikk. Slik skulle folket sperre øynene opp og tenke at de også hadde noe å skryte av – selv om prestestanden var langt herligere og større for Gud.

Dessuten har de tolket dette evangeliet om den hellige nattverd, enda tolkningen passer svært dårlig med påstanden deres om at sakramentet bare skal deles ut i den ene skikkelsen. Det blir jo som om denne husbonden hadde laget et musemåltid og bare gitt gjestene mat og ingenting å drikke. Og likevel synger de selv om dette: *Venite, comedite panem meum, et bibite vinum meum*, det vil si: «Kom, et av mitt brød og drikk av min vin» – enda de bare gir folket den ene delen og beholder begeret for seg selv.

Men slik går det alltid med vår Herre Gud: Det han innstifter og ordner, skal alltid forvrenges og vanæres av djevelen og hans tilhengere. Slik er det også gått med sakramentet, som den dag i dag blir vanæret på det grusomste av papistene på denne festen.

For som jeg allerede har sagt: De holder ikke denne festen til ære for det hellige sakramentet – da ville de båret hele sakramentet omkring, i begge skikkelser – men til ære for seg selv. All denne stasen gjør de ikke for at sakramentet skal bli dyrebart for oss, men bare for at folk skal vite hvor stor forskjell det er mellom en prest og en lekmann.

I andre saker, der Gud selv har skapt det slik, er det rett å gjøre forskjell: Kvinnen skal få være kvinne og mannen mann, øvrigheten skal holdes atskilt fra undersåttene, og så videre i de andre verdslige stendene.

Men her har Gud opphevet all forskjell. Vil noen likevel gjøre forskjell her – som om paven og biskopene, ja, Peter eller Paulus, skulle ha en bedre dåp og et bedre evangelium enn den vanlige kristne – da er det galt. Derfor er det også galt at de vil ha et bedre sakrament enn andre kristne.

For vår Frelser, Herren Kristus, har ikke innstiftet sakramentet for å skille de kristne fra hverandre, men for å forene dem og gjøre dem like. Den ene skal ha like mye av det som den andre, akkurat slik det er med dåpen og evangeliet.

Dette har jeg kort villet si her til gagn for ungdommen og oss andre, så hver og en av oss kan vokte seg for denne vederstyggeligheten som papistene har ført inn. Med den har de skapt splittelse i kristenheten, enda vår Herre Gud har forent oss alle. Og så fordømmer og forfølger de oss fordi vi ikke vil la oss gjøre til rotter og mus som spiser uten å drikke til, og fordi vi ikke vil nøye oss med den ene delen av sakramentet.

Derfor har vi helt avskaffet denne festen i våre kirker. Papistene har gjort et åpenbart avguderi av den, i strid med Kristi befaling og innstiftelse, til forakt for det hellige sakramentet og til stor skade for kristenheten. Vi vil holde fast ved de kristnes enhet, der den ene er like god som den andre og all forskjell er opphevet. Dette får være nok om festen for de unges og enfoldiges skyld. Nå vil vi ta for oss evangeliet.

Denne prekenen holdt Kristus i anledning av underet han hadde gjort i fariseerens hus, da han helbredet en mann som led av vattersott. Men evangelisten sier at de holdt øye med ham for å kunne gripe ham.

Derfor begynner Kristus også talen sin med å lese dem teksten, den ene etter den andre. Han refser dem fordi de er fulle av hovmod og storhet og trenger seg fram for å få sitte øverst ved bordet. Til slutt kommer han også til husbonden selv og leser ham teksten på samme måte. Han lærer ham hvem han skal innby som gjester: ikke de rike, som her på jorden kan innby ham igjen og gjengjelde ham, men de fattige, som kan innby ham igjen i det kommende livet.

Da tar en annen av dem til orde – en som vil være mye lærdere enn Herren Kristus – og sier til ham: «Salig er den som får sitte til bords i Guds rike!» Det er som om han i sin store visdom ville si: Du gjør deg forgjeves umak med prekenen din. Kommer det an på å preke, kan jeg gjøre det like godt, ja, vel enda bedre. For jeg holder dette for en vakker og høy preken: «Salig er den som får sitte til bords i Guds rike!»

Kristus svarer ham: Ja, jeg skal si deg hvor salige du og dine like er. «Det var en mann som gjorde et stort gjestebud og innbød mange» – men de foraktet innbydelsen og ville ikke komme. Denne refselsen gjelder ham. Det er som om Kristus ville si: Du snakker mye om at salig er det mennesket som får sitte til bords i Guds rike. Ja, for en fortreffelig og hellig mann du er, og hvor alvorlig du mener det – du som selv er en av dem som er innbudt, men ikke vil komme!

Dette er harde, skarpe og fryktelige ord for den som virkelig lar dem gå seg til hjertet. Men Kristus taler jo her med hyklere og øyentjenere som er fordervet til

bunns. De sitter rundt bordet, ikke for å lære noe, men for å lure på om de kunne finne noe å anklage ham for, så de kunne gripe ham. Det er til disse folkene han forteller denne lignelsen: «Det var en mann som gjorde et stort gjestebud.»

Mannen er vår Herre Gud selv, sannelig en rik og stor herre. Måltidet han har laget i stand, svarer også til hans majestet og ære. Dette gjestebudet må kalles stort og herlig, ikke bare for husbondens skyld, han som er Gud selv – da ville det vært et herlig måltid selv om han bare hadde servert oss erter og en tørr brødskorpe. Nei, måltidet er også i seg selv uendelig stort og herlig.

For det er jo det hellige evangeliet, ja, vår Herre Kristus selv. Han er selv maten, og den bæres fram for oss i evangeliet: hvordan han ved sin død har gjort fyllest for våre synder og forløst oss fra all nød og elendighet under synden, Guds vrede, den evige død og fordømmelsen.

Denne prekenen om Kristus er det store og herlige måltidet han metter gjestene sine med. Han helliger dem ved sin hellige dåp, og han trøster og styrker dem ved sakramentet med sitt legeme og blod. Slik skal ingenting mangle, og det skal være slik overflod at hver og en kan bli mett. Med rette kalles derfor dette måltidet et stort og herlig gjestebud for matens skyld. Maten er laget så herlig og rikelig i stand at ingen tunge kan uttale det og intet hjerte fullt ut kan fatte det.

For dette er en evig mat og en evig læskedrikk. Den som får den, skal aldri mer tørste eller sulte, men blir mett, vederkveget og glad av den til evig tid. Og det gjelder ikke bare ett enkelt menneske, men alle mennesker i den vide verden; ja, om verden var ti ganger så stor og vid som den er, skulle de likevel alle få nok.

For det er en uendelig mat og en evig, lindrende drikk som bys oss når evangeliet sier: «Hver den som tror på Herren Jesus Kristus – at han for vår skyld er født av jomfru Maria, for våre synders skyld korsfestet under Pontius Pilatus, død, fór ned til helvete, sto opp igjen og sitter ved Guds høyre hånd» osv. Den som tror dette, han spiser og drikker rett av dette måltidet. For å tro på Kristus er å spise og drikke seg så mett, sterk og vederkveget at en blir glad av det til evig tid.

Ja, med rette må dette gjestebudet kalles «et stort gjestebud». Maten er så herlig, og den blir båret fram for så mange mennesker og så rikelig at alle kan spise seg mette uten at forrådet blir mindre. For dette er en så kraftig mat at den varer evig og gir et evig liv.

Med dette gir Kristus disse hyklerne ved bordet å forstå at dette er et annet måltid enn det de gir ham. De kan nok snakke vidt og bredt om det, men de er likevel så store og ugudelige øyentjenere at de forakter Gud og hans barmhjertighet, det evige liv og den evige salighet, og bryr seg langt mer om alt annet.

Så følger det videre: «og innbød mange.» Disse «mange» som blir innbudt, er jødene, hele Israels folk. Helt fra Abrahams tid var de innbudt på en særlig måte ved profetene.

For patriarken Abraham hadde jo fått løftet om ætten som velsignelsen skulle komme ved, og dette gjestebudet ble først lovet ham, som far til dette folket. Deretter førte profetene dette løftet videre og viste folket til dette gjestebudet. Vår Herre Gud lot det altså ikke skorte på vilje til å få dem innbudt, og innbudt

ble de ofte nok. Derfor setter også Paulus i brevene sine alltid jødene foran grekerne: *Judæis primum et Græcis* – «både for jøde først og så for greker» (Rom 1,16).

Så kom timen da de skulle gå til bords, det vil si den tiden da vår Herre Kristus var født og skulle lide og stå opp igjen fra de døde.

Da «gikk tjenerne ut» – det vil si Johannes døperen og apostlene – «og sa til de innbudte», Israels folk: Kjære folk! Hittil har dere vært innbudt; nå er tiden inne. Kom nå, for maten blir straks satt fram. Deres Herre Jesus Kristus, deres Messias, er allerede født, han er død og har stått opp igjen. Nøl derfor ikke lenger, men kom til bords, spis og vær glade.

Det vil si: Ta med glede imot den Frelseren som er lovet dere, han som i samsvar med løftet har fridd dere ut fra forbannelsen og fordømmelsen og gjort dere salige til evig tid. Dette budskapet ble særlig brakt til de øverste i folket, de som satt i den geistlige og den verdslige styringen. Men hva gjorde de?

«Men alle som én begynte de å unnskylde seg.» Dette er en leksjon for gjestene som sitter til bords med Kristus, og særlig for den unyttige ordgyteren som vil sette Herren Kristus på plass over bordet og preke for ham at salig er den som spiser brød i himmelriket. Ja, sier Kristus, vil du vite hvor salig du er, skal jeg si deg det: Brødet er allerede båret fram, og måltidet er satt på bordet. Johannes døperen er sendt ut, og jeg og mine apostler ber dere gå til bords.

Men dere blir ikke bare borte og lar husbonden sitte der med sitt store og herlige gjestebud – dere vil attpåtil unnskylde dere og gjelde for å være uskyldige. Dere gjør altså en dobbel synd: Dere forakter evangeliet, og så vil dere også ha rett i det og bli regnet for hellige, rettskafne og vise menn.

Først med dette blir det en virkelig vederstyggelig synd. Det var ille nok ikke å ville tro Guds ord. Men å drive det enda lenger, så en til og med forakter Guds ord og i tillegg vil gjelde for rettferdig – det går over alle grenser.

Men nettopp dette ser vi våre herrer papister gjøre i våre dager. Først har de spottet og vanæret sakramentet og bare gitt oss stakkars villfarne mennesker den ene delen av det. Og så vil de likevel unnskylde seg og ha gjort rett i det, ja, attpåtil fordømme oss, påføre oss alle mulige pinsler og myrde eller fordrive alle som ønsker å bruke det rett. Men la dem bare gjøre badet så hett de vil – hvem vet hvem som ennå kommer til å svette i det?

På samme måte gjorde også jødene. Også de unnskyldte seg og sa: Nei, den læren kan vi ikke ta imot. Den strider jo mot prestedømmet og mot loven som Gud selv har gitt oss ved Moses. Dessuten fører den til uro i vårt kongerike, som Gud selv har stadfestet. Vi må derfor se til at vi kan holde stand i våre saker. Så unnskylder den første seg med åkeren sin og den andre med oksene sine, og begge mener de gjør svært rett i det. Den tredje unnskylder seg ikke engang, men sier rett ut at han ikke kan komme.

Dette er også de påskuddene vi unnskylder oss med når vi ikke vil ta imot evangeliet; for vi er ikke bedre enn de var. Jødene viste først til Moseloven og til at den skulle stå ved makt. Apostlene forkynte mot loven og sa at verken loven eller deres tempel og prester trengtes lenger, for nå var en større prest kommet, Jesus Kristus av Juda stamme. Den prekenen ville de ikke tåle; de ville beholde loven sin, slik de gjør ennå.

Derfor går de den dag i dag og venter, ja, må vente og vente helt til den ytterste dag på at deres Messias skal komme. Da skal han gjenopprette det gamle prestedømmet og kongeriket, slik det var på Davids tid, og dessuten gi dem overflod av alle ting.

Det er disse tre tingene Kristus berører her. Den første av de innbudte sier: «Jeg må gå og se på åkeren min.» Her menes de fornemste og ypperste, hos jødene altså hele prestedømmet og Rådet. Disse sier: Vi må arbeide, dyrke jorden og høste. Det vil si: Vi må styre folket og ta vare på det prestedømmet Gud har betrodd oss. (Kristus kaller jo også dem som forkynner Ordet, for såmenn, fordi de sår ut evangeliet.) Men, sier de, når nå apostlenes lære strider mot dette, da er den gal, og vi er med rette unnskyldt for ikke å ta imot den.

På samme måte unnskylder også de andre seg med oksene sine, det vil si de som fører det verdslige styret. For «okser» kalles de som styrer folket: «Sterke okser omringer meg, Basans okser omgir meg» (Sal 22,13). Også disse har sin lovlige unnskyldning og sier: Vi har kongeriket og styringen som Gud har betrodd og overgitt oss. Det må vi holde fast ved og se til at vi kan holde oppe.

Andre igjen svarer at evangeliet er en lære som ikke bare forbyr oss gjerrighet og jag etter å ha nok her på jorden, men som også byr oss å sette liv og lemmer, penger, gods og alle ting på spill for Kristi skyld. Derfor vil vi ikke og kan vi ikke komme, sier de; for vi må da se til at vi kan beholde og bevare det Gud har gitt oss. «Å ta seg en hustru» er jo ikke å gjøre noe uærlig. Det er å gå inn i en hederlig stand og sitte hjemme for å tjene til livets opphold, og det er enhvers plikt.

Og likevel synder en hederlig husfar i alt dette når alt han tenker og tragter etter, er hvordan han kan bli rik og få huset sitt på fote – likegyldig om det skjer med eller mot Guds vilje.

For jødene så bare på den legemlige velsignelsen Moses hadde lovet dem når de var gudfryktige og holdt Guds bud: at mark og fe, hustru og barn da skulle velsignes for dem, og at alt skulle stå vel til i husene deres. Derfor tragtet de bare etter å bli rike og ha fullt opp i kjøkken og kjeller. Da mente de at de var gudfryktige, og at Gud hadde velsignet dem, slik det står i Salme 144 (Sal 144,12–15).

Helt på samme måte unnskylder også våre papister seg. Læren er nok den rette, sier de, men en må likevel holde fast ved kirken og den orden og det styret som er innsatt i den. Videre sier de: Framfor alt må en holde oppe lydigheten mot den verdslige øvrigheten, så det ikke oppstår opprør og ufred. De gjør seg altså samme bekymring som jødene og mener at hvis de tok imot evangeliet, ville de miste både kirke og øvrighet. Men det er jo evangeliet alene som bygger opp den rette kristne kirke og avverger vold og opprør.

Dernest står også gjerrigheten i veien. For i evangeliet ser de ikke annet enn fattigdom og forfølgelse. Derfor går det dem slik vi her leser om de innbudte: De nekter blankt og uten all blygsel å høre og følge evangeliet og sier at de har tatt seg hustruer og ikke kan komme. Og så vil de likevel være kristne, ha gjort rett og gjelde for gudfryktige biskoper, gudfryktige fyrster og gudfryktige borgere.

Men hvordan skal det gå dem? Slik det gikk jødene. De holdt så lenge fast ved sin lov, sitt prestedømme, sitt kongerike og sitt timelige gods at de til slutt gikk helt til grunne over det og mistet det ene med det andre.

Nå må de sitte i husene sine spredt omkring i fremmede herrers land, usikkert som i en gynge. Men dette er bare den lønnen de har fortjent, og helt slik de selv har villet det. For de brød seg ikke om det store gjestebudet; prestedømmet, kongeriket og husene var langt viktigere for dem enn evangeliet. Derfor har de nå mistet alle disse tre tingene og fått den dommen «at ingen av dem skal smake dette festmåltidet». De har altså mistet alt, både de timelige godene her på jorden og det evige gjestebudet. Men alt dette skal helt sikkert også ramme papistene.

Slik har nå Herren Kristus her over bordet lest denne skarpsindige doktoren og hans tilhengere et kapittel. Hvordan de står seg hos vår Herre Gud, gir han dem å forstå i ordene som følger like etter: «Da ble husbonden harm og sa til tjeneren: Gå i hast ut i byens gater og streder» osv.

Det er som om han ville si: Dere er så opptatt av å se på åkrene og oksene deres og ta dere hustruer at dere forsømmer mitt gjestebud. Dere vil altså bevare prestedømmet, kongeriket og rikdommen deres og la meg og mitt evangelium fare. Da vil også jeg la dere fare og skaffe meg andre gjester, så dere også skal miste alt det andre. Derfor, tjener: «Gå i hast ut i byens gater og streder, og før hit inn de fattige og vanføre og blinde og lamme.»

Også dette skjedde slik blant jødene. De store herrer – fyrster og prester og ellers alt det ypperste i folket – ville ikke ta imot evangeliet av de grunnene som er nevnt. Da tok vår Herre Gud imot de fattige fiskerne, de mest foraktede og ringe menneskene blant alle Israels barn.

Derfor sier også Paulus: «Brødre, legg merke til det kall dere fikk: Ikke mange vise etter kjødet ble kalt, ikke mange mektige, ikke mange av høy ætt. Men det dåraktige i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre de vise til skamme. Og det som er svakt i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre det sterke til skamme. Det som er lavt i verden, og det som er foraktet, det utvalgte Gud seg, det som ingenting er, for å gjøre det til intet som er noe – for at intet kjød skal rose seg for Gud» (1 Kor 1,26–29).

Etter dette skriftordet forkastet altså Gud alt i folket som var vist, hellig, rikt og mektig, fordi de ikke ville ta imot evangeliet. De uvitende, enfoldige, fattige og foraktede fiskerne og tiggerne derimot – Peter, Andreas, Filip, Bartolomeus osv., som ingen hadde regnet verdige til engang å være tjenere hos folkets prester og fyrster – de ble utvalgt.

Disse er blitt igjen som bunnfall, eller som Jesaja sier: som bermen av den gode, kostelige vinen. De beste i folket – prestene, fyrstene, de rike og mektige – er tømt bort, slik som når den gode vinen blir tappet av et fat og bare bermen blir igjen. Det er denne bermen Herren her kaller «de fattige og vanføre og blinde og lamme». Og de får nå den ære og nåde å bli Guds velkomne og kjære gjester, fordi de høye og mektige folkene ikke ville komme.

Fariseeren sier: «Salige er de som får sitte til bords i Guds rike.» Til det svarer Kristus ham: Ja, salige er de. Men du og dine like bryr dere bare om åkrer og okser, og det er det du snakker om.

Derfor skal du vite at det er laget i stand et gjestebud som bare de fattige skal spise av. Slik sier også teksten: *Pauperes evangelizantur*, «evangeliet forkynnes for fattige» (Jes 61,1; Matt 11,5). For dere mektige, hellige og vise ville ikke ta imot det. Derfor er det gått dem slik, både prestene og fyrstene, at de er tømt bort som den gode vinen, fordi de holdt så fast ved oksene, åkrene og hustruene sine. I deres sted er de fattige og foraktede kommet til evangeliet og dette herlige måltidet.

Dette kan da kalles å lese jødene den rette teksten – og særlig ham som her vil være så klok og sitte til bords i himmelen, men like fullt beholde prestedømmet og kongeriket, uten å bry seg om hvordan det går med Kristus og hans evangelium. For i sitt hjerte mener han at han ikke trenger Herren Kristus for å komme til himmelen. Han mener at vår Herre Gud skal si til ham og til alle jødene: Kom hit, dere jøder, og særlig dere prester, dere hellige menn, dere fyrster og dere velnærte borgere – for dere er gjestebudet laget i stand!

Ja, sier Kristus, det er sant at dere er innbudt. Men dere akter ikke på innbydelsen; dere unnskylder dere og vil attpåtil ha rett. Derfor forkaster jeg dere og tar heller imot de ringeste i folket, selv om jeg ikke skulle få andre gjester enn bare foraktede mennesker, lamme og vanføre.

Slik skal det også gå våre motstandere. Det skal slett ikke hjelpe dem at de er store, hellige biskoper og mektige fyrster og herrer og mener at vår Herre Gud umulig kan ville forkaste dem og bare vende seg i nåde til det fattige rottereiret i Wittenberg og de andre ringe menneskene som har evangeliet kjært. For har han der borte i sitt eget folk, som hadde så mange herlige løfter, tømt bort det beste og beholdt bermen, så vil han heller ikke gjøre annerledes her.

At du er stor, hellig og mektig, gir deg ikke plass ved bordet i himmelen; men «evangeliet forkynnes for fattige». Dessuten er vår Herre Gud mye større og sterkere, visere og helligere enn alle konger og alle djevler. Han legger derfor ikke stor vekt på din hellighet eller makt. Kommer du attpåtil og vil trosse ham og i din ugudelighet forakte hans ord, skal han reise seg slik mot deg at all din visdom, makt og hellighet blir til intet.

Så langt gjelder dette evangeliet jødene alene. For Herren taler her om «de fattige og vanføre og blinde og lamme» i «byens gater og streder». Han kaller det jødiske folket en by fordi det var et avgrenset og velordnet folk, som hadde loven, gudstjenesten, prester og konger – alt slik som Gud selv hadde ordnet og innsatt det ved Moses.

Men nå sender han også tjeneren sin ut på alfarvei og befaler ham å hente gjester overalt hvor han finner dem, til og med tiggere ved gjerdene. For herren sa til tjeneren: «Gå ut på veiene og ved gjerdene og nød folk til å komme inn, så mitt hus kan bli fullt.»

Dette gjelder oss hedninger. Vi bodde ikke i noen by, det vil si: Vi hadde ingen gudstjeneste, men var avgudsdyrkere og visste verken hva vi selv var eller

hva Gud var. Derfor kalles vår tilstand her en fri, åpen plass «på veiene», der djevelen har sin gang og fritt spillerom.

Gå dit ut, sier han, «og nød folk til å komme inn». For verden setter seg alltid opp mot evangeliet og kan ikke tåle denne læren. Men likevel vil denne husbonden ha huset sitt fullt av gjester. Han har innstilt seg på det, og han må ha folk som vil spise og drikke og være glade hos ham, om han så skulle gjøre seg gjester av steinene.

Her ser vi også at Herren Kristus lar verden bestå så lenge for vår skyld, selv om våre synder kunne gi ham grunn nok til å la den styrte sammen hvert øyeblikk. Men det gjør han ikke, for han trenger ennå flere gjester, og for de utvalgtes skyld, som også hører med til dette gjestebudet. Og når hans tjenere nå bringer evangeliet til oss, er det et kjennetegn på at vi som er døpt og tror, også hører med til dette gjestebudet. For vi er disse store herrene som ligger ved gjerdene, det vil si stakkars, blinde og fortapte hedninger.

Men hvordan nøder og tvinger en oss da? Vår Herre Gud vil jo ikke ha noen tvungen tjeneste. Svaret er: Han lar det forkynnes for alle mennesker: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst; men den som ikke tror, skal bli fordømt» (Mark 16,16). Her viser han oss altså både helvete og himmel, død og liv, vrede og nåde. Han åpenbarer for oss vår synd og den fordervelsen vi ligger i, for at vi skal bli forskrekket over det. For her får vi vite at så snart et menneske blir født, hører det djevelen til og er fordømt, som det går og står.

Det første denne nødingen skal utrette, er altså at en blir forskrekket over Guds vrede og ber ham om hjelp og nåde. Når forkynnelsen av Ordet har utrettet dette, og hjertene slik er blitt knust og forskrekket, vil han at forkynnelsen skal gå videre slik: Kjære menneske, fortvil ikke fordi du er en synder og har en så fryktelig dom over deg.

Men gå og la deg døpe, og lytt til evangeliet. Der skal du høre at Jesus Kristus er død for din skyld og har gjort fyllest for dine synder. Tror du dette, er du fri fra Guds vrede og den evige død. Da skal du spise og drikke og ha gode dager ved dette gjestebudet og bli herlig styrket og vederkveget av det.

Dette er den rette måten å nøde på: å forskrekke menneskene med synden, og ikke med bannstråler, slik paven gjør. Han forskrekker ikke samvittighetene på rett måte, for han lærer ikke folk hva de rette syndene er. Han holder seg bare til narrestrekene sine og sier at den som ikke holder hans forskrifter og menneskebud, skal være i bann.

Evangeliet derimot begynner med å åpenbare synden og Guds vrede, og det lærer oss at vi alle uten unntak lever urett og er ugudelige. Dette befaler vår Herre Gud å forkynne ved sitt evangelium, der han sier til apostlene at «i hans navn skal omvendelse … forkynnes for alle folkeslag» (Luk 24,47). Men en kan jo ikke forkynne omvendelse for alle folkeslag uten å si dem at Gud er vred på alle mennesker, fordi de er fulle av vantro, forakt for Gud og andre synder.

Denne vreden hans skal forskrekke dem og skremme samvittigheten deres, så de «nøder» seg selv og sier: Å Herre, hva skal jeg gjøre for å bli fri fra denne elendigheten?

Blir et menneske forskrekket slik og kjenner sin nød og elendighet, da er det tid for å si til ham: Kom hit og sett deg ved denne rike husbondens bord, og spis – for det er ennå mange ledige bord og overflod av mat. Det vil si: La deg døpe, og tro på Jesus Kristus, at han har betalt for deg; for det finnes ingen annen utvei som kan hjelpe deg. Da stilles vreden, og himmelen lyser av bare nåde, barmhjertighet, syndenes forlatelse og evig liv.

Derfor er dette ordet: «og nød folk til å komme inn» et overmåte velsignet og trøsterikt ord for den stakkars, elendige flokken som blir nødt på denne måten – og altså særlig for oss hedninger, som før var fortapt og fordømt. Ved det viser Gud mektig sin uutgrunnelige nåde og holder den fram for oss.

For det må være en usigelig stor kjærlighet han har til oss, når han med disse ordene viser en så hjertelig lyst til å frelse oss og gjøre oss salige. Han befaler ikke bare at en skal kalle de stakkars syndere til dette gjestebudet med vennlig innbydelse og formaning; han vil til og med at de skal nødes og drives til det, og at en ikke skal holde opp med å nøde, for at de likevel skal komme.

Med dette viser han tydelig nok at han ikke vil støte dem bort og ikke vil at de skal gå fortapt – så sant de ikke selv sier nei til denne nødingen av bevisst forakt og forherdet ubotferdighet. Ja, som Tauler sier: Han har mye større lyst til å hjelpe og gi enn vi noen gang kan ha til å ta imot og be. Og så krever han ikke noe høyere av oss enn at vi bare skal lukke hjertet vidt opp og ta imot hans nåde.

Men likevel trengs en slik nøding; både omvendelse og syndenes forlatelse må forkynnes for oss. Ellers blir vi altfor hardhjertede og forherdet, så vi uten omvendelse blir værende under Guds vrede og blir liggende i vårt syndige vesen og i djevelens rike. Og når så forskrekkelsen over Guds vrede en gang rammer oss, blir vi på den andre siden altfor skremte, motløse og redde til å tro av hjertet at han vil vise oss så stor nåde og barmhjertighet. Da lever vi i stadig frykt for at vi ikke hører med til dette gjestebudet, og at Gud vil forkaste oss for vår synds og vår store uverdighets skyld.

Derfor må han her selv befale og sørge for at en uavlatelig blir ved med å nøde og drive menneskene så godt en kan: både ved å holde Guds vrede fram for de ryggesløse og ved å forkynne nåde for de troende. Slik fører frykten for Guds vrede til omvendelse og driver de botferdige til å skynde seg til Gud og påkalle ham om nåde. Dette er den rette veien til dette gjestebudet. Slik blir det én kristen kirke både av jøder og hedninger. Men alle sammen kalles de «fattige og vanføre og blinde og lamme», fordi de etter denne forskrekkelsen tar imot evangeliet med hjertens glede.

Men de som ikke ville gjøre dette, kan være så vise og kloke de vil – her har de sin dom: «De skal ikke smake mitt festmåltid.» Det vil si: Guds vrede skal bli over dem, og de skal bli fordømt for sin vantros skyld. For her spør ikke Gud om en er vis, rik og hellig. Og selv om de føler seg trygge og mener at det ikke er noen fare, skal de likevel få erfare at dommen Herren her feller med ordene *Non gustabunt*, «de skal ikke smake mitt festmåltid», ikke lyver.

Men vi tar imot evangeliet, og med hjerter som er forskrekket over våre synder, forakter vi ikke den nåden Gud byr oss i evangeliet ved Kristus, og vi

skal få nåde i stedet for vrede, evig rettferdighet i stedet for synd og det evige liv i stedet for den evige død.

Denne forferdelige dommen hviler, som vi ser, den dag i dag med full kraft over tyrkerne og jødene. De har ikke den minste lukt av evangeliet; ja, det er en slik vederstyggelighet for dem at de vemmes ved det og ikke tåler å høre det nevnt. Slik går det også med våre paver og biskoper: De kjenner ikke engang lukten av dette gjestebudet, langt mindre går de til bords og spiser seg mette.

Men vi som av Guds særlige nåde har tatt imot denne læren, blir sterke, glade og vederkveget av den og sitter med glede i huset ved dette måltidet. Gud gi at vi alltid må bli ved slik helt til enden! Amen.

I denne lignelsen formaner altså Herren oss til å la evangeliet være kjært og dyrebart for oss, og ikke holde oss til dem som innbiller seg at de er kloke, vise, mektige og hellige. For her står dommen: De skal forkastes og ikke smake dette festmåltidet. Og slik de ble kastet bort i det jødiske folket og bare den foraktede bermen ble igjen, slik skal det også gå oss hvis vi lar åkrene, oksene og hustruene våre – eller som en nå kaller det, geistlig og verdslig ære og timelig gods – være kjærere for oss enn evangeliet.

Denne dommen uttaler han med de få og enkle, men overmåte alvorlige ordene: «De skal ikke smake mitt festmåltid.» Det er som om han ville si: Vel, mitt gjestebud er da også noe, og noe langt bedre enn okser, åkrer, hus eller hustruer, selv om dere nå forakter det og setter langt større pris på åkrer, okser og hus.

Men den timen skal komme da dere må la oksene, åkrene og husene deres bli igjen her, og da også dere gjerne ville smake mitt gjestebud og få noe med dere av det.

Men da skal det hete: Kjære, jeg er ikke hjemme, jeg kan ikke ta imot gjester. Gå til åkrene og oksene og husene deres; de vil nok gi dere et bedre gjestebud, ettersom dere så frekt og trygt har vraket mitt. Jeg hadde også laget mat i stand for dere og kostet mye på det, men dere foraktet det. Har dere nå laget i stand noe som er bedre, så spis og vær glade; men mitt festmåltid skal dere ikke smake.

Dette vil bli en helt forferdelig, hard og uutholdelig dom for dem: når hans gjestebud viser seg å være det evige liv, og deres okser, åkrer og hus helvetes evige ild, og når han så urokkelig blir ved den dommen at de ikke skal smake hans festmåltid – det vil si at det ikke lenger er noe håp for dem i all evighet. For da hjelper verken bot eller anger; derfra er det ingen vei tilbake.

Derfor er dette et overmåte fryktelig og strengt ord i husbondens munn, og det viser hans store, uendelige vrede. For det er jo skikken hos store og høye herrer at når de virkelig blir vrede, sier de bare få ord – men det de sier, har vekt. Ja, hvert ord veier en sentner, for de mener det strengere enn ordene deres kan uttrykke. Hvor mye mer må da ikke disse få ordene fra den allmektige Herre gi til kjenne hans usigelige vrede, som aldri i evighet lar seg forsone!

Og likevel går vi stadig like ubekymret omkring, som om en dåre eller et barn hadde sagt disse forferdelige ordene, som om de bare var til å le av og drive spott med, som om det bare var vår Herre Guds spøk – som om vi verken hørte eller så denne teksten.

Den sier jo klart og tydelig at «han ble harm», at han har sagt dette i stor vrede, og at han verken er en dåre eller et barn, men Herre og Gud over alle ting. For ham skal fjellene med rette skjelve og beve i sine grunnvoller, som Skriften sier, og havet og vannene skal flykte. Men ingen andre skapninger enn menneskene er så hardnakket og gjenstridige at de ikke har den minste frykt for Guds vrede, men driver spott med den.

Men vi som forkynner menneskene dette, er uten skyld i det, og det er vår ros. For på den ytterste dag skal hele verden måtte vitne og bekjenne at de har hørt, sett og erfart dette fra oss. Derfor bryr vi oss slett ikke om at de nå kaller det kjetteri. Det har vi måttet høre nok av, men vi tåler det gjerne og takker dem attpåtil vennligst for det. For med det bekjenner de jo at de helt sikkert har hørt, lest og sett det, og mer krever jeg ikke av dem. For når de vedgår at de har hørt det, vitner de samtidig at vi ikke har tiet.

Og har vi ikke tiet, men lært og forkynt dette så trofast og flittig at fiendene våre til og med sier at vi har drevet for mye på med denne saken – ja, så får han dømme, han som vi mener har befalt oss dette. Og så får den gud som driver dem til å fordømme oss, ta dem i forsvar. I Guds navn vil vi frimodig la det bli avgjort hvem som har den rette Gud, den rette Kristus og den rette kirke. Alt dette skal vise seg når snøen smelter.

Likevel kan intet styre passe bedre for verden enn djevelens, eller i hans sted pavens. For verden vil jo ikke ha det annerledes: Det djevelen vil, går fram og vokser veldig, men det Gud vil, både i det geistlige og det verdslige styret, går ikke fram, men møter alltid utallige hindringer. Om jeg kunne skille verden og kirken fra hverandre og hjelpe til at verden ble underlagt paven og djevelen, ville jeg derfor gjerne gjøre det. Men både dette og mer til skal vår Herre Kristus selv gjøre når tiden kommer. Da skal han holde sitt gjestebud langt nok borte fra djevelen og verden. Amen.

Tredje søndag etter treenighetssøndag

Luk 15,1–10. *Holdt i* 1532.

> Alle tollere og syndere holdt seg nær til ham for å høre ham. Og både fariseerne og de skriftlærde knurret og sa: Denne mannen tar imot syndere og eter sammen med dem!
> Da fortalte han denne lignelsen til dem: Om noen av dere har hundre sauer og mister én av dem, vil han da ikke forlate de nittini i ødemarken og gå av sted og lete etter den som er kommet bort, til han finner den? Og når han har funnet den, legger han den på skuldrene sine og gleder seg. Når han kommer hjem, ber han sammen venner og naboer og sier: Gled dere med meg, for jeg har funnet igjen sauen som jeg hadde mistet. Jeg sier dere: Slik skal det være større glede i himmelen over én synder som omvender seg, enn over nittini rettferdige som ikke trenger til omvendelse.
> Eller om en kvinne har ti sølvpenger og mister én av dem, tenner hun ikke da et lys og feier huset og leter nøye til hun finner den? Og når hun har funnet den, ber hun sammen venninner og naboer og sier: Gled dere med meg, for jeg har funnet igjen sølvpengen som jeg hadde mistet! På samme måte, sier jeg dere, blir det glede blant Guds engler over én synder som omvender seg.

Dette er et av de mest trøsterike evangeliene som prekes i løpet av året. Her lærer Herren Jesus oss at hans embete er et hyrdeembete: Han skal gå ut og lete etter syndere som har gått seg vill, og føre dem tilbake på den rette veien, så de ikke faller i ulvens klør – det vil si djevelens – og blir evig fortapt.

Anledningen til prekenen var at alle tollere og syndere holdt seg til Herren Kristus for å høre ham preke. Da fariseerne og de skriftlærde så det, knurret de og tok det på verste måte, som om det var et tegn på stor lettsindighet hos ham. For en rettferdig mann sømmer det seg å omgås og holde seg til rettferdige mennesker. Men han forsvarer seg svært godt. Han sier at han gjør akkurat det samme som folk pleier å gjøre i saker som er langt mindre viktige. Han godtar altså ikke fariseernes irettesettelse, men hevder at han har fullt ut rett i saken sin.

For her gjelder det dette spørsmålet: Hvordan skal vi omgås syndere, og hva skal vi ha med dem å gjøre? Her møtes to helt ulike parter, som begge vil kjenne Guds ord, og derfor svarer de også helt ulikt på det.

Fariseerne og de skriftlærde kjenner ikke mer av Guds ord enn det Moses og loven lærer. Og loven forkynner overalt at Gud vil være nådig mot dem som er rettferdige og holder hans bud, men straffe de onde som ikke holder dem. Av dette slutter fariseerne og de skriftlærde at det ikke sømmer seg for mennesker å behandle syndere annerledes enn Gud behandler dem. Gud er vred på dem og tar ikke imot dem; derfor skal heller ikke menneskene ta imot dem, men la dem fare.

Slik dømmer også vår egen fornuft. Så snart et menneske for alvor blir var sin synd, tenker han: Gud er vred på deg; du har ingen nåde å vente, bare all slags ulykke.

Det ser vi på Adam og Eva. Straks de hadde spist av det forbudte treet, fikk de en ond samvittighet som sa dem at de hadde handlet mot Guds vilje. Da gjemte de seg og torde ikke vise seg noe sted. Det samme ser vi hos små barn: Når de vet at de har gjort noe galt, gjemmer de seg. For det ligger i syndens natur at den gjør hjertet engstelig, så det alltid venter unåde og straff.

Men når samvittigheten vet seg uskyldig, får et menneske mot og bryr seg ikke om at noen er unådig mot ham. For da har han alltid denne tilliten i hjertet: Du vet jo at du er uskyldig; de finner nok fram til den skyldige, så du blir frikjent.

Et hjerte som vet seg skyldig, kan av natur ikke annet enn å være redd. Derfor frakjenner det seg selv all nåde og venter bare unåde. Slik dømmer også fariseerne her om disse synderne. De ser at disse tollerne og synderne hittil har levd et syndig liv, og trekker straks denne slutningen: Med slette mennesker skal ingen omgås, og ingen skal vise dem den minste nåde; for Gud selv er jo unådig mot dem og vil ikke ha noe med dem å gjøre. Han vil bare ta seg av rettferdige og gudfryktige hjerter som ikke er tynget av slike grove synder.

Men tenk nå selv etter hvordan det ville gå oss alle om denne dommen var sann – at Gud ikke vil ha noen tålmodighet med syndere, men straks vil slå til med køllen. Hvor skulle Gud da få et folk og en kirke fra?

Det er riktignok sant at ikke alle av oss lever i grove, ytre synder. Gud være lovet, det finnes mang en ektemann som ikke har brutt ekteskapet, og mange mennesker som ikke har drept, stjålet eller gjort andre slike uærlige og ugudelige gjerninger. Likevel må vi alle bekjenne at vi er syndere for Gud. For vi ser og erfarer jo at det ikke finnes noe godt i hjertene våre, selv om hånd, munn og andre lemmer kan være mer ulastelige og renere hos den ene enn hos den andre.

Men Gud vil dømme etter hjertet. Skulle han nå være unådig mot alle syndere, forkaste dem og ikke ta imot dem – slik fariseerne her feller dommen etter loven – da måtte det jo følge at ikke et eneste menneske kunne bli frelst. Men selv fariseerne må innrømme at dette er å si for mye, og at det er helt galt.

Derfor feller vår kjære Herre Jesus Kristus en annen dom. Han godtar slett ikke fariseernes svar, men sier tvert imot at Gud ikke hater oss syndere og ikke har behag i vår død. Derfor kan heller ikke han, Herren Kristus, være vår fiende. Ja, han er jo nettopp kommet til denne verden for å lete etter de bortkomne sauene og føre dem tilbake på den rette veien. Dette eksemplet skal alle mennesker følge, men særlig prestene: De skal legge all flid i å finne igjen det som er kommet bort, slik vi pleier å gjøre i et hus når noe er blitt borte.

Dette er en annen lære og forkynnelse enn Moses' lære og lovens forkynnelse. Og denne nye læren og forkynnelsen har ikke vokst fram i våre egne hjerter, men er brakt ned til oss fra himmelen av Guds Sønn. Som Johannes døperen sier: «Ingen har noensinne sett Gud. Den enbårne Sønn, som er i Faderens favn, han har forklart ham» (Joh 1,18).

For av seg selv kjenner ikke noe menneske denne Guds vilje: at han ikke vil være vred på oss syndere eller fordømme oss for syndenes skyld, men tvert imot vil ta oss til nåde og frelse oss. Vi vet jo bare om det motsatte: Når vi blir var syndene våre, frykter vi Guds vrede.

Men vår Herre Kristus lærer oss ved sitt evangelium at det går helt annerledes til når syndere kommer for Guds dom: Han vil ikke være vred på dem, men ta dem til nåde, og englene i himmelen fryder og gleder seg når syndere kommer til å bekjenne sin synd og omvender seg.

Fordi fornuften vår trekker den stikk motsatte slutningen, skal vi legge så mye mer vinn på denne læren. Da kan vi lære å trøste og styrke oss med den mot den onde samvittigheten og synden. For den som i en slik samvittighets-anfektelse vil følge sitt eget hjerte og sin egen fornuft og forstand, han ender i fortvilelse, og da står han verken til å redde eller hjelpe.

Derfor kommer alt an på at vi retter oss etter Kristi dom – også mot vårt eget hjerte og vår egen samvittighet – og sier: At jeg er en stakkars synder, det verken kan eller vil jeg nekte. Men derfor vil jeg slett ikke fortvile, som om Gud ikke ville ha noe med meg å gjøre.

For min Herre Jesus Kristus sier at det går med en synder som med en sau som har gått seg vill og er kommet bort fra hyrden. En slik bortkommen sau vil hyrden ikke la fare; han vil lete den opp og bære den tilbake til de andre sauene. Dette viser jo at Herren ikke vil forkaste oss for syndenes skyld, men vil legge all flid i å føre oss tilbake fra synden til nåden.

Andre steder viser evangeliet tydelig nok hvorfor Gud ikke vil forkaste oss syndere. I Joh 3 står det at Gud er en Gud som ikke hater verden, men elsker den og har den så kjær at han har gitt den sin eneste Sønn og overgitt ham til forsoning for verden (Joh 3,16). Ved dette offeret skal verden trøste seg og ikke fortvile for syndenes skyld.

Gud kunne nok ha hjulpet menneskene på andre måter, men han har ordnet hjelpen slik for vår skyld, så vi ikke skal ha noen grunn til å tvile på at det er gjort fyllest for syndene våre: Hans enbårne Sønn har selv tatt dem på seg og betalt for dem. Av dette følger det jo at Gud ser med større velbehag på sin Sønn og hans lidelse og død enn han ser med mishag på oss og syndene våre.

Dernest viser vår Herre Kristus i dette evangeliet en annen grunn til at han ikke kan annet enn å være hos de stakkars synderne, lete dem opp og gjøre alt som kan tjene til deres frelse. Han sier at det her går ham slik det går oss mennesker.

Når en rik mann som eier ti tusen gylden, får stjålet tusen av dem eller mister dem, har han det ikke annerledes enn om han hadde mistet alle sammen. For det han har igjen, trøster og gleder ham ikke så mye som tapet bedrøver ham.

Slik tar vi det, og når det gjelder timelige ting, er det med rette å kalle en dårlig måte å ta det på. For her ser vi jo at Gud alltid lar oss beholde mer enn djevelen tar fra oss. Derfor burde vi ikke ta oss slike timelige tap så nær, men trøste oss med at vi likevel beholder noe, og det beste, og at Gud daglig kan øke det lille vi har, og legge sin velsignelse i det.

«Slik er det også med meg,» sier vår kjære Herre Kristus. «De stakkars synderne er min eiendom, kjøpt og dyrt vunnet; for jeg har kjøpt dem med min lidelse og død. Når de går seg vill og blir borte for meg, kan det jo ikke annet enn gjøre meg vondt, og jeg må sørge og ta det svært tungt. De har kostet meg for mye til at jeg kan miste dem og attpåtil se dem bli djevelens eiendom uten å bli bedrøvet. Så snart en av sauene mine går seg vill, kan jeg derfor ikke annet enn å forlate alle de andre og gå ut og lete etter denne ene bortkomne sauen, så den ikke blir ulvens bytte.»

Det er som en mor med mange barn: Hun elsker dem alle og vil nødig miste ett eneste av dem. Blir så ett av dem sykt og sengeliggende, gjør sykdommen forskjell på dem: Det sykeste blir henne det kjæreste, og hun har mer omsorg for dette ene barnet enn for alle de andre. Ville noen dømme om kjærligheten etter omsorgen hun viser, måtte han si at moren har det syke barnet kjært, og ikke de andre. «Slik går det også meg med mine syndere,» sier Herren her.

Dette gir oss jo det aller kjærligste og vennligste bildet av vår Herre Kristi hjerte. For man kan ikke tenke seg noe mer kjærlig og vennlig enn at han tar på seg så stor omsorg, møye og arbeid for å bringe de stakkars synderne tilbake på den rette veien. Han lar oss her kjenne etter i vårt eget bryst og tenke over hvordan vi selv har det når vi mister noe som er oss kjært. Slik, sier han, har også han det; så urolig og bekymret er også hans hjerte når han ser at djevelen har ført et stakkars menneske inn i synd og villfarelse.

Det er dette lignelsen om sauen og hyrden sikter til. Det finnes ingen ting mer ynkelig enn en sau som går seg vill på marken og kommer bort fra hyrden sin. Den kan verken hjelpe eller berge seg selv, og hvert øyeblikk står den i fare for at ulven, som alltid sniker seg omkring mellom buskene, skal få tak i den og ete den. I denne faren er den helt uten redning og har ingen ting å hjelpe eller verge seg med; for intet dyr er av naturen så forsvarsløst og så blottet for vern som en sau.

Slik er det også med en synder som djevelen har ført bort fra Gud og hans ord og inn i synd og villfarelse. For heller ikke han er trygg et eneste øyeblikk; vår fiende, djevelen, «går omkring som en brølende løve og søker noen han kan oppsluke», som Peter sier (1 Pet 5,8).

I en slik nød er dette den eneste trøsten: Vi har en hyrde, vår kjære Herre Kristus, som tar seg av oss og leter etter oss. Han gjør det ikke fordi han vil straffe oss for syndene våre og styrte oss i helvete – nei, det er djevelens tanke og mening. Han gjør det fordi han vil legge oss på skuldrene sine med glede når han finner oss, og bære oss hjem til et sted der vi er trygge for ulven, og der det blir sørget for oss på beste måte, både med beite og med vern.

Hvordan han leter etter oss, det vet dere: Han lar sitt ord forkynnes overalt og lyde åpent for alle. I Ordet hører vi hvilken grufull nød og byrde synden er,

siden den kaster oss ned i den evige fordømmelsen. Men Gud forbarmet seg i faderlig kjærlighet over oss ulydige barn og skaffet oss ved sin Sønn råd og hjelp i denne nøden. Til gjengjeld krever han ikke annet av oss enn at vi tar imot det med takk, tror på Herren Kristus, retter oss etter hans ord og er ham hørige og lydige.

Når de bortkomne sauene – de stakkars synderne – hører dette, får de tillit til Gud ved denne forkynnelsen. De går i seg selv og tenker: Hva gikk det av deg, du ulykkelige menneske? Du som har en så nådig Gud, rettet deg ikke etter hans vilje, men lot djevelen forføre deg til ulydighet!

Hva hjelper de usle pengene deg, de du skraper sammen med så stor grådighet? Var det ikke bedre om du med Gud og ære nøyde deg med en rimelig fortjeneste etter de gangbare prisene, enn at du for Gud og mennesker skal kalles en skamløs ågerkarl og derfor verken har hell eller lykke med det du så skammelig har tilranet deg?

Eller hva hjelper ditt ugifte, utuktige liv deg? Var det ikke bedre om du levde i ekteskap og hadde en god samvittighet, enn at du ugift ligger i synd og skam og hvert øyeblikk må vente Guds forferdelige dom? Hva hjelper fråtsingen og drikkingen deg, når det jo til sist kan føre til sykdom i kroppen og brå død og undergang?

Vend derfor snart om – ja, straks nå – og hold opp med det før Guds vrede innhenter deg! Han ville jo så gjerne være nådig mot deg, om du bare selv ville la deg frelse og ikke med vilje syndet deg enda dypere ned i unåden.

Der dette skjer – der vi går i oss selv og griper den trøsten som blir tilbudt ved Herren Kristus – der finner hyrden, Jesus Kristus, sine bortkomne sauer. De vender om når de hører hyrdens røst, og løper til ham i full tillit. Da legger han dem på skuldrene sine; det vil si: Han tilgir dem syndene deres og tar dem i sin varetekt og sitt vern, så de visselig skal være trygge for ulven og andre ville dyr.

Men her ser vi også hvilken forskjell det er mellom syndere. I én ting er de alle like: De har gitt seg i djevelens tjeneste og er ulydige mot Gud. Men deretter blir de ulike.

Noen av dem – ja, de fleste – kan en preke for og si hva en vil til; likevel blir de i syndene sine og bedrer seg slett ikke. De trøster seg selv og tenker: Å, hva så! Det har ingen nød; Gud er nådig. Han blir nok fornøyd med meg, bare jeg en gang kommer og ber om nåde når jeg selv vil. Men først vil jeg ha mer glede av verden; først vil jeg unne meg litt og nyte livet en smule. Etterpå vil jeg også gå i kirken, høre preken og bli gudfryktig.

Disse sauene hører nok hyrdens røst, men de vil ikke la seg finne. Hva skjer da? Hva annet enn at de dag for dag forviller seg lenger og lenger bort og til sist blir helt fanget i djevelens garn, så de ikke lenger kan vikle seg ut av det? Vi ser jo hvor ofte folk her i verden drukner så fullstendig i grådighet, utukt, fyll og andre synder at det blir som en annen natur for dem, og til sist mener de at de ikke kan leve uten det.

Dette skal vi vokte oss for. Når vi hører hyrdens røst, skal vi straks holde oss til ham; det vil si: Vi skal omvende oss, ikke fortsette i syndene våre, men bedre oss og tro at vår hyrde, Jesus Kristus, ikke vil la oss bli gående på villfarelsens

veier, men ta oss til nåde igjen og forlike oss med sin Far. For omvendelse er ikke bare å bli mer rettskaffen i sitt ytre liv, men å få tillit til Guds godhet ved Kristus og tro syndenes forlatelse.

Slike syndere vil Kristus ta imot. De andre ville han også gjerne ta imot, men de vil ikke holde seg til ham, og da må også han la dem fare. For når de ikke vil komme til ham, må de gå seg vill så lenge de selv vil, og til sist se hvilken lykke det bringer dem.

Slik trøster dette evangeliet de stakkars synderne med at deres hyrde, Kristus, vil lete dem opp og ta imot dem som bortkomne sauer. Men det lærer oss også hvordan vi skal forholde oss til denne hyrden: Vi skal høre og følge hans røst. Evangeliet forteller jo også at disse stakkars menneskene var «tollere og syndere», men at de likevel «holdt seg nær til» Herren Kristus «for å høre ham».

Hva hører vi så av Kristus? Ikke annet enn at Gud ved Kristus vil være nådig mot oss syndere og frelse oss. Vi må bare selv la oss kalle tilbake, ikke lenger løpe omkring på villstrå, men vende om når vi hører hyrdens røst, og la oss bære hjem av Herren Kristus.

Han har allerede betalt og gjort fyllest for syndene våre og forlikt oss med Gud. For når Gud har kostet så mye på oss og vist oss sin nåde så rikelig, går det ikke an at vi forakter hans befaling, ikke vil rette oss etter hans ord og ikke til gjengjeld vil gjøre noe som behager ham.

La oss derfor legge godt merke til denne læren, så vi kan stå imot djevelen og vårt eget hjerte og overvinne fortvilelsen. Vi må ikke tenke at Gud ikke vil ha tålmodighet med syndere, men vil fordømme dem. For denne tanken lurer i alle menneskers hjerter. Mot den må vi væpne oss med Guds ord og prente dette bildet godt inn i hjertet: at Kristus er en hyrde, og at han lar sitt ord lyde i verden for at de bortkomne sauene skal høre det og komme til ham.

Om du derfor erkjenner at du er en bortkommen sau som djevelen har forvillet og drevet langt bort fra den rette veien, så ta imot denne forkynnelsen om Kristus. For den blir forkynt for din skyld, så du skal omvende deg – det vil si trøste deg med Herren Kristus og hans nåde, komme løs fra djevelens snarer og bli mer rettskaffen.

Vokt deg da vel, som for djevelen selv, så du ikke lar denne røsten gå upåaktet forbi deg. Vend straks om og løp etter hyrden! Da er du berget, og du har gjort de kjære englene i himmelen en usigelig stor glede. Da vil de heretter gjerne omgi deg og med sitt nærvær og sitt vern bevare deg for alle de farene djevelen truer deg med.

De ubotferdige synderne derimot volder de kjære englene all slags sorg, bekymring og gremmelse; slik mister de englenes vern og står og går hvert øyeblikk i evig fare.

Herren blir ikke stående ved lignelsen om hyrden og sauene, men legger også til lignelsen om «en kvinne» som har mistet en sølvpenge. Det gjør han fordi han vil at også andre skal følge hans eksempel: De skal ikke forkaste syndere, men lete dem opp og føre dem til omvendelse. For den første lignelsen gjelder bare vår kjære Herre og Frelser Jesus Kristus selv. Han er den eneste rette hyrden,

som ikke hater sauene, men setter livet til for dem, så de kan være beskyttet og ha fred for djevelen.

Men den andre lignelsen, om kvinnen, gjelder den kristne kirke, som har prekeembetet for at de stakkars synderne skal kalles og lokkes til omvendelse, berges fra den evige død og fordømmelse og bli evig frelst.

Denne kvinnen, det vil si kirken, gleder seg også, slik som hyrden, når hun finner sølvpengen sin. Hun tenner et lys, det er Guds ord, og feier huset; det vil si: Hun lærer oss hvordan vi skal bli rettferdige, og hvordan vi for Gud og hans dom skal trøste oss med Guds nåde ved Herren Kristus. Ved denne forkynnelsen finner hun igjen sølvpengen hun hadde mistet.

Guds ord er den eneste skatten som tar bort synden og all den nøden som følger av synden – døden, fordømmelsen, djevelen og helvete. Den rette måten å prise og opphøye det på er altså denne: at vi ikke lenger er syndere og Guds fiender, men omvender oss og dermed gjør de kjære englene i himmelen og alle de hellige på jorden en inderlig glede.

Derfor skal vi holde Guds ord i ære og verdighet, høre det gjerne og av hjertet og elske og ære dem som forkynner det. Da kan også vi høste denne salige frukten av det, komme bort fra villfarelsens veier, bli fri fra djevelens farlige forførelse og slik bli evig frelst. Det unne vår kjære og trofaste sjelehyrde, vår Herre Kristus, oss alle ved Den Hellige Ånd! Amen.

Fjerde søndag etter treenighetssøndag

Luk 6,36–42. Holdt i 1532 og 1533.

> Vær barmhjertige, likesom også deres Far er barmhjertig. Døm ikke, så skal dere ikke bli dømt. Fordøm ikke, så skal dere ikke bli fordømt. Ettergi, så skal dere bli ettergitt. Gi, så skal det bli gitt dere! Et godt mål, stappet, ristet og overfylt, skal bli gitt dere i fanget! For med det samme mål som dere har målt med, skal det måles igjen til dere.
> Han sa også en lignelse til dem: Kan vel en blind lede en blind? Vil de ikke begge falle i grøften? En disippel er ikke over sin mester, men enhver som er utlært, blir som sin mester.
> Hvorfor ser du flisen i din brors øye, men bjelken i ditt eget øye blir du ikke var? Hvordan kan du si til din bror: Bror, la meg trekke ut flisen i øyet ditt! – du som ikke ser bjelken i ditt eget øye? Hykler! Dra først bjelken ut av ditt eget øye! Så kan du se å dra ut flisen i din brors øye.

I dette evangeliet lærer vår kjære Herre Jesus sine disipler og oss alle hvordan vi skal forholde oss til hverandre for å leve som kristne. For når vi er blitt troende og nå bærer navnet kristne som Herren Kristus har reddet fra synd, død og all ulykke, da skal det også følge et nytt liv, og vi skal gjøre det han krever av oss. Dette nye livet fatter Herren sammen i dette ene ordet: «Vær barmhjertige, likesom også deres Far er barmhjertig.»

Alle vet hva det er å være barmhjertig: å ha et godt, vennlig og medfølende hjerte, så vi tar nestens nød og ulykke inderlig til oss, enten den gjelder sjel eller legeme, ære eller eiendom. Da tenker vi ikke bare ut råd for å hjelpe ham, men hjelper ham også villig og gjerne i gjerning.

Et slikt hjerte, sier Herren, skal dere ha mot alle mennesker, så det ikke blir en barmhjertighet som den de uomvendte synderne har. For også de viser barmhjertighet mot hverandre, slik Kristus sier (Luk 6,32–35). De elsker hverandre, viser hverandre vennskap og velgjerninger og låner ut til hverandre – men alt sammen for selv å få samme tjenester igjen. Dette er en skinnbarmhjertighet, som bare gjør godt for å få like godt eller enda bedre igjen.

Men vi som vil være kristne, skal være barmhjertige slik vår Far i himmelen er det. Vi skal altså ikke bare være det mot vennene våre, men mot alle men-

nesker, også mot dem som hater og forfølger oss, og som vi ikke engang synes fortjener et vennlig ord fra oss.

Men vi vet av erfaring at det ikke går mildt og vennlig til her i verden, men svært hardt. «Å,» sier vi, «hva har jeg med den slyngelen å gjøre? Han har gjort meg skade og fortred både her og der, og jeg vet godt hvilken stygg munn han har. Skulle jeg hjelpe ham? Nei, heller enn å hjelpe ham ville jeg se lusene ete ham opp.» Slik vil naturen vår alltid dra oss tilbake til den hyklerske barmhjertigheten: Den gjelder bare vennene og kameratene våre som holder med oss, og vil ikke ha noe med de andre å gjøre.

«Men slik er det ikke ment,» sier Kristus. «Har nesten krenket dere, så tenk på dette: Vil dere være kristne, må dere være barmhjertige slik deres Far er barmhjertig. Ellers kan dere verken være hans barn eller brødre til meg, som med mitt blod har forløst dere fra synden og døden. Selv har dere vakt vrede hos deres Gud og himmelske Far og krenket ham. Dere har ikke holdt et eneste av hans bud, men overtrådt dem alle, så han kunne ha grunn nok til å si: Skulle jeg gi min Sønn for slike forherdede syndere? Nei, ned med dem til djevelen i helvetes avgrunn! For de frykter meg ikke, de elsker meg ikke, de setter ikke sin lit til meg. Ja, de forakter, spotter og hater meg, banner og sverger ved mitt navn, forfølger og fordømmer mitt ord, er ulydige mot foreldre og øvrighet; de er mordere, horkarer, tyver, gjerrigknarker, ågerkarer og menedere – kort sagt gjør de alt ondt som tenkes kan. La dem derfor fare dit de hører hjemme!»

Slik kunne Gud tale til dere, men det gjør han ikke. Han ser nådig og barmhjertig bort fra all deres ondskap og gir dere ikke bare liv og legeme, mat og drikke, hustru og barn, utkomme og alt dere trenger i dette livet, men også sin Sønn og det evige liv.

Slik barmhjertighet skal dere også lære å vise mot andre. For selv om noen har krenket deg og gjort noe som ikke behager deg – hva er vel det mot alt det du så ofte og så grovt har syndet mot Gud? Gud har så stor barmhjertighet at han til og med gir sine fiender sin enbårne Sønn, for at de ved ham skal bli forløst fra synd og død. Attpåtil gir han oss sjel, legeme og alt vi trenger, enda han med rette skulle ramme oss med hagl, torden, lynild, helvetes ild og all ulykke.

Lær da også du av dette, og si: Om denne eller hin har krenket meg så dypt at jeg kunne ønske at markene skulle ete ham opp, så vil jeg likevel ikke gjøre det. For det ville bare være hedensk barmhjertighet og ikke kristen. Har nesten min gjort meg skade – vel, hvem vet om jeg ikke har fortjent det? Derfor vil jeg heller ikke la ham bøte for det nå, når han trenger min hjelp; for jeg ser at han trenger hjelp, og at jeg kan hjelpe ham. Slik gjør også min himmelske Far mot meg.

Vi ser jo hvilken ondskap og urettferdighet bøndene overalt øver i handelen sin. Kunne de skape dyrtid med varene sine også når høsten har vært god, så gjorde de det gjerne. Slik går det også i kjøpstedene: Alle prøver å dra pengene til seg, lever i vellyst og overdådighet, lyver for nesten og bedrar folk der de kan komme unna med det. Det er ikke rart om slikt vekker harme hos nesten, så han tenker når en ulykke rammer slike folk: «Å, hva så! Det er godt nok for de slyngelene; de får bare det de fortjener!»

Men slik skal en kristen ikke gjøre. Han skal si: Hva angår det meg at de er onde? Det skal ikke få meg til også å ville være ond. Jeg vil være som et godt tre. Når man plukker frukten det har båret i år, blir det slett ikke vredt for det, men bærer ny frukt neste år. Slik vil også jeg gjøre.

Har jeg vist deg velgjerninger, og du har vært utakknemlig og lønnet meg med ondt, så skal du likevel ikke få meg til også å bli ond. Er du en tornebusk som ikke kan annet enn å stikke, så bli det du er. Jeg vil ikke være noen tornebusk, men fortsatt være et fruktbart vintre og bære gode druer. For slik gjør også min himmelske Far.

Han gir onde mennesker likeså vel som de rettferdige: okser, kuer, kalver, egg, smør, ost, hus og gård, hustru og barn, penger og gods, sjel og legeme, fred, godt vekstvær og hva annet man trenger. Han lar den kjære solen skinne over oss, enda vi hadde fortjent at han lot det regne helvetes ild over oss.

Men det gjør han ikke. Han vil ikke bli en tornebusk på grunn av vår ondskap, men sier: «Vil dere slett ikke være annerledes og ikke holde opp med ondskapen deres, så vil likevel jeg fortsatt være god. Jeg vil la min sol gå opp og la det regne over gode og onde, helt til dommens tid kommer.»

Dette er eksemplet vår kjære Herre Kristus her holder fram for oss og legger oss på hjertet. Også vi skal fortsette å være gode og ikke la andre folks ondskap få oss til også å bli onde, slik verden pleier å gjøre; for verden gjengjelder straks ondt med ondt og tar seg selv til rette.

Men slik skal det ikke være blant kristne. Vi skal si: Du er en tornebusk og har stukket meg stygt. Men for din skyld vil jeg ikke også bli en tornebusk; jeg vil gjøre deg alt godt i denne nøden din. Attpåtil vil jeg be Gud om å tilgi deg dette og gjøre deg fra en tornebusk om til et vakkert, fruktbart vintre. Dette er meningen med ordene: «Vær barmhjertige, likesom også deres Far er barmhjertig.» For han gjør vel mot sine aller verste fiender.

Men dette må ikke forstås slik at det slett ikke skal straffes. For Kristus preker her for disiplene sine, og de hadde ikke fått noe verdslig styre betrodd. Barna i huset, bøndene i landsbyen, borgerne i byen og fyrstene i keiserriket har ingen rett over hverandre. For i huset styrer far og mor, i landsbyen dommeren, i byen borgermesteren og i keiserriket keiseren. Barna i huset, bøndene i landsbyen, borgerne i byen og fyrstene i keiserriket er alle hverandres likemenn. Derfor skal de seg imellom holde den regelen Herren her gir: Ingen skal gjøre nesten sin noe ondt, men de skal vise hverandre barmhjertighet.

Er personene derimot ulike – som keiseren og fyrstene i keiserriket, eller dommeren og bøndene i en landsby – da har Gud selv innsatt og befalt øvrighetsmakten og embetet til å straffe. Der skal man ikke vise barmhjertighet mot de onde, men straffe misgjerningene. Foreldre skal heller ikke se gjennom fingrene med barnas uskikk, men slå til straks. Og husbonden og husmoren skal ikke overse tjenestefolkenes laster, men straffe det som fortjener straff, og ikke tåle ulydighet. For dette krever Gud av dem, og gjør de det ikke, vil Gud kreve dem strengt til regnskap for det.

Dette budet fra Kristus gjelder altså bare dem som er hverandres likemenn. Der personene er ulike, skal hver rette seg etter den befalingen han har fått

særskilt, og ikke la barmhjertigheten hindre ham i å etterleve den. Men der personene er like – borger og borger, bonde og bonde, barn og barn, tjener og medtjener – der skal en kristen si: Du har handlet ille mot meg og gjort meg fortred; Gud tilgi deg det! Jeg vil ikke straffe deg for det. Dette kalles barmhjertighet.

Fortsetter han likevel å gjøre deg fortred, så gå til din far, dommer, borgermester eller fyrste og si: «Det og det gjør han mot meg.» Men du må på ingen måte ta deg selv til rette og dømme. Likeså må et barn, en bonde eller en borger ikke slå nesten sin, og den ene adelsmannen må ikke overfalle den andre. De skal gå til sine foreldre eller til øvrigheten og si: «Det og det har hendt meg. Det tilkommer ikke meg å straffe det, for det er ikke mitt embete.»

Det kan også kalles en barmhjertighetsgjerning når man bruker dette tilbørlige middelet og går til dem som har fått befaling om å holde slette mennesker i age og hindre dem i deres onde gjerninger. Slik gjorde Josef (1 Mos 37,2). Han så mye uskikk hos brødrene sine, men straffet dem ikke selv, for det var ikke befalt ham. I stedet fortalte han faren om ondskapen deres og sa: «Kjære far, slik gjør Simeon, slik gjør Levi. Du må holde øye med dem og ikke tillate dem slikt.» Det var rett og vel gjort, og en virkelig barmhjertighetsgjerning.

Men han høstet bare utakk, hat og vrede for det. Brødrene hans kunne ikke forstå at han mente det så godt med dem, og at han viste dem så stor barmhjertighet med dette. Og likevel berget han dermed sjelene deres fra djevelen og legemene deres fra bøddelen.

Slik skal det fortsatt gå til blant barn og tjenestefolk. Ingen må hevne seg selv. Har det skjedd en urett, skal de uten forbitrelse og av et godt hjerte fortelle det til foreldrene eller til husbonden og husmoren. Dermed hjelper den ene den andre, ikke bare når det gjelder hans legemlige og timelige vel, men berger også sjelen hans, så han heretter ikke lenger er så lat, likegyldig, forsømmelig, tankeløs og utro, men bedrer seg.

Derfor skal de unge tjenestefolkene lære å vise slik barmhjertighet. Forgriper noen seg på deg og gjør deg skade, eller ser du noe uskikkelig, så skal du ikke slå til straks, men si: «Det gjør meg vondt; jeg skulle ønske du ikke hadde gjort det.» Be så en bønn for nesten.

Vil han da ikke bedre seg, så gå frimodig til den som har makt og befaling til å straffe og avverge slikt. For Gud har satt folk nok til å straffe slike laster: fyrster og herrer, embetsmenn, fedre og mødre, sogneprester og kapellaner – og til sist også bøddelen. De andre, som ikke har et slikt embete, skal ikke gi seg av med å straffe, men vise barmhjertighet; det vil si: råde og hjelpe med det de kan.

Vi må altså merke oss godt at denne befalingen bare gjelder personer som er hverandres likemenn. Men når personene er ulike – når det er en far, en dommer eller en fyrste – da skal de nok fare med lempe mot sine likemenn, men ikke mot sine barn eller undersåtter. For her har de fått den uttrykkelige befalingen at de skal straffe det onde som barna, tjenestefolkene eller undersåttene gjør.

Men der personene er like, skal vi ha et godt, vennlig og overbærende hjerte mot hverandre, hjelpe og formane hverandre, og når det ikke vil nytte, legge saken fram for våre foresatte. Dette er å leve som en kristen. Vil de så skjelle deg

ut for det og kalle deg en forræder, slik barn og tjenestefolk pleier, så skader det ikke. Se bare til at du fortsatt er et fikentre eller et godt vintre, og la dem ikke gjøre deg til en tornebusk.

Slik gjør jo også den kjære solen. Akkurat nå ser den ned på mang en skurk som i natt har stjålet eller brutt ekteskapet. Likevel fortsetter den å være den vakre solen, selv om du er en svart djevel og for syndene dine skyld ikke var verd å se den. For den tenker nok som så: Om jeg nå må se på din ugudelighet, skal jeg også en gang få se hvordan de henger deg opp i den høye galgen. Nå ler du av meg fordi jeg må lyse for deg til dine onde gjerninger. Men vent bare: Bedrer du deg ikke, skal jeg også en gang skinne for deg når du blir straffet.

For erfaringen lærer at Gud ikke lar noen last bli ustraffet. Den som løper fra far og mor, slipper likevel ikke unna bøddelen. Enten må du gjøre bot og bedring, eller du kan være viss på at straffen kommer; for Gud vil ikke la noe bli ustraffet når bedringen uteblir.

Mang en misdeder kan nok slippe unna, flakke landflyktig omkring gjennom mange land og slik unngå straffen en tid. Men bedrer han seg ikke, skjer det likevel til sist – og ofte på de underligste måter – at han blir grepet og får lønnen for sin forbrytelse her i tiden. For det gamle ordet lyver ikke: Den som løper fra far og mor, slipper likevel ikke unna bøddelen. Det far og mor ikke kan tvinge ham til med riset, skal bøddelen lære ham med blokk og øks. Vil du ikke bry deg om den straffen du får her i livet, så må du lide dødsstraff; det er din fortjente lønn.

Slik ville Herren Kristus så gjerne at vi skulle leve et rettskaffent liv og gjøre gode gjerninger mot hverandre i sannhet og ikke bare for syns skyld. Derfor befaler han oss å være barmhjertige – ikke som hedningene, som er barmhjertige mot dem de kan vente gjengjeld av, så den ene hånden vasker den andre.

Nei, ikke slik! Vi skal være barmhjertige som den himmelske Far. Han øser ut en slik overflod over oss at hele verden har nok å sanke – ikke bare de rettferdige, for dem kunne han gi nok alle sammen på én dag, men også de andre. For han holder ikke sin godhet tilbake fordi de fleste av oss er onde og utakknemlige. Ja, de onde får til og med overalt den største delen av gavene hans.

«Ham,» sier Kristus, «holder jeg fram for dere som forbilde, dere som er mine kristne. Dere skal ikke bare hjelpe vennene deres – for den slags rettskaffenhet kan jeg også finne blant hedningene – men også fiendene deres. Dere ser jo at deres himmelske Far lar sin sol skinne for alle mennesker, også for mordere, tyver, horkarer og ågerkarer, og for mang en borger og bonde som ikke var verd bedre enn at Faderen spente et forheng for solen og ikke lot dem se den.» Men det gjør han ikke. Han vil ikke la sin nåde bli mindre på grunn av menneskenes ondskap.

«Slik,» sier han, «skal også dere gjøre. La dere ikke forbitre, trekk ikke den hjelpende hånden tilbake, slik verden pleier å gjøre, og si ikke: Å, hva så! Det er jo bortkastet alt sammen, det man gjør for det skarvet.» Nei, slik tale duger ikke.

Å tjene vennene sine er ikke noe stort; for også hedningene er vennlige og hjelpsomme så lenge de merker at de får gjengjeld. Men når gjentjenestene holder opp, holder også velgjerningene deres opp. Her ser man tydelig at dette ikke

er noen levende kilde av kjærlighet; det er bare vann som siver bort i sanden, en hedensk hjelp.

Men dere kristne må komme lenger enn det og være utrettelige i å hjelpe, også når det er fiendene deres, og når dere bare høster utakk for det. Da skal dere tenke: Vil de være utakknemlige, så vel! Gud lever. Han har fremdeles så mange djevler og så mange onde mennesker her på jorden, så mye vann, så mye ild, så mange plager og sykdommer, at han kan straffe slikt. Og fordi jeg vet at det ikke skal bli ustraffet, vil jeg bevare et mildt og medlidende hjerte som er rede til å råde og hjelpe.

Dette er å ha et kristent hjerte og kristen kjærlighet. Den har ikke hedningene, for de hjelper bare der de kan høste takk og gjentjenester; når det holder opp, holder også kjærligheten deres opp. Men de kristnes kjærlighet skal være en kilde som verken tørker ut eller kan tømmes, selv om velgjerningene blir spilt, som når man øser vann med hånden.

Så går Herren videre og deler denne barmhjertigheten opp i flere stykker. Han sier: «Døm ikke, så skal dere ikke bli dømt. Fordøm ikke, så skal dere ikke bli fordømt. Ettergi, så skal dere bli ettergitt.»

Han ville gjerne at vi skulle bli oppriktige kristne, som ikke bare priser troen og evangeliet med ord. Slik gjør mange som nå til dags vil være «evangeliske» og kan snakke mye om Kristus; men ser man rett etter, er de vakre talemåtene deres bare tomt munnsvær. Selv blant dem som har og hører evangeliet, bedrar de fleste seg selv på denne måten og farer til djevelen med sin uekte tro.

Dette fordervet ville Kristus gjerne avverge. Derfor holder han ikke fram for oss et fremmed og ukjent eksempel, men sitt og vår Fars eksempel. Han minner oss om hvordan Faderen har handlet mot oss, og sier at vi skal gå hen og gjøre det samme mot andre mennesker.

For på grunn av syndene våre har vi alle vært under Guds dom og i fordømmelsen. Men hvordan har så vår himmelske Far handlet mot oss? Er det ikke sant: Han har verken villet dømme eller fordømme deg, men han har tilgitt deg syndene dine, fridd deg ut fra helvete og den evige fordømmelsen og tatt deg til nåde. Slik har du selv erfart at han har handlet med deg. Dette eksemplet skal du følge og gjøre det samme mot andre. For du er først en rett kristen når du tror på Kristus og ikke dømmer og fordømmer nesten din, men tilgir ham det onde han har gjort deg.

Vil du ikke gjøre dette, men som den onde tjeneren i Matt 18 ta imot nåden uten å vise noen nåde mot andre mennesker, da skal du vite at du ikke er noen kristen. Da vil Gud støte deg bort fra sin barmhjertighet, kaste deg ned i dommen og fordømmelsen, ta fra deg alle de godene han har gitt deg, og igjen legge på deg all den skylden han hadde ettergitt deg.

På dette kan du stole helt sikkert; for her står det: «Døm ikke, for at dere ikke skal bli dømt!» (Matt 7,1). Det vil si: Vil dere ikke holde opp med å dømme, så skal Gud også dømme dere.

Men se nå hvor overmåte vanskelig det er for verden å holde opp med dette. Så snart noen krenker oss bare det minste, er vi straks i full gang med å dømme: «Skulle jeg gjøre mer godt mot ham, den slette karen? Jeg har gjort det og det

for ham, men her har jeg takken; slik lønner han meg!» Dette kalles en ubarmhjertig barmhjertighet og en motvillig hjelp: når man straks gir seg til å dømme så snart takken uteblir.

Her ser vi riktig tydelig hva Gregor mener med ordene: *Vera justitia habet compassionem, falsa autem est duplex iniquitas* – den rette rettferdigheten har medlidenhet, men den hyklerske rettferdigheten er en dobbel ubarmhjertighet. Det kjenner man på dette: Når en gir meg en gylden, vil han gjerne kjøpe meg med den og gjøre meg til sin eiendom.

Så snart jeg kommer til å gjøre eller si noe som ikke passer ham, eller ved en eller annen anledning ikke er ham til tjeneste, lar han meg straks høre det og sier: «Se, det og det har jeg gitt deg. Burde ikke du da gjøre meg en gjentjeneste?» Dette er å tjene nesten for at han skal tjene oss igjen; slik tjener hedningene, og slik dømmer de.

Men slik skal det være: Gjør du noen en velgjerning, og han ikke erkjenner det eller gjengjelder deg med ondt, så må du advare ham og formane ham til ikke å handle slik, for dermed synder han mot Gud. Men å fatte hat til ham og ville dømme og fordømme ham, det skal du vokte deg for.

Overlat ham til hans dommer; for du vet ikke hva Gud ennå vil gjøre med ham, og om han ikke ennå kan omvende seg. Men omvender han seg ikke, så har Gud, som før sagt, så mange andre ondskapsfulle mennesker og så mange djevler og bødler at han nok kan straffe ham i sin tid. Vi ser jo hvordan et uventet uhell slår til snart her og snart der, og slikt skal nok også ramme ham en gang.

Vokt deg derfor for å dømme, men tenk: Hadde Gud villet fare fram med strenghet mot meg, slik jeg så vel hadde fortjent, da måtte jeg selv ha dødd i mine synder for ti, tjue eller tretti år siden, da jeg ennå levde i den aller skammeligste avgudsdyrkelse og hykleri.

Vokt deg likeså for å fordømme, for det tilkommer ikke deg. Irettesette, undervise og formane, det kan du. Du kan også legge saken fram for dem som har fått befaling om å dømme og fordømme.

Men deg tilkommer det ikke annet enn å være barmhjertig: ikke å dømme, ikke å fordømme, men å tilgi. Og selv om nesten din ikke vil holde opp med å synde mot deg, skal hjertet ditt likevel alltid være rede til å tilgi ham. Du må ikke av den grunn legge hindringer i veien for lykken hans eller ønske å hevne deg på ham, men du skal arbeide for hans beste og fremme det der du kan.

Men dette gjør vondt, og det er et svært vanskelig bud å oppfylle. Tenk derfor på at du er en kristen, og at du må ta deg selv strengere fatt enn de ukristne gjør, om du vil fortsette å være kristen. Også her skal vår himmelske Fars eksempel lyse for deg. Men gjør du vel mot nesten, og han ikke vil takke deg, men heller vil skade deg, så tvil ikke på at Gud nok skal finne ham. Overlat hevnen til ham og gjør det som er befalt deg.

Slik leser vi i en fortelling om en vanartet sønn som tok faren sin i håret og slepte ham bortover gulvet helt til dørterskelen. Da begynte faren å rope: «Hold opp, hold opp, min sønn! For hit slepte også jeg min far. Som jeg gjorde mot ham, slik gjør nå du mot meg!» Dette er vår Herre Guds dom; han vet nok råd til

å straffe laster, og framfor alt utakknemlighet. Overlat derfor saken til ham og gjør det som er befalt deg. Gi deg ikke av med å straffe, men vær barmhjertig.

Gud lar ikke straffen utebli, slik også Herren Kristus lærer oss videre her når han sier: «Gi, så skal det bli gitt dere! Et godt mål, stappet, ristet og overfylt, skal bli gitt dere i fanget! For med det samme mål som dere har målt med, skal det måles igjen til dere.»

Her har Herren samlet budene sine til oss svært vakkert. For han ville så gjerne at vi skulle bli rettskafne og oppriktige kristne og i alle ting oppføre oss vel. Han har befalt oss å vise barmhjertighet mot stakkars syndere, slik Gud gjør mot oss, og ikke dømme eller fordømme dem, men be for dem og overlate dommen og fordømmelsen til Gud.

På samme måte befaler han nå videre at vi også i annen nød og trengsel skal hjelpe, råde og gi. Da skal vi ha det sikre håpet at hvor mye og hvor rikelig vi enn gir, vil Gud alltid gi oss mer og rikeligere igjen. Og hjertene våre skal alltid strømme over av kjærlighet og ikke la seg såre av tornene, så kjærligheten tørker ut, slik den gjør hos hedningene.

For hedningene kan ikke la være å dømme og fordømme. Så snart noen gjør dem noe som ikke behager dem, vil de ikke tilgi det før han kaster seg for føttene deres og tilber dem. Derfor gir de ikke noe bort uten at de vet at de får gjengjeld. Men derfor uteblir heller ikke den strenge dommen over dem: Gud vil i sin tur dømme og fordømme dem og verken tilgi dem eller gi dem noe.

For en slik vanart skal vi vokte oss, og gjøre mot nesten slik vår kjære himmelske Far har gjort mot oss. Han opphever dommen og vil tilgi. Han vil verken hevne eller fordømme, enda vi er så utakknemlige og ikke engang vil erkjenne velgjerningene hans når han øser både fanget og hendene våre fulle. Også dette skal vi lære og gjøre etter. Hvis ikke, må vi vente den dommen han her uttaler: at med det samme mål som vi måler med, skal det måles til oss.

Nå må vi jo bekjenne at Gud har gitt oss et rikt og overfylt mål. For hadde Gud villet måle ut til oss etter fortjenesten vår, hadde vi bare høstet vrede, ufred og all ulykke. Ja, da hadde jorden med rette måttet sluke oss, og død og helvete hadde med rette vært det målet som tilkom oss.

Men hva gjør så Gud? Han kaster bort alt det vi hadde fortjent – all vrede, unåde, dom, død og helvete – og skjenker oss himmelen og sin nåde og frikjenner oss når loven og vår onde samvittighet anklager oss. Han stryker ut all vår skyld og alle våre skrøpeligheter og gir oss alt godt. Dette må jo kalles å måle nådig ut til oss.

Men vil du ikke heretter måle ut på samme måte til andre, så vent ikke annet enn at Gud igjen skal måle ut til deg med det samme mål som du måler med. Før sto det vel til med deg, for Gud hadde målt ut bare nåde til deg. Men nå skal det måles ut til deg slik du i din utakknemlighet måler ut til andre.

Dette er en forunderlig preken. For her ser vi at Gud nærmest er mer nøye med den tjenesten vi skal vise nesten, enn med den som skal ytes ham selv. Det vi har gjort mot ham selv – all synd – tilgir han oss, og han vil ikke hevne det vi har syndet mot ham. Men oppfører vi oss ille mot nesten, vil han ikke slutte fred med oss og slett ikke ettergi oss noe.

Derfor taler han her om den målingen som følger etter troen, og ikke den som går forut for den. For før du hadde tatt imot troen, handlet ikke Gud med deg etter din fortjeneste, men etter sin nåde. Han lot sitt ord komme til deg og lovte deg syndenes forlatelse. Dette var det første målet han målte ut til deg da du begynte å tro.

«Men nå som du har fått dette målet fra Gud,» sier Herren, «så husk å måle ut til andre mennesker med det samme mål. Gjør du det ikke, skal det gå deg slik du gjør mot andre. Er du unådig mot dem, vil også jeg være unådig mot deg. Dømmer og fordømmer du dem, vil også jeg dømme og fordømme deg. Tar du fra dem og gir dem ingenting, vil også jeg ta fra deg og ikke gi deg noe.»

Det er altså etter troen at denne utmålingen begynner. Og her er vår kjære Herre Gud så nøye med gjerningene våre mot nesten at han vil kalle tilbake det gode han har gjort mot oss, om vi ikke vil gjøre nesten noe godt. Derfor skal hver den som vil tjene Gud oppriktig, gjøre mot nesten sin slik Gud har gjort mot ham selv. Det vil si: Han skal ikke dømme og fordømme nesten, men gi og tilgi ham gjerne og være vennlig og hjelpsom mot ham der han kan.

For ellers vil det gå oss som det gikk tjeneren det blir fortalt om i Matt 18. Han hadde fått bare nåde tilmålt; herren hans lot ham gå fri og ettergav ham alt han skyldte ham. Men da han ikke ville ettergi sin medtjener de hundre denarene, eller ha tålmodighet med ham til han fikk betalt, da falt de ti tusen talentene tilbake på ham igjen. Han ble overgitt til bødlene til han hadde betalt alt han skyldte herren sin (Matt 18,23–35).

Nå er det nok sant at vi ikke alltid retter oss etter denne regelen. Svært ofte glemmer vi barmhjertigheten. Der vi skulle være vennlige, blir vi vrede; der vi skulle gi gode ord, banner vi.

Men selv om det ofte hender oss at vi i dette stykket handler mot Kristi befaling, så la oss likevel se til at vi vokter oss for fariseernes synd. Vi må ikke gå hen og fortsette slik uten å gjøre oss noen samvittighet av det. La oss heller straks vende om igjen, tenke på dette bildet og gjøre mot andre slik vår Far har gjort mot oss. Også vi skal glemme og tilgi og ikke la noen urett eller utakknemlighet vi blir møtt med, gjøre oss bitre og onde.

Men når vi skal tilgi, hører det også med at den vi skal tilgi, erkjenner synden sin og angrer den. Paven og Ordets andre fiender kan jeg ikke tilgi deres synd; for de vil ha rett i det de står på, når de forfølger læren vår. Ville de derimot bekjenne at de har handlet som dårer, og love at de heretter skulle holde opp med det, da skulle heller ikke tilgivelsen utebli. For skal man tilgi synd, må det være bekjent synd. Men vil noen ha rett, slik Saul ville mot Samuel, og ikke vil bekjenne sin synd, så kan man ikke tilgi slike folk deres synd.

Dette er nå læren om et kristent liv som Herren her gir oss ved å holde vår himmelske Fars eksempel fram for oss. Den forklarer han videre i lignelsen om flisen og bjelken. Det er som om han ville si: «Jeg ser nok at det faller dere tungt å tilgi nesten. Den skaden dere har lidt, gjør vondt, og dere kan ikke glemme den så fort. Så snart dere får øye på motparten deres eller tenker på ham, renner galden over: Han har gjort meg den og den uretten; gid all ulykke må ramme ham!»

«Nei, kjære barn,» sier Kristus, «ikke slik! Har han gjort deg skade både her og der eller krenket deg med et upassende ord, så er det i sannhet bare å regne for en flis eller et lite støvkorn i øyet. Men du selv har en stor bjelke i ditt eget øye, om du ville se på hva du har forbrutt deg mot Gud.» Derfor skal det svært mye til før den ene tør dømme og fordømme den andre.

I andre saker er det nok slik at skolemesteren må være mer lærd enn disippelen sin; ellers kan disippelen ikke lære stort av ham. Men hva er du for en skolemester, du som vil lære og dømme andre, og likevel selv er like straffskyldig og ikke kan mer enn han du tar deg på å lære? «Blant mennesker duger ikke slikt,» vil vår Herre Kristus si. «Hvordan mener du da det skal passe for Gud og i mitt rike, der dere alle sammen er straffskyldige?»

Lær derfor å bruke denne læren pent i gjerning. Når du hører, ser eller lider noe du ikke gjerne hører, ser eller lider, så si: *Patientia!* Tålmodighet! Dette er jo bare en liten synd sammenlignet med min egen synd. Gud ser langt verre feil hos meg enn dem jeg kan se hos andre. Derfor vil jeg tie stille og tilgi, så sant også Gud vil tie stille og tilgi meg.

Men slik går det ikke til her i verden. Her ser alltid den ene broren flisen i den andre brorens øye, og har likevel selv en stor bjelke i sitt eget. For når du har én sak mot nesten din, har Gud tusen og atter tusen saker mot deg. Du har aldri noen gang i hele ditt liv holdt hans bud, men syndet mot dem på mangfoldige måter. Dette ser du ikke, men farer i stedet løs på nesten og vil ete ham opp for et ondt ords skyld. Skam deg, at du er så skarpsynt og likevel ikke kan se den store bjelken i ditt eget øye!

Derfor skal en kristen venne seg til en bedre framgangsmåte. Når han ser flisen i sin brors øye, skal han først, før han dømmer, selv stille seg foran speilet og se på seg selv.

Da vil han finne en bjelke så stor at man gjerne kunne lage svinetrau av den, og da må han si: «Hva skal dette bety? Nesten min krenker meg én gang i kvartalet, i halvåret eller i året. Men jeg selv er blitt så gammel og har likevel aldri holdt min Guds bud, men overtrer dem hver time, ja, hvert øyeblikk. Hvordan kan jeg være en så forherdet slyngel? Syndene mine er bare store eikebjelker på tolv alen, og likevel gir jeg langt mer akt på flisen eller støvkornet i min brors øye enn på mine egne store bjelker. Men slik skal det ikke være. Jeg må først se hvordan jeg kan bli kvitt mine egne synder, og det vil gi meg så mye å gjøre at jeg nok skal glemme flisen i min brors øye. For jeg er ulydig mot min Gud, min øvrighet, min far og mor og mitt herskap, og jeg holder aldri opp med å synde. Og likevel farer jeg til – jeg ulykkelige menneske, som stadig gjør så mange synder – og gjør et lite uvennlig ord i nestens munn til en stor bjelke.»

Slik vil Herren Kristus stadig holde vår himmelske Fars eksempel fram for oss. Han vil ikke se våre store bjelker, så også vi skal ha tålmodighet med den lille flisen hos nesten og ikke dømme og fordømme ham.

Gud har gitt det store, herlige løftet at han vil ta bort all dom og fordømmelse og gjerne tilgi oss all vår synd, om vi bare vil tilgi og ikke dømme hverandre; da skal det ikke være noe helvete og ingen død for oss, men bare nåde og venn-

lighet. Vil noen ikke la seg bevege til barmhjertighet av dette løftet, hva skulle da kunne bevege et slikt menneske til barmhjertighet?

Og jeg vet heller ikke hva som skulle kunne bevege, trøste eller skremme den som ikke lar seg skremme fra å dømme og fordømme, når han her hører at for hver gang han finner en flis i nestens øye, skal Gud finne en bjelke i hans eget.

Er vi ikke ulykkelige mennesker og store dårer, når vi ikke vil tilgi nesten et eneste lite ord, mens Gud til gjengjeld vil tilgi oss alle våre synder? Ville vi bare holde opp med å dømme denne korte tiden, så vil han jo la sin dom fare i all evighet.

Og hva vinner vi da når vi ikke vil gjøre dette, men heller vil følge verdens eksempel enn vår himmelske Fars? Ikke annet enn at vi selv støter oss ut av Guds nåde og kaster oss ned i den dypeste unåde. For i stedet for at vi ellers kunne ha en mild, nådig og barmhjertig Gud, gjør vi dermed selv Gud til vår uvenn, vekker hans vrede mot oss og kaller hans straff ned over oss.

Denne nøden skal vi tenke godt over og lære å leve så kristent at alle, både venn og fiende, kan se på oss at vi er Kristi rette disipler, og at vi har et hjerte med en kilde av kjærlighet i seg som aldri kan tømmes og aldri tørker ut.

Det unne vår kjære himmelske Far oss alle i nåde ved sin Hellige Ånd, for Jesu Kristi skyld! Amen.

Femte søndag etter treenighetssøndag

Luk 5,1–11. *Holdt i* 1532–1534.

> Så skjedde det at folket trengte seg sammen om ham for å høre Guds ord. Og han sto ved Gennesaret-sjøen. Da så han to båter som lå ved stranden. Fiskerne var gått ut av dem; de holdt på å skylle garna. Han gikk da om bord i en av båtene, som tilhørte Simon, og ba ham legge litt ut fra land. Og han satte seg og lærte folket fra båten.
> Da han sluttet å tale, sa han til Simon: Legg ut på dypet og kast ut garna til fangst! Simon svarte og sa til ham: Mester, vi har strevd hele natten og ikke fått noe. Men på ditt ord vil jeg kaste ut garna. De gjorde så, og de fanget så mye fisk at garna holdt på å revne. De vinket da til lagsbrødrene i den andre båten at de skulle komme og ta i med dem. De kom, og de fylte begge båtene slik at de holdt på å synke.
> Men da Simon Peter så dette, falt han ned for Jesu knær og sa: Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann! For redsel kom over ham og alle dem som var sammen med ham, over fiskefangsten de hadde fått. Likedan var det med Sebedeus-sønnene, Jakob og Johannes, som var i lag med Simon. Men Jesus sa til Simon: Frykt ikke! Fra nå av skal du fange mennesker. De rodde da båtene til lands, og de forlot alt og fulgte ham.

Denne beretningen forteller hvordan Peter og noen andre ble kalt til apostelembetet. Og til det passer beretningen svært godt. For med denne rike fiskefangsten ville Herren vise dem hvilken mektig framgang evangeliet skulle få i verden, og hvordan det skulle fange mennesker og dra dem ut av djevelens rike og inn i Guds rike. Herren tyder det jo selv slik til slutt: Heretter skulle Peter, Andreas, Jakob og Johannes fange mennesker.

Dette er en stor trøst i den anfektelsen som vanligvis kommer over alle gudfryktige prester. De frykter at prekenen deres ikke skal utrette noe fordi verden er for ond, og at ingen derfor skal bli bedre av å høre den. Ja, vil Kristus si, det kan en nok frykte der en holder en Moses-preken. Men der mitt ord blir forkynt etter min befaling, der skal det lykkes, slik Peter nå har fått denne fiskefangsten på min befaling.

Men før evangelisten begynner på selve beretningen, sier han at mange gudfryktige mennesker trengte seg sammen om Herren fordi de gjerne ville høre

ham preke. Med dette eksemplet vil Lukas også oppmuntre oss til å høre Herren Kristi ord med glede og holde oss flittig til det. For den som flittig hører Guds ord, har to store fordeler, som en aldri kan oppnå uten Ordet.

Den første er at en lærer Guds vilje å kjenne: hvordan han er sinnet mot oss, og hva han vil gjøre med oss etter dette livet. Det kan et menneske umulig vite uten Guds ord. For uten Ordet går et menneske enten omkring i dristig sorgløshet, uten gudsfrykt, og tror ikke at Gud er alvorlig vred på synden. Eller også har han fått denne erkjennelsen ved lovens preken, og da kan han ikke komme til noen annen slutning enn at Gud vil fordømme ham for syndene hans.

Kristi ord lærer oss derimot at Gud riktignok er svært vred på de ubotferdige, men at han likevel vil være nådig mot alle som omvender seg og ved troen tar sin tilflukt til hans Sønn Jesus Kristus, og hjelpe dem fra synd og død til det evige liv. Dette er den ene frukten vi har av Ordet, og derfor skal vi høre det gjerne og flittig.

Den andre er at vi også skal lære av Ordet at vårt ytre liv, vår stand og vårt arbeid er en rett gudstjeneste som Gud har behag i, når vi vet at de er omfattet av Guds ord og helliget ved det.

Derfor trenger ingen å begynne på noe nytt og uvanlig i sitt ytre liv for å tjene Gud, slik munkene har gjort. Han skal bli i sitt kall og gjøre det som øvrigheten hans byr ham, og det som standen og embetet hans krever av ham. Det er å tjene Gud på rett måte; slik gjør en det som behager ham. Og når en gjør det med troskap, vil Gud også gi lykke og velsignelse til det.

Dette er en svært nødvendig lære, og det kommer mye an på at vi vet at kallet vårt er omfattet av Guds ord. Da kan hver enkelt være viss på at alt han gjør og lar være å gjøre etter sitt kall og sin embetsplikt, er gjort og latt være i Guds navn og etter Guds befaling.

For bare slik kan hjertet by djevelen trass, være ved godt mot og si: I dag har jeg gjort det ene eller det andre, og jeg har gjort det fordi jeg vet at Gud har befalt og pålagt meg det i sitt ord. Derfor vet jeg at det er en god gjerning som Gud har behag i.

Den som derimot ikke kan si dette, han bør holde opp i tide. For uansett hva han har tatt seg fore, er det synd og noe Gud mislikerer. Derfor sier også Paulus: «Alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23).

Vil du ikke leve i tåke slik som hedningene, men rette alt du gjør og lar være, inn på at Gud kan ha behag i det, og gjøre alt i troen, da må du ha og kjenne Guds ord. For troen kan ikke være der Ordet ikke er.

Tenker du så ved deg selv: «Ja, men hva slags ord skal det være som kan omfatte alle stender og hele vårt ytre liv?», så kan en snart si deg det. For det første står det fjerde bud her: «Hedre din far og din mor.»

Dette budet omfatter alle stender. For ekteskapet er kilden som alle stender har sitt opphav i. Gud har her knyttet alt sammen slik at ekteskapet skal være grunnvollen for alle andre stender – for der det ikke finnes ektefolk, kan heller ikke noe styre eller borgerlig liv bestå. Og på samme måte skal alle de andre stendene i sin tur tjene denne ene standen, ekteskapet.

For det andre har vi ved siden av dette ordet, som omfatter alle stender, et annet ord som omfatter alle gjerninger, nemlig det som byr og befaler oss å elske vår neste som oss selv. Disse to budene skal alltid stå og lyse for øynene våre; da fører vi livet vårt rett og etter Guds ord og befaling.

Ser en bare på selve gjerningen, er det riktignok en liten ting at en tjenestepike lager mat, vasker opp, feier golvet og bærer, vasker og steller de små barna. For slikt gjør også hedningene og de ikke-kristne. Men de gjør det uten Guds ord, det vil si: De tror ikke at slike gjerninger er tjeneste og lydighet mot Gud, for de kjenner ikke hans befaling.

Men en kristen pike vet ut fra det fjerde bud at Gud befaler og vil ha slike gjerninger, og hun vet dessuten at kjærligheten til nesten krever slikt av oss. Derfor gjør hun en hellig gjerning av det, og hun trenger ingen klostervigsel til det. (*Oversetterens merknad: Luther skriver «Chresam», det vil si salving.*)

For det ordet Herren taler gjennom den hellige Paulus, er her den rette salvingen og helliggjørelsen: «Dere tjenere: Vær lydige mot deres jordiske herrer, med respekt og aktelse av et oppriktig hjerte, som mot Kristus selv», og: «Dere barn: Vær lydige mot deres foreldre» (Ef 6,5.1; Kol 3,20.22).

Slike Guds ord og troen gjør de små gjerningene hellige og til behag for Gud – de samme gjerningene som hedningene gjør like vel som vi. Mangler derimot Ordet og troen, kan de ikke behage Gud. For her på jorden er ingenting hellig uten Guds navn og hans ord alene; det som skal helliges, må derfor helliges ved Guds navn og hans ord.

Befalingen i det fjerde bud gjelder altså alle stender og gjerninger, så sant du tror på Kristus og viser lydighet i Guds navn. Gjør du det, kan du dø trøstig i denne standen din når Gud vil. For da dør du en salig død; da dør du i den rette tro og lydighet og er arving til det evige liv. Det er ikke for dine gode gjerningers skyld, men for troens skyld – fordi du tror at din person og ditt liv er til behag for Gud for Kristi skyld. Og av denne troen vil lydighet og gode gjerninger følge.

Når en munk kler seg i munkekappe, lar seg rake på hodet, står opp om natten til ottesang, leser messe, holder særlige regler for hva han spiser, og så videre, har slike gjerninger riktignok et stort skinn av hellighet. Men feilen ved dem er at de ikke skjer etter vår Herre Guds ord, og derfor er de ikke hellige gjerninger.

Men det er en hellig gjerning, som også gjør deg selv hellig, når du tror på Jesus Kristus, og så også tar det fjerde bud for deg og øver deg i lydighet. For her hører du jo at den standen du står i, er prydet med Guds ord og derfor er en hellig stand.

Framfor alt skal en derfor se på Guds ord. For den som bare vil se på selve gjerningen, kan ikke se noen forskjell på kristne og ikke-kristne. Begge gjør det de som far og mor, dreng og pike, husbonde og husmor skal gjøre i huset. Men forskjellen viser seg i dette: Hedningene og de ikke-kristne gjør det i synd og vantro, for de kjenner ikke Guds ord. En kristen gjør det derimot i troen og holder slike gjerninger for lydighet og en gjerning som behager Gud, slik Guds ord sier. Derfor er den kristnes gjerninger hellige, men de andres vanhellige.

Derfor skal en etter dette eksemplet høre Guds ord flittig og gjerne. For da kan også vi i vår tid komme så langt at vi som Peter har en bestemt befaling for

alt vårt arbeid, og dermed desto mer lykke og velsignelse til det. Der en ikke har Guds ord, kan det derimot aldri være noen rett velsignelse over arbeidet vårt, men bare forbannelse, unåde og dårlig samvittighet.

Dette får være nok om det eksemplet evangelisten holder fram for oss. I begynnelsen av teksten forteller han hvor flittig disse menneskene som var samlet ved Gennesaret-sjøen, holdt seg til Guds ord. Og til slutt forteller han hvor høyt Peter selv aktet Ordet, og at han gjorde som Kristus befalte ham.

Nå vil vi ta for oss selve beretningen. Her er det først den timelige trøst og lære: at Gud ikke vil la oss dø av sult. Deretter kommer den åndelige: at han ikke vil la oss bli fordømt for syndene våre, men ta oss til nåde. Dette er to svært nødvendige og nyttige lærdommer; derfor skal vi legge oss dem nøye på minne og rette oss etter dem.

Den timelige trøsten er denne: Kristus byr Peter å kaste ut garnet til fangst, og Peter lyder ham og fanger en overveldende mengde fisk. Det må da være en storartet husbonde og forsørger! Den som bare kunne ha ham med seg i sitt kall og sitt arbeid, ville sannelig ha nok av alle ting og ikke lide nød.

Men evangelisten lar oss forstå at vår kjære Herre Kristus ikke akkurat vil gjøre slikt for alle og enhver. Han gjør det bare for dem som først har arbeidet forgjeves hele natten og deretter har lyttet til hans ord. Det vil si: Med sin velsignelse vil han hjelpe de gudfryktige og fattige som før har lidd nød.

For de kristne må gjennom mye her i verden og bære mange anfektelser. Men når de er prøvd på denne måten og likevel blir trofast ved Ordet, i sitt kall og ved sitt arbeid, da vil Kristus være hos dem og hjelpe dem med sin rike velsignelse.

Dette er altså den ene trøsten vi får her, og den skal vi tro: Selv om vi av og til må lide mangel og ikke har alt slik vi ønsker, skal vi likevel ikke fortvile eller bli utålmodige, men håpe at velsignelsen ennå vil komme. For slik gikk det også Peter og lagsbrødrene hans her. De arbeidet forgjeves hele natten og fikk ingenting. Men så kommer vår kjære Herre Kristus. Først gir han dem sitt ord og gjør dem til kristne, og deretter byr han dem å legge ut på dypet og gjøre enda et forsøk. Peter lyder ham, og nå lykkes det svært godt for ham.

Slik skal det også gå oss. Heller ikke oss vil Gud gi overflod av alle ting med en gang fra begynnelsen av. For om han ga oss det straks vi ble døpt og kristnet, ville vi tro at vi hadde det av oss selv. Derfor lar han oss først mangle en tid og venner oss til motgang, for at vi mennesker skal gi opp tilliten til oss selv og si: «Hvem vet hvordan det ennå kan gå meg, og hvor jeg skal få levebrødet mitt fra?»

Da vil vår kjære Herre og gode husbonde være hos oss og si: «Vær trygg, jeg vet det svært godt. Kast ut garnet til enda en fangst. La ingenting drive deg fra arbeidet, men vent på velsignelsen.» For de kristne skal slett ikke slippe tilliten, fornekte Kristus eller bli utålmodige, selv om de må lide mangel. De skal håpe at Herren i tide vil gi dem det de trenger, og derfor alltid fortsette å arbeide.

Kristus gir nemlig ikke Peter fiskene slik at de av seg selv hopper opp i båten til ham. Selv om Peter nå er blitt en kristen, må han legge ut på dypet, gjøre garnet i stand og ta fatt på arbeidet slik som andre fiskere, og så la Herren råde for om han skal fange noe.

Det skal også vi lære å gjøre, hver i sin stand. Er du dreng eller pike, herre eller frue, borgermester eller fyrste, så gjør det embetet ditt krever av deg. For det hindrer deg ikke i å tro, og dessuten kan du godt tjene Gud i din stand.

Men la så Gud sørge for hvordan han best kan skaffe deg mat og levebrød, og la det ikke skremme deg om du en tid må mangle og lide nød. For før du vet ordet av det, kan det komme en tid da lykke og velsignelse skal innfinne seg, slik du så skje her. Bare hold trofast ut i arbeidet, og vokt deg vel så du ikke blir trett eller utålmodig.

Men den som ikke vil gjøre slik, men kaster garnene fra seg straks det mislykkes én gang, og i sin utålmodighet oppgir kallet og arbeidet sitt og begynner på noe nytt, han blir en fusker alle sine levedager og kommer ingen vei.

Den første læren dette evangeliet gir oss, er altså at vi skal være uforsagte selv om vi må lide mangel, og Gud ikke gir oss velsignelsen så snart som vi hadde håpet eller ønsket. For det ville da være urimelig å kreve at Gud alltid straks skal komme med sine velgjerninger så snart vi vil ha dem. Nei, arbeid først forgjeves en tid, vær tålmodig som Peter og si: «Også jeg må ha min søvnløse natt da jeg arbeider forgjeves; med tiden vil nok min himmelske Far gi meg bedre lykke.»

Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum. (*Oversetterens merknad: «Gud gir oss alt godt, men grip ikke tyren ved hornene.» Det vil si: Gud gir oss alt godt, men vi må gi ham tid og ikke fare fram og gripe etter det vi får lyst på. Slike allmenne visdomsord på vers ble i gammel tid lært utenat i skolene. Og siden det uten tvil alltid var mange studenter og unge mennesker blant Luthers tilhørere, var det svært naturlig for ham av og til å anføre slike velkjente setninger i husprekenene sine.*)

En må arbeide trofast og tåle noe; da vil Gud komme med sin velsignelse. Men det skjer bare når en ikke glemmer det første stykket, arbeidet, og når en dessuten, slik som Peter, låner Herren Kristus sin båt, så han kan sette seg i den og preke for folket, mens en selv hører nøye etter og lærer hans ord.

Her ser vi nå en stor og uvanlig dyd hos Peter. Han må virkelig ha vært en gudfryktig sjel, når han så fint tvinger seg selv og holder så urokkelig fast ved Ordet. For her går det slik det pleier: Vår Herre Guds befalinger og gjerninger ser ut som den rene dårskap når fornuften skal dømme om dem. Vanligvis regner en med at det ikke er noen god fangst å vente når en fisker midt på dagen; natten er bedre til det. Heller ikke pleier fiskerne å legge midt ut på sjøen eller ut på dypet. De holder seg langs land, der det, som fiskerne godt vet, er mest fisk.

Dette snur Herren her helt om. Han byr Peter å legge ut på dypet, midt ut på sjøen. Og enda de ikke hadde fått noe hele natten, byr han dem nå å kaste ut garnet midt på dagen. Peter merker nok at dette ikke er sagt etter reglene i hans håndverk. Derfor svarer han svært høflig: «Mester, vi har strevd hele natten og ikke fått noe.» Skal det gå etter vår kunst, er det lite håp om at vi skal få noe nå. «Men på ditt ord» vil jeg prøve det. Får vi ikke noe særlig, er det da bare spilt arbeid.

Dette er et svært fint svar. For en annen ville vel ha fart opp og sagt: «Kjære deg, kom ikke her og lær meg noe! Jeg vet sannelig mye bedre hvordan en fanger fisk enn du kan lære meg. Å preke og å fiske er to forskjellige ting. Det første kan

du, det andre forstår jeg meg på. Jeg vil ikke lære deg å preke, så skal ikke du lære meg å fiske heller; det kommer det jo ikke noe ut av.» Slik ville kanskje vi ha svart Herren. For det er vår måte og natur alltid å ville være klokere enn vår Herre Gud.

Men Peter er mer gudfryktig. Han lar alle slike tanker fare og tenker: «Hvor mye jeg enn forstår meg på fiske, vil jeg likevel ikke forakte dette ordet, men gjøre etter det.» Han holder altså fast ved Ordet av hele sitt hjerte og lar fornuft, erfaring og alt annet fare.

Dette er et fint eksempel på urokkelig tro. Måtte vi nå også virkelig kunne gjøre den kjære Peter dette etter, så vi holder oss til Ordet alene og lar fare alt annet som vil falle oss inn!

Vi ser jo at selv et menneske gjerne vil at en skal tro hans ord og gjøre etter det, og at han ikke blir vred om det skulle mislykkes. Men det er svært ergerlig for husets herre når han befaler noe, og tjeneren ikke vil rette seg etter det, men sier: «Nei, herre, det nytter ikke. Jeg har prøvd det før, men det ville ikke lykkes; derfor vil jeg ikke gjøre det du befaler meg.» En slik tjener vil ingen ha i huset sitt.

Men slik bærer vi oss sannelig alle sammen åt mot Gud i himmelen. Vi lar oss stadig føre vill av fornuften, så vi ikke retter oss etter hans ord slik vi burde.

Dette ser en nå for tiden hos sakramentssvermerne. Kristus sier: «Ta, et, dette er mitt legeme; drikk alle av det, dette er mitt blod» (Matt 26,26–28). «Nei, nei!» sier de, «det er ikke hans legeme og blod, men bare et tegn som betyr hans legeme og blod. For Kristus sitter ved Guds høyre hånd.» De vil altså dømme hans ord etter sin fornuft.

Men skam deg da! For å ville lære vår Herre Gud å preke, det er jo det samme som når egget vil lære høna å legge egg, eller kalven vil lære kua å kalve. Hvordan skulle vi like det om drengene og pikene våre bar seg slik åt mot oss og ville gjøre alt annerledes enn vi befalte dem?

Derfor regner Gud det som en stor ære når vi retter oss etter ham og hans ord slik Peter gjør her – når vi overvinner oss selv, selv om fornuften vil føre oss en annen vei, og sier: «Fornuft her og fornuft der; her står Guds ord og befaling, og ved det vil jeg bli.» Den som kan holde seg slik til Ordet, ham smiler vår Herre Gud og hele himmelens hær til.

Også mennesker har behag i slik lydighet. Det ser en når en fyrste befaler tjeneren sin noe, og tjeneren straks går og gjør det uten å disputere lenge om hvordan det vil gå, men tenker: «Min herre har befalt meg det; derfor vil jeg gjøre det i Guds navn. Lykkes det, så lykkes det både for ham og meg; mislykkes det, så er det for ham det mislykkes. Og er det en tåpelig befaling, hva angår det meg? Jeg står jo her for å lyde.»

Ville vi også adlyde Gud og hans ord på den måten, slik vi jo skylder ham, ville det være større fred på jorden. Da ville det verken finnes partier eller kjettere, og alle kristne kirker ville stå samlet om den rene, sunne lære. Men fordi vi ikke gjør dette, og de fleste av oss heller vil disputere mye og følge sitt eget hode enn å rette seg etter Ordet alene, oppstår det mye splid og villfarelse.

Riktignok går det ikke av uten anfektelse. Når det går oss slik som Peter her, og også vi har måttet arbeide en natt forgjeves, slår det ikke feil at vi snart blir motløse og utålmodige, begynner å knurre og tenker på å gå vår vei og gi opp det hele. Men denne anfektelsen skal vi ikke gi rom. Hver og en skal bli i sitt kall og la Gud råde for utfallet.

For en ser jo ofte at for gudfryktige, gode og lydige barn vil ingenting lykkes riktig slik en kunne ønske, mens alt lykkes og går etter ønske for slemme, ulydige slamper. Men dette varer ikke lenge. Til slutt skal det vise seg at det som mislyktes for de første i begynnelsen, likevel lykkes til sist, og at det som begynte så godt for de andre, får en ulykkelig ende.

La deg derfor ikke trette, men hold ut og vær trøstig, selv om det skjer at lykken ikke alltid vil føye seg. For uhell når du er lydig, er bedre enn lykke når du er ulydig. Til slutt kaster Gud likevel ulydigheten til jorden med all dens lykke, hvor stor den så er. Men lydigheten hjelper han til slutt på fote og gir lykke og velsignelse til den.

Andre del

Derfor skal vi legge godt merke til og følge dette fine eksemplet: Peter akter på Ordet og intet annet, han følger det og viser fra seg alle andre tanker – og slike har uten tvil også falt ham inn – uten å bli ført vill av dem eller hindret i denne lydigheten. For her står Guds ord og befaling like mye for oss som for Peter og byr oss å arbeide og utføre det kallet vårt krever av oss.

Og når noen akter på denne befalingen og tar seg flittig av kallet sitt, vil det også lykkes for ham til sist, selv om lykken en tid ikke vil føye seg, og velsignelsen lenge uteblir. For Gud kan ikke annet enn ha behag i lydigheten, og derfor gir han også til sist sin velsignelse til den, selv om han utsetter det en tid og prøver oss om vi vil holde fast ved hans befaling.

Ingen må derfor bli ergerlig og utålmodig om han, som Peter, må fiske forgjeves en hel natt. For hadde Peter fanget alle disse fiskene om natten, ville han ha tenkt at det skyldtes hans egen dyktighet og arbeid, og at han ikke hadde trengt noen andres hjelp til det. Men nå har han fisket hele natten og ikke fått noe, og først nå gir Herren ham sitt ord og byr ham å gjøre enda et forsøk. Derfor kan Peter godt merke og forstå at han og lagsbrødrene hans ikke er alene om det, og at det ikke er deres arbeid, men Ordet og Guds velsignelse som utretter det.

Dette får være nok om den trøst og lære dette evangeliet gir oss om vår legemlige og timelige forsørgelse: at Kristus ikke alltid vil la sine kristne arbeide forgjeves, men vil gi sin velsignelse til arbeidet deres og ikke la dem omkomme av sult.

Den andre trøsten og læren er åndelig. For her hører vi hvordan Peter blir forferdet over den mengden fisk han fanger, og av det lærer å kjenne vår Herre Jesus som en som er mer enn et vanlig menneske. Men fordi Peter kjenner seg selv som en fattig synder, kaster han seg på kne for Herren Jesus og sier: «Herre, gå fra meg, for jeg er en syndig mann!» Dette er en åndelig sak som få mennesker forstår rett. For det ser ut som om Peter var så andektig og ydmyk at han gjerne ville flykte fra Herren Kristus; men det har en annen mening.

I samvittigheten går det nemlig slik til: Når Gud kommer med sin nåde og lover oss syndenes forlatelse og det evige liv ufortjent, bare for Herren Kristi skyld, synes nåden oss så stor at vi tenker det er altfor mye og ikke tør ta den til oss. At Gud er nådig og barmhjertig, det tør vi nok tro. Men at han vil være så grenseløst nådig mot oss, den tanken våger vi ikke å åpne hjertet for.

Her tenker hver og en: «Ja, var jeg så ren og from som jomfru Maria eller Peter og Paulus, ville jeg ta til meg slik nåde og trøste meg ved den. Men jeg er en synder; jeg er ikke nåde verd, men fortjener vrede og unåde.» Og så kommer djevelen også til og gjør synden så stor i hjertet ditt at du ikke kan se annet enn din egen uverdighet og må bli forferdet over denne overveldende store nåden.

Dette er åndelig anfektelse. Uprøvde mennesker – og det er vi vanligvis alle sammen – vet ingenting om den; den kan bare læres ved erfaring. Derfor går de aller fleste mennesker omkring og tenker verken på synden sin eller på Guds nåde. Men de rette kristne blir forferdet over den, og det synes dem alltid for mye at Gud skal gjøre alt dette for deres skyld. «Hva er jeg?» tenker de. «Jeg er jo ikke verdig til at Gud skal være meg så nådig.»

Hit sikter den trøsten og læren Herren gir oss her, når han viser seg så vennlig mot Peter. Det er som om han ville si: «Å, Peter! Jeg er jo ikke kommet for å drepe deg eller straffe deg for syndene dine. ‹Frykt ikke!› Selv om du er en synder, så vær trygg: Fra den nøden kan og vil jeg hjelpe deg og gjøre en stor mann av deg. Vær derfor ikke redd for meg; det skal ikke være noen fare.»

Denne trøsten sikter altså til dette: Når slike tanker vil skremme hjertene våre og gjøre oss motløse, skal vi lære å jage dem bort og ikke gi dem rom. For det er en villfarelse når en mener at Kristus ikke kan fordra de stakkars synderne. Det er jo nettopp for deres skyld han er kommet ned hit til jorden. Derfor trøster han også Peter mot denne tanken og sier: «Frykt ikke!» Slik sier han også et annet sted: «Frykt ikke, du lille hjord! For det har behaget deres Far å gi dere riket» (Luk 12,32).

Også der taler han til hjerter som tenker slik Peter gjør her: «Hva er jeg, at jeg skulle komme i himmelen og leve der oppe i evig fryd og glede sammen med de kjære englene? Ja, var jeg from og hellig! Men slik jeg er, kan det jo ikke bli noe av.»

«Nei», sier Kristus, «ikke slik. Dere er redde, men dere skal ikke være redde. Dere vil min Far gi riket, og han gir dere det fordi det er hans nådige vilje. For dere er fattige syndere og uverdige til det; derfor er det hans nådige vilje å gi dere det av nåde og ufortjent. Bli derfor ikke forferdet, men ta imot det med kjærlighet, takk og glede.»

Skulle Gud ikke gi oss noe før vi hadde fortjent det og var verdige til det, kunne han jo ikke en gang gi oss det kjære brødet eller en slurk vann. Men han vil ikke se på vår fortjeneste og verdighet; han ser på vår nød og på sin nåde og barmhjertighet. Derfor vil han ikke bare skjenke oss den legemlige og timelige velsignelsen, men også det evige liv.

I denne anfektelsen er også Peter kommet. Han merker at det er Herren Kristi gave og velsignelse at han og lagsbrødrene hans på Kristi ord har kastet ut garnet og i ett kast fanget en så stor mengde fisk. Men samtidig tenker han

at han er aldeles uverdig til denne velgjerningen, og derfor er han nær ved å fortvile. «Herre», sier han, «hva har jeg å gjøre hos deg? Hold deg til gudfryktige og hellige mennesker. Jeg er dessverre et ondt og syndig menneske.»

Men Kristus trøster ham og viser seg helt annerledes mot ham enn han hadde tenkt. Han vil at Peter skal være uten frykt og være trygg, som om han ville si: «Denne fiskefangsten er ennå bare en liten ting. ‹Jeg vil gjøre deg til en menneskefisker.› Nå har du det embetet å være fisker. Men jeg vil gi deg et annet embete og sette deg til en annen gjerning: Der skal du fange mennesker som er hellige for Gud, og fylle himmelen og mitt rike med dem, slik som disse fiskene nå fyller båten din. Til denne fiskefangsten vil jeg gi deg et annet garn, nemlig evangeliet. Med det skal du fange de utvalgte, så de lar seg døpe, tror og har et evig liv. Og dette skal du ikke gjøre bare på ett sted: I hele verden skal du fange og omvende her en by og der et helt folk.»

Dette er den åndelige trøsten Herren gir disiplene sine. Han vil ikke bare sørge for at de ikke dør av sult; han vil også sette dem inn i det åndelige regimentet, sende dem ut i verden, la dem ferdes blant konger og fyrster og forandre verdens skikkelse ved evangeliets forkynnelse. Om djevelen blir vred over dette og setter seg mot det med all sin makt, hindrer det ingenting. For enten djevelen er vred eller blid, skal Ordet likevel bryte seg vei, trenge igjennom og bære frukt. Mange skal tro på Guds Sønn og slik ta imot syndenes forlatelse, bli rettferdige og arve det evige liv og den evige salighet.

Som et visst pant på dette har den kjære Gud gitt oss sitt ord, sin dåp, sin nattverd og sin avløsning. Det er garnet han fanger sine med. Med det samler han dem til seg ut av verden, der djevelen er fyrste og gud, bevarer dem mot djevelens list og verdens tyranni og holder dem oppe og styrker dem i troen, så de ikke skal bli fordømt sammen med verden.

Og selv om synden ennå rører seg i dem, og troen deres bare er svak, så de tenker at de ikke er denne store og herlige skatten verd, trøster Kristus dem likevel, som sagt, og sier: «Frykt ikke!» (Luk 12,32). «Se ikke på om dere er verdige eller uverdige til å ta imot det, men gi akt på mine ord: ‹Det har behaget deres Far å gi dere riket.› Er det nå slik, da vil deres Far ikke la dere fare ned i helvete, selv om dere har fortjent det. Hold dere derfor til meg, ta imot dåpen, gå til den hellige nattverd og la dere dra og fange av mitt evangelium; så skal det ikke være noen fare.»

Foruden eksemplet som lærer oss å høre Guds ord gjerne, har dere her, mine kjære venner, disse to stykkene. For det første: Selv om Gud en tid lar oss lide nød og arbeide forgjeves, vil han likevel i rette tid hjelpe sine og være hos dem med sin velsignelse. Og for det andre: Han vil også hjelpe oss mot synden og ikke fordømme oss. Derfor gir han oss også sitt ord og sine løfter og trøster oss med dem, for at vi fullt og fast skal tro at vi er hans barn.

Men slike Guds barn gjør også rettskafne, gode gjerninger når de først ved Ordet og troen er blitt visse på at de ved Kristus har en nådig Gud og Far i himmelen, og at de er hans fisker, som han har fanget med sitt ord som i et garn. I det er de godt bevart mot all ulykke.

Derfor kan de også være glade og ved godt mot, selv når de lider mangel, bekymring og annen trengsel, og si: «Om jeg må leve i fattigdom her, det gjør ingenting fra eller til. For jeg vet likevel at min kjære Gud vil forsørge meg. Han har jo gitt meg sin Sønn og all salighet i ham, og han vil også kaste til meg så mye at kroppen min kan få det den trenger i sin korte levetid.»

Det er altså særlig dette vår Herre Kristus vil her: å trøste hjertene våre og gjøre oss så tillitsfulle at vi tror visst og fast og slett ikke tviler på at vi har en nådig Gud i himmelen. Den som har en slik tro, lar seg ikke anfekte av noen timelig mangel. Han bryr seg heller ikke om at djevelen og verden er vrede, bare Gud er oss nådig, og himmelen og alle Guds kjære engler smiler til oss.

Så må nå vår kjære Far i himmelen gi oss alle ved sin Sønn, vår kjære Herre Jesus Kristus, at vi må tro dette fast og urokkelig og slik ha trøst i all anfektelse, legemlig og åndelig! Amen.

Sjette søndag etter treenighetssøndag

Matt 5,20–26. Holdt i 1534.

> For jeg sier dere: Hvis ikke deres rettferdighet overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himlenes rike.
> Dere har hørt det er sagt til de gamle: Du skal ikke slå i hjel, men den som slår i hjel, skal være skyldig for domstolen. Men jeg sier dere: Den som uten grunn harmes på sin bror, skal være skyldig for domstolen. Og den som sier til sin bror: Raka! skal være skyldig for Rådet. Og den som sier: Du dåre! skal være skyldig til helvetes ild.
> Om du da bærer fram ditt offer til alteret, og der kommer til å tenke på at din bror har grunn til å klage på deg, da la ditt offer ligge der foran alteret, og gå først bort og forlik deg med din bror. Kom så og bær fram ditt offer!
> Skynd deg å være føyelig overfor din motstander mens du ennå er med ham på veien! Ellers vil motstanderen overgi deg til dommeren, og dommeren overgi deg til vakten, og du bli kastet i fengsel. Sannelig sier jeg deg: Du slipper ikke ut derfra før du har betalt til siste øre!

I dette evangeliet lærer vår kjære Herre Kristus sine kristne dette: Når de tror og er døpt, når de har navnet og æren av å kalles kristne og har tatt imot alle slags åndelige goder og gaver, da skal de også legge vinn på å leve et oppriktig liv med hverandre, uten falskhet og hykleri.

For han har ikke gitt oss en falsk nåde som bare ser ut som nåde. Våre synder er store og fordømmelige, ikke innbilte; like sant, alvorlig og oppriktig er det med den nåden han har vunnet for oss. Derfor skal heller ikke vi handle falskt mot hverandre, men trofast og oppriktig, slik Gud har handlet med oss når det gjelder syndene våre.

Derfor tar Herren i dette evangeliet for seg det femte bud og viser oss et eksempel som vi skal vokte oss for. Han sier: «Hvis ikke deres rettferdighet overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himlenes rike.» Dette er en kort dom: Den som vil komme inn i himmelen, må ha en bedre rettferdighet enn fariseerne.

Hva bestod så fariseernes rettferdighet i? Det var ikke galt at de levde et pent, tuktig og ulastelig liv; for det vil Gud alltid ha av oss, slik hans ord sier: «Du skal

ikke slå i hjel, du skal ikke bryte ekteskapet, ikke stjele, ikke lyve» osv. Den som holder disse budene og viser slik lydighet, gjør rett.

Men fariseernes feil var at de var stolte av slike ytre gjerninger. Med denne tukten og anstendigheten mente de å være fromme og rettferdige for Gud. Derfor var de så trygge og ubekymret, som om loven dermed var oppfylt og ikke lenger hadde noe å anklage dem for. Men Gud krever ikke bare gjerningene; han vil også at vi skal ha et nytt og rent hjerte.

Mot slik sorgløshet vil Herren advare oss. For selv om vi ikke gir noen anstøt med gjerningene våre og er ulastelige for mennesker, må vi ikke derfor innbille oss at vi er rettferdige og har gitt Gud den fullkomne lydigheten vi skylder ham. Derfor sier Kristus her: Om du ikke slår i hjel med hånden, kan du likevel for Gud være en morder og en som bryter dette budet. For i dette budet har Gud ikke bare forbudt oss det mordet som skjer med hånden, men også vreden i hjertet, onde ord og sinte blikk.

Fariseernes rettferdighet består altså i at man er from i det ytre: ikke slår i hjel, ikke bryter ekteskapet, ikke stjeler. Og på grunn av slike gjerninger regner en seg som så from og hellig at en ikke trenger noe mer. Man tror at loven ikke krever mer av oss, at man har oppfylt den som man skal, og at Gud ikke er vred, men vel fornøyd med oss – enda hjertet innvendig fremdeles er fullt av synd og onde lyster.

Denne rettferdigheten, sier Kristus, hører ikke hjemme i himmelen, men i helvete. For Guds bud lar seg ikke oppfylle med gjerningene alene; også hjertet må være rent for all vrede, hat, misunnelse, urenhet og alle slags onde lyster. Den som kan nå så langt, kan si at han er from.

Men så lenge ikke alle onde og syndige lyster er døde i hjertet ditt, men fremdeles rører seg der inne – selv om de ikke alltid bryter ut i gjerning – så lenge skal du vokte deg vel for å tenke at du er from, eller at du kan komme til himmelen ved din fromhet. Til det hører en høyere og bedre rettferdighet, sier Kristus; med de skriftlærdes og fariseernes rettferdighet kommer dere ikke til himmelen.

Hva består så denne høyere rettferdigheten i? Den består i at gjerningene og hjertet er like fromme og begge retter seg etter Guds ord. Da holder ikke bare hånden din seg fra å slå i hjel, men også hjertet ditt er uten all vrede. Da holder du deg ikke bare fra hor i gjerning, men også hjertet ditt er helt rent og uten all ond lyst og begjær. Og slik videre gjennom alle de andre budene; for dette krever loven av oss. Den vil ikke bare ha gjerningene, men også et rent hjerte som stemmer helt overens med Guds ord og loven og retter seg etter det.

«Ja,» sier du, «men hvor finner man et slikt hjerte?» Jeg finner det ikke i meg, og du finner det heller ikke i deg. For det skjer så fort at galla renner over og vi lar oss rive med av vrede. På samme måte vekkes også andre onde lyster altfor fort i hjertene, selv hos hellige mennesker og helt mot deres ønske og vilje. Ofte må de bli riktig sinte på seg selv fordi de ikke klarer å holde slike tanker borte, hvor gjerne de enn vil.

Hva skal vi så gjøre? Denne høye rettferdigheten – et rent hjerte – har vi jo ikke, og likevel hører vi her dommen: «Hvis ikke deres rettferdighet overgår de

skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himlenes rike.» Dette skal vi gjøre: Vi skal ikke ligne de skriftlærde og fariseerne og innbille oss at vi er fromme for gjerningenes skyld.

Vi skal gjøre alt det gode vi kan, men i tillegg ydmyke oss for Gud og si: «Kjære Herre Gud, jeg er en stakkars synder. Vær meg nådig! Døm meg ikke etter gjerningene mine, men etter din nåde og barmhjertighet, som du har lovet og gitt oss ved Herren Kristus.»

Med denne læren vil Kristus altså først og fremst advare oss mot åndelig hovmod. Han vil føre oss til å erkjenne vårt urene, onde hjerte og vår syndige natur, og slik lede oss til å sette hele vårt håp til hans nåde. Dette er den rettferdigheten som fører inn i himlenes rike. Den er ikke bygd på gjerningene våre – selv om de skal være hellige og ulastelige – men på syndenes forlatelse og Guds nåde.

For selv om vi kommer så langt at vi i det ytre ikke gir noe menneske anstøt, men flittig hører Guds ord og gjør hans vilje, henger likevel alltid den store feilen ved oss at hjertet fortsatt er fullt av synder og onde lyster.

Den som har lært dette av Kristi ord og tror at slike synder er tilgitt ham i denne Frelserens navn, han er rettferdig. Han er det ikke i seg selv, for han er jo en synder, men ved at syndene hans er tilgitt ham av nåde ved troen på Kristus. Derfor sier også Peter: «Ved troen renset han deres hjerter» (Apg 15,9).

Men denne rensingen skal ikke forstås slik at vi nå ikke lenger kan kjenne noen ond tanke eller lyst i hjertet. Det vil ikke skje før vi er gjemt i graven og står opp til et annet og evig liv; først der blir hjertet fullkomment rent.

Men her i livet skjer rensingen ved Ordet og troen: Gud vil for Kristi skyld ikke tilregne oss syndene og straffe dem, men tilgi og ettergi oss dem. Likevel bærer troen allerede her den frukten at vi med Den Hellige Ånds hjelp begynner å bli lydige mot Gud. Men som sagt er dette ennå bare en ufullkommen lydighet; derfor må syndenes forlatelse alltid komme til.

Men vi må ikke tolke de ordene Herren her sier – «Hvis ikke deres rettferdighet overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himlenes rike» – som om fariseernes gjerninger var onde i seg selv. Fariseeren i Luk 18 roser seg av at han ikke er røver, urettferdig eller horkar, at han faster to ganger i uken og gir tiende av alt han eier (Luk 18,11–12). Det er ingenting ondt i noe av dette.

Tvert imot var det å ønske at alle mennesker levde slik i det ytre; da ville ikke den verdslige øvrigheten, bøddelen, far og mor, husbond og husmor ha så mye å gjøre med å straffe onde og vanartede mennesker. Men feilen var at fariseeren regnet seg som from på grunn av dette livet og mente at han ikke trengte at Gud tilga ham de onde lystene og syndene i hjertet.

Mot dette advarer Herren oss. Han sier at vi ikke må bli stående ved denne rettferdigheten, men søke etter en bedre, hvis vi vil komme inn i himlenes rike. Derfor holder han fram det femte bud som et eksempel, så vi skal lære å kjenne fariseernes rettferdighet og vokte oss for den.

Det femte bud lyder, som dere vet: «Du skal ikke slå i hjel.» Fariseerne mente at hvis de bare kunne overvinne seg selv så mye at de ikke slo i hjel med hånden,

var alt i orden. Da hadde de holdt dette budet fullkomment, og ingen kunne kreve mer av dem.

Men Kristus tolker budet langt strengere og sier: «Nei, dette betyr noe annet.» Hadde det stått i det femte bud: «Din hånd skal ikke slå i hjel», så hadde alle som ikke slår i hjel med hånden, holdt budet. Men det står: «Du skal ikke slå i hjel.» Det vil si: Verken hjertet ditt eller munnen din, verken dine fem sanser eller noe annet i deg eller på deg må skade din neste. Du må ikke bare la være å drepe legemet; du skal også holde deg borte fra alt annet som kan føre til at et menneske dør.

Her ser vi klart at Herren ikke tar ordet «slå i hjel» så snevert at det bare gjelder å utøse menneskeblod og gjøre en levende til et lik. Ordet omfatter alt det du gjør som gir årsak til et menneskes død eller framskynder den. Det gjelder for eksempel når du er fiendtlig mot noen og ikke unner ham en brødbit, slik den rike mannen gjorde mot den fattige Lasarus; for da må han jo gå til grunne, og det er din skyld.

Du har ikke drept ham med hånden, men du er like fullt hans morder, etter Ambrosius' ord: *Si non pavisti, occidisti* – «Nekter du din bror brød, har du drept ham.» Og i 1 Joh 3,15 står det: «Hver den som hater sin bror, er en morder, og dere vet at ingen morder har evig liv værende i seg.» For der hatet bor, kan det lett ende med mord og drap; det mangler bare et passende tidspunkt og en anledning.

Den som vil holde dette budet fullt ut, må derfor ikke bare holde hånden hos seg selv. Også hjertet hans må være uten all vrede, så han ikke slipper ut et sint blikk eller et hardt ord – heller ikke mot dem som alle må innrømme har fortjent alt vondt av ham.

Deretter viser Herren tydelig at man kan bryte dette budet på fire måter. For det første med hjertet, når det lar seg rive med av vrede og uvennlighet mot nesten.

For det andre når hjertet gir vreden sin til kjenne med ytre tegn – for eksempel når et menneske går forbi nesten sin og ikke vil se på ham, snakke med ham eller hilse igjen og så videre. For med ordet «Raka», som Herren bruker her, sikter han særlig til alle slags uvennlige fakter: Vreden lyser ut av folks blikk og miner eller høres på tonen de snakker i.

For det tredje når vreden går fra hjertet ut i munnen, så man banner og skjeller folk ut eller snakker ondt om dem. Den fjerde og siste måten er den verste: når alt går sammen – et sint hjerte, uvennlige miner, en ond tunge og en morderisk hånd som slår til og dreper eller vil drepe.

Nå er det riktignok forskjell i grad mellom disse syndene; Kristus deler dem selv inn slik og gjør forskjell på straffen. Likevel er de alle, den minste som den største, synder mot dette budet. Selv når man bare nærer uvilje, vrede eller uvennlighet i hjertet mot noen, kalles og er man en morder for Gud. Tenk derfor godt etter om du hele livet har holdt dette budet, eller mener at du heretter kan holde det så fullkomment som Kristus befaler oss. Er du ikke en hykler, må du da innrømme at du ikke har holdt det, og at det dessuten er helt umulig for deg.

Hva skal du så gjøre? For Moses har med klare og tydelige ord sagt oss hvordan Gud vil straffe dem som bryter hans ord (5 Mos 27,26): «Forbannet være den som ikke holder ordene i denne loven og ikke gjør etter dem!» Dette skal du gjøre: Som Kristus her lærer oss, skal du vokte deg for å bli en skriftlærd eller fariseer som mener seg from fordi han ikke har drept noen med hånden. Gi heller akt på hjertet ditt, munnen din og din ytre oppførsel.

Og når du merker at vreden har tatt deg, så vend deg straks til Gud og si: «Herre, her har jeg, en stakkars synder, igjen syndet mot det femte bud. Jeg har latt meg egge til vrede og vært uvennlig mot min neste i ord og oppførsel. Tilgi meg denne store synden min, og gi meg nåde til å bedre meg, så jeg heretter kan vokte meg for denne synden.»

Dette er det ene du skal gjøre, men som fariseerne ikke gjør. De lever i formastelig sorgløshet og regner slett ikke slik vrede for synd, langt mindre ber de Gud om tilgivelse for den.

Dernest må dette også til: Du skal stå vreden alvorlig imot og ikke gi den for slakke tøyler. Kanskje kan du ikke rydde den ut av hjertet så fort eller helt. Men du skal først av hele ditt hjerte bekjenne og klage denne synden for din Gud og be ham tilgi deg den.

Og deretter skal du stå imot den vreden som ennå er igjen i hjertet ditt, så kraftig at den ikke slår rot og med tiden bryter ut på nytt i uvennlige fakter, onde ord og håndgripeligheter. Du skal i det minste dempe vreden og snakke vennlig med nesten din. Da finner et godt ord et godt sted, og du skal sikkert få erfare at vreden dag for dag viker bort fra hjertet ditt og forsvinner som en røyk.

Slik gjorde ikke fariseerne. Vreden i hjertet, de uvennlige minene, ja, selv de onde ordene regnet de ikke for synd, og derfor viste de vreden sin uten blygsel.

Dessuten har denne lasten, vreden, den vanart at den er svært flink til å pynte på seg. For når man er sint, tenker man omtrent slik: «Han har gjort meg dette eller hint vondt. Viste jeg ham nå ikke at jeg er sint, men lot vreden fare, gjorde jeg jo urett; for da ga jeg ham bare enda mer grunn til å synde. Nei, den slyngelen må jeg gi litt igjen, ellers blir han vel helt umulig og frekk.»

Er hjertet fra før tilbøyelig til vrede, og så kommer i tillegg innbilningen om at en gjør rett i å bli sint på nesten for hans dårlige oppførsel, da blir ilden for alvor tent. Da har djevelen fått spillet i gang: Vreden vokser dag for dag, og hjertene blir mer og mer forbitret på hverandre.

Mot dette advarer Herren oss. Vi skal ikke la oss forføre av slike fariseiske tanker, men være oppriktige kristne og gjøre det som er rett – eller i det minste bekjenne vår urett og be Gud om at han vil være oss nådig, tilgi oss skylden og gi oss rene hjerter.

Tro meg: Den som på denne måten ville øve seg i lydighet mot de ti bud, ville hver time ha grunn til å bekjenne syndene sine, be og øve seg i troen og Guds ord. For syndsbekjennelse må til. Når vi er blitt overrumplet av vreden eller andre dårlige tilbøyeligheter, må vi ikke nekte det eller unnskylde det, men av hele hjertet skrifte for Gud og bekjenne at vi har gjort urett.

Deretter må også bønnen følge: at Gud ikke vil tilregne oss dette, men tilgi oss det og for Kristi skyld gjøre oss mer fromme ved sin Hellige Ånd. Og denne

bønnen skal bes i tro, så vi ikke tviler på at denne og alle våre andre synder er tilgitt oss for Kristi skyld.

Dette er å øve seg rett i å lyde loven eller de ti bud. Da trenger man ikke se seg om etter andre gode gjerninger eller en annen gudstjeneste, slik paven og hans tilhengere gjør. For de sitter til opp over ørene i fariseernes rettferdighet.

Akkurat som fariseerne tolker de det femte bud bare om de ytre gjerningene, og det ser vi godt av den setningen de bruker: *Rancorem ponere necesse est, sed signa rancoris non* – «Vreden», sier de, «skal du la fare, men vredens kjennetegn er det ikke nødvendig å la fare.» Det vil si: Når noen gjør deg vondt, så vokt deg for å bli sint på ham og slå ham for det; men at du ikke vil snakke til ham eller omgås ham og ha noe med ham å gjøre, det er ingen synd, og det er ingenting å bry seg om.

Derfor har de regnet de ti bud som noe ringe som bare lekfolk skal befatte seg med, mens de selv har sine egne, selvoppfunne gode gjerninger og en høyere gudstjeneste. Men den som ville holde de ti bud slik vi her har hørt at man skal holde det femte bud, han ville, mener jeg, få så mye å gjøre at han ikke trengte å se seg om etter andre gode gjerninger og en annen gudstjeneste.

Herren går svært strengt og alvorlig til verks i denne saken. Han vil at vi alltid skal vandre i slik fullkommen lydighet mot dette og de andre budene, så sant vi vil være kristne. Han begynner med et strengt ord: «Hvis ikke deres rettferdighet overgår de skriftlærdes og fariseernes, kommer dere aldri inn i himlenes rike.» Like strengt slutter han når han her taler om to motstandere eller parter. For der det er vrede og uenighet, er det alltid to parter: Den ene gjør urett, og den andre lider urett; den ene krenker, og den andre blir krenket.

Til den som har forårsaket vreden og krenket den andre, sier Herren her kort og bestemt at han ikke må våge å nærme seg Gud og ta del i gudstjenesten før han har forlikt seg med motstanderen sin.

For slik lyder hans ord: «Om du da bærer fram ditt offer til alteret, og der kommer til å tenke på at din bror har grunn til å klage på deg, da la ditt offer ligge der foran alteret, og gå først bort og forlik deg med din bror. Kom så og bær fram ditt offer!» Gjør du ikke dette, er ditt offer og din gudstjeneste forgjeves, og Gud har ikke behag i det.

Med disse ordene treffer Herren fariseernes tanker svært nøyaktig. De mente at de med slike røkoffer kunne blende Gud, så han ikke skulle se hatet og naget de bar i hjertet mot nesten, og at også andre mennesker skulle regne dem for fromme.

Men Kristus sier: «Nei, det hjelper deg ikke; du lurer bare deg selv. Gud ser aller først på hjertet ditt og på hvordan det er sinnet mot nesten. Finner han det fullt av hat og avind, må du ikke vente at han skal se med velbehag på ditt offer og din gudstjeneste.» For når han har befalt: «Du skal elske din neste som deg selv» (Matt 22,39), vil han først og fremst ha denne lydigheten av deg; ellers vil han slett ikke vite av deg.

Hva synes du om en slik handel: å gi Herren din Gud en okse som var verdt ti gylden, og samtidig gå hen og slå din bror i hjel? Det ville være det samme som å gi bort en skilling på ett sted og stjele hundre tusen gylden på et annet.

Slik kan det ikke være, og slik skal det ikke være. Vil du dyrke Gud, så tjen ham med et hjerte som ikke hater nesten. Ellers skal du vite at din gudsdyrkelse er en styggedom for Herren.

Derfor er det så mange som holder seg borte fra sakramentet og ikke vil be Fadervår, når de lever i uenighet med nesten sin. For ordene «Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere» støter dem og holder dem tilbake. De er redde for at de med disse ordene selv feller den dommen over seg at Gud heller ikke skal tilgi dem skylden, siden de ikke tilgir andre. Og det er sant; ingen må tenke annerledes. Vil du ikke tilgi, skal du heller ikke få tilgivelse; det blir aldri annerledes.

Men derfor skal du også tenke over hvilken ulykke du lager for deg selv når du holder fast på vreden og ikke vil la den fare. Og saken din blir heller ikke bedre av at du ikke vil be eller gå til alters; slik Gud finner deg, slik dømmer han deg.

Følg derfor Kristi råd: Ydmyk deg for Gud, bekjenn synden din, forlik deg med nesten din og la vreden fare – «Kom så og bær fram ditt offer!» Ellers bryr Gud seg ikke om deg og vil ikke ha behag i ditt offer eller din bønn – det hører du jo her. Det er dette Kristus mener med ordene: «La ditt offer ligge der foran alteret.» Det er som om han ville si: «Du utretter jo ingenting med det hos Gud.»

Dette var den ene av de to motstanderne eller partene, nemlig den som har gitt årsak til vreden og krenket nesten sin. Han skal ikke bare ydmyke seg for Gud og bekjenne at han har gjort urett; han skal også bekjenne det for nesten sin og så vente tilgivelse hos Gud.

Herren advarer også den andre parten, han som er krenket og mener han har god grunn til å være sint. Han formaner ham til å tilgi villig og ikke la seg trygle lenge. Gjør du ikke det, sier Kristus, er du i stor fare. For vil du la deg be lenge og ikke være villig til forlik, kan det lett skje at motstanderen din overlater saken til den høyeste dommer, Gud i himmelen, og sier: «Herre, jeg har gjort det jeg skal. Hos deg finner jeg nåde, men ikke hos menneskene. Vel, så overlater jeg saken til deg.»

Om Gud så overrasker deg i denne tilstanden, hva tror du dommen hans da blir? Han vil ta deg, du som verken vil tilgi eller glemme, og «overgi deg til vakten, og du bli kastet i fengsel … Du slipper ikke ut derfra før du har betalt til siste øre!» Det vil si: Det skal ikke være noen nåde for deg, men som han sier: «Med det samme mål som dere har målt med, skal det måles igjen til dere» (Luk 6,38).

Herren Kristus vil altså at vi skal være barmhjertige og la vreden fare, og at vi skal være vennlige mot alle. Hvis ikke, står det femte bud her og anklager oss som mordere for Gud, og da skal straffen for det ikke utebli.

Denne læren og dette livet skal alltid med all flid høres og øves blant oss kristne. Ellers vekker vi Guds vrede og mishag og skader oss selv – ikke bare på liv og gods, men også, slik Kristus her truer med, på sjelen.

Men utenfor Kristi rike, nemlig i den verdslige øvrigheten og dommerembetet, gjelder ikke lenger det femte bud på denne måten. Der har Gud gitt en særskilt befaling som skal følges og etterleves. Den som har fått det verdslige styret betrodd, har befaling om at han skal bli vred, straffe og drepe når en av undersåttene har begått en misgjerning som fortjener døden.

På samme måte har også far og mor befaling om at de ikke må le av det når barna og tjenestefolkene har forsett seg og gjort noe galt, men skal snakke hardt til dem og refse dem for det. Dette befaler Gud dem. Vil de ikke gjøre det, er de ulydige mot Gud og forsømmer sitt kall og sin plikt.

Meningen er altså ikke at en tyv skal kunne si til dommeren: «Heng meg ikke, for i det femte bud står det skrevet: Du skal ikke slå i hjel.» Det kan han si til sine likemenn, som ikke er i embetet. Men øvrigheten har befaling om å bruke sverdet, så det onde kan bli avverget eller stanset.

Like lite ville det passe seg om en tjenestepike som hadde vært skjødesløs, uordentlig eller lat i arbeidet sitt, ville si til fruen i huset: «Kjære madmor, dere er jo en kristen kvinne. Tenk da på det femte bud, at dere ikke skal bli sint på meg; for å bli sint er jo forbudt, siden Kristus sier at den som er sint på sin neste, skal være skyldig for domstolen.»

Nei, min pike, her har Gud ordnet det annerledes. Du er tjenestepike og skal gjøre arbeidet ditt med flid og gjøre det du blir bedt om. Gjør du det ikke, skal du ikke få gode ord for det, men skjenn og straff.

Dette har Gud ikke bare pålagt husfedre og husmødre, men også dem som har et verdslig øvrighetsembete i samfunnet. Slik vrede mot misdedere gjør dem ikke til ukristne, like lite som kallet og embetet deres gjør det. Tvert imot ville det gjøre dem til ukristne om de sviktet sitt kall og sin embetsplikt. Det ville de gjøre om de av likegyldighet og mangel på tilsyn lot all tukt og orden forfalle – både hjemme i husene og i by og land – og lot barna og tjenestefolkene holde på som de ville, og undersåttene rå og regjere etter eget forgodtbefinnende.

Det duger slett ikke. I Kristi rike skal det ikke være vrede og harme, men bare vennskap og kjærlighet. Der må hjertet ikke nære bitterhet mot noen, og verken munnen eller hånden din må bedrøve eller skade noe menneske.

Men i det verdslige styret og i hjemmet skal man, hver etter sin stand, både med munn og hånd gi skjenn og straff til alle som oppfører seg dårlig og ikke gjør det de er satt til. For her gjelder det ikke å vise ettergivenhet og skånsel, men å straffe.

Og den som lar straffen hvile, er selv skyld i at den høyeste dommer, Gud selv, må komme og straffe det onde. Men det har man lite glede av. For når Gud kommer, kommer han så det merkes, og han holder ikke opp før han har straffet hele landet, den ene ugudelige sammen med den andre.

Dette er det dagens evangelium lærer oss. Måtte nå vår kjære Herre Gud hjelpe oss alle ved sin Hellige Ånd, så vi kan leve sammen som kristne og med flid gjøre det vi skylder, hver i sin stand og sitt kall! Amen.

Sjuende søndag etter treenighets-søndag

Mark 8,1–9. *Holdt i* 1533.

> På denne tiden skjedde det igjen at en stor folkemengde var samlet, og de hadde ikke noe å spise. Han kalte da disiplene til seg og sa: Jeg har inderlig medynk med folket. For de har alt vært hos meg i tre dager, og de har ikke noe å spise. Sender jeg dem hjem fastende, vil de bli utmattet på veien. Noen av dem er jo kommet langveis fra.
> Hans disipler svarte ham: Hvor skulle noen få tak i nok brød til å mette alle disse her i ørkenen? Han spurte dem: Hvor mange brød har dere? De svarte: Sju.
> Da bød han folket å sette seg ned på marken. Han tok de sju brødene og holdt takkebønn. Så brøt han dem og ga til disiplene sine for at de skulle dele ut. Og de delte ut til folket. De hadde også noen få småfisker. Han ba velsignelses-bønnen og bød at også de skulle deles ut. Alle spiste og ble mette, og de tok opp det som var til overs av brødstykkene, sju store kurver. De var omkring fire tusen. Og han lot dem dra bort.

Dette underet har vår kjære Herre Jesus gjort to ganger. Fjerde søndag i fasten hørte vi at han mettet fem tusen menn, foruten kvinner og barn, med fem brød og to fisker, og at det likevel ble tolv kurver med rester til overs. Og i dagens evangelium hører vi at han en annen gang mettet fire tusen menn med sju brød og noen få småfisker, og at det her ble sju fulle kurver til overs.

Det er uten tvil ordnet slik med vilje at det prekes over dette underet nettopp på denne tiden av året. Nå er høsttiden kommet, og man begynner å føre markens grøde i hus. Da skal dette evangeliet minne oss om at alt sammen er Guds velsignelse. For han gjør den dag i dag det samme underet for oss som han den gang gjorde i ørkenen: Når han legger sin velsignelse i det, kan lite rekke langt, og han kan mette og fø mange med det.

Vi skal også av hjertet takke ham for den velgjerningen at han år etter år gir oss jordens frukter og legger sin velsignelse i dem. Og selv om det bare er lite i forråd eller kornet har vokst dårlig, skal vi likevel holde fast ved den trøsten dette evangeliet lærer oss: Alt kommer an på vår kjære Herre Kristi velsignelse, og ikke på å ha mye i forråd.

For dette er den ugudelige og vantro verdens vanart: Når den ikke ser og har overflod av alle ting, fortviler den straks, som om det ikke var noen redning fra å sulte i hjel. Gud har nå så mangt et år forsørget oss rikelig, men det hjelper ikke; alle er likevel redde for å sulte i hjel.

Og de grådige kornoppkjøperne og ågerdjevlene hjelper trofast til med dette. De holder korn, vin og andre varer tilbake og vil ikke selge folk dem for en rimelig pris, men venter og ser tiden an i håp om at varene skal stige enda mer. Dette er ukristne mennesker som verken kjenner eller tror dette underet og denne velsignelsen. Ellers ville de nok søke mer flittig å ha Herren Kristus hos seg og ikke tvile på at han ved sin velsignelse kan gjøre mye av lite.

Men vi kristne lærer to slags trøst av dette evangeliet: at vår kjære Herre Kristus vil forsørge sjelene våre med Ordet og legemene våre med det daglige brød. Han kan nok en tid la sine kristne lide nød og være fattige og foraktet – for hele verden hater dem og unner dem ikke en brødbit. Likevel skal de ikke tvile på at han vil forsørge dem. Han vil ikke la dem gå til grunne av sult, men gi dem et nøkternt utkomme, så de kan klare seg med det.

Men med denne velsignelsen sin følger Herren den regelen han gir i Matt 6,33: «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg!» For evangelisten forteller at folket nå hadde vært hos Herren i tre dager. Men hva tror du de hadde gjort eller søkt hos ham i disse tre dagene? Uten tvil hadde de ikke gått ut dit av noen annen grunn enn at de ønsket å høre Ordet. Og det er sikkert grunnen til at han tar seg så hjertelig av dem og mener han må stille sulten deres, så de ikke skal bli utmattet.

Hovedlæren er denne: Først skal vi trakte etter Guds ord og hans rike, og når det er gjort, la Herren Kristus sørge for at legemet blir mett. For det er hans faste råd at når vi er disipler av hans ord, skal vi ikke dø av sult. Derfor sier han: «Jeg har inderlig medynk med folket.» Og hadde han ikke hatt brød, måtte steinene ha blitt til brød.

På samme måte forteller Markus i beretningen om hvordan de fem tusen ble mettet (Mark 6,31–44), at Kristus dro over sjøen til et øde sted for seg selv og gikk ut i en ørken. Og folket, som hadde sett ham dra over og kjent ham igjen, kom løpende etter ham fra alle byene. Men da Jesus så den store folkemengden, sier Markus, fikk han inderlig medynk med dem, for de var som får uten hyrde. Og han begynte å lære dem mye (Mark 6,34).

Herren er den rette hyrde og vokter for sjelene våre, og den første nøden han her ser, er altså at disse menneskene var en spredt flokk. Slik var det også med oss under pavedømmet. Der påkalte den ene den hellige Barbara og den andre den hellige Katarina. Ingen steder fant man en rett forkynner som kunne føre flokken til de rette beitemarkene, det vil si forkynne oss den rene lære; alle sammen svevet og levde vi i villfarelse og avgudsdyrkelse.

Slik var det også, sier Markus, med det stakkars folket i jødenes land. Prester og levitter var satt til å forkynne om Kristus som skulle komme, og om hans nåderike. Men hva gjorde de? Hyrdene ble glupske ulver og forkynte sine egne drømmer, så de stakkars fårene sultet ut. Slik var det også med oss under pavedømmet. Ingen av oss visste at Gud for Kristi skyld ville være oss nådig og tilgi

oss syndene, og derfor visste vi heller ikke hvordan vi stod med Gud. For alle mente at skulle de bli salige, måtte de selv hjelpe til med sine egne gjerninger og sitt eget liv.

Dette er altså den første nøden Herren ser hos det stakkars folket og tar seg nær av. Og deretter holder han en lang og vakker preken for dem. Det er som om han ville si: «Hva gjør da de ugudelige prestene og levittene? Her er så mye folk som gjerne vil høre og lære noe om Herren vår Gud, men det er ingen som underviser og veileder dem. De som skulle gjøre det, har bare travelt med sin prakt, sin gjerrighet og sine ofringer.» Derfor sier Markus at «de var som får uten hyrde» (Mark 6,34).

Å, du store Gud! Når et får ikke har noen hyrde, er det et stakkars, forlatt lite dyr. Det kan ha nød nok når det har hyrde, hunder og fjøs. Men hva skal det bli av det når det verken har hyrde, hunder eller kve?

Slik er det også med oss stakkars mennesker. Skulle ikke djevelen regjere der hvor man verken har Guds ord eller forkynnelsen av det? Man kan jo ha nok å gjøre med å verge seg mot ulvene når man gjerne hører evangeliet, ber flittig og dertil har fromme sogneprester og trofaste sjelesørgere. Hvor fort kan det da ikke skje at en lar seg bedra, når en ikke har Guds ord rent og klart, og ingen vet hvordan han skal be eller overgi seg i Guds hånd? Da tar den ene én helgen og den andre en annen til frelser, og slik farer vi alle vill og havner blant ulvene.

Det første vår Herre Kristus nå gjør, er å bøte på denne elendigheten og store nøden. Han forkynner, lokker de villfarne fårene til seg ved Ordet og kaller dem sammen.

Vi har derfor stor grunn til å tenke over denne store velgjerningen og prise de vennlige og kjærlige øynene som vår kjære Herre Jesus Kristus ser med inn i menneskenes hjerter. Han tar seg så alvorlig nær av at de farer vill og flakker omkring uten hyrde, at han trer fram, selv om han hadde gått ut i ørkenen for å være alene. Han har medynk med folket, som var utmattet av åndelig sult, og holder en lang preken for dem; med den metter og trøster han først og fremst sjelene deres.

Slik går det også til i dagens evangelium, der evangelisten antyder at de hadde vært hos Herren Kristus i tre dager, uten tvil for å høre ham preke. Det hadde vært godt om disse prekenene hans var skrevet ned; men evangelisten har her bare villet beskrive underet.

Det første stykket er altså dette: Vår kjære Herre Jesus Kristus har så stor omsorg for de forlatte sjelene og har så hjertelig medynk med dem at han reiser seg fra bønnen han holdt på med til sin Far, tar seg av den stakkars, forlatte flokken og preker for den. Men når han har et slikt hjerte for menigheten sin, hvordan tror du han da på den ytterste dag vil ta imot forsømmelige sognepresters som ikke røkter kallet sitt trofast, ja, kanskje til og med fører sine sognebarn vill? Og fyrster og herrer som tvinger folket til avgudsdyrkelse og ikke vil la dem beholde Ordet rent og uforfalsket?

Men særlig: Hva vil paven og biskopene hans si til dette? De bærer navnet og roser seg av at Gud har kalt dem til dette embetet og gjort dem til biskoper og sjelesørgere.

Hvordan vil de da forsvare at de likevel ikke gjør annet enn med vitende og vilje å holde folket fast i avgudsdyrkelse? De vil ikke la undersåttene sine komme til den rette kunnskapen om Ordet og den rette gudstjenesten, men straffer dem til og med på liv og gods når de ikke vil samtykke i slik avgudsdyrkelse eller ta del i den. Og hva vil fedre og mødre svare ham, de som ikke flittig holder barna og tjenestefolkene sine til kirken og Guds ord?

For da vil han uten tvil si: «Dere husfedre og husmødre, dere konger og fyrster! Dere har hatt så mange sjeler betrodd til deres omsorg. Dem skulle dere ha oppdratt i gudsfrykt og med flid holdt til Guds ord. Det har dere ikke gjort, men latt dem vokse opp i ryggesløshet og uten all gudsfrykt. Av hvem skal jeg kreve regnskap for denne usigelig store skaden? Av ingen andre enn av dere, dere foreldre, husfedre, husmødre, konger og fyrster. For dere befalte jeg å føre strengt tilsyn med dette, men dere har ikke fulgt befalingen eller sørget for at de lærte noe.»

Slik vil han tale til dem. For foreldre, husfedre og husmødre, fyrster og herrer er ikke bare til for å skaffe sine barn, tjenestefolk og undersåtter fred og mat for legemet. De skal også med all flid sørge for at de blir veiledet til sannheten og rett undervist i Guds ord, så de framfor alt kan ha føde for sjelen og bli gudfryktige, fromme og salige.

Derfor er den ypperste gudstjenesten og det første og største verket vi kan gjøre her på jorden, å føre andre mennesker – særlig dem som er betrodd oss – til sann kunnskap om Gud og til det hellige evangeliet. Men denne gode gjerningen er djevelen svært forhatt, og derfor står han den imot av all kraft, både med vranglære og med forfølgelse. Dessuten er den allerede i seg selv en vanskelig sak; for det koster mye strev og arbeid før man får barn og unge mennesker så langt at de virkelig tar læren til seg og blir gudfryktige.

Denne gudstjenesten og største almissegjerningen gjør Herren her først: Han hjelper sjelene til disse stakkars menneskene. Dette er å holde sabbaten hellig på rett måte. Med det tjener han Gud mer og hjelper de stakkars menneskene bedre enn om han hadde gitt hver av dem som hørte ham preke, tusen gylden. For den åndelige føden overgår langt den legemlige, siden et menneske ved den får evig liv.

Dette eksemplet skulle fedre og mødre, herrer og fruer og regenter følge. Da kunne de liksom fortjene seg himmelen ved sine barn, tjenestefolk og undersåtter – det vil si: gjøre den høyeste gjerningen og den som behager Gud mest, når de slik framfor alt hjelper sjelene, så de ikke farer til helvete.

Etter denne åndelige almissen – det vil si etter denne prekenen, som med rette kan kalles en rik almisse – kommer nå også den andre og ringere almissen: Herren vil også hjelpe dem legemlig. For Kristus er ikke kommet for å ødelegge verken sjel eller legeme, men for å hjelpe dem begge.

Derfor er det ikke rett når en kartusermunk vil faste eller be seg i hjel. Legemet skal riktignok arbeide og bruke kreftene sine og må ikke gå ledig; men et menneske skal arbeide slik at han ikke setter helsen over styr og skader legemet med det. Mange munker under pavedømmet skadet helsen sin med altfor mye bønn, faste, sang, nattevåk, selvplageri, lesing, harde netter og så videre, så de

døde før tiden. Den som slik ødelegger legemet sitt, er sin egen morder. Vokt deg for slikt som for en stor dødssynd!

Sirak sier i kapittel 33: «Eselet skal ha fôr, svepe og bører, og likeså tjeneren brød, refselse og arbeid.» Men han føyer straks til: «Pålegg ikke noen for mye, og hold måte i alle ting» (Sir 33,28.32). (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse Sir* 33,25.30.)

Legemet er dødelig; derfor må det ha sin føde, så det kan holde seg friskt. Dernest må det heller ikke gå ledig, men arbeide og ta seg noe fore, så det ikke blir vellystig og urolig. Og for det tredje må svepen eller straffen også til, så det kan holdes til flid og utholdenhet og ikke blir dovent og likegyldig.

Likevel skal det holdes måte; for et menneske kan ikke arbeide hele tiden, men må også ha sin hvile, og uten den kan ingen holde ut lenge. Derfor har Gud ikke bare bestemt dagen til arbeid, men også natten til søvn og hvile og middagstimen til å spise. For Gud er ingen morder, slik djevelen er, han som arbeider på å få de gjerningshellige til å faste, be og våke seg i hjel. I slikt har Gud ikke behag; men det skal «holdes måte i alle ting», som den vise mann sier.

Den andre trøsten får vi altså når vi lærer å ta saken på rett måte og først og fremst trakter etter Guds ord. For selv om vi må søke det ute i ørkenen og lide timelig nød for det, gjør det ingenting. Vi har jo en rik Herre som tar seg av nøden vår og sørger langt bedre for oss enn vi selv er i stand til. Selv kan vi ikke utrette noe med all vår bekymring. Men der Kristus tar på seg omsorgen, må det bli fullt opp av alle ting – det ser vi her – selv der det ikke er noe som helst.

Apostlene har også omsorg for de sultne, men på en helt annen måte. De er bekymret, slik menneskets fornuft pleier å være; for de sier: «Hvor skulle noen få tak i nok brød til å mette alle disse her i ørkenen?» Også dette er å vise omsorg, men en omsorg man er dårligere tjent med enn med slett ingen.

Men så snart Kristus tar seg av folket og vil mette dem, rekker det lille forrådet likevel så langt – selv om det bare er sju brød og noen få småfisker – at fire tusen menn får nok. Kvinner og barn er ikke regnet med, og de har uten tvil vært der i stort antall. Ja, det blir til og med sju fulle kurver til overs.

Men si meg nå: Tenk deg en mann som visste helt sikkert at han kunne leve like lenge på en eneste gylden og komme like langt med den som en rik mann med ti tusen. Ville han da la seg anfekte av at han bare hadde én gylden, eller regne mannen med de ti tusen som rikere enn seg?

Og om den rike mannen ville skryte av den store pengehaugen sin, ville ikke den andre da håne ham og si: «Du kjekker deg uten grunn. For selv om du har mye, har du bare det forut for meg at du har mer bry med å telle pengene dine enn jeg med å telle mine. For når den ene gylden min er brukt opp, er også dine ti tusen brukt opp.»

Hvordan kan det da ha seg at vi, som jo alle er kristne eller i det minste vil være det, ikke gjør likeså? Hvorfor tenker vi ikke på at vi verken skal sette vår lit til rikdom og overflod eller la fattigdommen gjøre oss bekymret? For når vi flittig og trofast holder fast ved Ordet, skal vi ikke mangle det nødvendige. Kristus sørger jo for oss, og av det må det følge at vi skal få vårt daglige brød.

Om vi har mye eller lite, gjør ingenting; alt kommer an på hans velsignelse. Legger han sin velsignelse i det lille forrådet du har, skal det ikke bare strekke til, men ved hans velsignelse gi overskudd og bli til mer enn du hadde å begynne med.

Dette burde vi prente godt inn i oss. Da skulle vi ikke bare slippe å gjøre oss bekymringer når trange tider melder seg, men også kunne holde borte den gjerrigheten som uopphørlig plager oss. For vi har alle den vanarten at når noen har mye, synes vi alltid at han må kunne komme lenger med det og har mindre å frykte enn vi andre. Derfra kommer den lysten til å ha mye som man vanligvis finner hos folk. Og den fører så lett til at de til sist verken bryr seg om Gud eller mennesker, bare de kan tilfredsstille gjerrigheten sin og skrape sammen mye gods.

Den som virkelig ville tenke over dette underet, ville få andre tanker og verken stole på rikdom eller la seg skremme av fattigdom. Han ville roe hjertet sitt og si: «Den som har Kristus, har en forsørger som kan gjøre mye av lite, ja, alt av intet.» Men der Kristus ikke er med sin velsignelse, svinner selv de største rikdommer bort og minker dag for dag.

Disse sju brødene og få småfiskene var kanskje bestemt til et måltid for Herren selv og disiplene hans. For han trakk seg ofte bort fra folket en tid for å be og av andre grunner, og på slike reiser har disiplene måttet ha med seg mat. Men da det her kommer så mye folk til Herren, oppstår den nøden at de ikke har noe å spise, og nå må det lille forrådet brukes til å mette hele den store skaren.

Så snart Herren tar de sju brødene, bryter dem og gir dem til disiplene for at de skal dele dem ut til folket, vokser de synlig mellom hendene hans. Han fortsetter å rekke disiplene stykkene han bryter av, og likevel har han hele tiden mer igjen i hendene enn han har delt ut.

Denne kunsten kan han, og den bruker han til gagn for disse disiplene sine som kommer for å søke hans ord. Men han gjør det ikke før det er nød på ferde. Den som ønsker slik velsignelse, skal derfor ikke klage over fattigdommen sin, selv om det går ham ille en tid. Hold fast ved Ordet og vær tro i kallet ditt, slik Kristus befaler deg, og la så ham sørge for hvor han skal hente brødet til deg.

For aldri har noe menneske ennå sett eller hørt at en kristen er død av sult. Riktignok forfølger man de kristne, kaster dem i fengsel og slår mange av dem i hjel. Men har de bare først tatt imot den rike almissen og tror Ordet, så har de også alle fått sitt daglige brød og sitt nødvendige utkomme.

En kristen må ikke ergre seg over at han ikke har alt like godt, herlig og i overflod som de rike. For her går det nøkternt for seg. Herren Kristus gir gjestene sine et stykke brød, litt fisk og en drikk vann. Han setter ikke ti retter mat, kostbar malvasier og andre slags vin fram for dem, slik de rike pleier å gjøre. Han vil heller ikke at hans kristne skal trakte etter å ha mye gods den korte tiden de er pilegrimer her på jorden; han vil at de skal nøye seg med det lille han gir dem.

For hva mer vil du vel ha enn helse og det daglige brød? La deg da nøye med det. Har andre folk det bedre, så la dem takke Gud for det og vokte seg for å synde

med det og misbruke det til sin egen skade. For man ser jo at de rikes kjøkken ikke bekommer alle vel, og at slike folk ikke beholder helsen særlig lenge.

Mang en rikmann skulle heller ønske seg et stykke tørt brød og en drikk kaldt vann og en god helse til, framfor all denne overdådigheten som må føre til sykdom og et usunt legeme. Det ser man jo vanligvis hos rike folk, som heller trakter etter et overdådig liv enn etter det som er sunt og tjenlig for legemet. Derfor bekommer overfloden dem også så dårlig at mange av dem dør før tiden av alle slags sykdommer. Men fattigfolk, som spiser og drikker bare det nødvendigste av det de har, holder seg friske og sterke og blir gamle.

Men slike storetere får bare det de fortjener. De kunne jo fint holde måte, leve nøkternt og klare seg med to eller høyst tre retter god mat; det kunne de godt bli mette av og attpå være glade og vel til mote. Det vil de ikke, men de overdriver og skader dermed legemet sitt, så de tidlig blir syke og svake og dør før tiden.

Og hva blir dessuten imens av de fattige, som ikke har det tørre brødet? De rike skulle ikke la dem lide nød – om de bare kunne makte det for alle de store utgiftene og den ødselheten de bruker på kostbare klær og store gjestebud. Der skal det ikke bare være fullt opp av alt, men mye går også til spille og blir ødelagt uten den minste nytte.

For de rike – disipler og etterfølgere av den rike mannen i Luk 16 – har som oftest den vanarten at de ikke kvier seg for noen utgift når det gjelder det som tjener til prakt, overdådighet og vellyst. Men når de skal gi et fattig menneske et klesplagg eller på andre måter hjelpe sin fattige neste, så sutrer og klager de og vil svært nødig. I stedet for å komme de fattige til hjelp og gi dem rikelig, er de uvillige og later som om det ville bringe dem selv til tiggerstaven.

Derfor gjør Herren vår Gud svært rett når han til sist enten lar dem bli så forarmet at de, som før svømte i vin, til slutt knapt har en drikk vann å slukke tørsten med – eller, om de ikke mangler timelig gods, rammer dem med sykdommer og legemlige plager som er enda mer brysomme og gjør enda mer vondt enn fattigdommen.

Man ser jo at rike folk har sine egne plager og sykdommer, som gikt, lammelse og lignende. Det får de til lønn fordi de har pleiet legemet med all slags overdådig levevis og imens latt sine stakkars trengende medmennesker lide nød. Men de fattige erstatter Gud den nøden de lider, rikelig; for selv om de bare har et stykke tørt brød og en drikk vann, har de det godt med det både på sjel og legeme.

Dette har jeg villet minne dere om fordi Herren her beverter gjestene sine så enkelt med et stykke brød og et stykke fisk og likevel metter dem så rikelig med det at alle blir mette og det enda blir til overs.

Av dette evangeliet lærer vi altså at vi skal kjenne vår kjære Herre Jesus Kristus som en nådig Herre og Far som gjerne vil hjelpe både sjel og legeme.

Først kommer han med den hjelpen vi trenger mest: Han gir oss sitt ord og lærer oss ved det hvordan vi skal kjenne Gud og bli salige ved nåden. Dernest trøster han oss med at om vi kommer i nød og mangel for Ordets skyld, vil han ikke slippe oss, men legge sin velsignelse i vårt lille forråd, så det skal strekke til og øke – stikk imot all verdens tanker og fornuft.

For denne undervisningen og trøsten skal vi i dag takke Gud og be ham om at han ved sin Sønn vil forsørge oss med sin timelige og åndelige velsignelse. Amen.

Åttende søndag etter treenighets-søndag

Matt 7,15–23. Holdt i 1532–34.

> Vokt dere for de falske profetene! De kommer til dere i fåreham, men innvendig er de glupende ulver. På fruktene skal dere kjenne dem. Sanker en vel druer av tornebusker, eller fiken av tistler? Slik bærer hvert godt tre god frukt, men et dårlig tre bærer dårlig frukt. Et godt tre kan ikke bære dårlig frukt, heller ikke kan et dårlig tre bære god frukt. Hvert tre som ikke bærer god frukt, blir hogd ned og kastet på ilden. Derfor skal dere kjenne dem på deres frukter.
> Ikke enhver som sier til meg: Herre, Herre! skal komme inn i himlenes rike, men den som gjør min himmelske Fars vilje. Mange skal si til meg på den dagen: Herre, Herre! har vi ikke profetert i ditt navn, drevet ut onde ånder i ditt navn og gjort mange kraftige gjerninger i ditt navn? Men da skal jeg åpent si til dem: Jeg har aldri kjent dere. Vik bort fra meg, dere som gjorde mot loven!

Denne formaningen ga Herren på slutten av den lange prekenen på fjellet, som Matteus har skrevet ned i kapittel 5, 6 og 7. Han gjorde det fordi han visste godt at når vår Herre Gud bygger en kirke, bygger djevelen straks en kro eller et skjenkested ved siden av. Eller som ammene pleier å fortelle de små barna våre: Da vår Herre Gud hadde tatt en jordklump og skapt et vakkert menneske av den, ville djevelen straks gjøre ham det etter – og skapte padder og snoker.

For slik har det alltid vært: Der den rette forkynnelsen har god framgang, er djevelen straks for hånden og blander falsk lære og kjetteri inn. Det ser vi også i hagene våre. Det slår aldri feil: Selv om vi sår bare godt frø, skyter ugresset likevel opp, så vi har strev med å holde det borte og få den gode sæden til å trives.

Her på jorden kan vi ikke vente annet enn å lide overlast av djevelen, som har verden under seg og stadig sår klinten sin blant hveten. Derfor formaner og advarer Herren oss i dagens evangelium, som våre sjelers trofaste lærer og overhyrde, at vi skal se oss godt for og vokte oss for de falske profetene.

Det er som om han ville si: Jeg har gitt dere mitt ord og trofast lært dere hva dere skal gjøre – hvordan dere rett skal forstå de ti bud, stole på Gud, påkalle ham og gjøre de rette gode gjerningene. Men nå gjelder det at dere selv ser dere godt for og ikke lar dere dra bort fra denne læren min.

Nå advarer jeg dere, så dere ikke skal kunne unnskylde dere med at dere ikke visste det. For jeg sender dere ikke ut blant engler, men blant ulver; jeg sår dere

ikke blant hvete, men midt blant klinte. Se dere derfor godt for, så dere ikke lar dere forføre.

Herren vil altså at vi skal holde oss til Ordet og ikke la oss dra bort fra det. Det som er mot Ordet, skal vi hate og flykte fra som fra djevelen selv. Derfor må ingen tro seg trygg eller sove. For som sagt: Det slår ikke feil: Der Ordet blir forkynt rent og klart, der uteblir ikke ulvene; de kommer helt sikkert. Det ser vi stadig, først og fremst i kirken, men også i hjemmet og i det verdslige styret. Overalt sniker ulven seg inn for å dra oss bort fra Ordet og gjøre oss skade.

Den kristne kirke har Guds rette og rene ord. Det vil ikke djevelen la oss beholde. Derfor sender han svermere inn blant oss, som fører all slags ny og underlig lære om dåpen og nattverden og om Herren Kristus selv, og med den villeder og forfører de folk. Og når slike svermere dukker opp, er vi ulykksalige og selvkloke mennesker så tåpelige og vrange at vi faller fra Ordet så snart vi hører noe nytt, og løper etter slike kjettere og svermere. Det er en stor plage, og nettopp det sikter denne advarselen særlig til.

Det er som om Kristus ville si: De falske profetene vil ikke utebli, men helt sikkert komme til dere – og med en så vakker og glitrende fasade at dere blir helt betatt og mener at dere aldri i deres levedager har hørt en bedre preken. Slik vil dere falle fra, som umoden og markstukken frukt faller av så snart det kommer et vindpust. Og hvem har da skylden? Ikke jeg, for jeg har advart dere. Skylden er deres egen, for dere hører og har Ordet, men vil likevel ikke bli ved det.

For en gudfryktig og flittig kristen kan godt stå imot og verge seg mot alle kjetterier, selv om han ikke har mer enn katekismen sin: de ti bud, troen, Fadervår og Kristi ord om dåpen og alterets sakrament. Men vi er så likegyldige med å høre Ordet, og derfor har vi tomme hjerter som ikke holder seg til det. Følgen blir at djevelen får innpass i slike tomme hjerter og fører oss inn i grove, håndgripelige villfarelser. Mot dette ville Herren gjerne advare oss, så vi ikke fikk slike tomme hjerter, men tenkte alvorlig over hvordan vi rett kunne gripe og bevare Ordet.

For han sender oss ikke blant engler, men blant ulver, og derfor trengs det at vi ser oss for. Den som her vil være sikker i sin sak og ikke fare vill, sier Kristus, han skal holde seg til mitt ord. Det er det rette lyset som jeg har tent for dere, og den rette rustningen som dere kan verne og forsvare dere med mot djevelens angrep, selv om han kommer til dere i fåreklær.

Men det er en fryktelig sak og en stor fare for oss at djevelen, når han kommer til oss i kjetterne sine, ikke kommer som en djevel, men pynter seg som om han var Gud selv.

Slik kom han også til vår kjære Herre Kristus selv, da han viste ham alle verdens riker og deres herlighet og sa: «Alt dette vil jeg gi deg, dersom du vil falle ned og tilbe meg» (Matt 4,9). Slike ord hadde djevelen ingen rett til å tale; slik tale tilkommer bare Guds høye og evige majestet. For han alene skal tilbes, han alene har makt over alle verdens riker og gir dem til hvem han vil, slik det behager ham.

Derfor irettesetter Kristus ham og sier: «Bort fra meg, Satan!» (Matt 4,10) Det er som om han ville si: Du gir deg gjerne ut for å være Gud, men jeg kjenner deg; du er djevelen.

Vi må derfor ikke se på fåreklærne, for da ville vi snart bli bedratt og høre og ta imot djevelen i Guds sted. Men nettopp slik kommer han til oss i kjetterne, vranglærerne og svermerne sine: ikke i ulveklær, men i fåreklær. For først fører de Guds ord og Skriften i munnen, roser seg mye av Kristus og Guds Ånd og vil vite alt bedre enn andre. De legger alt tilsynelatende så klart fram at de drar mange folk til seg og gjør stor skade.

Dessuten fører de et så strengt liv, så hellig i det ytre, at en skulle sverge på at det bare var hellighet hos dem, og at de mente det godt og rett. Og likevel er det den lede djevelen selv som skjuler seg bak det hele, slik vi ser hos gjendøperne, sakramentssvermerne og andre. Der hjertene er tomme og ikke gir nøye akt på Ordet, sniker djevelen seg inn med sin falske lære gjennom slike tjenere, slik en slange sniker seg inn på et menneske som sover i gresset.

Derfor skal vi flittig ta til hjertet denne trofaste advarselen fra vår Herre Jesus Kristus. Vi skal ikke være slike tåper som ikke kan annet enn å stå med åpen munn og gape etter hver nyhet. Vi burde i stedet høre Guds ord med flid, holde fast ved det og dømme all lære og forkynnelse etter Ordet. Da skulle ikke djevelen så lett gjøre oss skade.

I det verdslige styret, som er som et speilbilde av den kristne kirke, går det på samme måte. Når fyrstene er sløve, godtroende og forsømmelige og ikke selv tar seg av regjeringen, blir landet fullt av høyt betrodde øyentjenere. De holder ille hus, suger folket ut med tunge skatter og farer slik fram mot de fattige at Gud til slutt tar all velsignelse bort. Det holder ikke at fyrstene trygt overlater styret til andre og ikke selv vil ta seg av sakene. De må selv føre tilsyn med hvordan land og folk blir styrt, og se med egne øyne; da blir de ikke så ofte skuffet.

Slik er det også i hjemmet. Når husbond og husmor sover og stoler for godt på tjenestefolkene, så de lar dem rå for alt, går det til slutt som ordspråket sier: «Tro-vel red bort med hesten.» Det er riktignok sant at vi skal ha tillit til våre medmennesker, og at mistenksomhet er en stygg last. Men vi skal holde måte med det og føre tilsynet selv, så vi ikke – slik det ofte skjer – med altfor stor godtroenhet selv frister tjenestefolkene til å synde.

På samme måte må heller ikke tjenestefolkene være sorgløse. De skal med flid og troskap adlyde det husbondsfolket befaler, og ikke la seg forføre av dårlig selskap. For hvordan kan det gå godt i et hus når foreldrene sier til barna sine, eller husbondsfolket til tjenerne: «Gjør dette!» – og barna og tjenerne så lar seg forføre av kameratene sine til å la det være ugjort og finne på noe annet, som å gå tur, drikke og spille, i stedet for å bli hjemme og gjøre det arbeidet de har fått beskjed om?

Slike dårlige kamerater og staldbrødre later som om de ikke mener noe vondt, og gir deg tvert imot svært gode ord. Men når de kommer og vil lokke deg til ulydighet, er det likevel djevelen som taler gjennom munnen deres, og ham skal du ikke følge.

Mang en dreng og pike har en god tjeneste hos gudfryktige, ærlige folk som ikke vil se gjennom fingrene med utukt eller lettferdighet hos sine husfolk. Men her er djevelen straks på ferde med onde tunger. Her kommer en, der kommer en annen og sier: «Hvorfor gjør du livet så surt for deg selv og lar deg sperre inne og tvinge slik? Du kunne jo hatt det mye bedre et annet sted, der du hadde mer moro og bedre dager og ikke trengte å arbeide så hardt.»

Med slik tale er en god, enfoldig stakkar snart overtalt; ja, han regner slike søttalende forførere for sine gode venner, enda de er hans verste fiender. For ingenting er mer ødeleggende for et ungt menneske enn å få ha sin egen vilje og ikke stadig bli holdt til arbeid og et tuktig liv.

Slik går det overalt. Ulvene kommer stadig og drar menneskene bort fra Ordet. For djevelen tåler like lite Ordet i kirken som strengt tilsyn i det verdslige styret og lydighet i hjemmet. Alt som Gud har ordnet for hjemmet og det verdslige styret, så vel som for kirken, arbeider djevelen på å undergrave og ødelegge. For det er Guds ordning og vilje at hans ord skal holdes ved makt i kirken, lov og god orden i det verdslige styret og streng lydighet i hjemmet. Og her legger djevelen seg overalt i veien for å velte denne ordningen, som behager Gud og er nyttig og nødvendig.

Derfor skal vi se oss flittig for og ikke tro oss trygge. For vi lever ikke bare blant gudfryktige kristne. De fleste er svikefulle og onde, men forstår likevel å pynte seg med fåreklær, så en ikke kan kjenne ulven.

Dette skjer først og fremst i kirken, og der er det farligst. For der kommer alle kjettere, vranglærere og svermere og later som om sjelenes frelse ligger dem svært på hjertet, og som om de gjerne vil se Guds rene ord holdt i hevd og sannheten fremmet. Når de stakkars fårene ser slike fåreklær, innbiller de seg at alt dette er rent gull, og tar derfor straks imot det med tillit og glede. For hvem vil vel ikke gjerne høre Guds ord og sannheten?

Men her skal de kristne lære at djevelen like godt som noen gudfryktig kristen kan nevne sannhetens navn og prise Guds ord. Derfor skal en si: «Jeg vil også gjerne høre Guds ord og sannheten, men jeg vil ikke være lettroende for det. Først vil jeg se om det stemmer med katekismen min og med den forkynnelsen jeg har hørt til nå.» Den som ikke godtar alt han hører, men er våken og ser etter hva Guds ord lærer, han er berget og blir ikke bedratt. Men den som ikke gjør det, kan ikke unngå å bli forført.

Slik gikk det også Eva i paradiset. Djevelen kom med gode og glatte ord og malte vår Herre Gud så mild at en slett ikke skulle kunne vekke hans vrede. «Har ikke Gud,» sa han, «gitt dere hele hagen så dere skal ha nytte av den? Hvorfor skulle han da ikke unne dere dette ene treet, som ikke kan skade dere, men tvert imot vil hjelpe dere til å bli vise, slik han selv er?»

Det var søte og glatte ord, og de fant innpass hos Eva, så hun lot seg forføre og glemte Guds ord – eller om hun ikke glemte det, begynte hun i hvert fall å tvile på det. Og da var det ute med henne.

I begynnelsen, da djevelen gjorde sitt første angrep på henne, gikk hun svært klokt fram og viste ham bort med det budet Gud hadde gitt Adam og henne. Men han holdt på og påsto at dersom Gud hadde forbudt dem dette treet, måtte han

være en misunnelig og troløs Gud, som ikke unte dem å bli like vise som han selv. Da han holdt på med denne talen, slapp hun Guds ord, plukket eplet og åt det. Slik falt hun og vi alle inn under all ulykke og den evige død.

Mot en slik fare, og for at ikke også vi skal bli forført av djevelen og hans apostler, advarer Herren oss derfor her og sier: «Vokt dere for de falske profetene!» Det er som om han ville si: Blir dere forført, er det ikke min skyld, men deres egen. For jeg har gitt dere mitt ord rent og klart, for at det skal være deres tilflukt og det lyset som skal lede dere.

Se derfor til dette lyset, slipp det aldri av syne, men hold fast ved det. Hører dere noen komme med lære som ikke stemmer med mitt ord, så si: «Den prekenen vil jeg ikke høre på. Her er mitt lys, og det viser meg en annen vei.»

Slik har Gud sørget for vår trygghet ved å gi oss sitt ord og i det advarselen om å vokte oss for de falske profetene. Han har altså ingen skyld. Men vi er uten noen unnskyldning hvis vi ikke holder fast ved Ordet, men lytter til ulvens uling, enda det er så viktig for oss å la være. For ulven er en løgner og en morder, og alt han vil, er å forføre og myrde. Det viste han allerede i begynnelsen, i paradiset, da han styrtet Adam og Eva og alle deres etterkommere i synden, døden og Guds vrede.

Fra denne jammeren har vår barmhjertige Gud og Far i himmelen hjulpet oss ved sin Sønn, så vi er blitt satt fri fra synden og døden og Guds vrede. Nettopp derfor sniker fienden seg stadig etter oss og vil gjerne rive oss bort fra denne nåden og føre oss tilbake i den gamle elendigheten. Vi må altså se oss godt for og trofast holde oss til Ordet; ellers er det ute med oss.

Dette er nå sagt generelt, til undervisning for enfoldige kristne. For Herren Kristus byr oss her å se oss for, vokte oss for de falske profetene, holde fast ved Ordet, ikke la oss dra bort fra det og flykte fra alt som strider mot Ordet, som om det var djevelen selv. Det kunne også være nok; for som vi har hørt: Den som følger dette lyset og ikke mister det av syne, han er berget.

Men Herren blir ikke stående ved denne allmenne undervisningen. Han gir sine kristne to regler å rette seg etter, så det ikke skal være noen nød med dem.

Den første regelen er at vi ikke må la oss bedra av «fåreklærne» eller dømme etter dem. For som ulvene bjeffer og uler som hundene våre når de er sultne, for å lure folk og fe, slik gjør også de falske profetene. De kommer omgitt av en stor og herlig glans av hellighet, men den må vi ikke legge vekt på. Dette er den ene regelen, og den er svært viktig.

For det første hører dette til «fåreklærne» som de falske åndene kler og pynter seg med: Ingen av dem kommer til dere og innrømmer at han vil forføre folk og forkynne falsk lære. Nei, de kommer med gode, glatte og vennlige ord og later som om det er nidkjærhet for Gud som driver dem: De kan ikke lenger tåle å se folkets elendighet, og at sannheten så lenge har vært skjult. Slike ord er folk flest ikke vant til å høre fra listige og onde skalkers munn. Derfor lar de seg straks forføre og holder alt det slike glattungede bedragere gjør og sier, for ren hellighet.

Men en kristen skal, som sagt, lære at djevelen ikke kommer som en djevel, men som om han var Gud selv. På samme måte pleier heller ikke disse ulvene å

komme som ulver. De kler seg i fåreklær, så den som ikke kjenner dem, holder dem for enfoldige, fromme får.

Dernest må også de høye og herlige titlene og embetene de har, kalles «fåreklær». Det har vi fått erfare til fulle: Paven og biskopene hans har gjort og gjør fremdeles størst skade ved at de roser seg av embetet sitt og på den grunn krever at menneskebudene deres blir holdt. For selv om livet deres er slik at de ikke kan bedra eller fange noen med det, gir det dem likevel svært stor anseelse at de har et offentlig embete i kirken.

Slik sier også Herren om fariseerne og de skriftlærde at de sitter «på Mose stol» (Matt 23,2). Og vi kan jo ikke selv ta denne æren fra dem, men må innrømme at de har embetet, og at embetet i seg selv er rett, bare de ville bruke det rett.

Når paven og biskopene hans roser seg av embetet sitt og derfor vil bli hørt som de som ikke kan ta feil, da skal en kristen tenke på denne advarselen og si: «Embetet kjenner jeg godt; det er et fåreskinn. Men Kristus advarer meg og vil at jeg ikke skal la meg nøye med å se fåreklærne. Jeg skal se meg godt for om ikke en ulv skjuler seg i dem – det vil si om ikke et ugudelig skarn har embetet og vil misbruke dets anseelse til å føre inn falsk lære.»

På samme måte hører det også til fåreklærne at de falske profetene fører et vakkert og hellig liv i det ytre, slik en ser det hos noen av gjendøperne. Dem hører en aldri banne. Klærne, maten og drikken deres er nøysomme og enkle, de øver seg mye i Guds ord og ber mye, de er tålmodige i lidelser og ikke hevngjerrige. Dette er i seg selv ikke galt; ja, en kunne ønske at alle mennesker var som dem i disse stykkene.

Men det ville være galt om en på grunn av dette ville holde læren deres for rett og følge dem. For Kristus sier: Vokt deg for dem! Bak fåreklærne vil du finne en ulv.

Gjendøperne ligner nemlig munkene: De setter sin lit til egen rettferdighet og egne gode gjerninger. Dessuten beskylder de Gud for å ha løyet i sine løfter, når de lar seg døpe om igjen og slik forkaster sin første og rette dåp og regner den for ingenting. De fører falsk lære om nattverden, som om en der ikke tok imot annet enn brød og vin. De legger unødige byrder på de kristne. De river hjemmelivet i stykker og sier at det er galt å eie noe. De forakter all verdslig øvrighet som en ukristelig stand, og slik velter de alle Guds tre ordninger: kirken, det verdslige styret og hjemmet.

En slik ødeleggende og skjendig ulv skjuler seg her under de vakre, myke fåreklærne, når gjendøperne opptrer med så stor ytre hellighet. Munkenes og nonnenes liv har jo også vist seg med en slik glans av hellighet at hele verden har latt seg narre av det. Men Guds ord bringer alt slikt bedrag fram i lyset, så en tydelig ser ulven i fåreklærne.

Også store gaver hører til de «fåreklærne» Herren taler om her, når han antyder at noen skal «profetere, drive ut onde ånder og gjøre mange kraftige gjerninger i hans navn». Også her skal en kristen se seg godt for, så han ikke går i fella, blir tilhenger av slike folk og godtar og tror alt de sier uten å prøve det nøye. Først og fremst skal han se på Guds ord, om det ikke skjuler seg en ulv i disse fåreklærne.

Den første regelen er altså denne: Vi må ikke la oss bedra av «fåreklærne». For selv om ordene er gode, embetet rett og det ytre livet uten anstøt, og det i tillegg kommer store, framifrå og slett ikke vanlige gaver, kan en likevel bli forført og bedratt av dem. Under de gode ordene kan det ligge skjult en fryktelig gift, under det rette embetet farlig misbruk, under det hellige ytre livet svik og bedrag, og under de store gavene et falskt hjerte.

Derfor: Så snart du ser fåreklærne, så tenk: «Her er det ikke trygt. For Kristus advarer oss jo selv og sier at også ulver kler seg i fåreklær og skjuler seg i dem. Derfor må jeg løfte fåreklærne opp og se inn under dem.» Hvordan skjer nå det?

Her har vi den andre regelen Kristus gir oss: Vi skal la det ytre skinnet ligge og se på fruktene. «På fruktene skal dere kjenne dem,» sier han, og legger her fram en lignelse.

Ingen blant dere er så tåpelig at han går bort til en torn eller tistel han ser på marken, og leter etter druer og fiken på den. Nei, slik frukt søker en på andre trær, som ikke er så fulle av torner og pigger. I frukthagene går det på samme måte. Henger et tre fullt av epler og pærer, sier alle som ser det: «For et deilig tre!» Men finner en ingen frukt på et tre, eller bare markstukken, skrukket eller vantrivelig frukt, sier alle: «Det treet duger ikke til annet enn å hogges ned og kastes på ilden, så et bedre kan bli satt i stedet.»

Den samme kunsten, sier Herren, skal dere også bruke mot de falske profetene. Da kan dere ikke ta feil, om skinnet så er aldri så blendende. Ja, selv om ulven har kledd seg i tjue fåreskinn, skal dere likevel kjenne ham, så han ikke kan bedra dere.

Hva er så de fruktene en rett profet eller predikant kan kjennes på, så en ser at han ikke er en ulv, men et fromt får? Hans ytre liv, hans tittel og embete og hans store nådegaver gjør ikke saken klar. For Herren vitner selv om det, og erfaringen lærer oss det samme: Menneskene er ofte blitt bedratt og forført nettopp av dette. Men de rette fruktene er, som Herren sier like etter, at en «gjør min himmelske Fars vilje».

Men nå skal du legge merke til at Herren her ikke taler om alle kristne i alminnelighet, men om profetene. Riktignok skal alle kristne gjøre Faderens vilje og bli salige ved det. Men å gjøre «Faderens vilje» er ikke bare å holde de ti bud og vise Gud denne lydigheten. For siden vi i dette livet ikke kan gjøre det fullkomment, ville det jo være umulig for noen av oss å rose seg av å ha gjort Faderens vilje, og slik kunne ingen noen gang komme til himmelen.

Men hva «Faderens vilje» er, lærer Kristus oss i Joh 6,40, der han sier: «Dette er min Fars vilje, at hver den som ser Sønnen og tror på ham, skal ha evig liv. Og jeg skal reise ham opp på den siste dag.» Dette er den eneste veien vi alle skal gå, prester så vel som tilhørere, dersom vi vil bli salige.

Men her taler Herren særlig om predikanter eller profeter. Deres rette og særegne frukter er ikke annet enn at de flittig skal kunngjøre folket denne «Faderens vilje» og lære dem hvor nådig og barmhjertig Gud er: at han ikke har lyst til noen synders død, men vil at han skal omvende seg og leve (Esek 33,11); at Gud selv har vist oss denne barmhjertigheten ved å la sin enbårne Sønn bli menneske; og at Gud for sin Sønns skyld vil være nådig mot den som tar imot

ham, tror på ham og setter sin lit til ham – tilgi ham syndene og gjøre ham evig salig.

Den som fører denne forkynnelsen rent og klart og slik viser menneskene til Kristus som den eneste mellommannen mellom Gud og oss, han gjør Guds vilje når det gjelder prekenembetet. Og dette er den rette frukten, som ingen kan bli bedratt eller forført av. For om det var mulig at djevelen selv forkynte slik, kunne ikke denne forkynnelsen være falsk eller løgnaktig, og den som trodde på den, skulle også få det den lover ham.

Denne frukten er den første, den visseste og den som aldri bedrar. Men etter den kommer enda en: at predikantens liv ikke må stride mot læren hans, men stemme fint overens med den. Denne frukten skal en likevel bare regne som gyldig når den første frukten – den rette læren om Kristus – ikke mangler. For det hender at læren er den rette, selv om livet til dem som forkynner den, er ondt og til anstøt. Derfor må vi først se, ikke på livet deres, men på læren deres. Da kan vi vite sikkert om det er en ulv eller et får som kommer til oss i fåreklærne.

Den som vil bedømme paven og kirken hans, skal begynne med den første frukten. Da skal han finne at læren deres om frelse og syndenes forlatelse ikke er bygd på Kristus alene, men også på all slags gjerninger: munkeløfter, messer, avlatsbrev og helgenenes fortjeneste. Men alt dette er jo grufulle, giftige og skarpe torner, som en ikke finner på noe fikentre eller vintre.

Dernest skal en også se på hvordan de lever, og da skal en finne at paven selv og slenget hans har revet seg løs fra all tukt og lydighet. For de er bitre fiender av Guds ord. De hater, forfølger, mishandler og slår i hjel de kristne der de kan komme unna med det. De lever i grufull utukt. De arbeider ikke, men fortærer kirkens gods uten å gjøre kirken gagn. Kort sagt: Det finnes ikke det minste gran av sann gudsfrykt i hele livet deres.

Der alle disse onde fruktene finnes samlet, så verken læren eller livet deres duger, der skal du tenke: Dette er en tistel eller tornebusk med skarpe torner, og på den skal en ikke lete etter druer eller fiken. Vil du likevel prøve, skal du ikke bare lete forgjeves, men attpåtil stikke deg og rive deg stygt opp på den.

For det har ingenting å si at vinranken har så vanskapt og ru bark og fikentreet så bløtt og ubrukelig ved, mens tornebusken har så vakker, glatt bark og så fine, deilig duftende blomster. Det er frukten det kommer an på, ikke det ytre utseendet. Etter denne regelen skal du dømme, og etter ingen annen.

Hvilken straff som skal ramme slike falske lærere, antyder Herren med lignelsen om det råtne treet som skal hogges ned og kastes på ilden. Og slik det går de falske lærerne, skal det også gå disiplene deres, når de ikke vil høre den rette læren eller ikke vil bære gode frukter.

La oss derfor først og fremst ha Guds ord for øye, høre det flittig og legge oss det vel på minne. Og la oss dernest også rette livet vårt etter det, så vi bærer gode frukter og lærer å kjenne og flykte fra all falsk lære. Det unne vår kjære Herre Kristus oss alle ved sin Hellige Ånd! Amen.

Niende søndag etter treenighets-søndag

Luk 16,1–9. *Holdt i* 1532–33.

> Men han sa også til disiplene sine: Det var en rik mann som hadde en forvalter. Denne ble angitt for ham, det ble sagt at han sløste bort eiendommen hans. Mannen kalte ham da til seg og sa: Hva er det jeg hører om deg? Gjør regnskap for hvordan du har forvaltet eiendommen, for du kan ikke være forvalter lenger! Da sa forvalteren til seg selv: Hva skal jeg gjøre, nå når min herre tar forvaltningen fra meg? Grave orker jeg ikke, og å tigge skammer jeg meg for. Nå vet jeg hva jeg skal gjøre, for at de skal ta imot meg i sine hus når jeg er blitt avsatt.
> Han kalte så til seg hver enkelt av sin herres skyldnere. Til den første sa han: Hvor mye skylder du min herre? Han sa: Hundre fat olje. Da sa han til ham: Her har du gjeldsbrevet ditt. Sett deg nå ned, skynd deg og skriv femti! Deretter sa han til en annen: Og du, hvor mye skylder du? Han sa: Hundre tønner hvete. Han sier til ham: Ta gjeldsbrevet ditt og skriv åtti!
> Herren roste den urettferdige forvalteren fordi han hadde skikket seg klokt. For denne verdens barn er klokere mot sin egen slekt enn lysets barn. Og jeg sier dere: Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!

Dette evangeliet er en preken om gode gjerninger, og den er særlig rettet mot gjerrighet: Vi skal ikke misbruke penger og gods, men hjelpe vår fattige og trengende neste med dem. Det sier også Herren med klare og tydelige ord på slutten av evangeliet: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon» – det vil si: Hjelp de fattige med pengene og godset deres. For ordet «mammon» betyr rikdom.

Denne læren legger Herren fram i en lignelse – det pleier han gjerne å gjøre, fordi folk da legger bedre merke til det. Han sier at vi på en måte skal gjøre som denne urettferdige forvalteren. Forvalteren ser i forveien at han kommer til å trenge andre folks hjelp når han nå blir avsatt fra embetet. Derfor bruker han embetet mens det ennå er betrodd ham: Han ettergir én skyldner halvparten og en annen skyldner femtedelen av gjelden, for at de skal huske på en slik vennetjeneste og komme ham til hjelp når han trenger dem.

Men det er ikke Herrens mening at vi skal gjøre hverandre urett og på uredelig vis ta fra vår neste det som er hans, for så å gi almisse av det. Nei, han mener at vi skal ta etter denne forvalteren i forutseenhet, klokskap og kløkt. Vi skal bruke penger og gods slik at vi kan ha glede av det i et annet og bedre liv, og gjøre oss venner ved vår mammon, slik denne forvalteren gjør seg venner ved sin urettferdige mammon.

Her skal vi for det første lære hvorfor Herren kaller den «den urettferdige mammon». For urettferdig gods skal en gi tilbake, og ikke gjøre vel mot andre med det eller gi almisse av det. Slik sier også Jesaja: «Jeg er Herren, som elsker rett og hater ran og stjålet offer» (Jes 61,8). Det vil si: Den som vil ofre og gi almisse eller tjene Herren med penger, han skal gi av sitt eget, det han har vunnet med Gud og god samvittighet – eller la det være. For med andres gods skal en ikke gjøre annet enn å gi det tilbake til den en urettmessig har tatt det fra.

Hva kan det da bety når Herren her sier at en skal gjøre seg venner ved den urettferdige mammon, det vil si gi almisse av den og hjelpe fattige med den? Svar: Herren kaller ikke mammon eller den timelige rikdommen «den urettferdige mammon» fordi den er vunnet med urett – for urettferdig gods skal en som sagt gi tilbake. Han kaller den det fordi ingen mennesker bruker sin mammon rett, unntatt de rette, gudfryktige kristne, som frykter Gud og holder budene hans.

De andre bruker derimot mammon etter det velkjente ordspråket «Penger gir mot». De brauter og skryter med den, lever i overdåd og luksus og lar de fattige, som de godt kunne hjelpe, gå tomhendte fra døren. Derfor må gods og rikdom bære dette foraktelige navnet og kalles «den urettferdige mammon».

Hvordan Herren liker et slikt misbruk av rikdommen, kan en se av Esekiels ord, der Herren sier: «Se, dette er Sodomas, din søsters misgjerning: Overmot. Overflod av brød og trygg ro hadde hun og hennes døtre. Men den elendige og fattige hjalp hun ikke. De opphøyet seg og gjorde det som var en vemmelse for mitt åsyn» (Esek 16,49–50). Her har vi det hele: å ha fred og overflod, så en knapt vet hvilken dårskap en skal bruke det til, og likevel ikke ville hjelpe de fattige.

Det er dette jammerlige, men vidt utbredte misbruket som har gitt rikdommen dette vanærende navnet, så den kalles urettferdig mammon, forbannede penger og stjålet gods, hvor redelig den enn er vunnet. Likevel kalles den ikke slik på grunn av sin egen natur, men på grunn av menneskene som ikke bruker den rett. For hva kan den stakkars skillingen og daleren, eller det stakkars brødet, fisken, vinen og annet slikt gjøre for at en misbruker det?

Dette evangeliets lære går altså særlig ut på at vi ikke må være gjerrige, men skal bruke godset vårt vel og gjøre oss venner med det Gud har gitt oss. Når vi selv dør og må la alt bli igjen her, skal vi da finne venner hisset som kan ta imot oss i de evige boliger. For det gode vi gjør her ved å vise våre fattige medmennesker vennskap og velgjerninger, skal på den ytterste dag ikke bare vitne om at vi har levd kristelig og broderlig sammen, men også bli lønnet og gjengjeldt.

For da vil den ene og den andre komme og si: «Herre, han ga meg en kjortel, en gylden, et stykke brød, en drikk vann da jeg var i nød.» Ja, Herren Kristus vil selv stå fram for sin himmelske Far og alle de hellige engler og fortelle hva

godt vi har gjort, og hvordan vi med det har vist vår tro (Matt 25,34–40). Disse vennene skal ta imot oss og hjelpe oss i himmelen når vi her på jorden må lide nød og død og la alt bli igjen.

Den som ville rette seg etter denne læren og bruke de pengene og det godset Gud gir ham, til hjelp og mat for dem som ikke selv kan skaffe seg det de trenger, han ville dermed gjøre den urettferdige mammon til en rettferdig mammon. For i stedet for å misbruke den ville han jo bruke den rett.

Hos kristne må det slett ikke finnes et slikt misbruk at de vil bruke penger og gods bare til sin egen fordel – til prakt, herlighet, flott levevis og hovmod – slik en ser det hos borgere og bønder, og slik det vanlige ordspråket sier, som slike usle gniere alltid fører i munnen: «Jeg har korn og brød til eget bruk; vil du ha noe, får du skaffe deg det selv.»

Slikt kalles urettferdig brød og korn eller urettferdig mammon. For de bruker det til synd og til sin egen undergang, enda de godt kunne bruke det til en gudstjeneste som behager Gud, dersom de ville tjene sin neste med det.

Men når allerede de som ikke vil hjelpe andre med det, har en urettferdig mammon – kjære, hvor mye mer urettferdig er da ikke mammon hos dem som attpåtil stjeler fra nesten sin og raner det som er hans? Det gjør jo nesten alle håndverksfolk, handelsfolk, drenger og piker: De tar seg alltid for godt betalt av hverandre, snyter og bedrar hverandre og lyver for hverandre.

Slik skaffer de seg ingen venner, men tvert imot mange fiender, som på den ytterste dag vil anklage dem for Guds domstol. Her i livet må de forurettede lide og tie, ja kanskje til og med kalle dem som gjorde dem urett, for nådige herrer.

Men på den dagen skal det gå annerledes til. Da vil de åpne munnen og si: «Herre, det var dyrtid i landet, og denne mannen hadde mange lofter fulle av korn og kjellerne sine fulle av vin. Men han hadde ikke et korn og ikke en dråpe til overs for noe menneske, uten at en kunne betale ham med rede penger og så dyrt han selv ville.» – «Den mannen var husverten min og la på husleien år etter år.» – «Hos denne mannen kjøpte jeg det jeg trengte av brød, øl, kjøtt og fisk, men bare sjelden fikk jeg og mine like rett mål og vekt hos ham, og heller ikke på andre måter handlet han redelig med oss.»

Ja, på den dagen skal ikke bare de hellige, som her har måttet lide nød og mangel, og Herren Kristus selv anklage slike ugudelige ågerkarer og gniere. Alle Guds skapninger som de har hatt og nytt godt av, skal rope ve over dem i evighet, fordi de så skammelig har misbrukt dem til sin egen evige skade og fordømmelse. Hvordan tror du da, du elendige avgudsdyrker og mammonstrell, at du skal bestå når denne dommens dag går opp over deg?

For når ikke engang de som ikke har gitt til den trengende, slipper fri, selv om de verken har gjort urett mot noen eller bedratt noen – hvordan tror du da det vil gå dem som ikke bare har latt være å gi, men attpåtil har skapt dyrtid ved åger og hamstring og stjålet fra, plyndret og plaget de kjære fattige, uten den minste samvittighet og bare for å tjene mye penger og bli rike? De er rene erketyver og røvere, enda de sitter i ro hjemme.

Denne prekenen går altså ut på at den som vil være en kristen, ikke alltid bare må åpne hånden for å ta imot og ellers knipe den så hardt sammen at ikke en

skilling kan slippe ut mellom fingrene. Han skal gi almisse utvunget, vennlig og gjerne, og hjelpe den trengende der han kan. Da tjener du Gud, og han skal også lønne deg for det i sin tid.

Men ågerkarene og de andre gjerrige stakkarene, som ikke forstår annet enn å skrape alt ned i sine egne lommer, og som enten slett ikke gir til de fattige eller gir så knapt at ingen har gagn av det – de tjener den lede djevelen, og han skal også lønne dem.

Men særlig skal alle de hellige rope ve over dem på den dagen og si: «Denne bonden, borgeren, handelsmannen, adelsmannen osv. gjorde ikke annet enn å ågre, gnie, skrape sammen og flå de fattige. Jeg trengte titt og ofte hans hjelp, men han hjalp meg ikke med et ord, langt mindre med pengene og godset sitt.»

I dette levende bildet viser Herren Kristus oss klart og tydelig hvordan hans fattige hellige skal stå fram for ham på den dagen og klage over disse rike, gjerrige stakkarene. De rike som har vært gavmilde her i livet og hjulpet andre med godset sitt, skal derimot da komme til stor ære og finne mange venner – og blant dem framfor alle Herren Kristus – som skal rose deres godgjørenhet. (*Oversetterens merknad: Luther kaller dette bildet en «prosopopeia», det vil si at Kristus lar de fattige tre fram og tale.*)

La oss derfor lære av dette å legge oss alvorlig etter gudfryktighet, mildhet, vennlighet og godgjørenhet. Slik skal vi vise vår tro, og de vi har gjort vel mot, skal vitne for Herren Kristus på den ytterste dag om at vi har holdt oss borte fra den skammelige lasten å ikke tenke på annet enn å skrape penger sammen, uten å bry oss om hvordan det imens går andre mennesker.

Men nå står det her: «Herren roste den urettferdige forvalteren fordi han hadde skikket seg klokt.» Dette må ikke forstås som om Herren liker at vi gjør folk urett. Det er bare kløkten og forutseenheten han roser. Og han vil at vi skal bruke den med like stor flid og alvor i en god sak som denne forvalteren her brukte den i en dårlig sak, til egen nytte og sin herres skade.

Slik er det jo også når en lettferdig kvinne pynter seg så vakkert hun kan for at elskovskunstene hennes skal lykkes. Det stakkars gullet, fløyelet og silket har jo ingen skyld i at hun misbruker det til å fremme en dårlig sak. Men jeg kan likevel rose hennes flid og kløkt og si: «Se hvor klokt denne kvinnen går fram for å behage elskerne sine! Hvorfor pynter ikke du deg med samme flid, så du kunne behage din brudgom, vår kjære Herre Kristus?» Med slike ord priser jeg ikke utukten, men vil bare at en skal bruke samme flid, omhu og kløkt i gode, ærbare og redelige saker.

Dernest må vi også gi godt akt på et svært alvorlig formaningsord som Kristus taler her: «Denne verdens barn er klokere mot sin egen slekt enn lysets barn.» Dette trenger ikke mye utleggelse. For vi ser dessverre daglig altfor mange bevis på hvor utrettelig og nøyeregnende verden er når den skal fremme sin egen fordel, og at den da verken sparer møye eller arbeid.

Hvor mye strev, fare og bry har ikke landeveisrøverne! De må holde seg i skog og kratt, har verken ro dag eller natt, men står stadig i fare for å bli hengt eller halshogd – og likevel elsker de dette djevelske håndverket så høyt at de ikke kan bli trette av det. Det samme gjelder tyver, horkarer og ekteskapsbrytere. De

fører alle sammen et slitsomt liv og må bruke så mange slags renker og listig gjennomtenkte bedragerier for å fremme sine uredelige eller løsaktige formål, at det hoveriarbeidet de må gjøre for djevelen, ofte blir tungt nok for dem.

Derimot ser vi hvor ofte «lysets barn», det vil si de rette kristne, er late, uvillige og likegyldige med å fremme Guds sak, enda de vet at Gud har velbehag i den, og at de selv skal ha gagn av den i evighet. Så tungt er det for oss å gjøre det gode.

Her går det altså etter det vanlige ordspråket: Den ugudelige har dobbelt så mye strev med å fortjene helvete som den gudfryktige med å fortjene himmelen. Det er godt sagt når en forstår det rett. For «denne verdens barn» tjener djevelen så flittig at de gjør og lar være hva det skal være for å behage ham. Derfor må Gud liksom dra sine kristne etter håret og tvinge dem til det de skal gjøre.

Det er altså en svært treffende lignelse Kristus her holder fram for oss. Er du en kristen og vil gjøre det du skal, trenger du ikke slå opp i bøker. Du trenger bare å se deg om i ditt eget hus og legge merke til hvor utlærte, drevne og behendige slemme barn og dårlige tjenestefolk er når det gjelder løgn, uredelighet og annet djevelen har behag i. Du skal finne dem så oppsatt på det onde at de knapt vet hvordan de skal vise seg vrange og vemmelige nok.

Lær da å vise samme flid og nidkjærhet til din egen frelse i det som gjelder Gud og hans ord. Ta en nyttig lærdom og et godt eksempel ut av dette ugudelige vesenet, og tenk: «Kan denne bonden, borgeren, kjøpmannen, gnieren osv. tjene djevelen med så stor flid og ikke vegre seg for noe strev og bry for hans skyld – hvorfor skulle da ikke jeg tjene min Herre like godt og ha glede av det til evig tid? De løper jo som om de var gale, til sin egen evige undergang. Hvordan kan da jeg være så treg og likegyldig når det gjelder min sjels frelse, at Gud skal måtte dra meg til den etter håret? Burde jeg ikke spytte på meg selv, fordi jeg knapt gidder krype til himmelen, mens de andre springer og løper slik til helvete?»

Men aller mest gir denne verdens barn lysets barn et godt eksempel i den saken Kristus taler om her. Se på et menneske som virkelig er blitt besatt av gjerrighetens ånd: Du skal finne at han verken dag eller natt har ro for sine egne tanker; alt han tenker og trakter etter, går ut på å tjene penger.

Finner han en liten krok i huset som kan unnværes, gjør han straks en krambod eller et lite kammer av den, som han kan ta leie for. Snart tar han fatt på én handel, snart på en annen, og prøver hvilken som kaster mest av seg. Kort sagt: Han vraker ikke den usleste fortjeneste og sier ikke nei til noe strev og bry når han bare ser at det er penger å tjene.

Av dette burde vi lære å trakte like alvorlig etter det evige som en gnier trakter etter penger. Men hvor finner du en kristen som gjør det, eller som gleder seg like mye når han finner et fattig menneske han kan hjelpe med ti gylden – eller flere eller færre, alt etter egen evne og den andres behov – som en ågerkar gleder seg når han ser sitt snitt til å ta høye renter av pengene sine? Her i verden vil alle gjerne ha ti, tjue eller enda flere prosent av pengene sine.

Men hva er alt dette sammenlignet med den renten pengene våre sikkert skulle gi oss når vi hjelper de fattige med dem? For Salomo sier: «Den som

forbarmer seg over den fattige, låner til Herren, og Herren skal gjengjelde ham hans velgjerning» (Ordsp 19,17). Ja, for en pålitelig skyldner og god betaler vi kunne ha i ham, om vi bare selv ville! Men djevelen vil ikke la det komme så langt at vi virkelig tror dette og alvorlig trakter etter denne rike renten, som gir oss langt mer tilbake enn hovedstolen var.

Når vi derfor heller driver åger med mennesker enn med Gud, og slik ikke bare gjør en stor og grufull synd, men også kommer i stor ulykke og elendighet og setter både sjel og legeme til for den skammelige mammons skyld, da får vi bare det vi fortjener.

Derfor sier Kristus med rette at denne verdens barn er flittigere og mer forutseende enn Guds barn. For erfaringen viser at djevelen alltid får hundre tjenester av sine tilhengere der Kristus knapt får én av sine. Hva skal vi så gjøre med det? Forandre det kan vi ikke, for verden lar seg ikke si. Men vi skal uopphørlig fortsette å forkynne, refse, formane og true, om ikke noen av denne verdens barn likevel kunne bli fridd ut av djevelens snarer.

På samme måte skal vi også trofast oppmuntre de forsømmelige kristne, ja oss alle, til å ta eksempel av den fliden verden viser i djevelens tjeneste, og gjøre det gode like flittig som den gamle Adams barn gjør det onde. Det gjelder oss så mye mer, for vi har – hvor tungt det enn ofte faller oss – det fortrinnet framfor dem at vi er «lysets barn».

Holder vi bare fast ved dette navnet og hører til lyset, er det ingen nød med oss, selv om vi ikke er fullt så flittige og ikke går fullt så klokt fram som denne verdens barn – bare vi ikke helt legger hendene i fanget, men blir funnet blant dem som i det minste har gjort begynnelsen og hører med til den lille flokken som kalles lysets barn.

Men ingen må tro at vi kan nå like langt i dette som denne verdens barn har nådd på sin måte. Det burde riktignok være slik at vi langt overgikk dem, for vi har jo løftet om at vi skal få den evige krone. Men det ligger for mange hindringer i veien for oss.

Likevel skal vi dag og natt med alvor legge oss etter å gå fram i tukt og ærbarhet, tålmodighet, saktmodighet, mildhet, barmhjertighet og andre kristne dyder. For bare vi frimodig gjør begynnelsen og blir på den rette veien, skal vi også komme fram, om det så går aldri så langsomt og trangt – bare vi ikke innbiller oss at vi allerede har tilbakelagt veien.

Dette er altså vår trøst: Når vi bare begynner slik, vil Gud ikke dømme oss slik han dømmer denne verdens barn, som løper den sikre veien til helvete og gjør seg så stort strev for å nå dit.

Han vil i all nåde si til oss: «Du burde jo ha tjent meg mer trofast og flittig, for du er et lysets barn. Men det har ikke skjedd. Derfor må jeg kaste over det den kappen som heter nåde og syndenes forlatelse.» Denne kappen må Gud bre ut over våre skrøpeligheter, ja over hele vårt liv, så vi kan vandre under den som under den frie, vide himmelen. Slik skal også vi hisset finne en god venn eller to, men særlig den rette vennen, vår kjære Herre Jesus Kristus, som kan gi oss himmelen og gjøre oss salige.

Dagens evangelium lærer oss altså at vi skal bruke den urettferdige mammon rett og gjøre oss venner med den, det vil si tjene andre mennesker med den, slik denne forvalteren gjør seg venner med sin herres penger.

Men her pleier en også å spørre hvordan denne læren stemmer med læren om troen. Særlig papistene setter i et stort skrik her. De tyder det slik at en kan tjene seg himmelen med gjerninger, og at troen alene ikke kan gjøre det, fordi Kristus her sier at de vennene vi gjør oss ved den urettferdige mammon, skal ta imot oss i de evige boliger.

Riktignok er papistene ikke verdt å få svar på dette eller andre spørsmål; for de tar likevel ikke den rette læren til hjertet, men spotter og forfølger den verre og verre. Men for de gudfryktiges skyld vil vi likevel kort svare på spørsmålet. (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse står det: «ta dere opp i de evige boliger».*)

For det første må jo papistene selv innrømme at de vennene Herren Kristus taler om her, er mennesker som bor hos og omkring oss; hvordan skulle vi ellers kunne gi dem noe? Men hvordan kan slike ta oss opp i himmelen, når de jo selv har behov for denne hjelpen? Og likevel må det jo være sant, for her står Kristi ord, som vi må la stå og ikke tvile på: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!»

Hvordan dette skjer, lærer vi av Kristus selv i Matt 25. Der sier han at han selv på den ytterste dag vil rose det gode vi har gjort mot brødrene våre her på jorden, som om det var gjort mot ham selv. Og han vil gi oss det evige liv, ikke for disse gjerningenes skyld, men som en arv som er «beredt for dere fra verdens grunnvoll ble lagt» (Matt 25,34).

Her har spørsmålet to sider. For den rette vennen som vil gi oss himmelen, er Kristus; det kan det ikke være tvil om. De stakkars tiggerne som vi her på jorden har hjulpet med en daler her og en ort der, kan ikke gjøre det, selv om de kan tjene og hjelpe oss igjen med sine forbønner og på andre måter.

Dernest skal vi svare på spørsmålet om vi – slik det kan se ut – kan kjøpe himmelen og det evige liv med almisser. Det er lett å svare på. For Paulus sier: «Alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23). Av det må følge at Gud ikke har noe velbehag i almissene til mennesker som ikke tror, langt mindre at han skulle gi dem himmelen og det evige liv for dem. Men de som tror på Kristus og viser troen sin med gode gjerninger – i deres gjerninger har Gud velbehag for troens skyld, og slike gjerninger vil han også betale eller lønne i det andre livet.

Men av dette følger ikke at det er for gjerningenes skyld de får det evige liv. For det er lovet bare dem som tror på Kristus, slik han selv vitner svært ofte, for eksempel når han sier: «Hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø» (Joh 11,26), «Jeg er veien og sannheten og livet» (Joh 14,6), og: «Gud … ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). Dette svaret er grundig og sikkert. For her står jo den hellige Paulus' ord: «Alt som ikke er av tro, er synd.»

Andre del

Skal almisser derfor være en gjerning som behager Gud, må troen på Kristus være der først. Denne troen bringer det evige liv med seg og tar imot syndenes forlatelse. Ved den blir alt vi gjør og lar være, til behag for Gud, selv om det i seg selv er skrøpelig og ufullkomment, og han vil lønne det i det kommende livet. Slik sier også Kristus selv (Matt 25), og likeså Paulus, at de kristne hisset skal få erstatning og lindring for det de har måttet lide her.

Kristi ord: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger», sier derfor ikke annet eller mer enn dette: Når vi er Kristi disipler og gjør gode gjerninger, vil Gud betale oss disse gode gjerningene i det kommende livet. Men Paulus sier: Skal det være gode gjerninger, må de springe ut av troen. Og Kristus sier at det er ved troen vi får syndenes forlatelse og det evige liv. Disse ordene må du tro like fullt som ordene i teksten her: De er sannhet og ikke løgn.

Hvordan skal en da forstå dette? Slik: Ved troen på Kristus har vi syndenes forlatelse og det evige liv. For denne troens skyld vil Gud ha velbehag i våre almisser og andre gode gjerninger, og han betaler og gjengjelder oss dem rikelig i det kommende livet. Selv om det stundom faller oss tungt å tjene Gud og gjøre gode gjerninger, skal vi derfor likevel være villige og rede til det for det håpets skyld som ligger ferdig for oss i himmelen, som Paulus sier (Kol 1,5).

Dette er den rette og egentlige meningen i dette skriftordet og det rette og grundige svaret på spørsmålet om de gode gjerningene. Gud gi oss nå sin nåde for sin Sønns, Jesu Kristi, skyld! Han vekke ved Den Hellige Ånd våre hjerter slik at disse trofaste og vakre løftene og formaningene også bærer frukt hos oss, så vi retter oss etter dem og til slutt blir salige! Amen.

Tiende søndag etter treenighets-søndag

Luk 19,41–48. *Holdt i* 1532–34.

> Da han kom nær og så byen, gråt han over den, og sa: Visste også du, om enn først på denne din dag, hva som tjener til din fred! Men nå er det skjult for dine øyne. For dager skal komme over deg, da fiendene dine kaster en voll opp omkring deg, og de skal omringe deg og trenge deg fra alle kanter. Og de skal slå deg til jorden, og dine barn i deg. De skal ikke la stein bli tilbake på stein, fordi du ikke kjente din besøkelsestid.
> Han gikk så inn i templet og begynte å drive ut dem som solgte der. Han sa til dem: Det står skrevet: Mitt hus skal være et bønnens hus. Men dere har gjort det til en røverhule.
> Og han lærte daglig i templet. Men yppersteprestene og de skriftlærde og de fremste blant folket prøvde å få ryddet ham av veien. Men de fant ikke ut hvordan de skulle gjøre det. For hele folket hang ved ham og hørte på ham.

Dette evangeliet skal vi kristne merke oss nøye, så vi kan lære å frykte Gud av det. For dette er et av de forferdelige stedene hos Lukas som vi burde ta så til hjertet at vi aldri mer kunne glemme dem. Her hører vi hvor stor vrede og hvor streng straff som rammet Jerusalem. Av det kan vi med visshet slutte at den som i overmodig trygghet fortsetter i syndene sine, bedrar seg selv når han tror at han kan løpe fra straffen.

Gud sparte ikke engang denne herlige byen, som hadde fått så stor nåde, men overga den til ødeleggelse fordi den hadde Guds ord og likevel ikke ville bedre seg. Derfor skal hver og en tenke seg godt om, så han i tide holder opp med syndene sine og bedrer seg. Ellers skal straffen og Guds vrede visselig ikke utebli.

Men den vreden og nøden som her skal komme over byen og folket, er så stor at den går selve Herren Kristus til hjertet. Han gråter bittert over den vakre byen, som skal ødelegges og legges så fullstendig øde at det ikke skal bli stein tilbake på stein. Å, Jerusalem, sier han, om du bare visste og trodde hvilken ulykke som skal ramme deg! Da ville du visselig ikke være så trygg, men selv gråte, tenke over hva som tjener til din fred, og be Gud være deg nådig.

Herren taler riktignok her bare om Jerusalem. Men med dette vil han også advare og true alle andre som har Guds ord på samme måte, men forakter det

og hører det uten frukt. De skal ikke tro at de er trygge, eller stole på at Gud vil ettergi dem straffen. Nei, så sant Gud lever, straffen vil ikke utebli.

Derfor skal vi vokte oss for alle synder, men særlig for å forakte Guds ord og besøkelsestiden – det vil si å høre preken og likevel ikke bedre seg, men stadig fortsette i syndene sine, uansett hva vi preker og sier. Straffen for denne synden skal visselig ikke utebli, selv om den drøyer en tid.

I dette evangeliet har vi altså et svært alvorlig eksempel foran oss: Guds forferdelige dom over Jerusalem, den kjæreste og helligste byen hans, og over hans eget folk – enda byen var hans eget hus og hans egen arne, og folket hans egen husstand.

For Jerusalem var som en halv himmel. Der hadde Gud selv bodd med englene sine, der skulle all gudstjeneste holdes, der hadde nesten alle profetene levd og hadde gravene sine. Og der hadde endelig også Kristus, Guds Sønn, selv vandret, der døde han, ble begravet og sto opp igjen, og der hadde han gitt disiplene sine Den Hellige Ånd. Denne byen var så overøst med hellighet at det aldri før har vært noen by som den på jorden, og det skal heller aldri komme noen så lenge verden står.

Men til tross for alt dette har vår Herre Gud holdt så strengt på sitt ord at denne kjæreste byen hans måtte gå til grunne på det grusomste, fordi den ikke ville ta imot ordet hans og rette seg etter det. Hvor mye mindre vil han da bære over med andre byer, som ikke på noen måte kan sammenlignes med Jerusalem, og med andre folkeslag som ikke står ham så nær som jødene – de var jo hans slektninger og nærmeste frender?

Derfor skal vi av dette eksemplet lære å frykte Guds vrede og vokte oss for å ringeakte ordet hans. Vi skal ikke tenke som folk flest: Å, hva! Gud vil ikke være så streng; han straffer ikke så hardt. Nei, slå deg ikke til ro med slike tanker! Han har latt den hellige byen Jerusalem, hans ypperste klenodium på jorden, legges så fullstendig øde at det ikke ble stein tilbake på stein, fordi folket hans hørte ordet hans og ikke bedret seg. Tro da ikke at han vil bære over med oss om også vi forherder oss i den samme synden.

Jerusalem ble så fullstendig lagt øde at ingen engang kunne si hvor et eneste av husene hadde stått. Og Gud lot denne grusomme straffen bryte løs over Jerusalem nettopp da det jødiske folket var samlet der til påskehøytiden. Skarene var så store at tretti tusen fremmede var til stede, som historien vitner.

Gud hadde i sinne å tenne en stor ild, og derfor sanket han all veden sammen. Da han så hadde samlet et bål så stort som en hel skog, førte han romerne inn over dem for at de skulle tenne på bålet og brenne det opp. Josefus forteller at mens beleiringen og erobringen varte, ble ti ganger hundre tusen mennesker drept eller døde av pest, og nittisju tusen ble tatt til fange. Fangene ble regnet for så lite verdt at tretti av dem ble solgt for én penning. Slik skulle Kristus bli hevnet, han som de hadde kjøpt av Judas for tretti sølvpenger.

Så ynkelig og jammerfullt rammet og ødela Gud sitt eget folk – det samme folket som han med så stor herlighet og så mange store under hadde ført ut av Egypt og satt inn i Kanaans land. Han hadde vært en far for dem, talt så kjærlig

til dem og omgåtts dem så vennlig. Men da de foraktet ordet hans og ikke ville følge det, lot han sin forferdelige vrede og straff bryte løs over dem.

Herren Kristus ser nå at denne ulykken står like for døren, og derfor gråter han over byen og sier: «Visste også du, om enn først på denne din dag, hva som tjener til din fred! Men nå er det skjult for dine øyne.» Derfor går du så trygg omkring, som om det ikke var noen fare med deg. Men slik skal det ikke vare lenge. Straffen svever allerede over deg, selv om den ennå er skjult for dine øyne, så du ikke ser den.

Nå kunne noen komme til å spørre hvorfor vår Herre Gud skjuler straffen for oss mennesker og ikke straks lar den bryte løs. Svar: Det gjør han fordi han vil vise sin langmodighet og prøve om vi ikke vil bedre oss og ta vår tilflukt til nåden. For slo han til med torden og lyn så snart vi fortjente det, kunne ingen av oss bli sju år gammel. Derfor drøyer han med straffen, så vi kan få tid og anledning til å bedre oss.

Slikt sømmer seg for Gud, for slik viser han sin barmhjertighet mot oss. Djevelen er en vredens ånd; han bærer seg ikke slik ad. Kunne han slå noen i hjel med et hårstrå, ville han gjerne gjøre det, og han ville sikkert ikke nøle lenge. Men Gud er nådig, og derfor drøyer han en tid med straffen. Til sist lar han den likevel gå sin gang, når ingen formaning hjelper. Men nettopp dette gjør denne verdens barn sorgløse, så de ikke bare unnlater å bedre seg, men blir verre og verre.

Eksempler på dette ser vi overalt. En horkar, en ågerkar eller en tyv som merker at straffen ikke kommer straks, innbiller seg at det ennå lenge ikke er noen fare, og at han nok kan tilfredsstille lystene sine ustraffet en god stund til. Men vokt deg, la deg ikke forføre eller bedra! For her hører du at Gud riktignok utsetter og skjuler straffen, men at den ikke dermed uteblir helt. Vend derfor om i tide, gjør bot og bedring!

Slik mener også Kristus det her når han sier: «Men nå er det skjult for dine øyne.» Det er som om han ville si: La deg ikke bedra av at straffen er skjult. Du vil slå meg i hjel og utøse blodet mitt, slik du også har gjort mot de andre profetene før meg. Og jeg tier til det og lar det skje. Derfor tenker du at det alltid skal gå slik og forbli ustraffet, og så gjør ingen alvor av å bedre seg og bli mer rettskaffen.

Men se deg for: du er ikke fri for straffen. Lot du deg overtale til å tro dette, ville du også tenke over hvordan du ennå kunne unngå straffen. Men du tror det ikke. Derfor går du så trygg omkring og lar din besøkelsestid – da du blir advart og nåden ennå blir tilbudt deg – gå ubrukt forbi. Du er og blir trygg og ubekymret og bedrer deg ikke. Og nettopp dette er den synden som gjør at Guds vrede skal innhente og overfalle deg når du minst venter det.

Lær derfor her, og merk deg nøye, hva Gud regner for den største synden, den han minst av alt kan tåle eller vil finne seg i: at folket hans ikke vil kjenne eller bruke sin besøkelsestid. For Herren tier her om alle andre synder og taler bare om denne: at de gikk så sorgløst fram i forherdelsen sin.

De hadde ikke bare blåst i profetenes advarsler og trusler, men også forfulgt dem og utøst så mye uskyldig blod at Jerusalem til sist var fylt av blod, som

Skriften sier – akkurat som også Tyskland i våre dager forfølger Guds ord og dets tjenere på mange slags måter og dermed synder grusomt.

Foruten denne synden gikk også ekteskapsbrudd, løsaktighet, åger, gjerrighet, tyveri, fråtseri, drukkenskap og andre lignende laster sterkt i svang blant jødene. For all slik ugudelighet, sier Kris tus her, har jeg villet irettesette dere ved ordet og lære dere å holde opp med den og bli rettskafne. Derfor har jeg tidligere sendt ut profetene mine og Johannes døperen og apostlene mine. Ja, jeg har til og med selv stått fram, forkynt, gjort under og gjort alt som kunne hjelpe dere til å bli bedre.

Og nå skulle ingen av de andre syndene deres skade dere, hvor store og mange de enn måtte være. De skulle bli tilgitt dere og aldri i evighet mer bli husket. Nå skulle også Jerusalem bli stående, uten å bli angrepet av fienden – om dere bare ville kjenne og bruke besøkelsestiden deres. For jeg kommer ikke med sverd og stridskølle, men saktmodig og som en frelser. Jeg forkynner og roper til dere: Gjør bot, omvend dere og bli rettskafne! Hør på meg og følg mitt ord, før vreden bryter løs med full kraft. Slik besøker jeg dere.

Nå vel, jeg ser at det ikke blir annerledes. Alle de andre syndene deres gjør dere enda større ved at dere verken vil kjenne, ta imot eller tåle dette besøket. Derfor går det nå som ordtaket sier: Den som ikke vil la seg si, står heller ikke til å hjelpe. For hvem vil vel være lege for en som river kniven ut av hånden på mesteren og jager den i livet på ham?

Men nettopp slik oppfører dere jøder dere her mot vår Herre Gud. Han lar syndenes forlatelse bli tilbudt dere. Han vil være deres nådige Gud og gjerne tilgi og glemme alt dere har syndet, om dere bare vil ta imot ordet hans og holde opp med syndene deres. Men dere farer fram og spotter meg. Dere sier at jeg har en djevel, og kaller forkynnelsen min kjetteri. Dere vil attpåtil korsfeste meg, og dere gir dere ikke før dere har fullført det.

For først da er djevelens verk fullbyrdet: når Gud ikke bare vil tilgi alle mennesker alle syndene deres og være dem nådig, men også skjenke dem sine største og høyeste gaver – og de så vender ham ryggen og attpå til spotter nåden hans på det grusomste. Når det er kommet så langt, kan jeg ikke lenger holde igjen; da må straffen komme. For der en ikke vil vite av Guds nåde og syndenes forlatelse, finnes det verken hjelp eller råd lenger.

Dette var hovedårsaken til at Guds vrede her ble så overmåte stor og forferdelig. For slik jødene verken hadde villet se eller høre ordet hans, ville heller ikke Gud fra da av se eller høre ropene, bønnene og gudstjenesten deres. Han ville ikke la vreden sin fare før Jerusalem var lagt fullstendig øde og det ikke var stein tilbake på stein, så ingen kunne si: Her har dette huset stått, og der sto det andre. Nei, alt ble revet ned til grunnen og lagt i grus. Slik hadde de jo selv villet ha det.

Dette er det skremmende eksemplet som evangelisten her har skrevet ned for at vi skal omvende oss, så vi ikke forakter Guds ord eller lar besøkelsestiden vår gå forbi uten frukt.

Derfor skal vi særlig legge merke til ordet Herren sier her: «Men nå er det skjult for dine øyne.» For det går gjerne slik at folk ikke tror at Gud vil straffe.

Fordi Gud av miskunn drøyer med straffen og venter på at vi skal bedre oss, tror verden at han alltid vil tie til ugudeligheten.

Men vokt dere, sier Kristus. Selv om dere nå ikke kan se straffen, kan dere stole helt på at den ikke vil utebli om dere ikke bedrer dere. For selv om Gud drøyer en tid, har han likevel lagt ut så mange garn og snarer overalt og holder så mange musefeller klare for onde mennesker at du umulig kan slippe unna ham i lengden.

Dessuten har han betrodd far og mor, husbond og husmor styret i huset, så de skal holde øye med slemme og vanartige barn og tjenestefolk. Og den verdslige øvrigheten har han befalt å ta seg av dem som ikke vil lyde disse foresatte. Men den straffer ved bøddelen, eller Mester Hans, som vi kaller ham her i Tyskland. Og han er en svært grov predikant, med en røst så rå og hard at han kan skrike hodet av deg.

Dessuten er også djevelen der, og under Guds styring kan han straffe deg med pest, hungersnød, vann, ild og annet, når du ikke vil bedre deg. Derfor må ingen innbille seg at han skal greie å slippe unna straffen. Vil du ikke være rettskaffen og la Guds ord vise deg den rette veien, da må du la bøddelen eller djevelen føre deg og vise deg vei – og det sannelig til din egen skade og ødeleggelse.

Derfor må du ikke gjøre forskjell på den straffen som nå er skjult, og den som du synes er viss. For syndens straff er alltid viss og sikker, selv om den er skjult. Men nettopp fordi den er skjult, blir mange mennesker bedratt. Det sier også Salomo: Det er ikke godt at menneskene ikke snart blir straffet, og at vår Herre Gud tier så lenge til ondskapen deres, for da blir de onde bare enda verre (Fork 8,11).

En tyv som stjeler i dag og lykkes med det, stjeler igjen i morgen og tenker at slik skal det alltid lykkes for ham. Men til sist bringer det ham i galgen, for han kommer aldri til å huske i tide å holde opp og la være å stjele mer. Slik gjør også horkarer, ågerkarer, ja, kort sagt alle syndere. Jo bedre det lykkes for dem, jo hissigere og mer begjærlige blir de. For de ser ikke at straffen er viss, selv om den nå er skjult. Til sist slår ordtaket alltid til: Så lenge går krukken til vannet at den kommer hankeløs hjem.

Selv om straffen er skjult, er den like sikker for det, og den uteblir aldri. Det hadde erfaringen allerede lært hedningene. Derfor sa de at når Gud kom for å straffe, trakk han ullsokker på seg, så han kunne gå så lydløst at ingen hørte ham komme.

Lær dette og gi deg ikke over til sorgløshet fordi Gud ikke straks slår til, men frykt Gud og se deg for. For han har så mange engler, så mange tjenere og så mange plager – krig, hungersnød og smittsom sykdom – at han nok kan finne deg. Han kan fylle luften med ild og brenne deg opp; han kan drukne deg i vannet; han kan drepe deg med gift, ja, med umoden eller annen usunn frukt. Kort sagt: Tusen og atter tusen er de snarene og garnene som Gud lar legge ut for onde mennesker og ubotferdige syndere.

Dette er altså grunnen til at vår kjære Herre Kristus her så trofast advarer og gråter og sier: Jerusalem, se deg for! Fordi straffen er skjult, mener du at den skal utebli helt. Men der tar du storlig feil. For straffen er ikke skjult for at du

skal gå fri, men for at den desto sikrere skal treffe deg om du ikke vil kjenne din besøkelsestid. Vil du nå ikke misbruke denne fristen, men bruke den rett, så hold opp med å synde i tide. Hold deg til Ordet, for da står du ennå til å hjelpe; hvis ikke, må du falle.

På samme måte forkynner også den kjære Peter for oss når han sier: «Akt vår Herres tålmodighet som frelse!» (2 Pet 3,15) Det vil si: Tenk at den skjer dere til frelse og salighet, for at dere ikke skal bli fordømt. For om Gud alltid straffet straks og slik vi fortjente, ville ingen av oss, som sagt, bli over sju år gammel. Men nå gjør han ikke det. Han er langmodig og drøyer med straffen. Dette skal dere, sier Peter, regne som noe som skjer dere til salighet og frelse.

Og dere skal si: Å, Herre, jeg har dessverre ofte syndet, snart på ett punkt, snart på et annet. Og likevel kommer ikke straffen, men drøyer. Hva betyr nå det? Visselig ikke annet enn at straffen ganske sikkert vil komme, selv om den er skjult. Derfor, kjære Far, tilgi meg min synd! Jeg vil holde opp med den og bedre meg.

Derfor skal vi merke oss godt dette ordet til Peter: «Akt vår Herres tålmodighet som frelse!» For Gud vil ikke, sier han litt før, «at noen skal gå fortapt, men at alle skal komme til omvendelse» (2 Pet 3,9). Når Gud drøyer med straffen, skjer det til vårt beste.

Men der en ikke vil holde opp med syndene, men fortsetter i dem og misbruker Guds langmodighet, der må krukken til sist knuses. Det ser vi jo: Når en tyv ikke vil holde opp med å stjele i tide, havner han til sist i bøddelens hender. Likeså blir en lettferdig kvinne som ikke vil slippe synden sin, til sist til spott for alle. Men fremfor alt har Gud med eksemplet fra byen Jerusalem vist at selv om han skjuler straffen og drøyer lenge, kommer han likevel til sist og straffer de ulydige.

Derfor skal hver og en, store og små, unge og gamle, lære å frykte Gud og vite at når vi gjør urett og ikke vil holde opp med det, vil straffen ikke utebli. For her står Jerusalem som et evig advarende eksempel, den vakre, hellige byen som også hedenske historieskrivere har rost som *longe clarissima urbium Orientis*, langt den herligste og mest berømte byen i Østerland (Plinius 5,14). Den er borte og lagt fullstendig øde ned til grunnen, fordi den ikke ville akte på Ordet og holde opp med å synde.

Dette eksemplet stiller Herren fram for oss i dagens evangelium, for at vi skal ta det til hjertet og bedre oss. Ellers skal vi vite at når vi ikke vil lyde Ordet og ta imot troen, vil Gud ikke la det gå ustraffet, selv om han skjuler straffen en tid. Det skjer likevel, som sagt, til vårt beste, for at vi skal bruke tiden godt og holde opp med syndene våre.

Men om du ikke vil bedre deg, men bare bruker den fristen du har fått, til å bli enda frekkere og enda mer forherdet i det onde, så vit dette: Før du aner det, kommer den onde timen da vår Herre Gud også vil la deg rope til ham uten å høre deg.

Slik gjorde han også med jødene. Beleiringen varte bare en kort tid, fra påske til ut i september. I den tiden hadde de hver dag en nesten utrolig overflod av ofringer, sang og bønner, men alt var forgjeves. Gud hadde stoppet til ørene og

ville ikke høre. For han hadde skjult og utsatt straffen så lenge for at de skulle høre ordet hans, bedre seg og kjenne sin besøkelsestid. Men det ble det ingenting av hos dette forstokkede folket. Derfor skjulte han seg også og ville ikke la seg finne da straffen til sist brøt løs.

Slik truer også Hosea Israels rike: «De skal gå med sine sauer og okser for å søke Herren, men ikke finne ham. Han har dratt seg bort fra dem» (Hos 5,6).

La oss derfor prente dette eksemplet inn i hjertet og lære av det å frykte Gud, fordi vi vet at han til sist ikke uteblir med straffen. Og la oss dernest også elske ham som en nådig Far, fordi han ikke slår til straks, men gir oss frist til omvendelse. La oss da si: Å, kjære Far, jeg vet at du ikke lar synden gå ustraffet. Gi meg da din nåde og din Hellige Ånd, så jeg kan bedre meg og unngå den vel fortjente straffen. Den som vil omvende seg slik, skal finne nåde.

Jerusalem ville ha stått den dag i dag om jødene på denne måten hadde gått i seg selv, ydmyket seg for Gud og sagt: Kjære Herre Gud, vi har jo gjort urett i å være slike ugudelige umennesker og drepe dine kjære tjenere, profetene. Men nå har du ved din kjære Sønn gitt oss det hellige evangeliet. Gi oss da nå også nåde så vi kan omvende oss og bli mer rettskafne! Hadde de gjort det, ville det ikke ha vært noen fare. Da hadde romerne, hvor mektige de enn var, måttet la dem være i fred og bli hjemme.

Men jødene fortsatte å synde og sa: Å, hva! Det er ingen fare. Hvordan kan du tro at Gud vil la den byen gå til grunne der han selv bor, og som er det eneste stedet i hele verden der han har hatt og noen gang vil ha gudstjenesten sin? Nei, nei, det blir det ingenting av! Da gikk det dem slik at det ikke ble stein tilbake på stein. Og nå ligger det arme, ødelagte og sønderrevne Jerusalem der som et eksempel for alle som forherder seg i ondskapen sin og ikke vil bedre seg: Også dem skal en slik straff visselig ramme.

Men for de andre, de som tar imot Guds ord og bedrer seg, blir denne historien stilt fram til trøst og undervisning. Av den kan de lære at når Gud skjuler straffen, skjer det til fred og frelse for dem. For de vet jo at Gud i nåde vil tilgi dem syndene deres når de holder opp med dem og bedrer seg.

At vi synder, er ikke noe under. Men at vi vil forsvare synden og forherde oss i den, ubotferdige og forstokkede, det kan Gud ikke la gå ustraffet, om så alt skal gå til grunne for det. Og det kan han så mye mindre la gå ustraffet når han nå besøker oss så nådig med ordet sitt og så gjerne vil kalle oss til omvendelse.

Slik er altså det arme Jerusalem gått til grunne. Og det som voldte undergangen, var ikke annet enn at byen hadde fått denne høye tittelen og ble kalt Guds by, Guds eget hus, hans egen bolig. Det gjorde jødene hovmodige og sorgløse, så de tenkte: Skulle Jerusalem gå under? Det blir det ingenting av; byen vår er altfor viktig for Gud til det. Om så hele verden kommer, kan de ikke gjøre Jerusalem noe; Gud vil ikke la boligen sin legges øde.

I tillit til denne høye tittelen og nåden syndet de og aktet ikke på noen forkynnelse. Og til sist slo denne staheten bunnen ut av tønnen og førte dem ut i all ulykke og elendighet.

Nå besøker Gud også i vår tid oss med ordet sitt av særlig nåde. Men vi på begge sider oppfører oss så ille og behandler Ordet så dårlig: Biskopene og deres

tilhengere forfølger det, og de evangeliske misbruker det til å berike seg, til hovmod og andre laster. Derfor frykter jeg sterkt at en lignende, skremmende straff vil ramme Tyskland, enten det nå skjer ved tyrkerne eller på annen måte ved krig, hungersnød og lignende.

La oss derfor ta dette eksemplet alvorlig til hjertet og huske at Jerusalem gikk så jammerlig til grunne fordi jødene ikke ville ta imot Guds ord, men foraktet det. Da kan vi lære å holde Guds ord høyt i ære, så vi gjerne vil høre det, og så vi, om vi enn synder, likevel kan vende om i tide og bedre oss.

Dette er det første stykket av dagens evangelium. Dernest forteller evangelisten hvordan Jesus «gikk inn i templet og begynte å drive ut dem som solgte der. Han sa til dem: Det står skrevet: Mitt hus skal være et bønnens hus. Men dere har gjort det til en røverhule» (jf. Jes 56,7). (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse «morderhule».*)

Dette gjør Kristus i kraft av en helt egen makt og myndighet, og denne gjerningen må regnes på linje med de andre undergjerningene, som vi ikke kan gjøre ham etter. Ellers ville de mange stormektige herrene som tjente på denne handelen, nok ha hindret ham og ikke veket for ham. For han dristet seg til det uten sverd, bare med en svepe i hånden, som en annen evangelist forteller.

Men at de nå tålte en slik overlast og tidde stille, viser at han også her talte et slikt ord som det han talte til jødene i Getsemane hage. Der vek de alle tilbake og falt til jorden da han sa: «Det er jeg» (Joh 18,6).

Dette kan vi ikke gjøre ham etter. Derfor skal ingen utlegge denne historien slik at en prest kan legge hånd på noen, slik Kristus gjør her, eller bruke annen lignende ytre tvang. For var det bare menneskelig makt Kristus ville bruke her, hadde han nok ikke utrettet stort alene mot så mange.

Men vi skal ikke bare se på gjerningen, men også på grunnen til at han gjorde den. Den gir han til kjenne med ordene: «Mitt hus skal være et bønnens hus. Men dere har gjort det til en røverhule.»

Hva kan nå ha fått ham til å bruke et så hardt ord? De hadde jo ikke drevet røveri i templet, bare passet sin kjøpmannshandel. Pengevekslerne hadde bordene sine der, og andre holdt marked med storfe og småfe, fordi folk trengte det til ofringene. For de jødene som bodde langt fra Jerusalem, kunne ikke ta med seg hjemmefra det de ville ofre. Derfor satte yppersteprestene tjenerne sine til å sørge for at det alltid fantes fe, og kanskje også penger, for hånden. For templet hadde sin egen mynt, slik en finner antydet her og der i jødenes historie.

Dette ser nå mer ut til å fortjene ros enn klander. For når Gud selv hadde innstiftet og befalt en slik gudstjeneste, hvem ville da regne det for urett at en så trofast hjalp til med å fremme dette verket og holde det i gang? Men det hadde en annen mening. Prestene ga riktignok inntrykk av at de bare gjorde det for å fremme gudstjenesten. Men de ville ha brydd seg svært lite om den hvis den ikke hadde gitt dem selv så stor vinning. Det var altså pengene det gjaldt for dem, og ikke vår Herre Guds ære.

Og denne pengegjerrigheten gjorde at de ikke ville preke om noe annet enn offer. Denne gudstjenesten priste de, slik munkene og prestene under pavedøm-

met priste messeofferet sitt og forkynte at en ved det kunne legge av syndene sine og oppnå Guds nåde.

Denne vranglæren førte til at folket i hopetall ble forledet til å la den rette gudstjenesten fare. Den består i å frykte Gud, stole på hans nåde og flittig akte på og holde seg til hans ord. Derfor fortsatte de også trygt i syndene sine og innbilte seg at når de bare slaktet og ofret flittig, var det ingen fare. Slik ser vi også hvor strengt og alvorlig profetene av denne grunn forkynte mot jødenes offertjeneste.

Dette er den synden som i egentlig forstand kalles å drepe. For her blir ikke legemet drept, men sjelene drept for evig, fordi menneskene blir lært å stole – ikke på Guds godhet og barmhjertighet, men på sine egne gjerninger. Dette ville Kristus ikke tåle.

Heller ikke vi skal finne oss i det, men så langt det står til oss, hindre dette misbruket ved Guds ord – for noen annen myndighet er ikke betrodd oss. Vi skal få menneskene til å slutte å stole på egen fortjeneste og egne gjerninger, som om de ved dem kunne legge av syndene sine og bli frelst. Vi skal få dem til å sette all sin hjertens lit til den barmhjertige Gud, som for Kristi skyld vil tilgi oss syndene våre og gjøre oss rettferdige og salige.

Og dernest skal vi også formane folket til å leve et gudfryktig liv: ikke følge egne innfall, men høre Guds ord og rette seg etter det. Den som gjør dette og formaner folket slik, bruker templet og embetet sitt rett. Men den som ikke gjør det, misbruker embetet sitt og er en sjelemorder.

Denne tittelen gir også Hosea prestene i Israels rike. Det ser nesten ut til at Herren Kristus her har hatt dette ordet fra Hosea for øye: «Lik en røverskare som lurer på folk, er hele presteflokken. De myrder på veien til Sikem» (Hos 6,9).

Med det vil profeten vise hvilken skade prestene voldte med vranglæren sin. For i stedet for å vise folket til Kristi offer, som de burde, viste de det til slaktoffer av kuer og okser, som om alt var utrettet med det, og som om det ikke trengtes noe mer for å vinne det evige liv. Det ga dem nemlig noe i kjøkkenet, for de fikk alltid sin del av det. Men folket satte på den måten ikke bare penger til, men sjel og salighet. Dette kan Kristus ikke tåle, og han slår det hele overende.

Den gangen gjorde han dette på en underfull måte, og også i våre dager ser vi hvordan Gud i kirken sin alltid lar slike straffer ramme kjetterne. Derfor vil han gjøre det samme med pavens ugudelige biskoper, prester og munker, som av pengegjerrighet holder så stivt på messeofferet sitt og den øvrige avgudsdyrkelsen. Det skal til sist komme en dag da Gud også vil drive dem ut av templet og slå hele årsmarkedet deres overende, enten det nå skal skje ved tyrkerne eller ved andre.

Dette får være nok om dagens evangelium for denne gang. Gud, all barmhjertighets Far, vekke nå for Kristi skyld ved sin Hellige Ånd hjertene våre til å frykte ham! Han holde oss fast i nåden ved Ordet og bevare oss fra alt ondt, timelig og evig! Amen.

Ellevte søndag etter treenighets-søndag

Luk 18,9–14. *Holdt i* 1532–33.

> Han fortalte også denne lignelsen til noen som stolte på seg selv at de var rettferdige, og foraktet de andre: To menn gikk opp til templet for å be. Den ene var en fariseer og den andre en toller.
> Fariseeren sto for seg selv og ba slik: Gud, jeg takker deg fordi jeg ikke er som andre mennesker: røvere, urettferdige, horkarer – eller som denne tolleren. Jeg faster to ganger i uken og gir tiende av alt jeg tjener.
> Men tolleren sto langt borte. Han ville ikke engang løfte øynene mot himmelen, men slo seg for sitt bryst og sa: Gud, vær meg synder nådig!
> Jeg sier dere: Denne gikk rettferdiggjort hjem til sitt hus, ikke den andre. For hver den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Men den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.

I dagens evangelium lærer vår kjære Herre Kristus oss at vi må være ydmyke om vi skal være rette kristne. For bare ved denne dyden kan en komme til nåden. Når den mangler, kan Gud verken ha velbehag i oss eller være oss nådig. Dette ser vi her på disse to personene, fariseeren og tolleren.[1]

Fariseerne var hos jødene det munkene er i pavedømmet. De hadde sin egen klesdrakt og bestemte dager til faste og bønn, og de drev det så langt i hellighet at andre mennesker bare var å regne for syndere sammenlignet med dem. Derfor fikk de også navnet sitt og ble kalt fariseere. På hebraisk betyr ordet en som er skilt ut, en særling som har skilt seg fra den vanlige mengden og vil være noe for seg selv.

Tollerne derimot var det skattefogdene og tollforpakterne er hos oss. De hadde forpaktet sjøtollen, landskatten og annet slikt av romerne for en avtalt sum, og etterpå flådde og plukket de folket som de selv ville. Derfor regnet alle dem for gjerrige blodsugere og åpenbare syndere. De hadde jo tatt på seg et embete der de beriket seg selv, men plaget folket med alle slags tunge byrder. Blant dem ventet ingen å treffe en eneste gudfryktig og ærlig mann, like lite som noen ventet å finne en ugudelig mann blant fariseerne.

[1] Med ydmykhet mener Luther her det tolleren viser: at en erkjenner at en er synder og ikke har noe å rose seg av, men bare ber om nåde (jf. 1 Pet 5,5). Ydmykheten er ikke en fortjeneste, men den tomme hånden som tar imot.

Men vår kjære Herre Kristus feller her en helt annen dom. Han sier at tolleren var from og rettferdig, mens fariseeren var en synder – og attpå til en svært stor og skammelig synder. Lukas gir fariseerne et forbløffende dårlig skussmål, for han begynner lignelsen slik: «Han fortalte også denne lignelsen til noen som stolte på seg selv at de var rettferdige, og foraktet de andre.» Dette er virkelig to skammelige laster hos fariseerne: De har ikke bare høye tanker om seg selv – noe som allerede hadde vært synd nok – men de forakter også andre.

Tenk nå selv: Hva skulle det hjelpe en slik hykler om han så ba og ba og fastet seg i hjel, når djevelen likevel sitter i hjertet hans og gjør ham så oppblåst og hovmodig at han sier: Gjorde jeg meg ikke hellig selv, ville det nok vare lenge før vår Herre Gud gjorde det. Men her faster jeg så mye, der ber jeg så mye, her gjør jeg dette og der igjen noe annet, som de andre jødene ikke gjør. Jeg betaler tienden min trofast; men kunne de andre slippe med å gi prestene bare halm og agner, ville de gjerne gjøre det. Slik er ikke jeg; jeg er langt mer rettferdig, og så videre.

Her ser vi altså to grusomme laster hos denne hellige mannen. For det første er han så storaktig, hovmodig og full av selvtillit. For det andre forakter han andre så dypt og sier: De er ikke annet enn røvere, urettferdige og horkarer. Men særlig forakter han denne tolleren og sier: Der går han og flår og plyndrer alle mennesker og skraper til seg der han kan. Gud være lovet, jeg er ingen slik ugudelig kar; jeg er en levende helgen sammenlignet med denne tolleren.

Et slikt hovmod er allerede i verdens øyne en svært motbydelig last, etter det vanlige ordtaket: Er du noe, så vær det, men la også andre folk være noe. Hva tror du da vår Herre Gud mener om det? Han må jo mislike det tusen og atter tusen ganger mer når en vil stole på seg selv og være hovmodig.

Dette evangeliet går altså først og fremst ut på å skildre hva som er sann rettferdighet, og hvordan en skal kjenne den og skjelne den fra hyklernes rettferdighet.

Det er som om Kristus ville si: Her finner du riktignok en mann som lever som om han var en levende helgen. Han faster, gir almisser, bryter ikke ekteskapet, gjør ingen urett og går gjerne i kirken. Hvem kan se alt dette og slutte noe annet enn at han er en from mann? Men jeg sier deg: Vil du kjenne ham rett, må du ikke se på det ytre skinnet, for det kan også en hykler ta på seg. Du må se på hva det vil si å være rettferdig for Gud.

Når det gjelder det ytre livet, er denne fariseeren så rettskaffen at en kunne ønske at alle i verden var som han. Men det er ikke nok. Vokt deg derfor, så du ikke stoler på det. For her ser du hvilket stort, djevelsk hovmod som kan ligge skjult bak et ytre hellig liv. For dette hovmodets skyld kunne ikke djevelen bli i himmelen, og Adam og Eva ikke i paradiset. Hvordan skulle da denne hykleren få bli i kirken?

Å faste er rett, å be er rett, å gi tiende er rett, å holde seg fra ekteskapsbrudd er rett; ikke å røve og ikke å gjøre noen urett – alt dette er i seg selv rett og godt. Men fariseeren skitner det hele til med hovmodet sitt og gjør det dermed til ren djevelsk urenhet.

Når noen her i verden gjør en annen en velgjerning bare for å fange og kjøpe ham, gjør han ham mer skade enn gagn. Det sier også ordtaket: *Nihil carius emitur, quam quod donatur* – gaver må en betale aller dyrest for. Hvordan kan Gud da ha velbehag i en hellighet som en stoler så stolt på, og som gjør en hovmodig for Gud?

Men slik gjør jo denne hykleren her. Å Gud, sier han, ser du også hvilken from mann du har i meg? Verden er ikke annet enn røvere, urettferdige og horkarer, men jeg er from og rettferdig. La et så hovmodig menneske gjøre hva han vil – alt sammen er likevel en vederstyggelighet for Gud og den største synd, om han så svettet blod av bare hellighet eller lot seg brenne levende.

Vil dere være rettskafne, sier Kristus her, så vær det på den rette måten, og vokt dere så dere ikke blir hovmodige helgener. For om dere snubler eller endog av og til faller helt ned i skitten, skal det ikke vekke min vrede så mye som når dere ved siden av all mulig hellighet også er hovmodige.

Og så slutter Herren dette evangeliet slik: «Den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Men den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.» Det sier han for at hver og en av oss skal lære å være ydmyk og ikke forakte andre. For ydmykhet er å akte seg selv ringe, men andre høyt. Hovmod derimot er å ha høye tanker om seg selv og sin egen lærdom, skjønnhet, rikdom og fromhet, slik denne fariseeren gjør. Han ser bare på fastingen sin, tienden sin og annet slikt, og derfor har han så store tanker om seg selv. Det vil Herren her forby oss.

Hos tolleren derimot ser vi ikke noe hovmod, men sann ydmykhet. Han roser seg ikke; han bare ber Gud være ham nådig. Dette, sier Kristus, skal også dere lære. Dere skal si: Jeg har ingenting å rose meg av. For om jeg ville rose meg av å være lærd, rik og mektig, kan Gud jo svare meg: Kjære deg, hvor har du det fra? Fra deg selv? Nei! Fra hvem da? Er ikke alt sammen min gave? Jo, Herre, det er ditt. Hvorfor roser du deg da av det? Skulle noen rose seg, måtte det vel være jeg, som gir deg alt.

Deg selv skal du ikke rose. Du skal si: Selv om jeg er rik, vet jeg at du kan gjøre meg fattig på én time; selv om jeg er lærd, kan du gjøre meg til en dåre med ett ord. Dette kunne med rette kalles å være ydmyk og ikke stole på seg selv eller forakte andre fordi en er vakrere, rikere eller fromere enn de.

Derimot ville det være fint om vi brukte en slik stolthet mot djevelen og sa: Jeg har Guds ord, det er sikkert. Med det har jeg utrettet mye godt; med det har jeg undervist, trøstet og formant, her én og der en annen. Dessuten har jeg gitt almisser og hjulpet de fattige. Jeg vet at dette er en god gjerning – trass deg, du djevel, som vil laste den! Overfor djevelen, sier jeg, går det godt an å rose seg av slikt, for fra ham har vi det jo ikke. Men for Gud, som vi har alt fra, skal en ikke rose seg selv, men ydmyke seg.

Dernest skal en heller ikke forakte andre, men tenke slik: Alle gaver er vår Herre Guds eiendom og kommer bare fra ham. Selv om jeg kanskje har fått mer av dem enn min neste, vet jeg likevel at vår Herre Gud kan felle den dommen at min neste, som knapt har en tidel av mine gaver, skal behage ham bedre enn jeg for én dyds skyld. Hvorfor skulle jeg da rose meg selv og opphøye meg over min neste?

Nei, når mye er betrodd meg, skal jeg frykte for å misbruke det og stadig tenke: Gud gjør som han vil. Den ene gir han mye, den andre lite; men det kan svært lett skje at han vil være nådigst mot den som bare har lite. For den som har mye, har også et langt større regnskap å gjøre, mens den som bare har lite, står i langt mindre fare for å misbruke det.

Slik gjør ikke denne fariseeren. Han gjør seg skyldig i den aller groveste frekkhet når han står fram og sier: Jeg er ikke som de andre menneskene, heller ikke som denne tolleren. Jeg gir tiende, men tolleren driver bare med å røve. Jeg bedrar ingen, men denne tolleren snyter alle mennesker. Kort sagt: Fariseeren innbiller seg at han alene er alt og har alt, men at tolleren ikke er noe og ikke har noe.

Men du dobbelte synder og hykler! Burde du ikke heller si: Riktignok betaler jeg tienden min flittig, riktignok faster jeg og gjør det jeg kan. Men jeg tør og vil likevel ikke stole på det. Kjære Herre Gud, alt dette er dine gaver, og det står jo i din hånd om denne tolleren skal behage deg bedre enn jeg.

Slik burde han ha satt tolleren over seg selv, eller i det minste latt ham gå side om side med seg, og sagt: Det kommer ikke an på om et menneske har mange eller få gaver, men på om han har en nådig Gud. Hvorfor skulle jeg da være hovmodig og forakte andre? Alt kommer jo til sist an på Guds barmhjertighet, og ikke på hvilke gaver hver av oss har fått. Dette gjør ikke fariseeren. Han stoler hovmodig på sin egen fromhet, til og med i det øyeblikket han står og ber.

Herren vil altså med dette forby oss å stole hovmodig på vår egen fromhet. Men på den andre siden vil han heller ikke at noen skal fortvile, om han så er falt i synder og har latt seg dåre av djevelen. For vi har alle én Gud, som brer sin barmhjertighet ut som en kappe både over de fromme, lærde og rike og over syndere, ulærde og fattige; for han er alles Gud.

Derfor skal vi ikke opphøye oss selv, men være ydmyke og ikke se på om vi selv har mye og de andre lite. For Gud kan være nådigere mot dem han har gitt lite, enn mot dem han har gitt mye. Ja, han kan godt kle av deg og gjøre deg helt naken igjen, og derimot kle en annen, som nå er helt blottet og naken, langt vakrere og pryde ham med langt herligere gaver enn dem du har. Hvorfor skulle du da forakte andre og opphøye deg selv?

Her i verden må det riktignok være forskjell på personer, stender og gaver, så den ene står høyere og blir aktet mer enn den andre. Men det gjør oss ikke ulike for vår Herre Gud. For når ingenting gjelder for ham unntatt nåden alene, er det jo umulig at noen kan rose seg for ham og ha noe å være stolt av. Vi skal alle ydmyke oss og vite at selv om vi er ulike innbyrdes, er Gud likevel alltid den samme. Han ser ikke med andre øyne på den som har mye, enn på den som har lite.

Derfor skal vi alle lære å holde oss til hans nåde og barmhjertighet. For vi hører alle vår Herre Gud til, både rettferdige og syndere, både rike og fattige, både sterke og svake. Det vi har, har vi alt sammen fra ham; fra oss selv har vi ikke annet enn synd.

Derfor skal ingen opphøye seg over andre, men ydmyke seg og frykte. Det gode som finnes hos oss, er alt sammen vår Herre Guds gaver. Han skal ha æren,

ikke du. Men du skal bruke det med takk og i Herrens frykt, for Gud kan ikke tåle hovmod og trassig selvtillit.

Men slik ingen skal opphøye seg selv på grunn av sin fromhet eller sine andre gaver, vil Gud heller ikke at du skal fortvile når du ser at du er en arm synder.

Han vil at du skal stole på hans godhet, trøste deg ved ham og si: Nå vel! Har jeg ikke så mye som denne eller hin, har jeg likevel den samme Gud, og han vil også være meg nådig. Derfor vil jeg slå meg til ro og gå og ta vare på embetet mitt etter de gavene Gud har tilmålt meg. Jeg vil ikke forakte noen og ikke opphøye meg selv, men heller ikke la det bekymre meg om andre har mer enn jeg. For det er nok for meg at jeg har den samme Gud som de andre, og at Gud ikke gjør forskjell på oss fordi det er forskjell mellom oss mennesker innbyrdes.

Dette mener Herren med ordene han slutter lignelsen med: «Den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Men den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.» Det er som om han ville si: Når jeg finner slike hellige som tilskriver meg alt de har, vil jeg gi dem enda mer – og desto mer jo mindre de akter seg selv. Men når en har noe og derfor vil bli aktet høyt og er hovmodig av det, vil jeg ta fra ham den ene nådegaven etter den andre, til jeg til sist i unåde støter ham ned i helvetes avgrunn.

Fariseeren skulle ikke ha vært så hovmodig, men i all ydmykhet ha tilskrevet Gud gavene sine og sagt: Herre, du har vist meg stor miskunn ved å bevare meg for denne og hin synden. Alt dette er din gave; du har gitt det til meg, uverdige som jeg er, og jeg har bare deg å takke for det. Men jeg opphøyer meg ikke av det og forakter ingen, for du kan jo ta det fra meg igjen når du vil. Hadde han gjort det, ville Gud ha gitt ham enda flere gaver dag for dag og ikke kunnet bli vred på ham.

Men nå blir han hovmodig av det, dømmer og forakter sin neste og sier: Jeg selv er alt, denne tolleren er ingenting. Derfor kler vår Herre Gud ham så fullstendig av at det ikke blir noe som helst igjen hos ham som er verdt å rose.

For her står vår Herre Kristi dom: «Denne gikk rettferdiggjort hjem til sitt hus, ikke den andre.» Det vil si: Fariseeren er urettferdig og fordømt og hører hjemme hos djevelen og i helvete. Hva har han nå igjen for all sin selvros? Men tolleren, som sier: «Gud, vær meg synder nådig!», blir en av kirkens hellige og får det han ber om – en nådig Gud.

Dette vil Kristus lære oss her, så vi alle dag for dag skal forstå klarere hva vi er og har. Det er som om han ville si: Har du penger og helse, hus og gård, så bruk det. Jeg misunner deg det ikke, men gir deg det gjerne og vil gi deg enda mer.

Men ros deg ikke selv av det, og forakt ikke en levende sjel. Og når du ser en som ikke har det du har, så husk at han likevel kan ha en like nådig Gud som du. Forakt ham derfor ikke, men la ham gå ved din side. Da blir Gud æret av dere begge. De skinnhellige derimot vanærer og håner Gud, selv om de ikke gjør det med munnen og åpenlyst.

Dømmer en bare etter ordene, må en si at det ikke er galt sagt når fariseeren her sier: «Gud, jeg takker deg.» For de samme ordene bruker også de rette hellige i bønnene sine, men de sier dem av et annet hjerte. Når de takker Gud for noe,

bekjenner de dermed at det er hans gjerning og gave, og at de ikke har det av seg selv.

Men det er ikke fariseerens mening. Ellers ville han ha sagt: At jeg ikke er noen røver, urettferdig eller horkar, det har jeg ingen å takke for unntatt deg alene. Av egen kraft, og om du ikke hadde gitt meg nåde til det, ville jeg nok ha levd like ille som andre folk. For vi er alle like, og den ene har ingenting å rose seg av fremfor den andre.

Men slik tenker ikke denne fariseeren. Han snur det helt om og sier: «Gud, jeg takker deg fordi jeg ikke er som andre mennesker.» Han tilskriver altså seg selv all sin dyd, som om han hadde den fra seg selv og ikke fra Gud. Ellers ville han ha sagt: Du har gitt meg det! Det gjør han ikke. Han oppfører seg som om han selv var så rik at han til og med kunne gi Gud av sin overflod. Han takker altså ikke Gud, men seg selv, sin egen fornuft og frie vilje og sin egen kraft, for at han har kunnet utrette så mye.

Det er nok sant at når Gud gir et menneske særlige gaver, skal gavene erkjennes og aktes høyt. For hvordan ville det ta seg ut om du nektet for lærdommen din og sa at du ikke var mer lærd eller bedre enn et esel eller et annet ufornuftig dyr?

Likeså, når Gud skjenker noen penger og gods, skal han ikke være så ufornuftig at han sier: Jeg er en fattig stakkar og har ingenting. Heller ikke skal den som har gjort vel, hjulpet fattige mennesker og stått dem bi med råd og dåd, nekte for det og si: Jeg har ikke gjort noe godt. Nei, slik skal det ikke være. Guds gaver skal en erkjenne, rose og akte høyt.

Men samtidig skal en ydmyke seg og si: Min Gud, alt dette er ditt og ikke mitt. Uten dine gaver hadde det gått meg like dårlig som andre. Derfor takker jeg deg. Det ville være rett gjort, og slik burde hver og en ydmyke seg. For vår Herre Guds gaver skal en ikke regne for småting eller ringeakte, men erkjenne dem og akte dem høyt – og likevel ikke være stolt av dem eller forakte andre.

Men her skal du, som sagt mange ganger, si: Kjære Herre Gud, det er dine gaver; du har gitt meg dem. Har en annen ikke de samme gavene, betyr det ingenting, for han har likevel en like nådig Gud som jeg. Hvorfor skulle jeg da forakte ham?

En slik ydmykhet vil vår Herre Kristus lære oss i dette evangeliet, og slik advare oss mot hovmod og stolthet. For ordet står fast: Den som opphøyer seg selv, skal fornedres. Gud har ikke engang ettergitt sitt eget folk straffen for dette, men ødelagt det og lagt det øde for hovmodets skyld. Andre store kongeriker er også blitt styrtet for denne syndens skyld. På grunn av den ble Lucifer støtt ut av himmelen, og Adam og Eva ut av paradiset.

Lær derfor å si: Herre, alt jeg har, er ditt; for du har gitt meg det og kan ta det fra meg igjen. Da skal hovmodet visselig også bli borte; for hvem vil vel stole hovmodig på noe så usikkert? Men den som gjør det og ser på seg selv som den han har alt fra, hører her sin dom: Gud vil kle ham så helt og fullt av at han ikke skal beholde noe som helst, og dessuten skal han være urettferdig og djevelens eiendom. Gud gi oss sin nåde, så vi kan merke oss denne læren godt og rette oss etter den! Amen.

Tolvte søndag etter treenighetssøndag

Mark 7,31–37. Holdt i 1532.

> Da han dro bort igjen fra bygdene ved Tyrus, tok han veien gjennom Sidon til Galilea-sjøen, midt gjennom Dekapolis-landet. De førte til ham en mann som var døv og hadde vanskelig for å tale, og de ba ham legge hånden på ham.
> Han tok ham da med seg avsides, bort fra folket. Han stakk fingrene i ørene hans, spyttet og rørte ved tungen hans. Han så opp mot himmelen, sukket, og sa til mannen: Effata! Det betyr: Lukk deg opp! Straks ble ørene hans åpnet, og tungens bånd ble løst, slik at han talte rent.
> Han bød dem at de ikke skulle fortelle dette til noen. Men jo mer han forbød dem det, dess mer gjorde de det kjent. De var overmåte forundret og sa: Han har gjort alle ting vel! Han gjør det så at både de døve hører og de stumme taler.

Dette er et enkelt og lett evangelium, for det handler bare om undergjerningen Kristus gjorde med dette stumme og døve mennesket. Om denne og andre lignende undergjerninger hører dere, mine kjære venner, ofte i løpet av året: Med dem har han villet åpenbare seg for oss og la oss forstå at han er den Frelseren som vil stå oss bi og hjelpe oss mot djevelens vrede. Derfor må vi særlig takke Gud for den velgjerningen at han har gitt oss en Herre og Frelser som av bare nåde vil komme oss til hjelp mot alt det djevelen kan gjøre oss.

Når dette stakkars mennesket er blitt så ille tilredt at han verken kan bruke tungen eller ørene som andre mennesker, er det bare plager og slag som djevelen har påført ham. I verdens øyne ser det riktignok bare ut som et naturlig legemlig lyte. For verden kjenner ikke djevelen og vet ikke hvor mye og hvor mange slags skade han gjør: Han gjør folk rasende og avsindige og påfører dem all mulig ulykke, ikke bare på legemet, men også på sjel og sinn, slik at de nesten dør av angst og tungsinn og ikke kan glede seg over noen ting.

Men vi kristne skal tenke at alle slike lyter og skrøpeligheter ikke er annet enn djevelens slag. For han volder svært mye jammer her på jorden og gjør ulykke der han kan.

Derfor har vi god grunn til å takke vår kjære Herre Gud fordi han tok seg av vår nød og sendte sin Sønn, vår Herre Jesus Kristus. Han hjalp dette stakkars mennesket, og på samme måte har han i nåde bevart oss, slik at den onde fienden ikke har skadet oss med lignende plager. For dette skal hvert menneske

vite for visst: Har han friske øyne, ører, hender, føtter og andre lemmer, er det ikke noe naturlig og tilfeldig, slik verden mener, men bare Guds gaver.

Men verden tror ikke dette. Fordi det er så vanlig, ser den det bare som en selvfølge og en naturlig ting. Derfor må Gud av og til tillate djevelen å gjøre én stum og døv og en annen blind, ja, endog å slå dem i hjel. Av det skal enhver lære at det er Gud som har tillatt djevelen dette, og derfor takke Gud desto flittigere fordi han i sin nåde har bevart oss for slik skade.

På samme måte er det djevelens verk når hjertene blir så forblindet av falsk lære at de verken kan se eller ta imot sannheten. Alle Guds gjerninger er gode, for han er god og gjør ikke annet enn det som er godt. Men djevelen er ond, og derfor volder han all mulig ulykke der Gud tillater ham det. Tenk på et godt tre som bærer vakre, gode epler: Kommer det utøy på det, så frukten blir markstukken og råtner, er det ikke vår Herre Guds skyld, for han har skapt treet godt. Det er heller ikke treets eller fruktens skyld, men ormenes og utøyets.

Slik går det også med oss mennesker. Gud er livets Gud; derfor gir han oss sunne legemer og vakre, smidige lemmer. Men djevelen ødelegger legemet og skader det der han kan, så sant Gud tillater ham det. Derfor skal vi lære at alle slike ulykker som rammer oss, er djevelens verk. For han er alle menneskers bitre fiende, og særlig de kristnes, og unner dem ikke noe godt.

Det er riktignok svært skremmende at denne onde, mektige fienden vår kan volde så mye elendighet. Men her trøster evangeliet oss og forteller om en viss og sikker hjelp mot ham. For her ser vi det Johannes sier: «Til dette ble Guds Sønn åpenbart, for at han skulle gjøre ende på djevelens gjerninger» (1 Joh 3,8).

Djevelen kom inn i paradiset for å bryte ned vår Herre Guds verk; av de hellige og rettferdige menneskene Adam og Eva ville han gjøre to ulydige og onde mennesker. Men det ville ikke Gud finne seg i. Derfor tenkte han ut hvordan han kunne hevne seg på fienden sin: Han gjorde det djevelen hadde brutt ned, helt igjen og enda bedre, og brøt dermed ned djevelens verk – synden, døden og helvete.

På samme måte løser han her, som vi ser, tungen som djevelen har bundet, og åpner ørene som djevelen har lukket. Det er dette Kristus er kommet for, og det gjør han fremdeles stadig blant sine kristne, som dere nå skal høre.

Så mye om undergjerningen som vår Herre Kristus åpenbarer seg ved i dagens evangelium. Med den har han latt oss forstå at han er en hjelper for arme, elendige mennesker, og at han vil lege alle sykdommer og all skrøpelighet som djevelen har lagt på oss, og jage ham bort fra oss.

Men med denne undergjerningen har Herren Kristus også villet vise oss to ting. For det første at særlig disse to tingene hører til en kristen: at ørene hans blir åpnet og tungen hans løst. For det andre at Herren Kristus daglig vil virke og gjøre dette i sin kirke mot djevelen. Den legemlige velgjerningen, at han gir oss friske ører og tunger, lar han også hedningene få. Men den åndelige velgjerningen, at han åpner ørene våre og løser tungene våre åndelig, den gjør han bare blant de kristne.

For det er jo visst at vi har hele vår frelse bare ved Ordet. Hva skulle vi ellers vite om Gud, om Herren Kristus og hans offer og om Den Hellige Ånd? Derfor

er det fremdeles i dag det største under og den høyeste velgjerning når Gud gir oss et øre som gjerne hører Guds ord, og en tunge som ærer Gud og ikke spotter ham.

Men motstanderne våre, papistene, er tusen ganger elendigere enn denne døve og stumme. For de har bare døve ører; og selv om de hører Guds ord, kan og vil de ikke høre det rett. Det samme så man på de vantro jødene: Når vår kjære Herre Kristus holdt de vakreste prekener for dem om syndenes forlatelse og det evige liv, ble de helt rasende og avsindige; ikke bare ville de ikke høre på det, men de drev attpåtil spott med det.

Slik er alle som ikke vil høre Guds ord, fremdeles døve og stumme, på en langt verre og farligere måte enn dette stakkars mennesket. For de kan ikke bruke tungen til annet enn å spotte Gud og tale vanærende om hans ord, som er vår høyeste skatt.

Men til dem som gjerne vil høre Guds ord, sier Kristus som her til den stumme: «Effata!» Øre, lukk deg opp! Dermed har de fått den rette hjelpen mot djevelen. For Gud har ikke vist oss noen annen vei til himmelen enn sitt kjære ord, det hellige evangeliet. Den som gjerne hører det, gir flittig akt på det og har lyst og kjærlighet til det – han er hjulpet. Det ene underet som fremdeles skjer daglig i kristenheten, er altså dette: Ørene våre, som djevelen har tettet til ved synden, blir åpnet igjen ved Ordet, så vi hører Guds ord.

Det andre er at vår Herre Kristus også rører ved tungen vår og får oss til å tale. Det er som Paulus sier: «Med hjertet tror en til rettferdighet, og med munnen bekjenner en til frelse» (Rom 10,10). Ved troen på Kristus får vi syndenes forlatelse; men så skal også bekjennelsen følge, så vi ikke er stumme, men taler slik vi tror i hjertet. Dette gjør et menneske til en kristen; alle de andre gjerningene kan ikke gjøre det.

Det kan nok hende at en munk faster, våker og plager legemet sitt mer enn en kristen; men en kristen blir han ikke av det. Det som står i veien for ham, er at han fremdeles er døv og stum. Ordet vil han ikke høre, og enda mindre bekjenne det. Men en kristen hører Ordet og tror det, og så bekjenner han det også. Disse to tingene gjør en kristen fullstendig.

Slik gjør vår kjære Herre Kristus fremdeles daglig denne undergjerningen i sin kirke, i Ånden og ved Ordet, slik han også gjorde den legemlig den gangen. Med det ville han åpenbare seg for oss og la oss se at han både kan og vil hjelpe oss mot all den skade djevelen gjør oss, men særlig mot den åndelige skaden – for at vi skal lære å tro på ham og sette vårt håp til ham.

Men nå må vi også se hva Herren mener med den særegne og uvanlige måten han gjør denne undergjerningen på. Folket fører et stakkars menneske til ham og ber ham legge hånden på ham. Men han tar ham avsides fra folket, stikker fingrene i ørene hans, spytter og rører ved tungen hans, ser opp mot himmelen, sukker og sier: Effata! Lukk deg opp! Alt dette er en særegen framgangsmåte, og ved denne undergjerningen bruker Herren den mot all vane.

Vi har nå hørt hva den egentlige stumheten og døvheten er. Da skal vi også se hvorfor Herren ville bruke en slik særegen seremoni eller uvanlig framgangsmåte ved denne undergjerningen, enda han godt kunne ha gjort den med et

eneste ord. For overalt i evangeliene ser vi at det bare trengs et ord: Når han vil det, så skjer det. Men her går Herren så uvanlig fram for å peke på den åndelige undergjerningen. Med det vil han vise hvor mye strev det koster før en døv kan bli hørende og en stum talende.

Lasarus vekker han opp med et ord; til den lamme sier han: «Stå opp og gå!» – og straks var han hjulpet. Men med denne døve og stumme gjør han det ikke så kort og enkelt. Her bruker han en særegen framgangsmåte: Først stikker han fingrene i ørene hans, spytter, rører ved tungen hans, ser opp mot himmelen og sukker, og først da sier han: «Lukk deg opp!»

Med det vil han vise oss at skal vi løses fra djevelens bånd og få en talende tunge og et hørende øre, må det skje ved det ytre ordet eller prekenen og ved de ytre tegnene. For først må vi høre Ordet, og deretter ikke forsømme dåpen og den hellige nattverd; da skal også Den Hellige Ånd være til stede og sette øre og tunge fri.

Derfor skal enhver ta seg godt i vare for de kjetterske lærerne som forakter det ytre ordet og sakramentet og vil vente til Gud taler til dem i hjertet. Nei, sier Kristus: Her er min finger, det ytre ordet, som må lyde i ørene deres; her er mitt spytt, som må røre ved tungen og fukte den; da skal mitt verk få god og rett framgang. Slik ser man også at der Ordet blir forkynt og hørt, der finner man kristne; men der det ikke skjer, finner man ingen. For som hyrden er, slik er også fårene.

Derfor skal enhver tenke over dette, så han blir funnet på den rette veien og gjerne hører Ordet. For bare ved Ordet vil Gud åpenbare seg i hjertet ditt. Skal du se og kjenne ham, kan det bare skje ved Ordet og de ytre sakramentene; på noen annen måte vil Den Hellige Ånd ikke fullføre sin gjerning.

Det lærer Gud oss også selv når han taler ned fra himmelen og sier: «Dette er min Sønn, den elskede! … Hør ham!» (Matt 17,5) Likeså når Kristus befaler disiplene sine: «Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler, idet dere døper dem» (Matt 28,19). Og: «Den som hører dere, hører meg» (Luk 10,16). Her har altså vår Herre Kristus selv befalt at vi skal åpne munnen, forkynne evangeliet for alle folk og døpe dem. Dette er den rette måten vi skal bli frelst på; ellers er alt forgjeves og til ingen nytte. «Den som hører dere,» sier Kristus, «hører meg.»

Foruten prekenembetet har Gud også innsatt fedre, husbønder og husmødre og den verdslige øvrighet. De har ikke myndigheten sin på egne vegne, men på Guds vegne; de står i hans sted her i verden. Dem skal du også høre og lyde i alt som angår ditt ytre liv og alt du gjør overfor andre mennesker, og du skal vite at når du hører dem, hører du Gud. Bare når de misbruker embetet sitt og vil by og befale deg noe som strider mot Guds ord, skal du ikke høre og lyde dem; for «en skal lyde Gud mer enn mennesker» (Apg 5,29).

Først og fremst skal du altså, som sagt, høre Gud i kirken ved hans tjener, og deretter også menneskene, som far, mor og øvrighet. For også det disse sier deg i kraft av embetet sitt, sier Gud deg. Gi derfor flittig akt på hva de sier, og rett deg etter det.

Nå er det sant at ingen av oss ville nøle med å gå hundre mil til en kirke der han visste at vår Herre Gud selv preket; for hans røst ville sikkert hver eneste en av oss høre.

Men vår Herre Gud sier: Jeg skal gjøre veien mye kortere for deg; du trenger ikke gå så langt. Hør din sogneprest og din far og mor, så har du hørt meg; for de er mine disipler og mine embetsmenn. Når du nå hører dem, vil jeg si «Effata» i hjertet ditt, slik jeg sa det til denne døve og stumme. Da skal ørene dine bli åpnet og tungen din løst, og du skal fra nå av være et hørende og talende menneske og ikke lenger døv og stum som før.

Men hvordan går det? Barn og tjenestefolk lar foreldre og husbondsfolk si hva de vil, men viser dem ikke den minste lydighet om ingen tvinger dem. Slik går det også med øvrigheten: La den by og forordne hva den vil, du finner knapt én av hundre som for alvor tenker på å lyde befalingene.

Og slik er det særlig nå, når det på grunn av den store faren Tyskland står i, er så høyst nødvendig at vi er gudfryktige og bedrer oss, holder oss flittigere til Guds ord og tar oss i vare for alt som vekker anstøt. Til dette formaner jo også den verdslige øvrighet undersåttene trofast nok, men det fører ikke fram. Ja, det ser ut som om verden med forsett vil bli enda verre enn før, da vi ennå ikke hadde Ordet.

Og som det går i husene og i det verdslige styret, slik går det også i kirken: Bare svært få hører prekenen med rett alvor og åpner ørene rett. De fleste borgerne og bøndene våre bærer på hat mot Ordets tjenere. Kunne de gjøre dem fortred og knipe av inntektene deres på alle mulige måter, eller slett ikke gi dem noe, ville de gjøre det av hjertens lyst – det ser man dessverre overalt.

Men når folk ikke vil høre Gud, som taler til oss ved far og mor, ved den verdslige øvrighet og ved kirkens tjenere, følger også straffen: Djevelen tetter ørene deres stadig tettere til og binder tungen deres stadig hardere og gjør det tyngre for dem å tale, så de verken vil høre om Guds ord eller tale om det. Derimot åpner djevelen ørene deres på sin måte, så de villig og gjerne lytter til hans løgner, til kjetteri, falsk lære, uanstendig snakk og lignende. På samme måte løser han selv tungene deres, så de spotter Gud og vekker anstøt hos alle som hører dem.

Denne lønnen pleier å følge når folk forakter Ordet, og de får bare det de fortjener; for slik og ikke annerledes vil de jo selv ha det. Heller ikke de verdslige plagene vil utebli; de skal visselig komme: pest, krig, tyrkerne og alle slags ulykker, så slike ugudelige og onde mennesker kan få den lønnen de har fortjent. Det ser vi allerede for øynene våre. Gud hjelpe oss, så vi kan bedre oss og bli mer gudfryktige!

Dette er grunnen til at Herren ser opp mot himmelen, sukker og sier, liksom i stor vrede: «Effata! Lukk deg opp!» For det gjør ham vondt at Gud så gjerne vil hjelpe menneskene og ved sitt ord løse dem fra djevelens bånd, og at de likevel ikke vil la seg hjelpe, men skynder seg inn i sin egen ulykke og tvinger Gud til å straffe dem.

La oss derfor gi flittig akt på denne undergjerningen og følge eksemplet til de gudfryktige menneskene som her priser Herren Kristus og sier: «Han har gjort

alle ting vel! Han gjør det så at både de døve hører og de stumme taler.» Dette gjør han fremdeles i kristenheten ved at han «stikker fingrene i ørene, spytter og rører ved tungene» – det vil si ved det ytre ordet, som han lar forkynne for at de døves ører skal bli åpnet og de stumme bli talende.

Ved dette og ved ikke noe annet vil Den Hellige Ånd virke i oss. Legg godt merke til det, og hold dere derfor desto flittigere til Ordet. For dette er den nærmeste og sikreste veien til å få ørene åpnet og tungen løst og selv bli salige. Det unne vår kjære Herre og Frelser Jesus Kristus oss alle! Amen.

Trettende søndag etter treenighets-søndag

Luk 10,23–37. *Holdt i* 1533.

> Da han var alene med disiplene, vendte han seg til dem og sa: Salige er de øynene som ser det dere ser! For jeg sier dere: Mange profeter og konger har ønsket å se det som dere ser, men fikk ikke se det, og høre det som dere hører, men fikk ikke høre det!
> Og se, en lovkyndig sto fram og fristet ham og sa: Mester, hva skal jeg gjøre for å arve evig liv? Han sa til ham: Hva står skrevet i loven? Hvordan leser du? Han svarte og sa: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv! Da sa han til ham: Du svarte rett. Gjør dette, så skal du leve! Men han ville rettferdiggjøre seg selv og sa til Jesus: Og hvem er min neste?
> Jesus tok opp dette og sa: En mann gikk fra Jerusalem ned til Jeriko, og han falt blant røvere. De både kledde av ham og slo ham og gikk bort og lot ham ligge igjen halvdød. Nå traff det seg slik at en prest dro ned samme veien, og han så mannen og gikk forbi. Likeså kom en levitt til stedet og så ham og gikk forbi. Men en samaritan som var på reise, kom også dit mannen lå. Og da han så ham, fikk han inderlig medynk med ham. Han gikk bort til ham og forbandt sårene hans og helte olje og vin i dem. Og han løftet ham opp på sitt eget dyr og førte ham til et herberge og pleiet ham. Neste dag tok han fram to denarer, ga dem til verten og sa: Plei ham! Og hva mer du måtte legge ut, det skal jeg betale deg igjen når jeg kommer tilbake.
> Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som var falt blant røvere? Han sa: Den som viste barmhjertighet mot ham. Da sa Jesus til ham: Gå du bort og gjør likeså!

Dette er et langt evangelium. Derfor vil vi bare ta ut ett eller to stykker av det, så vi lettere kan merke oss dem og bruke dem til vår forbedring.

Det første stykket er at Herren Kristus her priser sitt ord, det hellige evangeliet, så høyt. Han vender seg særskilt til disiplene sine og sier: «Salige er de øynene som ser det dere ser! For jeg sier dere: Mange profeter og konger har ønsket å se det som dere ser, men fikk ikke se det, og høre det som dere hører, men fikk ikke høre det!»

Med dette vil han trøste oss over den jammeren vi ser her på jorden, der ingenting er mer foraktet enn det kjære evangeliet. All falsk lære, djevelens løgn

og kjetteri hører verden gjerne på og liker godt. Men evangeliet vil den verken se eller høre; den forfølger og spotter det på det groveste og volder dem som forkynner og hører det, all mulig hjertesorg. Det ser vi dessverre altfor mange eksempler på, både i Tyskland og i mange andre land.

Dette ser Herren Kristus, og derfor trøster han disiplene sine og sier: Verden, ja, mitt eget folk, som jeg var lovet til og er sendt til, spotter og håner mitt ord. Men den som har fått den nåde å ha det og trøste seg ved det, han har salige ører. Han må visselig takke Gud av hele sitt hjerte fordi han er kommet så langt at han kan sette høyt det som verden forakter så dypt.

Derfor er det visst og sant at dere er saligere enn Samuel, Elia, Elisja, Jesaja og Jeremia, ja, enn David og alle de andre gudfryktige kongene. For det var alle de hellige profetenes og kongenes høyeste lengsel å få oppleve denne tiden, og de ville så gjerne ha sett og hørt meg; men det kunne de ikke få. Dere derimot har fått denne nåden og saligheten. Vær derfor frimodige og glade, og takk Gud av hjertet fordi dere har fått den usigelig store nåde å se og høre meg. For dermed er dere salige framfor dem alle.

Vår kjære Herre Kristus ser hvilke arme, elendige mennesker vi er. Han ser at når vi ikke har det hellige evangeliet, denne kostbare skatten, bryter den ene villfarelsen etter den andre stadig inn hos oss, så det ikke er mulig for noen å berge seg ut av dem. Det har vi dessverre fått erfare altfor mye av under pavedømmet. Til slutt gikk det så langt at vi tok djevelen selv for en hellig predikant og trodde ham i alt han løy for oss ved sine taskenspillerkunster og sine løgnaktige prester – om messeofre, pilegrimsferder, skjærsild og lignende oppdiktede fabler.

For der det kjære Ordet ikke er, kan det ikke bli annerledes: Man tar imot og tror på alle slags villfarelser og løgner. Og så innbiller slike mennesker seg attpåtil at de er på den rette veien til saligheten, enda de løper rett til helvete og djevelen.

Men når vi har evangeliet, kommer en enda grusommere jammer: De fleste av oss forakter Ordet, og bare de færreste tar imot det og bruker det til sin forbedring.

På begge måter er vi altså arme og elendige mennesker. Gir ikke Gud oss sitt ord, mister vi vår sjels frelse; og gir han oss det, vil vi ikke ha det. Derfor ville ingenting vært bedre enn om vår Herre Gud snart kom med den ytterste dag og slo alt i stykker, siden verken straff eller nåde hjelper hos denne utakknemlige verden. «Men», som det står her, «salige er de ørene som hører og tar imot hans ord»; for da skal også den evige glede og salighet følge.

Kort tid før hadde vår kjære Herre Kristus klaget over jødene. De var Guds folk, han var lovet til dem, og nå var han kommet for å gi og tilby dem sitt ord, og med Ordet syndenes forlatelse og det evige liv; men de vraket det og foraktet det.

Derfor vender han seg her særskilt til disiplene sine og sier: Salige er dere som har og hører Guds ord og ikke er døde før det kom. For jeg sier dere: De største og høyeste profeter og konger ville gjerne ha opplevd og sett dette, og fikk likevel ikke oppleve og se det.

Fremdeles er dessverre den største hopen her i verden så ond og forherdet at selv om den kan få denne nåden, bryr den seg ikke om den, ja, den spotter og forfølger den attpåtil. Men bry dere ikke om slikt anstøt; se bare til at dere selv bruker denne nåden godt og bedrer dere.

For nettopp dette er det vår Herre Kristus er opptatt av, og nettopp dette ville han så gjerne: at hver og en for alvor ville høre Ordet og ikke forakte det. Men dessverre ser vi i alle stender, fra den høyeste til den laveste, at den som ikke kan forfølge evangeliet, forakter det, og at bare de færreste av oss tar imot det med takknemlighet og bedrer seg. Bare disse få er det som har «salige ører» og «salige øyne».

I det andre stykket holder Herren fram for oss hva frukten av det hellige evangeliet skal være, nemlig de gode gjerningene som skal følge når en har hørt Guds ord. Det maler han for oss med et vakkert eksempel. Et menneske drar ned fra Jerusalem til Jeriko og faller blant røvere, som slår og plyndrer ham og lar ham ligge halvdød. Så kommer en prest som drar samme veien, og ser det stakkars mennesket; men han reiser videre og tar seg ikke av ham. En levitt følger etter presten og ser den sårede ligge på veien, men heller ikke han tar seg av elendigheten hans.

Til slutt kommer en samaritan – altså et menneske som slett ikke hadde ord på seg for å være hellig. For han var en hedning, og den stakkars mannen, som var jøde, angikk ham derfor ikke noe; han var en fremmed og hørte ikke til samme folk, slik presten og levitten gjorde.

Denne samaritanen ser nå det stakkars sårede mennesket og tar seg ulykken hans nær. Han stiger av hesten, heller olje og vin i sårene hans, forbinder ham, løfter ham opp på dyret sitt, går selv til fots og fører ham slik til herberget. Men forretningene hans gjør at han ikke kan bli der. Derfor overlater han den sårede til vertens omsorg og gir verten to penninger for å pleie ham til han selv kommer tilbake.

Før vi nå taler videre om den frukten som skal følge når ørene våre hører og øynene våre ser det Kristus sier og gjør, må vi først vite dette: I denne samaritanen blir det ikke bare stilt fram for oss et eksempel på kjærlighet, men først og fremst et bilde av den usigelig store nåde og barmhjertighet som vår Herre og Frelser Jesus Kristus av bare kjærlighet har vist hele menneskeslekten.

Djevelen har kledd den naken og røvet fra den all kunnskap om Gud og alle Guds åndelige gaver; han har slått den med blindhet og gudsforakt og såret og tilredt den så grusomt at det i hjertene våre av naturen verken finnes gudsfrykt, kjærlighet til Gud eller tillit til Gud, men stikk det motsatte. Derfor vitner Paulus om oss at vi «av naturen» er «vredens barn» (Ef 2,3).

Fra denne elendigheten og fordervelsen kan ingen skapning i himmelen eller på jorden hjelpe eller frelse oss arme mennesker. Skal vi ikke bli liggende i den og bli evig fordømt, men berges ut av den og hjelpes på fote igjen, må den rette samaritanen, Guds Sønn Jesus Kristus, selv ta seg av oss.

Han må bli menneske, ta all vår sykdom og alle våre smerter på seg og bære våre synder. Og ved sitt ord må han la oss forkynne at han med sin død og sitt

blod har gjort fyllest og betalt for dem, og at han ved sin oppstandelse og herlige seier har vunnet oss rettferdighet og den evige salighet. Om dette mer til slutt.

Når du nå tror dette av hjertet, vil dette bildet minne deg om at du også skal vise din neste kristen kjærlighet. For når Ordet blir rett hørt og tatt imot i tro, pleier slike troende mennesker å gjøre som denne samaritanen her: De er medlidende og barmhjertige, så de ikke kan tåle å se noen lide nød. Ser de det, setter de inn sitt eget gods og hjelper med det de kan.

Men her taler jeg bare om stakkars trengende mennesker som ikke har gjort tigging til levevei – ikke om de late, unyttige og arbeidsskye tiggerne som ingen kan få til å arbeide, og som flakker omkring i alle land. Slike landstrykere skal man ikke gi noe. Men når det er de virkelig trengende, skal en kristens hjerte være innstilt slik at han gjerne gjør som denne samaritanen.

Dette stakkars mennesket, tenker han, er min neste. Han er jo også et menneske og har sjel og legeme som jeg; ja, han har den samme Gud som jeg. Derfor står han meg nærmere enn et ufornuftig dyr, og jeg vil ikke la ham bli liggende. Opp, kjære bror, sier han, kom hit og la meg hjelpe deg! Og så gjør han mot ham som denne samaritanen mot den sårede, eller som en mor mot sitt syke barn når hun av hjertet tar seg av barnets jammer. Dette er de rette hellige.

Men de skinnhellige, som ligner presten og levitten her og holder svært mye av seg selv, har naturligvis ingen medlidenhet med de ulykkelige; de er harde og fryktelige folk. For de mener at vår Herre Gud er fornøyd bare de vil tjene ham, og at de derfor ikke trenger å tjene sine medmennesker eller gjøre noe for dem. Denne presten var hellig i kraft av embetet og fødselen sin, og det gjorde ham så hovmodig at han ikke brydde seg om noen andre. Teksten sier jo om ham: Han så nok det stakkars sårede mennesket, men gikk forbi og brydde seg ikke om nøden hans.

Dette er en ond slags hellige, og Gud hater dem inderlig. For de ser at nesten deres lider nød, og de kunne godt hjelpe ham, men de gjør det likevel ikke. Hva stoler de da på? Ikke på noe annet enn sin falske hellighet. De mener at når de i det ytre og etter bokstaven har hørt og holdt loven, er alt gjort så fullstendig at Gud ikke kan kreve mer av dem.

Og for å ta med pavens hellige også, munkene og messeprestene – jeg taler her om de beste blant dem: Når de har holdt messe, ofret, sunget og gjort annet slikt, mener de det samme. Dette er trehelgener og steinhelgener, ja, djevelens helgener. For de mener ikke bare at de ikke skylder noen noe, men at vår Herre Gud attpåtil står i gjeld til dem.

Mot slike skammelige hellige er denne lignelsen talt. For Herren har her en skriftlærd framfor seg som ikke bare vil skryte av hvor rettferdig han er, men også vil gjøre vår Herre Kristus til en løgner og være en bedre doktor eller lærer enn han.

Herren priser sin lære så høyt og sier: «Salige er de øynene som ser det dere ser! For jeg sier dere: Mange profeter og konger har ønsket å se det som dere ser, men fikk ikke se det, og høre det som dere hører, men fikk ikke høre det!» Det synes den skriftlærde er for mye, og han tenker ved seg selv: De hadde jo

Moselov, som de leste, lærte og brukte; og denne Jesus vil vel ikke forkynne noe høyere og bedre enn det Moses har lært.

Derfor spør han ham: «Mester, hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» Det er som om han ville si: Du kan ikke lære meg noe bedre enn det Moses har lært oss. Derfor er ikke bare de salige som hører deg, men også de som hører og holder Moseloven. Du tar altså for hardt i. Det var allerede mye nok at du skulle være en lærer som Moses. Men når du forkaster Moses som en ufullkommen predikant som ikke viser den rette veien til saligheten, og vil være en bedre predikant enn han, da roser du deg selv for mye.

Herren ser godt at dette er hans sinnelag og mening. Derfor vil han ikke svare på spørsmålet hans, men lar ham i stedet løpe seg fast, så han til slutt selv må bekjenne at selv om en har Moses og loven, kan en likevel ikke bli salig ved det.

Først spør han ham: «Hva står skrevet i loven? Hvordan leser du?» Og den skriftlærde er straks ferdig med svaret og sier: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte … og din neste som deg selv!» Han mener at dette er den rette kjernen og hovedlæren, og at ingen kan vise til noe bedre i hele loven. Det er også sant; for Moses kan ikke lære oss noe høyere eller bedre.

Hva svarer så Kristus ham? «Gjør dette,» sier han, «så skal du leve!» Det er som om han sa: Læren er god og rett; men verken du eller noe annet menneske er hjulpet ved den, for verken gjør dere den, eller kan dere gjøre den. Det merker nok den skriftlærde, og han skammer seg over det. Han tør ikke svare at han har gjort det, men han vil heller ikke bekjenne at han ikke har holdt dette budet. Derfor kaster han et annet spørsmål inn i samtalen og sier: «Og hvem er min neste?»

Dermed har denne høylærde doktoren straks tapt saken sin. For når han spør hvem som er hans neste, bekjenner han jo rett ut at han ikke har elsket sin neste; han er ikke engang kommet så langt at han kjenner sin neste. Hva hjelper nå Moses og Moseloven ham? Derfor leser Herren ham også teksten for alvor i lignelsen om det sårede mennesket, der han sier: En prest så ham og gikk forbi; likeså en levitt. Og de var begge like fromme som du selv er; men samaritanen tok seg av det stakkars mennesket. Si meg nå: Hvem var dette sårede menneskets neste?

Da svarte den skriftlærde: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» For denne hovmodige hykleren vil ikke nevne samaritanen ved navn. Derfor gir Herren ham til avskjed enda en alvorlig refselse og sier: «Gå du bort og gjør likeså!»

Det er som om han ville si: Du er også en from helgen av samme slag som presten og levitten. Du hjelper ikke din neste med én skilling, om han så lå og var like ved å dø; og så spør du attpåtil hva du skal gjøre for å arve det evige liv? Har du ikke fattige venner, naboer og bedrøvede mennesker nok? Er det ikke ulykke, angst og nød nok i verden? Og er du en så grov og ulærd lærer at du først må spørre hvem som er din neste? Vil du være hellig, så elsk din neste som deg selv, slik denne samaritanen gjør her.

Med dette viser altså Herren at han ser tvers gjennom hykleriet til denne skriftlærde. Det er jo som om han ville si: Du har i alle dine levedager ikke

engang lært så mye at du vet hvem som er din neste, langt mindre har du elsket ham som deg selv.

Hvem har da skylden? Moses og loven har du. Var det nok til frelse, ville det ikke være noen nød med deg. Men selv om du holder loven etter bokstaven, er du ikke hjulpet ved det; du blir likevel en synder som før. Loven gagner deg ikke til annet enn å være en skyldbok som vitner mot deg og anklager deg som synder for Gud. Altså er du ennå svært langt fra å ha nådd saligheten.

Men den som klart og grundig vil forstå hvorfor loven ikke gjør oss salige, han skal bare ta for seg de to stykkene den skriftlærde her taler om. Han skal tenke nøye over hva det vil si å «elske Gud av hele sitt hjerte, og sin neste som seg selv». Da skal han finne ut hvor vanskelig, ja, umulig det er å holde dette budet når ikke Den Hellige Ånd blir gitt oss i hjertet ved Herren Kristus og hans evangelium.

Å si «Jeg elsker Gud» er fort sagt; ham trenger en jo ikke sette mange retter på bordet for. Men var han personlig og synlig til stede, skulle en nok få se hvor mange som ville elske ham og våge noe for hans skyld. Men nå er han ikke slik personlig til stede at en kan se ham og tjene ham som de menneskene som ferdes omkring oss og sammen med oss.

Vil du derfor ha et sikkert kjennetegn på dem som virkelig elsker Gud, trenger du bare gi akt på hvordan de ærer sin far og mor; eller, om de er tjenestefolk, hvordan de lyder husbondsfolket sitt; eller hvordan de oppfører seg mot kirkens tjenere. Da kan du lett og sikkert kjenne hvem som elsker Gud, og hvem som ikke gjør det.

For til barna sier Guds ord: «Hedre din far og din mor» (2 Mos 20,12). Ja, sier en munk eller nonne, far og mor lar jeg fare; jeg vil elske og ære deg, du som er min Gud i himmelen. Men den tjenesten bryr jeg meg ikke om, sier Gud. Du har jo mitt ord om at du skal hedre din far og din mor. Elsker du meg, må du også hedre din far og mor og vise dem all kjærlighet; for da viser du at du elsker Gud.

Men om en slik lydighet bryr disse usalige folkene seg ikke; de vil finne opp en bedre lydighet, slik de åndsforlatte geistlige gjorde under pavedømmet. Og selv om barna blir hos foreldrene sine, ønsker likevel mange av dem at foreldrene var døde og begravet, så de for alvor kunne følge sitt eget hode. Men om slike må en likevel si at de ikke elsker Gud.

Slik går det også ellers. En fyrste har sine embetsmenn, og han befaler dem å forvalte embetene de har fått betrodd, rett og med troskap, og føre godt tilsyn. Spør du dem nå om de elsker Gud, vil ingen av dem si nei; alle vil de rose seg og si: Ja, jeg elsker Gud; hvorfor skulle jeg hate Gud? Vel, min kjære, men si meg da hvorfor du er så utro og ulydig mot fyrsten din. Elsket du Gud av hele ditt hjerte, ja, bare av halve hjertet, ville du nok også tjene fyrsten din med langt større flid.

På samme måte finnes det heller ingen dreng eller pike som ville tåle at noen sa om dem, eller som selv ville innrømme, at de hatet Gud eller ikke elsket ham – selv om de ikke vet noe om ham og attpåtil er både late og utro. Men hvorfor hykler de da slik – som denne skriftlærde og alle mennesker av naturen gjør – og sier likevel: Jeg elsker Gud? Det er ikke så lett gjort som det er sagt.

Hva er det da å «elske Gud»? Det er å holde hans ord og befaling, slik Kristus sier: «Om noen elsker meg, da holder han fast på mitt ord» (Joh 14,23). For elsker du Gud, kan du ikke forakte hans bud.

Hva byr og befaler han da tjenestefolkene, både drenger og piker og andre – ja, hva lover de selv husbondsfolket sitt? Gud krever av dem – og de lover det selv og tar derfor imot kost og lønn – at de skal være tro og lydige, gjøre sin plikt med flid og ved sin tjeneste og sitt arbeid fremme husbondsfolkets beste så godt de kan.

Derfor kaller man dem også husets folk; med det ville man si at de ved sitt arbeid og sin tro tjeneste skal hjelpe til å holde husholdningen i god gang, så ektefolkene de tjener, kan skaffe seg føde og utkomme. (*Luther har her ordet «Ehehalten».*)

Men hvor finner en slike tjenestefolk, slike drenger og piker? Det vanlige nå for tiden er at de viser den største ulydighet, latskap og trass. De gir husbondsfolket sitt onde ord, forspiller og ødelegger det de har under hendene, gjør skade i stedet for gagn og stjeler og raner ofte attpåtil der de kan komme av sted med det.

Altså elsker de ikke Gud; ja, de hater ham, for de gir ikke akt på hans ord. Ellers ville de visselig være både mer rettskafne og flittigere. Og som det går med deres kjærlighet til Gud og lydighet mot hans ord, slik går det dem også selv: Med slike tjenestefolk er det verken lykke eller velsignelse; de er og blir fuskere og stakkarer alle sine dager.

Om ringeakten som blir vist sogneprester og kirkens tjenere, trenger vi ikke å si mye her. For en ser jo overalt hvordan embetsmenn, fogder, dommere, borgere, bønder og naboer farer fram mot dem og behandler dem med større forakt enn gjetere for kyr og svin. Men Gud har jo alvorlig befalt at en skal ære og elske dem og sette dem høyt, og først og fremst ikke holde lønnen deres tilbake, slik en ser hos profeten Malaki. Ja, Kristus sier jo selv: «Arbeideren er sin lønn verd» (Luk 10,7).

Like sikkert som du gjør urett og synder mot Gud når du holder tilbake noe av lønnen til drengen eller piken din, like sikkert synder du mot Gud når du holder tilbake noe du skylder sognepresten din. Og du skal vite at Gud til straff for det vil ta fra deg ti ganger så mye som du stjeler fra presten din eller holder tilbake av det du skylder ham – ved uvær, kvegsyke, ild, vann og lignende ulykker.

En ser altså at verden ikke bare ikke elsker Gud, men hater ham, forakter ham og er fiendtlig mot ham. Det kunne da noenlunde tåles at de ikke elsket ham, bare de ikke hatet ham.

Å nei, sier alle og enhver, Gud bevare meg vel; skulle jeg hate Gud? Jo visst hater du ham! For når du knurrer mot far, mor, husbond, husmor eller øvrighet og ikke gjør det som er befalt deg, da forakter du Gud, da hater du ham, da er du hans fiende. For det er hans befaling at du skal lyde dem og ære dem ved din lydighet; og denne befalingen hater du, for du vil ikke lyde den, ja, du vil ikke engang høre tale om den. Hvem kan kalle dette noe annet enn å hate Gud?

Slik roser også borgere og bønder seg av at de elsker Gud. Men når de hører at det er Guds befaling at de ikke må være griske, ikke ta ublu priser for varene

sine og skal handle redelig, gir de ikke akt på det. Jo mer en preker for dem, dess grådigere blir de, og de gjør det bare enda verre av rent trass og vrangvilje. Hva har prestene med hvordan jeg handler og kjøpslår, sier de; skal de være hovmestere over meg?

Vel, har ikke prestene noe med det, så har Gud det. Og før du vet ordet av det, vil han lønne deg med pest, dyrtid, ild, vann, tyrkere, landsknekter og alle slags andre landeplager. De skal nok ta alle gylnene og dalerne dine fra deg, og ikke engang si takk for det. Var du derimot en kristen, ville du få takk både av Gud og mennesker og se velstanden din vokse dag for dag.

Slik ser en overalt at folk ikke bare er uvillige til å høre vår Herre Guds ord med flid, men attpåtil forfølger det. Det gjelder ikke bare paven og hans biskoper og tyranner, som fordømmer og spotter Ordet og forfølger og slår i hjel dem som lærer og hører det, der de kan komme av sted med det.

Også blant oss finner en slike folk, både av bonde-, borger- og adelsstand og alle andre stender. De burde ære Guds ord, rette seg etter det, leve vennlig med sin neste og særlig gi kirkens tjenere det de skylder dem. Men kunne de i stedet ta dobbelt så mye fra dem, ville de mer enn gjerne gjøre det, og de ville vel attpåtil mene at de hadde gjort det svært godt.

La oss derfor lære med flid og legge godt merke til at den som har Guds ord, han skal også elske Gud, det vil si være ham lydig, flittig lyde hans ord og si: Kjære Herre Jesus Kristus! Du har åpnet øynene mine, så jeg ser hvordan du har gjenløst meg fra mine synder ved din død, og hvordan du ved din oppstandelse har gjort meg rettferdig og til en arving av himmelriket og det evige liv. Og nå, kjære Herre, takker jeg deg for denne usigelig store nåden, og jeg vil også gjerne gjøre det jeg vet at du krever av meg.

Du har befalt meg å hedre min far og mor; det vil jeg gjøre med all god vilje. Du har befalt meg å tjene husbondsfolket mitt med troskap, gjøre arbeidet mitt med flid og være lydig; også dette vil jeg gjerne gjøre. Du har satt meg til å være husfar eller husmor; kjære Herre Gud, jeg vil være gudfryktig og gjøre det jeg skal, med lyst og glede. Heller vil jeg sette livet til enn være ulydig mot deg, la være å oppdra og veilede barna og tjenestefolkene mine med troskap, eller endog gi dem anstøt.

Dette er den rette frukten som Ordet skal bære; dette kalles å elske Gud av hjertet. Og når Gud har slike gudfryktige og lydige kristne som ærer og elsker ham og hans ord, er det jo umulig at han ikke skulle ære dem til gjengjeld og gi dem lykke og velsignelse.

Men her skal nå hver og en ransake sitt eget hjerte og se nøye etter hvor mye han elsker Gud. For som sagt: Å elske Gud er ikke noe en gjør med tanken alene, slik de uforstandige munkene mener.

Å elske Gud er, som Herren sier et annet sted, å elske nesten. Det sier også Johannes: «Den som ikke elsker sin bror som han har sett, hvordan kan han elske Gud, som han ikke har sett?» (1 Joh 4,20) Derfor sier Gud: Vil du elske meg, så husk å elske din far og mor, dine barn, din ektefelle, din husbond og husmor; for dette krever jeg av deg. Se nå nøye etter om du alltid og overalt gjør dette, så skal du snart få erfare om du har Gud kjær eller er hans fiende.

For som sagt, det er bare få, og bare de kristne, som lyder Guds ord og elsker Kristus – riktignok ikke så fullkomment som de burde. Og de sier: Jeg vil heretter av hjertet gjøre mot min neste det jeg skal; og om jeg av og til lar meg rive med av vrede, utålmodighet eller annen slik skrøpelighet, vil jeg likevel angre det av hjertet og vende om. Slik gjør de kristne; men de andre, som ikke er kristne, gjør det ikke.

Av dette kan vi nå slutte at borgere og bønder, barn og tjenestefolk, øvrighetspersoner og undersåtter i alminnelighet hører djevelen til. For de er Guds fiender, siden de – som en dessverre ser altfor tydelig – ikke gir akt på Guds ord og befaling.

For alle hans velgjerninger – at han har gitt dem legeme og sjel, føde og utkomme, ja, endog sin enbårne Sønn – synger de ham til takk en nidvise som heter *Odium*, det vil si hat og avsky, med omkvedet: Jeg bryr meg ikke om deg, jeg tåler deg ikke. Ja, hadde de makt som de har lyst, ville de vel rive ham ned fra himmelen – så kjært har de hans ord og bud!

Sannelig en vakker kjærlighet til Gud! Skal det kalles å elske Gud når en hater ham og hans ord så bittert, og derimot følger den lede djevelen og hans tilskyndelser til griskhet, åger og alle slags laster? Han er jo Guds fiende, han har kastet oss ned i synden og den evige død, og han setter all sin lyst og glede i at vi er ulydige mot Gud.

Slik er da verden i alminnelighet en tjenestekvinne for den lede djevelen i helvete, som ønsker at en skal hate Gud og ikke gjøre det Gud har befalt oss. Denne frekke fienden har allerede skaffet oss synden og døden på halsen. Og kunne han attpåtil i denne timen ødelegge korn og vin for oss og få det til at vi alle måtte omkomme av sult, ville han gjerne gjøre det.

Likevel tjener vi denne verste fienden vår, som vil oss så vondt. Men den nådige Gud i himmelen, som har gitt oss alt og særlig sin enbårne Sønn og med ham det evige liv, lar vi preke forgjeves, og vi vil ikke gi akt på hans befalinger.

Ville det være urett mot oss om Gud nå slo til med torden og lyn, pest og helvetes ild? Og det vil visselig heller ikke utebli. Store Gud! Er det ikke en jammer over all jammer at vi ikke vil elske deg, du som øser over oss alle slags timelige og åndelige gaver – og at vi derimot gjerne vil tjene djevelen med liv og sjel, denne dragen fra helvetes avgrunn, som her i verden påfører oss alle mulige plager og til slutt lønner oss med den evige død!

Lær da nå hva det er å elske Gud. Denne samaritanen her elsker Gud – ikke som om han kunne gi ham noe, men han viser det ved at han hjelper det stakkars sårede mennesket så godt han kan. For Gud sier: Vil du elske og tjene meg, så elsk og tjen din neste, som trenger det; selv trenger jeg det ikke.

Altså tjener denne samaritanen vår Herre Gud i himmelen med pengene sine, dyret sitt, oljen og vinen sin. Det er ikke som om vår Herre Gud selv trengte det, eller som om samaritanen gjorde det mot vår Herre Gud selv; han gjør det jo mot sin neste. Men det sies å være gjort mot Gud, og det kalles en tjeneste for Gud, fordi Gud har befalt det.

Alt annet som verden mener å tjene Gud med, har Gud ikke befalt – som å løpe på pilegrimsferd til Sankt Jakob eller til Roma, bygge kirker eller gjøre annet slikt. Han vil at den ene skal tjene og hjelpe den andre.

I Roma trenger du ikke lete etter meg, sier han; du finner meg hjemme i ditt eget hus, hos din hustru, dine barn, dine tjenestefolk, ditt husbondsfolk og din øvrighet, likeså i naboens hus, på gaten, på torget og overalt. Gjør der det du kan til tjeneste og glede for enhver, så skal jeg se det og rose deg for det, som om du hadde gjort det mot meg selv (Matt 25,40).

Hvordan kunne Gud legge det nærmere for deg? Men djevelen forblinder verden, så den ikke kan se hva det egentlig er å elske Gud og hate djevelen.

Strev derfor etter å følge eksemplet til denne samaritanen. Han tar seg av nøden til dette sårede mennesket, hjelper og pleier ham slik han selv ville ønske å bli hjulpet og pleiet i en lignende nød, og vinner dermed den ros at han har elsket Gud og sin neste. Dette, sier jeg, skal dere lære, så dere kan gjøre likeså. Denne frukten skal finnes hos dem som har Guds ord. Mangler den, er det falske kristne som denne presten og levitten, bare trehelgener, ja, djevelshelgener. For den som går sin neste forbi, går også Gud forbi.

Ta dere derfor i vare for verdens eksempel. For verden hater både Gud og mennesker; men dere skal vise kjærlighet mot alle, og da skal Gud heller ikke la det bli ulønnet. Men den som ikke elsker Gud – det vil si den som ikke etter Guds befaling står sin neste bi og kommer ham til hjelp i nøden, men går ham forbi og ikke tar seg av nøden hans – han skal i sin tid visselig få sin straff. Dette skal enhver vite og rette seg etter.

Slik gir altså dette evangeliet oss en vakker, svært nyttig og nødvendig lære om hvordan vi skal innrette oss her i livet når vi vil høre til den flokken som virkelig elsker Gud: Vi skal elske vår neste og vise ham alt godt i hans nød. Det vil Gud ta imot som om vi hadde gjort det mot ham selv.

Men til slutt får den skriftlærde samme beskjed av Herren som han fikk til svar på spørsmålet sitt i begynnelsen av evangeliet. Herren sier: «Gå du bort og gjør likeså!» Med dette vil han, som før, vise ham at han ennå aldri har gjort Guds vilje eller kunnet gjøre den. Slik skal han vite og bekjenne at det ikke er nok til frelse at han har Moses og loven. Vil han bli salig, må han for det første ha forlatelse for alle sine synder ved Jesus Kristus, Guds Sønn; og dernest også ta imot Den Hellige Ånd, som alene kan vekke hjertet hans til villig og sann lydighet.

For uten Den Hellige Ånds hjelp, som vi bare får ved Herren Kristus, er det umulig for oss å oppfylle loven i det minste stykke. Der Den Hellige Ånd ikke er, forblir hjertet urent og syndig. Selv om slike folk gjør lovens ytre gjerninger, er derfor alt sammen bare hykleri, som Gud ikke kan ha noe velbehag i.

Altså står vår Herre Jesu Kristi dom fast og urokkelig: Bare de har salige øyne og ører som ser og hører det hans disipler så og hørte – ikke de som ikke ser og hører mer enn Moses og loven. For ved loven blir hjertene ikke forandret, men forblir like onde og urene som de var før.

Derfor er det lett for oss å svare på papistenes innvendinger. De viser til Kristi ord: «Gjør dette, så skal du leve!» og vil slutte av det at en kan bli salig ved lovens

gjerninger. Men med dette ordet vil Herren nettopp si til denne skriftlærde og til oss alle at ikke noe menneske kan oppfylle loven, siden ingen av oss er uten synd – med mindre vi først ved evangeliet tar imot Den Hellige Ånd i hjertet og blir renset for syndene våre.

Derfor er dette ordet bare en lovpreken som byr oss å gjøre Guds vilje; men av det følger ikke at vi kan gjøre det av egen kraft. Det må Kristus gjøre i oss ved sitt hellige evangelium og sin Hellige Ånd. Nettopp derfor fører han også her inn denne lignelsen om «en mann» som «falt blant røvere»: Med den vil han vise hvilken stor elendighet som hviler på oss alle, og at vi bare ved ham, den eneste rette samaritanen, kan bli løst og befridd fra den.

For vi arme mennesker er jo ved synden falt blant de aller verste røvere og mordere. Ved synden har djevelen og døden fått oss i sin makt. De har ikke bare kledd av oss og plyndret oss for alle de åndelige gavene Gud har unt oss, men også slått og såret oss; det vil si: for syndens skyld er vi kommet i all slags jammer, ulykke og elendighet.

Hadde det stått til presten og levitten – det vil si loven – måtte vi fremdeles ha blitt liggende i denne jammeren; for de går forbi og hjelper ikke de stakkars menneskene. Slik sier også Paulus at ved loven kan ikke noe menneske bli rettferdiggjort eller fritt fra synd (Apg 13,38–39).

Men så kommer til slutt den rette samaritanen, vår kjære Herre Kristus. Hans eget folk ville ikke ta imot ham, men så på ham som en hedning og et menneske som var besatt av djevelen. Han tar seg av vår nød, vasker sårene våre med vin, heller nådens frelsende olje i dem, tar syndene våre på seg og bærer dem på sitt eget legeme. Slik «fører han oss til det rette herberget», det vil si til den kristne kirke, «og befaler verten» – det vil si dem som er i prestetjenesten og forkynner Ordet – «å pleie oss».

Men dessverre tar de fleste av disse svært dårlig vare på embetet sitt, slik vi tydelig nok ser på paven, de papistiske biskopene og annet lignende utøy som kirken er befengt med. Kirken er blitt lik et hospital med en utro, forsømmelig og hissig forstander, der de syke får svært dårlig pleie. For kirkens tjenere skulle forkynne Guds ord, men de forfølger det; de skulle føre menneskene til Kristus og slik hjelpe dem ut av syndene deres, men de fører dem bort fra Kristus, så de kommer til å sitte enda dypere i dem.

Likevel ser vi at vår kjære Herre Kristus ikke vil la dette hospitalet gå helt til grunne. Vil ikke paven og biskopene hans forkynne rett, får de la det være og vente seg lønn etter fortjeneste i sin tid. Men i mellomtiden vekker vår kjære Herre Kristus opp arme, elendige mennesker som verden forakter, til å forkynne hans ord og pleie de stakkars syke, så de ved evangeliet kommer til syndenes forlatelse og det evige liv. For uten denne forkynnelsen var det umulig for oss å ta imot disse høyeste godene.

Derfor skal vi takke Gud av hjertet for denne velgjerningen og be ham bevare oss i denne nåden og gjøre oss salige. Amen.

Fjortende søndag etter treenighets-søndag

Luk 17,11–19. *Holdt i* 1533.

> Det skjedde på vandringen til Jerusalem, at han dro gjennom grenselandet mellom Samaria og Galilea. Da han gikk inn i en landsby, møtte det ham ti spedalske menn. De ble stående på avstand og ropte med høy røst: Jesus, Mester! Miskunn deg over oss!
> Han så dem og sa til dem: Gå av sted og fremstill dere for prestene! Og det skjedde mens de var på vei dit, at de ble renset. Men en av dem vendte tilbake da han så at han var blitt helbredet, og priste Gud med høy røst. Og han falt ned på sitt ansikt for hans føtter og takket ham. Han var en samaritan.
> Men Jesus svarte og sa: Var det ikke ti som ble renset? Hvor er da de ni? Fantes det ingen som vendte tilbake for å gi Gud ære, uten denne fremmede? Og han sa til ham: Stå opp og gå bort! Din tro har frelst deg.

Mot slutten av dette evangeliet hører dere hvordan Herren priser troen. Han sier til samaritanen som hadde vært spedalsk: «Din tro har frelst deg.» Han gir altså troen æren for at den spedalske er blitt helbredet, og ikke seg selv – ellers ville han ha sagt: «Jeg har frelst deg.»

Med det vil han også vekke oss til å følge eksemplet og tro på Gud med full tillit, visse på at det vi tror, skal vi også få ved vår Herre Kristus. Tror vi at vi har syndenes forlatelse og et evig liv ved ham, da skal det være ja og amen. Og tror vi at Gud for Kristi skyld vil være oss nådig og barmhjertig, så vil han også være det.

Alt skal altså tilskrives troen og ikke Gud – enda det er han alene som gjør det. Slik skal hver og en lære: Når vi ikke får det vi gjerne vil ha – og kanskje også kunne trenge – ligger feilen ikke hos Gud, men bare i vår vantro. For hadde vi en fast tro, skulle vi sannelig også få det.

Dette er altså det første dagens evangelium lærer oss: Vi skal vite at vi sannelig får alt det vi venter oss av Gud i fast tro og tillit. Men den som ikke vil tro på Gud og stole på ham, «må ikke vente å få noe av Herren», som apostelen Jakob sier (Jak 1,7).

For den som vil komme til Gud og be ham om noe, må ikke tvile eller vakle og si: «Hvem vet om Gud vil gi meg det, eller om jeg er verdig til det?» Nei, for Guds skyld, gjør deg ikke slike tanker! Si heller: «Jeg vet at det jeg ber Gud om, vil han

gjerne gjøre og gi meg for Kristi skyld. Og om han ikke gjør det straks og på den måten jeg gjerne ville, så vil han gjøre det til en annen tid og på en annen måte.»

Et tvilende og vaklende hjerte vil aldri få bønnen sin oppfylt, for det tror ikke og er ikke fullt og fast viss på at det skal få det det ber om. Et slikt hjerte kan Gud ikke gi noe, om han så gjerne ville.

For det ligner en skål som en holder i hånden, men ikke vil holde stille: Den heller stadig snart til den ene og snart til den andre siden, og om en så ville helle noe i den, renner alt utenfor og går til spille. Slik går det også med et vantro og vaklende hjerte.

Gud vil gjerne gi oss det vi trenger, men vi står der som en tåpelig tigger: Vi holder hatten fram for at Gud skal kaste noe i den, men vil ikke holde den stille. Men Gud vil ikke kaste bort gavene sine slik at de faller utenfor og går til spille.

Tenk om du kom til en vertshusholder og ba ham skjenke deg vin på en flaske, men hele tiden svingte flasken hit og dit med hånden. Da ville han jo bli harm, særlig når han ville forære deg vinen og ikke ta betaling for den. «Gå din vei!» ville han si. «Tror du jeg vil helle vinen min ut på gulvet?» Slik er det også med et vaklende og vantro hjerte: Gud kan ikke helle noe i det, om han så gjerne ville.

Men når vi holder hjertet pent stille, vil Gud også gjerne gi oss gavene sine, slik vi ser her hos de ti spedalske. De står der og roper: «Jesus, Mester! Miskunn deg over oss!» De holder hjertene sine pent stille og tviler slett ikke på at han vil hjelpe dem. Derfor skjer det dem også som de tror. Dette skal vi merke oss vel, så også vi lærer å tro fast på Guds godhet og ikke vakle, men holde hjertene våre pent stille, hva vi enn ber om – det være seg helse, det daglige brød, lykke og fremgang, visdom eller rettferdighet.

For alt slikt vil Gud gjerne gi oss, så sant det kan tjene til hans ære og vår salighet. Bare én ting må unntas: Iblant venter han med å oppfylle bønnen, for å prøve oss og se om vi vil være faste i troen og holde ut i bønnen. Det første stykket vi lærer av dette evangeliet, er altså at vi skal be i fast tro og ikke tvile på at Gud vil være oss nådig ved vår Herre Kristus.

Det andre stykket er et svært skremmende eksempel på utakknemlighet. For her har ti mennesker en god og fast tro og blir helbredet, og likevel faller ni av dem fra igjen og takker ikke Herren Kristus for denne velgjerningen. Dette eksemplet skal formane oss til å være takknemlige og til å vokte oss for den skammelige lasten som heter utakknemlighet.

For vår Herre Gud krever med rette at vi villig og gjerne skal takke ham for alle hans velgjerninger, og det koster oss jo verken strev eller arbeid. Hva skade kan det gjøre deg å tre fram for Gud og si: «Å Herre, du har gitt meg friske øyne, friske hender og føtter og både det ene og det andre. For alt dette takker jeg deg av hele mitt hjerte, for det er jo alt sammen dine gaver.»

Eller hva skade kan det gjøre deg å takke din far og mor, din husbond og husmor eller naboen din når en av dem har gjort deg en velgjerning? En takk brekker ikke noe bein i deg. Den viser bare at velgjerningene ikke er spilt på deg, og slik oppmuntrer du jo hver og en til å gjøre enda mer godt mot deg.

Slik gjør også denne samaritanen: Han vender tilbake til Herren og takker ham. Det koster ham ikke en skilling, bare noen få ord, og likevel behager det

Herren forunderlig godt. Også vi mennesker setter stor pris på takknemlighet. Den gjør oss så vennlige og velvillige at vi får lyst til å hjelpe enda mer en annen gang.

Allerede hedningene sa: «Utakknemlighet er den største last.» Derfor har det alltid vært den verste beskyldningen en kunne komme med mot noen: å kalle ham utakknemlig. Likevel viser erfaringen at denne lasten er svært vanlig, og at den særlig rammer dem som har mest krav på vår takknemlighet. Slik er det med fedre og mødre, som setter liv, ære og gods og alt de har, inn for barna sine. Men hvordan lønner barna dem for det? Hva gjengjeld gir barna dem? Det skjer bare sjelden at et barn er takknemlig. Det er den lede djevelen skyld i, og slik går det også i andre forhold.

Lær derfor å vokte deg for denne store og skammelige lasten, som tørker ut kilden til all troskap og alle velgjerninger mellom mennesker. For når en møter utakknemlige hjerter, mister en all lyst og kjærlighet til å hjelpe slike mennesker og gjøre mer godt mot dem siden.

Når en som ikke er kristen, gjør vel mot andre mennesker, må han sannelig synes det er svært bittert ikke å få annen takk enn et slag over hånden. Da er det første ordet hans straks: «Alt en gjør for et slikt uforbederlig menneske, er jo spilt. La ham seile sin egen sjø! Jeg vil ikke hjelpe ham med en skilling, ja, ikke engang se til ham.» Så uvillige blir folk til å hjelpe andre. Og alt dette kommer av den skammelige utakknemligheten, som er en svært vanlig last her i verden.

Vil dere derfor være gudfryktige kristne, så lær å være takknemlige. Vær det først mot Gud, vår nådige Far i himmelen, som gir og bevarer oss både liv og legeme, og som dessuten gir oss alt som hører til det evige liv. Vær dernest også takknemlige mot foreldrene, vennene og naboene deres, som har gjort dere vel, og gjør vel mot dem igjen. Og når dere ikke kan lønne dem med velgjerninger, så vis dere i det minste takknemlige og vennlige mot dem med ord. Det kler oss vel, og slik vil Gud ha det.

Men bare de færreste gjør det. For når en ikke engang får så mye som et godt ord til takk av verden, er det ikke noe under at en ikke kan få den til å vise seg takknemlig i gjerning. Derfor sier også ordspråket: *Nihil citius senescit quam gratia* – ingenting glemmes fortere enn velgjerninger en har fått.

I klostrene ble de unge munkene vant til å bøye seg dypt og si *Benedictus Deus in omnibus donis suis* – «Lovet være Gud for alt han gir oss» – om en så bare ga dem en tilskåret penn. Det var ingen dårlig skikk. Det skjedde for at de unge skulle venne seg til å ta imot alt med takk både til Gud og til mennesker. Og selv om det ikke alltid kom fra hjertet, var det likevel godt at slike ord var i bruk.

Slik står det også i Salme 116: «Hvordan skal jeg gjengjelde Herren alle hans velgjerninger mot meg? Jeg vil løfte frelsens beger og forkynne Herrens navn» (Sal 116,12–13). Det vil si: Jeg vil prise, love og takke ham og si at han har gjort vel mot meg. «Ja, kjære barn,» sier vår Herre Gud, «det er fullt nok for meg.»

Men denne takken får vår gode himmelske Far bare av noen få mennesker. De fleste forfølger hans ord og spotter ham, enda alt vi har, har vi fra ham alene og ved hans nåde. Og ikke nok med det: De henger attpå til hans enbårne Sønn

på korset – ham som han har gitt oss til trøst mot synden og den evige død. Dette må jo være en verden som Gud med rette skulle hate og slett ikke gjøre mer godt mot. Men han lar seg ikke egge opp. Han blir ved å være god og nådig, og han hjelper oss overalt og alltid.

Derfor er det ikke nok at vi lærer å være takknemlige; vi må også venne oss til den dyden å kunne finne oss i utakknemlighet. Det er en dyd som bare Gud og de sanne kristne har, for verden kan det ikke – det ser vi eksempler nok på.

Grekerne hadde svært fremragende menn som sto fedrelandet sitt bi og satte liv og blod inn for det. Men så snart de merket at takken uteble – at de ikke høstet noe godt av velgjerningene sine, men attpå til ble forfulgt og undertrykt – ble de så utålmodige at de hjalp fienden mot fedrelandet like ivrig som de før hadde vernet det mot fienden. Slik ble de fedrelandets verste fiender.

Slik er også vi av naturen. Men det er en ond skikk som vi skal bli kvitt, og i stedet skal vi legge vinn på å følge Guds skikk. For riktignok hater Gud utakknemligheten som en stor og skammelig last, men den får ham likevel ikke til å bli ond selv. Han blir stadig ved å være god og nådig mot hver den som trenger hans hjelp.

Den som vil være en kristen, må altså lære å være forberedt på at han ikke alltid vil høste takk for all sin godhet, troskap og hjelpsomhet, men ofte utakk. Derfor må han passe godt på at han ikke av den grunn slutter å tjene og hjelpe andre.

For det er en kristen dyd og troens rette frukt at du – når du har gjort ditt beste og får et slag over hånden som lønn – finner deg i det med tålmodighet og sier: «Nei, med det skal du ikke gjøre meg harm eller ta lysten fra meg til å gjøre vel. Jeg vil tåle det og hjelpe like fullt, der jeg kan. Vil du være utakknemlig, så kjenner jeg én i himmelen over oss som vil takke meg i ditt sted, og det skal være meg kjærere enn om du hadde takket meg.»

Det er å fare fram som en kristen, og det er det Salomo kaller å «sanke glødende kull» på den utakknemliges hode (Ordsp 25,22). Denne kunsten lærer du aldri av verden, for den gjør stikk motsatt. Vil ikke folk være takknemlige, tenker verden at det den har gjort, er spilt, og at den heretter ikke vil kaste bort velgjerningene sine på den måten. Men det er vår Far i himmelen vi skal lære denne kunsten av. Han lar solen sin skinne ikke bare over de gode, som takker ham for det, men også over de onde, som ikke takker ham, men misbruker alle hans gaver.

Han kunne jo med rette si: «Nå har jeg latt solen skinne i så mange år og gitt menneskene korn og vin og alle slags frukter og velgjerninger, men jeg får ingen takk for det. Derfor vil jeg ikke la solen skinne mer, men la den utakknemlige verden dø av sult.» Men det gjør han ikke, vår nådige Far. «Nei,» sier han, «så mektig skal ikke verdens store utakknemlighet være at den skal kunne gjøre meg vred og hard. Vil den være utakknemlig, så vil jeg likevel være nådig. Når tiden kommer, skal jeg nok vite å finne de utakknemlige.»

Denne kunsten skal også vi lære, så sant vi vil være kristne. For det ligger i den kristne kjærlighets natur at den tåler alt og bærer over med alt uten å la seg forbitre. Men det er bare svært få som har denne kjærligheten, og derfor

er det også bare svært få sanne kristne. Vil vi nå være kristne, må vi altså lære å komme folk til hjelp og gjøre vel mot dem – og det gjerne, uten å angre eller undre oss over utakknemligheten deres, slik verden gjør. Den blir straks harm og misfornøyd når den ikke får gjengjeld for velgjerningen sin.

Men dette må du venne deg til: Har du i dag gjort vel mot noen, og han lønner deg med utakk, så må du ikke la deg anfekte av det i morgen. Hva han tjener på sin utakknemlighet, vil han nok selv få erfare når tiden kommer.

Men bli du bare ved å gjøre vel, og si: «På ham var det spilt. Da må jeg finne en annen som jeg også kan gjøre vel mot. Og vil heller ikke han være til noe gagn, vel, så en tredje, og så videre.» Slik skal du lære å tale, som vår Herre Kristus gjør her: «Var det ikke ti som ble renset? Hvor er da de ni?»

Den kjære Herre Kristus får også bare lite takk, men han nøyer seg likevel med at bare én av de ti kommer tilbake og takker ham. Og han ville vel ikke engang ha spurt etter de ni hvis han ikke med det ville vise at de var utakknemlige.

Det er som om han ville si: «Vent bare! Vil dere være utakknemlige, skal dere ikke slippe unna meg på den måten. For det kommer en dag da jeg skal spørre dere hvor dere ble av, siden dere aldri noen gang har takket meg for at jeg ga dere liv og legeme og sørget for alt dere trengte. Og da skal det vise seg hvilken skammelig last utakknemligheten er.»

Derfor må vi venne oss til å kunne forakte utakknemligheten etter vår Herre Kristi eksempel. For erfaringen viser – og enhver ser det jo for sine øyne – at når vår Herre Gud gir oss ti gode år, takker vi ham knapt for ett. Ja, det som verre er: Det er nettopp de beste årene vi alltid misbruker aller verst.

Gir Gud oss et rikt år med overflod av korn, vin og annet, så melder de gjerrige seg og kjøper alt opp i påvente av dyrtid. Andre mener at når jorden har gitt så mye, må de fråtse og svire og sløse desto mer – og slik takke Gud for velsignelsen hans! Slik blir vår Herre Gud knapt takket for tiendedelen av sine gaver og velgjerninger.

Dette skal også vi venne oss til: å tåle det og ikke ta oss nær av det, men være fornøyd når det blant ti finnes én som bruker gavene våre vel og viser seg takknemlig. De andre skal Gud nok finne når tiden kommer, for ingen skal ustraffet holde tilbake den takken vår Herre Gud vil ha av oss.

Slik har dere nå, mine kjære venner, hørt to lærdommer av dette evangeliet: først om troen, og dernest om to vakre dyder, nemlig at vi skal være takknemlige, og at vi skal lære å tåle utakknemlighet. Takknemligheten skal vi lære av samaritanen og rette oss etter hans eksempel, så vi ikke blir funnet skyldige i utakknemlighet mot Gud og mennesker. Men av Kristus skal vi lære dette: Om vi har gjort vel mot noen og velgjerningen viser seg å være dårlig anvendt, så vi bare høster utakk, må vi likevel ikke ta anstøt av det, og enda mindre la andre lide for det.

For som jeg allerede har sagt, er det en svært vanlig last i denne verden at utakknemlighet gjør folk uvillige til å hjelpe, så andre må lide for det én utakknemlig har forbrutt.

Men er du en kristen, så gjør ikke slik. Om de ni bedrar deg, så nøy deg med at den tiende viser seg takknemlig. Selv Kristus fant jo ikke mange mennesker som var takknemlige for hans store velgjerning – vil du da ha det bedre enn han? La det derfor gå med de ni som det vil; du vil ikke ha noe mer skade av det enn Kristus hadde. Men de utakknemlige vil få den skaden av det at det verken følger lykke eller velsignelse med dem.

Kort sagt: Rette kristne er vi når vi for det første har en fast tro og tillit til Guds godhet, og dernest ikke bare er takknemlige, men også kan finne oss i utakknemlighet. For vi skal jo ikke ha det bedre enn vår Herre Kristus. Vi skal gjøre alt godt mot menneskene og samtidig vente at det blant ti knapt vil finnes én som det er vel anvendt på, og som vil være takknemlig.

Og det kan lett vise seg at den som takker oss, og som gaven er vel anvendt på, er nettopp den vi hadde minst håp om og satte minst lit til – slik det gikk med denne samaritanen her.

Vår kjære Herre Gud gi oss sin nåde, så vi kan huske denne læren og bli bedre av den! Amen.

Femtende søndag etter treenighets-søndag

Matt 6,24–34. Holdt i 1532–34.

> Ingen kan tjene to herrer. For enten vil han hate den ene og elske den andre, eller han vil holde seg til den ene og forakte den andre. Dere kan ikke tjene både Gud og mammon.
> Derfor sier jeg dere: Vær ikke bekymret for livet, hva dere skal ete og hva dere skal drikke, heller ikke for legemet, hva dere skal kle dere med. Er ikke livet mer enn maten, og legemet mer enn klærne? Se på fuglene under himmelen! Ikke sår de, ikke høster de, ikke samler de i hus, men deres Far i himmelen gir dem føde. Er ikke dere langt mer verd enn de? Hvem av dere kan vel med all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde?
> Og hvorfor er dere bekymret for klærne? Legg merke til liljene på marken, hvordan de vokser! De strever ikke og spinner ikke! Men jeg sier dere: Selv ikke Salomo i all sin prakt var kledd som en av dem. Men kler Gud slik gresset på marken, det som står i dag og i morgen kastes i ovnen, skal han da ikke mye mer kle dere – dere lite troende?
> Vær derfor ikke bekymret og si: Hva skal vi ete? eller: Hva skal vi drikke? eller: Hva skal vi kle oss med? For alt slikt søker hedningene etter. Men deres himmelske Far vet at dere trenger alt dette. Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg! Vær da ikke bekymret for morgendagen. For morgendagen skal bekymre seg for seg selv. Hver dag har nok med sin egen plage.

Dette er et rikt evangelium og en lang preken mot gjerrigheten. Den lasten mishager vår Herre Gud svært, for ingen annen last legger større hindringer i veien for evangeliet eller gjør de kristne større skade. Og likevel ser vi hele verden druknet i den, for hver og en bekymrer seg dag og natt for hvordan han skal klare seg.

Gjerrigheten blir også mye verre av at ingen nøyer seg med det Gud har unt og gitt ham; alle vil både ha mer og være mer. Den som Gud har gitt et fint hus, vil ha et slott; har han et slott, vil han ha en by, og så videre. Ingen vil nøye seg med det han har; hver og en vil høyere opp og ha mer.

Men var det ikke for gjerrighet og hovmod, ville vi alle ha nok, og da ville ikke menneskene ha slik sorg for levebrødet og slik trang til å skrape sammen penger og gods.

Dette ukristelige vesenet ville Herren gjerne ha avskaffet med denne prekenen, og derfor taler han svært strengt her: «Ingen kan tjene to herrer. For enten vil han hate den ene og elske den andre, eller han vil holde seg til den ene og forakte den andre.» Av dette lærer vi at han ser mammonstjenesten som noe som hindrer menneskene i å tjene ham.

Derfor er ikke dette et evangelium for små barn. For de har, Gud være lovet, den nådegaven at de heller vil spise kirsebær enn telle penger, og setter mer pris på et vakkert eple enn på en rød gylden. De bekymrer seg heller ikke for hva kornet koster, for i hjertet er de fast overbevist om at de skal få det de trenger til livets opphold.

Men denne prekenen gjelder særlig husfedre, embetsmenn og nesten aller mest prestene, som fattigdommen ofte tvinger til å tenke med bekymring på hvordan de skal klare seg med hustru og barn. Dem trøster vår Herre Kristus her og vil ta slike bekymringer fra dem når han sier at de skal se på fuglene under himmelen. For når Gud sørger så rikelig for fuglene, skal også Ordets tjenere få det de trenger og ikke dø av sult.

Dette er altså en preken som ikke særlig gjelder de unge. For de lever alltid i den tro at kjøkken og kjeller er godt forsynt, og lar andre sørge for det. Men vi gamle tosker plages av den særlige ulykken at vi alltid bekymrer oss for hvor vi skal få maten fra, og alltid frykter for å sulte i hjel.

Men når vår kjære Herre Kristus så rent ut nekter at en kan tjene Gud og mammon på én gang, er det svært nødvendig for oss å lære hva det er «å tjene Gud».

Etter vanlig språkbruk her i verden betyr «å tjene» ikke annet enn å gjøre det en har fått befaling om. Når en sier: «Jeg tjener min herre», er det det samme som å si: «Jeg gjør det min herre har befalt meg.» Tjenesten gjelder altså ikke bare herrens person, men også hans ord og befaling.

For husfedre og husmødre trenger ikke holde tjenestefolk for at de skal ete og drikke – det kan enhver gjøre selv – men de skal se til at tjenestefolkene gjør og utfører det de har befalt dem. Er en tjener utro og gjør det andre befaler ham, men forsømmer å utføre sin herres ord og befaling, så kaller vi det «å tjene to herrer».

På samme måte må vi også her tale om gudstjenesten. For «å tjene Gud» er ikke annet enn å høre hva han sier, og flittig og gjerne gjøre hans vilje.

Hva byder og befaler da Gud oss? Fremfor alt at vi skal høre Kristus og ta imot evangeliet. Dette er den eneste rette tjenesten som behager Gud, og som vi kan vise ham, for om dette har vi hans klare og tydelige befaling. Dernest byder Gud også at barna skal hedre sin far og mor, at foreldrene skal oppfostre, oppdra og undervise barna sine, at hustruen skal elske sin mann og ta vare på husholdningen, og at mannen på sin side skal forsørge og verne henne, og så videre.

Når barna hedrer sin far og mor, tjener de altså Gud med det, for her står jo Guds befaling som byder dem det. Slik er det også med tjenestedrenger og tjenestepiker: Når de flittig gjør det de har fått befaling om, tjener de ikke bare

herskapet sitt, men også Gud i himmelen, for her står jo hans ord, som krever dette av dem.

Og slik er det også i alle andre forhold og stender. Også der kunne hver og en av oss stå i Guds tjeneste og gjøre hans vilje, om vi bare ville lære rett hva det er «å tjene Gud». For som sagt består gudstjenesten ikke i gjerningene selv, men i lydigheten mot Guds ord og befaling.

I verdens øyne står det høyt i anseelse når en munk forlater alt, går i kloster og fører et hardt og strengt liv der, med faste, våkenetter, bønn og så videre. Her mangler det ikke på gjerninger, men på Guds befaling. For Gud har ikke befalt noe slikt, og derfor kan det heller ikke roses som en rett gudstjeneste.

Når en tjenestepike derimot lager mat, vasker, feier gulvet og gjør annet slikt husarbeid, står det svært lavt i anseelse. Men fordi det finnes en befaling fra Gud om dette, må slik ringe tjeneste roses som en rett gudstjeneste, som langt overgår all hellighet og alt strengt liv hos munker og nonner. For til sitt strenge liv har munkene og nonnene ingen befaling fra Gud, men her har en Guds befaling, som sier at en skal hedre far og mor og hjelpe til i husholdningen.

Å tjene Gud er altså at hver og en i sin stand gjør det Gud har befalt, og lar være det han har forbudt. Ville vi bare følge denne regelen rett, ville hele verden være full av gudstjeneste – ikke bare i kirkene, men også hjemme i husene, på kjøkkenet og i kjelleren, i verkstedene og på marken, hos byfolk så vel som hos bønder.

For det er visst at Gud har innstiftet ikke bare kirken og det verdslige styret, men også husholdningene, og at han vil at en skal holde dem oppe. Og alle som hjelper til med dette – først far og mor, så barna og så tjenestefolkene og naboene – tjener Gud, den ene så vel som den andre. For alt dette er hans vilje og befaling.

Her kunne nå en fattig tjenestepike ha stor glede i hjertet og si: «Jeg går her og lager mat, reder senger og feier gulvet. Hvem har så befalt meg det? Det har herskapet mitt. Men hvem har gitt dem en slik myndighet over meg? Det har Gud. Vel, så må det jo også være sant at jeg ikke bare tjener dem, men også Gud i himmelen, og at han har behag i arbeidet mitt. Hvordan skulle jeg da kunne være i en saligere stand enn den jeg er i? For da er det jo helt det samme som om jeg lagde mat og vasket og feide for Gud selv.»

Ja, slik kunne vi alle være glade og ved godt mot i all vår møye og alt vårt arbeid. Og når vi fant oss slik til rette i vårt kall og vår tjeneste, ville ingenting falle oss tungt. Men dette setter djevelen seg imot med hender og føtter. Han vil at vi skal gå glipp av denne gleden og gjøre arbeidet vårt med så stor ulyst og motvilje at vi verken gjør noe menneske til lags eller tjener Gud med det.

Om noen for penger kunne kjøpe seg en stand der han visste for sikkert at han tjente Gud, tror du ikke da at han burde gi alt han eide for den? Og hva har ikke de tåpelige munkene og nonnene gjort i håp om å tjene Gud med det!

Men det som manglet her, var – som jeg allerede har sagt – nettopp det som alt kommer an på. For spør du dem hvem som har befalt dem å løpe i kloster, kan de umulig si at Gud har befalt dem det. Vil de bekjenne sannheten, må de si at de

har gjort det i den tro at de kunne tjene Gud med det. Men for den gudstjenesten vil ingen annen enn den lede djevelen takke dem.

For det er jo helt det samme som om jeg befalte tjenestepiken min å fyre opp i stuen min, og hun i stedet ga seg til å feie gulvet. Med det kunne hun umulig gjøre meg til lags eller fortjene stor takk av meg – særlig om hun attpå til forsvarte det som noe prisverdig og sa: «Men husbond, det er da hardt arbeid å feie gulvet!» Da måtte jeg vel svare: «Ja, men skal noen takke deg for det, blir det nok ingen annen enn djevelen. For hvem har befalt deg det? Du skulle hatt stuen varm til meg – det har jeg befalt deg, og ikke å feie gulvet.»

Slik er det også med munkene og nonnene: De roser seg av gudstjenesten sin, og likevel har Gud slett ikke befalt dem den. Vil du derfor tjene Gud rett, så bli i din stand og ditt kall, hvor ringe de enn er. Hør først flittig Guds ord i kirken, og dernest også ordet fra din øvrighet, ditt herskap eller dine foreldre, og vær lydig. Det er å tjene Gud på rett måte.

Derfor skal hver og en, i hvilken stand han enn er, flittig lære og gi godt akt på hva det er å tjene Gud: nemlig å gjøre det Gud befaler ham gjennom presten, gjennom far og mor og gjennom husbond og husmor. Gjør du det, kan du være rolig og trygg i hjertet. Da vil arbeidet og tjenesten din ikke falle deg tung, og da har Gud behag i det, for da tjener du Gud. Og den tjenesten du gjør i huset på denne måten, er like god som om du hadde gjort den for Gud selv.

Dette er det vakreste smykket et menneske kan prydes med, og ved det står det over alle andre skapninger, enda også de vandrer i lydighet mot Gud. For vi ser jo hvordan sol, måne, jord og alle skapninger vandrer i lydighet mot den orden Gud har satt, og utfører det Gud har befalt dem. Solen gir hele verden lys om dagen og månen om natten, og jorden bærer år etter år alle slags frukter.

Med vannet er det på samme måte. Hvilken befaling har vannet som det skal lyde? Det skal frambringe fisk, sier Gud i Første Mosebok. Og slik er det overalt, så sant ikke menneskene selv med syndene sine holder Guds velsignelse borte og hindrer det han befaler. Alle de andre skapningene går fram i den vakreste prydelse, i tjeneste og lydighet mot Gud.

Videre sier Kristus om liljene på marken at «selv ikke Salomo i all sin prakt var kledd som en av dem», eller hadde på seg en så herlig prydelse. Hva er Guds befaling her? Ikke annet enn at de skal stå der, være vakre å se på, dufte godt og la seg bruke. Når Gud nå priser dette så høyt hos en markblomst, hvilken vakker prydelse tror du da ikke det må være for et menneske når det blir funnet lydig mot Guds befaling?

Når en tjenestepike pynter seg til dans, er det bare en verdslig prydelse. Vil en dømme rett om den, må en si at den er å regne for skarn mot den prydelsen hun smykkes med når hun trofast passer arbeidet sitt, sørger for barna, tar vare på huset og kjøkkenet og gjør det hun har fått befaling om.

For slik priser Salme 45 de kristne: «Kongedøtre går fram i din prydelse» (Sal 45,10). Hva slags prydelse kan dette være, når vi vet at de kristne er fattige, elendige og foraktet her på jorden? Det er en åndelig prydelse, og den heter ikke sølv, perler, fløyel og gull, men lydighet mot vår Herre Guds befaling. Denne prydelsen lyser vakrere enn solen, for den er «Guds prydelse». Og den

som vandrer i lydighet mot Herrens befaling, vandrer i vår Herre Guds egen prydelse.

Om jeg trådte fram i keiserens prydelse, eller en ung kvinne i den franske dronningens, ville det være et herlig og kostelig skue for verden, og hver og en ville se på det med åpen munn. Og likevel er all slik herlighet i sannhet ingenting mot den åndelige prydelsen en kvinne går fram i når hun vandrer i lydighet mot Gud, elsker sin ektemann, holder ham i ære og oppdrar barna sine godt og vakkert. Mot denne prydelsen er perler, fløyel og klær av gullbrokade som en gammel, fillete og lappet tiggerkjortel. For den er en prydelse etter Guds ord og befaling og i lydighet mot Gud.

Ja, dette er den rette kransen og den vakre gullkjeden som Salomo taler om: «Hør, min sønn, på din fars tilrettevisning, og forlat ikke din mors lære! For de er en fager krans for ditt hode og kjeder om din hals» (Ordsp 1,8–9).

Her på jorden står ikke denne lydigheten i noen særlig anseelse, men i det kommende livet skal den lyse desto herligere. For da skal Gud prise den og si: «Mitt barn, kom hit! Du har vært et lydig barn, en tro tjenestepike, en gudfryktig tjener.» Og da skal en få se at lydighet mot Gud og hans ord, også i slike ringe stender, pryder mer enn all verdens prakt og herlighet.

Dette være sagt om det første stykket, så dere kan lære hva det er «å tjene Gud», og ikke lar dere holde borte fra det av mammonstjenesten. Nå vil vi også se på og lære trøsten som vi skal verge oss med mot gjerrigheten.

For det første sier vår Herre Kristus her: «Ingen kan tjene to herrer», og nevner så to herrer. Den ene heter «Gud», og han er den rette herren, som vi skal tjene. Den andre heter «mammon». Han er ikke den rette herren, og derfor vil Kristus at vi ikke skal tjene ham.

Hvordan en skal «tjene Gud», har vi allerede hørt. Men hva det er «å tjene mammon», viser Herren selv her: Det er å «være bekymret for livet, hva en skal ete og drikke, og hva en skal kle seg med».

Hele denne prekenen hans går ut på at vi helt skal slippe denne bekymringen. For den er ikke bare forgjeves, men hindrer også den rette gudstjenesten. Derfor skal vi vokte oss for den og venne oss til å tjene Gud og stole på ham, visse på at han vet hva vi trenger, og at han gjerne vil gi oss det, om vi bare vil søke det hos ham.

Det som hjelper oss mye til å få en slik tillit til Gud, er at vi ser hvordan han allerede har gitt oss legeme og liv uten at vi har bekymret oss for det. Her vil vi la hver og en dømme selv: Er det ikke sant at livet ditt er deg kjærere enn all verdens mat, om den så var samlet i én haug? Slik er jo også legemet ditt kjærere for deg enn alle verdens klesplagg.

Men er vi da ikke ynkelige, utakknemlige skapninger, som Gud med rette skulle bli vred på? Vi må bekjenne at han allerede har gitt oss det meste og største, og likevel vil vi ikke tro at han også vil gi oss det som er langt ringere.

Det måtte jo gjøre en rik mann bedrøvet om han hadde forært deg tusen gylden, og du ikke ventet deg så mye godt av ham at han også ville gi deg et par gamle sko. Men akkurat slik gjør vi jo mot vår Herre Gud i himmelen når

vi bekymrer oss for hva vi skal ete og drikke, enda han allerede har gitt oss det meste og største. Hvordan en slik mistillit behager ham, får du selv tenke over.

På oss selv – på livet og legemet vårt, på øyne, ører, hender, føtter og alle lemmene våre – kan vi se og lære og må bekjenne at Gud er oss nådig, og at han har gitt oss mye og gjort svært vel mot oss.

På samme måte holder Herren nå også fram for oss eksemplet til andre skapninger, for at vi skal lære av dem å stole på Gud og være uten bekymring. For der ser vi de små fuglene fly over hodene våre – til liten ære for oss.

Vi kunne godt ta av oss hatten for en slik en og si: «Kjære herr doktor, jeg må jo bekjenne at jeg ikke kan den kunsten du kan. Du sover om natten i reiret ditt uten noen bekymring. Om morgenen hopper du opp igjen, glad og ved godt mot, setter deg i et tre og synger og priser og takker Gud. Så flyr du ut for å søke føden din, og du finner den.» Må ikke jeg, gamle tosk, skamme meg for at jeg ikke har lært å gjøre det samme, jeg som har så mye større grunn til det!

En fugl kan slippe alle bekymringer og te seg som en levende helgen. Den har verken åkrer eller låver, gjemmer eller kjellere, men den synger og priser Gud og er glad og ved godt mot, fordi den vet at den har en som sørger for den, og som heter vår Far i himmelen. Hvorfor gjør ikke vi det samme, vi som har det fortrinnet at vi kan arbeide, dyrke jorden, samle markens grøde i låvene våre og gjemme den til nødens dag? Og likevel kan vi ikke slippe den skammelige sorgen for levebrødet!

La oss derfor ikke glemme dette eksemplet fuglene gir oss. De er helt uten bekymring, glade og ved godt mot. Og hva skulle de vel også bekymre seg for? De har jo en rik hovmester og kjøkkenmester som heter vår Far i himmelen, og som har et kjøkken så stort som verden. Derfor kan de fly hvor de vil, de finner likevel alltid kjøkkenet godt forsynt. Denne samme himmelske Far, sier Kristus her, ville også gjerne være deres hovmester og kjøkkenmester, om dere bare kunne tro det eller selv ville ha det slik.

Men vi erfarer dessverre at hele verden er en flokk fortvilte, gjerrige mennesker som ikke har tillit til Gud. De tjener ikke Gud, men mammon, og grubler bare på hvordan de kan skrape sammen mange penger. Lykkes de i det, er de ved godt mot; lykkes de ikke, er de sorgfulle og bekymret både natt og dag. Og tenk etter: Om du så hadde huset fullt av penger, og selve huset var av gull, ja, om Elben og Rhinen fløt med bare gull – hva kunne det hjelpe deg, når det ellers ikke fantes noe, verken korn, øl, vin eller vann? Du kunne jo ikke ete gullet.

Slikt må kalles en skammelig mammonstjeneste. Allerede hedningene har drevet spott med den og laget en fabel om en rik konge i Frygia som het Midas. Han var så gjerrig at han ønsket at alt han rørte ved, måtte bli til gull. Ønsket ble oppfylt: Så snart han rørte ved kjortelen sin, bordet, benken, sengen og døren, ble det straks til gull, ja, også bordkniven, brødet og drikken. Men til slutt måtte han dø av sult. Der hadde denne gjerrige stakkaren ønsket seg noe fint!

Derfor skal hver og en fordømme gjerrigheten og flykte fra den av all makt. For en kan jo verken spise sølv eller gull. Og likevel er verden så tåpelig at den heller vil ha gull og sølv når den har mat og drikke – rett som om den ikke trengte det Gud gir den, men måtte ha det han ikke gir den.

Den som nå vil være en kristen, skal tenke over dette, så han ikke lar seg bedra av gjerrigheten, men lærer å stole på Gud. Han har allerede vist både mot oss og mot hele skapningen at han vil sørge for oss og ikke la oss lide nød.

Slik priser også salmen Gud, som gir de skrikende ravneungene føde (Sal 147,9). For slik har Guds styre alltid vært: Der han gir liv, sørger han også for at en kan få det som trengs til livets opphold. Og når han gjør det for dyrene på marken, hvor mye mer vil han ikke gjøre det for menneskene, og særlig for sine kristne! Dem har han ikke bare gitt liv og legeme, men også sin enbårne Sønn, for at de ikke bare skal leve i tiden, men også i evigheten. Dette ville Herren gjerne lære oss, så vi kunne legge av den skammelige vantroen som springer ut av gjerrigheten.

For hva utretter vi vel med det, om vi så sørget oss i hjel? Det ville jo være svært tåpelig om en liten mann satte seg i en krok og hele livet med stor bekymring tenkte på hvordan han kunne bli større. Tror du ikke hele verden ville drive spott med ham og holde ham for en stor narr? Men slik bærer jo verden seg at, sier Kristus, når den bekymrer seg for hvordan den kan skaffe seg penger og gods.

Ingen sørger seg rik. Alt kommer an på at Gud gir sin velsignelse, og ikke på våre bekymringer. Er Guds velsignelse der, har en alt; er den ikke der, kan en verken nyte eller beholde det, om en så har fullt opp – det ser vi eksempler nok på. Også dette skulle drive oss til troen: Sorgen for levebrødet hindrer oss ikke bare i troen og står Gud imot, men den piner og plager oss også, enda vi ikke utretter noe med den.

Med dette har vi nå gitt gjerrigheten og sorgen for levebrødet – og dessuten vantroen – det vitnesbyrdet de fortjener, for der den ene er, er også de andre. Og ville vi bare bruke fornuften vår rett, ville vi sannelig få avsky for disse lastene og vokte oss for dem.

Men vår Herre Kristus vil ikke la det bli med dette. Han byr oss videre å åpne øynene og se på blomstene når vi er på marken eller i en hage. For også der skal vi finne en fremragende lærer, som gjerne ville lære oss den høyeste kunsten: å stole på Gud og vente oss alt godt av ham.

Der står blomster i alle slags farger, smykket på det aller vakreste, så ingen keiser eller konge kan måle seg med dem i prakt. For keiserens og kongens prakt er bare en død ting, men en blomst har sin egen farge og skjønnhet, så den er noe naturlig og levende.

Og vi må ikke tro at blomsten vokser slik av et tilfelle. For her sier Kristus rent ut: «Gud kler slik gresset på marken» – akkurat som han allerede har sagt at fuglene ikke finner føden sin av et tilfelle, men at det er Gud Fader i himmelen som skaffer dem den og styrer det slik at hver fugl har sitt gode levebrød og blir forsørget.

Slik går det, som vi ser, også med blomstene. Var det ikke Guds skapning og den orden han har satt, ville det være helt umulig at den ene blomsten kunne være den andre så lik i farge, blader, antall blader, bladårer, takker og hele skikkelsen ellers. Men når Gud viser så mye omsorg for gresset, som bare står

der for at en skal se på det, og for at buskapen skal ete det – er det da ikke både synd og skam å tvile på at Gud også vil kle oss?

Vi har det fortrinnet framfor fuglene at vi kan dyrke jorden, høste grøden, fylle låvene og kjellerne og i det minste skaffe oss forråd for én dag, mens fuglene ikke kan noe av alt dette og likevel blir fødd. På samme måte, sier Herren, har vi også et fortrinn når det gjelder klærne. Her dyrker en så mye lin og hamp og fôrer opp så mange sauer, og overalt i husene spinnes og veves det så mye. Hvordan kan da noe menneske være så helt uten tro at han ikke vil håpe å få sin del av det – særlig når han selv arbeider flittig og gjør sitt beste?

Her må vi nemlig skjelne. Å arbeide er ikke forbudt oss. Tvert imot er det på det strengeste befalt oss at vi skal gjøre arbeidet vårt med all flid og omhu og ikke være forsømmelige, late eller likegyldige. Men å bekymre oss for hvor vi skal få mat, klær og annet slikt fra, det er på det strengeste forbudt oss. For en slik sorg for levebrødet er et tegn på at vi ikke har den tillit til Gud at han vil sørge for oss, og derfor spotter vi Gud i høyeste grad med den.

Begge disse tingene må derfor være og bli stående sammen. For det første skal du ta vare på arbeidet ditt med all flid. For allerede i paradiset befalte Gud menneskene at de også skulle arbeide når de ville ete. Og for det andre skal du være en kristen og tro. Men å tro er å ha den tillit til Gud at han er vår Far, at han vet hva vi trenger, og at han gjerne og i sin miskunn vil gi oss det. Med denne troen kan ikke sorgen for levebrødet forlikes. Så snart sorgen begynner, vakler troen, ja, da er det ute med den.

Derfor forbyr Herren oss den og sier kort og godt: «Vær ikke bekymret! Arbeide skal dere, for det er dere befalt. Men la meg sørge for at dere har det dere trenger, for det er mitt embete å være deres Far. Med min omsorg for dere kan jeg utrette noe; med deres sorg kan dere ingenting utrette. Slipp derfor bekymringene! For det er sikkert at når dere ikke kan slippe dem, er dere ikke mine tjenere, men mammons. Ham elsker dere, og meg hater dere; ham holder dere dere til, og meg forakter dere.» Det viser eksemplene tydelig nok overalt i verden.

Ja, visste folk hvor en kunne tjene ti eller tjue gylden i denne timen, ville vel neppe mange gi slipp på en slik vinning eller utsette den litt for først å gå og høre en preken. Å tjene penger regner en for langt mer nødvendig; en preken, mener en, kan en alltid høre en annen gang. Men det er likevel sant at det en gjør mot Guds ord, gjør en mot Gud selv, og at den som forakter Guds ord og holder mer av penger, forakter og hater Gud. Mot dette skal ingen kunne innvende noe; teksten er for klar til at en kan komme utenom den.

Derfor gjelder denne prekenen alle kristne: De må ikke bekymre seg og si: «Hva skal vi ete? eller: Hva skal vi drikke? eller: Hva skal vi kle oss med?» «For alt slikt søker hedningene etter», sier Herren, for de verken vet eller tror at de har en Far i himmelen. Men dere har en Far i himmelen, som har gitt dere liv og legeme, ja, til og med sin enbårne Sønn, og som vet hva dere trenger. Hvordan kan dere da tro at han er så hard og ubarmhjertig at han ikke vil gi dere det, men la dere gå til grunne i elendighet og dø av sult?

Gjør derfor slik som dere ser barna deres gjøre mot dere: De legger seg om kvelden og sover uten noen bekymring for hva de skal spise og drikke neste morgen, for de vet at far og mor sørger for det. Gjør da det samme, kjære barn, sier Kristus her, mot deres himmelske Far, så skal det ikke være noen nød. Men gjør dere ingen bekymringer. For det ville jo være et tegn på at dere ikke stolte på deres Far i himmelen. Gjorde dere det, ville dere slippe alle bekymringer og håpe alt godt.

Derfor slutter Herren denne prekenen slik: «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg!» Dette er en nødvendig lære og et mektig løfte. Verden spør og trakter etter sitt eget rike. Der må en ha penger og gods, og det varer likevel ikke.

Men Gud har et annet og evig rike, og det er det vi kristne skal trakte etter. Dette riket, sier Kristus, er «inne i dere» (Luk 17,21). Det er ikke annet enn å høre og tro Guds ord, det vil si å stole på Gud av hele sitt hjerte og holde ham for sin Far. Der denne troen er, der bor Gud, og der følger også straks rettferdigheten med, det vil si syndenes forlatelse.

«Dette,» sier Kristus, «skal være det første for dere: at dere holder dere til Ordet, hører det med flid, øver dere i det og tror. Og når dere slik først har søkt Guds rike og hans rettferdighet, så vær tilfreds og gjør, hver i sin stand, det han skal.» For dere kristne skal ikke gå ledige, men arbeide, og da skal dere også få alt dette i tillegg.

For når Gud kan være så mild og nådig at han gir nok av alle ting også til de onde – som ikke bare lar være å tjene ham, men attpå til forfølger og spotter hans ord og påfører ham all mulig hån og vanære – hvordan skulle det da være mulig at han slo hånden av dere, dere som elsker ham, gjerne hører og fremmer hans ord og har satt all deres lit til ham?

Her lærer altså Herren oss at vi skal holde oss til hans ord, tro og være gudfryktige, og la alle bekymringer fare – så skal Gud gi oss nok av alle ting. Men hva skjer? De fleste mennesker går sin vei og akter ikke på Guds ord; de søker heller til drikk, spill og dans enn til kirken og prekenen. Av dette må det jo følge et anstøtelig liv. Og at det skulle følge lykke og velsignelse med det, og at Gud ikke skulle straffe slikt med sykdom, fattigdom og alle slags ulykker, det er jo ikke mulig.

Til dette kommer enda den ulykken at de fleste også er forsømmelige, likegyldige og late i arbeidet sitt. Eller de vil arbeide og sliter hardt, men etterpå er det ingen ende på spillet og sviret deres, så de på én fridag ødelegger alt de har tjent hele uken. Men begge deler har Herren forbudt: både at en går ledig, og at en svirer opp fortjenesten. Han vil at en skal arbeide, og at en pent skal holde godt hus med det en har tjent.

Derfor sier Herren: «Se på fuglene under himmelen! Ikke sår de, ikke høster de, ikke samler de i hus.» Det er som om han ville si: «Men dere gjør begge deler og skal også gjøre begge deler: Dere skal både arbeide og samle i låvene, så dere kan ha noe i forråd når dere trenger det.»

Men når vi ikke vil gjøre dette, hva kan da Gud for at det verken følger lykke eller velsignelse med et slikt liv? Skylden for det må du gi ditt ryggesløse, late,

overdådige og ukristelige liv, og ikke Gud. Han ville gjerne gi, om du bare ville være en kristen, høre Ordet, tro, slippe bekymringene og arbeide – slik han også sier her: «så skal dere få alt dette i tillegg».

Men du vil jo ikke. Når du skulle gå til preken, ligger du i sengen og dovner deg, eller du går ut og spaserer, eller går til spill og svir. Og når du skulle arbeide, gjør du det samme.

Selv en fugl må jo arbeide og fly ut etter føden sin, for vår Herre Gud, som vil sørge for den, vil ikke kaste føden inn til den i reiret. Gjør du det samme: Vær gudfryktig og flittig i arbeidet ditt, og la så Gud sørge for resten og for hvordan han skal skaffe deg det du trenger. Men pass på, som allerede er sagt, at du ikke er begjærlig, men nøyer deg med det Gud gir deg. For gjerrighet og grådighet kan Gud heller ikke tåle.

Dette er det vi skal lære av dagens evangelium. Vår kjære Herre Gud gi oss sin Hellige Ånd ved vår Herre Kristus, så vi kan bli bedre og mer gudfryktige av det! Amen.

Sekstende søndag etter treenighets-søndag

Luk 7,11–17. Første del holdt i 1533, andre del i 1532.

> Dagen etter skjedde det at han dro til en by som heter Nain. Mange av disiplene hans og mye folk gikk dit sammen med ham. Da han nærmet seg byporten, se, da ble en død båret ut. Han var sin mors eneste sønn, og hun var enke. Mye folk fra byen var med henne.
> Da Herren så henne, fikk han medynk med henne og sa til henne: Gråt ikke! Så gikk han borttil og rørte ved båren. De som bar den, stanset, og han sa: Unge mann, jeg sier deg: Stå opp! Da satte den døde seg opp og begynte å tale, og han ga ham til hans mor.
> Alle ble da grepet av frykt, og de priste Gud og sa: En stor profet er reist opp iblant oss, og Gud har gjestet sitt folk. Og dette ordet om ham kom ut i hele Judea og i hele landet der omkring.

Om dette evangeliet er det mye å preke. Men i dag vil vi holde oss til to stykker. Først vil vi tale om hvordan vi skal trøste oss mot døden, for det er denne trøsten og læren som betyr mest. Dernest vil vi tale om den kristne barmhjertigheten og medfølelsen som vi skal vise hverandre.

Her hører vi om en fattig enke som har mistet mannen sin. Til sist dør også hennes eneste sønn fra henne, og nå er hun på alle måter kommet i elendighet og fattigdom. For hos jødene ble det regnet som en særlig stor ulykke når det ikke var noen sønn i huset, fordi hele samfunnsordningen deres var bygd på at de skulle ha arvinger.

Denne kvinnen er altså en elendig og bekymret enke. Alt synes å tyde på at Gud er unådig mot henne og har glemt henne helt, for først tar han mannen fra henne og så sønnen. Det hadde derfor ikke vært noe under om hun hadde fortvilt helt og mistet tilliten til Gud.

Men nå tar vår kjære Herre Kristus seg av denne stakkars kvinnen. Han har medlidenhet med henne, gjør sønnen hennes levende igjen og gir henne ham tilbake, så gleden blir ti ganger større enn sorgen var før. Ja, en må undre seg over at hun ikke straks falt om og døde av glede.

Denne historien skal vi merke oss og lære å gjøre troen vår sterk og urokkelig ved den. For Herren Kristus er ikke bare opptatt av å trøste denne enken. Ved det han gjør her, vil han lære oss alle hvor liten en ting døden er, så vi ikke

skal frykte den. Vi skal ha troende og tålmodige hjerter og verken engste oss for døden eller for noen annen ulykke, for i ham har vi en Herre som så lett kan hjelpe oss og vende døden og all annen ulykke bort fra oss.

Se bare hvor lett og fort det skjer her at kvinnen blir hjulpet, enda hun nok måtte ha gitt opp alt håp om hjelp. Hvem skulle vel ha håpet at hennes døde sønn, som de nå bar ut til graven, skulle bli levende igjen? Men nå, da alt håp er ute, kommer vår kjære Herre Kristus og sier bare: «Unge mann, jeg sier deg: Stå opp!» Og straks reiser den døde seg og lever.

Her må vi jo bekjenne at for Herrens øyne er døden som livet. For ham er det det samme om vi lever eller dør, og selv om vi er døde, er vi likevel ikke døde for ham. Han behøver bare å si et ord, så er døden borte og livet vender tilbake. Derfor sier også Kristus: «Han er ikke de dødes Gud, men de levendes» (Matt 22,32). For selv om Abraham, Isak og Jakob og andre hellige patriarker er døde for oss, så lever de likevel for Gud.

Av dagens evangelium om enkens sønn skal vi altså lære å kjenne den store makten som Gud vil åpenbare på oss ved Herren Kristus på den ytterste dag. Da vil han med ett ord kalle alle mennesker fram fra døden og gjøre de troende evig salige. Dette skal skje på et øyeblikk. Vi skal ikke tvile på at Herren Kristus både har makt og vilje til å gjøre det som vi her ser et eksempel på.

Enkens sønn er død og har mistet hørselen og alle sanser. Men så snart Kristus taler til ham, hører han. Ja, dette er en underlig og forunderlig historie: Den som ikke hører, han hører; den som ikke lever, han lever. Og likevel gjør Kristus ikke noe annet her enn å åpne munnen og by ham stå opp. Dette ene ordet er så mektig at døden må vike og livet vende tilbake.

Men hvor mange av oss tror vel virkelig at Kristus så lett kan rive oss ut av døden og føre oss tilbake til livet? Og her ser vi jo at han både kan og gjerne vil gjøre det. For her er det ikke noe menneske som ber ham om det. Men han har medynk med den stakkars enkens nød, går uoppfordret bort og gjør sønnen hennes levende igjen. Derfor skal vi ta dette eksemplet til hjertet og ikke forferdes over døden, men trygt stole på Herren Kristus.

For dette gjør han jo for vår skyld. Det er som om han ville si til oss alle: «Jeg vet godt at dere frykter døden. Men frykt ikke! La ikke hjertet forferdes! For hva kan døden vel gjøre dere, hvor vred den enn gjør seg? Skremme dere, det kan den. Men lær nå ikke bare å se på det dere føler, så dere gir etter for frykten. Se også på meg og på det jeg både kan og gjerne vil gjøre. Tenk på at jeg like lett kan vekke dere opp fra døden som dere kan vekke en som ligger og sover i sengen sin. Og jeg vil gjerne gjøre det, så her skal det verken mangle på god vilje eller på makt og evne.»

Av dette følger det jo at de som ligger under jorden på kirkegården, sover mye lettere enn vi i sengene våre. Det kan nok hende at noen må rope ti ganger på deg før du hører det. Men de døde hører det så snart Kristus sier et eneste ord, og våkner straks. Det ser vi på dette unge mennesket og på Lasarus i Johannes 11. Derfor kan døden heller ikke kalles død for Herren vår Gud. For oss kalles den død og er det, men for Gud er den en så lett søvn at den ikke kan bli lettere.

Dette vil vår kjære Herre Kristus gjerne prege inn i oss, så vi ikke skal forferdes når en pest eller døden selv kommer. Vi skal lære å si: «Hva kan du da gjøre meg, du død, selv når du er på det vredeste? Grusomme tenner har du, og når du viser meg dem, blir jeg forferdet, for jeg dør ikke gjerne. Men jeg vil ikke bare se på hva du gjør, eller på hvordan du drar sverdet som en bøddel. Jeg vil også se på hva Herren vår Gud kan og vil gjøre når du har drept meg. For jeg vet at han ikke frykter deg. Han regner ditt raseri og ditt morderverk for ingenting og sier: 'Død, jeg vil være din død; helvete, jeg vil være din pest' (Hos 13,14). Kan du drepe mine kristne, så kan jeg drepe deg igjen og gjøre dem levende.»

Den trøsten som Herren holder fram for oss i dagens evangelium, er altså denne: Selv om de kristne dør, er de likevel ikke døde. De sover bare, og så lett at Kristus kan vekke dem med en finger.

Men det er jo liten ære for døden at den, selv når den er på det vredeste, ikke kan gjøre mer enn å legge et menneske til å sove – en søvn som Kristus kan vekke ham av igjen med et ord. Slik sier han også selv: «Den time kommer da alle de som er i gravene, skal høre hans røst. Og de skal komme ut – de som har gjort det gode, til livets oppstandelse, men de som har gjort det onde, til dommens oppstandelse» (Joh 5,28–29).

Denne trøsten har de kristne. Jødene og tyrkerne har den ikke, og heller ikke papistene våre. De vet nok at de skal dø, og at dommen og helvete venter. Men hva gjør de? De setter ikke hjertet og tilliten sin til Kristus, men til bønnelesingen sin, messene sine, avlatsbrevene sine, fastene sine og annet slikt. Og de regner ikke Kristus for noe annet enn en dommer som er kommet for å dømme og fordømme. Så langt har den lede djevelen drevet det med papistene at de gjør Kristus verre enn selve døden. Derfor må de frykte den ytterste dag og ha et motløst hjerte uten trøst.

Men slik gjør ikke de kristne. De vet nok at Kristus på den ytterste dag skal dømme de vantro, som verken vil ta imot hans ord eller tro. Men her gjør de en forskjell og sier: «Jeg er døpt. Jeg tror på Herren Kristus. Jeg tror at han er død for mine synder, og at han ved sin oppstandelse har vunnet rettferdighet og evig liv for meg. Hva skulle jeg da være redd for? Han er jo ikke min fiende, men min venn og min talsmann hos Faderen. Derfor betyr det ingenting om den ytterste dag kommer nå, eller om jeg dør på annen måte. En liten stund ser min Herre Kristus på at døden dreper meg. Og når døden mener at nå er det helt ute med meg og nå er jeg død, så sover jeg bare. Og jeg sover så mildt og lett at Herren Kristus ikke kan åpne munnen uten at jeg hører det og står opp til det evige liv.»

Så la oss da lære og merke oss godt at vi verken skal frykte døden eller den ytterste dag. For Kristus kommer ikke for å dømme eller fordømme oss. Han kommer slik han her kom til denne elendige enken og sønnen hennes: for å vekke oss opp fra døden og hjelpe oss på fote igjen, så vi atter kan høre, se, tale og annet slikt. Og slik vil han komme til alle oss som tror på ham, og gjøre oss salige. Men dem som ikke tror, vil han dømme.

Derfor skal vi lære å lengte etter denne vår Frelser og tro på ham. Vi skal stadig bli vissere og fastere i tilliten til hans hjelp og nåde og ikke frykte døden

og den ytterste dag. Den som frykter for dette, følger den gamle Adam og sitt eget kjød, og ikke Herren Kristus og hans ord.

For dette er visst: Kristus skal komme på den ytterste dag og vekke oss opp fra døden. Derfor hviler de kristnes legemer i gravene og sover der til Kristus kommer og banker på gravene og sier: «Stå opp, stå opp!» Da skal vi stå opp som av en mild, naturlig søvn og leve evig og være glade sammen med Herren Kristus.

En kristen skal altså være frimodig på en helt annen måte enn tyrkerne, jødene og papistene. For de blir så motløse og forferdet at de verken vet ut eller inn, og med det får de bare det de fortjener. For hvorfor vil ikke papistene, som ellers roser seg av å være kristne, lære og tro at Kristus er en Frelser for de troende, men en dommer for de vantro?

Er du en kristen og setter din lit til Kristus, så vil han også være din lege, hjelper og redningsmann mot døden og djevelen. Men vil du ikke sette din lit til ham, og søker du hjelp andre steder, slik paven lærer og gjør, da vil Kristus være din dommer. For da er du djevelens tjener og dødens trell. Slike mennesker er Kristi fiender og vil ikke høre til hans rike, og derfor må Kristus vise seg som dommer mot dem. Men de rettferdige, de som setter sin lit til ham, vil han gi fred og hvile i all evighet.

Ved siden av denne læren, som handler om troen, skal vi også lære av Herren Kristus å være barmhjertige. Dere hører så ofte i årets løp om kjærligheten, og om at den ene skal tjene den andre. Men å være barmhjertig er noe enda mer: Vi skal ta andre menneskers nød og elendighet til hjertet. Har jeg for eksempel en fattig og syk nabo, skal jeg ikke bare gjerne ville hjelpe ham. Hans elendighet skal også gå meg til hjertet som om den var min egen.

Det ser vi her i evangeliet. Kristus er en fremmed og ukjent gjest her. Men da han ser enkens elendighet, tar han den til hjertet som om det var hans egen sønn. Han gråter med moren, trøster henne og hjelper henne.

Dette er et eksempel på den kjærligheten som skal følge troen, og som heller ikke vil utebli når troen er av det rette slaget. Eksemplet holdes fram for oss for at vi ikke skal gjøre som de onde og samvittighetsløse menneskene. Slike er det svært mange av i våre dager, også hos oss – hjerter av stein og tre, som til og med gjør narr når de ser at det går naboen ille, ja, som ikke engang tåler å se at noen har en skilling.

Men slik skal det ikke være med de kristne. De skal være barmhjertige når de ser noen lide nød, og glade når de ser at det går andre vel. Slik sier også Paulus: «Gled dere med de glade, og gråt med de gråtende!» (Rom 12,15) De skal ikke gjøre som disse stein- og trekubbene, som gleder seg over andres ulykke og helst så at ingen andre enn de selv hadde noe.

Men nå er det to måter å vise barmhjertighet på, likesom det også er to slags nød, en åndelig og en legemlig. Der det er legemlig nød, og en ser at de stakkars menneskene trenger hjelp og ikke kan hjelpe seg selv, skal en skynde seg til og hjelpe med råd og dåd så godt en kan.

Åndelig nød kaller vi det når det er sjelen som lider nød. Jeg ser for eksempel at et ungt menneske vokser opp og ikke vil høre preken – ja, forakter Guds ord, ikke kan be og er utuktig, ulydig og full av laster.

En slik ung person skal en formane. Hjelper ikke det, skal en refse ham med alvorlige og strenge ord, ja, til og med slå til med ris og svøpe, så hans synd og laster kan bli stanset i tide. Det er å vise barmhjertighet. For når sjelen er smittet av slike laster, er det mye verre og farligere enn når bare legemet er sykt. Derfor har en plikt til å vise et slikt menneske barmhjertighet på den måten en best kan, både med ord, ris og svøpe.

«Ja,» sier du, «men det er en grusom barmhjertighet å piske noen med ris og svøpe.» Sant nok. Men når ikke noe annet hjelper, er en nødt til å bruke dette middelet. En lege må jo av og til ta av en arm eller et bein for at legemet kan bli reddet. Slik er det også her: En refser deg bare for at du skal bli et gudfryktig menneske og bli fridd ut fra djevelen og hans rike.

Du må jo innrømme dette: Om du falt i vannet, og jeg fikk tak i håret ditt og dro deg opp, så ville du ikke bare la være å bli sint på meg. Du ville til og med takke meg og ikke bry deg om at det gjorde vondt å bli dratt i håret. Når du nå i en legemlig nød ikke bare tåler, men til og med gjerne vil at en skal påføre deg en slik nyttig smerte, hvorfor vil du da bli sint her? For her gjelder det ikke ditt timelige, men ditt evige liv, ikke legemet, men sjelen.

Derfor er det også en barmhjertighetsgjerning som Gud vil lønne, når en i et hus med vanartige barn og tjenestefolk tar et smidig ris i hånden og smører huden deres godt inn med det. Det er en åndelig salve som hjelper mot den sjelesykdommen som heter ulydighet mot far og mor eller mot husbond og matmor. En gjør altså en barmhjertighetsgjerning når en ser et menneske i nød og elendighet og hjelper ham.

Denne barmhjertigheten skal særlig far og mor øve i hjemmet mot barna og tjenestefolkene sine, og øvrigheten i det verdslige regimentet mot undersåttene. De som har denne plikten, må vokte seg vel så de ikke blir uvillige eller forsømmelige i å øve den – for det er nettopp det som oftest skjer. For den som ville være ettergivende her og ikke straffe synden, ville gjøre seg skyldig i en dobbel ubarmhjertighet mot sin neste og pådra seg Guds vrede.

Også den legemlige nøden kan være stor, for eksempel når du faller i vann eller ild. Da tenker en bare på å redde deg, ikke på å gripe så varsomt at det ikke gjør vondt. Hvorfor skulle en da være så varsom i den åndelige nøden? En skal altså bruke harde ord, harde slag og all den strenghet og det alvor som trengs, så en kan redde de stakkars synderne fra djevelens snarer og føre dem tilbake til lydigheten.

Merk dere derfor dette eksemplet til vår kjære Herre Kristus, og lær av det hva barmhjertighet er: den dyden å ta seg av nestens nød. Men av slik nød finnes det, som sagt, to slag. Den ene er den legemlige nøden, som sykdom, fattigdom og lignende. Når du her lar nestens nød gå deg så til hjertet at du til og med skader deg selv for å hjelpe ham, så er det godt og rett gjort. Det kalles ikke bare å hjelpe nesten, men også å tjene Gud, og han vil også lønne deg for det.

Den andre er den åndelige nøden, og det er synden, for eksempel i hjemmet: ulydighet, latskap og anstøtelige ord og gjerninger. Her er det barmhjertighet når du alvorlig irettesetter og refser tjenestefolkene og barna.

Men vil ikke det hjelpe, får du overlate resten til bøddelen, for det må og skal straffes. For også bøddelen er en barmhjertig predikant – nemlig når et ondt avskum ikke lenger står til å hjelpe på annen måte, men ville ødelegge både seg selv og andre om en ikke viste ham den barmhjertighet å stanse ham med sverdet. Slik kan også henging og halshugging bli en barmhjertighetsgjerning, selv om det er grusomt å se på og er forbundet med smerte. For var det ikke slik straff, kunne ingen spise en bit brød i fred eller beholde skinnet helt.

Lær derfor å vise barmhjertighet, hver i sitt kall, og å komme nesten til hjelp, ikke bare der det er legemlig nød og elendighet, men også der det er åndelig.

Dette er de to lærdommene dagens evangelium gir oss. Den første handler om troen: Vi skal være uforferdet når det går ille, og særlig når vi skal dø. Vi skal huske at vi i Herren Kristus har en hjelper med en allmektig hånd, og derfor skal vi ikke mistro ham. Oss selv og andre mennesker kan vi mistro – ja, det må vi, for døden kan vi ikke selv avverge; den er for sterk for oss.

Men på Gud og hans Sønn, Herren Jesus Kristus, skal vi frimodig stole. For det vi ikke kan, det kan han; det vi ikke har, det har han. Kan ikke vi hjelpe, så kan han hjelpe, og han vil også gjerne gjøre det, slik vi ser her.

Der det er et hjerte som trygt stoler på ham, der er det også en rett gudstjeneste som behager Gud. De andre, de som gir opp og fortviler, er Guds fiender og regner ham ikke for den sanne Gud; ellers kunne de nok også trygt stole på ham.

Den andre læren er at vi, likesom Kristus, skal ta oss av nestens nød og ha medynk med den.

Måtte vår kjære Herre Gud gi oss sin nåde, så vi kan lære begge deler og sammen med de gudfryktige menneskene her i evangeliet i all evighet kan prise Herren Kristus for hans velgjerninger! Amen.

Syttende søndag etter treenighets-søndag

Luk 14,1–11. *Holdt i* 1532.

> Det skjedde at han på en sabbat var kommet inn i huset til en av de øverste fariseerne for å holde måltid. Og de voktet nøye på ham. Og se, en mann som hadde vattersott, sto foran ham. Jesus tok da til orde og sa til de lovkyndige og fariseerne: Er det tillatt å helbrede på sabbaten, eller er det ikke? Men de tidde. Da rørte han ved mannen og helbredet ham, og lot ham gå. Og han sa til dem: Om noen av dere har en sønn eller en okse som faller ned i en brønn, vil dere ikke straks dra den opp på sabbatsdagen? Men de var ikke i stand til å svare ham på dette.
>
> Og han sa en lignelse til gjestene, da han la merke til hvordan de valgte seg ut de øverste setene: Når noen har bedt deg til bryllups, så sett deg ikke øverst ved bordet. For det kan hende at han har bedt en som er gjevere enn du! Han som har innbudt både deg og den andre, vil da komme og si til deg: Gi plass til denne! Da må du med skam gå og sette deg nederst.
>
> Nei, når du blir innbudt, så gå og ta plass nederst! Når så han som har innbudt deg, kommer, kan han si til deg: Venn, flytt deg høyere opp! Da vil du bli æret for øynene på alle dem som ligger til bords sammen med deg. For hver den som opphøyer seg selv, skal fornedres, og den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.

Dette evangeliet taler om to ting. Først om gudstjenesten og hvordan vi skal forholde oss til Gud, og dernest om hvordan vi skal forholde oss til menneskene.

Ved det første reiser det seg et spørsmål: Er det bedre for Guds øyne å holde sabbaten enn å hjelpe sine medmennesker og gjøre godt? For her vokter fariseerne på Herren Kristus, fordi de vil se hva han vil gjøre med den vattersyke.

De tenker: «Hjelper han ham ikke, kan vi anklage ham for ubarmhjertighet og for at han ikke vil gjøre noe godt mot noe menneske. Men hjelper han ham, så er han ugudelig og holder ikke sabbaten. Da kan han overbevises om ulydighet mot Gud og hans ord.» Den kjære Herre Kristus kan altså gjøre hva han vil, han er fanget likevel, for de har sperret veien for ham fra begge sider.

Men særlig mener de at et brudd på sabbaten er en farlig sak. For sabbaten var en stor og hellig ting hos jødene, og de vaktet svært strengt over den. Hva gjør så den kjære Herre Kristus, nå som han er fanget og etter fariseernes regning

har tapt saken uansett? Han går sin rette vei midt igjennom. Han gjør det som er rett, setter fariseerne i skam og sier dem sannheten slik at enhver kan se at de er rene dårer. Og det enda de gjelder for å være åndelige styresmenn som underviser og veileder folket, og derfor blir holdt for store doktorer eller lærere.

Kort sagt: Han sier dem med rene ord rett i øynene at de ikke vet hva det er å holde sabbaten hellig. «Dere tenker,» sier han, «at å holde sabbaten hellig er å gå ledig og være uvirksom. Nei, slik er det ikke. Å holde sabbatsdagen hellig er å høre Guds ord og hjelpe nesten med det en kan.»

For Gud vil ikke ha sabbaten holdt hellig slik at en lar nesten lide nød eller forsømmer å hjelpe ham. Når jeg hjelper min neste, har jeg derfor holdt sabbaten hellig på den rette måten, selv om jeg må gjøre et arbeid for å hjelpe ham. For da gjør jeg en gudfryktig gjerning.

Det vi særlig skal lære om sabbaten, er altså å forstå det tredje bud rett og hva det krever av oss. Det krever ikke at vi skal gå ledige og ikke gjøre noe, men at vi skal høre Guds ord og leve og handle etter det.

Hva sier og lærer nå dette budet oss? Det viser oss at vi etter lovens andre tavle skal elske hverandre og gjøre hverandre alt godt. Dette vil Gud at du skal høre og lære på sabbatsdagen. Av dette følger det jo at du ikke kan vanhellige sabbaten ved slike gode gjerninger. Derfor sier Kristus: «Er dere fariseere så uvitende lærere at dere kaller det å bryte sabbaten når en gjør godt?» Det meste en preker om på sabbaten, er jo nettopp at vi skal elske hverandre.

Men hva er det da å elske? Det er ikke å gå og tenke på det. Det er å ville sin neste vel av hjertet, å trøste og refse ham med Guds ord der det trengs, og å stå ham bi med råd og dåd – altså å hjelpe ham både på sjel og legeme.

Slik sier også Johannes: «Mine barn, la oss ikke elske med ord eller med tunge, men i gjerning og sannhet!» (1 Joh 3,18) «Dette,» sier Kristus, «byr Gud deg på sabbaten. Ja, mer enn det: Nettopp derfor har han innstiftet sabbatsdagen, for at du på den skal høre og lære å være vennlig mot din neste og hjelpe ham med råd og dåd der det trengs.»

Her refser altså Herren de falske hel lige, som vrir Guds ord til en bakvendt mening. De roser seg av å holde sabbaten hellig selv når de slett ikke har vist noen kjærlighet – ja, ikke engang har gitt et fattig menneske en skjorte eller et par sko. Men de er hyklere som bare forvrir Guds ord. For når Guds ord byr og befaler dem å elske sin neste og gjøre godt mot ham, sier de: «Å nei! Da ville jeg jo bryte sabbaten.» Men det er å lære galt og forvri Guds befaling fullstendig.

For på sabbaten lar Gud deg nettopp få høre at du skal elske din neste, ta deg av ham og gjøre alt godt mot ham i alle ting der han trenger det, på sjel og legeme.

Det ser en jo av det eksemplet Herren her bruker: «Er det ikke en skam?» sier han. «Faller et esel eller en okse i vannet for deg på sabbaten, så bryter du ikke sabbaten ved å hjelpe det stakkars dyret. Men når det ikke er synd å hjelpe et dyr på sabbaten, er dere da ikke noen vanvittige hellige? Dere elsker feet deres og løper til med stenger og rep for å hjelpe det opp av vannet og redde det. Men samtidig vil dere forby folk å elske et stakkars menneske på sabbaten og hjelpe ham!»

Men slik skal det alltid gå: De som vil rette på Herren Kristus og belære ham, skal fanges i sine egne snarer og selv avsløre hvilke uvitende dårer de er.

Akkurat slik går det fariseerne her. De mener at Kristus ikke kan slippe unna dem, enten han hjelper det stakkars vattersyke mennesket eller ikke. Men han svarer dem slik at de må rødme av skam og ikke kan gjøre noe mer mot ham. Han sier: «Dere hyklere! Det er dere som bryter og vanhelliger sabbaten. Det dere leter etter hos meg, finner dere hos dere selv. For å holde sabbaten hellig er å høre Guds ord, gjøre hellige gjerninger og elske nesten. Det er å gjøre for ham det han trenger, å være lydig, barmhjertig og hjelpsom med både råd og trøst, gi ham mat og drikke og så videre.»

Slikt skal en gjøre på sabbaten; det er den rette gudstjenesten. Den andre, den tåpelige skikken å mumle og hyle hele dagen i kirkene slik papistene våre gjør, har Gud ingen bruk for og bryr seg ikke om. Han vil at en skal høre hans ord og leve og handle etter det. Dit sikter det vakre ordet hos profeten Hosea: «For jeg har lyst til kjærlighet og ikke til slaktoffer, til gudskunnskap mer enn til brennoffer» (Hos 6,6).

Hva er nå gudskunnskap? Ikke noe annet enn å høre Guds ord. For uten Ordet kan en ikke vite noe om Gud. Men når Ordet kommer og sier: «Jeg er Herren din Gud, som har sendt min Sønn, gitt ham i døden for deg og tatt imot deg i dåpen» og så videre, da lærer vi av dette ordet å kjenne Gud og vite at han er nådig og barmhjertig. Det kan fornuften aldri vite eller lære av seg selv.

Av dette følger igjen: Siden en lærer Gud å kjenne ved Ordet, må det også kalles å tjene Gud og holde sabbaten hellig på rett måte når en hører Guds ord og lever og handler etter det. Dette ser de ugudelige hyklerne, fariseerne, ned på. De verken hører Guds ord eller gjør etter det, og likevel vil de ikke regnes for å bryte sabbaten.

Slik gjør også papistene våre og de kongene og fyrstene som står Guds ord imot. Hver dag hører de messe; det er den høye og ypperste gudstjenesten, som de ikke vil forsømme en eneste dag. Men på den andre siden hører de ikke en eneste preken i løpet av en hel måned, ja, mange ganger ikke på et helt år. Og hører de likevel en preken, får de ikke høre noe av Skriften eller det rette Guds ord, men bare menneskepåfunn og løgn.

Med denne gudstjenesten vil de holde sabbaten eller hviledagen hellig. Men det kan jo ikke skje på noen annen måte enn ved at en hører Guds ord og legger vinn på de gjerningene som Ordet holder fram og befaler oss.

Derfor skal hver dag være en sabbatsdag for de kristne, for vi skal høre Guds ord hver dag og rette livet vårt etter det. Likevel er søndagen ordnet for folkets skyld, for at enhver særlig på denne dagen skal høre Guds ord, lære det og leve etter det.

For de andre seks dagene må vanlige folk passe arbeidet sitt og tjene til det de skal leve av. Det ser Gud gjerne, for han har selv befalt at en skal arbeide. Men den sjuende dagen vil han ha holdt hellig, og på den skal en ikke arbeide. Slik kan enhver uforstyrret øve seg i Guds ord og gjerninger og gjøre det Gud byr og vil ha i sitt ord, og ikke det som hører til det timelige levebrødet.

Det første stykket av dagens evangelium er altså dette: Enhver skal lære at å tjene Gud og holde sabbaten hellig på rett måte er å høre Guds ord og gjøre etter det. Enten du går i kirken og hører preken, eller du selv leser et evangelium med alvor, så er det å tjene Gud, som Hosea sier. Og det er en tjeneste som behager ham langt mer enn alle andre offer og all annen hellighet.

Det andre stykket handler om ydmykhet. For slik legger Herren selv ut lignelsen på slutten av dette evangeliet, når han sier: «Den som opphøyer seg selv, skal fornedres, og den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.» Det er ikke bare sant for Gud, men også for mennesker.

For alle mennesker har av naturen motvilje mot de hovmodige. Derimot må det være et særlig ondt menneske som kan hate et ydmykt og gudfryktig hjerte. Det naturlige er at enhver synes godt om det når for eksempel en tjenestepike er villig og lydig og gjør det hun blir bedt om, med et ærlig og enfoldig hjerte. Da er matmorens hjerte straks vunnet, så hun ikke kan være fiendtlig mot henne.

Men likesom vi av naturen ikke kan hate ydmyke mennesker, kan heller ingen tåle storaktige folk. Så snart et barn eller en tjener i et hus viser ulydighet og hovmod – for disse to lastene finner en alltid sammen – og nekter å gjøre det de blir bedt om, kan ikke far og mor la slikt passere. Da må en tenke på hvordan en kan få bukt med trassen deres og ydmyke dem, eller få dem ut av døren. Den verdslige øvrigheten gjør det samme. Vil noen være stor på det og ikke lyde befalingene dens, så må bøddelen lære ham det med sverd og galge.

Hvor kommer det nå fra at ingen kan fordra hovmod? Det kommer av at Gud vil ha det slik. For hans ord sier at han vil hjelpe til at de hovmodige blir ydmyket, og det ser en jo i alle stender.

Er noen rike eller lærde, kloke, vakre, sterke, ansette og mektige, og lar de seg forlede til hovmod og ikke selv vil bøye seg, så styrter Gud dem i støvet. For det står skrevet: *Deus resistit superbis*, «Gud står de stolte imot» (1 Pet 5,5). Den som vekker en så mektig fiende mot seg at han ikke kan stå ham imot, han må falle; her hjelper verken makt eller styrke.

Men den som er ydmyk, vinner Guds og menneskers hjerte. Både Gud og alle hans engler, og deretter også menneskene, regner ham for en svært dyrebar skatt. Og da følger også lykke og velsignelse etter.

Det ser en jo ofte: En fattig borgers eller bondes sønn, som ikke har fått så mye som tre skilling til hjelp av faren, blir en stor herre, som fyrster og herrer holder høyt i ære for hans forstand og dyktighet. Hvor kommer slik lykke fra? Det kommer av at Herren vår Gud ikke kan annet enn ta seg av den ydmyke og øse sin nåde og barmhjertighet og alt han har, over ham.

Slik sier også Salme 113: «Hvem er som Herren vår Gud, han som troner så høyt, han som ser så dypt ned, i himmelen og på jorden? Han som reiser den ringe av støvet, og løfter den fattige fra søppelhaugen for å sette ham hos fyrster, hos sitt folks fyrster» (Sal 113,5–8). Slik gjør Gud med de ydmyke. Men de stolte og hovmodige står han imot med all sin unåde, og han holder ikke opp før de ligger i støvet.

Dette skulle bevege oss til å være ydmyke, og barn og tjenestefolk til å være lydige. De skulle tenke: «Gud vil at jeg skal gjøre det jeg blir befalt, og at jeg skal

være ydmyk og ikke hovmodig. Det vil jeg gjøre, og jeg vil ikke la det bekymre meg at jeg er i en ringe stand. For jeg vet at når jeg oppfører meg slik, vil ikke Gud la meg være foraktet lenge, men opphøye meg høyt når tiden kommer.»

Slik gikk det Saul. Han var lydig mot sin far, passet farens esler og regnet seg selv for den ringeste i Benjamins stamme. Til denne eseldriveren sendte Gud profeten Samuel, og han salvet ham til konge. For da han var ydmyk og ikke hovmodig, øste Gud all sin nåde og barmhjertighet over ham. Men hva skjedde? Da Saul var blitt konge, svulmet hjertet hans, så han ble hovmodig og ikke brydde seg om Herren vår Gud og hans ord. Derfor styrtet Gud ham siden like dypt som han hadde opphøyd ham høyt, så han i fortvilelse tok sitt eget liv, og hele slekten hans ble utryddet.

Det samme gjelder David. Han var en vakker, sterk og lærd ungdom, men samtidig var han ydmyk og ble ikke hovmodig av det. Han fortsatte å være gjeter og gjorde det faren befalte ham, til Samuel kom og lette ham opp og salvet ham til konge.

Og her forteller historien at han hadde sju brødre som alle var stolte og hovmodige og foraktet sin unge bror David. Men Gud sa til Samuel: «Du skal ikke se på skikkelsen og personen hans, men du skal salve den til konge for meg som jeg vil vise deg; de andre vil jeg ikke ha» (jf. 1 Sam 16,3.7).

Også da Gud hadde opphøyd ham, bevarte David ydmykheten sin vakkert. Ellers hadde Gud styrtet ham, slik han gjorde med Saul. Men fordi han fortsatte å være ydmyk, kom David tilbake og vant riket igjen, enda han var blitt jaget fra det. Ja, så stor ære lot Gud ham få at han ga ham løftet om at Kristus skulle bli født av hans ætt.

Alt dette er skrevet ned for oss og blir også forkynt for oss for at vi skal være ydmyke og vokte oss for hovmod. Vi skal ikke si som de vanartige tjenestepikene: «Å, hvem gidder vel alltid ligge og skure og skrubbe på kjøkkenet? Jeg kan da ikke alltid gjøre det en forlanger av meg» og så videre. Men se deg godt for! For vil du være hovmodig, vekker du Guds vrede mot deg. Og han legger ikke skjul på at han ikke kan tåle stolthet og hovmod; det ser vi eksempler nok på.

For hva tror du vel er skyld i at det går så ille overalt her i verden, og at en overalt ser så mange rå, udugelige og ulykkelige menn og kvinner? Ikke noe annet enn at de alle sammen var storaktige mens de var unge, og ikke ville gjøre det de ble befalt. Derfor lar Herren vår Gud dem gå som en flokk griser, så de aldri lærer noe ordentlig. For det ordet står fast: «Den som opphøyer seg selv, skal fornedres, og den som fornedrer seg selv, skal opphøyes.»

Så være nå den kjære Gud lovet og takket for det han har lært oss på denne dagen! Han gi oss sin nåde, så vi også for hans Sønns, Jesu Kristi, skyld kan følge denne læren! Amen.

Attende søndag etter treenighets-søndag

Matt 22,34–46. Holdt i 1533.

> Men da fariseerne hørte at han hadde stoppet munnen på saddukeerne, samlet de seg om ham. Og en av dem, en lovlærd, fristet ham og sa: Mester! Hvilket bud er det største i loven?
> Han sa til ham: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første budet. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. På disse to budene hviler hele loven og profetene.
> Men mens fariseerne var samlet, spurte Jesus dem: Hva mener dere om Messias? Hvem er han sønn av? De sier til ham: Av David. Han sier til dem: Hvordan kan da David i Ånden kalle ham Herre? Han sier jo: Herren sa til min Herre: Sett deg ved min høyre hånd, til jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter! Når nå David kaller ham Herre, hvordan kan han da være hans sønn?
> Og ingen var i stand til å svare ham et ord. Heller ikke våget noen å spørre ham mer fra den dagen.

Dette evangeliet har særlig to deler. Den første handler om den skriftlærde som spør hvilket bud som er det største i hele Moseloven. I den andre hører vi hvordan Kristus spør fariseerne tilbake hva slags mann Messias er, siden David i Ånden kaller ham sin Herre.

Det første spørsmålet viser åpent at jødene hadde falt i så stor blindhet at de hadde glemt de ti bud, som jo selv små barn kan. Derfor kunne til og med et barn ha svart på dette spørsmålet. Det første og største budet er dette: «Du skal ikke ha andre guder.»

Men fariseerne og de skriftlærde var kommet bort fra dette og falt i villfarelse. Når de diskuterte dette budet, sa den ene at det betydde å ofre, den andre at det var å gi almisse, en tredje at det var å faste og å kle seg i en særskilt drakt, og så videre. Slik ser vi det alltid gå når menneskene har falt fra Guds ord og bud og etter sitt eget hode, uten Ordet, tar fatt på andre gjerninger.

Slik har det også gått med våre munker og nonner. De løp i kloster, gikk inn under ordensregler og ville ikke eie noe selv. Imens glemte de hva tro og kjærlighet er – og likevel ville de rose et slikt klosterliv som en fullkommen stand.

Nå for tiden kan et barn på ti år, Gud være lovet, svare bedre enn alle munker og nonner på hva en fullkommen stand er. For munkene og nonnene tenkte bare på klosterlivet de selv hadde funnet på. Men en kristen sier: Å være fullkommen er å frykte Gud og elske nesten og gjøre ham alt godt; for noe annet har Gud ikke befalt oss å gjøre. Men dette kan ingen munk si, det vet jeg sikkert. Ellers ville de snart gi slipp på sitt tåpelige levesett og ta fatt på den rette lydigheten mot de ti bud.

Slik uforstand og blindhet blir følgen når en bygger sitt håp på ytre gjerninger som ser anselige og prektige ut i den store mengdens øyne. Det kan være å gjøre botsøvelser på bestemte dager, eller å kle seg, spise og drikke annerledes enn andre folk. Med slike ting blender en den store mengden, men glemmer imens lovens høyeste bud og gjerninger: å elske Gud og gjøre menneskene alt godt. Dette ser vi også her hos fariseerne og de skriftlærde. De spør nettopp om det fremste budet i loven fordi de selv er uenige om det; den ene holder denne gjerningen for den ypperste, den andre en annen.

Derfor er det et svært alvorlig og advarende eksempel at slike høye herrer har vært så blinde at de ikke visste hvilket bud i loven som var det store, og hvilket som var det lille. Og det selv om de var lærere, som skulle gå foran andre med et godt eksempel og undervise dem i den rette gudstjenesten.

Det går akkurat slik i dag med vår vanvittige sverm av munker og prester. Spør hvem du vil av dem hva han mener om gode gjerninger, og hva du skal gjøre når du vil bli salig. Da vil han ikke vise deg til de ti bud. Han vil si at du må bli munk, høre messe, valfarte til helgenene, faste og så videre.

Men dette er bare villfarelsens veier, som fører bort fra den rette veien og fra de ti bud og ender i et slaraffenland. Det er den lønnen en til sist får for slike menneskebud og for å skryte av gjerninger som Gud ikke har befalt: En blir så blind at en ikke lenger kan se de ti bud, men mister dem helt av syne. Ellers skulle en vel være klok nok til å si: Det største og ypperste er det Gud har budt og befalt. Men så kloke er verken fariseerne og de skriftlærde eller prestene, munkene og nonnene.

Derfor må vi vokte oss vel for slike villfarelser og flykte fra alle selvoppfunne andaktsøvelser. Vi må ikke se på katekismen som en ringe lære når vi skal undervise folk om hva de skal gjøre. For der hører vi at vi skal elske Gud og ikke ha andre guder. Det betyr at vi ikke må elske eller akte noe høyere enn Gud og hans ord, men heller lide og miste alt. Gjør du dette, da er du i den høyeste stand.

Ja, sier de, det gjør de vanlige kristne; men jeg vil gjøre noe særskilt. En vanlig kristen står ikke opp om natten for å lese bønner, men jeg vil stå opp til ottesang. Han spiser kjøtt, jeg vil spise fisk. Han kler seg etter vanlig skikk og bruk, men jeg vil ha klær som ser særskilte ut. Og til sist går det så langt at disse blinde menneskene får så mye å gjøre med sin selvoppfunne andakt at de glemmer de ti bud fullstendig.

Derfor er det ingen ringe lære når Herren her sier: «Det største budet er at en skal elske Gud, og det andre er like stort, nemlig at en skal elske nesten som seg selv.» For i disse to delene er alt samlet som en kan forkynne og lære om gode gjerninger. Fra denne kilden skal alt strømme fram, og til den skal alt føres

tilbake. For dette står fast: Vil du tjene Gud, kan det ikke skje på noen annen måte enn ved at du elsker Gud og din neste.

Denne læren vil på den ytterste dag føre til en svært streng dom. Hva som har skjedd under pavedømmet, vet vi alle. Den som der ville tjene Gud, tenkte ikke på å holde de ti bud. Den ene ble munk, den andre løp til Roma eller til Sankt Jakob i Compostela, en tredje påkalte denne eller hin helgenen og tjente ham med faste, vaker og slikt. Det kalte en den gangen en gudstjeneste.

Men å «tjene» er å gjøre det en blir befalt. Den som vil tjene Gud rett, må gjøre det Gud befaler ham, og ikke det han selv synes er godt.

Hvordan befaler så Gud at en skal tjene ham? Her står det. Vil du tjene Gud, trenger du ikke reise langt bort eller betale mange penger for det. Elsk Gud og din neste! Hvordan kunne Gud vel legge det nærmere deg eller gjøre det billigere for deg? Når du elsker din neste og gjør ham alt det gode du kan, vil Gud se det som om du hadde gjort det mot ham selv. Det er da en underfull lære: Når du gjør godt mot din neste, er det en gudstjeneste, gjort mot Gud selv.

Denne læren vil vekke en forunderlig stor uro på den ytterste dag. «For de ugudelige», sier Kristus selv, «skal si: Herre, når så vi deg sulten eller tørst? Men Kristus skal svare dem og si: Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 25,40.44). Så er det altså sikkert og avgjort: Har du gitt en fattig kristen en skjorte eller en kjortel, ja, bare en drikk kaldt vann, så har du gitt det til Kristus. Og her skal ingen gjøre den minste forskjell.

Men er det ikke den lede djevelen selv som driver sitt spill når vi forsømmer dette så fullstendig? Vi tenker ikke på at vi så lett kunne tjene Herren vår Gud selv – og likevel gjør vi det ikke. Vi tenker: Ja, visste vi bare hvor vi kunne finne Kristus, da ville vi løpe dit og bære til ham alt vi har.

Men hva skal slike tanker være godt for? Vi hører jo her at «det andre budet er like stort som det første». Da må det jo følge at Herren vår Gud gjerne vil ta imot det vi gjør mot vår neste, og regne det som gjort mot ham selv.

Ja, sier du, men Herren vår Gud er jo i himmelen. Det hindrer ikke; han er også her nede på jorden. Ser du derfor en kristen lide nød, så vit at det er Kristus som lider nød og trenger din hjelp. Han sier jo også selv at han på den ytterste dag vil anklage oss for at vi har latt ham lide sult og tørst. Men det er en stor jammer at vi har fått denne læren så klart og tydelig og likevel slår den hen – som om Gud slett ikke var her, enda vi hver dag, ja, hver time har rikelig anledning til å tjene ham.

En slik ulydighet vil vi ikke kunne unnskylde med at vi ikke visste om det. For her står det jo: «Det andre budet er like stort som det første.» Derfor: Den som elsker sin neste, elsker Gud. Og derfor vil dommen på den ytterste dag også lyde slik: Hadde du tjent din neste, da hadde du tjent meg, og jeg skulle ha lønnet deg rikelig for det. Men hadde det stått til deg, ville du gjerne ha latt meg dø og gå til grunne i elendighet. Denne dommen skal vi vokte oss for, for den fører til evig fordømmelse.

Under pavedømmet var det svært vanlig at gamle ryttere, krigsmenn, jurister og slike folk innbilte seg at de hadde hørt til en fordømmelig stand. De sa:

Hittil har vi tjent verden; nå vil vi begynne å tjene Gud. Og så løp mange av dem til klostrene og ble munker, eller de dro ut og ble eneboere.

Men det var bare villfarelse og djevelens forførelse. For den som vil tjene Gud, skal ikke krype i skjul i en avsides krok. Han skal bli blant menneskene og tjene dem med det han kan, og være viss på at han dermed tjener Gud. For Gud har selv befalt det og sagt: «Det andre budet er like stort som det første.»

Men med munkelivet gjør en ham ingen tjeneste. Han har ikke befalt noe om det, og det strider til og med mot kjærligheten og mot den rette gudstjenesten som Herren taler om her.

Slik gikk det også til hos jødene. De gjorde sin neste alt mulig ondt og mente at gudstjenesten deres var i orden bare de slaktet mange kuer og kalver. Men hva sier Herren vår Gud i Salme 50? «Jeg vil ikke irettesette deg for dine slaktoffers skyld – dine brennoffer er alltid for meg. Jeg tar ikke okser fra ditt hus eller bukker fra innhegningene dine. For meg tilhører alle dyr i skogen, dyrene på fjellene i tusentall» (Sal 50,8–10).

På samme måte sier han mange andre steder at han ikke trenger deres gull, deres tempel og annet slikt: Men vil du tjene meg rett, så viser jeg deg ned til din neste. Der har du hustru og barn, tjenestefolk, naboer, fyrster og herrer og folk av alle slags stender. Der vil du finne nok å gjøre; der skal du tjene meg.

Vil et barn ikke være lydig og skikkelig, så ta riset i hånden og slå frimodig til. Vil en tjener ikke gjøre nytte for seg, så straff ham eller vis ham døren. Er naboen din fattig, bedrøvet og syk, så hjelp ham, tjen ham og trøst ham. Vær lydig mot fyrsten din, og vit at da har du tjent meg med det.

Det er en stor jammer at hjertene våre ikke tar imot denne læren og trøsten. Den synd og urett vi har gjort mot Gud, vil han ikke tilregne oss, men tilgi. Og når vi tjener vår neste og gjør vel mot ham, vil Gud se det som om det var gjort mot ham selv, og lønne oss rikelig for det.

Den som ikke kjente verden og dens vesen – hvordan den verken bryr seg om Guds løfter eller trusler – kunne lære det her. For hva annet gjør borgere og bønder enn å slå Herren vår Gud i ansiktet uten skam, mishandle ham og trå ham under føttene? Nesten alle sammen tenker de bare på hvordan de best kan berike seg og skrape sammen. De bryr seg ikke om hvordan det imens går med nesten, om han så mister livet og går til grunne.

Den som virkelig trodde at det han gjør mot nesten, gjør han mot Gud, måtte jo bli forferdet i hjertet over menneskenes store troløshet. Men ingen tror at det er sant. Herren sier selv at de ugudelige på den ytterste dag skal si: «Herre, når så vi deg sulten eller tørst?» Men det vil ikke hjelpe dem. For likesom Herren her sier at «det andre budet er like stort som det første», slik vil han også på den dagen si: «Det dere ikke gjorde mot én av disse minste, det har dere heller ikke gjort mot meg» (Matt 25,44–45).

Dette er den første læren vi skal ta med oss fra dagens evangelium. Gud gi at vi må ta den til hjertet, og at hver og en må se til sin neste i den overbevisning at når han tjener ham, tjener han Gud! Da ville hele verden være full av gudstjeneste. Da ville tjenestekaren i stallen, tjenestejenta på kjøkkenet og gutten på skolen være trofaste tjenere for Gud alle sammen, fordi de flittig gjorde det foreldre og

husbonde hadde pålagt dem. Da ville hvert hus være en sann kirke, der det ikke ble gjort annet enn gudstjeneste.

Men ingen vil ta det til hjertet; ingen vil tjene sin neste. Hver og en ser bare på hvordan han kan tjene seg selv og søke sin egen fordel. Og mens en kunne tjene Gud ved å tjene nesten, tjener verden nå i stedet djevelen overalt, fordi den ringeakter all kjærlighet til nesten så fullstendig.

Men det vil få en ond ende. For hvordan skulle Gud kunne ha behag i et så ugudelig vesen? Han har lagt gudstjenesten så nær oss at hver den som ville, kunne gjøre sitt hus og sitt kammer til en gyllen kirke, prydet med smaragder og perler over det hele. Og så lar vi det likevel være med vitende og vilje og vil heller tjene djevelen enn Gud!

Lær derfor her at den som tjener sin neste så godt han kan, han tjener ikke bare nesten, men Gud selv i himmelen. For her står det jo at Gud vil regne en slik tjeneste som om den var gjort mot ham selv; ellers ville ikke Kristus si at «det andre budet er like stort som det første». Men den som ikke lar seg bevege av dette, og ikke tenker på at han her på jorden kan bygge seg et himmelrike og gjøre sitt eget hus og sin egen stand til et Guds hus og en kirke, han får seile sin egen sjø.

For likesom du her kan gjøre deg et paradis og en himmel når du vil tjene din neste – for det er jo å tjene Gud i himmelen – slik gjør du deg selv et helvete her på jorden når du ikke tjener nesten. For da tjener du djevelen, som hører hjemme i helvete. Og det er det samme om du ennå verken ser eller føler det; for den tid skal komme da du både skal se og føle det, og da du med forferdelse skal rope ve over deg selv og din store ulydighet.

Derfor er det høyst nødvendig at vi lærer dette til gagns og stadig øver oss i kjærlighet til nesten. For Gud har jo gitt oss munn, øyne, hender, føtter, penger, gods, forstand og alt annet for at vi skal leve etter hans befaling og stadig stå i hans tjeneste.

Denne læren om kjærligheten til Gud og nesten handler om livet vårt her på jorden. Den andre læren, om «hvem Kristus er sønn av», skal lære oss hvordan vi etter dette livet skal komme til et bedre og evig liv. For det bringer oss ikke til himmelen å vite hvordan vi skal elske Gud og vår neste, selv om vi har begynt på det med gjerningene våre så godt vi kunne.

Slik tenkte fariseerne: De mente at når de hadde Moses, trengte de ikke noe mer. Men Kristus viser oss her at slike tanker ikke kan hjelpe oss til det evige liv. Vi må stige høyere opp og lære hva Kristus er, og hvem han er sønn av.

Fariseerne visste godt at Messias skulle være Davids sønn. Men det er ikke nok for Herren. For var Kristus ikke mer enn Davids sønn, da måtte han jo også dø slik David døde, og da kunne han bare ha et timelig rike. Men Kristus har et evig rike, og hans far David kaller ham i Ånden Herre. Hvordan skal det da henge sammen at Kristus både er Davids sønn og hans Herre? Det er spørsmålet som fariseerne ikke kunne svare på – og som heller ingen jøde i dag kan svare på.

I dette spørsmålet hører vi ingenting om nesten, om kjærligheten eller om gode gjerninger. Her er det bare tale om at vi skal lære hvem Kristus er sønn av; og den som vet det, vil ikke kunne komme bort fra veien til det evige liv. For å

ta imot det evige liv er det ikke nok at vi kjenner loven og vet hva vi skal gjøre. Det skorter jo på lydigheten vår mot loven, og vi kommer så langsomt framover i den. Derfor må en i tillegg til loven også med all flid lære hva Kristus er.

Derfor stiller Herren her spørsmålet slik: Hvem er Messias sønn av? Etter kjødet og legemet er han Davids sønn. Men David kaller ham ikke sin sønn, men Herre – og en slik Herre at han sitter ved Guds høyre hånd, og at Gud vil legge alle hans fiender til skammel under føttene hans.

Med dette spørsmålet vil Herren vekke jødene og oss alle til å akte Kristus høyere og se på ham med andre øyne enn om han bare var Davids sønn. For han er også Davids Herre. Det vil si: Han er ikke bare et menneske, men også sann Gud, født av Faderen i evighet.

Var Kristus ikke mer enn et menneske og bare Davids sønn, ville David ikke kalle ham Herre. For David er en av de største hellige og den lærdeste kongen. Likevel kaller han Kristus, som er hans sønn, Herre – som om han ville si og åpent bekjenne: Min sønn er langt større enn meg! Jeg er også konge og kalles hans far; men han er likevel min Herre, og en slik Herre at han sitter ved Guds høyre hånd og etter Guds befaling hersker over alle sine fiender.

Men siden han er et menneske, er det lett å regne ut hvilke fiender han har, nemlig djevelen og døden. Denne slutningen drar også Paulus av denne salmen (1 Kor 15,25–26; jf. Sal 110,1). Skal nå djevelen og døden ligge som en skammel under føttene på denne Davids sønn, og han være deres Herre, så må det jo følge at det er guddommelig kraft og allmakt i denne Davids sønn. Ellers kunne han like lite som andre mennesker få makt over døden og djevelen.

Her fører altså Herren Kristus oss den rette veien til det evige liv. Loven er en svært god, gagnlig og nødvendig lære. Den viser oss hva vi skal gjøre når vi vil leve til Guds behag, tjene ham og unngå syndens straff.

Det er visst og sant at denne læren i det minste tjener til at menneskene i dette livet kan holde en god ytre tukt i det de gjør, og selv ha timelig fordel av det. Men når det gjelder å komme fra dette timelige livet til det evige livet, strekker loven ikke lenger til. For til det evige liv kan vi ikke komme uten at vi er helt rene for all synd.

Loven er riktignok gitt for at en skal gjøre færre synder, og den tjener til det; men synden blir ikke tatt bort ved den. Derfor må vi i tillegg til loven ha en annen lære, som viser oss hvordan vi kan bli kvitt syndene våre. For siden vi ikke kan oppfylle loven, hjelper den oss bare til å få en ond samvittighet og til å frykte Guds vrede og dom for syndenes skyld.

Mot denne samvittighetsangsten som loven fører med seg, hjelper dette spørsmålet – at du lærer hva Kristus er, og hva han har gjort. For her svarer Kristus selv at han ikke bare er Davids sønn, som jødene holdt ham for, men også Davids Herre, det vil si den evige, sanne Gud.

Og hva gjør han så? Han uttømmer seg selv, som Paulus sier (Fil 2,7), blir menneske og dør på korsets hellige tre. Hvorfor gjør han det? Fordi han er Guds Lam, det vil si det offeret som Gud selv har bestemt for verdens synd. Og etter at han er død, står han opp igjen fra de døde den tredje dagen til et evig liv og sitter ved Guds høyre hånd.

Dette skal vi lære om Kristus og legge godt merke til. For den som virkelig har lært dette og tror det, han er hjulpet; men den som ikke tror det, går fortapt i sine synder og i døden.

Vi er alle syndere. Loven frir oss ikke fra syndene; tvert imot anklager den oss for Gud og gjør oss først rett til syndere. Slik sitter vi fast for syndenes skyld og kan verken komme fram eller tilbake.

I synd er vi født og unnfanget, og jo lenger vi lever, desto mer vokser og tiltar synden sammen med oss. For den er ikke lagt på oss som en annen byrde, som en kan legge fra seg og kaste bort. Den sitter i marg og bein og gir oss derfor ingen ro. Det må vi alle bekjenne når vi vil åpne øynene og se oss selv inn i hjertet.

Her er dette vår eneste redning og hjelp: at vi lærer hvem Kristus er. For når du først vet hvem han er, og så også hører hva han gjør, da er du hjulpet. Er du altså en stakkars synder som har syndet mye mot Guds vilje, så se hit! Denne Kristus sender Gud deg for at han skal lide for deg og betale for syndene dine. Hvorfor skal da denne skylden gi deg så stor sorg og bekymring, når en så rik Herre har tatt den på seg og allerede betalt den? Her gjelder det bare at du stoler fast og stadig på Kristi lidelse og død.

Døden står foran oss alle, og ingen kan unnslippe den eller redde seg selv fra den, om han så er aldri så mektig, sterk, rik, vis og hellig. Men hvor kommer døden fra? «Syndens lønn er døden», som Paulus sier (Rom 6,23).

Nå har du jo hørt hvor syndenes forlatelse er å finne: ikke noe annet sted enn hos Kristus, som er død for våre synder. Men denne samme Kristus ble ikke i døden; han har stått opp igjen fra de døde. Det viser klart at han også er herre over døden. Og likesom du ved ham har syndenes forlatelse, slik skal du også ved ham håpe på et evig liv: at han på den ytterste dag vil vekke deg opp med legemet og gjøre deg evig salig.

Dette er å kjenne Kristus rett og vite hvem han er sønn av. Han er Davids sønn, for han er et menneske. Men han er samtidig Davids Herre, som sitter ved Guds høyre hånd og har sine fiender – synd, død og helvete – liggende som en skammel under føttene. Derfor skal hver den som trenger redning fra disse fiendene, ikke søke den hos Moses, heller ikke i loven eller i sine gode gjerninger og sin egen rettferdighet. Han skal søke den hos Davids sønn og Herre, og der skal han visselig også finne den.

Dette vet ikke de skammelige fariseerne. Derfor akter de Herren Kristus for ingenting og vil nøye seg med det de vet fra loven, at en skal elske Gud og sin neste. Men det er jo umulig å kjenne Gud, enn si å elske ham, når en ikke kjenner Kristus. Det sier Kristus også selv: «Ingen kjenner Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil åpenbare det for» (Matt 11,27).

Også dette er en av grunnene til at Herren kommer med dette spørsmålet akkurat her. Det er som om han ville si: At en skal elske Gud, vet dere svært godt. Men dere vil likevel aldri noen gang virkelig kunne elske Gud av hele deres hjerte, av hele deres sjel og av hele deres forstand, uten at dere først kjenner Kristus rett og vet hvem han er.

For hvordan skulle en ellers kunne vite hvilken nåde og barmhjertighet Gud har vist oss? Det er riktignok ingen liten ting at Gud har skapt oss og gitt oss liv,

legeme og alle ting. Men alt dette gagner oss bare den korte tiden vi lever her på jorden.

Først her ser vi den usigelig store og uendelige rikdommen av godhet og nåde: Gud sparer ikke sin enbårne Sønn, men gir ham i korsets død for oss, så vi skal bli fri fra syndene og ha evig liv ved ham. Dette er den evige, uendelige og bunnløse kjærligheten og nåden som ikke noe menneske kan vite om eller kjenne uten at det kjenner Kristus. Uten å kjenne ham vil derfor ingen noen gang virkelig kunne elske Gud.

Her ser vi altså hva fariseerne og de skriftlærde oppnår med sine spørsmål og sin fristelse: ikke noe annet enn at Kristus klart og for alles øyne overbeviser dem om at de ikke har en gnist av kjærligheten til Gud i hjertet, selv om de kan snakke mye om den – for de kjenner ikke Kristus. Men når de ikke elsker Gud, som har vist dem så mye nåde og godt, hvordan skulle de da kunne eller ville elske sin neste? Nesten trenger jo deres hjelp, men er for fattig til å kunne gjøre dem noe godt igjen.

Derfor skal vi holde denne læren kjær og takke Gud av hjertet for at vi ikke lenger sitter i så stor blindhet som før under pavedømmet, eller som disse jødene her. Vi har læren om Kristus ren og klar. Ved den vet vi ikke bare hvordan vi skal bli fri for synd og bli salige; ved den tar vi også imot Den Hellige Ånd, som igjen ved den samme læren vekker oss, så vi virkelig av hjertet begynner å elske Gud og vår neste. Det unne vår kjære Herre Jesus Kristus oss alle! Amen.

Nittende søndag etter treenighets-søndag

Matt 9,1–8. Holdt i 1533.

> Han gikk da om bord i båten og satte over sjøen og kom til sin egen by. Og se, de bar til ham en mann som var lam og lå på en båre. Da Jesus så deres tro, sa han til den lamme: Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!
> Og se, noen av de skriftlærde sa ved seg selv: Denne spotter Gud! Men Jesus så hva de tenkte, og sa: Hvorfor har dere onde tanker i hjertet? Hva er lettest, å si: Dine synder er deg forlatt – eller å si: Stå opp og gå? Men for at dere skal vite at Menneskesønnen har makt på jorden til å forlate synder – og nå taler han til den lamme: Stå opp, ta sengen din og gå hjem til ditt hus.
> Og han reiste seg opp og gikk hjem til sitt hus. Men da folket så det, ble de grepet av frykt, og de priste Gud som hadde gitt mennesker så stor en makt.

I dette evangeliet skal vi særlig legge merke til det nåderike ordet som Gud har gitt menneskene: at vi her på jorden kan si til hverandre: «Dine synder er deg forlatt.» Slik skal vi, med de gudfryktige menneskene her i evangeliet, undre oss og av hjertet takke Gud for at han har gitt mennesker en slik makt.

For det er sannelig en stor makt at den ene kristne kan si til den andre: Min bror, vær frimodig, du har en nådig Gud. Tro bare det tilsagnet som jeg nå gir deg i Jesu navn, så skal det være like visst og sant som om Gud selv hadde sagt til deg: «Dine synder er deg forlatt.»

Denne makten har Herren Kristus brukt først, og siden er den blitt hos menneskene. Det gjelder særlig dem som står i prekenembetet og har fått befaling om å forkynne evangeliet, det vil si omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn.

Men også andre kristne, selv om de ikke står i embetet, har i nødsfall befaling om å trøste deg når du er mismodig for syndenes skyld, og si til deg: Hva er du mismodig for? Jeg sier deg som kristen at du gjør deg selv urett, for Gud er ikke unådig mot deg. For Kristi skyld skal du vente deg all nåde av Gud, og så videre. Med slike ord skal du trøste deg like visst og fast som om Kristus selv personlig hadde sagt det til deg ned fra himmelen.

Alt kommer derfor an på at hjertet ditt tar imot dette tilsagnet og holder det for sant at Gud for Kristi skyld vil være nådig mot deg. Det ser vi jo her på denne lamme mannen. Herren formaner ham aller først til å tro, når han sier til ham:

«Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» For straks den lamme tror dette ordet, er syndene hans i sannhet også forlatt.

Slik kommer også vi i dag til syndenes forlatelse: når kirkens tjener eller en annen kristen sier til deg: Gud går ikke i rette med deg, så gå heller ikke du i rette med ham; for han har jo forlatt deg alle dine synder for sin Sønns, Jesu Kristi, skyld. Dette tilsagnet skal du derfor tro av all din kraft, og heller la deg rive i stykker enn tvile på det. For tviler du, hjelper avløsningen deg ingenting, om så Gud selv med alle sine engler uttalte den over deg med egen munn.

For der troen mangler, beskylder en Herren vår Gud for å være en løgner – som om det han lover oss, ikke var sant, og som om han verken ville holde eller gi oss det han har lovet. Den kjære Gud bevare oss i nåde fra slik vantro og synd!

Djevelen er riktignok en stor mester i dette. Han plager oss stadig med tanker som får oss til å beskylde Gud for å lyve, og som gjør oss uvillige til å tro Guds løfter. Men når hjertet tror, viser en Gud den høyeste æren, den han har aller kjærest. For da holder en ham for sannferdig og for en Herre hvis ord ikke kan lyve, selv når han taler om ting som er helt umulige.

Derfor ser Herren Kristus med særlig velbehag på disse menneskene, fordi de har så stor tillit til ham og tror at han vil hjelpe den lamme. Derfor taler han også vennlig til ham og sier: Min sønn, du er syk. Djevelen har påført deg denne lidelsen, og Gud har latt det skje for syndenes skyld. Og nå er du så forferdet av den onde samvittigheten at du tenker: Å, Gud er vred på meg! Hva skal det bli av meg? For det er jo naturlig at forferdelsen også melder seg når Guds straff viser seg.

Men, min sønn, la ikke slike tanker trenge for dypt inn i hjertet ditt. Tenk ikke: Å, hva bryr Gud seg om meg? Hvem vet om han vil være meg nådig? For hva er jeg mot ham? Nei, se ikke på sykdommen din, men hør hva jeg sier deg: Dine synder er deg forlatt. Og trekk så denne slutningen: La meg være så lam som jeg vil – syndene mine er likevel forlatt. Og i denne troen skal verken denne sykdommen eller noen annen hindre meg.

Slik skal Ordet og troen følges ad og høre sammen, for de kan ikke være uten hverandre. Den som tror, men ikke har Ordet, tror som tyrkerne og jødene. De sier nok også at Gud er nådig og barmhjertig. Men fordi de mangler løftet, tror de likevel ikke at Gud vil være nådig mot dem og forlate dem deres synder. For Gud vil ikke være nådig på annen måte enn ved Kristus.

Og en kristen må dessuten ha den troen at Gud ikke bare vil være nådig mot andre – noen få som han ser til på en særskilt måte – men at Gud også vil være nådig mot ham og forlate ham hans synder for sin Sønns, Jesu Kristi, vår Frelsers skyld.

Slik er det også omvendt: Der Ordet er, men troen mangler, utretter heller ikke Ordet noe. Ordet og troen må altså så å si inngå et uoppløselig ekteskap med hverandre.

En svermer tror at den ytterste dag skal komme innen fire uker; men en slik tro er bare løgn, for her mangler Ordet. En tyrker tror at hans Muhammed skal hjelpe ham til saligheten; men det er bare løgn, for også her mangler Guds ord.

Slik tror også paven at en kristen må hjelpe seg selv til himmelen med sine egne gjerninger; men det er en falsk tro, for også her mangler Guds ord og løfte.

En kan altså godt ha en tro; men når Ordet mangler, er det ikke den rette troen, bare grunnløse innbilninger som det aldri kan bli noe av.

Vi kristne mangler derimot ikke Guds ord; for av Guds nåde har vi hans ord rent og klart. Men det skorter på troen hos oss, fordi vi ikke holder oss så fast til Ordet som vi burde – mens de andre, som ikke har Ordet, har en så fast og sterk tro.

Skylden for dette ligger hos djevelen og arvesynden. De drar oss bort fra Ordet og sannheten til løgnen, så vi heller vil tro den. Derfor koster det stor møye å vokte seg for vantro, selv om en har Guds ord. For vårt kjød og vår fornuft nekter å ta imot Ordet; de vil ha alt håndgripelig når de skal tro. Den onde ånd hjelper også til med dette, og slik vil det aldri riktig gå framover med oss. Ellers ville hjertene våre vel være gladere og frimodigere.

For regn bare etter selv: Kunne jeg virkelig tro fullt og fast det Kristus her sier til den lamme, og det som er sagt både til meg og deg i dåpen og i avløsningen, og som daglig blir sagt oss i den vanlige prekenen – at jeg ikke skal vente vrede og unåde hos Gud – måtte jeg ikke da bli så glad at jeg ikke visste hvilket bein jeg skulle stå på? Måtte ikke da alt bli idel glede og herlighet og evig liv for meg?

Men når det ikke skjer, er det jo et tegn på at den gamle Adam og djevelen uavlatelig drar oss ned fra troen og Ordet.

Lær derfor at begge deler må til. Du må ha Ordet, og så må du også, så mye som mulig, holde fast ved Ordet med troen og ikke tvile. Da skal du ha alt det Ordet lover deg, og alt du trenger til sjel og legeme.

De som ikke har Ordet, har svært lett for å tro. For det er en medfødt feil hos oss at vi gjerne vil tro løgn, og at hjertet heller vil tro den enn det som er sant. Slik tror paven og hans flokk stivt og fast på messen, på helgenenes fortjeneste og forbønner, på klosterløfter, korsang, faste og så videre. Men dette er en falsk og løgnaktig tro, og her har – med respekt å melde – skjøgen og slyngelen funnet hverandre: Hjertet er skjøgen, og den falske troen er slyngelen.

Men vi har, Gud være lovet, en ren og ærbar brud – for Guds ord er jo rent og godt – og likevel kan vi ikke tro så fullt og fast, enda vi med rette burde ha en fast og urokkelig tro. De andre burde derimot ikke ha en slik tro, siden de forkaster Ordet. Men skylden har den gamle Adam og djevelen: Ved arvesynden er vi falt fra Ordet og sannheten til løgnen.

Av dette evangeliet skal vi altså lære for det første at vi må ha Guds ord, og for det andre at vi også skal tro urokkelig på det. For slik blir Ordet en Guds kraft for oss: Ved det tar vi imot syndenes forlatelse og den evige salighet, og finner hjelp og trøst både her og hisset.

Der Ordet mangler, kan en nok også ha en tro; for sakramentsvermerne, gjendøperne, tyrkerne, jødene og papistene har også en tro. Men det er den troen som fornekter Ordet, og som er medfødt hos oss alle ved Adams fall – den falske troen, som gjør at vi av naturen holder fastere ved løgnen enn ved Guds ord.

Når nå vår kjære Herre Kristus har talt dette ordet til den lamme og forlatt ham hans synder, begynner de skriftlærde straks å tenke om Kristus at han spotter Gud, fordi han vil forlate synder. Også dette skal vi legge nøye merke til og dra en svært nødvendig og viktig lære ut av det. For overalt ser en hvor fast alle svermere og kjettere sitter i den villfarelsen at de ikke forstår hvordan syndene blir oss forlatt.

Spør du paven og alle hans doktorer hva avløsningen utretter, vil ingen av dem kunne si deg det. For hele pavedømmet hviler på den læren at nåden blir inngytt i menneskene på en helt annen måte, og at den som vil få del i den, selv må gjøre fyllest for syndene sine med skriftemål, anger og botsøvelser.

Spør en dem så hva avløsningen og nøklene da utretter, sier de at det betyr den ytre orden og skikk som skal holdes i kirken. De bygger altså ikke syndenes forlatelse på Ordet og troen, som den skal bygges på, men på anger, skriftemål og egen fyllestgjørelse. Men dette er en helt løgnaktig lære, som forfører folket og viser det på feil vei.

Slik sier også gjendøperne: Hva skulle vel dåpen kunne utrette når det gjelder syndenes forlatelse? Den er jo bare en håndfull vann. Nei, Ånden må gjøre det hvis vi skal bli renset fra syndene; vannet kan ikke utrette noe slikt. De tar altså syndenes forlatelse bort fra Ordet og vil ikke, som de gudfryktige menneskene i dette evangeliet, bli stående ved den troen at denne makten er gitt mennesker.

Slik sier også sakramentsvermerne at sakramentet bare er brød og vin, og at en derfor ikke kan finne syndenes forlatelse der. Ånden må utrette det; kjøttet gagner ingenting.

Kort sagt: Ingen kjetter, ingen munk, ingen papistisk prest har kunnet se at syndenes forlatelse er en makt som er gitt mennesker, slik det jo står her i evangeliet.

Lær derfor her å tale rett om denne saken og si: Jeg vet nok, og bekjenner også, at Gud alene er den som forlater synder. Men jeg må også vite hvordan jeg kan merke at syndene er forlatt meg, og hvilket middel de blir forlatt meg ved.

Og om dette lærer Den hellige skrift meg og alle kristne: Vil jeg ha syndenes forlatelse, må jeg ikke sette meg i en krok og si: Min Gud, forlat meg mine synder! – og så vente til en engel kommer fra himmelen og sier til meg: Dine synder er deg forlatt. For Gud har jo lovet meg at han selv vil komme ned til meg og selv tilsi meg syndenes forlatelse.

Dette skjer først i den hellige dåp. Der har vi hans egen befaling om at en skal døpe meg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn (Matt 28,19). Og til denne befalingen er løftet føyd: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). Ja, sier du, men dåpen er jo bare vann. At dåpen er vann, er sant nok; men dette vannet er ikke alene: Guds ord er hos, i og med det.

Slik er det også når du går til sjelesørgeren din, som har en særskilt befaling om dette i kraft av embetet sitt, eller til en annen kristen, og ber ham trøste deg og tilsi deg syndenes forlatelse. Sier han da til deg: Jeg står her på Guds vegne og forkynner deg forlatelse for alle dine synder for Kristi skyld – så skal du også være forvisset om at syndene dine ved dette ytre ordet visselig og sannelig er deg forlatt. For dåpen og Ordet vil ikke bedra deg.

Slik har en ikke forkynt i pavedømmet, og ennå i dag forstår ingen papistisk prest å forkynne slik. Takk derfor Gud for denne nåden, og lær at Gud vil forlate synder. Men hvordan? Ikke på annen måte enn det står her: «at Gud har gitt mennesker en slik makt». Og likesom Kristus selv begynner dette verket her, slik befaler han også at det skal føres videre i hans kirke helt til verdens ende, og at en i hans navn skal forkynne omvendelse og syndenes forlatelse.

La derfor hver og en lære å søke syndenes forlatelse i Kristi kirke og ingen andre steder; bare der skal en finne den. For slik lyder vår Herre Kristi befaling: «Sannelig sier jeg dere: Alt dere løser på jorden, skal være løst i himmelen» (Matt 18,18). Og: «Dersom dere forlater noen deres synder, da er de forlatt» (Joh 20,23). For Herren vil ikke tåle at hver og en bygger seg sin egen trapp eller stige opp til himmelen; her vil han selv være den eneste byggmesteren.

Vil du derfor ha syndenes forlatelse, så gå og la deg døpe, om du ikke er døpt. Er du døpt, så kom i hu det løftet Gud ga deg i dåpen, og vær ikke vantro, men troende. Gå også og forlik deg først med din neste, og be så om avløsning. Og likesom du da hører at en i Jesu navn tilsier deg syndenes forlatelse, slik skal du også tro at du i sannhet har tatt imot den.

Gå så også til det høyverdige sakramentet og ta imot Kristi legeme og blod der, så du kan være forvisset om at denne dyrebare gaven gjelder deg og er din egen, og at du skal ha godt av den.

En skal altså ikke forakte dåpen, avløsningen, prekenen og sakramentet, men søke og få syndenes forlatelse ved dem. For til det har Gud kalt og satt inn sognepresten din, din far og mor og dine medkristne, og lagt sitt ord i deres munn, for at du skal søke trøst og syndenes forlatelse hos dem. Og selv om det er mennesker som taler her, er det likevel ikke deres eget, men Guds ord de taler til deg. Derfor skal en tro fast på det og ikke forakte det.

Når altså en tjener i kirken døper et barn etter Kristi befaling, hører du nok et menneske tale, som for sin egen person er en synder like fullt som du selv. Men han gjør det på Guds befaling. Når han derfor sier: Jeg døper deg til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn, skal du ta imot disse ordene ikke annerledes enn om Gud selv hadde talt dem.

Slik er det også når en gir deg syndenes forlatelse i avløsningen: Tvil ikke mer på det enn om Gud selv hadde talt disse ordene til deg. For her feller Gud selv den dommen over deg at du skal være kvitt syndene dine.

Det er høyst nødvendig for oss å lære og vite dette på grunn av de skammelige kjetterne, som ikke forstår annet enn å rope at vann er vann. Det vet vi svært godt selv, og vi trenger ikke at de lærer oss det. Men det de ikke vet, er at Guds ord er hos og med dette vannet. Derfor er det ikke lenger bare vann, men et guddommelig vann. Kirkens tjener døper ikke med det på egen hånd; Gud har befalt ham å døpe med det, for at en ved det skal bli født på ny til Guds rike og fri fra syndene sine.

Likesom Gud gir oss Ordet, som er hans og ikke vårt ord, slik gir han oss også troen på Ordet; for begge deler, både Ordet og troen, er Guds verk. Derfor

må også syndenes forlatelse være Guds verk, selv om Gud utfører det ved et menneske.

Syndenes forlatelse skal en altså søke i Ordet, som blir lagt i menneskers munn, og i sakramentene, som blir rakt oss ved et menneske – men ellers ingen steder, for bare der vil en finne den.

Av dette kan nå hver og en se at mine egne gjerninger og det jeg selv gjør, er noe helt annet enn Guds ord og Guds gjerninger. Hvordan kan da de ulykksalige papistene være så forblindet at de søker syndenes forlatelse i sine egne gjerninger?

Derfor vil Kristus svare dem når de på den ytterste dag kommer trekkende med sine gjerninger og sin egen fortjeneste: Hvor er da mitt ord? Jeg har jo innstiftet dåp, sakrament, avløsning og preken i min kirke for at menneskene ved det skulle få syndenes forlatelse og bli visse på min nåde. Hvorfor har dere ikke holdt dere til det? Da hadde dere ikke kunnet bomme på målet; men med deres gjerninger både skal og må dere bomme.

Legg derfor godt merke til denne undervisningen, og lær hva syndenes forlatelse egentlig er, hvordan en kan være viss på å få den, og hvor en skal søke og finne den. Du skal ikke løpe noe annet sted enn til den kristne kirke, som har Ordet og sakramentene. Der skal du visselig finne den – og ikke i himmelen, slik fariseerne her mener. De tenker at Kristus spotter Gud fordi han forlater synder, og at ingen kan forlate synd uten Gud.

Vokt deg for dette, og si: Gud har lagt syndenes forlatelse i den hellige dåp, i nattverden og i Ordet. Ja, han har lagt den i hvert kristent menneskes munn. Når din medkristne trøster deg og tilsier deg Guds nåde ved Jesu Kristi fortjeneste, skal du ta imot det og tro det, akkurat som om Kristus selv med sin egen munn hadde lovet deg det, slik han her lover den lamme.

Derfor farer kjetterne og svermerne vill på en svært farlig måte når de skiller Ordet fra syndenes forlatelse. Det kunne en gjøre hvis det var et menneskes ord eller et menneskes vanndåp. Men det er Guds ord og Guds dåp. Den som vil ta dette fra folk eller diskutere det bort, han tar dermed også syndenes forlatelse fra dem; her hjelper ingen snakk. Gjendøperne og andre kjettere har mistet både syndenes forlatelse, dåpen, sakramentet, den kristne kirke og alle kristne gjerninger. Grunnen er at de forkaster Ordet når de hører det fra nestens munn, og ikke akter mer på det enn om en ku hadde rautet.

Nå vel – selv om Gud talte ved en ku eller et annet dyr, slik han en gang talte ved et esel (4 Mos 22,28–30), skulle en jo likevel ikke forakte hans ord, men la det gjelde. Hvorfor vil en da forakte det fordi mennesker taler det på Guds befaling og etter hans ordning? For selv om du hører et menneskes røst, hører du likevel Gud selv, og ved det finner du visselig syndenes forlatelse, så sant du tar imot det i tro.

Dette har jeg villet si her for at dere skal kunne væpne dere mot kjetterne og gå dem godt rustet i møte. For i pavedømmet kjenner en, som sagt før, mindre enn ingenting til denne forkynnelsen. Der mener og lærer en at når et menneske faller i synd, er dåpen ikke lenger til noen nytte for ham. Vil han ha syndenes forlatelse, må han skrifte, angre og gjøre tilstrekkelig bot for synden med gode

gjerninger. Slik har de lært om bot og anger; og denne læren bryr djevelen seg ikke om, for den gjør ham ingen skade.

Det er sant at jeg skal angre og av hjertet sørge over syndene mine; men ved det får jeg ikke syndenes forlatelse. Ved hva da? Bare ved at jeg akter på Guds ord og løfte, at jeg tror vår Herre Kristus, som taler med meg ved sin innsatte tjener, ja, i nødsfall ved alle kristne, og at jeg ser til den munnen som taler Guds ord til meg, og ikke stoler på min anger og bot.

Ja, slik vrir de det. De lar Ordet fare og ser ikke på det kirkens tjener eller en annen kristen taler etter vår Herre Kristi befaling. Men dermed mister de Kristus og alt som er hans, og derfor er det umulig for dem å gi en eneste engstet samvittighet rett råd og trøst. For Ordet, som alene kan hjelpe her, har de latt fare; derfor viser de menneskene til deres egen anger og fromhet.

Men dere skal selv lære, og undervise andre slik: Gud taler med oss i dåpen, i avløsningen, fra prekestolen, i sakramentet, ved kirkens tjener og ved andre kristne. Dette skal vi tro, og slik finne syndenes forlatelse. Om dette tier en helt i pavedømmet; det står ikke en bokstav om denne saken i alle pavens buller. De taler bare om bot og anger og bygger syndenes forlatelse på det. Dette er nå sagt om ordene som står her: at Gud har gitt mennesker makt til å forlate synder. Nå vil vi også kort ta for oss selve beretningen.

Denne lamme mannen er, slik han ligger der, et bilde på alle syndere. For denne sykdommen er slik at en ikke lenger kan bruke lemmene. Vil en trekke hånden eller foten til seg, så kan en det ikke; ja, en strekker den bare enda lenger fra seg. Derfor sammenligner Aristoteles i sin Etikk den uoppdragne og gjenstridige ungdommen, som verken lar seg temme eller tvinge, med et slikt lamt menneske.

Men den som vil tyde denne sykdommen rett, bør tyde den om de gjerningshellige. For jo mer de arbeider for å komme nær til Gud og forsone ham, desto lenger kommer de bort fra ham. Og når de mener at de gjør sakene sine aller best, gjør de dem aller verst, fordi de mangler troen.

Den som nå vil bli fri fra denne plagen, skal gå til Herren Kristus. Han hjelper på underfullt vis, og gjør likevel ikke annet enn å si: «Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» Ved dette ordet gjør han lemmene våre sterke og lydige igjen, så det ene kan løfte og bære det andre. For der det er syndenes forlatelse, har vreden og straffen ikke lenger rom; det vil si, der har Gud ikke lenger mishag i gjerningene våre. For der skal de rette gode gjerningene ikke utebli, fordi synden er tatt bort.

Dette har Herren her særlig villet vise med denne lamme mannen. Etter sykdommens natur lå han på båren og strakte armer og bein fra seg. Men så snart Kristus byr ham å stå opp, står han opp og er frisk og sterk. Ja, han som de nettopp hadde båret ut av huset i sengen sin, bærer nå selv sengen hjem igjen. Dette vil Herren at vi skal gi akt på og se som et sikkert kjennetegn på at «Menneskesønnen har makt på jorden til å forlate synder».

At Herren her føyer til ordet «på jorden», skal vi særlig legge merke til. Av det skal vi lære at en ikke skal gå og se opp mot himmelen, eller – slik paven lærer – håpe på syndenes forlatelse etter døden i skjærsilden ved andre folks gjerninger

og fortjeneste. For her står det jo at syndenes forlatelse er en makt som er gitt mennesker «her på jorden»: når en døper, deler ut sakramentet, gir avløsning og forkynner fra prekestolen.

Og det er en avgjort sak at det en slik løser på jorden, er også løst i himmelen. Og det en her på jorden binder – det vil si utelukker fra dåpen, sakramentet og Ordet – det er også bundet i himmelen.

Denne makten, at vi mennesker kan løse eller binde hverandres synder, tar ikke æren fra Gud, og den gjør oss heller ikke til guder, slik uforstandige mennesker sier. For vi har bare et betrodd embete, og det gjelder bare dersom du tror. Tror du det vi tilsier deg, så har du det; tror du det ikke, har du ingenting. Men nettopp med dette båndet har Gud knyttet oss slik sammen at den ene kristne alltid skal trøste den andre og tale vennlig til ham. Og da skal den andre også tro sin medkristne, så sant han forkynner ham Ordet rett og tilsier ham syndenes forlatelse i Jesu navn.

Dette er å føre menneskene den rette veien til Gud og syndenes forlatelse; og den som dør slik, dør godt og salig. Men den som dør slik en lærer i pavedømmet, og stoler på helgenenes forbønn og på egen eller andre menneskers fortjeneste, han dør en ond og usalig død. For han har ikke de følgesvennene som Herren vår Gud har gitt og satt inn for oss, verken det rette ordet eller den rette avløsningen. Og selv om han har dåpen, forstår han likevel ikke å trøste seg med den.

Denne jammeren har djevelen tidligere voldt blant oss ved paven, og nå begynner han på den igjen ved kjetterne. For han kan ikke fordra Ordet, som alltid er en torn i øyet på ham. Derfor tok paven det helt bort og satte i stedet opp munkeordener, messer, pilegrimsreiser, avlatshandel og slikt. Det liker djevelen godt, for det gjør ham ingen skade.

Gjendøperne hjelper også til her ved å tale foraktelig om vannet eller dåpen. Og sakramentsvermerne gjør det samme når de på samme måte taler foraktelig om sakramentet, som om det ikke var annet der enn brød og vin.

Alle disse har mistet Ordet. Vokt dere derfor for dem, og lær at syndenes forlatelse ikke finnes noe annet sted enn der Ordet er, nemlig i dåpen, i nattverden, i avløsningen og i prekenen. Derfor er syndenes forlatelse også der, hva så enn vranglærerne sier om det. Og der Ordet er, skal også troen følge med. Og der de følges ad, der blir albuene og de andre lemmene, som den lamme før ikke kunne røre og trekke til seg, rolige og sterke. Men der Ordet ikke er, forblir en lam, og da er det umulig at lemmene kan holdes til sin rette bruk, så en ikke griper feil.

Dette har jeg sagt så utførlig her fordi paven og de skammelige kjetterne gjør så stor skade, og for at hver og en kan se seg godt for og ta seg i vare.

Paven viser oss verken til Ordet eller til sakramentene, og kjetterne forstår heller ikke annet enn å tale foraktelig om Ordet og sakramentene. For «Ånd! Ånd!» er alt de roper på og vil la gjelde. (*Oversetterens merknad: I originalen «Gaist! Gaist!»*) Men vi vet at Den Hellige Ånd ikke vil gjøre sin gjerning uten ved Ordet og sakramentene. Derfor kan vi ikke forakte Ordet og sakramentene; vi både må og skal akte dem høyt, som vår edleste rikdom.

Så unne Gud oss da sin nåde, så vi må holde fast ved denne rene læren til enden og bli salige! Amen.

Tjuende søndag etter treenighets-søndag

Matt 22,1–14. Holdt i 1532 og 1533.

> Jesus tok igjen til orde og talte til dem i lignelser. Han sa: Himlenes rike er å ligne med en konge som gjorde bryllup for sønnen sin. Han sendte tjenerne sine ut for å kalle de innbudte til bryllupet. Men de ville ikke komme. Da sendte han andre tjenere ut, og sa: Si til de innbudte: Se, jeg har gjort i stand mitt måltid, oksene og gjøfeet er slaktet, og alt er ferdig. Kom til bryllupet! Men de brydde seg ikke om det og gikk sin vei, en til sin åker, og en til sin handel. Men andre la hånd på tjenerne hans, de mishandlet dem og slo dem i hjel. Da ble kongen harm, han sendte ut sine krigshærer og drepte disse morderne og satte ild på byen deres.
>
> Så sa han til tjenerne sine: Bryllupsfesten er jo ferdig, men de innbudte var den ikke verd. Gå derfor ut til veikryssene, og be inn til bryllupet alle som dere treffer på. Så gikk da disse tjenerne ut på veiene og fikk sammen alle dem de fant, både onde og gode, og bryllupshuset ble fullt av gjester.
>
> Men da kongen gikk inn for å se gjestene, så han der en mann som ikke hadde bryllupsklær på. Han sier til ham: Venn, hvordan er du kommet inn her uten bryllupsklær? Men han tidde. Da sa kongen til tjenerne: Bind hender og føtter på ham og kast ham ut i mørket utenfor! Der skal de gråte og skjære tenner. For mange er kalt, men få er utvalgt.

I dagens evangelium hører vi at Guds rike er som et bryllup som det blir innbudt gjester til. Men gjestene blir ikke bare borte og forakter innbydelsen; noen av dem farer til og med løs på tjenerne, håner dem og slår dem i hjel – de tjenerne som bringer dem bud om dette herlige bryllupet og innbyr dem til det.

Her skal vi først lære hva ordet «himlenes rike» betyr. Det er ikke et kongerike på jorden, men et himmelsk rike der Gud selv alene er konge, og det er dette vi kaller den kristne kirke her på jorden. Herren bruker lignelsen om bryllupet fordi han selv, Herren Kristus, er denne kongens Sønn og tar kirken til brud. Derfor skal vi lære at himlenes rike også er her nede på jorden, og likevel er det verken et verdslig eller timelig rike, men et åndelig og evig. For vi kristne her på jorden er allerede mer enn halvveis i himmelen – med sjel og ånd, men bare ved troen.

Når du hører om himlenes rike, skal du derfor ikke bare gå og se opp mot himmelen. Bli her nede og søk det blant menneskene, overalt i den vide verden der evangeliet blir lært, der folk tror på Kristus og bruker de hellige sakramentene rett. Himlenes rike betyr altså det samme som Kristi rike, eller evangeliets og troens rike. For der evangeliet er, der er Kristus; der Kristus er, der er Den Hellige Ånd og hans rike, det rette himlenes rike.

Alle som har Ordet og sakramentene, som tror og ved troen blir i fellesskap med Kristus, er himmelske fyrster og Guds barn. Nå mangler det bare at Gud tar bort den skilleveggen som ennå står igjen – det vil si at vi må dø. Da skal det bli bare himmel og salighet.

Dette skal dere altså lære for det første: Himlenes rike er det samme som vår Herre Kristi rike, der Ordet og troen er. I dette riket har vi det evige liv i håpet, og etter Ordet og troen regnes vi som rene fra synder og fri fra døden og helvete – bortsett fra at vi ennå har vårt gamle, syndige legeme å bære på. Den byrden tynger oss fremdeles; kjøttet er ennå ikke tatt bort. Det må først skje; først da skal det bli bare liv, rettferdighet og salighet med oss.

Til dette bryllupet, sier Kristus, hadde vår Herre Gud kalt og innbudt sitt folk, jødene, ved de hellige profetene før Kristus kom til verden. Deres viktigste embete var å formane jødene til å vente på og gi akt på dette bryllupet. Det vil si: De trøstet folket sitt med løftet om at Guds Sønn skulle bli menneske, ved sin død betale for hele verdens synd og ved sin oppstandelse gjøre ende på dødens og djevelens rike og makt. Deretter skulle han la evangeliet gå ut over hele verden og la syndenes forlatelse og det evige liv bli forkynt for alle mennesker.

De hellige profetene formante jødene til å gi akt på denne nåderike forkynnelsen og trøste seg ved den, og til å håpe på forlatelse for alle sine synder og på det evige liv ved Kristus.

Men her sier Kristus at de ble borte og ikke ville komme – akkurat som jødene i ørkenen, da de lengtet tilbake til Egypt. Deretter sendte han ut andre tjenere, da tiden kom for Kristus til å la seg høre og se med forkynnelse og under. For da sto Johannes døperen og Jesu disipler fram og sa: «Nå er måltidet gjort i stand, og nå mangler det ikke annet enn at dere lar alt ligge og pynter og gjør dere klar til bryllupet.» Men også det var forgjeves. «De brydde seg ikke om det,» sier Herren, «og gikk sin vei, en til sin åker, og en til sin handel» osv.

Hvor ulykkelige er ikke disse menneskene! For åkerens og handelens skyld forakter de dette herlige måltidet – syndenes forlatelse og det evige liv – og likevel gjør de seg håp om at det skal gå dem godt. For trodde de ikke det, ville de nok ikke elske slike timelige ting så høyt at de forsømte dette gjestebudet for deres skyld.

Men slik går det alltid blant menneskene. Så snart det kjære evangeliet kommer ut, begynner den gamle historien: Verden blir enda verre enn før. Hver og en bekymrer seg bare for timelig vinning, og alle får så travelt med det at de ikke kan gi akt på denne saken. Og slik skal det også gå. Derfor skal ingen ta anstøt av verden slik den er nå. Borgere og bønder er skammelig gjerrige, hovmodige og overmodige, og særlig er de uvennlige mot sognepresten sin, han

som innbyr dem til dette gjestebudet. Ja, de behandler ham verre enn sine egne tjenestefolk.

Ingen skal ta anstøt av dette, sier jeg, og tenke: «Det går jo disse folkene godt med åkerbruket og handelen deres; derfor vil jeg gjøre som dem.» Nei, for Guds skyld, gjør ikke det! For vår Herre Gud er nok en langmodig husbond som gir henstand en tid, men han ettergir ikke gjelden av den grunn. Slik ser han nå også på at borgere og bønder får drive med all sin ondskap. De forakter evangeliet og all trofast formaning og undervisning, skraper penger sammen og skrur opp prisene på ved, korn, smør, egg og alt man trenger. Alt dette ser han og tier til, som om han ikke så det.

Men så kommer han i dag eller i morgen med en pest, så de dør i hopetall, eller med en krig, så fremmede krigsfolk bryter inn i huset ditt og tar det de finner. Attpåtil banker de deg gul og blå, om de ikke slår deg i hjel, og skjender hustruen og barna dine for øynene dine, så du må jamre og rope: «Å, hvor grusomt vår Herre Gud handler med oss!» Da skal det vise seg hvilket velbehag Gud har hatt i gjerrigheten, ondskapen og hovmodet ditt.

For da vil det hete: «Kjære deg, hadde du før hjerte til å være så gjerrig, ondskapsfull og hovmodig og forakte mitt ord, så får du nå også ta til takke med det som følger etter. Se selv etter på karvestokken om ikke regnskapet stemmer. Du har tatt på kreditt lenge nok; betal nå endelig gjelden din, og strekk fram halsen!»

Slik vil det ende til sist. Derfor var det best å holde opp i tide og bedre seg; til det formaner Ordet oss jo flittig nok. Vi ville helst forakte Guds ord og gjøre som vi selv ville, uten at Gud straffet oss for det. Ja, slik ville vi gjerne ha det innrettet, men det blir det ingenting av.

Videre står det i evangeliet at noen av de innbudte var så ondskapsfulle at de «la hånd på tjenerne hans, mishandlet dem og slo dem i hjel». Med dette mener Herren først og fremst byen Jerusalem, som slo profetene i hjel og til sist også Guds egen Sønn.

Men hva skjedde? «Da ble kongen harm og sendte ut sine krigshærer» – romerne, som måtte gå i hans tjeneste. De slo disse morderne i hjel, brente byen med ild og fór så grusomt fram at de solgte jødene billigere enn spurver: tretti jøder for en penning. Da begynte en jammer og et skrik så det var til å forbarme seg over; men de ville jo selv ha det slik. Så lenge hadde de tatt på kreditt og latt Gud preke forgjeves; nå måtte de betale alt på én gang, og nå ville ikke Gud høre noe. Vokt deg derfor!

Vi har jo dessuten pådratt oss Guds rettferdige vrede på så mange måter: med sinne, utålmodighet, gjerrighet, fylleri, uren lyst, utukt, hat og andre laster. Alle disse er store dødssynder som overalt går fryktelig i svang og tar overhånd her i verden. Likevel er disse syndene ingenting mot den grufulle ringeakten for Guds ord. Den er nå så stor og alminnelig at verken gjerrighet, tyveri, ekteskapsbrudd eller utukt sannelig er så alminnelige. Ja, disse syndene ville vel alle opphøre om vi bare elsket Guds ord rett og holdt det i ære.

Men dessverre skjer det stikk motsatte. Høy og lav ringeakter som oftest det kjære Ordet dypt; ja, de har liksom avsky og gru for det. Det ser en godt i kirkene

under prekenen: Den ene ser hit, den andre dit, og i hele den store forsamlingen er det bare ganske få som sitter der for å ta noe av prekenen til hjertet.

Denne synden er ikke bare alminnelig. Den er også grufull og rent djevelsk fordi ingen vil kjenne den igjen som synd, slik en gjør med andre synder. For alle regner det for en liten ting ikke å gi flittig akt på det som blir forkynt under prekenen. Ja, de fleste lar fem være like og innbiller seg at en slurk vin smaker like godt på søndagen mens det blir preket, som til enhver annen tid. Ingen bryr seg om det, enn si at noen skulle gjøre seg samvittighet av å forakte det kjære Ordet slik.

Det skjer ikke med andre synder, som mord, hor og tyveri. Etter dem blir en før eller siden grepet av redsel og ville gitt mye for at det ikke var skjedd; for slike synder kan ingen se på som rett. Men ingen gjør seg samvittighet av at de ikke hører Guds ord flittig, ja, til og med forakter og forfølger det. Derfor er dette en så grufull synd at land og folk til sist må gå til grunne for den. For når synden ikke blir erkjent, kan det ikke bli noen bot og bedring.

Slik er det også gått byen Jerusalem og mange kongeriker. Også Tyskland må nå lide for dette. For denne synden roper stadig mot himmelen og lar ikke Gud få ro før han til sist blir vred og sier: «Jeg har skjenket dere min kjære Sønn, min høyeste og beste skatt, og ville gjerne tale til dere, undervise dere og føre dere til det evige liv. Og så har jeg ingen som vil høre på meg! Derfor må jeg nå la straffen gå sin gang.»

Dette vitner også Herren Kristus selv om: «Og dette er dommen, at lyset er kommet til verden, og menneskene elsket mørket fremfor lyset, for deres gjerninger var onde» (Joh 3,19).

Det er som om han ville si: «Alle deres andre synder ville jeg gjerne tie om. Men dette er dommen som bryter staven over verden: at jeg har sendt dem mitt ord, og at de regner det for ingenting. Dette vekker min vrede mer enn noe annet. For de andre syndene de er fulle av, ville jeg gjerne hjelpe dem ut av ved mitt ord; men selv vil de jo ikke. Vel, vil de ikke høre mitt ord, så må de høre djevelens. Det må jeg la skje, men da får de selv se til hvordan det vil gå dem.»

Slik er det også gått de kristne i Østerland, i de vakre, store landene som tyrken nå har lagt under seg. Med Ungarn er det gått nesten likedan. Heller ikke vi tyskere og andre nasjoner vil høre eller tåle evangeliet. Derfor må vi nå høre og tåle djevelens kjettere, gjendøperne og sakramentsskjenderne. Men slik skal det jo gå der man forakter Guds ord og ikke vil høre det. Det er den største og høyeste synden, og derfor hører også de høyeste og strengeste straffene til den.

Vår Herre Gud ville gjerne at vi skulle falle på kne for hans ord og skrive det med gullbokstaver, ikke bare i bøker, men også i hjertene våre. Men slik vil verden nå minst av alt ha det. Den kan knapt nok tåle at det skrives i bøker og lyder fra prekestolen. Djevelen vil den derimot ha i hjertet; men han styrer den da også på en måte som passer den langt bedre.

Så vær nå advart! Gud har allerede i våre andre synder grunn nok til å bli vred og straffe. Men å forakte hans ord og fare ille med dem som innbyr oss til dette bryllupet og gjestebudet, det er en synd framfor alle andre. Den som er skyldig i denne synden, må la samvittigheten sin lære at han ikke begår en liten synd,

men den aller høyeste og største – den synden Gud minst av alt kan tåle og vil straffe aller strengest.

Alle mennesker roper over den store utroskapen og gjerrigheten som nå hersker overalt i verden, og det er visst at slikt ikke lenger kan bli ustraffet. Men at vi har evangeliet og likevel ligger og snorker, at vi verken selv tenker på å lære vår kristendom eller holder andre til det, men i stedet slentrer omkring på torget og utenfor byporten under gudstjenesten eller ligger på kroer og i spillehus – det er hovedsynden, som langt overgår alle andre synder.

Derfor vil Gud helt sikkert også straffe den grusomt. Han vil sende oss vranglærere og kjettere og la krig og andre plager bryte inn over oss med en slik makt at alt må gå til grunne. Slik har det skjedd i Hellas og andre land, der Muhammed nå regjerer og lærer folk å tro på djevelens styggedom – til lønn for at de før hadde Guds ord, men foraktet det.

Det gikk likedan i pavedømmet. Der var læren til å begynne med rett og ren. Men da menneskene oppførte seg så dåraktig og utakknemlig mot Ordet, straffet Gud denne synden slik at vi løp i kloster og pinte oss der i djevelens navn. I stedet for den guddommelige sannheten trodde vi på all slags grove, skadelige, skjendige og gudsbespottelige løgner. Og nå er dette i full gang igjen ved alle de sakramentsskjenderne og gjendøperne som djevelen sender oss på halsen; for denne synden skal straffes både legemlig og åndelig. Men hvorfor vil man da ikke bli ved Ordet og ta imot det med takk?

Er saligheten dere kjær, så vokt dere derfor for denne synden, hold Guds ord i ære og hør det flittig og gjerne. Om vi ikke hadde noen annen grunn, burde vi likevel gjøre det fordi Gud har befalt oss det, og fordi vi med det viser ham kjærlighet og gjør ham en tjeneste han har velbehag i. For det er ingen liten ting å tjene en så stor Herre, som kan lønne så rikelig.

Derfor burde hver kristen legge vinn på denne tjenesten og tenke: «Når min Herre og Gud vil ha det slik og befaler meg å høre hans ord, vil jeg også gjerne gjøre ham denne tjenesten. Så kan jeg i det minste rose meg av at også jeg en gang har tjent min Gud en dag eller en time.»

Dette burde nå være grunn nok for oss til å høre Ordet og ta imot det med all flid; men vi har også andre og større grunner. For Gud lover og tilsier deg videre: Hører og bevarer du hans ord med flid, skal du være herre over djevelen, så han må flykte for deg og ikke tør komme nær deg. «For der mitt ord er,» sier Gud, «der er også jeg. Og der jeg er, våger ikke djevelen å innfinne seg; der må han vike plassen.»

Videre skal du ha det gagn av Ordet at syndene dine blir tilgitt deg, og at hjertet ditt blir vakt til sann andakt og den rette lydighet. Kort sagt: «Mitt ord skal være din vei til det evige liv og bringe deg til himmelen. For den tjenesten jeg byr deg å tjene meg med, er slik at du selv har størst gagn av den. Selv uten en slik lønn ville det jo være din plikt å gjøre det jeg vil; men her byr jeg deg en tjeneste som du selv skal ha størst fordel av.»

Dette erfarer vi alle, selv om vi ikke gjør mer enn å bruke en times tid på å gå gjennom de ti bud og Fadervår med andakt. For det bærer alltid ny frukt, så vi

lærer og merker oss noe vi ikke visste før. Og særlig uteblir aldri den frukten at djevelen da ikke kan bli hos deg eller gjøre deg noen skade.

Derfor skal ingen kristen tro seg så lærd at han tør si: «Jeg kan jo Fadervår og de ti bud fra før.» Nei, faller den tanken deg inn, så jag den ut igjen og si: «Selv om jeg alt har bedt dette i dag, vil jeg likevel be det på nytt, så jeg alltid kan jage djevelen og synden fra meg og gjøre vår Herre Gud den tjenesten som tilkommer ham.» Gjør du ikke det, handler du mot vår Herre Gud og vekker hans vrede. Og hvem ville vel gjerne pådra seg en så stor Herres vrede?

Men dessverre går de fleste sin vei og regner Ordet for mindre enn ingenting. Kommer så pest eller krig i dag eller i morgen, vil vår Herre Gud ikke ta seg av deg i din nød. Han vil la deg rope og hyle like forgjeves som du nå lar ham rope forgjeves til deg.

Slik står det også i Salomos ordspråk: «Fordi jeg ropte, og dere ikke ville høre, fordi jeg rakte ut min hånd, og ingen ga akt, fordi dere foraktet alle mine råd og ikke ville vite av min tilrettevisning, så vil også jeg le når ulykken rammer dere, jeg vil spotte når det kommer som dere gruer for, når det dere gruer for, kommer som et uvær, og deres ulykke farer fram som en stormvind, når trengsel og nød kommer over dere. Da skal de kalle på meg, men jeg svarer ikke. De skal søke meg, men ikke finne meg. Fordi de hatet kunnskap og ikke ville frykte Herren, fordi de ikke ville vite av mitt råd og foraktet all min tilrettevisning» osv. (Ordsp 1,24–30).

Så grusomt skal denne synden bli straffet. Når straffen for en slik ringeakt og utakknemlighet mot Guds ord en gang rammer deg, og du kommer derfra med blodig panne og klager din nød, da skal vår Herre Gud «le når ulykken rammer» deg og si: «Du har jo ikke villet ha det annerledes. Jeg har forkynt for deg med fullt alvor, men du har ikke villet høre meg; så hør nå djevelen! Vil du ikke høre ham som sier: ‘Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!’ (Matt 11,28), så hør bror landsknekt, som banner deg til alle djevler og jager spydet sitt gjennom kroppen på deg – og det skjer deg bare rett.»

For hvorfor foraktet du Guds ord slik, i stedet for å høre det og legge vinn på det som det høyeste av alle goder? I stedet løp du heller ut på åkeren din og tok deg fore ett arbeid her og et annet der, så du ikke kunne komme i kirken. Mener du da at Gud ikke skulle bli vred over det?

Han har jo dessuten gitt deg seks dager da du kan arbeide og ta vare på levebrødet ditt. Han krever ikke mer av deg enn den sjuende dagen, da du skal gjøre vel og tjene ham, ham til ære og deg selv til gagn. Og så kan han ikke engang få så mye av deg!

Derfor skal vi gi godt akt på denne alvorlige prekenen Herren holder mot jødene: at de foraktet dette bryllupet, det vil si forkynnelsen av det hellige evangeliet, og hånet tjenerne og slo dem i hjel. For vi ser jo av denne lignelsen at Herren ikke kan tåle en slik utakknemlighet og ringeakt. Derfor sender han ut sin hær, romerne, og lar disse morderne bli slått i hjel og byen deres gå opp i luer. Men hvem kan vel her beskylde vår Herre Gud for å ha gjort urett?

Tenk deg at en mektig konge hadde en sønn og sendte ham til noen fanger i et fangetårn for å sette dem fri. Så fór de løs på ham, og ikke nok med at de ikke

tok imot ham med glede – de slo ham i hjel og spottet attpåtil faren. Mener du da at kongen ville le av det? Nei, han ville sikkert la tårnet med alle fangene skyte sønder og sammen – og det ville han gjøre rett i.

Slik gjør også vår Herre Gud. Han sender ut sin Sønn for å gjøre oss fri fra synden, døden og djevelen og hjelpe oss til det evige liv. Det var rimelig at vi tok imot ham med stor glede, ga ham all ære, hørte hans ord og trodde på ham. Men i stedet vender vi ham ryggen. Vi forakter hans ord og den hjelpen og redningen han tilbyr oss i det, og går i stedet til åkrene og handelen vår, som ligger oss langt mer på hjertet.

Kommer så en gang torden og lyn, pest, tyrker, landsknekter eller andre landeplager, og vi i vår angst klager vår nød og roper ak og ve uten at noen redning kommer, da må vi ta til takke med å lide straffen. Vi må tenke på at vi bare altfor vel har fortjent det. For vi har ikke bare vært utakknemlige mot den kjære Gud, men også foraktet hans ord på det skjendigste – enda han har gitt oss det rent og rikelig i denne siste onde tid, da troen og kunnskapen om Kristus nesten var helt slukket.

Vi må derfor regne det ene mot det andre og attpåtil takke ham for at han venter så lenge med å la helvetes ild fortære oss, og for at han kaller oss til omvendelse ved timelig straff, så vi kan bli mer gudfryktige og holde opp med å synde.

Dette er meningen med evangeliets ord: «og kongen drepte disse morderne og satte ild på byen deres». Det er til en advarsel for oss, så vi ikke tar anstøt av den store flokken, borgere så vel som bønder, eller følger deres eksempel. For annerledes går det ikke til her i verden. Den vil ikke vite av Ordet og kan ikke tåle det; åkrene og handelen sin elsker den langt høyere. Men ve den! Hvilken dom og straff som vil følge, ser vi her på jødene.

La oss derfor ikke følge dens eksempel, men høre Ordet gjerne og med flid. Og la oss særlig ære og akte dem som innbyr til bryllupet, og elske dem for deres Herres skyld, han som sender dem ut. Da vil Gud være med oss i alle trengsler, hjelpe og verne oss og til sist skjenke oss det evige liv for sin Sønns skyld, vår kjære brudgom, Herren Kristus.

Dette er nå det første stykket av lignelsen. Det handler om jødene, og de er nå borte. Men hør videre hvordan det gikk med hedningene. De lå utenfor, på allfarvei, og hadde verken loven eller Guds ord slik som jødene. De var ikke forskanset bak voller og murer, men bodde i en åpen landsby der djevelen kunne løpe hit og dit så mye han lystet.

Nå befaler kongen tjenerne å innby dem uten noen forskjell, akkurat slik de fant dem: mann og kvinne, gammel og ung, rik og fattig. Slik ser vi den dag i dag at Gud har gitt oss sin dåp, sitt ord og sin nattverd, for at de skal deles ut uten forskjell til hver den som begjærer å få del i dem.

Denne «innbydelsen» vil derfor ikke si annet enn at Kristus forkynner for oss alle, at vi alle blir båret til den hellige dåpen, og at vi alle skal være hans gjester og ete og drikke – det vil si ha syndenes forlatelse, det evige liv og seier over djevelen og helvete. Så er da nå vi hedninger alle innbudt til dette bryllupsmåltidet.

Når alle bordene er fullt besatt – for her står det uttrykkelig at «både onde og gode» var innbudt uten forskjell – går kongen inn «for å se gjestene» og finner noen som ikke har bryllupsklær på. For blant de kristne går det slik at det alltid er museskitt i pepperen. Noen er onde, enda de kalles kristne – de er døpt, går til alters og hører preken. Likevel har de ikke annet enn navnet, for de holder ikke evangeliet for sannhet.

Dette må vi venne oss til. For med forkynnelsen vår når vi aldri dit at en hel by, en hel landsby eller et helt hus består av bare gudfryktige mennesker – det blir det ingenting av. Men som det står skrevet: Her samles «både onde og gode». Det må vi finne oss i og unne dem navnet kristne. For selv om de ikke er gudfryktige, er de likevel innbudte gjester. Og slik skal det gå helt til den ytterste dag; da skal det bli avsagt en annen dom.

Men like fullt er det en avgjort sak at denne kongen ikke bare vil la alle og enhver innby til sin sønns bryllup, men at han også vil se etter om de innbudte har pyntet seg til ære for brudgommen.

Tenk deg at en sotet smed kom løpende rett fra hammer og ambolt i smia, i den sotede skjorta si, med skinnforkle på og med kullsvart skjegg og ansikt, og ville gå inn blant bryllupsgjestene og følge med i brudefølget. Da ville ingen la ham gå ved siden av seg, selv om han var innbudt til bryllupet. Alle, og særlig brudgommen, måtte jo tro at smeden var gått fra forstanden, eller at han gjorde det for å håne brudgommen. For til et bryllup skal man komme pyntet og i festklær.

Slik, sier Herren, vil det også gå her. Du kan være en innbudt gjest – det vil si at du er døpt, hører preken og går til sakramentet – og likevel ikke ha kledd deg i bryllupsklærne. Det vil si: Du tror ikke og tar ikke evangeliet alvorlig til hjertet, men vil bare bruke ditt kristne navn, slik paven og hans tilhengere gjør, for å leve flott og ha gode embetsinntekter. Tenk da etter, for Guds skyld og for din salighets skyld: Du er ingen kristen! Ellers ville du nok oppføre deg annerledes mot Ordet.

Nei, tro ikke at du kan liste deg igjennom slik. Kongen vil bli var deg og trekke deg fram, enten på den ytterste dag eller i din siste time, og si: «Finner jeg deg her, du som har navnet og kalles en kristen, og likevel ikke tror det en kristen skal tro? Hele livet har du aldri for alvor tenkt på hvordan du skulle bli fri fra syndene dine og bli bedre og bli salig. Hele ditt sinn har bare stått til rikdom, ære og gode dager osv. Derfor kommer du nå her som en sotet og upyntet gjest. Bort med deg! Du hører ikke hjemme blant dem som har pyntet seg; de kunne jo bli tilsølt av deg.»

Når dette blir holdt fram for slike kristne, enten i samvittigheten eller på den ytterste dag, da skal de, som Herren sier, «tie» (Matt 22,12) – det vil si at de ikke kan komme med noen unnskyldning. For hva skulle de vel unnskylde seg med? Gud har gjort sitt. Han har gitt deg sin hellige dåp. Han har latt det kjære evangeliet bli tilbudt deg, ja, latt det bli brakt rett hjem i huset ditt, og likeså avløsningen og den hellige nattverd.

I kirken har han satt sine tjenere for deg, og i huset din far og mor, husbond og madmor, som skal si deg hva du skal tro, og hvordan du skal leve. Derfor kan

du ikke si at du ikke visste det, og at du ellers ville ha trodd. Du blir nødt til å bekjenne deg skyldig og si: «Ja, Herre, jeg er døpt. Man har ofte nok forkynt det for meg og sagt meg det, men jeg har ikke tatt det til hjertet. Jeg har latt verden være meg kjærere.»

Dette er altså det som sies her om denne svarte og upyntede gjesten som tidde. For hva skulle vi vel kunne svare en slik dommer? Vi må jo selv vitne om at han har skjenket oss sin Sønn og i dåpen og det hellige evangeliet tilsagt oss all nåde, så det nå bare gjelder at vi rekker hendene fram og tar imot det han så hjertelig gjerne vil gi oss.

Derfor må den forferdelige dommen ramme de vantro kristne: «Bind hender og føtter på ham og kast ham ut i mørket utenfor!» Det vil si at de i all evighet må ligge lenket sammen med djevelen i helvete og helvetes ild. For deres «hender og føtter» er bundet, så de ikke kan løse seg selv med gjerninger. Og dertil må de ligge i «mørket utenfor», langt borte fra Guds lys – det vil si skilt fra all trøst og senket ned i evig kval, angst og sorg, så de aldri mer skal se den minste gnist av lyset.

Det er en grufull jammer, om vi bare ville ta til hjertet hva det vil si å ligge fanget i helvetes kval i all evighet, der de ikke gjør annet enn å «gråte og skjære tenner». De gamle lærerne har lagt det ut slik at de skjærer tenner av kulde og gråter av hete. Men med dette har Herren pekt på all pine, kval og jammer, for kulde og hete er de to største plagene her på jorden. Det er som om han ville si: «Dere skal lide mer enn ord kan uttrykke eller tanken fatte.»

Dette blir straffen fordi man ikke har villet kjenne sin besøkelsestid. Vi har alle vært innbudt og har hatt både sakrament, dåp, evangelium og avløsning, men har likevel ikke villet tro på det og bruke det til vårt gagn.

Vår kjære Herre Kristus ville så gjerne lære oss og få oss til å erkjenne hvilken stor nåde vi har fått ved at vi er innbudt til dette salige gjestebudet, der vi skal finne redning fra synd, djevel, død og evig jammer. Den som nå ikke vil ta imot dette med takk, men forsmår denne nåden, skal få den evige død til lønn. For ett av to: Enten må du ta imot evangeliet og tro det og bli salig – eller ikke tro det og bli fordømt.

Altså stemmer dette evangeliet nøyaktig med Paulus' ord til jødene da de sto imot og spottet ham: «Deres blod skal komme over deres eget hode! Jeg er ren. Fra nå av går jeg til hedningene» (Apg 18,6). For da jødene ikke ville høre, lot Gud dem bli utryddet og sendte sitt evangelium til oss hedninger. Og nå når det er kommet også til oss, skal vi sannelig tenke på det som står her: at Gud vil støte ut de upyntede bryllupsgjestene.

Vår kjære Herre Kristus ville så gjerne både lokke og true oss til å la evangeliet være vår dyreste skatt, så vi gjerne ville høre det og tro det. Med løftet og sin store nåde lokker han oss, og med den store straffen truer og skremmer han oss. Men når ingen av delene vil hjelpe, så må den lede djevelen hjelpe – og det vil han også.

Om vår Herre Gud lot det regne penger og ville gjøre oss til store herrer her i verden, skulle det nok finnes folk som med fullt alvor ville stimle sammen for å få noe med. Men nå, da han i sitt ord lover oss evige og himmelske goder som

vi skal vente og håpe på med tålmodighet, regner verden det for ingenting og sier: «Hva bryr vi oss om himmelen? Nei, mel – det er tingen; det vet man hva er. Men hvem kan vite hva det blir til med det andre livet?»

Hovedsummen av dagens preken er altså at Herren gjerne ville lokke og true oss til å ta imot Ordet med alvor, holde fast ved det og tro på det, og så håpe på hans gledelige gjenkomst på den ytterste dag, når han skal frelse oss fra all nød og hjelpe oss både på sjel og legeme. Dette unne den allmektige Gud, vår nådige Far, oss alle ved sin Sønn, Jesus Kristus, og Den Hellige Ånd! Amen.

Tjueførste søndag etter treenighetssøndag

Joh 4,46–54. *Holdt i* 1532.

> Han kom igjen til Kana i Galilea, der hvor han hadde gjort vann til vin. Og i Kapernaum var det en kongelig embetsmann som hadde en sønn som var syk. Da han fikk høre at Jesus var kommet fra Judea til Galilea, gikk han av sted til ham og ba ham om å komme ned og helbrede sønnen hans, for han var døden nær. Jesus sa da til ham: Dersom dere ikke ser tegn og under, vil dere ikke tro. Kongens mann sier til ham: Herre, kom ned før barnet mitt dør! Jesus sier til ham: Gå hjem, din sønn lever! Mannen trodde det ordet Jesus sa til ham, og gikk.
>
> Allerede mens han var på hjemveien, kom hans tjenere ham i møte og fortalte at gutten hans levde. Han spurte dem da om den timen da det var blitt bedre med ham. De sa til ham: I går ved den sjuende time forlot feberen ham. Faren skjønte da at det var ved den samme timen da Jesus sa til ham: Din sønn lever! Og han trodde, han selv og hele hans hus. Dette andre tegnet gjorde Jesus da han var kommet fra Judea til Galilea.

I dette evangeliet er det to særlig trøsterike stykker. Det første er underet vår kjære Herre Kristus gjør her når han helbreder den syke gutten uten å komme til ham. Han sier bare til faren: «Gå hjem, din sønn lever!» Og straks blir barnet helbredet ved dette ordet, enda det var flere mil borte og ikke visste noe om det. Det er et mektig og stort under, og i det ser vi tydelig at vår kjære Herre Kristi ord er en allmektig kraft.

Det han lover, det skjer visselig, og verken djevelen eller verden kan hindre det. For denne sykdommen hører med til de gjerningene den onde fiende plager de arme menneskene med. For å drive bort slike djevelens gjerninger trengs det ikke annet enn vår kjære Herre Kristi ord; da er det onde straks avhjulpet. Djevelen må holde opp mot sin vilje så snart denne mannens ord lyder.

Først skal altså dette underet lære oss å kjenne Herren Kristus rett: Han er ikke bare et menneske i alle måter, slik som andre mennesker, men også evig, allmektig Gud. For han er Herre over døden og djevelen, og det en Herre som kan hjelpe med ett eneste ord. Derfor skal vi lære å søke hjelp hos ham også i vår nød, mot djevelen og hans gjerninger, slik denne kongelige embetsmannen gjør her.

Men særlig skal vi holde hans ord høyt i ære som en allmektig kraft. For den som har det, har og kan alt. Men har en ikke Ordet, kan ingen annen makt, visdom eller hellighet verne ham mot synden, døden og djevelen. Her redder Kristus embetsmannens sønn fra døden ved sitt allmektige ord og holder ham i live. Det samme vil han ved sitt ord gjøre med oss alle, om vi bare vil ta imot det og la oss frelse – ikke bare fra legemlig sykdom og nød, men også fra synden og den evige død.

Vi skal derfor følge denne embetsmannens eksempel og søke råd og hjelp hos Kristus i alt det som ligger oss på hjertet. Han kan så lett hjelpe oss i all slags nød at vi straks er helbredet og hjulpet når han bare sier et ord, og dessuten er han villig og rede til å hjelpe oss.

For når embetsmannen har det så travelt og ikke vil nøle et øyeblikk, har Herren det enda travlere. Han vil ikke la sønnen ligge i denne faren til han selv kan komme dit sammen med faren. Mens Herren selv er langt borte, ja, i samme øyeblikk som han sier til faren: «Gå hjem, din sønn lever!», helbreder han gutten.

Slik vil også vår kjære Herre Kristus villig og snart hjelpe oss – det må vi slett ikke tvile på – når det bare er alvor med oss, og vi søker hjelp hos ham med den rette tillit. For han er sendt og kommet til verden for å hjelpe oss ut av synd og død, fri oss fra djevelens tyranni og føre oss inn i Guds evige rike. Til dette har Faderen, vår barmhjertige Gud i himmelen, sendt ham, og derfor er han kommet.

Derfor skal hver den som søker hjelp mot synden og døden, visselig finne den. Det ser vi her på embetsmannen, enda det bare gjaldt legemlig hjelp. Hvor mye mer må han da ikke være villig til å hjelpe der faren er langt større og vi trenger hjelp langt mer, nemlig når det gjelder vår evige salighet? Dette er det første stykket vi pleier å preke om når vi taler om Kristi under. For de er jo skjedd og skrevet ned for oss for at vi skal lære å kjenne vår kjære Herre Kristi makt og vilje, og for at også vi skal ty til ham om hjelp i vår nød.

Det andre man pleier å tale om i denne beretningen, er at vi her finner et overmåte vakkert eksempel på tro, så vi med visshet kan lære hva troen egentlig er. Våre motstandere, papistene, taler om troen som om den bare var en naken viten om hva Kristus er og har gjort. Men her kan de ikke annet enn bekjenne at djevelen og de falske kristne, som blir fordømt, vet dette like godt som de kristne.

Skriften sier derimot at vi ved troen skal komme til syndenes forlatelse, rettferdighet og det evige liv. For slik skriver Paulus: «For vi er overbevist om at mennesket blir rettferdiggjort ved tro, uten lovgjerninger» (Rom 3,28). Og profeten Habakkuk sier: «Den rettferdige skal leve ved sin tro» (Hab 2,4; Gal 3,11). Og Kristus sier til den botferdige Maria, som fikk sine synder tilgitt: «Din tro har frelst deg. Gå bort i fred!» (Luk 7,50)

Men en slik tro har verken djevelen eller de falske kristne, enda de vet og kjenner historien like godt som de rette kristne. For djevelen kjenner Kristus svært godt og vet hva han har lidt og utrettet her på jorden. En kristen må også

vite dette, men det er likevel ikke den rette troen, den som fører til syndenes forlatelse og det evige liv.

Men her står det hva den rette troen er: ikke annet enn å tro at det Kristus sier og lover, er sant og uten all svik og falskhet. For disse to stykkene hører sammen: at Gud tilsier oss noe, og at vi av hjertet holder oss til det og ikke tviler på at det er sant, selv om vi verken har det eller ser det. Når vi har Guds løfte, tar imot det med hjertet og tror at det visselig er slik som løftet lyder, da er det den rette, levende tro.

Det ser vi også her. Embetsmannen kommer til Kristus og ber ham bli med og hjelpe sønnen hans. Han stolte altså på at vår Herre Kristus kunne og ville hjelpe sønnen. Men denne troen var ennå uten Ordet og støttet seg bare på det underet Herren tidligere hadde gjort i bryllupet i Galilea. Det underet har embetsmannen uten tvil hørt om, og derfor stoler han på at Herren Kristus også vil hjelpe ham.

Dette kan man nok kalle en tro, men det er en svært svak tro. For løftet er jo ennå ikke uttalt, og derfor støtter denne troen eller tilliten seg ennå bare på en usikker formodning: Han vet ennå ikke om Kristus vil hjelpe her eller ikke. Hjelper han, vil embetsmannen holde ham for en stor og hellig mann; hjelper han ikke, vil han tenke mindre høyt om ham.

Derfor taler Kristus noe hardt til ham og sier: «Dersom dere ikke ser tegn og under, vil dere ikke tro.» Det er som om han ville si: Troen skal ikke bygge på tegn og under, men på Ordet. For tegn og under kan nok også være falske og oppdiktede; men den som bygger på Ordet, kan ikke bli bedratt, fordi Guds tilsagn står urokkelig fast og ikke kan lyve.

Herren har riktignok gjort tegn og under for å åpenbare seg og bevege menneskene til å tro. Men hans endelige mening var likevel at menneskene skulle akte mer på hans ord enn på undrene, som bare skulle tjene til å stadfeste Ordet. Derfor var det ikke det viktigste for ham å hjelpe denne og andre syke legemlig. Hans fremste embete var å vise menneskene til Ordet og få dem til å ta det slik til hjertet at de kunne bli salige ved det.

Da embetsmannen ennå ikke har fått noe ord eller sikkert tilsagn fra Kristus, kan han heller ikke ha noen viss tro. Underet i Kana, og kanskje også det alminnelige ryktet om Kristus som en ny profet, gjør at han stoler på at Kristus kan og vil hjelpe sønnen hans. Men denne troen rekker ikke lenger enn til at hjelpen følger straks. Derfor har han det travelt og frykter at sønnen må dø før Herren kommer, om han ikke blir med straks.

Det mangler altså ennå mye på at dette er den rette troen. For han tenker at den syke ikke blir hjulpet om Kristus ikke kommer personlig til ham. Og han frykter at om Herren nøler med å komme og sønnen dør i mellomtiden, da er alt ute og alt forgjeves. Og på den tiden var det sannelig umulig for ham å tro noe annet; for han hadde jo ennå ikke fått noe ord eller tilsagn som han kunne stole fast på og holde seg til.

Men så snart Kristus åpner munnen og sier: «Gå hjem, din sønn lever!», da kommer straks den rette, fullkomne troen. Det er dens natur og egenskap å holde seg til Kristi tilsagn, slik vi ser det her på embetsmannen: Han tror dette

Kristi ord, går hjem i fast tillit til det og tviler ikke på at han skal finne sønnen frisk og vel når han kommer hjem.

Lær nå av dette hva det er «å tro»: ikke annet enn at vi ikke tviler på Kristi ord og tilsagn, men holder det Ordet tilsier oss, for så visst og sant at det aldri kan slå feil, selv om vi ennå verken ser eller føler det. For det er troens natur og egenskap at den venter på og tror de ting som ennå ikke er. Det som er nærværende, trenger man ikke tro; det føler og ser man.

Når en rik mann med fullt opp av penger og gods tror at han ikke skal dø av sult i år, kan det ikke kalles «å tro». Men den som ikke har noe forråd og likevel holder seg til Guds ord og stoler på at Gud vil være en Far for ham og skaffe ham mat og opphold, så sant han frykter Gud – et slikt menneske har den rette troen.

Og det er umulig at en slik tro kan slå feil. For den er bygd på Guds ord, som er allmektig, og som tilsier oss at når vi først søker Guds rike og deretter også arbeider trofast, skal vi få alt det andre i tillegg (Matt 6,33).

Videre erfarer vi jo alle sammen, den ene som den andre, at vi er blitt så forgiftet av synden at vi slett ikke finner noen rettferdighet hos oss selv. Men når Ordet nå tilsier oss syndenes forlatelse og rettferdighet ved Herren Kristus, kan vi jo ikke ta imot dette ordet på annen måte enn ved troen.

Derfor er det slik med en kristen at han, selv om han ikke er annet enn en synder, likevel er ren og rettferdig og uten synd ved Ordet og troen. Slik bringer troen ham dit hvor gjerningene hans ikke makter å bringe ham, enda de papistiske eslene lærer at de gjør det. For selv når vi gjør gjerningene våre aller best, er vi ikke annet enn «unyttige tjenere», som Herren selv sier (Luk 17,10).

Men det samme som jeg nå har sagt om rettferdigheten, gjelder også om livet. For ved synden er vi så senket ned i døden at vi ikke er sikre på livet et eneste øyeblikk. Med sannhet må vi si, som hedningene, at når et menneske er født, har det ikke noe vissere foran seg enn døden. For både av andres eksempel og på oss selv kan vi stadig lære og merke hvor snart et menneske kan falle i sykdom eller annen ulykke.

Men i all slik jammer og elendighet lyser Ordet for oss og trøster oss, ikke bare med dette timelige livet, men med det evige liv. Det evige liv kan vi som tror, ikke føle og erfare eller gripe med hendene; men det er tilsagt oss i Guds ord, og derfor tror vi på det. Og det er visst at denne troen ikke kan slå feil, for den er bygd på Guds ord, som er evig og allmektig.

Kort sagt: Ordet trøster oss med de kommende, evige, himmelske goder som vi ennå ikke har. Og det er troens natur å gripe disse godene som om de alt var nærværende, uten å tvile det minste. For den ser og vet at Guds ord er allmektig, og at Gud er sannferdig og ingen løgner. Derfor har troen et skarpt øye for Ordet. Ser den at Ordet er der, går den frimodig og dristig fram og lar seg verken skremme av djevelen eller av verden. For den vet hva alt til sist vil komme an på, og hvordan det vil ende, om djevelen så ergrer seg aldri så mye over det.

Ser den derimot at Guds ord ikke er der, lar den seg ikke bevege av noen skinngrunn eller trussel eller av all verdens makt til å holde slikt for sannhet, men lider heller alt mulig ondt. Hadde vi i pavedømmet gitt akt på dette kjennetegnet på troen, ville vi aldri ha blitt så grusomt forført til avgudsdyrkelse og

villfarelser. Men vi mistet Guds ord av syne og falt fra troen til gjerningene, som om det var de som skulle hjelpe oss til syndenes forlatelse. Slik har vi ved denne avgudsdyrkelsen og falske gudstjenesten ikke bare mistet gods og penger, men også sjelens frelse.

Derfor er det svært gagnlig og nødvendig å vite nøye hva det er å tro rett: både å ha Guds ord og løfte og å stole på at det visselig skal skje slik som Ordet lover. For å tro noe uten Guds ord er ikke den rette troen, men en falsk innbilning som det aldri blir noe av.

Ville du for eksempel tro at du ennå skulle bli romersk keiser, ville det ikke bli noe av det, om du så satte deg det aldri så fast i hodet. David derimot var av ringe stand. Men da han ved profeten Samuel hadde fått Guds ord om at han skulle bli Israels konge, måtte han bli det, hvor mye Saul enn satte seg mot det.

Slik også her. Embetsmannen hadde nok tanker om at Kristus ville hjelpe sønnen hans, men disse tankene hadde ikke noe rett fotfeste, for han manglet Ordet. Men da Ordet kom, og han hørte Kristus si: «Gå hjem, din sønn lever!», da var det ingen nød lenger – med mindre han selv ville beskylde Kristus for å lyve. For Ordet kunne ikke bedra ham.

På samme måte har også vi Guds ord og løfte. For vår Herre Kristus trøster hele verden alminnelig og sier: «Om noen holder fast på mitt ord, skal han aldri i evighet se døden» (Joh 8,51). Likeså sier Johannes døperen om ham: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29) Dette er alminnelige utsagn som ingen må utelukke seg fra.

For Kristus sier ikke: «Dersom denne eller hin tror på meg», men han taler alminnelig og sier: «Om noen holder fast på mitt ord, skal han aldri i evighet se døden.» Johannes sier heller ikke at Kristus er sendt som et sonoffer for denne eller hin, men for hele «verdens synd».

Er du derfor en synder og i verden, så gjør dette offeret til ditt eget og tvil ikke på at det gjelder deg og er skjedd for din skyld. Dette er den grunnvollen vår tro skal stå fast på når det gjelder syndenes forlatelse og det evige liv. Og den skal visselig like lite svikte oss som Ordet her sviktet denne embetsmannen.

Vi må ikke tenke at embetsmannen hadde noen fordel framfor oss her, eller at det var lettere for ham enn for oss å tro fordi Herren uttrykkelig tar hans person med i sitt ord og sier til ham: «Gå hjem, din sønn lever!» Vi må heller ikke tenke at troen faller oss tyngre fordi vi ikke blir nevnt så uttrykkelig og personlig i Ordet, eller fordi Ordet her blir talt alminnelig.

Nei, slik er det ikke! For vår kjære Herre Kristus har ikke latt det bli med en slik alminnelig forkynnelse. Likesom han her sier til embetsmannen: «Gå hjem, din sønn lever!», slik sier han også til hver enkelt av oss, både til meg og til deg: «Min sønn, dine synder er deg tilgitt; du skal ha det evige liv.»

For si meg: Med hvem taler Gud, og med hvem har han å gjøre når du blir døpt? Er det ikke sant at din dåp gjelder deg og ikke noe annet menneske? Du selv har godt av den, ikke andre; og vil de ha godt av dåpen for sin egen del, må de også la seg døpe selv.

Men hva sier nå Gud i dåpen til deg og hver den som lar seg døpe? Slik lyder hans tilsagn: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst» (Mark 16,16). Og videre:

Du blir døpt til Kristi død (Rom 6,3); for han døde for deg og har ved sin død gjort deg fri fra synden og døden. Hvordan kunne da Gud tale vennligere med deg og ta din person med i sitt ord på en vissere og mer uttrykkelig måte enn det skjer i dåpen? Den gjelder ingen annen enn deg alene, og den kalles og er din egen dåp.

Når du ber om å bli løst fra syndene dine, går du til kirkens tjener eller til en annen kristen, der du venter å finne Guds ord og trøst. Hører du da ikke at denne Kristi død og lidelse angår deg særskilt, og at du skal gjøre den til din egen – likesom du i prekenen hører at Kristus er død for alle syndere i alminnelighet?

For her lyder ordene jo slik: «Kjære bror eller søster! Vi er alle syndere og skulle derfor alle være fordømt. Men Guds Sønn er blitt menneske for vår skyld, er død for våre synders skyld og er stått opp igjen til vår rettferdiggjørelse. Fortvil derfor ikke! Kristus har betalt for deg; du skal være kvitt og fri. Sett bare trøstig din lit til hans lidelse, og gjør den til din egen.»

Likeså blir også Kristi legeme i brødet og hans blod i vinen gitt deg særskilt i Herrens nattverd, og der blir det sagt til deg særskilt: «Hans legeme er gitt for deg, og hans blod er utøst for deg», for at du ikke skal tvile, men gjøre dette offeret til ditt eget. For Kristi legeme og blod blir gitt deg i munnen, så du skal ete og drikke det for deg selv, og så det skal høre deg selv til.

Også her har Gud ikke med noen annen å gjøre og taler ikke med noen annen enn med deg, du som går til denne nattverden og eter og drikker slik han har befalt deg.

Her ser du hva slags kristne de er, som lar så lang tid gå uten å be om avløsning en eneste gang eller gå til denne nåderike nattverden! De som ikke har noen lengsel etter dette, og heller ikke tror at Gud har å gjøre med dem særskilt, taler med dem, trøster dem og tilsier dem syndenes forlatelse og det evige liv – de er ikke verd bedre enn at den lede djevelen skal ha med dem å gjøre og tale med dem.

Det mangler altså ikke på at Gud taler med hver enkelt av oss særskilt. Feilen er at vi ikke følger denne embetsmannens eksempel, og at vi ikke tar til oss det Gud tilsier oss særskilt, eller holder det for visst og sant.

Embetsmannen hadde jo også grunn til ikke å tro, om han hadde villet følge fornuften sin og la seg føre bort fra Ordet. For hvem skulle vel ha trodd at dette ene ordet skulle være så mektig og kunne utrette et så stort under så mange mil borte? Han kunne jo ha sagt: «Jeg vet svært godt hvordan det sto til med sønnen min da jeg dro fra ham, og at han er dødssyk. Skal han hjelpes, må det mer til enn at du står her og taler med meg. Du må gå nærmere til ham, røre ved ham og tale med ham; da kunne det ennå være håp.»

Men alle slike tanker lar han fare. Han holder seg ganske enkelt til Ordet og tror like fast på det som om han alt så sønnen frisk og vel foran seg. For hadde det ikke stått slik til med hjertet hans, ville han nok ikke latt seg avspise med det nakne ordet.

Men han er godt fornøyd med det, slik også Johannes så vakkert sier om ham: «Mannen trodde det ordet Jesus sa til ham, og gikk.» Her ser du nå hva troen egentlig er, når du vil beskrive og skildre den rett: ikke annet enn at du holder for visst og sant det Kristus tilsier deg.

Venn deg nå også til dette. Lær først og fremst hva Gud tilsier deg i dåpen, og hva Kristus tilsier deg i sitt evangelium og i sin nattverd. Hold deg av hele ditt hjerte til dette tilsagnet, og la ikke andre tanker – og de vil nok komme – føre deg vill og dra deg bort fra denne troen.

Vi kjenner oss alle senket ned i synden og døden, som stadig lar seg merke. Vil du nå ikke holde deg til Ordet, men slipper det og dømmer etter det du føler og erfarer, da vil synden føre deg i angst og fortvilelse, og døden vil rive deg bort med makt.

Men hva gjør en kristen? Han bekjenner syndene sine og vet at døden står for døren. Men her snur han seg om, holder seg til Ordet så godt han kan og sier: «Kristus er død for meg; derfor er jeg fri fra syndene mine og kan ikke dø. Verken døden eller djevelen har noen del i meg; for Kristus har gjort opp og betalt for meg det jeg var skyldig.» Dette er å tro rett. For det er umulig at Ordet kan bedra den som stoler på det.

«Ja,» sier du, «men jeg ser ingenting av det jeg skal tro, og enda mindre har jeg noe av det. Jeg hører bare spørsmålet: Hvem vet om det også er sant?» Svar: Det Ordet sier deg, det skal du tro; da blir du visselig ikke bedratt. Til sist skal du se og få alt det Ordet tilsier deg.

Gjør i dette som embetsmannen. Han måtte også holde seg til Ordet. Han så ikke at det var blitt bedre med sønnen hans; men da han hadde Ordet, kom tjenerne hans dagen etter og brakte ham det gode og gledelige budskapet at sønnen var frisk og vel. Da han kom hjem, så han det med egne øyne; da trengte han ikke lenger å tro det.

Slik vil det også gå med oss. Syndenes forlatelse og et evig liv har vi ikke slik at vi kan ta og føle på det. For selv om du i dag har hørt preken, bedt om avløsning og gått til Guds bord, er du likevel i deg selv den samme som i går. Du føler deg ikke annerledes, men har ennå det gamle kjøtt og blod som før.

Men ta ikke anstøt av dette. Hold fast ved Ordet, som tilsier deg syndenes forlatelse og et evig liv, og gå hjem som denne embetsmannen, uten noen tvil i hjertet ditt. Så skal visselig også oppfyllelsens time komme. Og likesom du har trodd på syndenes forlatelse og det evige liv ved Kristus, slik skal du også i sin tid finne det i det kommende livet. Her har vi det bare i Ordet og troen; hist skal vi ha det i gjerning og erfaring. Dette unne vår Gud og Far i himmelen oss for sin Sønns, Jesu Kristi, skyld, ved sin Hellige Ånd! Amen.

Tjueandre søndag etter treenighetssøndag

Matt 18,21–35. Holdt i 1533.

> Da gikk Peter til ham og sa: Herre, hvor mange ganger skal min bror kunne synde mot meg, og jeg tilgi ham – inntil sju ganger? Jesus sa til ham: Ikke sju ganger, sier jeg deg, men sytti ganger sju!
> Derfor er himlenes rike å ligne med en konge som ville gjøre opp regnskapet med tjenerne sine. Da han begynte med oppgjøret, ble det ført fram for ham en som skyldte ti tusen talenter. Men da han ikke hadde noe å betale med, bød hans herre at han skulle selges, han og hans kone og barn og alt han eide, og gjelden betales. Tjeneren kastet seg da ned for ham og sa: Ha tålmodighet med meg, så skal jeg betale deg alt sammen! Herren hadde da inderlig medynk med denne tjeneren, han løslot ham og etterga ham gjelden.
> Men da tjeneren kom ut, møtte han en av medtjenerne sine som skyldte ham hundre denarer. Han grep fatt i ham, tok strupetak på ham og sa: Betal det du skylder! Medtjeneren falt da ned for ham, bønnfalt ham og sa: Ha tålmodighet med meg, så skal jeg betale deg! Men han ville ikke. Tvert imot, han gikk av sted og fikk kastet ham i fengsel, der skulle han sitte til han hadde betalt det han skyldte.
> Men da medtjenerne hans så det som hendte, ble de svært bedrøvet, og de gikk og fortalte sin herre alt som var skjedd. Da kalte hans herre ham for seg og sa til ham: Du onde tjener! Hele gjelden din etterga jeg deg, fordi du ba meg. Burde da ikke også du vise barmhjertighet mot medtjeneren din, slik jeg viste barmhjertighet mot deg? Og hans herre ble vred, og overga ham til dem som piner, inntil han betalte alt han skyldte. Slik skal også min himmelske Far gjøre mot dere, om ikke hver og en av hjertet tilgir sin bror.

Mine kjære venner, hovedsaken i dagens evangelium hører dere straks i begynnelsen. Peter spør Herren hvordan han skal forholde seg når broren hans synder mot ham: Hvor mange ganger skal han tilgi ham, og er sju ganger nok? Herren svarer: «Ikke sju ganger, sier jeg deg, men sytti ganger sju!» Det vil si: Blant de kristne skal syndenes forlatelse verken ha mål eller grense. Den ene skal alltid tilgi den andre og vokte seg for å søke hevn. For hevnen hører Gud alene til, og ingen skal gripe inn i hans majestet og makt. Dette viser lignelsen utførlig.

Alt dette vil vi nå hente fram av lignelsen, stykke for stykke. Først må vi legge særlig merke til ordet Herren sier her: «Himlenes rike er å ligne med en konge som ville gjøre opp regnskapet med tjenerne sine.» For budet om å tilgi synd må ikke brukes på det verdslige styret eller på denne verdens rike. Der er embetene og personene ulike, og derfor har alltid den ene makt og myndighet over den andre. Der skal en ikke se gjennom fingrene med det onde eller la enhver gjøre som han vil, men straffe det onde og holde folk til tukt, ærbarhet og rettskaffenhet.

Meningen er altså ikke at en far skal forkjæle barna sine og bære over med de stygge strekene deres. Nei, han skal straffe dem og ikke se gjennom fingrene med noen som helst udyd hos dem. Like lite skal husbonden og husmoren bære over med tjenestefolkene, eller den verdslige øvrigheten med undersåttene; de skal straffe den urett som blir gjort. For verden har nå en gang den feilen at jo mer en bærer over med den, desto verre blir den. Til slutt, når barna ikke vil la seg styre av far og mor, må bøddelen ta seg av dem og gjøre ende på ondskapen deres.

Budet om barmhjertighet gjelder altså ikke for denne verdens rike, der embetene og personene – som sagt – er ulike, men for himlenes rike, der vi alle er like og bare har én Herre over oss. Men «himlenes rike» begynner allerede her nede, og et annet navn på det er den kristne kirke her på jorden, der Gud regjerer ved sitt ord og sin Ånd.

I denne kirken skal denne regelen gjelde – så sant en ikke har et særskilt embete og er satt til å straffe: Den ene skal alltid tilgi den andre, ingen må hevne seg, og vi skal vise nesten all barmhjertighet og vennlighet når han trenger det. Det gjelder selv om han har fortjent noe helt annet av oss, og vi – for å tale som verden – kunne hatt god grunn til å gjøre ham all mulig fortred.

Hvorfor vår Herre Kristus vil ha det slik, viser han med flere grunner i lignelsen om de to tjenerne og kongen.

For det første vil vår kjære Herre Kristus at de kristne skal tenke på hvor stor nåde Gud har vist dem. Om han hadde villet, kunne han hatt mange og store grunner til å straffe oss og la all ulykke ramme oss. Men når Gud har vist oss miskunn uten at vi har fortjent det, skal også vi vise nesten miskunn.

Dette skal vi tenke desto flittigere over, for vår Herre Kristus viser oss samtidig den rette veien til syndenes forlatelse. Han viser oss aller tydeligst hvem vi er og hvem Gud er, hva vi har fortjent av Gud, og hva han gjør mot oss. For med lignelsen om en tjener som skyldte sin herre ti tusen talenter, vil han lære oss alle hvordan saken vår står for Guds dom.

Ordet *talentum* var i gamle dager navnet på en bestemt sum, omtrent seks hundre gullmynter. Ti tusen talenter blir altså en umåtelig stor sum, omtrent seks millioner gullmynter.

Med en så stor pengesum sammenligner Herren her synden vår, for å vise at vi aldri kan betale den eller gjøre fyllest for den. For synden er den arven vi bringer med oss fra mors liv. Og jo mer vi vokser og blir eldre, desto mer kommer også synden fram. Til arvesynden, som vi har fått fra andre og er født

med, legger vi en mengde egne synder, og slik kommer vi så dypt i gjeld hos Gud at vi sitter fast i den, akkurat som denne tjeneren.

Hva er så dommen over denne tjeneren for hans store gjeld? Denne: «Hans herre bød at han skulle selges, han og hans kone og barn og alt han eide, og gjelden betales.» Med dette vil Herren vise at vi arme syndere ikke bare er ute av stand til å betale, men også må lide døden for syndens skyld.

Slik sier også Paulus: «Syndens lønn er døden» (Rom 6,23). Og i paradiset truer Herren Adam og Eva med disse ordene: «Den dagen du eter av det, skal du visselig dø» (1 Mos 2,17). Så langt er det altså kommet med oss arme mennesker at Guds lov for syndens skyld feller en så streng dom over oss og overgir oss til døden. For var det ingen synd, skulle heller ikke noe menneske dø.

Hvor skal vi nå gjøre av oss i denne nøden? Gjelden er klar og åpenbar, vi kan ikke nekte for den. Gud vil ha den betalt, men vi kan ikke betale den; det er umulig for oss.

Og her kommer vi nå til en herlig, edel og trøsterik lære. For den skal vi lukke ørene og hjertene våre vidt opp, så vi også kan lære kunsten å komme ut av den store gjelden vår og slippe unna døden. Dette kan nemlig bare skje ved at vi gjør som Herren her sier at den skyldige tjeneren gjorde.

Han ser og erkjenner godt hvor stor gjelden hans er, at han ikke har noe å betale med, og hvilken straff som venter ham. Derfor kaster han seg ned for herrens føtter, tilber ham og sier: «Herre, ha tålmodighet med meg!» Det er det vi på vårt språk kaller å krype til korset og be om nåde. Og det vil Herren at også vi skal lære, om vi vil bli kvitt skylden vår.

For den som nekter for skylden sin i stedet for å bekjenne den, gjør bare saken sin enda verre. Slik gjør fariseerne, som holder seg selv for fromme og rettferdige. Men innrømmer vi skylden, er vi fanget; vi kan jo ikke betale den. Derfor er det en farlig og grufull villfarelse når pavedømmet viser menneskene til deres egne gjerninger og fyllestgjørelse, som om de skulle betale for synden med dem. Den eneste utveien er at du bekjenner skylden og synden din, faller ned for din herres føtter som denne tjeneren, ber om nåde og sier som tolleren: «Gud, vær meg synder nådig!» (Luk 18,13)

Ja, innvender du, men denne tjeneren sier jo at han «skal betale alt sammen». La ham si hva han vil; vi må likevel innrømme at hvis han mener dette alvorlig, taler han ikke sant. For da lover han noe som det er helt umulig for ham å holde.

Det ser derfor ut til at Kristus med dette har villet vise hvordan det står til med hjertene våre i et slikt tilfelle. Så overmåte rik en nåde kan vi ikke fatte, og den synes oss alltid for stor. Vi mener at Gud ikke kan være så nådig at han ettergir oss alt, men at vi likevel må betale noe selv; det ville være for mye å vente at han skulle skjenke og ettergi oss det hele. Det er disse tankene våre Herren har villet vise når han lar tjeneren tale som om han ville betale alt han skylder, enda han ber om nåde.

Men det er nok også sant at den som av hjertet ønsker syndenes forlatelse, i det minste må ha forsett om ikke å øke skylden sin, men å holde opp med syndene sine, bedre seg og heretter leve et rettskaffent liv. For å fortsette i syndene

og ikke ville slutte med dem, og samtidig be Gud om tilgivelse for dem – det er å spotte Gud.

Hvordan møter så Gud den som overgir seg slik til hans barmhjertighet og ber om nåde? Helt nådig og vennlig. For hør hva Guds Sønn, som er i Faderens favn, sier: «Herren hadde da inderlig medynk med denne tjeneren, han løslot ham og etterga ham gjelden.» Dette er den rette fargen når en skal male Gud og hjertet hans. Den som her vil male med andre farger, maler ham feil og annerledes enn han i sannhet er.

For når hjertene våre holder Gud for en streng dommer, en dommer der vi syndere ikke kan finne nåde, men bare har unåde å frykte, da tenker de helt feil – selv om loven ikke taler annerledes om Herren vår Gud. For loven taler om de syndere som verken håper på eller ber om nåde. Men som det står her, skal de syndere finne nåde som bekjenner og angrer syndene sine, som ønsker at de ikke hadde vakt Guds vrede slik, som stadig sørger i hjertet over at de har levd slik i ulydighet mot Guds bud, og som derfor ber om nåde.

For Gud er en nådig Gud og har et farshjerte. Derfor har han inderlig medynk med ulykken vår og tar seg nær av elendigheten vår. Som profeten sier, har han «ikke behag i noen synders død, men vil at han skal vende om og leve» (Esek 18,23.32). Når han finner et slikt hjerte hos deg – et hjerte som ber om nåde, avskyr synden og holder opp med den –, vil han gjerne tilgi deg all din skyld og være deg nådig. Det ser vi her på denne tjeneren, som bekjenner skylden sin og ber om nåde.

Men hvordan Gud vil være oss nådig, sier evangeliet andre steder: Guds Sønn, vår kjære Herre Jesus Kristus, har tatt syndene våre på seg og betalt for dem med sin død. Den som nå setter sin lit til Herren Kristus og hans død, har vunnet Guds hjerte, så Gud verken kan vredes eller straffe. For Gud har jo dessuten et medlidende hjerte og ynkes over vår jammer og elendighet. Derfor lovet han også av seg selv Adam og Eva, da de var falt i synd og død, at kvinnens ætt skulle ta makten fra djevelen (1 Mos 3,15).

Den læren vi – Gud være lovet – har ren og klar i kirkene våre, er altså denne: Vi tar imot syndenes forlatelse, den evige rettferdighet og det evige liv ved troen alene på Jesus Kristus, det vil si ved Guds nåde og barmhjertighet. Det ser vi her på denne tjeneren. Han skylder sin herre en så stor sum penger, men får den ettergitt av nåde og ufortjent, uten alle gjerninger, bare fordi han holder seg til nåden og ber om den.

Derfor er det en villfarende og falsk, ja, gudsbespottelig lære når papistene preker at menneskene, som sitter i en så stor gjeld at de umulig kan betale den, selv må gjøre fyllest for den og betale den med sine egne gjerninger. Og falsk er den også når de kaller det kjetteri og villfarelse at vi viser menneskene til Guds nåde alene ved Herren Kristus. Ta selv dette evangeliet for deg og se etter hvem av oss som kommer sannheten nærmest: vi som preker om nåden, eller de andre, som preker om egne gjerninger og egen fyllestgjørelse.

Kort sagt: Hele denne prekenen går ut på at vi skal lære at Gud uten vår fortjeneste og av ren barmhjertighet vil ta oss til nåde og ettergi oss hele skylden vår. Herren minner oss her om denne nåden for at vi skal gjøre det samme

mot hverandre: vise hverandre all nåde og vennlighet og ikke holde strengt regnskap med nesten. For når vi viser hverandre nåde, viser vi oss som kristne som selv har fått nåde.

Dette er nå det første stykket Herren fører fram. Med det lærer han oss hva som er den rette veien til saligheten, og hvordan vi skal få nåde og syndenes forlatelse.

For det andre vil Herren at vi skal se rett på den skade og urett andre har gjort oss. Da skal vi visselig finne – om vi så veide det på en gullvekt – at vår skyld mot Herren er som «ti tusen talenter», mens nestens skyld mot oss bare er som «hundre denarer». Og når vi da tenker på at Gud har ettergitt oss en så stor sum, vil det også bevege oss til ikke å holde så strengt regnskap med den lille summen andre skylder oss. Vi lar heller noe gå gjennom den grove silen og viser oss overbærende og velvillige mot nesten.

Ordet *denarius*, som vi vanligvis gjengir med «penning» på vårt språk, var navnet på en gammel romersk mynt som var verdt en halv ort, eller en åttendedel av en gylden. Hundre slike penninger er altså en svært liten sum sammenlignet med ti tusen talenter, der hvert talent er verdt omkring seks hundre gullmynter.

Og med dette vil Herren si: Hvor høyt dere enn regner den skaden dere mener dere har grunn til å bli harme over – hva er det hele? Det er jo ikke en gang én gylden mot de hundre tusen gylden dere skylder Herren vår Gud. Og når nå Gud lukker øynene og verken vil se denne store gjelden eller kreve dere for den, hvordan kan dere da være så harde og ubarmhjertige at dere ikke vil ettergi nesten noe, men regner alt så nøye?

For Guds skyld, gjør ikke det! Legg synden deres i vektskålen mot nestens synd, og gjør ikke noe annet her enn det deres himmelske Far har gjort med de mange og store syndene deres – så er dere rette kristne.

For det tredje kaller vår Herre Kristus oss alle sammen «tjenere» i denne lignelsen. «Tjeneren gikk ut», sier han, «og møtte en av medtjenerne sine, som skyldte ham hundre denarer.» Også dette skal bevege oss til nåde og skremme oss bort fra hevn. For vi er bare «medtjenere» og har alle én Herre over oss, som kan og vil straffe det onde hver enkelt av oss gjør. Ham skal vi la beholde makten og ikke gripe inn i embetet hans. For det tåler han ikke; han finner seg ikke i at du vil gjøre det som tilkommer ham alene.

«Hevnen hører meg til, jeg vil gjengjelde», sier Herren et annet sted (5 Mos 32,35; Rom 12,19). Dessuten er det jo Guds ordning at han vil straffe synden. Til det har han ikke bare den onde fienden, som på alle slags måter kan angripe og ødelegge liv og eiendom når Gud tillater ham det. Her på jorden har han også far og mor, husbond og madmor og den verdslige øvrigheten, og alle disse har Guds befaling om å straffe det onde.

Er du derfor et barn eller en tjener, og de andre barna eller tjenerne i huset gjør deg urett, så vokt deg, så ikke vreden får makt over deg og du hevner deg og ikke vil tilgi nesten. Tenk: Han er min medtjener, jeg har ingen myndighet over ham; jeg vil la den straffe som er herre over oss begge. Vil han ikke gjøre

det og ikke ta vare på embetet sitt, så er det likevel én der oppe over oss alle; han vil ikke la det gå ustraffet.

Slik skal også borgere og bønder, ja, kort sagt enhver, oppføre seg mot andre og vokte seg for å ta hevn. Det er dette Herren mener med ordene i lignelsen: «Men da tjeneren kom ut, møtte han en av medtjenerne sine.»

For det fjerde lærer Herren oss her dette: Noen vil ikke følge denne læren. De tenker verken på Guds store nåde og nestens lille skyld eller på at nesten er en medtjener de ikke har noen myndighet over. De vil følge sitt eget hode, ikke ettergi noe, men vredes og straffe.

Den som gjør slik, vinner ikke annet med det enn at hans store urimelighet og ubarmhjertighet kommer for dagen: Andre kristne vil se det, bli bedrøvet over det, komme fram for Herren og fortelle ham alt sammen. Med andre ord: Den Hellige Ånd i de kristne vil bli bedrøvet over en slik ubarmhjertighet, så de sukker til Gud over den og bærer klagen fram for ham.

Og her må ingen tro at slike sukk og klager lyder forgjeves og er uten virkning. For selv om Gud ellers ville late som om han verken så eller visste noe, og holde straffen tilbake, så tvinger de andre kristnes klager og sukk ham likevel til å ta seg av saken og skynde seg med straffen. For de fromme kristnes forbønn er ikke forgjeves eller uten virkning, og det er heller ikke folks felles forbannelse og klage over de onde.

Derfor vil Herren med denne lignelsen advare oss mot å forakte en slik felles forbannelse. Vi skal heller vise oss vennlige og barmhjertige mot medtjenerne våre. For når vi gjør det, skal vi finne kristne nok som vil takke Gud for en slik barmhjertighet og be ham gjengjelde oss det og gjøre det samme mot oss.

Ulykkelige og ugudelige er derfor de menneskene som forakter både folks felles velsignelse og deres felles forbannelse. For velsignelsen vil visselig komme over de fromme og forbannelsen over de onde, noe vi får erfare til fulle når det blir dyrtid.

Salomo sier om de gjerrige kornhamstrerne som venter på høyere priser: «Den som holder korn tilbake, han blir forbannet av folket. Men velsignelse kommer over den som selger korn» (Ordsp 11,26). Slikt forakter de ugudelige, både velsignelsen og forbannelsen.

Men vil en legge merke til det, skal en finne at en slik forbannelse ikke skjer forgjeves, og at ulykken følger dem som pådrar seg den. Derfor formaner Herren oss her til å vokte oss for dette, så vi ikke gir medtjenerne våre grunn til å bli bedrøvet, tre fram for Herren og si hva de har sett. For hør nå hva følgen av det blir: «Da kalte hans herre ham for seg.»

Det femte stykket er altså dette: Når du ikke vil vise nesten barmhjertighet, men hevne deg og straffe ham, vil Gud ikke tie til det, men kalle deg til regnskap. Det skal skje på den ytterste dag. For da skal den forferdelige dommen felles over deg, at du skal overgis «til dem som piner, inntil du betaler alt du skylder».

Og hva har du da vunnet med vreden din, du arme menneske? Hadde du vist nesten barmhjertighet og båret over med misgjerningene hans, kunne du nå hatt en nådig Gud og vært kvitt hele skylden din. Men nå vil heller ikke Gud tilgi deg; nå vil han holde like strengt regnskap med deg som du har holdt

med nesten. Ja, det blir en elendig handel: For hver penning du ikke vil ettergi nesten, mister du nå hundre tusen gylden. Og likevel er denne lignelsen altfor svak til å vise hva et menneske taper når det ikke kan få syndenes forlatelse, men for evig må bli under Guds vrede og unåde.

Derfor slutter Herren slik: «Slik skal også min himmelske Far gjøre mot dere, om ikke hver og en av hjertet tilgir sin bror.» Her kaller han oss alle «brødre», og blant brødre må det jo ikke finnes fiendskap og uvennlighet.

Men nå er vi alle så skrøpelige at vi aldri helt kan leve sammen som vi burde; av og til krenker vi hverandre med ord, gjerninger og annet. Men skal vi da bite og rive hverandre som hunder og katter? Nei, ikke slik!

Vi skal tilgi hverandre av hjertet og si: Hvorfor skulle jeg gå i rette med min bror? Er Gud nådig mot meg, og har han av nåde og helt ufortjent, for sin Sønn Jesu Kristi skyld, ettergitt meg en så stor sum – hvorfor skulle jeg da gjøre meg til en ussel gjerrigknark for et par skillingers skyld? Jeg vil regne det ene mot det andre, glemme og tilgi alt, og takke Gud for at også han har tilgitt meg og tatt meg til nåde. Han har jo tusen og atter tusen ganger større grunn til å vredes på meg og straffe meg enn jeg har til å vredes på nesten og straffe ham.

Dette er den læren vår kjære Herre Kristus i dag lar forkynne for sine kjære kristne, for at vi skal overvinne oss selv og ikke gi vreden rom. Vi skal heller regne vår skyld mot nestens og være glade om vi kan få regnskapet til å gå opp. Men dessverre ser en jo at vi slett ikke følger denne regelen, men lar djevelen ri og drive oss til vrede, hevn og alt ondt, til vår egen store skade og fordervelse.

For slik lyder dommen: Vil du ikke tilgi nesten, vil heller ikke Gud tilgi deg. Vil du vredes, hevne deg og straffe, vil Gud også ramme deg med vrede, hevn og straff – og det med en helt annen vrede og straff. For Guds vrede og straff er en evig vrede og straff. Den fører du selv over deg med din ynkelige vrede for en så liten sak.

Og du har ikke engang noen rett til å vredes, for Gud alene har den retten. Og bare du ikke kommer ham i forkjøpet, vil han visselig straffe synden hos medtjeneren din langt strengere og forferdeligere enn du noen gang kan tenke deg.

Dessuten ser en også hvordan den ene synden alltid blir straffet med den andre. For djevelen egger slike hevngjerrige, sinte og uforsonlige mennesker så sterkt til hevn at de verken kan eller vil be sitt Fadervår. De finner en brodd i det og får derfor ikke over tungen de ordene en kristen skal be: «Forlat oss vår skyld, som vi òg forlater våre skyldnere!» For de kjenner godt at Gud ikke vil tilgi dem annerledes enn de tilgir andre, og da blir syndene deres ikke tilgitt. Den dommen vil de ikke selv felle over seg, og derfor lar de heller være å be Fadervår.

Men synes du ikke at djevelen har godt tak på slike folk og rir dem med sporene, når de for vredens skyld også går glipp av bønnen? For hva har vel en kristen igjen når han har mistet bønnen? Slett ingenting. Ja, med dette lever han i en dobbel ulydighet mot Gud.

På samme måte skjer det også at slike folk holder seg borte fra det høyverdige sakramentet, Kristi legeme og blod. For en ynkelig vredes skyld mot nesten berøver de seg selv den største trøst mot synden og en ond samvittighet. Var det

ikke tusen og atter tusen ganger bedre å la all vrede fare og lide og tåle all mulig urett enn med vilje og forsett å berøve seg selv Guds nåde og pådra seg hans vrede?

Derfor: Den som kjenner at hjertet hans er forherdet av hat og vrede på denne måten, han skal ta dette evangeliet for seg og be Gud om tilgivelse fordi han så lenge har gjemt på vreden mot nesten og levd så ukristelig. Og så skal han straks skynde seg av sted og av hjertet tilgi sin bror det han har gjort mot ham, så ikke Guds dom og fordømmelse skal ta ham igjen, men også han kan få syndenes forlatelse og det evige liv ved Kristus, vår Frelser og Saliggjører. Det unne vår nådige Gud og Far i himmelen oss alle! Amen.

Tjuetredje søndag etter treenighetssøndag

Matt 22,15–22. Holdt i 1532.

> Da gikk fariseerne bort og rådslo om hvordan de kunne fange ham i ord. De sendte disiplene sine til ham sammen med herodianerne, og lot dem si: Mester, vi vet at du er sannferdig, og du lærer Guds vei i sannhet. Du bryr deg ikke om hva noen sier, for du gjør ikke forskjell på folk. Si oss hva du mener: Er det tillatt å gi keiseren skatt, eller er det ikke?
> Men Jesus merket deres ondskap og sa: Hvorfor frister dere meg, dere hyklere? Vis meg mynten som skatten betales med! De rakte ham en denar. Og han sier til dem: Hvem har sitt bilde og sin påskrift her? De sier til ham: Keiseren. Da sier han til dem: Gi da keiseren det som keiserens er, og Gud det som Guds er!
> Da de hørte dette, undret de seg, og de forlot ham og gikk bort.

Det Kristus sier i dette evangeliet, har sin grunn i et løfte jødene hadde i Moseloven: Når de holdt Guds bud, skulle de ha sitt eget rike og en konge av sitt eget folk, og ikke være underlagt noen fremmed konge. Dette løftet holdt de seg til, og de regnet hele tiden med at det ikke skulle være noen fare for dem.

Så kom romerne og fikk overmakten over jødene, hvor mye motstand de enn gjorde. Det tok de seg svært nær av. De gjorde opprør og voldte mye jammer og elendighet i landet, i håp om å kunne rive seg løs igjen. Men de ble slått og ydmyket slik at de fra da av ikke lenger våget å sette seg opp mot romerne.

Her ser vi et eksempel på den vrangheten som finnes hos oss alle. At de skulle ha sitt eget rike, det hadde jødene husket godt og lagt seg på hjertet. Men vilkåret for det – at de skulle holde Guds bud og ikke gjøre noe mot hans ord og vilje – ville de ikke røre med en finger. Riket ville de ha likevel. Riket tilkommer oss, sa de, for det er jo lovet oss, og derfor vil vi også ha det.

Det er som når en vrang tjenestejente ville si til madmoren sin: Lønnen har dere lovet meg, og den skal dere gi meg; men jeg gjør likevel som jeg vil. Nei, den talen holder ikke. Det heter: Vil du ha lønnen din, må du også arbeide og gjøre det jeg sier. Slik var det også med jødene. De var ulydige og hardnakkede og brydde seg ikke om Guds bud, men ville likevel være et fritt folk.

Det store spørsmålet blant dem var derfor om de skulle stå under keiseren, som var hedning, når de hadde et så klart tilsagn om at de skulle ha sin egen

konge. Og da fariseerne nå grunner på hvordan de kan fange Herren i ord, tar de herodianerne med seg og spør ham om de skal gi keiseren skatt eller ikke.

Han må jo svare ja eller nei, tenker de, så slipper han ikke unna oss. For sier han ja, vil han egge hele folket mot seg, og de vil kalle ham en gudsbespotter og løgner som lærer mot Gud og Moses. For der sto jo løftet om at de skulle være et fritt folk og ikke stå under noen fremmed eller hedensk konge. Men sier han nei, har han også forspilt sitt liv. Det er helt sikkert, mener de, for slikt vil romerne ikke tåle.

I denne doble snaren vil jødene fange ham: Om han sier ja eller nei, er han fanget og har forspilt sitt liv. Så ondt og giftig mener disse fiendene det med vår kjære Herre Kristus.

Men hvordan går det med planen deres? Herren vender spydet deres mot dem selv og slår dem med deres eget sverd. «Vis meg mynten som skatten betales med!» sier han. Og da de bringer den slik han ba om, sier han: «Hvem har sitt bilde og sin påskrift her?» Dette må jo kalles å ta saken i all enfold. Og fordi fariseerne fremdeles tror at han ikke forstår ondskapen deres, sier de rett ut at det er keiserens bilde og påskrift. Men da Herren har fått denne innrømmelsen av dem, er han fornøyd med den og sier: «Gi da keiseren det som keiserens er, og Gud det som Guds er!»

Det er som om han ville si: Siden dere selv sier at det er keiserens bilde og påskrift, og keiserens mynt er gangbar blant dere, så gi ham det som tilkommer ham. For når de har innrømmet at de bruker keiserens mynt, har de dermed også innrømmet at de godtar ham som sin herre. Derfor er det svært lett for Kristus å slutte ut fra deres egne ord at de ikke skal nekte keiseren det som er hans.

Dette var grunnen til det Kristus sier i dette evangeliet. Fariseerne mener at her har de virkelig tenkt ut et mesterstykke, og at nå skal de selge og forråde Herren Jesus. Og så går nettopp det de tenker å gjøre mot ham, ut over dem selv. De vil «fange ham i ord», og så fanger de seg selv. De mener at han verken tør svare ja eller nei; men med sitt eget svar minner de ham om hva han skal svare. Slik gir de ham selv sverdet i hånden, og med det slår han dem til jorden.

Av denne historien skal vi lære og merke oss to ting.

For det første skal vi av jødenes eksempel lære å kjenne vår egen vranghet. For vi er alle som én, ingen unntatt, slik til sinns at når verden går oss mot, synes vi straks at det skjer oss stor urett. Og det er sant at vi menneskelig talt av og til lider urett, og det fra folk vi slett ikke har fortjent en slik troløshet av. Da går vi og ser bare på vår egen rett og motstandernes urett, og vi skriker og klager over det. Slik klaget jødene over at romerne, mot Gud og all rett, hersket over dem som jo var Guds eget folk.

Og det er sant at romerne ikke hadde noen rimelig grunn til å overfalle dem og gjøre dem til sine undersåtter. For romerne var jo hedninger og hadde ikke Guds ord og den rette gudstjenesten, slik jødene hadde. Dette såret jødene svært dypt, og de innbilte seg derfor at de hadde full og soleklar rett.

Men de tok feil, slik også vi tar feil i lignende tilfeller. For selv om nesten din gjør deg urett, skal du ikke bygge ditt eget regnskap på det. Du skal tenke deg

godt om og si: Hva om jeg nå har syndet så grovt mot Gud at jeg for lenge siden har fortjent at han tok fra meg ikke bare min rett, men også både legemet og livet? Dette er den ene av de tingene vi skal lære her.

Nå var det riktignok ingenting jødene likte mindre enn å være underlagt den hedenske keiseren. Vi er Guds folk, tenkte de; hedningene vet ingenting om Gud og lever attpå i all slags avgudsdyrkelse og skam. Hvordan kan det da ha seg at vi skal tjene dem, og at de skal være herrer over oss? De fromme og gudfryktige blant dem løftet derimot hendene til Gud og ba om nåde. De pukket slett ikke på sin rett, for de visste jo at de fullt ut hadde fortjent dette.

For læren og forkynnelsen i synagogene dugde ingenting – det ser vi i evangeliene – og styret dugde heller ikke. Gjerrighet, åger, utukt, hovmod, overdådig levnet og andre synder var vanlige overalt. Hva skulle da Herren vår Gud gjøre med det? Skulle han verne dem, enda de slett ikke brydde seg om ham og ordet hans? Skulle han la dem beholde rettighetene sine, enda de ikke en gang ville røre en finger for å tjene ham? Nei, det ville han neppe. For når de ikke ville stå på hans rett, hadde han jo god grunn til heller ikke å ville stå på deres.

Gud hadde heller ikke lovet dem dette timelige riket som om det skulle vare til evig tid. Han hadde bundet en kloss om halsen på hunden og bare lovet dem riket på det vilkåret at de var fromme og holdt budene hans. Dette vilkåret slo de av tankene. De brydde seg ikke om Guds bud, men ville likevel beholde styret sitt i fred, enten de var gudfryktige eller ugudelige – akkurat som når en tjenestedreng vil ha lønnen sin, enten han fortjener den eller ikke.

Nei, det blir det ikke noe av. Her heter det: Gjør det du skal, så får du det som tilkommer deg. Vil en bonde ikke være rettskaffen og lydig og betale landskylden sin, skjer det ham ingen urett når lensherren tar både gården og rettighetene fra ham og gir dem til en annen som er rettskaffen og lydig og yter herskapet sitt det han skal.

Derfor skal vi lære å holde måte med klagene våre og gjøre regnskapet riktig opp. Vi skal ikke bare se på hvilken rett vi har mot andre, men også på hvilken urett vi har gjort mot Gud.

Og så skal vi i all ydmykhet og tålmodighet løfte hendene til Gud og si: Det er sant at det skjer meg urett, og jeg har ikke fortjent det av dette mennesket. Men jeg må også se meg tilbake og tenke på hvordan jeg står meg med Gud. Og der finner jeg en lang liste som overbeviser meg om at jeg har syndet ti, ja, tusen ganger mer mot Gud enn nesten har syndet mot meg. Derfor må jeg slå noe av på kravene mine og si: Herre, tilgi meg; jeg vil også tilgi. (*Oversetterens merknad: Luthers tyske uttrykk er «die Krumme in die Beuge schlagen».*)

For det ville være urett om vi sto så stivt på vår rett, når vi selv har gjort så stor urett mot Gud. Riktignok gjør ikke den noe galt som verger sin rett på lovlig vis og med de midlene som er ordnet til det. For Gud selv har ordnet lov og rett, for at en skal bruke disse midlene og søke sin rett der.

Men får en ikke sin rett satt igjennom der, så skal en vokte seg for å klage mye og bli utålmodig. En skal heller tenke seg om og si: Jeg skulle vel egentlig hatt rett, og de som krenket meg, urett; men jeg må jo bekjenne at jeg ikke har fortjent bedre av Gud.

Da gjør vi ikke som jødene, som selv ga et så dårlig eksempel med livet sitt. De mente at selv om Gud ikke hadde fått av dem det de skyldte ham, ville de likevel beholde sin rett uavkortet. Det er akkurat som når ondskapsfulle bønder vil ha vern av øvrigheten sin og likevel slippe skatt og avgift. Men mot slik tøylesløshet har Gud gitt øvrigheten sverdet i hånden. Vil de ikke gjøre det de skal med det gode, tar en dem i nakken og tvinger dem til det.

Dette kan ikke de fattige sogneprestene gjøre. De har ingen verdslig makt til å tvinge dem som ikke vil gi dem det de skylder. Derfor mener slike ondskapsfulle borgere og bønder at de er i sin gode rett når de ikke gir dem noe som helst, eller i alle fall bare det aller dårligste.

Men hvordan går det dem så til slutt? Kan presten verken straffe eller få det som tilkommer ham, så blander Gud seg i saken. Han sender pest blant folk og fe, eller tyver og leiesoldater som tar fra deg alt du har. Eller han lar vin, korn, frukt, neper og fôr bli ødelagt på marken av uvær i utide.

Og når du da klager og jamrer deg over at det går slik, skal en svare: Kjære borger og bonde, klag ikke over at det skjer deg urett. Du mener nok at det skjer deg urett, men for Gud får du bare det du har rett på. For du har jo fortjent dette og mye verre av ham.

Klag derfor ikke over at det skjer deg urett, men klag over syndene dine og det ubotferdige livet ditt, over gjerrigheten, hovmodet og sorgløsheten din og over at du forakter Guds ord. For slike synder og andre som dem gjør all din rett til urett.

Slik vil også Kristus her minne jødene om dette: Selv om de har mistet riket sitt og er blitt underkuet av romerne, skal de ikke rope på at det skjer dem urett. De skal se tilbake på sitt gamle regnskap og tenke på at når de ikke har gitt Gud det de skyldte ham, så får de nå finne seg i dette.

Men det vil jødene ikke. De vil uten videre ha kongeriket sitt tilbake som noe de har rett på. Til det sier Herren vår Gud nei: Det skal keiseren i Roma hindre for meg. Vil dere ikke med det gode finne dere i den straffen dere har fortjent, skal han tvinge dere til det med makt. For dette riket var ikke lovet jødene på andre vilkår enn at de skulle være fromme og holde Guds bud. Ville de ikke det, skulle de miste både sin rett og sitt rike.

På samme måte må også vi i våre dager finne oss i tyrkernes innfall. Vi synes det er urett at tyrken, som er verre enn en hedning, skal vinne så store seire over oss kristne. Men la oss ikke se på hva tyrkerne er, men på hva vi selv er for Gud; da skal det vise seg at det ikke skjer oss noen urett. For hvorfor holder papistene så stivt på avgudsdyrkelsen sin og på å forfølge Ordet? Hvorfor bedrer ikke vi oss, vi som har evangeliet? Hvorfor lever vi ikke slik det sømmer seg for kristne? Dette er nå det ene stykket vi skal lære i dag.

For det andre skal en også lære å skille mellom det verdslige riket og vår Herre Kristi rike. Herren vår Gud fordømmer ikke det verdslige riket, men stadfester det tvert imot i alt som angår hus og gård, næringsvei, ekteskap og alle de ulike stendene en keiser skal ha under seg.

For når Kristus her sier: «Gi keiseren det som keiserens er», er det jo det samme som om han ville si: Er du borger, bonde, adelsmann, fyrste, husbond

eller hustru, dreng eller pike, så bli i din stand og ødelegg ikke keiserens rike. En tjener skal tjene sin herre, et barn skal adlyde far og mor. Disse stendene og forholdene vil jeg ikke oppløse. For det er keiserens stender, som han ikke kan være foruten, og de hindrer ikke mitt rike, som ikke er av denne verden.

Av dette følger altså at den som vil være en kristen, ikke trenger å trekke seg unna den verdslige lydigheten for den saks skyld, eller gi opp kallet sitt og begynne på noe nytt. Det var det munkene gjorde, fordi de mente at de ikke kunne bli salige om de ble i sitt verdslige embete og sin stand. Nei, sier Kristus, ikke slik! Jeg vil ikke rive ned keiserens rike med min forkynnelse. Bli derfor i din stand og gi keiseren det du skylder ham. Gud hindrer deg ikke i det; men han vil ha en annen lydighet av deg.

Du skal nemlig også «gi Gud det som Guds er». Det vil si: Du skal tro på Jesus Kristus, høre og ta imot det hellige evangeliet, frykte Gud, holde hans bud og være barmhjertig, vennlig og tålmodig. Dette er det offeret du skal bære fram for Gud; det vil han være fornøyd med. Men i alt som angår legemet ditt, eiendommen din, standen og kallet ditt, skal du være keiseren underdanig. Slik kan Gud og keiseren godt stå side om side. Jødene hevdet derimot det motsatte; ja, de ville verken gi Gud det som var Guds, eller keiseren det som var keiserens.

Her skal en nå merke seg dette nøye: Gud vil ikke rive ned eller ødelegge keiserens rike. For det hindrer deg ikke i troen; hvilket verdslig kall eller embete du enn har, kan du godt fortsette å være en kristen ved siden av.

Men slik Gud ikke vil rive ned eller tilintetgjøre keiserens rike, skal heller ikke keiseren forstyrre Herren vår Guds rike og styre eller hindre folket i å gi Gud det som Guds er. Og hva som er Guds, har vi allerede hørt: at vi gjerne skal høre Guds ord, rette livet vårt etter det og ikke gjøre noe mot det. Mer kan vi ikke yte Gud her på jorden.

I denne tjenesten må ikke keiseren eller den verdslige øvrigheten hindre undersåttene. Og skulle den driste seg til det, skal undersåttene ikke adlyde den i dette, men heller tåle det de kan få lide for det.

Derfor er det en stor synd når den verdslige øvrigheten krever en slik lydighet at en ikke kan gi Gud det som er hans. Det skjer når de forbyr den rette læren og straffer undersåttene sine fordi de tar imot sakramentet i begge skikkelser, slik Kristus jo har innstiftet det, og vil tvinge folket til det avguderiske vesenet som drives med sjelemesser, avlat, påkalling av helgener og annet slikt. For med slike ting går de ut over myndigheten i embetet sitt og hindrer at Gud får den lydigheten som tilkommer ham.

Gud krever framfor alt av oss at vi skal høre hans ord og rette oss etter det i alle ting. Og når øvrigheten vil hindre det, skal undersåttene vite at i dette skylder de den ingen lydighet. For det står skrevet: «En skal lyde Gud mer enn mennesker!» (Apg 5,29) Og i dagens evangelium byr Kristus ikke bare at en skal gi keiseren det som keiserens er, «men også Gud det som Guds er».

Vil den verdslige øvrigheten nå bli vred over at undersåttene viser Gud en slik lydighet, og vil den derfor sette dem i lenker og jern eller ta livet av dem, så får en la det skje.

Da skal en trøste seg med at keiseren eller den verdslige øvrigheten riktignok er vårt overhode eller herre, men at han likevel ikke er alene om å styre. Ved siden av ham har vi en annen og større Herre, nemlig Herren vår Gud i himmelen. Og når en av disse to herrene må bli vred, fordi en enten må være ulydig mot Gud eller mot keiseren, da er det likevel bedre å gjøre keiseren vred med en slik ulydighet enn å pådra seg Guds vrede.

For vil du være ulydig mot Gud for å behage keiseren, så både kan og vil Gud straffe den ulydigheten du viser ham, med helvetes ild og den evige død. Denne elendigheten vil vel ikke noe menneske gjerne pådra seg. Enhver vil heller gjøre keiseren vred tusen ganger, for hvor vred han enn gjør seg, kan han bare straffe ulydigheten med en timelig straff. Med ordet «keiseren» mener jeg ikke denne eller hin personen, men den verdslige øvrigheten i alminnelighet; for slik kaller Kristus øvrigheten her når han sier: «Gi keiseren det som keiserens er.»

Og se så også på lønnen. Adlyder du Gud og holder budene hans, skal en evig lønn følge en slik lydighet, nemlig himmelen og det evige liv. Men for den utilbørlige og syndige lydigheten du viser øvrigheten mot Guds bud, høster du bare en kort glede og må siden lide for det i all evighet.

Denne trøsten skal de arme kristne holde seg til, de som i våre dager i så mange land lever under en øvrighet som ikke vil la dem ha Guds ord, men med makt vil tvinge og drive dem til å ta del i pavens avgudsdyrkelse og falske gudstjeneste. For Gud lar seg ikke spotte. Han vil nok at du skal gi keiseren det som keiserens er, men bare slik at du også gir Gud det som Guds er.

Og dette er ikke mer enn rimelig. For av keiseren får vi bare levebrød, mat og klær, fred og vern og annet som hører til dette forgjengelige livet. Men av Gud får vi liv, legeme og sjel og håpet om det evige liv. Skulle vi da for menneskers skyld sette til side ærefrykten for den Gud som vi skal nyte godt av i all evighet, eller være ulydige mot ham for å tjene mennesker? Nei, det forby den kjære Gud! La det heller gå oss slik det er hans guddommelige vilje.

Men den verdslige øvrigheten burde tenke flittigere over pliktene i embetet sitt. For hadde Kristus sagt: «Gi keiseren alt han vil ha», eller «alt dere eier», da kunne keiseren med rette ta alt fra undersåttene. Men her står det tydelig: «Gi keiseren det som keiserens er.» Det vil si: Han har sin bestemte del, det som med rette tilkommer ham, og med det skal han være fornøyd.

Men vil han gripe videre om seg og ta også det som er Guds, så skal dere vite at det skylder dere ham ikke. Dere skal ikke gi ham det; ja, så sant deres salighet er dere kjær, må dere ikke gi ham det. For keiseren har ikke makt og myndighet til å kreve slikt av undersåttene, og Gud selv har også forbudt undersåttene å yte keiseren denne lydigheten.

Derfor er det en grufull ugudelighet – som uten tvil vil føre stor ulykke og jammer over Tyskland – at verdslige fyrster farer så jammerlig fram mot sine arme undersåtter. Det gjelder særlig biskopene, som jo ikke er annet enn verdslige fyrster slik de nå bærer seg at. For de nøyer seg ikke med den lydigheten at undersåttene vil ofre liv og gods i deres tjeneste. De vil også at undersåttene skal tro og gjøre i troens saker det som behager dem, og som åpenbart strider mot Gud og hans ord.

De forbyr dem den rette og rene læren og vil ikke la dem gå dit hvor Guds ord blir forkynt rett. De forbyr dem å lese kristelige bøker. De setter inn falske og løgnaktige predikanter, som preker den gamle papistiske dårskapen og det tomme snakket. Av deres munn hører en ikke et ord som noe menneske kunne bli bedre av, eller som kunne gi en bedrøvet samvittighet den rette trøsten. Ja, det som er enda verre: Disse skrålhalsene gjør ikke annet i alle prekenene sine enn å spotte og skjelle ut det hellige evangeliet på det grufulleste.

Og når de så har fått det så langt at det forferdelige, avguderiske messeofferet blir holdt ved makt, at en påkaller helgener, løper på pilegrimsferder, kjøper avlat og håper å få syndenes forlatelse ved faste, skriftemål, prosesjoner og andre lignende gjerninger – da innbiller de seg at de har gjort alt meget vel. Men særlig farer de ugudelig fram med det høyverdige sakramentet. Det gjør de enda Kristi befaling og den første kirkes skikk sier klart og tydelig at en skal ta imot det helt og ikke bare i én skikkelse, som de kaller det.

Alt dette og annet lignende som fyrstene og biskopene i våre dager gjør mot undersåttene sine, vil de forsvare med at en skal være hørig og lydig mot den verdslige øvrigheten – som om det sto her: Gi keiseren alt, og Gud ingenting. For når en i Guds saker ikke retter seg etter Guds ord, men etter keiserens, da setter en keiseren over Gud, tar alt fra Gud og gir det til keiseren.

Men slik skal det ikke være. Riktignok tillater Gud – ja, han befaler på det alvorligste – at undersåttene skal yte keiseren den lydighet som tilkommer ham. Og han holder så strengt på denne befalingen at det ennå aldri har vært noe opprør eller noen ulydighet mot den verdslige øvrigheten uten at undersåttene er blitt hardt straffet for det; det har vi sett i våre dager på de opprørske bøndene.

Men samtidig vil Gud også ha den lydigheten som tilkommer ham. Liv og gods, hus og gård vil han ha lagt under keiserens myndighet, men hjertene vil han beholde for seg selv. Bare i hjertene vil han føre styret ved sitt ord og sin Ånd.

Men når han ikke får beholde denne makten, kan det ikke komme noe godt ut av det. Det skjer når keiseren – i tillegg til makten over liv og gods – også vil ha makt over hjertene og styre dem slik at enhver også i Guds saker skal tro og gjøre det keiseren vil, og ikke det Gud har lært og befalt i sitt ord. For Gud vil ha sitt rike uforstyrret og sin tjeneste uhindret. Den som handler mot dette, kommer fra det med knust panne.

Slik har det alltid gått, selv med de største monarker og konger: Så snart de ville ha alt og ikke la Gud beholde noe, har Gud likevel beholdt det som var hans, mens tyrannene selv har mistet alt og er gått til grunne.

Av dette ser en altså at Herren klart og bestemt har avgrenset og avmålt keiserens makt, for at keiseren skal holde seg til sitt eget og ikke gripe inn i Guds rike og herredømme.

«Gi keiseren det som keiserens er», sier han. Det er som om han ville si: Men gi ham for Guds skyld ikke det som ikke er hans, men Guds. Ellers blir dere ulydige mot meg og altfor lydige mot keiseren. Han kan lønne dere en tid, men jeg vil straffe ulydigheten mot meg med den evige ild.

Derfor skal keiseren bli ved det som er hans. Men vil han ikke nøye seg med det, så vokt deg så du ikke gir ham det som er mitt. For disse to rikene skal holdes atskilt og ikke blandes sammen, så Gud kan beholde det som er Guds, og keiseren det som er keiserens.

Men også i det timelige, som liv, penger og gods, skal keiseren holde måte. For det skal være forskjell på en verdslig øvrighet og et tyrannisk styre. En tyrann tar fra undersåttene så lenge han finner noe. Men det vil Kristus ikke tillate øvrigheten. Når han befaler undersåttene å «gi keiseren det som keiserens er», vil han dermed også la øvrigheten eller keiseren vite at de ikke må kreve eller ta mer enn det som tilkommer dem. Han skiller altså her mellom det som er ditt, og det du av dette skal yte øvrigheten.

For øvrighetene er ikke innsatt for at alle skal gjøres til tiggere og ingen selv beholde noe. En gir jo øvrigheten skatt, avgift og toll for at undersåttene skal kunne eie sin eiendom i fred, drive sin næringsvei, øke sitt gods og ærlig forsørge seg og sine.

Men når det kommer en nød, så en må reise seg mot landets fiender for å bevare freden, da må ingen holde seg tilbake. Da skal enhver villig og gjerne stå øvrigheten bi med liv og gods, så lenge han kan.

Men uten en slik felles nød må øvrigheten ikke styre tyrannisk og legge for tunge byrder på undersåttene, men holde seg til de vanlige og tålelige påleggene. Ellers tar den det som ikke tilkommer den, og kaller Guds vrede ned over seg, så Gud straffer slike tyranner med opprør, fremmede fiender og på andre måter.

Dette får nå være nok om dette evangeliet. Gud gi oss og øvrigheten vår sin nåde, så både den og vi gir Gud det vi skylder ham. Da kommer det andre av seg selv, så vi også gir keiseren, og keiseren tar, det som er hans. Slik kan vi leve vår tid her i et vakkert, fredelig og gudvelbehagelig liv, og til slutt bli evig salige ved troen. Det unne vår kjære Herre Gud oss alle ved vår Herre Kristus og Den Hellige Ånd! Amen.

Tjuefjerde søndag etter treenighetssøndag

Matt 9,18–26. Holdt i 1533.

> Mens han talte dette til dem, se, da kom en synagogeforstander og falt ned for ham og sa: Min datter er nettopp død, men kom og legg din hånd på henne, så vil hun leve. Jesus sto opp og fulgte ham, og disiplene gikk med.
> Og se, en kvinne som hadde lidd av blødninger i tolv år, kom bakfra og rørte ved minnedusken på kappen hans. For hun sa ved seg selv: Om jeg bare får røre ved kappen hans, så blir jeg helbredet. Men Jesus vendte seg om, og da han så henne, sa han: Vær frimodig, datter! Din tro har frelst deg. Og kvinnen ble frisk fra samme stund.
> Og da Jesus kom til synagogeforstanderens hus og så fløytespillerne og den larmende hopen, sa han: Gå bort! Piken er ikke død, hun sover. Men de bare lo av ham. Men da folkehopen var drevet ut, gikk han inn og tok piken ved hånden, og hun reiste seg opp. Og ryktet om dette spredte seg over hele landet der omkring.

I dagens evangelium hører dere, mine kjære venner, om to under, og begge er store og merkelige. Det første gjelder den syke kvinnen. Hun tror så fast på Herren Jesus at hun håper å bli frisk med en gang, bare hun får røre ved kappen hans – i all hemmelighet og uten at han vet om det. Det andre gjelder synagogeforstanderen. Han tror også: Selv om datteren hans er død, kan Herren gi henne livet tilbake.

I begge disse undrene blir altså troen priset på det herligste. Det står der som et eksempel for oss: Når troen på Kristus utretter så store ting, skal det drive oss til gjerne å holde oss til denne mannen. For ennå har ingen satt sin lit til ham og blitt skuffet.

Først har vi her eksemplet med den fattige kvinnen. Hun led av en farlig og tung sykdom, og Markus legger til at hun hadde brukt alt hun eide på legene. I hele tolv år hadde hun båret på denne plagen, og det var blitt verre med henne dag for dag. Derfor er det et stort under at hun får hjelp så lett av Herren, enda hun har vært syk så lenge.

Hun har hørt at noen er blitt helbredet bare ved å røre ved kappen hans, og nå tenker hun at hun også skal bli frisk på den måten. Derfor trenger hun seg fram gjennom folkemengden til Herren. Hun våger ikke å be ham om det; i sin

store ydmykhet vil hun liksom stjele seg til hjelpen i det skjulte, og så rører hun ved kappen hans.

Og slik hun hadde trodd, slik ble det: Straks ble det bedre med henne, og blødningen stanset. Mot denne plagen hadde hun strevd så mye, brukt så mye og prøvd så mye – men alt forgjeves, ja, til stor skade for henne selv. For Markus sier at det bare ble verre og verre med henne (Mark 5,25–34).

Her må vi merke oss godt at Herren ikke vil la hjelpen bli stjålet fra seg i det skjulte, uten at noen får vite om det. Han spør: «Hvem var det som rørte ved klærne mine?» Apostlene synes det er et tåpelig spørsmål – at han forhører seg så nøye om hvem som har rørt ved ham, når folket trenger seg slik inn på ham.

Men Herren visste det som var skjult for dem. Kvinnen hadde ikke bare rørt ved ham med hendene, men med hjertet, i fast tillit til hans nåde og allmakt. Derfor hadde det også gått en særlig kraft ut fra Herren Jesus, og det hadde han kjent godt.

Dette vil Herren ikke la forbli en hemmelighet; det skal være et eksempel for oss. Med spørsmålet sitt tvinger han kvinnen til å komme fram, la seg se og bekjenne åpent. Slik får han anledning til å rose troen hennes. For en slik tro er den kjæreste og høyeste tjeneste vi kan vise ham, og den han har mest behag i. Derfor roser han kvinnen, taler hjertelig til henne og sier: «Vær frimodig, datter! Din tro har frelst deg.»

Nå må disiplene selv innrømme at Herren ikke spurte forgjeves. Dette var ingen vanlig berøring; her hadde det skjedd noe som både Herren og alle oss andre har stor grunn til å legge vekt på.

Men det er også et underlig ord Herren taler her, når vi tenker nøye etter. Han sier: «Noen rørte ved meg, for jeg kjente at en kraft gikk ut fra meg» (Luk 8,43–48). Men når kvinnen nå står foran ham og bekjenner den velgjerningen han har vist henne, gir han ikke seg selv æren for alt dette, men kvinnens tro – enda det ikke var hun selv, men Herren, som hadde hjulpet henne. Det gjør han for å vise hvor stor glede han har av det når du venter deg alt godt av ham og søker hjelp hos ham.

Det er som om han ville si: «Se til at dere lærer å tro rett og stole fast på meg i all slags nød. For jeg er mye villigere til å hjelpe dere enn dere er til å be, og mye villigere til å frelse dere fra døden enn dere er til å ønske å leve.» Samtidig viser han her i gjerning hvor lett dette er for ham, og hvor gjerne han lar en slik frelsende kraft gå ut fra seg.

Derfor skal vi lære av dette eksemplet at også vi skal tro på Kristus og vente oss alt godt av ham, i all slags nød og i alle våre saker. Men hva skjer? Vi hører det i prekenen, vi får det sagt i hjemmene våre, vi ser de underfulle gjerningene han ennå gjør hver dag – og likevel kommer vi ikke videre med troen.

Den som har kister og forrådskamre fulle, tror – og det knapt nok – at han skal ha nok å spise og drikke et år framover. Den som er frisk, tror at Gud kan hjelpe ham. Men når vi kommer i fattigdom eller sykdom, er det slutt med troen. Da gjør vi ikke annet enn å klage og skrike, og vi tror at det ikke finnes hjelp noe sted lenger – enda vi hver dag hører at Gud vil være oss nådig for Kristi skyld og gjerne vil hjelpe oss.

Hvordan stemmer nå dette med det kvinnen gjør her? Kanskje har hun bare hørt om Herren Kristus og undergjerningene hans én eller to ganger. Likevel kommer hun til ham med en så sterk tro at om han hadde sittet over alle himler, ville hun med denne troen ha brutt gjennom himmelen og ført ham ned med seg, så han måtte ha hjulpet henne. For som sagt: Han kan ikke nekte oss hjelpen når vi søker den hos ham for alvor og med den rette troen.

Derfor er vi i sannhet – Gud bedre det! – ulykkelige mennesker, vi som har Guds ord så rikelig og likevel ikke vil tro. Det er djevelen og vår skammelige gamle Adam som har skylden. For om vi for alvor ønsket å bli rettferdige og salige og få det vi trenger, måtte vi jo også tro på Kristus og håpe å få alt sammen hos ham. For som vi har hørt, kan troen på ham ikke bedra oss. Derfor roser han den her så høyt og sier: «Din tro har frelst deg.»

Den samme troen på Kristus skal også hjelpe oss: vekke oss opp fra de døde til livet, overvinne djevelen, drive ut synden og gjøre oss salige. Det er Kristus som gjør disse gjerningene, men likevel tilskrives de troen. For uten troen kan ingen få noe slikt. Dere vet jo at verken Kristus selv eller de hellige sakramentene, verken Guds ord eller forkynnelsen av det, kan hjelpe eller gagne oss uten troen. Troen må gjøre det; ellers blir det ugjort. Dette var det første av de to undrene.

Det andre undret gjelder den lille piken som var død. Som Lukas forteller, hadde hun levd nøyaktig like lenge som kvinnen hadde vært syk. Her trodde ingen annet enn at piken var død. Derfor var alt allerede gjort i stand, slik en pleide å gjøre når noen var død og skulle legges i jorden.

Fløytespillerne sto foran huset, for jødene hadde ingen kirkeklokker. Der vi ringer med klokkene ved en gravferd, lot jødene blåse sørgemusikk foran døren. Slik var folket kalt sammen til gravferden, og det var et stort leven i huset av alle som gikk ut og inn, slik det gjerne er der en fornem mann eller kvinne er død.

Ingen trodde lenger at det var noe håp igjen – for hva kan en vel menneskelig talt håpe på når et menneskes avskjedstime er kommet? Men midt i alt dette går pikens far av sted med en merkelig tanke og et underlig håp: Fikk han bare Kristus hit, kunne den døde datteren hans vel ennå bli levende igjen. Det viser jo ordene hans: «Han falt ned for Herren og sa: Min datter er nettopp død, men kom og legg din hånd på henne, så vil hun leve.»

Riktignok sier Markus og Lukas at han kom til Jesus mens datteren lå for døden. Men begge legger til at piken var død før Kristus kom til huset. Slik viser de fint at faren likevel holdt fast ved troen og stolte på at Herren ville hjelpe henne og vekke henne opp fra døden.

Hvem har vel i alle sine levedager sett eller hørt om så underlige mennesker? Kvinnen hadde måttet gi opp alt håp om hjelp fra noen i verden. Likevel får hun den tanken at hun skal bli frisk så snart hun kommer så nær Herren at hun kan røre ved fliken av kappen hans. Og tanken svikter henne ikke: Slik hun tror, skjer det med henne. På samme måte får faren den tanken at piken skal bli levende igjen, bare Herren legger hånden sin på henne.

Ja, kunne du si, hadde det bare vært en vanlig søvn og ikke den bitre døden selv, da kunne man nok utrette noe med hånden. Men her hjelper verken en

hånd, risting, rop eller noe annet; her er alt forgjeves. Slik og ikke annerledes må fornuften tenke. Men slik tenkte ikke denne mannen. Ellers hadde han blitt hjemme og ikke gått ut for å oppsøke Kristus.

Her ser vi igjen hvor hjertelig glad Herren er i denne troen, som fornuften bare holder for ren dårskap. For akkurat da hadde Kristus en nødvendig gjerning å gjøre, og han sto i en hard strid med disiplene til døperen Johannes. Likevel lar han seg ikke holde tilbake av det. Så snart han merker denne synagogeforstanderens tro og tillit, går han straks av sted med ham, og han mener at han må gjøre slik denne mannen tror.

Når Herren så kommer til huset og ser at alt er gjort i stand til gravferd slik skikken var, frykter han at faren skal falle fra troen ved synet av jammeren og de andres eksempel og vantro. Derfor begynner han straks å trøste faren med sitt ord, og han ber folket som var samlet til gravferden, om å gå ut av huset.

Det er som om han ville si: «Folkens, hva gjør dere her? Tror dere at dere skal gå bort med liket? Å nei, gå heller et annet sted hvor noen er død! Her er ingen død – piken sover bare.» Nei, sier de andre, hun sover ikke, hun er død; vi er her for å følge henne til graven. Du er visst ikke riktig klok når du tror at vi ikke kan se forskjell på om et menneske sover eller er død. Derfor sier evangelisten at «de lo av ham». De holdt ham for en dåre som ikke visste forskjell på søvn og død.

Men Herren Kristus står fast på sitt, og nå gjenstår det bare at han viser i gjerning om han har talt sant eller ikke. Her finnes ikke et menneske som tror at ordet hans er sant, unntatt pikens far. Men det nøyer Herren seg med. Bare for denne farens skyld – det vil si for hans tros skyld – bekrefter han sitt ord med gjerningen. Hadde ikke faren hatt en slik tro, ville piken sannelig ha vært død og ikke sovet. Så mektig er den troen som venter seg alt godt av Kristus!

Derfor går Herren bort til henne og tar piken i hånden, akkurat slik man gjør med et sovende barn man vil vekke. For nettopp slik hadde faren trodd, og derfor vil Herren ikke gjøre annet enn det faren hadde trodd. Og straks reiser barnet seg opp, akkurat som om hun hadde ligget i en søt og stille søvn.

Vi skal legge oss nøye på minnet at Herren her sier: «Piken er ikke død, hun sover.» Det er et så trøsterikt ord at om det var mulig å kjøpe noe slikt, burde vi gjerne gi alt for å huske det, forstå det og gjøre det til vårt eget slik han mente det. For den som kunne se på et dødt menneske som om det bare lå i sengen og sov – den som kunne forandre synet sitt slik og regne døden for en søvn – han kunne vel rose seg av en kunst som ingen andre mennesker har.

Men vi ser og erfarer på oss selv og andre at jo mer forstand menneskene har, desto mindre tror de noe slikt, og desto mer forakter de det. Det samme ser vi her. De spotter Herren og tenker: «Skulle han vekke opp den døde og gjøre henne levende igjen? Han må jo være fra forstanden, når han mener at et dødt menneske sover og kan vekkes med en hånd.»

Ja, slik går det. Den guddommelige sannheten er så opphøyd at fornuften holder den for ren dårskap. Tenk bare selv: Om du hadde mistet et barn, og jeg sa til deg: «Men det er jo ikke dødt! Ser du ikke at det bare sover og kan vekkes med en finger?» – ville du ikke da tro at jeg drev gjøn med elendigheten din, og svare

at jeg skulle la deg være i fred? Men akkurat slik oppfører disse menneskene seg mot Herren Kristus.

Lær derfor av dette evangeliet at for Herren Kristus er døden ikke annet enn en søvn. Vi ser jo her at han vekker denne døde piken med hånden, som av en søvn. På samme måte er sykdommen heller ingen sykdom for ham, slik det andre eksemplet med kvinnen viser. Hun var meget syk, men så snart hun kommer til Kristus og rører ved kappen hans, må sykdommen straks gi tapt og vike fra henne.

Slik viser Herren seg også mot all annen nød og skrøpelighet. De blinde som søker hjelp hos ham, får synet; syndere blir rettferdiggjort, og de fortapte blir salige. Så underfullt kan han handle med oss. I våre øyne er det han sier ikke bare tomme ord, men stikk i strid med det vi ser.

Slik er denne piken død i alle menneskers øyne. «Men i mine øyne,» sier Kristus, «lever hun og sover bare. David er i hele verdens øyne bare en ringe gjeter, men for meg er han en konge. Alle dere som tror på meg, er i egne øyne fattige syndere, men for meg er dere store hellige og lik Guds engler. For det koster meg bare et ord, så må synd, død og sykdom vike, og rettferdighet, liv og helse komme i stedet. Slik jeg taler, slik må det skje, og ikke annerledes.»

Derfor taler vår Herre Gud her et meget underlig ord, et ord som i verdens øyne er en stor løgn: Han sier om denne piken at hun ikke er død, men bare sover.

Hadde han bare sagt «hun sover», kunne de nok ha svart: «Ja, men det er den hellige Mikaels søvn, den man sover helt til den ytterste dag.» Men han sier rett ut: «Hun er ikke død, hun lever. For dere, og så langt dere kan se, lever hun ikke; men for meg lever hun. Og for at dere skal se at jeg taler sant, vekker jeg henne her bare med en finger, slik dere vekker barna deres av søvnen.»

Kort sagt: Alt dette går ut på at vi ikke skal se på nøden vår med den kjødelige fornuftens øyne, men med kristne øyne. Med slike øyne kan vi se på døden, synden og helvete og likevel si med full visshet: «Jeg ser ingen død, jeg kjenner ingen synd, jeg er ikke fordømt; ved Kristus ser jeg bare hellighet, liv og salighet. Og når jeg er fattig, kjenner jeg ingen fattigdom; da synes jeg at jeg har nok av alle ting. For jeg har jo Kristus, som hvert øyeblikk kan gi meg det jeg trenger, selv om jeg nå ikke har noe som helst.»

Den som hadde slike øyne, kunne rose seg av å ha kristne øyne. Han ville se helt annerledes på tingene enn verden pleier, om det kom dyrtid eller pest over landet. I dyrtid ser hver og en bare på hva han har liggende på loftet og i kjelleren, og sinnet hans retter seg etter det han ser der. Ser han mye, er han glad; ser han lite, er han bedrøvet og fortvilet. Slik er det også når en smittsom sykdom bryter ut: Da flykter den som kan, og mener at han er tryggere et annet sted.

Men en kristen som hadde den rette troen på Kristus, ville tenke slik: «Om det så var mulig at jeg hadde all verdens pest i kroppen, vil jeg ikke frykte døden. For jeg har jo Kristus, og er det hans vilje, skal all pest ikke skade meg mer enn en loppe. Den kan nok bite og stikke meg litt, men den kan ikke ta livet av meg.»

Det er sikkert: Den som kunne stole så frimodig på Kristus, måtte kjenne seg trygg, uten frykt og ved godt mot. Men fordi vi ikke tror og ikke har slike åndelige øyne, men ser alt med kjødelige øyne, blir vi engstelige og motløse. Da får vi den tåpelige tanken at vi kan unnslippe Guds vrede ved å reise ti eller tjue mil bort.

Men nå vitner Herren Kristus at også de vi har sett dø for øynene våre, og som for lenge siden er råtnet i gravene sine, lever for Gud. Derfor sier Herren i evangeliet: «Det står skrevet: Jeg er Abrahams Gud og Isaks Gud og Jakobs Gud. Han er ikke de dødes Gud, men de levendes» (Matt 22,32). Altså må Abraham, Isak og Jakob leve og ikke være døde. Likevel har de nå ligget i jorden i over tre tusen år og er for lenge siden blitt til støv og aske, så det verken er hud eller hår igjen av dem.

Men Kristus beviser at de lever, og det med en kraft ingen kan stå imot. I Guds øyne må de alle leve, men i våre øyne er de alle døde. Verden og fornuften kan ikke se annet enn døden. Men de kristnes øyne skal se det en ikke ser, men bare hører i Guds ord – slik denne faren og Herren Kristus her ser på den døde piken.

Det jeg nå har sagt om døden, gjelder også synden. Jeg skal vite og bekjenne at jeg er en synder, og likevel skal jeg tro og håpe på ren hellighet og rettferdighet. For her står vår Herre Kristi ord i dåpen: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst.» Og i nattverden: «Et, dette er mitt legeme, som blir gitt for dere. Drikk alle av det, dette er mitt blod, som utgytes for dere til syndenes forlatelse.»

Dette ordet skal jeg tro er sant. Og selv om jeg ser og kjenner det motsatte på meg selv, skal jeg ikke ta hensyn til det, men bare se og høre Ordet og hva det lover meg.

Slik er det også når du ser en kristen dø: Da ser øynene dine et dødt menneske. Men slike kuøyne skal du lukke, og du skal åpne de åndelige øynene som ser på Ordet. Da skal du finne at et slikt menneske ikke er dødt, men lever for Gud. For her står jo Kristi ord: «Den som tror på meg, skal aldri i evighet se døden.»

Slik skal vi da lære av dagens evangelium at all motgang og ulykke, hvor stor den enn kan være for våre øyne, er mindre enn ingenting for vår Herre Gud. For når selve døden ikke skal være noe for en kristen, må jo blindhet, døvhet, spedalskhet, pest og andre sykdommer være enda mindre og ringere.

Når du ser synd, sykdom, fattigdom og annet slikt hos deg selv, så la deg derfor ikke skremme av det. Lukk de kjødelige øynene og åpne de åndelige, og si: «Jeg er en kristen og har en Herre som med et ord kan vende bort all denne nød og trengsel. Hvorfor skulle jeg da bekymre meg så sterkt for noe slikt?» For det er visst og sant: Kristus vil hjelpe oss like lett som han hjalp denne piken ut av den legemlige døden hun lå i – når vi bare tror på ham og venter hjelpen fra ham.

Vi skal også tenke på at denne piken ikke ble hjulpet ved sin egen tro – for den som er død, tror ikke, like lite som han hører eller ser. Men faren hennes tror, og farens tro er så mektig at hun blir levende igjen ved den. For som Kristus sier: «Alt er mulig for den som tror» (Mark 9,23).

Så mektig er troen. La en ting være så stor den vil: Kan du tro på Kristus og stole på at han vil gi deg den, så skal det være ja og amen. Verken døden eller

djevelen skal være så sterke at de kan hindre det. Det ser vi i begge disse undrene som her blir holdt fram for oss. I dem priser Herren Kristus selv troen så høyt, for han vil vekke oss til å se tingene, ikke slik de ser ut for oss, men slik de er for Gud.

Selv om det altså ser ut for oss som om vi er fattige eller døde, at vi sitter i synder eller plages av pest eller annen sykdom, skal vi likevel tro at dette ser helt annerledes ut for Gud. Og vi skal si med glede: «Her er nå fattigdom, pest og død, men som en kristen vet jeg ikke av noen fattigdom, pest eller død. For i min Herre Kristi øyne er det alt sammen ren rikdom, helse, hellighet og liv. Og om jeg ikke ser noe av det nå, trenger han bare å tale et ord, så skal jeg også med legemlige øyne se at det er sant og virkelig skjer slik.»

Så gi da Gud oss også slike åndelige øyne ved sin Hellige Ånd, for sin Sønns skyld, vår Frelser Jesus Kristus, så vi kan se annerledes på alle ulykker enn verden ser på dem, holde fast ved denne trøsten og til sist bli salige! Amen.

Tjuefemte søndag etter treenighetssøndag

Matt 24,15–28. Holdt i 1532.

> Når dere da ser ødeleggelsens styggedom, som profeten Daniel har talt om, stå på det hellige sted – forstå det, enhver som leser! – da må de som er i Judea, flykte opp i fjellene. Den som er på taket, må ikke gå ned for å ta med seg noe i huset. Og den som er ute på marken, må ikke vende hjem for å hente kappen sin. Stakkars dem som er med barn og dem som gir die i de dager. Men be om at dere slipper å flykte om vinteren eller på sabbaten. For da skal det bli en trengsel så stor som det ikke har vært fra verdens begynnelse til nå, og heller ikke mer skal bli!
>
> Og dersom ikke de dagene ble forkortet, da ville ikke noe kjød bli frelst! Men for de utvalgtes skyld skal de dagene bli forkortet. Om noen da sier til dere: Se, her er Messias, eller der, så tro det ikke! For falske messiaser og falske profeter skal stå fram og gjøre store tegn og under, for å føre også de utvalgte vill, om det var mulig. Se, jeg har sagt dere det på forhånd.
>
> Om de altså sier til dere: Se, han er ute i ørkenen! – så gå ikke dit ut. Eller: Han er i rommene der inne! – så tro det ikke. For som lynet går ut fra øst og skinner like til vest, slik skal Menneskesønnens komme være. Der hvor åtselet er, der skal gribbene samles.

I dagens evangelium finner vi først og fremst to stykker. Det første er en advarsel til de gudfryktige kristne som skulle oppleve at Jerusalem ble ødelagt. De skulle vite om det på forhånd og flykte derfra i tide. Det andre er en advarsel som særlig gjelder vår siste tid, den vi nå lever i. Når så grufulle og skremmende villfarelser kommer fram, skal vi være godt rustet mot dem, holde fast ved den rette læren og vokte oss for falske profeter. Begge disse advarslene er nødvendige og nyttige for oss. Derfor vil vi nøye ta for oss begge to.

Den første taler riktignok bare om dagene da Jerusalem ble ødelagt, og siden den tiden er det nå gått nesten femten hundre år. Likevel kan vi hente en nyttig og trøsterik lærdom ut av den. Av denne advarselen kan vi lære å elske og ære Guds ord og rette livet vårt etter det. For vi ser her med hvor stor vrede Gud har straffet sitt eget folk fordi det foraktet hans ord.

Som dere, mine kjære venner, hørte på tiende søndag etter treenighetssøndag, kom det til sist en ulykke over jødene så jammerlig at den ikke kan

beskrives. Romerne kom og beleiret byen nettopp da jøder fra alle land i store skarer var strømmet sammen i Jerusalem til påskehøytiden. Josephus skriver at det var nesten tre millioner mennesker der.

Men når så mange mennesker er samlet på et så lite sted, kan de ikke lenge holde seg friske. Derfor slo de tre store plagene seg sammen her: fiendene rundt byen med krigen, pesten inne i byen, og en så hard og grufull hungersnød at noen mødre til og med drepte sine egne barn, kokte dem og spiste dem som annet kjøtt.

Og i tillegg til alt dette var det en grufull splittelse blant jødene inne i byen. Josephus regner med at en million mennesker ble drept eller omkom under beleiringen og da byen ble inntatt, og at nittisju tusen ble tatt til fange. Fangene ble regnet for så lite verdt at tretti jøder ble solgt for en åttendedels gylden. Herren taler derfor ikke tomme ord om beleiringen og ødeleggelsen av Jerusalem når han sier at en så stor trengsel aldri har vært siden verdens begynnelse, og aldri heller skal komme.

Denne elendigheten skal man hvert år holde fram for vanlige folk. Da kan vi alle sammen legge oss den godt på hjertet og desto flittigere tenke over hvilken synd det var som førte denne grufulle jammeren over dem, og lære å vokte oss for den. For det regnestykket er lett å gjøre: Når Gud ikke sparte sitt eget folk da det falt i denne synden, vil han sannelig heller ikke spare oss hvis vi ikke vil holde oss borte fra den samme synden.

Det er nok sant at ulydighet, mord, hor, gjerrighet, tyveri og andre slike synder vekker Guds vrede, så han må straffe oss når vi ikke vil holde opp med dem. Men det er likevel nådige straffer sammenlignet med denne. For der tar Gud ikke alt bort, men lar noe bli igjen; og som vi lærer av historien, lar han som oftest mer bli igjen enn han tar bort. Men her tar han alt bort på én gang, det ene med det andre. Derfor må dette ha vært en uendelig mye større synd enn de andre, siden straffen er så stor og grufull.

Hva består så denne synden i? Det viser Kristus i Luk 19,44, der han sier at dette skal ramme Jerusalem «fordi du ikke kjente din besøkelsestid». Det vil si: Når Gud sender ut sitt ord, og verden ikke vil ta imot det, men forfølger det og trassig fortsetter i sine synder, da er det Jerusalems synd. Og da må ødeleggelse og undergang bli følgen.

For Gud viste jo tydelig hvor trofast og godt han mente det med jødene da han sendte sin profet Johannes, og til sist sin enbårne Sønn og apostlene. Alle disse arbeidet først og fremst for å vise menneskene den rette veien til det evige liv. De lærte dem også å leve sitt timelige liv her på jorden slik at de kunne ha en god samvittighet og i tillegg Guds nåde og velsignelse.

Men hva gjør Jerusalem og hele verden? De vil verken høre eller bry seg om denne Kristi frelsende lære. I stedet farer de til og dreper Guds enbårne Sønn og apostlene hans, og de mener at de kan bli salige uten Kristus og hans lære. Det var jo umulig at Gud skulle se mildt på det og ikke bli voldsomt vred.

Tenk deg at du hadde mange tusen gylden. Så får du se en fattig tigger og bestemmer deg for å hjelpe ham. Du sender sønnen din til ham med bud om at han skal komme til deg, for du vil hjelpe ham ut av all hans nød og gjøre ham til

en rik mann. Men tiggeren er en så fortapt og ondskapsfull skurk at han griper en kølle og slår i hjel sønnen din, han som kom med et slikt budskap. Hva tror du at du ville synes om det? Eller hvordan ville du være til sinns mot et slikt menneske?

Dette var altså jødenes synd, og med den hadde de dratt denne grufulle vreden og straffen over seg. Derfor skal vi lære å vokte oss for den. For siden Gud mener det så farslig med oss, kan han ikke tåle at vi forakter og forfølger hans ord når han sender det til oss.

Det samme skjedde med Israels rike, slik Hosea sier: «Israel har støtt det gode fra seg. Fienden skal forfølge ham» (Hos 8,3). For den som ikke vil ta imot Guds nåde og ord, må bli værende i unåde og villfarelse. Og på den måten kan det umulig vare lenge; da må alt styrte sammen og gå til grunne. Av samme grunn er alle kongeriker og keiserriker gått til grunne, snart her og snart der, og slik går det ennå.

La oss derfor med all flid vokte oss for å forakte Guds ord. Jødene slo i hjel Kristus og apostlene fordi de hatet evangeliet. Og i dag slår også papistene i hjel de stakkars kristne, og de mener at de kan undertrykke Ordet med makt.

Gud være lovet, så grovt driver vi det ikke. Guds ord vil vi nødig miste. Men likevel ser vi at selv om vi ikke forfølger det, blir det ringeaktet hos oss på andre måter. For Gud kan jo ikke ha noe behag i at du går til preken når du bare hører Ordet slik at det går inn av det ene øret og ut av det andre, og du ikke blir det minste bedre av det.

Nettopp derfor lar Gud sitt ord bli forkynt for deg: Ved troen på Kristus skal du styrke hjertet ditt mot synden og døden og leve et gudfryktig liv uten anstøt. Men nå går du og lar gjerrighet, ukyskhet, vrede, misunnelse, hovmod og andre synder få overhånd hos deg dag etter dag, som om du gjorde Gud en tjeneste med det, og som om han ikke hadde forbudt deg det. Da kan Gud sannelig ikke se det som annet enn en stor ringeakt, og den vil han i sin tid straffe langt mer grufullt enn du nå kan forestille deg.

Derfor burde vi aldri miste dette bildet av vreden av syne eller av hjertet, så vi kunne lære å høre Guds ord for alvor og til gagns og bli bedre ved det – det er jo derfor det blir forkynt. Men de som ikke vil bedre seg, men enten forakter eller forfølger Ordet, skal lære her hvilken jammer som skal ramme dem. For når Gud ikke har tilgitt sitt eget folk denne ringeakten og forfølgelsen, skal du ikke innbille deg at han vil tilgi deg noe slikt.

Vi ser jo ikke bare Israels rike, Juda rike og deretter den hellige byen Jerusalem ligge i aske foran oss på grunn av denne synden. Vi ser også for øynene våre hvordan hele Lilleasia, Syria, Egypt, Hellas, Makedonia og andre land helt opp til Østerrike, der Guds ord før bodde så rikt, nå er i tyrkernes vold.

Alt der er nå ødelagt, og innbyggerne har ikke bare tatt skade på liv og gods, men også på sjelen. For nesten overalt i disse landene er Guds ord forsvunnet, og dåpen og nattverden med det. Denne elendigheten har de pådratt seg fordi de ikke holdt seg trofast til evangeliet, men foraktet den rette læren og lot den fare.

La oss derfor vokte oss for dette. For det vil neppe vare lenge før vi får se det samme ramme papistene våre, som også forfølger Guds ord og holder fast ved

avgudsdyrkelsen. Derfor er det nå på høy tid å bedre seg og vende om. For når Guds vrede først begynner å flamme opp på grunn av denne synden, lar den seg ikke slukke igjen, slik vi ser av jødenes eksempel.

Men det er ikke bare denne grufulle vreden som skulle skremme oss bort fra denne synden. Også den vennlige formaningen vi leser om her, skulle lokke oss til å holde fast ved Guds ord for alvor, høre det med flid og bli bedre ved det.

For her står begge deler. Jødene, som ikke ville ta imot Ordet, ble straffet på det mest grufulle. Men de som tok imot Kristus og trodde på ham, ble berget av ham ved sin tro: De ble så trofast advart mot denne jammeren at de slapp unna den. Ja, mer enn det: For disse gudfryktige kristnes skyld hadde Daniel allerede over fem hundre år i forveien måttet peke ut forvarslene og kjennetegnene som skulle gå foran denne jammeren, så de kunne bli advart i tide og lettere slippe unna.

Inntil da hadde det gått helt annerledes. Da hadde de blinde og forherdede jødene øvd all sin ondskap mot Ordet, og samtidig hadde de vært herrer og sittet med styret. De stakkars kristne derimot hadde måttet lide forfølgelse overalt og hadde ikke vært trygge på liv og helse noe sted. Men dette varte bare en tid. For da Guds vrede brøt løs, ble de gudfryktige reddet, mens de ugudelige måtte holde for.

De ugudelige ville ikke ta imot Kristus som den læreren Moses hadde lovet dem (5 Mos 18,15–19), han som skulle forkynne og vise dem veien til frelse og det evige liv. Derfor ville de heller ikke tro ham da han forkynte om den vreden som skulle komme. Men de troende kristne overgav sin sjel og sin frelse til Kristus, og derfor ble de også legemlig bevart for denne vreden og straffen.

For de gudfryktige kristne kunne vite at nå var tiden kommet til å dra bort fra Jerusalem og flykte til andre land – så snart de så at all slags trass og ondskap tok overhånd blant jødene, og at de romerske keiserne satte opp avgudsbildene og feltmerkene sine i templet, på det stedet i jødenes aller helligste der nådestolen sto. Slik vil Kristus også nå lønne sine kristne når de tar imot hans ord i tro og blir mer gudfryktige.

Dette, sier jeg, burde lokke oss til å holde fast ved Ordet og høre det med desto større flid og alvor. Vi lever jo dessverre i en farlig tid på grunn av våre synder og misgjerninger.

Tyrken har oss i strupen og er fiendtlig mot oss. Og denne fienden blir vi aldri kvitt så lenge vi ikke tar saken annerledes enn hittil. For vi har jo verken brev eller segl på at det ikke skal gå oss som Ungarn, og at vi ikke skal bli ført bort i fangenskap til Tyrkia, med kvinner og barn. Samtidig begynner også pest, dyrtid og indre splittelse å rase svært grufullt hos oss her i Tyskland.

Dette riset har ingen andre bundet enn de ugudelige som forakter og forfølger Ordet, og de skal også selv bli straffet med det.

Men så er det de som elsker Guds ord og holder det i ære, som hører det med alvor og blir bedre ved det. De står hver dag godt imot synden og den gamle Adam, og de følger ikke den onde verdens dårlige eksempel, men holder sine onde lyster i tømme.

De tenker: «Du er jo en kristen, og du hører jo her hvordan Gud hater gjerrighet og all slags urett. Hvorfor skulle du da sette lydigheten mot Gud og hans ord til side for én gylden? Burde du ikke heller frivillig og uten vederlag gi bort ti gylden for Guds skyld enn å tynge sjelen din og vekke Guds vrede mot deg med én gylden vunnet med urett?»

Slike mennesker, sier jeg, som tar Ordet til hjertet for alvor, setter sin tillit til Guds godhet ved Herren Kristus og vokter seg for å synde, skal også få nyte godt av sin gudfryktighet. Men for alle de andre må det gå ille, for deres synders skyld.

Derfor ser vi også at Daniel og vennene hans var gudfryktige og ikke gjorde seg urene med hedningenes synder. De ble riktignok tatt til fange, men de hadde et mye mildere fangenskap enn de andre jødene, som ikke var gudfryktige. Ja, mer enn det: Gud opphøyet dem til og med blant fiendene deres, så de ble store herrer og utrettet mye godt blant hedningene. Slik skal også du tenke: Gud vil bevare deg hvis du er rettskaffen og gudfryktig, og han vil sannelig være med deg, selv om du var alene midt i Tyrkia. Dette skal vi lære, og derfor villig rette oss etter Guds ord og leve gudfryktig.

Men nå legger Kristus her til et lite ord som vi heller ikke må overse. «Be om at dere slipper å flykte om vinteren eller på sabbaten,» sier han. For om vinteren, i snø og uvær, er det svært tungt å være på vandring. Dessuten hadde jødene et særskilt forbud mot å legge ut på lange reiser på sabbaten. Derfor ser vi at en sabbatsreise, *iter sabbati*, var bare et lite stykke vei (Apg 1,12).

Med dette vil han vise og lære oss at vi ikke bare skal høre Guds ord flittig og gjerne, men at vi også skal be. En slik bønn skal få Gud til å tenke nådig på oss og gi oss lykke og framgang i det vi har fore. Derfor burde vi ikke la noen dag gå uten å be Gud om at han vil være med oss og verne, bevare og holde oss oppe i all slags nød – særlig i disse farlige tidene, med all den fare og jammer vi svever i.

Derfor minner Kristus oss også i Fadervår om det daglige brød. Men mat og drikke er ikke nok til å holde livet oppe; vi trenger også fred, godt og passelig vær og annet slikt. Denne bønnen omfatter derfor all slags legemlig nød: at Gud vil verne oss mot tyrkerne, bevare oss for pest og gi oss gode år og sunne avlinger. Og siden Gud har befalt oss å be slik, skal vi ikke tvile på at han i nåde vil høre oss og gi oss det vi trenger til legeme og sjel, når vi ber ham om disse tingene for alvor.

Det første stykket er altså dette: Vi skal gjerne høre Guds ord, bli bedre ved det og ikke forfølge eller forakte det. For så grufullt straffer Gud dem som forakter og forfølger Ordet, og så nådig advarer, verner og redder han dem som tar imot hans ord og er gudfryktige.

Det andre stykket er, som jeg alt har sagt, også en advarsel, og den gjelder særlig våre dager og den siste tid. Herren begynner denne advarselen der han sier: «Dersom disse dagene ikke ble forkortet, ville ikke noe menneske bli salig. Men for de utvalgtes skyld skal de dagene bli forkortet.» (*Oversetterens merknad: «salig» etter Luthers bibeloversettelse.*) Dette er forferdelige ord, og vi skal ta dem til hjertet, så vi holder oss desto flittigere til Guds ord.

For her gjelder det ikke bare krig og blodsutgytelse, slik som i Jerusalem, men en annen fare, enda større og høyere: villfarelse, falsk lære og feil gudstjeneste. Ved den setter vi ikke bare liv og legeme til, men også sjel og salighet. Slik sier også Herren her at intet menneske ville bli salig dersom disse dagene ikke ble forkortet.

Om en slik blindhet skal komme før den ytterste dag er inne, kan man vel ikke vite så sikkert. Men når vi ser tilbake på tiden som er gått, finner vi en så stor blindhet og så grufulle – eller som Paulus sier, «kraftige» – villfarelser (2 Tess 2,11), at intet menneske sannelig kunne ha blitt salig om ikke Gud var kommet til med sitt ords lys. Unntatt er bare de små, uskyldige barna som døde etter dåpen sin, før de var kommet til skjels år og alder.

For hvilken trøst om syndenes forlatelse og rettferdighet ved Herren Kristus har man vel hatt å holde seg til i pavedømmet? Og omvendt: Hvor skammelige villfarelser og gudsbespottelige løgner har man ikke fylt det stakkars folket med under sannhetens navn, så de har bygd sitt håp om frelse på dem?

Derfor mener jeg at vår Herre Kristi forutsigelse om villfarelsene som skulle komme, for det meste er gått i oppfyllelse. For selv om det ennå skulle stå andre villfarelser og ny uvitenhet for døren, kan de vel neppe bli større enn de alt har vært i pavedømmet. Det har vi selv sett, og det står ennå skrevet og kan bevises med deres egne bøker.

Dessuten gir Kristi ord ikke rom for tvil. For her gir han barnet det rette navnet og sier hva slags villfarelser det skal være: «Falske messiaser og falske profeter skal stå fram,» sier han, «og gjøre store tegn og under, for å føre også de utvalgte vill, om det var mulig.»

Her er det riktignok ikke nødvendig å skille mellom falske messiaser og falske profeter. Men siden denne profetien stemmer så nøye med historien, kan man uten fare skille mellom dem. «De falske messiasene» kan forklares om Tyrken og hans tro, og «de falske profetene» om paven og lærerne hans. For disse to maktene, paven og Tyrken, er uten tvil den rette Antikrist, som Daniel, Kristus, Paulus og Johannes har advart oss mot og forkynt på forhånd.

For tyrkernes tro går jo ut på at de ikke godtar den sanne Kristus som Kristus – Guds Sønn, unnfanget ved Den Hellige Ånd og født som menneske av jomfru Maria – men setter Muhammed i hans sted. Deres tro lyder nemlig slik: Kristus var en profet som betydde noe i sin tid, men Gud er han ikke. Og det de kristne tror de har i Kristus, skal man tro om Muhammed: at han skal gjøre oss salige, og at han er Guds kjæreste profet, høyere enn Moses, Abraham, Kristus og alle andre.

Denne gudsbespottelige læren og grufulle løgnen har nå revet med seg og bedratt størstedelen av hele verden. Vi ser jo at hele Egypt, Syria, Lilleasia, Hellas, Makedonia og mange flere land har tatt imot denne troen. I den troen lever og dør de: De vil ikke være kristne, men setter sin lit til den djevelen Muhammed.

Dette gjør ikke paven. Han lar Kristus, Gud Faders og Marias Sønn, være den sanne, evige Gud, og han lager ingen annen Kristus. Men læren om Kristus forfalsker han. Alt det vi tror, håper og venter oss av Kristus og ved hans fortjeneste alene, det lærer paven at man skal håpe og vente seg av helgenenes fortjeneste

og forbønn og av egne gjerninger. Og på grunn av denne villfarne tilliten har det heller ikke vært mål eller grense for slik falsk gudstjeneste i pavedømmet.

For der lærte de nettopp slik Herren forutsier her: «Se, her er Kristus! Se, der er Kristus! Se, han er ute i ørkenen! Se, han er i rommene der inne!» For hvorfor gikk munkene og nonnene i kloster? Hvorfor gikk den ene og ble prest, og den andre eremitt eller pilegrim? Hvorfor leste, hørte og stiftet man messer? Fordi alle i verden innbilte seg at man der skulle finne Kristus – det vil si Guds nåde, syndenes forlatelse, saligheten og det evige liv.

Derfor advarer Kristus oss aller mest mot den Antikrist som riktignok ikke lager en annen Kristus eller fornekter ham, slik tyrkerne gjør. Men med falsk lære om den sanne Kristus viser denne Antikrist oss likevel bort fra Kristus, til skapningene og våre egne gjerninger. Kristus sier: «Tro dem ikke!» Det vil si: La dere ikke vise til noe slikt, men bli hos meg og hold fast ved min lære, mine gjerninger og min fortjeneste og ingenting annet. Da skal ingenting skade dere.

Men hva skjedde? Herren Kristus hadde ingen skyld. Som vi hører, hadde han ikke latt det skorte på trofast og flittig advarsel. «Se,» sier Herren, «jeg har sagt dere det på forhånd.» Men hele feilen lå hos oss selv. Vi ga ikke akt på advarselen, men gikk i blinde og trodde alt man bildet oss inn, enda Herren uttrykkelig forbyr det og sier: «Tro dem ikke, selv om dere ser tegn og under.» For de rette tegn og under er de som stadfester vår Herre Jesu Kristi ord, og ikke viser oss bort fra det.

Men djevelen gjør også under, slik Kristus her forutsier og advarer mot. Paulus kaller dem «løgnens tegn og under» (2 Tess 2,9), fordi djevelens løgner blir bekreftet ved dem, og menneskene slik blir ført bort fra sannheten og Ordet. På samme måte priser også tyrkerne den dag i dag høyt de undergjerningene profeten deres Muhammed har gjort og ennå gjør. Og jeg tror at noe av det også har vært virkelige undergjerninger – men slike som djevelen gjør, ikke Gud, for å styrke dem i villfarelsene deres.

På samme måte er alle kirkene i pavedømmet fulle av undergjerninger: Den ene helgenen skal ha gjort dette her, og den andre skal ha gjort det der. Riktignok er det ofte løyet svært frekt om dette, og fortalt langt mer enn det som har skjedd. Likevel kan vi ikke nekte for at noen undergjerninger har skjedd der. For Kristus sier her selv at falske messiaser og falske profeter skal gjøre store tegn og under, og de skal tjene til at mange blir forført til å holde løgn for sannhet og tro på villfarelser. Men slike tegn gjør ikke Gud, men djevelen, og ham skal vi ikke tro.

Her vil du kanskje spørre: Hvordan skal man da kjenne den rette læren, som man ikke skal vike fra? Så merk deg dette: Den rette læren gjør ikke annet enn å vise deg Kristus slik han i sannhet er, så du ved ham kan trøste hjertet ditt mot synden og døden. Det skjer når man lærer oss slik:

Vi skal tro at Kristus er sann, evig, allmektig Gud sammen med Faderen og Den Hellige Ånd. Han er kommet til oss mennesker her på jorden, unnfanget ved Den Hellige Ånd og født inn i denne verden av jomfru Maria. Han er død på korset, ikke for sine egne, men for våre synders skyld. For våre synders skyld er

han død, så Gud kunne bli tilfredsstilt ved hans død, vår skyld bli betalt, og vi ved Herren Kristi oppstandelse fra de døde få det evige liv.

Altså har Kristus overvunnet synden og døden for oss, så de ikke skal skade oss. Og nå sitter han ved Guds høyre hånd for å verne oss mot djevelen, gi oss sin Ånd av nåde og høre oss i alt vi ber om i hans navn, til gagn for sjel og legeme.

Dette er å forkynne rett om Kristus, for det stemmer i alle ting med Guds ord. Derfor trenger vi ikke frykte at det her skulle finnes noe av Antikrist og hans løgner.

Der denne læren virkelig rører og rammer et hjerte, vekker den menneskene først til å prise Guds godhet og nåde, og dernest til å elske Gud og tenke over hvordan de nå også kan leve slik at denne nådige Gud har behag i det. Og så begynner de av hele sitt hjerte å gjøre alt det Gud har befalt, og for alvor å holde seg borte fra alt det de vet at han har forbudt. Dette er gode, gudfryktige og hellige kristne: De har syndenes forlatelse ved troen, de frykter Gud og er ham lydige.

Derfor formaner Kristus oss så flittig til å bli ved denne læren og ikke la noen bilde oss inn noe annet. Samtidig forkynner han oss også at han ikke vil la seg binde til noe bestemt sted, men at han overalt vil være og bli hos oss med sitt ord og sin nåde.

Hvor skremmende det enn lyder at en så stor villfarelse, formørkelse og forførelse skal komme over verden, er det likevel et trøsterikt ord når han sier: «Der hvor åtselet er, der skal gribbene samles.» Det er som om han ville si: «Men min kristne kirke skal bli hos meg. Ja, selv om djevelen, tyrkerne og paven blir aldri så vrede og mektige, skal de likevel ikke kunne skade mine kristne, som holder fast ved mitt ord.»

Dette unne vår nådige Gud i himmelen oss alle ved sin Hellige Ånd, for sin Sønns skyld, vår kjære Herre Jesus Kristus! Amen.

Tjuesjette søndag etter treenighets-søndag

Joh 6,1–15.

(Utleggingen av denne teksten står i prekenen på fjerde søndag i fasten, midfaste.)

Dette og det følgende evangeliet kan man lese og preke over på en annen passende tid i året. Her hos oss pleier vi i kirkene våre å lese og preke om vår kjære Herre Jesu Kristi gjenkomst, slik det står i Kirkepostillen. Det gjør vi på søndagene før advent i de årene da det etter tjuefjerde søndag etter treenighets-søndag ennå følger én, to eller tre søndager, noe som er svært sjeldent.

Det er også en vel gjennomtenkt ordning at man på denne eller en annen tid i året skal preke om den ytterste dag, som nå, om Gud vil, står for døren. For ved denne prekenen kunne i det minste noen hjerter bli bedre. Den store mengden lever nemlig som om den ytterste dag aldri skulle komme, og som om de skulle leve her i evighet. Derfor blir de forherdet og ryggesløse, og de tenker bare på hvordan de her kan vinne stor ære og rikdom og leve i sorgløshet, glede og vellyst.

Men det vil få en ond ende. Det vil de ikke tro før de våkner i helvetes avgrunn, enda Kristus trofast nok har advart dem og sagt dem det på forhånd (Luk 21).

Tjuesjuende søndag etter treenighetssøndag

Matt 5,1–12.

> Da han så folket, gikk han opp i fjellet. Der satte han seg, og disiplene hans kom til ham. Han tok til orde, lærte dem og sa:
> Salige er de fattige i ånden, for himlenes rike er deres. Salige er de som sørger, for de skal trøstes. Salige er de nedbøyde, for de skal arve jorden. Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, for de skal mettes. Salige er de barmhjertige, for de skal finne barmhjertighet. Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud. Salige er de som stifter fred, for de skal kalles Guds barn. Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld, for himlenes rike er deres.
> Ja, salige er dere når de spotter og forfølger dere og lyver allslags ondt på dere for min skyld. Gled og fryd dere, for stor er den lønn dere har i himmelen. For slik forfulgte de profetene før dere.

Under pavedømmet har man preket over dette evangeliet på allehelgensdag. Det var ikke ille ment, bare man hadde forstått evangeliet rett og lagt det ut om de levende hellige, det vil si om de sanne kristne her på jorden. For summen av dette evangeliet er at vår kjære Herre Kristus her tegner et bilde av hvilke disipler han har, hvordan det skal gå dem i denne verden, og hva de skal håpe på.

Denne læren gjelder altså ikke de døde helgenene, men oss alle som ennå lever her på jorden og har det salige håpet om et evig liv som venter. Vi skal lære av den hvordan vi skal innrette oss, og hva vi skal trøste oss med.

For her må vi først og fremst legge merke til det evangelisten forteller: Da disiplene kom til Herren Jesus der han hadde satt seg, talte han med dem. Lukas forteller særskilt at «han løftet sine øyne, så på sine disipler og sa: Salige er dere fattige» osv. (Luk 6,20). Derfor skal den som hører dette evangeliet, lære av det hvordan han skal innrette seg, og hva han skal trøste seg med, så sant han vil være Kristi disippel. Matteus samler dette i åtte kjennetegn som skal finnes hos alle kristne, så sant de vil være sanne kristne eller Kristi disipler.

Det første kjennetegnet er:

«Salige er de fattige i ånden, for himlenes rike er deres.»

Her må vi for det første ikke la oss føre vill av at Lukas bare sier: «Salige er dere fattige.» For Matteus legger til: «i ånden.» Det stemmer også nøye overens

i meningen og er det samme som Kristus sier: «Evangeliet forkynnes for fattige» (Matt 11,5).

Og Paulus sier: «Men det dåraktige i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre de vise til skamme. Og det som er svakt i verden, det utvalgte Gud seg for å gjøre det sterke til skamme. Det som er lavt i verden, og det som er foraktet, det utvalgte Gud seg, det som ingenting er, for å gjøre det til intet som er noe – for at intet kjød skal rose seg for Gud» (1 Kor 1,27–29).

Slik sier Kristus også i lignelsen om himlenes rike at de som roter seg bort i bekymringer for åkrene, oksene og husholdet sitt, ikke skal komme til det store festmåltidet. Dit skal i stedet de fattige og vanføre, de lamme og blinde komme fra byens gater og streder, og de som ligger ute på veiene og ved gjerdene, skal nødes til å komme inn (Luk 14,16–24).

For evangeliet er en forkynnelse som rike, verdslige og mektige mennesker ikke mener de har noen grunn til å bry seg om; de har nok fra før. Og fordi evangeliet fører med seg kors, motgang og alle slags farer, tenker de ikke på å sette sitt timelige velvære på spill for dets skyld.

Men den fattige lille flokken, som ikke har noen annen trøst her på jorden, og som er elendig og forlatt, foraktet, plaget og tynget, blir glad når den hører i evangeliet at den har en nådig Gud i himmelen, selv om den ellers ikke har noe.

Dette er de fattige som Lukas taler om. Men nå erfarer vi likevel at det også blant de fattige finnes mange onde og ugudelige mennesker. Det går dem så dårlig fordi de ikke bryr seg om Guds ord, men fører et lettsindig og anstøtelig liv; derfor kommer de aldri på den grønne gren. Omvendt finnes det velstående og rike folk som er gode kristne, gjerne hører Guds ord, fører et gudfryktig liv og gjør mye godt mot fattigfolk.

Derfor lar ikke Herren det bli ved å si: «Salige er dere fattige.» Han legger til: «Salige er de fattige i ånden.» For det er slike himlenes rike hører til, som Kristus her sier med rene ord.

Men hva er nå denne «fattigdommen i ånden»? Det kan vi fint lære av motsetningen, av verdens eksempel. Verden lever slik at enhver må tro at den er svært rik i ånden. For den føler seg så trygg og sorgløs som om den ikke trengte å bekymre seg for noe, enda den lever i alle slags synd og skam.

Det ser vi på fariseerne i evangeliet. Johannes og Kristus refser dem ikke for noen synd så strengt som for denne: at de innbilte seg at de var rettferdige og hadde en nådig Gud, og satt i hans fang.

Slike folk er «rike i ånden», det vil si: De mener at de har nok av alt og ikke trenger nåden. Derfor har de det godt, tar seg ingenting nær og lever som om de hadde brev og segl på at de i alle måter var tilfreds med Gud, og Gud like tilfreds med dem. Derfor regner de seg selv for salige folk. Men i virkeligheten er de helt usalige, og de kommer aldri inn i himlenes rike om de ikke omvender seg.

Men, sier Herren, i himmelen hører de hjemme som er «fattige i ånden». Det er de som ikke stoler på seg selv, men har Gud for øye. De lever ikke tankeløst av dagen slik verden gjør, men gir akt på hva de gjør og lar være, og retter seg pent etter Ordet.

Og de ser at naturen vår er så fordervet ved synden at vi aldri kommer riktig av flekken med lydigheten. Før vi vet ordet av det, ligger vi i vrede, hat, misunnelse, utålmodighet og alle slags åndelig nød. Og når så straffen kommer – for den uteblir ikke – da begynner først for alvor klagene, angsten og bekymringene våre. Da ville vi gjerne ha en nådig Gud og bli kvitt både synden og straffen.

Når et hjerte verken har ro dag eller natt for syndene sine og for Guds dom som skal komme, da er det dette som kalles å «være fattig i ånden». Der finner man ikke mye glede og latter. Derfor regner verden dette for en ond og usalig ting. Den regner det derimot for en salig ting når det ikke finnes slik angst og anfektelse i et hjerte, og sinnet er fritt for alle slike bekymringer.

Men Kristus sier: Mine disipler skal være mennesker som har et sønderknust, svakt og engstelig hjerte. De ser og vet nok hva de skal gjøre, men det kommer de ikke langt med. Hver dag, ja, nesten hver time og hvert øyeblikk kommer de ut for en ny ulykke, for djevelen får dem til å falle snart her, snart der.

Dette skader ikke, sier Herren. La verden gå trygt omkring og være sorgløs, som om den aldri hadde gjort en flue fortred. Men dere, mine kristne – gå bare og tenk at dere er de verste syndere. Godt for dere! Da er dere på rett vei til himmelen. For den som bekjenner syndene sine, han ber også om nåde, og den som frykter død og helvete, han blir glad for himmelen og livet. Derfor er dere salige mennesker, mens de andre, som nå lever så trygt, er usalige.

Å «være fattig i ånden» er altså ikke noe annet enn å ha et sønderknust hjerte og en engstelig ånd på grunn av syndene sine og den medfødte skrøpeligheten. I slike hjerter vil Gud bo, som Jesaja sier (Jes 57,15). Det vil si: Dem vil han trøste med sin nåde i angsten deres og ikke la dem fortvile. Ved sitt hellige evangelium vil han la Herren Kristus lyse slik inn i dem at de får trøst og glede og arver himlenes rike.

Det første kjennetegnet hos de kristne, eller Kristi sanne disipler, er altså at de er «fattige i ånden». Det vil si: De lever i Herrens frykt, gir seg ikke over til sorgløshet og vil gjerne være rettferdige. Når de så ser at djevelen og kjødet alltid hindrer dem i det, blir de mismodige, forferdet og motløse.

Men bli ikke forferdet over dette, sier Kristus. Dere tror vel at dere er usalige mennesker, dere som dag og natt må bære en slik sorg og elendighet i hjertet. Men tro meg: «Salige er dere, og himlenes rike hører dere til.»

De andre derimot, som nå lever sorgløst som kveg, må fare ned til djevelen i helvete. De vil så nødig tenke på hvordan de står seg hos Gud, og hvordan de på den ytterste dag skal kunne gjøre regnskap for livet sitt, for alt de har gjort og latt være.

Derfor er det ikke noe dårlig tegn når du frykter Gud, erkjenner syndene dine og gjerne vil være rettferdig. Ja, salig er du når du sørger over syndene dine og ulydigheten din. Så vokt deg for å tenke annerledes om dette! For her står det jo at Kristi disipler er slike som er fattige i ånden, det vil si slike som har engstelige og bekymrede hjerter på grunn av syndene sine. Verden derimot, som er trygg og ubekymret enda den ligger druknet i synder, er bare usalige mennesker. Dette var nå Kristi disiplers første trøst og første kjennetegn.

Det andre kjennetegnet er:

«Salige er de som sørger, for de skal trøstes.»

Å «sørge» betyr ikke her å kle seg i svarte klær, slik vi pleier når en kjær venn, en kjær ektefelle eller et kjært barn er kalt bort fra oss ved døden. Det betyr å være bedrøvet, gråte, klage og jamre seg over en særlig stor ulykke som har rammet ens samvittighet, legeme, eiendom, hustru, barn og tjenestefolk eller annet. For slik legger Lukas det klart og tydelig ut: «Salige er dere som nå gråter, for dere skal le» (Luk 6,21).

Det andre kjennetegnet hos de kristne er altså at de ikke bare skal ha et forferdet og mismodig hjerte, men også våte øyne, fordi alle slags ulykker rammer dem. For både djevelen og verden hater de kristne så heftig at det umulig kan gå av uten at de tar skade. Her skyter djevelen på dem med pest og andre sykdommer, der med ildebrann, oversvømmelse og alle slags plager og anfektelser, og et tredje sted hisser han onde mennesker opp mot dem, så de skader dem på legeme og eiendom.

Kort sagt: Ingen kan regne opp alle de ulykkene djevelen og onde mennesker påfører de kristne. Men de kristne er jo mennesker og har kjøtt og blod. Derfor kan de umulig le av slikt. Man plager, forfølger og undertrykker dem så lenge at øynene til slutt renner over. For enten det er skade på legeme eller eiendom, gjør det vondt; kjøtt og blod kan aldri legge av sin natur.

Også her dømmer verden at de kristne er usalige folk, siden de må lide så mye og la seg plage slik. Derimot regner den dem for salige som ikke støter på noen hindringer på veien, men er sterke, har et friskt legeme og et godt levebrød, har fullt opp av alt og har glede av hustru, barn og tjenestefolk, slik det står i Salme 144. Slikt har verden behag i. Slik vil den selv ha det, og den strever ærlig etter det – om den bare kunne lykkes med å nå det.

Men hva sier Kristus? For det første er det en avgjort sak at Kristi sanne disipler ikke skal være folk som alltid ler. Så mye ulykke skal ramme dem at øynene deres renner over. Den som vil være en kristen, må derfor være villig til å utsette seg for dette. Men den som vil ha gode dager, alltid le og være glad og aldri gråte, han får heller i tide slutte å være en kristen. For de kristne skal gråte.

Derfor må du også omhyggelig vokte deg for å regne de kristne for usalige mennesker fordi de sørger. Hør hvordan Kristus dømmer om dem! Han sier: «Salige er de som gråter og sørger.»

Hvordan kan det nå være slik? Der det går ille til, der man gråter og klager, kan det jo ikke være noen salighet. Salighet er glede, men der man gråter, er det ikke annet enn lidelse og sorg. Ja visst, sier Kristus, men bare for en tid. For med mine kristne skal det gå slik at når de gråter og har kummer og hjertesorg her, skal det likevel ikke vare lenge; de skal bli trøstet igjen.

Derfor går det ikke an bare å se på det som er nå. Den som vil dømme rett om kristne og ikke-kristne, må se på det som skal komme. For her heter det: Verden har glede; men den er ikke bare kortvarig og kan snart ta slutt – etter den følger dessuten en evig sorg.

Hva vil du nå dømme om verden? Vil du regne den for salig på grunn av denne kortvarige latteren og dansen? Nei, visselig ikke! De kristne sørger og gråter nok, og her går det dem ille. Men ser du på det som skal komme, heter det om dem: «Salige er de, for de skal trøstes.»

Det ser vi jo på Lasarus og den rike mannen. Hele verden regnet den rike mannen for et salig menneske; for han hadde jo fullt opp av alt og hadde det hjertet hans begjærte. Men hvor lenge varte det? Da han døde, fulgte en evig gråt og elendighet etter denne latteren og gleden. Lasarus derimot fikk det vonde her, som Abraham sier (Luk 16,25), og det gikk ham svært ille; men siden ble han trøstet i evigheten.

Slik burde vi dømme om dette, ikke etter det som er nå, men etter det som skal komme. Da ville korset og lidelsen bare synes oss en liten ting. Da ville vi ikke regne oss for usalige mennesker fordi vi her må lide mye ulykke og hjertesorg. Vi ville tvert imot regne oss for salige mennesker, slik Kristus her sier, ja, takke ham fordi han hjemsøker oss så farslig og ved timelige ulykker gir oss grunn til å se fram mot den trøsten og vederkvegelsen som skal komme.

De andre derimot, som har nok av alt her og ikke støter på noen hindringer på veien, glemmer denne evige trøsten og er virkelig usalige mennesker med all sin ære og rikdom.

Det andre kjennetegnet hos Kristi disipler er altså at de ikke bare skal sørge og gråte over syndene sine, over Guds vrede og dom, men at også alle slags timelig nød og motgang skal presse tårene fram i øynene deres. På disse to kjennetegnene er det lett å kjenne de kristne.

Her følger nå det tredje kjennetegnet:

«Salige er de saktmodige, for de skal arve jorden.»

Her har Kristus svært vakkert og treffende tegnet hvordan det står til med de sanne kristne, hvordan det skal gå dem, og hva de skal trøste seg med. Også verden gråter og vrir seg når det går den ille. Men vil du undersøke hvilke tanker den bærer på i hjertet, skal du snart finne at verdens gråt ikke er annet enn ondskapens og vredens gråt. Den gråter ikke fordi skaden selv gjør så vondt, men fordi den ikke får hevnet seg og kjølt sitt sinne på fiendene sine slik den gjerne ville.

Et slikt hissig og hevngjerrig hjerte, sier Kristus, skal du ikke finne hos mine disipler. De gråter bare som snille barn gjør, fordi skaden gjør vondt. For de har et saktmodig hjerte. De tenker ikke på å hevne seg, men overgir saken sin til Gud og nøyer seg med det. Når Gud sender dem noe, vil de gjerne bære det til han skaffer råd og hjelp.

Men hva følger nå av det når menneskene har et slikt saktmodig hjerte? Dette: «De skal arve jorden.» Det vil si: Når de overlater all hevn til Gud, vil Gud også verne og bevare dem og øse ut sin velsignelse over dem så rikelig at de ugudeliges hovmod og ondskap ikke skal kunne skade dem. Det finnes eksempler nok på det.

Den fromme Josef ble svært heftig forfulgt av brødrene sine. Alt de fant på, gikk ut på å undertrykke ham, så han ikke skulle bli herre over dem. Hva gjorde så dette fromme barnet? Han verken kunne eller ville hevne seg, men overlot

det hele til Gud og led med all tålmodighet det Gud hadde lagt på ham. Da så Gud til slutt til ham og løftet ham så høyt at han ble herre over alle brødrene sine; Gud satte ham inn i en rik og stor arv. Det ville ikke ha skjedd om han ikke hadde tålt slik urett fra brødrene sine.

På samme måte plaget og undertrykte tyrannen farao Israels folk svært hardt i Egypt. Han mente at han slik kunne kue dem så de aldri mer skulle komme seg over det. Men farao og egypterne hans måtte likevel ned i dypet. Det stakkars undertrykte folket derimot, som overlot hevnen til Gud, fikk framgang, drev hedningene ut av landet sitt og «arvet jorden».

Slik trøster Herren også her disiplene sine, som om han ville si: Dere må la dere undertrykke her i verden. Men vokt dere for å bli utålmodige over det! Bevar et saktmodig hjerte og overlat hevnen til meg. Så skal jeg styre det så underfullt at fiendene deres, som undertrykker dere, selv må gå til grunne, mens dere skal bli arvinger og herrer i landet.

Denne trøsten skal vi holde oss til. Vi skal ikke frykte tyrannene som pønsker på å ta fra oss liv og legeme, eiendom og alt. For det skal ikke lykkes for dem når vi bare stoler på Gud, som så lett kan redde og verne oss. Til slutt må de selv gå til grunne; til slutt skal det vise seg at de er usalige mennesker.

Så lær nå av dette og tenk over hvilken elendig og ødeleggende ting det er å ha et hevngjerrig hjerte. Overgir du saken din til Gud med all tålmodighet, vil han verne og redde deg og føre saken din på det beste. Men med en slik hevngjerrighet står du deg selv i lyset og tar med vilje fra deg den velgjerningen Gud ellers ville vise deg.

Derfor er dommen også her helt forskjellig. Den som har stor makt og velde og kan forsvare og verne seg selv, regner verden for et salig menneske. Men slike mennesker er likevel usalige når de hevner seg. For selv om de har noe nå, skal de miste det, og jorden skal de ikke eie.

De som har et saktmodig hjerte derimot, som tålmodig bærer de lidelsene Gud sender dem, og tålmodig venter på Guds hjelp til han griper inn og stanser de ugudeliges planer, de er det som skal arve jorden – la så tyrannene gjøre alt de vil for å hindre det. Slik har vi nettopp hørt om Josef og om de stakkars jødene i Egypt.

Et lignende eksempel finner vi også i Davids historie. Han ble drevet ut av landet av sin egen sønn. Men han visste godt hva han hadde gjort for å fortjene denne straffen; derfor led han den tålmodig og ventet på Guds hjelp. Og den uteble heller ikke: Til slutt kom David tilbake og vant riket sitt igjen, mens den opprørske Absalom gikk til grunne sammen med tilhengerne sine.

Andre del

Det tredje kjennetegnet hos Kristi disipler er altså at de ikke er hevngjerrige, men under lidelsene sine venter på Guds hjelp med tålmodighet og saktmodige hjerter.

Det fjerde kjennetegnet:

«Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, for de skal mettes.»

Her lar Lukas det være nok med de første ordene og skriver: «Salige er dere som nå hungrer, for dere skal bli mettet» (Luk 6,21). Grunnen er lett å forstå, for meningen er her den samme som når Maria synger i lovsangen sin: «Hungrende mettet han med gode gaver, men rikfolk sendte han tomhendte bort» (Luk 1,53).

Men det ordet Matteus legger til om rettferdigheten, passer svært godt her. For det er velkjent at det finnes mange fattige mennesker som knapt har det tørre brødet. Gud lar dem leve i slik armod fordi de fortjener det og selv har skylden. De bryr seg ikke om forkynnelsen, er ikke flittige i kallet sitt, men fører et anstøtelig liv. Slik spiller de bort Guds velsignelse, så han ikke kan hjelpe dem, om han aldri så gjerne ville. Han må stadig straffe dem strengere og strengere, så armoden, sykdommen og annen ulykke deres stadig blir større.

Om denne slags fattige sier ikke Kristus at de er salige og skal mettes. For dette er fattige og usalige mennesker, som både her og hisset må forbli fattige og usalige, så sant de ikke bedrer seg og blir rettskafne.

Men salige er de fattige som Gud ikke alltid vil la lide sult og tørst. De er gudfryktige og ønsker gjerne at alt overalt skulle gå godt og rettferdig til. Derfor gjør det vondt for dem at det står så dårlig til her i verden, og at det viser seg så lite bedring hos menneskene. For vi erfarer jo hver dag her i verden at den som er rettskaffen og oppfører seg godt og redelig, sjelden har framgang her, men møter motstand og motgang overalt. Den som derimot er slu og utlært i alle slags svik, vinner penger, ære og eiendom og har lykken med seg.

Det er dette anstøtet Herren sikter til her, og han advarer sine kristne mot det. Det er som om han ville si: La dere ikke forføre av verdens eksempel, men hold fast ved rettskaffenheten. Vær gudfryktige, og bekymre dere ikke fordi andre går forbi dere og blir rike og mektige, mens dere overalt må nøye dere med å komme bakerst og være noen stakkars tiggere.

Tro meg: Dere er salige, men de andre er usalige mennesker; slik har dere et stort fortrinn framfor dem. For når de ikke er gudfryktige, må de med alle sine penger og all sin eiendom få nok av ulykke og til slutt stå helt tomhendte. Dere derimot skal, når tiden kommer, få min velsignelse rikelig også her på jorden og siden ha den i fullt mål i evigheten.

Dette stykket handler altså om de rettskafne kristne som her i verden som oftest er fattige og elendige og knapt har det daglige brød. Likevel skal de ikke bekymre seg over det, men holde fast ved sin rettskaffenhet og gudsfrykt og håpe at Gud ikke alltid vil holde sin velsignelse tilbake.

Det femte kjennetegnet hos Kristi disipler:

«Salige er de barmhjertige, for de skal finne barmhjertighet.»

Dette stykket er lett å forstå. Dessuten har Kristus selv forklart utførlig hva de kristnes barmhjertighet er, særlig i Lukas 6 (Luk 6,27–36). Den skal ikke bare vises mot vennene våre og mot folk som kan gjøre gjengjeld, men også mot fiendene våre og mot dem vi ikke kan vente noen gjentjeneste av. For slik er Guds barmhjertighet: Han gir både venner og fiender, både gode og onde, solskinn og regn og alt de trenger.

Dette faller oss nok tungt. For den gamle Adam kan ikke så fort glemme den skaden man har påført ham, og blir derfor utålmodig over at han attpå til skal

gjøre godt mot dem som har gjort ham alt vondt. Men likevel skal vi se på den mektige og store trøsten som det tales om her, og ikke følge den gamle Adam.

I det tredje stykket har Herren trøstet oss med at når vi har et saktmodig hjerte og overlater all hevn til ham, vil han lønne oss for det med sin rike velsignelse og sitt nådige vern.

Men her fører han oss enda høyere opp. Han vil at vi ikke bare skal tilgi dem som har skadet oss, men også gjøre vel mot dem når de trenger det og det står i vår makt. Og til dette føyer han et løfte: Liksom vi er barmhjertige, tar oss av stakkars menneskers nød og gjerne vil hjelpe dem, selv om de er våre verste fiender, slik vil også Gud ta seg av vår nød, gjerne tilgi og glemme alt og la oss få all nåde og barmhjertighet.

Si nå selv: Er ikke de menneskene salige som Gud vil være barmhjertig mot, som han ikke vil vredes på, men være nådig mot? Vel, den som ønsker seg dette, han skal bli en kristen, det vil si tro på Kristus, og deretter også være barmhjertig mot sin neste. Så vil Gud også være barmhjertig mot ham. Men usalige, ja dobbelt usalige er de som ikke bryr seg om denne trøsten, men holder fast ved vreden sin, og som ikke vil hjelpe stakkars elendige mennesker, enda de godt kunne.

Her følger nå det sjette kjennetegnet:

«Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud.»

«Et rent hjerte» betyr helt enkelt et hjerte som bare ser på Guds ord og vilje, og som ikke binder seg til penger, eiendom, ære, makt og prakt, slik verden gjør. For slike hjerter er urene, og i dem kan ikke Guds ord bære frukt, som det står i Lukas 8 (Luk 8,14). De ligner en uren og steinete åker full av torner, tistler og annet ugress.

Men når menneskene innretter seg slik at de eier penger, eiendom og lignende som om de ikke hadde det, og heller lar Ordet og Guds rike ligge dem på hjertet, da er det de sanne, gode og rene hjertene. I dem vokser frukten mer og mer dag for dag, så de lærer å kjenne Gud, trøste seg med hans nåde og glede seg over hans hjelp.

Dette er også salige mennesker, og derfor priser Kristus dem når han sier: «Og dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus» (Joh 17,3).

De andre derimot er usalige mennesker med all den eiendommen de har. For de har ikke Ordet, og de vil heller ikke ta det til hjertet eller la det være sin høyeste trøst og rikdom. De kommer aldri så langt at de kan «se» eller kjenne Gud. Når så døden kommer, og de kristne har all trøst, alt håp og all glede i Gud, da må slike mennesker nesten frykte Gud enda mer enn djevelen – og følgen må bli en usalig og elendig død.

Derfor skal vi flittig holde oss til Ordet og la det alene bo og lyse i hjertene våre. Da skal vi virkelig se Gud og være visse på at han er en god og nådig Gud. Og selv om ingen er uten skyld for ham, vil han likevel for Kristi skyld tilgi oss syndene våre og gjøre oss evig salige.

Vil noen legge ut «et rent hjerte» slik det står i Matteus 15, om et hjerte der det ikke finnes onde tanker, mord, hor, utukt, tyveri, falskt vitnesbyrd og spott

(Matt 15,19), da er det en god og riktig utleggelse. Men et slikt hjerte bereder Den Hellige Ånd bare ved Ordet. Når jeg altså sier at «et rent hjerte» alltid bare ser på Guds ord og vilje, da regner jeg alle de andre dydene med i denne ene. For den er kilden som de andre må springe ut av. Men når Ordet og troen ikke finnes i et hjerte, da er det urent, og da følger også urene gjerninger etter.

Det sjuende kjennetegnet:

«Salige er de som stifter fred, for de skal kalles Guds barn.»

Å stifte fred betyr at man alltid gjerne vil hjelpe og gi råd til forsoning og hindre vrede, ufred, uvilje og lignende. Også dette er en særlig kristen dyd, som her blir prist på det herligste. Men meningen er ikke at bare de skal kalles fredsstiftere som løper inn imellom når to slåss, hugger eller stikker, river dem fra hverandre og skaper fred. For denne dyden kan og skal man øve i alle stender og blant alle mennesker, ved å hindre vrede og hjelpe fiender til å bli forsonet.

Man ser jo ofte i et hus at mann og hustru ikke alltid er av samme sinn. Hva gjør så djevelen her? Han kan ikke ønske seg noe bedre enn å stifte ufred mellom ektefolk, for slik får han tusen og atter tusen anledninger til å gjøre alle slags ulykker. Derfor hisser han dem slik opp mot hverandre at den ene ikke vil unne den andre et eneste ord, og da går det rett etter denne listige fiendens vilje og ønske.

Men hva sier Kristus? Du ektemann og du hustru, er du min disippel, så vit at mine disipler er fredsommelige mennesker som ikke har lyst til krangel, skjenn og banning. Og løper vreden av og til av med dem, så et vondt ord slipper ut, kommer de snart til seg selv, angrer og tenker på hvordan de på en god måte kan få saken jevnet ut og enigheten gjenopprettet.

Gjør du likedan! Gi ikke grunn til uvilje og splid, men søk å få enigheten helt gjenopprettet. Da handler du som en kristen og er et salig menneske, for da er du et Guds barn.

Djevelen derimot vil alltid gjerne skape uenighet, for han er en drapsmann og livets fiende (Joh 8,44). Og barna hans har samme skikk: De vil alltid gjerne kjekle og krangle og stifte ufred; for faren deres er en drapsmann og livets fiende. Men slike folk hører ikke til i Guds rike.

Vil dere derfor være sanne Guds barn og mine disipler, så vær fredsommelige. Stans krangel og vrede der dere kan, skjenn ikke igjen, bann ikke igjen, men tenk at et godt ord finner et godt sted. Da skal hell og lykke følge dere. Men all ulykke skal følge dem som skaper ufred.

Det kan man se på ulydige og kranglete tjenestefolk, som aldri gjør annet enn å bite og rive hverandre som hunder og katter. Ingen vil tåle et eneste ord fra andre, men å skjelle igjen, banne igjen og slå igjen, det vil alle. Det er et tegn på at de ikke er Guds, men djevelens barn, siden de følger hans skikk og har så stor lyst til krangel og ufred.

Men når fredsommelighet er en så nødvendig dyd i huslivet, hvor mye mer trengs den da ikke i styret og de høyere stender! Der må man ikke la seg rive med til vrede, men så sant det på noen måte er mulig, formane de store herrene til mildhet og fred. For der det finnes stor makt og myndighet, der gjør djevelen seg aller mest umak for å vekke ufred.

Derfor burde det gjerne stå skrevet i alle fyrsters rådsstuer og kanselier: «Salige er de som stifter fred, for de skal kalles Guds barn.» Da ville de som sitter der, alltid huske denne teksten i viktige saker og ikke gjøre trellearbeid for djevelen ved å råde til ufred der det burde rådes til fred.

Det gjør papistene nå for tiden iherdig nok, når de uavlatelig hisser og egger konger og fyrster til å gripe sverdet og utrydde vår kirke. Slik kan en se riktig klart og tydelig at de bare er djevelens barn, som etterligner sin far djevelen og heller råder til ufred, blodsutgytelse og drap enn til fred og enighet. Dette er usalige mennesker, som i sin tid visselig skal få sin lønn. Det skal ingen tvile på!

Det åttende kjennetegnet:

«Salige er de som blir forfulgt for rettferdighets skyld, for himlenes rike er deres. Ja, salige er dere når de spotter og forfølger dere og lyver allslags ondt på dere for min skyld. Gled og fryd dere, for stor er den lønn dere har i himmelen. For slik forfulgte de profetene før dere.»

Det siste kjennetegnet som man kjenner de kristne på, er at de er uklanderlige folk i livet sitt, som ikke gir noe anstøt. Men verden tåler ikke læren deres og forfølger dem derfor. Det ser nå også ut til å være en jammerlig sak at de kristne ikke skal få ha læren sin i fred for verden, og at verden for lærens skyld påfører dem all ulykke, jager dem bort, tar eiendommen deres fra dem og til slutt til og med myrder dem.

Men la dere ikke føre vill, sier Kristus; dere er likevel salige mennesker. For selv om dere må lide dette, har dere ikke fortjent det av verden; dere lider det altså for min skyld. Vær derfor fornøyd; jeg skal visselig gjengjelde og erstatte dere det rikelig i himmelen. For alt det som finnes her på jorden, ville ikke være nok til det.

Slik gikk det også de kjære profetene som har vært før dere, og som dere jo regner for salige mennesker. Og den samme veien må også dere gå for å komme dit der de er.

Det gjør nok vondt for dere at dere mener verden så godt og så gjerne vil hjelpe den til evig salighet, mens den til lønn for det forfølger og spotter dere, og dere må la dere skjelle ut som de verste ugjerningsmenn. Men det skader ikke, for de lyver på dere. Så vær da frimodige: «Himlenes rike er deres», og det kan dere ikke miste.

Og se dernest også på hvor det til slutt blir av slike forfølgere og spottere. For når himlenes rike er deres, dere som blir forfulgt slik, da kan det heller ikke slå feil: Helvetes ild må bli lodd for dem som forfølger dere for mitt navns skyld.

Slik har vi nå sett hvordan vår kjære Herre Kristus tegner bildet av sine kristne. De er mennesker som ikke stoler på seg selv slik verden gjør. De har et mismodig hjerte, frykter Guds vrede og dom og vil gjerne være rettferdige.

Dernest går det dem så dårlig med legemet og det timelige utkommet at de ikke har stort å le av. Likevel beholder de et mildt og vennlig hjerte og lar seg ikke rive med til vrede og utålmodighet, enda verden behandler dem så ille.

De er gudfryktige og lever uten noe anstøt, men må derfor lide sult og tørst. De er barmhjertige, tar seg av hvert menneskes nød og hjelper der de kan. De er

fredsommelige og hindrer krangel og splid der de kan. Og likevel vil ikke verden tåle dem, men forfølger dem for Ordets skyld.

Alt dette ser ut til å være en elendig sak. Men se nå hvordan Kristus trøster dem. Han sier: «Himlenes rike hører slike til.» Gud vil trøste, verne og holde dem oppe, mette dem med velsignelse, være dem nådig og åpenbare seg for dem. De skal kalles Guds barn, og alt de må lide her for hans skyld, skal bli rikelig gjengjeldt dem. Og slik skal det da vise seg at de kristne er salige mennesker, hva man så enn regner dem for nå.

Derfor skal vi tenke godt over alle disse stykkene, øve oss i gode gjerninger og ikke frykte korset og verdens utakk. Da kan vi vite at også vi er vår kjære Herre Kristi disipler, som ved ham holder fast ved håpet om det evige liv. Det unne vår kjære Far i himmelen oss alle ved sin Hellige Ånd, for sin Sønns, vår Frelser Jesu Kristi, skyld! Amen.

Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd, den eneste sanne Gud, være lov, pris og ære i evighet for denne og alle hans velgjerninger.

Amen.

Apostelen Andreas' dag

Joh 1,35–42. (*Oversetterens merknad:* 30. *november.*)

> Dagen etter sto Johannes der igjen, og to av disiplene hans. Da han fikk se Jesus, som kom gående, sa han: Se der Guds lam! De to disiplene hørte det han sa, og de fulgte etter Jesus.
> Jesus vendte seg og så at de fulgte etter ham. Han sier til dem: Hva søker dere? De sa til ham: Rabbi – det betyr Mester – hvor bor du? Han sier til dem: Kom og se! De kom da og så hvor han bodde. Og de ble hos ham den dagen. Det var omkring den tiende time.
> Andreas, Simon Peters bror, var en av de to som hørte det Johannes sa, og som fulgte etter Jesus. Han finner først sin egen bror Simon og sier til ham: Vi har funnet Messias, – det betyr Kristus. Og han førte ham til Jesus. Jesus så på ham og sa: Du er Simon, Johannes' sønn. Du skal kalles Kefas, det betyr Peter. (*Oversetterens merknad: Peter betyr «klippe».*)

Som dere hører, lærer evangeliet for denne dagen oss hvordan Andreas kom til å kjenne Kristus og ble kalt til apostelembetet. Tre evangelister forteller denne historien: Matteus i kapittel 4, Lukas i kapittel 5 og Johannes i kapittel 1. Men det kan se ut som om fortellingene deres ikke stemmer overens. Matteus sier nemlig at Peter og Andreas fisket sammen da de ble kalt. (*Oversetterens merknad: Se også Mark* 1,16.)

Lukas sier ingenting om Andreas. Han forteller bare om Peter: hvordan han fisket, hvordan han ble kjent med Kristus ved fiskefangsten og ble dypt forferdet, og at Jakob og Johannes var med ham.

Johannes forteller derimot at Andreas var en disippel av Johannes døperen. Han hadde stått hos ham og så Kristus for første gang da Johannes pekte på ham og kalte ham Guds lam. Andreas ble så grepet av denne forkynnelsen at han fulgte etter Herren Kristus. Han spurte hvor Jesus bodde, og gikk med ham for å høre ham preke og være hos ham. Slik ble han hos Kristus hele dagen. Først dagen etter kom han til sin bror Simon Peter og tok ham med til Kristus, og så ble de begge hos ham.

Men det er ingen motsigelse i denne historien. Av det Johannes sier, er det sikkert at Andreas kom til Kristus før Peter gjorde det. Og av det Lukas sier, er det like sikkert at Kristus først kalte Peter til apostelembetet etter fiskefangsten.

Det er også trolig at Andreas var med ved denne fiskefangsten. Simon og Andreas var brødre, drev samme håndverk og kom begge til Kristus; derfor har

Matteus slått dem sammen. Han har ikke villet fortelle utførlig hvordan hver av dem ble kalt, slik Lukas gjør med Peter, Johannes og Jakob, og Johannes med Andreas. Dette får være nok om saken, så ingen tar anstøt og tror at evangelistene er uenige med hverandre.

Nå vil vi først legge merke til eksemplet til den hellige Andreas. Han var fisker og hadde uten tvil hustru og barn, slik som broren Peter – evangeliet vitner jo om at Peter hadde en svigermor. Andreas måtte altså tenke på hvordan han skulle forsørge hustru og barn og skaffe dem mat. Men disse bekymringene for huset lar han ikke tynge seg ned. For da Johannes døperen står fram, forkynner omvendelse og døper til syndenes forlatelse, da kommer også denne fiskeren Andreas til ham, hører prekenen hans og lar seg døpe. Dette eksemplet skal vi legge godt merke til, sier jeg – og hvordan det gikk ham.

Hvis Andreas hadde gjort som de folkene som bare tenker på levebrødet sitt, ville han kanskje hatt mer gods og et bedre forsynt hus. De unner seg knapt et pusterom til å spise og sove, langt mindre til å gå i kirken og høre en preken – til det har de slett ikke tid. Men da ville han aldri ha kommet så langt at han kjente Herren Kristus og ble en så stor og fremragende mann i Guds rike.

Andreas stoler på Gud for det daglige brød og nøyer seg med et nøkternt utkomme. Det han derimot har størst omsorg for, er hvordan han skal komme inn i Guds rike; det søker han først. Mens andre bare passer fisket sitt og ikke tenker på noen preken, går han til Johannes. Der hører han hvordan Johannes formaner menneskene til omvendelse og trøster dem med budskapet om at Kristus kommer til verden.

Denne iveren og gudsfrykten får han nyte godt av: Han får ikke bare se Kristus, som Johannes viser ham; Kristus tar ham også til seg, beholder ham hos seg og betror ham prekenembetet, så han fra nå av skal være en menneskefisker, slik Matteus og Lukas vitner.

Dette eksemplet skal vi derfor følge. Vi skal holde oss flittig til Guds ord og la det ligge oss mer på hjertet enn vårt timelige levebrød og alt annet; for Guds ord gagner oss langt mer. Penger og gods kan ikke gjøre mer enn å tjene magen, så lenge den er frisk og kan ta imot maten sin. Men når sykdommen kommer eller en må dø, er penger og gods like unyttige som potteskår eller steinene i gaten. Guds ord er derimot en evig skatt. Ved det får vi nåden og det evige liv og blir fri fra synd, død og helvete.

Derfor er det en grufull blindhet at folk akter Ordet så lite og lar sitt håndverk, hvor ringe det enn er, ligge seg mer på hjertet enn denne høye og store skatten. Den hellige Andreas har stor nytte av at han holder seg så trofast og ivrig til Ordet.

Like sikkert må de som mangler denne iveren, bøte dyrt for at de forakter Guds ord. Både her og hinsides blir de ulykkelige mennesker. For her gir penger og gods og bekymringen for det daglige utkommet dem ikke ro, verken dag eller natt. Og når døden så kommer, får de erfare at penger og gods ikke hjelper dem – og noe annet å trøste seg med har de jo ikke.

Derfor er det sannelig høyst nødvendig for oss å legge godt merke til dette eksemplet. En fiskers levebrød er jo slitsomt og ringe, og enda mer var det slik

hos jødene, som ikke spiste alle slags fisk og ellers levde svært nøkternt. Den kjære Andreas har nok ikke hatt noe til overs.

Likevel kaller evangelisten ham ikke bare fisker, men også «en disippel av Johannes døperen», det vil si hans elev og tilhører. Vi ser ham ikke bare hjemme i huset, der han binder og bøter garn, og ute på sjøen, der han fisker. Han er hos Johannes tidlig og sent og hører prekenen hans med iver. Og så snart han hører ordet om Jesus: «Se der Guds lam!», følger han straks etter Jesus.

Da Jesus spør ham og kameraten hans hva de søker, kaller Andreas ham «Rabbi, Mester». Det betyr at han lengter etter å høre Jesus og vil være hans disippel; derfor spør han hvor Jesus bor, så han kan finne ham. La oss nå gjøre det samme.

Røsten til den kjære Johannes døperen lyder ennå i dag. Han vitner fortsatt om jomfru Marias sønn, Herren Jesus, at han er Guds lam. Det vil si at Gud, den evige Far, har sendt sin Sønn Jesus Kristus til verden for at han skal være Guds offer, forsone Gud ved sin død og gjøre fyllest for hele verdens synd. Og slik vi ennå hører denne røsten, ser vi ennå den hellige fingeren som Johannes peker med. Den viser oss til dette Guds lam alene – ikke, slik paven gjør med djevelens finger, til munkevesenet, til våre egne gjerninger eller til helgenenes fortjeneste.

Derfor gjelder det at vi ikke lar levebrødet og håndverket vårt hindre oss. Sammen med den kjære Andreas skal vi følge døperens røst og hellige finger, ta imot Kristus som vår Mester og flittig høre og fast tro hans ord. For da skal det skje oss slik som vi tror. Tror vi at vi ved Kristus, Guds lam, har syndenes forlatelse, Guds nåde og det evige liv, da skal synden ikke skade oss, da vil Gud ha oss kjær og være oss nådig, og da skal verken død eller helvete få tak i oss. Dette er det første vi lærer av denne hellige historien.

Det andre gjelder prekenembetet: både hva det er, og hvordan Kristus har innstiftet og ordnet det. Også om dette er det svært nødvendig for oss å ha sikker og pålitelig undervisning. Så lenge loven ennå var i kraft, kunne ikke hvem som helst blant jødene tre inn i kirkens embeter. Yppersteprestene og de andre tjenerne ved helligdommen måtte være av Levi stamme, og ingen utenfor den torde ta seg av presteembetet eller tjenesten i helligdommen. Skriften har da også mange eksempler på at Gud straffet dem som bar fram brennoffer og røkoffer eller rørte ved de hellige karene uten å være av Levi stamme og innsatt i embetet.

Derfor hadde Gud også befalt at prestene, som var en egen stand, skulle bære egne klær og egen pryd. Likeså hørte det egne seremonier med når embetet ble lagt i hendene deres: de skulle bades, salves med olje og mer slikt, som du finner i 2 Mos 29. Dette måtte holdes strengt; en kunne verken være likegyldig med det eller regne det for fastelavnsløyer. For der sto Guds uttrykkelige befaling: Han hadde befalt det, og ingen torde forandre det.

Dette eksemplet har paven og hans hostievigslere etterlignet. I Det nye testamente har de innført en egen fest for prestevielse: etter pavens forskrifter skal prestene kronrakes og salves med olje og få kalk, disk, bøker og annet i hendene. Likeså har de vigslet kalkene og de andre karene og befalt at en skal bruke egne

klær i kirken. Klærne skulle være omtrent slik de forestilte seg at jødenes prester og levitter hadde båret dem; derfor heter slike klær fremdeles noen steder levittkjortler.

Dette holder paven svært strengt på. Den som ikke er viet til prest, forbyr han å røre ved kalken; gjør han det, er det en stor dødssynd.

Spør du ham hvorfor han har ordnet det slik, svarer han: Presteskapet i Det gamle testamente ble holdt i så stor ære og herlighet; da er det jo rimelig at presteskapet i Det nye testamente ikke holdes i mindre ære og herlighet. For i Det gamle testamente hadde prestene og levittene med storfe og sauer å gjøre, men i Det nye testamente har prestene med Kristi legeme og blod å gjøre. Dette er pavens tro og hellighet. Den er ikke bygd på loven og Guds ord, slik levittenes var, men tvers igjennom bare på menneskenes eget forgodtbefinnende.

Slikt kan den sette pris på som ikke vet bedre. Men en kristen regner alt som blir gjort uten Guds ord og vilje for mindre enn ingenting. Ja, når en roser slikt apespill som gudstjeneste, slik paven pleier, holder han det for en villfarelse og en skadelig, djevelsk gift. For den kristne kirke kjenner og tror bare på ett eneste offer, som har sonet og betalt for verdens synd. Like sikkert vet og tror den at det bare er én eneste prest, nemlig Guds evige Sønn, Jesus Kristus, født av jomfru Maria. Denne troen lærer og viser Guds ord oss.

Navnet prest (på gresk *hiereus*) kommer nemlig av at presten ofrer for synden og forsoner Gud. I Det nye testamente blir dette navnet ikke gitt noe menneske, men bare den ene rette presten, Jesus Kristus.

Kirkens tjenere har her andre navn: de kalles apostler, evangelister, biskoper, presbytere, hyrder og så videre. Disse navnene har de ikke på grunn av noe offer, men på grunn av prekenen og den andre tjenesten de skal utføre i kirken. Derfor tilkommer navnene offer og prest ikke paven og hans geistlige, men bare Guds enbårne Sønn. Og den som gjør andre offer og andre prester, slik paven gjør, er en antikrist. Han hører ikke til Guds kirke, som bare kjenner og tror på ett eneste offer og én eneste prest.

Men selv om det bare er én eneste prest, nemlig Kristus, har kirken likevel sine egne tjenere. Paulus kaller dem «apostler, profeter, evangelister, hyrder og lærere» (Ef 4,11), og andre steder i brevene sine kaller han dem «biskoper» eller «presbytere». Dette siste ordet har vi beholdt, og derfor kaller vi dem på vårt språk prester. Egentlig betyr ordet gamle, hederlige menn som har menighetens vitnesbyrd om et godt liv og en god ferd. Til et slikt embete skal en ikke ta unge, uerfarne, ustadige og vinglete personer; her kreves moden alder og mannsmot.

La oss nå se hvordan Kristus valgte ut og innsatte apostlene, og dernest hvordan apostlene og den første kirken innsatte kirkens tjenere. Da skal vi lett kunne bedømme hvilken grunn paven har for sin prestevielse, og om han følger Kristus og apostlene.

Her står først vitnesbyrdet om de tolv apostlene klart for oss, og det kan ingen papist nekte for. Matteus sitter på tollboden og tar opp toll. Kristus sier til ham: «Følg meg!» (Matt 9,9), og med disse ordene gjør han ham til apostel. Etterpå gjør han ikke annet enn å sende ham ut med befaling om å forkynne Guds rike.

Slik har også Peter, Johannes og Jakob fisket hele natten uten å få noe. Nå sitter de og bøter garnene sine, og ingen av dem har den minste tanke om å bli predikant. Men da Kristus kommer og sier til dem: «Følg meg, så vil jeg gjøre dere til menneskefiskere» (Matt 4,19), blir de fra fiskere til predikanter – og svært store predikanter, som ikke bare forkynner med ord, men også med mektige under.

Slik gjorde Kristus her på jorden, så lenge presteembetet ennå var begrenset til jødene alene. Men da apostlene skulle ut blant hedningene, gjorde Den Hellige Ånd dem til rette predikanter, så de kunne alle språk og utbredte Kristi navn blant alle folkeslag.

På lignende måte gjorde også apostlene. Da en ny apostel skulle settes i stedet for forræderen Judas, gjorde de ikke annet enn å stille fram Barsabbas og Mattias og be Gud vise dem hvem som var best skikket til dette embetet. Da de så av loddet hva Gud ville, lot de det være nok med det. De verken salvet, smurte eller raket Mattias, slik paven gjør med prestene sine. Og det enda begge disse mennene allerede hadde vært i prekenembetet fra før; for Kristus hadde jo foruten de tolv apostlene ennå syttito andre disipler.

Av den hellige Paulus' brev går det videre klart fram hva han først og fremst lærer Timoteus og Titus: Før de velger noen til prekenembetet eller kirkens embete, skal de se på hans liv og lære – om læren hans er ren og sunn, om livet hans er ulastelig, og om han selv er skikket til å lære andre. Når de fant disse egenskapene hos en person, uansett stand og håndverk, satte de ham inn som kirkens tjener. Da gjorde de ikke annet enn å kalle sammen de eldste, det vil si kirkens andre tjenere, og så la de sammen hendene på ham. Det var alle seremoniene.

Men denne håndspåleggelsen var ikke bare et offentlig tegn på at prekenembetet ble overdratt. En ba også om at Gud ved sin Hellige Ånd ville opplyse de utvalgte og styre og lede dem, den kristne kirke til gagn og fremgang. Og denne bønnen har ikke vært forgjeves. Ved slik håndspåleggelse og bønn har Den Hellige Ånd noen ganger kommet helt synlig over den utvalgte kirketjeneren, som i Apg 19,6.

Paulus sier også to ganger om Timoteus at han har fått Åndens gave ved denne håndspåleggelsen: «Forsøm ikke den nådegaven som er i deg, som ble gitt deg ved profetiske ord med håndspåleggelse av de eldste» (1 Tim 4,14). Og: «Derfor minner jeg deg om at du igjen opptenner den Guds nådegave som er i deg ved min håndspåleggelse» (2 Tim 1,6).

Denne skikken beholdt en siden i den første kristne kirke. Når det ikke var noe å utsette på lære og liv, ble slike skikkede personer kalt til tjenesten i kirken. Embetet ble så offentlig betrodd dem i kirken ved at noen biskoper og sogneprestene i nabolaget la hendene på dem.

Slik leser vi om den hellige Ambrosius. Han var befalingsmann og verdslig øvrighetsperson i Milano, og mer enn det: han var ennå ikke døpt, selv om han holdt seg til de kristne og gjerne hørte Guds ord. Men tross alt dette ble han valgt til biskop mot sitt ønske, fordi han levde et ulastelig liv og hadde god forstand

på den kristne lære; og så lot han seg døpe. Med Augustin i Hippo i Afrika gikk det på samme måte.

Der hører en ingenting om kronraking, salving og alt det andre gjøglespillet som paven driver med sine biskoper og prester. Men det er jo naturlig. Paven lager en slags prester som en tidligere slett ikke har hatt i kirken, og som på ny skal ofre og korsfeste Kristus for andre menneskers synder. Da må han jo også bruke seremonier som aldri før har vært brukt i kirken.

Men de kristne skal vite dette: Av en kirkens tjener – enten han er biskop, sogneprest, kapellan eller hva en ellers vil kalle ham – kreves det ikke mer enn at han lever uten anstøt, har god forstand på den kristne lære og kan forkynne den vakkert og klart og undervise andre i den. Når det er slik, trengs det ikke mer enn at slike personer blir kalt av øvrigheten.

Deretter blir prekenembetet og den øvrige tjenesten i kirken betrodd dem offentlig, mens menigheten er til stede; og her kan en også bruke håndspåleggelse og be for dem. For da er det ingen tvil om at en slik bønn bærer frukt, selv om Den Hellige Ånd ikke lenger åpenbarer seg synlig. Den vil utrette det den skal, etter Kristi ord: «Hvor to eller tre er samlet i mitt navn», skal Faderen gi dem alt det de ber ham om (Matt 18,19–20; Joh 15,16).

Slik skal de kristne vie sine kirketjenere; da følger de eksemplet til apostlene og den første kirken. Men pavens apespill skal de slett ikke bry seg om.

Han salver prestene sine, men det befaler Kristus ham ikke. Han kronraker dem; det befaler Kristus ham ikke. Han vier dem til å ofre Kristus og ved et slikt offer skaffe seg selv og andre mennesker syndenes forlatelse; men heller ikke det har Kristus befalt ham – ja, det strider helt mot Skriften. Og til slutt, for at det slett ikke skal være noe godt hos prestene hans, forbyr han dem ekteskapet og pålegger dem et kyskhetsløfte. Men hvordan de holder det, vet alle.

Hvem ville nå ønske seg slike prester? Enda mindre når pavens biskoper vier hver eneste prest på den betingelse at han skal holde fast ved den gamle avgudsdyrkelsen, forsvare kjente villfarelser og la være å forkynne Guds ord. Biskopene vil ikke gi oss rettskafne kirketjenere, slik embetsplikten deres krever. Derfor har vi god grunn til ikke å bry oss om apespillet deres, men selv innsette og velge oss kirketjenere slik Kristus og apostlene og alle rettskafne menigheter i den kristne kirke har valgt og innsatt dem. Med det gjør en Gud en tjeneste som behager ham særlig godt, mens djevelen harmes over det; men det har ingenting å si.

Hva skal nå et slikt kirkeembete tjene til? Det antyder Kristus vakkert i Matt 4 og Luk 5, der han sier: «Følg meg, så vil jeg gjøre dere til menneskefiskere.» Merk deg disse ordene godt! Han sier ikke at deres kall og embete skal være å ofre Kristus og ved den gjerningen skaffe seg selv og andre mennesker, både døde og levende, syndenes forlatelse, slik papistene sier om messen sin. Nei, han sier at de skal «fange mennesker» (Luk 5,10). Det vil si at de skal føre mennesker fra djevelens rike til Guds rike og det evige liv.

Hvordan skjer nå det? Den som vil fange fisk, må ha et garn eller en not. Men hva fanger en så mennesker med? Til det hører også en not, nemlig det hellige evangeliet. Om det taler Herren i Matt 13,47–49:

> Igjen er himlenes rike likt en not som kastes i havet og samler fisk av alle slag. Når den er full, drar fiskerne den opp på stranden. De setter seg ned og samler de gode fiskene i kar, men kaster ut de dårlige. Slik skal det skje ved verdens ende.

For vi mennesker er som fisker i dette vide, ville havet. Her farer menneskene hit og dit uten å kjenne Gud og uten lydighet, i tøylesløs sorgløshet og som det lyster dem. Den ene bryr seg ikke om den andre eller tjener ham i kjærlighet; den ene sluker den andre, og så er det bare fare og ufred mellom dem. Men særlig finnes den store Leviatan i dette havet, djevelen. Han hersker over menneskene og herjer blant dem, og han plager og eter dem som stakkars fisker, når og som han vil.

Denne jammeren og elendigheten vil vår kjære Herre Kristus hindre ved apostlene. Derfor gir han dem garnet i hendene, nemlig det kjære evangeliet. Der blir det forkynt omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn, så hver den som tror og blir døpt, skal bli frelst. Dette ordet hører de stakkars syndere og tar imot det med glede. Slik blir de fisket opp av djevelens store, vide hav og brakt inn i fiskekummen til Herren vår Gud, under hans vern. Fra da av har de syndenes forlatelse og det evige liv ved troen på Kristus.

Til å styrke denne troen tjener ikke bare Ordet, men også de hellige sakramentene. Dem har Kristus etterlatt seg og betrodd sin kirke som en dyrebar skatt; for på Ordet og sakramentene hviler hele kirkens embete. Ordet viser oss til Kristus og minner oss om at han er død for oss. Ved sin død har han betalt for våre synder og så reddet oss fra den evige død og djevelens tyranni. På samme måte hører du også i dåpen at Kristi død gjelder deg, og at du skal ta imot ham, trøste deg med ham og håpe på frelse ved ham.

Likeså hører du i Herrens nattverd at Kristi legeme – som du i kraft av Kristi ord tar imot med brødet – er gitt for deg, og at hans blod – som du i kraft av hans ord drikker i vinen – er utøst til forlatelse for dine synder. Slik blir vi fanget ved Ordet og de hellige sakramentene og dratt opp fra djevelens rike. Vi kommer under vernet av Guds nåde og skal ha det evige liv ved Kristus.

Men derfor hater djevelen også denne noten over all måte. Kan han, river han hull i den, så fiskene i hopetall farer ut igjen. Det vil si: Han forfalsker læren og sender ut kjettere og vranglærere som ikke lærer Ordet rett; og det går ikke av uten skade, som vi ser. Eller når han ikke kan forgripe seg på selve læren, tar han fatt på fiskerne. Han prøver om han ikke kan hindre dem i arbeidet og gjøre dem late og forsømmelige, eller få dem til å ta seg av andre ting, slik vi ser det går til i pavedømmet.

Der har denne onde og listige fienden fått i stand begge deler. Paven og hans predikanter tenker slett ikke på hvordan de best kan fange mennesker med den rette lære og føre dem fra djevelen til det evige liv. Hele fisket deres går bare ut på å skaffe seg selv land og folk, gods og penger, makt og ære. Og i stedet for å fange mennesker med Guds ord, bruker de andre nøter: munkevesen, egne gjerninger, avlat, messeoffer og så videre.

Derfor kan en med rette kalle paven og hans predikanter lettsindige fiskere. De går løs på det arbeidet Herren her har befalt Andreas og Peter, som om noen

ville gi seg til å fiske med en kurv. Han ville nok ikke få mange fisker, og alle ville med rette le av det som en tåpelighet. Men paven vil slett ikke at noen skal le av ham; han vil attpåtil innbille hele verden at han er den rette fiskeren og driver håndverket på rette måte.

Men her står det: Den som vil være en av de rette fiskerne, må bruke denne noten, nemlig forkynnelsen av det hellige evangeliet, og ikke noe annet. Men denne noten tåler ikke paven. Han forfølger den og spotter den som ubrukelig til fiske. Derfor kommer han slepende med en gammel kurv, nemlig egen hellighet, munkevesen, løfter og annet slikt; og den vil han at alle skal fiske med og la seg fange i.

Derfor må og skal vi takke Gud av hjertet for at han har gitt oss rettskafne fiskere med det rette garnet i hendene. Om det taler Kristus i siste kapittel hos Lukas: «at i hans navn skal omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag» (Luk 24,47). Med dette garnet blir vi fanget, dratt opp fra synden og djevelens rike og satt inn i Guds rike, som er et nådens og livets rike.

Etter det gjelder det bare at vi blir i dette garnet og ikke hopper ut av det igjen. Dessverre skjer det altfor ofte, som en ser. Gud tilbyr oss alle sin nåde, han lar oss alle komme til den salige dåpen og lar sitt ord bli forkynt for oss, og han vil ikke stenge noen ute.

Men hva gjør vi? Vi elsker denne verden høyere enn Guds rike. Den ene gir seg over til gjerrighet, og alt han tenker og tragter etter, er hvordan han best kan vinne penger og gods. Den andre elsker utukt, fråtser og drikker og gjør det som lyster ham, og så videre. Slik hopper de med vitende og vilje ut av dette nådens fiskegarn og inn i djevelens rike og den evige fordømmelse. Det sier også Paulus: «Far ikke vill! Verken … pengegriske eller drankere eller baktalere eller røvere skal arve Guds rike» (1 Kor 6,9–10).

Derfor må hver og en gi godt akt på seg selv. Når Gud ved evangeliet har latt ham fange inn i sitt rike, skal han se til at han blir der og ikke faller ut igjen ved forsettlige synder. Og har han falt slik, skal han ikke bli liggende, men reise seg ved omvendelse og den rette tillit til Guds miskunn og svømme tilbake til denne frelsende noten. For den som blir i denne noten, blir frelst; den som ikke blir i den, blir fordømt.

Gud, all nådes og miskunns Far, som lar oss komme til seg ved denne salige fiskefangsten, han bevare oss i denne nåden inntil enden ved sin Hellige Ånd, for Kristi skyld! Amen.

Apostelen Tomas' dag

Joh 20,24–31. (*Oversetterens merknad*: 21. *desember*.)

> Men en av de tolv, Tomas, det er tvilling, var ikke sammen med dem da Jesus kom. De andre disiplene sa da til ham: Vi har sett Herren! Men han sa til dem: Dersom jeg ikke får se naglemerket i hendene hans og stikke fingeren min i naglegapet og legge hånden min i hans side, vil jeg ikke tro!
> Åtte dager deretter var disiplene hans igjen inne, og Tomas var med dem. Da kom Jesus mens dørene var lukket. Han sto midt iblant dem og sa: Fred være med dere! Deretter sier han til Tomas: Rekk fingeren din hit, og se hendene mine. Og rekk hånden din hit, legg den i min side, og vær ikke vantro, men troende! Tomas svarte og sa til ham: Min Herre og min Gud! Jesus sier til ham: Fordi du har sett meg, tror du. Salige er de som ikke ser, og likevel tror.
> Også mange andre tegn gjorde Jesus for disiplenes øyne, tegn som det ikke er skrevet om i denne boken. Men disse er skrevet for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn.

Dette hendte på den åttende dagen etter påskedag, og det er en ekte Johannes-historie. For denne evangelisten har alltid et skarpt blikk for alle de prekener og under hos Herren Kristus som hører til troslæren. Derfor har ikke Johannes villet gå forbi det, selv om de andre evangelistene ikke forteller noe om det.

Han tar det med for det første som et påfallende eksempel på en stor og dyp vantro hos disippelen Tomas. For det andre tar han det med som en herlig bekjennelse om Herren Kristus: Tomas, som før var vantro, tror til slutt ikke bare at Kristus er stått opp fra de døde, men priser ham også som den rette og sanne Gud.

Av begge disse delene skal vi lære og bli styrket i denne troen og trøsten: Selv om vi før har vært vantro, eller ennå er svake i troen, vil Kristus likevel ikke støte oss bort for det. Han vil ta seg av oss på det aller nådigste og hjelpe oss til den rette troen – så sant vi selv vil.

Nå vil kanskje noen undre seg og spørre: For det første, hvorfor har apostlene skrevet ned sin egen synd og skam? Og for det andre, hvorfor har kirken ordnet det slik at nettopp disse historiene, som gir apostlene så liten ære, skal høre til apostlenes dager og prekes over da? For det er en dårlig ros for apostelen Tomas at han var så forherdet og satt så fast i sin vantro.

Likeså leser en på Jakobs dag hvordan han og broren ville være de øverste blant apostlene. På Bartolomeus' dag leser en hvordan disiplene trettet med

hverandre, og hvordan hver av dem ville regnes for den største. Og på Matteus' dag leser en at Matteus hadde vært tollkrever og en kjent synder. Slike ting synes vi at en heller burde tie stille med enn både skrive og preke om.

Men det har en helt annen mening. For vi er ikke, som papistene, først og fremst opptatt av å ære og rose helgenene så høyt som mulig; det ville vi få lite trøst og gagn av. Det vi først og fremst vil, er at en av de helliges eksempel skal lære hvor nådig og barmhjertig Gud er, og at han vil ha tålmodighet med syndere. Men det gjelder bare syndere som ikke blir ved å være ubotferdige, men lar seg undervise og irettesette og så vender om til Kristus og bedrer seg.

Disse eksemplene skal altså lære oss å se at det er liten forskjell mellom oss og de hellige apostlene i det vi er av naturen. De har vært syndere like så vel som vi, de har ofte fart vill og har bare hatt dette å trøste seg med, at Kristus er nådig og barmhjertig.

Når vi da finner lignende eller enda større synder og svakheter hos oss selv, skal vi ikke fortvile av den grunn. Vi skal trøste oss med deres eksempel og håpe at Kristus også vil ha tålmodighet med oss. Han vil ikke straffe oss for alt som fortjener straff, men bære over med oss og hjelpe oss til å legge av syndene og bli bedre mennesker.

Av denne grunn blir den kjære Tomas i dag ropt ut fra alle prekestoler for den grufulle vantroen han ble hengende fast i, og som ikke noe menneske kunne hjelpe ham ut av.

Han hadde jo vært til stede ved – og selv vært med på – den bekjennelsen Peter avla da han sa: «Du er Messias, den levende Guds Sønn» (Matt 16,16). Han hadde ikke bare sett Kristi store og mektige under, men også selv gjort store under på hans befaling og i hans navn. Så ofte hadde han hørt Kristus forkynne at han var sannheten og livet, at han skulle gi sitt liv og ta det igjen, og stå opp fra de døde på den tredje dagen.

Men nå vet Tomas at Kristus er død og begravet. Dermed er alt dette så fullstendig glemt at han ikke har den minste tanke om å skulle se Kristus igjen. Og det som er enda verre: Først kom kvinnene, så Peter og etter ham de to fra Emmaus og sa at de hadde sett Kristus, og at han var stått opp. Den som da ikke trodde det og ikke ville tro det – det var Tomas.

Til slutt vitnet også de ti andre apostlene, som hadde vært samlet natten etter påskedag og sett Herren, alle sammen om at kvinnene, Peter og de to fra Emmaus hadde talt sant. De sa at Kristus sannelig var stått opp, at de hadde talt med ham og sett sårene i hendene og siden hans. Men heller ikke det hjalp. Alt var forgjeves, det ene med det andre; Tomas kunne og ville ikke tro.

Dette må sannelig ha vært en sterk vantro, som like lite sømmet seg for en apostel som at Peter fornektet Kristus så fullstendig og sa at han aldri hadde kjent ham.

Hva synes du nå at Kristus burde gjøre med en slik disippel? Mener du ikke at det bare hadde vært rett mot dette stivsinnete mennesket om Kristus hadde latt ham bli i denne vantroen og gå fortapt? Han holdt jo alle de andre for dårer fordi de lot seg overbevise og trodde det som etter hans mening i grunnen bare var løgn og rent eventyr.

For Tomas må egentlig ha tenkt slik: Det får nå henge sammen som det vil med Jesus, min Mester, og med de store undrene han gjorde – nå er det likevel slutt med ham, som med andre døde mennesker. Den som én gang kommer i jorden, kommer ikke tilbake. Derfor er kameratene mine bare store dårer som har latt seg snakke rundt av kvinnene og latt et gjenferd blende øynene sine. Meg skal ingen få til å tro dette, med mindre jeg selv ser naglemerkene i hendene hans og legger hånden min i siden hans. Da vil jeg tro det, ellers ikke.

Dette er da en sterk vantro og et hardnakket sinn: Enten skal Kristus gjøre som Tomas forlanger, eller så vil han ikke tro på ham – som om det kom så mye an på hva han ville tro eller ikke tro. Tenk nå etter, sier jeg, hva du synes at Kristus burde gjøre med ham, og hvilken lønn han med rette kunne fortjene for en slik vantro.

For her finnes mange forskjellige synder samlet. Den første og største er at han ikke holder Kristus for mer enn de andre profetene, som bare var mennesker. Den andre er at han forakter sine meddisipler som dårer og holder seg selv alene for vis. Den tredje er at han mener Kristus skal gjøre som Tomas vil ha det; ellers vil han ikke vite av ham.

Hva gjør nå Kristus med dette stakkars, ulykkelige mennesket? Lar han ham bli i denne vantroen? Nei, det ville stride helt mot hans vesen og embete. Han sammenligner seg jo selv med en hyrde som blir ved å lete etter den bortkomne sauen til han finner den (Luk 15,4). Og slik gjør han også her. Selv om Tomas ikke vil tro de andre apostlene, ser ikke Kristus på det. Det er nok for ham å høre at Tomas vil tro når han får se ham og kan ta på ham med hendene. Derfor venter han ikke lenge, men kommer gjennom lukkede dører og lar seg se og røre ved.

Og det aller største er at han lar seg høre med svært vennlige ord og sier: «Fred være med dere!» I dette ordet tar han også med den stakkars, store synderen Tomas. Han skal få et frimodig hjerte og ikke tenke at Herren er kommet for å straffe ham og støte ham bort for vantroens skyld.

Det er som om han sa: Nei, kjære Tomas, fred være også med deg! Frykt ikke! Jeg er ikke vred på deg eller dine like. Du har sagt at du ikke vil tro før du ser naglemerkene mine og legger fingeren din i dem. Så rekk da fingrene dine hit, kjære Tomas, og ta på hendene mine; rekk hånden din hit og legg den i min side, og vær ikke vantro lenger, men troende.

La oss nå virkelig se på begge deler og tenke nøye over dem: først den store vantroen Tomas sitter fast i, og dernest den overmåte store vennligheten Kristus viser mot den vantro Tomas. Da må vi sannelig bekjenne at vår kjære Herre Kristus ikke har et vredt og uvennlig hjerte mot syndere. Han har inderlig medynk med dem fordi djevelen holder dem fanget slik. Derfor gjør og prøver han alt han kan for å omvende dem og få dem ut av djevelens og syndens snare.

Dette er derfor et svært trøsterikt eksempel. Av det skal vi lære hvilket vennlig hjerte vår kjære Herre Kristus har mot oss syndere. Når han gjør slik mot Tomas, som sitter så dypt i vantroen, hva mener du da ikke han vil gjøre for de syndere som bekjenner sin synd, gjerne vil bli kvitt den og ber om nåde? Der vil han ikke nøle lenge eller la de stakkars bedrøvede hjertene vente lenge. Nei,

som en ser så mange steder i evangeliene, vil han komme med hjelp og nåde like raskt som vi kan be om det.

Men her som overalt gjelder evangeliets lære om Kristi nåde og vennlighet ikke de syndere som trassig forherder seg mot sin samvittighet, med forsett lever i ulydighet og gudsforakt og ikke vil bedre seg. Så lenge slike syndere blir i sin forherdelse, kan ikke Kristus finne rom hos dem med sin nåde; for de vil ikke høre på ham, men støter selv hjelpen hans fra seg.

Her taler vi bare om de syndere som ligger i så stor villfarelse, uvitenhet, svakhet eller anfektelse i troen at de ikke kan reise seg av det, men som likevel er slik til sinns at de gjerne ville tro og stole på Kristus. De står altså ikke Guds ord imot, men lar seg irettesette, undervise og veilede av det, slik vi her ser det hos Tomas.

For selv om en sterk vantro har makten over ham, vil han likevel gjerne trøstes og undervises. Hjertet hans ønsker ingenting heller enn at det var sant at Kristus levde, så han kunne trøste seg med ham. Og da han nå ser ham igjen og hører ordet hans, slipper han straks vantroen og reiser seg igjen.

Slik går det også med de syndere som – lik apostelen Tomas her – har syndet og tynget sin samvittighet og nå er inderlig forferdet. De frykter Guds vrede, ville gjerne bli kvitt syndene sine, sukker etter Guds trøst og tenker samtidig i alvor på å vende seg bort fra syndene. Slike vil ikke Kristus støte bort; han vil at de skal trøstes og reises opp igjen.

Dette skal vi merke oss godt og gi flittig akt på. For av naturen vil ikke hjertene våre åpne seg for den tanken at Gud vil være nådig mot oss syndere. Dessuten hjelper djevelen til. Når han ser samvittighetene kjempe med syndene sine, vil han alltid forføre dem og få dem til å tro at de ikke kan vente noen nåde hos Gud. Derfor vil en aldri la seg trøste der synden for alvor har satt seg fast i et hjerte; der frykter en Gud og flykter fra ham. Men hadde Gud vært slik til sinns mot syndere, ville jo Kristus ha båret seg helt annerledes mot Tomas.

Han ser nok at Tomas' hjerte er urolig, forherdet og mistrøstig på grunn av vantroen og de andre syndene hans. Slik er nå en gang syndens natur; det kan ikke være annerledes.

Men vår kjære Herre Kristus er jo nettopp her fordi han vil ta bort synden og trøste hjertene våre med Guds nåde. Derfor bruker han nettopp dette ordet her og sier: «Fred være med dere!» Slik skal hver og en lære at Kristus er kommet for å gi hjertene våre ro når de ikke kan være rolige på grunn av synden. Vi skal ikke frykte Gud, men vite at han er nådig, og at han ved Kristus har forlatt og tilgitt oss synden.

For derfor er Kristus blitt menneske, derfor er han død på korset og stått opp igjen på den tredje dagen: Når vårt eget hjerte, djevelen og hele verden anklager oss og roper at vi er i ufred og at Gud ikke vil vite av oss, da skal han kunne si til oss: Nei, kjære menneske, ikke slik! Men «fred være med deg!» Gud er ikke vred på deg. Frykt ikke! Jeg har betalt for syndene dine, og døden din har jeg overvunnet og drept. Trøst deg derfor med at jeg har gjort dette for deg. Da skal det være fred med deg, og all ufred skal ta slutt.

Denne historien tjener altså først og fremst til å lære oss at Kristus ikke vil støte oss bort for våre synders skyld. Han vil gjerne ta oss til nåde og hjelpe oss fra vantroen og den andre synden vår til syndenes forlatelse og rettferdighet. Dette er hans embete, slik denne og andre beretninger vitner om; det er den gjerningen han utførte her på jorden og ennå i dag utfører ved sitt ord.

Den hellige dåpen blir ikke nektet noen som ber om den; evangeliet om syndenes forlatelse blir forkynt for alle; og den dyrebare skatten, Kristi legeme og blod, som er ofret for våre synder, blir gitt oss så ofte vi ber om det. Alt dette er jo et klart tegn på at det ikke er noen ufred mellom Gud og oss når vi tror på Kristus. Derfor skal heller ikke vi bli forferdet og fortvile for våre synders skyld, men trøste oss med Guds nåde. Dette er det første vi skal lære og legge merke til i denne historien.

Det andre er Tomas' bekjennelse. Når evangelisten maler vantroen hans med så sterke farger, er det ikke for at vi skal ta den etter. Det er for at vi av den skal se hvilket vennlig og saktmodig hjerte vår kjære Herre Kristus har mot syndere, og så også trøste oss med hans nåde. For synder kommer vi ikke til å mangle; derfor vil heller ikke skrekken og angsten utebli. Og i den kan en umulig ha noen annen trøst enn den vi finner hos Herren Kristus.

Men dernest må vi også følge Tomas' eksempel – ikke i vantroen hans, men i at han får et annet hjerte straks han ser og hører Kristus, og sier: «Min Herre og min Gud!» Han følger altså den inderlige formaningen Herren gir ham med ordene: «Vær ikke vantro, men troende!»

For slik Tomas her slipper vantroen og tror, er det sannelig nødvendig for oss at vi bekjenner syndene våre, vender oss bort fra dem og bedrer livet vårt. Kristus vil ikke være nådig mot oss og forlate oss syndene våre for at vi skal bli i dem og ikke bedre oss; da ville vi jo igjen falle fra Guds nåde og inn under hans vrede. Nei, Kristus er nådig mot oss og hjelper oss ved syndenes forlatelse ut av djevelens rike for at vi skal bli i nåden og i Guds rike og bli frelst.

Med oss skal det altså skje den samme forandringen som skjer med Tomas her. Før kunne ingen overbevise ham om at Kristus var stått opp fra de døde; han holdt ham ikke for mer enn et annet menneske. Men nå er hjertet og sinnet hans helt forandret. Nå tror han ikke bare at Kristus er stått opp fra de døde; han tilber ham og kaller ham «min Herre og min Gud». Her lærer han på et eneste øyeblikk det som før syntes ham umulig å tro.

Her må han uten tvil ha tenkt tilbake og holdt fram for seg selv alle løftene Gud hadde gitt de hellige fedrene og sin kirke om kvinnens ætt. Den skulle knuse slangens hode, og ved den skulle alle slekter på jorden bli satt fri fra forbannelsen og velsignet (1 Mos 3,15; 22,18).

Og da har han uten tvil tenkt omtrent slik: Her ser jeg det jeg aldri før har sett eller trodd. Dette mennesket dør og står opp igjen fra de døde. Han er altså et sant, naturlig menneske, og likevel i et annet og evig liv. Men da kan det jo ikke være annet enn at han er herre over djevelen og døden; ellers ville de jo ha holdt fast på ham og ikke latt ham vende tilbake til livet.

At han er død på korset i all vanære, er følgen av den gamle slangens bitt. Det kan den ikke la være, og når den ikke kan nå hodet hans, sårer den hælen

hans. Men dette mennesket knuser hodet dens og tar fra den all dens makt. Det ville jo være umulig om denne kvinnens ætt ikke var mer enn bare kvinnens ætt. Nei, han er Guds Sønn! Derfra har han denne makten og kraften. Den som heretter vil være trygg for djevelen, synden og døden, må derfor holde seg til denne mannen. Da skal han finne hjelp og trøst mot djevelen, synden og døden.

Se, slik er det i en fart blitt en fremragende teolog og doktor av den vantro, lærevegrende og ulydige disippelen Tomas. Nå kjenner han Herren Kristus rett, både hans person og hans embete. Det viser også Herrens svar tydelig nok når han sier: «Fordi du har sett meg, Tomas, tror du.»

Men hva tror han da? Ikke bare at Jesus, Marias sønn, er stått opp fra de døde og lever igjen, men også at han er Gud. Og han er en slik Gud at han vil hjelpe alle som tror på ham, mot synden og døden; derfor skal han tilbes sammen med den rette, evige Gud. Denne troen gjør Tomas salig, og oss likeså. For Herren sier her: «Salige er de som ikke ser, og likevel tror» – tror det Tomas tror.

Disse ordene skal du gi flittig akt på og merke deg godt. Det gjelder ikke bare som forsvar mot våre motstandere, papistene, som kaller det kjetteri når en forkynner at en blir frelst ved troen alene. Det gjelder også for din egen skyld, så du kan vite hvordan du skal bli frelst.

For vi er alle født med en tanke: Den som skal bli frelst, må ikke være en synder, men ha holdt de ti bud. Og det er sant at Gud ikke har gitt oss de ti bud for at vi skal handle mot dem, men for at vi skal leve etter dem og holde dem. Derfor har hvert menneske plikt til å gi Gud denne lydigheten; og over den som ikke vil gi ham den, kommer Guds vrede, som Paulus sier (Kol 3,6).

Men dette er ikke veien til frelsen. Hadde vi ingen annen lære enn de ti bud, kunne ingen bli frelst; for det er jo ingen som holder de ti bud. Derfor skal vi for det første erkjenne vår ulydighet, bekjenne at vi er stakkars syndere, bli forferdet over Guds vrede, som vi har fortjent med det, og vokte oss for å synde mer.

Og dernest skal vi med Tomas være «ikke vantro, men troende». Det vil si: Vi skal trøste oss med at Kristus, Guds Sønn, har betalt for vår synd med sin død, har overvunnet døden, er stått opp fra de døde på den tredje dagen og vil vekke oss opp til livet på den ytterste dag. Denne troen, sier Kristus her, er den rette salighet. For slik lyder hans ord: «Salige er de som ikke ser, og likevel tror.»

Her sier han ingenting om de ti bud – ikke i den mening at en ikke skal holde dem. Meningen er at selv om du holder budene så godt du kan, blir du likevel ikke frelst ved det, fordi det alltid blir mye synd igjen hos deg. Men ved troen på Kristus blir du frelst.

Den som nå vil vite hva en skal tro, får høre her hva Tomas tror: at Jesus er Guds Sønn og livets Herre, og at han vil hjelpe oss fra synden og døden til rettferdighet og evig liv. Synden og døden har han båret for oss og overvunnet ved sin oppstandelse.

Den rette troen er altså den tillit og det håp at en ikke bare vet dette, men tar det til hjertet og trøster seg med det mot synden og døden. Der denne troen og tilliten er, der er frelsen. Da skal heller ikke de syndene som ennå blir igjen hos oss etter omvendelsen, være til hinder for oss; for ved troen blir de forlatt oss.

Der denne tilliten og troen derimot ikke er, kan en ikke bli frelst – selv om alle gode gjerninger fantes hos oss, om det var mulig. Troen alene er det vi kan gå inn til livet og frelsen ved. Slik avslutter også Johannes denne historien svært vakkert når han sier: «Men disse er skrevet for at dere skal tro at Jesus er Messias, Guds Sønn, og for at dere ved troen skal ha liv i hans navn.»

Dette er jo et klart og tydelig ord. Det vitner om at vi ikke kan komme inn til livet ved gjerninger og vår egen rettferdighet. Det må skje ved troen, som bekjenner at Jesus, Marias sønn, er Messias, Guds Sønn, sendt ut fra Faderen for å betale for våre synder, overvinne døden for oss og gjøre evig salige alle som tror på ham.

Til denne troen, sier Johannes, tjener disse tegnene som Jesus har gjort for disiplenes øyne. De er skrevet ned, sier han, for at en skal tro. For Kristus har gjort disse tegnene fordi han ville åpenbare seg som den som ikke bare er jomfru Marias sønn og et menneske, men også sann Gud. Og han ville lære hver og en av oss å søke hjelp hos ham mot djevelen, synden og døden.

Slik avslutter Johannes denne historien svært vakkert, som han pleier. Av den skal vi lære å tro på Kristus, og ved ham og i hans navn skal vi med urokkelig tillit kunne trøste oss med det evige liv og vente på det.

Dette unne vår kjære Far i himmelen oss alle ved sin Sønn, Jesus Kristus, og Den Hellige Ånd! Amen.

Enda en preken på juledag

Jes 9,2–7.

> Det folket som vandrer i mørket, skal se et stort lys. De som sitter i dødsskyggens land, over dem skal lyset stråle. Det folket som du før ikke ga stor glede, lar du bli tallrikt. De gleder seg for ditt åsyn, slik en gleder seg om høsten, slik en jubler når de deler hærfang.
> For åket som tynget det, og stokken på dets skulder, driverens stav, har du brutt i stykker, som på Midians dag. For hver krigssko som er båret i slagtummelen, og hvert klesplagg som er tilsølt med blod, skal brennes opp og bli til føde for ilden.
> For et barn er oss født, en sønn er oss gitt. Herredømmet er på hans skulder, og han skal få navnet Under, Rådgiver, Veldig Gud, Evig Far, Fredsfyrste. Så skal herredømmet bli stort og freden bli uten ende over Davids trone og over hans kongerike. Det skal bli gjort fast og holdt oppe ved rett og rettferdighet, fra nå av og til evig tid. Herrens, hærskarenes Guds nidkjærhet skal gjøre dette.

(*Prekenen bygger på Luthers bibeloversettelse, som her lyder annerledes: «Du gjør hedningene mange, men med det gjør du ikke stor glede», og barnet får seks navn: «Underfull, Råd, Kraft, Helt, Evig Far, Fredsfyrste».*)

Denne profetien peker særlig fram mot høytiden i dag. Derfor er det nyttig og godt at vi ikke bare lærer denne beretningen av Lukas' evangelium, men også gir nøye akt på hva Gud så lenge i forveien har latt de kjære profetene forkynne om denne fødselen. For også profetene viser til denne beretningen, slik Jesaja gjør når han her sier: «Et barn er oss født, en sønn er oss gitt», eller i kapittel 7: «Se, jomfruen skal bli med barn, hun skal føde en sønn» (Jes 7,14).

Men dernest viser de med særlig flid hva Guds råd og vilje har vært, og hva han ville utrette hos oss mennesker ved denne fødselen. Det er den rette kjernen her, for med den kan samvittighetene verne og forsvare seg mot synden, døden, djevelen og Guds vrede.

Det «lys» som profeten her sier skinner i et mørkt land, over dem som bor i mørket, er ikke noe annet enn den store nåde og barmhjertighet som forkynnes ved evangeliet: at Gud tar seg av de arme syndere og den fortapte verden og sender dem sin Sønn, for at han ved å bli menneske og ofre seg skal fri dem ut fra synden, døden og hele djevelens rike. Dette lyset og denne nådefulle forkynnelsen, sier profeten, skinner og lyser i et mørkt land og over dem som bor i mørket, det vil si blant hedningene.

For hedningene vet ingenting om Guds ord eller om den rette trøsten mot synd og fordømmelse. Derfor er de som et menneske som har fått øynene stukket ut eller sitter i stummende mørke: han kan ikke flytte foten uten fare for å snuble og komme til skade. Slik har vi hedninger levd her på jorden. Men jødene hadde et stort og herlig fortrinn framfor oss, for de hadde Guds ord. De hadde ikke bare loven, så de visste hva de skulle gjøre, men også løftet om kvinnens ætt, så de kunne trøste seg med det mot synden og den onde samvittigheten.

Slik var det ikke hos hedningene. De levde i synd, men de visste ikke hvordan de skulle komme ut av den. Og det jammerligste av alt var at når de mente at de tjente Gud best, da syndet de aller mest grufullt.

Dette er «det folket som vandret i mørket», eller det blinde folket som også Sakarja, far til Johannes døperen, taler om når han sier at de «sitter i mørke og dødsskygge» (Luk 1,79).

Men ved det hellige evangeliums lys er de kommet til kunnskap om Gud. Nå vet de at han er nådig og barmhjertig, og at han for sin Sønns, Herren Kristi, skyld vil tilgi dem alle deres synder. De vet også at en ikke kan tjene ham på annen måte enn at hver og en tar imot med troen den nåden som Kristus har vunnet for oss, og dernest viser sin neste all kjærlighet, slik Gud har vist dem kjærlighet.

Dette er den erkjennelse og den kunst som dette lyset fører med seg ut blant hedningene. «Du gjør hedningene mange», sier profeten. Ingen vil jo gjerne være fordømt; alle vil gjerne ha en nådig Gud. Derfor har hedningene, slik historien vitner, tatt imot denne forkynnelsen i flokkevis. Men dette harmet jødene. De ville ikke tro det samme som hedningene, og derfor ble de vrede på Kristus og hans rike. Det er dette profeten mener med ordene: «Men med det gjorde du ikke stor glede.» For da Herren kom til sitt eget, det vil si til jødene, ville ikke hans egne ta imot ham, slik Johannes sier (Joh 1,11).

Men overalt der enten hedninger eller jøder tok imot ham, sier profeten, har det fulgt en glede. Den er lik gleden i høsttiden når en rik høst blir berget i hus: da synger og jubler alle og er glade til sinns, ingen bryr seg om strevet, men alle er lystige og glade i arbeidet. Eller den er lik gleden i en hær etter en herlig seier, når fienden er overvunnet: da ser en ingen latskap, da skynder alle seg for å få sin gode del av byttet.

Slik, sier profeten, skal det også gå når det kjære evangeliet blir forkynt blant hedningene: da vil hver og en rive det til seg, og ingen vil være den siste. For det er ikke en gold og ufruktbar forkynnelse; det følger et overmåte rikt bytte med den. Det er dette profeten antyder med ordene: «For du har brutt i stykker åket som tynget dem, stokken på deres skulder og driverens kjepp, som på Midjans dag.»

Dette er riktignok en dunkel tale med uvanlige ord. Men den rette og egentlige meningen er det som står i 1 Mos 3,15: at slangens, det vil si djevelens, hode skal knuses, at hans makt og tyranni skal brytes, og at hedningene skal ha syndenes forlatelse og det evige liv. Da kan de stå imot djevelen, som til nå har vært deres tyrann og har skremt, plaget og bedrøvet dem som han ville. Dette

er den rike og gledelige høsten, det herlige krigsbyttet, som vi er kommet til ved evangeliet.

Men hvordan skal dette nå skje, og hvordan skal vi nå fram til det? Når vi det ved egne krefter og gjerninger? Nei! Til det er vi for svake. Våre fiender – synden, døden og djevelen – er sterkere enn oss, og vi kan ikke hevde oss mot dem.

Derfor skal det gå med denne kampen slik det gikk da Gideon slo midianittene (Dom 7). Gideon hadde en stor flokk folk med seg, men Herren sa til ham: «Du har for mye folk med deg til at jeg skulle gi midianittene i deres hånd. For da kunne Israel rose seg mot meg og si: Min egen hånd har frelst meg» (Dom 7,2).

Merk deg disse ordene godt! For også her skal det vise seg at Gud alene vil ha æren for denne seieren. Her kan vi ikke, og skal vi ikke, rose oss av vår egen fortjeneste, slik de vanvittige papistene alltid gjør når de roper at den som vil til himmelen, må hjelpe seg dit med sine egne gjerninger.

Derfor bød Herren Gideon å la rope ut: «Den som er redd og fryktsom, kan snu og skynde seg hjem igjen fra Gilead-fjellet!» Da vendte tjueto tusen mann tilbake, og bare ti tusen ble igjen hos ham.

Men Herren sa til Gideon: «Ennå er det for mye folk!» Han bød Gideon å føre hele folket ned til vannet, la dem drikke og gi akt på dem som øste vannet med hånden og lepjet det med tungen slik som hunden. Bare dem skulle han ta med, og ingen andre. Men de var ikke flere enn tre hundre. Ja, det var en liten flokk mot midianittene og amalekittene, som hadde kastet seg over landet som gresshopper, så det ikke var tall på dem og kamelene deres, slik teksten sier (Dom 7,3–7.12).

Da Gideon hadde tatt til seg disse tre hundre mennene, delte han dem i tre flokker. Han ga hver av dem et horn i høyre hånd og en tom leirkrukke med et brennende lys i venstre, og han bød dem å gjøre som han gjorde.

Da de så skulle angripe fienden, var det ingen av dem som dro sverdet. De blåste i hornene, knuste krukkene, holdt de brennende lysene i hendene og ropte: «Sverd for Herren og for Gideon!» Slik gikk de mot fienden. Men i samme stund som Gideon og folket hans gjorde dette, lot Herren fiendene bli som vanvittige av skrekk, så de slo hverandre i hjel og myrdet hverandre, og alle sammen tok flukten (Dom 7,16–22).

Her utrettet ikke Gideons sverd og hånd noe; alt sammen var Herrens veldige gjerning. Slik, vil profeten her si, skal det også gå med denne seieren. Menneskene vil ikke makte å overvinne synden, døden og djevelen ved sin andakt og sine gode gjerninger; til det er de altfor svake. Herren alene må gjøre det. Men da skal også han alene, og ikke vi, ha lov og pris for at vi blir frelst fra synden og den evige død.

Etter at fienden var slått på flukt, bød Gideon dem som sto på Efraim-fjellet, å sette etter fienden og stenge vadestedene over Jordan for ham, så han ikke kunne komme over. Deretter hogg Naftali, Asjer og Manasse stamme fienden fullstendig ned (Dom 7,23–25).

Slik skal det også gå til med oss kristne. Vår kjære Herre Kristus har nå overvunnet djevelen, synden og døden og slått dem på flukt. Derfor skal også vi

forfølge disse fiendene og ikke gi oss inn under deres åk og lyde dem, men gjøre helt ende på dem. Det vil si: Vi skal drepe synden, stå djevelen imot og med Den Hellige Ånds hjelp gi oss inn under lydigheten mot Gud.

Dette kalles å sette etter de slagne midianittene og plyndre dem ved Jordan. Der tok den hellige dåp og syndenes forlatelse sin begynnelse; til den kommer også vi, og med den er også våre fiender overvunnet og slått på flukt.

Gideon og hans lille hær – som er et forbilde på den kristne kirke – har horn og lys i hendene, mens fiendene myrder hverandre. Det betyr forkynnelsen av det hellige evangelium og troen, som vi har i leirkar som blir knust. Slik sier også Paulus: «Men vi har denne skatten» – kunnskapen om Guds herlighet – «i leirkar, for at den rike kraften skal være av Gud og ikke fra oss selv» (2 Kor 4,6–7). Med dette har Paulus uten tvil hatt den samme beretningen for øye som profeten her sikter til.

Dette er nå Herrens mektige seier, som bringer fred. Fra den springer all glede ut, og ved den kan vi mennesker heretter ha fred. For ved denne seieren, sier profeten videre, er «all krig med vold og blodige klær brent opp og fortært av ild».

Deretter gjør profeten dette enda tydeligere ved å beskrive den personen som har vunnet denne seieren. Han sier: «Et barn er oss født, en sønn er oss gitt.» Det er underlig og merkelig sagt. For hva skal et barn i striden, og særlig mot så store og veldige fiender? Men med dette vil profeten lære oss at vi skal se på dette barnet som langt mer enn alle andre barn. For var det et barn og en sønn som alle andre barn og sønner, ville han jo ikke prise dette barnet, denne sønnen, så høyt.

Men når han sier: «Oss er han gitt, og oss er han født», peker han på det løftet som jødene hadde fått om Kristus. Vi hedninger hadde jo ikke noe slikt løfte og visste ingenting om det. Derfor sier profeten: Blant oss jøder er han født. Men som allerede sagt skal ikke jødene være alene om denne Sønnen. Han hører også hedningene til; de trenger ham like så vel som jødene, for begge sitter i mørke og dødsskygge.

Dette er et vitnesbyrd om at Herren Kristus skal være et sant, naturlig menneske, som er født av en kvinne slik som andre barn og sønner. Men med hans unnfangelse gikk det annerledes til. For som Jesaja sier i kapittel 7, er hans mor en jomfru, og som Det nye testamente vitner, er denne jomfruen med barn ved Den Hellige Ånd, uten mann. Derfor finnes ikke den syndige naturen som vi andre mennesker fødes med, hos dette barnet. Men i alt annet er han et menneske som vi. Likevel er han ikke bare et menneske, for det heter videre: «Herredømmet er på hans skulder.»

Av dette skal du for det første lære at dette barnet har et herredømme, det vil si at han er en konge og fyrste som har sitt eget rike her på jorden. Men på ett punkt er han en annen slags konge enn alle verdslige konger. For med de verdslige kongene har Gud ordnet det slik at deres herredømme må bære dem: land og folk må fø fyrsten og arbeide for ham, så han kan bestå. Likeså har Gud satt verdslig øvrighet her på jorden til å holde orden og sømmelighet ved like, straffe uredelighet og andre misgjerninger og skaffe sine undersåtter fred og ro.

Men denne kongen lar seg ikke bære av sitt herredømme. Han legger skuldrene til «og bærer selv sitt herredømme», eller «sitt rike». Derfor sier også Kristus: «Menneskesønnen er ikke kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv til en løsepenge i manges sted» (Matt 20,28).

Og i Luk 15 sammenligner han seg selv med en gjeter som går og leter etter sauen som er kommet bort, til han finner den; og når han har funnet den, legger han den på skuldrene sine og bærer den hjem (Luk 15,4–6). På samme måte forkynner også den hellige Johannes om ham når han kaller ham «Guds lam, som bærer bort verdens synd» (Joh 1,29).

For det er oss dette gjelder: Når han tar oss opp, tar han også synden opp; når han bærer oss, bærer han også synden.

Tenk nå selv etter hvilken styrke dette barnet må ha! Var han ikke mer enn et menneske, kunne han ikke bære et eneste menneske med den syndebyrden det har. For synden og døden som følger av den, er en tung og uutholdelig byrde for oss mennesker.

Men nå sier Jesaja tydelig: Dette barnet bærer ikke bare ett menneske, han bærer hele sitt herredømme – det vil si, som Johannes sier, «han bærer hele verdens synd». Da må dette barnet være den evige Gud. Ellers måtte han nok la den byrden ligge; for erfaringen viser jo at aldri noe menneske ennå har vært fritt for synd eller kunnet verne seg selv mot døden.

Dette er overmåte trøstefullt, om vi bare rett kunne prente det inn i hjertene våre og tro fast på det. For at vi er syndere, kan vi ikke nekte, og for den skyld måtte vi nok bli motløse og fortvile. Hva er det da som trøster oss? Ikke noe annet enn at Gud har gitt oss dette salige barnet og latt denne Sønnen bli født for oss. Han lar ikke sitt herredømme – det vil si oss arme mennesker – flakke omkring og fare vill, men oppsøker oss, fører oss tilbake til Guds nåde og fører oss inn i Guds rike til det evige liv.

Med denne bæreren skal vi trøste oss, og for denne nåden skal vi takke Gud og be ham bevare oss i denne troen til evig tid. Det vil han også gjerne, som vi snart skal høre. For dette barnet er ikke født for å gi oss en liten og kortvarig hjelp, for eksempel for tjue eller tretti år. Han skal bringe oss en evig hjelp, likesom han selv er evig.

Nå følger videre at han kalles «Underfull, Råd, Kraft, Helt, Evig Far, Fredsfyrste». Profeten gir Herren Jesus disse navnene for å beskrive enda klarere hans embete og den hjelp han vil gi oss, og for å vekke oss til tro.

Dette barnet kalles «Underfull». For hva mer kan vi – ja, hva mer kan selv englene – gjøre enn å undres? Først over Guds store gjerning at han blir menneske, og dernest over hans uendelige nåde og kjærlighet mot oss mennesker, at han på denne måten frelser oss fra djevelen, synden, døden og fordømmelsen.

Med forstanden kan vi ikke fatte det, og med hjertet kan vi ikke lodde det; det er for høyt for oss. Undres kan vi; lenger enn det kan vi ikke komme i dette livet. Men som allerede sagt er dette barnet ikke bare underfullt i sin person, men også i de gjerningene han gjør mot oss mennesker.

Den første av disse underfulle gjerningene viser seg i at han kalles «Råd», det vil si en rådgiver som skal og vil hjelpe oss med sitt råd. Det gjelder ikke legemet

og det timelige, men de evige ting: synden, døden, Guds vrede og all evig ulykke. Hvordan gir han oss da råd? På en overmåte underfull måte, slik vi hørte om Gideons kamp. For alt han gjør, er dette: Han gir oss sitt ord («hornet») og byr oss å holde fast ved det, tro på det og bekjenne det. Dette er det «lys» som lyser for oss i syndens mørke, gjennom Guds vrede og døden.

For slik sier Kristus: «Jeg er veien og sannheten og livet.» «Vær frimodige! Jeg har overvunnet verden.» «Hver den som tror på meg, skal aldri i evighet se døden.» «Dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus.» «Gå ut og forkynn omvendelse og syndenes forlatelse i mitt navn.» «Gå ut og lær og døp alle folkeslag.» «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst.» Men hvem kan telle og regne opp alle hans ord av dette slaget?

Dette er det rådet Kristus gir oss for at vi skal bli fridd ut fra synden og døden, når vi tar imot hans ord og de hellige sakramentene med den rette tro.

Men paven og prestene hans tar dette navnet for seg selv og vil gi folk råd mot synden og døden. For de viser dem ikke til Kristus alene, men også til deres egne gjerninger, til helgenenes fortjeneste og forbønn, til messeofferet deres og slikt. Men slike rådgivere hindrer bare de arme menneskene i å følge den rette veien. Kristus er den eneste som kan gi det rette rådet her. Slik sier også Johannes døperen: «Ingen har noensinne sett Gud. Den enbårne Sønn, som er i Faderens favn, han har forklart ham» (Joh 1,18).

Men nå kalles Kristus ikke bare «Råd», men også «Kraft». For selv om også vi mennesker kan mene det godt med hverandre og gi hverandre gode råd, er det ikke alltid at rådene våre lykkes. Det trenger en ikke frykte hos denne rådgiveren, barnet Jesus Kristus. For han har slik kraft og makt at den som følger hans råd, må lykkes, og ikke engang djevelen og dødsrikets porter skal makte noe mot det.

Men hvordan han gir oss råd, og hvordan en skal finne råd hos ham, har vi allerede hørt: Han gir oss sitt ord, som Paulus sier er «en Guds kraft til frelse for hver den som tror» (Rom 1,16).

Hvor dette barnet har en slik kraft fra, viser hans fjerde navn: Han kalles også «Helt», det vil si en veldig seierherre som har vist sin styrke i gjerning. For en kan ikke kalle noen en helt uten at han først har vist seg uovervinnelig og sterk ved mandige gjerninger.

Med dette navnet peker Den Hellige Ånd på det ordet som ble talt til Adam i paradiset, at kvinnens ætt skulle knuse slangens hode. For helt fra Adams fall har det framfor alt vært Herren Kristi gjerning uavlatelig å stå djevelen imot, forsvare de troende og drive fienden tilbake.

Til slutt overvant og tvang Kristus ham også i kjøttet og legemlig. Den onde fiende hadde gjort sitt verste og prøvd krefter med Guds Sønn så sterkt han kunne, men utrettet ingenting. For da djevelen allerede hadde drept ham på korset, sto Kristus likevel opp fra de døde den tredje dagen. Nå hersker han som evig Gud og likevel sant menneske over djevelen og alle ting.

Profeten peker på denne seieren, som Guds Sønn alltid har beholdt over djevelen, når han kaller ham «Helt». Slik forkynner også Kristus selv om seg og

sin seier over djevelen når han sier: «Når den sterke med våpen vokter sin egen gård, får eiendommen hans være i fred. Men når en som er sterkere enn han, kommer over ham og overvinner ham, da tar han fra ham våpnene hans, som han hadde satt sin lit til, og byttet hans deler han ut» (Luk 11,21–22).

Derfor kalles dette barnet med rette «Helt», fordi han så ofte og så veldig har overvunnet den onde fiende og blitt herre på valplassen. Derfor skal vi heller ikke søke hjelp noe annet sted enn hos denne helten, uansett hvilken nød vi er i. For selv om Adam, Set, Noah, Abraham, Moses og David har vært store, hellige menn, har likevel ingen av dem på egen hånd kunnet skade denne fienden eller vinne noen fordel over ham. Når de likevel er blitt frelst og bevart fra ham, har det skjedd ved Guds Sønn alene, som de har trodd på.

Hva går det da av de ulykksalige papistene, at de i denne kampen mot djevelen viser menneskene til deres egne gjerninger og til avdøde helgener? Hvorfor viser de dem ikke hit til dette barnet? Han er den eneste rette rådgiveren, og hans råd kan ikke slå feil, for han har alltid vunnet seier over djevelen, også den gangen djevelen hadde drept ham.

Men det er aldri født en helgen her på jorden så stor og så høyt benådet at ikke denne fienden har felt og overvunnet ham. Og når helgenene har holdt ut i kampen og holdt stand mot djevelen, har de bare hatt dette barnets hjelp å takke for det.

Men hør nå videre, for du kjenner ennå ikke dette barnet fullt ut. Det er fremdeles to store og merkelige navn igjen, som du også må lære.

Han kalles også *Pater aeternitatis*, «Evig Far». Hvordan kommer han til dette navnet, når han ellers heter «den evige Faders evige Sønn»? Men som barnets andre navn skal også dette bare forklares ut fra hans embete og den gjerning han gjør til vårt beste. Han er født av Gud, den evige Far, fra evighet. Derfor tilkommer det ham ikke noe annet navn i forhold til Faderen enn Guds Sønn. Men som vår evige Far vil han bli priset og kjent. I forhold til oss er dette hans rette navn, som trøster oss i den høyeste anfektelse vi kan komme i.

For dette er de kristnes særlige anfektelse og bekymring: De ser hvor lett det kan skje at djevelen feller og overvinner dem. Det viser eksemplet til så mange store og hellige mennesker tydelig nok; de har falt så jammerlig i villfarelser og et anstøtelig liv og er døde i det, enda de tidligere var så gode kristne. Derfor blir de kristne bekymret og forferdet og tenker: Hvem vet hvilken ulykke som ennå venter deg? Hvem vet om du alltid vil bli stående fast, og om du ikke vil la Ordet komme bort fra øyne og hjerte, så du deretter må bli fordømt i evighet?

Mot slike tanker trøster dette navnet oss. Det sier oss at dette barnet, Jesus Kristus, ikke bare vil ta seg av oss i ett, to, ti eller tjue år. Det som ble lovet oss ved Kristus i dåpen, da Gud tok imot oss som sine barn, skal være visst og stå fast i all evighet. Dette barnet vil evig være vår Far, det vil si evig verne oss, frelse oss og gi oss alt vi trenger.

Det har altså ingen nød, bare vi selv vil være lydige barn og ikke løpe bort fra denne all nådes Far. Vi må ikke gjøre som de ulydige barna som ikke vil tåle foreldrenes tukt og heller løper bort til fremmede, enda de der på én dag må lide større ulykke enn i et helt år hos far og mor. Men slike onde og ulydige barn får

bare det de fortjener. Derfor skal vi vokte oss for slikt og ikke løpe bort fra denne Faren, som vil bære og holde oss oppe i all evighet.

Den som nå med full visshet kunne tro dette og av hjertet forlate seg på det – hva mener du, hva i den vide verden skulle da kunne gjøre et slikt menneske bekymret eller urolig? For la hvilken ulykke som helst komme, så sier et slikt troende hjerte: La den bare komme, den varer ikke evig! Men jeg har en evig Far, som i all evighet vil verne meg mot synden, døden og djevelen. Det skal trøste meg mer enn den timelige ulykken kan skremme meg. Og med dette slår et slikt hjerte seg til ro.

Derfor bærer dette barnet også det sjette navnet med ære og kalles «Fredsfyrste». Det vil si at han er en slik herre at den som er i hans rike, kan ha fred i hjertet selv midt i ulykken. For hva skulle vel gjøre ham bekymret? Synden kan ikke fordømme ham, for han vet at Kristus har båret den. Djevelen kan ikke overvinne ham, for han vet at Kristus har felt ham. Heller ikke kan døden holde ham fast. For han vet at siden han har en evig Far i Herren Kristus, skal det etter den kortvarige, legemlige døden også følge et annet og evig liv.

Dette er sannelig et barn vi av hjertet kan glede oss over, et barn som den nådige Gud har unt og skjenket oss. Derfor forklarer nå profeten selv alle disse navnene og viser hvorfor han har kalt dette barnet slik, når han sier videre: «For at hans herredømme skal bli stort og freden bli uten ende over Davids trone og over hans kongerike, så han kan berede og styrke det med dom og rettferdighet fra nå av og til evig tid.»

Disse seks navnene viser hvilket embete dette barnet skal ha her på jorden, og hva han skal utrette til vårt beste. «Derfor», sier profeten, «skal hans herredømme bli stort» – ikke bare slik at mange mennesker skal holde seg til dette barnet og lengte etter hans nåde, men også slik at hans rike skal være et evig rike, der det aldri i evighet skal mangle fred og alt godt. Dette riket begynner her på jorden ved Ordet og troen. Men i det kommende liv skal vi kjenne og ha i hendene det vi her tror, og det Ordet her lover oss.

Dette antyder profeten fint med ordene: «Dette barnet skal berede sitt rike med dom og styrke det med rettferdighet.» For begge deler må utrettes her på jorden ved Ordet og troen. Slik sier også Kristus selv: «Så står skrevet, at Messias måtte lide og stå opp fra de døde den tredje dagen, og at i hans navn skal omvendelse og syndenes forlatelse forkynnes for alle folkeslag» (Luk 24,46–47).

For ordet «dom» betyr ikke noe annet enn denne forkynnelsen om omvendelse: at Den Hellige Ånd ved evangeliet overbeviser verden om den synd at den ikke tror på Guds Sønn, og truer alle som blir i en slik vantro, med den evige død. Denne forkynnelsen skaper motløse og forferdede hjerter, som erkjenner sine synder og frykter Guds vrede; dette er den rette «dom».

Av dette følger så at en ikke fortsetter i sine synder, men angrer og sørger over dem og alvorlig tenker på å leve et gudfryktig liv heretter. Med dette bereder Herren Kristus sitt rike. For ved denne forkynnelsen blir veien banet for ham, så en gleder seg i ham av hjertet, hungrer og tørster etter rettferdighet og av hele sitt hjerte tar imot det gledelige budskapet om dette lille barnet.

Kristi rike begynner med denne dommen. Men der den har banet veien, skal det videre følge at riket «skal styrkes med rettferdighet». For å erkjenne synden og angre den er ikke nok. Det er bare begynnelsen, eller som en sier, å legge den første steinen.

Men det som fullfører den påbegynte bygningen, er at vi får rettferdighet, eller – som Paulus selv forklarer det i Rom 4 – syndenes forlatelse. For her på jorden kan vi ikke oppnå noen annen rettferdighet for Gud. Selv om de kristne begynner på den rette lydighet mot Gud og øver seg i den, er det likevel bare en skrøpelig og uren lydighet, og det blander seg svært mye ulydighet og synd inn i den. Men at vi har syndenes forlatelse ved Kristus – det er det som gjør oss til behag for Gud og holder oss oppe.

Der denne rettferdigheten nå finnes, og en tror på syndenes forlatelse for Kristi skyld, skal til slutt også dette følge: at vi, slik vi har hørt i beretningen om Gideon, setter etter de slagne og overvunne fiendene, plyndrer dem og gjør helt ende på dem. Det vil si: Vi skal holde fast ved et hellig liv og ikke la synden og djevelen drive og føre oss, slik verden lar seg drive og føre. Vi skal vite at Kristus har jaget både synden og djevelen på flukt med knust hode, ja, at djevelen allerede er dømt, slik det står skrevet i Joh 16,11.

Derfor skal vi med fast mot sette oss til motverge mot denne fienden og verken vike for ham eller følge ham. Da vil Gud bo hos oss med sin Ånd og hjelpe oss til full seier over denne fienden.

Derfor skal disse to stykkene, dom og rettferdighet, alltid følges åt. Troen skal ikke tvile på syndenes forlatelse, men dommen, det vil si omvendelsen, skal likevel alltid gå med. Slik blir vi i Herrens frykt, øver oss i lydighet mot Guds bud og dreper og forfølger synden dag etter dag – slik Gideons hær forfulgte og innhentet fiendene som Herren hadde slått, og gjorde helt ende på dem ved Jordan-elven. Slik blir dette barnets rike «beredt ved dom og styrket ved rettferdighet fra nå av og til evig tid». For det er ikke opprettet for dette timelige livets skyld; derfor skal vi gå fra det timelige til det evige.

Dette unne vår kjære Herre Kristus, dette underfulle barnet, vår Rådgiver, Kraft, Helt, evige Far og Fredsfyrste, oss alle! Amen! Amen!

Stefanus' dag

Apg 6,1–15; 7,1–2.44–60.

På denne tiden, da tallet på disipler stadig økte, begynte de gresktalende jødene å knurre mot de hebraisktalende over at enkene deres ble tilsidesatt ved den daglige utdelingen. Da kalte de tolv hele disippelskaren sammen og sa: Det er ikke rett at vi forlater Guds ord for å tjene ved bordene. Brødre, velg derfor ut blant dere sju menn, som har godt vitnesbyrd og er fylt av Ånd og visdom. Dem vil vi sette til denne oppgaven. Men vi vil holde ved i bønnen og Ordets tjeneste. Det de sa, fikk tilslutning hos hele flokken. Og de valgte ut Stefanus, en mann full av tro og Den Hellige Ånd, og Filip og Prokorus og Nikanor og Timon og Parmenas og Nikolaus, en mann fra Antiokia, som var gått over til jødenes tro. Disse mennene stilte de fram for apostlene, som ba og la hendene på dem. Og Guds ord hadde fremgang. Tallet på disipler i Jerusalem økte sterkt, og en stor flokk av prestene ble lydige mot troen.

Stefanus var full av nåde og kraft, og han gjorde under og store tegn blant folket. Da sto det fram noen av den synagogen som kalles de frigittes og kyreneernes og aleksandrinernes, og noen av dem som var fra Kilikia og Asia, og de ga seg i ordskifte med Stefanus. Men de kunne ikke stå seg mot den visdom og Ånd som han talte med. De avtalte da i hemmelighet med noen menn at de skulle si: Vi har hørt ham tale spottende ord mot Moses og mot Gud. Slik hisset de opp både folket og de eldste og de skriftlærde. De gikk fram og grep ham og førte ham for Rådet. Der stilte de fram falske vitner som sa: Denne mannen holder ikke opp med å tale spottende ord mot dette hellige sted og mot loven. Vi har hørt ham si at denne Jesus fra Nasaret skal bryte ned dette stedet og forandre de skikkene som Moses ga oss. Alle som satt i Rådet, stirret på ham, og de så at hans ansikt var som en engels ansikt.

Da sa ypperstepresten: Er dette sant? Og Stefanus svarte: Brødre og fedre, hør på meg! Herlighetens Gud viste seg for vår far Abraham mens han var i Mesopotamia, før han bosatte seg i Karan.

Våre fedre hadde vitnesbyrdets telt i ørkenen. Han som talte til Moses, hadde påbudt ham å gjøre det etter det forbildet han hadde sett. Dette tok våre fedre i arv, og sammen med Josva førte de det inn i det landet som hedningene hadde eid, de som Gud drev bort for våre fedre. Slik var det like til Davids dager. Han fant nåde hos Gud, og ba om at han måtte finne et bosted for Jakobs Gud. Men Salomo bygde ham et hus. Men Den Høyeste bor ikke i hus som er gjort med hender, som profeten sier: Himmelen er min trone, og jorden en skammel for

> mine føtter. Hva slags hus kan dere da bygge for meg, sier Herren, eller hvor er stedet hvor jeg kan hvile? Har ikke min hånd gjort alt dette?
> Dere stivnakker og uomskårne på hjerter og ører! Dere står alltid Den Hellige Ånd imot – som deres fedre, så også dere! Hvem av profetene ble ikke forfulgt av deres fedre? De drepte dem som forut forkynte at Den Rettferdige skulle komme, han som dere nå har forrådt og myrdet, dere som har mottatt loven, gitt ved engler, og ikke har holdt den!
> Men da de hørte dette, stakk det dem i hjertet, og de skar tenner mot ham. Men han var fylt av Den Hellige Ånd og rettet blikket opp mot himmelen. Han så Guds herlighet og Jesus stå ved Guds høyre hånd. Og han sa: Se, jeg ser himmelen åpnet, og Menneskesønnen stå ved Guds høyre hånd! Da skrek de med høy røst og holdt seg for ørene, og stormet alle som én inn på ham. De drev ham ut av byen og steinet ham. Vitnene la klærne av seg ved føttene til en ung mann som hette Saulus. Og de steinet Stefanus, mens han ba og sa: Herre Jesus, ta imot min ånd! Så falt han på kne og ropte med høy røst: Herre, tilregn dem ikke denne synden! Og da han hadde sagt dette, sovnet han inn.

Dette er en stor og bemerkelsesverdig historie; ellers ville ikke evangelisten ha fortalt den med så mange ord. Men først og fremst skal den lære oss to ting. For det første hvordan det går de kristne, eller kirken, her på jorden: De blir forfulgt og slått i hjel fordi de bekjenner troen. For det andre hva som er deres trøst og håp under denne forfølgelsen, og hvilken lønn Herren Kristus skal gi dem for den troen og bekjennelsen de må lide alt dette for. Den som lærer dette av historien, vet dermed grundig og sikkert hva vår Herre Kristi rike er.

For at vi skal kunne tilegne oss denne læren desto bedre, vil vi dele den i tre stykker, slik evangelisten selv har delt historien. Først skal vi tale om Stefanus' embete og liv, dernest om forfølgelsen han måtte lide, og hvordan han forsvarte seg, og til slutt om hvordan han døde.

Om Stefanus' embete og liv forteller evangelisten to ting. Det første er at han var satt til å sørge for de fattige. Det andre er at han var full av tro og Den Hellige Ånd og gjorde under og store tegn blant folket. Dermed vakte han jødene mot seg, og derfor grep de ham og stilte falske vitner fram mot ham.

Da evangeliet først ble forkynt i Jerusalem, og tallet på de troende vokste dag for dag, var det slik Lukas forteller i fjerde kapittel: «Hele flokken av dem som var kommet til troen, hadde ett hjerte og én sjel. Og ikke en eneste sa at noe av det han eide, var hans eget, men de hadde alt felles … For alle som eide jord eller hus, begynte å selge og kom med betalingen for det de hadde solgt, og la det for apostlenes føtter. Enhver fikk så tildelt det han trengte» (Apg 4,32–35).

Men da tallet på disipler ble så stort, og det ble så mye å holde orden på, oppsto det uorden: Noen ble glemt ved utdelingen, og apostlene fikk så mye arbeid med dette at de ikke riktig kunne passe forkynnelsen. Men forkynnelsen av Ordet var det som betydde mest. Derfor tok de seg av den selv, men satte i stedet sju gudfryktige og redelige menn til å sørge for menigheten med mat og drikke. Stefanus var en av de fremste blant dem som lot seg bruke i denne tjenesten. Slik kunne forkynnelsen få desto bedre fremgang, og de kristne få desto rikeligere hjelp til det de trengte for å leve.

Gjendøperne har drevet dette eksemplet svært langt, som om kristenheten til alle tider måtte gjøre det samme. Derfor vil de ikke godta som kristne dem som har beholdt sin egen eiendom og ikke vil ha alt felles.

Men for det første viser Skriften selv dem at ingen har rett til å gjøre dette eksemplet til en allmenn lov eller tvinge folk inn i et slikt fellesskap. For selv mens dette ennå var i full gang, sier apostelen Peter til Ananias: «Var den ikke din så lenge du hadde den? Og når du så hadde solgt den, bestemte du da ikke selv over pengene?» (Apg 5,4). Dette er jo et klart vitnesbyrd om at ingen ble tvunget til å selge og ha alt felles.

Men ville noen av seg selv, uten tvang, gi eiendommen sin til den fattige kristne menigheten i de farene og forfølgelsene man på den tiden kunne vente hver dag, var det ingen som forbød ham det. Det var jo en god gjerning, og den lot seg godt gjøre den gang, da disiplene ennå bare var få og alle hadde tatt imot Den Hellige Ånd, så ingen behøvde å frykte for svik.

Men i våre dager kunne en slik ordning ikke holdes. For nå er de fleste slik til sinns at de heller vil leve av andres flid enn arbeide og gjøre nytte med sine egne hender. Et slikt fellesskap ville derfor bare føre til all mulig ulykke blant så ugudelige og vanslektede mennesker – folk som ingen får til å arbeide eller kan venne av med det skamløse tiggeriet.

Dette var også grunnen til at man i Jerusalem måtte oppgi denne skikken da menigheten ble svært tallrik. Hadde man villet holde fast ved den, ville snart all husholdning ha gått over styr hos dem. For der det er hustruer og barn, kan et slikt allment fellesskap ikke bestå i lengden; der må hver ha sitt eget, ellers følger snart alle slags ulemper og ulykker.

Derfor innførte heller ikke apostlene et slikt fellesskap noe annet sted. Også i Korint var det jo kristne, men der ser vi at når de kom sammen, hadde hver sitt eget bord og sin egen mat. Paulus klandrer dem ikke for det; men han klandrer dem fordi de ikke spiste hjemme, men gjorde de fattige til skamme (1 Kor 11,21–22). Og hvorfor skulle de rike da trenge særskilte formaninger om å gi gjerne og hjelpe de fattige, hvis et slikt fellesskap hadde vært påbudt og innført overalt blant de kristne? (*Oversetterens merknad: Den gang fulgte man en annen skikk ved Herrens nattverd enn i våre dager.*)

Derfor er det en stor villfarelse av gjendøperne å gjøre et slikt fellesskap til et ufravikelig bud som alle skal holde. Evangeliet er jo ikke en lære som vil forandre noe i det verdslige styret eller i hjemmet; det lar begge deler bestå. Det lærer oss hvordan vi kan få syndenes forlatelse og det evige liv, men med denne læren vil det verken velte øvrigheten eller husholdningen. Og det er jo soleklart at alle verdslige stender og samfunnsforhold måtte styrte sammen hvis man ville gjøre all eiendom felles for alle.

De kristne har derimot et annet fellesskap; ved det skal man la det bli, og ikke pålegge dem mer. Om dette fellesskapet forkynner Johannes døperen når han sier: «Den som har to kapper, skal dele med den som ingen har. Og den som har mat, skal gjøre likeså» (Luk 3,11). Og Kristus sier selv: «Gi til den som ber deg, og vend deg ikke bort fra den som vil låne av deg» (Matt 5,42).

For det er hver kristens plikt å hjelpe der han kan – men likevel slik at Paulus' regel står ved makt: «Det er ikke meningen at andre skal ha det rommelig og dere ha det trangt», men at «deres overflod» skal «komme dem til hjelp som lider nød» (2 Kor 8,13–14).

Det vil si: Der det er virkelig nød, og ikke latskap eller dårlig husholdning, og du kan avhjelpe den uten skade for deg selv, der er det din plikt å hjelpe. For mange vil gjerne gi, men mangler evne til det. Og mange andre kunne godt forsørge seg selv, men enten vil de ikke arbeide, eller de vil ikke sette tæring etter næring. Slike folk skal man ikke hjelpe; for da gjør man dem bare enda verre og venner dem enda mer til å tigge.

Meningen er altså ikke at man skal pålegge de kristne å følge den første kirkens eksempel i denne saken og tvinge dem inn i et slikt fellesskap av eiendom. Nei, la det bli ved at den ene kristne skal hjelpe den andre der han kan gjøre det uten skade. For vår Herre Kristus krever ikke av deg at du skal hjelpe en tigger hvis du dermed gjør deg selv og barna dine til tiggere. Her gjelder det som Paulus sier: *Non ut aliis remissio sit, vobis autem molestia* – det vil si: «Det er ikke meningen at andre skal ha det rommelig og dere ha det trangt.»

Men på et annet punkt er denne historien nyttig og god: Vi skal tenke over apostlenes eksempel og lære av dem hva slags folk man skal sette til det embetet som den hellige Stefanus lot seg bruke i. For slik talte apostlene: «Velg ut blant dere sju menn, som har godt vitnesbyrd og er fylt av Den Hellige Ånd og visdom.»

Å ha godt vitnesbyrd vil si at man tidligere har levd ærbart og ulastelig. Man skal ikke ha vanæret seg ved gjerrighet eller sløst bort penger og gods på et overdådig liv, slik det er vanlig i verden nå. For slike folk duger slett ikke til å forvalte andres penger og ta seg av andres saker.

Gjerrigheten forfører dem til å berike seg selv så snart de ser det minste påskudd til det. Og når de er vant til prakt og et overdådig liv og får andres gods å forvalte, ser man jo hvordan det går. Derfor må man først se på hvilket rykte slike folk har, og hvordan de tidligere har styrt sine egne saker.

Dernest hører også dette med: De må ha Den Hellige Ånd. For forstår de ikke å rette seg etter Guds ord og styre seg selv med det, kan pengene gjøre dem til kjeltringer, selv om de tidligere har vært rettskafne og ærbare menn. Å «ha Den Hellige Ånd» vil nemlig ikke si noe annet enn å være en kristen: å elske Guds ord, høre det gjerne, innrette livet etter det og bevare en god samvittighet. Alt dette er Den Hellige Ånds verk og frukt, og av det skal siden også andre skjønne dyder vokse fram, slik vi leser i Galaterbrevet (Gal 5,22).

Men det kan nok også skje at en mann både har godt vitnesbyrd og Den Hellige Ånd og likevel ikke er skikket til et slikt embete. Derfor føyer apostlene til at slike menn også skal «ha visdom» og være dyktige, kyndige og prøvde. Vi ser jo at én er dyktigere til å styre huset sitt enn en annen: Én forstår å ordne alle sine saker på den mest fordelaktige måten og gjøre innkjøpene sine med forstand og til rett tid, mens en annen gjør det til ubeleilig tid og til egen skade.

På samme måte krever også dette embetet kyndige og forstandige menn hvis det skal skjøttes på rett måte og bli til gagn. Makelige, likegyldige, ubesindige

og uøvde folk duger ikke til det; på ett år kunne de lett ødsle bort så mye som en annen som forsto seg på tingene, kunne klare seg med i to eller tre år.

Da menigheten hadde valgt ut sju slike redelige og gudfryktige menn, vel skikket til denne forvaltningen, stilte de dem fram for apostlene, «som ba og la hendene på dem». Også dette er et svært nødvendig stykke. For vi erfarer jo at menneskelig visdom og dyktighet ikke er nok alene. Guds velsignelse må også til for å gi hell og lykke, og den må vi søke med våre bønner. Ellers kan det lett skje at den aller klokeste handler aller uheldigst og gjør aller mest skade.

De kjære apostlene legger stor flid i å få dette embetet i gode hender, og de ber alvorlig og legger hendene på de utvalgte. Alt dette viser at forvaltningen av kirkens felles eiendom og almisser ikke er et ringe og uviktig verv. For hvorfor skulle de ellers ha lagt så mye flid og alvor i å få disse mennene valgt og innsatt i embetet?

Riktignok er prekenembetet langt høyere og enda mer nødvendig. For ved det hjelper Gud ikke legemet i det timelige livet med mat og drikke, men sjelen mot synden og den evige død. Men nest etter prekenembetet finnes det i kirken ikke noe høyere embete og ingen viktigere sak enn å forvalte kirkens eiendom redelig og rettskaffent, slik at de fattige kristne som ikke selv kan skaffe seg til livets opphold, kan få hjelp og ikke lide nød.

Derfor hater også djevelen dette embetet så sterkt, og han styrer det slik i nesten alle stender at man farer svært urettferdig og troløst fram med kirkens felles gods og almisser. De store herrene farer skammelig fram med dette. Og dessverre er det bare altfor sant at man burde sørge for kirkens tjenere og for skolene med langt større flid og god vilje enn man gjør.

Våre forfedre har gitt rike gaver til dette og tenkt at de dermed kunne opprettholde gudstjenesten. Det de manglet, var kunnskap om den rette gudstjenesten, som vi nå har. Og likevel vil vi ikke bruke det andre har gitt kirken, til kirkens beste, men beholde det selv og bruke det til egen fordel. Slik ser man jo hvordan borgere og bønder gjør urett mot sogneprestene sine og ikke gir dem det de skylder dem; enhver vil heller ta noe fra dem.

Derfor viser Guds vrede seg nå også så tydelig, slik profeten Malaki truer med: Alle sammen, de store herrene like vel som borgere og bønder, blir til tiggere med alt dette ranede godset. Det kunne enda bæres hvis ikke denne elendigheten kom i tillegg: at kirker og skoler imens forfaller, og at de fattige blir fullstendig forsømt. Men det er nettopp det den lede djevelen er ute etter; for han ser bare altfor godt hva dette til sist må føre til.

Derfor trengs det sårt mange slike Stefanuser i alle store fyrstedømmer og byer, ja, i hver landsby – menn som vil ta seg av denne gjerningen med alvor, handle redelig med kirkens gods og ikke se på egen fordel, men på dem som godset med rette tilhører.

Det er for det første de som må tjene kirken med forkynnelsen av Ordet, og som for denne tjenestens skyld ikke kan ta seg av sine egne saker. For det andre er det de fattige kristne som på grunn av sykdom eller annen nød ikke selv kan skaffe seg til livets opphold. Og for det tredje er det flinke, begavede unge gutter som er skikket til å studere, men som har foreldre uten evne til å hjelpe dem

fram. Det vi mangler, er altså redelige, gudfryktige og dyktige menn til å ta seg av denne forvaltningen; hadde vi dem, ville det gå ganske annerledes for seg hos oss.

Det første vi hører om den hellige Stefanus' liv, er altså at han hadde gått inn i kirkens tjeneste og tatt på seg omsorgen for de kristnes timelige behov, så apostlene desto flittigere kunne legge vinn på Guds ord og bønnen. For dette embetets skyld ville nok jødene ha latt ham være i fred. Men Lukas sier videre: «Stefanus var full av tro og kraft, og han gjorde under og store tegn blant folket.»

Nå er det sikkert at Gud har latt slike tegn skje for å stadfeste sitt ord, som Markus sier ved slutten av sitt evangelium (Mark 16,20). Slik viser også den hellige Stefanus' tegn og under at han ikke holdt troen sin skjult og tidde med den, men bekjente den fritt og forkynte om Herren Kristus Jesus. Det var dette som gjorde jødene så rasende på ham at de ikke kunne fordra ham, men la voldsom hånd på ham og førte ham fram for øvrigheten.

Dette er skrevet som et eksempel for oss. Av det skal vi lære at når vi vil bekjenne troen vår og ære Kristus åpent for menneskene, slår det ikke feil: Djevelen vil vekke opp noen som forfølger oss og skaffer oss all slags ulykke på halsen. Derfor må vi være forberedt på slik fare og væpne oss mot den, for noe annet blir det ikke.

Vi kristne skal ikke bruke troen og bekjennelsen vår til å bli rike og store herrer. Nei, liv og legeme og alt vi har, må vi sette på spill, og være forvisset om at verden ikke vil la oss være i fred, slik vi ser det her på Stefanus.

Det bedrøvet ham å høre hvordan de frigitte, kyreneerne, aleksandrinerne og andre spottet Kristus og ikke ville la ham være Guds Sønn. Derfor ga han seg i ordskifte med dem og motsa dem. For han tenkte: Jeg er en kristen og må redde min Herres ære. Det gjorde han slik at «de ikke kunne stå seg mot den visdom og Ånd som han talte med».

Men hvordan gikk det ham? «De avtalte da i hemmelighet med noen menn at de skulle si: Vi har hørt ham tale spottende ord mot Moses og mot Gud. Slik hisset de opp både folket og de eldste og de skriftlærde. De gikk fram og grep ham og førte ham for Rådet.»

Dette er lønnen den hellige Stefanus får fordi han ikke ville finne seg i å høre Kristus omtalt med forakt, men mente at det ikke var mer enn hans plikt å redde sin Herres ære. Det går oss, Gud være lovet, på samme måte med paven og hans tilhengere. Men det skal vi takke Gud for; det er ikke noe dårlig tegn.

Men teksten sier her særskilt at de stilte fram falske vitner mot Stefanus. Slik går det alltid. Med sannhet kan de ikke utrette noe mot de kristne, og derfor må de angripe dem med løgn. Den hellige Stefanus anklaget de for å ha talt spottende ord mot Moses og mot Gud. Men det innrømmet han dem på ingen måte. For hva han tenkte om Moses, og hva han trodde om Gud, viser svaret hans tydelig nok: Han fører tvert imot den samme klagen mot motstanderne sine og anklager dem for at verken de eller fedrene deres hadde villet lyde Moses eller Gud.

Av hele beretningen ser vi altså svært klart at jødene har handlet med Stefanus akkurat slik papistene i våre dager handler med oss. Vi forkynner at Kristus

ikke har innstiftet sitt nye testamentes høyverdige sakrament for at man skal ofre det, bære det omkring, gjemme det og på den måten tilbe det, slik papistene pleier, men for at man skal ete og drikke det og forkynne Herrens død – det vil si trøste seg ved hans lidelse og stole på at han har gjort fyllest for våre synder. Da skriker de opp om at vi ringeakter sakramentet og vanærer det.

Og når vi forkynner at vår Herre Jesu Kristi offer er den eneste fyllestgjørelsen for synden, og at vi ikke med våre gjerninger kan utslette selv den minste av våre synder eller fortjene nåden, da skriker de opp om at vi forbyr gode gjerninger og gir enhver grunn til å gjøre hva han har lyst til – ja, at når man ikke kan fortjene himmelen med gode gjerninger, kan man heller ikke fortjene helvete med onde, og så videre. Slik står papistene her fram som falske vitner når de offentlig sprer slike usanne beskyldninger mot oss.

Slik gikk det også den hellige Stefanus. Han hadde forkynt den samme læren om syndenes forlatelse som vi, Gud være lovet, forkynner. Han hadde sagt at det ikke var mulig å bli rettferdig for Gud og nå det evige liv ved loven; det var ikke til det Gud hadde gitt loven. Den som ønsket å komme til himmelen, måtte ha noe høyere og større enn Moses og alle lovens gjerninger. Denne forkynnelsen tydet de slik at han spottet Moses. Likeså hadde han vitnet at Kristus var Guds Sønn, og selv gjort under i hans navn. Også dette kalte de gudsbespottelse.

Men særlig kunne de ikke tåle at han ikke bare aktet templet og hele gudstjenesten deres så ringe, men også forkynte og truet dem med at templet, gudstjenesten og styret deres skulle velte og gå til grunne sammen med alt det andre hvis de ikke ville ta imot Kristus. Dette kalte de ikke bare spottende tale; de ropte også at det var en opprørsk preken, og forfulgte ham derfor på det heftigste.

Derfor skal heller ikke vi ta oss altfor nær av de urettferdige beskyldningene som rettes mot oss i dag. Djevelen kan jo nå en gang ikke annet enn å lyve og fordreie all god og sann tale på det skammeligste.

Denne kunsten har papistene lært av ham; derfor spotter de det hellige evangeliet og sier det verste de kan om alle rettskafne forkynnere. Dette må vi venne oss til og vente til Gud kommer og viser om de har talt sant eller løyet. Inntil da må vi, lik den hellige Stefanus, nøye oss med vitnesbyrdet fra vår samvittighet: at vi verken spotter Gud, forfører menneskene eller fører falsk lære, men gir Kristus pris og ære, forsvarer den sanne guddommelige læren og derfor lider forfølgelse.

Der en slik god samvittighet er, kommer også den trøsten til som historien taler om her: «Han rettet blikket opp mot himmelen. Han så Guds herlighet og Jesus stå ved Guds høyre hånd.»

Den hellige Stefanus var jo også et menneske av kjøtt og blod. Hadde ikke Den Hellige Ånd vært hos ham, ville han nok latt seg skremme av yppersteprestene, fariseerne og hele folket, som alle sto der og fordømte og kjetterstemplet hans lære om Kristus. For slike anfektelser kan ikke overvinnes uten Den Hellige Ånds hjelp. Men nettopp da jødene angrep ham på det heftigste – nettopp nå, da Stefanus skal lide døden for sin bekjennelse og lære – ser han Kristus stå ved

Guds høyre hånd: ham som yppersteprestene, fariseerne og hele folket trodde lå dypest nede i helvetes avgrunn.

Dette synet har Stefanus sett med både åndelige og legemlige øyne. Vi ser det ikke legemlig; men i Ordet og troen ser også vi, Gud være lovet, dette synet. Derfor holder vi fast ved denne læren og lar papistene rase, skrike, lyve, fengsle og myrde så mye de vil; det skal ikke volde oss store bekymringer.

For Kristus har jo gitt oss det løftet at hans Ånd skal være hos oss og trøste og styrke oss, at vi i ham skal ha all trøst og glede, og at vi dessuten skal få legge fram saken vår slik at man kan merke at det ikke er vi som taler, men Den Hellige Ånd (Mark 13,11).

Det merker vi også her på Stefanus når han forsvarer evangeliet så mektig mot jødenes falske anklage. Han viser at templet i Jerusalem ikke var Guds hus i den forstand at Gud var bundet til det, eller at det ikke skulle kunne bli ødelagt for jødenes synders skyld.

For han viser dem jo at Gud allerede hadde vært hos sitt folk da han ennå ikke hadde noe slikt hus hos dem; det var Salomo, Davids sønn, som bygde det første templet. Og videre: På kong Hiskias tid, da dette huset allerede sto og ble holdt i ære og verdighet, hadde Gud sagt ved Jesajas munn: «Himmelen er min trone, og jorden er en skammel for mine føtter. Hva slags hus kunne dere bygge meg, og hvor skulle det finnes et hvilested for meg? Alt dette har jo min hånd gjort» (Jes 66,1–2).

Men jødene sto så stivt og fast på sin mening og ville slett ikke holde opp med å pukke og trosse på dette templet og gudstjenesten sin, mot Kristus og hans ord. Derfor taler Stefanus alvorlig til dem og kaller dem «stivnakker og uomskårne på hjerter og ører», som aldri hadde holdt Guds bud og attpåtil hadde stått Den Hellige Ånd imot, så de var blitt de hellige profetenes forrædere og mordere.

Men slik ville Stefanus slett ikke ha talt hvis ikke Den Hellige Ånd hadde vært i ham. Når andre kommer i samme nød som Stefanus, sier de bare det folk gjerne vil høre, for å gjøre dem til venner igjen. Men Stefanus taler her så strengt til motstanderne sine at «det stakk dem i hjertet, og de skar tenner mot ham». Det er Den Hellige Ånd som virker dette i ham. Ånden setter ham slik i brann at han helt glemmer seg selv, sitt liv og sitt legeme, og bare tenker på å redde sin Herres ære og holde de ugudelige deres synd for øye.

Hvordan lønner så Kristus den hellige mannen for denne trofaste tjenesten? Det er det tredje og siste stykket i denne prekenen. Det ser ut som den hellige Stefanus ble lønnet slik bøddelen lønner svennen sin, som ordspråket sier. For historien sier videre: «Da skrek de med høy røst og holdt seg for ørene, og stormet alle som én inn på ham. De drev ham ut av byen og steinet ham.»

Nåvel, kjære Stefanus, der ligger du! Slik lønner verden alle vår kjære Herre Jesu Kristi gode og trofaste tjenere. I verdens øyne ser denne enden hans svært ille ut. Om han hadde vært en morder, en tyv eller en horkar, kunne man jo ikke ha handlet verre med ham – og da ville enhver attpåtil ha hatt langt mer medlidenhet med ham. Men fordi han bekjenner Kristus og gjerne vil føre andre til den samme troen, dør han her i skam og vanære. For alle holder ham for

en forfører og gudsbespotter som har villet velte Moseloven og gudstjenesten sammen med all tukt og ærbarhet.

Men nettopp dette er de sanne helliges død. I verdens øyne er det en skammelig og vanærende død; men i Guds øyne er det en dyrebar og edel død, slik salmen vitner (Sal 116,15). For det første døde jo vårt hode og vår Herre, Kristus Jesus, Guds egen Sønn, på samme måte på korset: som en forfører og opprører, i all mulig vanære, midt mellom to røvere. For det andre skal vi høre hva Stefanus selv, som led en slik skammelig død, mener om dette, og lære av ham.

For slik skriver Lukas: «Han ba og sa: Herre Jesus, ta imot min ånd!» Hvor vil den gode Stefanus hen med disse ordene? Han ligger der på knærne. Vitnene som hadde stått fram mot ham, og som derfor er de første som skal kaste stein på ham, gjør seg klar til arbeidet og legger fra seg klærne; for øyeblikket er kommet da de vil dynge en steinrøys over ham. Og nå glemmer den fromme mannen sitt liv og sitt legeme så fullstendig at han ikke sier et eneste ord om det.

Det er som om han ville si: «Legemet er ikke verdt mer; det hører likevel hjemme i jorden. Det er synd og last nok i det, og derfor betyr det ingenting om det går til grunne her i skam og vanære. Bare én ting gjør det ærefullt og dyrebart: at det dør for Herren Kristi skyld. Derfor vil jeg ikke bekymre meg mer om legemet. Bare dette ber jeg om: Å Herre Jesus Kristus, ta imot min ånd!»

Så viss er Stefanus på at når bare ånden blir hjulpet av Herren Kristus – den eneste som kan hjelpe her – da har det heller ingen nød med legemet; da må legemet siden også følge med.

Her ser vi altså to ting på det aller skjønneste: at Stefanus tror på et evig liv etter dette livet – for hvorfor skulle han ellers overgi sin ånd til Kristus? – og at han tror enda mer: Skal hans ånd bli hjulpet, kan verken Moses eller loven, eller andre mennesker med sine gjerninger, eller han selv med sine egne gjerninger utrette det; det må Kristus, Guds Sønn, gjøre alene.

Derfor setter han full lit til Kristus og ber ham om å gjøre det. Dette må vel kalles å kjenne Kristus og tro på ham på rett måte. Og av dette må det igjen følge et frimodig og lett hjerte, så man er ved godt mot selv under de tyngste prøvelser og i den største nød.

Denne kunsten skal vi lære av den hellige Stefanus med all flid, og si de samme ordene etter ham. Guds Sønn, vår kjære Herre Kristus, vil riktignok stå ved sine kristne også i all annen fare og hjelpe og verne dem mot den onde fienden og den onde verden, som gjerne vil ødelegge både legeme og sjel. Men særlig er det hans embete og gjerning å komme med sin hjelp og vise sin makt når livet vårt her skal ta slutt, og vi derfor blir grepet av redsel for synden, djevelen og døden.

For han er jo død for våre synders skyld. Han har befalt oss å la oss døpe, for at vi skal bli Guds barn og bli frigjort fra synd og død ved Kristi død. Likeså har han gitt kirken nøklene, som synd skal løses og bindes med. Og han har innstiftet nattverdens høyverdige sakrament.

Ikke noe av dette gjelder det timelige livet; der må de kristne stå tilbake for de ugudelige, som oftest har det fortrinnet at det går dem etter ønske her på jorden.

Men de kristne finner seg gjerne i det, for de vet at all den trøst og rikdom som er gitt dem, skal de først få og eie i det kommende livet.

Dette får Stefanus til å glemme seg selv så fullstendig at han lar fiendene handle med ham som de vil, og ikke klager over det med et eneste ord. Bare dette ber han om: at Kristus vil ta imot hans ånd; det nøyer han seg med. For han vet svært godt at når Kristus tar seg av hans ånd, som er skapt til evig salighet, kan heller ikke legemet gå tapt.

Også dette skal vi lære, og be denne bønnen alvorlig sammen med ham. For da ber vi om det alle hellige mennesker til alle tider har bedt om, og det Kristus så gjerne vil gjøre; dette er nettopp hans embete, og ved det blir slangens hode knust og dens makt gjort til intet.

Slik ber jo også den botferdige røveren på korset: «Jesus, husk meg når du kommer i ditt rike» (Luk 23,42). Det er som om han ville si: «Hjelp her på jorden og for dette livet gir jeg gjerne avkall på. La det gå med legemet slik det har fortjent; det bekymrer jeg meg ikke om. Men kjære Herre, hjelp meg til et annet liv, som varer i evighet.»

Men når Stefanus har bedt rett om dette – og det tror og vet vi at han har – og er blitt bønnhørt, hvordan vil det da gå dem som ikke bare forkaster troen hans, men attpåtil forfølger ham og slår ham i hjel for denne troens skyld? Den regningen er snart gjort.

For når Kristus er den eneste som kan og vil hjelpe ånden i det evige liv, må jo både ånd og legeme gå fortapt når man verken har eller vil ha Kristus til sin frelser. Dette ser også den hellige martyren Stefanus. Og fordi han ikke har den minste tvil om at Kristus vil høre bønnen hans og ta imot hans ånd, begynner han nå å be for de arme menneskene som steiner ham, og som hadde stått fram som falske vitner mot ham: «Så falt han på kne og ropte med høy røst: Herre, tilregn dem ikke denne synden!»

Her kommer altså de to tingene sammen som alltid skal følges ad: den rette troen og den rette kjærligheten. For en kristen skal ta seg av sin neste ikke bare med timelig hjelp, men også, og enda mer, med åndelig hjelp, som betyr mest. Derfor går det denne hellige mannen til hjertet at djevelen har fanget og bundet hjertene til disse arme synderne så fullstendig at de forakter og forfølger sin egen salighet og frelse – den som de burde ha satt både liv og legeme inn for.

Dette skal vi også lære av den hellige Stefanus, og ikke bli sinte når andre mennesker skader oss, slik verden pleier. Slikt gjør riktignok vondt; men si bare trøstig med Stefanus: De kan jo likevel ikke nå lenger med dette enn til å skade deg på ditt timelige gods, og når de gjør sitt verste, på legemet. Men det er sikkert at jo mer skade de gjør deg på legeme og gods, desto større skade gjør de seg selv på sjelen.

Hva vil du da gjøre med slike elendige mennesker? Vil du bli sint på dem og skade dem igjen? Du kan jo ikke gjøre dem så stor skade at de ikke allerede har gjort seg selv tusen ganger mer skade. Og med slik utålmodighet og hevnlyst vil du dessuten bare ødelegge din egen sak hos vår Herre Gud. Lider du derimot tålmodig, vil han ta seg av saken din og gi deg rikelig erstatning for all slik skade.

Derfor er ingenting bedre enn å la all vrede og uvilje fare, slik Stefanus gjorde, og ta seg nær av den store skaden de arme menneskene gjør sin egen sjel. Be for dem til Gud at han vil tilgi dem synden, ta dem til nåde og i nåde bevare dem fra den døden og fordømmelsen som djevelen har ført dem inn i.

Ved siden av denne læren har vi her også den trøsten at Gud vil høre denne bønnen og være nådig mot slike arme syndere – og det må vi slett ikke tvile på. For hadde denne bønnen vært mot Herren Kristi vilje, ville ikke Stefanus ha bedt den. Men når han nå ber også for disse store synderne, som verken vil se eller høre Guds Sønn, og som forfølger og slår hans hellige i hjel, viser det jo at ingen synder skal fortvile, men håpe på nåden og syndenes forlatelse ved Herren Kristus.

Lukas sier også uttrykkelig at Paulus hadde behag i Stefanus' død og passet på klærne til vitnene mens de steinet Stefanus (Apg 7,58; 8,1). Men det er ingen tvil om at han ble tatt til nåde ved denne bønnen. For som han selv sier, ville Jesus Kristus vise hele sin langmodighet på ham, den største av syndere, til et forbilde for dem som skal komme til tro på ham til et evig liv (1 Tim 1,15–16).

Nå har dere, mine kjære venner, historien om den hellige Stefanus: først hva hans gjerning og embete var; dernest hvordan han bekjenner Herren Kristus og til slutt setter livet til for denne bekjennelsens skyld; og videre hvordan Kristus trøstet ham ved sin Ånd og fylte ham slik med håpet om det evige liv at han villig og gjerne ga dette timelige livet for Kristi skyld.

Vår kjære Gud i himmelen opplyse også våre hjerter slik ved sin Hellige Ånd, for vår Frelsers skyld, og gjøre oss evig salige med den hellige Stefanus! Amen.

Barnedagen. En preken om de uskyldige små barna

Matt 2,13–23. (Oversetterens merknad: 28. desember.)

> Da de var dratt bort, se, da viser en Herrens engel seg for Josef i en drøm og sier: Stå opp, ta barnet og dets mor med deg og flykt til Egypt! Bli der til jeg sier fra til deg. For Herodes kommer til å lete etter barnet for å drepe det. Han sto da opp, tok barnet og dets mor om natten, og dro av sted til Egypt. Der ble han til Herodes var død, for at det skulle bli oppfylt som Herren hadde talt ved profeten: Fra Egypt kalte jeg min sønn.
> Da Herodes så at han var blitt narret av vismennene, ble han meget vred. Han sendte folk og lot drepe alle guttebarn i Betlehem og alle bygdene i omegnen, de som var to år eller yngre, i samsvar med det han hadde fått vite av vismennene om tiden. Da ble det oppfylt som er talt ved profeten Jeremia, som sier: En røst ble hørt i Rama, gråt og stor klage. Rakel gråt over sine barn og ville ikke la seg trøste, for de er ikke mer.
> Men da Herodes var død, se, da viste en Herrens engel seg i en drøm for Josef i Egypt, og sa: Stå opp, ta med deg barnet og dets mor og dra til Israels land. For de som ville barnet til livs, er døde. Og han sto opp, tok med seg barnet og dets mor, og kom til Israels land. Men da han fikk høre at Arkelaus var blitt konge i Judea etter sin far Herodes, var han redd for å dra dit. Varslet av Gud i en drøm, dro han til områdene i Galilea. Da han kom dit, bosatte han seg i en by som heter Nasaret, for at det skulle bli oppfylt som var talt ved profetene, at han skulle kalles en nasareer.

Også dette er en svært merkelig historie. Den må aldri bli tiet i hjel i kirken – både for lærens skyld og for den trøstens skyld som den holder fram for oss kristne. Læren er at vi ser hvor fiendtlig djevelen og verden står mot det lille Jesusbarnet og hans rike, og hvor ivrig de prøver å undertrykke og utrydde det.

Trøsten er at dette ikke lykkes for dem. Den onde verden må la Kristus og hans ord og kirke bli stående; og selv om noen kristne må sette livet til for det, skal det skje uten skade for dem, ja til deres største vinning. Men tyrannene selv går til grunne på det, og ingenting skal kunne hjelpe dem.

At Herodes lot de uskyldige små barna i Betlehem og hele omegnen drepe, var en stor grusomhet. Men ingen må tvile på at Herodes likevel ga saken et pent utseende, slik at folk ikke så det som en tyrannisk udåd, men som en nødvendig strenghet.

For den kunsten forstår verden svært godt når det går ut over de kristne. Det vitner hele historien om, og det sier Kristus selv om disiplene sine: «Det kommer en tid da hver den som slår dere i hjel, skal tro at han gjør Gud en dyrkelse» (Joh 16,2). Senere drepte Herodes Antipas, sønn av denne Herodes, den hellige Johannes døperen. Likevel høstet han ros for det, som en fyrste som sto ved sitt ord og ikke ville bryte eden sin.

Da jødene korsfestet Kristus og steinet Stefanus, ble begge – både Herren og tjeneren – anklaget for å ha gjort opprør og spottet Gud. Skriften er full av slike eksempler. Derfor må ingen tvile på at det gikk på samme måte med disse uskyldige småbarna. Herodes og alle som hjalp ham med råd og dåd, ga saken et slikt utseende at hele verden mente de var i sin fulle rett og gjorde en god og nødvendig gjerning.

Hvordan skal vi så tenke oss at alt dette gikk til? Slik:

Matteus forteller hvordan vismennene kom til Jerusalem, spurte etter dette nyfødte barnet og fortalte om den underfulle stjernen som hadde vist seg. De hadde ingen tanke om at dette budskapet og besøket skulle skremme jødene. Men så snart Herodes hørte det, ble han forferdet, og hele Jerusalem med ham. Denne skrekken er den egentlige grunnen til at han la planer om mord og satte dem ut i livet, og til at så mange stakkars uskyldige småbarn ble drept. For Herodes tenker: «Hvis jødenes konge er født, hva blir det da av deg – du som er en fremmed konge, og som jødene attpåtil ikke kan fordra?»

Herodes' far hadde nemlig vært en edomitt som Julius Cæsar hadde gjort til høvding over jødene. Men da han var død, ble denne Herodes, Antipaters sønn, den første kongen i jødenes land med hjelp av den romerske keiseren Augustus. Nå fryktet Herodes at det ikke lenge ville bli plass for ham hvis det kom en annen konge, og han tenkte ut råd for å avverge denne ulykken.

Uten tvil har også yppersteprestene ærlig og redelig hjulpet ham med dette. For det står at hele Jerusalem ble forferdet over denne nyheten. Hvorfor det? Fordi romerne var herrer i landet. Det likte jødene svært dårlig, og de var hele tiden ute etter å bli kvitt disse herrene. Men romerne var for mektige for dem. De tvang jødene alltid under åket igjen og slo hardt ned på dem hver gang noe slikt hadde skjedd.

Derfor tenker nå yppersteprestene og de fremste blant folket: «Får dette ryktet om den nyfødte kongen fart, og skaffer han seg så tilhengere – noe som lett kan skje – da har vi romerne på nakken igjen; for det vil de ikke tåle. Kjære kong Herodes, for å avverge slik uro og blodsutgytelse må du bare trøstig myrde i vei overalt hvor du har den minste mistanke om at dette barnet kan være. Ellers ender denne saken med stor skade og ødeleggelse for land og folk.»

Slik mistenker verden det kjære Jesusbarnet allerede i vuggen for å ville ta riket fra Herodes og føre krig, opprør, blodsutgytelse og all ulykke over jødene og landet deres. For å avverge dette holder de råd og myrder trøstig i vei.

Og fordi profeten Mika sier at Kristus skal fødes der (Mika 5,1), er det det stakkars Betlehem som må bøte for det. Betlehem var jo Davids by, og derfor virket det sannsynlig nok at det som ennå var igjen av hans ætt, holdt til og hadde sine hjem i denne egnen – hvis det overhodet var mulig å finne noen av dem der. For

også tidligere hadde Herodes tatt livet av mange av denne slekten, og de som var igjen, måtte derfor for det meste leve i landflyktighet og fattigdom. Det var også grunnen til at Josef og jomfru Marias foreldre måtte bo i Nasaret.

Derfor tar Herodes med hele omegnen, for å være sikker på ikke å gå glipp av dette barnet. Samtidig gir han gjerningen sin et pent skinn: En måtte jo avverge opprør og blodsutgytelse, og det var bedre at noen hundre mødre og fedre ble bedrøvet, enn at hele landet ble styrtet i ødeleggelse og ufred.

Denne frykten kom særlig av at vismennene var kommet til Jerusalem, der folk ikke var vant til å se slike gjester. De hadde lagt ut på en så lang reise for å se dette barnet, og de hadde lovet Herodes å vende tilbake til ham og gi ham nøye beskjed om det nyfødte barnet. Men engelen hadde befalt dem å reise hjem en annen vei.

Herodes, yppersteprestene og de fremste blant folket tok denne hemmelige hjemreisen som tegn på at noe ikke var som det skulle. Det måtte ligge et hemmelig mytteri under: I Betlehem hadde de ondt i sinne mot ham, og de hadde rådet vismennene til ikke å vende tilbake til kongen, men til å dysse saken ned så den ikke ble kjent for ham. Det måtte en forebygge. En kunne ikke sitte med hendene i fanget til folk i Betlehem fikk satt planene sine ut i livet – for av det kunne det komme opprør og annen stor ulykke for hele landet.

For å avverge dette onde, og for at det menige folk kunne se at øvrigheten mislikte slikt og prøvde å bevare freden og fremme landets og folkets beste, brukte de her stor strenghet og lot de små barna drepe.

Derfor synger den kristne kirke svært vakkert:

Hostis Herodes impie, Christum venire quid times? Non arripit mortalia, Qui regna dat coelestia.

Det vil si: «Du ugudelige tyrann, hvorfor frykter du at Kristus kommer? Han gir det evige riket; det timelige tar han ikke fra noen.» Men dette vil ikke Herodes tro.

Djevelen holder et farget glass foran øynene på ham og på alle som uten tvil ga ham råd og hjelp til denne udåden. Derfor ser de dette barnet som noe det ikke er, og vil ikke se hva det er. Så griper de sverdet og blir grusomme, skjendige mordere – og likevel setter de en slik farge på saken at hele verden må gi dem rett og mene at det de gjør, er vel gjort og til landets og folkets største gagn.

Men slik det gikk Jesusbarnet den gangen, slik går det fremdeles i dag med det kjære evangeliet. Paven og hans biskoper, domproster og munker er alle sammen Herodes' stallbrødre; de samtykker i planene hans og gir dem sitt bifall. For de holder evangeliet for en lære som vil skape splid, opprør og all ulykke i verden. De mener at hvis de tok imot denne læren og ga den innpass i landene sine og blant undersåttene sine, ville den aller første følgen være at de måtte gi slipp på all sin herlighet, sine gode inntekter og sitt rolige liv.

Det er akkurat som når Herodes tenker: «Får den nye kongen innpass her, er det ute med meg.» Derfor farer de fram og myrder, dreper, henger, drukner, brenner og jager bort de kristne hvor de enn makter det. Slik håper de å kunne holde på sin makt, rikdom, anseelse og øvrige herlighet.

Men det er jo åpenbart at det kjære evangeliet ikke blir forkynt for å ta noe av dette fra dem, og slett ikke lærer at en skal ta fra andre det som er deres. Derimot lærer det at hver og en skal komme til kunnskap om Gud og til syndenes forlatelse og bli rettferdig, slik at hver og en kan bevare håpet om det evige liv som Kristus har vunnet for oss, og ikke selv berøve seg dette håpet. Det hellige evangeliets embete og rette gjerning går ut på at Gud skal bli æret og menneskene bli frelst.

Men til det, tenker paven og hans biskoper, trenger en ikke evangeliet; ja, de fleste av dem tror ikke på noe evig liv. Og fordi de er redde for å miste sin makt, prakt og sine inntekter for evangeliets skyld, gir de heller slipp på denne læren. Ja, de legger seg til og med i selen for å undertrykke og utrydde den der de kan, slik Herodes her gjør mot Jesusbarnet.

Djevelen er en mester til å lokke dem til slike morderiske tanker. For slik Herodes tenker: «Å, hva så! Det gjelder jo bare ett barn eller et par hundre, så er faren over» – slik tenker også papistene: «La det koste en prest og en borger eller to, så er den saken ute av verden.» Slik mener de å kunne undertrykke og utrydde evangeliet uten noe strev.

Men la dem bare prøve, og se hvordan det går til slutt, når Kristus og hans evangelium står på den ene siden, og de og Herodes på den andre. Da skal det vise seg – det de minst av alt ville tro – at evangeliet og et lite, nakent barn blir en så umåtelig tung byrde for dem at den trykker dem helt til jorden og knuser dem.

Denne historien lærer oss altså om Herren Kristus og hans rike. For det første lærer den oss hva verden vil holde ham for: et barn som vil føre land og folk i ulykke og sette i gang opprør, mord og blodsutgytelse, hvis en ikke skjærer halsen over på det i tide. Denne harde beskyldningen og tunge mistanken må dette uskyldige barnet leve under, og det samme må hans kjære ord fremdeles i dag. Det må vi finne oss i og legge i Guds hånd. Jesusbarnet hadde det jo ikke bedre selv i vuggen, og vi skal heller ikke ha det bedre.

Vårt eneste håp, alt vårt strev, arbeid og flid er rettet mot dette ene: at verden må kjenne Gud, komme til Kristus, bli frelst og slippe unna djevelen, døden og synden. Det er jo, som enhver kan se, den eneste grunnen til at vi forkynner.

En domprost i stiftet sitt har jo større inntekter enn alle kirkens tjenere i en stor by til sammen, ja nesten i et helt land. Dette finner vi oss i; vi lider sult og nød med hustru og barn, og vi forkynner slett ikke for å bli store og rike herrer. Det eneste vi bryr oss om, er at Gud kan bli kjent og æret i Kristus, og at de stakkars syndere kan bli frelst.

Men det vil vare lenge før verden tenker slik om oss. Den holder oss sammen med Kristus for opprørere og mener at læren vår er opphav til all den ulykke som skjer i verden. Det må vi lære å tåle og venne oss til. Dette får være nok om læren; nå vil vi også se på trøsten.

Herodes og yppersteprestene mener det svært ondt med Herren Kristus; men djevelen, som driver dem til det, mener det enda verre. For han vet hvilken fare han selv står i her. Men hvordan lykkes det for dem? På én måte går planen deres jo i oppfyllelse, for de stakkars småbarna kan ikke forsvare seg og må late livet;

deres uskyld hjelper dem ikke overfor verden. Men ellers mislykkes planen fullstendig. For før de begynner å myrde, er Jesusbarnet allerede ute av landet og i sikkerhet på et sted der Herodes ikke kan gjøre ham noe.

Dette er svært trøstefullt for oss kristne, og det på to måter. For her ser vi at selv om Gud lar kirken sin lide og later som han slett ikke bryr seg om den, må vi likevel bekjenne at han sørger trofast og godt for den og bevarer den mot skade og ødeleggelse. Hadde Josef og Maria fått rå seg selv, ville de ha blitt i Betlehem med barnet. Men nå kommer engelen, advarer dem og befaler dem å dra bort og bo i Egypt en tid.

Likeså hadde Gud allerede på forhånd ordnet det slik at vismennene måtte reise den lange veien til dette barnet og gi det reisepenger, som vi leser hos Matteus: «Så åpnet de skrinene sine og bar fram gaver til barnet: gull, røkelse og myrra» (Matt 2,11). Det kan ikke ha vært noen liten gave, men en så anselig en at disse fattige menneskene ikke bare klarte seg med den selv i lang tid, men også kunne gi andre av den.

Så selv om djevelen, Herodes og yppersteprestene har ondt i sinne, blir planen deres til ingenting; for barnet som de setter i gang hele dette myrderiet for, slipper uskadd unna. Slik vil Gud også til alle tider verne sitt ord og sin kirke. Om tyrannene er aldri så onde, må de likevel la kirken og Ordet bli stående. Ja, mer enn det: Deres raseri og forfølgelse må til og med bli årsak til at kirken vokser og Guds ord blir spredt videre.

For det er ingen tvil om at Maria og Josef – og kanskje andre med dem som også kjente dette barnet – ikke tiet stille mens de var i Egypt. De fortalte der om det store underet som hadde skjedd med dette barnet, og førte dermed andre til troen og frelsen. Slik har nok også særlig de tre vismennene vært de første forkynnerne av Det nye testamente i landet sitt og flittig undervist folket sitt om dette barnet. Til dette gir nå Herodes anledning, selv om han ikke vet noe om det selv, men mener å kunne undertrykke det hele fullstendig.

Slik går det også i våre dager. Når tyrannene raser mot evangeliet, gjør de ikke annet enn å puste til ilden som ulmer under asken. Dermed får de bare ilden til å brenne, mens de blåser asken i øynene på seg selv. Slik skal tyranniet deres lykkes for dem! Når de utøser uskyldig blod, skal dette kristenblodet være som gjødsel på åkeren, så den får kraft og bærer en god avling. For under forfølgelse vokser kristenheten og blir sterk, mens de kristne blir late og forsømmelige der det er fred og ro.

«Ja,» sier du, «men det er like fullt ute med de stakkars småbarna; de må late livet, selv om Kristus slipper unna.» Det er sant nok! Men i Kristi rike skal det nå en gang ikke gå annerledes til. For like sikkert som det alltid skal finnes en Herodes og ypperstepreste her i verden, skal det også alltid finnes små, uskyldige barn som må lide slik forfølgelse.

Men her skal du tenke: Hva skader det dem? De kalles med rette «uskyldige barn». Det er ikke bare fordi de får en slik død uten egen skyld, eller fordi de er uskyldige i det de gjør og lar være å gjøre og ennå ikke er besmittet av virkelige synder. Det er også fordi Gud har tatt dem med i den nådepakten som han hadde opprettet med folket sitt ved løftet om Kristus og ved omskjærelsen, som var

tegnet på denne lovede nåden. Mens de er i denne uskylden, blir de myrdet. Det skader dem ikke, ja, det gir dem til og med en dobbel vinning.

For hvis Gud ikke hadde tatt dem bort i ungdommen og uskylden, ville de ha falt i synder; for dette livet er nå en gang slik at vi ikke kan bli i det uten synd. Derfor gagner døden disse barna ikke bare ved at de blir i sin uskyld, i Guds nåde og uten en ond samvittighet. Ved den blir de også tatt opp i et annet og bedre liv, der legemet hviler stille og ånden lever et salig liv i Abrahams fang.

Men så kommer enda en vinning til. De hadde jo likevel måttet dø en gang. Men nå føyer Gud det slik for dem at de ikke dør som følge av sin forgjengelige natur eller på grunn av synden, men for Kristi skyld.

Om en slik død sier Salme 116: *Pretiosa mors sanctorum in conspectu eius*, «Dyrebar i Herrens øyne er hans frommes død» (Sal 116,15). En slik død er svært kostbar for Gud, og derfor vil han gi dem rikelig erstatning. Dermed blir døden noe helt annet enn den er i seg selv. For i seg selv er døden straff for synden og en virkning av Guds vrede. Her er den ikke straff for synden, men en lydighet som Gud har velbehag i, og en høy og salig ting.

Disse småbarna er riktignok ikke blitt frelst på grunn av denne døden. Deres frelse kommer alene av at Gud for den lovede ættens skyld har tatt dem til nåde og gitt dem et pakttegn på at han vil være deres Gud. Likevel er denne døden en særlig ære for dem, både for Gud og for alle hans engler og hellige; og derfor skal de også få en særlig lønn i den evige salighet.

Dette gjelder fremdeles i dag om de kristnes død når de må dø for evangeliets skyld. Legemet føler smerte; men det gjør dem jo ingen skade, for Gud ser med velbehag på en slik død og vil lønne den i all evighet der borte. Derfor skal ingen klage over en slik forfremmelse til evig ære, men tvert imot takke Gud for den. Vi må jo alle likevel dø en gang på grunn av synden og vår forgjengelige natur. For vi har ikke noe varig sted her på jorden (Hebr 13,14); jo lenger vi lever her, desto mer synd, angst og nød kommer det til dag etter dag.

Derfor er dette en svært trøstefull historie, og det på to måter. De stakkars småbarna blir myrdet, og for verdens øyne ser det ut som en ynkelig skjebne. Men lukk bare øynene ordentlig opp for Guds ord, så skal det vise seg at en slik død nettopp er den beste og saligste. For de dør jo for Kristi skyld, han som også dør for dem og med sin død frelser dem fra synden og den evige død, og som attpåtil vil lønne dem i all evighet for deres død.

For det andre får ikke tyrannen lov til å skade Jesusbarnet, men må la vår Herre og Frelser leve – uten å fortjene den minste takk for det. Av dette lærer vi altså: Det kan nok gå ut over de kristne her i verden, men som vi hører, skjer det uten skade for dem, ja til deres største vinning. Kirken og Guds ord skal på ingen måte bli tilintetgjort ved det, men tvert imot styrket, spredt og fremmet.

At den grusomme Herodes lar vreden sin gå ut over de uskyldige småbarna, står også her som et eksempel. Det viser oss at de kristne, når de lider, ikke må lide som mordere, tyver, horkarer eller som slike som tilraner seg andres embete (1 Pet 4,15). For slike synder må ikke finnes blant de kristne. De skal frykte Gud og vokte seg for å vekke anstøt; og likevel skal verden forfølge dem og ikke la dem være i fred. Slik blir lidelsene deres som disse uskyldige barnas:

De hadde jo ikke fortjent denne døden av Herodes, men måtte lide den bare for Jesusbarnets skyld. Slik skal de kristnes lidelser være.

Videre er det også denne trøsten her: Kristus lider med oss. Det sier han jo selv til Saulus: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» (Apg 9,4). Og følgen av dette må jo til slutt bli at vi enten får hjelp for legemet, eller at tyrannene selv må hjelpe til så vi desto før blir utfridd fra denne onde verden og kommer til vår Herre og Frelser Jesus Kristus.

Altså skjer det ikke de små barna noe ondt, selv om de må late livet; og mer enn det: Herodes må la Jesusbarnet være i fred. Men hvordan går det så til slutt med tyrannen selv? Hvilken lønn får han for at han har myrdet de uskyldige barna og forfulgt Kristus? Om det må du lese hos Josefus, i den attende boken av *Jødiske oldtidshistorier* og den andre boken av *Den jødiske krig*.

Herodes gjør kort prosess med de stakkars uskyldige barna. Men Gud kaster til gjengjeld en så grusom sykdom på ham at ingen kunne komme nær ham for stank og vemmelse. For kjøttet hans råtnet og ble fullt av mark, og underlivet hans hovnet så forferdelig opp at han verken hadde ro dag eller natt. Han lot seg bringe til varme kilder, han lot seg bade i olje, men ingenting hjalp. Til slutt ba han om en kniv under påskudd av at han ville skrelle et eple, og stakk den i seg for å gjøre slutt på pinen.

Slik skal det gå tyrannene; og dette er ennå bare småtteri mot det de skal lide i evigheten, når de må brenne i helvetes avgrunn. For den synden det er å forfølge Guds ord og de kristne, kan ikke gjøres opp og betales her på jorden, hvis en ikke omvender seg og gjør bot; til det hører helvetes ild.

Her har dere nå, mine kjære venner, historien om de uskyldige barna. Av den lærer dere at den som vil bli hos Kristus og i hans rike, må føre et uskyldig liv og likevel vente seg alt ondt av verden.

Men samtidig har dere trøsten at tyrannene ikke skal få fullført det de har fore når de vil tilintetgjøre kirken og Ordet. Slik engelen her sier til Josef: «De som ville barnet til livs, er døde» (Matt 2,20), slik skal også de andre tyrannene selv bli ødelagt og gå til grunne på det. Men Guds ord skal bli stående og i evighet holde oppe alle som tar imot det med den rette tro, og som lider forfølgelse for Ordets skyld.

Dette unne vår kjære Herre Gud i himmelen oss alle ved sin Hellige Ånd, for sin kjære Sønn Jesu Kristi skyld! Amen.

Enda en preken på Kristi åpenbaringsdag

Matt 2,1–12.

> Da Jesus var født i Betlehem i Judea, i kong Herodes' dager, se, da kom noen vismenn fra Østerland til Jerusalem. De sa: Hvor er den jødenes konge som er født nå? For vi så hans stjerne i Østen, og er kommet for å tilbe ham.
> Da kong Herodes hørte det, ble han forferdet, og hele Jerusalem med ham. Han samlet alle yppersteprestene og folkets skriftlærde og spurte dem ut om hvor Messias skulle bli født. De sa til ham: I Betlehem i Judea, for så er skrevet ved profeten: Du Betlehem i Juda land er slett ikke den ringeste blant fyrstene i Juda. For fra deg skal gå ut en høvding som skal være hyrde for mitt folk Israel.
> Da kalte Herodes hemmelig vismennene til seg, og spurte dem nøye ut om tiden da stjernen hadde vist seg. Så sendte han dem til Betlehem og sa: Gå av sted og spør nøye ut om barnet. Og når dere har funnet det, da meld fra til meg, for at også jeg kan komme og tilbe det.
> Da de hadde hørt hva kongen sa, dro de av sted. Og se, stjernen som de hadde sett i Østen, gikk foran dem inntil den kom og ble stående over stedet der barnet var. Og da de så stjernen, ble de over all måte glade. De gikk inn i huset, og fikk se barnet med Maria, dets mor, og de falt ned og tilba det. Så åpnet de skrinene sine og bar fram gaver til barnet: gull, røkelse og myrra. Men da de i en drøm ble varslet at de ikke skulle vende tilbake til Herodes, dro de en annen vei hjem til landet sitt.

På den hellige juledag har dere, mine kjære venner, hørt av profeten Jesaja hvem Jesusbarnet er, hva hans embete er og hvorfor han er kommet hit: Han vil selv bære herredømmet, bringe råd, redning og hjelp mot synden, døden og djevelen, og være vår evige Far og Fredsfyrste (Jes 9,6).

Deretter har vi hørt hvordan han straks tok fatt på dette verket, allerede den åttende dagen etter fødselen, da han ble omskåret. For sin egen del trengte han like lite å bli omskåret som å bli menneske; begge deler skjedde for vår skyld. Gud hadde nemlig sluttet en pakt med patriarken Abraham om at han ville være hans og hans etterkommeres Gud, og befalt ham omskjærelsen som tegn og segl på denne pakten. Derfor måtte også Jesusbarnet la seg omskjære.

For her må vi ikke se på Herren Jesus slik han er i seg selv. Når det gjelder hans egen person, er han Guds enbårne Sønn og trenger ikke å slutte noen pakt med seg selv.

Men her må vi se på ham ut fra det embetet han har tatt på seg ved å bli menneske og bli født; og etter dette embetet er han den største synder. De andre jødene trengte å komme inn i denne pakten, hver for sine egne synders skyld, for at Gud skulle være tilfreds med dem. Men Jesusbarnet trengte det enda mer. Han ble her ikke framstilt for sin egen person, men på alle menneskers vegne, for han alene hadde tatt på seg hele verdens synd.

Om det sier også Paulus de svært viktige og trøsterike ordene: «Ham som ikke visste av synd, har Gud gjort til synd for oss, for at vi i ham skal bli rettferdige for Gud» (2 Kor 5,21). (*Oversetterens merknad: I Luthers bibeloversettelse: «for at vi i ham skal bli den rettferdighet som gjelder for Gud».*)

I denne skremmende, forferdelige drakten trer han her fram for Gud på den åttende dagen og ber om pakttegnet, omskjærelsen, for at Gud skal ta ham opp i sin nådepakt. Det vil si: Han trer her fram for Gud i vårt sted, som den som har kledd seg i våre synder og tatt på seg Guds vrede, som vi har fortjent, for slik å bli et offer og en betaling for den. Dermed går han villig inn under loven som en synder i vårt sted, for at han kan frelse oss fra lovens forbannelse og fordømmelse.

Og her ser vi at Gud ikke forkaster ham, selv om han kommer i denne forferdelige drakten. Gud tar imot ham og lar ham få sitt paktstegn. Av det skal vi lære at Gud ikke vil være misfornøyd med oss for våre synders skyld, siden han jo er tilfreds med Jesusbarnet, som har kledd seg i alle våre synder som i en drakt og båret dem for Guds åsyn.

Alt dette har vi allerede hørt i historien om Kristi fødsel, og av den har vi sett hva han har gjort for oss, og hva vi har i ham. Men på denne festdagen hører vi hvilke disipler han har, og hvordan vi skal forholde oss til ham, siden vi har et så stort gode i ham og skal bli kvitt syndene våre ved ham og ha en nådig Gud.

Lukas forteller i sitt evangelium hvordan engelen var den aller første som forkynte dette barnets fødsel, da han bar budskapet til gjeterne på marken. Dette var gode og enkle folk av allmuen som ikke hadde noe særlig embete eller noen æresnavn, slik som kong Herodes, yppersteprestene, levittene og de skriftlærde. Da gjeterne hører budskapet, nøler de ikke lenge. De legger straks i vei, går til Betlehem, leter opp barnet der i en stall, finner det i en krybbe eller fôrbås, tilber det og forteller alle hva engelen og like etter englenes hærskarer hadde kunngjort dem. Og så drar de ut igjen til flokkene sine og arbeidet sitt.

Den rette måten å tjene dette barnet på er altså denne: For det første at en tror den åpenbaringen som blir forkynt om ham i det hellige evangeliet, leter ham opp og tror på ham. Dernest at en også bringer denne troen videre til andre ved å bekjenne den åpent; for slik tjener en dette barnet på rett måte.

Og så skal hver og en være flittig i sin stand og sitt embete. For dette barnet er ikke kommet for å forandre våre ytre og borgerlige kår. Kristus lar alle stender og embeter bli stående; hans rike er ikke et verdslig rike. Han befaler bare at vi skal bevare en god samvittighet og leve et gudfryktig liv. Da vil Gud også ha velbehag i vår ytre og borgerlige gjerning og se den som tjeneste og lydighet. Det lærer jo det fjerde bud oss.

Her ser vi altså hva slags folk dette barnet har. Blant jødene har han de fattige gjeterne og noen få andre gudfryktige mennesker – Sakarja, Elisabet, gamle Simeon, gamle Anna – og ellers en liten, fattig flokk der det verken finnes verdslig prakt eller herlighet. For dette barnet vil ikke ta imot dem som er stolte og herlige for verdens øyne, slik vi skal høre siden.

Det sier også Kristus i evangeliet: De som hadde åkrer, okser og en prektig husholdning og bare var opptatt av det, ville ikke komme til bryllupet. Derfor ba Herren tjenerne sine innby de fattige og vanføre og lamme og blinde (Luk 14,16–21; Matt 22,1–10). Dette er vår Herre Guds folk, det lille Jesusbarnets folk, som gleder seg i ham og gjerne vil komme til ham.

Dernest hører vi i evangeliet for denne dagen at barnets fødsel også blir åpenbart for hedningene, og det på en svært underfull måte. For Gud lar en ny og uvanlig stjerne vise seg for dem på himmelen.

Disse hedningene var attpåtil lærde folk som forsto seg på himmelens gang og stjernenes kraft. Derfor lar Gud dem nå se en underlig stjerne som ikke sto blant de andre, vanlige stjernene på himmelen. Samtidig opplyser Den Hellige Ånd hjertene deres ved denne stjernen, så de forstår at det er født et barn hos jødene. Dette barnet er jødenes konge og likevel hele verdens Herre, og ved ham alene kan syndenes forlatelse og det evige liv bli vårt.

Disse vismennene var nemlig uten tvil ennå en rest av den lille flokken som hadde vært profeten Daniels disipler. De hadde hørt og lært Guds ord av jødene og trodd at Frelseren for hele verden skulle bli født av det jødiske folk, han som Gud hadde lovet de hellige fedrene. Derfor legger de straks i vei. Før hadde de nok ikke brydd seg verken om jødenes eller andre folks konger.

Men forkynnelsen om dette lille barnet gir de nøye akt på: De leter etter det i Jerusalem, finner det i Betlehem og tilber det som sin Herre og Frelser. Derfor er de nå også vår Herre Kristi kjære og velkomne gjester.

Denne historien skal være oss hjertelig kjær. For her finner vi den store trøsten at Gud tar seg av de stakkars syndere, hedningene, og at han vil ha også dem hos det lille barnet; ved ham vil han forlate synden og frelse. Denne åpenbaringen stemmer altså svært vakkert og nøye overens med Guds ord og løfte.

Gud hadde riktignok ordnet det slik at Kristus skulle fødes som jøde og blant jødene. Likevel har dette barnet ikke bare hørt dem til, slik at de alene skulle ha godt av ham; også hedningene skulle være med i dette fellesskapet. For slik lyder ordene til Adam og Eva i paradiset: «Kvinnens ætt skal knuse slangens hode» (1 Mos 3,15). Men det kunne på ingen måte ha skjedd fullt ut hvis ikke Gud ved kvinnens ætt også hadde fridd hedningene ut av synden og døden og djevelens tyranni.

«I din ætt skal alle jordens folk velsignes,» sier Gud til Abraham (1 Mos 22,18). Her er jo hedningene også tatt med blant dem som ved Abrahams ætt, Herren Kristus, ikke skal tvinges inn under omskjærelsen og loven, men velsignes – det vil si: komme fra forbannelsen til Guds nåde og bli frelst.

Dette løftet ser vi nå bli oppfylt her, når Gud på en underfull måte har åpenbart dette barnet, sin kjære Sønn, for hedningene og ved sin Hellige Ånd driver

dem til å lete det opp, ære det og tilbe det. For hadde ikke Gud bestemt og unt de stakkars, syndige hedningene denne skatten, ville han ha latt dem sitte hjemme uten kunnskap om dette barnet. Men det vil han på ingen måte. Heller enn at det skulle skje, må en ny og underfull predikant, en stjerne på himmelen, vise seg, kunngjøre barnets fødsel for hedningene og vise dem huset i Betlehem der det var – slik Matteus uttrykkelig forteller.

Dette gjør Gud i himmelen for hedningene; og det samme gjør også dette barnet, vår kjære Herre Kristus, nå når han er født til verden. Disse hedningene var stakkars syndere. Før hadde de ikke hatt noen rett kunnskap om Gud og ikke tjent ham, men levd i all slags synd. Men når de kommer til den lille Jesus, tilber ham og bærer fram sitt offer for ham, tar han gjerne imot det og lar seg ære av dem, som om han var deres konge og de hans folk og undersåtter.

Dette skal vi merke oss vel. Av det lærer vi at dette barnet vil ta imot de stakkars syndere og være dem nådig når de søker ham og holder seg til ham i den rette tro og tillit. Dette er det første og viktigste stykket vi lærer av denne historien, nemlig den herlige og rike trøsten at dette barnet tar imot hedninger og syndere.

Det andre stykket er læren om hvordan vi skal forholde oss til dette barnet, og at vi skal følge eksemplet til de kjære vismennene. For også vi har denne salige stjernen, det hellige evangeliet. Den skal vi ikke forakte eller la lyse forgjeves for oss, men ta imot med troen og så søke og tilbe Jesusbarnet. Det vil si: Vi skal erkjenne at dette barnet er vår Gud og Herre, be ham om syndenes forlatelse, Den Hellige Ånd og det evige liv, og håpe at vi skal få disse gavene av ham.

Den første og høyeste tjenesten dette barnet vil ha av oss, er altså at vi av hele vårt hjerte holder oss til ham og søker syndenes forlatelse og det evige liv hos ham.

Den andre tjenesten består i at vi ikke tier stille, men forkynner om dette barnet, slik vi allerede har hørt om gjeterne. Det har uten tvil også disse hedningene gjort. Slik ble de de første evangelistene blant hedningene, for de underviste mange av dem om dette barnet, lærte dem og trøstet dem.

Den tredje tjenesten de viser ham, er at de åpner skrinene sine og gir det fattige Jesusbarnet gaver av dem. Slik skal også vi, hver etter evne, bruke pengene og eiendelene våre til at Kristi rike kan bli holdt oppe og spredt, så dette barnet i sin fattigdom kan få sitt underhold. Det vil si: Vi skal hjelpe til med penger og gods så en kan ha flittige forkynnere av evangeliet og gode skolelærere og kirketjenere, og så de fattige som ikke selv kan skaffe seg det de trenger på grunn av sykdom eller annen nød, kan få det nødvendigste.

Og her skal en særlig sørge for at fattige unge gutter som har evner til å studere, blir godt opplært, så også etterkommerne våre kan ha rettskafne og dyktige predikanter og kirketjenere. I denne saken skal vi gjøre som en klok og forutseende gartner, som alltid steller med unge frukttrær. Går et gammelt tre ut i år eller året etter, kan han straks sette et annet i stedet, et som kan bære frukt.

Den som bruker pengene og eiendelene sine på denne måten, gir og ofrer sin gave til det kjære Jesusbarnet like så vel som vismennene gjorde. For det første

har vi jo Kristi eget vitnesbyrd om det, når han sier: «Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg» (Matt 25,40).

For det andre må det jo særlig være til velbehag for ham når en gir sitt til at det kan bli sørget godt for kirken og gudstjenesten. Ved denne gjerningen blir nemlig Guds ære fremmet og hans navn lovprist; og dessuten blir også det menige folk utfridd av djevelens tyranni og hjulpet til frelse. Hvordan skulle en da kunne bruke pengene sine bedre eller gjøre mer gagn med dem?

Derfor må de være blinde og ulykksalige mennesker, de som Gud har latt få stor næring og formue, men som likevel ikke vil hjelpe til at unge gutter blir oppdratt og undervist i den rette lære – gutter som har evner til å studere, men som ikke kommer noen vei fordi de er fattige. For med tiden kunne de i sin tur tjene andre mennesker, undervise, trøste og styrke dem, veilede dem og reise dem opp igjen i all slags nød og anfektelse.

Det må jo være riktig ulykksalige og forbannede penger som en ikke villig og gjerne vil bruke til et slikt salig verk; med slike penger kan det umulig følge lykke og velsignelse.

Her ser dere nå, mine kjære venner, hva slags folk det lille Jesusbarnet har, og hvordan en skal tjene ham. Hos jødene er det noen fattige gjetere. For dem lar Gud en engel fra himmelen forkynne om dette barnet og vise dem til ham. De blir svært glade over dette budskapet og lovpriser Gud for det.

I Jerusalem derimot bryr Herodes, yppersteprestene og de skriftlærde seg om alt annet enn dette barnet, fordi det er så fattig og ussel. Hedningene står mye lavere enn jødene, men likevel kaller Gud også dem til dette barnet, om enn ved et ringere sendebud.

Riktignok mener noen lærere at denne stjernen ikke var en stjerne, men en engel. Men i alle fall så hedningene bare en stjerne, og derfor tok de dette synet for en stjerne.

Dette barnets folk består altså av noen fattige, foraktede og enkle mennesker blant jødene, og dernest av de store syndere, hedningene, som villig tar imot denne åpenbaringen, leter etter barnet, finner det, tilber det og forkynner om det. Men jødene forakter gjeternes forkynnelse, fordi gjeterne ikke har noen anseelse blant menneskene. Og om hedningenes forkynnelse har de nok tenkt som så: «De vet jo ingenting om Kristus. Var det noe i saken, måtte jo yppersteprestene og de skriftlærde vite det først og mye bedre.»

Slik går det også i våre dager. Paven og biskopene har et stort navn og stor anseelse. Men de som har evangeliet og forkynner det rett, er uanselige og enkle, ja kanskje til og med skrøpelige mennesker og stakkars syndere; og derfor vil ikke verden tro dem. Men hva gjør den da? Det skal du straks høre.

Da vismennene kommer til Jerusalem, forteller om stjernen og spør etter jødenes nyfødte konge, blir Herodes forferdet, «og hele Jerusalem med ham» (Matt 2,3). Det må da være helt forkvaklede hjerter og disipler som blir forferdet over det barnet som de så lenge hadde fått løfte om, og som kommer til verden for at de ved ham skal bli fri fra synd, død og djevel.

De burde jo være de første til å ta imot dette barnet, glede seg over ham og hjelpe og tjene ham med alt de kunne. Men de gjør det stikk motsatte: De vil

ikke vite av ham, blir forferdet over ham og tenker bare på hvordan de fortest mulig kan få ham fra livet. Og selv om de ikke makter det, jager de ham likevel ut av landet, driver ham ut blant fremmede og prøver på alle måter å hindre hans rike. Dette er, som vi ser her, det Herodes, yppersteprestene og de skriftlærde gjør.

Hva er så grunnen til det? Ingen annen enn frykten for at de alle må bli tiggere hvis dette barnet skal regjere, og at de må fornedres hvis dette barnet skal opphøyes. Derfor fnyser Herodes og vil ikke vite noe av dette barnet; og yppersteprestene og de skriftlærde gjør det samme.

Slik henger det hele sammen: Dette barnet er Guds Sønn; han bringer syndenes forlatelse, Den Hellige Ånd og det evige liv. Men han er fattig og ussel for verdens øyne. Det mishager verden; derfor blir den fiendtlig mot ham og tenker: «La det gå dette barnet som det vil, bare vi får beholde vår herlighet, prakt og makt.» Slik har verden båret seg ad mot dette barnet allerede da det lå i vuggen og ennå ikke var to år gammelt. Og slik bærer den seg fremdeles og alltid ad mot Kristus og hans ord.

For hvem er det som i våre dager hater evangeliet så bittert og verken vil høre det eller vite av det? Er det ikke de store herrene i verden, og særlig de som har navn av å være den kristne kirke og vil bli rost som den – paven, kardinalene, biskopene, munkene, presteskapet og hele denne svermen?

De blir ikke glade over evangeliet, men forskrekket. De frykter at det snart vil være slutt på hele deres makt og prakt hvis det kommer ut blant menneskene. Derfor gir de Herodes, det vil si den verdslige øvrighet, råd og hisser den opp til å forfølge det kjære evangeliet og utrydde det som et kjetteri.

Dette har evangelisten villet antyde her, til trøst og undervisning for oss. Til trøst, for at vi ikke skal bli skremt når det går likedan til i våre dager, men vite at det her på jorden aldri skal gå annerledes med dette barnet og det hellige evangeliet. Og til undervisning, for at vi ikke skal ta anstøt og la de store herrene – særlig de som har navn av å være den kristne kirke – forføre oss til å kjøre i deres spor og tro slik de tror.

Her ser du nå to partier. På den ene siden står de fattige gjeterne og de syndige hedningene, som begge mangler anseelse i verden – de første på grunn av sin ringe stand og sitt arbeid, de andre fordi de er hedninger og syndere. På den andre siden står kong Herodes, som sitter i et stort embete og en høy stand, og yppersteprestene og de skriftlærde, som en jo skulle tro måtte vite beskjed om Kristus, håpe på ham, glede seg over ham og skynde seg til ham.

Men det du ser for dine øyne, er det stikk motsatte. De som ingen regner for noe, er Guds folk. Og de som blir aktet høyest og regnet som kirkens overhoder, er ikke hans folk; ja, de er kirkens verste fiender og forfølgere.

Hvis noen den gangen hadde villet holde seg til Herodes, yppersteprestene og de skriftlærde – hvor ville han da ha havnet, og hva ville han ha trodd? Han ville jo ha falt i djevelens vold og blitt en forfølger av Kristus. Men de kjære gjeterne, og dernest også vismennene, lar seg ikke snakke fra denne salige åpenbaringen, men holder fast ved den, leter opp barnet og tilber det, hva så enn Herodes og yppersteprestene vil tro eller gjøre.

Slik må også vi gjøre. Vi må ikke tro det paven eller verdslige fyrster tror. Det Ordet sier oss, skal vi tro og holde fast ved. Vi skal ikke la andre folks vantro hindre oss i det, men være villige til å lide det som den kjære Gud lar komme over oss for det. For det blir nå en gang aldri annerledes her i verden: Herodes, yppersteprestene og de skriftlærde kan ikke fordra Herren Kristus, men forfølger ham og påfører de kristne all mulig ulykke for evangeliets skyld.

Men Gud vil likevel ikke sove helt eller la alt gå etter fiendens vilje. Herodes hadde kanskje også i sinne å drepe vismennene når de kom tilbake. Derfor lar Gud en engel varsle dem om å dra hjem en annen vei og ikke komme til Jerusalem mer. Slik vil Gud også være hos oss og verne alle som søker og bekjenner Jesusbarnet. Selv om de her må gjennom mye fare, angst og nød, vil han likevel berge dem, til slutt frelse dem og slik rikelig erstatte dem all den ulykke de har måttet lide.

Dette unne vår kjære Herre Kristus oss alle! Amen.

Paulus' omvendelsesdag

Apg 9,1–22. Holdt i 1535. (Oversetterens merknad: 25. januar.)

Saulus fnyste ennå av trusler og mord mot Herrens disipler. Han gikk til ypperstepresten og ba ham om å få med brev til Damaskus, til synagogene der, for at han, om han fant noen som hørte Veien til, enten det var menn eller kvinner, kunne føre dem i lenker til Jerusalem.

Da han nå var underveis og nærmet seg Damaskus, strålte plutselig et lys fra himmelen om ham. Han falt til jorden, og han hørte en røst som sa til ham: Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg? Han sa: Hvem er du, Herre? Og han svarte: Jeg er Jesus, han som du forfølger. Men reis deg og gå inn i byen, så skal det bli sagt deg hva du må gjøre!

Men mennene som reiste sammen med ham, ble stående målløse. For de hørte riktignok lyden, men så ingen. Saulus reiste seg da opp fra jorden. Men da han åpnet øynene, så han ikke noe. De leide ham da ved hånden og førte ham inn i Damaskus. I tre dager kunne han ikke se, og han verken åt eller drakk.

Men det var i Damaskus en disippel ved navn Ananias. Til ham sa Herren i et syn: Ananias! Han svarte: Her er jeg, Herre! Og Herren sa til ham: Stå opp og gå bort i den gaten som kalles Den Rette, og spør i Judas' hus etter en ved navn Saulus, fra Tarsus. For se, han ber! Og i et syn har han sett en mann som heter Ananias komme inn og legge hendene på ham for at han skulle få synet igjen.

Men Ananias svarte: Herre, jeg har hørt mange fortelle om denne mannen, hvor meget ondt han har gjort mot dine hellige i Jerusalem. Og her har han fullmakt fra ypperstеprestene til å legge i lenker alle dem som påkaller ditt navn. Men Herren sa til ham: Gå av sted! For et utvalgt redskap er han for meg, til å bære mitt navn fram både for hedningefolk og konger og for Israels barn. For jeg skal vise ham hvor mye han må lide for mitt navns skyld.

Ananias gikk da av sted og kom inn i huset. Han la hendene på ham og sa: Saul, bror! Herren har sendt meg, Jesus, han som viste seg for deg på veien der du kom, for at du skal få synet igjen og bli fylt av Den Hellige Ånd. Og straks falt det likesom skjell fra øynene hans, og han kunne se. Han sto da opp og ble døpt. Og da han hadde fått mat, kom han til krefter igjen.

Han ble så hos disiplene i Damaskus noen dager. Og straks forkynte han Jesus i synagogene, at han er Guds Sønn. Alle som hørte det, ble ute av seg selv av undring og sa: Er ikke dette han som i Jerusalem ville utrydde alle som påkaller dette navnet? Og var han ikke kommet hit for å legge dem i lenker og føre

> dem til yppersteprestene? Men Saulus fikk stadig større kraft, og han brakte jødene som bodde i Damaskus, til taushet ved å bevise at Jesus er Messias.

Historien om den hellige Paulus' omvendelse skal minnes og forkynnes i kirken som et helt særlig nådeunder av vår kjære Herre Gud. Det skal den både for den store trøstens skyld og for den nyttige lærdommen den gir oss. Derfor vil vi først se på selve historien, og deretter også tale litt om hva den skal tjene oss til.

Lukas forteller i begynnelsen av kapittel 8 at Paulus, som den gang ennå het Saulus, hadde hatt behag i Stefanus' død. For den gang mente han ennå at om man bare gjorde det samme med alle de kristne, ville saken være ute av verden, og det på rett måte. Men her ser vi for alvor hvilken grufull synd det er å utøse kristent blod. For den hellige Stefanus' blod tynger så hardt på Paulus at han verken har rist eller ro. Han ville gjerne ha utryddet og drept alle kristne på én dag, om han bare hadde kunnet og Gud ikke hadde hindret ham i det.

Det samme ser man hos alle tyranner: Når de en gang har fått smaken på kristent blod, lar djevelen dem aldri få fred. Han jager og driver dem stadig til enda mer drap, slik det går med en jakthund som ser viltet og farer etter det i full fart.

Lukas har nå skildret hvordan vreden hadde tatt makten over Paulus. Så forteller han videre hvordan det gikk til at han ble omvendt, og sier: «Saulus fnyste ennå av trusler og mord mot Herrens disipler. Han gikk til ypperstepresten og ba ham om å få med brev til Damaskus, til synagogene der (det vil si til forsamlingene), for at han, om han fant noen som hørte Veien til, enten det var menn eller kvinner, kunne føre dem i lenker til Jerusalem.»

Dette er det første stykket av denne hellige historien om Paulus. Selv om vi ikke lenger holder denne dagen hellig, skal den forkynnes blant de kristne minst én gang i året. Det er ikke for at vi skal tilbe Paulus og gjøre en gud av ham, slik papistene gjør, men for at vi skal høre og lære dette Guds under og bli bedre av det.

For her ser vi et under over alle under: Kristus omvender sin aller heftigste fiende i nåde. Paulus hadde jo vært en morder, en blodhund og en forræder mot alle kristne, og han hadde spottet Kristus på det skammeligste – det vitner Lukas her med klare ord. Kort sagt: Gjerningene hans viser så klart som dagen at han gjerne ville ha utryddet både Kristus og hele kristenheten på én dag, om han hadde kunnet.

Hva var nå grunnen til dette? Ingen annen enn at han hørte de kristne forkynne at man ikke kan bli frelst ved loven. Vil man bli frelst, må det skje ved den korsfestede Jesus, for uten ham kan man verken få syndenes forlatelse eller det evige liv. Da han nå hørte at Moses ikke kunne hjelpe, og at ingen av profetene hadde hatt nok i Moses, ble han rasende og fra seg av vrede.

Slik går det også med våre papister. Når de hører at ordensreglene deres, bønnene, fasten og messene ikke skal hjelpe dem for Gud, er de nær ved å sprekke av ondskap; for den læren kan de slett ikke tåle.

Slik var også den stakkars Paulus til sinns – bortsett fra at han hadde en bedre sak enn våre papister. For han hadde da Guds lov og ord for øye. Han ville verne om loven, ofrene, templet og alt det andre Gud hadde innstiftet, så

det ikke skulle kastes bort, men fortsatt gjelde noe. «For dette vil jeg sette liv og blod inn,» tenkte han. «Dette kan jo ikke være galt; Gud har jo selv innstiftet det slik.»

Men våre papister har ikke noe Guds ord eller bud å forsvare tøvet sitt med. For det er jo nettopp derfor vi angriper ordensreglene deres og messene: Det er galt og ugyldig for Gud, fordi han ikke har befalt det. De har selv funnet på disse tingene etter eget valg og i selvlaget andakt, uten Guds befaling, og gjort dem til en nødvendig gudstjeneste. Likevel ser vi jo hva de våger å gjøre for å holde avgudsdyrkelsen sin ved makt.

La oss nå se inn i Paulus' hjerte og tenke over hva som driver ham til å være så fiendtlig mot de kristne, ja, til å være alle jødenes bøddel mot dem. Da må vi innrømme at han har en langt bedre sak enn papistene. For de fleste av dem forfølger evangeliet bare for å bevare penger og gods, stand og verdighet. Slik mente Paulus det slett ikke. Han var bare opptatt av at loven og tempeltjenesten, som Gud selv hadde innstiftet og befalt, ikke skulle bli satt til side og ringeaktet. Derfor vet han ikke annet enn at han gjør rett når han forfølger de kristne av all makt.

Våre papister vet derimot svært godt at det ikke er galt å ta imot sakramentet i begge skikkelser, å gifte seg og å bruke sin frihet når det gjelder mat, drikke, klær og annet. For de kan jo verken nekte for Guds ord, Kristi innstiftelse eller skikken i den første kirken.

Derfor er Paulus en hellig forfølger av de kristne sammenlignet med papistene, som med viten og vilje lar seg drive og ri av den svarte, åpenbare djevelen. For Paulus gjør det av sann og oppriktig nidkjærhet. Han har ikke noe annet mål enn å forsvare Guds dyrkelse og ære, og for det vil han våge og lide hva det skal være. Det sier han også selv: «Jeg fikk miskunn, fordi jeg handlet uvitende i vantro» (1 Tim 1,13).

Det kan ingen papist i våre dager rose seg av. For Guds ord står dem så klart for øynene at de må innrømme at det er sannheten, og likevel vil de verken tåle Ordet eller vite av det. Derfor er det grunn til å frykte at det vil ende helt annerledes med dem som forfølger de kristne med viten og vilje, enn med den hellige Paulus, som gjorde det helt og fullt uvitende.

Da Paulus nå tok seg så ivrig av denne saken og tenkte å gjøre ende på denne sekten også utenfor Jerusalem, hadde også vår Herre Jesus sine egne tanker. Han tenkte: «Vent nå litt! Denne mannen kommer til å bli en svært god tjener for meg, for det han gjør, gjør han i alle fall med alvor. Dette alvoret, som han nå viser i en ond sak, vil jeg styrke med min Ånd og bruke i en god sak, mot jødene. Han skal forkynne blant hedningene og omvende mange. Men de hardnakkede jødene skal han gjøre like rasende og fra seg som de har fortjent, og som han selv har vært til nå.»

Og Paulus ble virkelig siden en svært mektig forkynner. Han utrettet særlig mye blant hedningene – han kaller seg selv deres lærer – og også vi er hans barn den dag i dag.

Med denne Paulus går Herren fram på en helt særegen måte. Alle de andre apostlene og disiplene hadde han hatt lenge hos seg på forhånd, og han brukte

dem bare blant jødene. Men Paulus sender han straks ut blant hedningene, for at han skal forkynne evangeliet overalt.

Dette er altså den store og trøsterike undergjerningen: Herren vår Gud omvender den mannen som var så fiendtlig og hatsk mot ham, og som forfulgte kristenheten hans med så stort alvor. Og som dere hører, skjedde dette nettopp da han hadde fått brev og befaling fra de øverste i Jerusalem om å gripe alle kristne han traff, og føre dem i lenker til Jerusalem. Han drar da straks av sted til Damaskus, der noen jøder hadde tatt imot den kristne tro. De var alle hans egne slektninger, men likevel hadde han tenkt å påføre dem all mulig plage og ulykke.

Da griper Kristus ham midt i disse planene og lærer ham noe helt annet. Det gjør han for å vise sin makt mot de grusomme forfølgerne og for å bevare sin kirke, som ennå sto i sin første blomstring og ikke hadde bredt seg langt. For teksten sier: «Da han nå var underveis og nærmet seg Damaskus, strålte plutselig et lys fra himmelen om ham. Han falt til jorden.»

Først nå er hans rette time kommet. Nå går det opp for ham at han skal holde opp med å forfølge de kristne og gi slipp på drømmene om sin egen hellighet. For ikke noe hjerte er så sterkt – om det så var av reneste flint eller diamant – at det kunne holde stand mot det lyset som her plutselig strålte om ham som et lyn. Derfor faller Paulus blendet til jorden av skrekk. Han har nok trodd at nå var det ute med ham, og tenkt: «Nå, i dette øyeblikket, skal du dø.»

Malerne framstiller ikke denne historien riktig når de lar en lynstråle slå Paulus til jorden. For verken her eller andre steder står det at han så Herren Jesus i torden og lyn, men «i et lys fra himmelen som plutselig strålte om ham». Det sier han selv i kapittel 22, og siden også i kapittel 26, da han sto for kong Agrippa.

Mens han nå ligger der i stor frykt og redsel, hører han en røst som sier til ham: «Saul, Saul, hvorfor forfølger du meg?» Da må han ha blitt enda mer forferdet og tenkt ved seg selv: «Kaller han dette å forfølge? Og jeg som mener at jeg nettopp med dette gir Gud den høyeste og beste dyrkelse!» «Hvem er du, Herre?» svarer han. Og Herren sier til ham: «Jeg er Jesus, han som du forfølger.»

Det er som om han ville si: «Det du gjør mot mine kristne, gjør du mot meg.» Med dette ordet griper han ham altså i synden hans og rammer ham i samvittigheten. Han krever av ham alt det kristne blodet han har utøst. Det hadde derfor ikke vært noe under om Paulus hadde dødd av redsel i samme øyeblikk. For når det for alvor går opp for et menneskes hjerte og øyne at han har forfulgt Gud, er det bare lite trøst igjen.

Slik vil det også gå med våre forfølgere, papistene. Enten de skal dø eller oppleve den ytterste dag, vil samvittigheten deres anklage og ramme dem så knusende at både motet og pusten går fra dem.

Men det var bare Paulus som hørte disse ordene. Det var derimot ikke han alene som så lyset som strålte om ham; følget hans så det også. For han sier selv i kapittel 26 at også mennene som reiste sammen med ham, så dette lyset og falt til jorden av skrekk. Men de hørte bare Paulus tale, og de så (som det står her)

ingen som talte med ham, eller som han talte med. (*Oversetterens merknad:* I *Luthers bibeloversettelse står det i 9,7: «For de hørte hans røst, men så ingen.»*)

Men Herren taler videre og sier: «Det blir hardt for deg å stampe mot brodden.» Dette er en mektig advarsel, og alle som har lyst til å forfølge denne læren, burde ta den til hjerte. Men de har ikke den nåde at de kan tro den. Derfor omvender de seg ikke som Paulus, men fortsetter i synden sin til de til slutt må dø og gå fortapt – her i tiden og hisset i evigheten.[1]

«Det blir hardt for deg å stampe mot brodden,» sier Kristus til ham. «Hva utretter du egentlig med alt ditt raseri? Ikke annet enn at du selv løper inn i spydet mitt.» Men den er jo en tåpelig stridsmann, ja en som ødelegger seg selv, som blir så blind av vrede at han i raseriet sparker mot en spydspiss. Han vinner ikke annet ved det enn at vreden hans går ut over ham selv. Enten må han gi tapt med skam, eller så ødelegger han seg selv.

Dette er et minneverdig og trøsterikt ord for de stakkars forfulgte kristne. For her får vi visshet for at hver den som forfølger Kristus, stamper mot en skarp brodd. Det kan bare føre til at han enten blir halt eller gjør seg selv enda større skade. Slik ender det alltid for hver den som raser mot Kristus.

Mange store fyrster – og fremfor alle paven og hans ugudelige hop – mener at de skal rive Kristus ned fra himmelen, det vil si undertrykke hans ord og lære. De har også frimodig tatt fatt på verket: De forfølger og dreper de stakkars kristne, forbyr og brenner kristne bøker og finner på alt mulig for å undertrykke den evangeliske læren. Men vi skal nok få se hvordan det vil bekomme dem. For her sier Kristus at slikt ikke er annet enn «å stampe mot brodden» eller spydspissen.

Et spyd er jo ikke laget for at man skal stampe mot det eller løpe det inn i seg, men for at man skal stikke fra seg med det og bruke det til forsvar. Likevel vil disse blinde folkene stampe og sparke mot spissen med føttene.

Men Paulus har nok i denne ene advarselen. Han blir straks en annen mann og sier skjelvende og forferdet: «Herre, hva vil du at jeg skal gjøre?» Vi behøver ikke å spørre hvor denne skjelvingen og redselen kommer fra. Han måtte nok ha fortvilt helt og dødd av sorg om ikke Herren Kristus hadde trøstet ham og reist ham opp igjen. Men nå sier han til ham: «Reis deg og gå inn i byen, så skal det bli sagt deg hva du må gjøre!»

Her skal vi særlig merke oss at selv om Gud taler med Paulus fra himmelen, vil han ikke med det sette prekenembetet ut av kraft eller gjøre særlige unntak for enkeltmenneskers skyld. Han viser ham inn i byen, til prekestolen eller sognepresten. Der skal han høre og lære det han trenger å lære.

For Herren vår Gud vil ikke at noen av oss skal vente på særlige åpenbaringer. Han gir sin dåp og sitt evangelium til hele verden, til den ene så vel som til den andre. Der skal man lære hvordan man blir frelst, og ikke vente på at Gud skal gjøre noe nytt for oss eller sende oss en engel fra himmelen. For han vil at vi skal gå og høre evangeliet av dem som forkynner det. Der skal vi finne ham, og ellers ingen steder.

[1] Ordene «Det blir hardt for deg å stampe mot brodden» og «Herre, hva vil du at jeg skal gjøre?» sto i Luthers bibeltekst i Apg 9,5–6. I Norsk Bibel står de i Apg 26,14 og 22,10.

Svermerne forkaster prekenembetet. I stedet setter de seg i en krok og venter der på Den Hellige Ånd. Men da kommer de akkurat passe: I stedet for den milde duen finner de en svart ravn, nemlig djevelen selv. For hvorfor vil de tvinge Herren vår Gud til å la dem se noe særskilt?

Selv Paulus, som hører Herren Kristus' egen røst og ord, og som skal bli hans ypperste forkynner, må inn i byen og høre Ananias. «Dit skal du gå!» sier Kristus. Han vil ikke gjøre noe særskilt for ham, ikke lære ham mer eller døpe ham her ute på marken. Han viser ham inn til Ananias i byen, der hans ord og dåp er. Og Paulus adlyder ham gjerne, enda han ennå ikke vet hvor han skal, eller hvem som skal si ham det.

Så sender Herren vår Gud Ananias til ham, som det fortelles videre. Ananias forkynner for ham, døper ham og legger hendene på ham. Slik kommer Paulus til å kjenne sin Herre og hans ord gjennom Ananias. Fra denne lille fyrstikken må Paulus få sitt lys, enda Ananias knapt var å regne som en finger mot Paulus, eller som et lite lys mot solen.

Dette skal vi merke oss godt. La oss lære av denne historien å holde prekenembetet i høy ære. For her står det jo klart og tydelig at den store doktor Paulus får forstand av den lille doktor Ananias.

Straks etterpå står han fram som en helt annen mann og gjør mange tusen ganger flere kristne enn dem han før hadde utøst blodet til. Disiplene selv kan ikke undre seg nok over at denne mannen nå skal forkynne slik. Men jødene harmes og blir helt rasende og fra seg av vrede over det. For ingen annen gjorde dem så stor skade og vendte så mange bort fra dem med sin undervisning som Paulus.

Dette er historien, og det er en svært vakker historie! Derfor skal vi også lære den med flid og legge merke til den, for her skjer et stort under: Denne store forfølgeren av Kristus og hans kirke blir slik omvendt at han fra en glupsk ulv blir et fromt og ufarlig lam. Og den skal tjene oss først til trøst og dernest til undervisning.

Trøsten peker den hellige Paulus selv på i sitt første brev til Timoteus, med disse svært vakre ordene som enhver kristen burde kunne utenat:

> «Jeg takker ham som gjorde meg sterk, Kristus Jesus, vår Herre, at han aktet meg tro, idet han satte meg til tjenesten, enda jeg før var en spotter og forfølger og voldsmann. Men jeg fikk miskunn, fordi jeg handlet uvitende i vantro. Og vår Herres nåde ble overmåte rik med tro og kjærlighet i Kristus Jesus. Det er et troverdig ord, fullt verdt å motta: Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere, og blant dem er jeg den største. Men jeg fikk miskunn, for at Jesus Kristus på meg først kunne vise hele sin langmodighet, til et forbilde for dem som skal komme til tro på ham til et evig liv. Den evige konge, den uforgjengelige, usynlige, eneste Gud, ham være ære og pris i all evighet! Amen.» (1 Tim 1,12–17)

Her hører du hvilken trøst du skal ha av dette eksemplet: Du skal lære av det at Gud for Kristi skyld vil være oss nådig og gjerne vil forlate oss syndene våre og frelse oss. For hvis han ikke ville ha tålmodighet med syndere og forlate synd, hva var det da blitt av Paulus? Og hva hadde vel han fortjent? Han var jo ikke tynget av de små og ringe syndene mot den andre tavlen – jeg må kalle dem det,

enda de alle er dødssynder – men av de høyeste og største syndene mot budene på den første tavlen.

Men her vitner jo Paulus selv at han fikk miskunn «til et forbilde for dem som skal komme til tro» på Kristus. Det er for at de stakkars synderne ikke skal fortvile, men også tro på Kristus og lære å trøste seg med hans miskunn. For med våre gjerninger kommer vi ingen vei; selv kan vi aldri noensinne hjelpe oss. Den eneste hjelpen er at vi holder oss til Kristus og tror at vi ved ham har syndenes forlatelse. Denne trøsten skal nå lyse for alle som er tynget av synder og har en ond samvittighet.

Men ved siden av denne trøsten er det her også en fortreffelig lærdom. For historien om Paulus' omvendelse lærer oss hvordan syndere skal forholde seg når de blir kalt til nåden. Den er et svært vakkert eksempel på den rette kristne omvendelse.

Det første må være at man ikke holder fast ved syndene, men vender seg bort fra dem og angrer av hjertet det man har gjort. Det ser vi Paulus gjøre her: Så snart lyset stråler om ham, begynner han straks å skjelve og beve og ønsker at han aldri hadde dratt ut mot de kristne. Dette er den rette omvendelse. Ved den blir hjertet annerledes enn før, slik at man får motvilje mot den synd og urett man før hadde behag i.

Derfor må hver den som ber om Guds nåde og syndenes forlatelse, begynne med å erkjenne sin synd. Han må verken nekte for den, pynte på den eller unnskylde den, men få en sann og hjertelig motvilje mot den. Slik vil Gud ha det. Vil man holde fast ved syndene og ikke omvende seg, må man vente hans vrede og straffen som følger.

Men ved slik anger og samvittighetsnag blir man ikke kvitt synden. Dertil må det også komme at man tror på evangeliet og trøster seg med det som er lovet oss i det og i dåpen; for syndenes forlatelse er bygget på Kristus alene. Slik sier den hellige Paulus selv i Apg 26: «Jeg ble ikke ulydig mot det himmelske synet. Men både for jødene og for hedningene forkynte jeg at de skulle fatte et annet sinn og omvende seg til Gud og gjøre gjerninger som er omvendelsen verdige» (Apg 26,19–20).

For «å fatte et annet sinn» er å vende seg bort fra det onde og angre og sørge over sine synder. Men «å omvende seg til Gud» er å tro på Kristus: at vi ved ham, mellommannen, har syndenes forlatelse og det evige liv. Og til dette skal også den rette frukten komme: at man «gjør gjerninger som er omvendelsen verdige». Det betyr at enhver legger vinn på å være lydig mot Gud og «blir i det kallet han var i da han ble kalt» (1 Kor 7,20).

Vi ser nå at Paulus av hjertet gjerne vil dette. Derfor spør han: «Herre, hva vil du at jeg skal gjøre?» På samme måte skal også vi lære å forholde oss. Først bekjenner vi syndene våre og vender oss bort fra dem. Dernest tror vi på Kristus og setter vår lit til hans lidelse. Og så overgir vi oss også til den rette lydighet mot Gud, så vi ikke faller bort fra denne store nåden ved ulydighet og faller tilbake i Guds vrede ved et ubotferdig liv. Slik følger vi rett Paulus' eksempel, som er gitt oss både til trøst og til undervisning.

La oss derfor takke Gud for at han har gitt oss en så fortreffelig læremester, og be ham bevare oss i sin lære og slik ta oss til nåde og frelse oss. Det unne vår kjære Herre og Frelser Jesus Kristus oss alle! Amen.

Apostelen Mattias' dag

Matt 11,25–30. (Oversetterens merknad: Mattias var en av Kristi sytti disipler og ble valgt til apostel i forræderen Judas' sted, Apg 1,23–26. Dagen hans ble før holdt hellig i kirken 24. februar.)

> På den tiden tok Jesus til orde og sa: Jeg priser deg, Far, himmelens og jordens herre, fordi du har skjult dette for vise og forstandige, men åpenbart det for umyndige. Ja, Far, for slik skjedde det som var deg til behag. Alt er overgitt til meg av min Far. Og ingen kjenner Sønnen uten Faderen, heller ikke kjenner noen Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil åpenbare det for.
> Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile! Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er nedbøyd og ydmyk av hjertet. Så skal dere finne hvile for deres sjeler. For mitt åk er gagnlig, og min byrde er lett.

Dette evangeliet inneholder en herlig og vakker trøst og en svært nødvendig lærdom for de stakkars kristne her i verden. De blir ikke bare ringeaktet og må tåle mange andre lidelser; de må også bære den vanæren at de ikke blir regnet for å være Guds folk, men blir kalt kjettere og lemmer som er skåret av fra kirken. Her vil Herren lære oss hvordan vi kristne skal trøste oss i denne vanæren og lidelsen.

Men for at vi bedre skal forstå denne trøsten, må vi først høre hva som fikk Herren til å be denne takkebønnen. Evangelisten forteller straks i begynnelsen av dette kapitlet at døperen Johannes sendte disiplene sine til Kristus og ba dem spørre ham om han var Kristus eller ikke.

Men Johannes gjør ikke dette fordi han selv ikke visste det. Han hadde jo før gitt ham dette vitnesbyrdet åpent for alle og pekt på ham med fingeren og sagt at han var Kristus, Guds lam. Han gjør det for at disiplene hans selv skulle lære dette av Herren Kristus' forkynnelse og undergjerninger, kjenne ham som den rette Kristus og holde seg til ham som sin Frelser.

Nå behager det Herren Kristus svært godt at Johannes tar seg så trofast av embetet sitt. Selv nå, når han er kastet i fengsel og ikke lenger kan forkynne offentlig, forsømmer han ikke å føre andre til Herren Kristus. Derfor roser han ham sterkt fordi han er så tro i sitt kall.

Jødene derimot refser han på det strengeste, fordi de er så vantro at ingen forkynnelse kan hjelpe dem, og fordi de spotter både Johannes og ham og ikke vil tro noen av dem. Men særlig klager han over de tre byene Korasin, Betsaida

og Kapernaum. Der hadde han forkynt mest og gjort flest undergjerninger, og likevel ville folk der minst av alle bedre seg.

Dette er et stort anstøt, og det anstøtet må også vi bære den dag i dag. Det er ikke bare fordi læren vår har så store og mektige motstandere, som verken vil se eller høre evangeliet. Det er også fordi vi blant oss selv ser så mye anstøtelig levnet og så lite forbedring. Det bringer det hellige evangeliet i vanry, for verdensklokt folk sier: «Hvis det var en hellig og salig lære, ville vel menneskene også bli bedre av den og bli mer gudfryktige.»

Derfor blir Herren Kristus svært bedrøvet over at verden er så ugudelig og ond og ikke vil bli bedre, til tross for den store nåden i evangeliet. Han truer først slike ubotferdige disipler med at de på den ytterste dag skal få en strengere og tyngre dom enn den som skal ramme Sodoma og Gomorra, Tyrus og Sidon. Men deretter trøster han seg igjen og sier: «Jeg priser deg, Far, himmelens og jordens herre, fordi du har skjult dette for vise og forstandige, men åpenbart det for umyndige.»

Disse ordene må vi ikke forstå som om Gud var skyld i dette, og som om han ikke unte alle og enhver å kjenne evangeliet. For han er en Gud som vil at alle skal bli frelst. Derfor gir han sin Sønn, ikke til den ene eller den andre, men til hele verden: «For så har Gud elsket verden» osv. (Joh 3,16). Og han lar ikke evangeliet om sin Sønn bli forkynt i det skjulte på et eller annet sted, men offentlig og i hele verden. Av dette skal vi se at han gjerne vil at alle og enhver skal ta imot det, tro og bli frelst.

Men nå ser vi jo at alt som er vist og forstandig, stort og mektig her i verden, forakter evangeliet og innbiller seg at det ikke trenger det. Særlig ser vi at de som kalles hellige folk, ikke kan tåle at noen ringeakter deres gjerninger og fortjeneste og bare vil prise den nåden som kommer ved Kristus.

Slik vantro, utakknemlighet og forherdet ondskap kan Gud ikke tåle. Men han vil ikke av den grunn dra noen til seg etter håret. Vil noen ikke ta imot evangeliet, men være visere og klokere enn Guds ord, så lar han dem fare. Han lar dem prøve hva de kan utrette med sin egen visdom. Og da viser det seg alltid at jo mer slike folk følger sin egen visdom, desto lenger kommer de bort fra evangeliet.

Gud gjør rett i dette, sier Kristus: «Far, jeg takker deg for det.» Det skjer dem bare det de har fortjent. Vil de ikke bli frelst i ditt navn og ved din nåde, så får de fare til helvete i djevelens navn med sin visdom og klokskap. Ingen holder dem tilbake.

Men så er det de stakkars, elendige, hardt plagede menneskene. De finner ellers ingen trøst i verden, og takker Gud av hjertet for at de likevel har Guds ord og kan høre det. For deres skyld, sier Kristus, priser jeg deg, kjære Far, at du dag for dag lar dem vokse i troen, bli fastere og vissere i kunnskapen om din nåde og enda mer brennende i kjærligheten og villige til alt godt.

Denne takkebønnen lærer oss altså særlig dette: Den som vil stole på sin egen visdom, fromhet, makt og andre slike fortrinn og forakte Guds ord, han skal dag for dag komme lenger og lenger bort fra Gud og hans ord. Men de som hører

det, tar imot det med hjertet og ber om at det må bære frukt hos dem, dem vil Gud dag for dag gi mer og mer velsignelse og stadig flere åndelige goder.

Dette gjør Gud, og det er rett og godt gjort. Derfor skal ingen ta anstøt av det, men prise og takke Gud for det, slik Kristus gjør her.

Men det er jammerlig og svært anstøtelig å se hvor ringeaktende paven, kardinalene, biskopene og andre som kalles de åndelige, i våre dager taler om Guds ord, og hvordan de håner og spotter det.

La deg likevel ikke forarge av dette. Lær heller at dette er Guds dom: «Gud står de stolte imot» (1 Pet 5,5), og ingenting behager ham mindre enn når man vil forakte og vrake hans ord. Derfor trekker han hånden sin bort fra slike og lar dem bli mer og mer forherdet dag for dag. Dette er den lønnen de har fortjent.

Og dette skal vi ta som en advarsel, så vi ikke selv faller i en slik ringeakt for Ordet og setter vår lit til vår egen makt, visdom og hellighet. Vi skal heller i all ydmykhet holde oss til det kjære evangeliet, høre det gjerne og lære å bedre oss ved det. Dette er en god, nyttig og nødvendig lærdom som vi skal ta til oss av disse ordene fra Kristus.

Kristus deler altså selv verden slik: De vise og forstandige tar ikke imot hans ord, men det gjør de som er umyndige barn eller foraktede og fattige mennesker. Men to slike parter kunne jo umulig forlikes. For de vise og forstandige folkene vil ikke vite av at de hører djevelen til. Derfor kan de ikke tåle at de umyndige skal regne seg for å være Guds folk og kirke. Så bruker de visdommen og forstanden sin til å pønske ut hvordan de best kan undertrykke og utrydde Guds ord og de umyndige som har det.

Mot denne nøden og faren, som de kristne må gjennomgå her i verden, gir Kristus nå denne trøsten: «Alt er overgitt til meg av min Far. Og ingen kjenner Sønnen uten Faderen, heller ikke kjenner noen Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil åpenbare det for.»

Vel! Dette må jo kalles en stor trøst, ja den høyeste trøst som en kristen kan holde seg oppe med under alle slags anfektelser og lidelser. La bare de vise og forstandige ha makt, ære, penger og gods her i verden. Det er nok noe, men likevel bare timelige goder som man må la bli igjen her på jorden. Dessuten fører de en fare med seg: Bruker man dem ikke rett, følger en enda tyngre dom og fordømmelse etter.

De kristne har derimot en annen skatt, nemlig Guds Sønn. Og i ham har man mer trøst enn i alt det verden er, har eller formår. For som det står her: «Alt er overgitt til» Sønnen av Faderen. Derfor skal verken djevelen eller synden eller døden eller noe som helst annet kunne overvinne ham eller ta ham fra oss, og vi skal trygt sette vår lit til hans makt og være glade og frimodige. For selv om verden tar alt fra oss, må den likevel mot sin vilje la oss beholde alt, fordi vi jo beholder ham som har fått alle ting overgitt av den himmelske Far.

«Ja,» sier du, «men hva gagn har jeg av ham? For jeg kjenner og erfarer jo at her på jorden må jeg lide for hans skyld. Var jeg ikke kristen og bekjente jeg ikke evangeliet for verden, ville den nok la meg i fred og ikke forfølge meg.» Vel, så lær nå her hvilket gagn du skal ha av Herren Kristus her på jorden: «Ingen

kjenner Sønnen uten Faderen,» sier han, «heller ikke kjenner noen Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil åpenbare det for.»

Men dette er jo det samme som om han hadde sagt: «Den som tar imot meg og tror mitt ord, ham lærer jeg å kjenne min Far. Men kjenner du Faderen, kjenner du også meg, og da har du alt.»

Hvordan går nå dette til? Slik: Verden kjenner ikke Gud. Den vet riktignok at Gud har skapt himmel og jord, at han alene har gitt oss liv og legeme, og at han fra sin himmel har kunngjort oss loven.

Men det er ennå ikke å kjenne Gud rett. For overfor en slik Gud må vi alltid stå forferdet, fordi vi vet med oss selv at vi har så mange synder, og stadig ser så grufull ulydighet hos oss selv. Jo herligere Gud åpenbarer seg i skaperverket, og jo mer godt han øser over oss, desto sterkere må vi forferdes og skjelve for ham. For vi har ikke gitt en så nådig og gavmild Gud fullkommen lydighet, men har syndet mot hans vilje så ofte og så grovt. Annet kan fornuften aldri tenke.

Men når man vet og tror at Herren Jesus, født av jomfru Maria, er Guds Sønn, da lærer man for alvor hva Gud er. For vår skyld har Gud ikke bare latt ham bli menneske, men også vist oss alt godt ved ham. For vår skyld lot han ham korsfeste, for at han skulle betale for våre synder, overvinne vår død ved sin død og åpne oss veien til det evige liv ved sin oppstandelse.

Da lærer man at Gud ikke hater oss mennesker, enda vi bare er noen stakkars syndere. Han elsker oss og vil ikke fordømme oss for syndenes skyld (Joh 3,16–17). Han vil hjelpe oss av med dem og gjøre oss rettferdige. Han vil ikke kaste oss i den evige død, men gi oss et evig liv for sin Sønns skyld, han som er vår mellommann.

Slik kan man ha all trøst og glede i Gud. For hvem ville vel ikke elske igjen en så nådig Gud, som ikke engang sparte sin enbårne Sønn, men ga ham i døden på korset for vår skyld? Dette er jo tusen og atter tusen ganger et klarere bevis på at Gud elsker oss og mener oss vel av hjertet, enn at han har gitt oss sjel og legeme, skapt himmel og jord til gode for oss, ført jødene ut av Egypt og alt annet man kan nevne av hans mange andre velgjerninger mot oss her på jorden.

Men denne kunnskapen om Gud har vi bare fra vår Herre Jesus. Ved sitt eget embete og verk lærer han oss hva slags Gud vi har, hva vi skal tro om ham, og hva vi kan vente oss av ham.

Si nå selv om ikke dette er en stor trøst. En kristen kan holde seg til den i all slags nød, og med den kan han overvinne alle slags tunge byrder og trengsler. For her må vi si med Paulus: «Er Gud for oss, hvem er da imot oss? Han som ikke sparte sin egen Sønn, men ga ham for oss alle, hvordan skulle han kunne annet enn å gi oss alle ting med ham? Hvem vil anklage Guds utvalgte? Gud er den som rettferdiggjør. Hvem er den som fordømmer? Kristus er den som er død, ja, mer enn det: som også er blitt reist opp, som også er ved Guds høyre hånd, som også går i forbønn for oss. Hvem kan skille oss fra Kristi kjærlighet? Trengsel eller angst eller forfølgelse eller sult eller nakenhet eller fare eller sverd?» osv. (Rom 8,31–39).

Denne trøsten kommer man bare til ved Herren Kristus, slik han også selv sier her: «Heller ikke kjenner noen Faderen uten Sønnen, og den som Sønnen vil

åpenbare det for.» Men den som ikke lærer Herren Kristus å kjenne av evangeliet, han kan for den saks skyld si og vite om Gud hva han vil – også hedningene, tyrkerne og jødene vil jo vite mye om ham. Likevel er alt dette ingenting.

Et slikt menneske kjenner ikke Gud rett, og må derfor være uten trøst i alle anfektelser og bekymringer og falle i fortvilelse. For det er umulig for et hjerte å være tilfreds uten den trøsten som kommer av den rette kunnskapen om Gud. Det gjelder særlig når de høyeste anfektelsene kommer, og man må forlate liv og legeme, kjempe med synd og samvittighet og vente den kommende dommen i en annen verden.

Herren Kristus ville så gjerne at vi alle skulle gripe denne trøsten for alvor og prente den inn i hjertene våre. Derfor lokker han oss så mildt og sier på det aller vennligste: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!»

De vise og forstandige går fram i full trygghet og frykter slett ikke for syndene sine og Guds vrede, for de holder seg selv for hellige og fromme. Djevelen frykter de heller ikke, for han lar dem være i fred og uanfektet. Og så kan de, rike og mektige som de er, drive sin ondskap mot de kristne som de vil, og leve et behagelig, rolig, stille og bekymringsløst liv.

De kristne må derimot hvert øyeblikk slite med synden og samvittigheten, verge seg mot djevelen og tåle og lide alt ondt fra den onde verden. Derfor kaller Herren dem med rette mennesker «som strever og har tungt å bære». De har hendene fulle av møye og strev, og likevel får de ikke være i fred, verken for djevelen eller for verden.

Nå vel! Hvor skal de da gå for å finne fred og lindring? «Kom til meg!» sier Kristus. «Dere erfarer og vet hvilken nød og jammer dere har i verden. Derfor vil jeg nå undervise dere, så dere også skal vite hvilken trøst, glede og herlighet dere i stedet har i Gud. Hjertene deres skal derfor ikke klage over disse lidelsene, men heller glede seg over dem!»

Disse ordene vil altså særlig lære oss hva vi har i Kristus når vi kjenner oss tynget av møye og strev her. Vi har en Herre som ikke vil gjøre byrden større og legge enda mer på oss, eller fordømme oss for syndens skyld. Han vil hjelpe oss å bære byrden og strevet og gjøre det lettere for oss.

Ved Den Hellige Ånd vil han slik stå oss bi med sin trøst og styrke at vi ikke synker under byrden, men holder oss oppe og bærer den til det fastsatte målet er nådd. For uten denne hjelpen og lindringen kunne det ikke gå annerledes enn at vi måtte synke under vekten og gå fortapt.

Dette er en helt annen preken enn den som ble forkynt om Kristus under pavedømmet. Der holdt man ham for en streng dommer; hos ham var det ingen nåde å håpe på eller finne, når man ikke hadde andre talsmenn. Derfor fant man der ikke én blant tusen mennesker som ikke satte større lit til jomfru Maria og de andre helgenene enn til Kristus. Det var som om Kristus ville legge enda mer møye og enda større byrder på skuldrene våre, enda vi var tynget nok fra før.

Men da var det jo umulig å ha noen hjertelig tillit og full fortrøstning til Herren Kristus. Og dette til tross for at både hans liv og hans lære helt og fullt

gikk ut på at vi skal elske ham, sette vårt hjerte og vår lit til ham og ved ham ha en glad og frimodig samvittighet.

Selv om det derfor ikke fantes noe annet misbruk i pavedømmet enn denne falske og gudsbespottelige læren, skulle likevel enhver av denne grunn alene flykte fra det og sky det som djevelen og vokte seg for det med all flid. For Kristus vitner jo selv her at han ikke vil tynge de nedbøyde og plagede hjertene enda mer, men trøste dem, hjelpe dem å bære byrden og gi dem lindring.

Når vi kjenner oss virkelig nedtrykt og tynget, kommer det derfor bare an på at vi for alvor kommer til ham med tillit. Vi skal søke trøst og lindring, ikke hos verden og heller ikke hos oss selv, men hos ham alene.

Men til dette hører at vi forstår to fortreffelige ting som Herren taler om videre når han sier: «Ta mitt åk på dere og lær av meg, for jeg er saktmodig og ydmyk av hjertet. Så skal dere finne hvile for deres sjeler.»[1]

«Kristi åk» betyr å lide for hans og hans ords skyld. Dette åket vil aldri utebli. Derfor trenger du ikke, slik munkene og eneboerne har gjort, å legge et selvvalgt og selvlaget kors på skuldrene dine. Du trenger ikke å løpe ut i en ørken, bort fra menneskene. Nei, bli blant menneskene og i ditt kall, og gjør bare dette ene: ta imot Guds ord med alvor og bekjenn det offentlig. Da skal nok djevelen og verden sørge for å legge mer på deg enn du gjerne vil bære. For så sier Paulus: «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12).

Og selv om verden og djevelen var døde og ville la deg være i fred – noe som jo er umulig – vil likevel ditt kjøtt og blod og din syndige natur gi deg nok å gjøre. Kristi åk og byrdene vil altså visselig komme av seg selv.

Den som nå vil bære dette åket på rett måte, så han ikke synker under vekten, men har trøst og glede under korset, han skal lære to stykker av Herren Kristus, den beste skolemester og doktor: for det første å «være saktmodig», og for det andre å «være ydmyk av hjertet», slik han er. Det er bare et kort ord, men det vil ta oss svært lang tid før vi kommer så langt at vi kan lære det, ja bare stave det.

For her står to slemme doktorer eller skolemestere i veien for oss, og de vil ikke la oss få lære denne kunsten. Den første er vårt kjøtt og blod og vår kjødelige fornuft, og den andre er verden med sitt anstøtelige eksempel.

For kjøtt og fornuft er utålmodige og hevngjerrige. De knurrer og pønsker på å gjøre ende på lidelsene sine selv, og det ser man eksempler nok på i hele verden. «Denne skolemesteren og anstøtelige doktoren må dere ikke følge,» sier Kristus, «men følg meg! ‹Jeg er saktmodig›; jeg søker ikke å hevne meg. Hevnen overlater jeg til Gud, og lar det gå med meg som Gud vil. Men jeg setter min lit til ham og stoler på at han ikke vil slippe meg, men i nåde hjelpe meg ut av all nød. Det gjør at jeg blir saktmodig og overvinner alt i tålmodighet.» Dette skal du lære for det første.

Men dernest ser vi også hvordan kjøtt og fornuft etter verdens eksempel stadig vil høyere opp og ikke vil ydmyke seg, men mener at de skal hjelpe seg selv. «Heller ikke av denne anstøtelige doktoren må dere la dere forføre,» sier han, «men følg mitt eksempel: ‹Jeg er ydmyk av hjertet›. Jeg søker ikke å bli satt

[1] Luthers bibeltekst har «saktmodig» (sanftmütig) i Matt 11,29, der Norsk Bibel har «nedbøyd». Prekenen bygger på Luthers ordlyd.

foran andre, men går bakerst og lar meg tråkke på og undertrykke helt til Gud en gang opphøyer meg og ikke lenger vil la meg bli tråkket på og undertrykt slik. Og hvis dere nå også følger meg i dette, ‹så skal dere finne hvile for deres sjeler›.»

For legemet er skapt til å bære, som et trassig esel; ellers blir det gjenstridig og frekt. Derfor skal det være oss nok at samvittigheten vår ikke er tynget, fordi vi har Kristus og hans fortjeneste – så får det gå med legemet som det vil.

Slik blir «Kristi åk gagnlig og hans byrde lett». For la hvilke lidelser som helst komme over oss – vi vet jo at de bare er timelige. Og vi har samtidig den trøsten å vite at når vi bærer dette med saktmodighet og ydmykhet, skal det føre til en evig herlighet.

Slik trøster også Kristus selv disiplene sine med dette og sier: «Deres smerte skal bli til glede … Jeg skal se dere igjen, og deres hjerte skal glede seg, og ingen tar deres glede fra dere» (Joh 16,20.22). Og Paulus sier: «For jeg er overbevist om at den nåværende tids lidelser ikke er for noe å regne mot den herlighet som skal åpenbares på oss» (Rom 8,18).

Derfor er dette et trøsterikt og vakkert evangelium, som enhver kristen burde kunne utenat. Da kan han ikke bare verge seg mot det anstøtet at evangeliet blir foraktet og forfulgt av de vise og forstandige. Han kan også trøste seg i alle slags kors og anfektelser med at vi har en Herre som lærer oss å kjenne Gud rett. Med denne kunnskapen om Gud kan vi – når vi også er saktmodige og ydmyke av hjertet – overvinne alle slags ulykker og trenge fram gjennom dette livets jammerdal til den evige salighet. Det unne vår kjære Herre Gud oss alle ved sin Sønn, vår Frelser, Herren Jesus Kristus! Amen.

Marias budskapsdag

Luk 1,26–38. *Holdt i* 1532. (*Oversetterens merknad:* 25. *mars.*)

> Men i den sjette måneden ble engelen Gabriel sendt av Gud til en by i Galilea som heter Nasaret, til en jomfru som var forlovet med en mann som hette Josef, av Davids ætt. Og jomfruens navn var Maria.
> Engelen kom inn til henne og sa: Vær hilset, du som har fått nåde! Herren er med deg, velsignet er du blant kvinner! Men hun ble forferdet over hans ord og grunnet på hva slags hilsen dette kunne være.
> Og engelen sa til henne: Frykt ikke, Maria! For du har funnet nåde hos Gud. Se, du skal bli med barn og føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus. Han skal være stor og kalles Den Høyestes Sønn. Gud Herren skal gi ham hans far Davids trone, og han skal være konge over Jakobs hus til evig tid, og det skal ikke være ende på hans kongedømme.
> Men Maria sa til engelen: Hvordan skal dette gå til da jeg ikke vet av mann?
> Engelen svarte og sa til henne: Den Hellige Ånd skal komme over deg, og Den Høyestes kraft skal overskygge deg. Derfor skal også det hellige som blir født, kalles Guds Sønn.
> Og se, Elisabet, din slektning, har også unnfanget en sønn i sin høye alder. Hun som ble kalt ufruktbar, er nå alt i sjette måned. For ingenting er umulig for Gud.
> Da sa Maria: Se, jeg er Herrens tjenerinne. Det skje meg etter ditt ord! – Og engelen forlot henne.

Denne festdagen holder vi for den trosartikkelens skyld der vi sier: «Jeg tror på Jesus Kristus, hans enbårne Sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria.» Dette er en mektig og høy trosartikkel. Fornuften ville ikke engang ha drømt om den hvis ikke Skriften talte om den med så uimotståelig kraft.

For hvem kunne tro dette uten dette vitnesbyrdet? Alle andre kvinner blir med barn på én og samme måte, ved samliv med en mann, slik Gud har skapt og ordnet det. Likevel ville Gud opphøye denne ene jomfruen og begynne noe helt særegent med henne – noe en aldri før hadde hørt om i verden, og som heller aldri skal skje igjen så lenge verden står: at en kvinne blir med barn, ikke ved en mann, men ved Den Hellige Ånd alene. Fornuften kunne jo umulig vite eller tro noe slikt, sier jeg.

For fornuften holder seg til det vanlige ordtaket: «Når jeg gjør og tror som andre folk, farer jeg ikke vill.» Men en kristen må legge dette ordtaket til side og si: «Vil jeg være en kristen, må jeg tro og gjøre det som andre folk verken tror eller gjør.» For Guds gjerninger ser alltid tåpelige og umulige ut, men de er likevel høye gjerninger der alt går overmåte skjønt til.

Slik også her: Maria, den rene jomfru, blir mor, og likevel vet ikke noe menneske på jorden om det, unntatt hun selv. Det lyder ufornuftig, ja, umulig. Hadde noe slikt skjedd før, kunne det virke sannsynlig og være til å tro. Men at Gud skulle velge ut denne ene jomfruen blant alle kvinner og gjøre et slikt under med henne, det er helt utrolig for verden.

Derfor er de kristne et eget folk, kalt til å tro og forkynne de artiklene som verden holder for bare dårskap og ikke kan tro. Men nettopp derfor skal de høre prekenen og lære Ordet desto flittigere. For den som vil tenke over disse tingene uten Ordet, styrter lett i en avgrunn. Vi holder denne festen hvert år for at artikkelen om vår Herre Jesu Kristi unnfangelse skal bli riktig fast og viss i de kristnes hjerter.

Vi vil derfor ta for oss denne artikkelen slik evangelisten legger den fram, og lære hvordan dette store underet gikk til. Vi deler prekenen i tre stykker: Først taler vi om jomfru Marias person, og at hun er av Davids hus. Deretter om engelens preken om Herren Kristus og hans embete. Og til sist om jomfru Marias tro.

Evangelisten sier bare lite om jomfru Marias person. Han sier ingenting om hvilken stand og hvilke kår hun levde i, hva hun holdt på med da engelen kom til henne, eller i hvilken skikkelse han viste seg for henne. Men den som gjerne vil tenke seg omstendighetene nærmere, bør holde seg til de enkleste tankene, de som stemmer med beretningen og profetene.

Evangelistens beretning viser tydelig nok at hun ikke har hatt stor formue, men vært fattig. Like lett kan vi slutte oss til hvilken stand og hvilke kår hun har levd i: Hun har tjent hos en eller annen slektning og gjort vanlig husarbeid der, slik andre gudfryktige, ærlige og nøysomme piker gjør. Og det er godt mulig at engelen kom til henne og brakte henne dette budskapet nettopp mens hun satt og stelte med slikt husarbeid.

For slik ser vi i mange av de hellige beretningene at englene kom til menneskene nettopp mens de gikk og tok vare på sitt kall og embete. Slik åpenbarte englene seg for hyrdene på marken mens de voktet flokkene sine. For Gideon åpenbarte engelen seg mens Gideon sto og tresket. For Samsons mor åpenbarte han seg mens hun satt ute på marken. Eller også har jomfru Maria som et gudfryktig barn sittet alene i en stille krok på den tiden og bedt om Israels forløsning. For der det blir bedt, liker englene særlig godt å være til stede.

Men evangelisten sier ikke et ord om den hellige jomfruens herkomst og slekt. Bare om Josef, som hun var forlovet med, sier han at han var av Davids hus. Likevel er det ikke ham vi trenger å vite det om, men jomfru Maria: at hun er av Davids hus. Men evangelisten fant det unødvendig å nevne dette, for profetene hadde allerede sagt tydelig nok at Kristus skulle komme fra Davids hus

og kalles Davids sønn. Blant andre profetier er også denne: «Men en kvist skal skyte fram av Isais stubb, og et skudd fra hans røtter skal bære frukt» (Jes 11,1).

Her sier profeten klart og bestemt at Isais stamme måtte bestå inntil Kristus var født av den. Men når dette barnet ikke har noen far her på jorden, bare en mor, må jo hun være av Davids stamme og blod. Ellers kunne ikke hennes barn kalles Davids sønn, arving og etterkommer.

Denne profetien angir også tiden svært vakkert, slik spådommen i 1 Mos 49,10 gjør. For profeten sammenligner Herren Kristus med «en kvist av den gamle stammen, som vokser opp av roten igjen». Davids slekt var nemlig så forfalt at den ikke bare hadde mistet sin ære og verdighet; det var også bare noen ganske få personer igjen av den. Denne herlige kongeslekten lignet derfor et gammelt tre som ikke bare har mistet greiner og løv, men er visnet helt ned til stubben.

For slik pleier Gud å gjøre sine gjerninger: Når alle andre fortviler og sier: «Her kan det ikke bli noe mer», først da begynner han, og han gjør noe langt herligere og større enn noe menneske kunne ane.

Slik også her: Da kongespiret, som Jakob sier (1 Mos 49,10), var helt veket fra Juda hus, og slekten var sunket så dypt den kunne, da ser Gud til den fattige tjenestepiken, jomfru Maria. Ved henne fullfører han den herlige gjerningen som alle profeter og patriarker har forkynt og trøstet verden med.

Lukas skriver videre om hvordan dette gikk til: Engelen kom til henne, hilste henne og forkynte henne at hun hadde en nådig Gud. «Vær hilset», sier han, «du som har fått nåde! Herren er med deg, velsignet er du blant kvinner!» Høye og store er disse ordene, og med rette måtte det gudfryktige barnet «bli forferdet og grunne på hva slags hilsen dette kunne være».

Om hun straks ved første blikk visste at det var en engel som talte med henne, kan vi ikke vite. Lukas' ord tyder nærmest på at hun ikke har kjent engelen. For han skriver at hun ble forferdet – ikke over engelen, men «over hans ord» og denne hilsenen. Denne hilsenen var helt uvanlig for henne. Hun har nok også måttet tenke at det var et uvanlig sendebud som straks begynte å tale slik: «Å Maria, salig er du! For en nådig Gud du har! Aldri har det levd noen kvinne på jorden som Gud har vist så stor nåde. Du er kronen blant dem alle!» osv.

Disse ordene må ha fått det gudfryktige barnet til å rødme, og de må ha skremt henne så hun ikke visste hvor hun var. Derfor trøster engelen henne og forkynner henne hva Gud vil gjøre med henne og bruke henne til. Han sier: «Frykt ikke, Maria! For du har funnet nåde hos Gud.»

Merk deg disse ordene godt. De skulle ikke bare trøste jomfru Maria. De skulle også hindre den grufulle avgudsdyrkelsen som senere kom opp i kristenheten ved paven og munkene hans, og som ennå er i full gang hos papistene. De gjør jomfru Maria til en gud og tillegger henne all makt i himmelen og på jorden, som om hun hadde den av seg selv.

Hun er velsignet framfor alle kvinner, og ingen annen kvinne har fått slik nåde og ære. Likevel stiller engelen henne med disse ordene i rekke med alle andre hellige mennesker. For han sier klart at det hun er, er hun ikke av fortjeneste, men av nåde. Og mellom den som gir nåden, og den som tar imot den, må

det alltid være denne forskjellen: Nåden skal en ikke søke hos den som selv har tatt imot nåde, men hos den som gir den.

Dette har de ikke gjort i pavedømmet. Der løp alle sammen til jomfru Maria og søkte og håpet å finne mer hjelp og nåde hos henne enn hos Herren Kristus.

For å kunne stå imot denne villfarelsen må du merke deg godt det ordet engelen sier her: «Du har funnet nåde hos Gud.» Lær av det at du skal holde henne for et menneske som selv har fått nåde, men som ikke skal dele ut nåde. For det er hennes barn, vår kjære Herre Jesus, som er satt til det: Hos ham skal vi søke nåde, og ved ham skal vi komme til nåden. Slik sier også Johannes døperen: «For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde» (Joh 1,16).

Nå vil vi videre høre engelens budskap til henne: «Se», sier han, «du skal bli med barn og føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus. Han skal være stor og kalles Den Høyestes Sønn.»

Dette er det første stykket av denne himmelske prekenen og den første åpenbaringen om vår Herre Kristus. Her lærer vi for det første at Kristus er en sann, virkelig sønn av jomfru Maria, båret av henne i legemet og født til verden, slik alle barn blir båret og født av sine mødre. (Hvordan han ble unnfanget, skal vi høre siden.) Og for det andre at han også er sann og virkelig Guds Sønn, født av Gud i evigheten.

For her står det jo klart og tydelig: «Du skal bli med barn og føde en sønn.» Altså er dette barnet et sant menneske med sjel og legeme, som et annet menneske – formet, ernært og vokst i mors liv som et annet barn.

Derfor var det en forførende kjetterlære da noen i gammel tid hevdet at Herren Kristus ikke har hatt et sant, naturlig legeme. Det samme gjelder når noen i vår tid, særlig blant gjendøperne, har dristet seg til å si at han verken har tatt kjøtt eller blod av jomfru Maria. For hvis det var slik, kunne han jo ikke være Davids sønn. Og da ville ikke evangelisten med flid ha satt ordene slik: «Du skal unnfange i ditt legeme», eller «bli med barn».

Mot denne og andre villfarelser skal en merke seg disse ordene fra engelen godt. Og når noen vil nekte dem, skal en la ham fare som et vanvittig menneske og ikke ha mer med ham å gjøre.

Arius og andre kjettere vil ikke la Kristus være evig, allmektig Gud. Mot dem er det på samme måte et mektig vitnesbyrd når engelen her sier: «Han skal kalles Den Høyestes Sønn.» Det vil si: En skal forkynne og tro at han er Guds Sønn. Og alle vet jo at «sønn» betyr en som er født. Når nå denne Jesus, som jomfru Maria fødte i legemet, er Guds Sønn, må det jo følge at han også er Gud. For er han født av Gud, må han også ha samme natur, egenskaper og vesen som Gud – det vil si være like evig, allmektig, rettferdig og levende som Gud.

En kan vri og vende seg som en vil: Den som ikke med vilje vil bedra seg selv, kommer ikke utenom disse ordene. Han må la dette barnet som Maria har født, være sann, evig, allmektig Gud. Det viser også engelen videre når han sier: «Gud Herren skal gi ham hans far Davids trone, og han skal være konge over Jakobs hus til evig tid, og det skal ikke være ende på hans kongedømme.»

Dette er i sannhet et mektig og uttrykkelig utsagn om at vår Herre Jesus er sann, evig Gud og sant, naturlig menneske. For legg merke til dette: Hva slags

trone, hva slags styre og kongerike har David hatt? Har det ikke vært Israels folk, som bodde her nede på jorden i Kanaans land? Skal nå dette barnet arve sin far Davids trone, må han jo også være et menneske, slik hans far David var. Ellers kunne verken David kalles hans far eller han kalles Davids arving.

Men så er det også en stor ulikhet her. David dør og overlater tronen og styret til sin sønn Salomo. Han dør også, og slik dør de videre den ene etter den andre, helt ned til dette barnet Jesus. Da tiltrer han Davids trone og sitter på den – ikke for en tid, som David og andre kjødelige arvinger her på jorden, men «til evig tid», «og det skal ikke være ende på hans kongedømme».

Her skal du nå lære å forene disse to tingene med hverandre. Han er jomfru Marias sønn, og han lever, spiser, drikker, sover og våker som et annet menneske. Av det følger at han også må dø som et annet menneske. Slik bekjenner vi da også at Kristus døde på korset og ble begravet; det følger av det timelige livets natur. Men likevel sier engelen om dette barnet, som jomfru Maria skal unnfange og føde, at det skal sitte på sin far Davids trone til evig tid.

Men døden og et evig styre er jo to ting som motsier hverandre og ikke kan forlikes, og likevel skal de finnes forent her i denne ene personen. Han dør, og likevel kan han ikke dø, men regjerer i evighet, slik engelen sier. Her skulle jeg gjerne vite hvem som ville eller kunne forene disse to tingene uten trosartikkelen om at dette mennesket, som er født av jomfru Maria, ikke bare er menneske, men også Gud. Som menneske må han dø. Og likevel kan han som sann og virkelig Gud ikke dø, men er herre over døden. Derfor kan den ikke holde ham fast.

Men når døden verken skal eller kan holde ham, kan heller ikke synden ha noen makt over ham. For synd og evig liv lar seg ikke forlike: Der synden er, kan ikke det evige livet være; der må døden være. Og på samme måte: Der det evige livet er, kan det ikke være noen synd; der må det være ren rettferdighet og en fullkommen oppfyllelse av loven.

Hvordan går det så til at dette mennesket, Kristus, må dø, når han ikke er noen synder, men er rettferdig og uten all synd? Her kommer vi til den store og høye trøsten: Vi skal se på vår kjære Herre Kristi lidelse og død som en uforskyldt død. Den ble lagt på ham, ikke for egen, men for fremmed skyld – for våre synders skyld – for at vi ved hans død skal bli fri fra synden og leve evig med ham.

Engelens ord er altså få, men de rekker svært vidt. De lærer oss å kjenne dette mennesket, jomfru Marias sønn, slik han virkelig er: Han er sann Gud. Han ble menneske for å lide døden. Men som Gud og uten all synd har han likevel ikke kunnet dø; han skal i evighet ha og styre det kongeriket han har arvet etter sin far David.

Altså er her menneske og Gud i én person, som dør, men likevel lever evig. Døden lider han for fremmed skyld, men livet har han i seg selv, av sin egen rettferdighet og uskyld. Og derfor skal vi vite og tro at dette har skjedd for vår skyld, for at vi alle ved denne mellommannen skal bli kvitt synden og døden og bli evig salige.

Denne prekenen holder engelen for den gudfryktige jomfruen, for at hun skal glede seg over dette barnet og legge av all frykt og sorg. Men ikke bare hun skal ta denne prekenen til hjertet; vi andre skal også være med her. Bare denne gudfryktige jomfruen er mor til dette barnet. Likevel hører også vi med til dette barnets rike og står under hans styre – ellers var det svært ille stelt med oss.

Alt det vi er og har, er timelig og varer bare en kort tid. For hva er vel førti, femti eller endog hundre år? Men den som kunne være i et evig rike, ville ha det godt. Han ville ha grunn til alltid å fryde seg og juble, selv om han var det usleste menneske her på jorden.

Det er dette engelens preken går ut på. Med disse ordene vil engelen minne oss om dette timelige livet, som er så fullt av fare, synd og død, og liksom gjøre oss lei av det. For han taler om et rike som det ikke finnes make til her på jorden, et rike som skal være evig og aldri få ende.

I dette riket skal det ikke være noen død. Synden skal heller ikke være der, for synd og død hører alltid sammen. Og Guds vrede skal heller ikke være der, bare nåde og miskunn. For nest etter hans Sønn er livet den høyeste gaven Gud gir oss. Hvem ville ikke av hjertet gjerne høre til dette riket? Og hvem ville ikke bry seg langt mer om det enn om å leve lenge her nede på jorden, der det ikke er annet enn synd og død, sorg, angst og nød – med fare for å gå glipp av det riket?

Slik vil engelen gjerne gi oss avsmak for dette livet med dets kongeriker, makt og prakt og alt annet verden har. For det er jo alt sammen timelig og forgjengelig, alt sammen syndens og dødens rike. I stedet vil han vise oss til denne kongen. Hans rike skal aldri få ende, slik de andre kongerikene får.

Hvordan en kommer til denne kongen og hans evige rike, hører vi om hele året rundt: En skal ta imot evangeliet, tro urokkelig på det Kristus lover oss, og sette hele sitt hjerte og all sin tillit til ham. Ved sin død og oppstandelse har han gjort dette riket i stand for oss, det vil si hjulpet oss fra synd og evig død til det evige liv.

For så visst som hans rike skal være og bli til evig tid, så visst må han også ha mennesker som skal leve i det til evig tid. For «han skal være konge over Jakobs hus til evig tid». Men «Jakobs hus» er jo mennesker, ikke engler og heller ikke ufornuftige dyr. Og skal menneskene leve evig, må synd og død være borte.

Dette evige livet skal vi strebe etter; det nåværende og timelige skal vi forakte. Men som oftest snur vi det om og oppfører oss slik at en svært godt kan merke på oss: Hadde vi bare nok av det timelige, ville vi snart glemme det evige helt for det timelige.

Dette er nå det første stykket av engelens preken. Med det vil han særlig lære jomfru Maria og oss alle hva slags barn dette skal bli: ikke et vanlig barn som alle andre barn. Riktignok skal det ligne de andre i at det skal ha kjøtt og blod, legeme og sjel som andre barn, at det skal trenge vask og annet stell, at det skal spise og drikke, sove og våke.

Men i dette skal det være ulikt alle andre menneskebarn: Det er Guds Sønn og skal regjere til evig tid. Det vil si: Det skal ikke bare selv leve i evighet, men også opprette et evig liv i sitt rike, så de som er der, skal leve evig, og verken synden eller døden skal kunne skade dem.

Derfor forkynner engelen videre hvordan dette barnet også skal unnfanges på en særegen måte, siden det skal være ulikt alle andre barn i så store ting. For da Maria har hørt budskapet om at hun skal bli med barn og føde en sønn som skal kalles Guds Sønn, blir hun forundret og spør engelen hvordan dette skal gå til, siden hun ikke vet av mann. Da svarer engelen og sier til henne: «Den Hellige Ånd skal komme over deg, og Den Høyestes kraft skal overskygge deg. Derfor skal også det hellige som blir født, kalles Guds Sønn.»

Alle vet hvordan naturens vanlige gang er, slik Gud har ordnet den: En kvinne kan ikke bli med barn av seg selv. Riktignok skal det, etter det folk sier, finnes noen grove narrer blant tyrkerne som lar seg innbille at deres jomfruer kan føde barn og likevel fortsatt være jomfruer. Men her er det slik at heller ikke Maria kan unnfange av seg selv. Og likevel skal hun unnfange, uten å vite av mann. Hvordan skal dette gå til?

Dette er et så uforklarlig under at intet menneske noensinne vil kunne fatte det med sin fornuft: at denne jomfruen skal bli med barn, ikke ved noen mann, men ved Den Hellige Ånd – og på en så underfull måte at ikke engang engelen kan si det med bedre og tydeligere ord enn at «Den Høyestes kraft skal overskygge» henne. Ved det skal vi la det bli og ikke grunne mer på det. Vi vil likevel ikke kunne utgrunne det; det er en guddommelig kraft som ikke lar seg fatte med våre tanker.

Så mye kan vi likevel forstå: Når denne jomfruen skal bli med barn ved Den Hellige Ånd alene, må for det første hennes legeme bli helliget, og for det andre må det som skal unnfanges i henne, bli hellig og uten all synd. Derfor gir engelen Kristusbarnet dette navnet mens det ennå er i mors liv, og kaller det hellig: «Det hellige», sier han, «som blir født, skal kalles Guds Sønn.»

Med disse ordene gjør engelen en like stor forskjell mellom dette barnet og alle andre barn som han gjorde ovenfor når det gjaldt unnfangelsen. Johannes døperen og flere andre er riktignok blitt helliget i mors liv. Men de er likevel ikke unnfanget hellige; de er først blitt helliget etter unnfangelsen, for de var alle unnfanget i synd. Men dette barnet er et hellig barn som det aldri har vært noen synd hos. Derfor er det ikke blitt helliget, men gjør selv alle ting hellige.

Av dette skal vi ikke bare lære å kjenne oss selv rett – hvor syndige og uhellige vi er av naturen, og hvor forskjellige vi er fra dette barnet i det. Vi skal også lære hvor vi skal søke hjelp når vi vil bli kvitt våre synder og vår uhellighet.

Når en tigger vil ha penger, går han ikke til en annen tigger som selv ikke har penger. Han må gå til en rik mann som ikke er gjerrig, men gavmild. Slik også her: Når vi vil bli fri fra våre synder og bli hellige, må vi ikke gå til dem som selv er syndere – det vil si som også er mennesker og trenger nåde som vi. Vi skal holde oss til dette barnet, som selv er hellig. Her finner vi makten til å hjelpe oss, og ingen andre steder.

Hvorfor går da de blinde papistene til jomfru Maria, Peter, Paulus og andre hellige mennesker, og ber om at Gud må la dem nyte godt av deres forbønn og fortjeneste? De er hellige, og Gud elsker dem, det er sant. Men denne hellighe-ten har de ikke av seg selv. Den er en hellighet som er gitt og skjenket dem, og

som de har tatt imot av Guds nåde. Her finner en altså ikke nådens kilde, ikke selve kilden, men bare vann som er øst opp.

Men dette barnet er født av Gud i evigheten og kalles derfor Guds Sønn – født av jomfru Maria, men unnfanget ved Den Hellige Ånd. Det har kjøtt og blod, men dette kjøttet og blodet er helt rent og hellig, uten noen synd. Her er den rette nådens kilde, som vi skal holde oss til når vi vil være hellige og uten synd.

Grunnen til at dette hellige barnet blir født, er jo at vi uhellige og syndige mennesker lå under Guds vrede og i døden og ikke selv kunne hjelpe oss ut av denne elendigheten. Skulle vi bli hjulpet, måtte det skje ved en som var uten synd, og som også kunne hjelpe andre ut av deres synder. Denne hjelperen er vår kjære Herre Kristus, evig Gud og likevel sant menneske. Han ble unnfanget ved Den Hellige Ånd i legemet til den rene jomfru Maria, som var helliget, og født til verden, for at vi skal gå til ham, holde oss til ham og stole på hans hellighet.

Hadde en i pavedømmet forkynt for folk om Kristi hellighet slik engelen forkynner om den her, ville en nok ha latt fare all den avgudsdyrkelsen en har drevet med de avdøde helgenene. Men der har de bare lest ordene uten å vise noen til Herren Kristus, som den eneste som er hellig, og den eneste som kan og vil gjøre oss hellige. I stedet har de satt all denne tilliten til helgenene – Gud tilgi dem det i nåde!

Dette er nå engelen Gabriels preken om det lille Jesusbarnet. For å stadfeste prekenen og styrke jomfru Marias tro føyer han til enda et budskap: om den gamle Elisabet, som også har unnfanget en sønn i sin høye alder. Og han legger enda til det skjønne og trøsterike ordet: «For ingenting er umulig for Gud.» Men denne delen av historien vil vi spare til en annen gang. (*Oversetterens merknad: Se prekenen på Marias besøkelsesdag, andre del.*) Nå vil vi gå over til det tredje og siste stykket av denne prekenen.

Da den rene jomfruen fullt ut har tatt imot engelens budskap og hørt hva Gud vil virke i henne, svarer hun og sier: «Se, jeg er Herrens tjenerinne. Det skje meg etter ditt ord!»

Dette er et svært skjønt svar. Det viser ikke bare stor ydmykhet, men også en stor tro og en hjertelig kjærlighet til alle mennesker. For det første viser hun ydmykhet og fullkommen lydighet når hun sier: «Jeg er Herrens tjenerinne.» Det er som om hun ville si: «Her er jeg. Min Gud og Far i himmelen gjøre med meg hva han vil; jeg er rede. Og selv om jeg er svært uverdig til den gjerningen du taler om, tar jeg likevel imot denne Guds nåde og velgjerning med glede og takk.»

For når hun sier: «Det skje meg etter ditt ord», vitner det om at hun ønsker det av hele sitt hjerte. Hun blir glad over at den salige tiden nå er kommet da djevelens hode skal knuses, og de arme, elendige synderne skal bli hjulpet. Dette ønsker hun av hele sitt hjerte, og hun er glad for at Gud vil bruke henne til det – ikke for sin egen æres skyld, men fordi hun vet at dette lille barnet skal hjelpe både henne og hele verden fra synden og døden.

For hun tror både at Gud vil fullføre dette verket ved henne, slik engelen sier, og at dette barnet skal ha et evig rike og forløse både henne og hele verden fra djevelens rike og fra døden. Og det er ved denne troen alene at hun er blitt

salig og fri fra synden, og ikke ved den gjerningen at hun har født Guds Sønn til verden.

Det var riktignok en særegen nåde og herlighet, som hun også selv bekjenner i lovsangen sin: «For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig» (Luk 1,48). Men at hun blir et Guds barn og arver det evige liv, skjer likevel bare ved at hun holder dette barnet sitt for den som engelen hadde forkynt om: at han skulle hellige henne og av nåde gi henne det evige liv.

Men så visst som Maria er alene om den herligheten å bli Guds mor og føde Guds Sønn til verden, så visst skal også vi tro med henne at dette barnet er hellig og skal ha et evig rike – det vil si at det skal hellige oss og gi oss et evig liv.

Dette er historien som skal forkynnes på denne festdagen. Slik skal artikkelen bli fast og viss hos oss: at den kjære Herre Jesus Kristus er unnfanget ved Den Hellige Ånd og er sann Gud og sant menneske i én person. Dette skal være vår stolthet overfor djevelen og alle andre skapninger: Vi har fått den ære og verdighet at Gud selv ville være og skal kalles vårt kjøtt og blod. Så nær har han ikke bundet seg til noen annen skapning, bare til menneskene.

For han vil ikke bare ta bolig i menneskene og være med dem – og det alene skulle jo være nok til å gi oss en svært stor glede. Men han er til og med selv blitt det vi er, og har knyttet seg så nær til oss at han har samme natur som vi, sjel og legeme, som du og jeg. Den eneste forskjellen er at hos ham er alt hellig, men hos oss er alt syndefullt.

Denne æren som Guds Sønn har vist oss arme mennesker, misunner djevelen oss sterkt. Han unner oss ikke å kunne rose oss og si: «Mitt kjøtt og blod er Gud, og sitter der oppe i evig majestet og styrer himmel og jord.»

Derfor skal vi takke Gud av hele vårt hjerte fordi han har satt oss i så stor og høy ære og verdighet og latt sin Sønn bli menneske. Ellers kunne det se ut som om Gud hatet verden. Men her ser vi at det ikke er slik, for han er gått inn i så nært slektskap og vennskap med oss at han ikke bare ville ta bolig i oss, men selv personlig er blitt menneske.

I dag minnes vi denne nåden og takker Gud for at han ved sin hellige fødsel har renset vår uhellige og urene fødsel og brakt velsignelsen over oss alle, så vi ved ham skal bli hellige og salige. Til det tjener hans kjære Ord, den hellige dåp og det høyverdige sakrament: at denne troen og trøsten skal tennes og styrkes i hjertene våre.

Så sende da Gud, vår nådige Far, sin Hellige Ånd i våre hjerter, så vi rett kan tro dette og derved bli evig salige! Amen.

Apostlene Filips og Jakobs dag

Joh 14,1–14. (*Oversetterens merknad:* 1. *mai*.)

> La ikke deres hjerte forferdes! Tro på Gud, og tro på meg! I min Fars hus er det mange rom. Var det ikke slik, da hadde jeg sagt dere det. For jeg går bort for å gjøre i stand et sted for dere. Og når jeg er gått bort og har gjort i stand et sted for dere, kommer jeg igjen og skal ta dere til meg, for at også dere skal være der jeg er. Og dit jeg går, vet dere veien.
> Tomas sier til ham: Herre, vi vet ikke hvor du går hen, hvordan kan vi da vite veien? Jesus sier til ham: Jeg er veien og sannheten og livet. Ingen kommer til Faderen uten ved meg. Hadde dere kjent meg, så hadde dere også kjent min Far. Og fra nå av kjenner dere ham og har sett ham.
> Filip sier til ham: Herre, vis oss Faderen, og det er nok for oss! Jesus sier til ham: Så lang en tid har jeg vært hos dere, og du kjenner meg ikke, Filip? Den som har sett meg, har sett Faderen. Hvordan kan du da si: Vis oss Faderen? Tror du ikke at jeg er i Faderen, og Faderen i meg? De ordene jeg taler til dere, taler jeg ikke av meg selv, men Faderen, som blir i meg, han gjør sine gjerninger. Tro meg at jeg er i Faderen, og Faderen i meg. Om ikke for annet, så tro det for selve gjerningenes skyld.
> Sannelig, sannelig sier jeg dere: Den som tror på meg, han skal også gjøre de gjerningene jeg gjør. Og han skal gjøre større gjerninger enn disse, for jeg går til min Far. Og hva som helst dere ber om i mitt navn, det skal jeg gjøre, for at Faderen skal bli herliggjort i Sønnen. Om dere ber meg om noe i mitt navn, så skal jeg gjøre det!

Første del

Kjære venner, dere har nå hørt flere av de prekenene som Herren Kristus holdt for disiplene sine ved bordet under den siste nattverden. Disse prekenene begynte han med dagens evangelium. Og det er lett å merke – som vi alt har pekt på i andre prekener – at han først og fremst ville ruste disiplene sine med undervisningen sin mot det anstøtet som skulle komme. Hans død skulle ikke skremme dem. Den skulle tvert imot bli en kilde til glede og trøst for dem, for han ville ikke bli i døden, men vende tilbake til dem, gi dem Den Hellige Ånd og fri dem ut av all synd og nød.

Men disiplene klarte verken å gripe denne trøsten eller å forstå disse klare ordene. De så bare på Mesterens vanærende død; og da han var borte, ventet de ikke at han skulle stå opp, og de stolte ikke på hjelpen hans. Slik går det også oss

nå for tiden. Så snart korset kommer og vi kjenner tyngden av det, griper skrekk og redsel, utålmodighet og fortvilelse oss. Da vil ingen tro at det skal komme trøst etterpå, og at sorgen skal bli til glede.

Derfor er dette også en nyttig preken for oss. Her lærer Kristus oss hva han vil utrette ved sin lidelse og død, så vi skal trøste oss med det og tenke på det når det går oss ille. For det er sikkert: Holder vi oss ikke til denne trøsten, finner vi ingenting verken i himmelen eller på jorden som vi kan trøste oss med – særlig når det gjelder hvordan vi skal bli fri fra synden og døden, denne store byrden.

Han begynner prekenen sin med å si: «La ikke deres hjerte forferdes!» For den første ulykken som følger med korset, er at det ikke bare gjør vondt i legemet, men også sårer og skremmer hjertet. Kjøtt og blod kan ikke annet enn krympe seg og vri seg under korset. Derfor ville Herren så gjerne at hjertet skulle få være fritt og ubesværet, selv om kjøttet blir trykket ned og lider.

Sykdom og død gjør vondt av natur, og den smerten kan ingen drive ut av kjøttet; den blir der så lenge sykdommen varer. Men den som i en slik nød har en god samvittighet og et frimodig hjerte, er alt kvitt mer enn halve smerten. For hos et slikt menneske sitter den bare i kjøttet, ikke i hjertet.

Slik var det også med disiplene her. De kunne umulig la være å sørge og bli bedrøvet over at de skulle miste sin Herre og Mester og se ham dø en så vanærende død. Men Kristus sier: «Se vel til at denne lidelsen blir i kjøttet, og slipp den slett ikke inn i hjertet!» Hvordan skulle de så vokte seg for det? Slik: «Tro på Gud, og tro på meg!»

Disse ordene vil vi nå legge ut så enkelt som mulig. De betyr det samme som om Kristus sa: «Dere bekymrer dere over min død. For dere har sett hvordan det går med andre mennesker, og slik tenker dere også om meg. Når et menneske dør, er det slutt med alt han har og er. Han beholder ikke en skilling, om han så hadde all verdens rikdom; og all hans makt og velde er også forbi. Hele verden fryktet og skalv for ham som for sin keiser eller konge, men når han er død, er ikke engang en flue redd for ham – ja, ikke en flue kan han da jage bort. Slik går det med menneskene når de dør: Da faller alt sammen, og de må etterlate alt de har eid eller rådet over. Det vet dere og ser dere, og derfor tror dere at det er likedan med meg.

Men jeg sier dere: Tro på Gud, og tro på meg! Det vil si: Det dere tror om Gud, skal dere også tro om meg. Ingen av dere er jo redd for at Gud skal dø. Ingen av dere er redd for at verden, så ond den enn er, skal skade Gud og styrte ham fra tronen. Hvorfor vil dere da frykte at noe slikt skal hende meg, og bekymre dere slik for min død? La døden, verden og djevelen være så sinte de vil – over meg skal de likevel ikke vinne. For jeg er Gud, og det dere tror om Gud, skal dere også tro om meg.

Da kan dere ha frimodige hjerter. Da skal dere ikke bare la være å forferdes når jeg skal dø, men til og med øse trøst av det. For når jeg og døden møtes, må døden bukke under og seieren bli min – og den skal også dere få nyte godt av. Hør og lær nå videre hva jeg vil utrette for dere ved denne legemlige døden min: I min Fars hus er det mange rom. Var det ikke slik, da hadde jeg sagt dere det. For jeg går bort for å gjøre i stand et sted for dere.»

Den første trøsten er altså denne: Døden skal ikke vinne over Herren Kristus. For i ham finner den ikke bare et menneske – enda han er et sant, naturlig menneske – men også den sanne, evige Guds Sønn. Om døden dreper Kristus som menneske og jomfru Marias sønn, makter den likevel ikke å drepe Guds Sønn etter hans guddommelige natur. Slik sier også Peter: «Det var umulig for døden å holde ham fast» (Apg 2,24). Og Kristus sier selv: «Jeg går bort til Faderen, men om en liten stund skal jeg se dere igjen» (Joh 16,16.22).

Dette er en stor trøst, og den alene ville ha vært sterk nok, om disiplene hadde kunnet gripe den og holde seg til den. Men her sier Kristus noe enda større.

Han legger til at når han nå gjennom den legemlige døden går inn til et annet og evig liv, vil han der finne «mange rom», ikke bare for seg selv, men også for disiplene sine. Og selv om disse boligene ikke alt var gjort i stand, ville han likevel gjøre dem i stand for dem ved sin død. (*Oversetterens merknad: Slik lyder Joh 14,2–3 i Luthers bibeloversettelse: «Wenn's nicht so wäre, so wollte ich zu euch sagen: Ich gehe hin, euch die Stätte zu bereiten. Und ob ich hinginge, euch die Stätte zu bereiten, will ich doch wieder kommen» osv.*)

Det er som om han ville si: «Bli ikke forferdet fordi jeg i morgen skal dø på korset. Denne døden skader ikke meg, men gagner dere. Den tjener til at også dere, når dere blir kalt bort fra dette livet, skal finne gode herberger og boliger i det andre livet. De er alt gjort i stand; men var de ikke det, ville jeg gjøre dem i stand for dere.»

Kort sagt: Med disse ordene vil Kristus trøste oss alle med at hans død skal hjelpe oss til det evige liv og vinne oss den evige salighet. Slik sier også Paulus: «Kristus ble gitt for våre overtredelser og reist opp til vår rettferdiggjørelse» (Rom 4,25). Hvem vil da bli forferdet over denne døden hans? Skulle vi ikke heller glede oss over den og takke Gud for denne store barmhjertigheten og nådige hjelpen? For ellers hadde vi måttet bli i døden og fordømmelsen for evig; men nå skal vi ved Kristi død bli fridd ut av den og få del i det evige liv.

At dette er den rette og egentlige meningen, forklarer Herren selv når han sier videre: «Og når jeg er gått bort og har gjort i stand et sted for dere, kommer jeg igjen og skal ta dere til meg, for at også dere skal være der jeg er.»

Denne «bortgangen» hans er bestemt. Han vil ikke lenger bli i dette timelige, elendige livet. Og like fast bestemt er det at han lider og dør av ingen annen grunn enn for å gjøre i stand et sted for oss. Men da må jo denne døden hans være en glad og saliggjørende død for oss, for ved den får vi boliger i det evige liv. Det sier hans egne ord klart nok: «Jeg kommer igjen og skal ta dere til meg, for at også dere skal være der jeg er.»

Å Gud, om vi bare kunne tro disse ordene rett og prege dem inn i hjertet! Da ville hjertet ganske sikkert ikke bare slippe å bli forferdet over hans død; det måtte jo alltid sveve i glede og jubel. Tenk bare etter hva disse ordene vil si: at vi skal være der Kristus er! Han er ikke i synd, helvete og død, men i rettferdighet, salighet og det evige liv – og derfra kan han aldri i evighet bli støtt ut. Dit skal også vi komme, for det har hans død vunnet oss.

Her må vi vokte oss vel for å tenke at disse ordene og denne trøsterike prekenen bare var talt til apostlene. Med munnen taler han bare til dem, men han

mener ikke dem alene. Ellers måtte det følge at han bare var død for dem. Men vi vet jo at han er død for hele verden. Og når han sier her at han dør for å gjøre i stand de himmelske boligene, følger det jo at han har gjort dem i stand for alle mennesker.

At ikke alle mennesker blir salige og blir tatt inn i de boligene Kristus har gjort i stand, kommer av at ikke alle tar denne døden hans til seg. De tenker: «La Kristus gjøre i stand himmelske boliger så lenge han vil; bare vi kan bo godt her på jorden, er vi fornøyd.» Slik tenker de ukristne; hos dem finnes det ingen tro. Men de kristne kjenner Kristus som Guds Sønn og tror at han ble korsfestet og døde for at han ved sin død skulle åpne veien til det evige liv for oss. Det er de som får glede av dette og trøster seg med det i all motgang.

For de tenker slik: «Om jeg er fattig og elendig her på jorden, gjør det ingenting. Jeg har jo ikke min rette bolig her; Kristus har ikke gjort i stand noe sted for meg her. Derfor må jeg klare meg så godt jeg kan den korte tiden jeg skal vandre her, slik en klarer seg i et dårlig herberge der en bare skal være én natt. Når jeg kommer hjem til mitt rette hjem og fedreland, blir det bedre. For dette timelige livet er altfor lite til at Kristus skulle ha lidd for det. Det som gjelder her, er det evige: at døden ikke skal skade meg i all evighet, og synden ikke fordømme meg, men at jeg i all evighet skal leve hos min Herre Jesus.»

Det er denne troen som kan gjøre all jordisk ulykke lett og bevare hjertet så det ikke lar seg skremme. For hva betyr det vel at Lasarus her i verden er et stakkars, elendig menneske, full av byller og sår, og ikke engang har nok tørt brød til å spise seg mett? Er det ikke sant at han får rikelig glede og vederkvegelse for dette når han får være og leve hos Gud i evighet?

Han ønsker slett ikke at det hadde gått ham bedre på jorden – særlig fordi en, som Abraham sier, må frykte at den som får sine goder i dette livet, må lide pine i det kommende (Luk 16,25).

Likeså ser det svært ille ut at apostlene, når Kristus sender dem ut i all verden for å forkynne evangeliet, må få så dårlig behandling. De blir jaget fra by til by, får ikke være i fred noe sted og må tåle alle slags plager og lidelser. Men dette bekymrer dem slett ikke; tvert imot er de «glade over at de var aktet verdige til å bli vanæret for Navnets skyld» (Apg 5,41). På dem ser vi altså at korset bare tynger kjøttet og den gamle Adam, men ikke rører hjertet det minste.

Hvor kommer det av? Bare og alene av at de har tatt til hjertet den trøsten Kristus taler om. Når verden hater dem og ikke unner dem noe sted å bli, men jager og mishandler dem, kjenner de likevel et annet og bedre herberge. Det er de visse på, og det har Herren Kristus gjort i stand for dem ved sin lidelse.

Og fordi det verken kan eller skal svikte dem, er de fornøyd, selv om de skal ha det her i verden som i et troløst og urolig herberge. For de regner ikke med å bli der lenge; ja, de reiste gjerne derfra med en gang for å komme til sitt rette tilfluktssted, sitt hjem og fedreland.

Denne trøsten skal vi lære og ta til oss. For vil vi være kristne, og særlig når vi vil forkynne Guds ord, holde fast ved det og bekjenne det, får vi uten tvil anfektelser og motgang nok. Den som ikke kan få fred her på jorden, og likevel

ikke vil trøste seg med håpet om de kommende, evige boligene, sitter mellom to stoler og kan umulig bli tilfreds.

Men når vi tenker på hvor vår Herre Kristus er gått hen, og hva han har utrettet ved denne bortgangen sin, gjør det hjertet vårt tilfreds. For da vet vi at han har gjort i stand et sted for oss. Han vil ikke la oss bli her nede i denne onde, troløse verden for alltid; han vil komme og hente oss, så også vi skal være og bli der han er.

Men for den som ikke lengter etter denne gleden og ikke vil trøste seg med den i all slags nød og anfektelse, finnes det verken råd eller hjelp.

Derfor er det en stor jammer at vi stakkars mennesker er så druknet i det timelige og bare tenker på å ha nok her i verden. For ingenting er sikrere for oss enn at vi en av de nærmeste dagene må fare herfra og la alt bli igjen. Vi tenker aldri på de evige boligene som Kristus har gjort i stand for oss ved sin død – eller bare sjelden og overflatisk, som i søvne. Derimot gjør hver og en alt han kan for å ordne sakene sine så han kan sørge godt her i verden for seg selv, sin hustru, sine barn og sine venner.

Men var det ikke bedre å trakte etter de evige boligene og søke å nå de evige godene og den evige rikdommen? Om den sier Kristus at ingen tyv kan stjele den (Matt 6,20). Heller ikke djevelen kan ta den fra oss, selv om han av all makt prøver å dra øynene våre bort fra denne rikdommen og disse evige boligene og fange hjertene våre med andre tanker. For han har selv mistet denne saligheten, og derfor vil han at heller ikke vi skal få del i den, men bli fordømt sammen med ham.

Dette er den trøsterike prekenen som Herren holder for disiplene sine ved den siste nattverden. Han slutter den slik: «Dit jeg går, vet dere veien» – dit skal også dere komme siden. «For jeg går bort til Faderen for å gjøre i stand et sted for dere, og jeg kommer igjen og skal ta dere til meg.»

Men disiplene forstår ham ikke. Derfor kommer Tomas her med det enfoldige spørsmålet: «Ja, kjære Herre, vi vet jo ikke hvor du går hen, hvordan kan vi da vite veien?» Det er som om han ville si: «Vi forstår ikke et ord av det du sier.»

Herren svarer videre uten å bry seg om de forstår det eller ikke – for han vet godt at Den Hellige Ånd skal komme, og at de først da skal forstå det. Han sier: «Jeg er veien og sannheten og livet.» Dette er et mektig og svært vakkert ord. Vi kan ikke gå grundig inn på det her, men litt vil vi likevel si om det.

Andre del

De fleste mennesker lever i vantro og regner det kommende livet for ingenting; ellers måtte de vel i det minste bry seg like ivrig om det kommende som om det timelige. Likevel lar ikke troens artikkel om det evige liv seg skyve helt til side. Iblant kommer tanken: «Kjære deg, hvordan skal det gå deg om Gud nå i dag eller i morgen kaller deg bort fra denne verden? Her har du hatt nok av mat og drikke, penger og gods, makt og ære; men hva skal du ha eller finne der borte?»

Slike tanker lar seg ikke alltid holde borte; iblant rører de ved hjertene og gjør dem urolige. Uten tvil er det slike tanker og bekymringer som har ført til at hedningene har hatt så mange slags gudstjenester. Likeså ser en at mange av

dem har levd et hederlig, vakkert og tuktig liv i håp om at Herren vår Gud skulle la dem nyte godt av det etter dette livet.

Men særlig har jødene vært helt opptatt av denne tanken. De hadde den fordelen at de visste hva de skulle gjøre når de ville gjøre Gud til lags; for Gud hadde selv foreskrevet dem alle slags gudstjeneste i loven. Derfor tenkte de: «Er vi lydige i dette og holder disse budene, har det ingen nød med oss når vi dør. Da vil Gud la oss nyte godt av en slik lydighet.»

Akkurat som papistene: Når de gjør det de synes er gode og hellige gjerninger, mener de at Gud ikke kan nekte dem himmelen. Slik lager menneskene seg selv en vei til Gud og det evige liv, enten ved å holde loven eller ved andre gjerninger som de selv finner på og tror er hellige og velbehagelige for Gud.

Mot dette advarer vår kjære Herre Kristus oss nå. Han lærer oss: Vil vi treffe den rette veien til Faderen og ikke bomme på den, kan verken loven eller den ene eller andre gode gjerningen hjelpe oss til det. For det finnes bare én eneste vei til Faderen, nemlig Herren Kristus selv. Den som går denne veien til Faderen, kommer til det evige liv. Men den som ikke går denne veien, får ingen hjelp av loven, et hellig liv eller noe som helst annet i himmelen eller på jorden.

For på samme måte som det bare finnes én eneste sann Kristus, Guds Sønn, født av jomfru Maria, finnes det også bare én vei til Faderen. Den som lager seg en annen vei, lager seg også en annen Kristus – det er det ingen tvil om. Og av dette følger videre at en slik Kristus er falsk, og at en slik vei er gal og ikke fører til det evige liv, men ned i helvetes avgrunn.

Dette er den læren som det til alle tider har vært uro og all slags ulykke om her i verden. Også Kain mente at han ved offeret sitt skulle lage seg en vei til Faderen i himmelen. Men det mislyktes, og derfor slo han sin bror Abel i hjel. Abel ofret riktignok også, men han hadde en annen vei til Faderen enn offeret sitt, nemlig kvinnens ætt, som foreldrene hans hadde fått løftet om (1 Mos 3,15).

Likeså kunne heller ikke jødene tåle at profetene refset ofrene og gudstjenesten deres og ikke ville la dette gjelde som den rette veien til himmelen. «Skulle det ikke behage Gud,» sa de, «når vi ofrer og holder Guds bud?» Heller ikke våre dagers papister tåler denne prekenen. Ingen munk vil la seg overbevise om at det ikke er veien til det evige liv å holde ordensregelen sin strengt med bønner, faste og annet slikt.

Kort sagt: Alle mennesker gjør av naturen som fariseeren i Luk 18, som innbilte seg at han hadde oppfylt loven fordi han ikke hadde syndet mot den i det ytre. De innbiller seg at deres hellige liv er veien til Faderen og himmelen. Og når en sier til dem: «Nei, vil dere bli salige, må dere gå en annen vei; denne veien fører dere ned i helvetes avgrunn» – da står det straks ild i alle gater. Da skjeller alle denne læren ut som kjetteri og sier at vi forfører folk og forbyr gode gjerninger. Det ser vi nok av i våre dager!

Vel, hva skal vi så gjøre? Vi skal ta til hjertet det Kristus sier her; da kan vi være visse i vår sak. Han taler om veien til Faderen – det er hos ham de evige boligene skal finnes – og sier med rene ord: «Jeg er veien og sannheten og livet.»

Men nå finnes det, som vi alt har sagt, bare én Kristus. Derfor kan en umulig si om den ene eller andre gjerningen – ja, ikke engang om Moseloven – at den er Kristus.

Når Kristus alene er veien og sannheten og livet, og ingen gjerning – om den er aldri så stor og herlig – kan roses for å være Kristus, må det jo følge av dette: Moseloven, alle ofre og alle gode gjerninger, ja, selv de ti bud og all tenkelig kyskhet, tukt og hederlighet, kan ikke være veien til saligheten og til Faderen. Og den som ikke har annet enn slike gjerninger, må være og bli på en gal vei, i løgnen og i døden, til han kommer til den rette veien, det vil si til Jesus Kristus.

«Ja,» sier du, «er da de ti bud onde? Er det da galt å leve tuktig og hederlig og oppføre seg rettskaffent? Har Gud ikke behag i det? Eller liker han det bedre når en lever i utukt og ikke gjør noe godt?» Nei, for Guds skyld! svarer vi. Når en gjør Guds vilje og lever rettskaffent, er det rett og godt og velbehagelig for Gud.

Men av det følger ikke at slikt er veien til Gud og det evige liv. De ti bud skal en holde fordi Gud har befalt det, og fordi en ikke kan være ulydig mot denne befalingen uten å synde. Men til Faderen kan en bare komme én eneste vei, og den heter verken gode gjerninger eller Guds bud, men Kristus Jesus.

Denne eneste veien er «sannheten», som ikke bedrar oss, og «livet», som bevarer oss fra døden. Ellers måtte vi bli i døden med alle våre gode gjerninger og vårt hellige liv, og kunne ikke fri oss ut av den.

Derfor gir Herren seg også et nytt navn her og sier: «Jeg er veien.» For der det verken er vei eller sti, kan en ikke nå målet. Men fordi ingen kan komme til Gud eller kjenne Gud uten ved Kristus, sier han: «Jeg er veien til Faderen.»

Det er ikke en vei en går på med føttene, men med hjertet; det vil si: En skal forlate seg på ham og sette all sin lit til ham. Den som gjør det, er på den rette veien til Faderen og det evige liv og kan umulig gå seg vill. For han har jo Kristus, som ikke bare er «veien», men også «sannheten» og «livet». Derfor trenger den som er på denne veien, verken å frykte synden eller døden, som er syndens lønn (Rom 6,23).

Her skal en derfor skjelne mellom disse to spørsmålene: Hva skal jeg gjøre når jeg vil leve som en kristen? Og: Hva skal jeg gjøre når jeg vil gå til Faderen og det evige liv? Til et kristent liv hører de ti bud. Også de er en vei, for her står Guds befaling, som krever en slik lydighet av oss. Den som ikke vil gi den, må derfor vente den straff og fordømmelse som er lagt på ulydigheten.

Men disse ti bud er ikke den rette veien til Faderen. Her gjelder bare det Kristus sier: «Jeg er veien.» Og slik en ikke skal lage seg andre Kristuser, skal en heller ikke lage seg andre veier. For lager en seg enda en vei til Faderen ved siden av Kristus, er det en gal vei.

Ut fra dette kan en nå felle den rette dommen over alle slags religioner og troslærer. Tyrkerne, jødene og hedningene håper også å bli salige, og de skryter av at de kjenner Gud, tjener Gud og tilber Gud. Men skal Kristus alene være veien til Faderen, og tror de ikke på Kristus – hvordan er det da mulig for dem å komme til Gud? Da må jo også deres beste liv og helligste gjerninger, bønnen deres og all gudstjenesten deres, ikke være annet enn villfarelse, løgn og død. For uten Kristus finnes det verken vei, sannhet eller liv.

Slik går det også med paven og flokken hans; de lager seg mange veier til Faderen. Av denne grunn løper en munk i kloster; en prest holder messe; en tredje tjener og tilber helgenene; og en fjerde kjøper seg avlat eller stifter sjelemesser – alt i den tro at de dermed lager seg en vei eller bro til himmelen. Men gjør hva du vil, ja, selv de helligste gjerningene som er befalt oss i de ti bud – de fører deg likevel ikke til Faderen. For Kristus alene er veien; han alene er sannheten og livet.

Tror du ikke på Kristus, trøster du deg ikke med at han er gått bort til Faderen, og stiller du ikke hjertet ditt tilfreds med at han ved sin død har gjort i stand en bolig for deg, så hjelper alt sammen ingenting. Ja, da er alt du foretar deg, rent villfarelse, løgn og død, hvor høyt verden enn roser deg for det. Troen på Kristus alene må gjøre det, for uten Kristus finnes det ingen vei til Faderen.

Men her må en igjen skjelne mellom gjerningene, så en ikke faller i det svermeriet som gjendøperne og sakramentsforakterne er falt i. For det er ikke galt sagt, og det røver ikke Kristus hans ære, når jeg sier: «Vil du komme til Faderen og bli salig, så la deg døpe» – slik Peter også sier til jødene (Apg 2,38). Likeså: «Vil du komme til Faderen og bli salig, så hør Guds ord.» Likeså: «Vil du komme til Faderen og bli salig, så gå til det høyverdige sakrament.»

For dåpen, sakramentet og Ordet er ikke bare befalt av Kristus; uten ham er de slett ingenting. Derfor krever disse gjerningene troen; uten den er de til ingen nytte – akkurat som ikke engang Kristus selv gagner dem som ikke tror på ham.

Sa noen derfor: «Ja, er Kristus alene veien, hva skal jeg da med dåpen, Ordet eller sakramentet?», så ville han vanære Kristus med en slik tale – ikke bare fordi Kristus har befalt og innstiftet dåpen, Ordet og sakramentet, men fordi Kristus selv er i dåpen, i Ordet og i sakramentet og altså nettopp her er vår vei.

«Men han er jo gått bort til Faderen, og vi ser ham ikke lenger,» som han sier (Joh 16,10). «Hvordan skal vi da gå til Faderen ved ham? Hvordan er han da vår vei?» Ikke på noen annen måte enn at han i dåpen, i Ordet og i sakramentet kommer til oss som den som er død for oss, har utøst sitt blod for oss og har forsonet oss med Faderen.

Men den som ikke vil ta imot Ordet og sakramentene, han vraker jo dermed også Kristus og nekter å ta imot ham – og han er likevel vår eneste vei til Faderen.

Derfor er det noe ganske annet med Ordet og sakramentene, som Kristus selv er i, med og hos, enn med de gjerningene vi selv gjør. Gir jeg almisse, tjener jeg min neste, lar jeg meg pine til døde for Ordets skyld – så er alt dette likevel gjerninger som jeg ikke tør sammenligne med Kristus og hans lidelse og død, selv om Den Hellige Ånd hjelper meg å gjøre dem. Derfor kan og skal vi slett ikke rose slikt som om vi kunne komme til Faderen og det evige liv ved det.

Men mer trenger vi ikke å si om denne saken. For Herren forklarer selv dette og viser hvorfor han kaller seg veien, når han sier: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg.»

Men «å komme til Faderen» kan jo ikke være noe annet enn å ha en nådig Gud, være kvitt synden og være tatt inn i det evige liv. «Dit kan dere aldri komme ved

deres gjerninger og hellighet,» sier han. «Dit må dere komme ved meg, det vil si bare ved at jeg går bort til Faderen, lider og dør.» Så vakkert samler Herren her den troens artikkel som vi bekjenner: at en blir rettferdig og salig bare ved troen på Kristus.

Men han nøyer seg ikke med å si: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg.» Han legger straks til et enda større ord og sier videre: «Hadde dere kjent meg, så hadde dere også kjent min Far.» Med disse ordene vil han vise at der en ikke har og kjenner Kristus, er det heller ikke mulig å ha eller kjenne Gud.

Alle hedninger, likeså jødene og tyrkerne, ja, selv papistene, taler om Gud og skryter så mye av det. Men hva er da all denne talen verd? Ordene kan de nok føre i munnen. Men her står dommen: Kjenner du Kristus, så kjenner du også Gud; men kjenner du ikke Kristus, så kjenner du heller ikke Gud.

«Ja,» sier du, «men er det da ikke å kjenne Gud når tyrkerne og jødene sier at han har skapt himmel og jord av intet, at han opprettet sin pakt med Adam og Eva i paradiset, og at han førte Israels barn ut av Egypt? Det er da sant at det ikke er en falsk gud, som hedningenes, men den rette, evige Gud som har gjort dette?» Ja, si hva du vil; men her står det: Kjenner du Kristus, så kjenner du også Gud. Men kjenner du ikke Kristus, så kjenner du ikke Gud; da fornekter du Gud, og da tror du ikke på Gud. For like etter sier Herren til Filip: «Tror du ikke at jeg er i Faderen, og Faderen i meg?»

Her går Herren altså tilbake til den artikkelen han pekte på i begynnelsen av denne prekenen med ordene: «Tror dere på Gud, så tro også på meg!» For det blir ikke annerledes: Dette mennesket Jesus Kristus er Gud, og Gud er Jesus Kristus. Den som ikke kjenner Sønnen og tror på ham, kan for øvrig si og vite om Gud alt han vil – det er likevel ingen rett kunnskap om Gud. For med det verken kjenner eller treffer han den rette Gud, ettersom det i sannhet ikke finnes noen annen Gud enn denne, vår Herre Jesu Kristi Far.

Derfor sier han videre til Filip: «Så lang en tid har du vært hos meg, og du kjenner meg ikke? Den som ser meg, ser Faderen.» Likeså: «De ordene du hører meg tale, taler ikke jeg, men Faderen; og de gjerningene jeg gjør, gjør Faderen.» Alt dette går ut på at vi skal kjenne Kristus som den sanne, evige Gud og trøste oss med hans lidelse og død som en fullkommen betaling for våre synder og forsoning med Gud. Den som gjør det, kjenner Gud, ærer Gud og tror på Gud.

For å kjenne Gud betyr ikke bare å vite at Gud har skapt himmel og jord, at han har gitt oss liv og legeme, og at han er allmektig. Dette er bare ett stykke av kunnskapen om Gud, og det minste stykket. For kommer en ikke lenger, må en bare frykte en slik Gud så mye mer. Vi vet jo alltid med oss selv at vi har vært ulydige mot denne Gud som har skapt alt til vårt beste.

Men den som kjenner Kristus, ser i ham at Gud er en nådig og barmhjertig Gud. Han vil ikke fordømme oss for vår synd og ulydighet, men være nådig mot oss og hjelpe oss ut av syndene våre. For her står hans Sønn; ham gir han som offer for oss, så vi ved ham skal ha syndenes forlatelse og det evige liv. Og denne kunnskapen – at han er så barmhjertig mot syndere – er den rette kunnskapen om Gud. Men den kan en ikke lære noe annet sted enn hos hans Sønn Jesus Kristus.

Derfor sier Kristus: «Hadde dere kjent meg, så hadde dere også kjent min Far.» Han er ikke bare en allmektig og evig Gud, men også en nådig og barmhjertig Gud. Hans allmakt og evighet kan en spore og lære av alle skapningene i hele verden. Men hans nåde og barmhjertighet lærer en bare av Kristus – av Kristi lidelse og død, og av at han går bort og gjør i stand boliger for oss, som vi ellers måtte ha vært uten i all evighet.

Her ser dere nå, kjære venner, hvordan Herren trøster disiplene sine ved å lære dem at de skal kjenne ham rett; da skal hjertet deres ikke bli forferdet. Så gi Gud oss sin nåde, så også vi kan lære dette og i all nød tenke på denne trøsten! Amen.

Johannes døperens dag

Luk 1,57–80. Holdt i 1532. (Oversetterens merknad: 24. juni.)

> Tiden var nå kommet da Elisabet skulle føde, og hun fødte en sønn. Og da hennes naboer og slektninger fikk høre at Herren hadde vist sin store miskunnhet mot henne, gledet de seg sammen med henne.
> På den åttende dagen skjedde det så at de kom for å omskjære barnet, og de ville kalle ham Sakarja etter faren. Men da tok hans mor til orde og sa: Nei, han skal hete Johannes! De sa til henne: Det er da ingen i slekten din som har det navnet. De gjorde så tegn til hans far for å få vite hva han ville at barnet skulle hete. Han ba da om en tavle, og skrev disse ordene: Johannes er navnet hans. Og de undret seg alle. Men i det samme ble hans munn åpnet og hans tunge løst, og han talte og lovet Gud. Og det kom frykt over alle som bodde der omkring, og i hele fjellandet i Judea talte de med hverandre om alt dette som hadde hendt. Alle som hørte om det, la seg det på hjertet, og de sa: Hva skal det da bli av dette barnet? For Herrens hånd var med ham.
> Og hans far, Sakarja, ble fylt av Den Hellige Ånd, han talte profetisk og sa: Lovet være Herren, Israels Gud, fordi han så til sitt folk og forløste det! Han oppreiste for oss et frelsens horn i sin tjener Davids hus, slik han fra gammel tid av har talt ved sine hellige profeters munn – en frelse fra våre fiender og fra alle deres hånd som hater oss, for å gjøre miskunn mot våre fedre og komme sin hellige pakt i hu, det løftet han ga Abraham, vår far, med ed, om å fri oss fra våre fienders hånd og gi oss å tjene ham uten frykt i hellighet og rettferd for hans åsyn alle vårt livs dager.
> Og du, barn, skal kalles Den Høyestes profet. For du skal gå fram for Herrens åsyn for å rydde hans veier, for å lære hans folk frelse å kjenne ved at deres synder blir forlatt, på grunn av vår Guds inderlige miskunnhet, som lot soloppgang fra det høye gjeste oss, for å lyse for dem som sitter i mørke og dødsskygge, for å styre våre føtter inn på fredens vei.
> Men barnet vokste opp og ble sterkt i ånden. Han var i ødemarken til den dagen da han skulle stå fram for Israel.

Hver kristen skal kjenne den rette grunnen til at vi holder denne dagen hellig. Da får vi ikke en så tåpelig sankthansglede som den verden pleier å lage seg – som om Herren vår Gud bare har latt den hellige Johannes døperen bli født for at folk skal ete og drikke, danse og more seg.

Riktignok forkynner engelen for den gamle Sakarja at «mange skal glede seg over hans fødsel» (Luk 1,14). Men det skal ikke være en glede i fyll og fråtsing,

slik vi tyskere har for skikk å misbruke denne dagen. Det skal være en åndelig glede over denne Johannes. Han skal være den første predikanten som med fingeren peker på kvinnens velsignede ætt og forkynner oss frelse og syndenes forlatelse – at Gud for Kristi skyld vil være oss nådig og vise oss all barmhjertighet.

Dette er ikke en glede som varer én dag og gir folk hodepine dagen etter; den varer i all evighet og fører saligheten med seg. Det er for denne gledens skyld de kristne har holdt sankthansdagen hellig: De skulle få en forsmak på gleden og takke Gud for hans miskunn. Derfor vil vi nå ta for oss denne beretningen.

Aller først skal vi merke oss at Gud har gjort et særlig stort under ved denne fødselen. For her hører vi at far og mor har levd lenge sammen i et barnløst ekteskap, og nå er de kommet i en alder da de ikke lenger kan håpe på noe barn. Hun var ikke bare en kvinne langt oppe i årene; hun hadde også, som engelen sier til jomfru Maria, ord på seg for å være ufruktbar.

Da gjør Gud det store underet at han gir henne en sønn. Og han blir så stor at Kristus selv sier om ham: «Noen større enn døperen Johannes er ikke reist opp blant dem som er født av kvinner» (Matt 11,11).

Dette er altså det hver kristen skal vite og lære i dag om dette barnet: hvor underfullt han ble unnfanget og født, og hvilke andre under som her har hendt. Engelen bringer det første budskapet fra himmelen om denne sønnen. Faren, Sakarja, blir stum til barnet er åtte dager gammelt. Moren gir barnet navn og sier: «Han skal hete Johannes» – enda hun ikke har hørt navnet av noen. Deretter begynner faren å tale igjen, og fylt av Den Hellige Ånd holder han en vakker preken om dette barnet.

Av alt dette må en slutte at Gud har noe særlig i sinne med dette barnet. Derfor undrer da også hele slekten og naboene seg og slutter at Gud vil ut rette noe uvanlig ved ham. Men særlig må det vekke ettertanke at Herrens engel allerede forkynner om dette barnet før det ennå er unnfanget i mors liv. For Gud farer ikke med løs tale, og han sender heller ikke englene sine ut for en ringe sak; det må alltid bety noe stort når han taler og sender ut englene sine.

Så snart engelen har sagt til Sakarja at han skal få en sønn, sier han da også hva slags menneske denne sønnen skal bli, og hva han skal utrette i verden: «Han skal bli deg til glede og fryd, og mange skal glede seg over hans fødsel» (Luk 1,14). Det vil si: Denne fødselen skal bli til stor velsignelse for menneskene.

For engelen taler her om to slags glede. Den første er foreldrenes; det må ha vært en stor glede for dem å få en sønn i sin alderdom. Særlig må det ha vært en stor glede for Elisabet. Hun hadde så lenge måttet bære forbannelsen og skammen ved å være ufruktbar, og derfor hadde hun måttet sky de andre kvinnene, slik en ugle skyr de andre fuglene. Dette er nå den gleden foreldrene selv har hatt over dette barnet.

Men den andre gleden er enda større. For ikke bare far og mor, men også andre mennesker skal glede seg over denne sønnen – ikke bare fordi han er født, men også for embetets skyld, for han skal ha et så gledelig og trøsterikt embete. Engelen forkynner at «han skal være stor for Herren» (Luk 1,15), og

faren, Sakarja, legger dette vakkert ut når han sier: «Og du, barn, skal kalles Den Høyestes profet. For du skal gå fram for Herrens åsyn for å rydde hans veier, for å lære hans folk frelse å kjenne ved at deres synder blir forlatt.»

Det er som om han ville si: Hittil har vi hatt Moses og profetene, men de har latt oss alle bli sittende i synden og med en ond samvittighet, og vi har ikke kunnet slippe unna døden; mot dette har det verken vært råd eller hjelp.

Slik gikk det også senere under pavedømmet. Der løp den ene til Sankt Jakob og den andre til Roma; her pisket en seg, og der fastet en annen seg fordervet. Og når de så hadde prøvd og gjort alt, var samvittigheten likevel ikke hjulpet. De arme, elendige, bedrøvede menneskene visste verken ut eller inn, og de fant ingen trøst eller ro mot synden og døden.

Men nå, sier Sakarja, skal det bli annerledes; nå har Gud gitt oss et barn som skal vise oss veien til syndenes forlatelse. Og over dette, sier engelen, skal ikke bare du, Sakarja, glede deg. Også andre mennesker, som ikke har sett og opplevd denne underfulle fødselen, skal glede seg av hjertet og takke Gud for at han har sendt denne trøsterike predikanten. Med fingeren skal han vise dem til Guds Sønn og forkynne syndenes forlatelse for alle som tar imot ham og tror på ham.

Å, salige de ører som skal høre denne røsten si: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29) Og salige de øyne som skal se den hellige fingeren som peker på offeret som skal ofres for verdens synd!

Med ordet om «syndenes forlatelse» vil altså Sakarja fylle alle menneskers hjerter med glede over at tiden nå er inne da en skal kunne vite hvordan en blir forløst fra syndene sine og evig salig. For det er i sannhet en stor og herlig ting at Johannes, som den aller første, står fram i verden med denne prekenen: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» Hvert menneske må jo bekjenne i sitt hjerte og si til seg selv: Også jeg hører jo til verden. Og når dette Guds lam bærer all verdens synd, så vil det også bære min; her er ingen utelukket.

Dette er den rette gleden og det rette gledesbudskapet: Nå skal ikke synden lenger tynge verden, og den skal ikke lenger skremme, fordømme og drepe oss; den skal tas bort fra oss og legges på dette Guds lam.

Dette budskapet bringer Johannes først til verden når han peker på Kristus med fingeren og formaner og vekker oss til å holde fast ved denne Frelseren og vente all nåde hos ham. Riktignok har også andre profeter spådd om Kristus og forkynt at han skulle komme og forløse verden fra synden. Men verken Jesaja eller Jeremia har kunnet si: Se, her er han som dere skal ta imot, og som skal fullføre dette verket. Johannes alene er den som først skal la dette budskapet lyde i verden, og som med fingeren skal peke på den personen der syndenes forlatelse i sannhet finnes.

Den rette grunnen til denne festen, og til at vi holder Johannes døperens dag hellig, er altså ikke hans strenge levesett eller hans underfulle fødsel. Grunnen er at hans hellige finger peker på Kristus, og det er hans ord og hans embete. For et slikt embete og en slik preken hadde en aldri før hørt i verden, og aldri før hadde noe menneske hatt en finger som pekte på dette Guds lam slik Johannes' finger gjør.

Derfor skal hver den som synden tynger, og som djevelen og døden skremmer, trøstig se til denne predikantens munn og finger. For her skal han lære hvordan han kommer til syndenes forlatelse og blir forlikt med Gud.

Utleggelse av Sakarjas lovsang

Dette er altså den gleden som ikke bare Sakarja og Elisabet, men hele verden skal ha over Johannes. Men for å få anledning til å tale noe mer utførlig om dette, vil vi nå ta for oss lovsangen til den ærverdige far Sakarja. Evangelisten gir ham det vitnesbyrdet at han, fylt av Den Hellige Ånd, har talt profetisk om sin sønn og om det særlige embetet han skulle ha her i verden. For slik skriver evangelisten:

«Og hans far, Sakarja, ble fylt av Den Hellige Ånd, han talte profetisk og sa: Lovet være Herren, Israels Gud, fordi han så til sitt folk og forløste det! Han oppreiste for oss et frelsens horn i sin tjener Davids hus, slik han fra gammel tid av har talt ved sine hellige profeters munn – en frelse fra våre fiender og fra alle deres hånd som hater oss.»

Der hører dere hvor glad den gamle, gudfryktige Sakarja blir over sønnen sin – ikke bare for hans persons skyld, men fordi det Gud så lenge før har lovet ved sine profeter, nå er nær og begynner å skje. Gud vil gi David en sønn som skal frelse oss fra alle fiender, det vil si fra djevelen, synden, døden og helvete, som vil overvelde og fordømme oss.

Nå, sier han, begynner det som alle profetene har skrevet og ropt om at en gang skulle skje. Nå er det kommet; derfor være Gud lovet alltid og i evighet! Det har vært lovet oss, og alle profetene har trøstet menneskene med det. Men de har ikke kunnet føre det fram i dagens lys eller preke om det og vise menneskene til det, slik min sønn skal gjøre.

Men her må vi venne oss til Skriftens måte å uttrykke seg på. Sakarja sier ikke rett og slett: Gud har oppreist for oss en frelse eller hjelp mot våre fiender. Han sier «et frelsens horn», og på vårt språk betyr det et nådens rike. Alle som er i angst og nød og tynget av synder, skal holde seg til det. I dette nådens rike skal de finne frelse, slik at synden ikke skal skade dem og døden ikke drepe dem.

For Davids rette sønn, som skal begynne et evig nådens rike, er allerede unnfanget i mors liv og skal snart fødes. Han vil stå opp mot våre fiender – synden, djevelen og døden –, seire over dem og redde oss fra dem, så de aldri i evighet skal makte noe mot oss. Dette nådens rike står nå for døren, og mitt barn, min kjære lille Johannes, skal bringe det første budskapet om det til sitt folk.

Men av bare glede kan ikke den gudfryktige Sakarja få sagt nok om denne nåden og barmhjertigheten, og han fortsetter:

«… for å gjøre miskunn mot våre fedre og komme sin hellige pakt i hu, det løftet han ga Abraham, vår far, med ed, om å fri oss fra våre fienders hånd og gi oss å tjene ham uten frykt i hellighet og rettferd for hans åsyn alle vårt livs dager.»

Dette er en svært vakker tekst, som lærer oss hva vår Herre Jesu Kristi rike egentlig er. Dere, mine kjære venner, har ofte hørt hvor forferdelig jødene

misforsto dette Kristi rike. De mente at han skulle opprette et jordisk rike, leve i stor prakt som andre konger og hjelpe sitt folk til stor ære og anseelse.

Men Sakarja sier oss her noe helt annet, nemlig at det skal være et rike der barmhjertigheten skal herske. Med dette vil han gjendrive Moses og hele loven, som forkynner at Gud bare vil være nådig mot dem som holder budene hans og er rettferdige. Men der barmhjertigheten skal herske, har også de som er syndere og ikke har holdt loven, noe å håpe på, så de ikke skal fortvile.

Nå forklarer Sakarja denne barmhjertigheten slik at den også skal komme de døde fedrene til gode. Derfor kan det ikke være en barmhjertighet som gjelder jordiske goder eller dette timelige livet, for i det har de døde ikke lenger noen del.

Hva skulle det vel hjelpe Abraham, Jakob og de andre fedrene om Kristus ville opprette et verdslig herredømme og gi sitt folk penger og mye gods? Nei, den barmhjertigheten de får her, er at Gud ved Herren Kristus vil forlate dem syndene og skjenke dem det evige liv. Den trenger de også hvis de skal bli fridd fra den evige død. Hva skulle ellers løftet om Kristus hjelpe dem? De fikk jo ikke oppleve at han kom; de bare trodde på ham.

Derfor sier Sakarja at Gud hadde gjort «en hellig pakt» – det vil si pakten om syndenes forlatelse ved Herren Kristus – og at han hadde sverget Abraham en ed på at han ville holde denne pakten og oppfylle sitt løfte.

Hva er nå denne pakten og eden? Ikke noe annet enn at vi ved denne lovede og velsignede ætt, Jesus Kristus, skulle bli fridd fra våre fienders hånd. Det gjelder ikke jordiske fiender, selv om Gud også vil hjelpe oss mot dem og holde sin vernende hånd over de kristne. Men denne pakten er ikke opprettet for å gi slik jordisk hjelp; den er opprettet mot synden, den evige død og hele djevelens rike. Denne pakten, sier Sakarja, oppfyller Gud nå, og min sønn skal være den som bringer verden det første budskapet om at den blir oppfylt.

Her må vi særlig legge merke til at han kaller den «Guds hellige pakt» eller testamente. For med dette ser han tilbake til Moses. Ved ham hadde Gud i sin tid også opprettet en pakt med sitt folk på Sinai-fjellet da han ga loven.

Men det var en pakt som de ikke kunne holde. For kjøtt og blod er så fordervet av synden at det ikke kan lyde Guds vilje; alltid begjærer, gjør og vil det noe annet enn det Gud byr i sitt ord. Den første pakten, loven, var riktignok hellig og god. Likevel ble den ikke hellig og god for menneskene, for de kunne ikke holde den. Derfor måtte de ha en ond samvittighet og bli værende i synden og døden.

Derfor ble Gud av faderlig barmhjertighet beveget til å opprette en annen pakt med oss ved sin Sønn Jesu Kristi blod. Det er en hellig pakt, som gjør oss fri fra syndene og også hellige. For i denne pakten blir syndenes forlatelse lovet oss – ikke ved blod av okser og kalver, men ved Guds Sønns blod. Ved det er det gjort fyllest for denne pakten, den er fullbyrdet og stadfestet, og derfor kan vi trygt og tillitsfullt forlate oss på den og trøste oss ved den.

Og av dette, sier Sakarja, skal det nå følge et helt nytt og hellig liv. De som går inn i denne pakten, skal aldri mer i hele sitt liv være djevelens treller, slik verden er det; de skal tjene Gud uten frykt og med en god og glad samvittighet.

For den som ikke trenger å frykte synden, døden og djevelen – hva skulle vel et slikt menneske frykte eller bekymre seg for?

Den første og høyeste gudstjenesten er altså at en for Kristi skyld forlater seg på Gud, uten redsel og med den rette tillit. En tror at han er vår Far, at han mener det hjertelig godt med oss, og at han ikke vil fordømme oss, men for Kristi skyld – for hans døds og oppstandelses skyld – vil gjøre oss salige og verne oss i all evighet mot synden, helvete og djevelen.

Etter denne gudstjenesten følger enda en. Den består ikke, slik papistene lærer, i at en påtar seg særlige skikker og gjerninger når det gjelder klær, mat og drikke, søvn, våking og annet. For i slike ting lar Gud menneskene gjøre som hver og en selv vil etter sine kår og behov, bare det skjer med måtehold og takk.

Men denne gudstjenesten består i at en «tjener Gud i hellighet og rettferd». Ordet «hellighet» betyr ikke noe annet enn at en fører et rettskaffent og hellig liv og bevarer en god samvittighet. En gir ikke etter for synden og kjøttets lyster, men står imot dem og overgir seg av hjertet til den rette lydighet som Gud krever av oss i sitt ord, og som han ved sin Hellige Ånd virker i hjertene til de troende.

For det slår ikke feil: Også hos de kristne vil verken deres eget kjøtt og blod eller den onde ånd holde seg i ro; de vil uavlatelig drive og egge dem til synd og fall. Derfor skal de kristne, som Sakarja sier her, flittig tenke på sitt kall og sitt embete og «tjene Gud i hellighet», det vil si vokte seg for synd og være gudfryktige. Da vil Den Hellige Ånd komme til dem og hjelpe dem å overvinne kjøtt og blod, ja, djevelen selv. Og slik skal de kristne hele sitt liv tjene Gud, sin himmelske Far, i hellighet.

Men her får vi erfare – og vi må bekjenne og klage over det – hvor skrøpelige vi er, for svært ofte snubler vi i denne tjenesten. Det skjer overmåte lett at et menneske faller i en eller annen synd. Kjøttet er sterkt, og den onde ånd henger seg på, og derfor må Den Hellige Ånd i oss kjempe med vår store skrøpelighet. Derfor har vi aldri denne helligheten fullkomment i oss. For her på jorden får vi, som Paulus kaller det, bare «Ånden som førstegrøde» (Rom 8,23), og ikke engang tiendedelen av Den Hellige Ånds fylde.

Hva skal nå en kristen gjøre når han er falt, eller når han kjenner sin skrøpelighet og at han er en synder? Om dette lærer den hellige Sakarja oss videre, og han taler om enda en gudstjeneste. Den kalles «rettferd», og den består i at vi erkjenner synden og vender oss bort fra den når vi ennå kjenner synd i oss, og trygt tror at den rettferdige Gud for sin Sønn Jesu Kristi skyld vil forlate og tilgi oss all vår urettferdighet.

Å «tjene Gud i rettferd» er altså dette: at en ikke fortviler i synden, men vender seg bort fra den og med fast tillit håper og tror på syndenes forlatelse for Kristi skyld.

Denne tjenesten i rettferd kommer så tjenesten i hellighet til hjelp, så den blir fullkommen; for det som ennå mangler oss i hellighet, blir erstattet ved troen og syndenes forlatelse. Dette er Herren Kristi rike, og det er den skatten hans folk, de troende, skal ha: Ved syndenes forlatelse blir de rettferdige, ved Den Hellige Ånd blir de hellige, og derfor skal de verken frykte død eller djevel.

Dette skal Kristus utrette, sier Sakarja, og min sønn skal være det første sendebudet som høyt og åpent skal kunngjøre dette i verden:

«Og du, barn, skal kalles Den Høyestes profet.»

Her sier ikke den kjære far Sakarja noe om det hellige, strenge livet sønnen hans skal føre, enda han selv hadde hørt engelen si om det: «Vin og sterk drikk skal han ikke drikke» (Luk 1,15). Nei, han priser bare prekenembetet hans og sier: «Du skal kalles Den Høyestes profet» – og det ikke bare en profet, slik de andre profetene var. «Du skal gå fram for Herrens åsyn.»

For han selv, Herren Kristus, vil nå komme og preke selv. Men før han kommer, skal du stå fram og si: Dette er mannen som skal frelse hele verden. Den som har ham, har en nådig Gud og skal være frimodig og uten frykt. Dette har ingen av profetene før ham kunnet si, for de har alle forkynt om Kristus som skulle komme, ikke om Kristus som var til stede:

«For du skal gå fram for Herrens åsyn for å rydde hans veier.»

En fyrste går eller viser seg jo ikke selv fremst i flokken; han sender hoffolkene sine i forveien, og nærmest foran fyrsten går hans mest betrodde tjener. Og når en ser ham, viker alle til side og gjør plass. Slik skal også min sønn gå foran denne Frelseren og rope: Gjør plass, for han, livets Fyrste, følger like etter! For Johannes døperen forkynte at Kristus var til stede og like etter ham skulle tiltre sitt prekenembete, så hver og en kunne gjøre seg rede til å ta imot ham.

Dette er den gleden vi i dag skal la gå oss til hjertet: Den som er forferdet over syndene sine, og den som gruer for døden, skal se hit til denne salige fingeren og lytte til røsten når Johannes sier: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» Denne fingeren skal vi prise i dag, og vi skal takke Gud for den kjære Johannes døperens embete og trøsteord. For han er den utvalgte og ypperste framfor alle de andre profetene og predikantene.

Tenk nå tilbake og si meg: Var vi ikke alle noen store dårer under pavedømmet? For der gikk all lov prisningen og gleden som en hørte fra prekestolene på sankthansdagen, bare ut på at Johannes førte et så strengt liv: Han drakk verken vin eller annen sterk drikk, men åt gresshopper og villhonning og kledde seg i kamelhud. Men hva hjelper dette deg eller meg? Hva skal det gagne og tjene oss til? Er det ikke sant at hvis en bare vil se på Johannes for hans egen persons skyld, kan ingen finne noen trøst hos ham?

Gud hadde riktignok pålagt den hellige Johannes å føre et slikt strengt liv. Når menneskene så at han ikke var en vanlig mann, men førte et liv helt ulikt det mengden levde, skulle de gi desto mer akt på prekenen hans og desto lettere tro den – evangeliet til ære og framgang. Likevel hjelper ikke dette oss nå, og det kan ikke gi oss noen særlig glede.

Men det som gleder og trøster alle troende hjerter, er at Johannes kommer med denne prekenen og med fingeren viser til ham som er all vår glede og trøst, nemlig til Guds lam, som bærer bort verdens synd. På dette Lammet peker han med fingeren – ikke til gagn for kuer, gjess, stein eller tre, men for oss mennesker, oss arme, bedrøvede syndere, så vi kan ta imot ham og trøste oss ved ham. Om dette sier Sakarja videre:

«For du skal gå fram for Herrens åsyn … for å lære hans folk frelse å kjenne ved at deres synder blir forlatt, på grunn av vår Guds inderlige miskunnhet, som lot soloppgang fra det høye gjeste oss.»

Dette er et mektig, vakkert, rikt og trøsterikt ord, som svært klart viser hva slags ny preken Johannes skulle komme med her i verden. Jødene hadde allerede fra før loven – den læren og prekenen som lærte dem hva de skulle gjøre når de ville gjøre Guds vilje. Dette er riktignok også en herlig og stor kunnskap og en framifrå lære.

Men for oss går det svært ille med den, fordi vi ikke makter å følge den. Vi vet at Gud har gitt oss sine ti bud og krever at vi lever etter dem, og likevel må vi bekjenne at vi ikke holder dem. Da følger det jo at denne kunnskapen om loven ikke virker noe annet i menneskene enn at de må frykte Gud og vente hans vrede og den straffen de har fortjent.

Derfor sier Paulus: «Loven virker vrede» (Rom 4,15). Loven dreper og anklager oss, og den er som et skyldbrev som fører fordømmelsen over vår egen hals (Kol 2,14). Men nå skal Johannes komme og gi «Guds folk» en annen kunnskap – ikke om synden og vreden, men om frelsen. Det vil si: en preken som lærer oss hvordan vi skal bli salige og frelst fra synd og død.

Dette er en kunnskap som verden ikke vet et ord om. Under pavedømmet var folk riktignok kommet så langt at de godt kjente at de trengte hjelp mot synden og døden. Men hvor de skulle finne denne hjelpen, visste ingen. Derfor påkalte den ene jomfru Maria, den andre den hellige Anna; én gjorde ett, en annen noe annet. Men dette var ikke bare forgjeves; det var også en straffverdig og grufull avgudsdyrkelse.

I denne kunnskapen skal nå Johannes være en mester og lære menneskene frelsen å kjenne. Det vil si: Han skal holde en preken her i verden som lærer oss hvordan vi kan bli salige, det vil si fri fra synd og død.

Hvordan skal nå dette skje? Hva slags lære skal det være? En lære, svarer Sakarja, der menneskene hører at syndene deres skal være forlatt. Den som vil vite hvordan han skal bli salig, må vite at det bare skjer ved nåden og ikke ved noe annet overhodet. Jødene lærte, slik en ser hos profetene, at den som ville ha syndenes forlatelse og en nådig Gud, måtte ofre mye eller – når de gjorde det best – holde de ti bud. Det samme forkynner også paven: En må gjøre gode gjerninger, gi almisse, faste, be, høre messe og så videre; dette er veien til saligheten.

Nei, sier Johannes, det strekker ikke til. Jeg har også fastet og ført et strengt liv, og skulle slike gjerninger hjelpe, så måtte jo mine også hjelpe meg. For utvortes sett førte Johannes et helligere liv enn Kristus selv. Kristus ble jo værende blant menneskene, drakk vin og spiste kjøtt, mens Johannes levde ute i ødemarken, klarte seg med det aller nødtørftigste og nøyde seg med vann, villhonning og gresshopper.

Og likevel, sier Johannes, hjelper ikke dette strenge livet det minste; det fører meg ikke inn i himmelen. Det som hjelper, er syndenes forlatelse. «For av hans fylde har vi alle fått, og det nåde over nåde» (Joh 1,16). Og: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!»

Dette er Johannes døperens preken. Han driver alltid på at vi skal holde oss til Kristus og håpe på og ha syndenes forlatelse ved ham alene. Vi skal være gudfryktige og øve oss i et hellig liv, det er sant nok; men at vi blir salige, det skjer bare ved syndenes forlatelse.

Derfor skal hver og en lære å kjenne Gud som en som av bare nåde og miskunn vil forlate synden for denne lovede Frelserens skyld – han som Johannes peker på. Og han skal si: «Gå ikke i rette med meg, din tjener!» (Sal 143,2) Døm meg ikke etter mitt liv, for jeg vet jo at jeg ikke kan bestå for deg med mine gjerninger. Jeg vil gjerne vokte meg for synd og være gudfryktig, men det hjelper meg ikke. Dette alene hjelper meg, det du har latt den hellige Johannes forkynne: at vi skal bli salige ved syndenes forlatelse.

Her skal du legge nøye merke til dette: Når verden bare skal bli salig ved syndenes forlatelse, må det jo følge at verden er helt og holdent syndig. For der det ikke finnes synd, trenger en ikke syndenes forlatelse; men der en trenger syndenes forlatelse, må det jo være synd. Slik sier også Sakarja her at den som vil ta imot frelse, må ha syndenes forlatelse. Av dette er det jo lett å slutte at alle mennesker er syndere og derfor fordømt, om de fikk det de hadde fortjent.

Skal de bli salige, finnes det bare den ene veien: at syndene deres blir forlatt. Men dette skjer, som Johannes lærer, bare ved Guds Sønn. Han er Guds lam, som alle våre synder er lagt på; han alene kan hjelpe oss. For skulle syndene ligge på oss selv og bæres av oss selv, måtte vi være fortapt i all evighet.

Dette er Johannes døperens preken. Av den lærer en hvordan en skal bli salig, nemlig bare ved syndenes forlatelse. Men dette tåler ikke paven og hans tilhengere. Riktignok synger de hver dag i ottesangen sin denne samme Benedictus, Sakarjas lovsang, men de forstår den ikke. Tvert imot bekjemper og forfølger de det som det verste kjetteri når vi lærer at en blir salig bare ved syndenes forlatelse og ikke ved sine egne gode gjerninger.

Men hvor kommer syndenes forlatelse egentlig fra? Hva er det som virker den og skaffer den til veie? På dette svarer Sakarja svært vakkert: «på grunn av vår Guds inderlige miskunnhet».

Dette må vel, skulle jeg mene, kalles å skjære all fortjeneste og alle gode gjerninger grundig bort fra syndenes forlatelse. Da skal ingen si at den blir vunnet ved menneskelig verdighet og fortjeneste, eller at jomfru Maria, Paulus eller Peter fikk syndene forlatt fordi de var så hellige og gudfryktige.

Nei, sier Sakarja, syndenes forlatelse kommer bare av at Gud er barmhjertig, og at han av bare barmhjertighet har sendt og gitt oss sin Sønn, for at han skulle betale for oss, og for at vi skulle bli salige ved ham. At Gud for Kristi skyld har elsket verden så høyt – verden som med sine synder ikke hadde fortjent annet enn helvetes ild –, det kommer altså ikke av vår fortjeneste og våre gode gjerninger. Det kommer bare av «vår Guds inderlige miskunnhet», og ved denne ufortjente barmhjertigheten har «soloppgang fra det høye» gjestet oss.

Dette er et høyt ord om vår kjære Herre Kristus. Sakarja kaller ham her «soloppgang fra det høye», for han går ut fra Faderen i himmelen som sollyset, høyt over alle skapninger. Slik sier også Kristus om seg selv: «Og ingen er steget opp til himmelen uten han som er steget ned fra himmelen» (Joh 3,13). For

hans tilværelse begynner ikke her på jorden, der han ble unnfanget og født; han kommer ned hit til jorden fra det høye, fra himmelen.

«Han har gjestet oss,» sier Sakarja; han er kommet til oss her på jorden og har brakt syndenes forlatelse til oss arme, fortapte syndere, som ellers måtte ha vært fordømt i all evighet.

Derfor kan vi ikke skryte av at vi med ord eller gjerninger har bidratt med noe til dette. For ingen hadde kunnskap om frelsen. Johannes er den første som har pekt på vår Frelser med fingeren og ført oss til ham.

Ellers hadde vi sett på Kristus slik jødene gjorde, og bare holdt ham for et menneske som andre mennesker. For han førte ikke et særskilt liv slik munkene gjør, og dessuten var han fattig og ringe. Hvem skulle da ha sett på ham at han var soloppgangen fra det høye og Guds lam, om ikke Johannes hadde pekt på ham og kunngjort oss det? Derfor kan ingen rose seg selv her; alt sammen er nåde og inderlig barmhjertighet.

«… som lot soloppgang fra det høye gjeste oss, for å lyse for dem som sitter i mørke og dødsskygge, for å styre våre føtter inn på fredens vei.»

Med dette slutter Sakarja sin takkesang og jubelsang. Her tar han ikke bare med sitt eget folk, jødene, men også hedningene, og sier at hele verden sitter i mørke og dødsskygge. For uansett hvor lenge vi lever, kommer likevel vår siste stund, da noen til slutt skal lukke øynene våre. Alle er innesluttet under døden; alle må dø, og fra dette er ikke noe menneske fritatt eller unntatt.

For dem som slik farer ned i jorden og sitter i mørke, sier Sakarja, har Gud tent et lys som skal lyse for de døde under jorden og i døden. Når de har trodd på dette Guds lam og er blitt døpt, skal de ha et lys, og det skal være «livets lys». Det skal lyse for dem gjennom døden og holde dem oppe og bevare dem, så djevelen ikke kan skade dem.

Dette er altså den gleden vi skal kjenne over Johannes døperens fødsel – ikke en tåpelig verdslig lystighet med dans og drikkelag, eller en glede over mye penger og gods, men en glede over noe langt større og høyere. Vi skal glede oss over at vi skal fortsette å leve når vi er døde og har råtnet i graven, og over at vi nå vet hvordan vi blir rettferdige når synden tynger oss, og hvordan vi skal komme fra helvete og fordømmelsen til himmelen og den evige salighet.

For til slutt må vi jo alle få kjenne noe av det som kalles «å sitte i mørke og dødsskygge». I det minste i sin siste time må hver kristen komme så langt at han virkelig kjenner synden og døden. Og da finnes det ingen annen hjelp og ikke noe annet råd enn å rette seg etter Johannes døperens finger og se til Lammet, som bærer bort verdens synd. Han trøster oss og sier: «Den som tror på meg, skal aldri i evighet se døden», og: «Om han enn dør, skal han leve» (Joh 8,51; 11,25).

Av disse store tingene – synden og den evige død, rettferdigheten og det evige liv – kommer den gleden vi skal kjenne på den hellige Johannes døperens dag. Da skal vi takke Gud for at han har gitt oss en slik profet og latt oss se hans finger og høre hans preken.

Djevelen og paven har andre fingrer. De peker på snauklipte hoder, munkekapper og menneskebud, men det fører bare til helvetes ild. For skulle slike ting

hjelpe, måtte de jo også ha hjulpet Johannes, og han måtte ha trøstet seg med dem. Men han tier helt stille om sine gode gjerninger og sitt strenge liv og sier til Kristus: «Jeg trenger å bli døpt av deg» (Matt 3,14). Han søker og ber ikke om noe annet enn at Gud for Kristi skyld vil være ham nådig. Og slik er også jomfru Maria og andre hellige mennesker blitt salige av nåde og ikke av fortjeneste.

Se, dette er Johannes døperens preken. Med den lærer han oss frelsen å kjenne ved syndenes forlatelse. Det er en kunnskap og visdom som hver kristen skal ha, for syndenes forlatelse er den eneste veien til salighet. Denne prekenen har Johannes brakt først til verden, og samtidig har han pekt på Herren Kristus med fingeren. Derfor er han vel verd å elske og glede seg over, slik også navnet hans viser.

For «Johannes» betyr en som har yndest og nåde hos andre mennesker, en elskelig, kjærlig og vennlig mann som alle holder av. Dette navnet skal Johannes ha for embetets skyld, ikke på grunn av sitt strenge liv og sin egen person; ellers burde han heller ha hett Surmule. Men hans levesett hjelper oss lite og gir oss derfor ingen særlig glede; hans lære derimot bringer oss trøst og glede.

Derfor skal våre unge folk merke seg godt at sankthansdagen ikke er innstiftet for at en skal holde dansefester og drikkelag. Den er innstiftet for at en skal lære av Johannes døperen hvordan en kan bli salig, og for at hver og en skal prise og takke Gud for at han har gitt oss den kjære Johannes og ved hans gledelige ord og salige finger har kunngjort oss hvor vi skal finne saligheten og det evige liv.

Denne høytidsdagen er altså innstiftet for at en skal prise Guds barmhjertighet, ikke Johannes døperens person. Og en skal takke Gud for at han har skjenket oss sin Sønn og denne trøsterike prekenen, så vi i all evighet kan ha trøst mot synden og forløsning fra døden og trøste oss ved Guds miskunn og nåde. Det unne Gud oss alle! Amen.

Johannes døperens halshuggingsdag

Mark 6,17–29. Holdt i 1531. (Oversetterens merknad: 29. august.)

> Herodes hadde sendt ut folk for å gripe Johannes, og han hadde latt ham binde og kaste i fengsel. Dette gjorde han på grunn av Herodias, hans bror Filips kone, for han hadde giftet seg med henne. Johannes hadde nemlig sagt til Herodes: Det er ikke tillatt for deg å ha din brors kone. Herodias hadde da lagt Johannes for hat og søkte å få ham drept, men hun kunne ikke få satt det igjennom. For Herodes var redd for Johannes, da han visste at han var en rettferdig og hellig mann, og han holdt sin hånd over ham. Når han hørte på ham, kom han i tvil om mangt og meget, men han hørte ham gjerne.
>
> Så kom det en laglig dag. På sin fødselsdag holdt Herodes et gjestebud for sine stormenn og krigshøvdinger, og for de fremste menn i Galilea. Herodias' datter kom da inn og danset. Både Herodes og gjestene syntes godt om henne, og kongen sa til den unge piken: Be meg om hva du vil, så skal jeg gi deg det! Han sverget på det og sa til henne: Hva du ber meg om, det skal jeg gi deg, om det så er halvdelen av riket mitt.
>
> Hun gikk da ut og spurte sin mor: Hva skal jeg be om? Hun svarte: Om døperen Johannes' hode. Straks skyndte hun seg inn til kongen, og hun ba ham og sa: Jeg vil at du nå med en gang skal gi meg døperen Johannes' hode på et fat! Da ble kongen meget bedrøvet. Men på grunn av sine eder, og av hensyn til gjestene, ville han ikke avvise henne.
>
> Kongen sendte da straks av sted en av livvakten med ordre om å hente hans hode. Han gikk da av sted og halshogde ham i fengselet. Han bar så inn hodet på et fat og ga det til piken, og piken ga det til sin mor. Da disiplene hans fikk høre dette, kom de og hentet hans legeme og la det i en grav.

På sankthansdagen hørte vi om Johannes døperens fødsel og embete, og hvor store og herlige de begge har vært. Men det er også nyttig å vite hvordan det endte med ham, og hvordan verden lønnet ham fordi han begynte denne salige prekenen om syndenes forlatelse og pekte på Herren Kristus med fingeren.

Først kan en her med rette undre seg over at han ikke begynte å preke og døpe i Jordan før i det femtende året av keiser Tiberius' regjering, slik Lukas forteller i tredje kapittel (Luk 3,1). For det er like sikkert at Kristus ble korsfestet i Tiberius' attende regjeringsår, og at Johannes ble drept en god stund før Kristus. Da

er det lett å regne ut at han knapt kan ha hatt sitt prekenembete i halvannet eller to år.

Dette er da bare en svært kort tid, og det stemmer dårlig med det store løftet engelen ga om hans embete før han ble født: at «mange skal glede seg over hans fødsel», og at han skulle «gå fram for Herrens åsyn for å rydde hans veier». For etter denne store bebudelsen følger bare den ringe gjerningen at den kjære Johannes knapt preker i to år, og han gjør heller ingen undergjerninger. Han bare døper og forkynner omvendelse, til han setter livet til for denne prekenens skyld.

For vi hører i dagens tekst at han må miste hodet for en horkvinnes skyld, og det på en så snikmorderisk måte: Han blir ikke halshogd offentlig, men i fengselet, og så bærer denne horkvinnens datter med brask og bram hodet hans inn til gjestene. Det er sannelig en jammerlig ende at denne framifrå mannen skal miste livet på en så skammelig måte!

Men enda mer må en undre seg over det evangelisten forteller videre: Kristus viser ingen særlig stor vrede over dette. Når han hører det, sier han bare: «La oss gå for oss selv til et øde sted.» Han gjør ikke mer enn å trekke seg unna; han vil ikke sette seg selv og sine i fare ved å vise seg offentlig i det landet der Herodes var konge.

Her blir en fristet til å tenke: Hvem vil vel tjene en slik herre, som lar sin kjæreste venn bli drept så skammelig? Er dette å hedre den store, hellige mannen, som aldri har hatt sin like på jorden etter Kristus: at han bare skal preke en kort tid, ikke gjøre en eneste undergjerning, og så til slutt omkomme så jammerlig?

Vel! Den som vil være en kristen, og særlig den som vil være en kristen predikant, skal her lære hvordan Gud pleier å la det gå sine kjære barn og kjæreste hellige. For det gikk ikke Kristus, Guds egen Sønn, bedre. Heller ikke han forkynte stort lenger enn tre år, og deretter ble han naglet til korset. Men dette har da heller ikke skadet den hellige Johannes noe videre. For ved det ble han kalt hjem til den evige salighet og fridd fra all jammer.

Dessuten var dette også et tegn på Guds forferdelige vrede mot jødene. Ved å ta en så herlig predikant fra dem så snart ville Gud vise dem at han hadde i sinne å hjemsøke og straffe dem for deres synders skyld – slik det også skjedde. For omtrent førti år senere var det slutt med hele jødedommen, så deres prestedømme, tempel, gudstjeneste, styre, land og folk gikk fullstendig til grunne, det ene med det andre. Og dette hadde de fortjent ved at de slo profetene i hjel, forfulgte Guds ord og forherdet seg i syndene sine uten bot og omvendelse.

Johannes, den høyeste og største predikanten etter Kristus, hadde altså sitt embete i svært kort tid – kortere enn en leser om noen annen profet eller martyr. Dette var, som sagt, et tegn på Guds store vrede mot jødene. For Jesaja sier svært vakkert i det 57. kapittel: «Den rettferdige omkommer, og det er ikke noen som legger seg det på hjertet. Fromme menn blir rykket bort uten at noen forstår det. For den rettferdige blir rykket bort før ulykken kommer. Han går inn til fred. De hviler på sine leier, alle de som går sin vei rett fram» (Jes 57,1–2).

Her står det jo at når Gud tar gudfryktige mennesker bort, betyr det ikke noe godt for resten av flokken, de som blir igjen. For da står en ulykke for døren,

men de gudfryktige skader den ikke. De kommer fra uro til ro, og når verden etterpå blir full av mord, blodsutgytelse og all annen ulykke, ligger de i fred og ro. Slik sier også Herren til den gudfryktige kong Josjia: «Derfor vil jeg samle deg til dine fedre, og du skal samles med dem i din grav i fred. Dine øyne skal ikke se all den ulykke jeg vil føre over dette stedet» (2 Kong 22,20).

Derfor tar ikke de gudfryktige skade når Gud ved døden kaller dem bort fra denne onde verden. Men verden skal forferdes over det, for det er et varsel om at nå skal det gå den ille.

Derfor bekymrer heller ikke den hellige Johannes seg stort om sin død. Da han så at Gud ville gå den veien med ham, har han nok sagt: Vel, kjære verden, du har ikke villet gi akt på mitt ord da jeg forkynte omvendelse og Guds rike. Du har ikke engang villet si: Å Herre, vær oss nådig, hjelp oss å bedre oss! Nei, du har ledd av det og drevet spott med det.

Vel, nå drar jeg herfra, og da vil det bli et stort omskifte med oss. Hittil har jeg hatt møye og arbeid; nå skal jeg ned i graven min og hvile der. Men du, som hittil har hatt lykken med deg, fått din vilje i alle ting og ikke brydd deg om Guds ord – du skal nå få uro og ulykke nok.

For Herren lar bare sjelden sine profeter selv oppleve og se den ulykken de forkynner og truer menneskene med. Jeremia er nesten den eneste som selv måtte se og oppleve at hans profeti om folkets fangenskap og Jerusalems ødeleggelse gikk i oppfyllelse. De andre har Gud som regel tatt bort i forveien, slik som Johannes her, så de ikke skulle se slik jammer. Derfor skal vi ikke ta anstøt av at Gud farer med sine hellige som om han ikke kjente dem og ikke brydde seg om dem, og derfor lar verden drive sin ondskap med dem som om den hadde rett i alt.

Dette skader ikke de hellige, for ved det blir de kalt hjem til fred og hvile. Men verden framskynder sin egen undergang ved det og samler Guds vrede over seg, og derfor må den til slutt gå fullstendig til grunne.

Nå vil vi ta for oss beretningen om den hellige Johannes døperens død og se hvordan det gikk til.

Vi har hørt hvilket kall og embete han hadde fått, nemlig å forkynne omvendelse og rydde veien for Herren Kristus. Johannes døpte i Jordan dem som bekjente at de var syndere, og som trodde på Guds nåde og syndenes forlatelse ved Kristus, som snart skulle åpenbare seg. Det var et tegn på at Kristus allerede var til stede, og at syndene deres skulle være forlatt ved ham. Derfor gir evangelistene Johannes' dåp navnet «omvendelses dåp til syndenes forlatelse» (Mark 1,4).

Om omvendelsesprekenen hans ser vi av Lukas 3 at han refset hver og en for det som var galt, og formante menneskene til å vende seg bort fra det og gjøre seg rede for nåden; ellers ville Guds vrede og dom innhente dem.

Men nå hendte det at kong Herodes levde i åpenbar synd, til anstøt for alle. For han hadde sin bror Filips hustru hos seg som sin egen hustru, mens broren ennå levde. Dette kunne ikke Johannes tåle, for ved sin forkynnelse skulle han refse alt som var til anstøt, og formane menneskene til å vende seg bort fra det; det var han kalt til.

Derfor gjør han her det en gudfryktig predikant alltid skal gjøre: Han lar seg ikke skremme av at Herodes er en mektig konge. På samme måte som han refset andre folk og formante dem til å vende seg bort fra syndene sine, refser og formaner han også Herodes og sier: «Det er ikke tillatt for deg å ha din brors kone.»

Dette mislikte Herodes, men horkvinnen hans mislikte det enda mer, for hun måtte frykte at denne prekenen skulle gå ut over henne. «Herodias hadde da lagt Johannes for hat og søkte å få ham drept, men hun kunne ikke få satt det igjennom.» Også Herodes ville gjerne ha gjort det, men han var redd, for han så og visste hvor høyt Johannes ble aktet av alle. Da Johannes ikke ville holde opp med å refse og formane ham, lot Herodes ham gripe og kaste i fengsel for å bli kvitt hans refsende prekener.

Da djevelen nå har fått det så langt med Herodes og horkvinnen hans at de er blitt Johannes' fiender og har lagt hånd på ham av hat mot Guds ord, driver han dem enda lenger. For de kunne verken med rett eller rimelighet få ham dømt til døden.

Derfor legger de denne planen mot den gudfryktige Johannes: Herodes skulle holde et stort gjestebud på fødselsdagen sin. Når lystigheten var på det høyeste, skulle Herodias' datter danse for kongen og gjestene hans, for at de skulle more seg ved å se på. Da ville det ikke slå feil at alle ville like piken og rose henne.

Så skulle kongen love henne med ed at hva hun enn ba ham om, skulle han gi henne. Når så piken ba om Johannes døperens hode, kunne hun også være viss på å få det. For når en konge lover noe, særlig når mange hører på, sømmer det seg ikke for ham å ta ordet sitt tilbake.

Dette var den listige og renkefulle planen som Herodes og disse to frekke kvinnene hadde klekket ut og ville sette i verk mot den gudfryktige Johannes. Først og fremst gjaldt det for dem å ta livet av ham, og dernest å gi saken et så pent skinn at all verden måtte gi dem rett.

For det er et særtrekk ved martyrdøden til alle kristne, og særlig til alle kristne predikanter: Attpå til gir en dem urett og håner dem som kjettere og djevelens barn som bare får det de fortjener. Forfølgerne derimot gir seg skinn av å være gudfryktige mennesker og kalles den kristne kirke, som ikke kan fare vill eller gjøre urett.

Slik tjener også eden her til at hver og en skal si: Ja vel! Kongen selv ville jo nødig gjøre dette mot Johannes og hadde gjerne unt ham å leve lenger. Men når han har sverget på det, må han jo holde ord, enda han sikkert heller hadde mistet mange tusen gylden enn at dette skulle ha skjedd. Ja, du fromme sankt Herodes, for en vakker gudstjeneste du viser Gud her, når du holder eden din så urokkelig!

Men uten tvil har også fariseerne trofast hjulpet til med råd her og skyndt seg å skyve på vognen, så eden ikke skulle bli tatt tilbake. De har sagt: Det er bedre at ti døperen Johanneser blir halshogd, enn at en så dyr og hellig ed blir brutt.

Men slik skal det jo gå! Herren Kristus selv, og deretter alle hans hellige, har en slått i hjel i Guds navn og til Guds ære. Slik sier også Kristus selv: «Det kommer en tid da hver den som slår dere i hjel, skal tro at han gjør Gud en

dyrkelse» (Joh 16,2). Dette må vi lære og venne oss til når vi her ser at det ikke har gått de største hellige annerledes.

Nå er altså klokken støpt, og saken er gjort så tilslørt at ikke noe menneske skal kunne beskylde Herodes for å ha begått et overlagt mord på den hellige Johannes. Det går akkurat slik de har avtalt med hverandre. Da lystigheten hos kongen og gjestene er på det høyeste, kommer horkvinnens datter inn i salen. Med dansen sin gir hun gjestene en uventet fornøyelse, og alle synes godt om henne.

Da farer kongen opp og sverger henne en ed på at om hun så ber om halve riket hans, skal hun få det hun ber om. Hun skynder seg straks alt hun kan til moren og spør hva hun skal be om.

Moren svarer at hun skal be om Johannes døperens hode, og straks løper hun tilbake til kongen og sier: «Jeg vil at du nå med en gang skal gi meg døperen Johannes' hode på et fat!» For hun er redd for at kongen skal angre løftet sitt, eller at andre skal snakke ham fra det. Derfor vil hun ha det med en gang, i samme stund, på et fat i sine egne hender.

Og slik mister den kjære Johannes hodet på snikmordervis i fengselet, uten noen rettergang og dom i forveien – alt for denne listige, onde, fortvilte horkvinnens skyld.

Dette er beretningen, slik Markus og Matteus forteller den. Men nå er det særlig to ting vi skal lære av den hellige Johannes.

Den første gjelder prestene: Den som er i prekenembetet, skal ikke akte livet sitt for høyt, men gjøre det embetet hans krever, og frimodig og uforferdet refse det som fortjener refs. For i det har Gud velbehag, og ved det redder hver og en sin sjel, slik det står skrevet hos profeten Esekiel. Ellers må han gjøre regnskap for synden til dem han ikke refser, enda embetet krever det (Esek 3,18–19).

Men nå vet alle hvor nødig verden vil la seg irettesette, og hvor lite den liker at en ikke gir den rett i alle ting. Særlig vil de som sitter i en anselig stilling, enten på grunn av sitt embete eller på grunn av penger og gods, ikke finne seg i det. For de innbiller seg at når de gjør som de har lyst til, skal andre folk, og særlig prestene, si ja til det og si det som kan behage dem.

Men når en prest vil se mer på Guds vilje og sitt embetes plikter enn på menneskers gunst, da går det ham som harene i en vakker fabel hos Aristoteles. De tok på seg å preke for løvene og gjøre dem gudfryktige; men knapt hadde de fått opp munnen før de var revet i stykker av løvene.

Det samme ser vi skje med Johannes her. At han døpte og forkynte omvendelse, hadde Herodes slett ikke brydd seg om. Men da han angriper ham selv, refser ham for hor og sier: «Det er ikke tillatt for deg å ha din brors kone», da var det noe Herodes ikke ville tåle; for på grunn av sin makt og herlighet ville han ikke la seg refse.

Men etter sitt embete og den befalingen han hadde fått, kunne ikke Johannes la den saken passere uten et ord. Og slik kommer da den arme lille haren i kast med den grusomme løven, og må sette livet til. Den første lærdommen er altså at en skal venne seg til slikt og ikke la seg skremme av det.

Den andre lærdommen gjelder ikke bare dem som er i prekenembetet, men alle kristne. Av dette eksemplet skal vi lære at Gud ikke mener oss noe vondt, selv om han lar oss komme under korset og lide forfølgelse og annen motgang.

For Johannes er jo Guds sanne venn og kjære barn. Når Gud ser på og tillater at han blir så skammelig myrdet, gjør han det ikke i noen ond mening, slik fornuften dømmer. Det skjer Johannes til gode; Kristus vil ved dette gi sin tjener riket, slik Faderen gir det til ham selv. Den som gjerne vil være i Kristi rike, skal altså ikke frykte kors og død. For slik er Herren Kristi testamente, og slik har han også selv gått inn til riket.

Derfor er det et vakkert ord kirken synger i dag i sekvensen: *Vicinus dignitate Christo fit et morte; nam morte turpissima damnatur sponsus; et sponsi amicum damnant recte morte turpissima*. Johannes er den største etter Kristus blant dem som er født av kvinner. Og som han står ham nærmest i embetets verdighet, står han ham også nærmest i døden. For når Kristus, brudgommen, dør den mest vanærende død, er det også rimelig at Johannes, brudgommens venn, dør en vanærende død.

Derfor skal ingen la seg forferde av en slik død. Han skal vite at der det går slik til, går det som det skal, og at det ikke ville vært noe godt tegn om det gikk annerledes. For her står de store og høye forbildene: først Herren Kristus selv, dernest den hellige Johannes døperen, og før og etter dem de hellige profetene og de hellige apostlene. Alle har de skjøttet embetet sitt med største troskap og vært kjære barn av Herren vår Gud, og likevel er de til slutt blitt lønnet med at verden på det skjendigste har tatt livet av dem.

Denne lønnen må også du lære å vente deg, om du er en sann og rett predikant; ellers får du la prekenembetet fare. For Guds rike skal ikke gis oss på noen annen måte enn det ble gitt vårt hode, Herren Kristus Jesus, som selv måtte dø på korset. På samme måte måtte Johannes miste hodet så skammelig for en horkvinnes skyld, mens Herodes satt til bords i gjestebudet sitt, lystig og vel til mote, som om han nå hadde gjort sine saker framifrå.

Men selv om Gud er langmodig og venter lenge med straffen, vil han likevel ikke la den utebli til slutt. Faren til denne Herodes, som kalles Herodes fra Askalon, forfulgte Kristus i vuggen og drepte de uskyldige barna. Gud så på og ventet til hans tid kom. Da straffet han ham med en tung og grufull sykdom, så det kom ormer i kjøttet hans, og ikke noe menneske kunne være hos ham for stanken. Men slike timelige straffer er ingenting mot den evige straffen.

Sønnen hans var Herodes Antipas, han som vi hører om i dag. Han myrdet Johannes for horkvinnens skyld, hun som han hadde hos seg, og han mente at når bare Johannes var av veien, skulle ingen mer kunne gjøre ham noe. Men hva skjedde? Keiser Tiberius avsatte ham og forviste ham til Lyon i Frankrike, og der døde han i stor jammer og elendighet.

Denne Herodes hadde en brorsønn som het Herodes Agrippa. Han fulgte eksemplet til sin farfar og sin farbror og myrdet apostelen Jakob. Men det gikk ham som det hadde gått dem med deres tyranni. For Herrens engel slo ham, så ormer åt ham opp, slik som farfaren (Apg 12,1–23). Slik skal det gå tyrannene.

Derfor skal en se på hvordan det ender. Ved første øyekast ser det ut som det går Johannes svært ille, mens det går Herodes så godt som han bare kan ønske seg. På samme måte som Guds kjærlighet skjuler seg i den hellige Johannes døperens død, skjuler Gud også sin vrede mot Herodes. Siden blir begge åpenbart, både kjærligheten og vreden, så kjærligheten blir hos Johannes i evighet, og vreden hos Herodes i evighet; for slik ville jo tyrannen ha det.

Derfor skal ingen grue for kors og lidelse, og ingen skal misunne evangeliets forfølgere at de sitter i ære og herlighet og er mektige herrer. For kors og lidelse er den eneste veien til Kristi arv og rike; denne veien har alle de hellige og Kristus selv måttet gå. Hvem ville da grue for dette eller klage over det? Dessuten ser vi jo hvor fort det snur for tyrannene: Når deres tid kommer, kommer pinen og straffen over dem, og den varer siden i evighet.

Gud bevare oss nådig for dette, og la oss heller med den hellige Johannes døperen lide all slags skjensel, hån og jammer her på jorden, så vi kan komme til Guds rike. Om det riket sier vår Herre Kristus at det skal gis oss slik som ham selv, gjennom kors og lidelse. Dette unne vår kjære Far i himmelen oss alle ved sin Hellige Ånd, for sin Sønn Jesu Kristi skyld! Amen.

Apostlene Peters og Paulus' dag

Matt 16,13–19. (Oversetterens merknad: 29. juni.)

> Da Jesus var kommet til traktene ved Cæsarea Filippi, spurte han disiplene sine: Hvem sier folk at Menneskesønnen er? De svarte: Noen sier døperen Johannes, andre Elia, andre igjen Jeremia eller en av profetene. Han sier til dem: Men dere, hvem sier dere at jeg er? Da svarte Simon Peter og sa: Du er Messias, den levende Guds Sønn.
> Jesus svarte ham og sa: Salig er du, Simon, Jonas sønn! For det er ikke kjøtt og blod som har åpenbart dette for deg, men min Far i himmelen. Jeg sier deg at du er Peter, og på denne klippen vil jeg bygge min menighet, og dødsrikets porter skal ikke få makt over den. Jeg vil gi deg nøklene til himlenes rike, og det du binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og det du løser på jorden, skal være løst i himmelen.

Dette er et av de aller høyeste og mest bemerkelsesverdige evangeliene. Det rommer de høye og store artiklene som betyr så mye for oss kristne. Av dem lærer vi hva Kristus er, hva hans kirke eller folk er, og hvilke fiender den har. Dessuten lærer vi hvilke herlige goder og gaver den eier – den og ingen annen i hele verden – så den kan bli holdt oppe og bevart mot djevelen og all hans makt.

Derfor er det et under over alle under at djevelen nettopp med dette trøsterike evangeliet, som er de kristnes dyreste skatt, har gjort kirken den aller verste skade og voldt det aller største anstøt. For på denne teksten har Antikrist – det vil si paven – grunnet hele sin makt som overhode for hele kirken, den eneste som har og eier nøklene. Dette ordet legger han ut slik at han blant de kristne kan bestemme, fastsette og gjøre hva han vil, slik han vil, også i verdslige saker. Kort sagt: Med denne teksten har paven innsatt seg selv til herre i himmelen, på jorden og i helvete.

For pavedømmet er bygd og står på disse to setningene som grunnvoll. Den første er at Herren her bygger sin kirke på Peter og gir nøklene til ham alene, og ikke til de andre apostlene. Den andre er at paven er Peters etterfølger og arving til hans stol, og at den makten Herren ga Peter, derfor er gått i arv til paven og tilhører ham alene. Derfor vil han ha alle utestengt fra kirken, fordømt som kjettere og overgitt til djevelen, når de ikke vil godta ham som kirkens overhode og som den eneste som har nøklene til himmelen.

Derfor er det nødvendig at vi går grundig gjennom denne teksten – ikke bare for den herlige lærens og den store trøstens skyld som vår kjære Herre Kristus

holder fram for oss i den, men også for å rykke opp pavedømmets falske tolkning og bli ved den rette lære og utleggelse.

Det første stykket vi skal lære og merke oss her, er hva Kristus er, hva vi skal holde ham for, og hva vi skal tro om ham. For Herren begynner med å legge spørsmålet fram for disiplene: «Hvem sier folk at Menneskesønnen er?» Deretter sier han særskilt til apostlene: «Men dere, hvem sier dere at jeg er?» Har de gale tanker om ham, slik andre mennesker har, vil han lære dem opp og hjelpe dem til den rette tro.

For som ofte sagt: Alt kommer an på at vi kjenner Kristus rett. Den som kjenner ham rett, har det evige liv; men den som ikke kjenner ham rett, må bli i sine synder og bli evig fordømt. Slik er det, og ikke annerledes.

Her hører vi nå mange slags meninger: Noen holder ham for døperen Johannes, andre for Elia, andre igjen for Jeremia. Med det mener de likevel ikke at han skulle være den samme personen – det ville være en altfor tåpelig tanke – men at han kom med samme oppdrag og i samme embete og ånd som Johannes, Elia eller Jeremia.

De som mente dette, var likevel gudfryktige mennesker. For fariseerne og yppersteprestene holdt ham ikke for en profet, men for en forfører som ikke hadde Den Hellige Ånd, men var besatt av djevelen; det ser vi flere steder i evangeliene. Her taler ikke disiplene om fariseerne, men om de gudfryktige, som hadde høye tanker om Kristus. Men Kristus viser klart nok at han ikke lar seg nøye med dette. Den som kjenner ham rett, må sette ham langt høyere enn Johannes, Elia eller Jeremia. Derfor vender han seg særskilt til disiplene sine og sier: «Men dere, hvem sier dere at jeg er?»

Her skal vi først legge godt merke til at han ikke spør Peter alene om dette, men alle disiplene sammen. Av det kan vi trygt slutte at Peters svar og Kristi gjensvar ikke gjelder Peters person alene, men også de andre apostlene, som alle avlegger den samme bekjennelsen sammen med Peter. Merk deg dette godt; for dette er det første av de svarene vi kan fange papistene med og drive dem tilbake. Også de hellige lærerne, særlig Augustin, har klart vitnet om at Herren her ikke taler med Peter alene, men med dem alle.

Peter er straks ferdig med svaret og bekjenner fritt og åpent på egne og de andres vegne: «Du er Kristus, den levende Guds Sønn.» Det er en svært kort bekjennelse, men den rommer likevel selve kjernen i hele Den hellige skrift.

For «Kristus» – Messias – var et velkjent ord hos jødene. Med det mente de kvinnens lovede ætt, som skulle knuse slangens hode, og som alle slekter skulle velsignes i. Han skulle opprette et evig rike på jorden, hjelpe menneskene ut av synd og død og føre dem til det evige liv. «Denne Kristus, som Moses og alle profetene har vitnet om, er du,» sier Peter, «og ved deg skal hele verden få del i denne nåden. Dette tror og mener vi, dine disipler, om deg.»

Her kunne det nå se ut som om bekjennelsen «Du er Kristus» hadde vært nok. Men han føyer til enda et bemerkelsesverdig stykke: «Du er den levende Guds Sønn.» Det visste jødene bare lite om, og hele verden nekter den dag i dag å tro det. Dette er et nytt og tidligere uhørt ord: at Gud har en Sønn. Men er han født av Gud og av Guds natur og vesen, da må han også være like evig og allmektig

som Gud selv. Faderen og Sønnen må i vesen være den samme ene Gud, selv om de er to forskjellige personer.

Dette vil ikke jødene tro den dag i dag, og heller ikke tyrkerne tror det. Men den som sammen med Peter ser rett på det embetet Kristus skal ha her i verden, og på den gjerningen han skal utføre med oss, må også sammen med Peter slutte at Kristus er den levende Guds Sønn og lik Gud i allmakt.

For å overvinne synden, døden og djevelen og å gi det evige liv – det kan intet menneske, det vet vi av erfaring; synden og døden holder dem alle fanget. Men når dette mennesket som Peter taler med, er den rette Kristus, som skal hjelpe oss fra forbannelsen, fra synden, fra døden og fra djevelens rike, da må han også være Guds Sønn, som har livet i seg selv, og være allmektig som Gud.

Å kjenne og bekjenne Kristus rett er dette: ikke bare å si ordene med munnen – «Du er Kristus, Guds Sønn» – men også i hjertet å holde for sant at denne Jesus, født av jomfru Maria, er Guds Sønn. Han er kommet til verden og blitt menneske for å knuse djevelens hode, ta bort den forbannelsen alle mennesker er under for sine synders skyld, og bringe oss nåde. Når du tror dette fullt og fast i hjertet, og når du frykter synd og død og trøster deg med at du har Kristus, da tror og bekjenner du ham rett.

Men slike menn som Peter finnes det ikke mange av. De fleste holder den dag i dag Kristus for en Johannes, en Elia eller Jeremia, selv om de sier med munnen at han er Kristus, Guds Sønn. For hvis paven og hans tilhengere holdt ham for Kristus, den levende Guds Sønn, ville de nok også stole på hans gjerninger, lidelse og død som den eneste fyllestgjørelsen for sine synder, og ikke driste seg til selv å ville gjøre bot og fyllest for dem.

Men de mener alltid at de selv må hjelpe seg av med synden med egne gjerninger og egen rettferdighet. Det er et sikkert vitnesbyrd om at de ikke har høyere tanker om Kristus enn om Johannes, Elia og Jeremia, som døde for lenge siden, og som de derfor ikke venter seg noen hjelp fra. Slik og ikke annerledes tenker de også om Kristus, selv om de ikke tør bekjenne det med munnen.

De er gode tyrkere; for også tyrkerne holder Kristus for en from mann og en stor profet. Men at de skulle tro at de ved ham og for hans skyld har syndenes forlatelse og det evige liv – det blir det ingenting av. En slik tyrkertro har alle papister.

La oss derfor merke oss godt og lære denne bekjennelsen, så vi ikke bare sier den etter med munnen, men også tror fast og visst i hjertet at Jesus er den sanne Kristus, den levende Guds Sønn. Han alene har gjort fyllest for våre synder, drept døden, fanget djevelen og brutt helvete i stykker. La oss sette all vår lit til ham, håpe på og vente sikker hjelp hos ham mot synd og død, og ikke bli forferdet, men alltid bevare håpet om Guds nåde og det evige liv i hjertet. Dette er det første stykket vi skal lære i dag.

Det andre stykket gjelder den hellige kristne kirke; bare i den finnes denne bekjennelsen, og der blir den. Vi hører at denne troen og bekjennelsen behager Herren Kristus svært godt. Derfor roser han Peter og trøster ham med at når han har denne troen, er det ingen fare med ham: «Salig er du, Simon, Jonas sønn!» sier han. Og dette «Salig er du» er et svært bemerkelsesverdig ord. For

med det vil Herren vise at den som har denne kunnskapen og bekjennelsen, har med den alt som tjener ham til salighet; men den som ikke har den, har ingenting av det som tjener ham til salighet.

De vantro jødene ville nok ha angrepet dette ordet om de hadde vært til stede og hørt det – slik papistene heller ikke lar det stå uimotsagt i våre dager når vi sier som det står her: at troen på Kristus alene gjør salig. Hadde fariseerne vært til stede, ville de ha sagt: «Hva er dette for en tale? Skal nå Moses, de ti bud, gudstjenesten og offrene ikke være noe og ikke hjelpe noe?» Akkurat slik sier våre papister: «Skal da de gode gjerningene ikke være noe?»

Vel, her står det: «Salig er du, Simon, Jonas sønn!» Men den kjære Peter har jo ikke gjort annet enn å bekjenne med munnen det han tror i hjertet om Kristus. Og likevel sier Kristus at han er salig fordi han har denne troen, og ikke fordi han gjør den eller den gjerningen.

For selv om Gud vil ha gode gjerninger av oss, skal likevel dette alene tjene oss til salighet: at vi tror og bekjenner om Kristus det Peter har trodd og bekjent om ham. Slik stiller også den hellige Paulus troen og frelsen svært vakkert sammen når han sier: «Dersom du … i ditt hjerte tror at Gud reiste ham opp fra de døde, da skal du bli frelst. For Skriften sier: Hver den som tror på ham, skal ikke bli til skamme» (Rom 10,9.11).

Paven og hans hop bekjemper denne artikkelen om troen svært heftig, og de kan ikke få talt bespottelig nok om at vi sier: Troen alene gjør salig, men gode gjerninger gjør ikke salig. For de ser på troen som en ringe kunst og mener at den som kan si Peters ord etter, han tror. Men hør nå hva Kristus sier og mener om dette: «Det er ikke kjøtt og blod som har åpenbart dette for deg, men min Far i himmelen.»

Den som vil lære hva troen er og hvor den kommer fra, skal høre og merke seg godt hva Kristus sier her: «Det er ikke kjøtt og blod som har åpenbart dette for deg.» Det vil si: Denne troen er ikke en menneskelig tanke som noen kan ta av seg selv; Faderen i himmelen må gi ham den og tenne dette lyset i hjertet hans. Hvordan gjør Faderen det? Ikke ved noe annet enn ved Ordet og sin Hellige Ånd. Dette er den eneste veien til troen og til kunnskapen om Kristus.

Der Ordet og Den Hellige Ånd ikke er, er det lett å lære disse ordene og si dem etter; det gjør også paven og hans tilhengere i dag utallige ganger rundt omkring i kirkene. Men der finnes ingen slik tro og hjertelig tillit at de setter sitt hjerte til Kristus alene og til ingenting annet i hele verden når de skal tre fram for Gud og hans dom.

Derfor vet vårt kjøtt og blod, det vil si vår fornuft, slett ingenting om disse tingene. Fornuften kan sammenlignes med et lys: Når en tenner det om natten, lyser det vakkert; men når den klare dagen kommer og solen skinner over hele verden, blekner det og lyser og skinner ikke mer, for solen er altfor lys og klar.

Slik er også troen et klart, stort og vakkert lys, og mot det er vår fornuft svart og mørk. Dette lyset går så langt over all menneskelig fornuft, og bare Gud selv kan tenne det i hjertene våre. Vil noen si at det er en simpel og ringe ting, så får han si det. Men vi må regne det som Guds høyeste og største gjerning; mot den er alle menneskers gjerninger, med all deres fornuft og makt, rent ingenting.

Men alt dette skal også tjene til at vi ikke faller i overmodig sorgløshet, som om vi alt fullkomment hadde nådd denne nåden. For vi må daglig be Gud om at han ved sin Hellige Ånd vil tenne og bevare dette lyset i oss. Djevelen hviler aldri. Han har et stort hat til dette lyset, og han regner, sner, vifter og blåser fra alle kanter for å slukke det. Derfor har vi alltid stor og god grunn til å be Gud om at han vil bevare hjertene våre i denne tilliten til vår kjære Herre Kristus og i nåde verne oss mot alle vantro tanker.

For her står jo Peter og advarer oss med sitt eget eksempel. Rett etter denne bekjennelsen blir han fristet av djevelen og glemmer både tro og bekjennelse så helt at han ikke holder Herren for mer enn et annet menneske. Han formaner Herren til å ta seg godt i vare og ikke utsette seg for noen fare.

Her, der Peter ennå tror rett, sier Herren til ham: «Salig er du»; men litt senere sier han til ham: «Vik bak meg, Satan! Du er til anstøt for meg, for du har ikke sans for det som hører Gud til, men bare for det som hører menneskene til» (Matt 16,23).

Bønnen trengs altså av to grunner: først for at Gud ved sin Hellige Ånd skal åpenbare Herren Kristus for oss og tenne den rette troen i hjertene våre, og dernest for at han i nåde skal bevare oss i denne troen og bekjennelsen inntil enden.

Dette er læren om Kristus og om den rette tro. Nå følger videre hva den rette kristne kirke er, hvilke fiender den har, og hva som skal være dens trøst mot disse fiendene. «Du er Peter,» sier Herren, «og på denne klippen vil jeg bygge min kirke» – eller menighet – «og helvetes porter skal ikke få makt over den.» I Johannesevangeliets første kapittel står det at da Herren første gang så Peter, sa han til ham: «Du er Simon, Jonas sønn. Du skal kalles Kefas», det betyr «klippe» – på gresk Petros eller petra (Joh 1,42).

Da Peter her så vakkert og rent ut sier og bekjenner hva han tror og tenker om Kristus, svarer Kristus ham: «Du er Peter.» Det er som om han ville si: Du bærer dette navnet med rette; det er ikke uten god grunn du heter Peter, en klippe. For din tro og bekjennelse er fast og viss; den står urokkelig grunnfestet som på en sterk klippe og skal trosse djevelen, så han ikke skal kunne skade deg – bare du blir ved den.

«På denne klippen vil jeg bygge min kirke» eller menighet. På denne klippen – det vil si ikke på din person, for den er for skrøpelig til å være grunnvollen for denne bygningen, men på den troen og bekjennelsen som gjør deg til en klippe, og på denne forkynnelsen – på den vil jeg bygge min kirke. Denne grunnvollen holder og er sterk nok; den skal ikke djevelen kunne rokke eller velte.

Dette er teksten, og i seg selv er den svært trøsterik; men paven har, som sagt før, misbrukt den på det skammeligste. Det kunne nok trenges å legge fram og gjendrive alle disse misbrukene og vrange meningene. Men siden det alt er gjort som det skal andre steder, vil vi nå bare holde oss til den rette meningen og utleggelsen, og se på den trøsten og læren som her holdes fram for oss.

Det har alltid vært – og er fremdeles, som vi erfarer den dag i dag – den heftigste strid rundt omkring i hele verden om hvilken kirke som er den rette.

For bare i den kan en være viss på at en står på klippen som, slik Kristus lærer her, aldri i evighet skal falle.

Den som vil dømme rett i dette og ikke ta feil, skal lære av Kristus her: Kirken er ikke noe annet sted enn der denne klippen er, det vil si der den bekjennelsen og troen er som Peter og de andre disiplene har. Finner du denne troen, bekjennelsen og læren, så tvil ikke: Der er kirken, enten disse menneskene har anseelse i verden eller ikke.

Finner du derimot slett ikke denne troen og bekjennelsen om Kristus, slik som hos tyrkerne og jødene, eller finner du den forvrengt og uren, slik som hos paven, så vær viss på at kirken ikke er der. For på samme måte som bygning og grunnmur må finnes sammen, må denne læren, bekjennelsen og troen være i kirken, som Kristus sier her, og ikke noe annet sted.

Disse to kan ikke skilles fra hverandre. Der grunnvollen er, der er bygningen; der bygningen er, der er grunnvollen. Den som holder seg til denne dommen, kan ikke ta feil. For han ser ikke på at paven bærer en tredobbelt krone og har nøklene i våpenet sitt, eller at keisere og konger kommer og kysser føttene hans og tilber ham som den øverste biskop.

Han ser på om den læren paven styrer med, også stemmer overens med apostlenes bekjennelse: om han holder Jesus for Kristus, den levende Guds Sønn, og av hjertet setter sin lit til ham alene og bygger sitt håp om syndenes forlatelse og det evige liv på ham alene, og om han likeså lærer andre at også de bare skal sette sin lit til Kristus. Finner han ikke dette hos paven, dømmer han straks: Nei, du er ikke den kirken Guds Ånd styrer; du er djevelens kirke.

Saken er at det ikke er den tredobbelte kronen, nøklene i våpenet og pavenavnet som gjør menigheten til den rette kirke, men bekjennelsen og troen på Kristus. Finner en nå denne bekjennelsen og læren hos mennesker som ikke har noen særlig anseelse her i verden, ja, som kanskje til og med må tåle at verden kaller dem kjettere og avskårne lemmer av kirken, så skal en ikke la seg føre vill, men si: La bare verden dømme som den vil; jeg vet likevel at dette er de rette kristne og den rette kirke.

Den som slik ser – ikke på prakt, et stort navn og stor makt, men på bekjennelsen – vil nok holde paven for en stor herre. Men for kirkens overhode, ja, bare for det ringeste lemmet i den kristne kirke, vil han ikke holde ham. Derfor vil han heller ikke akte på pavens forordninger eller ta del i hans gudstjeneste. Til den har hele verden latt seg forlede av bare skinn og falske ord.

Slik har vi nå hørt hvilken kirke som er den rette, og at den verken er bundet til tid, sted, person eller noe annet, men bare til denne bekjennelsen om Kristus. Dette er den klippen og grunnvollen som Kristus selv bygger sin kirke på ved sin Hellige Ånd og forkynnelsen av sitt evangelium.

Men kirken som er bygd på denne klippen, har sine fiender – ikke bare verden, men også, som Kristus sier her, «helvetes porter», det vil si djevelen med all hans makt. For han tåler ikke denne bekjennelsen, ettersom den bryter ned hans rike og makt. Derfor prøver han kreftene sine på den og stormer stadig mot den.

Først gjør han det i de kristnes egne hjerter: Han vil ta fra dem den trøsten de har i Kristus, og frister dem med tanken at Gud ikke akter på dem, men har glemt dem, og ikke vil tilgi syndere, men fordømme dem. Dernest vekker han opp sekter og kjettere, som ødelegger og forvrenger prekenembetet på det sørgeligste. Og han gir seg ikke med det; han egger også den verdslige øvrighet til å sette seg opp mot Ordet, forfølge de kristne og utrydde prekenembetet.

Derfor finnes det ingen skapning på jorden som er mer plaget og elendig enn en kristen. Det sier også Paulus: «Har vi bare i dette livet satt vårt håp til Kristus, da er vi de ynkverdigste av alle mennesker» (1 Kor 15,19). Dette må vi venne oss til, og vi må legge nøye merke til hva Kristus sier om det, og hvordan han trøster oss. For han sier jo klart og tydelig at de kristne som står på denne grunnvollen, skal få til fiender ikke bare verden, som hater dem bittert, men også helvetes porter.

Men dette er deres trøst: Selv om djevelen er grusom og ond og overalt prøver å gjøre de kristne all den skade han kan, skal han likevel ikke overvinne dem; seieren skal bli hos de kristne.

Dette viser også erfaringen. Den som holder fast ved Ordet og blir stående på denne grunnvollen, finner trøst selv i de største anfektelser og i nød der ellers hele verden fortviler. Djevelen har, som vi både ser av historien og selv erfarer, voldt svært store ulykker ved kjettere og tyranner, og det gjør han fremdeles. Men likevel er kirken blitt stående, mens dens fiender er gått til grunne i skam og er blitt ødelagt både på sjel og legeme.

Derfor: Om det så går oss som lever nå, på samme måte, og om vi så blir trengt og presset hardt fra alle kanter av helvetes porter, så la oss bare frimodig holde fast ved denne klippen; da skal vi beholde seieren. Til sist må verden og djevelen likevel gi tapt med skam og lide evig, mens de kristnes lidelse bare er liten og timelig og skal bli erstattet med den evige salighet.

Om verden og djevelen med sin makt så driver det så langt at de kristne må bukke under her på jorden og sette livet til, har ikke helvetes porter vunnet seier med det. Seieren skal likevel til slutt bli de kristnes; for de har syndenes forlatelse, og derfor kan døden ikke skade dem – for Kristi skyld er de likevel arvinger til det evige liv.

Men hva ondt og fryktelig er det da ved slik lidelse og død? Og hvem ville ikke mange tusen ganger heller sette liv og legeme til enn lide den evige død i den andre verden? Selv når djevelen og verden gjør sitt verste, kan de ikke utrette mer enn at de stakkars kristne blir fridd ut av all jordisk jammer og elendighet og deretter går inn til den evige glede.

Slik står da denne trøsten fast: Er du en kristen og står fast på denne grunnvollen ved Herren Kristus, så du kjenner ham som den som har overvunnet synden, døden og djevelen og ved sin død vunnet oss det evige liv, da er det ingen fare. La bare djevelen være sint så lenge han vil, og verden fnyse og rase: Du er likevel i sikkerhet – ikke når det gjelder det timelige livet, som du jo likevel en gang må gi slipp på, men slik at du i evigheten skal ha fred og ro, og djevelen da ikke lenger skal kunne forfølge og plage deg.

Ved siden av denne seieren og trøsten, som de kristne skal få og evig beholde i det kommende liv, har de også her på jorden et herlig og stort gode. For Herren sier videre: «Jeg vil gi deg nøklene til himlenes rike, og det du binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og det du løser på jorden, skal være løst i himmelen.»

Her har nå paven og helvetes porter for alvor drevet sitt uvesen og mishandlet dette trøsterike ordet på det skammeligste. For det første har paven sagt at han er kirkens overhode, at han alene har nøklene, og at den som vil ha eller bruke dem, må få denne makten fra ham. For det andre har han ikke lagt ut ordet «nøklene» bare om makten til å forlate synder og utelukke fra kirken, men også om makten til å utstede forordninger og befalinger etter eget forgodtbefinnende, også om timelige ting – enda Herren uttrykkelig sier at det skal være «nøklene til himlenes rike».

Og da Herren etter sin oppstandelse ga sin kirke makten til å binde eller løse synd, ga han den ikke til Peter alene, men, som ordene viser klart nok, til alle apostlene, den ene like mye som den andre (Joh 20,22–23). Derfor er det en urimelig og grov løgn når paven sier at nøklene er gitt til Peter alene – en løgn som djevelen har voldt usigelig stor skade med i kristenheten. Dette får nå være nok om det. Nå vil vi se på den rette meningen med disse ordene og den trøsten de rommer.

«Nøklene til himlenes rike» betyr ikke annet enn dette: Vi skal tilsi syndenes forlatelse til dem som tror på Kristus, tar imot evangeliet og ber om avløsning, og slik åpne himmelen for dem – den er ellers stengt der syndene ikke er forlatt. Men de som ikke tror på Kristus og ikke tar imot evangeliet, men uten bedring holder fast ved syndene sine, dem skal syndene ikke forlates, og for dem skal himmelen forbli stengt.

Denne makten til å løse og binde tilhører altså hele kirken, det vil si hele forsamlingen av troende som sammen med Peter bekjenner at Jesus er Kristus, den levende Guds Sønn. Og denne velgjerningen deler den kristne kirke ut ikke bare i Ordet, ved avløsning og preken, men også i dåpen og i Herrens nattverd. For den som tror og blir døpt, skal bli frelst. Og når du tror at Kristi legeme er gitt for deg og hans blod utøst for dine synders skyld, og i denne troen tar imot det høyverdige sakramentet, Kristi legeme og blod, da har du syndenes forlatelse i det.

Siden kirken nå har befaling om å dele ut syndenes forlatelse på denne måten, skal en ikke forakte dette nådemidlet, men bruke det gjerne og ofte. For Kristus har ikke innstiftet det uten grunn. Han visste godt at vi trenger denne legedommen; for det skjer fort at djevelen og kjøttet overrumpler oss og kaster oss i synd. Men vi vet hva syndens lønn er, og må derfor frykte den. Hvem skal vi da gå til? Bare og alene til dem som Herren Kristus har befalt å forlate synd ved Ordet, dåpen og sakramentet.

Dåpen er en evig pakt, og i den skal vi komme Guds nåde og barmhjertighet i hu. Derfor trengs det ikke at en lar seg døpe på nytt. Ja, det er til og med en grov synd. For å la seg døpe om igjen er det samme som å beskylde Gud for ikke å ville holde det han en gang har tilsagt oss i den første, rette dåpen. For sammen

med dåpen har vår kjære Herre Kristus også innstiftet Ordet og nattverden, sitt testamente, så vi stadig skal minnes og bli visse på vår dåpspakt og våre synders forlatelse i Kristi navn.

Derfor er det ikke nok at du en eller to ganger går til avløsning og tar imot sakramentet. Men hver gang hjertet ditt føler seg motløst og engstet av syndene, så kom i hu den pakten Gud opprinnelig opprettet med deg i dåpen. Og hold deg så til Ordet og det høyverdige sakramentet; ved dem har Gud gjort deg viss på denne pakten, så du ikke skal tvile på syndenes forlatelse, som han har tilsagt deg i den. Da skal du finne en hjertelig og usigelig stor trøst der; for Den Hellige Ånd vil være nærværende i sakramentet og Ordet og ikke la dem bli uten frukt.

Dette er altså de kristnes rikdom: at ingen, ja, ikke engang deres egne synder, skal kunne stenge dem ute fra himmelen. For om de har synder som andre mennesker, har de likevel også «nøklene til himlenes rike». Syndenes forlatelse blir skjenket og tilsagt dem på så mange måter, og den åpner himmelen for dem igjen. Og denne nåden finner du ikke bare hos dem som Kristus ved et særskilt kall har befalt å forestå kirken, men i nødsfall også hos hver kristen. For når noen i Jesu navn har tilsagt deg syndenes forlatelse, skal du tro på den og ta den til deg.

For kirken, det vil si alle kristne, har fått makt og befaling til ikke å la noen fortvile i sine synder, men å trøste ham og i Jesu navn tilsi ham syndenes forlatelse. Men særlig har kirkens tjenere fått befaling om å tilsi alle som ber om det, syndenes forlatelse og gi dem vår Herre Jesu Kristi hellige dåp og sakrament. Denne nåden skal trøste oss mer enn helvetes porter og djevelens daglige fristelser skal skremme oss. For der syndenes forlatelse er, der er det ingen fare; der skal himmelen stå åpen for oss, og det skal verken djevelen eller helvete kunne hindre.

På samme måte skal vi heller ikke la verden skremme oss. For jo mer den fnyser mot Kristus og hans ord, desto dypere kommer den inn i Guds vrede, og desto lenger kommer den bort fra syndenes forlatelse. Vi vet jo at verden ikke kan få syndenes forlatelse uten ved Kristi evangelium. For verden har ikke nøklene til himlenes rike; dem har bare kirken. Og når verden raser mot kirken og Ordet, blir dens synder fastholdt, og det kan den umulig fri seg fra – med mindre den vil omvende seg, ta imot evangeliet og slik igjen bli løst ved Ordet og sakramentet.

Slik trøster vår kjære Herre Kristus sin kirke, der den rette kristne kunnskap og bekjennelse finnes. Så unne Gud oss sin nåde, så vi blir bevart i denne bekjennelsen inntil enden og til sist blir evig salige for vår kjære Herre Kristi skyld! Amen.

Første preken på Marias besøkelsesdag

Luk 1,39–56. *Holdt i* 1533. (*Oversetterens merknad:* 2. *juli.*)

> Men Maria brøt opp i de dager og skyndte seg til fjellbygdene, til en by i Juda. Hun kom inn i Sakarjas hus og hilste på Elisabet. Og det skjedde at da Elisabet hørte Marias hilsen, da sprang barnet i hennes liv. Elisabet ble fylt med Den Hellige Ånd. Hun ropte med høy røst og sa: Velsignet er du blant kvinner, og velsignet er frukten av ditt morsliv! Hvordan kan dette hende meg at min Herres mor kommer til meg? For se, da lyden av din hilsen nådde mitt øre, sprang barnet i mitt liv av fryd! Salig er hun som trodde! For fullbyrdet skal det bli som er sagt henne av Herren.
>
> Og Maria sa: Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser, fordi han har sett til sin tjenerinnes ringhet. For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig, fordi han har gjort store ting mot meg, han, den mektige, og hellig er hans navn. Hans miskunn er fra slekt til slekt over dem som frykter ham.
>
> Han gjorde storverk med sin arm, han spredte dem som var overmodige i sitt hjertes tanker. Han støtte mektige ned av deres troner og opphøyet de små. Hungrende mettet han med gode gaver, men rikfolk sendte han tomhendte bort. Han tok seg av Israel, sin tjener, for å komme i hu sin miskunn – slik han hadde talt til våre fedre – mot Abraham og hans ætt, til evig tid.
>
> Og Maria ble hos henne omkring tre måneder. Så vendte hun hjem til sitt hus.

Denne festen har paven innstiftet først i senere tid, for å drive tyrkerne bort med den. Det kan en se av den lesningen som blir sunget i ottesangen i dag. Der står det: Likesom jomfru Maria gikk over fjellene og trådte på dem med føttene sine, skal en også påkalle henne om å tråkke tyrkerne ned med de samme føttene. Men jo lenger en har holdt denne festen hellig og påkalt jomfru Maria om hjelp, desto mer har tyrken tråkket oss under føttene. Av en så tom grunn skal og vil vi ikke holde denne festen hellig.

Men vi vil holde den hellig av andre grunner – for det første for å takke Gud for den herlige åpenbaringen som skjedde denne dagen. Den fromme, gamle Elisabet visste før ikke noe om Kristus og hans unnfangelse.

Men nå blir hun så fylt av Den Hellige Ånd at hun med ett bryter ut og bekjenner at jomfru Maria er hennes Herres og Guds mor. Og hun gleder seg av hjertet over å ha fått en så høy og herlig gjest, som heter Guds Sønn. Ja, også

det lille barnet i hennes liv, den kjære Johannes, taler med om denne gjesten og springer av fryd i morens liv. Slik vitner de da begge, både moren og barnet, at Herren Kristus nå er til stede, han som skal frelse hele verden, men først og fremst det jødiske folk, fra synd, død og djevel.

Dette skal bevege oss både til glede og til hjertelig takk til Gud. For hadde Gud villet holde denne skatten skjult og ikke villet at vi skulle vite om den eller ha nytte av den, da hadde han jo ikke latt denne åpenbaringen skje.

Dernest følger for det andre jomfru Marias vakre lovsang. Også den fortjener nok at vi holder en festdag til ære for den, så en kan preke over den og lære å forstå den rett; for den er, som vi skal høre, en svært vakker sang. Og for det tredje viser jomfru Maria oss her et svært bemerkelsesverdig og vakkert eksempel, som vi med rette bør legge vinn på å lære og følge.

Vår helligholdelse av denne festen er derfor en helt annen enn pavens. Den går først og fremst ut på at vi skal prise Gud og takke ham, slik den kjære jomfru Maria priser og takker ham her.

Det ser virkelig ut som om Lukas har hatt særlig lyst til å dvele ved denne historien. Han beskriver det hele med så stor flid og tegner jomfru Maria så vakkert for oss alle, og særlig for kvinnene, at vi her ser liksom en krans som er prydet med tre forskjellige, svært vakre og fagre roser.

For han viser oss her tre forskjellige dyder som også vi skal legge vinn på. Den første er troen, den andre en svært stor og dyp ydmykhet, og den tredje en vakker og ærbar ferd for menneskers øyne. Når denne prydelsen finnes hos en kvinne, overgår hun langt alle dronninger og keiserinner i all deres fløyel og silke, gull, edelstener og perler.

Om troen taler Elisabet når hun sier: «Salig er hun som trodde! For fullbyrdet skal det bli som er sagt henne av Herren.» Maria blir med rette rost for troen sin. Det gjelder ikke bare den alminnelige troen som alle kristne som blir salige, har: at hun trodde at Gud ved den lovede ætten ville forløse henne fra forbannelsen og synden, ta henne til nåde og gjøre henne salig.

Hun blir også rost for en særskilt tro. For hun hadde fått et særskilt løfte som bare gjaldt hennes egen person: at hun skulle føde Kristus, Guds Sønn. Dette løftet trodde hun, og hun lot seg ikke føre vill, enda hun ikke kunne vite hvordan det skulle gå til. Denne troen har bare hun hatt; i den kan vi ikke bli like henne.

Men siden troen alltid må holde seg til Guds ord, skal vi følge hennes eksempel i at også vi holder oss flittig til Guds ord. Særlig skal kvinnene lære av dette å heller gå i kirken til bønn og preken enn til dans, på torget og andre steder. For det er sant at når en har lyst og kjærlighet til Guds ord, gjerne hører det, tenker på det og taler om det, da kommer det daglig flere og flere dyder; men mange slags laster vil ikke utebli når en ikke gjerne hører Guds ord. Dette er den første dyden.

Den andre dyden viser seg i at den unge piken ikke blir stolt av den høye æren hun har fått. For hun er Guds mor, og Elisabet burde derfor med rette stå tilbake for henne. Likevel retter hun seg etter Guds bud om at en skal ære de gamle. Derfor fornedrer hun seg selv som et fromt barn, bøyer hjertet sitt til ydmykhet

og tar på seg en så lang reise for sin slektnings skyld – ikke bare fordi hun lengter etter å tale med henne om Guds store nåde og under, men også for å tjene henne.

Dette merker Elisabet godt, og fordi hun synes det er for mye ydmykhet, sier hun: «Hvordan kan dette hende meg at min Herres mor kommer til meg?»

Også dette er en stor og herlig prydelse for den hellige jomfru: at hun ikke blir stolt av den æren å skulle være Guds mor og føde Guds Sønn. Det hadde ikke vært noe under om hun var falt i et enda dypere hovmod enn Lucifer og englene hans – kvinner er jo av naturen tilbøyelige til hovmod.

Har vi usle mennesker bare en skilling eller en gylden i lommen, blir vi straks så hovmodige at ingen kan komme oss nær. En ung pike som har et vakkert bånd, eller en ung kar som har en fin kjortel – kort sagt hver den som har noe uvanlig, enten det er skjønnhet, dyktighet, penger eller adel – blir straks så frekk og stolt at han ikke kjenner mål eller grense for hovmodet sitt.

Men alt slikt er bare å regne som skarn på gaten mot den store nåden som Gud har æret og prydet jomfru Maria med framfor alle andre kvinner. Likevel ydmyker hun seg og ønsker å tjene den gamle Elisabet.

Hun har ikke hjertet sitt på gull og sølv. Om så alt det gull verden eier, lå i en haug foran henne, var det likevel slett ingenting mot denne store æren, som aldri før var blitt noe menneske til del: at først en engel fra himmelen og deretter Elisabet – denne utvalgte kvinnen, mor til den største av alle nest etter Kristus – kaller henne Guds mor og den velsignede blant kvinner.

Og likevel, enda hun er den høyeste, edleste og helligste blant mødre, blir hun ikke stolt av denne store nåden, men ydmyker seg. Hun sier til engelen: «Se, jeg er Herrens tjenerinne», og til Elisabet, som hun har reist så lang vei til: «Han har sett til sin tjenerinnes ringhet.»

Så la da også oss lære denne kunsten av Maria og ydmyke oss selv slik hun gjorde. Vi har jo tusen ganger mindre grunn til å være hovmodige enn hun hadde. Ja, det synes oss nesten helt umulig at Marias hjerte ikke skulle opphøye seg selv og bli hovmodig av dette, slik våre egne hjerter blir når vi har en daler eller en fin kjortel.

Å, hvordan skal ikke den store ydmykheten hos denne høye personen gjøre vårt hovmod til skamme på den ytterste dag, når vi skal se den hellige jomfru tre fram og si til oss stolte dårer: «Jeg har verken vært hovmodig eller opphøyet meg selv, og likevel har jeg hatt langt mer å være hovmodig av enn du, keiserinne eller dronning, kan ha hatt. For hvilken grunn har vel du hatt til det? Hva var det da du skrøt av? En gullkjede, en fin kjortel og et vakkert legeme gjorde deg så hovmodig. Men hva er alt slikt mot dette at jeg var Guds mor, og at alle engler og hellige har prist meg salig som den høyt benådede og velsignede blant kvinner? Og likevel har jeg ikke vært hovmodig av det.

«På samme måte dere vanvittige helgener, dere kjettere og svermere, som syntes dere var så lærde at dere holdt på å sprekke av bare innsikt og viten: Hva forsto dere da, siden dere var så oppblåste, stolte og selvsikre? Gjør meg det da etter, om dere kan, om så bare et eneste vers i lovsangen min! Jeg har jo også kunnet tale om Herren vår Gud, og var likevel ikke hovmodig, men glemte all min egen ære. Jeg gikk til fots over fjellene til min slektning, tjente henne

trofast i barselsengen, laget mat, vasket bleier og tok med hjertelig glede på meg alt annet husarbeid for henne, som en hvilken som helst tjenestepike.»

Så skam deg da, du skjendige hovmod! Ja, alle vi som ennå kan kjenne skam, må skamme oss over den store ydmykheten vi ser her: at denne unge piken, som er Guds mor og den ypperste kvinne i himmelen og på jorden, så helt kan glemme all denne høyhet og ære og være så ydmyk av hjertet at hun ikke skammer seg over å vaske bleier og bade og vaske den lille Johannes.

Denne ydmykheten, tenker vi, er jo altfor stor. En burde da ha hentet henne i en forgylt karet, latt fire tusen ryttere følge henne, latt det blåse i trompeter foran vognen hennes hele veien og ropt ut: «Her kjører en kvinne over alle kvinner, en fyrstinne, opphøyet over hele menneskeslekten!»

Men av slikt hører vi ingenting. Den fattige piken går til fots en svært lang vei, enda hun alt er Guds mor. Det hadde ikke vært noe under om alle fjellene på veien hennes hadde hoppet og danset av glede. Det kan godt være at hun ikke gikk denne veien alene, men at Josef og kanskje en barnepike fulgte henne. Men Lukas taler bare om henne; for det er henne det kommer mest an på – det var Maria alene som viste denne store ydmykheten.

Den andre dyden er altså den hellige jomfrus store ydmykhet. Dette bildet burde alle menn og kvinner virkelig ta seg til hjerte, så de ble forferdet over sine egne stolte og stivsinnede hoder. For vi ser og erfarer mer enn nok hvor vanartet, stolt og overmodig verden viser seg overalt, særlig tjenestefolkene.

Vil husbonden eller husmoren ha noe gjort og bli tjent med det, må de gjøre det selv. Slik stolthet og trass finner en hos tjenestefolkene, enda de bare er fattige og ringe folk – om hovmodet hos de store junkerne og fruene som har makt, ære, rikdom, dyktighet, lærdom og annet slikt, vil jeg slett ikke tale nå. Men slik vil det ikke kunne gå lenge; til sist vil torden og lyn bryte løs, og da vil alt dette hovmodet ta en ende med forskrekkelse.

Var vi nå rette kristne, måtte vi jo tenke slik: Har Guds mor kunnet ydmyke seg så dypt, hva innbiller jeg elendige menneske meg da, når jeg vil kneise så høyt og være så stolt og så lite villig til å tjene? Om jeg så har vakkert gult hår, en rød kjortel og en gullkjede om halsen, er vakker, lærd, høybåren, rik og mektig – hva er så alt dette? Slikt hovmod er ikke verdt mer enn at djevelen kan tråkke på det. For i sannhet er det alt sammen ussel, elendig og stinkende tiggerstolthet.

Derfor vil jeg, arme makk, ikke være hovmodig, men lære å rette meg etter dette eksemplet. Det viser meg hvordan den hellige jomfru går en lang vei til fots og tar på seg en tjenestepikes arbeid i en fremmed egn – enda hun er Guds mor og på grunn av denne æren med rette kunne ha sittet hjemme. Hun bader og vasker den lille nyfødte Johannes døperen, tar ham opp og legger ham i vuggen, holder bleiene hans rene og gjør, kort sagt, det den ringeste barnepike i et hus pleier å gjøre.

Av dette eksemplet skal altså hver og en, men særlig de unge tjenestefolkene, lære å tjene gjerne og ydmyke seg – selv om du kanskje kan være større og verdigere enn den du skal tjene. Men nå til dags ser vi dessverre bare eksempler på det motsatte, selv hos de aller ringeste, som drenger og piker. De har jo påtatt

seg arbeidet og får kost og lønn for at de i all ydmykhet og lydighet skal gjøre det de blir befalt. Dette må en virkelig kalle å følge jomfru Marias eksempel dårlig.

Uoppfordret er hun den kjære Elisabets barnepike og skammer seg ikke over det. Det er et eksempel for oss, så også vi skal ydmyke oss og si: Har Kristi egen hellige og høyt benådede mor ikke skammet seg over å gjøre den ringeste barnepikes arbeid, hvorfor skulle da ikke også jeg gjøre slikt?

Og om jeg så gjorde ti ganger mer, var det likevel ingenting å regne; for denne personen er jo altfor opphøyet til at jeg tør sammenligne meg med henne. Det er altså noe langt større når hun fornedrer seg et strå, enn når jeg fornedrer meg tusen mil. Derfor står dette eksemplet her til spott og skam for oss og all vår stolthet, vårt hovmod og vår ulydighet.

Den tredje dyden er den Lukas nevner med ordene: «Hun skyndte seg til fjellbygdene» – det vil si: bluferdig og ærbart, og ikke med den lettferdige nysgjerrigheten som våre unge tjenestefolk viser, enten de går ut for å melke eller til dans og moro på kirkevigselsfesten. For da ser en dem løpe fra hus til hus for å slå av en sladder; overalt blir de stående og prate, og imens lar de øynene ha ærend overalt. Slike kan en ikke kalle ærbare piker, men flyfiller og sladrekjerringer. (*Oversetterens merknad: Se om dette prekenen på kirkevigselsdagen, andre del.*)

Ærbare matroner og jomfruer skal derimot bli i husene sine, eller når de har noe å gjøre på gaten, skal de gå den rette veien ut og hjem. De skal ikke telle alle takstenene på husene og alle spurvene under takene eller avtale stevnemøter underveis.

Slik oppfører ikke jomfru Maria seg. Hun skynder seg over fjellene, teller ikke trærne og står ikke stille snart her og snart der, men tenker på det hun har fore, passer sitt eget og lar andre passe sitt.

Dette har Lukas med vilje tatt med, så tjenestepiker og andre kvinner ikke skal si: «Hvorfor skulle jeg alltid være hjemme og mure meg inne som en nonne, og ikke gå ut og spasere, når jo jomfru Maria gjorde det samme? Var det ikke synd for henne, er det heller ikke synd for meg.» Ja vel, gjør det – men med ærbarhet og jomfruelig bluferdighet, slik hun gjorde. For hun gikk ikke ut fordi hun kjedet seg hjemme, men fordi hun ville tjene sin slektning; om henne hadde engelen sagt at hun hadde unnfanget en sønn i sin alderdom.

Slik utretter Maria mer ved å forlate huset sitt enn om hun var blitt hjemme. Gjør du bare det samme, og gjør det pent og bluferdig, slik det sømmer seg en jomfru eller matrone, så vil det heller ikke være noen synd i det for deg.

Men de fleste kvinner følger ikke den kjære jomfru Maria i ydmykhet; de er hovmodige og stolte. Like lite følger de henne – dessverre, det er altfor sant – i bluferdighet. Det er bare få hustruer og jomfruer som mener at en kan være glad og ærbar på samme tid. I talen er de kjepphøye og uhøviske, i oppførselen overgivne og frekke; det kaller en nå til dags å være glad. Men bluferdighet og glede kan godt gå sammen, og de burde gjøre det, om en bare ville se på dette eksemplet.

Særlig kler det svært dårlig at de unge tjenestepikene er så overmåte frekke i tale og ferd og iblant banner som den verste landsknekt – for ikke å snakke

om de skammelige ordene og de anstøtelige og grove munnhellene som den ene alltid hører og lærer av den andre. Dette kommer av at husmødrene selv går foran med et dårlig eksempel og ikke legger vinn på å oppdra de unge.

Men når all kvinnelig tukt og ærbarhet forfaller slik, er det alltid et sikkert og ufeilbarlig tegn på at en stor hjemsøkelse og straff står for døren. For av mødrene lærer barna det, og av husmødrene lærer tjenestepikene det, inntil all tukt og ærbarhet til sist forsvinner i alle stender, slik vi dessverre ser i våre dager. Derfor må vi nå også vente oss den velfortjente straffen.

Det eksemplet den hellige jomfru Maria holder fram for oss, er altså dette: Hun tar imot Guds ord med fast tro, hun er ærbar og bluferdig, og hun gjør vårt avskyelige hovmod til skamme ved å ydmyke seg så dypt og ta på seg en så ringe tjeneste, enda hun er Guds velsignede mor. Med denne ydmykheten gjør hun alle kvinner og jomfruer til skamme, ettersom hun, den høyeste blant dem alle, fornedrer seg så dypt.

Men dette eksemplet skal også tjene til at vi tenker ved oss selv: Har den kjære jomfru Maria gjort det hun ikke var skyldig å gjøre – for hun kunne jo med god grunn ha lagt hendene i fanget, men det gjør hun ikke – hvorfor skulle da jeg være hovmodig og gjøre så mye vesen av meg selv? Fort ned på kne med deg, og ydmyk deg! Slik skal dette eksemplet alltid stå og lyse for oss, så vi ikke opphøyer oss selv – om vi så er aldri så vakre, lærde, forstandige, rike, unge og sterke – men fornedrer oss selv og gjerne og flittig tjener andre.

Men her må vi likevel advare mot den falske ydmykheten som munkene og nonnene viste i klostrene sine. Den finner en også hos de unge pikene: Når folk kaller dem vakre, sier de imot uten å mene det av hjertet. Likedan hos smålige, men rike folk: Når en kaller dem herrer, kan de av overdreven ydmykhet ikke la det stå uimotsagt, men klager enda mer over sin store fattigdom enn de som virkelig er fattige. Dette er ikke ydmykhet, men dobbelt hovmod og åpenbar løgn, som også spotter Gud.

For det Gud har skjenket og gitt oss, skal en vedgå og ikke nekte for, men si: «Gud, som har gitt meg det, være lovet! Jeg har, Gud skje lov, mitt gode utkomme, er ikke helt vanskapt, kan godt studere, er lærd, er ingen ekteskapsbryter, er en fyrstinne, en grevinne» og så videre. For det Gud har gitt oss, både det ene og det andre, er jo alt sammen Guds gaver. Dem skal en ikke fornekte, men bekjenne, takke Gud for og se til at en bruker dem godt.

Solen sier jo ikke at den er svart, men bekjenner og viser ved å lyse uavlatelig at den er verdens lys. Slik fornekter heller ikke et tre sin art, men viser fritt og åpent hva Gud har gitt det.

Derfor kan det ikke kalles ydmykhet om du vil lyve og påstå at du ikke har det du likevel har. Men når Gud har gitt deg noe, så si: «Denne gaven har jeg, det er sant nok; men jeg har den ikke av meg selv – Gud har gitt meg den. Derfor vil jeg ikke opphøye meg selv av den, og heller ikke forakte andre som ikke har fått denne gaven.»

Slik gjør den vakre solen: Den er vakrere enn alle andre skapninger på himmelen, men den forakter ikke de andre skapningene for det. Den sier: «Om du, måne, eller du, stjerne, ikke lyser så vakkert som jeg, er du likevel Guds vakre

skapning. Derfor vil jeg ikke forakte deg, men hjelpe til så du kan beholde lyset ditt og lyse for menneskene om natten.»

Slik skal også vi gjøre. Jomfru Maria gjør jo det samme. Hun nekter ikke for at hun er velsignet framfor andre kvinner og er Guds mor. «Dette er alt sammen sant,» sier hun; «jeg har fått den største nåde og ære. Men hvor har jeg det fra, og hva har jeg det til? Ikke til at jeg skal være hovmodig av det, men: ‹Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser.› For fra ham har jeg det, ikke fra meg selv, heller ikke fra andre mennesker. Det er alt sammen Herren vår Guds gaver. Derfor, kjære Elisabet, ville det sømme seg dårlig for meg å være hovmodig av det overfor deg eller noe annet menneske. Og derfor kan jeg godt være din tjenestepike og gå deg til hånde, selv om jeg har fått disse store nådegavene: ‹Han har gjort store ting mot meg, han, den mektige, og hellig er hans navn.›

«Gud bevare meg derfor fra å vanære og spotte hans navn ved å rose mitt eget navn og si at jeg har det av meg selv. Nei, hans navn være hellig! Han har gjort det alt sammen; ham skal en prise for det. Og om så ‹fra nå av alle slekter skal prise meg salig› for denne nådens skyld, vil jeg likevel gi Gud all denne æren tilbake. For hans navn er hellig; han er den mektige; ham alene skal lov og pris tilhøre.»

Dette får være sagt om den hellige jomfru Marias eksempel, som evangelisten ikke uten grunn har villet holde fram for oss. Gud har æret henne så høyt og opphøyet henne over alle andre kvinner. Likevel blir hun ikke hovmodig av disse usigelig høye nådegavene. Hun reiser til og med – som om hun slett ikke visste noe om dem – i all ærbarhet og ydmykhet av sted og besøker sin slektning Elisabet. Uten tvil ville hun ønske henne til lykke, tale med henne om Guds under og nåde, og deretter tjene henne og den lille Johannes en tid.

For hvem vil eller kan vel tro om den kjære jomfru Maria at hun ikke ville bli hos Elisabet for å stå henne bi i denne fødselen, og for å se det velsignede barnet hun første gang hørte om da engelen Gabriel kom ned fra himmelen til henne?

Dessuten stemmer også tiden godt med dette. For Lukas skriver at Elisabet alt hadde gått i seks måneder med den lille Johannes da engelen Gabriel brakte jomfru Maria budskapet fra himmelen, og at Maria ble hos Elisabet i tre måneder. Og her kan en godt tenke seg at hun ikke la ut på reisen straks, alt dagen etter bebudelsen, eller at hun bare var en eller to dager underveis.

Det er jo dessuten helt vanlig at den ene gode venninnen i slike tilfeller reiser til den andre, blir hos henne til hun er frisk igjen, og viser henne all slags vennskap og tjeneste. Hvor mye mer må en da ikke anta det her, der engelen selv til og med oppgir tiden for jomfru Maria, så hun godt kunne vite når Elisabet skulle føde?

Dette er nå de to første stykkene av denne åpenbaringshistorien, og det lysende eksemplet som jomfru Maria gir oss på tre vakre dyder. Disse dydene kan nok også fortjene at vi holder dem fram for våre unge folk på en egen festdag, så hver og en av oss kan lære å være gudfryktig, og særlig kvinnene å leve sitt liv i all ydmykhet og bluferdighet. Så gi da Gud oss sin nåde ved sin Hellige Ånd, så

denne vakre læren ikke blir uten frukt, men blir til nytte for oss, så vi vokser i tro, kjærlighet og all slags tukt og gudsfrykt! Amen.

Andre preken på Marias besøkelsesdag

Luk 1,39–56. *Holdt i* 1533.

> Men Maria brøt opp i de dager og skyndte seg til fjellbygdene, til en by i Juda. Hun kom inn i Sakarjas hus og hilste på Elisabet. Og det skjedde at da Elisabet hørte Marias hilsen, da sprang barnet i hennes liv. Elisabet ble fylt med Den Hellige Ånd.
>
> Hun ropte med høy røst og sa: Velsignet er du blant kvinner, og velsignet er frukten av ditt morsliv! Hvordan kan dette hende meg at min Herres mor kommer til meg? For se, da lyden av din hilsen nådde mitt øre, sprang barnet i mitt liv av fryd! Salig er hun som trodde! For fullbyrdet skal det bli som er sagt henne av Herren.
>
> Og Maria sa: Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser, fordi han har sett til sin tjenerinnes ringhet. For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig, fordi han har gjort store ting mot meg, han, den mektige, og hellig er hans navn. Hans miskunn er fra slekt til slekt over dem som frykter ham.
>
> Han gjorde storverk med sin arm, han spredte dem som var overmodige i sitt hjertes tanker. Han støtte mektige ned av deres troner og opphøyet de små. Hungrende mettet han med gode gaver, men rikfolk sendte han tomhendte bort. Han tok seg av Israel, sin tjener, for å komme i hu sin miskunn, – slik han hadde talt til våre fedre – mot Abraham og hans ætt, til evig tid.
>
> Og Maria ble hos henne omkring tre måneder. Så vendte hun hjem til sitt hus.

Om den hellige jomfrus lovsang. (*Oversetterens merknad: På tysk «Von dem Magnificat».*)

Mine kjære venner, dere har nå hørt hvorfor vi holder denne festdagen hellig. For det første skal vi se på Guds store underverk og på hvordan vår kjære Herre Kristus herlig åpenbarte seg mens han ennå var i mors liv. For det andre skal vi særlig lære av den kjære, hellige jomfru Marias eksempel at også vi skal være ydmyke og tuktige. Og for det tredje skal vi lære det vakre Magnificat, Marias herlige lovsang.

Derfor hadde også de gamle kristne ordnet det slik at lovsangen skulle synges i kirken eller forsamlingen hver kveld når de kristne kom sammen til bønn. Men vi ser dessverre altfor tydelig med hvilken forstand paven og prestene hans, munkene og nonnene synger den. For de forstår ikke en eneste bokstav

av den, og de tenker ikke engang på å forstå den. Ellers hadde de nok tatt seg i vare for den grusomme avgudsdyrkelsen de har gitt seg over til, og ikke hevet jomfru Maria høyere enn både Gud og hun selv har gjort.

Da ville de også særlig ha voktet seg for hovmodet. De ville ikke ha våget å trosse på sitt eget menneskeverk og sin egen fortjeneste for Herren vår Gud og lære andre at man med slikt kan kjøpe himmelen av Gud og fortjene den. Nei, da hadde de fulgt jomfru Marias trofaste formaning og råd: å ydmyke seg, ikke gjøre seg til av sin visdom, makt og rikdom, men sette sin lit til Guds barmhjertighet alene. Men hele den papistiske flokken sitter jo til opp over ørene i det skammeligste hovmod. De forlater seg ikke på Guds barmhjertighet, men setter all sin lit til egen visdom, makt og rikdom.

For at vi skal lære å vokte oss for dette, vil vi nå ta for oss denne vakre sangen ord for ord. Slik skal vi tilegne oss lærdommen i dette evangeliet: Vi skal ikke bare legge merke til jomfru Marias eksempel og etterfølge henne i blygsel, ydmykhet og tro. Vi skal også lære av lovsangen hennes hva vi skal trøste oss med og forlate oss på – ikke, som verden, på egen visdom, makt og rikdom, men på Guds barmhjertighet alene, den barmhjertigheten han ved Kristus vil vise alle som frykter ham.

Hun begynner denne edle mestersangen med et ord som viser enhver at hun er glad, ja nærmest henrykt av glede. For hun synger:

«Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg i Gud, min Frelser.»

Her hører du hvordan hun fryder seg, og hvor frimodig og glad hun er. Hun sier at det er noe hennes sjel opphøyer, det vil si noe hun må love og prise. Hun må fryde seg over det slik at det ikke finnes en tanke i hjertet hennes som ikke er fylt av glede og fryd.

Hva er det så hun opphøyer på denne måten? Seg selv? Nei, sier hun, selv er jeg ingenting, og jeg vil heller ikke gjøre meg til noe. Og når du, kjære Elisabet, priser meg salig og kaller meg velsignet blant kvinner, så priser og opphøyer jeg Gud alene for det. For alt sammen er hans og ikke mitt.

Her legger hun altså en svært vakker mening i ordet «opphøye». For den som opphøyer en annen, fornedrer og ydmyker seg selv. Når hun sier: «Min sjel opphøyer Herren», bekjenner hun at hun underordner seg Herren og verken opphøyer seg selv eller er hovmodig. Med dette treffer hun oss stakkars tiggere midt på vårt svake punkt, alle som en, Paulus like mye som meg og deg, og hun tar oss alvorlig i skole.

For hva gjør vi? Folk flest i byen og på landet har et velkjent ordtak: «Jeg har da ennå et par skilling å leve på.» Slik roser vi oss av penger og gods, gylden og daler. Men hvorfor er du hovmodig over dette, din stakkars tigger? Burde du ikke heller si: «Det er andres gods; Gud har gitt meg det, og han kan ta det tilbake. Hvorfor skulle jeg da være hovmodig over det?» (*Oversetterens merknad: På plattysk: «Wat? Ich heb ock no twe Penning to verteren.»*)

På samme måte går mang en svermer og bryster seg av lærdommen og skarpsindigheten sin. Men si meg: Hvem eier den? Hvor har du den fra? Fra deg selv og ditt eget hode? Nei, slett ikke! Den kommer ned ovenfra. Derfor skal du ikke

rose deg selv, men takke ham som har gitt deg den, og som kan ta den fra deg igjen i det øyeblikket han vil.

For det er ikke bare frekt, men også latterlig og tåpelig å rose seg av andres gods. Likevel er det nettopp dette de store herrene pleier å gjøre: Den ene kaller seg konge over ett land, den andre over et annet, selv om de der ikke eier så mye som en hasselkjepp. Det er som om jeg hadde en tom pung og skrøt av at jeg har en nabo med mange penger. Var pengene mine egne og pungen min godt fylt, kunne jeg rose meg av det – selv om også det ville være tomt skryt.

Slik er det også her, bare langt farligere. Vi har alle liv og legeme; den ene er vakker, den andre rik, den tredje lærd, den fjerde erfaren. Dette roser vi oss av som om det var vårt eget, og likevel er det ikke vårt, men Guds. Men når du ikke har det fra deg selv, men fra Gud, hvorfor roser du deg da av det?

Men hva en enn sier, hjelper det like lite. Djevelen har tatt menneskene i besittelse og lærer dem å være utakknemlige mot Gud, som de har alt fra, og å være hovmodige mot ham over hans egne gaver. Vel, vil du ikke holde opp med dette hovmodet, kan han snart kle av deg alt, slik han kledde Judas naken. Også han var hovmodig og misbrukte embetet sitt til å forråde Kristus. Men det endte slik for ham at han gikk bort og hengte seg.

Slik er ikke den hellige jomfru hovmodig. «Min sjel opphøyer Herren,» sier hun, det vil si: Jeg lover og priser Gud ikke bare med munnen og hjertet. Hele livet mitt, hver kraft som sjelen min styrer lemmene og leddene med, ja, hvert hårstrå på hodet mitt og hver bloddråpe lengter etter å prise Gud og lovsynge ham.

For «sjel» betyr her ikke noe annet enn livet vårt – det i oss som taler, hører, ser, spiser, drikker og fordøyer, kort sagt alt som er liv og holder liv oppe. Jeg skulle ønske, sier hun, at alt dette kunne synge bare lovsanger og prise og opphøye en så nådig Gud. Men vi elendige dårer gjør det bare med munnen; livet og sjelen vet ingenting om det. Lovsangen vår er bare skum på tungen. Gjaldt det blanke daler, fine hus og fine klær, da ville også vi være med og synge Magnificat – men det ville bli lite ære for Gud.

«Og min ånd,» sier hun, «fryder seg i Gud, min Frelser.» «Min ånd» – det vil si mitt innerste, hele min erkjennelse, det i meg som kjenner Gud – «fryder seg» ikke i det timelige, men «i Gud». For den rette gleden er den som gleder seg i Gud. Men vi elendige dårer gleder oss ikke før vi har lommene fulle av penger. Ja, verre enn det, og det er både synd og skam: Ti gylden gleder oss mer enn Gud selv.

Si meg, er det ikke sant? Jeg har nå hatt liv og legeme i femti år. Jeg har hatt friske øyne og ører, hender og føtter. Solen har tjent meg om dagen i alle disse årene, og natten har gitt meg søvn og hvile. Men når har jeg noen gang vært så glad over alt dette som et menneske blir når det uventet finner ti gylden? Er det ikke en skam og skjensel for oss at vi ikke også kan glede oss i Gud?

Og si meg: Hvem gleder seg egentlig over at Jesus Kristus er født? Folk forfølger jo til og med budskapet om det. Men var vi ikke så stokkblinde, måtte vi juble og fryde oss over at Gud ikke bare har gitt oss sjel og legeme, men også sin enbårne Sønn, og ved ham det evige liv.

La så alle jordens vise og lærde slå seg sammen og prøve om de kan lage så mye som ett eneste vers som dette; da skal de få se hva all deres kunst duger til. Maria stiger høyt over dem alle og er likevel ydmyk – så ydmyk at hun, den store lærerinnen og profetinnen, som er lærdere enn alle apostler og profeter, blir den kjære Elisabets barnepike og tjenestejente. Men så snart vi elendige dårer kan en latinsk, gresk eller hebraisk glose, vet vi ikke hvilket bein vi skal stå på av bare hovmod.

Vi fortjente jo alle som en å bli kastet ut som unyttig avfall, både for det skammelige hovmodet som får oss til å bryste oss av så usle ting, og fordi vi så fullstendig glemmer det eksemplet den hellige jomfru gir oss her. Hun roser seg ikke selv og er ikke hovmodig over disse store og høye nådegavene, men har all sin glede i Gud, og hun fortsetter å love og prise ham slik:

«For han har sett til sin tjenerinnes ringhet. For se, fra nå av skal alle slekter prise meg salig.»

«Meg,» sier hun, «skal alle slekter fra nå av prise salig», det vil si: Om meg skal hele verden synge. Kjære jomfru Maria, kunne en si, var det da ikke på tide at også du ble hovmodig en gang, når hele verden skal prise og love deg? Nei, svarer hun, jeg vil likevel ikke bli hovmodig. Det jeg fryder meg over, er at Herren min Gud ikke har foraktet meg, enda jeg er en så ringe og foraktet pike, men har sett i nåde til meg.

Hun må jo ha vært en fattig ung pike som ingen viste særlig aktelse; ellers ville hun ikke ha sagt: «Han har sett til sin tjenerinnes ringhet.» Men, sier hun, hvor fattig og ringe jeg enn er, så har Gud, som har skapt himmel og jord, sett i nåde til meg og utvalgt meg til denne store gjerningen. Han kunne nok ha funnet andre, store og stolte jomfruer; men ingen av dem har han sett til. Meg, en fattig pike i ringe klær, har han sett til.

Dette gjør meg glad, og derfor takker jeg Gud. Selv er jeg ingenting. Det jeg er og har, det er og har jeg bare av Guds nåde og miskunn, og fordi han har sett til sin tjenerinnes ringhet. Dette må virkelig kalles å prise Gud og hans nåde rent og gudfryktig.

Men her må vi ikke glemme den grusomme avgudsdyrkelsen som også vi tidligere drev her i landet, og som har bredt seg overalt under pavedømmet. Den hellige jomfru sier: «Fra nå av skal alle slekter prise meg salig.» Det vil si: De skal prise Guds nåde mot meg og fortelle hvor stor ære og herlighet Gud har vist meg, da han utvalgte meg blant alle jomfruer til å unnfange verdens Frelser ved Den Hellige Ånd og føde ham til verden.

Men det følger ikke av dette at man skal påkalle jomfru Maria, sette sin lit til hennes forbønn og søke og vente hjelp hos henne i all slags timelig og åndelig nød. Likevel har paven ført menneskene inn i denne avgudsdyrkelsen.

Nei, her skal man nøye seg med å prise henne salig. Men når det gjelder å tilbe og vente hjelp og forbønn, skal man holde seg til Herren Kristus alene, slik han selv sier: «Hva som helst dere ber om i mitt navn, det skal jeg gjøre» (Joh 14,13). Derfor er det galt når paven vil at man skal be i jomfru Marias navn. For det er ikke å prise henne, men å spotte henne i høyeste grad og gjøre en avgud av henne. Så følger videre:

«For han har gjort store ting mot meg, han, den mektige, og hellig er hans navn.»

Hun vil altså ikke forgripe seg på navnet til Herren vår Gud, det vil si, hun vil ikke opphøye seg selv på grunn av gavene sine. Hun bekjenner hele tiden at det hun har, er Guds verk og ikke hennes eget. Derfor vil hun at vi alle skal erkjenne at han alene er «den mektige», mens vi selv er skrøpelige og maktesløse mennesker. Hans navn alene skal være hellig, det vil si, bare hans navn skal prises og opphøyes; vårt navn er vanhellig og skal ikke prises.

Men se deg om i verden og si meg: Hvor er de som gjør dette? Alle vil gjerne at man skal tenke høyt og stort om dem, og særlig vil alle gjerne prises for sin hellighet og fromhet. Maria lærer oss derimot at vi skal holde Gud alene for den mektige og hans navn for hellig, det vil si at Gud alene og ingen annen skal prises for sin miskunn og nåde.

«Hans miskunn er fra slekt til slekt over dem som frykter ham.»

Her vender hun seg fra sin egen person til hele verden. Hun priser Gud ikke bare for sin egen skyld, men også for alle andre menneskers skyld. Hun sier at han er nådig og barmhjertig mot hver den som frykter ham og ydmyker seg for ham – slik også vi pleier å gjøre i bønnene våre, når vi takker Gud ikke bare for det vi selv har, men også for det andre har.

Dette er virkelig et mesterstykke: Hun knytter gudsfrykt og Guds barmhjertighet så vakkert sammen. Der man frykter Gud, sier hun, der vil han være barmhjertig – det vil si, han vil tilgi synden og ikke straffe og fordømme oss for syndenes skyld, men i nåde frelse oss fra alt ondt og gjøre oss evig salige. Men der man ikke frykter Gud, der skal det verken være barmhjertighet eller nåde, men straff og vrede. Dette verset stemmer altså nøye med Salme 147,11: «Herren har behag i dem som frykter ham, som venter på hans miskunn.»

Lær nå her, den som kan lære! Maria har jo en nådig Gud som gir henne alt godt. Men hvordan kommer hun til denne nåden? Ikke på annen måte enn hun selv sier: «Herren har sett til sin tjenerinnes ringhet.» Hun var ikke stolt og ikke hovmodig, men vandret i Herrens frykt og gjorde i all ydmykhet det hun var befalt å gjøre. Det hadde Gud behag i, og han viste henne nåde.

På samme måte, synger hun, kan dere mennesker alle komme til Guds nåde. Men vokt dere så dere ikke blir oppblåste! Bryst dere ikke av det, vær ikke stolte, men ydmyk dere for Gud. Erkjenn hvem dere er: at dere er syndere, at dere ikke har noe å rose dere av for Gud, men at dere har grunn til å frykte ham for syndenes skyld.

Gjør dere dette, da sier jeg dere: Fra slekt til slekt har det vært Guds vilje og gjerning å vise barmhjertighet mot dem som frykter ham, hjelpe dem og våke over dem. Men de som ikke vil frykte ham, men er hovmodige og innbiller seg at de har alt og ikke mangler noe – med slike mennesker vil Gud fare helt annerledes fram:

«Han gjorde storverk med sin arm, han spredte dem som var overmodige i sitt hjertes tanker.»

Den kjære jomfru Maria har nå lært oss at hun er kommet til Guds nåde bare ved at hun ikke har stolt på seg selv, men satt all sin lit til Guds miskunn og nåde.

Denne kunsten vil hun også lære oss, og derfor byr hun oss å frykte Gud; da vil han også være oss nådig. Men denne kjære lærerinnen ser nok at hun bare vil finne få disipler.

Det finnes tre slags folk som ikke kan legge av seg stoltheten og overmotet sitt. De vise og forstandige tenker høyt om seg selv og stoler på det. De mektige gjør det samme, og de rike likeså. Alle er de hovmodige og mener at de ikke trenger Gud. Men hør nå hvordan dette hovmodet skal bekomme dem.

Vil de være selvkloke og stole på seg selv – særlig i de tingene der de skulle følge Guds ord og stole på hans visdom – da skal de snart støte an så de kjenner det, sier hun. For min Gud er en veldig Gud som vil være alene om makten. Derfor står han alle stolte hjerter imot og sprer dem, så ingen vet hvor de blir av.

Dette er hans «pottemakergjerning» (Jer 18,1–6): Han støter ned en så stor konge som Saul, som verken vil frykte ham eller ha hans ord for øye, og knuser ham som en pottemakers kar; men en fattig gjeter opphøyer han og gjør til konge. Men hvorfor vil de være så stolte, stole på sin egen visdom og ikke frykte Gud? Hvorfor kneiser de med nakken som om de hadde alt sammen fra seg selv, slik fyrster, adelsmenn, borgere og bønder gjør nå for tiden?

«Jeg er den og den,» sier de, «skulle jeg da la meg ta i skole av den presten og gjøre eller la være det han vil?» Vel, sier Herren vår Gud, vær du sint og selvklok så lenge du vil; meg får du likevel ikke rokket. Også jeg har en arm, og løfter jeg den mot deg, så pass deg godt. For den er svært veldig; den vil falle så tungt på deg og gjøre deg så redd at du ikke skal vite hvor du er, eller hvor du skal flykte.

Slik er store kongeriker og fyrstedømmer blitt styrtet. Om dette vet jomfru Maria å synge svært vakkert her. Men hvorfor bruker hun ordene: «Han sprer dem som er overmodige i sitt hjertes tanker»? Fordi Gud har for skikk å forblinde menneskene først og gjøre dem til dårer når han vil støte dem ned for overmotets skyld. Og når de er forblindet, drukner de snart i all sin egen visdom og klokskap og blir fullstendig til skamme.

Det er dette som her kalles å «spre dem som er overmodige i sitt hjertes tanker». For han fører dem i fordervelse ved deres egen visdom.

De legger planene sine så nøye og godt de kan, slik farao og egypterne gjorde da de satte etter jødene gjennom Rødehavet. Og når de har tenkt saken grundig gjennom og sier: «Slik og slik vil vi gjøre det» – da spotter Herren vår Gud dem og sier: «Vel, det går jo strålende! Dere er akkurat på rett vei; bare frisk fram!» I et slikt hovmod lar han dem storme fram – men plump! der ligger de alle i én klump. Slik støter han dem ned ved deres egne stolte tanker.

Dette er altså den første flokken: de som ikke frykter Gud, men er stolte og forlater seg på sin egen forstand og klokskap. Så følger den andre flokken, de som stoler på sin egen makt og velde. Om dem synger Maria slik:

«Han støtte mektige ned av deres troner og opphøyet de små.»

Summen av dette er at Herren vår Gud vil ha ydmyke mennesker; dem vil han gjøre alt godt, men de hovmodige vil han straffe. Selv om han opphøyer de små, må de derfor ned igjen så snart de blir hovmodige og stolte av det. Det ser vi på kong Saul. Han var en fattig gjeter, og Gud gjorde ham til konge. Men så snart

han ble oppblåst av det og ikke ville ydmyke seg for Gud og hans ord, støtte Gud ham og hele slekten hans ned, så ikke én ble spart.

Med Davids slekt gikk det på samme måte. Gud gjorde ham, en fåregjeter, til konge, og denne høyheten ble i slekten hans helt til etterkommerne hans ble hovmodige; da måtte også denne slekten ned i støvet igjen. Det samme ser vi i all annen historie. Den som er hovmodig, støter et spyd i sitt eget liv og blir ydmyket av Herren vår Gud; men den som er ydmyk og gudfryktig, blir opphøyet.

Slik er nå en gang Herren vår Guds måte, sier Maria: Den som vil være ringe, opphøyer han, og den som vil til værs, fornedrer han. Den som ikke vil tro det, må erfare det. For mange har villet tråkke ned denne sangen og ikke gi den rett, men de har måttet lære til egen skade at den taler sant. Jomfru Maria kan nemlig ikke lyve, for hun har både Guds ord og hele kirkens eksempel å holde seg til, og dessuten taler hun av egen erfaring.

Hun var ydmyk og gudfryktig; derfor opphøyet Gud henne og lot henne komme til stor ære. Men døtrene til Herodes, Kaifas og andre store herrer, som var hovmodige, er nå borte, og ingen vet det minste om dem. Derfor skal hver og en lære å frykte Gud og ydmyke seg; da er det ingen fare, selv om det går ille en tid.

Også de gamle dikterne har talt av erfaring da de sa: *Magnisque negatum stare diu* – «det som er stort, står ikke lenge». For når noe er stort og kjenner sin egen storhet, følger stoltheten. Da må Herren vår Gud komme og gjøre det store smått og ydmyke det.

Roma ble så stort at så snart navnet ble nevnt, måtte hele verden ta av seg hatten og bøye seg i støvet. Men hva ble det til slutt av Roma? Plutselig lå det i grus, og nå er det for tredje gang blitt herjet og ødelagt. For jomfru Maria synger her at ingen skal være for høy for Gud, men at han vil støte ned alle som vil være hovmodige:

«Hungrende mettet han med gode gaver, men rikfolk sendte han tomhendte bort.»

Dette er den tredje flokken: de som er hovmodige fordi de har mange penger og mye gods. Også her må Gud gjøre sitt verk. Han lar all deres store rikdom svinne hen og bli til ingenting, mens han ofte gir fattigfolk stor lykke, så de får formue og mye gods. Ville bare alle lære kunsten å ydmyke seg, ville Gud også la dem bestå, ja, han ville gi dem enda mer dag for dag.

Ydmyket de seg, ville både store konger og fyrster og vise og forstandige mennesker bli bevart. For det er Gud som gjør dem til konger og store herrer (Rom 13,1), og derfor ville han også se til dem med velbehag bare de kunne legge av seg hovmodet. Men det vil ingen gjøre. Alle trosser Gud og er hovmodige mot ham over hans egne gaver, og det verken kan eller vil han tåle.

Derfor sier han: «Stopp, din stolte kar! Det er jeg som har gjort deg fet; jeg kan nok også gjøre deg skinnmager.» Slik vil Gud fare fram med alle som ikke frykter ham og ikke ydmyker seg, men pukker og trosser på sin forstand, makt og rikdom.

Dette er altså de tre slags mennesker som Gud ikke viser seg nådig mot, men vred. For de vil verken ydmyke seg eller frykte Gud, men pukker og trosser på

sin forstand, rikdom og makt, og mener derfor at de ikke skal mangle noe. Men den hellige jomfru advarer dem og sier at slik skal man ikke gjøre.

For uten gudsfrykt skal ingen visdom være så stor at den ikke blir til skamme og til dårskap. Ingen rikdom eller makt skal være så stor at de som har den, ikke skal bli arme, ulykkelige tiggere når gudsfrykten mangler. Dette skal visselig ramme dem som er hovmodige.

Men på samme måte som hun advarer og truer den onde verden som lever uten gudsfrykt, trøster hun de kristne som frykter Gud. Hun lærer dem at de ikke skal miste motet, selv om de er enfoldige mennesker og lever i fattigdom og elendighet. For hun lover dem at Gud ikke bare vil gjøre dem evig salige for Kristi skyld, men at han heller ikke i dette livet vil glemme dem, men hjelpe dem.

For dette er også Guds måte, sier hun: «De små vil han opphøye, og de sultne vil han mette med gode gaver.» Hele verden er jo full av eksempler på hvordan Gud opphøyer rettskafne og gudfryktige mennesker og øser sin velsignelse over dem. Summen er altså med ett ord denne: Maria lærer og formaner oss alle til å være gudfryktige og frykte Gud, men hun advarer oss mot stolthet og overmot, for slikt vil Gud ikke tåle.

Nå følger det rette trøsteordet:

«Han tok seg av Israel, sin tjener, for å komme i hu sin miskunn, – slik han hadde talt til våre fedre – mot Abraham og hans ætt, til evig tid.»

Med dette slutter den hellige jomfru. Her til sist synger hun om den store nåden som skal vises dem som ydmyker seg og frykter Gud. For det hun har sagt til nå, blir her nede på jorden og gjelder dette timelige livet: Gud vil være en hjelper i nøden for de ydmyke og ringe, men støte de hovmodige ned. Det må han gjøre, for ellers kunne han jo ikke hjelpe de ydmyke.

Men det hun synger om her, gjelder det evige livet: at Gud ikke bare gir oss sjel og legeme, men også sin Sønn. Dette er det store, åndelige gode som han talte om til Abraham og de andre patriarkene. Nå har han gitt oss det ved denne unge jomfruen; for hun skal føde Guds Sønn til verden, og han skal siden ved sin lidelse, død og oppstandelse hjelpe oss fra synd og evig død til det evige liv.

Men her må vi gi nøye akt på ordene. For jomfru Maria taler om en svært merkelig sak, og vi må innrømme at hun er en stor mester i å tale om høye ting. Hun ser hvor dypt Israel er falt. Det gjelder ikke bare det ytre styret, for siden det babylonske fangenskapet har jødene ikke hatt noen egen konge, og de er blitt plaget på det ynkeligste av hedningene. Men aller mest gjelder det at det sto så ille til med styret av kirken deres.

For den ordningen Gud hadde innstiftet for ypperstepresteembetet, var for lenge siden forfalt, og den rette læren og gudstjenesten med den. Ypperstepresteene, fariseerne og de skriftlærde hadde forvansket alt sammen på det skammeligste, slik vi også ser i evangeliene, der Kristus hele tiden må stride med dem om dette.

Dette, sier jeg, ser den hellige jomfru. Og hun lover og takker Gud fordi Israel, som er falt så dypt, nå skal reises opp igjen – ikke i det verdslige, men i det åndelige styret. For nå skal den rene læren om syndenes forlatelse komme fram

i lyset igjen, og menneskene skal lære å kjenne Gud og tjene ham rett og bli evig salige. Dette er det hun vil si med ordene: «Gud hjelper sin tjener Israel.»

Men hun legger også til grunnen for denne hjelpen: Gud hjelper oss «fordi han kommer i hu sin miskunn». Merk dere dette ordet godt, for alt kommer an på det. Det er allerede store ting at Gud, som hun sa før, viser sin vrede mot dem som ikke frykter ham. For han er en rettferdig Gud som ikke vil tåle noen synd og ondskap. Men så priser hun denne rettferdige Guden fordi han også er en barmhjertig Gud, som tar seg av vår nød og ynkes over vår elendighet.

Den som vet dette og holder det for sant i hjertet sitt, han er hjulpet. For hele vår angst, sorg og bekymring er jo at vi frykter Gud som en streng dommer. Det vil han visselig også være, men bare mot dem som ikke frykter ham, men pukker på sin egen visdom, hellighet, makt og rikdom. Men mot dem som frykter ham, vil han være barmhjertig og hjelpe dem opp igjen. Dette er det første vi skal legge merke til her.

Det andre er dette: Når denne hjelpen skal skje av barmhjertighet, hvor blir det da av vår egen fortjeneste? Hvor blir det av loven og alle de gode gjerningene, som ofringene, omskjærelsen, sabbaten og lignende? Er det ikke sant at Israel har måttet bli i syndene sine og i den evige død, til tross for alt dette? Hva skulle en ellers med barmhjertigheten?

Altså forkaster jomfru Maria all vår egen fortjeneste. Hun slutter av dette at Moses og hans lov ikke har kunnet hjelpe noe, og at Israel for lovens skyld måtte ha blitt i synden og i djevelens rike. Det eneste som hjelper her, er at Gud er barmhjertig, at han tar seg av de arme menneskene og av bare medynk rekker dem hånden og hjelper dem opp; for ellers hadde de måttet bli liggende.

Hun lærer oss også hva slags hjelp eller barmhjertighet dette er: Det er den barmhjertigheten han lovte Abraham og de andre patriarkene. Med disse ordene viser hun oss tilbake til Skriften, for at vi skal gi skikkelig akt på hva Gud har lovt Abraham. Riktignok har Gud lovt Abraham mer enn én ting. Han lover ham en sønn med Sara, og det var skjedd. Videre lover han ham at slekten hans skal bli tallrik, og at konger og fyrster skal komme fra den; også det var skjedd. Han lover etterkommerne hans Kanaans land; også det er skjedd for lenge siden. Om disse løftene taler jomfru Maria slett ikke.

Men Gud har gitt Abraham enda et løfte, nemlig om en sønn som alle jordens slekter skal velsignes i. Dette løftet var ennå ikke oppfylt, og det var ikke bare gitt Abraham, men også de andre patriarkene. Nå kommer oppfyllelsen av dette løftet, sier Maria her. Nå vil Gud holde sitt løfte og ved denne lovede og velsignede ætt hjelpe oss ut av forbannelsen og Guds vrede til nåde, salighet og det evige liv – ikke fordi vi har fortjent det, men av bare barmhjertighet.

Dette er den høyeste og største velgjerningen, og derfor har hun spart den til sist og takker Gud for den nå. Med dette vil hun vise at hun legger mest vekt på denne velgjerningen, og at den fyller henne med mer glede og takk enn den andre, som bare gjaldt henne selv: at hun skal bli mor til dette velsignede barnet. Det var en timelig ære, men den store velgjerningen skal, som hun sier her, vare til evig tid.

Med dette vil hun altså vise at barnet hennes, Herren Kristus, skal ha et annet rike enn det man til nå har vært vant til her i verden – et rike som også skal komme den avdøde Abraham og de andre hensovede fedrene til gode, og det slik at de skal leve i det til evig tid. Dette er den beste av de velgjerningene vi skal takke Gud for sammen med den hellige jomfru. Og samtidig skal vi vandre i hans frykt, så vi kan bli i hans nåde og barmhjertighet.

Slik er denne sangen et forbilde for oss på hvordan vi skal prise og takke Gud for alle hans åndelige og legemlige velgjerninger, gi ham æren for dem og ikke være hovmodige over dem. Vi skal i all ydmykhet si: «Herre, det er din gave, og jeg takker deg for den. Med min egen visdom, makt eller hellighet har jeg verken fortjent den eller vunnet den.»

Vi ser altså at den kjære jomfru Maria her både går foran oss med sitt eksempel og formaner oss med sin preken til ikke å være hovmodige, men ydmyke, og til å leve i all tukt og gudsfrykt. Og hun lover oss at når vi gjør dette, vil også Gud være hos oss med sin nåde og gi oss mye; men vil vi være hovmodige, vil han ta alt fra oss.

Så husk nå både prekenen og eksemplet hennes, og lær å si: «Har denne, den velsignede blant kvinner, ydmyket seg så dypt og ikke i det minste vært hovmodig over gavene sine; har hun gått til fots over fjellene og tjent Elisabet med alt slags husarbeid som en annen fattig tjenestepike – hva skal da jeg, som er støv og aske, være hovmodig over? Hva er jeg mot denne jomfruen, som selv englene tjener? Derfor vil også jeg lære å være ydmyk og lydig, gjerne tjene andre og gjøre det jeg kan for husbondsfolket mitt eller foreldrene mine.»

Dette er den rette etterfølgelsen av dette eksemplet og denne prekenen. Gud vil visselig være med sin nåde hos den som i en slik ydmykhet flittig holder seg til Guds ord og slik øver seg i troen. Men alle som ikke bryr seg om Guds ord, men er frekke, overmodige og stolte og heller ikke lever tuktig og gudfryktig, må ende i synd og skam og all ulykke.

Måtte Gud da for Kristi skyld gi oss sin Hellige Ånd, så også vi kan lære å være gudfryktige, ydmyke og tuktige, og samtidig trøste oss med den barmhjertigheten som var lovt Abraham, men som nå rikelig er fullbyrdet ved Jesus Kristus, Guds Sønn! Amen.

Maria Magdalenas dag

Luk 7,36–50. (Oversetterens merknad: 22. juli.)

> En av fariseerne innbød ham da til å spise hos seg. Jesus kom til fariseerens hus og tok plass ved bordet. Se, nå var det en kvinne der i byen som var en synderinne. Da hun fikk vite at Jesus lå til bords i fariseerens hus, kom hun dit med en alabastkrukke med salve. Hun stilte seg bak Jesus, ved føttene hans, og gråt. Hun begynte å væte føttene hans med tårer og tørket dem med håret sitt, og hun kysset føttene hans mange ganger og salvet dem med salven.
> Men da fariseeren som hadde innbudt ham, så dette, sa han ved seg selv: Var denne mannen en profet, da visste han hvem og hva slags kvinne det er som rører ved ham, at hun er en syndig kvinne. Da svarte Jesus og sa til ham: Simon, jeg har noe å si deg. Og han sa: Mester, si det! En pengeutlåner hadde to skyldnere. Den ene skyldte ham fem hundre denarer, den andre femti. Men da de ikke hadde noe å betale med, etterga han dem begge gjelden. Hvem av dem vil elske ham mest? Simon svarte og sa: Jeg antar, den som han etterga mest. Han sa til ham: Du dømte rett!
> Så vendte han seg mot kvinnen og sa til Simon: Ser du denne kvinnen? Jeg kom inn i ditt hus, og du ga meg ikke vann til føttene. Men hun vætte føttene mine med tårer og tørket dem med håret sitt. Du ga meg ikke noe kyss. Men hun har ikke holdt opp med å kysse føttene mine fra den stund jeg kom inn. Du salvet ikke mitt hode med olje. Men hun salvet føttene mine med salve. Derfor sier jeg deg: Hennes mange synder er henne forlatt, derfor elsker hun meget. Men den som lite er tilgitt, elsker lite.
> Og han sa til henne: Dine synder er deg forlatt. Da begynte de som var sammen med ham ved bordet å si ved seg selv: Hvem er denne, som endog tilgir synder? Men han sa til kvinnen: Din tro har frelst deg. Gå bort i fred!

Dette er en ypperlig beretning, og med rette blir den forkynt i kirken hvert år på en egen festdag. For den stiller fram for oss de to viktigste stykkene i den kristne lære: hva den rette bot eller omvendelse er, og hvordan vi får tilgivelse for syndene våre. Men den som bare ser på denne beretningen med kjødelige øyne og bare legger merke til det ytre, vil ikke se noe særlig her. Ja, han vil kanskje mislike det hele og ta anstøt av det, slik fariseerne gjorde.

For det passer seg svært dårlig for en kvinne å løpe inn i fremmede hus, og især å trenge seg inn på hederlige og aktede menn når de sitter til bords.

Derfor tar også fariseeren her så stort anstøt av denne kvinnen. Anstøtet blir så mye større fordi han før hadde holdt Kristus for en profet, men nå ikke engang regner ham for så mye. «For var han en profet,» tenker han, «måtte han jo kjenne denne beryktede kvinnen og vise henne bort. Han ville ikke tåle at hun uten å skamme seg går bort til ham og rører ved ham, og det mens hederlige og aktede menn ser på, og i et fremmed hus.»

Men den som vil dømme rett om denne beretningen og kjenne denne kvinnen rett, må ikke bare se på hva hun gjør utvendig. Han må også se henne inn i hjertet; for da vil det hun gjør, vise seg i et helt annet lys. Men hvordan kan vi se henne inn i hjertet? Hun tier jo helt stille. Hadde hun sagt noe, kunne vi omtrent ha skjønt av ordene hva hun tenkte i sitt hjerte. Men her trengs det ikke mange ord; se bare nøye på hva hun gjør. For dette er ikke stumme gjerninger; de sier og viser svært tydelig hvilket hjerte hun har.

Hun kommer inn, går bort bak Herren, kaster seg ned ved føttene hans og gråter så bittert. Alt dette er tydelige tegn på at hun verken er forherdet eller lettferdig, men at hun i sitt hjerte er bekymret og sorgfull i høyeste grad. For slike hete tårer kommer ikke fra et lettsindig og lettferdig hjerte. Nei, motløshet, kummer, angst, frykt og forferdelse og et hjerte som er tynget, er den rette kilden som slikt hjertevann strømmer fra. Det første vi skal se på her, er altså at hun gråter bittert.

Hva som er årsaken til at hjertet hennes er så bekymret, sier hun ikke. Men Herren Kristus forstår det svært godt og sier det fint og rett ut, ja to ganger: først til Simon: «Hennes mange synder er henne forlatt», og så til henne selv: «Dine synder er deg forlatt.»

Her ser vi hva det er som tynger hjertet hennes. Det lar henne ikke bli hjemme, men driver henne ut blant menneskene, til det huset der hun vet at hun vil finne Kristus, uten at hun bryr seg om hva andre vil si og mene. Det eneste som ligger henne på hjertet, er å komme til Kristus og høre ham si dette nådige ordet: «Dine synder er deg forlatt.»

Det første stykket Kristus har velbehag i hos denne kvinnen, er altså at hun ikke føler seg trygg og sorgløs, slik som fariseerne, men bekjenner sin synd og av hjertet ønsker å bli fri fra den. Dette sier hun ikke med ord, men gråten hennes viser det; og slik forstår og utlegger også Kristus det.

Det andre er at hun ikke vet hvordan hun skal få vist Herren Kristus ydmykhet og ærefrykt nok, og heller ikke hvordan hun skal få vist ham kjærlighet nok. Hun ligger ved føttene hans, væter dem med tårene sine, tørker dem med håret sitt, kysser dem og øser kostbar olje over dem. Alt dette er tegn på den hjertelige tilliten og kjærligheten til Kristus som driver henne til å søke hjelp og trøst hos ham. Dette er den andre dyden hos henne som Herren Kristus har velbehag i.

Derfor vil han ikke at mannen han sitter til bords hos, skal klandre og irettesette denne kvinnen. Han leser tvert imot verten teksten over bordet så alle hører det, og sier hvordan han burde ha tatt imot en gjest som ham.

«Jeg er kommet inn i ditt hus,» sier han, «og du har ikke engang gitt meg vanlig vann å vaske føttene i.» For det var skikk og bruk hos jødene, som vi ser av beretningene i Første Mosebok (1 Mos 18,4; 19,2).

«Men denne kvinnen vasker føttene mine med sitt hjertevann. Du har ikke gitt meg noe kyss.» For det var også skikk hos jødene at venner kysset hverandre, og at verten kysset gjestene sine som tegn på et vennlig hjerte, og på at de var velkomne. «Men denne kvinnen holder jo ikke opp med å kysse føttene mine. Du har ikke salvet mitt hode med olje, men denne kvinnen har salvet føttene mine med kostbar olje.»

Kort sagt: Herren Kristus kan ikke tåle at denne fariseeren vil irettesette kvinnen og gi henne urett. For vår kjære Herre Kristus ser på hjertet, og siden hennes hjerte var så edelt og oppriktig, kan han ikke mislike det hun gjorde. Fariseeren derimot så bare på den ytre gjerningen hennes, og særlig på hva slags kvinne hun var. Om hjertet hennes visste han ingenting, og derfor kunne han ikke tåle det hun gjorde.

Dette er beretningen som evangelisten har skrevet ned for oss. Han har gjort det for at vi skal lære av denne kvinnens eksempel og gjøre henne disse to tingene etter: For det første skal vi gråte med henne, det vil si gjøre alvorlig og oppriktig bot. For det andre skal vi sette vår tillit til Herren Kristus og tro at vi har tilgivelse for syndene ved ham.

Også i pavedømmet har de holdt botsprekener. Der lærte de at boten består i dette: Man tenker over de syndene man har gjort, og vekker anger og ruelse med slike tanker. Så skrifter man syndene sine, og til slutt gjør man fyllest for dem ved egne gjerninger. Men denne læren er falsk til bunns og en sann sjelegift. Derfor skal vi lære av dette eksemplet hva den rette boten er. Da vet vi at vi ikke kan ta feil; for det som vår kjære Herre Kristus har velbehag i, må også være det rette.

Evangelisten nevner ikke denne stakkars kvinnen ved navn. Noen mener riktignok at det var Maria Magdalena, for i kapitlet etter forteller evangelisten at Herren hadde drevet sju onde ånder ut av henne (Luk 8,2; Mark 16,9), og at hun hadde fulgt ham overalt der han forkynte.

Men hun får ha hett hva hun vil; så mye er sikkert at hun var en stakkars synderinne. Hun hadde latt djevelen forføre seg til utukt, hor og andre synder. Vi trenger ikke fortelle her hvilke ulykker slike synder fører over et menneske, både på sjel, legeme og gods; det ser vi med egne øyne hver dag. I denne elendigheten var hun havnet, og kanskje hadde hun ligget i den i mange år.

Så lar vår kjære Herre Kristus seg se og høre med sine under og sine prekener. Da kommer også denne arme kvinnen og hører ham preke, og hun blir så inderlig grepet av ordet hans at hun går i seg selv, bekjenner sin synd og tenker: «Du ulykkelige menneske! Hvordan har du båret deg at? Du har levd mot Guds bud, og med din utukt har du ført deg selv, og andre med deg, i fare for sjel og legeme. Om Gud nå kom med sin dom i dette øyeblikk, hvordan ville det da gå deg med alle dine skammelige gjerninger? I stedet for all denne skjendige lysten ville da evig pine og fordømmelse komme over deg. Å Gud, vær meg nådig! Tilgi meg syndene mine! Fordøm meg ikke! Jeg vil vende om, holde opp med mine skammelige misgjerninger og bedre mitt liv!»

Se, dette er begynnelsen til den rette boten: Først blir hjertet forferdet over syndene sine og over Guds vrede, så en av hjertet lengter etter å bli fri fra synden

og begynner å holde opp med den. Da må det til slutt også følge et forandret liv. For når du virkelig angrer av hjertet og sørger over at du hittil har syndet mot Gud, kan du umulig ville gi deg over til slike synder igjen.

Men denne angeren kan ikke et menneske gi seg selv. Den er Den Hellige Ånds gjerning, og han virker den i oss ved Guds ord. Ordet avslører først synden, og deretter truer det med straffen: den evige død. Og den straffen lar seg ikke ringeakte; den trenger inn og forferder hjertet så en verken vet ut eller inn og nesten ikke får puste av angst.

Herfra kommer denne kvinnens hjertelige gråt og den alvorlige forbedringen av livet hennes. Nå løper hun ikke lenger etter de unge karene, hun lokker dem ikke lenger med øynene, og hun er ikke lenger forfengelig med håret sitt. Alt dette bruker hun nå til å vise at hun av hjertet angrer sitt tidligere liv, og at hun vil bedre seg og bli mer gudfryktig.

Slik skal også vi begynne vår bot. Vi skal ikke være sorgløse, men hver og en i sin stand skal gi nøye akt på hva vi gjør. Og når vi har levd mot Guds ord, skal vi straks holde opp med det, bekjenne vår misgjerning for Gud og be ham tilgi oss syndene våre. Og vi skal be ham styre og lede oss med sin Hellige Ånd heretter, så vi tar oss i vare for synd og blir mer gudfryktige. Dette er det første vi skal lære av denne kvinnen når vi vil begynne å gjøre sann bot.

Men med dette er ikke boten fullført. For syndene dine blir ikke tilgitt deg fordi du angrer dem. Til boten hører også at du skynder deg til Herren Kristus sammen med denne kvinnen og søker tilgivelse for syndene dine hos ham. Ja, du må ha den hjertelige tilliten til ham at syndene dine blir tilgitt deg for hans skyld, bare av nåde og uten noen fortjeneste fra din side. Slik blir boten fullført, så vi får syndenes forlatelse.

Og i dette stykket har ikke denne kvinnen noe forut for oss. Riktignok kan vi ikke komme til Kristus personlig på samme måte, eller se og høre ham slik hun så og hørte ham. Men vår kjære Herre Kristus har etterlatt oss her på jorden det ordet og den befalingen at synd skal tilgis på hans vegne og i hans navn. Og til dette har han ikke bare innstiftet prekenembetet og avløsningen, men også de hellige sakramentene, dåpen og Herrens nattverd. For vi er jo døpt for at vi ved Kristus skal bli fri fra syndene våre og bli Guds barn.

Derfor skal vi i slik anfektelse og angst holde oss til vår hellige dåp og huske hva Gud har lovet oss der. På samme måte har Herren også innstiftet nattverden for at vi skal tro fast og urokkelig at vi har syndenes forlatelse på grunn av Kristi lidelse og død.

Den som har en engstet samvittighet og lengter etter trøst, skal derfor komme hit til Herrens nattverd. Han skal huske sin dåp og be om avløsning hos kirkens tjener, eller i nødsfall hos en annen kristen. For der finner han Herren Kristus, som taler til ham slik han talte til denne synderinnen, og sier: «Dine synder er deg forlatt.» Dette følger jo rett ut av hans eget klare og tydelige ord: «Den som hører dere, hører meg» (Luk 10,16). Og: «Dersom dere forlater noen deres synder, da er de forlatt» (Joh 20,23).

Om denne artikkelen forkynner paven ingenting. I stedet for vår Herre Kristus og troen setter han fortjenesten av våre egne gjerninger, og han vil at

vi skal gjøre oss fri fra synden med gjerningene våre. Men hvordan rimer dette med eksemplet til denne synderinnen? Hadde hun villet gjøre bot etter pavens forskrifter, måtte hun jo ha gått til prestene og skriftet alle syndene sine for dem. Deretter måtte hun ha utført visse bestemte gjerninger, og først etter en slik lydighet kunne hun vente å få syndenes forlatelse – det vil si hvis denne lydigheten var en tilstrekkelig fyllestgjørelse. Og det måtte hun likevel alltid ha tvilt på.

Men dette er en svikefull og kjettersk lære. For Gud har ikke befalt oss å skrifte for prestene og regne opp syndene for dem, slik de pleier å gjøre i pavedømmet. Og selv om du på egen hånd forteller presten din om mange eller få av syndene dine – for å fortelle ham alle er umulig –, må du ikke tro at Gud vil tilgi deg syndene for et slikt skriftemåls skyld.

Riktignok holder de det for et tegn på ydmykhet og sann anger når et menneske går og forteller stykke for stykke alt det onde han har gjort. Men når Gud ikke har befalt det, skal heller ingen befale slikt i hans kirke. Og især strider det rett mot Skriften å regne et slikt skriftemål for en gjerning som bidrar til syndenes forlatelse.

Derimot er det en nyttig og kristen skikk at vanlige folk, og unge og uerfarne mennesker, blir oppfordret og formant til å ta imot avløsningen av kirkens tjener når samvittigheten er tynget og de lengter etter trøst. Og især bør de først la seg formane, overhøre og undervise når de vil gå til sakramentet med Kristi legeme og blod.

Men denne undervisningen kan godt gis og tas imot uten den oppregningen av syndene stykke for stykke som paven har påbudt. Her skal alle stender – kirkens tjenere, fedre og mødre, skolelærere og alle slike – hjelpe til så de unge blir rett undervist. Men ingen skal være så dum at han vil bygge syndenes forlatelse på skriftemålet eller på undervisningen, slik paven har gjort med sitt skriftemål – og til det skriftemålet var den rette undervisningen ikke engang knyttet.

Derfor har vi også vært nødt til å forkaste det skriftemålet. Vi råder i stedet menneskene til å skrifte på rett måte: De skal av hele sitt hjerte klage sin synd for Gud i himmelen og trøste seg med den tilgivelsen for Kristi skyld som evangeliet lover. De skal styrke troen på dette ved å be om og ta imot den muntlige avløsningen, som Kristus har befalt sin kirke. Samtidig skal de våke over seg selv, og det skal være deres fulle alvor at de heretter vil fly fra synden og ta seg i vare for den.

Der et slikt alvor finnes, kan det ikke slå feil at et forbedret liv også følger. For da lengter ditt sinn og ditt hjerte ikke bare etter å holde opp med de onde gjerningene, men også etter å gjøre de gode, med samme iver som du før gjorde de onde.

Men her må du igjen ta deg nøye i vare for den tanken at syndene dine skal bli tilgitt deg for denne forandringens skyld. For syndenes forlatelse får du bare ved å tro på Kristus, og ved å komme til ham slik denne kvinnen gjorde, med den hjertelige tilliten til ham at han har tatt syndene dine fra deg, båret dem selv og gjort fyllest for dem ved sin død på korsets tre.

Dette er det som gjør den rette forskjellen mellom kristne og ukristne. Riktignok er en kristen og en ukristen like i dette at begge er syndere; det vil si at begge har den samme syndige naturen, selv om den ene gir mer etter for djevelens innskytelser og de onde tilbøyelighetene i sin egen natur enn den andre. Men så kommer forskjellen, og den er både stor og viktig.

For en kristen lever ikke i den rå og forherdede sorgløsheten som den ukristne lever i. Han vet at hans natur og tilbøyeligheter er onde. Derfor holder han et våkent øye med seg selv. Og har han likevel noen ganger gitt etter for djevelens innskytelser og sin syndige natur og gjort urett, så angrer han det av hjertet. Han anklager seg selv for Gud, ber om nåde, håper på denne nåden og tviler slett ikke på at han skal få den for Kristi skyld.

De ukristne derimot føler seg trygge, som om de slett ikke hadde syndet. De følger alltid sin egen lyst og vilje og er slett ikke redde for å synde med det. Derfor bryr de seg heller ikke om hvordan de skal bli kvitt syndene sine.

Slik sitter også fariseerne her. Særlig Simon, som de sitter til bords hos, holder seg selv for en rettferdig mann, og han mener at han ikke trenger Herren Kristus for å få tilgivelse for syndene sine. I dette tenker han som jødene og tyrkerne, som den dag i dag mener at selv om de har syndet, kan de nok gjøre fyllest for synden selv, ved bot eller ved egne gjerninger.

Derfor ser du dem heller ikke gråte over syndene sine, anklage seg selv for Gud og mennesker eller trenge seg fram til Herren Kristus, slik denne arme kvinnen gjør. De holder ham bare for et menneske som alle andre, ja, for mye ringere enn slike hellige som de selv er. For de ville ha hatt svært imot å la en synderinne komme så nær inn på seg mens folket så på, slik Herren Kristus her tåler at denne kvinnen kommer inn på ham.

For en slik ubotferdig sorgløshet skal vi vokte oss med all flid; for ellers er det ikke mulig å elske Gud og Herren Kristus av hjertet. Men det er annerledes med dem som erkjenner synden sin og ser hvilken grufull byrde og hvor tung en dom de har pådratt seg med den, og som derfor søker tilgivelse hos Kristus ved å tro på ham. De kan umulig annet enn av hjertet elske og takke en så nådig Gud, ha hans vilje og hans ord for øye og rette seg etter det – helt slik Herren viser det i lignelsen om de to skyldnerne.

For slik er nå en gang vår natur: Den vi har fått velgjerninger av, må vi elske og ære, men den som har skadet oss og gjort oss vondt, blir vi fiender av. Derfor må Simon selv svare: «Jeg antar at den som han etterga mest, også må elske ham mest.» De som ikke tror at Gud av nåde har tilgitt dem alle syndene deres og ettergitt dem hele straffen for synden, den evige død, kan nok si med munnen at de elsker Gud. Men å mene det i hjertet kan de ikke; det er umulig.

Derfor feller Herren her en svært vakker dom mellom den hellige fariseeren Simon og denne arme synderinnen. «Den som er tilgitt mye,» sier han, «elsker mye.» Dette beviser han med gjerningene hennes: Hun har vætt føttene hans med tårer, tørket dem med håret sitt, kysset dem med munnen og salvet dem med kostbar olje. «Du derimot,» sier han til verten, «elsker meg ikke; for du har jo ikke gjort noe av det for meg som denne kvinnen har gjort.»

Hva blir så konklusjonen? Ingen annen enn den Herren straks etter sammenfatter så vakkert og nøyaktig i disse ordene: «Jeg sier deg: Hennes mange synder er henne forlatt, for hun elsket meget.» Det viser seg altså ved at hun elsker mye. «Men deg og dine likemenn er syndene ikke tilgitt. For dere sitter ennå dypt i dem, og dere vil også dø i dem og gå fortapt. For hos dere sporer jeg ingen sann kjærlighet til meg. Men denne kjærligheten måtte jo følge hvis dere holdt dere selv for syndere og trodde at dere skulle bli fri fra synden ved meg.»

Dette skriftordet fører papistene fram mot vår lære om troen. De sier: «Siden Kristus sier her: ‹Hennes mange synder er henne forlatt, for hun elsket meget›, må syndenes forlatelse følgelig vinnes ved kjærligheten og ikke ved troen.» Men at dette ikke er meningen, ser vi av selve lignelsen; den viser klart at kjærligheten kommer av troen. «Den som er tilgitt mye, elsker mye,» sier Herren. Der en tror og har syndenes forlatelse, følger altså også kjærligheten med; men der en ikke tror og ikke har syndenes forlatelse, er det heller ingen kjærlighet.

Og dessuten sier jo Kristus selv straks etter til kvinnen: «Din tro har frelst deg. Gå bort i fred!» Denne trøsten og syndenes forlatelse blir altså ikke gitt henne for hennes egen verdighets skyld. Hun får den fordi hun ved troen søker den, håper på den, griper den og tar imot den hos Kristus, og ikke lar seg skremme av sin uverdighet fra å komme til ham med all sin synd og store urenhet.

Men med denne lignelsen har vår kjære Herre Kristus også villet lære oss generelt hvordan vi skal få syndenes forlatelse. For det han sier her om de to skyldnerne, gjelder alle mennesker. Vi er alle skyldnere for Guds domstol, ikke bare på grunn av de syndene vi selv gjør, men også på grunn av vår fordervede natur. For vi er alle kommet av foreldre som begge har hatt syndig kjøtt og blod, og som derfor selv var syndere og under Guds vrede.

Riktignok er det den forskjellen mellom disse to skyldnerne at den ene skylder fem hundre denarer og den andre bare femti. Men det er ikke det som avgjør saken; for i hovedsaken er de like: Begge er skyldnere, og ingen av dem kan betale.

Slik er det også med oss. Det kan nok være noen forskjell på oss når det gjelder det ytre livet; den ene oppfører seg bedre enn den andre, og vi er ikke alle tyver, horkarer og mordere hvis vi regner etter gjerningene. Og det blir alltid den forskjellen som vi ser her mellom fariseeren og synderinnen: I verdens øyne skylder fariseeren bare femti denarer, mens kvinnen skylder fem hundre; for han hadde ikke levd i utukt og åpenbar forargelse slik hun hadde.

Men uansett hvor stor forskjellen mellom oss er i det ytre livet: Når vi kommer for Guds domstol, heter det likevel: «Herre, vi har ikke noe å betale med; vi er dine skyldnere.» Og det gjelder den ene med den lille summen like mye som den andre med den store.

Men så kan det hende at de som bare skylder lite, slik som fariseeren, er så frekke at de regner den lille gjelden sin for ingenting. Ja, de roser seg attpå av stor fortjeneste, trosser Guds nåde og pukker på sin egen rettferdighet. Da snur forholdet seg om: Den lille gjelden blir en stor gjeld, og den store blir liten, ja slett ingen – slik vi ser det her på fariseeren og synderinnen.

Etter livet å dømme var han mer rettskaffen enn hun. Men fordi han mener at han slett ikke skylder noe, og ikke vil vedgå sin gjeld, blir den værende hos ham. Kvinnen derimot skylder mye mer; men hun bekjenner, ber om nåde og blir på den måten helt kvitt gjelden sin.

Det første denne lignelsen lærer oss, er altså at ingen må bli hovmodig av sin kyskhet, ærbarhet eller annet slikt. Hver og en skal erkjenne seg skyldig for Gud og bekjenne at han står oppført i Guds regnskapsbok for en så stor gjeld at han umulig kan betale den eller hjelpe seg selv ut av den.

Hvordan vil Gud nå gjøre opp med slike skyldnere? Gjelden står der, og ingen kan nekte for den. For vår egen samvittighet og Guds lov overbeviser oss og vitner mot oss. Loven er her gjeldsboken, eller «skyldbrevet», som Paulus kaller den (Kol 2,14).

Men om noen her i verden ville nekte for gjelden sin, kan han lett tenke seg hvordan kreditoren hans ville like det. For den som ikke har noe å betale med, må i det minste vokte seg for å ville ha rett og gjøre kreditoren til en løgner når han krever det han har til gode. Han oppnår ikke annet med det enn at han havner i lenker og jern eller blir kastet i gjeldsfengsel.

Det andre vi lærer av dette, er den største trøsten vi mennesker kan ha her på jorden: Når vi bare frivillig bekjenner vår skyld, ydmyker oss for Gud, som er vår kreditor, og ber ham om nåde, da har han et så vennlig og nådig hjerte at han vil skjenke og ettergi oss all vår gjeld.

Dette viser Herren Kristus oss klart og tydelig i den andre lignelsen, om tjeneren som sto i gjeld og skyldte sin herre ti tusen talenter (Matt 18,23–35). Så legg nå godt merke til denne trøsten, ta den inn i hjertet og gjem den der; for ellers er det ikke mulig for deg å bli frelst og salig.

Gjeld kommer du aldri til å mangle. Ditt eget hjerte vil vitne mot deg og overbevise deg om at du ikke har adlydt Guds vilje, men ofte har syndet mot den. Og vi må ikke tro at Gud vil glemme slikt og ikke kreve oss til regnskap for det. For skjer det ikke før, så skjer det når vi ligger på dødsleiet. Hva vil du da gripe til? Skyldig er du; betale kan du ikke; og å løpe bort og gjemme deg for kreditoren er umulig for deg. Her er nå dette din eneste trøst: at du virkelig lærer å kjenne denne kreditoren.

For andre kreditorer er slik at selv om de vil gi deg utsettelse med rentene, vil de i det minste ha sikkerhet for kapitalen. Men slik er ikke Gud. Han vil, som Kristus viser her, skjenke og ettergi deg både rentene og kapitalen, når du bare venter dette av ham for Kristi skyld, ber ham om det med et troende hjerte og slipper all tvil.

Den som ikke vil lære dette og ikke vil trøste seg med det, vil verken i himmelen eller på jorden finne noen trøst mot synden. Det kan nok skje at en i en tid ikke er redd, men går i den lettsindige tanken at en har betalt og ikke skylder noe. For Herren vår Gud utsetter noen ganger regnskapsdagen en tid.

Men når timen kommer da gjeldsboken blir åpnet, og du ikke har den trøsten at du kan si: «Herre, vær meg nådig og tilgi meg min skyld for din Sønns, Jesu Kristi, skyld, han som har betalt for meg!» – da er det ute med deg. Da må du dø i fortvilelse og gå fortapt.

Riktignok faller det oss svært tungt å tro at Gud er så nådig og vil handle så vennlig med oss. Stadig dukker den tanken opp at Gud vil gjøre mot oss slik vi selv ville gjøre mot andre i et lignende tilfelle: at han vil ha gjelden betalt og bruke strenghet. Men slike tanker skal vi ikke gi rom. Vi skal heller se etter hvordan vi kan bli visse på at Gud er så nådig mot oss.

Det er riktignok sant at Gud er rettferdig og ikke kan tåle synden. Hvordan blir det da fred mellom ham og oss syndere? Det lærer Kristus oss et annet sted, der han sier: «For så har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal fortapes, men ha evig liv» (Joh 3,16). Og: «For Menneskesønnen er ikke kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge i manges sted» (Mark 10,45).

Her hører du hvorfor Gud vil vise oss en slik nåde, og hvordan vi kan bli visse på at han ikke vil tilregne oss vår skyld og kreve oss til regnskap for den, men glemme og tilgi den. For da vi arme stakkarer ikke kunne betale selv, sendte Gud sin enbårne Sønn. Han hadde slett ingen skyld, men var helt hellig og rettferdig, og han skulle ta vår skyld på seg og betale for oss. Og nå har han lidd døden for oss og dermed betalt det vi skyldte Gud.

Alt kommer derfor an på at du trøstig stoler på denne betalingen og i ditt hjerte er viss på at vår kreditor, Herren vår Gud, er så velvillig og god at han for Kristi skyld vil skjenke og ettergi oss det vi ikke kan betale.

Mine kjære venner, dere ser altså at alt kommer an på at vi lærer å kjenne vår Herre Kristus rett, og at vi sammen med synderinnen søker syndenes forlatelse hos ham. Da har vi den rette troen og tilliten til Guds miskunn og nåde. Denne artikkelen i vår tro – at vi bare ved troen på Kristus får syndenes forlatelse og det evige liv – er svært vakkert stilt fram her. Og Kristus slutter jo selv med disse ordene til kvinnen: «Din tro har frelst deg. Gå bort i fred!»

Hva har hun så trodd? Ikke annet enn dette: at hun, som har vært en arm synderinne, ikke kan bli kvitt syndene sine uten ved Herren Jesus. Derfor løper hun slik etter ham. Og siden hun ikke kan komme til ham på annen måte, skammer hun seg ikke over å løpe inn til ham i et fremmed hus, blant ærbare og hederlige folk, selv om de sitter til bords og spiser. Denne alvorlige troen har Herren velbehag i. Derfor tilsier han henne syndenes forlatelse, og samtidig lærer han oss hvordan hun har fått den, når han sier: «Din tro har frelst deg.»

Fariseerne derimot sitter her og tenker slett ikke på at de skylder Gud noe. Og om de så hadde tenkt slike tanker, trodde de likevel ikke at Gud var så nådig at han for intet og bare av nåde ville skjenke og ettergi dem deres skyld. Derfor akter de Herren Kristus for ingenting. Men slik de ikke regner ham for noe, regner heller ikke han dem for noe. Han lar dem sitte og spise, vender seg til denne kvinnen og leser dem så teksten med alvor, fordi de sitter i syndene sine og er Guds fiender, enda de innbiller seg at de er hans beste venner.

La oss derfor vokte oss for en slik forherdelse og vantro. La oss sammen med denne kvinnen av hjertet få avsky for syndene våre og håpe på tilgivelse ved vår Herre Kristus, som har betalt for oss og ved sin lidelse og død har strøket oss ut av Guds gjeldsbok.

Dette er det ypperste stykket og den viktigste lærdommen vi skal ta til oss av denne beretningen. Ja, det er den rette kjernen i den kunsten som bare de kristne forstår, og som ingen kan lære noe annet sted enn i det hellige evangeliet. Av loven kan vi ikke lære den; for loven lærer oss bare at Gud vil straffe synden, men sier ikke et ord om at Gud vil tilgi oss syndene våre uten fortjeneste, for sin Sønns skyld.

At vi likevel ikke kan unnvære lovens forkynnelse, og hva vi trenger den til, hører hjemme et annet sted. Paulus taler særlig vakkert og grundig om dette i tredje kapittel av Galaterbrevet.

Men dernest er denne beretningen også et svært vakkert bilde på den kristne kirke. Også kirken ligger ved Herren Kristi føtter, det vil si at den holder seg til ordet hans, trøster seg med det mot synden og en ond samvittighet og våger alt den har, på dette ordet. For Guds ord er dens høyeste rikdom og trøst; og dessuten er kirken jo i denne elendige verden som i et fremmed hus.

Men verten, denne Simon, og gjestene hans, som sitter til bords med Kristus, fordømmer denne arme kvinnen, det vil si kirken. Gjestene er de som på grunn av sitt embete, sin tittel og sin herlighet blir regnet for å stå Kristus nærmest og for å være de ypperste – slik som paven, biskopene og andre slike store og ansette folk.

De holder kvinnen for en fordømt synderinne og ringeakter attpå Herren Kristus for hennes skyld. Seg selv derimot akter de svært høyt; de innbiller seg at de er hellige og mener slett ikke at de trenger Kristus. De sitter her ved høybordet, mens den fattige kvinnen kryper omkring under bordet. De sitter ved siden av Kristus, mens den arme kvinnen nøyer seg med å ligge ved føttene hans.

Men så begynner dommen: «Simon,» sier han, «du vert i dette huset! Du elsker meg ikke; deg er lite tilgitt.» Men til kvinnen sier han: «Dine synder er deg forlatt. Din tro har frelst deg. Gå bort i fred!» Med det nøyer de arme kristne seg, og de tar slett ikke anstøt av at de må ligge under bordet ved Jesu føtter mens hyklerne sitter ved høybordet.

Det er også svært trøstefullt at denne beretningen, som i et vakkert bilde, viser hvor fattig og ringe den rette kirke skal være her på jorden, og hvor høyt den falske og urette kirke derimot skal aktes og holdes i ære. Så bevare da den kjære Gud oss i den lille flokken som er hans rette kirke, og gjøre oss evig salige sammen med denne fromme synderinnen! Det unne vår kjære Herre Jesus Kristus oss alle ved sin Hellige Ånd! Amen.

Apostelen Jakobs dag

Mark 10,35–45. (Oversetterens merknad: 25. juli.)

> Jakob og Johannes, Sebedeus-sønnene, kom til ham og sa: Mester, vi vil at du skal gjøre for oss det vi ber deg om! Han sa til dem: Hva vil dere så at jeg skal gjøre for dere? De sa til ham: Gi oss at den ene av oss må sitte ved din høyre og den andre ved din venstre side i din herlighet!
> Men Jesus sa til dem: Dere vet ikke hva dere ber om! Kan dere drikke det begeret jeg drikker eller døpes med den dåpen jeg blir døpt med? De sa til ham: Det kan vi! Men Jesus sa til dem: Det begeret jeg drikker, skal dere få drikke, og den dåpen jeg døpes med, skal dere bli døpt med. Men å sitte ved min høyre eller venstre side, det står ikke til meg å gi, men det gis til dem det er beredt for.
> Da de ti hørte dette, ble de harme på Jakob og Johannes. Men Jesus kalte dem til seg og sa til dem: Dere vet at de som gjelder for å være fyrster for folkene, hersker over dem, og deres stormenn bruker makt over dem. Slik skal det ikke være blant dere, men den som vil være stor blant dere, skal være alles tjener. Og den som vil være den første blant dere, skal være alles trell. For Menneskesønnen er ikke kommet for å la seg tjene, men for selv å tjene og gi sitt liv som løsepenge i manges sted.

Det er klokt gjort at kirken har beholdt noen av disse beretningene om hellige mennesker, som er skrevet så nøye ned i Den hellige skrift. De skal hjelpe oss til å rette oss etter disse eksemplene og bedre vårt liv. For Den Hellige Ånd har, til undervisning og lærdom for oss, ordnet det slik at det ikke bare er skrevet om deres hellighet, tro og gode gjerninger, men også om deres skrøpelighet og synd. Deres tro og gode gjerninger skal stå for oss som lysende eksempler; men på samme måte skal også deres synder og skrøpeligheter tjene oss til advarsel, så vi ser oss godt for og ikke blir sorgløse.

For når slike store og fremragende mennesker, som vi aldri kan måle oss med, ikke har kunnet unngå å snuble, ja noen ganger til og med å falle helt, hvor mye lettere kan det da ikke skje at vi faller uventet og blir liggende, selv om vi nå står? Derfor trengs det stor flid og stadig bønn om at Gud vil bevare oss og ikke la oss falle i fristelse.

Evangelisten Lukas forteller for eksempel at det oppsto så skarp uenighet mellom Paulus og Barnabas at de skiltes fra hverandre (Apg 15,39). Men han forteller ikke dette for deres egen skyld – de er jo døde og borte for lenge siden –, men for vår skyld. Vi skal være på vakt mot djevelen, holde godt sammen og

med flid vokte oss for splid og alt som kan volde uenighet. For når djevelen først har fått prestene til å bli uforlikte, må en frykte at all slags ulykke vil følge etter.

På samme måte skildrer evangelistene med stor flid Peters fall: at han forløp seg så grovt og fornektet sin Herre tre ganger, enda han før hadde villet gå i døden med ham. Og det gjør de fordi Peters fall skal tjene oss til formaning. Det skal minne oss om at vi alltid skal be og aldri tro at vi er trygge, siden vi ser her hvor lett djevelen kan få oss til å falle.

Slik hører også dere, mine kjære venner, i dagens evangelium hvor dårlig Jakob og Johannes oppfører seg når de vil presse Herren Kristus til å opphøye dem over alle de andre disiplene sine. Her viser det seg ikke bare hovmod og ærgjerrighet – en skadelig synd som ingen steder er så lite til å tåle som hos prestene. For den som ser etter sin egen ære, sin egen vinning og slikt, og retter prekenen sin etter det, vil ikke utrette mye godt med den.

Det viser seg også at de mangler all forstand på hva Kristus og hans rike er. For de tror at han skal opprette et verdslig rike, slik som de verdslige herrene. At han vil tilgi oss syndene og skjenke oss det evige liv, og at de trenger hans hjelp til dette, faller dem slett ikke inn. Kan de bare bli store herrer og fyrster, mener de, så er det nok for dem.

De ti andre disiplene er heller ikke stort klokere eller bedre. For de begynner å bli harme på disse to brødrene og vil ikke unne dem noe slikt fortrinn.

Hvorfor skriver så apostlene slikt ned, og hvorfor tier de ikke om sin egen skam? Det skjer for vår skyld: ikke bare for at vi skal vokte oss for falsk sorgløshet, be flittig og ikke gi fristelsene rom, men også for at vi skal lære av disse eksemplene hvordan Kristus pleier å handle med slike syndere og skrøpelige mennesker.

For selv om de fleste mennesker verken bryr seg stort om prekenen eller om syndene sine, erfarer vi likevel at ingenting tynger fromme hjerter mer enn synden. For de ser den straffen som er syndens lønn, den evige død. Derfor kan de ikke slå seg til ro, men er motløse og frykter Guds vrede og dom.

Når vi er i slik angst og nød, eller når djevelen noen ganger har overrumplet oss så vi har syndet, skal dette eksemplet lære oss at det samme har hendt andre og større hellige, og at vi ikke er de eneste. Det skal også lære oss at Gud vil behandle oss med den samme mildheten og ikke forkaste oss for syndens skyld, men ta oss til nåde og hjelpe oss på rett vei igjen – slik vi ser det her på disse to brødrene.

De forløper seg grovt, og likevel mener de at de ikke gjør noe galt, men at det skal lykkes for dem. Hva gjør nå Kristus her? Taler han vredt til dem? Vil han ikke lenger kjennes ved dem som sine disipler, siden de har vært så lenge hos ham og likevel ikke har lært noen ting av ham? Nei, han behandler dem så mildt som mulig. Han gir dem ikke et eneste vondt ord, men underviser dem på det aller vennligste, så de skal holde opp med slike ønsker og få andre tanker både om hans rike og om sitt eget embete. Og han formaner dem i all kjærlighet, slik en far formaner barna sine.

Dette eksemplet er altså svært trøsterikt, og det stemmer svært vakkert med læren til vår kjære Herre Kristus. For han befaler jo at det skal forkynnes

omvendelse og syndenes forlatelse i hans navn (Luk 24,47). Men omvendelse er ikke annet enn at vi av hjertet bekjenner at vi er arme, skrøpelige syndere som har fortjent Guds vrede, og at vi derfor vokter oss for å bli værende i syndene våre. Og så skal vi i vår forferdelse og anger trøste oss og reise oss opp igjen ved troen på at syndene våre blir oss tilgitt for vår mellommanns, Jesu Kristi, skyld.

På samme måte ser vi også av den dårskapen og det hovmodet som Johannes og Jakob faller i her, at vi alle sammen, den ene som den andre, er arme, skrøpelige mennesker. Derfor skal vi verken være hovmodige eller sorgløse, men ydmyke og gudfryktige. Men når Kristus omgås slike syndere så vennlig og ikke gir dem et eneste vondt ord – for ikke å snakke om å slå dem eller støte dem fra seg –, så viser dette jo at han ikke vil straffe synden, men tilgi den og handle nådig med oss syndere.

Dette er det vi skal lære av denne beretningen om det som hendte med disse to brødrene, og med moren deres, som Matteus tilføyer (Matt 20,20). Men ved siden av denne beretningen må vi også gi akt på de to prekenene Herren holder her: den ene til de to brødrene, og den andre til de ti andre disiplene.

De to brødrene trodde at når de hadde en slik Herre og Mester, skulle de oppnå høye verdigheter og bli mektige herrer. Men hva sier Kristus til dette? «Vil dere være mine disipler,» sier han, «og ha del i mitt rike, så må dere også drikke det begeret jeg drikker, og døpes med den dåpen jeg døpes med. Og likevel skal dere verken sitte ved min høyre eller min venstre side.»

Dette er nå en preken som slett ikke stemmer med disiplenes tanker. De tenker på stor verdslig herlighet, og så taler Herren til dem om angst, motgang og store lidelser. Hovedsummen av denne prekenen er altså: Den som vil være en kristen eller en Kristi disippel, må slippe alle tanker om å oppnå verdslig ære, makt og rikdom ved Herren Kristus. Han må tvert imot vente å lide all slags ulykke. Slik sier også Paulus: «Alle som vil leve gudfryktig i Kristus Jesus, skal bli forfulgt» (2 Tim 3,12).

Slik er det i Herren Kristi rike. Han selv, kongen i dette riket, går først i rekken og gir eksemplet. Han drikker begeret ut og lar seg døpe, det vil si: Han lider, og han lider større og tyngre pine enn alle sine undersåtter, slik vi leser i hans lidelseshistorie.

Alle som erkjenner Kristus som sitt overhode og sin Herre, må følge dette eksemplet. Slik sier også Paulus at vi skal bli likedannet med Guds Sønns bilde, først i lidelse og deretter også i herlighet (Rom 8,17.29). Og Kristus sier selv: «En tjener er ikke større enn sin herre. Har de forfulgt meg, så vil de også forfølge dere» (Joh 15,20). Dette er hoffdrakten til denne kongen. Den som skammer seg over den og ikke vil bære den, han skammer seg over Herren Kristus og blir ikke hos ham.

Dette gjør stor skade på vår kjære Herre Kristi rike, slik han selv vitner i lignelsen om sæden som faller på steingrunn. Den skyter fort opp, men holder ikke stand i heten, fordi den ikke har rot, og derfor må visne (Matt 13,5–6.20–21). For slik går det med så mange kristne. Var det ikke for korset og anfektelsenes skyld, ville de gjerne fortsette å være kristne. Men når de skal sette liv og blod,

hustru og barn, hus og gård, penger og gods, makt og ære på spill for evangeliets skyld, da vil de ikke være med.

Men nå er det likevel en avgjort sak: Vil du være i Kristi rike, må du drikke begeret sammen med ham og andre kristne, om du så heller ville tørste. Og du må la deg døpe med hans dåp, om du så heller ville være tørr.

For han vil ikke ha et kongerike der han deler ut penger og gods, makt og ære blant folk. «Mitt rike,» sier han, «er ikke av denne verden» (Joh 18,36). Derfor bryr han seg ikke om det verden har, men har med andre, større og høyere ting å gjøre. Penger og gods varer ikke lenge; og selv om de varer, må vi likevel dra herfra, og vi kan verken ta dem med oss eller ha nytte av dem i det andre livet.

Siden vår kjære Herre Jesus ikke har et rike av denne verden, men et evig rike, følger det av dette at vi her skal leve i fare når det gjelder de timelige tingene. Men vi skal med visshet vente å få de evige godene av ham: at syndene våre blir tilgitt, at Den Hellige Ånd blir gitt oss, og at vi skal arve det evige liv. Det er disse godene Herren vil at vi skal se etter og vente av ham.

Men det går ham med oss slik det gikk ham med disse to apostlene. Ville han gi hver nydøpt kristen tusen, hundre eller enda færre gylden i lønn – hvilken trengsel det ville bli om den kjære dåpen! Ja, det er ingen tvil om at selv jødene, hvor fiendtlige de enn er mot Herren Kristus, også ville komme og la seg kalle kristne for pengenes skyld. Vi ser jo at de av og til virkelig kommer og lar seg døpe for de pengene de får for å ta imot dåpen.

Men Kristus deler ikke ut penger og gods blant de kristne. Tvert imot: Den som vil være en kristen, må sette penger, gods og alt på spill for Kristi skyld. Dette gjør riket hans lite og trangt. For bare få vil av hjertet gi seg over til ham og lide eller miste noe for hans skyld, enda han lover sine kristne evige goder og det evige liv som erstatning for de timelige tingene.

Her skal vi derfor lære at vi ikke må la vår fornuft og denne verdens eksempel forføre oss. Når vår kjære Herre Kristus byr oss sitt beger og vil døpe oss med sin dåp – det vil si når han legger korset på oss –, da dømmer fornuften vår at dette begeret og denne dåpen er et tegn på Guds vrede, og på at han ikke mener oss vel. For fornuften mener at den som er lykkelig og har medgang i alt, har en nådig Gud, men at den som det går dårlig for, har en unådig Gud.

Men her ser vi jo at denne dommen er falsk. For Kristus drikker selv dette begeret og lar seg selv døpe med denne dåpen, og likevel er han sin Fars elskede Sønn, som Faderen har velbehag i og ikke kan bli vred på. Og Kristus mener det jo også så vennlig og kjærlig som mulig med sine kristne; ellers ville han ikke ha lidd døden for deres skyld. Når han så selv gir dem dette begeret, må det jo følge av det at begeret ikke kan være noe tegn på vrede eller unåde.

Derfor skal de kristne ikke grue for korset, men ta imot det som et sikkert tegn på at de er Guds barn og hører til i Kristi rike, slik det også i sannhet er. For der skal det nå en gang gå slik til og ikke annerledes.

Hva dette begeret og denne dåpen tjener til, hører dere, mine kjære venner, ved andre anledninger: Vår gamle Adam trenger nok å få salgjorden strammet og å holdes mellom sporene; ellers blir han for overmodig og ustyrlig.

Men når korset trykker ham, blir han drevet til å be, han holder seg til Ordet og øver seg i troen. For det finnes ikke noe annet middel til å holde kjøttet i tømme og undertrykke synden enn at Gud gjør med sine kristne slik en far gjør med barna sine. Han ser ikke gjennom fingrene med dem for mye, men lar dem kjenne riset når det trengs. Ellers ville de venne seg til ulydighet og til slutt slett ikke la seg styre.

Derfor er riset, som Salomo sier, ikke annet enn et sikkert tegn på at Gud ikke hater oss, slik fornuften dømmer helt uten grunn, men at vi er hans barn, og at han er vår Far og elsker oss av hjertet (Ordsp 13,24). For elsket han oss ikke, ville han la oss ligge i den evige død og gå til grunne både på sjel og legeme. Men denne undergangen avverger han med riset og korset.

Hovedsummen av denne prekenen er altså at vår kjære Herre Kristi rike er et rike der vi skal drikke av lidelsens beger en dråpe mer enn tørsten krever, så øynene renner over – det vil si: Vi skal bære korset. For djevelen og verden bærer et bittert hat til de kristne, og de kristne er dessuten av naturen svært tilbøyelige til å synde. Derfor må vår Far i himmelen binde en kubbe om halsen på hunden, så vi ikke skal løpe fra ham, og så han kan holde på oss.

Dernest er det også en lydighet vi skylder Gud, å bære korset vårt tålmodig, og i dette skal vi også følge vår kjære Herre Kristi eksempel. Slik er det nå en gang bestemt, og derfor skal vi lære å rette oss etter det og ikke, slik Jakob og Johannes, trakte etter stor makt, ære, rikdom og slikt. For her gjelder det ikke å sitte ved hans høyre eller ved hans venstre side, men å drikke det begeret han drikker, og døpes med den dåpen han døpes med.

Men etter denne læren må vi også legge merke til dette her: Vår kjære Herre Kristus vil ikke ha eller tåle noen likemann i sitt rike og sin herlighet. For han alene er den som har tråkket pressekaret, slik det står skrevet hos Jesaja (Jes 63,3). Han alene er den som er død for oss og med sin død har betalt for syndene våre. Han alene er den som vil hjelpe og redde oss ut av all nød. Han alene er den som vil høre vår bønn og til slutt gjøre oss salige. Derfor vil han ikke ha noen likemann, og han vil heller ikke tåle at noen blir satt ved hans side.

Men det gjør paven. Mot Kristi vilje og befaling setter han jomfru Maria og andre hellige både ved hans høyre og ved hans venstre side. Han lærer at vi skal påkalle dem, og at vi skal ha nytte av deres forbønn og fortjeneste. For en slik avgudsdyrkelse skal de kristne vokte seg. For bortsett fra at Kristus forbyr oss det, er det jo å vanære ham på det skammeligste når vi setter vår lit og tillit til mennesker og imens lar vår Herre Kristus stå tilbake – enda han alene er den som har forsonet oss med Gud, betalt for syndene våre og overvunnet døden.

Den andre prekenen, som han retter til de ti andre disiplene, går særlig ut på å undervise dem om prekenembetet. For evangelisten skriver at da de hørte at Jakob og Johannes ville være mer enn dem, ble de harme på dem og mente at de selv hadde like god rett til å sitte øverst. Dette ser Herren, og han formaner dem på det vennligste og sier: «Dere vet at de som gjelder for å være fyrster for folkene, hersker over dem, og deres stormenn bruker makt over dem.» Dette har Gud ordnet, og slik må det være hvis det skal være enighet, fred og godt styre blant menneskene.

«Men på dette skal dere ikke tenke her. Slik skal det ikke være blant dere,» sier han, «men den som vil være stor blant dere, skal være deres tjener, og den som vil være den første blant dere, skal være alles trell.» Her blir altså prekenembetet ikke bare fratatt all verdslig makt og myndighet. Det blir også pålagt at det bare skal være en tjeneste, der en ikke har annet av det enn møye og arbeid, og attpå all slags utakk, ja kanskje all slags ulykke.

Dette er en svært nødvendig lære; for vi ser jo hvor stor forskjell det er på embetene i kirken. Apostlene er betrodd mer enn biskopene, og biskopene og sogneprestene mer enn vanlige lærere og predikanter eller deres medhjelpere og diakoner. Men vår kjære Herre Kristus gjør disse forskjellige embetene like ved å befale at ingen skal bruke sitt embete til egen ære og vinning, men bare til å tjene andre mennesker med det, og selv ikke ha annet enn møye og arbeid av det.

For han sier: «Var det noen som skulle ha makt og stor herlighet av embetet, så måtte det jo med rette være meg framfor alle andre. For jeg er Guds Sønn og er kommet med den befalingen at jeg skal vise menneskene veien til Guds rike. Men denne befalingen og dette embetet bruker jeg ikke til å gjøre meg selv herlig, stor og mektig. Jeg tjener, ja jeg tjener med liv og legeme, for at jeg skal kunne betale for verdens synd med det. Slik skal også dere lære å oppføre dere i embetet deres. La ikke djevelen forføre dere til den falske troen at mitt rike er et rike av denne verden. I denne verden må fyrster og herrer ha mer og være mer enn undersåttene sine; men i mitt rike går det annerledes til. Der er den største herren og den mektigste fyrsten den som fornedrer seg selv dypest, og som tjener andre mennesker flittigst med sitt embete, sine gaver og den nåden han har tatt imot.»

Dette har ikke den ugudelige paven gjort. Fordi han har embetet, vil han tvert imot æres høyere enn keisere og konger og være herre over hele verden. Hans egne gjerninger vitner altså mot ham og viser tydelig at han ikke er en Kristi disippel, men en antikrist eller motkrist, som gjør alt annerledes enn Kristus har budt og befalt. Men om dette skal vi høre mer på Bartolomeus' dag.

Men særlig må vi legge merke til det ordet Kristus slutter med: at «Menneskesønnen er kommet for å gi sitt liv som løsepenge i manges sted». For dette ordet inneholder læren om hvordan vi får syndenes forlatelse, slik vi hørte på Maria Magdalenas dag.

Med våre gjerninger og vår fortjeneste kommer vi ingen vei her; for vi skylder Gud en så stor sum at vi umulig kan betale den. Hvordan blir vi så kvitt denne gjelden? Bare ved at vår kjære Herre Kristus trer inn i vårt sted. Han tar vår skyld på seg, tar syndene våre fra oss, legger dem på sine egne skuldre og lider den døden som vi hadde fortjent med syndene våre – alt for å frelse oss fra døden.

I verdslige saker går det jo på samme måte. Skylder jeg en mann tusen gylden og ikke har noe å betale med, og så finner jeg en god venn som tar gjelden på seg og sier til kreditoren min: «Jeg betaler for denne mannen,» da trenger jeg jo ikke lenger være engstelig for den gjelden. For da har kreditoren min ikke noe krav på meg lenger; han har godtatt en annen i mitt sted, som betaler for meg.

På samme måte sier også Herren her at han gir sitt liv «som løsepenge i manges sted». Ved hans lidelse og død blir vi altså kvitt gjelden og fri. Det er som når en sitter i fengsel og ikke kan bli løslatt uten at noen betaler en viss pengesum for ham. Slik er det også her: Djevelen og døden holdt oss fanget for syndenes skyld, og vi kunne umulig hjelpe oss ut selv. Men så sender Gud oss sin Sønn av faderlig kjærlighet, og han må nå gå god for oss og betale det vi ikke kan betale selv.

Men når nå denne syndeskylden er betalt ved Kristus, hvordan kan det da gå til at ikke alle, men bare noen blir salige? Det kommer, som Herren sier her, av at denne løsepengen er betalt «i manges sted». Det vil si: Selv om den er betalt for alle mennesker (Jes 53,6; Joh 1,29; 1 Joh 2,2), er det likevel bare noen som har nytte av den og blir salige, fordi ikke alle vil ta den til seg og tro på denne betalingen.

For noen, slik som paven og tilhengerne hans, mener at de kan gjøre seg fri fra synden ved egne gjerninger. Andre vil slett ikke vite noe av Kristus, slik som tyrkerne og jødene, som ikke ser på ham som den som har betalt for syndene våre. De må altså betale selv, siden de ikke har noen som kan gå god for dem; og så må de bli liggende i syndene sine, dø og gå fortapt. For utenom Kristus er det ingen som betaler for oss, og selv kan vi ikke betale.

Atter andre ligner verken paven eller tyrkerne eller jødene. De mener riktignok ikke at de kan komme til himmelen ved egne gjerninger, og de fornekter ikke Kristus. Men de tar heller ikke imot ham av hele sitt hjerte. De liker verden så godt, og den gir dem så mye å gjøre, at de glemmer å tenke på Kristus. Og fordi de blir værende i syndene sine uten bot og fremdeles har sin lyst i dem, er det aldri riktig alvor for dem å be om syndenes forlatelse. Også disse går fortapt og får ikke del i Kristi fyllestgjørelse.

Men de som bekjenner syndene sine og sørger over dem, ber om nåde, ønsker å bedre seg og av hele sitt hjerte holder seg til Herren Kristus, som med sin død har betalt for dem og forsonet dem med Gud – de har nytte av den.

Dette får være nok om evangeliet for denne dagen. I det ser vi hvor vennlig Herren behandler Jakob og Johannes, enda de har gjort et så grovt feiltrinn. Og vi ser hvordan han lærer dem at vil de være hans disipler, må de ikke trakte etter stor ære, makt og velde, men være rede til å lide forfølgelse og motgang. Sammen med de andre apostlene skal de bruke embetet sitt, ikke til å la seg tjene, men til å tjene. Gud gi oss alle for Kristi skyld sin nåde, så vi holder fast ved denne læren og bruker den til å bedre oss. Amen.

Apostelen Bartolomeus' dag

Luk 22,24–30. (24. *august*.)

> Det ble også en trette blant dem om hvem av dem som skulle gjelde for å være størst. Da sa han til dem: Folkenes konger hersker over dem, og de som bruker makt over dem, kalles velgjørere. Men slik er det ikke blant dere. Den største blant dere skal være som den yngste, og lederen skal være som tjeneren.
> For hvem er størst, han som ligger til bords eller tjeneren? Er det ikke han som ligger til bords? Men jeg er som en tjener blant dere.
> Men dere er de som har holdt ut sammen med meg i mine prøvelser. Jeg overgir riket til dere, slik som min Far overga det til meg, for at dere skal ete og drikke ved mitt bord i mitt rike, og sitte på troner og dømme Israels tolv stammer.

I dagens evangelium hører dere, mine kjære venner, hvordan disiplene begynte å trette seg imellom ved den siste nattverden. Herren Kristus hadde holdt aftensmåltid med dem, opprettet den nye pakt og innstiftet det nye testamentes høyverdige sakrament. Da begynte de å krangle fordi hver av dem gjerne ville være den største og herre over de andre. Det ser nesten ut som om denne tretten var grunnen til at Herren Kristus vasket føttene deres, som Johannes forteller om i kapittel 13.

For der sier Herren: «Dere kaller meg Mester og Herre. Og med rette sier dere det, for jeg er det. Når da jeg, som er Herre og Mester, har vasket deres føtter, så skylder også dere å vaske hverandres føtter. En tjener er ikke større enn sin herre. Heller ikke er en utsending større enn den som har sendt ham» (Joh 13,13–16). På samme måte sier han også her: «Den største blant dere skal være som den yngste, og lederen skal være som tjeneren» osv.

Meningen er altså at Herren her skiller mellom sitt rike og verdens rike. Særlig vil han at den som har et embete i hans rike, skal vokte seg for hovmod. Han skal ikke bruke embetet til å jage etter verdslig makt, men tjene andre. Her på jorden skal han ikke vente seg annen lønn for denne tjenesten enn strev og slit og verdens utakk – slik vi ser at det gikk vår kjære Herre Kristus selv.

Basilius har et svært godt og treffende ord om dette. Han sier: Når de som har embeter i kirken, begynner å trette om ære og herlighet, så hver vil være større og aktes høyere enn embetsbrødrene sine, er det like tåpelig som om mannskapet på et skip i hard storm og havsnød tok til å krangle om hvem av dem som skulle drukne seg selv først.

Det ville ikke bare være en tåpelig, men også en svært farlig trette. For i en slik felles nød må de være enige og holde sammen for om mulig å redde skipet. Da passer det på ingen måte at de er uenige og at hver vil gå sin egen vei.

Slik går det også med apostlene her. Et grusomt uvær trekker sammen på himmelen: det store anstøtet at Kristus, deres Herre og Mester, dagen etter skal dø en så vanærende død på korset. Men de er sorgløse og ubekymret og ser ikke anstøtet som kommer. I stedet gir de seg til å krangle om hvem som skal være først, og ingen vil vike for den andre.

Derfor holder Herren her en alvorlig preken for dem og sier at noe slikt slett ikke kan tåles i hans rike. Vil de være store herrer, får de bli i denne verdens rike. Men den som vil være i hans rike, må ikke jage etter prakt og herredømme; han må ydmyke seg og tjene. Herren visste nok at det ikke var noen fare med disiplene på dette punktet, for like etterpå kom de i så dyp angst og anfektelse at de glemte all herlighet og ikke visste sin arme råd av sorg og redsel. Slik svettet de ærgjerrigheten ut av seg, og den forsvant helt.

Derfor gjelder denne prekenen særlig verdens siste tider. Da er kirken i den aller elendigste og mest maktesløse tilstand, både når det gjelder læren og de andre gavene. Likevel bryr prestene seg ikke om denne elendigheten, men slåss om timelig gods og verdslig herlighet, og hver av dem vil undertrykke de andre – det har vi sett mer enn nok av hos paven. For pavene har slett ikke brydd seg om den rette læren og gudstjenesten. De har bare tenkt på hvordan de best kunne legge mange land og mye folk under seg og skaffe seg store inntekter.

Riktignok ser vi i evangeliene at det også tidligere hadde vært en slik trette mellom apostlene, slik Matteus forteller i kapittel 18 og senere i kapittel 20 (Matt 18,1–4; 20,20–28). Men her bryter den ut på ny – og det nettopp nå, i den timen da Herren Kristus skal gå til sin lidelse, gripes av jødene og tas til fange.

I denne historien skal vi derfor særlig merke oss to ting. For det første hvilken skadelig gift slikt hovmod er, og hvor fast den pleier å sitte når den først har slått rot hos en tjener i kirken. For det andre skal vi ta advarselen enda mer til hjertet og vokte oss enda flittigere for denne djevelske giften, fordi Herren gir disiplene formaningen like før sin lidelse og død. Siden han gir oss denne læren rett før han går i døden, skal vi regne den som en del av vår Herre Jesu Kristi testamente og siste vilje.

Han deler selv denne læren i to deler, og begge skal vi merke oss svært nøye. Først lærer han oss at embetene i kirken bare er innstiftet for tjenestens skyld, og ikke for verdslig makt og prakt. Dernest sier han klart og bestemt at det verdslige styret er innstiftet av Gud og skal holdes ved makt. Derfor må de kristne ikke foreta seg noe mot den verdslige øvrigheten som kan forstyrre den myndigheten Gud selv har gitt den.

«Folkenes konger hersker,» sier han, «og de som har makten, kalles nådige herrer.» Dette ordet sier klart og tydelig at denne skikk og orden alltid skal bestå i verden: Noen skal regjere, og de andre skal være dem lydige. Likeså skal de som regjerer, ha myndighet til å straffe sine undersåtter med sverdet når de mot rett og rimelighet gjør noe som skader andre.

For Herren Kristus gir dem her denne tittelen og kaller dem «nådige herrer» fordi han vil vise hva embetet deres er, hva de skal bruke det til, og hva de skal utrette med det. De skal ikke være tyranner og ikke bruke makten sin til å undertrykke andre. De skal vise miskunn, hjelpe og beskytte de rettskafne og straffe de onde. De skal holde oppe tukt og ærbarhet, gjøre rett og skjel mot alle, verne ekteskapet og husets orden og bevare freden i landet. Og særlig skal de passe på at de unge blir godt oppdratt og ikke blir forført av onde eksempler.

Dette er det den verdslige øvrigheten skal utrette. De som har makten, kalles «nådige herrer» fordi de skal gjøre vel mot alle; det er bare derfor de har større makt og myndighet enn andre. Slik sier også Paulus: «Øvrigheten er Guds tjener, til gagn for deg» (Rom 13,4).

Når den verdslige øvrigheten røkter kallet sitt slik, har Gud velbehag i det og vil være med den med sin velsignelse. Men når den ikke oppfører seg slik, men misbruker makten til selv å leve i prakt og herlighet og til å undertrykke undersåttene, mishager det Gud, og han vil ikke la det gå ustraffet. Dette er den første delen, og av den skal enhver lære at den verdslige øvrigheten står i en guddommelig og hellig stand når den røkter kallet sitt på rett måte.

«Men slik er det ikke blant dere,» sier Kristus videre. «Den største blant dere skal være som den yngste, og lederen skal være som tjeneren.» Det er som om han ville si: Merk dere denne læren vel, for det ligger stor vekt på den. Verdslig øvrighet skal og må det være, så tukt og ærbarhet, fred og rett kan holdes oppe og all åpenbar ondskap straffes og ryddes bort. Derfor har den makt til å befale og ordne alt den finner tjenlig for å fremme fred og rett. Det har Gud velbehag i, og derfor skal også dere la det være slik.

Men dere som har embeter i kirken og skal sørge for andre med Ordet, har et annet embete og et annet oppdrag. Dere skal forkynne evangeliet; ved det tar menneskene imot Den Hellige Ånd og får syndenes forlatelse og det evige liv. Ved den læren skal dere bli. Dere skal verken forkynne noen annen lære eller påby nye lover og en annen gudstjeneste.

Den som ikke vil ta imot denne læren og lyde formaningene deres, skal dere ikke tvinge med makt eller straffe med sverdet – for sverdet er ikke betrodd dere. Dere skal bruke Ordet: true ham med loven og Guds vrede, og hjelper ikke det, utelukke ham fra kirken. For Kristus sier: «Alt dere binder på jorden, skal være bundet i himmelen» (Matt 18,18).

Kirkens embete og styre skal altså bare regjere ved Ordet. Det skal ikke bruke makt eller legge voldsom hånd på noen, og heller ikke jage etter egen makt og høyhet. Hvorfor det? Fordi Gud vil holde oppe og styre sin kirke bare ved sitt ord, og ikke ved menneskelig makt.

De som står i kirkens tjeneste og har prekenembetet, har fått Ordet betrodd for å tjene andre med det, ikke for å gjøre seg selv til store herrer. Derfor er det likegyldig om en tjener i kirken er stor eller liten, ung eller gammel, bare han har Ordet og bruker det rett. For det er bare Ordet en skal se på; Ordet skal regjere, ikke den personen som forkynner det.

Men er det ikke en jammer over all jammer? Med så stor iver formaner, advarer og lærer Herren her i avskjedsstunden: En må ikke blande sammen disse to

rikene, men skille dem pent fra hverandre og la hvert av dem bli innenfor sine egne grenser.

Likevel gjør den skammelige paven seg til kirkens overhode, trass i denne læren og advarselen. Og under dette påskuddet vil han også være herre over den verdslige øvrigheten og selv regjere med sverdet, som andre konger og fyrster. Derfor har en mistet Guds ord og gjort kirken til et verdslig styre. En har innført en ny gudstjeneste og funnet på og tenkt ut alt som kunne trekke pengene ut av lommene på menigheten og øke prestestandens glans og herlighet.

Men nå vil kanskje noen spørre: Hva skal dette være for et styre? Hvordan skal noe styre kunne bestå når det ikke er noe overhode, når alle som har embeter, skal være likestilte, og den ene ikke har mer makt og myndighet enn den andre? For fornuften holder en slik likhet for uorden og en skadelig ting. Men når det er et overhode som de andre kan se opp til og rette seg etter, holder fornuften det for nyttig og godt. Derav slutter den: Skal det gå rett for seg i kirken, må den styres på samme måte; ellers blir alt forvirring og uorden.

Ja, dette er grunnen som fremdeles holder så mange forstandige og kloke folk fanget. For selv om de slett ikke kan fordra paven og godt ser det åpenbare anstøtet som skjer i pavedømmet for øynene på alle, mener de likevel at det må være orden i kirkestyret. Derfor vil de ikke holde med dem som bryter ned denne ordenen og verken vil ha eller anerkjenne paven eller noen annen som kirkens overhode.

På dette spørsmålet skal du lære å svare slik: Det er sant at fornuften holder det for uorden og en skadelig villfarelse at alle som har embeter i kirken, skal være likestilte, og at den ene skal ha like mye myndighet og makt som den andre. For å hindre slik uorden har paven derfor innført nøyaktig samme regel i kirken som i det verdslige styret, der den ene står over den andre og har større makt og myndighet.

Men her har vi et uttrykkelig bud fra vår kjære Herre Kristus selv. Han vil at det i hans rike, som er et åndelig rike, skal gå annerledes for seg enn i det verdslige riket. Slik skal enhver lære at i Kristi rike er det ikke menneskelig makt og anseelse, men bare Guds ord som skal gjelde og regjere.

Likevel er det også i kirkens styre en forskjell, som kalles *differentia donorum, sed non potestatis*: forskjell i gaver, men ikke i makt. For her har ikke den ene større makt eller et annet oppdrag enn den andre, og likevel har den ene andre gaver og et annet kall enn den andre. Slik sier også Paulus at vår Herre Kristus «ga noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister, noen til hyrder og lærere» (Ef 4,11). Dette er forskjellige embeter, og derfor må det også være forskjellige gaver her.

Men for disse forskjellige gavenes og embetenes skyld skal ingen ta seg verdslig makt eller ville regjere på verdslig vis. Alle sammen er de bundet til evangeliet; ved det skal de bli og ikke foreta seg noe som strider mot det. Dette er den rette ordenen som skal holdes og bestå i kirken. Og den er en bedre orden enn den paven har innført rett mot Kristi bud – ikke for embetets skyld, men for sin verdslige makts skyld.

Jesaja, Jeremia og andre profeter var ikke yppersteprester, selv om de hadde et svært herlig kall og større gaver enn yppersteprestene. Likevel ville de ikke tvinge noen med makt eller ta seg større makt enn andre. Men de gudfryktige jødene sluttet seg til dem uten tvang og tok imot læren deres. For de visste at læren ikke var profetenes egen, men Guds, og at ordet de talte, ikke var deres eget, men Guds ord.

På samme måte hadde den hellige Paulus mange store og høye gaver. Derfor så de gudfryktige biskopene Timoteus, Titus og andre opp til ham og rettet seg etter ham. Det var ikke fordi Paulus hadde større makt enn de og kunne tvinge dem. Det var fordi kirken alltid har hørt og æret de personene der den så Guds ord og gaver – ikke for personenes skyld, men for Ordets skyld. For her kommer alt an på Ordet og slett ikke på personene.

Summen av dette evangeliet er altså: I kirken skal det være biskoper, sogneprester, lærere og andre slike embetsmenn. Men alle skal de bare tjene og må ikke ta seg noen verdslig makt eller herlighet for embetets eller tjenestens skyld. Det lærer Herren Kristus oss her når han holder fram sitt eget eksempel og sier: «For hvem er størst, han som ligger til bords eller tjeneren? Er det ikke han som ligger til bords? Men jeg er som en tjener blant dere.» Og likeså: «Likesom Faderen har utsendt meg, sender også jeg dere» (Joh 20,21).

Men det er jo soleklart at Kristus ikke var utsendt av sin Far for å regjere som en verdslig fyrste, jage etter verdslig prakt og stille den til skue. Han var utsendt for å forkynne og lide, og på samme måte sender han også ut sine tjenere.

Derfor må de som har embeter i kirken, aldri slippe dette bildet av syne og ut av hjertet. De skal alltid vokte seg for djevelen, som gjerne vil forføre dem til å misbruke embetet til sin egen ære og herlighet. I det verdslige styret kan det ikke være annerledes: Den som har embetet, må også ha makten. Men i kirken gjelder det å «tjene» og «lide», ikke å regjere eller ha gode dager. Den som vil lyde dette budet, la ham lyde det; men den som ikke vil lyde det, skal ikke skryte av å tjene i Guds rike!

Derfor er det den avskyeligste av alle avskyeligheter at paven ser bort fra denne læren og advarselen og vil være herre over alle konger og keisere. Påskuddet er at han er Sankt Peters *successor* eller etterfølger. Men ingen kan jo tvile på at Sankt Peter rettet seg etter Kristi bud og sa fra seg all verdslig makt og velde. Og hvordan paven har regjert i kirken siden han kom til slik makt, ligger åpent for alles øyne.

Derfor skal enhver vokte seg vel. For djevelen holder aldri opp med å friste deg til å bli hovmodig av embetet ditt. Og skjer det, begynner du snart også å tenke på hvordan du kan undertrykke andre og slik stige enda høyere. Men da er det slutt med Ordet og den rene læren hos deg. Mot dette advarer Kristus oss. Han formaner oss til å la ære, makt og alt annet fare og ikke vente oss annen lønn enn den største utakk, forfølgelse og motgang når vi med største flid og troskap har røktet dette embetet.

Her vil kanskje noen spørre: «Ja, når prekenembetet ikke skal gi oss annet enn strev og slit og all slags ulykke, burde en ikke heller oppgi det helt og ta seg til med noe annet?» Det gjør da også verden flittig. For det er bare de færreste

som går inn i kirkens tjeneste – og nesten bare utskuddet eller folk som en mener ikke duger til noe annet.

Men i dette evangeliet sier Herren svært fint hvilken lønn disiplene hans skal vente seg av dette embetet. «Dere er de som har holdt ut sammen med meg i mine prøvelser,» sier han. Det vil si: Dere ser mitt eksempel. Som dere vet og har sett, har jeg ikke hatt mange gode dager, men all slags anfektelse, strev og slit av prekenembetet.

«Vel, slik som min Far overga riket til meg, vil også jeg overgi det til dere.» Gjennom kors og lidelse, mye strev og slit skal dere gå inn i mitt rike. Vær derfor beredt på dette, og la alle andre tanker fare! For slik er det også gått meg. Her på jorden består mitt rike bare i å tjene og lide. Den som vil ha det bedre her i verden, får søke slike ting et annet sted og ikke befatte seg med mitt rike.

I det kommende livet skal det bli annerledes. Her i verden skal dere gå som tjenere ved bordet; der skal dere sitte til bords, ja, mer enn det: sitte med meg ved mitt eget bord. Her skal dere ha trengsel og la verden dømme dere og fare med dere som den vil; der skal dere sitte på troner og dømme verden. Kort sagt: I det livet skal de kristne – og særlig de som forvalter prekenembetet med troskap – få rikelig lønn for alt de har utrettet og lidt her på jorden.

For når en fyrste lar noen sitte til bords med seg, er det et tegn på stor nåde. Slik vil også Herren vise oss at når vi trofast røkter embetet vårt her i verden, skal vi få stor lønn for det i det andre og bedre livet. Derfor skal alle kristne i alminnelighet, men særlig de som har prekenembetet, sette sitt håp til det livet og tenke: Det gikk jo ikke annerledes med vårt overhode, vår kjære Herre Kristus selv. Han måtte lide og gå inn til sin herlighet gjennom lidelsen. Og en tjener skal jo ikke kreve å ha det bedre enn sin herre.

Så ta bare frimodig fatt på arbeidet! Må vi lide her med Kristus og for Kristi skyld, skal vi også regjere med ham i det andre livet. For som Paulus sier, skal vi bli lik Herren Kristus både i lidelse og i ære og herlighet (Rom 8,17). Det unne vår kjære Herre og Frelser oss alle! Amen.

Apostelen Matteus' dag

Matt 9,9–13. (21. september.)

> Da Jesus gikk videre derfra, så han en mann ved navn Matteus sitte på tollboden. Han sa til ham: Følg meg! Og han sto opp og fulgte ham.
> Og det skjedde ved måltidet i hans hus, se, da kom mange tollere og syndere og spiste sammen med Jesus og disiplene hans. Da fariseerne så det, sa de til disiplene hans: Hvorfor eter deres mester sammen med tollere og syndere?
> Men da Jesus hørte det, sa han: Det er ikke de friske som trenger lege, men de som har ondt. Gå bort og lær hva dette betyr: Barmhjertighet er det jeg vil ha, ikke offer! Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men for å kalle syndere.

Dette er et kort evangelium, men det er svært verdt å merke seg. Det gjelder både historien vi hører her, om hvordan Herren kaller tolleren Matteus til apostelembetet, og prekenen han holder da fariseerne tar anstøt av at han spiser med tollere og syndere.

For både av denne historien og av denne prekenen lærer vi å kjenne Kristus og hva hans embete egentlig er. Den som vet dette, kan rose seg av den beste og høyeste kunnskap. For den er kommet ned til oss fra himmelen, og ved den skal vi komme fra denne jorden opp til himmelen og få det evige liv. Slik sier også Kristus selv: «Dette er det evige liv, at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte, Jesus Kristus» (Joh 17,3).

Etter denne læren, som er den høyeste og beste, lærer Herren oss videre hvordan vi skal forholde oss når vi vil nyte godt av dette embetet hans og være rette kristne.

Først vil vi se på historien. Matteus forteller selv hva han hadde holdt på med og levd av til da: Han hadde sittet på tollboden, passet sin handel og sitt levebrød og verken tenkt på Kristus eller på å komme til himmelen.

Nå vet vi hva handelen til disse tollerne besto i. De var landets rikeste og mektigste kjøpmenn. For en avtalt sum penger forpaktet de av romerne de årlige avgiftene fra en by eller en hel landsdel, og så gjorde de denne forpaktningen så innbringende som de kunne. Her kan en nok skjønne at alt de tenkte og strebet etter, gikk ut på å tjene penger, og at de i fullt monn lot seg ri og drive av gjerrigheten.

Derfor var det et vanlig ordtak hos jødene å kalle «en toller» den som levde i åpenbar synd og verken brydde seg om Gud eller mennesker. Det ser vi også av fariseeren i Luk 18. Han roser seg selv så høyt av sin rettferdighet og skjeller

ut de andre menneskene som «røvere, urettferdige, horkarer» (Luk 18,11), og dermed regner han også tolleren for en slik åpenbar synder. Han mener at han slett ikke kan ta feil i dette eller gjøre tolleren urett. Og om vi selv skulle dømme om denne tolleren Matteus, hva annet kunne vi vel si om ham eller holde ham for?

Derfor er det også en gjerning av vår kjære Herre Jesus som er svært verdt å merke seg, at han ikke lar dette mennesket bli sittende som en åpenbar synder. Han kaller ham til seg og tilgir ham ikke bare alle syndene hans, men setter ham også inn i dette herlige og store embetet. Han gjør ham til apostel, så han siden også skal hjelpe andre mennesker til å ta imot syndenes forlatelse og det evige liv.

Hva vil du nå tenke om denne gjerningen? Vil du mene med fariseerne at Gud vil forkaste slike folk? Nei! Like lite som vi kan nekte for at Matteus og hans like er arme syndere, like lite kan vi nekte for at Gud vil ta slike syndere til nåde og hjelpe dem ut av syndene ved sin Sønn Jesus Kristus. For her står jo begge deler: Matteus er en toller, det vil si en elendig synder som rapper til seg det han kan få tak i – og likevel tar Kristus ham til nåde og gjør ham til apostel.

Dette er altså den ene trøsten som alle bedrøvede syndere skal trøste seg med: Kristus vil ikke forkaste dem, men tar dem gjerne til nåde, så sant de – som vi skal høre til slutt – etter Matteus' eksempel vender seg bort fra synden og følger Herren Kristus. Og trøsten blir så mye større fordi Kristus ikke nøyer seg med å ta Matteus til nåde. Han gjør ham også til apostel, enda han var en så stor synder. Slik skulle han ikke bli hovmodig av sitt store embete, og andre syndere skulle ikke fortvile, men frimodig holde seg til Herren Kristus.

For legg merke til hva slags folk de var, de som var vår kjære Herre Kristi nærmeste venner og de fremste tjenerne i hans rike. Alle sammen var de arme syndere som hadde måttet sitte i helvetes avgrunn om det skulle ha gått etter deres egen rettferdighet eller gode gjerninger. Selv om du og jeg er arme syndere, kan derfor verken Sankt Peter eller Sankt Paulus rose seg framfor oss i dette eller forakte oss. For også de må jo tenke på at de ikke alltid har vært rettferdige eller oppført seg mot Herren vår Gud slik de burde.

Det er også nettopp derfor fariseerne tar så stort anstøt her. De dømmer etter loven, og derfor hater de all synd og alle syndere. De mener at når Kristus tar imot slike og spiser og drikker med dem, er det mot loven og urett. Og det er jo også sant at når noe skjer mot Guds lov, har en – så langt fornuften kan dømme om det – god grunn til å harmes over det, for det skjer jo mot Guds vilje.

Dette anstøtet er i full gang den dag i dag. For så snart vi med vår evangeliske forkynnelse lovpriser Guds nåde, roper alle at denne forkynnelsen gjør menneskene sorgløse og likegyldige, så de ikke vil gjøre gode gjerninger.

Jødene – det vil si de gjerningshellige som stoler på loven – holder evangeliet for en anstøtelig forkynnelse; men hedningene – det vil si den rå og likegyldige mengden – holder evangeliet for dårskap (1 Kor 1,23). Derfor raser de første mot evangeliet som mot det største kjetteri, mens de andre ler av det og spotter det, som om det var en unyttig og fruktesløs drøm. De første holder det for gudsbespottelse, de andre for et eventyr.

Men den kristne kirke og dens hode, vår kjære Herre Kristus, går midt imellom. De lar verken spotten gå inn gjennom det høyre øret eller ringeakten gjennom det venstre, men lever i den sanne tro og ærer slik sin Far i himmelen.

Derfor er det et så herlig og trøstefullt syn å se vår kjære Herre Kristus sitte her midt blant tollere og syndere som en god og kjærlig venn. Han har sin lyst og glede i dem og er hjertens gjerne sammen med dem.

Fariseerne står derimot rundt dem, ser surt på det, murrer over det, rynker på nesen og dømmer og fordømmer både vår Herre Kristus og de arme synderne. For de dømmer Kristus etter loven, enda han verken kan eller vil stå under loven. Han er herre over loven og er nettopp kommet til verden for å frigjøre oss fra lovens trelldom. Historien om tolleren Matteus, som ble kalt på en underfull måte og ble apostel og senere evangelist, vitner altså om at Kristus vil ta seg av syndere og hjelpe dem.

Den andre delen er prekenen hans. For fariseerne vil ikke holde anstøtet for seg selv, men vil også gi det videre til disiplene hans og sier til dem: «Hvorfor eter deres mester sammen med tollere og syndere?» Da må Herren forsvare seg også for disiplenes skyld, så anstøtet ikke skal slå rot hos dem. Og dette forsvaret deler han i to deler.

Den første delen er hentet fra fornuften. Med den vil Herren vise at siden det er hans embete å ta seg av syndere, skal de la ham være i fred og ikke gripe inn i embetet hans.

«Det er ikke de friske som trenger lege,» sier han, «men de som har ondt.» Det er som om han ville si: Om dere nå var syke og lå i sengene deres, og legen var hos dere, hvordan ville dere da like det om noen ville jage legen bort fra dere? For det er sikkert og sant at legen og den syke hører sammen. Slik den syke ikke kan være uten legen, skal derfor også legen gjerne være hos den syke.

Den som ville tenke ondt om legen fordi han gjerne lar seg bruke til å hjelpe den syke og gjør sitt beste, måtte enten være en dåre eller et misunnelig, ondt og giftig menneske som ikke unner den syke å bli frisk. Dette er forstandig talt, og slik at fariseerne ikke kan si noe mot det, men må la det gjelde.

Men merk deg nå hvordan Herren utlegger denne lignelsen videre. For med dette vil han også vise at den som er en synder, har en sjel som lider av en farligere og mer ødeleggende sykdom enn all mulig pest, franskesyke, spedalskhet og hva alle de sykdommene ellers heter som legemet kan lide av.

Men når vi nå vet at hver synder ligger i en så farlig sjelesykdom, hva bør vi da gjøre med ham? Skal vi la ham ligge og jamre seg, dø og gå fortapt i syndene sine? Nei, på ingen måte! Jo større og farligere skaden på sjelen hans er, dess mer flid, strev og slit skal vi legge i det for at den arme synderen kan bli hjulpet. Ved den rette medisinen, som er bot og omvendelse, skal han få helsen tilbake, det vil si få del i nåden.

Det første Herren viser oss her, er altså dette: Synden er ikke en liten skade, men en farlig sykdom som ødelegger sjel og legeme for evig tid. Derfor skal en ikke være likegyldig og ringeakte denne store skaden. Vi ser jo hvordan folk pleier å beskytte seg med all slags legemidler når pesten raser i et land. På samme måte løper vi jo straks til legen når en eller annen legemlig plage

rammer oss, for å søke råd og hjelp i tide, så det onde kan stanses og ikke gripe videre om seg.

Men hvorfor gjør vi da ikke dette her, der faren er tusen ganger større? For den legemlige sykdommen skader bare legemet og må en gang ta slutt. Men sjelens sykdom, synden, fører den evige død med seg om en ikke bruker den rette legen i tide.

Men dessverre ser en hvordan alle ringeakter denne faren. Den som ligger nedsunket i gjerrighet, utukt, drukkenskap, misunnelse, vrede, hovmod, ulydighet og andre slike synder – og alle sammen er de dødssynder, for deres skyld kommer Guds vrede over hans ulydige barn – han er like sorgløs og ubekymret som om ingenting feilte ham. Ja, ofte er det disse blinde og elendige menneskenes største sorg at de ikke har anledning nok til å gjøre slike synder.

Vel! Enhver som tror på Kristus og erkjenner at han er en synder, skal se til at han ikke lar denne sjelesykdommen få for stor makt, men i tide ser seg om etter det rette legemiddelet og den rette legen!

Hvem er så denne legen? Det hører du her: Det er ingen annen enn vår kjære Herre Jesus Kristus. For siden djevelen er syndens opphavsmann og har ført menneskene inn i synden, er det forgjeves å søke hjelp mot denne sykdommen hos menneskene; alle sammen, ingen unntatt, lider de av den samme sykdommen.

Til dette trengs det en mann som kan mestre djevelen og er hans herre. En slik mann er vår kjære Herre Kristus, sant menneske og likevel evig Gud, og han kan det. Han er den rette legen og kan den rette kunsten. Ja, det er nettopp hans oppdrag og embete å hjelpe oss arme, syke og forgiftede mennesker.

Slik sier han også selv her i slutten av teksten vår: «Jeg er ikke kommet for de rettferdiges skyld» – det vil si for deres skyld som innbiller seg at de er rettferdige og ikke trenger noen som kan hjelpe dem – «men for synderes skyld.» Merk deg dette!

For det første lærer du av dette å kjenne Gud rett. For som ofte er sagt, har hjertene våre av naturen den falske troen at Gud ikke vil vise syndere noen nåde. Slik lærer også loven oss at Gud vil være nådig mot dem som er rettferdige og gjør hans vilje, men at han vil straffe de andre i sin unåde.

Men var dette Guds vilje, kunne jo ikke Kristus ha kommet til verden for å være syndernes lege og hjelpe dem til rettferdighet. Nei, da ville han ha latt dem sitte i syndene sine uten nåde og hjelp, og slett ikke kommet til verden eller blitt menneske.

Men nå er han blitt menneske. Og her sier han selv rett ut at slik legen og den syke hører sammen, hører også han og vi syndere sammen, og han vil ikke la seg holde borte fra oss av fariseerne. Da ser en jo tydelig at det er Guds råd og vilje å hjelpe syndere og være dem nådig.

For det andre lærer vi også av dette å vokte oss for falsk og villfarende lære. For hele verden er opptatt av hvordan en skal bli kvitt syndene sine. Til det bruker tyrkerne sin Koran, jødene sine lover, paven sine ordensregler, messer, faster, skriftemål, pilegrimsreiser, avlatsbrev og lignende. Men en kristen som forstår dette evangeliet, ser at alt dette er bare løgn og bedrag. For her hører han

jo at den eneste legen som kan og skal hjelpe oss ut av synden, er vår kjære Herre Kristus, og ingen annen.

Dommen er altså lett å se. Om de hundene, tyrkerne, trenger en ikke engang å tale. Men Moses og loven har da et godt skinn, og det samme har gudstjenesten i pavedømmet. Men jødene kan ikke si at deres Moses og deres lov er Kristus, og papistene tør ikke si at deres gjerninger, ordensregler og gudstjeneste er Kristus.

Derfor kommer en kristen til den sikre slutning at alt slikt ikke hjelper noe til syndenes forlatelse; for den eneste legen her er Kristus, og ingen annen. Den som søker hjelp mot synden et annet sted enn hos Kristus, skal ikke finne den. Bare hos Kristus er den, og bare hos ham finner en den.

Hvordan hjelper så denne legen oss? Hva slags legemidler bruker han? Det viser Herren selv fint når han her til slutt sier at han er kommet «for å kalle syndere til omvendelse». For før Kristus kommer med sitt legemiddel, det hellige evangeliet, ser en jo at verden i sin sorgløshet er døv for alle formaninger. Den lever og ånder i synd. Den kjenner ingen anger over syndene sine, ja, den har sin lyst og glede i dem og kan ikke bli mett av synd og misgjerning.

Men når Kristus kommer og rekker oss sitt legemiddel, det vil si sitt ord – ved det skal Den Hellige Ånd «overbevise verden om synd og om rettferdighet og om dom» (Joh 16,8) – da først åpenbarer Guds vrede seg slik at et menneske erkjenner synden sin, får avsky for den og ønsker at han ikke hadde gjort den. Med det er sykdommen ikke leget; men også dette hører med, for uten det regner en nåden og trøsten for ingenting.

Når så hjertet er blitt så forferdet og bekymret at en går i seg selv, angrer syndene sine og strever etter å bli bedre, da er tiden inne til å komme med legedommen, reise opp igjen og trøste den engstelige samvittigheten.

Men dette skjer bare ved troen på at Kristus har lidt for oss, at han med sin død har betalt for syndene våre og ved sin oppstandelse har gitt oss rettferdighet og det evige liv. Dette er vårt eneste legemiddel. Herren kaller det med ett ord «omvendelse», og ved det blir vi helbredet for sjelens forferdelige sykdom – synden.

Og når vi tar imot dette legemiddelet rett med hjertet og med fast tro stoler på at Gud for Kristi skyld visselig ikke vil komme syndene våre i hu, men ta oss til nåde og gjøre oss salige, da følger det også en virkelig alvorlig lydighet av det. Vi vokter oss for synden og vil ikke mer krenke Gud, som har vist oss denne nåden og gitt oss sin Sønn.

På den måten blir vi syndere hjulpet så grundig at det kommer en dobbel rettferdighet i stedet for synden. Slik priser også den hellige evangelisten Johannes vår lege, Herren Kristus, og sier at han er «full av nåde og sannhet» (Joh 1,14). Det gjelder ikke bare ham selv; han vil også skjenke og gi oss nåde og sannhet.

«Nåden» består i at syndene våre er tilgitt. «Sannheten» består i at vi ikke bare i det ytre skinnet, som hyklerne, men av hjertet blir rettferdige, og villig og gjerne gjør det vi vet er til behag for Gud. Hyklerne derimot, som innbiller seg at de er rettferdige, beholder syndene sine; for all deres hellighet er bare løgn og hykleri.

Dette skal vi merke oss med flid og takke Gud for den nåden at vi – Gud være evig lovet! – har funnet den rette legen og tatt imot det rette legemiddelet. Ved det blir vi hjulpet fra synden og helt hellige. Det er vi ikke bare med tanke på gjerningene vi gjør i troen på Kristus – dem har Gud velbehag i for troens skyld, selv om de ennå ikke er fullkomne – men for nådens skyld: Ved troen på Kristus er alle syndene våre tilgitt, og vi er blitt Guds barn.

Dette er den første delen av Kristi forsvarstale. Her lærer han oss hva hans embete er: Han er syndernes lege, og derfor vil han ikke la seg jage bort fra syndere, men bli hos dem, helbrede dem med sitt ord og hjelpe dem ut av syndene. Dette er en svært trøsterik og nyttig preken.

Den andre delen er et ord hos profeten Hosea, og det er like trøsterikt og vakkert. For dette profetordet strider helt og fullt mot loven og lovens høyeste gudstjeneste, så det kunne godt trenges en egen preken for å utlegge det.

Her skal vi først legge godt merke til det lille ordet «Jeg vil», det vil si: «Jeg har velbehag i». For tenk vel etter hvem det er som taler her. Er det ikke den Høyeste selv, Gud i egen person? Men når han vil noe eller har velbehag i noe, da må og skal hele skapningen og alt som finnes, også ville det.

Derfor ville dette ene skriftordet allerede være nok til å lære Guds vilje å kjenne så tydelig at en ikke trengte flere bøker til det. For her står det jo klart og rett ut at Gud sier: Jeg vil, det behager meg, jeg har min glede i at dere viser hverandre barmhjertighet.

Men er det likevel ikke det underligste av alt at menneskene har lagt så mye flid, strev og slit i å finne ut hvordan en skal tjene Gud og leve slik at han har behag i det? Én har tatt seg til med dette, en annen med noe annet. Den ene er blitt prest, den andre munk; den ene har lest messer, den andre har fastet. Og likevel har ingen villet legge merke til denne klare og tydelige teksten, der Gud sier: «Jeg vil, jeg har velbehag i at dere er barmhjertige.»

For dette ene ordet slår jo med ett over ende alle klostre og ordener og hele den gudstjenesten som til nå har vært brukt i pavedømmet, om vi bare vil tenke rett over det. Si meg, er det ikke sannelig slik at vi har tatt oss til med alt dette, det ene med det andre, med denne tanken: Å, om jeg bare visste hvordan jeg kunne tjene Gud rett! Den ene har tenkt: Det vil behage Gud godt når jeg tar på meg munkekappe. Den andre har tenkt: Det vil behage ham godt når jeg faster og ber og går mange pilegrimsreiser.

Kort sagt: Hele verden har stanset ved det ene ordet som står her: «Han vil», «han har velbehag i». Hva det er han vil, har alle gjerne villet vite.

Vel! Herren vil ikke ha dette holdt hemmelig, men vil ha det kunngjort fritt og åpent for alle. Han sier oss her hva det er han har velbehag i, nemlig «barmhjertighet». Men dette ordet hopper en over, som om Gud ikke mente det alvorlig, eller som om han ville drive gjøn med oss. Og likevel er det nettopp en stor elendighet og en svært farlig og grufull blindhet at vi vil tjene Gud etter våre egne tanker, enda han selv sier oss hvordan vi kan og skal tjene ham. Dette vil ingen tro og rette seg etter.

Derfor går det også som Jesaja sier: «Jeg blir søkt av dem som ikke bryr seg om meg» – det vil si: De akter ikke på mitt ord, og likevel vil de være hos meg og

holdes for hellige – «men jeg blir funnet av dem som ikke leter etter meg» – det vil si: av dem som tar imot mitt ord og ikke følger sine egne tanker (Jes 65,1).

For siden Gud selv har åpenbart seg for oss og gjerne vil la seg finne, gjør det ham svært vondt – og med rette – at vi ikke vil rette oss etter denne åpenbarte viljen hans, men i stedet etter våre egne tanker.

Dette er den første delen av dette skriftordet, og som dere hører, ligger det stor vekt på den; for ved den kan en lære Guds hjerte og vilje å kjenne.

Men nå går profeten videre. Han kaller barnet ved dets rette navn og sier uttrykkelig hva det er Gud har velbehag i. «Jeg vil ha barmhjertighet,» sier Herren. Dette ordet skal du også ta til hjertet og merke deg vel som en advarsel mot alle de gjerningene som riktignok har et stort skinn av hellighet, men likevel ikke er barmhjertighet.

For vi ser her at profeten med vilje setter barmhjertigheten så høyt at ikke engang den høyeste gudstjenesten, som Gud selv har innstiftet i loven, skal være til behag for Gud når den sammenlignes med barmhjertigheten. Langt mindre skulle han da ha velbehag i andre gjerninger som vi foretar oss uten Guds ord – ikke for å tjene folk med dem, men for å bli rettferdige og hellige ved dem og bli rost av alle.

Hva barmhjertighet er, vet alle: Når det går din neste ille, tar du deg av ham som om hans lidelse var din egen, og hjelper ham med alt du kan. Se derfor bare på din nestes nød og mangel, så vil du straks vite hva barmhjertighet er.

Men den største og høyeste nøden er jo den feilen eller sykdommen ved sjelen som vi har hørt om ovenfor, og som heter synd. Vil du nå vise barmhjertighet, det vil si tjene Gud og gjøre en gjerning han har velbehag i og holder kjær, da må du ikke flykte fra syndere og sky dem slik fariseerne gjør her. Du må omgås dem, undervise, formane, irettesette og trøste dem, ja, også ha tålmodighet med dem og tåle noe av dem.

Se, på så mange måter kan en vise barmhjertighet bare i denne ene saken. Munkene derimot sparte seg for slikt strev og bry. De stengte seg inne i klostrene og tok seg til med andre gjerninger som ingen ble bedre av, enda Gud her med rene og tydelige ord sier at han har «velbehag i barmhjertighet».

Ved siden av denne sykdommen finnes det også sykdommer i legemet, tungsinn og annet slikt. Også her kan du på mange måter tjene og hjelpe din neste – om ikke alltid med penger og gods, så med et godt ord og et vennlig hjerte, så han kan se at du gjerne ville hjelpe ham om du bare kunne. Og det er sikkert at når du gjør dette, smiler Gud ned til deg fra himmelen, har sin lyst og glede i det og sier: Riktig, min sønn, bli ved med det; slikt er meg til behag og kjært.

Om en kunne kjøpe denne æren for penger og være viss på Guds velbehag – tror du ikke at en da gjerne ville betale hva det enn kostet? Men nå står det jo klart og tydelig her: «Jeg vil (eller har velbehag i) barmhjertighet.» Men vi verken hører det eller tror det. Ellers måtte vi jo med jubel og glede kappes om å komme våre arme, hardt plagede medmennesker til hjelp med råd og dåd. Slik ville vi komme til den ære og verdighet at Gud sa til oss: Jeg har velbehag i ditt liv.

Fariseerne og alle gjerningshellige er derfor noen usle og elendige mennesker, for de skyr og flykter til og med fra denne æren og vil ikke bære denne helgenglorien eller strålekransen om hodet. For når en maler de hellige med en glorie eller strålekrans om hodet, er det ikke annet enn et tegn. Med det vil en vise at de har vandret etter Guds ord og rettet hele sitt liv og alt de har gjort og latt være å gjøre, etter Guds ord.

For det tredje ser vi også at menneskene ikke bare lider av sykdom i sjel og legeme, men også av mangel på mat og andre timelige goder. Også her kan en på mange måter vise barmhjertighet og hjelpe sin neste med mat og drikke, klær og annet. Det regner Herren selv opp i Matt 25, der han sier: «Jeg var sulten, og dere ga meg mat. Jeg var tørst, og dere ga meg å drikke. Jeg var fremmed, og dere tok imot meg. Jeg var naken, og dere kledde meg» osv. (Matt 25,35–36).

Slike gode gjerninger finner en ikke noe av hos de gjerningshellige. Ikke bare gir de ingenting bort; de eter også opp andre folks gods, slik Kristus sier om fariseerne (Matt 23,14), og med all sin hellighet gjør de seg gode dager på andres bekostning. Derfor burde en i stedet for en strålende glorie male disse falske hellige med en krans av djevelsdrekk om hodet og la den være deres våpenmerke og hjelm. (*Oversetterens merknad: Djevelsdrekk – asa foetida, en stinkende urt.*)

Her har dere nå hørt, mine kjære venner, hva en skal gjøre når en vil tjene Gud og gjøre hans vilje med ytre gjerninger: Det kan ikke skje på noen annen måte enn ved at en viser barmhjertighet mot nesten. For det er nesten vår som trenger gjerningene våre; Gud i himmelen trenger dem ikke. Hva skulle vel vi kunne gi ham, vi som ikke har annet enn det vi får av ham?

Men framfor alt annet Gud gir oss her på jorden, trenger vi særlig at han gir oss sitt hellige ord, så vi kan lære ham og hans vilje å kjenne. Også dette er en tjeneste for Gud, for det hører med til den ære som tilkommer ham.

Derfor står det hos profeten Hosea at vi skal vise «barmhjertighet» mot vår neste og slik være til behag for Gud, men dernest også legge vinn på «gudskunnskap», det vil si ta imot og tro evangeliet; for bare ved det lærer en Gud å kjenne. I disse to tingene til sammen har en Guds vilje hel og fullstendig. Men Kristus nevner ikke den siste delen her. Han taler her bare om hva vi skylder nesten, og vil at bare de gjerningene som har barmhjertighet i seg, og som kommer nesten til hjelp i hans nød, skal være og kalles gode gjerninger.

Men Gud nøyer seg ikke med å si: «Jeg har lyst til barmhjertighet.» Han sier: «Jeg har lyst til barmhjertighet og ikke til offer, til gudskunnskap mer enn til brennoffer» (Hos 6,6).

Dette er et svært underlig og – om fariseerne turde si det – nesten halvt kjettersk tillegg. For offer og brennoffer var jo den fremste gudstjenesten i loven; Gud hadde selv valgt den ut og befalt jødene å bære den fram for ham. Derfor ville det allerede være grovt nok om profeten bare hadde sagt: Gud har mer lyst til barmhjertighet enn til offer. Men å si at Gud slett ikke har lyst til eller velbehag i ofrene, det lyder i høyeste grad kjettersk.

Vel, la det behage fariseerne eller ikke, la dem ta anstøt av det eller ikke – Kristus tar likevel bladet fra munnen her og sier rett ut: «Jeg har lyst til barmhjertighet og ikke til offer.»

Her melder spørsmålet seg: Hvorfor fordømmer Gud ofrene slik på dette stedet, når han jo så på dem med velbehag hos så mange av fedrene? Da skal du lære å svare slik: I Salme 18 står det: «Mot den hellige viser du deg hellig, mot den fromme viser du deg from, mot den rene viser du deg ren, men mot den forvendte viser du deg vrang» (Sal 18,26–27). Likeså sier Paulus: «Alt som ikke er av tro, er synd» (Rom 14,23). Derfor må en her se på personene og skjelne mellom dem som er hellige, og dem som er vanhellige.

For de hellige oppfører seg vel: mot Gud ved troen og mot nesten ved barmhjertigheten. Derfor har Gud velbehag ikke bare i offeret deres, men også i de andre, ringere gjerningene deres – i alt arbeidet, måltidene, søvnen og annet slikt. Ja, så stort er hans velbehag i dem at det ikke skal skade dem at de ennå ikke er rene og fullkomne i alle ting, men ofte faller og synder av skrøpelighet. Det skal bli dem skjenket og tilgitt. For Gud er hellig mot de hellige også når de synder, bare de ikke forherder seg i synden, men omvender seg og ved troen igjen holder seg til Guds nåde.

De ugudelige derimot oppfører seg ikke vel, men ille. De verken tror på Gud eller har tillit til ham. Heller ikke regner de kjærligheten til nesten for noe; i stedet tar de seg til med sine ofre og sin selvoppfunne gudstjeneste og rettferdighet, og med det søker de bare sin egen ære.

Derfor viser Gud seg vrang mot slike forvendte folk og sier: Siden dere ikke vil gjøre det jeg har befalt om tro og kjærlighet, som jeg har velbehag i, vil heller ikke jeg ha velbehag i deres beste gjerninger og høyeste gudstjeneste og ofre. Ikke bare syndene deres skal skade dere; også deres beste gjerninger skal bli til de største synder.

For jeg gjør mot dere slik dere gjør mot meg, slik verden sier: Er du utro der, så er jeg utro her. Det jeg befaler, behager ikke deg, og det du gjør, behager ikke meg; og dermed er vi skilt. Det du har mest lyst til, nemlig å ofre, det mishager meg mest; for dere er ikke slike folk at jeg kan ha velbehag i ofrene deres.

Her hører dere altså, mine kjære venner, hvilken dyrebar preken dette er for de arme synderne: Kristus vil være hos dem, hjelpe dem, føre dem til omvendelse og gjøre dem salige. Og dere ser derimot hvor farlig det står til med dem som ikke holder seg selv for syndere.

La oss derfor velge det rette: erkjenne syndene våre, be Gud om tilgivelse, håpe å få syndenes forlatelse for Kristi skyld og gjøre oss rede til å føre livet vårt i barmhjertighet, så vi tjener vår neste med alt vi kan. Da vil Gud ha velbehag i oss og kjærlighet til oss, og for sin Sønn Jesu Kristi skyld og ved sin Hellige Ånd gjøre oss fullkomment hellige og salige. Det unne Gud oss alle! Amen.

Første preken på mikkelsmesse: Om englene

Holdt i 1532. (Oversetterens merknad: 29. september.)

Denne festdagen for englene er innstiftet i kirken for de unges skyld – eller, for å si det riktigere, for alle kristnes skyld. Vi skal lære å tenke på de hellige englene og takke Gud fordi han har satt så store herrer til å være våre tjenere og befalt dem å hjelpe oss. Derfor kaller også Hebreerbrevet dem «tjenende ånder, som sendes ut til tjeneste for deres skyld som skal arve frelse» (Hebr 1,14).

Det er riktignok sant at Gud kunne holde oss oppe og bevare oss mot djevelen og all ulykke også uten englenes tjeneste. Han kunne jo også skape oss uten far og mor, slik han skapte Adam og Eva. Han kunne styre land og folk uten fyrster, og han kunne nok gi oss lys uten sol og stjerner og brød uten pløying og markarbeid. Men det vil han ikke. Han har ordnet det slik at den ene skapningen alltid skal tjene den andre.

Vi skal takke Gud fordi han gir oss far og mor og verdslig øvrighet, sol og stjerner, korn og alle slags skapte ting, for at de skal tjene og hjelpe oss i dette livet. På samme måte skal vi også lære at Gud hjelper og verner oss ved sine engler, og være ham takknemlige for det.

For dere, mine kjære venner, har jo ofte hørt at djevelen omringer menneskene overalt: ved fyrstenes hoff, i husene, på marken, på alle veier, i skogene, i vannet og i ilden. Kort sagt: Alt er fullt av djevler som stadig tenker ut hvordan de kan knekke nakken på hvert eneste menneske. Og det er visst og sant: Hvis ikke Gud uten stans avverget det, ville djevelen ikke la et eneste korn, en eneste fisk, et eneste stykke kjøtt, en eneste dråpe vann, øl eller vin være uforgiftet.

Når noen mister en hånd eller et øye, en annen blir myrdet og en tredje blir rammet av pest eller annen sykdom, er alt dette giftige piler som djevelen kaster – her mot én, der mot en annen. Treffer de, så har man fått sitt. Men treffer de ikke, er det egentlig et tegn på at Gud har hindret det ved sine kjære engler. Det samme gjelder når en ulykke kommer uventet, slik at én faller i vannet og en annen i ilden. Det er bare djevelens hogg og skudd, for han hogger og stikker alltid rundt seg og vil gjerne gjøre oss all den skade han kan.

Mot denne giftige og listige fienden har Gud satt de kjære englene til å våke over oss. Når djevelen slår og skyter med pest, ild, hagl og annet, skal en engel være til stede og avverge det. For det er en stadig kamp mellom englene og djev-

lene. Djevelen vil gjerne stelle i stand all den ulykke han kan. Vi ser jo daglig at mange mennesker faller og brekker et bein på flat mark eller styrter ned trapper og stiger, uten at de selv vet hvordan det gikk til.

Slikt og annet ville djevelen alltid få i stand hvis ikke Gud hindret det ved sine kjære engler. Men noen ganger lar Gud en enkelt slik ulykke skje. Da skal vi lære at slikt ville skje hele tiden hvis ikke Gud avverget det hvert øyeblikk. Og vi skal bli desto flittigere til å be og desto mer takknemlige mot Gud for slikt vern.

For Gud er livets Gud, som vil hjelpe og frelse oss der vi trenger det. Men når vi vil være onde og verken bryr oss om hans ord eller takker ham for hans faderlige vern og omsorg, blir han vred. Da holder han englene sine hjemme og lar djevelen råde, for at de onde kan bli temmet ved pest eller annen ulykke, siden de ellers ikke vil bli bedre. Men når det er kommet så langt, er det ute med oss.

Tenk på barna dine: Hvis du trakk hånden din tilbake fra dem og verken ga dem mat, klær eller noe annet, ville de bli helt fattige og elendige. Slik går det også med de onde og utakknemlige når Gud trekker hånden tilbake og ikke verner dem, men holder englene sine hjemme.

Dette lærer vi også av historien om den gudfryktige Job. Der står det at Herren vår Gud spør djevelen: «Hvor kommer du fra?» Og djevelen svarer: «Jeg har fartet og flakket omkring på jorden.» Det har nok ikke skjedd uten skade, for Peter forteller hvordan den karen pleier å fare omkring: «Deres motstander, djevelen, går omkring som en brølende løve og søker noen han kan oppsluke» (1 Pet 5,8).

Da sier Herren: «Har du gitt akt på min tjener Job? For det er ingen på jorden som han, en uklanderlig og rettskaffen mann, som frykter Gud og holder seg fra det onde.» Og Satan svarer igjen: Job har lett for å være gudfryktig, for du har jo satt et gjerde rundt ham og hans hus og alt det han eier (Job 1,7–10).

Med disse ordene mener han de hellige englene, som måtte stå rundt Job og våke over hustruen hans, barna, åkrene og buskapen. Det er som om den onde fienden ville si: Jeg ville også gå løs på Job og det som er hans, hvis du ikke hindret meg.

Da ga Herren vår Gud djevelen denne makten, og nå kunne djevelen gjøre som han ville med Jobs eiendom. Straks gikk han i gang. Han egget noen onde mennesker til å drive bort omkring tusen okser og esler og slå i hjel Jobs tjenere. Deretter lot han ild falle ned fra himmelen og brente opp sju tusen sauer med gjetere og alt. Og for det tredje egget han også kaldeerne mot Job. De falt inn i landet hans i tre flokker, tok fra ham tre tusen kameler og slo i hjel alle tjenerne de traff på.

Alt dette skjedde på én dag, men det var ikke nok med det. Job hadde tre døtre og sju sønner. Mens de var samlet og var glade og ved godt mot, se, da reiste djevelen et slikt uvær at huset styrtet sammen, og alle som var inne i det, ble drept. Alt dette kunne djevelen gjøre, men ikke før Gud hadde tillatt ham det. Slik kan det også gå med oss: Så snart Herren vår Gud kaller englene sine tilbake, er ingen av oss trygg; da er vi dødsens i samme øyeblikk.

Men hva gjorde Job da han merket denne ulykken? Han klaget og jamret seg, flerret klærne sine og rev av seg håret. Men likevel falt han ned på jorden i all ydmykhet, ba og sa: «Naken kom jeg fra min mors liv, og naken skal jeg vende tilbake. Herren ga, og Herren tok, Herrens navn være lovet!» (Job 1,21)

Det må ha vært en enestående og hellig mann. Men hvordan gikk det videre? «Så hendte det en dag», sier Skriften, «at Satan igjen stilte seg fram for Herren. Da sa Herren til ham: Hvor kommer du fra?» (Her taler Skriften om tingene slik vi mennesker tenker om dem. For Gud trenger ikke å spørre; han vet alle ting, også før de har skjedd.) Og Satan svarte: «Jeg har fartet og flakket omkring på jorden.»

Her hører du igjen at fienden ikke ligger stille og er ledig, men alltid sniker seg omkring etter oss mennesker. Det må vi lære, og derfor må vi se oss for og vokte oss godt for ham.

Herren spør Satan enda en gang: «Har du gitt akt på min tjener Job? For det er ingen på jorden som han – en uklanderlig og rettskaffen mann, som frykter Gud og holder seg fra det onde. Ennå er han like uklanderlig. Uten grunn har du egget meg til å ødelegge ham» (Job 2,1–3).

Da svarer Satan Herren: Det er ikke noe under. En mann kan komme over all ulykke så lenge det ikke gjelder hans egen hud. Men la meg gå løs på huden hans, på kjøtt og bein – jeg vedder på at han da glemmer å tale gode ord! Da vil han tale annerledes enn før, da det ikke gikk ut over hans egen hud, men over andres.

Vel, også dette tillater Gud djevelen og sier: «Se, han er i din hånd.» Gå løs på kroppen hans og plag den så mye du vil, men spar livet hans og drep ham ikke. Dette siste er særlig trøstefullt: Gud holder djevelen så fanget at han ikke kan komme lenger enn Gud lar ham gå. Hva skjedde så? Satan gikk ut og slo Job med onde byller, så det ikke var et helt sted på huden hans fra fotsålen til issen. Og Job satte seg i asken og skrapte seg med et potteskår (Job 2,6–8).

Hedningene vet ikke hvor slik plutselig ulykke kommer fra. Men vi vet at det er djevelens verk. Han har sine hellebarder, blykuler, børser, spyd og sverd, og med dem skyter og hogger han blant oss når Gud tillater ham det. Derfor skal ingen tvile på at når en landsby eller et hus brenner ned, sitter det alltid en djevel og blåser på ilden uten stans, så den skal bli større. Slik er det også når noen dør av pesten, drukner eller faller og slår seg i hjel: Det er djevelen som gjør det, men Gud som tillater det.

Uten slike hjemsøkelser ville vi bli altfor onde. For vi ser jo at verden ikke bryr seg om noen ting, enda slike straffer går over den. Derfor trenger vi slike straffer og advarende eksempler. Da lever vi ikke så tøylesløst, men ber Gud hver dag om de kjære englenes vern og takker ham for det. For selv om han godt kunne verne oss uten deres hjelp, vil han likevel gjøre det ved englene. De står som en vognborg rundt oss, så djevelen ikke kan bryte inn hos oss hvert øyeblikk og gjøre oss skade.

La oss derfor lære og merke oss at djevelen gjør oss all den skade som rammer oss på kropp, eiendom og ære. Han gjør det enten selv, slik som da han gikk løs på Jobs kropp, eller ved sine tjenere, de onde menneskene, slik som da han gikk

løs på Jobs eiendom og egget kaldeerne og andre mot ham. For Herren vår Gud er, som sagt, livets Gud, og av seg selv kan han ikke gjøre annet enn bare godt.

Men dette skal tjene til at vi ikke blir så frekke og sorgløse, som om vi var alene og djevelen tusen mil borte. Nei, du er ikke alene. Djevlene omringer deg på alle kanter. De flyr i luften, som Paulus sier (Ef 2,2), slik som kaier og kråker, og skyter på oss uten stans.

Men vår trøst er at de ikke kan treffe oss uten at Gud vil det; ellers måtte vi jo engste oss i hjel. Og dernest er det også en trøst – som vi ser her av Jobs historie – at Gud ikke alltid gir djevelen slik makt fordi vi har fortjent det og gjort Gud vred, men fordi han vil prøve oss, om vi også vil være tålmodige og stole på hans miskunn.

Men så kommer det en tredje trøst, og den skal vi særlig tale om i dag: Gud har skapt de kjære englene til et vern mot djevelens skjendige planer, for at de skal tjene og verne oss. For englene er vennlige, barmhjertige og gode ånder, som gjerne lar seg bruke til å hindre det djevelen har fore.

Hvis ikke de hellige englene var ved keiserens, kongenes og fyrstenes hoff, ville djevelen ikke nøle lenge med å stelle i stand all slags ulykke, så de mektige ville gå løs på hverandre hvert øyeblikk. Noen ganger lar Herren vår Gud det likevel skje at de store herrene blir uenige; noen ganger tillater han at djevlene tenner ufredens ild. Men da er de kjære englene for hånden; de slukker den igjen og stifter fred. Men når Gud for våre synders skyld eller av andre grunner holder de kjære englene sine tilbake, går det ille, med mord, brann, voldtekt og annet slikt, som djevelen har sin glede i.

På samme måte ville det heller ikke være fred i husene, men evig splid, tyveri, utroskap, latskap og annet. Ingenting ville gå som det skulle; alt ville bli bare elendighet og hjertesorg, hvis det skulle gå etter djevelens vilje. Men Gud holder ham i tømmene ved sine kjære engler, så han må vike for dem og holde opp igjen, selv om han av og til får satt fyr på et hus eller voldt annen skade.

Derfor skal ingen tro at han er trygg. Han skal vite at alt rundt oss er fullt av djevler. De vil gjerne skade oss på kropp, sjel og eiendom og vekke bitterhet, vrede, hat, hovmod og annet slikt, for på den måten å få oss ned til seg i helvete. Men at de ikke lykkes, det har vi vår nådige Far i himmelen å takke for. Ved sine engler, de høye og mektige åndene, hindrer han djevelens anslag.

Derfor skjer det likevel alltid mer godt enn ondt. Det er alltid mer fred enn krig. Mer korn vokser og blir bevart enn det som blir ødelagt av frost og hagl. Flere hus blir stående enn de som brenner ned, og vi mennesker har flere friske enn syke lemmer. Går djevelen løs på et øye, en fot eller en arm, er resten av kroppen likevel uskadd. Og når det bryter ut en pest, blir likevel flere mennesker i live enn de som dør av den.

Men Gud lar det skje at det ikke går helt uten skade, og at djevelen får i stand ulykker her og der. For han vil vekke oss og få oss til å åpne øynene. Da ser vi hvilken nåde vi får midt i skaden, og takker Gud fordi ikke alt går til grunne når det kommer krig, pest eller annen ulykke, men noe blir berget, ja, den største delen. Slik formaner også profeten Jeremia folket sitt til å tie og ikke klage da de

ble straffet og ført bort. Det er likevel en stor nåde, sier han, at det ikke er helt forbi med oss (Klag 3,22).

For slik ville djevelen gjerne ha det. Han nøyer seg ikke med at du brekker et bein; han vil gjerne brekke nakken din også. Han nøyer seg ikke med at én eller to dør i et hus; han vil gjerne utrydde hele huset. Det skjer også av og til, til advarsel for oss, for at vi skal leve i gudsfrykt og be Gud om de kjære englenes vern. For selv er vi for svake til å stå oss mot denne fienden.

Når et slikt uhell rammer oss, skal vi derfor venne oss til å si med den gudfryktige Jeremia: Vel, har jeg mistet et barn eller fått skade på et øye, så være Gud likevel lovet fordi han lot meg beholde resten og ikke lot meg miste alt sammen. For med dette vil Gud lære oss hva djevelen gjerne ville gjøre mot oss hvis ikke Gud avverget det ved sine kjære engler.

La oss derfor lære at vi dag og natt svever i stor fare. Det er som om vi satt der og djevelen skjøt etter oss som etter en skyteskive. Han har en spent bue og en ladd børse og sikter stadig på oss for å skyte oss med pest, franskesyken, krig, ildebrann, hagl og annet uvær. Men vår kjære Herre Gud styrer det slik ved sine kjære engler at buen brister og børsen sprekker eller skyter forbi.

Likevel lar han djevelen treffe noen ganger. Da skal vi lære at vi ikke er noen store junkere, og at ikke alt står i vår egen makt. Og vi skal be Gud desto flittigere om at han ikke lar djevelen råde, men i sin nåde hindrer hans anslag ved sine kjære engler.

Dette skal vi altså lære i dag: Herren vår Gud har befalt sine engler å ta seg av oss, og hver kristen har ikke bare én, men mange engler som verner ham. Slik har også hver og en sine egne djevler som alltid sniker seg etter ham. Når de ikke kan utrette noe annet, gir de deg vonde drømmer eller forfølger deg med onde tunger som skal lyve på deg, hindre lykken din og sverte ditt gode navn og rykte.

Her skal du merke deg at alt slikt kommer fra djevelen, og vokte deg så du ikke lever som hedningene. Også de rammes av slik ulykke, men de mener at det er tilfeldig, for de vet ingenting om djevelen.

Men du skal lære å si: Dette har den onde fienden, djevelen, gjort. Og når du ser at noe lykkes og får en velsignet utgang, skal du si: En god engel har vært med her; ellers hadde det nok gått verre. Når noen for eksempel slipper unna i havsnød, eller en stein faller ned på ham uten å gjøre ham noen skade, skal vi ikke kalle det et lykketreff, men de hellige englenes gjerninger.

Men det er forskjell på englene, slik det også er forskjell på djevlene. Fyrster og herrer har store og mektige engler, som vi ser av Daniel 10. Men barn og enkle tjenestefolk har lavere og mer alminnelige engler; for blant englene er alltid den ene større, sterkere og visere enn den andre.

Slik forskjell er det også mellom djevlene. Derfor sier også Kristus at de har et rike (Luk 11,18). For som et rike har mange slags personer og ulike embeter, slik har også djevlene ulike embeter. De som frister menneskene med ukysk lyst, gjerrighet, hovmod og annet slikt, er lave og alminnelige djevler. De som frister menneskene med vantro, fortvilelse og kjettersk lære, er de høyere åndene. Slike djevler har med paven å gjøre – men med ham har de kanskje alle å gjøre – og med kjetterne og sektstifterne.

Derfor er det svært nødvendig at vi venner oss til bønnen. I så stor fare skal vi trøstig rope til Gud og bønnfalle ham om ikke å ta de kjære englenes vern fra oss. Ellers er det ute med oss, for selv er vi altfor svake til å stå oss mot djevelen.

Men til bønnen skal også dette komme: at vi lever i Herrens frykt og vokter oss for å synde. For de kjære englene er hellige og rene ånder, og derfor tåler de ikke at vi fører et ugudelig liv og lever i utukt og andre laster. Vi ser jo også for øynene våre at Gud straffer slike laster svært strengt.

Derfor sier Salme 34: «Herrens engel slår leir rundt omkring dem som frykter ham, og han frir dem ut» (Sal 34,8). For hvis noen ikke frykter Gud og derfor kommer i nød og fare, vil de kjære englene la ham i stikken og ikke fri ham ut. Deres vern skal nemlig skje slik at Guds ord og ordning ikke blir krenket, og slik at de ugudelige ikke slipper straffen for syndene sine.

Vil du derfor ha de kjære englene hos deg, så frykt Gud og lev rett. Slik sier også Herren Kristus i evangeliet: «Det blir glede blant Guds engler over én synder som omvender seg» (Luk 15,10). Men da må det jo følge at de kjære englene har sorg og gremmelse over ubotferdige mennesker som stadig fortsetter i syndene sine. Og de kan ikke bli hos slike folk, selv om de gjerne ville; for deres natur og vesen tillater dem det ikke.

Dette får være nok preket om englene denne gangen. Av det kan vi lære å takke Gud for dette herlige vernet og hver dag be ham av hjertet om ikke å ta det fra oss, men i nåde la det hvile over oss. Amen.

Andre preken på mikkelsmesse

Matt 18,1–10.

> I samme stund kom disiplene til Jesus og sa: Hvem er den største i himlenes rike? Han kalte da et lite barn til seg og stilte det midt iblant dem, og sa: Sannelig sier jeg dere: Uten at dere omvender dere og blir som barn, kommer dere slett ikke inn i himlenes rike. Den som gjør seg liten som dette barnet, han er den største i himlenes rike. Og den som tar imot ett slikt lite barn for mitt navns skyld, tar imot meg.
> Men den som forfører én av disse små som tror på meg, for ham var det bedre om en kvernstein ble hengt om halsen på ham og han ble senket i havets dyp. Ve verden for forførelser! For forførelser må komme, men ve det mennesket som forførelsen kommer ved!
> Om din hånd eller din fot frister deg til fall, da hogg den av og kast den fra deg! Det er bedre for deg å gå halt eller vanfør inn til livet, enn å ha begge hender eller begge føtter og bli kastet i den evige ild. Og om ditt øye frister deg til fall, da riv det ut og kast det fra deg! Det er bedre for deg å gå enøyd inn til livet, enn å ha begge øyne og bli kastet i helvetes ild.
> Se til at dere ikke forakter én av disse små! For jeg sier dere at deres engler i himmelen ser alltid min himmelske Fars åsyn.

Dette evangeliet taler til slutt om de små barna og englene deres. Derfor er det lagt til denne festdagen, så vi kan få anledning til å tale om de kjære englenes vern.

Det har to deler. I den første delen irettesetter Herren disiplene for hovmodet deres, fordi de alltid ville heve seg over hverandre. Derfor sier han til dem at hvis de vil komme inn i himlenes rike, må de ikke trakte etter høy ære og anseelse, men gjøre seg små og bli som barn. Men om dette har dere, mine kjære venner, alt hørt på apostelen Jakobs dag og apostelen Bartolomeus' dag; derfor lar vi det bli med det nå.

Den andre delen av evangeliet er en dobbel advarsel. Først befaler Herren at de kristne ikke må forføre noen, særlig ikke unge mennesker. Dernest befaler han at når de ser noe forførende hos andre, skal de ikke la seg forføre av det. Om disse to advarslene vil vi nå også tale litt.

Først er det stor skade at dette evangeliet blir forkynt for så mange mennesker som verken vil ta det til hjerte eller tenke alvorlig over saken. For det er jo et svært alvorlig ord Herren her taler om barna når han sier: «Se til at dere ikke

forakter én av disse små! For jeg sier dere at deres engler i himmelen ser alltid min himmelske Fars åsyn.» Det hadde vært nok om han hadde sagt: De har sine egne engler. Men han gjør det enda større når han sier: «Og disse englene ser alltid min Fars åsyn i himmelen.»

Det er som om han ville si: Jeg befaler dere at dere ikke må forføre de unge, men oppdra dem godt; for de ligger Gud svært på hjertet. Om dere så ville forakte barna og ikke skåne dem for deres egen skyld, så skån dem likevel for englenes skyld. Frykt englene og lær av dem: Disse store åndene står alltid for Guds åsyn og hører og ser ham alltid, og likevel tjener de barna så inderlig gjerne og gjør det som er til deres beste. Da skal også dere, som jo er langt ringere, gjøre det samme – ikke forføre dem, men våke over dem og gjerne tjene dem.

Om vi ikke hadde noe mer enn dette ene ordet fra Kristus om hvor mye de unge ligger hans Far på hjertet, måtte vi allerede av det slutte at blant alle gode gjerninger finnes det ingen større eller bedre enn å oppdra unge mennesker godt. For hvem ville ikke regne det som en stor og herlig gjerning å tjene dem som selv englene tjener, de som alltid står for Guds åsyn?

Derfor skal fedre og mødre, drenger og piker, skolelærere og prester og alle som har med barn og ungt tjenestefolk å gjøre, av hjertet være villige til denne tjenesten og ikke spare på flid og møye. For disse store himmelske fyrstene skammer seg ikke over å tjene unge folk og ha tilsyn med dem. Dette er det første vi skal lære av dagens evangelium, nest etter læren om englene.

Men vi skal ikke bare gjerne tjene de unge; vi skal også vokte oss for å forføre dem, enten med ord eller gjerninger. Vi skal oppdra dem så godt vi kan, så de lærer å be, å være tuktige, måteholdne, lydige, tro, stillferdige og sannferdige, å holde seg fra eder og skjellsord og å oppføre seg sømmelig i ord og atferd. Dette vil Gud at vi gamle skal oppdra de unge til.

Og vi skal alltid våke over at de ikke blir kjødelig sinnede, uoppdragne og utsvevende mennesker. Det skjer svært lett hvis vi ikke avverger det ved flittig tilsyn. For vi ser jo av daglig erfaring at ungdommen er som tønder: Den tar svært lett fyr av alt som er ondt og forførende.

Derfor skal vi med stor flid passe på hva vi skylder både barna og englene deres: englene, at vi ikke bedrøver dem, og barna, at vi ikke forfører dem. For her hører vi videre hvordan Herren Kristus ser på det vi gjør i denne saken: «Den som tar imot ett slikt lite barn for mitt navns skyld», sier han, «tar imot meg. Men den som forfører én av disse små som tror på meg, for ham var det bedre om en kvernstein ble hengt om halsen på ham og han ble senket i havets dyp.»

Her står disse to tingene sammen. Kristus sier: Tar noen seg for alvor av et barn og oppdrar det, så det lærer å kjenne Gud og ikke lærer å sverge, banne, stjele og annet, da lover jeg ham at jeg vil regne det som om han hadde vist meg den samme kjærligheten. Det skal være som om han hadde båret meg på armene sine og pleiet meg med den samme omsorg som min mor pleiet meg med. Det må da kalles å forkynne mildt og overtale oss vennlig!

Hvorfor gjør Herren dette? Bare fordi han vet svært godt hvor gjerne de unge lytter til utuktig snakk, og hvor fort de blir forført, og at det alltid finnes onde tunger som gjerne hjelper til med det. For Gud i himmelen være det klaget: Vi

finner gutter og jenter på ti, tolv år som sverger ved Guds hellige død og pine og har «pokker» og «franskesyken» og annen grov og skamløs tale i munnen.

Men hvem lærer de det av? Ikke av noen andre enn av dem som skulle forby dem det: av sin egen far og mor og av skamløse og ugudelige tjenestefolk. For slik tale lærer og husker de mye lettere enn Fadervår.

Skylden for det har den gamle tønderen som så lett tar fyr – vår fordervede natur. Men hvilken dom følger så? «Det var bedre for slike», sier Kristus, «å bli druknet i havet der det er dypest.» Med dette ordet vil han vise at slik synd og forførelse ikke bare skal straffes med den legemlige døden, men med den evige fordømmelsen.

Derfor burde vi være mer forsiktige og besindige når det er unge mennesker til stede, og ikke gjøre eller si alt i deres nærvær som vi ellers pleier å gjøre og si. Slik har også hedningene sagt: *Maximam reverentiam deberi juventuti* – for unge mennesker skal man blyges aller mest.

Men hvor mange er det som gjør dette? Derfor står det også så dårlig til i verden overalt: Det finnes nesten ikke lenger tukt og ærbarhet, tro og troskap blant menneskene. For de gamle sier og gjør uten blygsel alt de har lyst til, og lar de unge se på det. Og så mener de unge at de også har lov til slikt: Det de andre gjør – og særlig deres egne foreldre – må være tillatt for dem også.

Men hvor mildt Herren vår Gud ser på slikt, kan du lære av denne prekenen til vår Herre Kristus. Verden innbiller seg at man uten fare kan banne en ed eller bruke et grovt og skammelig ord og la unge mennesker høre på det. Men Kristus sier tvert imot at det var bedre for slike å ligge midt i havet med en kvernstein om halsen enn å forføre slike små.

Vi skal altså ikke forføre de unge, men tjene dem. Det gjør vi ikke bare ved at vi ikke lar dem se noe ondt, men også ved at vi holder dem borte fra det onde og med flid holder dem til tukt og gode seder. Når et barn banner eller slipper ut et skamløst ord, skal du tale alvorlig til det og si:

«Skam deg nå i ditt innerste hjerte, og gjør det aldri mer! For der står jo engelen din og ser og hører det. Han forferdes over en så grufull ed og blir vred på deg for den. Men når nå engelen din forferdes og blir vred over det, og han står for Guds åsyn – tror du da ikke at Gud merker det, han som dessuten ser og vet alle ting, og at han derfor også vil bli vred på deg? Så gjør det da aldri mer, for Guds skyld!»

Med slike og lignende ord skal man undervise de unge. Ellers vokser de opp i vanarten fra sin fordervede natur og lærer og gjør all slags ugudelighet. Men når de verken vil bry seg om ord eller formaninger, har foreldrene befaling om å slå til og ikke tåle de uskikkelige barnas onde streker.

Kristus vil derfor gjerne lære oss gamle å ha godt tilsyn med de unge og stanse det onde mens det ennå er tid. For har man forsømt den rette tiden, står skaden ikke til å rette opp siden. Dette krever desto større flid og årvåkenhet fordi ungdommen, som sagt, er en tønder som tar fyr svært lett.

Banner du eller slipper ut et grovt ord og mener at barnet ditt ikke har hørt det, så har det likevel straks fanget det opp. Og når du ikke er til stede, sier barnet det etter deg og glemmer det ikke så lenge det lever. Så fort kan et ungt

menneske bli fordervet hvis man ikke med særlig flid vokter seg for slikt og passer godt på at ingen forførelse skjer.

Dette er slett ikke noe å spøke med, og Herren har jo selv satt en stor straff for det. Men på den andre siden sier han at det gode man gjør mot et barn, vil han regne som om man hadde gjort det mot ham selv.

Begge deler burde nå bevege oss til ikke å synde mot dette, men oppføre oss som kristne mennesker. For gjør vi det ikke, heter det: Det var bedre for deg å ligge på havets bunn der det er dypest. Men gjør vi det – forfører vi ikke de unge, men venner dem ved vårt eget eksempel til å ta vare på Guds ord og være tuktige og bluferdige i ord og atferd – da behager det Gud, og han vil lønne det med sin velsignelse.

Men det skal verken være lykke eller velsignelse over dem som forfører de unge og ikke skåner dem for å se og høre det som er ondt.

Dette være nå sagt i all korthet om den ene delen av dette evangeliet: Hver og en skal vokte seg og passe nøye på at han ikke forfører unge mennesker, som på grunn av sin umodne alder ennå ikke riktig kan styre seg selv.

For straffen viser tydelig nok hvor stor en synd dette er. Selv for drap har Gud jo ikke satt en høyere legemlig straff enn at drapsmannen skal henrettes med sverdet og ha forbrutt livet sitt. Men om dem som forfører ungdommen, sier Herren her at det skal ramme dem en slik straff at de heller burde la seg drukne i havet.

Derfor er dette ikke noe å spøke med. Vi skal alle med særlig flid gi akt på alt vi sier, gjør eller lar være når unge mennesker er til stede, så vi ikke forfører noen.

Etter denne undervisningen og formaningen sier Herren videre at verden ikke vil bry seg om denne advarselen, men gjøre det den har lyst til, enten noen blir forført av det eller ikke. Men selv om den onde verden ikke vil la seg si, og forførelsene umulig kan utebli, formaner Herren likevel de kristne her og lærer dem hvordan de skal oppføre seg. Han bruker en fin lignelse og sier:

Er det ikke sant? Hvis du skulle velge ett av to – enten fare ned i helvetes ild, men beholde føttene og hendene dine, eller la en hånd eller en fot hogge av hvis du ville komme til himmelen – så ville du da mye heller være uten hånden eller foten enn å gi slipp på himmelen og saligheten. Likeså er det mye bedre å miste et øye enn å beholde begge øynene og så måtte fare ned i helvete.

Men nå kan det jo ikke være annerledes; det er både visst og sant at forførelse og helvete hører sammen. Derfor har enhver som forfører eller lar seg forføre, mistet himmelen.

Hvordan skal da de kristne oppføre seg? Verden er full av forførelse, og derfor skjer det svært lett at man blir forført. Her svarer og lærer Herren oss alle slik: Faren er stor, sier han, for der det er forførelse, der er det også helvete og død. Vil dere nå unngå denne faren, må dere ta i og gjøre det som vil smerte dere, ja, gjøre like vondt som om noen hogg av dere en arm eller et bein.

For her kan det hende at du har en god venn som er deg så kjær at du heller ville miste et øye, en fot eller en hånd enn å bryte med ham og la ham fare.

Men vil du forbli en kristen, komme til himmelen og unngå helvete, så bry deg ikke om noen i denne saken – verken far eller mor, husbond eller madmor,

fyrste eller keiser. Men gir noen deg anstøt, så vokt deg for ham og følg ham ikke, selv om den legemlige faren som kan komme av det, er aldri så stor. For den åndelige faren er likevel langt større: at den som gir eller tar anstøt, må gå fra livet til døden og den evige fordømmelsen.

Hovedsummen av denne formaningen er altså at vi skal bli ved Guds ord og holde fast ved det. Vi skal ikke bry oss om mennesker, hvor stor fordel vi enn kunne ha av dem, eller hvor dyrt vi enn må betale når vi står imot forførelsen. For ingen fare eller fordel kan sammenlignes med den som følger når vi gir forførelsen rom. Den som gjør det, lar seg lokke av en liten, timelig fordel og utleverer seg dermed til en evig fare. Dette ser vi dessverre nok av i våre dager, og slett ikke bare hos ringe folk av almuen.

For hvor mange tror du ikke det finnes ved kongenes og fyrstenes hoff som vet svært godt at papistenes religion ikke har noe grunnlag? Likevel holder de fast ved denne forførelsen og vil ikke si det minste ord mot den. Heller det enn å gjøre herrene sine vrede eller for bekjennelsens skyld utsette seg for timelig fare. De mener det ville koste dem livet eller hender, føtter og øyne om de forlot fyrsten sin og vendte seg bort fra avgudsdyrkelsen.

Den samme forførelsen er også svært utbredt blant pavens prester. De vet svært godt at de har urett, og at deres ugifte liv ikke kan bestå uten stor forførelse og synd. De vet svært godt at man ikke skal binde samvittigheten med mat og drikke, at man skal gi menigheten hele sakramentet, at man ikke skal påkalle de avdøde helgenene og så videre. Men likevel blir de sittende i en slik forførelse og regner den for ingenting.

De mener derimot at hvis de skulle gi slipp på prestedømmet sitt, ville det være det samme som å miste armer og bein. Da ville de ikke kunne skaffe seg føden, men måtte ta staven i hånden og gå og tigge, som halte, blinde og vanføre som ikke selv kan tjene til brødet. En slik ulykke vil de ikke påføre seg selv; for evangeliets skyld vil de ikke lide noe. Derfor vil de heller, som Kristus sier her, fare ned i helvetes ild med begge øyne, hender og føtter enn komme til himmelen med én fot, én hånd eller ett øye.

Vår Herre Kristus gir oss altså her en dobbel advarsel mot forførelse. For det første skal du vokte deg så ingen blir forført av deg; «for da var det bedre for deg om en kvernstein ble hengt om halsen på deg og du ble senket i havets dyp». Og for det andre skal du heller ikke la deg forføre av det som gir anstøt, men bli ved Guds ord og ikke gjøre noe mot det – uansett hva andre folk sier, om de ser surt eller blidt på deg, og om de kan skade deg eller hjelpe deg.

Denne befalingen vil den kjære Herre Kristus legge oss, sine kristne, på hjertet. For han ser hvor usigelig viktig dette er for oss, og hvor fort det kan skje at man enten forfører andre eller selv lar seg forføre.

Videre skal vi vite at det også er forskjell på englene. For slik det blant menneskene er én som er stor og en annen liten, én som er sterk og en annen svak, slik er også den ene engelen større, sterkere, klokere og visere enn den andre.

Derfor har en fyrste en langt større og sterkere engel enn en greve, og en greve en større og sterkere engel enn en vanlig mann, og så videre. Jo flere og større

oppgaver en har, desto større og sterkere engel har han også til å verne ham, vokte ham og holde djevelen borte.[1]

Derfor er det visst at et lite barn, så snart det er født, har sin egen engel, som er langt større og mektigere enn kongen av Frankrike eller den romerske keiseren. Disse englene vokter og bevarer oss, så djevelen ikke skal gjøre oss skade.

For det er også visst at overalt hvor vi er, finnes det en stor flokk djevler som stiller oss etter. De vil skremme oss, skade oss og slå løs på oss som med sverd og lange spyd. Men de kjære englene står imot dem, tar imot alle hoggene og slår dem til side, så djevlene ikke kan skade oss slik de gjerne ville.

Noen ganger hjelper englene oss også ut av fengsel og annen livsfare som djevelen har ført oss inn i. Slik leser vi i Den hellige skrift at de førte Peter og andre apostler ut av fengselet (Apg 5,19; 12,7–10).

Derfor skal vi flittig takke Herren vår Gud for de kjære englene. Ved dem hjelper han oss ut av slik fare og ut av djevelens makt. For djevelen gjør ikke annet og har ikke annet fore enn å stå oss etter livet og forføre oss. Kristus sier jo at han «var en drapsmann fra begynnelsen» og «en løgner» (Joh 8,44).

Det viser også erfaringen: Helt fra verdens begynnelse har han lagt seg etter dette og alltid hatet menneskeslekten og vært dens fiende. Straks Adam og Eva var skapt, blåste han sin gift inn i dem og fikk det dit at de måtte dø, og at vi alle etter dem må dø den dag i dag.

Slik er djevelens art, og slik gjør han ennå. Det er ikke nok for ham at vi alle må dø på grunn av giften vi har arvet fra Adam og Eva. Dag og natt tenker han også ut hvordan han kan sende pest og annen ulykke over oss, brekke armer og bein og knekke nakken på oss. Ja, han ville ikke bare gjerne drepe det nyfødte barnet eller bytte det ut; han ville helst, om han kunne, utslette det med én gang alt i mors liv og støte det ned i helvetes avgrunn. Det ville være djevelens største lyst og glede.

At det ikke skjer, har vi bare Herren vår Gud og hans kjære engler å takke for. Men noen ganger lar Gud djevelens vilje gå ut over oss. Derfor hender det at én brekker et bein, en annen drukner og en tredje blir stukket ned. Djevelen stiller oss etter dag og natt, og hvis ikke englene bevarte oss, ville vi nok bli drept ti ganger i timen.

Dette får være nok denne gangen om de to tingene vi skal merke oss av dette evangeliet: For det første at vi ikke skal forføre noen. For det andre at vi skal takke Gud for hans kjære engler, som vokter og bevarer oss så djevelen ikke kan skade oss.

Så bevare da Gud, den evige Far, oss i nåde mot all forførelse, for Jesu Kristi skyld, ved sin Hellige Ånd! Han holde oss oppe ved sitt ord i den rette tro uten all forførelse og gjøre oss evig salige! Amen.

[1] Dette stykket om englene mangler hos Mynster og er oversatt fra den tyske utgaven (Erlangen), der teksten er skadet noen steder.

Apostlene Simons og Judas' dag

Joh 15,17–25. (Oversetterens merknad: 28. oktober.)

> Dette er mitt bud til dere at dere skal elske hverandre. Når verden hater dere, da skal dere vite at den har hatet meg før dere. Var dere av verden, da ville verden elske sitt eget. Men fordi dere ikke er av verden, men jeg har utvalgt dere av verden, derfor hater verden dere.
> Husk det ordet som jeg sa til dere: En tjener er ikke større enn sin herre. Har de forfulgt meg, så vil de også forfølge dere. Har de holdt fast på mitt ord, så skal de også holde deres. Men alt dette skal de gjøre mot dere for mitt navns skyld, fordi de ikke kjenner ham som har sendt meg.
> Var jeg ikke kommet, og hadde jeg ikke talt til dem, da hadde de ikke synd. Men nå har de ingen unnskyldning for sin synd. Den som hater meg, han hater også min Far. Hadde jeg ikke gjort slike gjerninger blant dem som ingen annen har gjort, da hadde de ikke synd. Men nå har de sett dem og hater likevel både meg og min Far. Men dette er skjedd for at det ordet skal bli oppfylt som er skrevet i deres lov: De hatet meg uten grunn.

Dette evangeliet lærer oss særlig to ting. For det første det budet som de kristne skal rette livet sitt etter når de vil leve rett og gudfryktig. For det andre hva de skal trøste seg med når det går dem ille for dette i den onde verden, og hva de skal tenke om slike lidelser, så de blir lette å bære og kjennes små.

Om det første stykket skal vi merke oss at Herren her samler hele en kristens liv i det ene kjærlighetsbudet: at vi skal leve vennlig sammen og hjelpe hverandre med alt vi kan. For slik er kjærlighetens natur og vesen: Den tenker og taler ikke noe ondt om noen, og den gjør alt det gode den makter mot nesten. «Når dere, mine kristne, gjør dette», sier Kristus, «så har dere gjort nok og trenger ikke se dere om etter noen større og bedre gudstjeneste. For da vil Gud være tilfreds med dere og ha behag i gudstjenesten deres.»

Dette er den korte og enkle befalingen som de kristne skal rette seg etter i alt de gjør og lar være å gjøre. Og vi har stor grunn til å holde den.

For det første på grunn av det eksemplet Gud selv gir oss når han viser oss kjærlighet og nåde – slik vi også har hørt i evangeliet om de to tjenerne, at Gud har ettergitt oss all vår skyld og attpå gitt oss sin Sønn. Men også fordi vi kristne er hverandres brødre og Guds barn, alle kalt til én evig arv; og vi har alle én og samme fiende, som står oss imot og gjerne ville røve denne arven fra oss.

Derfor skal vi holde desto trofastere sammen og ikke hjelpe den onde fienden med det han pønsker på mot de kristne. Vi skal heller tenke: «Se, her er også en kristen. Den samme fienden som er ute etter meg, lurer seg også inn på ham og pønsker på hans evige fortapelse. Hvorfor skulle jeg da slå meg sammen med djevelen for å plage og forfølge ham? Nei, jeg vil hjelpe ham, være vennlig mot ham og vise ham all mulig kjærlighet og troskap.» Da gjør jeg det jeg skal, og det vår Herre Kristus har befalt meg å gjøre.

Vi kristne trenger altså ikke lete vidt og bredt for å finne ut hva vi skal tjene Gud med. Det gjør verden: Den ser seg om på alle kanter og prøver seg med alle slags gjerninger. Slik ser vi det også i pavedømmet. Der er det så mye og så mangeslags gudstjeneste at nesten hver mann har sin egen måte å tjene Gud på – og likevel finnes det ingen sann gudstjeneste der. For hva tror du Gud kan være tjent med at en munk går i kloster og har sin egen mat, sine egne klær og annet slikt? Slike gjerninger spør Gud slett ikke etter.

Han har befalt deg å høre hans ord flittig, la deg døpe, søke syndenes forlatelse hos Kristus og ta imot hans hellige nattverd. Har du gjort dette, har du gjort alt det Gud krever av deg for sin egen del.

Og likevel er det jo for vår egen skyld Gud befaler oss alt dette: Det er til gagn for oss, og ved det skal vi komme til den rette kunnskapen om Gud, til syndenes forlatelse og det evige liv. Og alt dette koster oss ikke en skilling – bortsett fra at de som tjener oss i dette som gudfryktige og tro tjenere, skal ha sin lønn og sitt levebrød av det. Og det er da en liten ting.

Ser vi bort fra dette, har Gud selv ingen bruk for pengene og eiendommen din, og han krever dem heller ikke av deg. Derfor har det bare vært bortkastede penger når verden har trodd at Gud hadde behag i at en bygde og prydet kirker og opprettet store, prektige stiftelser, og at han ble tjent med det.

Nei, Gud kan ikke være tjent med penger og gods. Han vil ikke ha pengene dine, men hjertet ditt. Han vil at du skal holde ham for din Gud, frykte ham og sette all din lit til ham. Gjør du det, har du gjort nok; mer krever han ikke av deg for sin egen del.

Men dernest vil han også at du skal elske nesten din og hjelpe ham med penger og gods. Og kan du ikke hjelpe med penger og gods fordi du selv er en fattig og elendig stakkar, skal likevel hjertet ditt være vennlig mot nesten. Gjør du dette, vil Gud se det som om du hadde gjort det mot ham selv; han vil ta imot det og lønne deg for det som for en tjeneste du har vist ham selv.

Den tanken burde nå gjøre oss kristne glade og villige: Når vi med hjertet har gitt Gud den dyrkelsen som han selv har krav på, pålegger han oss ikke mer enn at vi skal elske hverandre. Dette er en tjeneste som både rike og fattige, store og små, høye og lave kan gjøre for Gud. Ja, mer enn det: De mektigste og største herrer trenger denne tjenesten like mye som de ringeste og fattigste, kanskje enda mer.

Keisere og konger er store herrer; men har de ingen som virkelig elsker dem og vil dem vel, hjelper all deres makt og rikdom dem ingenting. For kjærligheten er en gudstjeneste som alle mennesker trenger, og som alle mennesker kan gjøre, bare de vil.

Tjenestejentene og tjenestekarene i et hus hører til en ringe stand og har et ringe kall. Men jenta med matlagingen og vasken og det andre hun gjør i huset, og karen med arbeidet sitt, kan med dette godt tjene sin neste og vise ham kjærlighet. Derfor ser en også at tro tjenestefolk blir elsket og høyt aktet overalt.

På samme måte kan barn tjene foreldrene sine og den ene naboen tjene den andre, bare de har et vennlig hjerte. Ja, slik kan vi alle sammen alltid, overalt og mot alle utøve sann gudstjeneste, bare vi vil legge vinn på kjærligheten og gjøre det som kan være til gagn og tjeneste for nesten.

Men hvor mange finner en vel som gjør dette? Kjærligheten til andre mennesker glemmer vi alle; vi tenker bare på kjærligheten til oss selv og gjør bare det som gagner oss selv. Med det viser vi at vi ikke er Kristi disipler. Ellers ville vi vel aktet hans befaling høyere. Da ville vi i all handel – både kjøp og salg og annet slikt – huske kjærligheten til nesten og ikke bare se på vår egen fordel.

Alt dette kan nok gå sin gang en tid; men det vil komme noe annet etter.

Det mangler ikke på undervisning og preken. Dere blir ofte og trofast nok fortalt at dere skylder Gud denne lydigheten. Dere hører at han rikelig vil gjengjelde oss også i dette livet hver velgjerning mot de fattige og alt godt vi gjør mot nesten, og at han på den ytterste dag vil rose det som om alt sammen var gjort mot ham selv. Men hvem tar dette virkelig til hjertet? Hvor mange tror det? Hvor mange retter seg etter det? For trodde vi det og tok det virkelig til hjertet, ville det da være mindre utroskap, gjerrighet, falskhet og bedrageri på markedene, i krambodene og rundt omkring i husene.

Vel, det går sin gang en tid. Men hvilken dom som til slutt vil følge, det taler Kristus om i Matt 25. Der sier han at han vil by slike ubarmhjertige kristne, som det ikke er kjærlighet i, å gå bort «til den evige ild, som er beredt for djevelen og englene hans» (Matt 25,41) – og der må de brenne i evighet.

Herren Kristus sier ikke at denne ilden er beredt for menneskene. For selv om de alle er syndere og har fortjent den evige død, har Gud likevel villet avverge denne ulykken fra dem. Han har gitt sin Sønn i døden for oss og deretter åpenbart oss sitt hellige ord, så vi vet hva vi skal gjøre når vi vil tjene Gud og leve slik han har behag i. Slik vil vår kjære Far gjerne gjøre oss alle salige. Han har altså ikke bestemt oss for den evige ild, men for himmelen og det evige liv.

Men vi går der i vår blindhet og akter syndenes forlatelse ved Herren Kristus for en liten ting; vi mener at hadde vi bare penger og gods nok, ville det være langt nyttigere for oss. Vi har heller ikke lyst til å gjøre det Gud byr oss, eller til å tjene ham på den måten han har befalt oss i sitt ord.

Men når vi slekter djevelen så fullt og helt på og heller følger hans vilje enn vår Herre Guds ord, må jo følgen bli at vi kommer til å lide samme dom som djevelen. Og det har vi bare oss selv å takke for. Vi kunne godt hatt det bedre, men vi vil ikke.

Dette får være nok om det første stykket. Herren befaler her disiplene sine «at de skal elske hverandre». Det gjør han ved den siste nattverden, den natten han skulle tas til fange for å korsfestes neste morgen, og han befaler dem det med stort alvor i disse ordene: «Dette er mitt bud til dere.» Det er som om han

ville si: «Vil dere ikke elske hverandre, viser dere meg den største ulydighet, og da skal dere få lide den straffen dere har fortjent.»

I det andre stykket trøster han oss. For her hører vi at hva de kristne enn gjør, vil verden hate dem og være fiendtlig mot dem. Og vi vet hva følgen av dette hatet blir, særlig når det er folk som har makten og kan gjøre oss skade. For da blir det ikke ved den onde viljen; de onde gjerningene følger etter, og de volder ulykke hvor de enn kan.

Det ville allerede vært hardt nok om Herren hadde nevnt bestemte personer og sagt: «Vil dere være kristne, skal deres egne tjenestekarer og tjenestejenter, eller naboene deres, eller hele landsbyen eller byen hate dere og gjøre dere alt mulig ondt.» For vi erfarer jo daglig hvor mye ulykke en eneste ond nabo, tjenestekar eller tjenestejente kan stelle i stand.

Men Kristus gjør det enda mye alvorligere og sier: «Da vil verden hate dere.» For «verden» betyr jo ikke et enkelt menneske, en landsby eller en by, men alle mennesker. En kristen må altså vente at hvor han enn kommer, vil han finne verten hjemme – nemlig djevelen. Og djevelen vil ikke nøle med å skaffe den kristne så mange fiender, så mange anfektelser og så mye elendighet på halsen at han verken vet ut eller inn.

«Når det nå går slik», sier Herren, «at dere gjerne ville vise alle mennesker vennskap og kjærlighet, men hver og en hater dere til gjengjeld og gjerne ville tilføye dere all mulig ulykke, så lær nå her hva dere skal tenke, og hvordan dere skal skikke dere i slik motgang, så dere ikke tar anstøt og faller fra troen og Ordet.»

For slik det står i lignelsen om såmannen i Matt 13, er slik forfølgelse en av de tingene som mest hindrer såkornet i å vokse og ødelegger det. Derfor kan det fort skje, når korset og forfølgelsene kommer, at en tenker: «Skal jeg ikke ha annet for troen min enn at hver mann blir min fiende, vil jeg heller la denne troen fare, så folk kan like meg.»

Ved de store herrers hoff er det mange som setter fyrstens gunst høyere enn Guds ord når herrene ikke vil tåle evangeliet; og slik går det også ellers i verden. Derfor vil Herren her trøste disiplene sine og formane dem til ikke å gjøre det samme. De skal holde fast ved Ordet og under slik forfølgelse og lidelse trøste seg med de trøstegrunnene vi nå skal høre.

Den første trøstegrunnen er hans eget eksempel, som han her holder fram for oss når han sier: «Når verden hater dere, da skal dere vite at den har hatet meg før dere.»

Deretter sier han: «En tjener er ikke større enn sin herre. Har de forfulgt meg, så vil de også forfølge dere. Har de holdt fast på mitt ord, så skal de også holde deres.» Det er som om han ville si: «Det måtte da være en ugudelig tjener som så at herren hans måtte nøye seg med tørt brød og en slurk vann eller ligge på bare halmen, men selv ikke ville nøye seg med det og ville ha det bedre.»

«Derfor, når det går dere ille, når dere viser menneskene bare kjærlighet og de lønner dere med alt det onde de kan og attpå hater dere bittert, så se hit og tenk på hvordan det er gått meg, deres mester. Tenk på hvordan verden har behandlet meg, og hvilken lønn jeg har høstet for all min tjeneste og troskap,

nemlig galgen og korset. Når det nå går dere på samme måte, så la ikke dette gjøre dere slappe og lunkne. Takk heller Gud for at dere skal bli lik meg i dette, og for at det går dere slik det er gått meg. Og vil verden nå fare fram mot dere slik den har fart fram mot meg, så tvil ikke på at min Far vil gjøre mot dere slik han har gjort mot meg, og at han vil vederkvege dere i evigheten for en slik lidelse.

Det er jo vanlig skikk og bruk her i verden at ingen ved hoffene skammer seg over å bære fyrstens farge. Hver og en bærer den gjerne og mener det er en ære for ham. Men nå er også jeg en konge og har mine hoffmenn, nemlig de kristne. Om de nå skulle skamme seg over å bære min farge, som jeg selv har båret her i verden, ville det jo være en evig spott og skam.»

Derfor skal ingen kristen la noe slikt bli sagt om seg. De kristne skal være villige og rede til dette og tenke: «Nå går det meg som min Herre Kristus. Nå bærer også jeg den prydelsen som han bar her i verden. Holder verden dette for en skam eller en ulykke, hva bryr jeg meg om det, når min kjære Herre Kristus i himmelen, og Gud og alle hans engler og hellige, holder det for den største og beste prydelse og for den største lykke?»

Slik leser vi også om apostlene i Apg 5,41 at de gikk bort fra Rådet i Jerusalem, der de var blitt pisket, og at de var glade. Hvorfor det? En pleier jo ikke å le, men heller å gråte når en er blitt pisket. Men Lukas sier at dette gjorde dem glade, at de «var aktet verdige til å bli vanæret for Navnets skyld. Uten opphold fortsatte de med å lære hver dag i templet og hjemme, og å forkynne evangeliet om at Jesus er Messias» (Apg 5,41–42). Slik skal det også være med oss.

At de ble pisket, var en stor vanære, slik det også hos oss er en vanære å bli hudstrøket. Men likevel var de glade, og ved å fortsette å preke ga de selv grunn til at de måtte lide enda mer. For de så ikke på denne lidelsen som en vanære eller skade, men som en stor ære og en kostelig ting. Og det var den også i sannhet, for Herren Kristus selv gikk inn til sin herlighet i denne prydelsen. Dette er den første trøstegrunnen.

Den andre er at Herren sier: «Var dere av verden, da ville verden elske sitt eget. Men fordi dere ikke er av verden, men jeg har utvalgt dere av verden, derfor hater verden dere.» Her skiller Herren mellom to riker. Det ene kalles «verdens rike», og der er djevelen høvding. Det andre kalles «himlenes rike», og der er Kristus den som befaler. Disse to rikene står så fullstendig mot hverandre at de aldri kan bli forlikt. Men verdens rike, med alle sine penger og all sin rikdom og makt her på jorden, er mektigere enn himlenes rike. Derfor må himlenes rike, kristenheten, la seg plage og pine av verdens rike.

Dette ser ille ut og gjør vondt for kjøtt og blod i oss. Men Jesus sier at det er et svært godt tegn. «For det er sikkert at var dere av denne verden og hørte til djevelens rike, ville han nok la dere være i fred, og verden ville elske dere. Men når djevelen nå ikke vil la dere være i fred, og verden hater og spotter dere, står dere imot i alt det gode dere tar dere fore, ja, står dere etter liv og ære, da er det et sikkert tegn på at dere hører til Kristi rike.»

Det riket har den naturen at det er fattig og elendig her på jorden, mens verden er mektig og rik. Men verdens rikdom og makt varer ikke lenger enn her på jorden; deretter følger evig pine og elendighet. De kristne derimot må her på

jorden lide en liten stund med den fattige Lasarus, men deretter skal de leve og regjere med Herren Kristus i all evighet.

Her gjør altså Herren «kors og lidelse» til et sikkert kjennetegn som vi kan vite av at vi hører til Guds rike og det evige liv. Verden og fornuften derimot holder kors og lidelse for et kjennetegn på unåde og Guds vrede. Men Kristus kan ikke lyve, og han sier: «Var dere av verden, da ville verden elske sitt eget. Men fordi dere ikke er av verden, men jeg har utvalgt dere av verden, derfor hater verden dere.»

Hvem skulle da bli forferdet over lidelsene? Skulle vi ikke heller løfte hendene og si med apostlene: «Kjære Herre Jesus Kristus, jeg takker deg for at jeg er aktet verdig til å lide for ditt navns skyld! Du har selv båret denne prydelsen. Og når jeg nå også bærer den, kan jeg kjenne på det at jeg hører til ditt rike og står under ditt banner; for ellers ville verden behandle meg annerledes.»

Derfor: Den som vil frykte for Guds nåde, for himmelen og den evige salighet, han får frykte for kors og forfølgelse. Men de kristne skal fryde seg over dette og takke Gud for det, slik også Paulus sier: «Vi roser oss også av trengslene» (Rom 5,3).

Den tredje trøstegrunnen er at Herren sier: «Men alt dette skal de gjøre mot dere for mitt navns skyld.» Dette er i sannhet ingen liten trøst, om vi virkelig vil tenke over ordene hans. For selv om verden verken har Kristus eller vil ha ham, kan den likevel ikke slippe fri for all lidelse; også den må av og til ta sin tørn og bite i det sure eplet.

Men da kommer to store ulykker sammen. For til «lidelsen», som i seg selv er tung å bære og gjør vondt, kommer også «den onde samvittigheten», så en må si til seg selv: «Se, der straffer Gud syndene dine; hadde du vært mer gudfryktig, ville ikke dette ha rammet deg.»

«Men med mine kristne», sier Herren, «er det annerledes. Riktignok er også de stakkars, svake og skrøpelige syndere; men det er ikke derfor verden hater dem, og den straffer dem heller ikke for det. Når de kristne må lide dette, skjer det for mitt navns skyld: fordi de tror på meg, fordi de sprer mitt ord, bekjenner meg og bygger sin salighet på meg. Der vet de at de gjør rett, og at Gud har behag i det.» Og når de nå bare må lide for Jesu navns skyld, kan de ikke få en ond samvittighet av denne lidelsen. For de lider for en god sak.

Dette er en svært nødvendig trøst. For fornuften og naturen vår holder aldri opp med å engste oss. Så snart en ulykke viser seg, ser vi oss straks omkring og tenker: «Hva har vi nå gjort for å fortjene dette?» Og da fyrer djevelen straks på bålet, for han er svært opptatt av å fange hjertene våre enda mer og gjøre lidelsene våre enda større.

Men de kristne skal gi flittig akt på Kristi ord: «Alt dette skal de gjøre mot dere for mitt navns skyld.» Her sier han jo klart og tydelig hva som er årsaken til at de kristne blir forfulgt. Ville en vende ordene hans om og si: «Dette skal de gjøre mot dere for mitt navns skyld og for deres synders skyld», ville det jo være en tale som motsier seg selv.

Den hellige og gudfryktige martyren Johannes Hus klager svært mye over syndene sine i skriftene han etterlot seg. Vi vet hvordan det gikk ham: Han ble dømt til bålet og brent på en vanærende og ynkelig måte.

Hadde han nå sagt: «Dette lider jeg for mine synders skyld», ville han ikke ha talt rett. For han led det «for Jesu navns skyld», og slett ikke for sine synders skyld. Denne lidelsen og vanæren skulle derfor ikke gi ham noen ond samvittighet. Han skulle tvert imot – og det gjorde han også – være glad og ved godt mot sammen med apostlene, «fordi han ble aktet verdig til å lide noe slikt for Kristi skyld».

For selv om han var en stakkars synder, var det ikke derfor paven forfulgte ham; han forfulgte ham for den rette lærens skyld. Derfor skulle han ikke lenger la seg bedrøve av syndene sine. For nå var han ikke i verden og i djevelens rike, der døden og synden hersker, men i Herren Kristi rike, i nådens rike, der det er syndenes forlatelse og bare nåde.

Den fjerde trøstegrunnen skal vi også tenke over, for den skal gjøre oss glade og frimodige under lidelsen: Kristus sier at de som forfølger de kristne, ikke kjenner Faderen; ja, mer enn det, de hater både Faderen og Sønnen. Denne trøsten gjelder særlig det store anstøtet som de kristne må lide her i verden.

For hvem var det som forfulgte apostlene og ikke ville tåle evangeliet? Det var jo yppersteprestene i Jerusalem, som hadde Guds ord, den rette gudstjenesten og det rette kallet og embetet i kirken. Og hvem er det som forfølger oss i dag? Det er jo paven og kardinalene, biskopene, munkene og prestene hans. De bærer den herlige tittelen og kalles «de geistlige» og «den kristne kirke».

Hadde det vært løsgjengere og landstrykere, som all verden holdt for ryggesløse og ugudelige folk, og som uten blygsel viste at de verken brydde seg om Gud eller hans ord, ville vi ikke ta det så tungt. Men disse folkene roser seg av å være Guds tjenere, og hele deres roping går ut på at de holder fast ved Gud og hans ord og den rette gudstjenesten.

Derfor kan det så lett falle en enfoldig, ja også en lærd kristen inn å tenke: «Kjære venn, det er jo lærde og framifrå mennesker som mener det godt. Hvem vet om du har rett?» Slike tanker angriper hjertet svært heftig. Og det kommer av at de fører Guds navn i munnen, og av det kallet og embetet som de bryster seg så prektig med for verden.

Dette ser Kristus, og derfor trøster han disiplene sine og sier: «Vær frimodige, og frykt ikke! La dem ikke gjøre hjertene deres motløse og feige. Jeg sier dere: Om de så roser seg aldri så høyt og herlig av Guds navn og Guds ord, så tvil likevel ikke på dette: Når de ikke kan tåle meg og mitt ord, men raser mot det og forfølger det, da kjenner de ikke Faderen; ja, mer enn det, da hater de Faderen.» For det blir aldri annerledes: Den som hater Sønnen, han hater også Faderen. Denne dommen skal vi merke oss godt.

Tyrkerne og jødene roser seg mye av Guds navn og vil ha en bedre tro enn vi kristne har. For de sier: «Vi tror jo på den eneste sanne Gud, som har skapt himmel, jord og alle ting» – og det kan da ikke være galt, tenker de.

Men Kristus sier her: «Den som hater meg, han hater også min Far.» Og når tyrkerne og jødene nå hater Kristus, er det sikkert at de også hater den Gud som har skapt himmel og jord, og at de verken tror på ham eller ærer ham.

For Kristus er jo den samme ene Gud, og den som fornekter Kristus, han fornekter den sanne, eneste, allmektige Guds Sønn. Det sier han også selv: «Jeg og Faderen er ett» (Joh 10,30). Og her sier han at gjerningene hans vitner om at han er Gud; dem har de sett, og likevel har de ikke villet tro.

På samme måte går det også med paven. Han roser seg også høyt av Guds navn og ord; han og skribentene og skrikhalsene hans roser seg også av Herren Kristus og hans lidelse og preker mye om det.

Men når vi lærer at Kristus er død for våre synder, at hans blod alene har vasket og renset oss fra alle våre synder, at vi bare ved ham kommer til nåden og det evige liv, og at messeofferet, helgendyrkelsen, avlatsbrevene, fastene, pilegrimsreisene og hva alt dette nå heter, derfor ikke tjener til syndenes forlatelse – da er det en preken som paven og flokken hans verken kan eller vil tåle. For den skyld forfølger de både oss som preker dette, og tilhørerne våre.

«Dette», sier Herren her, «skal være et sikkert tegn for dere på at de ikke kjenner Gud rett, men at de i hjertet er fiender av Gud og Herren Kristus. Tvil ikke på det. La ikke deres pral med Guds navn og deres store ytre anseelse skremme dere. Jeg kjenner dem ikke, og de kjenner heller ikke meg. Dere derimot har den trøsten at når dere elsker mitt ord, gjerne hører det og ærer og tjener meg, da ærer og tjener dere også min Far. Derfor vil han heller ikke slå hånden av dere, sine kjære barn, men lønne dere og gjøre dere salige. La derfor ikke en slik lidelse gjøre dere motløse, men takk Gud for at dere ikke hører til dem som ikke kjenner Gud, ja, som til og med er hans fiender. Dere kjenner Gud, og han kjenner dere. Dere elsker Gud, og Gud elsker dere. Derfor skal dere heller ikke la dere anfekte om så verden hater dere. Dens fiendskap vil ikke kunne gjøre dere så stor skade at ikke Guds vennskap vil hjelpe og gagne dere tusen ganger mer.»

Dette står altså fast: Den som vil kjenne, elske, tilbe og tjene Gud rett, han må lære å kjenne, elske, tilbe og tjene Kristus rett. Men uten Kristus er det umulig å kjenne, elske, tilbe eller tjene Gud. Denne trøstepreken skal være kjær for oss kristne. For korset vil i alle fall ikke utebli, og da skal vi trøste oss med den, overvinne alt ondt med tålmodighet og så til slutt bli salige for Kristi skyld. Det unne Gud oss alle! Amen.

Kirkevigselsdag

Luk 19,1–10.

> Og Jesus kom inn i Jeriko og var på vei gjennom byen. Og se, der var en mann som hette Sakkeus. Han var overtoller og en rik mann. Han søkte å få se Jesus, hvem han var. Men han kunne ikke komme til for folkemengden, for han var liten av vekst. Han løp da i forveien og klatret opp i et morbærtre for å se ham, for veien hans gikk der forbi.
> Da Jesus kom til stedet, så han opp og sa til ham: Sakkeus, skynd deg og kom ned! For i dag må jeg bli i ditt hus. Han skyndte seg da og steg ned, og tok imot ham med glede. Men da de så det, knurret de alle og sa: Han gikk inn som gjest hos en syndig mann!
> Men Sakkeus sto fram og sa til Herren: Se, Herre! Halvdelen av det jeg eier, gir jeg til de fattige. Og har jeg presset penger av noen, skal jeg gi det firedobbelt igjen. Jesus sa til ham: I dag er frelse blitt dette huset til del, siden også han er en Abrahams sønn. For Menneskesønnen er kommet for å søke og frelse det som var fortapt.

En har valgt dette evangeliet som tekst på kirkevigselsdagen fordi Kristus her sier: «I dag er frelse blitt dette huset til del.» Men han taler slett ikke om stein og tre; han taler om husfaren Sakkeus og husfolket hans. Frelsen ble dem til del, ikke ved at Herren salvet huset, slik pavens biskoper salver murene, men ved Herren Kristus selv og ved hans hellige ord. Dette er den rette salvingen og innvielsen. Ved den blir hjertene helliget og innviet, så de lærer å kjenne Gud og ved troen på Kristus får syndenes forlatelse og den evige salighet.

Slik skulle en ha utlagt dette evangeliet og ført menneskene til frelsens evangelium og den rene læren. Men det gjør ikke papistene. I stedet driver de sitt tåpelige apespill og gjør en egen praktfull fest av det: Den ene kirken sies å være innviet til minne om én helgen, den andre til minne om en annen. Og her er avgudsdyrkelsen og den falske tolkningen av Den hellige skrift straks i full gang. For alt det Gud her forkynner og lover sin levende kirke og de sanne troende kristne, det legger papistene ut om murer, stein og tre.

Med denne kirkevigselen har paven villet etterape Moses. Moses hadde en egen befaling om å innvie eller hellige prestene, levittene, tabernaklet og alle klærne og karene som hørte til gudstjenesten. Og denne befalingen gjorde den innvielsen ikke bare herlig og høytidelig, men også nødvendig. For når Gud har

befalt noe, om det så bare er å ta opp et halmstrå fra jorden, skal hver og en se på det som en herlig og dyrebar sak.

Men hvordan vil nå paven og biskopene hans bevise at Gud også har befalt dem en slik innvielse? At Gud hadde befalt Moses dette, må både de og vi alle innrømme. Men hva har den befalingen med dem å gjøre? Hvorfor tar de seg av den? Vil de ta seg av denne befalingen, må de jo også gjøre alt det andre som Moses ble befalt om gudstjenesten – å slakte offerdyr, å holde oppe prestedømmet i Jerusalem og annet slikt. For det går ikke an å ta seg av bare denne ene befalingen og forkaste de andre.

Derfor er all den store og prektige gudstjenesten de har drevet ved kirkevigselen, bare menneskepåfunn og dukkelek. For dette har de ingen befaling om; Gud har ikke budt dem det. Kaller de det likevel en gudstjeneste, får de selv tenke over hvem som skal lønne dem for det.

Og sannelig: Som gudstjenesten er, slik er også frukten av den. Særlig på landet, der bøndene kommer sammen, er alle kroer fulle, og hver mann svirer og drikker så lenge at de til slutt blir fulle og gale, og så ender det med slagsmål og knivstikking. Slik er det blitt et vanlig ordtak: «Hold deg unna bøndene når de feirer kirkevigselsfest.» Dette er den vakre frukten denne gudstjenesten har båret.

Derfor skal enhver kristen øvrighet av embets plikt og under streng straff avskaffe slik dyrisk fråtsing og slikt uordentlig liv. Det er et uvesen som aldri har ført noe godt med seg.

Men så til den rette gudstjenesten og helligelsen av kirkene: at en der skal høre Guds ord, komme sammen for å be med hverandre og dele ut Herrens nattverd. Det er jo en høytid som holdes og skal holdes hos oss hver gang de kristne samles der. Derfor trenger vi ingen egen kirkevigselsdag, bortsett fra for å ha en passende dag i kirkeåret da en kan preke over dette vakre evangeliet. Det tjener til at folk blir bedre, og det kan ikke bli uten god frukt, selv om bare de færreste virkelig tar det alvorlig til hjertet.

Derfor vil vi denne gangen se hvilken trøst dette evangeliet gir oss. For denne gudstjenesten vet vi at Gud har behag i, og at vi blir bedre ved den når vi gjør den for ham i fullt alvor.

Evangelisten taler her om en mann som hette Sakkeus, som var overtoller og en rik mann. Men nå vet dere, mine kjære venner, hvilket hardt ord Herren sier til disiplene sine i Matt 19 og Luk 18: «Sannelig sier jeg dere: Det er vanskelig for en rik å komme inn i himlenes rike. Igjen sier jeg dere: Det er lettere for en kamel å gå gjennom et nåløye, enn for en rik å komme inn i Guds rike» (Matt 19,23–24).

På samme måte hører dere også her hvordan disiplene selv og andre folk dømmer om Sakkeus. De er misfornøyd med Herren fordi han i hele byen Jeriko ikke kan finne noen annen mann å ta inn hos enn denne rike ågerkaren. Alle disse holder Sakkeus for en synder som ikke bare er uverdig til å komme i himmelen, men ikke en gang verdig til at en from mann skal ha noe med ham å gjøre.

Men hva skjer? Vår Herre Jesus bryr seg ikke det minste om noe av dette. Sakkeus våger ikke engang å håpe på å få tale et ord med Kristus, men Herren

ber seg selv inn som gjest hos ham. Og da han kommer inn i huset hans, feller han en dom som må synes dem alle helt urimelig: «I dag er nåde eller frelse blitt dette huset til del.» Det er som om han ville si: «Sakkeus har en nådig Gud.»

Og attpå ærer han Sakkeus med et herlig navn når han kaller ham «en Abrahams sønn». Det vil si: en arving til det herlige løftet som var gitt Abraham, at han ved den lovede ætt skulle bli forløst fra forbannelsen og arve den evige velsignelsen.

Til sist forsvarer Herren seg med et svært alvorlig ord, og han vil ikke la seg irettesette av menneskene for at han tar imot Sakkeus. «Dette er mitt embete», sier han, «at jeg skal komme til slike stakkars syndere og hjelpe dem fra synd og død til rettferdighet og det evige liv.» Slik har vi også hørt ham forsvare seg på apostelen Matteus' dag.

Hva annet skal vi nå slutte av alt dette enn det Kristus selv slutter talen sin med? Med sitt eget eksempel vitner han at han like lite vil stenge rike folk ute fra sitt rike som andre syndere. De fattige skal ikke måtte bøte for sin fattigdom; Gud vil være deres Gud for Kristi skyld og hjelpe dem til det evige liv. Like lite skal de rike måtte bøte for sin rikdom; Gud vil ta seg av dem og gjøre dem salige.

Det sier Herren også etter de harde ordene dere nettopp har hørt fra Matt 19. For da disiplene ble forferdet over denne harde dommen og sa: «Hvem kan da bli frelst?», så Jesus på dem og sa til dem: «For mennesker er dette umulig, men for Gud er alt mulig» (Matt 19,25–26).

Det er som om han ville si: «Slik menneskene er av naturen, kan de ikke annet enn binde hjertet sitt til det timelige gods og tjene mammon. Men skal de komme inn i Guds rike, må det skje en stor forandring med dem: Gud må røre hjertene deres ved sitt ord, og Den Hellige Ånd må virke i dem.»

Derfor skal de rike vokte seg for den tanken at Gud ikke vil ha dem i sitt rike fordi de er rike. Tvert imot vil han gjerne ha dem, bare de vil omvende seg og av hjertet lengte etter hans trøst og nåde. Han har også god bruk for dem i sitt rike.

For det første skal de ta seg av kirken og komme den til hjelp når Gud har velsignet dem så rikelig, så tjenesten i den kan bli desto bedre utført. Slik står det også i Jes 49,23: «Konger skal være dine fosterfedre, og deres dronninger dine ammer.»

For kirkens embete er et tungt embete, og den som har det, kan ikke samtidig ta seg godt av verdslig handel og næring. Derfor er det svært nødvendig, slik apostelen sier, at de som har dette embetet, får det de trenger til livets opphold, så de kan ta seg flittig av embetet sitt. Og til dette skal nå rike folk hjelpe på beste måte, for de fattige makter det ikke. At Gud blir dyrket ved dette, og at han har behag i det, kan det ikke være noen tvil om.

For det andre trenger vår Herre Kristus også de rike for at de med pengene sine skal hjelpe flinke unge gutter til å bli godt opplært og oppdratt i gudsfrykt og lærdom. For det er en vanlig erfaring at fattigfolks barn som oftest er bedre skikket til å studere enn de rikes. Men blir de nå ikke hjulpet av rike folk, må de oppgi studiene og kan ikke komme seg fram.

For det tredje finnes det også andre fattige og trengende mennesker som ikke selv kan skaffe seg livsopphold på grunn av sykdom eller annet uhell. Her skal

de rike også gjøre sitt beste og gjerne komme de fattige til hjelp. For Gud har jo gitt dem mer enn andre for at de skal være tro forvaltere og gjøre god og gudfryktig bruk av en slik velsignelse.

Det første stykket vi skal lære av dagens evangelium, er altså dette: Vår Herre Kristus støter ikke den rike Sakkeus bort på grunn av rikdommen hans. Han byr seg selv som gjest hos ham og drar ham til seg med så stor iver som om Sakkeus lå ham mer på hjertet enn alle de andre.

Sakkeus våget ikke engang å drømme om at Herren ville vise seg så vennlig mot ham – han ville vært fornøyd om han bare fikk se ham. Men vår kjære Herre Kristus ber om at Sakkeus skal ta imot ham som gjest, som om det ikke fantes noen annen i Jeriko han kunne ta inn hos.

«Sakkeus, skynd deg og kom ned!» sier han. «For i dag må jeg bli i ditt hus.» Det er som om han ville si at han ikke kunne være foruten Sakkeus, enda alle de andre skydde ham som en stor synder og ikke ville ha noe med ham å gjøre.

Den første lærdommen vi får her, er altså en herlig og vakker trøst, særlig for de rike: at også de skal høre til Kristi rike, og at Gud for sin Sønn Jesu Kristi skyld også vil være dem nådig og gjøre dem salige, så sant de omvender seg og tror evangeliet.

Det andre og enda viktigere stykket er Sakkeus' eksempel. Her får alle rike mennesker en egen og nyttig lærdom om hvordan de skal skikke seg når de vil bli tatt opp i Guds rike.

Vi vet alle hva de rike ble formant til i pavedømmet. Der ble det ropt ut fra alle prekestoler at ville de rike bli salige, skulle de bygge og pryde kirker, kjøpe avlat, stifte sjelemesser og gjøre annet slikt.

Og sannelig har prestene og munkene hatt stort utbytte av denne prekenen. For vi har jo sett hvor rike gaver hver og en ga dem, så de etter hvert dro til seg all verdens penger og gods. Hver og en tenkte: «Hva skal jeg med pengene og det timelige godset når jeg er død?» Derfor brukte de det på denne høyt priste gudstjenesten i håp om at Gud ville gjengjelde dem det i det andre livet.

Men dette er å føre folk ut på glattisen – ikke bare å bedra dem og lyve for dem, men å føre dem i evig fordømmelse og fortapelse. For her i dagens evangelium står det jo hva som er den rette og eneste veien hver og en skal gå når han vil bli salig.

Vi skal følge Sakkeus' eksempel og ikke la Herren Kristus gå forbi oss i Jeriko, men løpe etter ham og gjøre oss flid for å få se ham. Det vil si: Rike folk skal ikke være så ivrige etter å ta vare på handelen, næringen og inntektene sine, men framfor alt holde seg til Ordet, lengte etter det, høre det flittig, ta det alvorlig til hjertet og regne det for sin beste rikdom.

Slik ser vi det her hos Sakkeus. Så snart han hører at Jesus er i byen Jeriko, lar han handelen og næringen sin bli hjemme og løper ivrig etter ham; han vil så gjerne se hva dette er for en mann. Men da han kommer til stedet der Herren er, må han gå bort igjen, sier evangelisten, for han var liten av vekst, og det var mye folk samlet rundt Herren Kristus. Derfor finner han en utvei: Han løper i forveien og klatrer opp i et tre ved veien der Herren skulle komme, så han kan se ham riktig tydelig.

Av dette kan vi allerede merke hvilken stor lengsel etter Herren Kristus denne mannen var fylt av, og hvor alvorlig det lå ham på hjertet bare å få se ham. Kristus dro den gangen ennå synlig omkring her nede og forkynte. Slik Sakkeus gjorde med ham, skal de rike også nå gjøre med hans ord: regne det for sin beste rikdom og lengte etter å høre det og ta imot det. For dette er den rette veien til Kristus og det evige liv.

Men evangelisten forteller om to store hindringer som står i veien for Sakkeus. For det første er han for liten, og for det andre er det for mye folk til stede, så han ikke kan se over dem. Disse to store hindringene står også i veien for alle andre rike folk og hindrer dem svært mye.

Sakkeus er liten av vekst og blir derfor hindret i å se Kristus skikkelig. På samme måte har alle rike folk av naturen svært små og trange hjerter. De binder seg til det timelige godset og er så fanget av næringssorger at de ikke kan se Kristus eller gripe og beholde hans ord i hjertet. Det sier også Herren i lignelsen om såkornet som falt blant tornene: Tornene vokste opp over det, så det ikke kunne komme fram, men måtte forbli lite og ble kvalt.

Derfor formaner David de rike med særlig flid i Salme 62 og sier: «Når rikdommen vokser, så la ikke hjertet feste seg ved det!» (Sal 62,11). Det vil si: Hjertet deres skal ikke bekymre seg for det timelige, men for Guds ord og det evige; det skal de legge vinn på og lengte etter.

Men til dette har de fleste, som sagt, for små og trange hjerter. Eller de fortviler og lar seg holde tilbake av sin vantro, så de ikke våger å håpe at de skal komme til Kristus. De tenker at det er ute med dem en gang for alle, at de er for store syndere og så videre. Derfor henger de fast ved det timelige og vil ikke løfte seg opp til Ordet og det evige.

Den andre hindringen er at Sakkeus ikke bare er liten av vekst, men at også den store folkemengden hindrer ham i å se Kristus. Slik er det også et vanlig anstøt overalt i verden, særlig der det gjelder penger og gods: En ser ikke på Guds ord og hva det byr og krever av oss, men bare på sine nærmeste naboer. Det de gjør, mener vi at vi også har lov til. Og så blir følgen et uendelig snyteri og bedrageri, en endeløs gniing og skraping sammen.

Slik ser vi jo hvordan gjerrigheten dessverre har tatt overhånd overalt og i alle stender. Dette er den store folkemengden som står i veien for Sakkeus, så han ikke kan se Herren Jesus.

Men hva gjør så Sakkeus? Han får den nåden å skjønne at han ikke vil få se Jesus der han står. Derfor blir han ikke stående i mengden. Han lar seg heller ikke skremme til å gå hjem med uforrettet sak, som om han ikke kunne komme til Jesus. Nei, han løper i forveien til et annet sted og klatrer opp i et morbærtre. Slik kan han uhindret se og betrakte Herren Jesus riktig, tross den store folkemengden som trenger seg rundt ham.

Slik skal også vi gjøre. Vi skal ikke spørre våre små og svake hjerter til råds, og heller ikke la oss holde tilbake av anstøtene her i verden.

Vi skal rive oss løs fra verdens anstøtelige og onde eksempel og ta oss opp på et høyt sted der vi kan være uhindret av alt slikt. Det vil si: Om andre mennesker ikke vil ha noe med Guds ord og Herren Jesus å gjøre, skal ikke vi la oss holde

borte fra det for den skyld, eller bli ukristne og forakte Ordet. Vi skal heller tenke slik: «Vel, om så hele verden vil hengi seg til gjerrighet og forakte Guds ord, så vil i alle fall ikke jeg gjøre det.»

Dette er å rive seg løs fra menneskene med Sakkeus og klatre opp i et tre for å være uhindret av dem. Gjør du dette – hengir du deg av hele ditt hjerte til Ordet og akter det for din høyeste skatt, som du skal ha glede av i all evighet – da vil Kristus også se opp og bli var deg, slik han så opp og ble var Sakkeus.

Og da vil han også selv by seg som gjest hos deg og ved Den Hellige Ånd preke slik i hjertet ditt at du blir et annet menneske enn du var før. For når noen slik av hjertet og for alvor holder seg til Ordet, kan det ikke gå annerledes enn at Kristus ved sin Ånd vil ta bolig i et slikt menneske og gi det alle slags nådegaver.

Alt kommer derfor an på at vi med Sakkeus mener det alvorlig og av hjertet lengter etter å se Kristus – det vil si at vi holder oss alvorlig til hans ord. For da vil også Kristus se til oss og dra inn hos oss med sin Ånd.

Slik sier også Herren i Jes 66,2: «Den jeg vil se til, det er den elendige, og den som har en nedbrutt ånd og er forferdet over mitt ord.» Det vil si: Den som akter mitt ord høyt og ikke vil gjøre eller ta seg fore noe som strider mot mitt ord, han er en kjær gjest og venn for meg, og hos ham er jeg gjerne. Han er mitt rette tempel eller min rette kirke, som jeg vil hellige for meg selv, så jeg kan ha min bolig der.

Av dette følger også andre kostelige frukter. For denne gjesten kommer ikke tomhendt. Han vil ha med seg store og herlige gaver og gjøre helt nye mennesker av dem han kommer til.

Det ser vi her hos Sakkeus. Før han lærte Kristus å kjenne, var han en gjerrig kjøpmann som ikke gjorde annet enn å tenke på sin egen fordel. Men nå glemmer han seg selv og tenker på andre mennesker og på hvordan han kan hjelpe dem med penger og gods. «Se, Herre!» sier han. «Halvdelen av det jeg eier, gir jeg til de fattige.»

Hvor har han så plutselig fått et annet hjerte og andre tanker fra? Før kunne ingen fylle pengekistene hans nok; nå synes han at rikdommen hans ikke kan ta slutt, og at her er nok å gi av. Før kunne ingen få en hvid av ham; nå vil han gi til hver og en. Denne forvandlingen kommer ikke fra noe annet sted enn fra vår Herre Jesu Kristi ord, som han nå har tatt imot i hjertet sitt.

For vi må ikke tro at Herren bare var ute etter å holde måltid med Sakkeus og stille sulten sin hos ham. Han var også her ute etter en annen mat, slik som den han taler om til disiplene ved Jakobs brønn (Joh 4,32–34). Uten tvil har han holdt Sakkeus en alvorlig preken over bordet i hans eget hus. Der har han vist ham bort fra gjerrigheten og veiledet ham til den rette lydigheten mot Gud.

Denne prekenen tar nå Sakkeus alvorlig til hjertet. Han innser at han hittil har vandret på en gal vei, og han blir inderlig bedrøvet over det. Hittil har han tatt fra andre og flådd og plyndret sin neste der han kunne komme unna med det, slik ågerkarer og pengepugere pleier.

Men nå holder han ikke bare opp med det; heretter vil han også tenke på andres nød og komme dem til hjelp. For her hører han av Herren Kristus at det

finnes en annen måte han kan bruke pengene og godset sitt på, langt bedre enn den han hittil har brukt.

Hos rike folk går det nemlig som regel slik at de bruker pengene og godset sitt på prakt: til å reise herlige bygninger, kle seg prektig og leve i overflod, både med mat og drikke og alt annet.

Men dette er å gjøre svært dårlig bruk av penger og gods. For slikt er jo bare timelige og forgjengelige ting som ikke varer – eller for å si det riktigere: som vi selv ikke kan bli hos. For vi farer jo herfra og lar det alt sammen bli igjen. Og det havner like ofte hos folk som ikke takker oss for det og som vi ikke unner det, som hos dem vi gjerne ville unne det.

Dette ser Sakkeus nå. Derfor vil han ikke lenger misbruke penger og gods på denne måten, men bruke dem bedre og kjøpe seg en evig skatt for dem. Det lærer også Herren oss i Matt 6,20, der han sier: «Samle dere skatter i himmelen, der verken møll eller rust tærer, og tyver ikke bryter inn og stjeler.»

Vil du nå vite hvordan dette skjer, så lærer Kristus deg det i Luk 16, der han sier: «Gjør dere venner ved den urettferdige mammon, for at de, når den svikter, kan ta imot dere i de evige boliger!» (Luk 16,9). For han sier jo i Matt 25 at det gode vi gjør mot de fattige kristne, ikke skal være gjort forgjeves. På den ytterste dag vil han selv prise det for sin Far og alle englene og lønne oss for det.

Dette har Sakkeus nå lært av Herren Kristus. Derfor vil nå også han bruke pengene og godset sitt slik, og han sier: «Halvdelen av det jeg eier, gir jeg til de fattige.»

Det må en da kalle en framifrå og hellig mann! Tenk om du hadde ti tusen gylden: Ville du ikke tro at du måtte bli en stakkar om du skulle gi fem tusen gylden fra deg og dele dem ut blant de fattige?

Men Sakkeus regner ikke dette for noe tap; han mener til og med at han ikke kan bruke pengene sine bedre eller få større gagn av dem enn ved å hjelpe de fattige med dem. Og det er også den rene sannhet.

For slik sier Salomo: «Den som forbarmer seg over den fattige, låner til Herren, og Herren skal gjengjelde ham hans velgjerning» (Ordsp 19,17). Det er jo en pålitelig skyldner; hos ham trenger vi ikke tvile på at vi får igjen både kapitalen og rentene. Og her har vi dessuten den fordelen at vi kjøper noe evig med det timelige. Men dette tror ingen unntatt den lille Sakkeus og de som med ham av hjertet lengter etter å se Herren Kristus.

Men nå sier Sakkeus at han vil gi halvdelen, og ikke alt han har. Også det er rett. For Gud vil ikke at du skal gi slik til de fattige at du og dine etterpå selv må tigge og ligge andre folk til byrde. Han krever ikke mer av deg enn at du gir de fattige det du kan unnvære uten skade og har til overs.

Slik sier også Paulus: «For det er ikke meningen at andre skal ha det rommelig og dere ha det trangt. Nei, det bør være likhet. Nå for tiden bør deres overflod komme dem til hjelp som lider nød, for at de av sin overflod kan hjelpe dere, når dere er i nød. Slik blir det likhet» (2 Kor 8,13–14).

Men en skal vokte seg for å følge verdens eksempel. For der er øynene alltid mer umettelige enn magen. Der kaller en det først overflod når en har mange tusen gylden, mens én, to eller tre tusen gylden blir regnet for en liten ting.

Så høyt skal ikke de kristne stille kravene sine. De skal nøye seg med det daglige brød og hjelpe fattigfolk med det som blir til overs. Slik lærer også Salomo i Ordsp 5,15–16: «Drikk vann av din egen brønn, drikk rennende vann av din egen kilde!» Det vil si, som Paulus sier: Arbeid og gjør noe godt med hendene, så du kan ete ditt eget brød og ikke andres (Ef 4,28; 2 Tess 3,12).

Men så taler Salomo videre og sier: «La dine kilder strømme ut og vannbekkene renne ut på gatene.» Det vil si, som Paulus sier samme sted: Gi også den fattige noe. Men denne givingen skal skje med måte, og slik at du selv har en kilde eller brønn som er din egen og ikke andres. For du skal ikke gi alt bort, men alltid holde så mye tilbake at du kan forsørge deg og dine og ha noe å dele med andre som trenger det.

Dette er den ene frukten vi ser her hos Sakkeus. Av ham skal rike folk lære at også de skal støtte de fattige rikelig, og at de tjener Gud med det. For han har befalt oss det, og vi skal ha glede av det til evig tid.

Den andre frukten er Sakkeus' tilbud om å gi det firedobbelt igjen om han har presset penger av noen. Dette skal de rike også gjøre, så sant de vil være Guds barn og sanne kristne. For urettferdig gods skal en så sant det er mulig gi tilbake til den det tilhører, og ikke gjøre annet med det. Den som vil gi almisser, skal gi av sitt eget og ikke av andres gods. «For Gud hater røvede eller stjålne offer» (Jes 61,8).

Her ser vi hvor helt forandret Sakkeus' hjerte nå er blitt. Før brydde han seg ikke om han gjorde andre folk urett eller ikke, bare han kunne tjene mange penger – nøyaktig slik vi dessverre ser det gå for seg overalt i verden. Men nå vil han ikke bare la være å gjøre noen urett lenger; har han gjort det før, vil han til og med «gi det firedobbelt igjen».

Dette stykket skal du også lære å gjøre Sakkeus etter. Men da vil det vise seg at mang en som nå hver dag svøper seg i sobel og mår, knapt ville ha en lerretstrøye å gå i om han bare én gang skulle gi tilbake det han har vunnet ved urett.

Slike folk følger Sakkeus' eksempel dårlig. Derfor må de rike se godt til hvordan det en gang vil gå dem. For vi ser eksempler nok på hvordan det ender med urettferdig gods og skammelig gjerrighet: Mang en gang mister slike folk ikke bare rikdommen, men også livet og sjelen.

Men se nå derimot hvilken herlig skatt Sakkeus har tatt imot! Ved troen på Kristus blir han et Abrahams barn; det vil si at syndene hans blir tilgitt ham, og han blir en arving til det evige liv. Dette er det ypperste og beste klenodiet han vinner.

For det andre hjelper han de fattige rikelig og holder seg borte fra uredelig og svikefull handel. Derfor får han ikke bare en god samvittighet, men også det visse håp at Gud har behag i livet hans, og at han skal få glede av det i evigheten. Det må du da innrømme er en stor og herlig ting.

Lær derfor å gjøre det samme. Og når Gud har gitt deg et godt utkomme og velsignet deg rikelig, så vokt deg for å henge hjertet ved slike ting, men lengt heller etter det evige klenodiet. Da vil Den Hellige Ånd komme inn i hjertet ditt, så også du blir et Abrahams barn, tar imot den velsignelsen som ble lovet ham, og blir frelst fra den evige forbannelsen.

Og da vil også de vakre fruktene følge: Du vil heretter føre et nytt liv, hjelpe de fattige og handle ærlig og kristelig mot alle, så Gud vil se til deg med velbehag og holde deg oppe ved sin timelige og evige velsignelse. Dette unne vår kjære Gud oss alle for sin Sønn Jesu Kristi skyld, ved sin Hellige Ånd! Amen.

En bryllupspreken

Hebr 13,4.

> La ekteskapet holdes i ære av alle, og ektesengen være usmittet! For Gud skal dømme dem som driver hor og bryter ekteskapet.

Til alle tider, også blant hedningene, har alle forstandige og ærbare folk holdt ekteskapet for en hederlig og prisverdig stand. For slike mennesker har av naturen glede av å se et ektepar leve tuktig og i enighet sammen: De oppdrar barna sine i gudsfrykt og holder dem til tukt og ærbarhet, de står hverandre bi i all slags nød og hjelper hverandre på alle måter med råd og dåd.

Derimot regner de det for et skammelig og ondt liv når noen lever utenfor ekteskapet i utukt, synd og skam, verken sørger for barna eller holder dem til tukt og ærbarhet, men – slik kjeltringpakk pleier – løper fra hverandre og verken kjenner sann kjærlighet eller sann troskap.

Likevel ser vi at pøbelen og andre unge mennesker flykter fra ekteskapet som et tungt og uutholdelig åk. De liker det frie, ubundne livet utenfor ekteskapet bedre enn det stille, tuktige og prisverdige livet i ekteskapet, selv om straffen er svært streng og før eller senere kommer.

For bortsett fra at slike mennesker besmitter seg med grufulle synder og dermed gjør Gud til sin fiende, kommer det også andre timelige straffer: Ikke bare svinner penger og eiendom bort; de må også betale med sin egen kropp. For et slikt utuktig liv fører med seg mange slags forferdelige plager og sykdommer, ja, stundom til og med mord og annet åpenbart anstøt og ulykke.

Verden er full av slike eksempler, og gjennom dem viser Gud med største alvor at han vil ha ekteskapet holdt i ære, og at det skal være rent og usmittet. Men når Gud stundom ikke lar slike timelige straffer følge, men lar det gå slike syndere slik de ønsker, så de beholder anseelse og ære, et sunt legeme og stor rikdom, da venter det dem visselig noe enda verre, nemlig Guds vrede og den evige fordømmelsen hinsides.

Den unge, vanvittige verden flykter altså fra ekteskapet for å få leve et slikt fritt og tøylesløst liv. Men så finnes det andre igjen som djevelen har bedåret så fullstendig at de forakter ekteskapet og velger å leve alene – de første av bare frekkhet, disse av bare hellighet.

Dette sa Paulus forut: Noen forførende ånder skulle av bare hellighet forby ekteskapet (1 Tim 4,1–3). Det ser vi hos paven og alle hans biskoper, prester,

munker og nonner. De sverger fra seg ekteskapet og vil ha ros for sitt ugifte liv: De er åndelige folk, sier de, og lever ikke i en kjødelig stand – slik kaller de ekteskapet – men i en englestand eller en åndelig stand. Derfor har de kalt seg selv «de åndelige», som om de som lever i ekteskapet, ikke også kunne være åndelige.

Grunnen til dette er at folk har foraktet ekteskapet som en ubetydelig og ringe stand i verdens øyne. Derfor har paven og hans innviede eller «åndelige» forkastet et slikt ringe og alminnelig liv og begynt på noe særskilt, som ser helligere ut enn når en borger sitter i huset sitt med sin hustru og fostrer opp barneflokken sin med hardt arbeid. For verden har nå en gang den vanen at den ikke akter det alminnelige, men tenker høyt om det som er uvanlig og sjeldent.

Ingen regner det for noe særlig stort at den kjære solen lyser for oss hver dag. Men da det store mørket varte så lenge i Egypt, fikk egypterne erfare at solen og lyset er en stor gave fra Gud. På samme måte regner vi det ikke for noen særlig stor nåde når det regner. Men på Elias tid, da det ikke falt regn på tre og et halvt år, lærte man likevel å se hvilken stor velgjerning regnet er.

Slik går det også med den hellige ektestanden hos papistene. Fordi den er en så ringe og alminnelig stand at hver bonde kan gå inn i den, har pavens geistlige vraket et slikt alminnelig liv og begynt på en særskilt levemåte som gir større anseelse blant folk. Det sier også Nikolaus av Lyra i sin utleggelse av Daniel (Dan 11,37): «Antikrist skal forakte kjærligheten til kvinner for å gi seg et større skinn av hellighet.»

Men hva godt det førte til, har erfaringen vist så tydelig at vi med rette burde lære av det å holde ekteskapet for en hellig stand. For de som forakter det, blir straffet med så mange grufulle synder. På ikke noe punkt har papistene besmittet seg så fullstendig mot all natur og fornuft som nettopp her.

Både de gjerningshellige eller hyklerne og denne verdens frekke og grove syndere flykter altså fra ekteskapet; de holder det enten for et vanhellig og alminnelig liv eller for et strengt og bundet liv. Derfor er det nødvendig at vi lærer å forstå denne saken rett av Guds ord. Som vern mot slike gale tanker må vi høre hva Gud sier om livet i ekteskapet, så de unge kan vite, for det første, hva de skal holde ekteskapet for, og for det andre hvordan de skal leve i det.

Vi skal altså ikke nøye oss med det verden og dens vanvittige helgener sier og mener om dette, men gi akt på hva Gud sier og dømmer om det i sitt ord.

Skriften er riktignok full av ord der ekteskapet blir prist på det herligste, men denne gangen vil vi holde oss til dette stedet i Hebreerbrevet kapittel 13: «La ekteskapet holdes i ære av alle, og ektesengen være usmittet! For Gud skal dømme dem som driver hor og bryter ekteskapet.»

Dette er et kort og kraftig skriftord. Det taler med ære om ekteskapet og truer hardt dem som forakter det; samtidig gir det enhver noe å tenke over: Hvorfor vil Gud ha denne standen aktet så høyt, når den – som vi hører – vanligvis blir foraktet og skydd her i verden? Meningen med ordet er denne: Ekteskapet er en herlig, skjønn og dyrebar sak for Gud. Derfor skal alle ektefolk holde livet i ekteskapet for en herlig, skjønn og edel stand og ikke la seg føre vill av det verden dømmer eller sier om det.

Som enhver kan se av dette ordet, lyder Guds dom om ekteskapet langt annerledes enn verdens. For aktet verden ekteskapet like høyt som Gud gjør, ville vel ikke så mange sky det og foretrekke å leve ugift. Slik vi ellers gjerne trenger oss fram der vi kan vente oss noe godt og dyrebart, ville vi da også velge ekteskapet med lyst og kjærlighet og ikke verge oss mot det med hender og føtter, som et vilt dyr som blir jaget av hundene.

Når folk ikke vil gå inn i ekteskapet, men gjør seg så mange slags betenkeligheter, er alt sammen tegn på at de verken kjenner eller tror Guds ord om ekteskapet; ellers ville de nok bære seg annerledes at.

Hvorfor verden skyr ekteskapet og flykter fra det, har vi alt delvis sagt: Ingen vil gjerne la seg binde, og man frykter at ekteskapet skal føre til fattigdom og annen ulykke. Men det er også nødvendig at vi her undersøker hvorfor Den hellige skrift priser og berømmer ekteskapet så høyt. Disse grunnene skal vi særlig tenke vel igjennom, så vi kan forsvare ekteskapet mot verdens spott og selv lære å akte det rett.

Den første grunnen er denne: Vi kan bevise av Guds ord at Gud selv har innstiftet ekteskapet og plantet det inn i vår natur. Det er sagt klart og tydelig i Første Mosebok.

Og i Det nye testamente sier Kristus: «Har dere ikke lest at han som skapte dem, fra begynnelsen skapte dem til mann og kvinne, og sa: Derfor skal mannen forlate far og mor og holde seg til sin hustru?» (Matt 19,4–5) Likeså sier han at det er Gud som har sammenføyd dem som kommer sammen i ekteskap (Matt 19,6). Enhver må innrømme at dette er en herlig og stor ros for ekteskapet: Det er ikke et menneskeverk som vi selv har funnet på, men et Guds verk, som Gud selv har skapt menneskene til.

Et ektepar kan altså med full sannhet rose seg for Guds åsyn av å leve i en stand som Gud selv har innstiftet og plantet inn i naturen. Og når de lever i en stand som er Guds eget verk, lever de jo også til Guds behag og i sann lydighet mot hans vilje.

Dette kan ikke paven og hans tjenere rose seg av, for de kan ingen steder vise til noe bud der Gud har befalt dem å leve ugift. Derfor er det også klart at når de skyr ekteskapet, lever de ikke etter Guds ord, vilje, bud og velbehag, men etter sitt eget trassige og kjødelige sinn, og det kan umulig behage Gud.

Når det så går dem ille, slik de har fortjent, kan de umulig ha den trøsten som ektefolk har. For ektefolk kan i alle slags saker og ulykker kalle på Gud og si: «Å Herre! Nå trykker denne eller hin ulykken meg. Men du vet jo at dette rammer meg i den standen som du selv innstiftet i paradis da du skapte menneskene. Så hjelp oss nå i denne standen som du selv har innstiftet, skapt og bevart, så vi blir utfridd av denne og all annen ulykke!»

Med slike bønner tør ektefolk tre fram for Gud. De andre derimot lever etter en andakt de selv har funnet på, stikk imot Guds ord og vilje; derfor kan de verken vente seg noen trøst eller be og kalle på Gud rett. Når paven og hans åndsforlatte tjenere priser sitt munkeliv og sin ugifte stand så høyt, så pris du heller ditt liv i ekteskapet. Det bærer det herlige navnet og den høye tittelen at det er et guddommelig liv, skapt og innstiftet av Gud selv i paradis og påbudt i

hans ord. Det kan aldri noen munk eller papistisk prest rose seg av i sitt ugifte liv.

Den første og høyeste grunnen til at «ekteskapet skal holdes i ære av alle», som teksten sier, er altså denne: Siden ingenting står over eller utenfor Gud, kan det ikke finnes noe bedre og høyere på jorden enn det han har skapt og innstiftet. Slik heter det også i Første Mosebok: «Og Gud så alt det han hadde gjort, og se, det var overmåte godt» (1 Mos 1,31).

Andre del

Til alt det skapte, som er overmåte godt, hører også ekteskapet – men ikke det å leve alene. Det har djevelen tenkt ut, særlig når man, slik paven gjør, vil holde det for en gudstjeneste og tvinge folk til å leve utenfor ekteskapet.

Den andre grunnen er at Gud ikke bare har innstiftet ekteskapet, men også gitt det sin velsignelse. Denne velsignelsen består ikke bare i at Gud gir ektefolk barn, for barn blir født også utenfor ekteskapet. Den består først og fremst i at Gud ser med glede og velbehag på ektefolks barn og hele samlivet deres, og gir oss nåde til at barna kan bli fostret opp, bevart og godt oppdratt.

Derfor regner Salme 128 også dette blant velsignelsene for gudfryktige ektefolk: at de skal nyte frukten av sine henders arbeid og se barn av sine barn (Sal 128,2.6). Det vil si at gudfryktige ektefolk har velsignelse over levebrødet og barna, så deres velstand og lykke kan vare. Men når man lever utenfor ekteskapet, svinner penger og eiendom bort, og all slags ulykke følger etter.

Dette burde med rette gi oss lyst og kjærlighet til denne standen. For slik adlyder vi ikke bare Guds vilje, men finner også all slags velsignelse i ekteskapet. De som forakter denne trøsten og forjettelsen og foretrekker det frie og ubundne livet, kan derimot visselig bare vente seg liten lykke og velsignelse.

Vi må også frykte at de som lenge holder fast ved en slik forakt for ekteskapet, kan vekke Guds vrede så sterkt at det aldri blir noen lykke og velsignelse for dem når de til slutt likevel gifter seg. Det ser vi ofte nok: Unge folk som lever i utukt og all slags last før de gifter seg, har selv skylden for og fortjener at de får få gode dager i ekteskapet, og at det går dem ille både med hustru og barn.

For Gud vil, som sagt, ha ekteskapet holdt i ære og straffe alle som lever i utukt og gir anstøt. Derfor skal unge folk i tide søke å komme inn i ekteskapet og føre et gudfryktig, rent og tuktig liv, så de ikke selv stenger seg ute fra den velsignelsen som Gud har knyttet til denne standen, eller står i veien for den.

Den tredje grunnen til at ekteskapet skal holdes i ære av alle, er at nesten alle de største hellige har levd sitt liv i denne standen, slik både Det gamle og Det nye testamente vitner.

Vil du nå vite hvorfor alle disse har levd i ekteskap, kan jeg ikke gi deg noen sikrere eller bedre grunn enn denne: Alle gudfryktige mennesker til alle tider har rettet seg etter Guds vilje. Siden Gud selv har innstiftet og velsignet ekteskapet, har de – som Guds lydige barn, skapt til denne standen – gjerne villet gifte seg, både av lydighet mot Gud og av egen drift. De har ikke brydd seg om at den onde verden og pøbelen har foretrukket det frekke og tøylesløse livet utenfor ekteskapet.

Det er sannelig heller ingen liten ros for ekteskapet at ektefolk med god samvittighet kan si at de lever i den standen som patriarkene, profetene, apostlene og de andre hellige mennesker nesten alle har levd i. Det ugifte livet derimot var fra først av bare noe enkelte kjettere fant på for å gi seg skinn av særlig hellighet. Siden ble det prist som et åndelig liv og påbudt av paven, opphavsmannen til alt hykleri og kjetteri.

For med Johannes døperen og andre som har holdt seg borte fra ekteskapet «for himlenes rikes skyld», som Kristus sier, var det en egen sak. Her taler vi generelt om alle dem som vil være kristne, men ikke kan føre et tuktig liv utenfor ekteskapet. For dem er det svært trøstefullt å se eksemplet til så mange store hellige, som alle har levd i ekteskapet og gått foran oss i denne hellige orden.

Dette er i sannhet en stor trøst og ære for ektefolk. For hvem ville ikke heller slutte seg til denne skaren av hellige mennesker og føre samme liv, i samme stand og kår som de, enn til paven og hans tjenerskap, som i dette og så mange andre stykker åpenbart lever mot Guds vilje og de helliges eksempel?

Den fjerde grunnen til at vi skal gi ekteskapet heder og ære og ikke forakte det, er at vi vanskelig kan leve uten synd og med god samvittighet utenfor ekteskapet. For Kristus sier selv, der han taler om dem som holder seg borte fra ekteskapet: «Ikke alle fatter dette ordet» (Matt 19,11). Og Paulus byr at «for hors skyld skal hver mann ha sin egen hustru» (1 Kor 7,2). For ved arvesynden er den menneskelige natur blitt så skrøpelig og fordervet at bare få kan leve utenfor ekteskapet uten å skade samvittigheten. (*Oversetterens merknad:* «*Den som er i stand til å fatte dette, han fatte det!*» Matt 19,12.)

Ekteskapet er altså – som Guds ord viser – et legemiddel som Gud selv har skapt og ordnet, så vi kan bevare en god samvittighet og leve et tuktig liv. Hvem av oss ville da være så skamløs at han sammen med paven ville holde denne standen for vanhellig?

Men, som allerede sagt, papistene har fått den lønn de fortjente. For de har sverget fra seg ekteskapet for at alle skulle holde dem for hellige, og dermed har de falt i den aller største synd og skam, så hele verden snakker om deres ryggesløse liv. Det skjer dem bare rett; for hvorfor vil de så frekt forakte Guds skapning og den orden han har innstiftet?

Men vi skal akte ekteskapet høyt, holde det i ære og takke Gud av hjertet for dette middelet, som hjelper oss så vi ikke besmitter oss med hor og annen utukt, og slik unngår Guds vrede og forferdelige dom. Om det skal vi si mer i det følgende.

Den femte og siste grunnen til at ekteskapet skal holdes i ære av alle, er at livet i ekteskapet er fullt av gode gjerninger fra ende til annen når det føres på rett måte. For kjærligheten mellom ektefolk er en av de gode gjerningene som Gud har befalt oss og plantet inn i vår natur, og som han hjelper oss å gjøre ved sin Hellige Ånd. Derfor formaner også Paulus oss til denne kjærligheten: «Dere menn: Elsk deres hustruer, og vær ikke bitre mot dem» (Kol 3,19). Og: «Slik skylder også mennene å elske sine hustruer som sine egne legemer» (Ef 5,28).

Den som holder fast ved denne kjærligheten og ikke lar seg dra bort fra den av vrede, uvilje og annet, gjør derfor en sann god gjerning. For her står Guds eget

ord, som byr deg å elske din ektefelle – ikke bare slik du elsker andre, men slik Kristus sier det i evangeliet: «Derfor skal mannen forlate far og mor og holde seg til sin hustru» (Matt 19,5).

Hva sier nå papistene til dette? De flykter fra livet i ekteskapet som en kjødelig stand, som om man ikke kunne tjene Gud i ekteskapet. Og likevel er den kjærligheten som ekteskapet ikke kan bestå uten, en stor og høy gudstjeneste, som Gud alvorlig krever av oss i sitt ord.

Det samme gjelder foreldrenes kjærlighet og troskap mot barna: De forsørger dem med mat og klær, oppdrar dem i gudsfrykt og ærbarhet, holder dem til lærdom og undervisning, pleier dem når de er syke, holder dem rene og så videre. Også dette er en god gjerning som Gud har behag i, og som ektefolk gjør hver dag, ja, hver time og hvert øyeblikk.

Om vi bare ville tenke rett over at hele vårt liv i ekteskapet, når det føres slik, bare er gode gjerninger for Gud, påbudt av ham selv, da ville vi ikke bare få lyst og kjærlighet til ekteskapet og bli enda villigere til slike gjerninger og gjøre dem med enda større glede, om de så koster oss strev og arbeid. Vi ville også finne oss i det med enda større tålmodighet og tillit når det av og til går ille.

For når ektefolk tenker vel over sitt kall og fører et gudfryktig liv, må de jo ha både hjertet og hendene fulle av gode og hellige gjerninger hver time de lever.

Men her møter vi, som sagt før, den ulykken at man ikke akter disse gjerningene, fordi de er så alminnelige og uanselige. Det som ser stolt og herlig ut, blir derimot holdt for godt og prisverdig, om det i seg selv ikke er en bønne verdt. Det ser vi på pavens seremonier og gudstjeneste, enda den ringeste gjerning i ekteskapet i seg selv er bedre enn all den gudstjenesten. For i ekteskapet holder man seg til Guds ord og befaling.

Gud vil jo at den ene av hjertet gjerne skal tjene den andre, og det skjer uavbrutt i ekteskapet. Er et barn sykt, blir foreldrene straks bedrøvet og bekymret. Er mannen syk, er hustruen like bekymret som om det var hennes egen sykdom og lidelse. Da blir all flid, omsorg, troskap og kjærlighet vist av hele hjertet; intet offer synes dem for stort. Ja, de har ikke noe inderligere ønske enn å kunne råde og hjelpe hverandre, så det kan bli godt igjen og ulykken bli avverget.

Og omvendt: For en hjertelig, ren og fullkommen glede det er når hustruen har vært i barnsnød og alt har gått godt, eller når hun eller barna lykkelig er kommet gjennom annen fare og nød! Det kan ikke gå den ene godt uten at den andre gleder seg hjertelig over det og unner ham det enda bedre. Hvem må ikke innrømme at når hjertene stemmer så vakkert sammen både i glede og sorg, er dette bare kjærlighetens gode gjerninger?

Men hos dem som forakter ekteskapet, ser Gud verken med velbehag på de motgangene de må bære, eller på kjærligheten deres. Den er dessuten kald i seg selv og brister og forgår hvert øyeblikk, så snart det bare kommer et eneste ord i veien eller den ene ser litt surt på den andre.

Disse gode gjerningene i ekteskapet når ikke lenger enn til hjemmet og blir mellom ektefolkene selv og barna deres. Men først nå kommer vi til de store og herlige fruktene denne standen bærer utad.

Som en kilde sender den ut alle slags mennesker: dem som styrer og verner land og folk, og dem som blir prester og andre tjenere i kirken – ja, ved dem blir alle embeter i hele verden og i vår Herre Jesu Kristi rike tatt vare på. For siden det særlig er i ekteskapet at barna blir oppdratt til gudsfrykt, dyd og ærbarhet, må man jo innrømme at denne standen er opphavet eller kilden til alle disse velgjerningene.

Og om det også vokser opp mange dårlige mennesker i ekteskapet, er det ikke ekteskapets skyld, men de onde, ugudelige folkenes skyld, de som oppfører seg dårlig i denne standen. For når man begynner sitt ekteskap i Guds navn, vil man også få hell og lykke med barneoppdragelsen så vel som med alt annet.

Men vil noen si at det i ekteskapet finnes mange slags bekymringer, farer, engstelser og besværligheter som man kan slippe utenfor ekteskapet, siden man der bare har seg selv å sørge for – vel, så la det være slik. Likevel skal ikke denne grunnen skremme noen kristen bort fra livet i ekteskapet.

For det første blir du ikke fri for all motgang om du forblir ugift. Også da er du utsatt for å lide skade, snart på liv og lemmer, snart på ære og eiendom; og da blir slike lidelser enda mye tyngre for deg. Derfor sier også Skriften: «Stakkars den som er alene! Faller han, har han ingen til å reise seg opp» (Fork 4,10).

For det andre skal vi ikke forakte eller flykte fra ekteskapet, selv om det finnes flere farer, sorger og bekymringer i det enn utenfor. For det er nyttig og godt for oss, ja, høyst nødvendig, at Gud hjemsøker oss med korset og prøver oss på alle slags måter. Uten prøvelser og anfektelser står vi alltid i stor fare for å bli sorgløse, kalde mot Guds ord og late i bønnen og alle andre gode gjerninger.

Men nå kommer det stadig all slags nød og fare i ekteskapet, snart med hustruen, snart med barna, snart med tjenestefolkene, levebrødet eller andre ting. Slik blir ekteskapet for de kristne som en skole der de blir godt oppdratt, så de ikke mister motet i anfektelser og motgang, men åpner hjertet sitt for Gud og ber og kaller på ham om hjelp.

Derfor kan du også gjerne kalle bønnen en av de gode gjerningene som ekteskapet svært ofte gir anledning til. For nettopp fordi det kommer så mye nød og anfektelse i ekteskapet, blir ektefolkene – når de ellers er gudfryktige og rette kristne – tvunget til å be, så de ber av fullt alvor og setter alt sitt håp og all sin tillit til Guds hjelp og nåde. Og når så dette håpet blir oppfylt, kommer det enda en god og hellig gjerning i tillegg: Man takker Gud for hans nådige hjelp, priser hans miskunn og trøster andre, så også de setter sin lit til Gud.

Alt dette er en vakker gudstjeneste og bare dyrebare og gode gjerninger, som ekteskapet bærer fram hver dag. For det lar aldri troen og bønnen hvile, men holder dem stadig i gang: Snart viser det seg en glede, snart en sorg, snart en nød, snart en hjelp i nøden, og det gir enten anledning til takk eller til bønn.

Derfor sier Skriften med rette at ekteskapet er et edelt, herlig og dyrebart liv, som Gud ikke bare selv har ordnet, men også begavet med sin velsignelse. Slik har også nesten alle hellige mennesker prist ekteskapet med sitt eget liv og holdt det fram for oss som et herlig Guds verk.

Men ekteskapet skal også prises fordi det, som vi har hørt, er fullt av gode gjerninger fra ende til annen. For ingenting av det en ektemann og en hustru

kan utrette i huset, verken i husholdningen eller i barneoppdragelsen, er så ringe at det ikke fortjener å kalles en hellig gjerning som Gud har behag i. Det skjer jo etter Guds ord og ordning, og derfor må det være lykke og velsignelse ved det.

Derfor holder også Kristus ekteskapet så høyt i ære at han selv går i et bryllup i Kana i Galilea sammen med sin kjære mor og apostlene. Der åpenbarer han seg med et herlig under da han gjør vann til vin (Joh 2,1–11). Slik vitner han med sine egne gjerninger at ekteskapet er ham kjært, og at det er der han aller mest vil øse ut sin velsignelse over menneskene. Denne velsignelsen skal alltid bli hos ektefolk, så sant de etter Salme 128 «frykter Herren og vandrer på hans veier» (Sal 128,1).

Men der man forakter Guds ord, lever i kjente synder og ikke viser den kjærligheten som særlig skal være mellom ektefolk, men krangler, slåss og gjør hverandre alt det onde man kan, der er det ikke underlig at ulykke og elendighet trer i velsignelsens sted. For hvor skulle det gode komme fra der det ikke finnes noen gudsfrykt – ja, der man slett ikke vil ha Gud med, men selv stenger døren for ham og hans velsignelse med mange slags synder?

Derfor nøyer ikke teksten seg med å si at ekteskapet skal være en dyrebar og hederlig stand, men legger til: «og ektesengen være usmittet». Med det vil den vise hvordan ekteskapet som den har rost så høyt, skal føres. Ja, den vil med dette helt og fullt forby at ektesengen blir besmittet blant de kristne, og da først og fremst all hor og alt ekteskapsbrudd. For dette er den groveste og største besmittelsen av ektesengen: Med det besmitter man denne hederlige standen fullstendig, oppløser det Gud har sammenføyd, og gir årsak til all ulykke, timelig her og evig hinsides.

Men nest etter dette må vi også kalle alt det «besmittelse av ektesengen» som kan rive ektefolks hjerter fra hverandre og egge dem til vrede, hat og annet uvennlig samliv; for av det følger som oftest også den grove besmittelsen vi nettopp nevnte.

Vil ektefolk holde ektesengen ren og usmittet, slik det sømmer seg, må de altså vokte seg nøye for alt som kan vekke vrede og uvilje. De må ikke gi hverandre grove og heftige svar eller tyde alt i verste mening, men overhøre og overse mye og bære over med hverandre – ikke bare for å bevare vennskapet, men også fordi de vet av Guds ord at dette er Guds vilje.

For er hjertene først blitt forbitret på hverandre, har djevelen allerede funnet et hull som han uten strev kan utvide til en stor kløft. Slik river han ekteskapet enda mer i stykker, så også legemene blir skilt.

Derfor skal mann og kvinne vise hverandre den beskjedenheten og sømmelige ferden som Peter taler om i sitt første brev: «Så skal også dere ektemenn leve med forstand sammen med deres koner som det svakere kar. Og vis dem ære, for også de er medarvinger til livets nåde – for at bønnene deres ikke skal hindres» (1 Pet 3,7).

For siden mannen er hodet, sømmer det seg ikke for ham å styre som en tyrann, men saktmodig og med forstand. Stundom skal han overse og overhøre

ett og annet når han merker at det kommer av skrøpelighet – noe som er vanlig hos kvinnene – og ikke av ondskap eller ond vilje.

Likeså sømmer det seg for kvinnen å erkjenne en slik skrøpelighet og ikke gi for mye etter for den. Med flittig årvåkenhet skal hun legge bånd på seg selv, så hun ikke vekker mannens rimelige harme ved stadig å ville ha sin vilje. Et vennlig ord og en saktmodig taushet kan stille mangen trette, mens lysten til å motsi og knurre imot bare fører til vrede og slagsmål, og med det alt ondt.

Der disse to tingene finnes sammen, og et ektepar både er kyske og tuktige og viser hverandre en anstendig og vennlig ferd i ord og atferd, der er ekteskapet – som Hebreerbrevet kaller det – et edelt, herlig og dyrebart liv. Ikke bare fromme og ærbare mennesker, men også Gud selv i himmelen og alle hans engler har lyst og glede av det.

Men der et av disse stykkene mangler, og ektesengen blir besmittet enten ved ekteskapsbrudd og utukt eller ved uvennlig og grov ferd, så hjertene blir uenige, der må man frykte at Gud vil komme som en streng dommer og straffe slik utukt og uskikk. For det står skrevet: «Gud skal dømme dem som driver hor og bryter ekteskapet.»

Djevelen grunner alltid med særlig flid på hvordan han kan forføre ektefolk til hor, eller i det minste vekke uenighet og uvilje mellom dem. Derfor skal de ikke bare kjempe mot slike anfektelser hver dag og søke hjelp mot dem ved flittig bønn til Gud, men også med flid venne seg til et slikt liv at de ikke med usømmelig ferd selv gir djevelen anledning til å lykkes med det han har fore. For det er slett ikke den minste delen av Guds velsignelse over ekteskapet at ektefolk kan leve sammen i slik stadig enighet og vennlighet.

Og ektefolk trenger sannelig ikke selv å framkalle uenighet og uvilje mellom seg med grove ord og usømmelig ferd. For hver dag kommer det av seg selv, uten at noen kaller på det, grunner nok til at man kan bli fristet til uvilje, skjenn og banning; og dessuten kan man ha nok å gjøre med å stå djevelen imot med bønn og selvfornektelse, så han ikke vinner fram med krigen sin.

Derfor er det en svært vakker og kristelig skikk at man foran kirkedøren ønsker de nye ektefolkene Guds velsignelse og ber for dem i fellesskap, at de må begynne sitt ekteskap i Guds navn, og at det de nå tar fatt på, må lykkes godt for dem. Var en slik velsignelse å kjøpe for penger, skulle man ikke nøle med å gi hva det så måtte koste.

Men nå gjør kirken dette uten betaling, og likevel er noen så ryggesløse at de ikke akter det, ja, heller vil være fri for det. Slike folk får man la seile sin egen sjø. Men de kristne vil gå inn i ekteskapet så mye frimodigere fordi de får en slik forbønn og velsignelse.

Slik er altså ekteskapet en herlig og dyrebar stand når ektesengen forblir usmittet. For Gud selv har ordnet og innstiftet det og gitt det sin velsignelse, og nesten alle de helliges eksempel viser oss til denne standen, der man, som vi har hørt, har anledning nok hver time til å tjene Gud og nesten. Men skulle noen ikke la seg bevege av denne herlige formaningen og forjettelsen, burde han i det minste la seg bevege av det teksten her sier rett ut om dem som lever

i skammelige lyster og annen utukt utenfor ekteskapet. For her står det: «Gud skal dømme dem som driver hor og bryter ekteskapet.»

Her hører du jo at selv om ikke noe annet menneske på jorden visste om slik utukt hos deg eller kunne straffe den, skal du likevel ikke slippe unna. For du må fram for Guds dom, og han vil dømme deg slik han finner deg. Det samme sier også Paulus: «Far ikke vill! Verken horkarer … eller ekteskapsbrytere … skal arve Guds rike» (1 Kor 6,9–10). Med disse ordene refser han den tanken som så mange mennesker har: at det ikke er noen stor synd når ugifte lever i utukt – ja, vi ser at verden regner det for en svært liten synd.

Men vil du vite hvordan det ender om du ikke vil omvende deg, så hør hva som står her: Da skal du ikke arve Guds rike. Dette blir Guds dom over dem som driver hor og bryter ekteskapet. Tenk nå selv etter hva du har igjen når du har mistet Guds rike.

Derfor må hver og en vokte seg vel for denne dommen, bedre sitt liv i tide og flykte fra all utukt. Ellers vil Guds dom ikke utebli, selv om ingen timelig straff følger. For her er en dobbel synd: dels at man skyr ekteskapet av en ringe grunn, dels at man besmitter seg med synd og ulydighet mot Guds vilje, verre og verre jo lenger det går. Av dette må Guds dom til slutt følge.

Mot dette finnes det ikke noe annet råd enn at du holder opp med et slikt utuktig liv og går inn i denne standen. Slik gir du ekteskapet pris og ære, ikke bare i ord, men også i gjerning, og holder ektesengen usmittet både ved kyskhet og ved et kjærlig og vakkert samliv.

Dette være nå sagt til advarsel og undervisning, ikke bare for de unge som ennå er ugift, men også for alle som allerede er gift, så de kan vite hva de skal holde ekteskapet for, og hvordan de skal leve gudfryktig i det. Da kan Gud være hos dem med sin velsignelse, og de selv kan bevare en god samvittighet. Det unne vår Herre Jesu Kristi Far oss alle! Amen.

En kort formaning til ektefolk om hvordan de skal leve i ekteskapet

Dere vet av Guds ord hvor ekteskapet har sitt opphav, og at det er en av Guds ordninger at mann og kvinne skal bo sammen og leve livet med hverandre.

For det første er det til for at vi ved dette middelet kan stå imot synden og kjøttet og leve med god samvittighet. For Gud har strengt forbudt all hor og utukt, og han straffer den grufullt, slik all historie og den daglige erfaring viser.

For det andre er det til for at kirken og Guds rike kan bli holdt ved like på jorden. Det skjer ikke bare ved at Gud velsigner ekteskapet med barn, men også ved at disse barna blir oppdratt til gudsfrykt og etter Guds ord. Slik kan den rette kunnskapen om Gud og den rette gudsdyrkelsen alltid gå i arv fra slekt til slekt, og mange kan få del i saligheten.

Siden ekteskapet altså tjener til å verge mot synd og til å utbre Guds rike, skal dere som nå går inn i ekteskapet, takke Gud av hjertet for den nåden at han har gitt dere et slikt hjerte og sinnelag at dere ikke har lyst til utukt og synd som den onde verden, men vil flykte fra all utukt og frykte Gud. For dette er en stor nåde. Vi ser jo så mange eksempler på hvor mange snarer djevelen setter for menneskenes hjerter for å få dem til å leve utenfor ekteskapet i synd og med en ond samvittighet.

Men Paulus sier hvilken dom som skal ramme slike mennesker: «Verken horkarer … eller ekteskapsbrytere … skal arve Guds rike» (1 Kor 6,9–10). Fra denne forferdelige dommen er dere nå, Gud være lovet, sluppet unna, så sant dere holder trofast sammen etter Guds ordning.

Men dere må likevel ikke tro at dere er trygge. For siden den onde ånd ikke har kunnet hindre dere i dette gudfryktige foretaket, vil han nå tenke ut hvordan han kan få innpass hos dere på andre måter, for å rive i stykker enigheten og det trofaste samlivet deres, eller i det minste gjøre dere det tungt og møysommelig. Knepet hans vil særlig være å dra hjertene deres fra hverandre og vekke fiendskap og uvilje mellom dere, der dere nå har lyst og kjærlighet til hverandre.

Her har den onde fiende en særlig stor fordel over oss når han vil sette sitt forsett ut i livet: Fra ungdommen av er vi, etter vår syndige natur, vant til alltid å ville ha rett, alltid å holde oss selv for det klokeste hodet og nødig gi etter for andre. Det tjener ikke til enighet, men til splid.

Derfor skal ektefolk vokte seg for dette med særlig flid og be Gud riktig alvorlig om hans Hellige Ånd, og om at han vil styre dem og forene hjertene deres så nært at den onde fiende ikke får sådd sin sæd og skilt hjertene deres fra hverandre. Det er høyst nødvendig at ektefolk hver dag ber for hverandre at Gud må bevare dem mot dette.

Men bare få mennesker tenker over dette, og langt færre lever etter det og ber flittig. Derfor ser vi at den onde fiende driver dette spillet sitt med slikt hell at det er svært få ekteskap der det ikke er kiv og splid, eder og skjellsord, bråk og slagsmål.

Men de som lever et slikt liv, ser ikke at det er djevelen som gjerne vil ha det slik, og at det er han som setter i gang slik splid. Ellers ville de vel ikke bare be Gud bevare dem mot det, men også selv stå vreden imot og ikke gi etter for den når den vil drive dem til å skjelle og smelle. De ville sky den som en sann innskytelse fra djevelen, som alltid gjør saken enda verre og føyer ulykke til ulykke når man følger den.

For det er visst og sant at djevelen med dette til slutt får det så langt at hjertene blir skilt og den gamle kjærligheten til sist forsvinner helt. Følgen blir den elendigheten at to skal være sammen, men ikke kan være sammen – og denne plagen er likevel svært vanlig i verden!

Hvor kommer så dette fra? Av at folk ikke holder øye med sin fiende, djevelen, og derfor heller ikke ber Gud verne dem mot ham. De vet ikke at når de blir vrede og trasser, og når den ene ikke vil gi etter eller vike for den andre, gir de bare djevelen anledning til å sette sitt forsett ut i livet.

Vil du nå bli vernet mot denne ulykken, og ønsker du å leve et fredelig, kjærlig og enig liv med din ektefelle, så lær å be Gud om at han ved sin Hellige Ånd vil styre hjertene deres, hindre djevelens anslag og bevare dere i sann og hjertelig enighet.

Men ved siden av denne bønnen skal vi også selv arbeide med særlig flid for dette. Om det underviser Peter oss slik: «Så skal også dere ektemenn leve med forstand sammen med deres koner som det svakere kar. Og vis dem ære, for også de er medarvinger til livets nåde – for at bønnene deres ikke skal hindres» (1 Pet 3,7).

Andre del

Denne befalingen gjelder først og fremst mannen. Han skal gjøre begynnelsen og hjelpe til så kjærlighet og enighet kan bli bevart i ekteskapet. Det skjer ved at han ikke omgås sin hustru med makt, men med forstand, og bærer over med henne. For kvinnen er en svak skapning og har ikke det faste motet som mannen har. Kvinnene tar seg straks alt så nær og blir langt lettere grepet av glede og sorg enn mennene. Dette skal en mann tenke på og ikke være streng og hardhjertet, men av og til overse og overhøre ett og annet og hjelpe saken til rette med et godt og skånsomt ord.

Men verden ser på slik saktmodighet som tegn på kvinnaktighet og innbiller seg at det er å bli vred og slå til med nevene som sømmer seg for en mann.

Vel! Peter vet nok hva som sømmer seg best for en mann, og hva han mest skal legge vinn på. Han byr deg ikke å slå til med nevene, men sier: Bruk forstanden din! Ja, enda mer: Han byr deg å vise kvinnen den ære som tilkommer henne, det vil si å skåne henne og bære over med henne. For hun er et skrøpelig kar, har et forsagt, svakt og bløtt hjerte og blir lett vred av et ord. Lær dette, og skån henne.

Da vil du ikke bare bevare enigheten, men også vinne hjertet hennes. For med gode ord utretter man alltid mer hos rettsindige mennesker enn med slag. Den som ikke vil holde sin hustru noe til gode, men stadig vil banne, slå og slikt, utretter ikke annet enn å lette djevelen arbeidet; der det skulle være fred, kjærlighet og glede, ender det da med fiendskap, hat og bitterhet.

Dette er allerede i seg selv en stor elendighet, ja, uten tvil den største som kan ramme oss mennesker her på jorden i verdslige ting.

Men til dette kommer en annen og enda større ulykke, nemlig at «bønnene blir hindret». For der det hersker uenighet, kan man ikke be som man skal. For når vi ber Fadervår, ber vi ikke bare for oss selv, men for hele verden. Og i den bønnen tar vi særlig med det forsettet at vi vil forlate våre skyldnere, slik vi ber om at Gud skal forlate oss. Men hvordan kan mennesker som lever i uenighet, be slik? Hvordan kan de be for hverandre når den ene er så oppbrakt og forbitret på den andre?

Og har de mistet bønnen for seg selv og andre, hvor vil de da søke trøst og vern? For bare med bønnen kan vi stå imot djevelen og unnslippe ham, og vi har jo ingen annen trøst eller hjelp å holde oss til i all slags nød enn bønnen.

Se, i en slik timelig og åndelig elendighet havner du når du vil være en så uforstandig dåre og ikke bruke saktmodighet, men sparker og biter om deg som en arrig hest. Det byr ikke Peter deg; men djevelen ser det gjerne. Vokt deg derfor for det. Du kan jo godt være mann likevel, selv om du ikke hugger og slår om deg slik, men en gang iblant holder din hustru et ord til gode. Dette skal mannen gjøre; det har Gud velbehag i, og dessuten får ektefolkene selv alt godt og all velsignelse i huset ved det.

Men hva skal så hustruen gjøre? Skal hun misbruke denne overbærende og forstandige framferden og alltid bare gjøre det hun selv har lyst til? Nei, det ville også være å leve mot Guds befaling. For Peter preker også slik for kvinnene: «Likeså skal dere koner underordne dere under deres egne menn» (1 Pet 3,1). Men å «underordne seg» vil jo ikke si å styre og befale. Det skal en husmor gjøre over tjenestefolkene og barna sine; men under mannen sin skal hun underordne seg, la ham befale og være ham lydig.

Et særlig viktig stykke, som hjelper svært mye til å bevare enigheten, er at en hustru tar hensyn til mannens vilje, legger vinn på å gjøre det hun vet han gjerne vil ha, og unngår det hun vet er ham imot. Da vinner hun mannens hjerte, så han har lyst og glede av det hun gjør, og er glad når han skal hjem til sin hustru igjen. Er hustruen derimot ulydig, herskesyk og egenrådig, gruer mannen for sitt eget hus; han synes det er som om han skulle i krig og kom blant fiender, så snart han trer inn i huset.

Men det kan likevel ikke unngås at man av og til forser seg; for vi er alle skrøpelige, og kvinnene mer enn mennene. Her skal da en kvinne vokte seg så hun ikke forsvarer sin urett og holder fast ved sin ulydighet. Hun skal erkjenne at hun har forsett seg, og si: «Kjære mann! Dette eller hint ordet fløy meg ut av munnen i vrede; tilgi meg det, jeg vil aldri gjøre det mer» og så videre.

Dette skal særlig kvinnene gjøre, siden de er de mest skrøpelige – og ikke bare fordi det er nyttig og forebygger uenighet, men også på grunn av Guds strenge befaling, som Paulus taler om: «Dere hustruer: Underordne dere under deres egne menn som under Herren. For mannen er kvinnens hode, likesom også Kristus er menighetens hode … Men likesom menigheten underordner seg under Kristus, så skal også hustruene underordne seg under sine menn i alle ting.» Og: «Hustruen skal ha ærefrykt for sin mann» (Ef 5,22–24.33).

Der hører du at dette er Guds egen ordning. Din mann skal du erkjenne som din herre og ære ham med frykt og lydighet. Og Peter sier at de hellige kvinnene i tidligere tider ikke smykket seg med sølv og gull, men med at de «satte sitt håp til Gud. De underordnet seg under sine menn. Slik var Sara lydig mot Abraham og kalte ham herre. Hennes barn er dere blitt» – sier Peter – om dere følger hennes eksempel (1 Pet 3,3–6). Disse ordene skal kvinnene gi særlig akt på.

Det er riktignok sant at størstedelen av ekteskapets besværligheter faller på deres lodd. De mister sin frihet og må i ekteskapet lide mye nød og strev med å føde, forsørge og oppdra barna – alt dette ville de ha sluppet om de hadde forblitt ugift.

«Men dette», sier Peter, «var de hellige kvinners pryd i tidligere tider, at de satte sitt håp til Gud.» Det vil si: De har ikke vegret seg for å gå inn i ekteskapet på grunn av slik nød og uro, men gjerne våget det og «satt sitt håp til Gud». Det betyr at de har stolt på at Gud ville hjelpe dem, og derfor kalt på ham og bedt ham om hjelp.

Gjør derfor du likedan; da er du herlig prydet og smykket for Gud og alle hans engler og hellige, og du trenger ikke spørre hvilke gode gjerninger du skal gjøre. Vær din mann lydig, la ham og hans lykke ligge deg på hjertet, og se alltid etter hva han krever av deg og vil ha. Da tjener du Gud med det og bevarer fred og enighet i ditt hus. Dessuten vil det følge at Gud vil være hos deg og din mann med sin velsignelse og nåde og la dere få all den velsignelsen som Salme 128 taler om:

> Salig er hver den som frykter Herren, som vandrer på hans veier. Frukten av dine henders arbeid får du nyte. Salig er du, og det går deg vel.
> Din hustru er som et fruktbart vintre der inne i ditt hus. Dine barn er som oljekvister rundt om ditt bord. Se, slik blir den mann velsignet som frykter Herren. (Sal 128,1–4)

Slik skal også dere lære å leve i ekteskapet; da er dere vel forsørget på alle måter. Dere er sluppet unna djevelens snare, ukyskheten utenfor ekteskapet, og kan derfor ha en god samvittighet for Gud; for han har jo selv innstiftet og ordnet livet i ekteskapet. Og når dere nå hver dag ber Gud være hos dere med sin nåde, og dere samtidig med flid venner dere til å leve et stille og fredelig liv med hverandre og hver dag bære over med hverandres feil, da vil samlivet deres bli så kjærlig og lykkelig at dere skal ha lyst og glede av det.

Og skjer det – noe som ikke vil utebli – at det blir lagt et kors på dere, og at snart det ene, snart det andre går ille og volder dere sorg, så kan dere likevel løfte hendene i slik felles nød og rope til Gud om hjelp. Her har dere da den forjettelsen som Kristus forkynner oss: «Alt det to av dere på jorden blir enige om å be om, skal de få av min Far i himmelen» (Matt 18,19).

Hvorfor vil du da frykte motgang og nød? Hjelpen er jo lovet deg, så sant du og din ektefelle vil be om den som en rett og hel Guds kirke. Og dessuten vet du jo hvor nødvendig korset er for oss kristne; for uten det ville vi aldri rett få merke Guds nådige hjelp.

Takk derfor nå Gud, som jeg sa i begynnelsen, for den nåde at dere er kommet inn i den hellige ektestanden. Be om at Gud med sin nåde vil føre og styre dere i den og bevare dere mot synd og alt ondt.

Og legg først og fremst vinn på at dere ikke gir djevelen innpass hos dere ved vrede og uvilje, så bønnen deres – deres høyeste trøst – ikke blir hindret, men at dere under all nød og motgang kan rope til Gud og alltid beholde hans velsignelse, nåde og vern, inntil Gud kaller dere og dem han har gitt dere, til et annet og bedre liv. Til det hjelpe Gud oss ved den nåde som er gitt oss i Herren Kristus! Amen.

Første likpreken

Hvordan de kristne skal trøste seg når vennene deres dør. Luk 7,11–17.

Apostelen Paulus skriver i Romerbrevet: «Og alt som før er skrevet, det er skrevet til lærdom for oss, for at vi skal ha håp ved det tålmodet og den trøsten som Skriftene gir» (Rom 15,4).

Det ligger nå en gang i vår natur at vi sørger over våre kjære som er døde, og klager og gråter over at de er borte. Da skal vi holde oss til Den hellige skrift og søke den rette og sikre trøsten mot sorgen i den.

Vi kan nok søke trøst mange andre steder og på mange måter, men utenfor Skriften finner vi ingen varig trøst som virkelig kan stille hjertet og stanse sorgen. Det kan bare Den hellige skrift. For Skriften er Den Hellige Ånds bok, og Den Hellige Ånd er den eneste rette mester til å forandre hjertene våre og gjøre sorg og bekymring om til trøst og glede.

Derfor vil vi nå se på beretningen om enkens sønn i Nain, som Herren Jesus vakte opp fra de døde, og holde denne trøsterike gjerningen sammen med det Skriften ellers vitner. Da kan vi lære å trøste oss rett, ikke bare når vi mister kjære og nære venner, men også for vår egen del når vår time er kommet og vi skal skilles herfra. Da skal vi vite sikkert og fast hva vi har å vente og håpe på.

Beretningen står hos Lukas i det sjuende kapitlet, fra vers 11 til vers 17, og lyder slik:

> Dagen etter skjedde det at han dro til en by som heter Nain. Mange av disiplene hans og mye folk gikk dit sammen med ham. Da han nærmet seg byporten, se, da ble en død båret ut. Han var sin mors eneste sønn, og hun var enke. Mye folk fra byen var med henne.
>
> Da Herren så henne, fikk han medynk med henne og sa til henne: Gråt ikke! Så gikk han borttil og rørte ved båren. De som bar den, stanset, og han sa: Unge mann, jeg sier deg: Stå opp! Da satte den døde seg opp og begynte å tale, og han ga ham til hans mor.
>
> Alle ble da grepet av frykt, og de priste Gud og sa: En stor profet er reist opp iblant oss, og Gud har gjestet sitt folk. Og dette ordet om ham kom ut i hele Judea og i hele landet der omkring.

Dette er en svært trøsterik beretning. Den tegner vakkert og treffende to ting: først hva vi mennesker pleier å gjøre med de døde våre, og deretter hva vår kjære Herre Kristus vil gjøre.

Vi vet av erfaring at når et menneske vi har kjær, dør fra oss, kan vi ikke gjøre annet enn enken her: gråte og jamre. For da synes vi, som hun, at vi har mistet dette mennesket helt, at det er ute med ham, og at vi aldri mer skal få glede oss over at han er hos oss og er god mot oss. Slik tenker vi av naturen – det ser vi både hos oss selv og hos andre. Mer kan og vet vi ikke av oss selv.

Men hva lærer vi om dette, først av denne beretningen og så av hele Den hellige skrift og Guds ord? Tenker denne enken rett? Og har hun virkelig grunn til å sørge og gremme seg så inderlig, som om hun nå hadde mistet sønnen sin for godt?

Her kommer vår kjære Herre Kristus og trøster henne – ikke slik vi pleier å trøste hverandre i en slik sorg, der vi bare gjør de andre enda mer sorgfulle og bedrøvede sammen med oss. Han har nok medlidenhet med henne, men at hun gråter, liker han ikke. For han har tenkt å hjelpe henne, og derfor sier han til henne at hun ikke skal gråte. Så går han bort til båren og sier: «Unge mann, jeg sier deg: Stå opp!» Da reiser den døde seg opp og begynner å tale, og han gir ham tilbake til moren hans.

Her ser vi at denne enken ikke hadde noen grunn til å gremme seg så mye. Hun tok grundig feil da hun trodde at hun hadde mistet sønnen sin for godt. For før en halv dag er gått, lever sønnen igjen og er frisk og sunn.

Dette skjedde utenfor byporten i Nain. Alle som var til stede, så med sine egne øyne at enkens sønn var død, men at Herren Jesus Kristus med dette ene ordet vakte ham opp fra døden og gjorde ham levende, som om han bare hadde ligget og sovet i sengen sin.

Nå vitner de hellige profetene og apostlene overalt, og vår kjære Herre Kristus selv i sine prekener, at han, Guds Sønn, vil gjøre den samme gjerningen med alle som tror på ham. Han vil ikke la dem bli i døden, men ved sitt ord vekke dem opp til det evige liv. Slik sier han i Joh 5,28–29: «Den time kommer da alle de som er i gravene skal høre hans røst. Og de skal komme ut – de som har gjort det gode, til livets oppstandelse, men de som har gjort det onde, til dommens oppstandelse.»

Derfor sier og bekjenner vi også i vår hellige kristne trosbekjennelse: «Jeg tror på kjødets oppstandelse og et evig liv.» Vi skal altså ikke bare tro at Herren Jesus vil vekke oss og alle andre kristne opp slik han vekket opp enkens sønn. Vi skal tro enda mer: at han vil vekke oss opp til det evige liv, mens denne unge mannen bare ble vakt opp til dette timelige livet.

Av samme grunn lærer og formaner den hellige Paulus oss i Første Tessalonikerbrev: «Men vi vil ikke, brødre, at dere skal være uvitende om dem som er sovnet inn, for at dere ikke skal sørge som de andre, de som ikke har håp» (1 Tess 4,13).

Med disse ordene setter Paulus for det første et stort skille mellom de kristne og alle andre mennesker. Han sier rett ut at de som ikke er kristne, «ikke har håp». Det er de som ikke tror på Kristus, ikke holder ham for sin frelser og ikke venter seg syndenes forlatelse og et evig liv bare og alene for hans døds skyld. De kan verken for sin egen del eller for andres ha noen trøst mot døden, men

må bli i den evige død og fortapelse. Derfor har de selv og andre med dem god grunn til å gråte og sørge over denne evige nøden.

De kristne er derimot et folk for seg. De har fått den herlige og dyrebare prydelsen at de «har håp», og de kan være ved godt mot, ikke bare når andre som de har kjær, dør fra dem, men også når de selv skal dø.

Og dette håpet er ingen verdslig og timelig trøst. Det er ikke som når folk iblant trøster seg over sin egen eller andres død med at de har levd i ære og anseelse her, har fått barna godt i vei, har etterlatt dem mye gods og lignende. Slik trøster denne verdens barn seg. Men det er en elendig, kjødelig trøst, og den gir ikke noe håp som kan overvinne døden.

De kristne har derimot det håpet og den trøsten at når de mister en venn de har kjær, eller selv skal dø, så tror de at «Jesus døde og sto opp, så skal Gud ved Jesus også føre dem som er sovnet inn, sammen med ham» (1 Tess 4,14). Dette, sier jeg, er den rette trøsten. Den skal vi derfor prente inn i oss og merke oss godt. Vi skal flittig holde den fram for oss selv og trøste hjertene våre med den mot all sorg, motløshet og bekymring når våre kjære venner og slektninger dør.

For Herren Kristus vekker opp enkens sønn fra de døde og gir ham tilbake til henne, enda hun trodde hun hadde mistet ham og derfor gråt og klaget over at han var død.

Slik hører du her om deg selv og alle kristne: Selv om Gud ved døden kaller bort ditt kjære barn, din kjære ektefelle eller en annen god og kjær venn, skal du likevel ikke gråte og gremme deg altfor mye over det. Du skal heller ikke se det slik at du virkelig har mistet dem. For det er visst at de skal gis deg tilbake, så sant du er og blir en kristen. Vår kjære Herre Kristus vil selv føre dem med seg på den ytterste dag og la dere komme sammen igjen. Da skal dere aldri mer skilles i all evighet, men være sammen.

Dette er vårt rette håp og en sikker og fast trøst. Tar du den rett imot i hjertet ditt, skal den snart få all sorgen din til å forsvinne og alle klagene dine til å tie.

Det er riktignok ikke mulig for kjøtt og blod å la være å kjenne smerte ved en slik avskjed. Vi ser jo at også patriarkene sørget av hjertet da foreldrene, hustruene og barna deres døde. Likevel gjør dette håpet en stor forskjell på de kristnes og de ikke-kristnes sorg.

De ikke-kristne har verken håp eller trøst, fordi de verken har eller kjenner Guds ord. Tror de at sjelen dør sammen med legemet, vokser sorgen og smerten bare. For da skjærer de selv bort alt håp ved å tro at det som en gang er borte, er borte og kommer aldri igjen; og jo kjærere et menneske har vært dem, desto større blir sorgen. Tror de derimot at det finnes et liv etter dette, kan de enda mindre finne ro. For hva skal de da bygge håpet om syndenes forlatelse på? Og en ond samvittighet med alle syndene sine kan de jo umulig slippe.

De kristne har derimot et fast håp som umulig kan føre dem vill. For de vet at den som tror på Kristus Jesus – det vil si holder ham for sin frelser, trøster seg ved hans død og ber ham om syndenes forlatelse – han kan også være viss på at han har syndenes forlatelse, og at Gud for sin enbårne Sønns skyld ikke kan være fiendtlig mot et slikt menneske. For Guds befaling er klar og tydelig: Vi skal tro på Jesus Kristus, ta imot ham og stole på ham.

Og selv om døden kommer og river et slikt troende menneske bort som alle andre, vet de kristne likevel at døden ikke kan holde på ham, men skal gi ham tilbake når tiden er inne, på den ytterste dag.

Kjøtt og blod kjenner nok smerte når en venn vi har kjær, går bort. Men ånden ser på Guds ord og sier: «Vel, har jeg deg ikke lenger her på jorden, så skal vi likevel komme sammen igjen der hinsides. Kristus vil gi den sørgende enken sønnen hennes tilbake. Derfor skal gråten og sorgen holdes innenfor sine grenser.»

De kristnes gråt er altså en gråt med et herlig håp i seg, et håp som veier så mye tyngre enn sorgen at sorgen må løse seg opp og forsvinne.

Alt kommer derfor an på at vi holder dette håpet rett fast og prenter det inn i hjertene våre. Da skal vi ikke lenger gremme oss slik over at våre kjære brødre og venner dør, og da skal vi også selv være frimodige når vi må følge etter dem. Men lar vi dette håpet komme bort fra øynene og hjertene våre, kan vi sannelig ikke skylde på noen annen enn oss selv. For alt vår kjære Herre Kristus gjør med sine kristne, har han innrettet slik at de skal bli visse nok på dette håpet, alltid ha grunn til å tenke på det og øve seg i det.

Her skal du for det første se på dåpen din. Hvorfor er du døpt? Hvorfor lar andre seg døpe? Hvorfor vil vi så gjerne være til stede med all tukt og ærefrykt når noen blir døpt? Skal en vinne penger, gods, makt eller lignende ved dåpen? Nei.

Den hellige apostelen Paulus sier om dette i Romerbrevet 6: «Vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død?» (Rom 6,3). Det vil si: Selv om vi må dø som de ikke-kristne, skal dåpen være et pant, et segl og en stadfestelse for oss på at Kristus er død for oss, at hans død skal komme oss til gode, og at vi skal leve med ham i all evighet.

Når du tenker på dåpen din, så tenk derfor også på dette håpet. Vet du at din kjære venn er døpt, og at han har trøstet seg med dåpen sin og holdt den for en skatt han ikke kunne være foruten, så hold opp med å klage og gråte over ham. For ved sin død har han jo nådd fram til å få glede av dåpen sin og fått full del i Kristi død. Da har du jo ingen grunn til å gremme deg så mye for hans skyld, men tvert imot til å være glad.

Og tenk så også på hvordan du rett skal gjøre deg selv rede til denne salige hjemreisen: hvordan du i rett erkjennelse, tro og bekjennelse skal overgi din ånd til Kristus og alltid, som Paulus, «ha lyst til å bryte opp herfra og være med Kristus» (Fil 1,23).

Og på samme måte som dåpen viser oss til dette salige håpet, gjør også vår kjære Herre Jesu Kristi nattverd det. For her hører vi ikke bare den store trøsten mot synden og den evige død, som i seg selv er nok: at Kristi legeme er gitt for oss, og at hans blod er utøst til syndenes forlatelse.

Her blir også dette samme offeret for syndene våre, Jesu Kristi legeme og blod, gitt oss i munnen i brødet og vinen til mat og drikke ved kraften i hans hellige ord. Slik kan våre dødelige legemer her på jorden bli næret til det evige liv med en udødelig mat, som de hellige fedrene også sa.

Derfor er det også blitt skikk blant de kristne at syke mennesker lar seg styrke og bevare med denne levende og evige maten og drikken, så de enda vissere kan gripe håpet om det evige liv.

Det er altså ikke slik som sakramentsspotterne sier, at en i Herrens nattverd bare tar imot brød og vin. Sto ikke ordet og Kristi befaling der, ville ingen her ta imot mer enn brød og vin.

Men her står vår kjære Herre Jesu Kristi ord klart og tydelig. Og det er ulykksalige mennesker og fordervelige forførere som tolker ordene hans annerledes – de ordene som forteller at han tar brødet i hendene sine, takker og bryter det, det vil si deler det ut, og sier: «Ta og et! Dette er mitt legeme.» Likeså at han tar begeret, takker, rekker dem det og sier: «Drikk alle av det! Dette begeret er den nye pakt i mitt blod, som utøses for dere og for mange til syndenes forlatelse.»

I kraft av disse ordene må hver rettroende kristen nødvendigvis bekjenne dette: Hans munn kan ikke kjenne annet enn at han spiser og drikker brød og vin, og øynene hans kan heller ikke se annet. Likevel spiser og drikker han i nattverden Jesu Kristi legeme og blod – ikke i tankene, slik sakramentssvermerne iblant vil dekke over villfarelsen sin, men i sannhet og virkelighet. For slik sier Herren Kristus selv, og vi verken bør eller våger å beskylde ham for å lyve.

Men denne spisingen og drikkingen tjener, som sagt, til å gjøre oss visse i håpet om at vi skal leve i evighet og ikke bli i døden. For legemet vårt er allerede her på jorden ikke bare blitt mettet med forgjengelig brød, men også med Kristi legeme og blod.

Vet du derfor at din kjære venn har vist seg som en kristen i dette, og ikke har foraktet, men lengtet etter og tatt imot denne evige, nåderike maten, så slå deg til ro og vær ikke engstelig for hans skyld. For da skal han ikke bli i døden. Kristus vil, som Paulus sier, føre ham med seg på den ytterste dag og gi ham tilbake til deg, slik han her ga enken sønnen hennes tilbake.

Begge de hellige sakramentene, både dåpen og nattverden, viser oss altså til dette håpet, for at vi skal være visse på det og ikke tvile det minste. Ja, hele prekenembetet er innstiftet nettopp for at dette håpet skal holdes levende i oss og bli sterkere og vissere dag for dag.

For hvorfor formaner Guds ord oss til å tro på vår Herre Kristus, sette håpet og hjertet vårt til hans lidelse og død, elske hverandre, vokte oss for alt som vekker anstøt, kjempe mot kjøttet og synden og gi alle mennesker et godt eksempel? Blir ikke alt dette forkynt for at vi skal holde fast ved dette håpet? For der det ikke er noen tro og ingen kjærlighet, men anstøt og et syndig liv, der må en frykte Guds vrede og straff.

Men særlig har Skriften en svært vakker måte å uttrykke seg på når den taler om døden og de døde. Etter vår språkbruk og måte å tale på sier vi: «Nå er også han død og borte», eller om en annen: «Han er for lenge siden smuldret bort i graven.»

Men Skriften sier (bare om de kristne): «Han er sovnet inn.» Den kaller altså ikke døden «død», men «en søvn». Med det vil den vise at selv om de kristne må

dø like vel som de ikke-kristne, er døden deres likevel en søt og mild søvn som de skal vekkes opp av igjen.

Det er umulig at et friskt menneske som sover, ikke skulle våkne igjen. Like umulig er det at en kristen skulle bli liggende i døden for alltid, for han tror på Kristus, bekjenner ham, ber om hans hjelp og har slik tatt avskjed med denne verden. Derfor skal Kristus på den ytterste dag visselig kalle ham fram ved sitt ord, slik han her vekker opp enkens sønn. Han skal føre ham med seg til dommen over djevelen og alle ugudelige og deretter holde ham oppe og bevare ham i evighet.

Når nå alt dette er slik, så tenk selv etter hva vi skal gjøre, og hvordan vi skal forholde oss til de døde våre. Skal vi gremme oss og gråte over dem slik vi pleier når en av vennene våre rammes av en stor ulykke? Eller tenke at vi har mistet dem helt og aldri mer skal komme sammen med dem? Nei, for Guds skyld! For hvordan skulle det stemme med det håpet vi nå har hørt om? Det håpet holdes fram for oss på så mange måter og gir oss full og fast visshet om at det ikke skjer de kristne noe ondt når de dør.

Derfor skal vi tro og slett ikke tvile på at når de kristne sovner inn og skilles fra denne verden, da er nettopp den salige timen kommet for dem som de hele livet har bedt om når de sa: «Komme ditt rike! Frels oss fra det onde!» For det kan jo bare skje når vi tar avskjed med denne verden i Jesu Kristi navn. Først da blir vi virkelig frelst fra alt ondt.

Og til slutt følger også dette: at vi sammen med alle kristne ved Kristus skal vekkes opp til hans evige rike. Der skal vi finne igjen og komme sammen med dem vi har hatt kjær her på jorden. Ja, der skal vi bo sammen med de kjære, hellige englene, patriarkene, profetene, apostlene og alle de utvalgte, glede oss med dem i Gud og i en slik glede prise og takke Gud i evighet.

Men er vi ikke noen usle, elendige mennesker når vi sørger og gremmer oss så sterkt når ektefellen vår, barnet vårt, broren eller søsteren vår eller en annen god og fortrolig venn dør fra oss? Høyt regnet kunne vi jo bare ha håpet å leve sammen med dem her i ti eller tjue år til. Denne korte tiden tar du deg så tungt til hjerte. Og du vil verken la deg trøste av eller glede deg over at du i stedet for denne korte tiden skal bo hos dem og leve sammen med dem i evighet i all glede og salighet.

Her på jorden kan det jo ikke være annet enn uro, sorg og kummer. Det kjenner vi daglig både i husholdningen og hos våre kjæreste og nærmeste: Snart går det ene, snart det andre galt for oss; den ene blir syk, den andre kommer til skade på andre måter.

Fra alt dette er de døde befridd. De ligger i gravene sine som i sengen sin, i en søt og stille søvn, og venter på stunden da vår Herre Kristus skal komme og banke på døren til soverommet og kalle dem fram, for at de sammen med alle gudfryktige skal leve med Gud og hans kjære engler i all evighet.

Hvem vil vel sørge over det? Over slike døde skulle vi jo nettopp glede oss og takke Gud av hjertet for at de er kommet så nær oppfyllelsen av sitt håp. Vi som ennå er igjen her på jorden, har derimot så langt igjen til målet og skal ennå gjennom så mange farer og overvinne så mange hindringer før vi kan nå det.

La oss derfor lære dette. For det sømmer seg ikke for oss som er kristne og har dette visse og salige håpet, å sørge så sterkt og gråte og klage så jammerlig som enken i evangeliet. Hun mener at det er ute med sønnen hennes. Hun vet jo ikke hvilken mektig gjest som her kommer til henne, og at han bare trenger å si ett ord for at sønnen skal bli levende og frisk igjen. Hadde hun kunnet vite eller håpe dette, hadde hun neppe grått så bittert.

Men vi vet det. Dette håpet er, som dere har hørt, forkynt for oss på så mange måter og gjort så visst og sikkert at det ikke sømmer seg for oss å gråte så bittert over dem som er sovnet inn i Herren, og gremme oss like sterkt som hedningene, som ikke har noe håp.

For det er visst at de som er sovnet inn i Herren, ikke skal bli i døden, men stå opp igjen til det evige liv. Og der skal vi, så sant vi holder fast ved troen, komme til dem igjen og leve evig med dem – ja, ikke bare med dem, men med alle de kjære, hellige englene, patriarkene, profetene, apostlene og alle Guds hellige.

Hadde vi nå dette håpet fast og visst i oss, tror du ikke da at vi ville glemme alle bekymringer og av hjertet lengte etter at den kjære Gud snart skulle komme og kalle også oss bort fra denne jammerdalen og føre oss til denne herlige forsamlingen? Men kjøtt og blod beholder sin natur. Det ser ikke dette evige gode, og derfor setter vi ikke hjertet vårt til det og lengter ikke etter det. Vi holder fast ved det timelige med hender og føtter. Det er det vi liker, og det kan vi aldri glemme.

Derfor trengs det virkelig at vi blir formant mye og ofte med Ordet og forkynnelsen av det, så vi ikke glemmer dette håpet. Jo lenger vi lever, desto fastere og sterkere skal vi prente det inn i hjertene våre. Da blir vi ikke bare fri for all bekymring for våre kjære venner som er døde – det skjer dem jo ikke noe ondt når de dør – men vi kan også selv se døden vår i møte med glede og lengsel, så også vi kan komme til den samme salighet og nåde.

Det gi Gud oss alle for sin kjære Sønns, Jesu Kristi, skyld! Amen.

Andre likpreken

Om hvilke tanker de kristne skal ha når de følger et lik til graven, og om noen særlige tilfeller og hvordan vi skal trøste oss i dem.

Mine kjære venner, dere har nå hørt at det på grunn av vårt kristne håp slett ikke sømmer seg for kristne å jamre seg over de døde sine og være like utrøstelige som hedningene. For slik Kristus med et ord vakte enkens sønn opp fra døden, slik vil han også vekke opp sine kristne på den ytterste dag og deretter la dem leve med oss i all evighet, så sant også vi er kristne.

Derfor skal vi i hjertet tenke på at de er gått bort, som om de bare var reist et stykke tid i forveien fra byen og landet vårt til et annet land. Dit skal også vi følge etter dem når tiden er inne, og så leve livet sammen med dem igjen.

Det er naturlig å kjenne sorg ved en slik avskjed. Men i sorgen holder hjertet seg hele tiden til den trøsten at det bare gjelder en kort tid, og at vi så skal komme sammen igjen. Slik skulle vi også gjøre. Da ville sorgen og smerten snart gi seg for dette håpets skyld. Men den som ikke vil slippe tankene om de døde, kan gjøre seg andre og nyttigere tanker – tanker som stemmer med dette håpet og gjør oss bedre. Skriften selv viser oss til slike tanker, som dere nå skal høre.

Når du er der noen ligger lik, eller du følger en død til graven, har du stor grunn til å minnes i hjertet og i fullt alvor at også du er et menneske. Det som nå har hendt denne vennen, kjenningen eller slektningen din, skal en dag også hende deg: Gud skal også kalle deg bort fra dette livet.

Innbill deg derfor ikke at du er trygg, og fortsett ikke i synder du vet om. Tenk på Guds dom og gjør deg rede til denne reisen, så du ikke uventet blir innhentet av Guds rettferdige, men forferdelige dom over syndere som ikke vil omvende seg.

Lar du disse tankene virkelig gå deg til hjerte, får du så mye å gjøre med deg selv at du glemmer å gråte over de døde. Da vil du prise dem salige og i stedet gråte inderlig over deg selv, fordi du ennå sitter midt i all syndens elendighet og fare. Den gråten er nyttig og nødvendig for deg, for den fører til bedring. Den andre gråten derimot vekker anstøt og er unyttig, for den tar fra oss det håpet vi skal ha og trøste oss med ved Kristus.

Derfor sier den vise mann i Forkynneren 7,2–4: «Bedre er det å gå til sørgehus enn til gjestebud. For i sørgehuset ender hvert menneskes liv, og den som lever, skal legge seg det på hjertet. Bedre er sorg enn latter, for et sørgmodig ansikt

kan gjøre hjertet vel. De vises hjerte er i sorgens hus, mens dårenes hjerte er i gledens hus.»

Merk deg dette skriftordet godt, og lær av det hva du skal tenke når du følger et lik til graven. Du skal ikke bekymre deg for ham som nå er ferdig med all nød og har sovnet inn i den rette bekjennelse og tro på Guds Sønn. Du skal bekymre deg for deg selv og tenke på at også du skal gå samme vei.

Men hvordan gjør du deg nå rede til denne reisen? Se, der ligger du i utukt, fråtsing, drukkenskap, åger, gjerrighet eller åpenlyst hat og fiendskap mot din neste. Du har åpenlyst gjort ham skade og verken bedt om tilgivelse eller gjort skaden god igjen. Alt dette er et sikkert tegn på at du ikke frykter døden.

Men tenk om den nå kom brått og overrasket deg, slik den gjør med så mange – hvordan skulle du da bestå for Guds dom? Hold derfor opp med det i tide og innrett deg som en kristen, så Gud i det minste kan finne en god vilje og et godt forsett hos deg – for dette livet og denne verden er jo så onde.

Men hva skjer? Vi går i begravelse og ser hvordan folk vi hver dag har hatt omgang med, farer herfra, i dag den ene og i morgen den andre. Ja, vi vet at døden aldri har hoppet over eller spart noen, og at ingen kommer tilbake.

Og likevel går vi her som de blinde, som ser like lite midt på lyse dagen som i bekmørk natt. Vi tar ikke disse eksemplene til hjerte og tenker ikke på at turen i dag eller i morgen kan komme til oss. Derfor blir vi de samme som før og fortsetter i det gamle traven, som gamle kjerrehester som ikke lar seg drive ut av takten.

Men når vi blir advart slik daglig og på så mange måter, og likevel slett ikke vil akte på advarslene eller bruke dem til å bli bedre, står vi sannelig i stor fare.

De kristne derimot blir både ved dette og ved annet minnet om noe annet: Selv om det gjør vondt for kjøtt og blod å miste venner de har kjær, har de likevel det salige håpet og den glade vissheten at de slett ikke har mistet dem. Gud har bare gjemt dem for en tid og tatt dem i god forvaring. Siden vil han føre dem og oss fram igjen ved Kristus og med ham og gi dem tilbake til oss, så sant vi blir værende sanne kristne.

Derfor slår de kristne seg til ro når det gjelder dem som er sovnet inn. I stedet tenker de alvorlig over hvordan det står til med dem selv, og hvordan Gud skal finne dem når de selv skal dø. Disse tankene er gode og nyttige og vil visselig føre til bedring.

Derfor formaner den vise mann oss med god grunn til gjerne å gå i et sørgehus. For der ser vi for øynene våre hvor svært fort og uventet det også kan være slutt med oss. Dårene derimot – det vil si de som verken bryr seg om Guds ord eller frykter Gud – holder seg borte fra slike steder. De verken vil eller kan være til stede hos døende mennesker, men går heller i gjestebud for å søke fornøyelse og tidsfordriv.

Men hvordan ender det til sist? I de gode dagene sine har de ikke villet se eller tenke på den nøden som kommer, men bare brydd seg om denne verden og lysten i den. Så kommer til slutt døden og Guds dom så brått over dem at de verken vet ut eller inn, men blir helt utrøstelige.

Slik går det ikke de vise og gudfryktige. De vil gjerne være hos døende mennesker, der en ikke ler og er lystig, men der en gråter og sørger. For hos de døende blir de bedre, og de blir minnet om å gjøre seg rede på samme måte til denne hjemreisen. Slik lever de gudfryktig og venter alle sine dager på den salige avskjedsstunden. Derfor blir de ikke trygge og sorgløse som den store, ryggesløse hopen.

Og når Gud så kommer og kaller dem bort fra denne elendigheten, finner han dem ikke sovende som de andre, men lysvåkne og godt forberedt, som folk som vet hva som skjer med dem, og hvor de er på vei. De andre er derimot som et menneske som blir overfalt midt i den dypeste søvn og verken vet ut eller inn eller hva som skjer med ham.

Dernest skal vi også åpne munnen og hjertet vårt for Gud, bekjenne syndene våre og be ham om syndenes forlatelse. Vi skal be om at han ved Den Hellige Ånds hjelp vil styre hjertene våre, styrke troen vår, tenne kjærligheten, vekke håpet om det evige liv for Kristi skyld og feie ut og dempe den synden som ennå er igjen.

Da skal ikke kjøtt og blod og den giftige djevelen igjen få oss i snarene sine, forføre oss til ulydighet og slik dra oss bort fra nåden og Guds rike. For djevelen pønsker hele tiden på å drive kjøtt og blod til opprør mot Guds ord og vilje. Derfor er det umulig å holde stand mot denne fienden hvis ikke Den Hellige Ånd kommer til oss og hjelper oss å kjempe mot ham.

Se, her finner du også tanker som er svært tjenlige til å gjøre deg bedre. De drar deg bort fra sorgen over den døde, som nå hviler i Herren, og peker på deg selv. De lærer deg hvordan du rett skal ruste og forberede deg til denne reisen.

Det lærer også den hellige profeten Moses oss i Salme 90. Han klager lenge over hvor jammerlig det står til med oss mennesker. Her på jorden må vi bære all slags nød og elendighet, og i tillegg må vi for syndenes skyld frykte Guds vrede og den evige død. Så bryter han ut: «Å Herre, men hvem tror vel at du er så svært vred, og hvem frykter nok for denne din harme? Lær oss derfor å tenke på at vi skal dø, så vi kan bli forstandige.» (*Oversetterens merknad: Sal 90,11–12 etter Luthers bibeloversettelse.*)

Hva er nå dette for en bønn? Skal Herren vår Gud først lære oss dette? Ser vi det ikke daglig for øynene våre – ja, merker vi ikke hver time at vi uten stans nærmer oss graven? Hvorfor ber da Moses Herren om å lære ham og oss alle dette? Svar: Det er sant at vi alle ser det for øynene våre hver dag.

Men det går ikke alle til hjerte; vi tenker ikke alvorlig på at det samme hvert øyeblikk kan skje med oss. Ellers ville vi nok leve ganske annerledes. Vi ville ikke strebe så ivrig etter å rive til oss timelig ære og rikdom, og enda mindre for slike tings skyld belaste oss med synder og pådra oss Guds vrede. Nei, da ville vi jo være villige til å tjene og hjelpe alle, aldri leve i uvennskap med noen eller gjøre noen skade, men alltid akte på Guds ord og be Gud holde oss fast ved Ordet og gi oss et salig endelikt. Dette kaller Moses å «bli forstandig», «å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet».

Derimot er det den største dårskap når vi ikke tenker på Gud, på Guds dom, på Guds vrede og på de evige gode, men bryr oss langt mer om dette timelige, som vi til sist likevel må la bli igjen her, alt sammen.

Moses ber her og formaner oss alle med sitt eksempel om ikke å glemme vår siste time, men alltid be Gud være hos oss med sin nåde, holde oss til sitt ord, bevare oss i den rette tro og trøste oss med Den Hellige Ånd. Slik lærer og byr også vår kjære Herre Kristus oss å be om dette i Fadervår, når vi sier: «Frels oss fra det onde!» For det kan ikke skje før og ikke på noen annen måte enn når Gud i nåde tar oss til seg fra denne onde verden og gjør ende på dette timelige livet.

Men når du tenker alvorlig over hvor lett djevelen kan dåre oss og kaste oss i synd, tar du visselig med den sjette bønnen også. Da ber du ikke bare om å bli frelst fra alt ondt, men også om at Gud ikke vil føre oss inn i fristelse. Det vil si at han vil være hos oss i alle slags anfektelser og fristelser og ved sitt ord og sin Hellige Ånd føre oss ut av dem igjen, så vi ikke blir sittende i dem og går fortapt.

Se, vil du forholde deg rett hos en som er død, så får du på denne måten så mye å gjøre med deg selv at du kunne ha god grunn til å glemme den døde helt og bare sørge og gråte over deg selv.

For det tredje må også dette komme til: Når du er der en død kristen ligger lik, eller følger ham til graven, skal du takke Gud av hjertet, først for den dødes og så for din egen del. Takk ham for at han har latt dere begge komme til erkjennelse av hans hellige ord, og for at han har bevart din kjære venn i denne bekjennelsen helt til enden. For dette er den største nåde og den høyeste velgjerning.

Vi skal gi Gud æren for det og sette vår faste lit til ham: at han også vil gi oss en salig avskjedsstund, og at han ikke bare vil bevare våre kjære brødre og søstre, som vi håper er sovnet inn i den rette tro og bekjennelse, til den ytterste dag, men også føre oss sammen med dem igjen og deretter la oss leve sammen i evighet.

Vil en da forholde seg rett og kristelig ved en gravferd, skal en altså ikke bare holde klagen og gråten innenfor sine grenser. En skal også trøste seg med håpet om at de døde så vel som vi selv skal arve det evige liv for Kristi skyld. Vi skal leve sammen i evighet hos Gud med de kjære englene, patriarkene, profetene, apostlene og alle Guds hellige som noen gang har vandret her på jorden.

For slik Kristus her ved sitt ord vekker opp enkens sønn fra døden, slik vil han også på den ytterste dag vekke opp til det evige liv alle som tror på ham. Det vil si: alle som glade og frimodige stoler på hans lidelse, død og oppstandelse og trøster seg med den. Dette er den trøsten vi skal ha ved våre kjære brødre og søstre som er sovnet inn og har gått herfra i bekjennelsen av Kristus og hans ord.

Men en finner også ryggesløse mennesker som i sine gode dager ikke akter på Guds ord og ikke går til det høyverdige sakrament, men ligger i synder og åpenbare forargelser. Selv om de blir syke og sengeliggende, og noen mot deres vilje får dem til å kalle på en av kirkens tjenere for å gi dem sakramentet, er det likevel ikke alvor for dem. De gjør det mer fordi det er skikk og bruk, og for ikke å bli regnet som ikke-kristne, enn for å trøste samvittigheten sin med det. Derfor hender det ofte at de i dødsnøden ikke bryr seg om Gud, men om penger, gods og slikt.

For slike mennesker skal en derfor be alvorlig til Gud mens de ennå lever, at han vil opplyse hjertene deres og i nåde omvende dem til sitt ord. For med dem står det svært farlig til.

Iblant vil Gud også advare andre mennesker ved slike eksempler, så de i tide skal holde opp med syndene sine, holde seg til Ordet og bli gudfryktige. For en ser iblant mange tegn som gjør at en må frykte at slike mennesker får en ond død og går fortapt.

Det må gå en sann kristen hardt til hjerte og gjøre ham inderlig bedrøvet, både fordi en er i slekt med dem, og særlig fordi det er åpenbare tegn på at Guds vrede hviler over slike mennesker. For her er ikke det håpet til stede som vi hittil har talt om.

Likevel skal en tenke på at Gud som en rettferdig dommer ikke kan la noen synd, og særlig ikke forakt for hans hellige ord, gå ustraffet. Verden trenger også slike advarende eksempler, så den med enda større alvor og enda raskere kan lære å holde seg til Guds ord og legge vinn på et kristent liv.

Videre skal slike eksempler få en til å takke Gud for sin egen del, fordi han har gitt oss et annet hjerte. Og dem som dør uten lys og kors, det vil si uten å kjenne og bekjenne Guds Sønn, den korsfestede, osv., skal en overlate til Gud. For vi vet jo at Gud er rettferdig og barmhjertig, og at han altså ikke gjør noe menneske urett.

Svært ofte tenker en også at den ene eller den andre har hatt en farlig avskjed med dette livet – som når en iblant finner et menneske dødt i sengen, eller når noen på andre måter blir kalt bort ved en brå død. Da tenker en straks: «Hvem vet om han i denne nøden tenkte på Gud, påkalte ham og ba om hans hjelp? Hadde han bare ligget syk og i en eneste time hatt et menneske hos seg som kunne ha undervist ham med Guds ord og styrket ham med det hellige sakrament! Da var det i det minste mer håp om at han hadde fått et salig endelikt. For vi hadde ham kjær og ville nødig at det skulle gå ham ille.»

På samme måte hender det ofte, særlig under pest og andre smittsomme sykdommer, at menneskene blir så hardt angrepet av sykdommen at de blir forvirret i hodet og er det helt til enden. Da hjelper det ikke om en aldri så lenge sier fram stykker av Guds hellige ord for dem. Også dette synes å være en farlig død, med lite håp og liten trøst.

I slike tilfeller skal vi særlig akte på to ting og så slå alle andre tanker fra oss. For disse to tingene kan ikke slå feil.

For det første skal en se på hva slags liv slike mennesker har levd i sine gode dager, mens de ennå hadde full bruk av forstanden. Finner du da at de har elsket Guds ord og holdt seg flittig til det, ikke foraktet det hellige sakrament, men bekjent Herren Kristus, hatt ham kjær og stolt på ham, så slå deg til ro, selv om de er blitt kalt bort brått.

For selv om det har vært noe skrøpelighet og synd hos dem, har det også vært tro og tillit til Herren Kristus. Og denne troen og tilliten er den rette brennende ild, som fortærer all synd og renser fra all urenhet.

Og for det andre skal vi også styrke oss i dette håpet ved ikke å ta fra Herren vår Gud hans navn, men la vår Herre Jesus Kristus få beholde sitt embete

uhindret. Hva er så navnet til Herren vår Gud? Han heter barmhjertig og nådig. Denne barmhjertigheten og nåden har han stadfestet med sin dyreste skatt, sin enbårne Sønn, som han for alle synderes skyld har latt bli menneske og dø på korset. Dette er Guds hellige navn og vilje.

Men tenk også på hva som er det egentlige embetet til Guds Sønn, vår Herre Jesus Kristus: at han skal oppsøke de stakkars synderne, vinne nåde for dem, frelse dem fra syndene deres og gjøre dem salige. Hvordan skulle det da være mulig at Gud lot dette navnet bli tatt fra seg fordi et menneske dør brått eller i vanvidd? Skulle Gud av den grunn holde opp med å være barmhjertig? Skulle han av den grunn vegre seg for å hjelpe?

Ja, jo større og høyere nøden og faren blir, desto fastere skal du tro at Gud i kraft av sitt hellige navn har vært hos dette mennesket ved sin Hellige Ånd. Gud har vært hos ham også da han på grunn av ulykken ikke lenger var seg selv, men halvdød eller uten forstand.

Nei, en slik tyrann vil Gud ikke være. Han vil ikke dømme oss etter hva vi er blitt i vår største svakhet og elendighet. Han akter heller på om du, mens du ennå var ved full kraft, åpent har bekjent og satt din lit til hans Sønn og elsket hans ord, enn på hvilken synd og skrøpelighet det likevel kan ha vært hos deg. For hans godhet, nåde, barmhjertighet og langmodighet er usigelig store.

Videre: Hvordan skulle det vel være mulig at Guds Sønn nettopp i en slik nød skulle svikte sitt embete? At han ikke med sin nåde skulle oppsøke og hjelpe en slik ulykkelig synder og stå ham bi med sin Hellige Ånd nettopp nå, når nøden er størst og han trenger det aller mest? Det ville jo være å håne denne gode og nådige Herren på det aller skammeligste om noen ville tro at han er unådig nettopp når nåden trengs aller mest.

Han sier: Jeg vil ikke dømme noen, men mitt ord skal dømme dem som ikke tror (Joh 12,47–48). Men dette er ikke sagt om dem som har mistet forstanden og ikke lenger er seg selv. Det er sagt om dem som har forstanden i behold og kan bruke øynene, ørene og de andre lemmene sine som de vil. Når de går bort i forakt for sakramentet og uten å bry seg om Ordet, har de allerede fått sin dom. For når de ikke vil ha nåde, står de ikke til å hjelpe. Noe annet Guds ord og noen annen Kristus finner de ikke.

Men med dem som dør en brå død eller mister forstanden i en sykdom, er det ingen fare når en vet at de i sine gode dager har elsket Guds ord, ikke foraktet sakramentet og ellers ikke har ført et ukristelig liv. For riktignok kan ingen bringe det så langt at han er helt uten synd og ikke har noen ond samvittighet for syndenes skyld. Men mot denne onde samvittigheten hjelper troen på Kristus. For der denne troen er, der er nåde og syndenes forlatelse. Ja, Kristus sier jo selv at han er syndernes lege og ikke er å finne noe annet sted enn hos synderne.

Derfor skal enhver kristen si i slike tilfeller: «Se, det er to ting jeg skal tenke på. For det første at jeg skal dø og etter denne døden bli evig salig for Kristi skyld. Og for det andre at jeg ikke vet når, hvor eller hvordan jeg skal dø, eller hva Gud har bestemt for meg i så måte. Det første – at jeg skal dø og bli salig – vet jeg, Gud være lovet, med full visshet. Det skal verken djevelen eller dødsrikets porter ta fra meg. For Kristus er jo vår frelser. Han har betalt for min og hele

verdens synd, forlikt meg og alle troende med den kjære Herre Gud, overvunnet døden og åpnet veien inn til det evige liv for oss; for han er oppstandelsen og livet. Dette er visst, og det mennesket som lar denne vissheten bli tatt fra seg, er ulykksalig og fortapt.»

Men når nå dette er visst, skal vi ikke bekymre oss for det andre, som er uvisst: hvordan Gud vil kalle oss bort fra dette livet. Vil den kjære Gud at jeg skal dø i sengen min, så vil jeg stole på hans miskunn. Samtidig vil jeg daglig be ham om av faderlig nåde å bevare meg til enden i den rette tro på hans ord, som er en Guds kraft som gjør alle som tror, levende og salige.

Men vil han kalle meg brått herfra, så er også det godt. For jeg har like fullt en frelser som har lovet meg det evige liv etter dette livet, selv om han ikke har sagt meg hvordan han vil la meg dø. Det står i hans hånd: «Enten vi da lever eller dør, så hører vi Herren til» (Rom 14,8). Derfor skal vi ikke bekymre oss for dette, men dag og natt takke ham for hans nåde og for at vi vet oss godt sørget for etter dette livet.

Men siden vi ikke vet når, hvor og hvordan Gud vil kalle oss herfra, skal vi likevel alltid arbeide for å ha en god samvittighet og vokte oss for all kjent synd og alt som vekker anstøt. Riktignok kan vi aldri leve helt uten synd her på jorden, men likevel er det en stor forskjell på kristne og ikke-kristne. For de kristne bekjenner og angrer synden sin, vender seg bort fra den og ber Gud være dem nådig for Kristi skyld. Det gjør ikke de ikke-kristne, og derfor lever de også i svært stor fare.

Har du altså merket hos din kjære venn at han ikke med vitende og vilje har villet gjøre noen urett, og at han flittig har holdt seg til Guds ord, søkt trøst i det, formant seg selv med det og strevd for å rette seg etter det, så la den kjære Gud råde. For å leve vel er å leve i troen og etter Guds ord, og da må det også følge at en dør vel.

Vi har jo en barmhjertig og nådig Gud og vet at vår kjære Herre Kristus ikke vil gi opp sitt embete hos de stakkars synderne, men stå hos dem i all nød. Og siden nøden er størst når døden brått og uventet overrasker en, i sengen eller et annet sted, eller når en har mistet sans og samling i en slik nød, så tvil ikke på at den rette legen for synd og død nok vil være til stede.

Den nådige og barmhjertige Gud vil ikke dømme slike mennesker slik han finner dem i deres store elendighet, men slik han før har funnet dem: da de var friske og hadde sans og samling, gjerne hørte Guds ord, gledet og trøstet seg ved det og holdt fast ved den rette tro og bekjennelse.

En slik død er derfor ikke en forferdelig død. Men forferdelig er døden for dem som lever i åpenlys gudsbespottelse eller blir revet bort midt i den. Slik er det gått flere ugudelige prester i Berlin, Leipzig, Merseburg og andre steder: Mens de ennå sto på prekestolen og spottet Gud og hans ord, falt de brått om og døde som fe.

Og forferdelig er døden for dem som lever i åpenbare forargelser, forakter Ordet og sakramentene, dag og natt lever i sus og dus, fråtsing, drukkenskap, utukt og andre grove synder og verken vil holde opp med det eller bli bedre.

Når slike mennesker blir revet brått bort, er det en skrekkelig død, og den evige fortapelse må visselig følge etter. For Gud vil ikke tåle en slik forakt for sitt ord og heller ikke la den gå ustraffet.

Slik sier også apostelen Paulus (Gal 5,19–21): «Kjødets gjerninger er åpenbare. Det er slikt som utukt, urenhet, skamløshet, avgudsdyrkelse, trolldom, fiendskap, trette, avindsyke, sinne, ærgjerrighet, splittelse, partier, misunnelse, mord, drukkenskap, svirelag og annet slikt. Om dette sier jeg dere på forhånd, som jeg også før har sagt dere: De som gjør slikt, skal ikke arve Guds rike.» Derfor skal hver og en i tide holde opp med slikt og bli bedre før Guds vrede og dom innhenter ham.

Dette får være nok undervisning for denne gang om hvordan en skal forholde seg ved kristne som er døde. Den allmektige, evige Far i himmelen bevare oss i nåde for sin Sønns, Jesu Kristi, skyld ved sin Hellige Ånd, så vi holder fast ved hans hellige ord, og gi oss, når vår time kommer, et mildt og salig endelikt! Amen.

Gud Fader, Gud Sønn og Gud Den Hellige Ånd, den eneste, evige Gud, være evig lovet og æret for denne nyttige lære og for alle sine velgjerninger! Amen.

Formaning til felles bønn etter prekenen

En alminnelig formular eller veiledning for hvordan menigheten etter prekenens slutt skal formanes til felles bønn.

Mine kjære venner!

Vi er nå samlet her i vår Herre Jesu Kristi navn. Vi har fått Guds befaling om at vi skal be, og løftet om at alt vi ber om i Jesu Kristi navn, vil vår nådige Far i himmelen gjerne gi oss.

La oss derfor først tenke på nøden i hele kristenheten og be Gud bevare sitt ord rent og klart for oss mot alle sekter og alt kjetteri, og i nåde verne sin stakkars kristenhet mot alle angrep fra djevelen og tyrannene.

La oss dernest be for dette timelige livet: at Gud i nåde vil velsigne oss med fred og godt vær, bevare oss for dyrtid og pest, og særlig for sitt hellige navns skyld stå imot tyrkerne og alle de andre fiendene av hans ord og hans kirke.

Be så for alle myndigheter i hele kristenheten: at Gud med sitt ord og sin Ånd vil opplyse hjertene deres, så hans ord og ære blir fremmet og ikke hindret av dem, og at det kan bli enda mer fred under deres styre.

Be også særlig for vår landsherre, som Gud har satt oss under i ly og vern: at Herren vår Gud vil være med i hans styre og gi ham lykke og velsignelse til det. Da kan Guds ord og ære og all ærbarhet bli fremmet, alt som vekker anstøt – og det er ennå mye igjen av det – bli hindret, og det felles beste bli hjulpet fram under et godt og fredelig styre.

Be dernest også for alle andre fyrster og stender som hittil har bekjent Guds ord: at Gud i nåde vil holde dem oppe i en slik bekjennelse, la stadig flere komme til og vokte dem for alt som vekker anstøt. Be også om at han vil hindre planene til dem som med vilje har forfulgt og fremdeles forfølger hans ord, og i nåde forsvare sin kirke mot slike.

Men særlig har vi plikt til å be til Gud for de mange kristne som i våre dager rundt omkring i alle land blir forfulgt, fordrevet, kastet i fengsel og på det ynkeligste pint og slått i hjel for Guds ords skyld. Vi skal be for dem at han med sin Hellige Ånd vil trøste og styrke hjertene deres, bevare dem faste i bekjennelsen av den rette lære og tro og hjelpe dem til salighet både på legeme og sjel.

Be videre for våre stakkars brødre og søstre rundt omkring i hele verden der det råder tunge sykdommer eller andre store anfektelser: at Gud i nåde vil fri dem ut av en slik nød.

Særlig ber vi dere om en kristen forbønn for N. N. …

Be til slutt også for de stakkars menneskene som ennå ligger i villfarelse og med en ond samvittighet under pavedømmet, og som ikke har den salige kjennskapen til Guds ord som vi har: at Gud vil føre også dem til sin nådes lys og ved den rette tro på Kristus gjøre dem evig salige sammen med oss.

Be nå med andakt og tro et fadervår, så vi kan få alt dette!

Vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn være med dere alle! Amen.

Slutt på Huspostillen.

Om Martin Luther

1483–1546

Martin Luther (1483–1546) ble født i Eisleben i Tyskland. Han studerte jus, men gikk i 1505 i kloster hos augustinereremittene i Erfurt, ble prest og senere doktor og professor i bibelteologi ved universitetet i Wittenberg. Her foreleste han over Salmene, Romerbrevet og Galaterbrevet.

Gjennom arbeidet med Skriften kom han til den innsikten som ble reformasjonens kjerne: at mennesket blir rettferdig for Gud av nåde, ved troen på Kristus, og ikke ved egne gjerninger. Da han i 1517 offentliggjorde sine 95 teser mot avlatshandelen, satte han i gang en bevegelse som forandret kirken i store deler av Europa. Han oversatte Bibelen til tysk, skrev salmer, katekismer og et stort antall prekener og bibelutleggelser.

Utleggelsen av Galaterbrevet bygger på forelesninger han holdt i Wittenberg i 1531 og ble utgitt i 1535. Luther kalte selv Galaterbrevet «min Katharina von Bora», etter sin hustru, fordi han satte det så høyt. Kommentaren regnes som en av de klareste framstillingene av læren om rettferdiggjørelsen ved tro.

Ordforklaringer

Ambrosius – Kirkefar og biskop i Milano (ca. 340–397), som døpte Augustin.
Anfektelse – Luthers ord for åndelig angrep og indre kamp: tvil, frykt for Guds vrede og djevelens anklager mot samvittigheten, slik at troen blir angrepet.
Aristoteles – Gresk filosof (384–322 f.Kr.). Middelalderens teologer bygde mye på hans logikk og etikk, og Luther mente at han hadde fått altfor stor plass i teologien.
Arius og arianerne – Arius (ca. 256–336) lærte at Kristus ikke er Gud av samme vesen som Faderen. Læren ble avvist på kirkemøtet i Nikea i 325. Tilhengerne kalles arianere.
Augustin – Kirkefar og biskop i Hippo i Nord-Afrika (354–430). Den av kirkefedrene Luther satte høyest, særlig for læren om nåden.
Avlat – Ettergivelse av straff for synd, som kirken ga mot betaling eller fromme gjerninger. Striden om avlaten satte i gang reformasjonen i 1517.
Bernhard – Bernhard av Clairvaux (1090–1153), abbed og forkynner. Luther satte ham høyt fordi han til sist holdt seg til Kristus alene.
Dominikus – Dominikus (ca. 1170–1221), spansk prest som grunnla dominikanerordenen, en tiggerorden av predikanter.
Donatister – En kirkelig bevegelse i Nord-Afrika fra ca. 310. De mente at prester som hadde falt fra under forfølgelsen, ikke kunne forvalte gyldige sakramenter, og skilte seg ut fra resten av kirken.
Epikureere – Egentlig tilhengere av den greske filosofen Epikur (300-tallet f.Kr.). Ordet ble brukt om folk som bare lever for å nyte livet og ikke bryr seg om Gud.
Eremitt – En eneboer som trakk seg bort fra verden for å leve et strengt og gudfryktig liv, ofte i ørkenen.
Frans – Frans av Assisi (1181/82–1226), som grunnla fransiskanerordenen, de fattige tiggermunkene (barfotmunkene).
Gjendøpere – En radikal bevegelse fra 1520-årene som forkastet barnedåpen og døpte voksne på nytt. Noen grupper ble også opprørske, som i Münster i 1534–35.
Gjøre fyllest – Betale fullt ut, gjøre opp for: Kristus har gjort fyllest for synden, det vil si betalt hele skylden.

Gregor – Pave Gregor den store (ca. 540–604), regnet som en av kirkefedrene. Han skrev mye om sjelesorg og prestetjeneste.
Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.
Julian – Romersk keiser 361–363, kalt «den frafalne» fordi han forlot kristendommen og prøvde å gjenreise hedenskapen. Han skrev mot de kristne.
Kartusere – En svært streng munkeorden (stiftet 1084), der munkene lever i taushet og ensomhet.
Kirkefedrene – De store kristne lærerne og forfatterne i de første århundrene, for eksempel Augustin, Hieronymus og Ambrosius. Skriftene deres fikk stor vekt for kirkens lære.
Konsil – Kirkemøte der biskoper samles for å avgjøre spørsmål om lære og kirkeordning, for eksempel konsilet i Nikea i 325.
Lucifer – «Lysbæreren», et navn på djevelen, hentet fra Jes 14,12, der en stolt konge faller fra himmelen.
Manikeere – Tilhengere av persiske Mani (200-tallet), som lærte at verden er en kamp mellom et godt lysrike og et ondt mørkerike. Augustin var manikeer i ungdommen.
Müntzer – Thomas Müntzer (ca. 1489–1525), radikal prest og svermer som ledet bønder i opprør og ble henrettet i 1525.
Ordensregel – De reglene en munke- eller nonneorden lever etter, for eksempel Benedikts eller Frans' regel.
Papister – Luthers navn på dem som holdt fast ved pavens lære og myndighet – den romersk-katolske kirkens ledere og forsvarere på hans tid.
Sakramentsvermere – Luthers navn på dem som lærte at brødet og vinen i nattverden bare er tegn, og at Kristi legeme og blod ikke er virkelig til stede – for eksempel Zwingli og hans tilhengere.
Skjærsilden – Etter katolsk lære et renselsessted der de døde må sone straffen for syndene sine før de kommer til himmelen.
Sofister – Luthers spottenavn på de skolastiske teologene ved universitetene. Sofistene var greske filosofer kjent for spissfindige argumenter, og Luther mente at teologene gjorde troen til ordkløveri på samme måte.

Svermere – Luthers navn på radikale reformatorer som mente at Ånden talte direkte til dem, utenom Skriften og sakramentene – for eksempel Thomas Müntzer og gjendøperne.
Tonsur – Den barberte flekken på hodet som munker og prester fikk som tegn på at de var viet til kirken.
Tyrkerne – Det osmanske riket, som på Luthers tid rykket fram i Europa og beleiret Wien i 1529. For Luther står «tyrken» også for islam, og han bruker den som eksempel på en religion som vil bli frelst ved gjerninger.